P. WINSEMI IC. ... HISTORIARUM AB EXCESSU CAROLI 5. CAESARIS. SJVE RERUM...

Pier : van Winsem, Jonas Suyderhoef, ...

Franciscus [illegible] 1659

Quicquid volunt fata
Non tollunt vota

P. WINSEMII
RERUM
FRISICARVM
LIBRI SEPTEM.

P. WINSEMI IC.
Illustrium Ordinum Frisiæ Historiographi, ac Eloquentiæ et Historiarum Professoris.

HISTORIARUM

AB EXCESSU

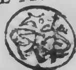
CAROLI V. Cæsaris.

SIVE

Rerum sub PHILIPPO II. per FRISIAM gestarum.

Ab Anno cIↃ. IↃ. LV. *usque ad annum* cIↃ. IↃ. LXXXI. *assertæ Libertatis.*

LIBRI SEPTEM.

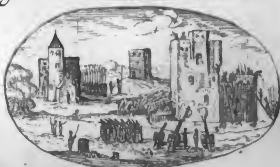
LEOVARDIÆ.
Excudebat CLAUDIUS FONTANUS.
Illustr. Ordinum Frisiæ Typographus.
ANNO cIↃ IↃC XLVI.

PRIVILEGIA

LIBERTAS

HISTORIA

Cum Privilegio.

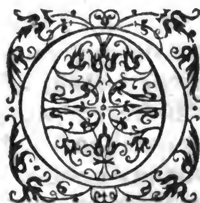

INSVLA MAGNANIMOS FRISIÆ SEPTENA LEONES, SCVLPSIT IN INVIDIEM DIRVTA ROMA TVAM · ANNO M VIc. XLVI.

ILLUSTRIBUS
AC
Præ-potentibus
FRISIÆ
ORDINIBVS;
Patribus Patriæ.

ILLVSTRES & PRÆ-POTENTES DOMINI;

OFFERO vobis poſthumam PIERII WINSEMII veſtri Hiſtoriam, cui quidem vivus ſupremam manum impoſuerat, ac in Comitijs veſtris obtulerat, eoq́; ut typis mandaretur decreto cautum erat: ſed cum præſaga mens, quodammodo mortem præſentiens, teſtaretur, hoc ipſo vivo in effectum perduci non poſſe, illam mihi curam pro veteri familiaritate, commendavit, quod acriter inſtanti denegare religio mihi fuit: voluit, ut & debuit, illam Illuſtriſſ. Dominationibus offerri & inſcribi, utpotè quorum autoritate & juſſu eam conſcripſerat: Laudabili ſanè ab omni ævo, inſtituto, ut poſteritati conſtaret ante actorum memoria, & à quam parvis initijs, Majores veſtri (benedictione divinâ adjuvante,) ſupra captum humanum Provin-

ciam

ciam ad floriſſentem præſentem ſtatum deduxerint, ut à cunabulis propemodum jam adoleviſſe dici poſsit.

Edidit quidem Hiſtoricus veſter ante annos aliquot, Hiſtoriæ partem primam, & poſtmodum etiam ſecundam, ſed defectu multorum autographorum, non ut in præſenti abſolutam: etenim multa ex illo tempore in archivis veſtris & alibi reperta ſunt, quæ ut fidem majorem Hiſtoriæ faciunt, ſic lucem clariorem Lectori præbent; quæ poſteriori huic editioni inſerta ſunt.

Placuit Illuſtriſſ. Dominationib. veſtris initium Hiſtoriæ ſumeret, ex illo tempore quo maximus Cæſar Carolus V. abdicavit Provincias Belgicas, & in Philippum filium heredem unicum uno quaſi ore transtulit, cum placuiſſet maximo Cæſari, morti donum præripere, & mortalitatis donum in vita antevertere, rarò ſanè exemplo ut deſinas imperare, cum poſsis.

Et quamquam plurimi Scriptores, de cauſis impulſivis abdicationis curioſius indagent, ſatiùs eſt cuique judicium ſuum relinquere, cum revera, magis in conjectura poſitum ſit, quàm quod quid certi jam ſtatui poſsit. Hoc ſaltem verum, quod domus Auſtriaca in Carolo V. Cæſare, ſummum majeſtatis & gloriæ faſtigium viderit, ex quo ſenſim & quaſi ſine ſenſu paulatim retrocedere cæpit, ſive quod dies decretorius ac fatalis periodus immineat, ſive quod ob tyrannidem, religionis cauſa effuſi ſanguinis guttulæ, & ex eo renaſcentes ſurculi (Deo eorum injuriam vindicante) eveniat: judicio divino relinquimus, nos latet, ut & quæ præſentis ſtatus cataſtrophè futura ſit: ſanè periodus lenta nunc violentior eſſe videtur.

Incidit abdicatio Cæſaris, noviq; Principis Philippi in-

inauguratio, in annum millesimum quingentesimum quinquagesimum quintum. Quamquam & verum sit, ut ex actis publicis in archivis vestris repartis, ac Historiæ insertis pateat, Cæsarem jam præviè Dominium Frisiæ, (quod à Duce Saxoniæ obtinuerat. Qui anno millesimo quadringentesimo nonagesimo octavo, Snecæ Archi-Gubernator Dominij Frisiæ salutatus erat, & ad annum decimum quintum supra sesqui millesimum obtinuerat) anno millesimo quingentesimo quinquagesimo, XVIII. Ianuarij, transtulisse in principem Philippum filium, eumq; & tum Dominum Frisiæ salutatum fuisse, imò & indicto Ordinum conventu proclamatum esse, interveniente solemni juramento, quod Ioannes Lignæus Arembergiæ Comes, Leoverdiæ die qua supra, solemni ritu præstitit. Quod & ipse princeps Philippus (novus dominus) inviolabiliter se servaturum, in majorem populi securitatem, solenni corporali juramento interveniente, expromisit. Continebat illud juramentum, confirmationem privilegiorum ac tractatuum à Ducibus Saxoniæ & Cæsarea majestate obtentorum, & juxta, omnia alia Philippum principem facturum ad qua justus & bonus princeps ac dominus fidelibus subditis suis tenetur.

Magno sanè applausu procerûm & populi proclamatio & inauguratio novi domini celebrata est, ut de novo Cajo sibi congratulantes, dum spes erat patribus & populo, mitiùs (ut plerumque fieri solet) sub novo Domino imperium forè, & severiora Cæsaris Edicta, de Religione, introductione novorum Episcoporum, & exosæ inquisitionis insolito judicio, mite temperamentum acceptura, patriasque leges & privilegia salva ac intacta forè. Et quamquam merito

rito majores terrere debuisset, Hispanica indoles, educatio & aversi à Belgis mores & solitæ tyrannidis suspicio, vicit tamen in avidis libertatis ingenijs falso sperata clementia & Edictorum mitigatio. Sed tanta est mentis humanæ caligo, ut etiam in multum nocitura, cum applausu ruamus, dum futuri temporis exitum caliginosa nocte premit D E U S.

Evenit etenim Majoribus vestris, quod in proverbio est, Fortuna vitria est cum splendet frangitur; &

Aspera, sub dulci melle, venena latent.

Omnis enim illa concepta spes de miti imperio ac patriarum legum conservatione subitò evanuit & stultæ lætitiæ populus graves pœnas dedit. Quamquam enim & Cæsar, præsentibus provinciarum Deputatis, Bruxellis in ipso solemni renuntiationis omnium provinciarum actu, Philippum filium (provinciarum jam dominum (serio monuerat de conservanda populi (utpote meritis in donum Austriacam illustris) libertate & privilegiorum jure, utque princeps paternum amorem, ex anticipati temporis usura sibi debitum, in amore & cura populi Belgici compensaret, jure postulasset, sub hac comminatione, fore alias ut populus patriarum legum tenax & servitutis impatiens jugum excuteret, ac Philippus princeps id se facturum spopondisset Cæsari, frustra fuit & repromissio in ventum abijt: atq; alia se rerum facies mox obtulit, dum imperium quod mite sub novo domino speraverant patres, crudele & intolerabile factum est. Idque non solum severiorum edictorum Cæsaris confirmatione tam de religione, Episcoporumq; introductione quam &, qua arbiter conscientijs dabatur, inquisitione. Sed & insuper novo-

novorum eorundemque ſeveriorum edictorum promulgatione, atque eorum rigida ac ſevera executione, dum immemor Rex omne imperium violentum non eſſe diuturnum. Tum mox exauditur deteſtabilis & execrabilis vox: Ure, Seca: Non curamus privilegios veſtros, laniatibus carnificum, exilio, tortura, gladio, patibulo, aqua, confiſcatione bonorum, jus edictorum vindicatur. Luctu, armis, cæde, cadaveribus, cruore incendio omnia complentur; ſic

Nulla dies mœrore caret, — — — — —
— — — — ſed nova fletum cauſa miniſtrat.

Urbes, caſtella præſidijs firmata, legiones ſcriptæ, novæ arces extructæ, in conſilium patriarum legum exteri vocantur, Hiſpanus per omnia dominatur, quaſi à rege ſibi omnis juris dicundi poteſtas data, & pro lege ſit;

Sic volo, ſic jubeo, ſtat pro ratione voluntas.

Ad hæc, merito obſtupeſcunt & preſsis labijs exhorreſcunt Patres, cum omnia undique nil niſi tyrannidem redolerent; conſternatio omnes occupavit, dum libertas & vita in dubio ſunt, nec amiſſo patrimonio corpus liberum habere liceret; & vim atque injuriam ſtrictus tueretur enſis.

Sed quid conſilijs? cum huic nodo non eſſet æqualis cuneus? & vix moles ſine exitio convellentium convelli poſſe videbatur. In jus namq; Princeps, (jam Rex & dominator in Aſia & Africa) trahi non poterat: Patres tranquillitatis amantes, ſupplices, precibus clementiam Regis edictorumque mitigationem implorandam ducunt eamq; ut tutiſsimam viam cum

omni animi ſubmiſsione ingrediuntur, ſupplicesque libellos, Auſtriacæ, Regis locum tenenti, regiſque conſilio, multa cum humilitate offerunt, oblationemq; repetunt, non honores, divitias ac imperium petentes,. ſed patriarum legum conſervationem, edictorum mitigationem & conſcientiarum libertatem. Sed quid his precibus, lamentationibus, ſe fatigantes promeriti ſunt Patres? hoc unum quod Geuſij, hoc eſt, mendicantis nomen datum ſit, in contumeliam, contemptum & riſum, quaſi catervæ ex decoctoribus mendiculiſque collectæ. Cujus nominis, Geuſij, dico, ignominioſa nota partibus inuſta, tantæ efficaciæ habita ut nondum cicatricem obduxerit, ſed etiamnum aculeum dedignationis obtineat, ut & hodie apud hoſtes quiſquis quenquam Geuſium dixerit, omnia opprobria dixiſſe videatur. Et quod magis mirere, nec Cæſareæ, nec Regiæ, nec Principum interceſsiones, poſtmodum quidquam valuere ad demulcendum Regis animum. Adde in teſtimonium alienati à Belgis animi, interceſſores ſupplices in Hiſpania morte mulctatos: Adde & in teſtimonium alienati Regis à Belgis animi, quod efferiſsimus Tyrannus Ferdinandus de Toledo Albæ Dux in Belgium, cum Hiſpano milite mittatur, ut omnes vi atque armis ſubigat ac internecioni devoveat, utpote criminis Læſæ majeſtatis reos, Bona fiſco Regio addicat, & de Belgio in illum modum diſponat, quaſi de Regno vi ac armis ſubacto ac devicto, in quod Regi jus vitæ ac necis erat: dicam uno verbo ut falſis nominibus jus & leges inverteret.

Hunc effectum in Regis animo ſortitæ ſunt ſupplicationes: jura, leges & privilegia provinciarum, paterna monita, & juramentum provincijs datum,

de

de conſervandis legibus & privilegijs. Hinc paulatim, patrum & populi magis magiſq; à Rege Regioque conſilio alienata mens eſt, ſecluſa omni clementiæ & commiſerationis ſpe, Rege ad preces ſurdo, & animum in patres indies exaſperante & in pejus obfirmante, conſiliaq; ventilare cœperunt Patres, cum flecti Rex non poſſet, ut quoquo modo frangi executio, & inviſum Tyrannicum Regis imperium poſſet, & ſi non executi, ſaltem enervari aliquantulum poſſet, creſcente ex deſperatione audacia (quæ inermes in arma & periculi ſocietate animos conjungente trudit) cum libertatem conſcientiarum nemo bonus niſi cum vita ſimul amittat. Non contumacia aut malevolo in Regem animo, (quis enim gentem ullam magis ſupplicem regi vidit?) ſed quod viderent Patres, aut perpetuo læſa conſcientia abjectiſsime vivendum, ſerviendum, & moriendum eſſe, aut Regis injuſtum imperium dum ſupplicationibus non poterat armis enervandum, aut relictis aris & focis, in exilio mendicandum eſſe. Quod equidem tandem, tandem, obtiruerunt Majores veſtri, ut hodierna tempora & præſens veſter ſtatus teſtantur. Idque maxime eo tempore cœptum, ex piſcatorijs quodammodo navibus cum nulla vel minima eluctandi ſpes apparebat, atque omne humanum auxilium ſublatum videbatur, dum nulla provircia, nulla urbs, caſtellum aut oppidum erat, quod non abſolute ſub Tyrannide (quæ eſt violentum unius imperium præter mores & leges) Hiſpanica ſuppreſſa libertate ac religione ingemiſcebat, dum Albani tyrannis omnes ſubegerat, & prædæ expoſuerat, in tantum ut ne hiſcere quidem quiſquam auderet. Atq; ij quibus vires aut divitiæ erant, patria profugi

aut proſcripti exulabant. Imo & qui in Angliam profugi, qui æquatiles Geuſij indigetabantur (procurante hoc Albano, crudeli & Belgicæ libertatis oſori efferiſsimo) portubus exire, & prohibito commeatu, mare petere juſsi erant: Unde tamen, ſublato omni auxilio humano, Deo omnia dirigente, divinum auxilium remedium tulit, dum Brila ab exulibus capta, reſpiratio quædam, quaſi novum ſydus ſubortum, ut Belgis teſtatum faceret Deus divina auxilium non deſiderare, nec juvari poſſe: Et quamquam Albanus nihili faceret hunc exulum conatum & Brilæ occupationem: docuit tamen poſterior ætas, quod Brilam nunquam in poteſtatem reduxerit Dux Albanus. Et quod ex illo fonte exopinato, cepta in ſervitute reſpiratio, & multorum animorum erectio, quibus hoc divinum auxilium, majora ſperandi anſam præbuit. Unde & multis civitatibus occaſio nata ab Albani Tyrannide ſe ſubtrahendi. Ac didicit Albanus, quod Brila à Lumæo ipſi impoſita, in tantum lumina ejus obſcuraverit, quod lucem Belgicam ulterius non ferens, Hiſpaniam repetere coactus ſit, ſuo exemplo confirmans quod tyrannorum execrabilis & brevis poteſtas ſit. Et ſic paulatim ſucceſſu temporis, Deo & proram & puppim gubernante, provinciæ in illum ſtatum adoleverunt, de cujus honore, gloria, ac divitijs nihil attinet dicere, dum arma Hiſpanica terra non metuat mari leges quodammodo det. Dum excuſſo tyrannidis jugo, jam majeſtas ſingulis ineſt. Sed quales quantique caſus obvenerit & provinciam angiaverint, quam aſpera ad libertatem & ſtatum præſentem clivus fuerit, quantas miſerias, clades & calamitates perpeſsi ſint majores, quantæ viciſsitudines quaſſarint & concuſſerint, quam-

que

que accipiti marte, sæpè dimicatum sit cum parvis copijs, & quantum in-noxij sanguinis effusum sit.

Hæc animus meminisse horret luctuque refugit.

Argumenti loco est quod Albanum excedentem provincijs gloriabundum dixisse ferunt: sexennio quo regio nomine provincijs præfuerat, 18. millia hominum carnificis manu (exhorresco) perempta esse, eorum qui in acie & exilio occubuere infinitus est numerus.

Illa sunt quæ ordine deducit Historicus vester, non in globo ut dici solet, sed veris & ex archivis deductis documentis eo ordine quo gesta sunt, specialius in Frisia hac vestra: Idq; ex commisso in illud usq; tempus, quo Provinciæ in Libertatem sese vindicarunt, & Philippum tunc Hispaniarum Regem ob Tyrannidem omni jure cecidisse judicarunt, nomenq; regium, sygilla, atq; omnia Regis insignia, sustulerunt & dominium ejurarunt, ac Remp. Liberam constituerunt, quod publico edicto, rationibus insertis ad longum, promulgatum anno supra CIↃ. IↃ. LXXXI. XII. Kalend. Septemb. quo Lectorem remittimus.

In Historiæ commendationem me non dabo, ne huic tam vendibili vino hederam suspendere videar, cum & multorum celeberrimorum doctissimorumq; virorum testimonia de excellentia Historiæ extent, quæ brevi forte in lucem prodibunt; ausim dicere neminem ante hac majori studio & curiosa indagatione scripsisse, magisq; facta verbis exæquasse. Finio in voto, & apprecor ut in florenti rerum statu Ill. D.D. vestras, diu conservet magnus ille arbiter rerum Deus, à quo, in quo & ad quem sunt omnia. Cui sit laus, honos & gloria in æternum.

D. L. S.

In Historiam Frisicam

Doctissimi, Amplissimi, totoque orbe Celeberrimi Viri,

D. PIERII WINSEMII, Frisij.
Icti & Illust. Frisiæ Ordinum Historiograghi,

EORVNDEMQVE

In Academia Franequerana Eloquentiæ & Historiarum Professoris dignissimi.

FALLOR? an in nostri redierunt tempora sæcli
Historiæ Princeps sapienti nobilis ore,
Nobilis & gemmis Latij SALUSTIUS ævi?
Nec minor hoc TACITUS, victuris Nomina chartis
Gestaque Romulidum tradens annalibus orbi?
Credite! non alius stylus est: Nec dignius unquam
Majestas meminit sese Romana locutam.
Res alia & seges est. Tua, FRISIA, Bella, DUCESQUE
Jura, POTESTATES æterna luce beantur.
Hei mihi! quam latum quondam mea Patria Regnum,
STAURIA cum Ducibus Septem, clara inde Novenis
Regibus & Danis fuit & contermina Gallis.
Nunc alius patriæ limes, quam Lavica claudit,
Et mare Flevanis infusum terminat undis.
Scilicet instabilem variata potentia mundum
Voluit, & æternum nihil est. Regnisque negatum
Stare diu, veniente die, quo gloria rerum
Sistitur, & cæco succisa potentia fato.
Cui fecere viam bellis & sanguine gaudens
RHADBODI genius, sed post civilis Erynnis
Frisiacas totis concussit viribus oras
Inque novas secuit parteis. Hinc turbida dudum.
VETCOPERI tollunt, contraria signa SCHYRINGI,
In sua crudeles vertentes viscera dextras
Vastarunt patrios ferro flammaque penates.
Sic caput & mundi terror, quæ fortibus armis
Imperium terris, animos æquarat olympo,
Martia ROMA suis struxit sibi funera telis.
Ast animus meminisse horret, luctuque refugit,
Quanta per Hollandos Frisiosque effusa PHILIPPO
Tempestas ierit campos, quibus actus uterque
Europæ atque Asiæ fatis concurrerit orbis,
Ut Libertatem, patrias ut funditus aras
Dirueret. Fuit ergo truci crudelior ALBA

Ty-

Tygride, vel trifti Bufyride fævior ipfo
Miffus in has oras, juratas frangere leges
Juffus, & hoftiles veluti devincere terras,
Mancipioque fuo bellis affcribere Regi.
Ille per innocuos graffatus cæde penates
Obvia quæque metit ferro, non flectitur annis;
Non ullis precibus, crudeli fanguine mactat
Uxorefque Virum, Puerofque ante ore Parentum.
Nec generi parcit, Nec ftirpi fævus equeftri.
Illuftres Patriæ Proceres, clariffimus HORNAE
EGMONDAEQUE comes, tum millia multo virorum
Carnifici trucidata manu. Fit Belgica tota
Exul, inops, terras alio fub fole jacentes
Dis fedem exiguam patrijs, littufque rogavit
Innocuum, & cunctis undamque auramque patentem.
Haud aliter ftimulante fame tygrifvè lupufvè
Manfuetas prædatur oves, vigilique remoto
Terribilis miti Balantum fanguine longam
Exfaturat rabiem, & totis dat funera campis:
Illæ, qua data porta, ruunt, in montibus, antris
Se tegere, & letum tutis evadere fylvis.
Sed redijt tandem vetus in præcordia virtus
Sub duce ARAUSIADA, & pro libertatis amore
Creverunt animi, civilis maxima quercus
Gloria fit, miferofque rogo fervare penates.
Suafit amor Patriæ, libertas priftina gentis,
Relligioque viris animofo occumbere leto.
Ergo per adverfas fortes erecta refurgens
Juncta Philippeos excuffit Belgica fafces,
Terribilemque Ducem, qui tum felicibus armis
Imperium Oceano, famamque æquarat Olympo.
Salve læta Dies; Niveo fignanda Lapillo,
Salve læta Dies; qua non felicior orta,
Natalis Patriæ, tum Libertatis avitæ.
Candida Relligio FRATERNIS faucia flammis,
Et SPE pollenti clypeos armata FIDEQUE
Libera tum coluit facra, Libera vota Tonanti
Obtulit; & licitum templis indixit honorem.
Nataque Libertas Suffragia libera liquit
Libera Frifiadis Patriæ moderamina terræ.
Hæc meus æternis configuat tempora chartis
VINSEMIUS Patriæ celeberrima gloria terræ
Gloria, lingua, manus. Latiæ facundia Suadæ
Sive undare foro; numerofque referre folutos,
Seu libet Aonias fub leges cogere voces.
Aft nunc illa jacet Patriæ celeberrima terræ
Gloria, & elinguis, qui nuper lingua manufque
Sola fuit Patriæ. Fatis conceffit ab atro

Or-

Ordine fatorum Patrias qui vindicat oras.
Mens verò è claustris fugiens mortalibus inter
Agmina cælituum victrix migravit ad astra,
Et sanctos cœli cives & amœna piorum
Concilia, Elysios celebrans jam carmine campos.
Patria quas grates solves? quæ præmia fastis?
Prælia, queis, Regesque tui, præclaraque facta,
Libertatis amor, jurataque Regibus olim
Pacta triumphali ducuntur ad ultima curru
Sæcula, & extremos æterna laude nepotes.
Hoc opus (exstat enim de te non dignius ullum)
Sede loca illustri, magnis & honoribus auge.
Hæreat in memori VINSEMIUS ore manuque,
Nec pretium, nec tanti abolescat gratia facti.
Sit, pete, terra levis, multaque in pace quiescat,
Et violis sacrum consperge, rosisque sepulcrum,
Ac cineri tanto magna cum laude parenta,
Nos quoque, nos curam veteris servamus amici,
Et memores nostri, quamvis rude, pignus amoris
Distichon hoc meritæ grati sacravimus URNAE.

EPITAPHIUM.

HEIC *situs* Orator Magnus, *magnusque* Poëta,
VINSEMIUS Patriæ Conditor Historiæ:
Cui quantum Doctos minuit mors sævior annos,
Tantum nescitur FRISIA *chara Tui.*

Scripsit P. à DOMA,
I. V. D. Frisiæ Rationarius.

IDEM

In Effigiem Authoris.

Istoricus, *Vates*, totoque *Orator* in Orbe,
PIERIO clarus Nomine VINSEMIUS;
Hoc licet excusus vultu spectetur in ære,
Spectatur *Libris* rectius ille suis.

P. à DOMA.

Ad Historiam

CLARISSIMI ET CONSULTISSIMI VIRI

D. PIERII WINSEMII, IC.

Eloquentiæ & Historiarum dum viveret, Professoris & Historiographi Illustr. Frisiæ Ordinum Celeberrimi.

S magnum, quod magna Dei miracula narrat,
Quæ nostros tantum cernere fecit avos,
Dum vox imbellis populi & suspiria mixta
Sanguine ruperunt vincula dura Erebi;
Regnaque quaßarunt, & celso culmine structum
Mundique æquatum finibus imperium,
Pondere sub cuius, nutantis vulnere vasto,
Iam pridem rerum machina tota gemit:
Dum tener astuti rejecit frena PHILIPPI
Belga vovens soli libera corda Deo.
Qualia non Tacitus *non aurea vena* Maronis
Explicuit sive bis doctius ingenium.
Os felix, cui tanta datum est nudare nepoti
Risuro fumos labilis imperij,
WINSEMII; *quod nec voluit mors dura silere.*
Verba etenim seclis pagina tradet anus:

Honori Collegæ dum vivebat amandi & observandi, post obitum desiderati, raptim ponebat.

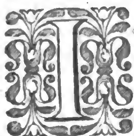
IOHANNES COCCEIUS *Doct. S. Theol. & Ling. Hebraicæ Professor, ac pro tempore Rector in Acad. Franekerana.*

In Historiam Frisicam

CLARISSIMI VIRI DOMINI

PIERII WINSEMII, IC.

Ordinum Frisiæ Historiographi & Historiarum atque Eloquentiæ Professoris, inter operas Typographicas, ante editum opus, defuncti.

NVIDA mors nulli mortali parcere docta,
Sæpius egregios, suspiciosa, premens,
Viderat hunc prodire librum, qui redderet ævum
Exstinctis longo tempore funeribus.
Qui Soli exhibeat res gestas luce Carentum
Lethe devictâ, Tartareoque specu.
Scilicet hîc veterum patrata leguntur avorum,
Quos tenet inferni regia muta poli.
Ferratæ patuêre fores, calamoque potente
Pieridum magnos vivere fecit avos.
WINSHEMI calamus duxit de nocte profundâ
PIERIUS Frisios restituitque Patres,
Quotquot in Hispanos animosi ivêre secures,
Et soboli dederunt libera regna suæ.
Vidit & ingemuit torsitque volatile ferrum,
Invisumque malo vulnere stravit humi.
Sic quicunque, inquit, mortem violare deinde
Speret & è Stygia victor abire domo.
Sic invise jaces, solâ tamen utere vitâ,
Quam potuit functis addere docta manus.
Ergò parte sui subijt WINSEMIUS umbras,
Et non emissum morte reliquit opus:
Parte sui meliore viget, vivetque per illos,
Queîs tribuit nunquam posse deinde mori.

C. SCHOTANVS,
Græc. Litt. & Histor. Eccles. Profess.

IN

IN

HISTORIAM PHILIPPICO-FRISICAM

CLARISSIMI, AMPLISSIMIQUE VIRI

D. PIERI WINSEMI,

I. C. & Historio-graphi Frisiorum integerrimi, ac Eloquentiæ & Historiarum Professoris Celeberrimi; Amici & Collegæ quondam intimi ac desideratissimi.

ERGONE PIERIDES meritis nec præmia constant?
Nec sua Musarum cultori, & honesta Professo
Nomina sunt clari concessa brabeia laboris?
Ergonè post rigido consumtas frigore noctes
Egelidas, lucemque datam melioribus actis,
Non licuit superesse sibi, superesse suorum
Effectis operum, dignosque hinc carpere fructus?
Sed fuit in fatis, ut quem diversa deceret
Sæcula nosse suum, vel qui, si commoda nostra
Spectasset, si PIERIDUM juga sacra sororum
Difficilis Natura gradus servare secundos
Curasset, multos tempus traxisse per annos
Debuerat, Pylio longè dignissimus ævo;
Hunc (veniam fasso da numen) magna gerentem,
Complexumque suâ præclaros mente labores,
Ultrà quos dederat, cunctisque sacraverat ævis,
In medio rerum cursu, Mors sæva Lycæis
Eriperet nostris, ac funere mergeret atro?
Exueretque citum moribundæ carcere molis
Invida vis fati? Quem nunc, heu! squallida gestans,
Oraque, & incomptos jaciens Academia crines,
Luget; & expresso lachrymarum fonte, Patrono
Orba suo, fugiens oculis solatia, questus
Concoquit intempesta suos, gemitusque per auras
Nequidquam evanidas fundit, concussa recenti
Vulnere; cujus agit nunc, præstans antè, profundum
Justitium densis Facundia mersa pruinis.
Quid quod sistra silent præcocis conscia fati?
Et tripodes, & muta chelys, & marcida laurus
Squallent? nec Cyrrhæ cortina remugit ab antro?
Claraque ob abruptam cessant oracula vocem?

Sic miſeri morimur naſcendo; horæque rapacis
Præda ſumus, vitæ florem ſic ſingula carpit
Ætas, ſic vixdum meditantes lubrica vita,
Alternaſque vices rerum, ſortemque malignam
Nequidquam, humanis nos tandem excedere rebus
Mandat ſumma dies, & ineluctabile fatum.

Non tamen interijt totus, depaſta nec omnem
Eſt inopina Virum ſupremi funeris hora.
Terra tenet corpus, tumuloque recondita triſti
Viſcera, mortali quæ ſanguine creta, quietum
In vitam exſpectant reditum. Nam parte ſuperſtes
Ipſe ſui meliore manet, mortique relinquit
Quod mortale fuit: ſed vivax particula auræ
Divinæ æthereas conſcendit Spiritus arces,
Regna beata colens: ac Nobis magna relinquens
Ingenij documenta ſui, mirandaque mentis
Lumina, doctrinæque ſuæ pollentis acervos
Immodicos, ſacro quos fudit pectora motu
Pulſus, & æthereo perfuſus numine mentem.

Quem quoque Thymbræus puerum formavit Apollo
Obſequio clarere bono, primâque Juventâ
Magna rudimenta & teneræ cunabula linguæ
Edere clara ſatis, cum prima elementa laborum
Percurrit, titubanſque ratos induſtria greſſus
Diſcendique ſibi callem legit. Aucta Lycæo
Gloria cum crevit, curiſque Academia primis
Succeſſit, roburque dedit juvenilibus annis:
Tum verò paritèr mens ingenioſa, laborque
Vires commisêre ſuas, quo ſe quoque poſſet
PIERIIS gaudens ſtudijs, attollere victor,
Claraque Magnatum præcox volitare per ora;
Cecropiæque ſimul verſans conſulta Minervæ,
Scandere Doctrinæ Sapientum templa ſerenæ.

Inde Machaoniam naturâ ductus ad Artem,
Pergameos, Coöſque ſenes, & Græcia quotquot
Docta dedit Medicos, vel quotquot Roma ſuperbit,
Barbarus aut Arabs, ſibi vult feciſſe frequentes,
Ingenio ſtudioque ſuo complexus, in imum
Corporis humani perſpexit, & intima luſtrans
Quæ ſapiens Natura tegit, penetralia parvæ
Inſpexit Mundi machinæ, ſi fortè labaret
Fabrica, vel languor popularet corpore vires,
Poſset ut obſcuras morborum pandere cauſas.
Quin quod & ulterius, quò ſævis pharmaca morbis
Aptaret, dextrâque manu medicamina ferret,
Non minor hæc tum cura fuit, cognoſcere Plantas,
Quas Oriens Eôus habet, quas ſidere ſero
Spectat pulcra dies, ſeptem gelidique Triones
Aſpiciunt, pluvijs perfuſuſque imbribus Auſter.

Sed

Sed quoniam quò fata trahunt, retrahuntq; ſequendum;
Præcipuè Juveni bona juſſa capeſcere fas ſit;
Ergò ſanctarum ſiſus moderamine Legum,
En veſtras Aſtræa fores, edictaque pandit
Veſtra, triumphantes quos vidit Roma Quirites;
Et Bizantinis ſuffragia condita regnis.

Quin & ut optatam ſtudijs contingere metam,
Ac dignam meritis mercem ſufferre laborum
Poſſet, terrarum longos inviſere tractus
Maluit, atque ſitas alio ſub cardine gentes
Quærere longinquas peragratus ſedulus oras,
Ne quid inexpertum ſtudijs rellinqueret uſquam;
Sed poſſet varios hominum cognoſcere mores,
Atque alios caſus Legum, diverſaque Jura.
Igitur Hercinios ſaltus, Fuldæque rigentes
Legit aquas, Veſaræque vias, tranſivit & Albim;
Et ſæpè Heſperio mutatum ſanguine Moſam,
Cornigerumque patrem Rhenum, Viadrique ruentis
Fluminaque, & celebres Meliboco vertice Cattos;
Et Nemetos, & quæ noſtris contraria terris,
Albiona, immenſis quâ circumfunditur undis:
Et Te, quæ Batavas inter caput exeris urbes,
Ingens Leida ſacris ſemper domus hoſpita Muſis.
Perque alios plures tractus, populoſque remotos;
Quos fluvijs diverſa ſuis intervolat unda;
Et varias ivit terras: dum præmia laudum
Et voluit, ſimul & meruit retuliſſe decora.

Rettulit & mercem ſtudiorum, ac digna probatus
Præmia ferre, Gradum titulis comitantibus auget,
Quam dedit ambiguis natalibus acta Cadomum.

Hunc tum mirata eſt ingens, quæ lumina vitæ
Dulcia præclaro tribuit Leovardia Alumno;
Dum plauſu exceptus populi, non voce clienti
Emtâ, non pretio, ſed juri obnoxius uni,
Ancipites caſus, liteſque abſolvit amaras,
Adverſaſque ſuo preſſit ſub Judice partes.

Aſt quem PIERIDES ſibi primis ſemper ab annis
Sacravêre, ſuo quem perfudêre liquore, &
Innocuæ pietatis amor ducebat, & almæ
Pacis honos, Litique feræ contraria Virtus;
Huic quoque tum querulas vulgi, plebiſque profanæ
Pertæſo facilè curas, ſemperque calentis
Officium ſervile fori, ſtrepituſque clientum,
Blanda quies placuit, nec deſidioſa, ſed inter
Munia curarum tranquillam carpere vitam.

Igitur urbano; quia ſic tum fata volebant,
Jam procul à ſtrepitu, & primâ ſtatione recedens;
Excludenſque ſimul populique forique calores,

Prætulit exculti vernantia gaudia ruris:
Arboreosque inter medius, gelidosvè recessus,
Et virides læto ridentes gramine campos,
Et liquidas inter fluviorum ac æquoris undas,
Otia PIERIDUM carpit, devotaque Musis
Tempora diverso rerum oblectamine fallit:
Posthabitisque bonis, quæ pellax gloria mundi
Æstimat, & studio vulgus sectatur hiante,
Altius insurgit, studiumque effusus in omne,
Exerit ingenium, & divinæ semina mentis
Inserit haut ullo perituris tempore chartis.

Sive suos ardens Tibi MINCIA cantat AMORES,
Sive dolet, nullos cum mœstus in ignibus ignes
Invenit, & tristi modulatur carmen avenâ.
Sive tuos ignes, Cererem qui sævus in æstu
SYRIUS eludis medio, cum torridus iras
Evomis in campos, avidisque in lucra colonis
Spes messis tardare vales Latrator anhelus,
Cum premit indomiti trux Phœbus terga Leonis.
Sive etiam ulterius tendit, mirandaque tractat
Divinæ monumenta manus, nec clara parentum
Gesta silet, nec voce suâ profitetur inertes
Frisiacos rexisse Duces, dum stare quietas
Res nostras Fortuna vetat, servatque tenorem
Ipsa suum, ac luctu gaudet turbare triumphos.
Nec laudes ô Magne tuas GUSTAVE, nec ista
Invictæ documenta manus, nec fortia facta,
Nec cum Phœbæo diffusum lumine Nomen,
Præterit, at scriptis donat vivacibus orbi.
Ah quoties curis defixum talibus, atque
Magnæ molis opus rimantem, & pectore toto
Absentem penitus, vidit cum surgeret undis
Purpureis ventura dies, cum lumine pleno
Umbras contraheret tenues altissimus orbe
Sol medio, vel cum claro nox sidera cœlo
Spargeret, & rebus cæcas induceret umbras.

Donec & ad curas nova cura accederet istas,
Expeteretque sibi luxata Academia tantum
Depositum, quò læsa suos sanare labores
Posset, & auspicio Procerum præclara per orbem,
Præsidio tali, diffundere nomina totum.
Hîc curæ indomitæ; nullisque interrita Virtus
Adversis fatis emicuit, dum victa fatiscit
Undique barbaries, & labem inferre vetatur
Moribus ingenuis, sed passim Legibus æquis
Vivitur, officioque bono: quin docta Juventus,
Felix voce illâ, semperque assueta doceri
Annuit, & totam se ipsi debere fatetur,
Nec dignum meritis unquam statuisse brabium;

Dum

Dum tali auxilio res quondam Academica tuta,
Contra Barbaricos ausus, Cyclopiaque arma,
Perstat ovans; dumque hic altis Palinurus in undis
Puppe sedet celsâ, clavoque intentus adhæret
Intrepidus, fragilem queat ut dissolvere navim
Syrtibus, & decimis subducere sedulus undis.
Nec tentant peccare mali, nec præmia desunt
Ingenuis, cunctos regit at Prudentia casus,
Consilijs matura suis; quidquid vel Erinnijs,
Seque vorans Livor, toto molimine tentent,
Vel quæ vibratæ decernant vulnera linguæ,
Vel quæ feralis recinat convitia Bubo.

Intereà totum sibi tandem vendicat omnis
Historie, jussu Procerum: quis justa petenti
Deneget officia, & monumenta sacrata futuris?
Igitur exæquans præclari cœpta laboris,
Altæ mentis opus, documentaque maxima laudum
Aggreditur mandatque suis memorabile chartis
Quidquid nostra tulit Tellus sub Rege PHILIPPO;
Quidquid & à primâ nascentis origine juris
Obtigit Hesperij Patriæ, Laribusque paternis:
Donec ad excussum jure & victricibus armis
Gens properat pertæsa jugum crudelis Iberi
Belgica, nec sceptris se vult submittere Regis
Perjuri de more suo. Fidusque recenset,
Quæ fuerint tanti nobis cunabula belli,
Qui dubij fluctus, & quæ discrimina, cum post
Invidiam factura alijs, nos pilea sanctæ
Libertatis apex ursit, timidosque coëgit
Omnia dura pati, jugulisque admittere ferrum,
Sospite pro Patriâ, quam Regem ferre Tyrannum.
Et medias Syrtes, inter mediasque Charybdes,
Insontem dubijs patriam committere bellis:
Cum quidquid præstare potest, vel publicus horror,
Vel suadet commune malum, tentavimus omnes,
Quos Patriæ conjunxit amor, conjunxit iniquis
Relligio vexata modis, expulsaque Terris,
Quin & ab Hesperio pessundata Jura PHILIPPO:
Indociles tam dura pati, sed vivere ferro,
Et pariter didicisse mori, quam templa, focosque,
Nostraque perjuris committere rostra PHILIPPIS,
Scilicet atroci vapulavit Belgica Monstro,
Tutoris vim passa sui, perpessaque sævi
ALBANI furias Ducis; atque experta nefandis
Corpora supplicijs devota, & millia ferro
Carnificum demissa neci, fœdataque stupris
Barbaricis sacra, & stagnantes sanguine rivos,
Et prædâ invalidos agros, & cœdibus urbes
Exhaustas, raptasque nurus, socrusque peremtas;

Et

Et dulces mixto maculatas ſanguine Matres
Heû ! prolis , fructûſque ſui : glomerataque tandem
Funera funeribus denſis , bonaque omnia tanquam ,
Ut fera diluvies ſolet , uno merſa profundo.
Donec fata viam faciunt , & gnava Potentum
Sedulitas exoſa ſcelus, furiaſque PHILIPPI,
Aſſeruit belloque Lares , Mavortiaque arma
Strinxit , & incolumem ſpretâ defendere vitâ
Auſa fuit Patriam , victricia ſigna per orbem
Geſtans, & veteri ſub Libertate triumphans
Marani contra rabiem , dum vulnere multo
Preſſus , dejurata ſibi ſua nomina ſentit
Et ſceptra , oppoſitis jam fractus viribus Hoſtis.

Hæc pandit nunc cura Viri ſuprema , laborum
Materiem complexa ſinu , dum dura retexit
Tempora , fortunaſque Ducum ; dum pace vel armis
Inclyta perpetuis Annalibus acta revolvit.

Quod ſupereſt, ô Vos PROCERES, Patriæq; Parentes,
Magnanimi Heroës , quos inter maximus arte
Conſilijſque valens ſummo SCHELTINGA favore
Aſſidet , & rerum fidus Secreta gubernat.
Cernite , quàm veſtris aſpirent Numina factis :
Cernite , quam Patriam nunc proſpera cuncta ſequantur ,
Excuſſo cervice jugo , pulſiſque PHILIPPIS:
Tutaque præſidio Libertas Patria veſtro
Extolli lætetur ovans : ſpectate labores
Preclaros meritis , animiſque , ut & auguror , æquis
Accipite hæc veſtris Monumenta ſacrata trophæis :
Hoc Opus Hiſtoriæ Friſicæ , quod marmora vincet ;
Manſurum ſine fine bonum , cui nulla nocebunt ,
Aut nocitura ſuos evertent tempora leges.

IOH. PHOCYLIDES HOLWARDA.

ALLOQUIUM

AD

Authorem Celeberrimum.

SEclo, Cognate, dignus hoc Scripto fugis,
Ereptus Orbi, quinque bis ævi videns:
Peracta Lustra, & annos novem, sic homo est
Inane nomen, fumus, aura, vanitas:
Solâ superstes mente, quæ cœlum tenet.

L. M. P.

V. REVIUS, Med. D.

Nempe tantillum est homo.

* * * * IN

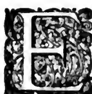
IN OBITUM

CLARISSIMI *per terrarum orbem* VIRI,

D. PIERII WINSEMII,

Frisiæ Historiographi, & in Patriâ Accademiâ Historiarum & Eloquentiæ Professoris;

Ad Amplissimos D. D. CURATORES.

HEU! WINSEMII *referunt mala nuncia mortem:*
Nuncia Pieridum *collachrimanda Choro.*
Huius fata Viri Musarum pulpita plorant:
Et Themis in pullo conspicienda gemit.
Quis nunc Eloquijs Franicas *mulcebit* Athenas?
Pulsabit doctam quis, velut ille, lyram?
WINSEMII *occubuit facilis cum funere* Vates;
Et Gravis Orator *conditur in tumulo.*
Quàm mirum! semper quo vindice Frisia *vivet;*
Vindictam mortis WINSEMIUS *patitur.*
Vos, queîs Franagrij *commissa est cura* Lycæi
Insignes quatuor Palladis arte Viri;
Hoc agite! ut viduas scandat dignissimus Arces
Et par WINSEMIO *plectra diserta sonet.*
Sit procul hinc Favor, & procul hinc eat improba Pestis
Ambitio, *laurum sola* Minerva *ferat.*
Eia agite! ut stent firma Dei *fundamina magni,*
Et solitis habitet Patria Musa locis.
Non melius ferro potuisti exscindere regnum
Obversum Christo *cor* Iuliane *fovens;*
Otia quàm sacris indicere segnia ludis,
Legibus & Patrium dividuare forum.
Libertas, sincera Fides, & gloria Christi,
Heîc fecit sacras ædificare Domus:
Tolle Scholas, expelle Viros, & supprime Leges:
Nos premet antiquo Vultur Iberque *jugo.*

HÆC *olim, scripsique tuo* Vir Clare *sepulchro,*
Cum mea sub salsis Musa *natabat aquis.*
Integer à luctu quia nunc elabitur annus,
NEUHUSIUS *læto succinet ore melos.*
Plaudite Pierij, *Parnassi Numina collis!*
Plaudite Castalij turba novena fori!
Plaudite! PIERIUS *mundani luminis osor*
Hospes in Aônidum *maluit esse Choro;*
Atque ibi divino vobiscum nectare pasci,
Et facilem tecum, Clio, *sonare Lyram;*

Lon-

Longiùs ac tristem vita servare figuram ,
Et curis plenos continuare dies.
Felix WINSEMI ! *qui post tua terga relinquis ,*
Et rides quæ nos tristia fata premunt.
Felix WINSEMI ! *cui nunc meliore theatro*
Quam FRISIAE *rostris scribitur Historia.*
Scilicet hoc nostro vix tutum est scribere saclo !
Difficile est omni posse placere viro.
Ille novus , *plebi sua qui natalia debet ,*
Vult sibi prisca dari nomina Nobilium.
Si Proavum *narras quæ sors , quæ vita manebat ,*
Non moritura tuas obsidet ira fores.
Iste , *malis quærit conscendere culmen honoris*
Artibus , Ambitio sola cui pretium.
In laudes te accinge viri , sit dignior , ex quo
Et Patrum & Patriæ pendeat una Salus.
Illum si contra Calami distrinxeris arma ,
En ! suprema leves sors jacet ante pedes.
Frisonis *referes quæ prima potentia* Regis ?
Quasve sibi tenuit Stauria *divitias ?*
Vel faciles scribes Radbodi *ad Tartara gressus ?*
Inveniet nusquam pagina vestra fidem.
Si Satyris , *tecto sub nomine , crimina culpes ,*
Te vocat in crimen conscius ipse sibi.
Disce , quod obsequium dubios tibi reddat amicos.
Scribere vera , nocet : scribere falsa , nefas.
Felix WINSEMI *terrarum exempte periclis !*
Felix præteritis cui vacat urna malis !
Fallor ? an in vestros recidit labor iste lacertos
KOLDE , Leoninæ *cui data cura* Scholæ ?
I ! sequere ingenio rutilantem lampada Phœbi :
WINSEMIUS , *famâ non moriente , præit.*
Invida WINSEMIO *quæ scribere Fata negarunt ,*
Absolvat pensum KOLDIUS *Historiæ :*
Historijs comprênde , potens qui Roma *ruinam*
Sentiat & Meretrix *de* Babylone *cadat.*
Qui Grex Christiadum , *justis satiata Triumphis ,*
Sub Pace *in toto prædicet orbe* Deum.
Hæc sunt vota tui quondam divina Parentis ,
Quæ toties templis sunt memorata sacris ;
Illa eadem à nostro prædicta & scripta Parente ,
Cujus in æternum non morietur Opus.
Sic tibi KOLDE , *novos unà gratamur Honores :*
Et flemus magni funera WINSEMII.

HENR. NEUHUSIUS.
Curiæ Frisiæ Advocatus.

LECTORI.

BEnevolus Lector, ut vitia Typographica pro benevolentiâ ſuâ corrigat, rogat Typographus: Irrepſere ob mortem Authoris, abſentiam Correctoris & hyemis injuriam, cum Corrector quandoque in loco non eſſet.

VALE.

Posteritas venerare Virum qui hoc pingitur ære:
Ingenium & Virtus hoc meruere Viri.
Ille fuit Doctus, Facilis, Gravis, atq; Disertus,
Orator, Vates, Doctor, et Historicus.
Qualibet Ars toto vix uni addiscitur ævo:
WINSEMIUS *quatuor prævalet Ingenijs.*
Os, Oculi, Facies, Sensus, Miracula ponunt:
Fama per Historias non moritura viget.

H. NEVHVSIVS. *Fris. Advoc.*

P. WINSEMII Historiarum LIBER PRIMUS.

MORTE Maximiliani Burani Cæsarei per Frisiam Præfecti, qui ingenti Provinciæ luctu Bruxellis anginâ extinctus erat, suffectus à Carolo Cæsare Joannes Lignæus Arembergiæ Comes. Cuius tristem ac turbulentam Præfecturam sævissima bellorum per Belgicam tempestas, mutatioq; civilium animorum subsecuta. Postquam enim Carolo Cæsari gravis senecta, & animus tranquillitatis avidus tædia regni, & fluitantium per Europam bellorum peperere, destinatumq; Philippo filio (quem Anno M. D. XXVII. XII. Kalend. Jun. ex Isabellâ Emanuelis Lusitaniæ Regis filiâ Carolus Cæsar susceperat) Belgarum Imperium fuit, tum, velut infausto sydere, commoti animi præsagio eventuræ calamitatis fluctuavere. Iudicantibus, ut in tali statu fieri solet, plerisque, Philippum Hispaniæ & circumjacentium Regnorum Principem, à suo coelo aut educatione alium, vel potentiâ gravem fore. Alij verò novo in successore mitissimam rerum sortem & conditionem intuebantur, validis tum adhuc patrijs legibus, nec adultâ; ut solent; potentiâ infractis. Ita promiscuè Belgarum gentem spes; metusque agitabant, donec ille terrarum gentiumque victor, terror Europæ, in Asiâ, Africâq; dominator Carolus Cæsar conventu omnium Belgicæ Ordinum ad IIX. Kalend. Novemb. Bruxellis indicto fidem faceret placituri in filio Imperij. Se Fato, ac divini numinis ope ad fastigia rerum evectum, sed nunc gravem annis, neque oblitum humanæ sortis melioribus desiderijs agitari. Continuam sibi invaletudinem, nec parem molestijs senectam, esse aliquid in principe animo, quod post decurrentis ævi legem æterna spectet, ad quæ perveniri non nisi per tranquillitatem solitariæ, & nihil molestum versantis vitæ possit. Itaq; validis annis plurima bellorum per Europam, Asiam, atq; Africam gessisse, ultra Herculis sui columnas, & mare Oceanum, velut destinatum magnitudini suæ gyrum circumacta, quorum potissima subsidia à Belgicâ gente accepisset. Inde propensum sui in Provincias animum, quibus si satisfactum non esset, ut molestum lubricumque tam multa regendi onus est, darent patres veniam imbecillitati suæ, spemq; in Philippo filio Angliæ rege (id enim quod post mortem Mariæ Portugallicæ, Mariam Anglorum Reginam matrimonio teneret addi placuit) ponerent,

Margin: cIↄ. Iↄ. L V. — *Arembergius Frisiæ Præfectus.* — ANNO cIↄ. Iↄ. L V. — *Caroli Cæsaris Oratio*

cIↄ. Iↄ. L V. rent, beneficia fidemque Belgici populi, & si quæ sint, paterni principatus deliquia novis virtutibus pensaturo. Quare Cæsar filium monere moderati & clementis Imperij, populumque magnis in Burgundicam Austriamque domum meritis illustrem, è præscripto patriarum legum, ac avitæ libertatis regat. Fore alias, ut sæviore dominatu fidâ, sed bellaci gente commotâ intestinæ in eum partes exsurgant, cum ipsis civilium bellorum initijs terminum occasumque suæ potentiæ habiturum. Quibus stabiliendis valida cani atque augusti vultus majestas erat. Tum Cæsari Gulielmi Nassovij Principis Aurantij humeris innixo lacrymæ fluxerunt, ut creditum fuit, miseratione, aut reverentiâ coëuntium Ordinum, vel paterni erga Belgicam gentem, & natales sibi cunas (Gandæ enim Flandrorum natus erat) affectus argumenta. Dein precatus Deum prospera sibi, & successori solio excessit, filiumque in eo collocavit tantarum rerum vivo patre hæredem. Præter Galliam enim Belgicam, quam Oceanus ingens Rhenique flumen, tum Sequanæ fontes, & Vogesi juga claudunt, regna mox Hispaniarum ac Siciliæ, noviterque repertus Indiarum orbis Philippo accessere, translato quoque postmodum, (ne quid animus Caroli mortale curaret) in Ferdinandum fratrem majoris Germaniæ Imperio. Ita omne Burgundicæ domus patrimonium, quod occasu, & sterilitate principum familiarum in Philippo Bono, post Carolo Audace coaluerat, à morte Mariæ Charlesiæ, quæ Maximiliano Frederici III. Imperatoris filio nupserat, in Philippum Austrium, ac post Carolum Cæsarem, & Philippum filium justâ successione devolutum est. Qui, etsi robustæ ætatis Princeps, veniam imbecillitati orare, ac testari de affectu. Contra Ordines prompta obsequia polliceri, Cæsarique Carolo imprimis grates agere, quod tot nationum in successore filio prospexisset incolumitati. Ut, quia Cæsar ampli & diu gesti Imperij pertæsus quieto otio se dare, ac experiri privatæ vitæ fælicitatem constituisset, Provinciæ Belgicæ conceptam ex abitu Cæsaris ægritudinem successione filij, tanquam justo solatio, levarent. Id sibi gravissimi mœroris non leve remedium, &, si pericula post ingruant, grande munimentum fore. Se interim daturos operam, ut regiæ Majestatis splendor justa sui Principatus subsidia habeat, sentiatque se populum regere Principis sui reverentem. Hæc à Legatis Provinciarum, quæ jam ante Burgundicæ domui paruerant, pulchrâ cum obtestatione fideï, ac integritatis Carolo coram Philippoque dicebantur. Quare Maria gubernatrix Philippo nepote principatum adepto Præfecturâ Provinciarum se abdicavit, Emanuelemque Philibertum Sebaudum Philippi consobrinum successorem accepit. Hoc verò solummodò restabat, ut Transrhenana Frisiorum ora, (quam Maximilianus Austrius Cæsar Frisicæ libertatis æmulus pro jure, ut ferebat, Imperij, etsi veriùs prolatandæ Burgundicæ domus potentiæ, in Albertum Saxonem, Saxo in Carolum cessione transtulerat) eodem Carolo Cæsare adhuc rerum potiunte, & vergentibus sensim ejusdem annis, Burgundicis ditionibus in Philippo filio jungeretur. Itaque Carolus rerum humanarum inconstantiam, & fortunæ (quæ consilia ejus per Germaniam confuderat) mutabiles, & incertas vices, tum brevitatem mortalis ævi expendens Anno M. D. XLIX. de ma-

Carolus imperium transfert in filium.

Philippi & Ordinum Oratio.

maturandâ Philippi filij per Frisiam inauguratione cogitaverat, ac ut ipse humanæ legi obnoxius, confirmato hærede, & successore, minore mentis inquietudine & mortalium rerum curâ terris excederet. Quod factu ijs temporibus arduum, ac difficile non erat. Præterquam enim, quod tanti Cæsaris consilijs refragari, tam Imperiosæ, & sublimis potentiæ fastigium non sinebat, ita hoc maxumè ad exequendam Caroli voluntatem, & conciliandа populi ingenia faciebat, quod tot annorum pacem suis Provincijs per externa arma, & illustres victorias peperisset, aureâque velut temporum fælicitate florentissimus etiam tum populus uteretur. Quare per omnem Belgicam Philippo filio hærede proclamato, conventuque Ordinum Frisiæ Ianuario mense Anno M. D. L. Leovardiæ coacto, Carolus Cæsar Philippum quoque filium hæredem ac successorem ab ijsdem Ordinibus renunciari fecerat, tabulasq; huiusmodi, procurante Ioanne Lignæo Arembergio, Frisiæ vicinarumque ditionum Præfecto, hac de re impetraverat: cIↄ. Iↄ. L V.

Tabulæ de successione Philippi.

NOS *Gerardus Wittenius Fosuerdiensium, Gerardus Zutphaniensis Clare-campensium, Gerardus Duingelius, Gerconis Cœnobij, Henricus Smeinsius Horti Mariæ, Henricus Zutphaniensis Doccomiensium, Præsules; Serapius Hania Legum Doctor, & Albertus Franciscius Consules, ac Delegati Leovardiensium; Petrus Dekema, Eques, pro Ielsumanis, Botto Wibrandius pro Corniumanis, Feico Tiallengius pro Britsumijs, Gisbertus Gerritius pro Stenanis, Haringus Heringa pro Fintzumanis, & Hiumanis, Goffo Douma, & Martinus Ioannis pro Husumanis, ac Hempenijs, Hero Doconius pro Goutumanis, Geroldus Feytzma, Douwo Sacerdos, & Igo Petræus pro Wirdumanis, Benedictus Renicius pro Leccumanis, Ioannes Buygerius pro Medumanis, Haringus Sytzma Prætor, Ernestus Goslinga, R. Feytzma, Feico Ritskenius pro Ferverdicis, Olphardus Pastor Tennartius, Feddo Haerda, Sibrandus Edsardius, Worperius Tyessenius, Geroldus Montzma, Worperius Peyma, Sipco Monickhusius, & Bernardus Ioannis pro Dongrijs Occidentalibus; Franciscus Aylva; Saco Ringia, Worperius Ropta Prætor, Andræas Pastor Oestrumanus; Iouco Æbema, & Ieldertus Popkonius pro Orientalibus Dongrijs; Leo Ielgersma, & Leo Harckema pro Octo-Pagicis; Scipio de Meckmans, Tammo Eæus, Folkerus Buvinga, Gaius Folkertius, Tyepco Hesselius Pro-prætor, pro Collumanis; Ioannes Wopconius Prætor, Leo sacerdos Dantumanus, Feio Eysingha, & Feio Iornsma, pro Dantumanis; Gosuinus Petræus Pro-prætor, Iouco Pastor Zuydwoldius, Feio Hemstra, Ado Eysingha, pro Nobilitate, Prior in Bergum; Wopko Suffridæus, Iuco Tennius, Briuchtus Atteius, Gailco Ielconius, Bonno Bennenius pro Zietzerchiis; Emcko Genckius Prætor, & Arnoldus Oedzius pro Smallingijs; Feddo Sixtinus Ielgersma, Hector Gerritius, Petrus Tetardus, Douwo Pibenius, & Feico Diricius, Prætor, & Delegati pro Idaerderanis; Wibrandus Albada, Pastor Rauwertius, Hector Albada Prætor, Suffridus Regnerius pro Soelanis, Sibrandoburanis, Enguirdijs, Ernsumanis, & Poppingaverijs; Gerbrandus Gulielmus pro Rauwerdijs, Vicario & Præbendario; Petrus Ioannis pro Deersumanis, Broerius Hansonius, pro novo Cænobio, Leo Mellæus Consul Doccomiensis, omnes Oostergoï. Ioannes Buscoducis Abbas in Hemelum, Godefridus Zuollis Antistes Lidlumanus*

cIↄ. Iↄ. L V. *nus pro se, Cornelio Pastore Firdgumano, & Cœnobio Tiumarumano, Gerbrandus Aysma præpositus Angiumanus, Petrus Purmeranus, Prior Achlemius, Stephanus Eæus, Cellarius Floridi Campi, nomine Præsulis, Petrus Ruardus pro Gerardo Siuckis Priore in Thabor, Iarichus Dekema, & Nicolaus Hansonius Iureconsulti pro Franequeranis; Iarichus Dekema, Andræas Waltinga, & Hanso Douwonius pro Territorio Franequerano, D. Horatius Fons, D. Wopko Albada presbyteri, Iulius Botnia, Petrus Walta, Sidsius Sidzi, & Iarichus Tadæus pro Baerderanis; Gerardus Pastor Oosterendius, Siricius Donia Prætor, Ruardus Roorda, Gaius Petræus pro Hennardiis; Adrianus Michaëlius Pro-Prætor, Ielgerus Tierkenius, Sipko Iasperius, Suffridus Tiallesius, & Hero Lollius pro Barranis; Adrianus Michaëlius pro Harlingiis, Ioannes Herama Prætor, Uldricus Pastor Ferwoldius, Dodo Sixtinus, Martinus Haionius, Ruardus Feitesius, & Sibrandus Tiallengius pro Wonseranis; Epo Petræus, Annas Feddonius, Vibius Tzommerius, & Kempo Gellius, Consules, pro Snecanis; Valerius Herama Iureconsultus, & Pastor Novolandius, Abbæus Pastor Tyallehusius, Ulricus Oenema, Loïngius, Elingus Horatius pro Goïngiis, Regnerus Hotsemius, Iustus Emius, Auco Heronius, pro Wimbritseriis; Pibo Annius, & Gosuinus Haionius pro Bolsuerdiis, Ielmerus Ielmerius, pro Hemclumolpherdijs; Saco Wibrandius, & Ulpius Lollius, pro Worcumanis; Titus Suffridæus pro Elostanis; Kempo Donia, Hector Hemmema, Haringus Glinzius pro Menaldumanis; Wibrandus Sellingwirtius pro Hindelopijs, omnes Westergoï; Hommius Haersma, pro Slotanis; Hubertus Schosius Commendator Nessanus, pro me & Cænobio Aelsumano, Focco Iskius Bornensis, Franciscus Tiepkonius, Sicco Pierius, Epo Femmius, pro Haskerijs quinque pagicis; Feddo Pastor Oelanus, Gabinius Andringa, Ferco Intiæus, & Annas Tiarckenius pro Donienerstalliis; Idsardus Pastor Echtnanus, Christianus Pierius; Annas Emius, & Hanco Meiczius pro Lemsteranis quinque pagicis; Vibius Pastor Wikelius, Ioannes Ietsonius, Rinco Sipkonius, Gasparus Hermanni pro Gæsterlandis; Ioannes Luydens Pastor Olbercopius; Ioannes Franck, Prætor, & Christianus Lutgenius pro Stellinguerfijs Orientalibus; Wigerus Pastor Idsartius, Lubbertus Lyclesius Prætor; Folckerus Everardus, & Andreas Sinæus pro Stellinguerfiis Occidentalibus; Eylardus Tyssenius, & Annas Poppius pro Scoterlandis; Gerbrandus Mintianus Prætor, Hanco Nicolaus, & Tiebbo Sannius pro Enguerdiis, Douwo Pastor Leppenhusanus, Focco Teïus Prætor, & Vitus Brunius pro Opsteranis. Notum facimus: Quandoquidem Frisiæ Ordinibus de voluntate Caroli Cæsaris Domini nostri Clementissimi, placuit Illustrissimum Philippum Principem Hispaniarum, utriusque Siciliæ, & Hierosolymæ, Archiducem Austriæ, Ducem Burgundiæ & Brabantiæ, Comitem Habspurgi, Flandriæ, Hollandiæ, Dominum Frisiæ, unicum Cæsareæ Majestatis filium, ut verum hæredem declarare, ac pro eo, à morte Caroli Patris, in successorem recipiendo fidem juramentumque interponere, ita nos prædicto nomine & de mandato Ordinum Nobili viro Ioanni Lignæo Comiti Arembergio, Equiti Aurei Velleris, & Cæsareæ Majestatis per Frisiam, Trans-Isulaniam & Groningam Præfecto, jusjurandum fecimus hoc modo:*

Nos Delegati Præsulum, Religiosorum, Nobilium, Oppidorum, Proprietariorumque Frisiæ, fidem facimus nos Carolo Cæsare (cui Deus longam fœlicemque vitam largiatur) humanis exempto Illustrissimo Duci, & Domino Phi-

lip-

lippo Principi Hispaniarum &c. Domino Frisiæ, Cæsareæ Majestatis unico filio, & hæredi, tum hæredibus, posterisque eius, ut veris hæreditariisque Frisiæ Dominis fideles subditos fore, Præfectisque, Præsidibus, Senatoribus & Officialibus obsecuturos, neque facturos quidquam, quod Principi, hæredibus eius, Præfectis, Rectoribus, Præsidibus, & Officialibus, quoad jura Principis, contrarium, atque adversum sit. Pollicemur ea propter si quid tale contingat nos id vulgaturos Præfectis, Præsidi, & Senatoribus, omniaque facturos, ad quæ fideles subditi vero & hæreditario Domino præstanda teneri solent. Ita Nos Deus adjuvet, & omnes Sancti. *Et quoniam jusjurandum, quod præstitimus ratum efficaxque esse volumus, ita nos prædicti rogavimus Ioannem de Busco-Ducis Abbatem in Hemelum, Iarichum Dekema, Oldermannum civitatis Franequeranæ, Ioannem Buygerium, Prætorem Territorij Leovardiensis, Iure-Consultos, ut sigillis, & subscriptione suâ muniant. Et nos Delegati oppidanorum potestatem fecimus Serapio Hania Iure Consulto, & Consuli civitatis Leovardiensis, suâ manu subscribendi, sigilloq; prædictæ civitatis roborandi. Quod nos Ioannes de Busco-Ducis, Iarichus Dekema, Ioannes Buygerius, & Serapius Hania fieri curavimus. Leovardiæ* XVIII. *die Ianuarij, Anno salutis* M. D. L. CIƆ. IƆ. L V.

Tum Philippi nomine reciprocum juramentum à Ioanne Lignæo Arembergio dictum hoc modo.

Ius-jurandum Comitis Arembergiæ.

N*Os Ioannes Lignæus Comes Arembergiæ, &c. Frisiæ, Trans-Isulaniæ, & Groningæ Præfectus, de speciali mandato Illustrissimi Philippi Principis Hispaniarum, Domini Frisiæ; Notum facimus hisce litteris; Quia Ordinibus Frisiæ visum est assentiri petitioni Caroli Cæsaris Domini nostri clementissimi & Philippum Caroli Cæsaris unicum hæredem, in futurum, hæreditarium Frisiæ Dominum & successorem, Caroli Cæsaris nuncupare, & declarare, eiusq; rei hoc die nobis ab ijsdem Ordinibus facta solemnia sunt, ita nos de mandato Principis Philippi reciprocè juramentum diximus hoc modo:*

Nos Ioannes Lignæus Comes Arembergiæ, & Eques Aurei Velleris, Præfectus generalis Cæsareæ Majestatis per Frisiam, Trans-Isulaniam, & Groningam, nomine & de speciali mandato Illustrissimi Principis Philippi Principis Hispaniarum, utriusque Siciliæ & Hierosolymæ, Archiducis Austriæ, Ducis Burgundiæ & Brabantiæ, Comitis Habspurgi, Flandriæ, & Hollandiæ, Domini Frisiæ, juramus ac fidem facimus, Illustrissimum Principem Philippum, Carolo Cæsare (cuius vitam Deus prorogare dignetur) vitâ defuncto, Frisiam ut Dominum Hæreditarium decet justè & decenter recturum, Matrem Ecclesiam, Religiosos, Viduas, Pupillos, tum Equestrem Ordinem; Dominos; Nobiles, Oppida & Agros defensurum, neque deserturum, daturumque operam ut eorum pacta, privilegia, immunitates, consuetudines & jura, primum ab Illustrissimo Saxoniæ Duce Georgio, dein Cæsarea Majestate Anno millesimo quingentesimo decimo quinto concessa, confirmataque, integra maneant, & serventur, omnesque subditi & incolæ Frisiæ clementer habeantur, prout ab hæreditario Domino & Principe fieri æquum est. Ita nos Deus adjuvet, & omnes Sancti. *Et quia hoc modo res confecta est, ita nos has litteras manu nostrâ signavimus, & nostro sigillo munivimus. Datum Leovardiæ;* XVIII. *die Ianuar. Anno* M. D. L.

cIↄ. Iↄ. L V. Quas tabulas ut accepto pridie Burgundicarum ditionum principatu confirmaret Philippus, evocatis ad ſe in atrium, quod regio ornatu inſtructum pellucebat, Friſiorum qui Flevum inter Lavicamque flumina colunt, Legatis, in eodem ſolio deſedit, repetitoque paterni conſilij ſecreto hunc in modum eos adlocutus eſt:

Philippi Oratio. *Poſteaquam Carolo Cæſari patri meo certis de cauſis, (quarum rationes heſterno die in Conventu omnium Belgicæ Ordinum vobis etiam præſentibus expoſuit) viſum fuit, dimiſſâ Principatus curâ, Belgicæ provincias, quas à majoribus longâ traditione acceperat, in me filium transferre, ita paternæ voluntati morem geſſi, arduumque illud regendi onus in me recepi. Quapropter ut Principatum ſumpſiſſe videar, qui obteſtatione ſanctiſſimi numinis firmetur, ac de libertate veſtrâ, Patrioque jure non delibet, hac juriſ-jurandi formulâ me adſtringo:*

Iusjurandum Philippi. EGO PHILIPPUS, Dei gratia Rex Angliæ, Franciæ, Neapolis, &c. Princeps Hiſpaniarum; Archidux Auſtriæ; Dux Burgundiæ, Lotharingiæ, Brabantiæ, Limburgi, Luxemburgi, Gelriæ, & Mediolani; Comes Habſpurgi, Flandriæ, Arteſiæ, Burgundiæ, Palatinus Hannoniæ, Hollandiæ, Zelandiæ, Namurci, & Zutphaniæ, Princeps Sueviæ, Marchio Sacri Imperij, Dominus Friſiæ, Salinarum, Mechliniæ, Civitatis, Oppidorum & Territorij Trajectenſis, Tranſiſulaniæ, Groningæ, &c. Promitto & juro vobis Deputatis Terrarum & Oppidorum Friſiæ, ab ijſdem Mandatum & Procurationem habentibus, & ſpecialiter ad hoc authoriſatis, quod facta nobis ceſsione per Sacratiſsimum Dominum & Patrem noſtrum Carolum, eius nominis Quintum, Romanorum Imperatorem, de omnibus terris ſuis inferioris Germaniæ, & nominatim Dominio Friſiæ, inviolabiliter obſervanda, ita obſervari faciam omnia & ſingula quæ menſe Ianuario Anno milleſimo quingenteſimo quinquageſimo Comes de Aremberga Gu-ber-

bernator locum tenens Friſiæ, ex noſtro mandato & nomine, cum in dicta Friſia in futurum Dominum & Principem, poſt dicti Domini Patris noſtri deceſſum, reciperemur, tam generaliter quam particulariter communi terræ, Provinciæ, Oppidis & Subditis eiuſdem Friſiæ promiſit & juravit, & ad quæ virtute juramenti tunc præſtiti poſt obitum dicti Domini Patris noſtri tenerer, & obligarer, cum confirmatione Privilegiorum & Tractatuum, à Ducibus Saxoniæ, & Cæſarea Majeſtate obtentorum, & quod omnia alia faciam, ad quæ bonus juſtus Princeps ac Dominus fidelibus Subditis ſuis tenetur. Ita me Deus adjuvet, & omnes Sancti eius. cIↃ. IↃ. L V.

Et quoniam Iſbrandus Antiſtes Lidlumanus, Sixtus Dekema Eques, Aggæus Albada Cæſareï per Friſiam Senatores, Schelto Lyauckama, Gemma Burmania, pro Nobilitate, Tzomerus Vibenius, Oldermannus Snecenſium, Iacobus Sibrandius Leovardienſium, & Regnerus Amnius Bolſuerdienſium Conſules, Delegati omnes Agrorum, Oppidorumque Friſiæ, adſtantibus Viglio Zuichemo Equite, Præſide Secreti Senatus, Reinoldo à Burmania Equite, Satrapa Coverdienſi & per Drentiam, Chriſtophoro Sternzee, Satrapa Harlingenſi, & Renico Camminga, præſente Ioanne Ligneo Equite noſtri Ordinis, & Generali Friſiæ, Tranſ-Iſulaniæ, Groningæ, & ditionis Lingæ Præfecto, juſjurandum fecere hac formâ:

QVandoquidem nos Deputati & alÿ ſupra dicti, qui præſentes fuimus, Carolo Cæſare clementiſſimo Domino noſtro in Illuſtriſſimum Philippum filium, Regem Angliæ, & hæreditarium Dominum ac Principem, & hic præſentem patrimonium cæteraſq; Ditiones Belgicas, & Dominium Friſiæ transferente, Illuſtriſſimuſq; Philippus, hereditarius Dominus noſter, juramento ſe obſtrinxit, ſe ea omnia quæ tempore inaugurationis XVIII. *Ianuarÿ* M. D. L. *per Arembergiæ Comitem, Præfectum Friſiæ, promiſſa & confirmata juramento ſunt, tam generaliter, quam particulariter ſervaturum, prout Majeſtas regia poſt obitum Caroli patris tenebatur, & quidem eâ lege ac conditione ut è præſcripto mandatorum noſtrorum juſ-jurandum quoque Regiæ majeſtati diceremus: Ita fidem facimus, & juramus nomine Agrorum ac Oppidorum Friſiæ; Nos prædicto Regi fideles ſubditos fore, ſervaturoſque ea omnia quæ tempore Inaugurationis nos facturos promiſimus, & in quæ poſt deceſſum Caroli obligati eramus;* Ita Deus nos adjuvet, & omnes Sancti. *Propterea Nos Philippus ex Formula juramenti à Nobis præſtiti confirmavimus, & confirmamus eorum privilegia, & conventiones cum Saxoniæ Principe & Cæſarea Maje-* Iusjurandum Ordinum Friſiæ

ↃIↃ. IↃ. L V. *jestate per Agrarios Oppidanosq; initas, salvo tamen cuiusque jure. In quorum fidem, & testimonium, & ad petitionem Deputatorum has perscribi mandavimus, ac nostra manu ac Cæsareo sigillo, quo nos utimur, roborari fecimus. Datum Bruxellis* XXVI. *Octobris, Anno Domini millesimo, quingentesimo, quinquagesimo quinto. Subscript.*

P H I L I P P U S.

Et ad mandatum Regis

D. O V E R L O P E.

H Æ C T A B U L Æ.

Quæ etsi populo Frisico speciosæ viderentur, sive odio factionum, quæ ante Saxonum tempora exarserant, sive quod Caroli Cæsaris Saxonumq; memoriam innovarent, tamen sive gentis errore, aut in Philippum fiduciâ factum est, ut omissis aliorum Principum, qui à Francorum ætate hanc gentem nobilitaverant, tabulis, Romanorum Imperatorum diplomata vetustissimæ libertatis simulachra, & simul munimenta præterirentur. Quæ res Philippo occasionem licentiosioris imperij, nobis fœdioris servitij, ac ultimæ rerum patientiæ dedit. Invenio in litteris secretioribus XVII. Octob. Bruxellis datis, Frisios ad Cæsarem Carolum, Bruxellis tum agentem, Renicum Cammingha; & Petrum Ruartium I C. stabiliendis patriæ suæ privilegijs tum ablegasse, impeditoq; ob instantia transferendi imperij solemnia Cæsare irritos voti Bruxellis hæsisse. Magnam quoq;, præter Cliviæ Ducem, Episcopum Osnaburgensem, Aureique Velleris equites procerum frequentiam è Germaniâ, Hispaniâ & Galliâ Belgicâ convenisse, eosq; in ipso apparatu magnam rerum mutationem ex futurâ imperij cessione formidasse. Frisios quoq;, etsi omnia præparante Viglio secreti Senatus Præside, tardiores in mittendis legatis fuisse, istamq; cunctationem, veluti taciti metus interpretem, sinistre ab aulicis acceptam. Traditum memoriæ est Frisiorum Legatos stantes & erectos, velut tacitâ utrinq; libertatis agnitione, Philippo Sacramentum dixisse, reliquarumque Provinciarum legatos, quas hæreditario jure Philippus tenebat, inclinato genu solemnia homagij recitavisse. Quæ ex magnâ domo & nobilissimi viri, qui actioni interfuit, ore profecta inserenda annalibus duxi, quo opera mea lecturis innotesceret, Frisiæ gentem præ cæteris magnâ libertatis prærogativâ valuisse.

Itaq; peractis solemnibus, Frisiæq; Ditionibus è jure tabularum conventionumque, quas memoravi, in Philippum à Carolo Cæsare devolutis, Legati in Frisiam regressi. Tum Novembri mense Senatus per Frisiam regius (qui à Carolo Cæsare dicundi administrandiq; juris potestatem acceperat) à Philippo confirmatus, adactique ad sacramentum novi Principis Hippolytus Persinius, Præses, Iacobus Roussellius, Petrus Dekama Eques, Upco Burmania, Ioannes Rommartius, Iulius Gelius Fisci Regij Procurator, Adrianus Vastartius, Antonius Lavailius, Alexius Gelius, Sixtus Dekama Eques, Aggæus Albada, & Valerius Ockingha Iure-Consulti, cum Godefrido Duvenæo Graphiario. Post, quod Caroli Principis ætate divisa in factiones, *Senatus Philippi constitutus.*

&

& non nisi Saxonum, Geldri, ac Burgundi, armis fatigata gens perfecerat, Magistratus quoque reliqui jus-jurandum homagij Philippo dixere, Philippusq; ut ante Anno M. D. L. filius ac hæres Caroli, ita hoc tempore successor nulla adhuc aut exili animorum dissensione per Frisiam renunciatus est. Hoc ut fieret, celebratum à Philippo aurei Velleris festum, & in istam societatem (quam ducentis abhinc annis ut munimentum imperij & concordiæ Philippus Burgundio instituerat) Principes adsciti, tum theatralium ludorum, & recentis magnificentiæ imago provincialium animos impellebant. Ad hæc Caroli patris in Philippum fidele monitum, & magni Cæsaris lachrymæ precesq; in ipso Patrum consessu fusæ, tum ceremonijs pactisq; conventis advocatum numen, velut adhuc intuentibus, percipientibusque, obversabantur. Vulgum verò novi, ut fieri solet, Imperij dulcedo (ac si illud libertati gentis parum derogaret) tum vernantes Principis anni, & gerendis bello paceque rebus habiles, universos, ut & Carolum Cæsarem, conciliatum per Mariæ nuptias Anglicum fœdus securitate atq; fiduciâ implebant. Eo namque inter cætera cautum erat, ut Philippi ex Maria primogenito cum patrij, avitique regni, tum universæ quoq; Belgicæ hæreditas obveniret, pactorumque dotalium ratione æterna ac inviolata Anglicæ Belgicæque gentium fœdera haberentur.

cIↄ. Iↄ. L V.

Cæterum ut res humanæ ultrò fluxæ ac instabiles sunt, ita novam rerum fœlicitatem velut cæcâ vertigine omnia rotantis fortunæ adversitas excepit. Philippus namque sive ut principatum suum (cuius solemnia proxumo mense celebraverat) Romanorum Pontificum Imperijs assimilaret, sive ut suspectam, quam plurimum regnantibus, populi libertatem, ipsâ teneritudine rerum, specioso adhuc Principatus sui exordio, perverteret, vulgato circà medium Decembrem Inquisitionis Edicto, Ordinum populiq; spes non parum obturbavit. Itaque prioris fiduciæ, ut mobiles ad deteriora mortalium animi sunt, vis repente conversa, actæque ante quinquennium admirandæ solemnitatis memoria perculsis animis se intorsit. Tum quippe certam spem futuri Principatus Philippo factam recordabantur, jactoq; simul cum Philippi imperio novæ servitutis fundamine primos Inquisitores per Carolum Cæsarem in Frisiam missos quinq; jam annorum insolentem dominatum exercuisse. Quare sagaciores nihil aliud sperari potuisse tum primum innuebant, quam ut post ordinatas cæptando Concilio (quod Paulus III. Pontifex consulto Carolo Cæsare Tridenti indixerat) per Frisiam mense Iulio, Anno cIↄ. Iↄ. XLVI. supplicationes, ejusdem Concilij decreta, eodem Carolo adhuc rerum potiunte per Frisiam cæterasq; Provincias invalescerent, premendisq; conscientijs, & accidendæ Principum potestati repertum imperium Frisicæ quoque libertati contra datam à Cæsare fidem intorqueretur. Quod etsi edicto Anni cIↄ. Iↄ. L. coërcendis Anabaptistarum furoribus, Carolus Cæsar adumbrasset, ita arguebant Carolum Cæsarem, & Mariam Gubernatricem, promiscuè edicti legem in eos quoque strinxisse, qui caligine istorum temporum, & fædissimis cleri moribus offensi alio cultu adorandum numen, quærendumq; æternæ salutis mysterium arbitrabantur. Exindè namq; Anno cIↄ. Iↄ. LIII. Hyppolytum Persi-

Inquisitionis Edictum vulgatur.

cIↄ. Iↄ. LV. nium Regij per Frisiam Senatus præsidem, solenni Ordinum Frisiæ conventu ad IV. Eid. Ianuar. Leovardiæ indicto; multâ acerbitate & vehementi oratione nomine Caroli Cæsaris à Romanâ Ecclesiâ defectoribus atroces ex edictis pœnas comminatum, Prætoribusq;, ut & Magistratibus, severioris per Frisiam Imperij præscriptum demandasse. Tum Hermannum quoque Letmatium, & Franciscum Sonnium, Inquisitores Frisicæ genti datos, rescriptoq; Mariæ Gubernatricis, (quod XVI. Kal. Sept. Anno cIↄ. Iↄ. LIV. transmiserat) novâ potestate auctos observandis Provincialium actionibus consilijsque præfuisse. Itaq; criminabantur Carolum Cæsarem moderatum ante, & juris antiqui reverentem, procurato successore filio, & adulta potestate novis rebus se dedisse, Philippumque beneficio Frisicæ gentis anticipatum imperium (quod ei Ordines non nisi expletâ per Carolum mortalitate depacti erant) vivo patre, contra receptum regnantibus morem, quorum lenissimi primo dominatus esse solent, ijsdem auspicijs & ferè peioribus ordiri. Quâ de causa, quoque factum existimo, ut honorarium sexaginta millium aureorum, quod intra sexennium Carolo Cæsari se daturos Ordines Frisiæ promiserant, non nisi recuperatis majorum immunitatibus, & patrio jure restituto, per abolitas intra annum conventiones ut libertati adversas, ita potentiâ regnantium, aut adulatione temporum introductas, se soluturos caverent, solemnesque eâ de re tabulæ approbante Carolo Cæsare, ac Mariâ Gubernatrice, etsi, ut creditum fuit, invitâ, velut in gratiam læsi offensique populi Prid. Non. Iul. Anno cIↄ. Iↄ. LIV. conscriberentur.

cIↄ. Iↄ. LVI. Unde etiam factum est ut Anno LVI. præside Senatuque regio secundam honorarij pensionem exigente Frisij eïdem Senatui hunc in modum responderint:

Inter Carolum Cæsarem & nos ante biennium procurante Arembergio Frisiæ Præfecto conventum est, ut sexaginta aureorum millia titulo Honorarij (rogas vocabant) intra sexennium justis pensionibus Carolus Cæsar acciperet. Hac tamen cautione interpositâ, ut si quid legibus nostris atq; Privilegijs adversum, durante Caroli imperio, actum foret, id omne intra breve tempus, & quidem ante unius anni effluxum per Delegatos Cæsaris rescinderetur. Quâ pactione nos etiam cavimus, ut priusquam secunda pensio à Cæsare exigi posset, postulatis nostris, quæ ante biennium Cæsari exhibuimus, benigne & ex patrio jure responderetur. Cæterum quoniam Philippo Caroli patris successori placuit legatos nostros ad Præsidem Senatumque regium remittere, quo quædam postulata in judicio disceptarentur, quibusdam Philippus ipse rescriberet, ita censent Delegati nostri conventioni Carolo cum Cæsare initæ satisfactum non esse. Et quoniam Senatus regius secundæ pensionis solutionem præstari sibi petit, ita protestamur exactionem illam frustraneam & irritam esse, nulloque jure subnixam; facimusq; copiam notarijs nostris Nicolao Cleutinghio & Gualthero Coquillano qui hanc protestationem Regio procuratori exhibeant. Datum VI. *Eid. Ian.* cIↄ. Iↄ. LVI.

Hoc modo dubijs Philippi subditorumq; animis, & lubricâ fide prima etiam principatus tempora fluebant, donec crescente Inquisitorum *Frisiorum querela.* insolentiâ, contemptu ac detestatione tam enormis Imperij, magis magisque nexus infœlicis concordiæ laxaretur. Quare Philippus, ne prima

prima Principatus sui infantiâ Frisiorum animos à se alienaret, ex literis Leovardiæ XII. Kalend. Martij autore; prout deprehendo, Regio Senatu, datis, de attemperanda mox Inquisitorum potestate cogitavit, demulcendisq; offensis mentibus, Edictum tale in Frisiam misit. CIↃ. IↃ. L V I.

Quamvis ad præcavendas hæreses, & errores adversus Christianam fidem in his Belgicæ provincijs exortos plurima Edicta facta, ac vulgata fuere, pœnæque isti rei decretæ deterrere animos hominum debuissent, quo minus in ijsdem erroribus perseverarent, ita deprehendo magnum pravis opinionibus incrementum per Frisiam accedere, cùm quod è vicinis locis illa contagio luesque proserpat, tum quod simplicissimi, innocentissimique ope seductorum corrumpantur inquinenturque. Et quia plurimæ difficultates super puniendis per Frisiam pro rigore Edictorum hæreticis ex hac causa emanant, quod Georgius Scencus Teutoburgius, nuper provinciæ istius Præfectus, in consessu regij Senatus fidem fecisset, Carolum Cæsarem patrem meum super hoc consultum singulari clementiâ indulsisse, veniamque eidem Senatui fecisse, quâ Edictorum asperitati temperamentum reperiret, judicaretque pro qualitate rerum personarumque conscientiæ magis normâ, quam pro scripti juris rigore. Ea propter perspectis visitatisque actis, quæ mitigandis corrigendisque Edictis perscripta erant, de consilio Senatus statui atque ordinavi: Vt ij, qui simplicitate suâ aut persuasione aliorum, ab Ecclesiâ desciverunt, contemnentes sacramenta, interrogatique de articulis fidei suæ, non respondent prout veros Christianos decebat, cæterum ut hæretici & contra doctrinam Ecclesiæ sentientes, nisi intra ternum decimum quartum diem toties moniti resipuerint, & ad communionem Ecclesiæ redierint, factâ errorum suorum confessione sine morâ punientur pro rigore Edictorum. Illi vero qui præmissis admonitionibus, intra illud tempus resipuerant, redieruntque ad Ecclesiam damnantes errores suos, arbitrariâ à Senatu (qui hoc modo ex Edictis judicare non tenebitur) pœna corrigentur, cæterum hac lege & conditione nisi relapsi in hæreses, neque illarum Doctores fuerint, quibus id beneficij nequaquam dabitur. Quod ad eos verò attinet, qui errore seducti non baptizari liberos suos fecerunt, aut baptizari vetuerunt, vetabuntque; illi, & si hac de re convicti fuerint, & si prima, secunda, aut tertiâ admonitione emendaverint se, ac pœnitentiam egerint, oblata abjuratione errorum suorum, arbitraria pœna corrigentur, sin vero persistant etiam admoniti, à Senatu meo è formula Edictorum igne punientur, non requisita Inquisitorum sententia. Quapropter Senatui meo per Frisiam mando, ut sine ulla tergiversatione ea exequatur, quæ constitui, ac quæ publicè expedire judicavi. Datum Bruxellis II. Non. Martij, Anno Domini millesimo quingentesimo, quinquagesimo sexto. Signatum Edictum Philippi.

PHILIPPUS.

Et ad mandatum Regis

D. OVERLOPE.

Tum ut diversitati religionum, & simul asperitati publicorum judiciorum subveniret Philippus Georgium Egmondanum Presulem Ultrajectinum, (cuius Ecclesiasticæ jurisdictioni clerus tum per Frisiam parebat) Bruxellas evocavit, deque mittendo in Frisiam Legato Sedis de- *Legatus Sedis in Frisiam missus.*

cIↃ. IↃ. decretum fecit. Pensionem quoque eï ex ærario sacro, tum etiam suo
L V I. assignavit, Ioannemq; Lignæum Arembergium secretis hac de re mandatis instructum in Frisiam præmisit. Iis verò maximè caverat Philippus, ut fœdis abominandisque monachorum sacerdotumque moribus asperius remedium ordinaretur, desciscentiumq; ab Ecclesia dignitates, & sacerdotia, adstricti moris vitæque cultoribus & incorruptam religionem professis, interpositâ Præsulum autoritate, conferrentur. Itaque Arembergius evocatos ad se antistites sui officij serio commonefecit, evilescentisque divini cultus restaurationem imperavit. Litteræ Philippi hac de re ad Senatum regium VIII. Eid. Mart. datæ. Mox
Cometa visus. eodem Martio mense dirus Cometes exarsit, aucto adhuc animorum metu tristi illo prodigio imminentium rerum funesta initia signari. Carolum quoque Cæsarem conspecto crinito inusitatoque sydere triste illud præsagium suis extremis, tanquam instantibus, applicasse Guiciardinus tradit, animumq; magni Cæsaris jam ante inclinantis vitæ sollicitudine occupatum, majoribus privatæ fortunæ desiderijs exarsisse. Cornelius Gemma magni Gemmæ Frisij filius celeberrimus illius temporis Mathematicus easdem fere, (cum de Carolo Cæsare non pronuntiet) criniti syderis præsignificationes tradit, additque quarto post anno, deïn septimo, nono, & undecimo, tempestatis futuræ, quæ tum adhuc latebant, semina, velut per Criticas indicationes toti Europæ; & imprimis Belgicæ populo aperuisse. Itaque Carolus instructâ Liburnicarum classe mense Septembri Zelandico portu solvit, unaq; cum Eleonorâ, & Maria sororibus in desideratam diu Hispaniam navigavit, Cenobioque D. Justi se clausit. Scribit Strada Carolum Cæsarem, velut desiderio veteris potentiæ retractum, translati in filium imperij pœnitentiam egisse, fastidioq; privatæ vitæ ductum imminutam antiquæ majestatis venerationem, obvelatâ tamen animi ægritudine, dissimulasse. Certe credibile est tantum Principem, qui ex secundarum rerum continuo fluxu fortunam velut in potestate habuerat, tantâ ex vitæ mutatione, quam brevem fore prænoverat, quadam generosæ mentis concussione affectum fuisse, comparationeq; temporum institutâ, amissum vetus imperium loco indecentis recentisque servitij habuisse. Tradit Demetrius Mariam Philippi amitam, ut non æquâ mente Præfecturâ Provinciarum defunctam, ita clam renitentem Carolum fratrem in Hispaniam secutam, quod calidioris cæli inclementiam, quæ causa mortis post fuisse creditur, dubiæ per annos valetudini, & temperamento infirmi corporis obtenderet. Eam ipsam quoq; Mariam velut ab Hispanicæ, (quæ sensim in Belgicam immigrabat) gentis superbis consilijs abhorreret supremo conloquio, Belgicæ nobilitatis fidem tanquam grande stabiliendi imperij secretum Philippo commendasse, vocemq;, si pondus habuisset, publicæ rerum tranquillitati, & tot gentium sanguini profuturam veridico oraculo elocutam. Cæterum Philippi animus suæ magnitudinis, & potentiæ immodicus, libertatis verò Belgicæ & iniquus æstumator, alijs tum imperij arbitris utebatur. Quorum suasu hoc etiam factum est, ut vivo adhuc & agenti in Belgicâ Cæsari, quod alias exempto humanis fieri consuevit, religio, & veluti consecratio decerneretur, Philippusq; Caroli patris de Religione rescripta, & præsertim

Edi-

Edictum (quod Anno cIↄ. Iↄ. L. ex decreto Concilij Tridentini conceperat) solenni Edicto XII. Septemb. confirmaret. cIↄ. Iↄ. LVI.

Edictum Caroli istiusmodi erat.

Quanquam id operam semper dedi ut meos intra fines antiqua & vera religio servaretur, etsi totus in hoc semper fui, ut qui multis nunc annis disseminati sunt per orbem Christianum errores, hæreses atque sectæ funditus tollerentur, licet hoc nomine vana subinde proposui Edicta, gravissimasq; pœnas, tamen magno cum animi dolore accepi, non meæ solum Ditionis homines, verum exteros etiam qui nostris in Provincijs habitant atque negotiantur, huius mali contagionem longè lateq; in promiscuam multitudinem diffundere, sic ut planè sit opus acrem aliquam adhibere medicinam, & in fontes diligenter inquirere, ut ea pestis extirpetur radicitus, quemadmodum in postremis Provinciarum conventibus Præfectos & Ordines admonui, ut pro se quisque diligenter in hanc curam incumberent & in veteri atque Catholica Religione permanerent, præsertim cum sit omnium oculis expositum, quas turbas atq; seditiones in vicinis populis excitaret ea labes, ut interim de salutis & animarum dispendio nihil dicam. Itaque de consilio charissimæ sororis germanæ, & reliquorum procerum, novam hanc legem fero, & simul edico. Primum, ne quis omnium quicunque ille sit domi habeat, emat, aut distribuat, Lutheri, Oecolampadij, Zuinglij, Buceri, Calvini, & quoscunque tandem libros editos annis abhinc triginta incertis autoribus, ut amplius in Theologorum Lovaniensium Catalogo continetur. Item ne quis ullam habeat picturam atq; imaginem fictam in ludibrium Divæ Virginis, atque Sanctorum, neve dejiciat, aut infringat ullam imaginem in honorem alicuius Divi depictam; Ne quis domum suam occultis conventibus aperiat, in quibus & disseminari solent errores & homines rebaptizari, & conspirationes in Ecclesiam atque Rempublicam fieri. Ne quis de S. Scripturâ maxumè de rebus dubijs, atque difficilibus privatim aut publicè disputet; aut eius interpretationem sibi sumat, nisi sit Theologus, qui probatæ alicuius Academiæ testimonium habeat, qui secus fecerint punientur ut seditiosi, & publicæ tranquillitatis perturbatores, ac viri quidem gladio ferientur, fœminæ autem in terram defodientur, si quidem ab errore desistent; si verò pertinaces erunt, exurentur, publicatis illorum bonis utrumcunque luant supplicium. Ad hæc testamenti faciendi potestatem nullam habebunt, & quicquid eius rei fecerint, à quo primum tempore hanc legem nostram violare cœperunt, irritum esse jubeo. Præterea ne quis hospitium præbeat, aut ullà re subveniat ijs, quos de hæresi novit suspectos, mando, verum denunciet statim Inquisitori, vel loci Præfecto subiturus pœnam nisi faciat. Qui non malitiâ nec obstinatione, sed per infirmitatem lapsi fuerint in hæresin, & errorem, neque tamen in hanc nostram legem commiserint, nec seditiose quid fecerint & sponte redierint ad sanitatem, & abjuratione factâ recepti fuerint in gratiam, nullum posthac sermonem inter se conferant de rebus ad fidem ac religionem pertinentibus, alioqui plectentur ut in crimen relapsi. Qui non convictus quidem sed admodum suspectus de hæresi damnatus fuerit, ut vel publicè satisfaciat, & idem post accusetur hæreseos, mulctabitur ut in crimen relapsus. Iis, qui sunt hæreseos, & id genus criminum maculâ polluti, licet in gratiam recepti fuerint, nullus honos, nullum munus publicum, nulla dignitas communicabitur. Nisi testimonium quis adferat ab Ecclesiæ ministro eius loci, ubi vixit postremo, non permittatur ei domici-

Edictum Caroli à Philippo confirmatur.

cIↃ. IↃ. LVI. *micilium, vel habitatio, nam ejusmodi pro suspectis haberi debent. Praefecti locorum, & reliqui nostri Beneficiarij, diligenter inquirant in eos, qui legem hanc violabunt, sed & Inquisitoribus, Iudicibusq; Ecclesiasticis opem ferant, ut in quibus culpa residebit, comprehensi paenam luant, juxta formulam quam Inquisitoribus praescripsi, nisi faciant, arbitrio nostro luent. Procurator etiam publicus cognoscat, an suum illi munus faciant, & si negligentiam in ijs deprehendet, in judicium venire jubeat, & si deliquisse apparebit, Magistratus illis abrogetur, aut alia, quae videbitur, paena constituatur. Episcopi praeterea, & Archi-Diaconi, & Abbates, & in genus alij proceres investigent omni studio, si quis ordinis Ecclesiastici sit infectus eo morbo, & severè vindicent. Qui contaminatum aliquem hac peste norunt, vel quibus locis commorentur, & delitescant haeretici compertum habent, ilico deferant, nisi faciant, eandem, quam illi, paenam luent. Delator, si modo non vana accusatio fuerit, dimidiam partem bonorum illius consequetur, si quidem bona sexcentos aureos non excedent, nam quicquid erit supra hanc summam, eius decima pars illi decidetur. Qui conventus occultos Inquisitori deteget, etiamsi cum illis consilia contulit, non plectetur, modo & de religione bene sentiat, & in posterum abstineat, sed qui remotus ab eorum societate deferet, praemium consequetur, ut supra dictum est. Paenae, quas constituimus, irrogentur tales omnnò, neque sit in ullius potestate illas vel mutare, vel mitigare, quod saepe factum esse intelligo. Nam qui Iudices in eo delinquent, non ferent impunè. Qui de haeresi accusati, & in jus vocati profugerunt, ac posteà proscripti sunt, ubi de socijs criminum jam mortuis acceperunt, supplicare solent, ut ad purgationem admittantur, quandoquidem probari crimen amplius non posse putant, eoque fit, ut reversi falsam doctrinam & errores iterum diffundant, id verò ne fiat, publicè interest. Itaq; mando, ne locus ullus detur ipsorum postulatis, verum, ut omnes, qui citati non comparuerunt, sed fugâ salutem quaeverunt, habeantur pro convictis atq; damnatis. Qui pro suspectis & fugitivis, & proscriptis, & Anabaptistis intercedunt, habeantur pro fautoribus haereticorum. Iudices autem & Praefecti neminem ex illis in gratiam recipiant, nisi vel meo, vel sororis germanae permissu. Qui secus agent, ijs abrogabitur Praefectura. Librarij nihil excudant, nihil divendant, aut distrahant rei sacrae, nisi de voluntate & consilio eorum, quibus haec erit demandata cura, si quid etiam ipsorum operae in eo deliquerint, ipsi praestabunt. Et quia Catalogus extat librorum, quos Academia Lovaniensis rejecit, Librarij in suis tabernis eum habeant suspensum, & ob oculos positum, ne post ignorantiam obducant vel ipsi, vel emptores, deïn alterum habeant librorum suorum Catalogum. Qui non parebit, 100. aureis mulctetur. Pueros etiam erudiendos nemo suscipiat, nisi permissu Magistratus, & praecipui Ecclesiae ministri. Nihil autem doceat aut proponat juventuti, nisi juxta formulam à Theologis Lovaniensibus conscriptam. Haec Sleidanus.*

Tum ne memoria superstitiosae in Carolum patrem pietatis per injuriam temporum intercideret, solenne hac de re Edictum bis in anno publicari per Frisiam jussit, istique Actui VIII. Kalend. Iul. & IX. Kalend. Ianuar. dies redintegrandae suae, & juxta paternae venerationi designavit. Legem quoque Carolo Caesare Anno cIↃ. IↃ. XL. de legitimandis liberis latam Philippus tum confirmavit, antiquatoque Comitum, ut vocant, Palatinorum sordido, & venali jure legi-

legitimationes non nisi suo, aut Curiæ rescripto fieri præcepit, pecuniamque isti actui assignatam, ne quid detrimenti jus Principis pateretur, inferri in ærarium, legitimatorumq; nomina rationatiorum tabulis perscribi jussit. Dein suæ & simul Belgicæ quietis pertæsus, Gallico bello, quod Anno CIↃ. IↃ. LI. Carolum inter Cæsarem Henricumque II. Gallorum Regem recruduerat, quinque annorum inducijs, ipso Paschæ festo per Frisiam publica supplicatione celebratis, silente ac suspenso, ex eodem Edicto constitutis Inquisitoribus ministeria delegavit, deq; Gulielmo Lindano, homine pro more illius ordinis, superbo in Frisiam mittendo cogitavit. Ei quoque, mutato Inquisitoris, quod eâ ætate invisum erat, nomine, quo invidiam apud Frisios declinaret Philippus, titulum Delegati generalis facere, summamq; ei rerum Ecclesiasticarum censuram committere constituit. Seorsim verò volebat Philippus, ut à communione Ecclesiæ licentiâ temporum secretos, profanatæque Romanæ religionis insimulatos arctius coërceret, eorumq; nomina actis perscripta ad Senatum Regium deferret. Qui æthereæ luis metu, ne socordiâ hominum inquinatus aër, pecori tùm infestus, atrocem mortalibus pestilentiam daret, jacentia campis animalium cadavera humari jussit, Edictumq; eâ de re per Frisiam vulgavit. Sumptuum quoq; impensarumque, quæ ante annum habendæ, honorandæque Philippi Principis inaugurationi, factæ erânt cum legatis rationes initæ, Opidanisq; seorsim, trecenti & quinquaginta septem Carolini notabili temporum frugalitate ac parsimonia à Delegatis Opidorum è suo Ærario assignati. Tum Reynoldus Brederodius eius nominis III. vir illustris ex antiqua & nobili Ludigmannorum apud Frisios gente, quę Potestatis summum per Frisiam Imperium circa annum 988. in Gosuino Ludigmanno tenuerat, maternum genus ducens, litteras Leovardiam ad Senatum dedit. Iis monebat: Ducendæ se per ditiones suas in Vahalim, Mosamque flumina, novæ ac navigabilis fossæ consilium cæpisse, expediendis Frisiorum vicinarumqne gentium commercijs, quæ Frisij cum illius oræ populis multa per tempora magnâ onerum navigandiq; molestia egissent. Ita Frisios huc usque superato Austrini maris sinu, lecta potioris Hollandiæ ora Dordracum magno flexu petere coactos, dissitas navium stationes magnis sæpe portorijs telonijsque redemisse. Et quoniam consilij sui ratio non alia sit, quam ut Frisij compendijs locorum, & simul levamentis onerum fruantur, ita cælare rem non potuisse civitati Leovardiæ, cæterisq; per Frisiam Oppidis fructuosam. Monere ea propter ut Oppidani cæteriq, quorum intersit, in commune consulant ocyus; decernantque quod maturando negotio, & suo simul commodo expedire judicaverint. Itaque Senatus Leovardiensium ne quid socias urbes clàm haberet, easdem Brederodij (quibus suas Prid. Non. Aug. subjunxerat) litteras ad vniversos oppidorum per Frisiam rectores misit, eorumque Delegatos, ut Leovardiæ quam primum adsint, quod res moram non ferret, hortatus est. Ibi oppidorum Delegati volutatis deducendi operis rationibus istaque re, Iacobo Ægidio Consuli, Hermanno Feltesio, & Alberto Iacobæo, Scabinis Leovardiæ urbis, Adriano Michaëlio Consuli Harlingano, & Ot-

CIↃ. IↃ. LVI.

Brederodij de novâ fossâ ducendâ ad Frisios litteræ.

cIↄ. Iↄ. LVI. & Ottoni Bauconio Ærarij apud Franequeranos Tribuno, commissâ, Tzcmerum Vibenium Oldermannum Snecensium, & nuperâ ad Carolum Philippumque legatione functum, delegavere, qui ad Brederodium eat, ac cum eo de telonio cæterisque rebus agat, deq; ijs ad suos referat. Tabulæ mandatorum Prid. Eid. Aug. per Leovardios nullo, ut post patuit, eventu signatæ, decreti operis consilio morte ejusdem Brederodij (quæ VII. Kal. Octob. eum terris exemit) interrupto. Eâ namque evenit ut Henricus filius Brederodiæ domus ditione potiretur, turbulentissimique, quod post subortum fuit, temporis fortunâ, declinante sensim Frisiorum cum Vahalis, Mosæque accolis commercio, consilia pacis, & florentium rerum non procederent. Mox enim gravis, & supra hominum memoriam memorabilis annona cum asperrimo gelu, mense Februario surgens, post in Martium ac Aprilem provecta, ac sensim asperior tantam frumenti caritatem attulit, ut ad famen fermè veniretur, absumptisq; aut suppressis hominum alimentis languentia corpora flaccescentis ferè animæ deliquio conciderent. Itaque plebes, ut solet ingruentibus adversis turbulenta, tum maxumè inediæ impatiens, & structoribus annonæ infesta prærepta sibi infælicis vitæ subsidia querebatur. Esse domi inopem turbam, & infirmis præ inediâ corporibus alimenta poscentem, tum fæcundas matres desideria non implere enutriendis infantibus destinata. Foetus quoq; ipsos acetabulis adhuc suis, & secreto matrum clausos injuriam miserrimi temporis sentire, cuius principium necdum ingressi sint. Id verò mali non ab inclementiâ syderum, aut annorum sterilitate, sed aliunde haberi. Quippe incuriâ, aut assensu dominantium annonam per homines flagellari inopum sanguine, & alienâ miseriâ foelices, neq; absimiles lieni, quod viscus exarescente toto corpore solum intumescit. Ab ijs esse quod exportata in Hispaniam è Frisijs frumenta, gravius annonæ pretium parent, ac tot millium animæ facilioris alimoniæ egentes insatiabili paucorum cupidine, & avaritiâ crucientur. Ut id porrò non fiat statuendem lenitati, & incuriæ imperantium terminum esse reprimendis coëmptionibus, quas Carolus Cæsar Anno cIↄ. Iↄ. XLVI. & post cIↄ. Iↄ. LIV. asperis vulgatisque per Frisiam Edictis vetuisset. Quin satius esse res malis artibus, & damno humanæ societatis introductas, supinis civitatum rectoribus, & annonæ Præfectis, per vim subverti, omniumque vitam, & incolumitatem privatis dispendijs emi. Itaq; parum abfuit, quin florentissimarum urbium direptiones instituerentur, acriorque ferro fames mobilem & egenam plebem, quiete temporum etiam præter hoc infidâ, ad perpetranda enormia stimularet. Cæterum benignitate propitij numinis ea infoelicis mali vis diuturna non fuit. Notat Andræas Gryphius vir literatus, & apud Utingeranos, Præturam tum gerens, panem secalicium II. libr. adultâ circa Kalend. Iun. frumenti caritate 12. mox eâ inclinante quatuor sestertijs væniisse, inopinâque rerum mutatione stupentes hominum animos vitæ velut remedium divinitus concessum reputasse. Ducentas quoque onerarias naves flante Euro Balthicum sinum, deïn Germanici maris, (quod à Sundâ Daniæ freto veterem Frisiorum oram, marginemque intuti littoris pulsat) partem

ANNO cIↄ. Iↄ. LVII.

Annonæ caritas per Provinciam.

tem

tem emensas, frumentoque onustas confertim appulisse, eundemq; annum, cuius initium penuriâ fermè funestum fuerat, ut desperationem mortalium eluderet, frugum, & annonæ feracissimum fuisse. Gemma notat hoc anno, qui horrendâ lampade in cælo visâ, & secutis tempestatibus notabilis fuit, modij partem octavam tribus florenis cum semisse vænijsse, intensioreq; annonæ malo, ne frumenta quidem justum pretium excedentia ære aut argento haberi potuisse. Tum ut asperis fatis, & importuno syderi res Belgicæ subjacerent, premente adhuc Provincias annonâ, resurgens è Galliâ bellum ferbuit, Caroloq; Cæsare, ac Francisco, Henricoque Regibus jam ante cæptum, Philippo Principi, cum ipso Belgicæ imperio hæreditario velut jure obvenit. Qui propterea ne Henrici II. Gallorum regis periniqua consilia, suam verò integritatem, & stabiliendæ pacis studium cælaret, datis in Frisiam VI. Kal. April. litteris causam renascentis belli exposuit. Ijs significabat: Non aliâ mente se fuisse, qùam ut diuturno, quod Carolus pater cum Gallorum regibus, gessisset, bello, finem imponeret, factasque ante annum Non. Febr. inducias tanquam auspices veræ duraturæque pacis integras, inviolatasque servaret, novoq; &, ut plurimum, lubrico principatui fundamentum servatâ quiete, & procurata florentis populi concordia substerneret. Id verò per Gallorum Regem non licere, occasionem rumpendi fœderis, & quinquennalium Induciarum jam diu animo agitantem. Exindè violata per Hispaniam, Pede-montium atque Belgicam finium jura, fœdatisque vastitie agris, & sacro limite, vim quoque commercijs libero mari inlatam. Postremò ne vires nocendi deessent, sollicitata per Lavignium Legatum Turcarum fœdera, quo Italiæ, Hungariæq; bellum, & juxta furorem Otthomannicæ gentis sentirent, omnisque Tanaïm intra atque Oceanum Europa illo fœdere dissociaretur. Eius pessimi consilij Laubespinæ (is Henrico regi à Secretis) ad Bassum Fontanum apud Belgas Legatum, indices litteras fuisse, quibus fidem faceret, Henricum regem mutare Inducias novo bello constituisse, & animum alere religioni fœderum, pactorum adversum. Quamobrem velle metu instantis periculi, ut Frisij per Galliam & istius regni confinia agentes in sua redeant, fruanturque domestica securitate commerciorum jure-foris, & præsertim per Galliam infido. Dein Philippus trajectu in Angliam è Pleumosijs facto Mariæ Uxoris, Anglorumque auxilia poposcit, decretoq; procerum regni, tum assensu populi Anglici, qui pro more gentis interponi solet, voti compos factus, bellum per fæcialem Gallo denuntiavit. Mox classe in Belgicam revectus haberi delectum jussit, turmisque equestribus (quas nomine Caroli Cæsaris Maria Gubernatrix Anno CIↃ. IↃ. XLVI. autoraverat) supplementa procuravit. Itaq; & Ioannem Lignæum Arembergium Frisiæ Præfectum, virum militiæ egregium, & qui jam ante Carolo Cæsare Gallicis bellis stipendia fecerat, adesse ocyus jussit, rogatisque voluntariorum (quod Frisium de jure patrio, & conventione Anni CIↃ. IↃ. XXII. Provinciâ evocare fas non esset) auxilijs solemnia propitiando per Frisiam numini instituit. Post supremo belli imperio in Emanuelem Philibertum Belgicæ Præsidem collato, circumferentibus arma

CIↃ. IↃ. LVI.

Gallicum bellum renovatur.

cIↄ. Iↄ. per Italiam Gallis, exercitum jam ante de more lustratum in Galliæ fi-
LVI. nes duci præcepit, vulgatoque, ac si in Rhemos expeditionem adornaret, eundem Philibertum cum copijs Marianum pergere, oppeririq; auxilia Germanorum jussit. Is, dum ea adventant, triduum moratus equitum turmas, cum expeditâ peditum manu Guisam, & mox Quintini fanum præmisit, subsecutusque cum reliquo exercitu, in quo Arembergius Frisiæ Præfectus voluntariorum ex illâ gente auxilia ducebat, haud procul Sabi flumine, quod urbem eam modico alveo lambit, castra locavit. Mox suburbio, & propugnaculo, quod cis flumen erat, occupato, arctiore obsidio oppidum pressit, dispositisque tormentis & idoneo primum opere præparato oppugnare agressus est. Quâ re exciti Galli Dandaloto nobili viro, mox ipso Conneſtablio duce castra propè posuere, præmissoque in locum solvendæ obsidioni opportunum prono flumine Dandaloto, de transmittendis quoque in adversam ripam reliquis copijs cogitavere. Cæterum per Lamoralium Egmondanum, qui in exercitu Philippi erat, detectum Gallorum consilium omninò infructuosum fuit. Itaq; Philibertus copiarum partem trajicere Sabim flumen, equitatumq; confestim subsequi jussit, assecutusque Gallorum exercitum, qui signum receptui jam dabat, fugæ, & per conturbatos ordines, confusioni proximum cæcidit, magnâq; clade affecit. Bis mille & quingenti ac inter eos nobilissimi Gallorum cæsi cruentatis sanguine campis jacuere. Præda ingens parta, omnisq; ferè Gallorum apparatus arma, & machinæ, cum signis militaribus victoribus obvenere. Tum Philippus primis principatus sui & juventæ annis præter spem hominum, qui Carolo Cæsare imperium ponente aliud augurati erant, id gloriæ adeptus in castra ad Quintini fanum contendit, confidenteq; Compendij Henrico Rege, muniendis tantum locis, & petendis sociorum auxilijs post acceptam cladem occupato, urbem maxumam atque florentissimam Burgundicis iterum ditionibus adjecit. Ita Quintini fano potitus Philippus Ioannem Lignæum Arembergium Frisiæ Præfectum, cum delecta suorum manu, auxiliaribusque copijs Castellum amandavit. Qui ne tempus gerendis accelerandisque rebus destinatum muniendis castris insumeret, in circumjacentes campos, nullo vallo, aut fossâ præductis, repente effusus locum naturâ munitum tormentis aggressus est, murique parte per vim machinarum repentè subruta, cæptandæ oppugnationi se paravit. Cæterum præsidiarij ultro inbelles, tum sociorum ad Quintinum clade fracti, simulque rerum instantium metuentes Arembergio se permisere. Arembergius locato ibidem præsidio, ordinatisque rebus in Philippi ad Quintinum castra cum copijs revertit. Quâ in Galliam expeditione inoffenso cursu rerum peractâ de reducendo in Belgicam exercitu, Philippus mox consilium cæpit, motisque derepente per ingruentis brumæ incommoda, & dubij aëris inclementiam castris, in hyberna se recepit. Frisij quoque navatâ Philippo extra ordinem opera, ut periculorum ultrò socij, ita gloriæ consortes in sua rediere, illustreque ut Anno cIↄ. Iↄ. LI. ad Metim, ita hoc tempore ad Quintini Fanum fidei in Principem virtutisque exemplum, ore gentis huc usque & memorabili fama celebratum edidere. Annotatum invenio Carolum

Frisiorum fides.

Cæ-

Cæsarem eodem bello Gallico resurgente Anno cIↄ. Iↄ. LII. mense Ianuario lustrandis per Frisiam armis Arembergium delegasse, eundemque Arembergium evocatis Leovardiam agrariorum civitatumque Syndicis diem armilustrio ad XIV. Kal. Mart. dixisse. Voluisse quoq; ut Urbanæ Rusticæq; tribus, tum ipsa quoque nobilitas more majorum arma in promptu haberet, ac tertius quisq;, prout fieri soleret, ferreo thorace, loricâ, ac gladio, militari lege cingeretur. Tum Iacobus Osius Flandricæ gentis, in Frisia apud Harlinganos agens, ob suspectam, ut tum ferebant tempora, religionem, in carcerem Leovardiæ conjectus, ac non multo post à Senatu Provincæ regio damnatus, excruciatum per tormenta spiritum acerba morte, & memorabili in extremis constantiâ effudit. Constat ipsum Philippum Regem datis ad Lalainium Brabantiæ Præfectum Eid. Novembris Antverpiam, quâ in urbe Osius vixerat, litteris, de eodem captivo cognovisse, ac ut cum eo lege & ex Edictis Caroli patris ageretur, etiam detectâ per Lalainium viri innocentiâ, Senatui per Frisiam regio demandasse. Vulgaris fama fuit eundem Osium Antonij Lavailij Senatoris regij nuper ministrum & Scribam ab hero suo proditum, domesticæ consuetudinis & in Lavailium officij triste præmium & sortem violentæ mortis retulisse. Legem namque asperam Anno cIↄ Iↄ. XXXV. contra Anabaptistas sanxerat Carolus, ut istius sectæ asseclæ, aut fautores, mares capite luerent, fæminæ verò in puteum, fluentemvè demergerentur. Quamobrem & Edicto Anno cIↄ. Iↄ. XXXVII. publicato eosdem sectarios vinculis dari, Prætoresque per Provinciam constitutos navatæ operæ testimonium singulis mensibus exhibere suo per Frisiam Senatui sub pœnâ rogatæ legis jusserat. Qui propterea Mennonem quoque Symonium presbyterio apud Witmarsios jam ante functum, post hæresiarcham clam haberi, recipiq; vetuerat, deferentiq;, aut capienti 100. Carolinorum mercedem ex ærario Cæsaris assignaverat. Neque ullâ magis de causâ Maria Gubernatrix Anno cIↄ. Iↄ. LIV. convocari Frisię Ordines, Hyppolitumque Persinium Præsidem Senatus verba facere in comitio jusserat, quàm ut eadem Secta extirparetur, Ordinesque Provinciæ statuendi in sectarios juris præsidium Cæsaris Præfecto, Senatuiq; commodarent. Criminatus namque Mariæ nomine Persinius erat, novarum religionum semina per Frisiam spargi, nihilq; aliud metuendum esse, quam ut invalescentibus indies sectis avita religio obscuretur. Inter omnes verò pessimam Anabaptistarum essę, cuius id propositum sit specie præstigij, aut simulatæ pietatis regna, & resp. turbare, subversisque legibus, & sublatâ Magistratuum autoritate damnatis moribus, & impiâ ad lubidinem superstitione uti. Hoc modo Floridi Campi coenobium à fanaticâ gente occupatum, oppressos Monasterienses aliosq; vicinos, ut sedem atq; officinam suæ impietati haberet, execrabilemq; dominatum, quem odio Principum & sua stoliditate somniaverat, muris moenibusq; præcinctum tueretur. Ita eosdem quoque sectarios plus quam belluinâ feritate suarum conjugum carnifices, & simul parricidas extitisse, dirâque regni sui imagine tamdiu usos, donec Principum armis repressi, ac in angustum redacti dignas facinoribus suis poenas referrent. Et quo-

cIↄ. Iↄ. LVI.

Osius religionis damnatur.

Edictorum in Anabapt. Series.

cIↃ. IↃ. LVI. niam interesset humanæ societatis, execrandum illud genus in naturâ rerum non extare, cæterum in ipso ortu extingui, ita Carolum Cæsarem singularis prudentiæ Principem Edictis rescriptisq; suis cavisse, ne in ditionibus suis haberentur, cæterum convicti reprobatæ religonis & impietatis ex hominum cœtu, tanquam usurâ lucis, & vitæ munere indigni, exterminentur. Hæc à Persinio Præside IV. Eid. Ian. Anno cIↃ. IↃ. LIV. proposita. Idcirco Philippus confirmatis jam ante Caroli sanctionibus, exasperatâ Anno cIↃ.IↃ. LVI. lege caverat, ut sectarij istiusmodi, pertinaces præcipuè & refractarij, igne punirentur, Senatusq; per Frisiam regius in eundem post Osium ex Edictis statueret. Tum, quod ante Philippus præconceperat, ne Romanæ religioni, quam solam teneri in ditionibus suis Carolus Cæsar, & post Philippus sanciverat, aliquid contagij ex proserpentibus per Europam, ut vocabant, hæresibus accederet; Georgius Egmondanus Episcopus Ultraiectinus Gulielmum Lindanum sacræ paginæ Doctorem titulo Vicarij per Frisiam potestate, ac Diplomate donavit, eundemq; pro jure, ut aiebat, sedis jurisdictionem Ecclesiasticam exercere jussit. Diploma tale erat:

Diploma Lindani.

GEorgius Egmondanus Deï & Apostolicæ Sedis gratiâ Episcopus Trajectensis, Venerabili & eximio Viro D. Magistro Wilhelmo Lindano, sacræ Theologiæ Professori, salutem in Domino, & in commissis debitam adhibere diligentiam de tuâ circumspectione & industriâ & expertâ providentiâ plenam in Domino fidem habentem. Te per Frisiam nostræ jurisdictioni subjectam, nostrum Decanum Commissarium, seu Officialem, & ad ordinariam nostram jurisdictionem Ecclesiasticam, ibi nostro nomine exercendam constituimus, deputamus & ordinamus, dantes & concedentes tibi per præsentium tenorem liberam & plenam potestatem, & auctoritatem ac mandatum, generale ac speciale, de & super quibuscunque causis meris, & mixtis, matrimonialibus, civilibus, criminalibus cognoscendi, definiendi, sententiandi & exequendi super quibuscunque criminibus, culpis, delictis, & negligentijs quarumcunque personarum, communitatis vel universitatis ibidem ex officio, vel ad partium instantiam inquirendi, corrigendi & definiendi, in personas, universitates, Ecclesias, parochias & loca prædicta excommunicationis, suspensionis, & interdicti sententias aliasq; censuras & pœnas canonicas fulminandi & infligendi, ac per te inflictæ & fulminatæ absolvendi, suspendendi, relevandi, & tollendi. Invocato etiam ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachij secularis, nec non matrimonia clandestine contrahentes, & eosdem interessentes corrigendi & ab huiusmodi excommunicationis sententiâ, quam propter hoc inciderant, absolvendi, quæcunque monasteria non exempta verò auctoritate Apostolicâ nobis commissâ, quam præsentibus tibi subdelegamus, visitandi auctoritatem, abusus, negligentias & enormia ibidem inventa corrigendi, omniaque alia & singula faciendi & exercendi, quæ in præmissis & circa ea fuerint necessaria, seu quotquot opportuna, etiamsi mandatum exigant aliud speciale & quæ ad dictorum spectant officium de jure vel consuetudine (causâ correctionum & absolutionum occisorum, vulneratorum & immutilatorum clericorum, Ecclesiasticarum personarum, ac violatarum immunitates ecclesiarum & cœmiteriorum, aliorumque locorum sacrorum, exceptis, quas nobis specialiter reservamus, contradictores quoslibet & rebelles per censuras Ecclesiasticas com-

compescendi, sententias quas præmissorum occasione ritè tuleris, ratas habebimus, ac faciemus auctoritate nostrâ inviolabiliter observari præsentibus, usq; ad nostram notariam revocationem duraturis. Datum sub sigillo nostro ad causam præsentem appenso, die ultimâ mensis Iulij, Anno Domini millesimo, quinquagesimo septimo. cIↃ. IↃ L V I.

Quod diploma an Philippo rege instigante Lindano concessum, an autoritate Egmondani indultum sit, non reperio, hoc saltem constat, Philippum sequenti mense hoc ipsum Valencenis confirmasse die quarto Augusti. Antonium quoq; Perennottum Episcopum Attrebatensem ac Præpositum divæ Mariæ Trajectensis Ecclesiæ mense Iulio signasse. Robertum quoq; de Bergis Episcopum Leodiensem, ac præpositum sancti Salvatoris Trajectensis una cum Iacobo Utenengio Decano sancti Petri, post approbavisse. Hoc verò Philippi diplomate cautum reperio, ne per hoc Lindani diploma moribus antiquis ac consuetudine receptis quid decederet & ne oppidanorum aliorumque privilegijs, tum Abbatum reliquorumq; Ecclesiasticorum jurisdictionibus quid derogaretur. Jus quoq; quod Philippus Senatusq; Regius in causis Ecclesiasticis haberet integrum inviolatumq; foret. Hoc modo Lindanus à Philippo in possessioenm sui muneris missus, Ecclesiasticæ concordiæ destinata, severiore imperio pervertit.

Itaq; curante per Belgicam religiones & trahente bellum segnius Philippo, qui cum Pontifice fœdus inierat, factum est, ut Henricus Rex Gallorum Caletum ad Iccium portum in finibus Morinorum urbem validam occuparet, submotisq; omni Galliâ (ac si occasione Burgundicæ societatis eorum per Galliam dominationi periodum tum fortuna pararet) Anglorum præsidijs, Divodurum Guisius cum valido exercitu positis ad Mosellam castris obsideret. Quapropter Philippus, velut excusso per discrimen torpore, qui etiam incubante Belgicæ Gallorum exercitu de mittendo Romam Francisco Sonnio, nuper per Frisiam Inquisitore cogitabat, quo obsessis subveniret, repentè copias contraxit, missis in Provincias, qui auxilia concirent, exercitumq; in bellum cogerent ocyus. Tum ne miles stipendij, & juxta animi egeret, ageretque laxius, demandato Præfectis Præsidibusque Provinciarum negotio, populum tributum rogavit, eâque de re v. Eid. April. litteras in Frisiam ad Arembergium dedit. Qui propterea communicatis cum Senatu regio, qui tum comitiorum dies ordinabat, Philippi litteris, ad xi. Kal. Maij Frisiæ Ordines Leovardiam convenire fecit, Carolumq; Nitzenium virum Equestris dignitatis, & (ablegato ante annum Ultrajectum Hyppolito Persinio) Senatus tum Præsidem verba facere jussit. Ibi Nitzenius vir ut autoritate ac facundiâ, ita (quod jam ante Carolo Cæsare procuratorem Fisci Regij per provinciam egisset) peritiâ rerum excellens à Caroli Philippique regum in Frisios affectu orsus, periculosi temporis conditionem cum anteacti fortunâ composuit. Frisios quippe à recepto Carolo Principe fælices diu annos pace, & legibus florentes egisse, inturbataq; domi quiete usos Francisci Henricique Galliæ regum vafris, & perniciosis consilijs subfuisse. Eos aliena namq; invadendi cæca cupidine impulsos bellum semper ab occasione cæpisse, ruptisq; toties fæderum sacris nullâ lege, aut conventione coërcitos, ut veteris in Burgun-

Comitium Ord. Frisiæ.

cIↃ·IↃ. LVI. gundos odij, ita cupidinis professionem patefacere. Hoc modo Anno cIↃ. IↃ. XXXVIII. decennales inducias per Frisiam solenni more promulgatas, easdemq; à Gallo violatas, mox Anno cIↃ. IↃ. XLIV. repetitas, infidam pacem, & brevem, ut plurimum, circuitum habuisse. Tempus quoq; quinquennalibus inducijs pridem præfinitum eodem Gallo autore abrumpi, strataq; armis viâ dubiam partium fortunam victorias damnis cladibusq; miscuisse. Nunc verò rem in summum discrimen adductam. Occupatum quippe à Gallis Caletum, & Anglos Philippi socios maritimis Galliæ, & littorali tractu submotos, nihilque aliud instare, quàm ut Divoduro Gallicis insuper armis capto, reliqua Gallorum, & victrix manus in Pleumosios ac interiora Flandriæ cæterarumque Provinciarum pergat, depulsaq; avitis sedibus, aut excisâ Belgicâ gente Philippum Principem possessione Burgundicæ domus exuat, veteri odio, & novo conatu non improspere cœpto. Itaque usitato gentium more quibus necessitas mali semper remedium extorsisset, obstandum consilijs hostium esse, & subveniendum ultimo exitio utili liberalitate, qua Principis imperium, patriæ sacra atque leges, privatorum pignora, atq; possessiones in tuto sint. Hæc Nitzenius. Cæterum Ordines agrarij sive quod Anno cIↃ. IↃ. LIV. Carolo Cæsari honorarium (neq; enim de tributo loquutus erat Nitzenius) sexagenta millium aureorum justis pensionibus addixissent, sive quod fastidium declinantis à libertate majorum Imperij ureret, postulato Arembergij ægrius assensere. Recordabantur namque majores suos Carolo Cæsari præter agrum Biltanum, quem vectigalem eï reverentiâ Imperij fecerant, quatuordecim aureorum florenorum millia quotannis eâ lege ac conditione depactos, ut omnem Frisiam à Stavria in Gerricomium, qui Lavicæ amni imponitur, pontem, adversum externa arma, suis etiam viribus, & illo Provincię subsidio, defenderet. Cavisse quoque eosdem Anno cIↃ. IↃ. XXIV. ut ulterioribus actionibus Carolus abstineret, nulloq; titulo, aut specie, imponendis genti Frisicæ novis oneribus se daret. Ab eo etiam fuisse, ut Caroli cum Imperio Romano, & Provincijs Belgicæ initam conventionem Anno cIↃ. IↃ. XLIX. Frisij rejecerint, ipsaque Maria Gubernatrix secessionem metuens, nihil acturos Frisios præter quam proprio & arbitrario motu de speciali Cæsaris Mandato rescripserit. Oppidanorum verò Delegatis, (in quibus pro Leovardiensibus Serapium Haniam, Iacobum Ægidium, Iacobum Sibrandium, & Dyonisium Wingiam, Consules, Tzometum Vibenium, Oldermannum, & Andręam Oenonium pro Snecensibus, Adrianum Michaëlium pro Harlinganis, Nicolaum Hansonium pro Franequeranis, Regnerum Annium, pro Bolsuerdijs, Theodorum Theodoretum Oldermannum, & Hermannum Roswinckelium pro Doccomijs, Buwonem Diorræum, & Ulpium Nicolaum, pro Worcomijs, & Regnero Siboldio Delegato Hindelopæ, Sceltonem Martinium pro Slotanis, Gajum Andreæ pro Staurijs, & Ausonium Popma pro Ilstanis fuisse comperio) alia, ab Agraris, mens erat. Quamobrem illi sive æmulatione in eosdem Agrarios, (quibuscum in constituenda tum Reipub. formâ dissidebant) sive affectu in Principem, negotio Dyonisio Wingiæ, Tzomero Vibenio, Adria-

Dissentio Ordinum, in causa tributi.

Adriano Michaëlio, & Regnero Annio commisso, decretum de præstando subsidio perscripsere; honorariumque Philippo pro modo agrorum suorum, quos ipsi cæterique oppidani jure dominij per Provinciam tenerent, tum territoriorum Urbicorum quantitate, ac juris sui termino depacti sunt. Rogavere insuper Arembergium Senatumq; regium, ut de eo ad Philippum regem referant, deq; Oppidanorum promptitudine, si forte Agrarij dissentiant, testentur. Hæc VIII. Kal. Maij perscripta, & à Tzomero Vibenio Rollema, D. Wingia, Adriano Michaëlio, & Regnero Annio Leovardiæ confirmata. Cæterum an Gallicæ expeditioni plenius subventum sit, in indigestis illorum temporum actis non reperio. Mihi verisimile est, Ordines Agrarios, ne discrepare illâ temporum teneritudine ab Oppidanorum sententiâ viderentur, consensum interposuisse, opeque tributi, honorarijve, quod è Frisiâ cæterisque Provincijs subministratum puto, vergente Augusto, stipendia veterano militi assignata. Tum Philippus acceptâ deditі Divoduri famâ, Thermumq; nobilem Gallum Pleumosijs imminere, Emanuelem Philibertum Belgicæ Præfectum cum parte copiarum in Condrusios præmisit, commeatumque ut & annonam, Edicto ea de re Leovardiæ XIV. Kal. Iul. publicato, è Frisia; fertilissimâque Lavicam inter Flevumque orâ comportari in castra jussit. Post Emanuele Philiberto in Mediomatricum finibus relicto, Lamoralium Egmondanum virum inlustrium natalium, & gestarum nuper ad Quintinum rerum gloriâ clarum, Grevelingam cum potissimâ exercitus parte ablegavit, gerendisq; cum imperio rebus præfecit. Ibi Thermus Gallus castra quoq; haud magno terrarum spatio discreta posuerat. Qui ubi circumventum se in hostico videt, Egmondanumq; animum pugnæ præferre, de receptu cogitavit. Quare relabente vicini maris æstu, & superato Ada amne sensim retrocessit, prémenteque tergum exercitûs Egmondano aciem instruere pro naturâ loci, temporisque coactus est. Tum Egmondanus pro concione verba fecit, formatisque Ordinibus signum pugnæ dari jussit. Itaq; acies commissæ tamdiu dubiâ fortunâ & miro virtutis certamine pugnavere, donec Galli à præsidiarijs Anglorum navibus impetiti, equitatu insuper prẹter morem Gallicarum turmarum tardo, & mox in fugam acto peditum quoque ordines luxati in diversa spargerentur. Mille & quingentos Gallorum cecidisse fidus istorum temporum Scriptor annotavit. Thermus ipse gravi vulnere accepto, prædam omnem, quam Flandriæ municipijs extorserat, tum tormenta, signaque militaria Egmondano reliquit, cuius prudentiæ & virtuti illius ferè ævi Scriptores victoriam asignavere. Notat Cleutingius perlatâ Leovardiam Egmondani de Gallis victoriâ grates in templis publicè numini decretas, peractaque re divina populum sacris locis effusum, alterum illum Gallicæ cladis diem communi lætitiâ insignivisse. Tum Philippus, ut eventum rerum specularetur, Attrebati diu commoratus, ultrò per ætatem, & regios spiritus (per quos arduæ res, & fortunæ etiam imperio subjectæ factu faciles videntur) maxumè verò recentis victoriæ fiduciâ luxurians de maturanda totis viribus, valida in Galliam expeditione cogitavit. Quare conquisito per omnem oram milite, attenuatis-

cIↃ.IↃ. LVI.

Galli vincuntur ad Grevelingam

cIↄ.Iↄ. L V I. nuatisque urbium præsidijs, ipse rectà in hosticum duxit, castraque prope Dorlentem Gallicæ ditionis oppidum metatus est. Pedestrem exercitum tricena millia, equestrem duodena conficiebant. In comitatu quoque regio clarissimi per Germaniam, Belgicam atque Hispaniam, Duces spectabantur, Ioannemque Ligneum Arembergium Frisiæ Præfectum, sua etiam provinciâ Philippi litteræ, tum clarissimæ expeditionis fortuna, velut optuma adipiscendæ gloriæ materies, exciverat. Militum quemque ut sacramenti religio, ita exoluta jam ante provinciarum subsidijs stipendia, universos virtutis & gloriæ contemplatio ad omne officium, & simul discrimen accendebant. Erant quoque, qui in opulenta hostium castra, & sumptuosam, etiam in bello, Gallorum luxuriem oculos converterent, quam Henricus rex, locato ad Petram pontem exercitu, haud vanâ quoq; suarum virium fiduciâ ostentabat. Apparatus quoque Philippi castrorum multiplex, tormentorum machinarumq; variæ species, &, quod gerendo continuandoque bello primum esse solet, commeatuum ac annonæ copia è Frisiorum orâ, vicinoque tractu habebatur. Hoc modo comparatis necessarijs, & officio cuiq; militarium Ducum assignato, rem, prout erat, ultimi discriminis Philippus aggressus est, Dorlentemq; oppidum naturâ loci munitum, etiam Henrico rege stativa castrorum propiùs habente, oppugnare constituit. Cæterum persuasus à purpuratis, qui reprimendum lubricæ ætatis, & inconsulti impetûs ardorem sanioribus consilijs autumabant, cæpto destitit, contentusq; magnificâ castrorum, & potentiæ ostentatione ad Auctiæ fluminis ripam haud procul Henrici castris desedit. Ita duorum potentissimorum Europæ regum capita, & fortunam angustis terrarum spatijs, appetitus gloriæ, & magnarum rerum insatiabilis cupido circumscripserat. Quare periculi metus, & sollicitudo obversantium extremorum (in quæ facilius, quam res prosperi ominis humanarum mentium imbecillitas se deflectit) omnium animos pervasit, ac si de alterutro regum subvertendo, & tot gentium internecione præceps proterendis rebus fortuna laboraret. Neq; aliud momenta temporum allatura videbantur, cum præter spem mortalium, quos vel arcano fatorum imperio duci tum observatum fuit, consilium cæptandæ pacis, velut cælo missum, animos regum, atq; ingenia occupavit. Itaq; Legatis Insulam Flandrorum missis, mox evoluto Octobri mense imperato armistitio castra mota, copiæque aut impetratâ missione exauctoratæ, aut in hyberna circa Vergiliarum occasum reductæ, non obscurum futuræ pacis auspicium fecere. Cuius belli Gallici mole, etsi haud dubiè Provinciæ gravarentur, ita maxumè metuebant prudentiores, ne Philippus, stratis cum Gallorum rege odijs, & diuturnâ dissensione in fœdus, aut, ut Principum ferè solet, in affinitatem versa, insitâ animi fluctuantiumque annorum mobilitate, exequendis per vim, quæ jam ante vulgaverat, Caroli Edictis se accingeret. Id namque curiosæ mentes, & velut anxiâ fatorum indagatione suspensæ secius interpretabantur, quod per Hispaniam equitum peditumq; delectus haberi dicerentur, copiæque Hispanorum, tanquam coloniam facturæ, Gallici belli prætextu, in Provincias Belgicæ magno numero se effunde-

Philippus prælium parat, & Gallus.

Conventus Insulis Flandrorum.

derent. Quamobrem diſſitis oris, & longè poſt Pyrenæos non ſpiculatores tantum, cuſtodeſque regij corporis, ſed copias armatorum, (etiam ſilente ad tempus Gallico Bello) evocari, ac per præſidia urbium diſponi ægrius habitum, Philippumq; velut recentium pactorum, monitorumq; Caroli patris immemorem, novum imperium non favore fidiſſimi populi, ſed peregrino ſtipatore, & præſidiario milite inchoare. Reperio in actis publicis, majores noſtros Carolo Cæſare & Philippo rerum potiuntibus, quotannis è conventibus ſuis delegaſſe, qui læſæ libertati remedia peterent, omnibusq; quæ per dominantes abuſu potentiæ, inrepſerant, actis prolatis Cæſarem & Philippum, eorundemq; Præfectos decentis & ſimul exorbitantis imperij commonuiſſe. Comitium quoq; XI. Kal. Maï Leovardiæ habitum perpenſisq;, quæ aut arcendo populi ſervitio, aut comprimendæ dominantium licentiæ profutura credebantur, tuendo juri publico, tam in Eccleſiaſticis, quam politicis cauſis delectos. Decretum quoq; ut in Commiſſarios regios, Decanosq; inquirant delegati, faciantq;, dum de advocato provinciæ conſtituendo qui regio opponeretur deliberatum foret. cIↃ.IↃ. LVII.

Magnam quoque & ſub Carolo Cæſare inſtitutam jam ante, diſſenſionem tum viguiſſe, repetitisq; in Senatu Philippi, quæ controverſa erant, varios, prout affecti erant, animorum motus obſervatos. Volentibus Agrarijs, ut tota dominationis vis ad ſe pertineret, Oppidaniq; à corpore Provinciæ ſecluſi, tributa arbitrio Agrariorum conferrent. Ita domi foriſq; diſſenſionibus occaſiones quærebantur. Cæterum infidam Belgicæ concordiam importuna maxumè Caroli Cæſaris, qui XI. Kal. Octob. naturæ legem impleverat; mors luxavit. ANNO cIↃ.IↃ. LVIII. Qui depoſito imperio, etſi in Hiſpaniæ ſolitudinem amotus, Philippi tamen filij ponderoſa conſilia, & teneriores annos ſenili prudentiâ moderabatur. *Carolus V. moritur.* Quare vivo Carolo florens adhuc & ſine motu Belgica, poſtquam lentâ febre ſublatum in Hiſpaniâ Provinciæ flevere, maxumi Cæſaris monumento libertas ſimul, & quies populi ſe concluſit. Unde publicus, domeſticuſque per Provincias mæror, dubium an Caroli Cæſaris immaturum funus, an inſtantia temporum pręſagæ mentes lugerent. Idcircò & per primarias Belgicæ urbes triſtes exequiarum pompæ, & mœrentium turbarum varij proceſſus ſpectabantur, quos paternis manibus, ac (ut mihi videtur) fato quodam futurę civilium bellorum tempeſtati Philippus filius procurabat. Funus quoque Carolo Cæſari Leovardiæ factum, deductumq; ad D. Viti fanum, lamentantium pręficarum, ut in Principum exequijs ſolet, luctumque univerſæ multitudinis ſecum traxit. Funeſtas quoque faces per Leovardiam urbem pręluxiſſe funeri ferunt, adornatiſq;, illorum temporum ritu, per delubra altaribus, magni Cęſaris umbræ, velut ęternitatem ingreſſæ, Præſulum, Flaminumq; miniſterijs conſecrationes decretas. Gemma ſcribit, admirandum venti vorticem menſe Iulio, toti Belgicæ viciniſq; locis incumbentem, ædificia paſſim arboreſq; disjeciſſe, ortumq; rurſus menſe Auguſto Cometen Carolo Cæſari imminentia extrema portendiſſe. Quamvis non ignorem, multos ſcriptores, priori Cometæ, qui anno quinquageſimo ſexto magno cum horrore gentium illuxerat, Carolinæ mortis prædictionem aſſignaſſe, moreq;

cIↄ. Iↄ. req; mortalium, quibus extraordinaria naturæ opera ad Principum exi-
LVIII. tus referre mos est, omnia illa, quæ cælo terrisq; apparuere, Carolino excessui applicata. Ut ut sit, novum & insolitum non fuit, tanti Principis obitum diversis naturæ prodigijs signatum, laboraturamq; eius morte tot gentium securitatem laboribus cælestium attributam. Strada notat, Carolum Cæsarem continuâ mortis & vergentis vitæ meditatione imaginarium funus suo in Secreto instituisse, solenniq; more, ac si rebus humanis excessisset, elatum, veri funeris secuturos apparatus, prævio, quasi spectaculo, oculis suis delibasse. Quæ res etsi religionis plena præludenti ad æterna crederetur, mihi tamen à superstitione aliena non fuisse videtur, quod præter commune mortalium officium, seria & severa futuræ mortis argumenta ludicris exemplis, velut mox ulturo numine, dehonestaverit. Idem Gemma tradit, hyemem imbribus tempestatibusq; valde fædam fuisse, ipsoq; crinito, quod arserat, sidere discutiendis aëris squalloribus invalido, novis mortalium aut saltem insolitis morbis viam ortumq; præstructum. Eodem quoq; anno magnum frugum ubertatem fuisse, populumq; benignitate cœli abusum, luxu immodesto proventum fælicioris anni prodegisse. Eandem quoq; anni, qui subsecutus est, temperiem fuisse, publicâq; terrarum fæcunditate, vitia quoq; hominum istius ætatis increvisse, præstruente quasi providentiâ, ut eventura tempestas nostro merito aut errore accidisse crederetur. Igitur Phlippus peractis, mense Decembri, patri inferijs, Mariæ quoque amitæ,. nuper Belgicarum Provinciarum Gubernatrici, post Mariæ conjugi (quæ durante legatorum ad sanciendam cum Gallorum rege pacem XV. Kal. Nov. repentinâ morte decesserat) justa persolvit, honorarioq; funeri per Frisiam faciendo tempus ordinavit. Iussit quoq;, ut toto quintiduo ternis in diem horis campani æris per omnem Provinciam pultatio fieret, diesq; postremus celebrandis Mariæ exequijs decerneretur. Qui casus, ut toti Belgicæ funestus, ita Phillippo regi maxumè luctuosus fuit. Eius morte namque factum est, ut infælicis & non durabilis matrimonij pactione Anglicam inter Belgicamque gentem inita societas dissolveretur, Philippusque sociâ vitæ & consorte rerum orbus, Francici Anglicique regni titulis insignibusque è jure connubialium codicillorum cederet. Ijs quippe perscriptum erat, ut Mariâ sine liberis decedente, Angliæ, Franciæque regnorum titulos, (quorum speciem magis quam vim, vivâ etiam & superstite Mariâ tenuerat) Philippus amitteret, usurpandisque insignibus abstineret. Qua-
ANNO. propter Philippus Elisabethâ Mariæ sorore ad regnum Angliç XVII.
cIↄ. Iↄ. Kalend. Febr. evectâ, de omittendis Francicis Anglicisque titulis per
LIX. Emanuelem Philibertum ad Senatum per Frisiam regium scripsit, eundemque vetere judicialium actorum formulâ uti jussit. Litteræ Philiberti Prid. Kal. April. Leovardiam missæ. Itaque Philippi regis consilia eo tum spectabant, ut concussum bello Gallico, & accisum Mariæ morte principatum, stabili, & incorruptâ pace muniret, Mariâque conjuge fato extinctâ, novâ matrimonij felicitate regiæ domus orbitatem repararet. Quare repetito fæcialium conventu, etsi dubio adhuc exitu consilia regum fortuna libraret, pax tandem Cambresij IX. Kal. April. facta. Traditum commentarijs est, Viglium Zuichemum

mum, Frisicæ gentis, & equestris ordinis virum; Senatus secretiorum Præsidem, præter alios sanciendo fæderi à Philippo delegatum, valetudineq; impeditum procerum conventui, & actioni pacis non interfuisse. Eâ præter cætera, cautum erat: Ut quicquid Gallico, Italicoq; bello vi, aut dolo partum, amissumvè foret, utrique Regum, eorum subditis, socijsque restitueretur, omnibus & singulis libera commercia, pax certa, atque constans esset. Emanuel quoque Philibertus Belgicæ Præfectus exceptis paucis, quæ, dum lege cognosceretur, pignori essent, omnia sua cis ac trans Alpes reciperet, Margaretamque sororem regiam nuptijs sibi adjungeret. Fœdus ipsum toti ferè Europæ fructuosum Carolo Hispaniæ Principi, & Delphinati Galliæ probaretur. Tum adimplendæ conventioni Henrico regi trimestre, quadrimestre Philippo præstitutum, obsidesque arbitrio partium dati regum fœderi robur addidere. Quod ne Philippus Frisios clam haberet, litteras eâ de re confestim ad Arembergium Præfectum in Frisiam dedit, quibus certiores Frisios faciebat: Placuisse æterno numini post tot tædia & incommoda bellorum discordibus regum animis desiderium pacis instillare, asperitatemque durissimi temporis summo humani generis bono firmâ pace lenire. Ea propter velle, ut Frisij stato supplicationum die amburbia decernant, votaque duraturæ paci nuncupent tam fœcundæ mortalium fœlicitati solemnia. Hæc Bruxellis Non. April. Philippi manu signata, ac Leovardiam transmissa. Itaque publica lætitiæ signa per omnem Provinciam edita, structique in publico ignes, & accensa funalia, testandæ domesticæ rerum incolumitati colluxere. Post Margareta Marchica, (ea Arembergio uxor) litteris Philippi suas adjecit, procurataeq; interventu Christiernæ Lotharingicæ Gallicæ pacis nuntium Frisijs firmavit. Id verò seorsim addebat, eâdem Christierna, ut novi fœderis ita nuptiarum conciliatrice, Elisabetham Vallesiam Henrici regis filiam Philippo desponsatam, Philippumq; Gallici fœderis vinculum innovatâ matrimonij fide, & opportunis Elisabethæ amoribus geminasse. Hoc modo bellorum funerumq; facibus nuptialis fax subdita, Philippusq; securo per Belgicam principatu potitus de adijciendo Burgundicæ hæreditati Hispaniæ regno à morte Caroli patris agitavit. Cuius excessum ut surgens iterum mense Augusto Cometes portendisse, ut ante dixi, creditus est; ita magnæ rerum mutationis, & futuræ tempestatis signum infœlici Belgicæ attulisse. Ab eo namq, tempore evenit, ut Philippus Carolo patre finem mortalitatis adepto, velut amoto suarum actionum moderatore, definitum lege principatum immodestiùs gereret, secretisque à communione gerendarum rerum Belgicæ proceribus, suorum Hispanorum consilijs, & Antonij Perennotti Cardinalis post Granvellani vafro, & crudeli ingenio uteretur. Reputabat namq; Philippus, Carolum patrem in Germaniâ res novas molitum, Nicolao Perennotto Antonij patre tanquam fidissimo, & principe Senatus usum, Antoniumque filium non alio à patre ingenio, magnæque per Belgicam autoritatis, stabiliendis ijsdem Caroli Edictis commodum instrumentum superesse. Mariæ verò, ut dixi, Austriacæ alia mens, atque consilium fuerat. Prævidebat namque prudens fæmina, & longo usu res Belgicas edocta,

Margin notes: cIɔ.Iɔ.LIX. — Causa Belli.

cIↃ. IↃ. LIX. (XXIV. enim annis Provincijs præfuerat) communi hoc modo concordiæ periculum fore, validâ utramq; inter gentem, Belgicam Hispanicamque, & pervetustâ æmulatione, quam à Philippi Austrij cum Ioannâ Ferdinandi Hispaniæ regis filiâ, matrimonio, post Hispaniam Belgicæ, Burgundiæque connexam, periti aulicarum rerum observassent. Ita factum esse, ut Legati, (quos quotannis in Belgicæ Provincias Hispaniç reges mittebant) regijs magis quam suis opibus nixi Belgicam nobilitatem magnificentiâ ac luxu provocarent, attritisq;, nullo ærarij regij subsidio, Illustrium familiarum facultatibus eosdem Belgicæ Principes reparandæ velut fortunæ avidos, ad captanda novarum rerum consilia, Carolum verò Philippumque ad frenandam mobilium, ut talia fere Principum sunt, ingeniorum cupiditatem propellere conarentur. Quam causam subsecutæ civilium bellorum tempestati, non ultimam fuisse Everardus Reidanus, qui in arcana istorum temporum penetravit, fidus autor est. Cui malo, etsi id occulto naturæ odio inter eas gentes diu alitum esset, occasione belli Gallici grande incrementum accessisse haud dubium est. Criminabantur namq; intra se Hispani, ut Gallorum spolia, & manubias, ita omnis belli gloriam, & victoriæ decus Belgicæ genti cessisse, Lamoraliumque Egmondanum Belgici sanguinis Principem, qui Philippi partes cum imperio gesserat, cruentum illud diuturnumque bellum, Carolo etiam Cæsare variâ fortuna motum, primo ad Quintini fanum, deïn Grevelingam in littore Flandrico, Gallorum clade, & memorabili exitu finijsse. Quare interveniente propriâ rebus prosperis invidiâ (quæ pravis aulæ artibus optumè facta pessimè interpretari solet) faciliore Principis juventâ, per æmulos, &, ut creditum fuit, Ferdinando Albano præcipuo autore actum est, ut omnis Gallici belli gloria obscuraretur, gestarumque rerum magnitudo, & simul fælicitas, quâ fatorum auspicio usus fuerat Lamoralius, invidentium studijs in fædissimam post cædem verteretur, populusque Belgicus tributi, & fideï suæ mercedem novi Principis odium, & mox omnis sævitiæ documentum acciperet. Ita libertati Belgicæ structæ clam insidiæ, quam Caroli, Philippique Principum inauguratione ratam semper inviolatamque Ordines Belgicæ caverant, & quæ Hispanos, cæterosque peregrinos dignitatibus, honoribusq; submovebat. Ad quos ut ipsis Hispanis aditus pateret, formâ regni, ut notat Demetrius, mutare Remp. in Secreto Hispaniæ diu constitutum erat, Philippumque lubricæ adhuc, & ambitiosæ ætatis Principem majoris imperij pollicitatione circumvenire. Quare Gallico bello sopito, & proclamatâ Philippum inter Henricumq; pace, hoc maxumè quærebatur, ut exurgens per Philippi ditiones religio, & cum eâ libertas opprimeretur, invalesceretq; Philippi Imperium vi & armis stabiliendum. Scribit Borræus Henricum II. Galliæ regem Gulielmo Nassovio Aurantio Principi Secretum icti fœderis clàm communicasse, pronoq; in eum affectu, sive ut fato aut ordinatione numinis in plures arcanum fœdus dispalesceret, sanguinarium Philippi de subvertendo Belgicæ statu consilium aperuisse.

Æmulationes Ducum.

Tum missus in Frisiam à Margareta Arembergius cum mandatis; Ut Gulielmi Lindani delegati regij Ultrajectini Præsulis, tum extraordi-

ordinarij per Friſiam Senatoris, autoritatem confirmaret, regiſque Philippi in ſtabiliendâ Romanâ religione voluntatem aperiret. Quæ duo varijs conventibus agitata populum Friſicum ab ipſius Lindani actionibus, ipſoque Philippo, alienavere. Qui capto deſerendæ Belgicæ conſilio, quo Hiſpanias reviſeret, Gandavo, ubi morabatur, litteras ad Præſidem Senatumque ſuum dedit, Friſiorumq; Legatos una cum cæteris Belgicæ Legatis adeſſe juſſit: Litteræ hæ erant: cIↃ. IↃ. LIX.

GANDAVUM, civitatem meam, devectus ſum, celebrando Aurei Velleris conventui, & ut rerum per Belgicam meam, antequam regna mea per Hiſpanias reviſam, moderamini proſpicerem. Quare Ordines mearum provinciarum convocare, & quidem quanto ocyus intra menſem hunc adeſſe volui, ne meum in Hiſpanias iter deliberatione, aut tarditate Legatorum retardetur. Igitur etiam mandabitis Friſijs, ut Legatos ſuos intra præſcriptum tempus mittant, tardiſq; & privilegium de Non Evocando *obtendentibus, perſuadebitis me in procinctu mei in Hiſpanias diſceſſus ſtare. Per hoc etiam eſſe, quod ante animo agitaveram, ne in provinciam illorum excurrere queam. Igitur quoniam Belgicâ propediem exceſſurus ſum, ne Friſijs quoque deſim, perſuadebitis ipſis ut Legatos ſuos ſalvo jure mittant, fidemq; facietis, hoc ipſum augendis illorum privilegijs commodiſq; fore. Litteræ Non. Iul. Gandavo datæ.* **Philippi litteræ in Friſiam.**

Igitur repetito, & quidem acriore Philippi mandato, velut exulceratâ mente regiâ, quæ jus populi cum detrimento potentiæ ſuæ invaleſcere ægrius ferebat, comitium Delegatorum Friſiæ ad XII. Kal. Aug. Leovardiæ indictum, ibique recitatis per Alexium Gelium Senatorem regium Philippi litteris, Decretum factum.

Non poſſe ſe (ſalvâ interim majeſtate Philippi) Legatos hoc tempore extra provinciæ ſuæ fines mittere, cæterum perſtare in antiqui juris defenſione, quod Friſios patriâ ſuâ evocari prohibuiſſet. Hoc à Regnero Meinardo Paſtore Collumano, Gellio Bonnio Commendatore Hoſpitalis Snecani, & Guilielmo Hiſſio Advocato ſignatum.

Quod reſcriptum etſi jure ſubnixum foret, tamen aſperius illis videbatur, qui in Philippo durius paterno ingenium, & valituram ex patientia Belgarum potentiam obſervabant. Itaq; x. Kal. Aug. conventus procerum Leovardiæ repetitus, ſuſpenſâque agrariorum oppidanorumque lite, quæ tum flagrabat, Iſbrandus Hardervicenus Præſul Lidlumenſis, Aggæus Albada IC. & Senator regius, Ruardus Roorda, & Serapius Hania Legum Doctor, & Conſul Leovardienſis, ad Philippum Delegati. Illis mandatum erat, ut cum Belgicæ Provinciarum legatis, Gandavum irent, deq; Philippi regis, antequam Belgio excedat, voluntate & poſtulatis cognoſcant. Præterea ut apud Regem populum Friſicum à pollutæ religionis ſuſpicione purgarent, falſaſque delationes apud Philippum profeſſione Romanâ diluerent. His mandatis litteræ ad Philippum datæ, quæ juris antiqui non obſcuram probationem, cum reverentiâ tamen dominantis conjunctam, præ ſe ferebant. Igitur ne Philippi evocatio Friſicæ genti in præjudicium cederet, Legati coram Præſide Senatuque regio comparuere, eaq; de re acta perſcribi

cIↃ. IↃ scribi manu Emskerchij Graphiarij regij, VIII. Kalend. Aug. curavere.
LIX. Ita gens nostra dum juris sui ob potentiam dominantis vim non poterat, nudam speciem retinebat, aliquali solatio, ut cessante vetustæ, quam ab Imperatoribus Germaniæ, acceperat, & cuius libera atque socia provincia fuerat, immunitatis exemplo, in solis Philippi novam dominationem molientis actis, extaret. Unde Philippus confirmatâ etiam per Belgicam eâdem Gallicâ pace retineri sub signis Hispanum militem jussit, comparatisque ad profectionem, quam in Hispaniam parabat, rebus, conventum omnium Belgicæ Ordinum Gandavi indixit, exhibitoque scripto hunc in modum disseruit:

Oratio Philippi ad Ordines Belgicæ.

IN Hispaniam, Ordines, curandis regni mei negotijs ire constitui, imitatus exemplum Caroli patris, quem è mediâ Hispaniâ vestri aliquando amor, & publicæ pacis cura protraxit. Itaque Carolus pater, ne quid adversum ordini ingrueret, ab Anno cIↃ. IↃ. XLIII. *tàm diu apud vos egit, donec in me filium Anno* cIↃ. IↃ. LV. *senio aut invaletudine compulsus, Burgundicæ domus patrimonium transferret. Ipse reliquum vitæ, quam brevem, & angustis terminis circumscriptam post habuit, divinis meditationibus, tum curandæ valetudini destinaret. Ab eo tempore in Principem vestrum delectus heic quoque substiti, vestroque ac juxta regnorum meorum subsidio cruentum bellum, quo Gallia ruptis Inducijs in me ardescebat, firmâ pace clausi. Neque excessurus adhuc Belgicâ meâ fuissem, nisi in motu Hispania, & nisi rationes mearum rerum, quas ipse expendo, postularent. Hac de causa, ut Gallicum & atrox bellum robustis nervis traherem, regnum meum non modico onere pressi, postquam tanti exercitus stipendijs vestra liberalitas par non fuit. Isto onere ut me levem, tributo, & ut illud exigam, impetremque, præsentiâ meâ opus est. Et quia hoc tempore omnem simul exercitum dimittere per inopiam æris non licet, ita legionem meam vestris in finibus relinquo, stipendia, prout confido, à vobis habiturus. Vt quoniam flagrante bello deesse vobis nolui, ita vos recuperatâ per me pace quieti, & fœlices simile mihi subsidium præstetis. Compositis per Hispaniam rebus idem addico, neque affectum in vos meum distantium locorum intercapedo imminuet. Quin daturus sum operam, ut ordinato per Hispaniam regni statu remigrem ad vos ocyus, modo res meæ, & simul vestræ exigant, quarum incolumitati cætera mea posthabeo. Interim Emanueli Philiberto nuper provinciarum Præfecto, & Gallico fœdere in res suas immisso (dum Carolum filium certis de causis, & antequam discors Hispaniæ regnum intravero, præficere vobis non licet) Margaretam sororem meam substitui, eiq; ut & singulis Provinciarum præfectis, in mandatis dedi, religionem Romanam certam tectam, curet, statuatq; in delinquentes è præscripto legum coërcendos. Vt idem faciatis, Ordines, moneo, hortorque, ita fiet, ut florentissimas Provincias, pronumq; in vos Regem me sitis habituri.*

Ordines discessum ægre ferunt.

Ea Philippi Oratio, Legatis Ordinum mœrorem indignationemque simul incusserat. Dolebant quippe Provincias Gallicâ adhuc face calentes, ut ante à Carolo, ita nunc Philippo deseri, summæque rei regimen inquietis peregrinorum ingenijs, & muliebri Margaretæ imperio committi. Erant quoque qui eandem Margaretam, velut tantarum rerum incapacem, pronuntiarent, &, quod in matrimonio ut

ante

ante Alexandri Medicæi, ita tunc Octavij Farnesij viveret, haustos CIↃ. IↃ.
Italiæ mores criminarentur. Maxumè verò conquerebantur, militem L I X.
Hispanum, & regij exercitus reliquias in finibus Belgicæ considere, omnis belli metu per Gallicam pacem sublato, & post mortem Mariæ Anglicæ Elisabethâ Vallesiâ in Philippi domum denuptâ. Idcircò è quiete publicâ fore, eum in Hispanias ablegari, alijs bellis usui futurum, allaturúmque intereà Philippo securitatem per longinqua & infesta classibus maria ituro. Quæ Ordinum, Principumque Belgicæ supplicatio, ut tandem fructu suo, ita odio quoque apud Philippum non caruit. Præterquam enim, quod exautorandi exercitus, cuius operâ bello Gallico usus fuerat, & faciendæ intra trimestre militum missionis vanam spem faceret Philippus, ita creditus fuit, eo tempore clam sententiam mortis in eos strinxisse, qui amoveri in Hispaniam eundem militem, & extrudi Belgicis terris sollicitaverant importunius. A quo etiam hoc fuit, ut idem miles post Philippi discessum (qui VII. Kalend. Septem. Vlissingæ classem ingressus erat) annum & semestre in Belgicâ subsisteret, acturúsque haud dubiè diuturnius præsidium, solius, quâ ad Zerbium Afri littoris insulam Philippus affectus erat, atrocissimæ cladis insperato vulnere revocaretur. Ita Philippus relictâ Belgicâ, quam pacatam à Carolo patre acceperat, turbatam verò reliquis vitæ, & regni sui annis habiturus erat, in Hispaniam profectus est. Tradit V. CL. Suffridus Petræus quondam Ordinum huius gentis Historiographus, Philippum non aliâ de causâ, quam ad capessendum Regni Hispaniæ diadema, Belgica excessisse; ac secundo vento usum ad VI. Eid. Septemb. in eandem Hispaniain appulisse. Alij addunt viso attactoque regni littore classem Philippi horrendâ tempestate disjectam, navesque plurimas ipso etiam Philippo spectante, turbatis supra modum aquis demersas. Gemmas quoq;, signa, toreumata, tum operis antiqui tabulas, mirâ Belgarum arte elaboratas ac per Germaniam Italiamq; à Carolo Cæsare regio paratui, ac domesticæ magnificentiæ congestas, mari haustas, ipsumque Philippum magno vitæ discrimine fluctibus expositum, suis terris restitutum. Tum è Philippi abitu & simul relicto in præsidijs milite, præscius velut eventuri mæror, & tacita simul indignatio omnem Belgicam pervasit. Ratiocinabantur quippe prudentiores Philippum Principem Belgicæ genti diffisum pignorandæ arctius fideï arma & militem delegisse, modumq; parando populi obsequio repertum, concordiæ quam maxume inimicum fore.

Tempestas in classe Philippi.

Strada notat, Ordinum supplicationem benignè à Philippo auditam, eandemque regia pollicitatione liberandi à milite Belgij firmatam. Cæterum properato Philippi abitu, & ut ille scribit, Belgicæ perincommodo, necdum ritè constitutæ res evanuere, milesque Hispanus post anni effluxum per præsidia habitus. Quod ut argumentum suspectæ apud regem Belgarum fideï fuit, ita occasionem nascenti properantique ad sua initia fatali malo dedit, quod deïn licentiâ Hispanorum auctum, ne moram daret, procerum quoque acrioribus ingenijs stimulabatur. Sunt qui tradant, Margaretam Gubernatricem moderamini rerum jam admotam, Philippi missionem dissuasisse, ne demisso quod petebatur milite periculum à finitimis civitatibus incumberet, quas rumpendam ad pacem,

cIↃ. IↃ LIX. cem, ex se sæpe infidam opportunitas nocendi impelleret. Quibus Provinciarum querimonijs etiam hæc per Frisiam seorsim accessit, quod Gulielmus Lindanus Philippi, & Ultrajectinæ Sedis Legatus (de quo in Frisiam mittendo Philippus Anno cIↃ. IↃ. LVI. cum Georgio Egmondano Præsule Ultrajectino consultaverat) insolentius ageret, mandatisque Philippi, & simul sanctionibus Romanæ Sedis subnixus, temerandis sacris, atque profanis sua ministeria adaptaret. Itaque Frisiæ Ordines ultrò superbiam hominis perosi, mox instigante clero, de cuius jure agebatur, irritati, ut pessimarum rerum principijs obstarent, prolixè apud Arembergium egere, deque ejusdem Lindani superbâ & insolenti dominatione hoc modo conquesti sunt:

Oratio ad Arembergum à Frisijs habita.

E T S I *libertatis nostræ diuturna possessio, quâ majores nostri aureâ illâ ætate rerum usi sunt, Præfecte, & nuperæ conventiones, quas cum Carolo Philippoq; non semel inijmus, movisse Philippum regem debuissent, ne vis ulla legibus nostris, ac religiosis ritibus, inferretur, ita præter spem nostram jam diu dispendium facimus nostræ libertatis, obtruso nobis Gulielmo Lindano commissario Fidëi, etsi revera Inquisitori, homine peregrino, & supra quam ambitioso. Quod genus hominum, ut majoribus nostris infrequens fuit, qui à Sergio Pontifice post paganos ritus Frisicis terris ejectos liberè ætatem egere, ita cum hoc ipso Philippi imperio, quod salvâ & incolumi libertate depacti eramus, novam servitutem accepimus. De patrijs legibus, quas suo huc usq; sanguine majores nostri tutati sunt, nunc non loquimur: Ne quis eas violaret Francorum impetus, & Normannicam vim, tum intentatum à Florentijs ac Albertis inclementius imperium sustinuimus, & ne corpora lege mancupij servirent, nosque ultimi nepotum cum traduce spiritu pessimam vivendi conditionem, & novorum juxta dominorum insolentiam acciperemus. Nunc verò animis, atq; conscientijs nostris tormenta parantur. Vt, quia ferrum & cauteria urendis secandisque mentibus non sunt, quas ut liberrimas, ita ab omni terrenâ illuvie secretas immortale numen homini largitum est; cruciatibus corporum conscientiæ deterreantur, serviantq; superbis, importunisque dominatoribus, quorum speciosa pietas enormibus sæpè flagitijs obtenditur. Ab eo est, quod ambitioni suæ modum non ponant, Ecclesiasticas dignitates, contra leges patrias, à Carolo Cæsare Anno* cIↃ. IↃ. XXII. *confirmatas conduplicent, autoritatem, honores, opes, ut reliqui mortalium, & ferè fœdius rapiant, nullo, aut minimo pietatis documento, quæ destinata divino cultui, & saluti hominum ministeria fœdare curis sæculi, & ludicris quærendæ fortunæ cupiditatibus non solet. Hoc verò Lindani per Frisiam munus, hæ actiones sunt. Is namque imperia, æs, sacerdotia, aut suæ conditioni adjecit, aut pretio corruptus largientibus concessit, & quidem in fraudem Ecclesiastici per Frisiam Ordinis, qui Philippi inauguratione caverat:* UT JUS EI INTEGRUM INTAMINATUMQUE ESSET, *Philippusque intacto omnis status jure, ac beneficio, prout Carolinis temporibus factum erat, omnem imperij ac potentiæ gloriam confirmandis religiosæ vetustatis monumentis impenderet. Nunc verò ut patrij sacrorum ritus polluuntur, ita Præsulibus ac Decanis legitimum jus subtrahitur, quorum à tot sæculis fuisset, res sacras ordinare, ac clerum coërcere pudoris, & recti oblitum. Ea propter rogamus, Præ-*

Præfecte, ut te istiusmodi rebus interponas, procuresque in posterum, Ne quid novum & insolens, quod à majorum receptis ritibus declinet, per Frisiam invalescat. CIↃ IↃ. LIX.

Cæterum, sive Legati reverentiâ, sive quod Caroli Philippique regum Edictis & sanctionibus Pontificum ultrò patrocinaretur Arembergius, parum profectum est. Hoc tantum subsecutum comperio, quod Arembergius spem Ordinibus redintegrandi Ecclesiastici juris faceret, ac de eâ re apud Margaretam Gubernatricem se acturum polliceretur. Verum in speciem, ut eo tempore ferè omnia, sed maxumè ut Philippi consilia morâ invalescerent, aulicâ lenitudine trahebantur. Quamobrem Lindanus ultrò præfractus & contumax, tum notatâ Arembergij conniventiâ insolentior in omnem immodestiam erupit, severumq; inquirendi officium fædiore post imperio exercuit. Cujus rei cum eum Ordines Frisiæ acrius monerent, Lindanus interminatam potestatem, & secretam licentiam comprimendis temporum vitijs obtendit, Ordinesque ac Senatum juxta regium puniendis flagitijs, pollutisque sacris tardos criminatus, fremens & indignabundus cætu excessit. *Frustra accusatur Lindanus.*

Quâ actione cum odia gentis & juxta superbia Lindani intenderetur, Ordines agrarij denuo libellum supplicem Præsidi Senatuique regio exhibuerunt, deque imminuto jure Ecclesiastico hoc modo conquesti sunt.

CONvenimus cum Saxone, Carolo Cæsare, & dein Philippo Caroli Patris Successore, privilegia & jura nostra salva fore. At verò Philippus Rex Gulielmo Lindano diploma concessit, quo rerum Ecclesiasticarum, dijudicandarum potestas ei demandatur. Quo ipso cum Ecclesiasticorum, qui tertium Provinciæ membrum constituunt, jus lædatur, duo tamen Philippus rex istâ dispositione cavisse videtur, ut privilegijs populi Lindani diploma non obstaret, & ne regij per Frisiam Senatus auctoritatem ac jus minueret. Et quoniam Senatui regio incumbit, jus suum per regium Procuratorem tueri, ac defendere, ita de nostro retinendo tantum laboramus, quod ab omni temporum memoriâ utque in hunc diem receptum Commissarios arbitrosque juris Ecclesiastici per Ooster-Goos, Wester-Goos, Silvestres, & quidem ex ipso sacro ordine accepit. Præterea longâ consuetudine presbyteri & pastores hoc obtinuere, ut Decanos in jurisdictione suâ nominent, eligantq;, quibus coram omnis quæstio, quæ judicio Senatus regij non subesset, in promptu decidebatur. Ad hoc compertum est Abbates, Ludlumensium, ut & alios suorum subditorum Archidiaconos esse, ipsosque per Frisiam Pastores jus instituendi Vicarios habuisse. Quæ omnia etsi retineri debuissent, utpotè à Saxone, Carolo Cæsare, & ipso rege Philippo Frisicæ genti confirmata, ita Lindanus horum omnium & juris apud majores nostros quæsiti transgressor violatorque est. Præterquam enim quod Commissarios Ecclesiasticos neque ex Ooster-Goïs nec ex Wester-Goïs, nec ex Sylvestribus creatos admittat, ita Presbyteris Decani electionem negat, inque pastores presbyterosque alicuius facti criminisvè insimulatos judicium exercet. Quod in Henrico Drolshagio perpetuo vicario Oldenhovis observatum est, quem à divinarum rerum administratione suo arbitratu semovit. Præterea pastorum jus, quo vicarios instituunt, ad se trahit, facitque omnia, quæ immodicæ, & non legibus compressæ potestati conveniunt. Quod cum nobis intolerabile, ipsi indecens sit, petimus, Præses Senatusque, ut superbi hominis libidinem, insolentiamque castigetis,

cIↄ. Iↄ. LIX. *tis, illiusque Lindani immodestos mores rescripti severitate coërceatis.*

Quo facto Præses Senatusque regius Lindanum ad se vocavere, increpitumque turbati ordinis & violatorum rituum abstinere immodestis actionibus jussere. Hæc IX. Kal. Aug. acta, & ab Emskerchio Graphiario regio signata. Quod etsi se facturum polliceretur Lindanus, tamen sacræ et jam cæptæ dominationis cupido, hominem ex ingenio suo violentum magis efferavit, novisque Frisiorum querimonijs occasionem aperuit. Quippe ademptâ plurimis concionandi, sacraque celebrandi potestate, omne Ecclesiasticum judicium majore superbiâ, &, ut fieri in liberâ gente assolet, invidiâ exercuit, ipsosque Ordines, quasi ex Philippi ore pronuntiaret, acerbioribus dicterijs insectatus est. Itaque retracto ad judicium Senatus regij Lindano partes litis contestationem subiere, ipseque Lindanus, etsi favore, ut profitebatur, regis ac Viglij Præsidis subiutus, acrem juris processum, quo multa eï objectabantur, cum invidia provincialium sustinere coactus est. Invenio in actis Renicum Burmania Iuris Doctorem, Valerium Cammingha, Haringum Glinzium, Hesselum Aysma Iureconsultum, Frisiæ Delegatos causæ actores fuisse, ipsosque Leovardienses, alienis à Lindano animis agrariorum partibus se adjunxisse.

Post XVII. Kal. Decemb. ipso novilunio, quo maria ordinarijs vicibus majore æstu cientur, Oceanus intumuit, ruptoque multis in locis, qui Lemmarios spectat, aggere, depressa ferè ac palustria regionis obtexit: *Maris inundatio.* Itaque Biltanus ager, per quem clementi, & insensili ferè altitudine Frisia in Corum exsurgit, ut & maior Westergoæ pars, intactus ab aquarum salsedine mansit, toto Sylvestrium tractu, qui à Cunera, & Stellinguerfijs in Winbritzerios, ac Wonseranos protenditur, marinis undis operto. Oostergoos quoque plerosque Leppæo aggere, velut munimento agrorum suorum, clausos, ab hoc malo immunes fuisse Andræas Gryphius in suis notis autor est. Idem scribit aquam marinam eodem æstu circa nonam vespertinam repente Bornensibus affusam, mox Coro vento auctam, areas domorum, villarumq; habiles ferendis navigijs fecisse. Post surgente Euro sensim relapsam eadem quâ perruperat, viâ, & laxantibus catarractis in suum alveum redijsse.

Arembergius conventum habet. Mox Arembergius ad VIII. Eid. Iun. conventum Ordinum Frisiæ Leovardiæ indixit, postulataque quæ vigesimo mensis Anni LIX. Gubernatrix Margareta ipsi commiserat, hoc modo Carolus Nitzenius, Præses Senatus, proposuit.

ANNO LVIII. *mense Aprili Arembergius Frisiæ Præfectus vos convocari fecerat, & quidem de mandato Philippi regis, ut indicaret quibus oneribus regiæ res premerentur. Quæ ipsa quoque non aliâ ex causâ regio ærario obvenere, quam quod Provincias hasce à Gallorum armis ac incursionibus liberaverit. Ita modo circa Rhenum, modo per Artesiam, Hannoniam atque Flandriam exercitum aluit, quo à vobis vestrisque finibus hostem averteret, qui regionem in vestram, & Translavicanos, tum gentes circa Isalam flumen sitas, excursurus dicebatur. Hoc modo Provinciæ aliâ pace & securitate beneficio regio floruere. Quod agnoscendo, dum Groningenses, Trans-*

Transisulani, Lingenses, Drentini, & ipsi Geldri Philippo subsidia decernunt; vos soli perduci ad sublevandum regis ærarium non potuistis. Neque tamen eo minus à bello cessatum est, quod binis, & quidem fœlicibus ad Quintini fanum, & Grevelingam prælijs, utilem honestamque pacem, sed impensâ regiâ dedit. Qui propterea res suas aut distrahere, aut pignori dare coactus, militem in armis, quantum potuit, ac fide retinuit, aliquos defectu æris, non exsolutis stipendijs, exautoravit. Quæ ut ad manum sint, ne fides, exercitus ac simul disciplina solvatur, & ut subveniatur rebus regijs diuturno ex bello impulsis, Margareta Gubernatrix conventum hunc haberi voluit, quo subsidia regi præstaretis. Quod facere tanto vobis facilius erit, quanto minus provincia vestra onerum sustinuit, quæ durante Arembergij Præfecturâ neque militem colligere, nec militarem manum recipere intra fines suos jussa sit. Cum è contra Brabantini, Flandri, Attesij, Hannonij, Namurcenses, Luxemburgij militaribus injurijs vexati sint, regisq; amore aut ipsi sub stipendijs fuerint, aut laudabili facilitate rogas concesserint. Quibus rationibus permotus Arembergius idem, quod anno LVIII. *proponi per me fecit, ut in memoriam revocaret, quæ isto conventu acta sunt. Quo tempore vos ipsi deprædicastis non minore affectu erga regem Philippum duci, quam quo Carolum patrem prosecuti estis. Vt istis vocibus fidem adstruatis, retinendis in obsequio ac disciplinâ egionibus, sublevandæque domui regiæ, septuaginta aureorum millia hoc tempore exigit, utque intra quadriennium æqualibus pensionibus ea præstentur. Hac* VIII. *Iul. voce Nitzenij proposita.* CIɔ. Iɔ. LIX.

Quare XI. ad Arembergium ablegati Gerardus Duingelius Abbas Gerricenius, Ioannes Herama, & Hero Burmania, hoc modo responderunt.

Non uno malo populus noster, Præfecte, gravatur, sed inter steriles annos inclementiâ cæli infœlices, tum inter infrequens commercium, res provinciæ trahantur. Vnde annonæ caritas, quæ publicæ infæcunditatis individua comes est, per Frisiam suborta, intumescente ad hoc mari, quod ruptis, aut attritis littoribus salsedine agros corrupit. Inde pecorum passim interitus, & frugum penuria facultates nostras exhausit, quas, veluti confluentibus malis, præter aggerum marinorum impendia, rogæ quoq; & precarium æs in Cæsarem collatum attenuarunt. Et certè nisi perire terras nostras, quod in Zelandiâ evenit, aut arrodi ab Oceano volumus, marinis æstubus frangendis, reficiendisque aggeribus, omne, quod possidemus, impendendum est. Vt certè præstando beneficio, & liberalitati obvia quæque calamitas nos invalidos fecerit, quorum insuper ærarium, sexaginta millibus aureorum, quos Cæsari Carolo erogavimus, exhaustum scies. Tamen, ut in tantâ rerum angustiâ nos, quemadmodum ante Cæsari, ita regi Philippo approbemus, offerimus quinquaginta aureorum millia sex pensionibus persolvenda, sub hac tamen cautione & curâ, ut salvo jure & immunitate nostrâ fiat, & ut ex conventione cum Carolo Cæsare Anno XXXIX. *initâ, omne juri nostro adversum corrigatur.*

Quâ conditione lectâ offensus Arembergius, cum Senatus regij parte in arcem se contulit, sibique sexaginta millia aureorum assignari purè non adjectis conditionibus petijt, quas regis Philippi nomine, si imminutum gentis jus foret, suppleturum se dicebat.

Neque enim ante (inquit *) civitate hac excedam, nisi quod regio Caroliquè*

cIɔ. Iɔ. LIX. *nomine vobis promissum est, praestetur, paratus, ut impendia conventuum publicorum evitemus, toto die ab ortu solis ad occasum reparandis rebus vestris vacare.*

Quare postero die, qui XII. erat, Arembergio per Ruardum Roorda & Heronem Burmania Delegatos, responsum:

Quamvis oblatio quinquaginta millium aureorum nostram liberalitatem, & in Regem affectum satis praedicaverit, tamen amore & reverentiâ regiae Philippi majestatis ducti, spondemus nos quinquaginta aureorum millia quinque justis pensionibus soluturos, sed hac cautione adjectâ, ut laesi juris exempla aboleantur, & ut Lindani superbiae actionibusque Ecclesiasticis occurratur.

Haec ab Eysone Wiltinghio Praesule Clare-campio, Herone Burmania, Isbrando Harderviceno Antistite Lidlemensi, Ruardo Roorda, Feddone Ockio, presbytero Oclano, & Ulrico Regnerio signata. Quae cum detrectaret Arembergius, qui puram & sine exceptione conventionem volebat, rursus conventum sibi dari petijt, novamque relationem ad Ordines institui. Qui cum in priore decreto persisterent, Arembergius pertinaciam, an libertatem gentis miratus, praestationem 50000. aureorum acceptavit, eâq; de re Margaretam Gubernatricem se moniturum fidem fecit. Ita res ad tempus interquievit, donec Margareta Gubernatrix, mobilitate animorum introspectâ, libertati gentis aliquid daret, conventionemque cum Frisico populo initam, scriptis eâ de re solemnibus tabulis XIIX. Augusti, ratam esse jussit.

Extruendae Basilicae consilium. Reperio in actis, eodem conventu de extruendâ Philippi Basilica, colloquium institutum, Ordinesque Frisiae, petente Arembergij nomine Nitzenio, tria millia aureorum erigendo operi, Leovardienses octingentos addixisse. Sub hac tamen formulâ, ut conclave aliquod conventui Ordinum habendo, reservaretur. Quae res etsi anno XLVI. Carolo adhuc Caesare & Maria Caroli sorore, rerum potiuntibus, tractata in curia oppidanâ fuisset, ita tunc in comitio confirmata vim ac robur accepit.

Querela de Lindano. Mox vetus de Lindano querela recruduit, multaque odio illius & conciliandae invidiae Arembergio Senatuique regio oblata Lindani personam & simul dignitatem praegravavere. Quâ cum movere eum Ordines conarentur, non invalidis rationibus, quibus malè administrati muneris urgebatur, tamen exteri hominis superbiae, quam aequiori caussae plus datum, inrepente apud nonnullos metu, regiae majestatis voluntatem repetitis contra Lindanum obloquijs eludi. Quare multa in speciem acta, retinendique juris spe populo Frisico per Arembergium Senatumque regium factâ Lindanus abjectum & humilem, quem simulabat, animum, majore mox superbiâ elevabat. Quod ab Arembergij, qui impense ei faciebat, consilio profectum illi non ignorabant, qui arcanos per litteras cum Margaretâ Gubernatrice Arembergij sermones, tanquam Lindano profuturos, evulgabant. Quippe illi Margareta rescripserat; Non videri sibi accusationum materiem amovendo Lindano satis validam, quin contra innocentiae ejus facere, quod ab objectis se purgare singulari constantiâ offerret. Interea monituram se Episcopos & Archidiaconos jurisdictionem per Frisiam habentes, ut vetus mos in instituendis pastoribus servetur, & ut curatum, sicuti voca-

vocabant, beneficium nacti non niſi de conſilio præſidis Senatusque regij, & ipſius quoque Lindani, repetito examini ſubijcerentur. Quod ad commiſſarios Epiſcopi Ultrajectini & Archidiaconorum, qui Oostergoïs, & Weſtergoïs pro more præſint, placuiſſe Philippo regi, & Epiſcopo Ultrajectino, non ita pridem defuncto, ut ſtabiliendam ad religionem, reformationemque ſtatus ordiniſque Eccleſiaſtici per Friſiam, ut cenſor aliquis doctrinæ & pietatis laude præcellens crearetur, qui in vitam ac mores cœnobitarum paſtorumq; doctrinam inquirat. Cujus curationi, cum Rex, & Epiſcopus, tum ipſi Archidiaconi multum æris impendant, non aliam Regis, Epiſcopi, aut Archidiaconorum intentionem eſſe, quam ut Romanæ religioni conſulatur, & ne Friſij onere ſuſtentandi Epiſcopalis Vicarij, aut cenſoris, graventur. Præterea addebat Margareta non eſſe ſuæ poteſtatis, ſine regis voluntate, aut mandato, hac in parte quid mutare, neque inconſulto novo Epiſcopo aut Archidiaconis aliud decernere quam quod Philippo regi viſum fuiſſet. Se interim daturam operam, ut jus Friſijs ſartum tectum ſervetur, moneaturque Lindanus, ut ex præſcripto Philippi Regis agat. Hæc Bruxellis v. Eid. Iul. acta, & Margaretæ manu ſignata. cIↄ. Iↄ. L I X.

Tum ut res ultrò per Edicta & Inquiſitionem, deïn ob Hiſpanorum Legionem per præſidia diſtributam lubricæ, validioribus machinis impulſæ nutarent, vix reverſus in Hiſpaniam Philippus poſt compreſſos primatum ſanguine regni motus, & infælices exitu cum Eliſabethâ Valleſiâ regij Francicique ſanguinis fæminâ, celebratas nuptias, conſtituendorum per Provincias Epiſcopatuum negotio ſe dedit. Quapropter miſſo jam ante Romam, ubi Paulus IV. Pontificatum tum gerebat, & quo cum bellum in Italiâ Philippus geſſerat, Franciſco Sonnio Theologo Lovanienſe, & per Friſiam Inquiſitore, de conſilio Antonij Perennoti, hoc maxumè cavit, ut negotium Pontifex maturaret, ipſeq; occaſionem obturbandæ Belgicæ nactus, Gallici fœderis ſecretum, ſuo principatui, & juxta Provincijs fatale, & climactericum exequeretur. Itaque Paulus Pontifex, ne rei tam ſanctæ, & neceſſariæ moræ necterentur, XIV. Kal. Iun. Philippi mox conſilium approbavit, confirmarique tabulis fecit. Quo Pontifice humanitus abrepto, & damnatâ cum eo ob fœditatem geſti Pontificatus omni memoriâ, Pius IV. ſucceſſor eandem mox ſanctionem confirmaverat, Philippiq; propoſitum, velut perſanandis per Belgicam mentibus ſalubre, & Romanæ Sedis Imperio conducens corroborari factis eâ de re VIII. Eid. Mart. tabulis fecerat. Ita Sonnius curatis, quas Romæ voluerat, rebus, in Belgicam regreſſus ordinationes novorum Epiſcoporum, & ſimul fomitem civilis incendij clam adduxit. Reperio in litteris mandatorum Sonnij, cauſam conſtituendæ per Friſiam Sedis luxui & corruptis cænobitarum moribus imputatam, reprimendiſque adultis cleri vitijs unicum illud remedium ſanandis malis repertum. Duorum quoque Cænobiorum Horti Mariæ, & Lidlumani ampliſſimum cenſum Sedi deſtinatum, triaque millia ducatorum menſæ Epiſcopali aſſignata. Reliquum dotis, quod ante monachorum luxus inſumpſerat, Canonicis attributum, eoſq; è S. paginæ Canonumq; Doctoribus, tum è Nobilitate creandos in iiſdem litteris Philippum conſtituiſſe. Ultrajectinæ ANNO cIↄ. Iↄ. L X.

cIↃ. IↃ. quoque Sedi, ut ante Willebrordi ætate, Archiepiscopum ordinatum
L X. Suffraganeosq; Daventriensem, Leovardiensem, Groningensem, Harlemensem, & Middelburgicum eidem Archi-Episcopo subjunctos. Quibus in Hispaniam à Sonnio missis robur post additum, Philippusq; IV. Eid Maij in ipso (ut habent tabulæ) consistorio eâ de re Decretum fecit.

Extat in Cornelij Gemmæ observationibus terribilem Solis defectum mense Augusto evenisse, multaque prodigia velut facem belli denuntiantia, curiosè notantibus apparuisse. Lucem quoque magnam cum levi terræ motu notatam, totumque annum tempestatibus & procellis, tum fulminibus fragoribusque cœli, turbidum fuisse. Præsagiente velut rerum naturâ, indicandis in hoc terrarum circulo motibus præludi.

Deïn Philippus regio luxu celebratis nuptijs Carolum filium unicum adhuc regiæ domus hæredem per omnem Hispaniam, juramento à proceribus regni subditisque accepto, designari successorem, confirmarique curavit. Ut scilicet dubio longioris vitæ spatio, & incertâ Elisabethæ fœcunditate, diffusum regni corpus, & haud pridem factionibus obnoxium, certo hærede, &, si quid humanitus accideret, majestate novi regnantis coërceret. Quarum rerum ut ignaræ adhuc per Frisiam mentes erant, ita domesticis econtra malis, & multo prædone adfligebantur. Interceptis namque Gallicâ pace stipendijs pessimos quosque, ut nuper militiæ, ita tum ignaviæ ac desidis vitæ cupido grassationibus per provinciam mancipabat, otiumque inutile, & turbidis rebus, aut perdendis Provincialium fortunis succressens, fædis & reprobatis bello sceleribus pascebatur. Quamobrem Senatus regius (quod jam ante sancitâ Anno cIↃ. IↃ. XLIV. Gallicâ pace Carolo Cæsare evenerat) edicto in prædones statuit, deprehensisque cum telo conciliandæ securitati publicæ severam legem, pœnam capitis, denuntiavit.

Invenio in actis circa Berlicomos, Vieranos, Beetgumanos & confines enormi licentiâ pecora promiscuè alienum in pascuum acta, ipsosque colonos agrorum & proprietarios eâ de vi apud Senatum regium conquestos, ad comitium provinciæ rescripto Curiæ remissos. Ad libellum quoque supplicem ab ijsdem Berlicomijs socijsque anno sequente III. Maï oblatum, velut distractis in graviora ingenijs, non rescriptum fuisse.

Arembergius quoque Ægyptios paganis ritibus, & profanis superstitionibus imbutos, suæque Præfecturæ graves & molestos Frisiâ ocyus excedere, similique gladij pœnâ (quâ Carolus Cæsar ex Edicto Anni cIↃ. IↃ. XXXIIX.) coërceri jussit. Edictum VII. Kal. Octob. Vollenhovæ signatum. Cautum quoque, ut earum rerum merciumq; (quæ adulatione istorum temporum, ac discordi implicitoque factionibus populo Frisico, Carolo Cæsari Anno cIↃ. IↃ. XXIV. vectigales factæ erant) apud Conductores Regios professio fieret, persolvereturq; vectigal importandis in Frisiam, rebus, mercibusque assignatum. Pœna in Transgressores Edicti statuta, decretumque ut confiscationi rerum, mercium, naviumque pecuniaria quoque multa adijceretur à Carolo Cæsare Anno cIↃ. IↃ. XLIV. fraudatoribus istiusmodi vectigalium irrogata. Iï fructus deperditæ per discordias libertatis fuere, quorum onera adolescente principatu, post etiam bello aucta, liberrimam

ANNO cIↃ. IↃ. LXI.

tot

tot sæculis gentem diuturnis armis, & succrescenti indies servituti implicuere. cIɔ. Iɔ. LXI.

Post partem Edicti à Carolo Cæsare Anno cIɔ. Iɔ. L. publicati Senatus per Frisiam regius renovavit, vetuitque; Ne quid in publicum, præterquam de consilio Censorum typis ederetur, vulgareturque pœnâ ex eodem Edicto 100. aureorum constitutâ. Edictum IX. Kalend. Ian. Leovardiæ signatum. Hoc quippe Edicto obtendebatur, ne, ferace istiusmodi librorum Germaniâ, quæ libertatem suam, invito etiam Cæsare, retinuerat, simile per Belgicam fieret, ætasque tenerior, propriâ animorum mollitie, cum ipso velut lacte præcepta purioris doctrinæ hauriret. Itaque Maria Gubernatrix nomine Caroli Cæsaris hoc etiam Anno cIɔ. Iɔ. LIII. sanxerat, ut decretorum Germaniæ liber per Frisiam non valeret, nullaque aut inefficax ad Decreta Germaniæ Augustanis Comitijs Anno cIɔ. Iɔ. XLVIII. facta reorum, damnatorumq; in causa religionis provocatio haberetur. Ijs namq; caverat Carolus, ut partem onerum Imperij Belgæ ferrent, ad eos verò Rescriptorum, Statutorumque ejusdem Imperij (quibus libertatem Religionis coactus indulserat) communio, beneficiumvè non perveniret. Quapropter ne jure ac immunitate Germaniæ (quâ ab omni memoriâ ex tot Cæsaris Diplomatis, tum ex ipsa quoque Carolinâ conventione anni cIɔ. Iɔ. XXII. debebant) Frisij fruerentur, promulgatis per Belgicam de Religione Edictis, Statutisque eos parere jusserat, omni exemptione fœdo exemplo antiquatâ. Ita namq; inter Frisios Carolumq; Cæsarem conventum erat: UT CAESAR JUS SAXONIS AC HAEREDITARII PRAEFECTI CESSIONE ACCIPERET, EIQUE JUS-JURANDUM, UT ET HAEREDIBUS, POSTERISQUE NOMINE ROMANI IMPERII DEFERRETUR. Neque aliam rationem ineundi inter Belgicæ Provincias, Frisiosque fœderis Mariam Gubernatricem, Anno cIɔ. Iɔ. XXXV. IV. Eid. Iun. proposuisse, quam ut ad mutua auxilia adversum vim externam Provinciæ se obligarent, suo verò jure, (ac si fœdus, Principisvè imperium nihil de eo delibaret) unaquæque Provincia frueretur. Cæterum robusto Cæsaris Principatu, & adultâ post partium, quæ à libertate majorum desciverant, adulatione, omnis aviti, patrijque juris memoria, atque vis sensim obliterata, Frisiorumque Ditiones Germaniæ Imperio subtractæ, duorum Cæsarum Maximiliani atque Caroli cupiditate, patrimonio Burgundicæ domus adscriptæ sunt. Ab eo namque fuit, ut solemnem illam cum Frisijs Anni cIɔ. Iɔ. XXIV. pactionem omisso Imperij, quod præferre debuerat, nomine, CAROLUS CAESAR, SE, ET HAEREDES, POSTEROSQUE, UT HOLLANDIAE COMITES servaturum caveret, nulloque tempore, ita paciscente odio Geldricæ partis Burgundicæ factionis nobilitate, Frisiam ab Hollandiæ Comitatu se separaturum, fidem interponeret. Quod ne fieret subsecutis temporibus Maria quoque Gubernatrix, datis in Frisiam Anno cIɔ. Iɔ. XLIX. Prid. Eid. Iun. litteris, obnixè Frisios rogaverat, ut fœdus autore Cæsare, cum Romano Imperio, de præstandis auxilijs,

ANNO cIɔ. Iɔ. LXII.

Edictorum promulgatio.

Au-

cIↃ.IↃ. LXII. Augustæ Vindelicorum initum, Frisij approbarent, arctiorisque societatis vinculo hac ipsa occasione cum Belgicæ populis coïrent. Hoc namque illo consilij arcano tum agebatur, ut Frisij hortatu Mariæ Gubernatricis, Principis fæminæ, & civiles animos movere non imperitæ, tum reverentiâ, cuius mandatum Maria præferebat, Caroli Cæsaris pellecti, & firmiore cum cæteris provincijs nexu uniti, ab antiqua Romani Imperij societate divellerentur, communemque cum Belgico populo fortunam, & conditionem instantium temporum acciperent. Carolus quoque Cæsar sociatâ Germaniæ Belgicâ, discors religionibus, & lacerum Principum armis Imperium commodius coërceret, compositoque, & pacato eodem Imperio Belgicam suam, novarum, ut aiebat, religionum fæcundam, in speciem regni, & non disparatæ cum Hispaniâ servitutis, subsidio eiusdem fœderis formaret. Cæterum continuam in Carolo fælicitatem fastidiente, & velut manum retrahente fortunâ factum est, ut sua Germaniæ libertas constaret, Carolusque Cæsar, prout incerti mortalium rerum eventus sunt, proposito excidens, præfractum illum & magnitudini suæ fatalem in religione zelum, quietis Belgicæ provincijs suo, & successoris filij damno inferret, Frisios etiam, ut naturæ limite & ultimo Rheno, ita legibus, moribusque à Belgicæ populis Burgundionum subditis discretos, ijsdem, quæ de religione per Belgicam sanxerat, Edictis teneri obligarique pronuntiaret. *Caroli Cæsaris molitiones.* Litteræ Mariæ Gubernatricis ad Senatum regium (qui judicium Caroli Cæsaris super hac re per litteras XVI. Kal. Iun. Leovardiæ datas requisiverat) Bruxellis IV. Non. Iun. Anno cIↃ. IↃ. LIII. signatæ. Liber quoq; de Confessione Fideï incerto autore, & spretâ Censorum autoritate, editus, à Senatu per Frisiam regio damnatus est. Tum deducendâ reparandâque, quæ à Sigeri Cœnobio Garipam ducit, viâ, inter Tietzerchios, & Smallingæos orta lis à Senatu regio definita, mandatumque agrarijs per Provinciam; ut vias publicas eluvie brumalium aquarum fœdatas, ferendis equis, curribusque commodas curent. Cautum quoq; asperè, Ne quod maris ejectamentum, sive æstu è fundo actum, sive tempestate disjectum, sine Prætorum consensu à littore asportaretur, cæterum omne fluitans, naufragumvè, ut ante ex pacto Cæsari, ita Philippo pro more cederet, denunciatione eius rei intra XXIV. horas Prætori, triduum verò Senatui regio facienda.

Idem statuit, Ut ij, qui tabulationibus littorum, portuumvè (arcas veteres achitectonicæ autores, ut & hodie, vocabant) manus admovissent, earum asseres, sublicas, tigna rupissent, abstulissentve, capite luerent, ablatorum verò ejectamentorum convicti, pecuniariâ mulctâ, post arbitrariâ pœnâ corrigerentur. Hoc quippe nolebat Senatus, ut Frisica gens navigiorum spolijs quæstum faceret, munimentumque infidi littoris immenso sumptu arcendo mari à majoribus fundatum privati licentia, & rapacitate nudaretur. *Annonæ Cura.* Mox ingravescenti rursum annonæ prospectum, publicatumque à Margaretâ Gubernatrice; Ne quod frumentum Frisiâ exportaretur. Quod decretum, quia Anno cIↃ. IↃ. LI. Carolo Cæsare impediendis, minuendisque commercijs videbatur, ita per Legatos coram Mariâ agrarij tum egerant, ne quid tale in posterum manifesto Provincialium damno perscriberetur.

tur. Ostendebant namque exportatis frumentis annonæ periculum non ciↃ. IↃ.
strui, quod ea soli Frisici natura esset, minimum secalis, hordei verò L X I I.
ac avenæ plurimum ferre. His quoque solis stare, & florere commercia, ijsq; fieri, ut per mercatores aliunde advectos pecuniæ haud parum agrarijs accedat, quâ marinorum aggerum, tum regiorum vectigalium onera ferri queant. Sine hoc verò subsidio, nec privatas agrariorum res consistere, nec statas vectigalium pensiones præstari posse. Neq; enim tantas oppidanis opes, atq, facultates esse, ut omni frumento paratum æs assignare queant, etiam extemplo persolutum, caritatem annonæ daturum. Ita namq; fore, ut ipsi pretium quod volent, statuant, agrariorumq; sæpe angustiâ malè usi per damnatas legibus coëmptiones; frumento caritatem, egestatem plebi, penuriam universis sint paraturi. Idcircò rogabant Carolum Cæsarem, ut habitâ libertatis ratione, decretum antiquaret, duranteq; bello Gallico, aut caritate rerum tantummodò valiturum, fidem daret.

Disceptatio.

Id Mariæ Gubernatricis rescripto (additâ obtestatione integrum agrarijs jus, inviolatumque fore) VI. Eid Ian. confirmatum, ut ijsdem agrarijs tum damnosum, ita hoc tempore sublevandæ communi annonæ remedium fuit. Eò namque Margaretæ consilium atque Edictum spectabat, ut coëmptiones cessarent, omneq; frumentum in promiscuos populi usus erogatum istius anni præsentaneæ sterilitati mederetur. Æstas enim ut multo imbre madens, ita torpido aëre putredinem frugum, mox animalium luem, atque pestilentiam invexerat, stagnantesq; per planitiem aquæ campis suopte ingenio humentibus ægrius laxabantur. Inveno in Annalium libro Kemponis Martenæ, grassantibus adhuc per Provinciam Burgundicarum Geldricarumque partium reliquijs, Frisiæ Ordines Georgij Scenci & suorum dominatione offensos, Margaretam Cæsaris amitam Provinciarum tum Gubernatricem suppressæ, aut sterili annonæ simile remedium orasse, querimoniamque Ordinum eïdem Edicto, per Carolum sæpius Cæsarem vulgato, causam dedisse. Idem quoque Edictum vehementibus oppidanorum studijs anno sequente confirmatum, pœnamque lege constitutam violatoribus Edicti à Magistratibus per Frisiam irrogatam esse, Hobbio Baerdio, Cornelio Fonckio, Tarquinio Vallesio, Iacobo Iacobæo, G. Wallema, Theodoro Theodoreto, Foccone Andreæ, Ioanne Iulio Beima, & Bonnone Petræo III. Eid. Mart. subscribentibus. Legem quoq; de ponderibus, & mensuris, Saxonum ætate latam, ab ijsdem innovatam, statutumque ut per oppida Saxonicæ legis ratio atque formula observaretur. Dein litteræ à Senatu regio ad Prætores, Magistratusq; per Provinciam datæ, quibus statuebat; Ne qui clam conventus populi concionesvè essent, intraque præturas aut oppida ulli advenæ præterquam probatæ in Ecclesiam fidei reciperentur. Sanxit insuper, ut ex optumis quibusque Magistratus populi Frisici crearentur, arcerenturque communione munerum dignitatumq;, novarum religionum suspecti, tum fædiore vitâ, temulentiâ & adulterijs coopertì. Franequeranos etiam, velut majore rerum licentiâ præ cæteris usos, idem Senatus commonuit, ut frequentes sacris intersint, remque divinam more majorum agant, abstineantque privatis consultationibus

Edictum in conventus populi

cIↃ. IↃ. LXII. Philippo regi, & simul paci publicæ adversis. Litteræ III. Eid Novemb. Leovardiæ exaratæ. Unde Ordinum Delegati (in quorum numero Renicum Burmania Jure-Consultum, Ruardum Reorda, Valerium Camminga, Haringum Glinzium, & Hesselum Aysma fuisse comperio) velut diuturnioris moræ pertæsi, quod reparandi juris promissa tardiùs procederent, Commissarios, ùt vocant, dari sibi à Senatu regio petiere, qui de læso imminutoque gentis jure cognoscerent, actaq; & postulata toties in spem rediturae libertatis repetita eludi vanis responsionibus deprehenderent. Quare Senatus Regius Carolum Nitzenium Equestris ordinis virum, & Senatus Præsidem, Petrum Dekama, Equitem & Senatorem, Alexium Gelium Senatorem & regij Fisci advocatum, delegavit; cognitisq; quæ Ordinum Delegati prolaturi forent, totum ad Senatum relationes institui jussit. Qui ut commodis Philippi prospiceret, gratiamq; novi dominantis cum odio provincialium demereretur, naves quoq; omnes ex Hispaniâ, Galliâ, Angliâ, tum è freto Danico, ac emporijs orientalibus in sinum Scolbalgicum provectas, sponte an de consilio Margaretæ Gubernatricis, gravari nautico ære fecit, quo vasorum indicandis syrtibus mari innatantium impendia commercijs negotiantium redimerentur. Quod cum ægerrimè provinciales haberet, & imprimis Collumanos Doccumanosque, quorum onerariæ naves illo potissimum sinu recipiuntur, Delegati Ordinum, qui indicti oneris novitate offendebantur, recitari Doccomij & per maritima, regij Senatus Edictum vetuere, populoque commercijs florenti, jus antiquum, immunitatemq; *asseruere.

Adeò diffidentiæ vitium, quod postremis etiam Caroli annis se aperuerat, debile rebus se ultrò dissolventibus vinculum, Philippi maxumè principatu increvit, pertinacibus populi in libertatem studijs Principi suspectis, & Arembergij Senatusque Regij imperio Provinciæ gravi. *Armatum* Itaq; is jam ante caverat: Ne quis Leovardiæ præterquam officialis regius, aut publicus justitiæ administer, cum telo incederet, ipsove noctis obscuro, sub pœnâ legis de VI PVBLICA latæ, perpetrandis obtegendisque flagitijs uteretur. Post, stabiliendis Romanæ sedis Pontificumque sanctionibus statuta per Provinciam publicavit. Iis præcepit. Ut festis diebus, & divino cultui dictis, quæcunque etiam operæ, commerciaque cessarent, ipsisq; quadragesimæ, aut alijs diebus, quibus Ecclesia jejunium ordinasset, esu carnium Frisij abstinerent. Statuit quoque ne, dum res divina publicè fieret, cauponaria, ANNO cIↃ. IↃ. LXIII. & commessationes haberentur, pecuniariâ mulcta, post arbitrariâ & gravi pœnâ transgressoribus irrogatâ. Hoc tantum indultum fuit, ut pro operarum, valetudinisvè ratione Decanus, Commissarius, Presbyter, Medicusvè disponeret, istiq; rei, ne quæ fraus statuto fieret, testimonium scriberetur. Tum diuturna asperrimaq; hyems omnium, qui *Asperum gelu.* tum per Frisiam degebant, memoriam superans Frisiæ incubuit. Quippe non Lavicæ tantum, Amasique flumina, sed Austrinum etiam mare, quod latissimis aquis, & qua Flevo proximius est, vehementi æstu concitatur, commeandi potestatem hominibus, curribus, jumentisque fecit, remque oculis expositam, & majoribus infrequentem naturæ quodam miraculo insignivit. Annotatum reperio eadem flumina atque

atque æstuaria, quæ Frisijs prætexuntur, vernum ultra Æquinoctium glaciem aluisse, agrosq; non ante Iunium mensem revirescentes adulti veris amænitatem brumali inclementiâ commutasse. Itaque pecorum fimus, quæ adhuc Majo mense stabulabantur, in ipsis stabulorum fossis adeò per gelu induruerat, ut solis ferramentis comminueretur, agrique antecedentis anni sterilitate infœcundi stato Æquinoctij tempore non pastinarentur. Hyems quoq; ut longa, ita quam maxumè aspera accisa pecorum pabula faceret, cultisq; serius arvis metus iterum ab annonâ, & difficili alimoniâ anxijs sollicitisq; provincialibus haberetur. cIↃ.IↃ. LXIII.

Mox Margareta Gubernatrix datis ad Præsidem Senatumq; regium litteris totius cleri conventum indixit, litterasq; suas prælegente Carolo Nitzenio, in cuius domo congregabatur, recitari hoc modo fecit. *Margaretæ litteræ de Concilio Tridenti.*

Concilium Tridenti coactum nostis, ac jam Episcopos sacræq; paginæ Doctores celebrando isti Christiani orbis conventui isthuc se contulisse. Et quoniam tanta ac tam sancta res sine magnis impensis geri non potest, rectè & ex voluntate regis facietis, si, quod ab omni clero per Belgicæ provincias factum est, pecunias quoq; isti negotio colligatis. Neq; spero vos in illo Philippi regis decreto exequendo tardos ac contumaces fore, præsertim cum stabiliendo Ecclesiastico Ordini, & reprimendis erroribus jam ubivis grassantibus, istud Concilium destinetur.

Similes litteræ ad Godefridum Sylvium Horti Mariæ Præsulem datæ, quo eius autoritate, Præsulum per Frisiam animi ex novitate rerum exulcerati, sacrum ad æs corrogandum perducerentur.

Neq; enim (scribebat Margareta) *huic tributo obloquutum est, etiam ab ijs, qui à Belgicæ olim provincijs secreti, magno corpori ex justis principum imperijs se sociavere.*

Quo cum Geldros, Ultrajectinos, Transisulanos, & Groningenses innueret, quos aut unius dominatio, aut Sedis reverentia rexerat, Frisiorum quoq; notatam tacitè libertatem obstringi ad conferendum hoc subsidium volebat, ne unius gentis contumaciâ plurium fides laxaretur. Gemma in suâ Cosmocritice notat, præter terræ motum aliaque prodigia, horrendas tempestates, hac æstate exortas, maritimis locis magna damna dedisse, ipsumq; mare etsi minore æstu ardente syrio intumescat, vi ventorum impulsum littoribus infestum fuisse. *Tempestates.*

Ita domesticâ ferè fatorum adversitate, foris & per Hispaniam res turbidis consilijs trahebantur. Iam enim Philippus ruptâ cunctatione, regium opinatus præconcepta exequi, eaq; arbitrio regnantis, non ex eventu rerum metiri, quod in Hispaniâ IV. Eid. Maij Anno cIↃ. IↃ. LX. de Episcopis perscripserat, consilium vulgabat, multique eâ de re neq; inveri rumores passim per Frisiam ferebantur. Unde subita consternatio, mox tacitus mœror Provinciam frequentavit, secretaque in Philippum murmura, & dissonæ voces præcinentium sinistra auditæ. Id namque ciendis maxumè ingenijs erat, quod novarum rerum instituto inconsultis Ordinibus, quos reprimendis durioribus imperijs majores semper habuissent, sancta, & venerabilis antiquitas convelleretur, imminutoque cœnobiorum jure sacri reditus pijs usibus,

cIↄ. Iↄ. LXIII. bus, & sublevandis egenis tot per sæcula applicati novo Episcoporum luxui, & magnificentiæ destinarentur. Accedebat & illud, quod firmandæ Inquisitioni ordinatio Episcoporum tanquam velum quoddam obtendi diceretur, tabularumque Episcopalium formula ab eâ suspicione non variaret. Ideò scilicet Frisiorum Episcopo erogandarum in novem Canonicos præbendarum (ut loquuntur) potestatem factam, ut in causâ Inquisitionis istiusmodi assessoribus idem Præsul uteretur, ipsiq; Decreta Sedis, & eum ipsum in conscientias dominatum Inquisitionem de mandato Episcopi exequerentur. Quæ etsi corrigendis paganis (qui ex Africâ opum commerciorumq; cupidine in Hispaniam migraverant) Ferdinando rege excogitata esset, ita intorqueri conscientijs suis aiebant, ut ipsi probrosæ exterminatæq; etiam Germaniâ, ac potiore Italiæ ora servitutis impatientes turbis ac seditionibus se darent, temeratâque sui in Principem obsequij lege, sibi ipsis exitium, Philippo verò quam ex composito quærebat, opprimendæ multitudinis, & infælicium armorum occasionem accelerarent. Hac de causâ innuebant tributi etiam sui, quod fædius, ope continuata post Gallicum bellum militi stipendia, ut post evocatam Italiâ Margaretam Gubernatricem Caroli notham imperitam rerum, & Belgici regiminis, summa imperij, aut regni (nam hoc moliebatur) Cardinali Granvellano ministro, & assentatori Romanorum Pontificum cederet, conculcatâq; Statûs publici, & Belgicæ Nobilitatis autoritate, ponderosa negotia ad Philippum in Hispaniam, cæterosq; aulæ regiæ satellites devolverentur. Hoc modo horrente, & contremiscente populo, Ordinum quoque Principumque virorum mentes perculsæ, & quod peractâ non semel in Hispaniam legatione, (Montinius namque cæterique jam ante ad Philippum missi erant) velut obdurato regis animo, nulla in melius rerum ægrescentium mutatio sequeretur. Itaq; Principes aurei Velleris, in quorum numero Aurantius, Egmondanus, Hoogstratenus, Montmorentij cæterique erant, nutantium Provinciarum, & suæ juxta incolumitatis metu IV. Eid. Mart. ad Philippum regem litteras dedere, expositisq; immodestis Granvellani consilijs (quibus eum, per incuriam Principum, & quod plerique voluptatibus, atq; oblectamentis ludicris immersi gravem luxu ac socordi ignaviâ vitam agerent, usum fuisse Reidanus notat) tanquam civilium turbarum fomentis, revocandum eum in Hispaniam cum obtestatione fideï suæ proposuere. Alij addunt, adæsis per luxum facultatibus eosdem Principes impulsos, more mortalium, quibus gravis alieni æris sarcina, & recordatio veteris fortunæ esse solet, novas clam societates inijsse, ijsdemq; subnixos de submovendo à procuratione Belgicarum rerum Granvellano præfervidis, neque injustis desiderijs laborasse. Ubi verò omne salutis, quietisque impetrandæ consilium irritum fuit, validâ, & flagrante apud Philippum Granvellani gratiâ, ne quid labentibus in deterius rebus ipsorum otio, ac privatæ fortunæ affingi posset, missionem oravere, & ut Philippus lubricos honores, quos Carolus pater, aut ipse, Belgicâ excedens concesserat, & simul in alios onera ac pericula transferret. Cæterum, ut lubricam Imperij semitam ingressis retrahere pedem fortuna non sinebat; ita honores ijs à Philippo continuati, ut stato tempore

Inquisitionis origo.

Equitum Aurei Velleris litteræ ad Philippum.

pore consortes principatus sui administros ex arduo, & praerupto honorum culmine praecipitaret. Qui propterea praevisâ nutantis fortunae inconstantiâ concilio status abstinuerunt, potioremque regundae, pacandaeque (nam haud parum commota cernebatur) Belgicae curam in caeteros dignationis suae, & potentiae aemulos rejecere. CIↃ. IↃ. LXIII.

Tum MARGARETA Gubernatrix, secessione Principum Equitumque aurei Velleris clam offensa, ne conciliandae Granvellano invidiae major procerum divulsio pararetur, legatum in Hispaniam properè amandavit, Antoniusq́, post Perennottus Cardinalis Granvellanus mandato Philippi, sive ut Reidanus habet, ultrò injurijs Principum lacessitus, inexpiabili erga Belgicam nobilitatem odio, superstite adhuc sociorum factionis suae potentiâ in Burgundiam, & mox Hispaniam concessit. Caeterum Principum Belgicae secessio, ut inimicis paratura invidiem videbatur, ita econtra potentiam paravit. Submoto namque Belgicâ Granvellano evenit, ut quos ante consiliorum suorum participes fecerat, eosdem inlatae sibi contumeliae ultores relinqueret, omneq́; publicae autoritatis robur, in excusationem Granvellani, & oppressionem adversae partis, & simul Belgicae libertatis verteretur. Creditum fuit praeclaros alios viros, & fortunam ex virtute nactos, ut ante dominatus, ita tum Granvellani famae importunos defensores extitisse, ipsumq́; Philippum Granvellani è Belgica discessu exacerbatum, ardens sponte ingenium, & praecipitia suorum consiliorum exasperasse. Itaq́; Senatus tum regius per secessionem Principum, sui juris, & potestatis factus in curam consecrandorum, introducendorumq́; Episcoporum deflexit, quod ad negotium ocyus capessendum, Margareta Gubernatrix primores Senatus muliebri vehementiâ impellebat.

Legatus Margaretae in Hispaniam.

ANNO CIↃ. IↃ. LXIV.

Iam enim mense Iunio Fredericus Tauteburgius, qui Egmondano successerat, primus post Willibrordum Ultrajectinae sedis Archi-Episcopus totam constituendi per Frisiam Episcopatus rationem evulgaverat, missumq́; in Frisios diploma Pontificum sanctione, ac Philippi mandato firmaverat.

Fredericus Tauteburgius Archi-Episc. Ultraject.

FREDERICUS, Dei & Apostolicae Sedis gratiâ, Archi-Episcopus Trajectensis, Universis praesentes litteras nostras visuris Salutem in Domino. Cum dudum Sanctissimus Dominus noster Pontifex Maximus; ad preces Serenissimi Principis PHILIPPI, *Hispaniarum Regis Catholici, domini temporalis civitatis & patriae Trajectensis, Domini nostri clementissimi, ad honorem & gloriam Dei omnipotentis, pro religionis Orthodoxae conservatione, ac patriae & subditorum salute, certos Archi-Episcopatus ac Episcopatus in provincijs suis inferioribus erexerit. Et praesertim novam Sedem Episcopalem in civitate Leovardiensi, cui tota provincia & populus Frisiae de Oostergoo, Westergoo & Sevenwolden, perpetuo tanquam suo Episcopo Dioecesano subjiciantur, constituerit; & ab Ecclesiâ Trajectensi, cui anteà suberant, separaverit; Notum facimus, quod nos, qui ex Sanctae Sedis Apostolicae clementiâ & dictae serenissimae regiae maiestatis auspicio & favore, ad Archi-Episcopatus Traiectensis Praesulatum vocati & assumpti fuimus, eaque omnia quae per eandem Sedem Apostolicam circa huiusmodi erectionem Episcopatus Leovardiensis salubriter decreta & ordinata*

 ex-

cIↃ. IↃ. LXIV. *existunt, quo ad nos & Archi-Episcopatum nostrum attinet, rata & firma esse volumus omnibus viâ, modo, formâ, ac jure, quibus potuimus & possumus melioribus, creavimus, constituimus & deputavimus, creamusq́;, constituimus & ordinamus, ac deputamus, per præsentes, nostros certos indubitatos, & legitimos procuratores & mandatarios ac nuncios speciales ac generales, ac negotiorum nostrorum infra scriptorum gestores irrevocabiles, videlicet Reverendum in Christo patrem, Nobiles & Magnificos viros, D. Iohannem Episcopum & Suffraganeum nostrum in Ecclesiâ Cathedrali Groningensi, &c. absentes tanquam præsentes, & eorum quemlibet (qui has deferet solum & in solidum specialiter & expreßè) ad nostro nomine & sub titulo & qualitate Archi-Episcopi Trajectensis, ad quamcunque requisitionem dictæ regiæ Cathed. Majestatis ac Illustriss. & Excellentissimæ Principis Ducissæ Parmæ & Placentiæ, &c. Locum-tenentis & Gubernatricis generalis harum provinciarum, vel etiam ipsius Illustris Domini Comitis Arembergensis locum tenentis generalis patriæ Frisiæ, coram Senatu provinciali, seu statibus ac populis dictæ Frisiæ, aut civitate & Ecclesiâ Leovardiensi, aut alibi ubi opus, & necesse erit comparendum, ibique quo omnia, quæ circa erectionem & institutionem dictæ novæ Sedis Episcopalis Leovardiensis de nostro consensu, ut prædictum est, sanctè ordinata existunt; nedum si necesse fuerit hoc ipsum declarandum, vel denuò consentiendum, sed assistendum quoq́; & juvandum, ut constet mentis nostræ fuisse, & esse; ut negotium hoc pro dictæ Sedis Apostolicæ ac regiæ Majestatis intentione planè conficiatur, & executioni ac effectui mandetur, nec non specialiter ac generaliter ad omni jurisdictioni autoritati & potestati Ecclesiasticæ & ordinariæ, quam nos ratione Ecclesiæ nostræ Trajectensis hactenus in dictâ provinciâ Frisiæ cum appendentijs supra dictis habuimus, & nobis competere potuit, ac imposterum quomodo prætendere poßemus in favorem dicti novi Episcopi Leovardiensis si opus sit, cedendum & renuntiandum, quemadmodum etiam ex abundanti bonâ fide cedimus & renuntiamus per easdem præsentes, exceptâ duntaxat superioritate, & jure, nostro metropolitico, quod in Ecclesiâ & Diocæsi Leovardiensi subjecta & subjicienda nobis & Archi-Episcopatui nostro Trajectensi perpetuò salvum, integrum & reservatum esse intendimus. Et generaliter omnia alia & singula faciendum, dicendum, gerendum, declarandum, & procurandum quæ in præmissis & circa ea necessaria erunt, seu alias quomolibet opportuna, & quæ nos ipsi si præsentes & personaliter ibidem adeßemus, facere, declarare & assistere possemus, etiamsi talia forent, quæ mandatum exigerent magis speciale, quam præsentibus est expressum, & majora forent prænarratis. Promittentes in fide Archiepiscopi totum id, & quicquid per dictos nostros Procuratores & Mandatarios, seu eorum alterum actum, dictum, factum, gestumvè fuerit in præmissis ratum, firmum ac gratum perpetuò habituros. In cuius rei fidem & testimonium easdem præsentes manu nostra subscripsimus, sigilliq́; nostri secreti jussimus appensione communiri. Datum in ædibus Archi-Episcopalibus civitatis Trajectensis, mensis Iunij die secundo, Anno à nativitate Domini, millesimo quingentesimo sexagesimo quarto.*

FREDERICUS.

Quapropter Margareta, ut singulis Provinciarum Ordinibus consilium Philippi commendaret, litteras in Frisiam ad Ordines, Senatumque

que Leovardiensem dedit, quibus docebat: Placuisse Philippo Regi clↄ. Iↄ. LXIV.
Episcopum Frisijs designare, ac Leovardiæ Sedem constituere. Hac de causâ Philippum, Romam Franciscum Sonnium ad Paulum & Pium IV. Pontifices Romanos ablegasse, ne quid temerè statueret, adultæ temporum licentiæ, & manifestis ab Ecclesia secessionibus opportunum. Neq; enim aliud istâ Sonnij Legatione; & hoc ipso Decreto spectasse, quam ut ipse Hispaniâ suâ clausus, ita exigente regni statu, per Episcopos in Provincijs Belgicæ, & simul Frisiâ constitutos, religionem, tot sæculis receptam, & simul jus populi stabiliret, rerumque ultrò fluentium, ut in humanis constans nihil atque perpetuum esset, ordinem, confusionis vitio intactum conservaret. Et quoniam à longâ temporum memoriâ Ecclesiasticarum rerum summa per Frisiam cognitio, ac consecratio Antistitum penes præsulem Ultrajectinum fuisset, ita Philippum regem, hoc ipso erectæ Sedis beneficio cleri maxumè ærario prospexisse, ne tantis impendijs Legationes Ultrajectum fiant, cæterum intra Provinciam omnia habeantur, ordinationi, consecrationique religiosorum præscripta. Propterea Archiepiscopum Ultrajectinum jus suum, quo ante usus fuerat, Suffraganeo suo Frisiorum Episcopo cessisse, ut is simili potestate agat, commissumque sibi munus ex instituto veteri, bono populi Frisici tueatur. Rogare eapropter Frisiæ Ordines, & Senatum Leovardiæ urbis, ut omnem operam erigendæ Sedi præstent, quo Philippi regis voluntati, & conditioni simul temporum satisfiat. Litteræ Margaretæ Bruxellis VI. Kal. Aug. signatæ. His addebat Margareta, Sedem in Provinciâ constitutam agrarios, oppidanosque majore concordiâ juncturam, foreque ut divulsi ante Provincialium animi, eâdem communione sacrorum connexi, in unum corpus sepositâ dissensione coalituri sint.

Invenio in archivis Provinciæ Deputatos Ordinum, suo & Magistratus Leovardiensium nomine Magaretæ Gubernatrici hunc in modum respondisse: Displicere sibi quam maxumè Philippi regis in constituendâ apud Leovardios Sede, consilium, neque è Rep. videri hoc institutum antiquandis patriæ legibus, & majorum immunitatibus repertum. Quas ipsas sartas tectas fore Carolus Cæsar publicâ Anni CIↄ. Iↄ. XXIV. conventione fidem fecisset. Neq aliâ lege Philippum paterni Principatus hæredem, & successorem Frisico populo obstringi, quam quæ conservandis ijsdem privilegijs sit. Quorum propterea sanctum, atq; inviolabile jus nihil commune haberet cum novo illius Ordinis instituto, quod inquietudinem populo, exitium Provinciæ daturum sit. Quapropter se operam, ac consilium commodare isti negotio non posse, nisi speciali Ordinum Frisiæ mandato instructos, quorum intersit, Ne quid detrimenti. Rogare intereà Præfectum Aremberglum, pro eâ re apud Gubernatricem intercedat, interpreteturque responsum à libertate sua, & studio salutis publicæ profectum. Hoc in acta relatum, ac à Serapio Hania, C. Fonckio, Valerio Buma, Ruardo Roorda, Haringio Glinzio, Docone Martena, Iacobo Sibrandio, & Hesselo Aysma, V. Eid. Aug. signatum.

His duorum potentium cænobiorum validæ adversus ordinationem Episcopi contentiones, & juxta querimoniæ accedebant. Repetebat namq;

cIↄ. Iↄ. namque Horti Mariæ Antistes Regnerus Asperanus in consessu Dele-
LXIV. gatorum, Ordinem illum Honorio II. & post Calixto Pontifice institutum, illudque cænobium ab Anno cIↄ. Iↄ. LXIII. tenui fortunâ usum, pietatis & sanctimoniæ claritudine sensim increvisse. Datos ei ex inlustribus familijs Antistites, hominesque desiderio cælibis vitæ & fastidio terrenarum rerum correptos, locum hunc delegisse suo secessui, & pijs meditationibus commodum. Exinde censum, temporum progressu auctum, non aliâ donantium intentione, quam ut numen à mortalium turbâ secretis ritè coleretur, reliquumque census frugalitate cænobitarum corrogatum egestati pauperum inserviret. Hoc modò post trium ferè sæculorum ambitum jus cænobio integrum fuisse, donec intestina bella ambitione & discordiâ Principum, ac scissæ per Frisiam nobilitatis Saxonicis temporibus exorta, cum ipso Principis imperio occupatâ Provinciâ, vis quoq; cænobio inferretur. Tum quippe Tacone Æbinghâ viro nobili loci Antistite, cænobij agros maris alluvione pascendo pecori vicino littori adjectos à Georgio Saxone per vim occupatos, ac aggere circumductos annuos cænobij reditus minuisse. Antistitem ipsum dispendio suarum rerum, & imperio Saxonis potentis domini offensum, ac tempori obsecutum depositâ dignitate Lidlumum commigrasse, animiq; ægritudine, post pestilentiâ correptum diem vitæ clausisse. Neq; Carolo Cesare meliorem Cænobij fortunam fuisse. Ita sparsis per Provinciam Cesareï exercitus reliquijs locaria agrorum intercepta, inductis quoque cænobio præsidijs, ne quod sacrum religiosumque intactum armis aut saltem armorum incommodis haberetur. Tum militem contemptâ loci religione sædâ libidine & immundâ Venere sacrum polluisse, oppresśâque immunitate (quam à Pontificibus donatam Carolus Cæsar Anno cIↄ. Iↄ. XV. per Florentium Iselsteinium, post Vormatiæ ipsis Imperij comitijs, coram Legatis, integram fore promiserat) importunis exactionibus vexasse. Cæterum ista omnia bellicæ tum legi imputata. Nunc verò quietâ regione, & silentibus armis loci jus inverti, atque violari, eoq; robusto Principis imperio perventum esse, ut nec Senatus Philippi jus petentibus dicat, aut restitutionem in integrum poscentibus subveniat, cæterum supplici clero, tum ipsis Frisiæ Ordinum Legatis juris Ecclesiastici defensoribus silentium imponat. Id Renico Burmaniæ, & Francisco Camminghæ viris nobilissimis, & mandata Ordinum gerentibus à Senatu regio, Anno cIↄ. Iↄ. LV. obvenisse, nihilque aliud in posterum sperari posse; quam ut leges per vim sileant, omneq; divinum, & juxta humanum dominatio Principis, & cupido majoris imperij profanet. Interim morem se gerere mandato Principis hac in re non posse, quin obtestari jus inveteratum, innocentiam Ordinis sui, morum atque Religionis integritatem, violenta hæc esse, perraro retinendis in fide mentibus diuturna. Neque absimilia Isbrandus Hardervicenus Lidlumanus, omnisque per Provincias antistitum ordo proferebant. Creditum fuit collegiorum istorum antistites molliori vitæ suetos, ut ægrius à jure suo, ita vivendi licentiâ dimoveri potuisse, difluentemque otioso luxu vitam nactos, metuentes disciplinæ, censuræ Episcopali periniquos extitisse. Notat Sibrandus Leo in Vitis Abba-

batum Horti Mariæ, Ioannem Hasseltanum loci illius Antistitem, cIↄ. Iↄ.
Mariam Gubernatricem Caroli Cæsaris sororem Anno cIↄ. Iↄ. XLV. LXIV.
Provinciam Frisiæ lustrantem unà cum Georgio Egmondano Episcopo Trajectense, & Maximiliano Burano Frisiæ Præfecto, sumptuoso, & æmulo principum epulo excepisse, eundemque Antistitem immodico luxu jam ante usum, ne umbrâ quidem virtutis in posteros transfusâ, sex millia alieni æris Henrico Smeinzio successori reliquisse. Eundem quoq; Smeinzium socordis ignaviæ hominem, & domestico paratu nobilitati gravem æs alienum cumulasse, auctoque nexu creditoribus obligatum, & suarum rationum oblitum, curâ Petri Dekamæ Senatoris regij dignitate exutum, mox in squallidum carcerem detrusum, ac vix dimissum, attenuatum mærore corpus cum vitâ posuisse. Reperio in actis, Godefridum Sylvium Smeinsij successorem, implorato prius Curiæ decreto annuos hoc tempore prædiorum reditus, expungendis nominibus alienasse, ipsumq; Smeinsium Volveganum tanquam conflati alieni æris autorem, in ipsis venditionum tabulis insigniviſſe. Reditus quoq; & prædia cænobiorum, quod in Philippi prætorum mandatis observo, rerum divenditarum onere exempta fuisse, solaq; proclamatione per tribunal factâ, emptorem in possessionem rei divenditæ immissum.

Idem Sibrandus Leo tradit, Isbrandum Hardervicenum Præsulem Lidlumanum, ante dignitatem rectè ingenio usum, mox dignitate corruptum celebrandis quotidianis epulis, & geniali vitæ se dedisse, Præposituræque insuper Bolsuerdiensis administrationem adeptum, mox eâ à Senatu regio privatum, deìn munere Antistitis defunctum, & reddendis rationibus imparem, Embdam, post Francofurtum, dein Coloniam redijsse, destitutumque à suis, pestilenti aurâ attactum, mortalitatem implevisse. Ejusdem quoq; Antistitis electione biduum in ipso cœnobij atrio largâ potatione exactum, precesque ad DEUM fusas, tum ceremonias isti actui solemnes infami ebrietate, & probrosis repotijs fœdatas. Perscriptum commentarijs est, Præfectum Arembergium, Senatumque regium, tum ipsum quoque Gulielmum Lindanum Commissarium jam ante monasticorum collegiorum luxu irritatos, clàm illud consilium Philippo suggessisse, immutandoq; ordini occasionem commodasse. Eundem quoque ordinem suâ opinione Principis imperio exemptum, jus suum pertinaciter tutatum, de removendo Frisiâ Episcopo vehementius laborasse.

Ipsos quoque Oldehovios, Nyehovios & D. Catharinæ presbyteros totumque Leovardiæ civitatis clerum, expensis Margaretæ, quas memoravi, litteris liberiùs respondisse, Philippoq; ac Margaretæ Gubernatrici promovendæ Sedis operam denegasse.

Neque enim (respondebant) *beneficia nostra, quæ possidemus, ab alijs, quam à Magistratu Oppidano, interveniente electione & collatione, accepimus. Cum ipsis enim societate ac nexu juncti sumus, neque fas est nobis fæderi inter nos inito, nisi de voluntate Rectorum civitatis, ac ipsorum provinciæ Ordinum, renuntiare. A quibus cum beneficia, cum emolumenta nostra proveniant, rectè faciet Gubernatrix, si apud Philippum regem responsum hoc, velut à libertate profectum, excusaverit.*

cIↃ. IↃ. LXIV. Quare ipsi quoque Ordinum Delegati, ne soli clero odium pararetur, iisdem fere, sed nonnihil acerbioribus decretis responderunt.

Episcopi res. *Convelli novæ Sedis instituto, violarique jura, & privilegia gentis, cui libertatem à maioribus pace belloque partam Carolus Cæsar, & Philippus non unâ pactione asseruissent. Neque tantum jus patrium tolli, cæterum ex illâ rerum novitate tempestates nascituras provinciæ exitiosas. Se quoque ipsos ex illis discordijs turbisque in odium Philippi regis incursuros. Atque hanc esse sibi mentem, hæc esse Decreta Ordinum, mandataque, non consentire in Episcopi introductionem.*

Cui rei cum Præses Senatusque regius multa objecissent, & ex re provinciæ esse, ut religio, & cum eâ pax servetur, & ne regis voluntati ac mandato quid decedat, quod per Brabantiam, Geldriam, Transisulaniam, Groninganam civitatem & Omlandiam valuisset, ita denuò à Frisijs repositum: *Scire se quid Romæ actum foret, & quantum incommodi nova Episcoporum electio per vicinas provincias daret.* Neque posse se (ita enim rescribebant) sine totius populi Frisici conventu, in hoc consentire, cuius interesset, aliquid mutare. Ita res in suspenso mansit, donec tandem horrore Albani nominis, & simul feritatis spreti regij decreti vindictâ inardescentis conterritus, populus Episcopum reciperet.

Libellus ad Margaretam missus Tum libellus supplex à Frisijs ad Margaretam, & dein ad Philippum in Hispaniam missus, in quo de cædium homicidiorumq; impunitate, & frequentibus per Frisiam in fraudem creditorum cessionibus conquerebantur, contraq; juris Saxonici, quod Georgius sanxerat, institutum, omnium rerum licentiam lenitate Iudicum increscere. Quare Philippus, aut Philippi nomine Margareta Gubernatrix, invalescente homicidarum multitudine, quæ ne à propinquis quidem fusi sanguinis crimen pretio redimebat, jus ad Saxonicum recurri jussit, Frisijsque, ut clariora istius decreti aut legis documenta ederent, mandavit. Quod cum propter locorum intercapedinem, agente in Hispaniâ Philippo, maturè fieri non posset, Margareta Saxoniæ principis constitutionem exhiberi sibi petijt. Igitur extracto apud Margaretam negotio postulata quædam, quos ante delegatos monui, Carolo Nitzenio Præsidi, Petro Dekama, Alexio Gelio Senatoribus tradita, quo nautici æris exactiones in sinu Scolbalchico cessarent, & ut homicidijs cessionibusq; bonorum increscentibus paci publicæ, & commerciorum prosperitati subveniretur. His addebant, ut quinque præturis, quod Harlinganæ arcis Satrapa impedire dicebatur, jus suum salvum esset, liceretque aggerum præfecto omne lignum contabulationibus littorum destinatum, pro recepto more vacuis juxta portam fossamque marginibus inlocare. Præterea ut prædiorum Ecclesiasticorum fructus, vacante ministerio, reparandis pastorum ædificijs, aut patrono, aut pauperum usui cederent, nulliq; sacerdoti beneficium conduplicaretur. Tum de Prætorum, in quos acriter tum invectum, licentiâ avaritiâque coërcendis quædam addita, postulatumque, ut quoniam regiæ populique pecuniæ exactores, quæstoresq; forent, autoritate Senatus reddendas ad rationes cogerentur. Postremo de judicijs illorum reformandis actum, ac ut Leppæo aggeri, qui Oostergoam ab inundationibus tuetur,

tur, reliquisq; per Opsteranos, Smallingios, Scoterlandos, & Anverdios aggeribus prætores istorum districtuum prospiciant: Quibus ab Arembergio, Nitzenio, Dekama, & Gelio responsum, Scolbalchicum sinum, nunquam tonnis vasisq; ligneis quæ vadosum mare indicarent, natatum fuisse, neq; regi id oneris incumbere, cæterum regem perspecto maris atq; æstuarij discrimine, & ne naves Doccumanorum &c. Harlingensium in syrtes impingerent, naufragijsq; exponerentur magnâ æris impensâ securitati navigantium subvenisse. Quam si reponere regij ærarij tribuno Frisij velint, daturos se operam, ut diploma apud Philippum super hac re impetrent, & ut istâ nautici æris solutione mercatorum res exonerentur. Quod ad cædium immanitatem, & cessionum fraudes attineret, scripturos ad Regem & Margaretam, facturosque ut Edictorum quæ ætate Saxonum viguissent, ratio habeatur. Idem de Prætoribus aggerum Præfectis rescriptum, dissimulatis aut elevatis illorum vitijs, qui regiæ, quam obibant, functionis prætextu, libertate, & fortuna populi abutebantur. Tum Doccumani ne quid asperius paterentur, salvo Collumanorum aliorumq; jure, certis sub conditionibus cum delegatis regij Senatus transegere, seq; in singulas navium lastas dimidium sestertium soluturos recepere. Sex-viri quoque quos redarguendo Philippi imperio, quotannis constitutos dixi, morte Gulielmi Hissij, & Hesseli Aysmæ, Barthium Idzaerda, & Tiepconem Oenema Iureconsultos surrogavere, quo autoritatis dignitatisq; suæ vis morte prædecessorum non solveretur, & ne illorum sollicitudines pervigiliaq; intermitterentur, qui refrænandæ Philippi potentiæ, & tuendis legibus destinabantur. Quare & adversus prætores regios, & imprimis Pelgromium Indichium Ferverdicum, Emconem Genchenium Smallingium, & Simkonem Duconium Idardium, validæ accusationes institutæ, eæq; majore cum acrimoniâ repetitæ corrupta affectibus indicia, & fœdatam peculatu avaritiam proferebant. Cæterum regiæ dominationis fiduciâ, & quasi Philippi consilia præscirent, etiam inter publicas criminum insimulationes, & vehementiam actorum rei convictiq; securitatem immunitatemq; profitebantur, acerbisq; injurijs, tanquam fortunâ ac potentiâ regis validi, in omnem superbiam protervamq; dicendi se effundebant. Ut certè communi discordiæ viam præstruere acerbitas partium videretur, omnisq judiciorum vis in infælicium armorum rabiem transitura. Unde prodigia, notante in commentarijs Cornelio Gemma, rursum hoc anno enata, cælumq; chasmate, & horrendo hiatu, quasi maria terrasq; hausturus videretur, deforme, annorum quoque tristes inclementias aperuit. Quippe gelu mense Decembri ortum, inclinante eodem, ita ferocivit, ut multis mortalium, imprimis pauperioribus, manus, pedes, ipsaq; genitalia prociderent, præterq; hominum mortes armenta quoq; & aves acerrimo frigore extinguerentur. Scribit idem autor, annosas etiam nuces, pyros, persicas, moros, ficus, rosarum frutices, vitesque emarcuisse, magnamq; annonæ caritatem ex injuriâ hybernæ asperitatis subsecutam. Pestilentiam quoq;, velut compressis corporum poris ac impeditâ transpiratione, enatam, malumq; scorbuti (scelotycen & stomachacem) Frisijs solis populare per vicinas quoq; regiones se sparsisse. Idem quoq; gelu

Querela adversus prætores Philippi.

Prodigia.

CIↃ. IↃ. LXIV.

G 2 Apri-

clↄ. Iↄ. LXIV. Aprilem usq; in mensem & adultum ver protractum agricolarum labores & simul spem anni conturbasse. Tum Hesselus Aysma defuncti patruelis Ordinum Delegatorum curâ recensendo Annalium operi, quod ex Saxonum Caroliq; actis Kempo Martenâ vir nobilis concinnaverat, delectus, ne memoria priorum temporum interiret, & ut scirent posteri quantum inter antiquam gentis nostræ libertatem, ab Imperatoribus Regibusq; religiose habitam, & Saxonum Caroliq; dominationem interesset. Quam cum aut potentum assentatio, qui aulæ honores ac simul opes ab imperatoriâ aut principali indulgentiâ affectabant, aut patientia percussi Cæsaris majestate populi peperisset, ita erant, qui in priscæ libertatis recordationem se reflecterent, acriorisque imperij, quam libertas ferre posset, metuentes vindicias indecentis regni ab ipsâ inermium actorum fide requirerent.

Annalium libri cura Hesselo Aysma demandata.

Traditum libris Edictorum Provinciæ reperio, Anglos inter Philippique subditos litem tum ortam, Philippumq; agente in humanis Mariâ conjuge Anglorum societate usum, ita populi Anglici aut Elisabethæ reginæ actionibus offensum, eandem tum rescidisse. Querebatur namque Philippus Belgicam gentem suæ tutelæ commissam, & commercia cum Anglis exercentem per Angliæ regnum novis oneribus exactionibusque gravari, conventionesque inter Belgicæ Principem & Anglorum regem jam ante initas, novo illius regni statuto infringi. Elisabetham quippe jam ante regio Edicto cavisse; Ne Belgæ merces, & simul opificia in Angliam perferrent, cæterum commercijs ejusdem regni abstinerent. Addebat Philippus intutum Belgicis mercatoribus fretum Anglicum fuisse, Elisabethamq; reginam spreta Legatorum actione, & æquissimis conditionibus aliò consilia vertisse. Et quoniam subditorum suorum non alia postulata essent, quam ut simili jure, quo Angli per Belgicam, ipsi in eodem regno fruantur, ita molestius ferre suorum subditorum jure imminuto commercia impediri, aut aliò terrarum transferri. Ita Anglos pannorum forum è Belgicâ in fines Imperij Embdam transtulisse, non aliò consilio, quam ut fortuna Belgicæ gentis decresceret, & infida diu societas novâ lite laxaretur. Quapropter velle ut Anglorum regno Frisij excedant, abstineantque similiter, dum Edictum Elisabetha rescindat, nataeq; ex hac causâ lites per arbitros dirimantur. Intereâ vetare, ne panni Anglici in Frisiâ recipiantur, vendanturvè, quin econtra statuere, ut recepti, ac veno positi fisco cedant. Litteræ Margaretæ Gubernatricis IV. Kalend. Aug. Bruxellis in Frisiam missæ, ac Leovardiæ III. Eid. publicatæ. Constat ex ijsdem litteris, grassantem tum per Angliam luem atq; pestilentiam edictum promovisse, suspectisq; Anglorum mercibus, & negotiantium halitu commercia retardata. Tum repulsæ Episcopalis injuriam tanquam contemptum imperij sui ulturus Philippus, litteras minarum plenas ad Margaretam Gubernatricem dedit, quibus severa jussa recipiendæ Inquisitionis, & Concilij Tridentini continebantur. Quare Margareta convocato Status Belgici Senatu, ne quid clam haberet, litteras Philippi exhibuit, quas diversi, prout cuiusque animus, aut ingenium erat, dubijs illis asperisque temporibus variè interpretabantur. Erant, qui publicanda ocyus per Provincias Philip-

De Pannis Anglicis.

Philippi ad Margaretam litteræ.

pi

pi decreta censerent, suadentibus econtra prudentioribus, & inter eos cIↃ. IↃ.
Viglio Zuichemo, differendam decretorum promulgationem esse, donec LXIV.
Senatus Belgicus de Provinciarum statu ad Philippum retulisset. Alij *Disceptatum de ijs.*
addunt Viglium Zuichemum, si quod è prolatatione reï incommodum, regiævè iræ periculum resultaret, id omne in se recepisse, præsenteq; Margareta sponsionem obtulisse. Cæterum Viglij salubre, & amans publicæ pacis consilium per aliorum suffragia evictum tum fuit. Itaq; laxata malis fræna, ac Margareta Gubernatrix XIII. Kal. Ian. litteras ANNO
ocyus in Frisios perscripsit, quibus significabat: Velle Philippum suis cIↃ. IↃ.
de Religione Edictis populum parere. Monere quoque oppidanos Ma- LXV.
gistratus, ut sub pœnâ in ijsdem Edictis comprehensâ è Senatorum *Philippus Concilium Trident. urget.*
Scabinorumvè numero singulis trimestribus unum edant, eique potestatem faciant Concilij Tridentini Decreta sarta tecta curandi. Scribit Vir Clarissimus Abelus Franckena in Historicis suis fragmentis, Tridentinum Concilium à Paulo III. Pontifice Tridenti ad Athesim flumen cæptum, ut omnium per Germaniam, ita Belgicam motuum matrem extitisse, Carolumque & mox Philippum reverentiâ procerum eiusdem Concilij tanquam inspiratione numinum actos, Perennottis patre & filio impulsoribus, omnem civilis imperij Legem, atque rationem neglexisse.

Tum rursum prætoribus regijs à Iulio Gelio procuratore Fisci, dies dictus, missusq; Ianuario mense Bruxellas (cuius nomen actis reticetur) vir nobilis, qui coram Viglio Præside & Ioachimo Hoppero Senatore regio quereretur. Publicanos, aut conductores regiorum vectigalium per Frisiæ portus fraudem Regi, ac commercijs facere. Prætoris morte aut alia ex causa vacuis successores dandos, eosq; à populo electos offerendos Senatui regio esse. Conventiones cum Saxone ac Carolo Cæsare initas renovandas esse. Satrapas arcium coram judicio regio conveniendos. Privilegiorum Frisiæ pactorumque publicorum instrumenta à Viglio Præside, ac Hoppero, repetenda esse. Ad quæ responsum in commentarijs istius viri nobilis reperio. Non interesse tantum provinciæ, sed & regis, ut publicanorum fraudibus subveniatur, eliganturque prætores more antiquo, constituanturque à Curiâ, sed ut conventionibus Saxonicis ac Caroli Cæsaris cum hac gente initis firmamentum accedat, archivorumque acta à Viglio, & Hoppero, qui se ad hoc offerrent, provinciæ restituantur. Quod ad satrapas attineret, eos, qua prætores forent, coram regio Senatu sistendos, donec aliter à Philippo statutum sit. C. Gemma notat, non uno huius anni prodigio insignitam civilis belli tempestatem, æmulationesq; ac discordias virorum Principum, velut ipso conciente cælo, plebem quoque ipsam instantium pavidam funestis partibus miscuisse.

Tum vulgatis per Frisiam Margaretæ litteris altiore metu trepidatum, perculsarumq; mentium sollicitudinem inauspicati prodigiorum monitus auxere. Tradunt monstrorum ortu deformes partus tum notatos, horrendaque per vicinos Frisios vaticinia maturum exitium cecinisse. Cæteris laborantium tabescentiumvè velut rerum mœstæ & incompositæ facies, & per omnem Provinciam manifesta civilis concordiæ deliquia, ut certioris mali præludia observabantur. Quare

O 3 Mar-

CIↄ. Iↄ. LXV. Margareta Gubernatrix prodigiorum fide conterrita, & ut mollitiem sexus, animumque miseratione tristiorum omnium motum ostentaret, de mittendo in Hispaniam ad Philippum Legato cogitavit, convocatoq; ocyus Status Belgici Senatu Principes Aurei Velleris, & provinciarum Præfectos adesse Bruxellas jussit. Ibi ponderato temporum discrimine de Legato proposuit, perrogatisque sententijs Lamoralium Egmondanum virum illustrium natalium, & Carolo Philippoque regibus Gallicis alijsque bellis clarum, expediendæ in Hispaniam Legationi designavit. Strada scribit, Egmondanum ab illâ legatione alienum non fuisse, publicæq; Belgarum causæ prætextu usum, sua quoque desideria, in spem privatæ utilitatis exposuisse. Quod arcanum Margaretæ Gubernatrici fæminæ, nobilitati Belgicæ haud satis æquæ, aperire magnæ temeritatis fuisse videtur, hominemque laudis & simul opum potentem æmulæ (nam id Regi indicaverat) principi devium ab honesto consilium instillasse.

Illius mandata habebant, ut omnium Ordinum nomine Philippum Regem de statu suarum ditionum doceret, Edictorumque asperitati salubre remedium oraret. Quapropter Egmondanus in Hispaniam non segni itinere contendit, salutatoque, pro more, Philippo rege, in hunc modum disserere potuit:

N*ON veni ad te lætorum, prosperorumque nuntium ferens,* PHILIPPE REX, *nec reporto manubias Gallorum, quibuscum bella nuper illustria victorijs gessisti. Cæterum accedo tristium & infælicis veri narrator. Belgicam florem regnorum, & hereditatis tuæ non leviter commotam, metuentemq; graviorum turbarum, quas decreta tua, &, si in ea perseveres, novæ severitatis imperium dabunt. Neq; enim edicta tua minore curâ (quam quâ olim Carolo patre per Germaniam Principes) Belgæ, cæteræque nationes expendent, supra omnium gentium fastigium, quas Sol videt, suâ, nec inverâ opinione libertatis ac armorum gloriâ evecti. Quos cogitabis suis fortunis, ac virtute usos majoribus tuis præclaras victorias, & secura imperia peperisse. Id patris Caroli voce, cum imperio se abdicaret in concessu Patrum, ac honorati Ordinis expositum. De tuis bellis, cum Gallorum vires nuper in te versæ, ipse testaberis, reputabisque (si pacatam florentemque Belgicam tuam vis) beneficia populi illis præmijs, & gravi dominatu non pensari. Quin clementiam potiùs ostende ijs, qui fide ac obsequio erga te cum omni terrarum gente certabunt, modo consensum tui imperij cum illorum libertate non auferas. Certè majores tuos, etiam offensos, non depuduit, odia simul cum armis ponere, donareq; clementiam Arteveldis ac Agricolis, qui frænandis majorum tuorum imperijs intestina ac victricia arma per Flandriam circumtulere. Ita reputa Carolum Burgundionem atavum tuum suetum bellis & ferocem, amore pacis Gandensium licentiam tollerasse, & ne arma in suos verteret, adprobasse, quæ fastidiret. Idem si facias,* PHILIPPE REX, *obsequia populi tui, opes, & tributa, ex te ipso gloriam ac decus habiturus es. Cæterum si arma, & vis apud te prævalebunt, contumaciam tuorum, dein egestatem spectabis, & transire aliò terrarum commercia, quibus majores tui suam potentiam debuerunt. Fiet inde, ut in antiquas Sedes (quod olim sub Ludovico Maleano Flandriæ Comite, Anglica,*

glica gens faciebat) ac tutiora loca, & bellis inaccessa populi remigrent, relinquaturque Provincijs solitudo, & post inopiam omnium rerum etiam optumarum confusio. Quare vota, quæ omnium subditorum nomine Legatus offero, ac desideria tuorum implebis, temperabisque severius imperium clementiâ, cui soli, tuam, & florentis nuper Belgicæ fortunam, conjugum ac liberorum nostrorum, tum carissimi cuiusque pignoris incolumitatem commissam scies. Eam si mihi addixeris Legato, PHILIPPE *Rex, non indignos hac legatione fructus feram, quorum is primus sanctissimusque erit, tibi ditiones tuas, quas à præclaris majoribus longâ traditione accepisti, cæterum mihi, & subditis tuis dulcissimam patriam ab imminenti periculo liberasse.* CIↃ ·IↃ LXV.

Ferunt eâ Egmondani legatione delinitum Philippum spem clementiæ, & mitioris imperij fecisse, eundemq; Egmondanum festino itinere ex Hispaniâ in Belgicam revectum, magno gaudio, etsi non diuturno, Provincialium animos perfudisse. Ab eius namq; reditu factum est, ut omne restituendæ quietis consilium protraheretur, conceptæq; melioris fortunæ spes, & desideria longiore apud populum morâ evanescerent. Hoc tantum subsecutum Demetrius tradit, ut leniendis Philippi Edictis Legati à Margareta ederentur, eorumque officia, attemperandæ Edictorum severitati destinata, Hispaniæ Senatus, Inquisitorum interventio perverteret. *Edictorum mitigatio reiecta aut dilata.* Fuere, qui Barlamontium, hominem ex imo ad res magnas, &, ut plurimum, invidiæ expositas, evectum, Margaretæque Gubernatricis muliebri gratiâ subnixum, autorem fotoremq; pessimorum consiliorum criminarentur, eumque secreto commercio Hispaniæ familijs, & magnatum negotijs innexum grande obstaculum impudentibus ausis quieti Belgicæ substernere. *Barlamontij fides.* Itaque Philippum jam ante monuisse, ut suæ animæ & legis conscius patris Cæsaris Edictis robur adstrueret, duplicatâque hoc modo in paternos manes, & simul Ecclesiam Romanam pietate, etiam inter homines agens, quod patri evenerat, consecrationis velut gloriam & simul imaginem futuræ æternitatis acciperet. Quare Philippus, Barlamontij aliorumq; consilijs impulsus, etiam reverso in Belgicam Egmondano, edixit. Ut rescripta de Religione integra, & inviolata essent, cultâque imprimis Inquisitione, Tridentinum Concilium per Episcopos stabiliendum Belgicæ genti, cæterisque trans Rhenum Frisiorum populis sacro-sanctum haberetur:

Cui malo ne fomes quoq; per Frisiam deesset, Fredericus Tautoburgius Archi-Episcopus Ultrajectinus, sive Philippi impulsu, sive ut novam dignitatem acrioribus studijs exornaret, datis ad Præsulem Staurium litteris, omnes Frisiæ Abbates Ultrajectum evocavit, habendoque ibidem Concilio adesse jussit. Litteræ hæ erant: *Archiepiscopus citat Abbates ad Concilium.*

Reverende Domine Abbas syncere dilecte: Metropolitica nostra autoritate Regiæ Majestatis atq; Illustrissimæ Dominæ Ducissæ Gubernatricis harum ditionum Generalis ordinatione subnixa, vobis indicimus & denuntiamus, Concilium provintiale inchoandum auspicandumq; mensis Octobris proxime futuri, die decimâ mane, apud Ecclesiam nostram Metropolitanam, & Cathedralem in civitate Trajectensi, cum solemnitatibus debitis & consuetis fineq; Canonico (Dei opitulante gratiâ) terminandum. Ad quod quidem

CIↃ.IↃ. LXV. *dem provinciale Concilium; qui de jure ad id vocari debent, vocati sunt; prout & vos præsentes seriò vocamus, una cum alijs Abbatibus circumvicinis ordinis vestri nostræ Metropolitanæ superioritati subjectis, quos tecum adducas, idq; sub pœnis Ecclesiasticis in vos, si emanseritis, per dictum Concilium infligendis (quod fore non speramus) ad consultandum, & tractandum super ijs, quæ Dei gloriam, Ecclesiæ decus, unitatem fideï, morum emendationem, atq; animarum salutem, respicere & concernere dinoscantur. Valete in Domino; ex Arce nostrâ Duerstede. 15. Septmb. Anno 1565.*

FREDERICUS,

Archi-Episcopus Trajectensis.

Abbates se excusant. Cæterum clerus spreto Archi-Episcopi mandato, veteris potentiæ libertatisq; reminiscentiâ, contumaciam induit, fiduciâq; sociæ potestatis (quâ Ordines & Leovardienses complectebatur) detrectantem immodesta absentiam professus est. Quod sive antiqui Iuris obtentu, quod evocari finibus Frisium non sinebat, sive instinctu politicæ autoritatis factum, in commentarijs istorum temporum non observo. Hoc saltem verum est, totum provinciæ, cuius membrum clerus constituebat, corpus, Episcopali potentiæ tum obluctatum, civilem potius regnandi in Philippo modum, quam novam sacri ordinis dominationem expetivisse. Quare Ultrajectinus excussam à Frisiorum Præsulibus, Sedis suæ reverentiam indignatus, contumacem clerum, dato duodecim dierum tempore, rursum ad Concilium evocavit, ac ut adesset, cum aliquâ severitate edixit. *Secundo citantur.*

FREDERICUS à Tautenburg, Dei & Apostolicæ Sedis gratiâ, Archi-Episcopus Trajectensis; Notum facimus, universis & singulis; Quod cum nos insequendo sacri Oeconomici & generalis Concilij decretum, sanctæq; Sedis Apostolicæ confirmationem & mandatum (quo omnia & singula dicti Concilij decreta conservando, eadem ab omnibus Christi fidelibus suscipienda & servanda esse decrevit, ac in virtute sanctæ obedientiæ & sub pœnis ijsdem sacris canonibus constitutis, alijsque gravioribus etiam privationis arbitrio eiusdem sanctæ Sedis Apostolicæ infligendis, universis & singulis Patriarchis, Archi-Episcopis, Episcopis, & alijs quibusdam Ecclesiarum Prælatis, ut eadem decreta in judicio & extra diligenter observent, & à subditis quisq; suis faciat inviolabiliter observari, districtè præcepit, & mandavit (ne nostro deessemus officio) Synodum provincialem ad decimam diem huius mensis Octobris indixerimus, & ad eandem omnes nostri comprovinciales Episcopi & seu Suffraganei alijq; Prælati & capitula per nos evocati, tanquam obedientiæ filij comparuerunt, in tantum quod divina gratia idipsum provinciale Concilium fæliciter sit incoatum. Cumq; nonnulli, & inter hos potissimum Prælati Frisiæ, atq; Transisulaniæ, per nos tamen seriò evocati in prædicto Provinciali Concilio desiderarentur, Seq; contumaciter absentaßent. Nos maturâ cum Venerabilibus fratribus nostris comprovincialibus & Suffraganeis, Episcopis nimirum Harlemensi, Middelburgensi, Groningensi, Leovardiensi & Daventriensi, nec non Episcopo Ruremundensi, deliberatione præhabitâ, eosdem sic evocatos, prout revera sunt, contumaces reputavimus, non indignum fore censentes; reliquis exemplo pænâ aliqua salutari feriri, nisi antiquiùs duxissemus,

mus, de nimiâ argui misericordiâ, quàm rigore. Quapropter eosdem Prælatos omnes & singulos, tam prius vocatos, quam nunc primo vocandos; (etiamsi exemptionem ab ordinaria nostra jurisdictione, quavis etiam Apostolicâ autoritate prætendant, & habeant Commissarium etiam nostrum, & Archidiaconorum Trajectensium, Leovardiæ residentem) Iterato evocandos esse duximus, prout præsentium tenore evocamus, iisdem & eorum cuilibet tam ordinariâ nostrâ, quam sanctæ Sedis Apostolicæ (cuius hac in parte tanquam eiusdem sub titulo nostræ Archiepiscopalis dignitatis delegatus) vice fungimur, totiusq; Concilij provincialis inchoati autoritate districtè mandantes, sub inobedientiæ ac arbitrariæ correctionis pœnis, nostro tam in qualitate prædictâ, quam aliàs, ac totius Concilij provincialis arbitrio infligendis, ac moderandis, quatenus infra duodecim dierum spatium à receptione & intimatione præsentium compareant, & quilibet eorum compareat personaliter Trajecti ad Concilium provinciale inchoatum; Ibidem ipsis injungenda incumbentiaq; officia & munia obituri, quo omnia communiter ad Dei gloriam omniumq; Christi fidelium salutem tractari & concludi possint. Nisi tamen iidem Prælati, & seu eorum aliquis legitimam & in jure fundatam (præter tamen quamcunq; exemptionem quæ hac in parte militare non potest) causam & excusationem habeant, seu habeat, quominus personaliter comparere possint, seu possit, ad quam coram nobis dictoq; Concilio provinciali allegandum, & simul ipsorum seu ipsius constituendum præstandum, & subeundum, omniaq; alia & singula faciendum & gerendum, quæ ipsi constituere, facere & gerere possent, & deberent, seu posset, & deberet, si personaliter comparuissent, vel comparuisset, procuratorem cum sufficienti mandato mittant, seu mittat, ne ulterior eorum seu ipsius contumacia & inobedientia nos, alioqui invitos, ad pænarum aliquarum declarationem, & seu, tanquam inobedientium, imò rebellium constrictionem contra eosdem procedere cogat. Ad evidentiam atq; robur præmissorum; Nos, atq; comprovinciales nostri Episcopi his litteris subscripsimus, easdq; nostri sigilli appensione munivimus. Datum Trajecti sub anno à nativitate Domini millesimo, quingentesimo sexagesimo quinto, mensis Octobris die decimâ quintâ. Sic subscriptum, Fredericus, Archiepiscopus Trajectensis; Nicolaus, Episcopus Harlemensis; Nicolaus de Castro, Episcopus & Prælatus Middelburgensis; Ioannes Knyff, Episcopus Groningensis; Remigius Drutius, Electus Leovardiensis; Ioannes Mahusius, Electus Daventriensis. Et sic subscriptum de mandato supra fati amplissimi Domini Archi-Episcopi. cIↄ. Iↄ. LXV.

HENRICUS ZONNIUS, Not.

Pro suâ & Reverendiss. specialiter deputatus.

Quare repetito exasperatoq; Ultrajectini edicto conventus cleri Leovardiæ habitus, decretumq;, ut ad declinandam contumacis silentij invidiam Archi-Episcopo responderetur, mittereturq; Ultrajectum Ghysbertus Arnoldinus, actuarius publicus, cum Arnoldo Harderviceno, qui litteras perferrent, sub hac formulâ. Allatæ sunt ante paucos dies.

Responsio Abbatum.

R*Everendissime atque Illustrissime Domine, nobis per quendam, qui se cursorem juratum asserebat, litteræ tuæ Rev. Celsit. perlatæ sunt, quibus tua Rev. Celsit. nos contumaciæ accusabat, & denuo ad diem duodecimum post earum receptionem vocabat, ut Trajectum veniremus.*

cIↃ. IↃ. LXV. *Atq; in iisdem Rever. tua Celsit. affirmabat sese destinasse nos competenti pœnâ afficere, quod omnino factum fuisset, nisi tuæ Rever. Celsitud. præstabilius visum fuisset, de nimiâ misericordiâ quam rigore argui. Nos ut laudamus, quod insontes non punieris, ita summopere admirati sumus, quæ res effecerit, ut tam sinistram de nobis opinionem conceperis, cum ante hac nunquam citati fuerimus. Sed tamen cum huiusmodi evocatio, extra fines huius nostræ regionis fiat, contra antiquas atq; approbatas consuetudines atq; privilegia nostra, re deliberatâ cum Deputatis Ordinum huius regionis, quos Status vocant, atq; Senatu Leovardiensi, scripsimus tuæ Rever. Celsit. excusationes nostras, idq; linguâ vernaculâ, propterea, quod Deputati Senatusq; nobis socii sint in privilegiis atq; consuetudinibus patriæ defendendis. Nos etsi non dubitamus, quin rationibus allegatis, etiam secundum sacros Canones, excusemur, quo minus eo venire cogamur, tamen & privatim volumus testari nostri animi erga tuam Rever. Celsit. benevolentiam atque promptam obedientiam in iis, quibus consuetudinibus nostræq; regionis privilegiis nihil derogatur. In his autem, quamvis maximè velimus; non est nobis integrum, neq; in nostrâ manu, quicquam absq; aliorum Ordinum consensu tentare. Is est enim, semperq; fuit omnium Ordinum nexus, ut unus absq; alio in iis, quæ publicam utilitatem concernant, nihil queat efficere. Quare cum nos tantum unius Ordinis, Ecclesiastici, scilicet pars aliqua simus, & frustra non habentes aliquam potestatem quidquam decernendi in aliorum præjudicium, veniremus, idq; instante jam hyeme atq; tempore, quo secundum probatos autores maria clausa censentur, non sine summo discrimine, petimus unanimes ut tua Rever. Celsit. nos excusatos habere dignetur. Offerimus in aliis omnibus, in quibus & possumus & debemus, promptam obedientiam. Rogamus clementissimum atq; omnipotentem Deum, ut tuam Reverendiss. Celsit. quam diutissimè servet incolumem, atq; depulsis tenebris atq; erroribus, restituat Ecclesiæ suæ serenitatem, atq; fidei unitatem, nosq; tuæ Rev. Celsit. quam humillimè commendamus. Leovardiæ 8. Novembris, 1565. Nicolaus Landensis, Abbas Stauriæ in Hemelis; Petrus, Abbas in Fosuert; Eyso Wiltink, Abbas Clarecampi; Henricus Steenwyck, Abbas Floridi Campi; Everardus Dotechem, Abbas Gerricomius; Isbrandus Harderwijck, Abbas in Lidlum; Henricus Kessel, Abbas in Dockum.*

Ordinum litteræ. Quo die juxta nominatos Præsules; Ordinum quoq; Frisiæ Delegati, una cum Magistratu Leovardiensi, litteras ad Archi-Episcopum Ultrajectum miserunt, expositâq; Belgico idiomate juris antiqui consuetudine, hoc modo responderunt.

Reverendissime in Christo Domine & Pater,

PAucos ante dies Præsules nostros Ultrajectum evocasti ad Concilium. Ad quod, etsi sub interminatione pænarum, cum non iverint, denuò citari ad tuum judicium fecisti. Quo ipso cum jura, privilegia, & exemptiones gentis nostræ tollantur, quæ auferri non expedit, & quæ neque pro affectu tuo in Frisios imminuta voles, ita scies longa libertatis possessione nos gaudere. Quam neque per illos etiam Principes infirmari voluimus, quibuscum contraximus, ut neque belli tempore, neque ex aliâ causâ, finibus nostris extraheremur. Hoc ipsum Saxonica dominatione, hoc conventione regiâ & Carolinâ cavimus, ac ut ipsi religione juris-jurandi nostra sacra, nostras le-

ges confirmarent. Sic anno quadringentesimo nonagesimo octavo Saxonem, anno millesimo quingentesimo Carolum Principem obstrinximus, ne provinciâ evocaremur, cuius pacti fructum, & Caroli Cæsaris, & Philippi filij durante imperio, retinuimus. Et quoniam Ecclesiasticus ordo nobiscum communem Remp. constituit, ex indissolubili nexu, quo invicem obligamur, ita separari disjungique non possunt, quæ longis temporum spatijs coaluere. Tanto minus in præjudicium alicuius statui poterit, præsertim cum sine conventu Ordinum, sine relatione ad populum Ordinesque institutâ, nihil agi gerique possit. Præterea ad vos ire, nec anni tempus, nec clausum navigantibus mare permittet, neque censemus Præsules nostros (quod in Concilio Turonico factum) ad hoc teneri, imprimis cum ex præceptione regiâ ab isto onere liberentur. Quare excusabis absentiam illorum, dabisq; veniam illorum libertati, cuius argumentum hoc in casu allegandum est. Quod si feceris, beneficia, quæ nostræ potestatis erunt, à nobis expectabis, habebisq; cæteris in rebus nos dignitatis tuæ reverentes. Ita à Nicolao Landensi, Petro Fosuerdico, Eysone Wittinghio, Henrico Steenuicano, Everardo Dotechemio, Isbrando Harderuiceno, Henrico Kesselio, Ruardo Roorda, Haringio Glinsio, Valerio Cammingha, Docone Martna, & Hesselo Aysma signatum. CIƆ. IƆ. LXV.

Quorum postremi ad Arembergium Præfectum, Senatumque regium postero die ablegati, auxilium intercessionemque apud Philippum aut Archi-Episcopum oravere.

Reperio in actis, Ghysbertum Grotium actuarium publicum, Frisiorum nomine, litteras provincialium decimo quarto Novembris die Durestedum pertulisse, admissumque ad colloquium aulicorum Mindani, & Wingardij perhumaniter exceptum. Ipsum quoq; Archi-Episcopum, quasi suo consilio tota res non ageretur, se modestè excusasse, Suffraganeisq; suis atque provincialibus Episcopis partem istius invidiæ imputavisse. Mandatum quoq; Margaretæ Gubernatricis obtendisse, apud quam, si excusari contumacia Præsulum posset, quorum litteras ad Margaretam missurus foret, se de severitate consilij facile remissurum. Hæc v. Id. Nov. Durestadi acta, ac Ghysberti Grotij manu signata. Cæterum Philippi animus propositi tenax, ne aut regno suo, quod moliebatur, quid decederet, & ne gentis obsequium minueretur, severioribus decretis negotium religionis exasperavit, immaniumque edictorum rigorem majore acerbitate tutatus est.

Addit Borræus atrocius quiddam, Philippumque prodito immanis sevitiæ consilio horrendam hanc Legem edixisse: Malle se multorum millium sanguinem profusum, quam suis de Religione, Carolique patris Edictis, quid decedere. Mandasse quoque, ut Anabaptistæ, quotquot vinculis dati essent, per omnes Provincias nullâ miseratione, aut conniventiâ Iudicum necarentur, statuerenturque exempla deterrendis populi ingenijs valida. Ita recens gaudium mærore conversum, ægerrimè ferente Egmondano Principis animæ, & legationis suæ fidem contrarijs decretis subverti. Quare immodicus affectuum, probra in Philippum, etiam in ipso procerum consessu, effudit, questusque de fluxâ fallacis regni conditione, fraudem legationi suæ factam temperandis inimicorum æmulationibus asseruit. Quæ res, quia

Edictum Philippi.

Egmondani indignatio.

 secre-

cIɔ. Iɔ. LXV. secreto silentio ægrius obsignabatur, sparsa in populum, venerationem Regis, auctis econtra odijs, minuebat. Itaq; nobilissimi quique, velut prævisâ formidabili tempestate, in cætus coire, & communicare consilia, ut si plebes tumultuaretur, communis autoritas tempestatem sedaret, si Philippus desæviret, concordia opponeretur. Philippus namque ut suo in exitium populo uteretur, Edicto Leovardiæ publicato caverat: Ne extrà Provinciam Frisij stipendia facerent, commeatumvè bellicum vicinis regnis Provincijsque præstarent. Quare & externa Principum arma secutos, eodem edicto revocari jussit, ipseque mentis metusq; sui detector conciliabula cætusq; populi prohibuit, ad quos per exceptas immodestius virorum Principum legationes amor vacillantis patriæ populum, Principesq; haud iniquis desiderijs impellebat. *Occasio fœderis.* Quamobrem oblatâ nuptiarum opportunitate, quas Alexander Farnesius Octavij, & Margaretæ Gubernatricis filius, cum Mariâ Portugallicâ celebrabat, colloquia Principum, Belgicæque Nobilitatis instituta, consultatumq; de fædere, quod solemnibus sancientium votis post ictum retundendæ peregrinorum in aulâ Philippi, & Senatu regio potentiæ, submovendisq; omni Provinciâ Inquisitoribus fuit. Formula fæderis hæc erat:

cIɔ. Iɔ. LXVI.

Formula Fœderis.

Quandoquidem pro vero accepimus, peregrinos quosdam alienis à Belgicâ animis sepositâ gloriæ divinæ, ac salutis publicæ cura, privatâ ambitione, & avaritiâ compulsos, regio, & Provincialium censui inhiare, eosdemque peregrinos fucatâ pietatis specie, & simulato in concordiam, pacemque publicam affectu, eò Philippum Regem compulisse, ut, spreta juris-jurandi, quo se obstrinxerat, religione, exasperandis Edictis incumbat, Inquisitionemq; omni divino humanoq; juri adversam, ac omnium temporum memoriam superantem Belgicæ intorqueat. Ipsi vero sanctimoniæ prætextu id tantum curent, ut Ordinum, Magistratuumq; autoritatem, legum, consuetudinum, immunitatumq; à majoribus traditarum vim atque efficaciam conculcent, potestatemque legitimis administratoribus ereptam in se suosq; transferant, habitisque per Inquisitionem in modum mancupiorum Provincialibus ea moliantur, quibus patriæ periculum, Deo, Religioni atq; Regi, cultus, honos, obsequium minuatur, inseraturque Provincijs ut solitudo, ita vastitas & confusio. Ita nos officij Legisq; nostræ, quâ Regi obstringimur, non ignari perseverare volentes in fide & obsequio erga Regem, & à sacris rebusque nostris vim omnem atq; miseriam avertere, sanctum & religione jurisjurandi firmatum fœdus inijmus, eo maxume consilio ut Inquisitio cesset, ipsaque ut omnium malorum fons & origo, prout in regno Neapolitano, aboleatur, extirpeturque. Præmissâ obtestatione Deo coram & omnibus gentibus terrarum, nos nihil adniti contrarium gloriæ Dei, aut repugnans Regiæ Majestati, cæterum id curare ut Regi suus honos, legibus institutisque majorum, sua vis atque integritas constet, arceanturque seditiones & turbæ nostræ patriæ exitiales. Quod idcirco Fœdus juravimus validum, atque perpetuum fore, advocantes ad hoc Deum Opt. Max. & conscientias nostras nullâ ratione aut causa nos illud infracturos, transgressurosque esse, neque laturos ut cuiquam nostrum vis aut injuria ex hoc ipso fiat, eoque ipso semel obligatus, quocunq; etiam casu, aut tempore eximatur, ita tamen ut officium omne conforme sit nostro fœderi aut sociorum arbitratui. In testimonium fidemque rei supra scripta

pta advocavimus æternum numen, quod animis atque conscientiis nostris præest, ut benedicat fœderi, sapientiæq; & prudentiæ spiritum nobis det, quo omnes nostræ actiones ad nominis divini gloriam, regis commodum, concordiam pacemque publicam, ac salutem nostrarum animarum dirigantur. CIↃ. IↃ. LXVI.

Cuius Tabulæ per Provincias sparsæ, ac ad Maximilianum II. Imperatorem Philippi patruelem, qui Augustæ in Vindelicis comitia Imperij tum agebat, missæ, Romani Imperij intercessionem implorabant. Sperabant namque fæderati, ut Germania, partâ in invidiem Caroli Cæsaris religionis libertate, communione juris antiqui, & memoriâ veterum coloniarum, tum fæderis Anno CIↃ. IↃ. XLIX. icti, sociæ gentis misereſceret, asserendæque libertati Belgicæ intercessionem potentis Imperij apud Philippum commodaret. Maximilianus Cæsar mitis ingenij Princeps propinquitate sanguinis, & ductâ in matrimonium Mariâ Philippi sorore per affinitatem Hispanicæ domui innexus optumo & amantissimo pacis ingenio ad conciliandum cum Philippo Belgicæ populum uteretur. Itaque vulgatâ per Provincias ac omne confinium fæderis famâ magnus horror atque trepidatio fuit, ac si isto nobilitatis fædere extrema secessio, & rerum omnium certissima confusio pararetur. Emissæ in publicum turbidæ voces, criminantium, pollutas civilibus armis infælices dexteras esse, legiq; per Provincias militem alio à Principis sacramento autoratum. Cæteri censebant religioni Pontificiæ discrimen impendere, non alio coëuntium in fœdus consilio, quam ut populus asperè habitus durioris imperij sortem, cum licentiæ regno commutaret. Magnam verò illam rerum conversionem sine tempestate perfici non posse, valido & inexorabili rege, & fæderatâ Nobilitate tuendæ libertatis percupidâ. Eam quippe juris sui defensionem à fædere orsam, Bruxellas Brabantiæ urbem, sedem Principis habendo conventui, & maturandis consilijs destinasse. Quæ omnia, senescentibus nusquam rumoribus, mobilitate velocis famæ tamquam præcipiti turbine ferebantur. Neq; Margaretæ Gubernatricis animus idem, ceterum pro disceptantium opinione, ut solet rebus turbidis, muliebri quoque fragilitate fluctuabat. Quare increſcente per aulam metu, vehementi sollicitudine implexa de detegendo rerum per Provincias statu, & scribendis ad Philippum litteris agitavit. Metuebat namque Margareta, ne infirmitate sexus sui, aut publici commodi respectu, commotæ nobilitati equior facta lenitatis apud Philippum regem incusaretur, incerta famæ pro veris sæpe haurientem. Econtra assertâ Edictorum asperitate & mandatis Philippi obsecuta, infidam nobilitatem, & jam novæ societatis consilia professam acerbioribus odiis irritaret. Itaque litteras in Hispaniam ocyus dedit, quo omne adhibendi robusto malo remedij discrimen in ipsum Regem reclinaret. Iis litteris docebat.

Fæderis formula, per Germaniam & Belgicam promulgata

Margareta consilij anceps.

Populum Belgicum Edictis offensum magnâ inquietudine ferri, & turbis ciendis proxumum perniciosa quieti publicæ consilia meditari. Ita nobilitatem in fædus pertractam stabili concordiâ coaluisse, facturam haud dubiè majora, nisi istiusmodi pactiones aut effecta fæderum prudentiâ Regis cohibeantur. Clementiâ, & moderato imperio opus esse. Saltem cavendum ne quid ipsâ mali exacerbatione, aut vigore

Margareta litteræ ad Regem.

 præ-

cIↄ .Iↄ LXVI. præscribatur, præterquam quod Rex judicaverit rei suæ & juxta subditorum expedire. Interim rogare se Regem mitigari quam primum Edicta curet, leniatq; imperium, & cum eo animos novitate rerum effrenes.

Margareta litteras in Frisiam dat. Tum Margareta Gubernatrix ut Frisios à societate fæderis deterreret, & ne oppida per Provinciam, velut robur regij imperij in partem adversam transirent, fæderatique juris fierent, litteras ad Senatum Leovardiæ urbis VI. Kal. April. istiusmodi misit:

NIsi certa essem instantis periculi, meâ admonitione vestræ res non eguissent. Nunc autem quia fide non vanâ accipio homines quosdam clandestinis conventibus, dein conspirationibus subnixos Provincijs exitium, Philippo Regi, cuius sacramento obligantur, vim, atque bellum machinari, ac jam militem autorasse, majoris mali metu deterrita, ut illorum consilij certiores vos facerem, mei muneris esse duxi. Cum enim hoc tantum agere in animum inducant, ut cuncta misceant, ac turbent, parandarumq; per vim opum avidi, civitates, honores, æraria & privatorum fortunas suas faciant, occurrendum veteri medicina censeo, quâ in ipso civilium furorum ortu cautum semper fuit, ne invalescerent. Quapropter vestro, & maxumè publico bono agetis, ut fomenta malo dematis, providique & perspicaces rerum curetis ne illorum societas novâ mobilis populi accessione augeatur. Quin Philippi Regis nomine mando vobis, ut urbis vestræ, portarumq; decentem curam custodiamque habeatis, faciatisque ea omnia, quæ impediendis fæderatorum machinationibus, & vestræ securitati conducere censebitis. Vigilantibus, & in commune consulentibus cuncta prosperè evenient, ignavos ac suarum rerum incuriosos fortuna destituet.

Quæ Leovardiam Bruxellis perscripta, ac in primarias Belgicæ urbes transmissa fæderatam pessime nobilitatem habuere. Et quemadmodum impuris corporibus ingesta supra modum alimenta quam maxumè nocent, ita adactum jam ante civili concordiæ vulnus atrocis injuriæ fæditate, tanquam fæcundâ mali materie, intumuit. Iniquum namq; erat, homines præter majorum decora, & gentilitias imagines, tot Principum affinitatibus, & suâ gloriâ claros conjurationis infamiâ gravari, Margaretamq; Gubernatricem extra matrimonium Cæsaris natam fæminam, tam enormem calumniam clarissimis Belgicis familijs imponere. Quapropter fæderata Nobilitas suam juxta & publicam causam actura, ne quid moræ interveniret, die Bruxellis condicto coram Margaretâ Gubernatrice voce, & scripto, verba faciente Henrico Brederodio, hunc in modum disseruit:

Oratio Brederodi. *LIbellum, quem vides, supplicem exhibemus tibi Margareta, ut apud te more antiquo scripto ageremus, ac de nostro in Philippum regem affectu propalam testaremur. Cui legitima obsequia conferre, more majorum nostrorum qui hac laude omnes terrarum nationes provocavere, gloria quoq; nostra, & incolumitas est. Itaque illi olim fortunas suas, corpora, atque animas periculis objecere, ut in tuto Principum suorum, & simul res patriæ essent, quas hoc ipso tempore Philippi Regis Edicta non parum conturbavere. Cui etsi Caroli patris decreta tolli durum atque profanum videatur, tamen in acta eius Edictaque nos jurare manifestæ civilium animorum pertur-*

perturbationes non ſinunt. Quas etiam ipſas ſevera Philippi juſſa ac imperia CIↃ. IↃ. *augebunt potiùs, quam ſedabunt. Ita vides concitatum populum haud ob-* LXVI. *ſcura affectarum mentium ſigna præferre, nihilq; inſtare, quam ut captâ ſeditione, præceps ruina ſacra omnia atque profana commiſceat. Quare ſatius erit, inquietis, & niſi ſiſtas, mox efferis futuris animis, amovere aut in aliud tempus reÿcere Inquiſitionem, fontem omnium malorum ut vides, quam optumi cuiuſque civis fortunam, ſanguinem atq; famam leviſſimorum hominum delationibus, accuſationibus, atq; ſententÿs ſubÿcere. Quarum certe rerum vel ſolus metus turbas, & ſeditiones exitabit, quæ ſi ingruant, Margareta Princeps, reputabis noſtrorum omnium, quos vides, conditionem miſerrimam fore, dum urbibus munitionibuſq; excluſi, ac per plana agrorum diviſim ſparſi, primam furentium inſolentiam, & cum eâ teterrima quæque ſuſferemus. Spectabimus direptionem noſtrarum rerum, & poſſeſſionum vaſtationem, ne quid dicamus de liberorum, ac conjugum ſtatu, quas pro arbitrio victoris impudicus furor, aut hoſtiles manus temerabunt. Quare habendum Margareta, clementius imperium, ſine quo integritati, ſecuritatique noſtræ locus eſſe non poteſt. Edicta mitigari, aut aboleri è re Philippi regis, & ſimul noſtrâ erit. Quare hoc imprimis neceſſarium judicamus, ut Legatum in Hiſpaniam mittas ocyus, moneaſque Philippum præſentium rerum & impendentis exitÿ. Non quod regÿ imperÿ majeſtatem noſtro præſcripto aut conſilio ſtare velimus, ſed ut noſtræ fideï publicum hoc & illuſtre documentum rex accipiat, omniaque paci ac fortunæ publicæ adverſa clementiâ hac de re commoniti Regis, & de conſilio Ordinum amoveantur. Rogamus interim Margareta, ut omnis actio Inquiſitionis religioniſvè in ſuſpenſo ſit, dum Rex aliter decernat, & conſilium hoc noſtrum, quod publicæ ſalutis cura noſtris mentibus atq; pectoribus extorſit, à Philippo Rege in ipſo rerum ſecreto expendatur. Quod ſi fiat, ſatisfactum noſtris deſiderÿs, & in patriam affectui erit: ſin minus obteſtamur, Deum, Regem, & te Principem Margareta, dein noſtras conſcientias, publici exitÿ conſilium alÿs autoribus ſtetiſſe. Quin ſciàs non Gallorum nos fædera, non Germaniæ ſocietates quærere, ſed ut exaſperatus ſeductuſque Philippi Regis animus ad ſe redeat, miſereaturque innocentiæ illorum, qui ſanguinem ſuum, atque glorioſa funera, regÿs imperÿs ſacraturi eſſent. Tantum abeſt nos vetus ſacramentum exuere, aut à rege deſciſcere, (quo piaculo non niſi aulæ ſatelles, & vanus delator nos adſtringet) cæterum volumus ut patriæ quies, Regi honos atque autoritas ſit, ſileantque in poſterum Edicta libertati, & conſcientÿs hominum adverſa.*

Ad hæc Margareta: *Accepiſſe ſe ſupplicationem, acturamq; ut ea ad Philippum Regem ocyus mittatur. Se quidem jam diu conſilium cæpiſſe intercedendi apud Regem pro leniendis Edictis, idque cum Ordine Aurei Velleris Provinciarum Præfectis, tum Status Belgici, Regioque Senatu communicaſſe. Cæterum ſuæ poteſtatis non eſſe, quod delegatam tantum haberet, ſtatuere pro arbitrio, aut mederi malis temporum ſine Regis reſcripto, quod interponi debere ipſi fæderati non ignorarent. Curaturam interea, ut (dum rex decernat) quies Provincÿs ſit, Magiſtratuumque ac Inquiſitorum poteſtas cum temperamento exerceatur. Hæc poſtridie, Non. April. perſcripta.*

Ita Margareta Gubernatrix muliebri aſtutiâ, & ex Italiæ ſuæ diſciplinâ velum Edictis obducere, præferre moderamen, metu fæderatæ Nobilitatis & civilium armorum, quod ijs reſiſtendis par non eſſet, debili

ↀ Iↄ. Iↄ. LXVI.

Margareta mitigationem Edictorum promittit.

debili urbium præsidio, & solis prætorianis ad corporis custodiam delectis. Quare crudis adhuc per Hispaniam quoque rebus, & mobili per Belgicam populo remedium ab ostentatione clementiæ quæsivit, factâque lenioris imperij fide exacerbatas mentes demulsit. Tum fæderati lenocinio verborum Margaretæ Gubernatricis, versipellis fæminæ, ac fiduciâ restitutæ quietis in sua rediere. Scribit Demetrius finitâ Nobilitatis cum Margaretâ actione simplicem populum, & morum aulæ rudem suis commercijs, ac diurnis operis mox usum, intermissa turbidis rebus negotia velut compositâ tempestate continuasse. Cæterum ut spes mortalium lubricæ, ut plurimum, & fallaces esse solent, ita fæderatæ Nobilitatis, populiq; incerta & eventu inrita fuit. Perlato namque in Hispaniam icti fæderis, mox Philippi aulam nuntio, regium animum primo consternatio, post ira, & abolendi fæderis studium occupavere. Constat certe ab illo tempore alieno magis à Belgicâ animo Philippum fuisse, subsecutasque res, ut aulicâ simulatione, ita revera secretis & infestis odijs obductas. Populum quoque suæ servitutis, & fluxæ per aulam Principis fideï pertæsum majore desiderio fæderis flagrasse, respuentemq; Edicta, ac velut spatia laxantem libertati, arcana conscientiarum professum. Criminabatur namque Margaretam Gubernatricem pactis conventis vim derogare, ac datam publicè Nobilitati fidem aulæ artibus deludi. Philippum ipsum, adhibendo deploratis rebus remedio tardum, lenta consilia trahere, differreque illius vulneris curationem, quod moræ impatiens esset, &, cuius notæ, necdum coalitâ cicatrice, conspicerentur. Cavisse enim fæderatam Nobilitatem, ut rescriptum Margaretæ libello Brederodij subscriptum efficax esset, minimoq; temporis spatio interjecto Philippi regis ratihabitione firmaretur. Ordinum quoque, (penes quos pace, belloq; administratio rerum, & jus publici consilij fuisset) conventus intra Provincias de voluntate Regis haberetur, statuereturque quiddam tollendis civilis dissidij fomentis opportunum. Itaque debili Philippi ac Margaretæ Principum fide, & quod Ordinum convocatio illâ rerum desperatione præpediretur, offensa multitudo velut ad mores, ac ingenium rediens rursum in cætus coïvit, communemque concordiam, ut munimentum retinendi juris durioribus dominantium imperijs objecit.

Philippus à fæderefacto Belgis iniquior.

Legati à Margaretâ in Hispan. missi.

Quapropter Margareta periculi metuens, & ut sponsioni suæ, quâ Nobilitati se obligaverat, robur adfingeret, de suo & Senatus Belgici Consilio, Ioannem Marchionem Bergæ, & Florentium Montmorentium Moutinium in Hispaniam ablegavit, ijsq; potestatem fecit, ut de mitigandis Religionis Edictis, ac auferendâ Inquisitione coram Philippo agerent, veniamq; præteritorum orarent. Additum quoque de maturando Ordinum Belgicæ conventu, quod sine illo subortam tempestatem sedari non posse consentiens hominum fama testaretur. Quæ mandata in ipso regij Senatus consessu à Legatis exposita, plus invidiæ suis autoribus, quam adjumenti rebus Belgicis attulere. Creditum fuit, eosdem Legatos longioris in aulâ moræ pertæsos, ac jure suo immodestius, quam consuetudo regni ferret, usos, pro gratiâ odium, & ex eo contumaciam audientium reperisse. Alij addunt, conventum omnium Belgicæ Ordinum urgentes ferventius, & de contumelijs ac

inrisu

inrisu Hispanicæ gentis, haud vana suæ Belgicæq; nobilitatis fiduciâ, cIↃ. IↃ. questos, instructuosam legationem, & post mercedem tristis officij LXVI. accepisse. Quorum omnium, ut nihil fæderatos fallebat, quod secretis epistolarum commercijs & fido interprete res gererentur, ita in populum ferente ocyus famâ divulgatum, infidam jam ante Belgicæ quietem abrupit. His accedebat, quod exules fæderati excedere ditionibus Edicto juberentur, disturbatisque per arma, aut vim, populi conventibus, reformata, ut vocabant, religio novis supplicijs, & piorum *Male excepti.* sanguine coërceretur. Suspectæ namq; Margaretæ Gubernatrici ad populum conciones erant, & divino cultui securitas armis quæsita. Quæ propterea ne odia fæderatæ Nobilitatis, & conglobatæ multitudinis in se derivaret, longarum precum continuatione tantum profecit, ut lenito, prout videbatur, Philippi regis animo cum fæderatâ & jam mobili Nobilitate in reciprocam conventionem descenderit. Ea perscriptum fuit, ut Inquisitio cessaret, novoque ac mitiore Edicto antiquatis superioribus, supplici Nobilitati litteræ traderentur, quibus de FIDE PUBLICA caveretur. *Conventio Margaretæ nobilitatis.* Nobilitas quoq; legis, ac officij memor, justum Philippo obsequium præstaret, provideretque in posterum, ne sacrorum locorum vastatio, arma, aut vis ulla, fædera quoq; aut societates haberentur, regio juri publicæ tranquillitati adversæ. Id Pactum IX. Kal. Sept. tabulis signatum, ac in Frisios eodem Augusto inclinante perlatum. Itaq; tum arma posita, ac conciones (quod jam ante Margareta indulserat) per Provincias restauratæ, populusque, ut fere solet, facilè affectuum imperio parens priorum criminationum materiem per subsecutam fælicitatem excussit. Nobilitas quoque fæderis auspex velut restituto jure patrio secura, secreto suo se clausit, Præfectique à pactionis formulâ Provincias ordinavere. Cæterum affulgentis fortunæ, & quietis splendor durabilis non fuit, quod armorum apparatum fama nuntiaret, & quod pactionis ratihabitio præter exspectationem tardius ex Hispaniâ mitteretur. Quare diffidentiâ Principum, civiliumq; animorum subdola omnia, atque involuta suspicionibus mansere, animiq; mobiles, velut impellente vento, huc illuc in spem publicæ securitatis acti varias rerum species, & imagines circumtulere. Ea per superiores Belgicæ Provincias, & in Philippi aulâ rerum facies, tum erat. Neque per Frisiam, quam Lavica Flevusque lato alveo disterminant, melioribus fatis res agebantur.

Postquam enim libellus supplex (quem Henricus Brederodius fæderatorum nomine Margaretæ Gubernatrici obtulerat) Leovardiæ circa Kal. Iun. vulgatus, ingenia procerum, populiq; non parum is affecit. *Criminationes populi.* Reputantibus prudentioribus non sine gravi causâ sociatam fædere Nobilitatem fæminæ Principi supplicasse. Eam namque optumo jure de confractis patriæ suæ legibus questam non temerario nexu, non fortuito concursu convenisse. Æternum rerum ordinem istiusmodi consilia sequi. Gentes quippe ab initio faciundæ societatis causâ congressos, post dominantium lubidine oppressos, mutuæ defensionis auxilium, odio ac infamiâ pravorum principum à communi concordiâ petijsse. Ita pacatos ante Belgas, & suorum Principum reverentes, secessionem non nisi ab oppressione fecisse, & quod interesse censerent liberum an man-

cIↃ. IↃ LXVI. cipem Spiritum sub patrio cælo traherent. Hoc modo ne cum lucis usurâ inauditæ servitutis legem acciperent, Edictis atq; Inquisitoribus, dein Episcopis obstitisse, advocatâ juris patrij, & antiquarum conventionum fide, quas teredo annosæ vetustatis & potentia regnantium necdum sustulisset. Extare adhuc homines memoriam temporum repetentes, qui obsequium Principi debitum confundi cum servitute, & infælicem Patriam exponi periculis indignentur. Pressisse intereà generosos Spiritus, & ne causam exitio darent, supplices Principi factos, turbidis temporibus usitata remedia, conventum Ordinum orasse. Æquum scilicet fuisse, ut inter Regem populumque ortæ lites, intercessione Optumatum sternerentur, sanareturq; omne malum, à motu ac licentiâ populi, aut ambitione Principis profectum. Id recusanti inimicam pacem videri. Esse Margaretam versipellem fæminam, & vota Nobilitatis fæderatæ aulicis artibus trahentem, tum Philippum Hispaniâ sua septum falsis rerum testimonijs inturgescere. Alterutrum eligendum esse, aut coëundum in fædus, aut turpiter serviendum. Hæc in secreto per Frisiam agebantur.

Legati in Frisiam missi. Quamobrem fæderati sparsis per omnem Provinciam socijs, perceptâq; populi Frisici in fædus inclinatione, Herbertum Raephorstium, Fredericum Egmondanum, & Albertum Huchtenbroeckium, clarorum natalium viros, in Frisiam ablegavere: Mandata eorum hæc erant, ut de fædere, & rebus cum Margaretâ Gubernatrice Bruxellis, tum cum ipso Philippo Rege in Hispaniâ gestis ad Frisios referrent, ijsque copiam scripti fæderis & suorum simul mandatorum facerent. Curarent quoque, ut, factâ regiæ iræ, & ruentium indies in peius rerum obnuntiatione, repellendis à Patriâ periculis in eandem societatem Frisij condescendant, spretâque Margaretæ Gubernatricis monitione, & fallacibus litteris, commune libertatis studium, & simul discrimen amplectantur. Ita acceptis mandatis Legati in Frisiam profecti, Leovardiam Provinciæ metropolim pervenere. Famâ ferunt Legatos candidis equis vectos, vestesque cinericei coloris indutos, ligneumque poculum argenteis laminis obductum, præferentes, multorum hominum affectus commovisse, formatoque præter morem habitu, servile etiam in Regem obsequium, & patientiam insontis ludibrij signasse. Immania namq; à Pontificijs in Legatos convitia jaciebantur, effrænisque ac maledici oris licentia integritatem fæderis, & simul existimationem Legatorum impetebat. Notat Antonius Iodocius, actuarius publicus, Herbertum Raephorstium unum Legatorum, diem ut plurimum somno, noctem oblectamentis vitæ, & exercitijs libidinum egisse, dignitatemque Legati turpi ignaviâ & nocturnis fæminarum amoribus attaminasse. Alij in atrociores calumnias, prout pravus cuiusque animus, aut ingenium dictabat, invidiâ fæderis effundebantur. Quamobrem Legati ne illa temporum partiumq; dissensione in discrimen traherentur, Delegatis Ordinum Frisiæ Leovardiam evocatis, istiusmodi litteras exhibuere:

Legatorum Oratio. Q*Vanquam graves causæ nos impulerint, Ordines, ut in Frisiam vestram proficisceremur, ita pro vero accepimus, esse quosdam qui asserant speciali nos* man-

mandato instructos ad pertrahendam clandestinis modis in fædus nostrum Frisicam Nobilitatem advenisse. Quæ calumnia ne famæ, ac existimationi nostræ apud credulas mentes quidquam derogaret, ac ne haberemur pro ijs, quos pudere suæ Legationis & officij posset, vestro in cætu Ordines nos sistimus, fidemque facimus nullis secretis mandatis nos munitos esse, cæterum adferre tabulas Sanctissimi Fæderis, & honestissimæ societatis Principum nobiliumque virorum manu obsignatas. Tantum abest homines nos esse malis artibus, consilijsque instructos. A quibus etiam ut longius nos abesse probemus, exhibemus propalam easdem tabulas, obtestamurq; nostrum ac majorum decus, non aliam Legationis nostræ causam fuisse, quam ut de honesto sanctoque fædere certiores vos faceremus. Vestri arbitrij erit, hoc approbare aut rejicere. Nobis satis erit, nostræ Legationi satisfecisse, ac nos ipsos populum Frisicum, Ordines, à communione ejusdem fæderis excludere noluisse. CIƆ. IƆ. LXVI.

Cui Orationi ut fides adstrueretur, & ne quid Legatorum officijs, illâ partium per Provinciam, & simul civitatem æmulatione, affingi posset, testimonij publici dictionem petiere, ac ut rei apud Frisios gestæ memoria actis mandaretur. Igitur Ordinum Delegati, quò facili, & quod metuebant, instanti calummiæ occurreretur, & ne plebs seditionem ex vanis acribusq; rumoribus agitaret, ita perscribi curaverunt.

Venere ad nos vv. Nob. ALBERTUS HUCHTENBROECKIUS, *&* FREDERICUS EGMONDANUS, *formulam Fæderis adferentes. Præter hoc verba in nostro conventu habuere non alium, ut profitebantur, in finem, quam ne clandestinæ conjurationis insimularentur, & ut evulgaretur justissimum sanctissimumque Fædus, quod nostræ quoq; genti, si retinere libertatem vellet, offerri desiderabant. Neq; enim Legatos arcere provinciâ licuit, quos gentium jus inviolabiles fecißet, & qui ex uxorum suarum dotibus prædia & possessiones per Frisiam tenerent. Vt certè ne in mali quidem consilij, aut fabricatæ conspirationis suspicionem apud nos venirent, quæ plerumq; imbecilla, ex animi livore atq; odio, aliquid injuriæ, etiam bonis, afformat. Ita enim fit, ut qui timeri volunt ex suâ, alienam potentiam formident, credantque vero proxima, quæ ipsi finxere. Nos testimonium, quale debuimus illorum integritati innocentiæque dandum duximus, ne videamur ex iniquo quid egiße. Hoc à Ruardo Roorda, Haringio Glinzio, Valerio Cammingha, Docone Martna signatum.*

Ut mirari liceat, læsæ libertatis Belgicæ concors documentum non ineruditis alias ingenijs & huius sæculi scriptoribus conjurationis titulo traduci, ipsosq; suorum Pontificum, aut Principum assentatores juris aboliti vindicias pessimi criminis enormi infamiâ velare. Quod equidem illis familiare deprehendo, qui in regno, aut Principatu nati, educatiq; suæ tantum servitutis conscientiâ, ad defensam armis nobilissimarum gentium libertatem, ex consuetudine crudi, atq; infælicis obsequij non assurgunt. Ut ut sit, hoc saltem incomperto est, invalidi Fæderis initium fato quodam regnanti Philippo obiectum, magna & quidem terrarum orbi formidolosa incrementa inter continuas belli tempestates, & variantis fortunæ asperitatem traxisse, nobilitatemq;

I 2 ac po-

cIↃ. IↃ. LXVI. ac populum Belgicum in vindicandâ dominantium immanitate terrarum gentibus ex divinæ benignitatis indulgentiâ præluxisse.

Invenio in actis istorum temporum, magnam de Fenis Bantianis Scoterlandiisq; inter Petrum Dekama Equitem, Antonium del Vailium, Balduinum Loæum cum socijs, & quosdam nobilium, super aquâ istarum paludum deducendâ controversiam fuisse, litemq; modo ad Senatum regium, modo ad legatos Ordinum remissam, magnâ acerbitate partium animos irritasse. Quippe Dekamæ inveteratum sedecim annorum jus, & intemeratam possessionem obtendebant, eq; Fenorum fossurâ (quos insularum natantium instar Frisicis terris stagnisque se superfudisse creditum est) magnum operariorum multitudini, tum toti provinciæ commodum obvenire. Quippe egestati istos bituminosos agros tractantium subveniri, & evocari in provinciam vicinos, è fossurâ cespitum se sustentantes, quos in omnem regionem devehi gentis interesset. Econtra nobilitas istis paludum ac bituminosis aquis suos agros ingenio suo depressos, & humentes oppleri criminabatur, agrisq; fertilibus ex vitiatæ corruptæque aquæ inundatione sterilitatem induci. Ne ipsa quoq; regis domania ab hoc malo exempta esse, consulendumq; esse æquitati, quæ non ferret, ex unius paucorumq; commodis, inreparabile damnum detrimentumq;, nisi subveniatur, Frisicis agris terrisque accedere. Cæterum causæ ex se justæ patronos atque advocatos deesse, potentiâq; adversariorum perterritos officia sua, & clientum fortunas negligere. Hæc à Douwone Douma, Tito Hettingha, Erasmo Douma, Florentio Abbema, Horatio Oeningha, Onnone Grovenstenio signata, 28. Iun. & Deputatis exhibita. Ita factum est, ut tarditate judicum, majora odia accenderentur, spretâq; judicij autoritate, prædicta nobilitas, coactâ plebis rusticæ manu, catarractas rivosque devehendo cespiti factos injectâ terrâ oppilaverit. Quo tempore metui poterat, ne futura civilis belli fax se ostenderet, latensque inter regios & libertatis patriæ amantes, odium ex violentis istiusmodi actionibus, turbisq; se aperiret. Cæterum interventus Sibrandi Hettingha Prætoris Scoterlandici, & Hansonis Gelij actuarij, negotium Eelkoni Haulæo advocato Curiæ disceptandum in foro demandavit, actionemq; in judicio persequendi potestatem fecit. Hoc etenim Scoterlandi volebant, ut Drachtana fossa, qua Drachtanis in orientem est, juxta viam publicam repurgaretur, oppilatusq; paulò ante rivus omnem paludum agrorumq; eluviem sine ullo obstaculo exoneraret. Itaq; litis contestatio in judicio regij Senatus facta, omnem occultioris dissidij vim amovit. Gemma notat paulo ante Iconomachiam, quæ per omnem Belgicam mox secuta, horrendæ nubis imaginem in cælo, mense Iulio conspectam, ingentia fulgura cum grandine ejaculasse, flammeoq; colore, quasi universi conflagrationem minaretur, non nihil remisso, in ventos pluviasq; abijsse. Magnam etiam tempestatem fulminum, una cum nubium fragoribus Leovardiæ auditam, ex incerti notis observo, illamq; cælestis oræ conturbationem secuturis populi motibus assimilatam.

Reperio in notis ejusdem Iodocij, famosos libellos odio Inquisitorum Leovardiæ tum sparsos, gratumq; eâ tempestate Brederodij nomen

men publico præconio celebratum. Autores quoq; famosorum carminum de Sententiâ regij Senatus virgis cæsos, proscriptosque, immodesti laboris mercedem præter cruciatum saucij per flagra corporis, pænam exilij accepisse. Idem Iodocius addit, crescente per exemplorum fæditatem populi audaciâ, Regem quoque ipsum diris opprobrijs impetitum, Margaretamque Gubernatricem, tum Præfectum Senatumque per Frisiam regium haud absimili criminatione, & acerbis dicteriis exceptum. Itaque exasperatis judicijs, animi concivium, quos miseratio atrocis spectaculi, aut propinquitas movebat, majoribus in regios odijs ferbuere, quibus fomentum Gabinius Selsma vir audacis ingenij, & juxta liberrimi oris, (apud quem Legati diverterant) novo commento subministrabat.

cIↄ. Iↄ. LXVI.

Famosi libelli sparsi.

Gabinij Selsmæ actiones.

Is namq; clam per urbem cives convocare, deprædicare periculum, quod à Pontificijs immineret, qui infidis animis publicè familiares, intra se cædes, & excidium fæderati populi agitarent. Ideò scilicet in socios, ac concives statutum asperius, regiumque Senatum in corpora liberorum, ingenuorumq; civium sævijsse. Aggestas in supplicij loco tristes virgas, & avidum libertatis avitæ sanguinem manu carnificis expressum. Parari adhuc majora socordibus fæderatis. Commeare namque ad Arembergium internuncios, eosque noctu intromitti, inscio inconsultoque cive, cujus intersit urbem in tuto esse, & non introïre clam homines infesta aut saltem suspecta consilia perferentes. Quin demandandam potius civi urbis custodiam, ut per omnium curam, omnium quoque securitas habeatur. Hæc ab eodem Gabinio in Curiâ oppidanâ cum vehementiâ dicta. Quare Decreto Magistratus claves portarum civibus traditæ, Sagittariorumq; collegium agendis excubijs præfectum. Additi his diurni vigiles, quibus mandatum erat, ne militem intromitterent, quem ad firmandam majore præsidio regiam arcem, alijs è locis Arembergius evocaverat. Qui comperto regium militem portâ prohiberi (quam D. Iacobo sacram illorum temporum religio, Carolo V. Cæsare sub Maximiliano Burano Frisiæ Præfecto extruxerat) arce regiâ cum paucis stipatoribus descendit, Vibiumque Allartium primipilarem asperè adlocutus, iræ plenus in arcem se recepit. Addit Iodocius, Arembergium prehensâ viri barbâ comminatum extrema; Magistratus, quod Allartius obtendebat, imperium contemptim habuisse. Itaque Magistratus robur imperio daturus, Kal. Sept. primipilares civicarum cohortium ad se vocavit, ac pro defensione urbis sacramentum accepit. Alij putant defendendis reformatis concionatoribus id factum, quos durante Inquisitorum & Gulielmi Lindani dominatu per Leovardiam urbem sacris domesticisq; ministerijs liberiores conscientias clàm delegisse jam diu Arembergius indignabatur. Itaq; illum nimia & imperiosa populi libertas, Magistratum importuna Arembergij consilia, & sinistræ machinationes urebant. His accedebat, quod Philippum Segoviæ è febre lecto affixum conventio Margaretæ, & fæderatæ Nobilitatis offendisse diceretur, Philippusq; displicitæ pactionis ægritudinem aulicâ simulatione, & fucatis in Principes blandicijs velaret. Quapropter Magistratus ne discordi cive aut multitudine quid tentaret, frequentissimo conventui in Curiâ habendo VIII. Eid. Sept.

Leovardiensium acta.

cIↄ. Iↄ. LXVI. diem dixit, Conciliumq; juratum, ut & Tribunos cohortium, ac sagittariorum Præfectos adesse in Senatu jussit. Ibi Tarquinius Vallesius Consulatum tum gerens, & qui in Senatu præsidebat, verba in hunc modum fecit:

Convenimus in hunc locum P. C. ut de formandâ civitate nostrâ cogitaremus, prospiceremusque conscientijs, legibus, atque fortunis nostris, quas regij imperij importunus rigor, & soluti dominantium mores fermè oppressere. Vt ea singula restituamus parabili medicinâ, & non longâ curatione egemus. Ab animarum nostrarum curâ, tanquam præcipuo mortalium bono, ut incipiamus censeo, ac ut diu sacra nostra clàm & in secreto professi submoto potentium metu profiteamur publicè. Quapropter templa ab imaginum idolorumq; cultu repurganda, ut Deum ex præscripto nostrarum mentium, & divinæ legis cultui, locum habeamus superstitione vacuum, & nullâ sacerdotum illuvie deformem. Occasionem absentia Præfecti, qui in Trans-Isulaniam concessit, & noster zelus dabit. Neque enim grave nobis præsidium, quod portis nostris exclusimus, neque alieni à nobis, quos exploravimus, civium animi sunt. Paucis adversarijs nostræ vires auctæ meo consilio pares sunt, modò moræ rumpantur, & opportunitate commodi temporis utamur. Quamobrem censeo primâ nocte id faciendum, ac depurgandis fanis, ne quid promiscuus plebis turbævè furor peccet, sagittarios adhibendos. Opificum collegia, quæ templis dicavere auferant, cætera amoveantur pro arbitrio eorum, quibus negotium demandabitur. Hæc Vallesius:

Edictum Leovardiensium. Mox decretum Senatus eâ de re perscriptum, Edictumque per præconem; Ne qui nocte proxumâ in publico præterquam Sagittarij, illivè essent, quibus potestatem prodeundi Senatus fecisset. Cæteri dubia civitate aut triste silentium, aut mæstam solitudinem, omnes varias rerum spes, atque eventus exercebant. Itaque Sagittarij mandato Senatus accepto, adultâ nocte in unum convenere, progressique in templa, præter Nyehovam, D. Vito & Catharinæ sacra, subversis aris omne Pontificijs ceremonijs ante subserviens, quod per omnem Belgicam jam ante factum erat, submoveri spectantium oculis fecere. Iodocius notarum autor, etsi affectibus indulgens, tradit omnem sacram supellectilem fædè confractam atque disjectam jacuisse, octonosque sagittariorum manipulos isti negotio destinatos mandatum Senatus perfecisse: Tum Edictum ab eodem Præcone pronuntiatum, quod turbandæ quieti nocturnæ aut vastandis ultra sacris vim omnem *Reformatio cœpta.* atq; insolentiam vetabat. Hoc modo immutato civitatis statu postero die (qui v. Eid. Sept. fuit) exercitia reformatæ religionis cæpere, sacra facturis Antonio Nicolao & Martino Elio, quos magno numero ad fanum D. Vito sacrum, armati cives sequebantur. Tarquinius verò Vallesius, Consul, cum Henrico Albertio Senatorij ordinis viro stipati satellitio suorum, & insignia imperij præferentes, totum ordinem procedentium antecedebant, omneq; negotium, quod invidiâ non carebat, & simul securitatem docentium gravi autoritate tuebantur. Tum Res divina primum ab Antonio Hogebeintano nuper sacerdote, post à Martino presbytero Tjumano, facta. Scribit Iodocius eos deposito sacerdotali habitu ædem ingressos, mox pilejs pallijsque con-

contectos, in suggestum ascendisse, populumq; præsidio armorum sub- cIↄ. Iↄ.
nixum, ab ore differentium, tanquam oraculi voce pependisse. Itaq; LXVI.
Senatus regius peractam concordibus animis rem divinam ægrè ferens, metuensque ne cæteri ad exemplum descíscerent, trium Ecclesiarum pastores Ivonem Joannis, Sixtum Abbæum, & Douwonem, Oldehovios; Adrianum Vernerum, Nyehovium; & Douwonem Jouckenium, cum Petro Jacobæo, Vicario ad Catharinæ, in Regiam Curiam ad III. Eid. Septemb. evocavit. Ibi Carolus Nitzenius Præses, in hæc verba erupit:

Reformati in Curiam regiam vocati.

Etsi de integritate vestrâ non dubitemus, quin de Romanâ Ecclesiâ Catholicâ optumè sentiatis, tamen quia pericula nos urgent, voluimus, ut testimonium vestræ fideï nostro in Senatu diceretis. Idcirco per salutem animarum vestrarum, per conscientias vestras, & jusjurandum quod Philippo Regi præstitistis, vobis deferimus, ut id nobis audientibus dicatis, adprobetisvè religionem Romanam Catholicam, aut significetis eam animis mentibusque vestris adversari. Nolumus equidem ut vera rerum judicia falsis involvantur, ac vos videamini simulatam pietatem metu periculi, & pro conditione temporum professi.

Refert Iodocius, Sixtum Abbæum Oldehovium, omnium nomine, Senatui regio respondisse, eundemque adprobatâ in Senatu Romanâ religione postridie inversâ mente reformatæ apertam confessionem fecisse. Quamobrem Senatus Regius ijs mandavit, ut, non obstante locorum sacrorum vastitate, ac turbatissimi temporis injuriâ, officia, atque conciones continuarent; subnixiq; conscientijs in arduâ, ac concreditâ sibi presbyterij vocatione persisterent. Edictum quoq; VIII. Kal. Sept. Bruxellis à Margaretâ Gubernatrice in templorum, sacrorumque violatores perscriptum, publicari ocyus Leovardiæ & per omnem Frisiam jussit, suumq; graviore sub pæna prid. Kal. Sept. factum addi, vulgarique fecit. Ijs cautum erat: Ne quis templa, sacravè loca, rituales libros, aras, imagines, statuasvè confringeret, auferretvè, sub pænâ suspendij, & bonorum confiscationis. Sanxit quoq; ut in talium reos, velut sacrilegos, Dei hominumque hostes & contemptores, jus necis cuivis esset, impunitate non tantum cædis, sed & mercede promissâ. Magistratus quoque oppidorum conniventes, &, quo minus istiusmodi puniantur, præpedientes, pro fautoribus talium habendos edixit, ac ut Oppida, Universitatesq; per Magistratus populivè delictum omni jure, ac immunitate exciderent. Famosi quoque carminis crimen, modo in Religionem, Pacem publicam, Regem, Gubernatricem, Rectoresvè Provinciarum commissum esset, eâdem laqueï pænâ corrigi jussit, eandemque Flevum inter Amasumque copias conscribentibus, autorantibusvè denuntiavit.

Edictum contra iconomachos.

Mox Arembergius XVI. Kal. Octob. quatuor civitatis Consules ad se vocavit: missionemq; quanto ocyus reformatæ religionis ministris postulavit. Templis quoq; fanisq; veterem ornatum reddi petijt, omnemq; deformatæ civitatis statum mutari antiquo jussit. Ad quæ Consules.

Convocavimus, Scabinos, concilium juratum, cohortium Præfectos & vexilliferos, præterea manipulares sagittariorum, & honestissimorum civium primos, ut postulatis tuis, Præfecte, responderemus. Quo tempore decretum est

(quod

cIↃ. IↃ. LXVI. *(quod ante triduum te præsente professi sumus) reformatos pastores dimitti non posse, neq; ornamenta templis restitui, cæterum volumus ut in præsenti statu civitas permaneat, dum aliter à rege, aut Ordinibus generalibus totius Belgicæ statutum sit. Nihilominus, fidem Regi datam servabimus, petimusq; ut odio, aut gratiâ sepositis, regi omnia transcribas prout acta sunt. Itaque pastores reformatos admisimus, ornamenta templorum amovimus, averruncandis majoribus malis, & ne in publicam seditionem iste civitatis motus erumperet. Quamobrem petimus, ne sinistre hoc interpretari velis, omnemq; rerum gestarum seriem bonâ apud regem aut Gubernatricem fide exponere. Quam cum in acta redigi petieris, ut Rex, aut Gubernatrix de toto negotio cognoscat, ita censuimus mittendos ad te ex primariâ nobilitate, qui conventionem honestam offerant, ut utriusque religionis exercitia in fanis, templisq; indulgeas. Nos, si id permittas, cives nostros inducemus, ut sacramentum regi dictum renovent, & ut regiæ arci, tuæ personæ, & Senatui regio securitas sit. Hoc saltem præcaveri volumus, ne præsidium arcis novo externoq; milite adaugeas, cum nostrorum civium fide tutus esse queas. Et quoniam mandatum Regis desiderari obtendis, neq; conventionem institui super his rebus posse, ita actis comprehensa tibi tradimus, ne istorum, quæ evenere, memoriam prægraves. Neq; enim religiosorum tuorum exercitia turbavimus, cæterum hoc egimus cavimusq;, ut tutè Pontificiorum sacra fierent. Quæ si ipsi continuare volent, per nos licebit, obeant.*

Deïn Deputati quoq; Ordinum Arembergio libbellum hunc obtulere.

NOn hanc tantum per civitatem, Præfecte, sed populum per reliqua oppida agrosque conturbatum vides. Omnia quoq; angore, metu atq; tumultu agitari, non aliâ ex causâ, quam quod militem conscribas, arcemq; regiam majore præsidio obfirmes. Et quamvis propter merita tua, etiam ab illis annis, quibus Frisiam cum laude rexisti, sinistræ suspiciones de te concipi non possint; & quidem eo magis, quod neq; mandatum à rege Philippo autorandi armatos, coram Valerio Cammingha, & Ruardo Roorda, pridem sis professus, tamen sedari efferatæ plebis mentes nequeunt, & fiduciam reconcipere, quam minuerunt. Nam unam cohortem & quidem in corporis tui arcisq; custodiam tibi non invident, modo fidem securitati nostræ des, bonaq; ac corpora nostra à vi & incursu militum tuta fore. Cuius animi si sis, Præfecte, colluviem otiosorum per agros ac cœnobia se spargentem, ad disciplinam revoca, & exonera sacra profanaque loca isto metu, qui infidus ut plurimum, concordiæ pacisq; custos est. Quod si feceris, Præfecte, perseverabimus in fide regi datâ, pacem pro bello habituri. Hæc ab Isbrando Herderviceno, Præsule Lidlumano; Sceltone Liauckama, Petro Cammingha, Amelandiæ Domino; Gemma Burmania, Iulio Dekama, Sixto & Siricio Donia, Epone Douma, Sceltone Tiaerda, Serapio Galama, Hartmanno Galama, Edone Heringha, Wilcone Holdingha, Erasmo Douma, Sibæo Sceltema, Gabinio Sceltama, Vigero Sitsma, Alepho Aggema, Ottone Herama, Hesselo Oosthemio, signata.

Post Kalend. Octobrib. alio Edicto Senatus cavit: Ne per presbyteros, Pastores, vicarios cæterosvè beneficiarios, in Religione quid novaretur, cæterum res divina, more prisco, sub pænâ amissionis beneficij, exerceretur. Sed novæ Veritatis desiderio incalescens ministrorum zelus, alia

alia meditabatur. Itaque factum est, ut finitâ Anthonij concione (solis Ivone & Douwone Oldehovio exceptis) cæteri priore habitu excusso, reformatis se sociarent, spretisque temporum periculis secreta animorum profiterentur. Tum Sixtus Abbæus vir magnæ facundiæ pro concione verba fecit, præmissâque Fidei confessione multa de institutis, erroribusque Pontificum, ac regno Antichristi disseruit. Quare gratulari non parum sibi ac symmistis suis quod à tanta sæculorum caligine sacrario veritatis recepti ad veros divini numinis cultus redijssent. Petere se D. O. M. misereatur cæcitatis tam diuturnæ (cuius omnes singulosq; certo conscientiæ testimonio puderet) ac firmandis in fide mentibus Spiritum det sanctioris sapientiæ autorem. Tum cessantibus edicto Magistratus Pontificiorum exercitijs, templa reformatæ Religioni assignata. cIↃ. IↃ. LXVI.

Igitur velut fatis concordiam pacemq; publicam revellentibus, & religionis dissensione simul cum metu regio auctâ, Ordinum Deputati conventum Præsulum, Nobilitatis, & agrariorum indixere, omnesque citati, quasi de re ponderosâ consultaturi ad diem XIV. Kal. Decembrium adesse Leovardiæ jussi. Ex Oostergois, Petrus Trajectensis; Mosanus, Abbas Fosuerdicus; Gerardus Dotichemus, Præsul Gerricomius; Petrus Cammingha, Amelandiæ Dominus; Suffridus Heemstra, Epo Douma, Gemma Burmania, Tetardus Holdingha, Ritsco Eysingha, Hector Abingha, Sixtus Emingha, Bennertus Hillingha, Ritsco Dyxtra: Ex Westergois, Isbrandus Hardervicenus, Præsul Lidlumanus; Henricus Steenvicensis, Abbas Floridi-Campi; Hector Hemmema, Edzardus Groustins, Iarichius Botnia, Oldermannus Franequerensium; Scelto Liauckama, Dominicus Hottingha, Oldermannus Bolsuerdiensium; Hero Ockingha, Sixtus Donia, Serapius Galama, Vibius, pastor Cubardius; Godscalcus Hiddema, Renicus Gerlacius; Ex Sylvestribus, Ioannes Harmannus, Prior Hascheranus, Auco, pastor Sindelius; Douvo Douma, Iulius Dekama, Foppo Douma, Meinius Lyclesius, juris Licentiatus, Iouco Oenius, Edo Auconius, Florentius Abbema, Poppo Pierius, Andræas Mirica, Medicus; Quo die, cum Deputatis congregati Ordines de negotio religionis deliberavere, non sine animorum perturbatione, quod Margareta Gubernatrix litteras comminationis & acerbitatis plenas ad Arembergium, Arembergius ad Senatum regium misisse, nec inveris rumoribus, diceretur. Unde Delegati Ordinum, mox in Curiam citati, prælectæq; Gubernatricis litteræ, quibus Magareta jubebat; *Nihil in religione, sacrisque ritibus mutari Regem velle, neque dandum esse tempus postulatis fœderatorum Nobilium, cavendumque imprimis Senatui, ut omne Fœdus, omnem societatem, omnes conventus disturbet.* Hæc Leovard. XIV. Kal. Dec. acta.

Itaq; magna in conventu Ordinum consternatio orta, qui ut instantibus malis mederentur, Delegati ad Arembergium, & simul Margaretam Gubernatricem, Doco Martna, Barthius Idzaerda, Dominicus Hottingha, Oldermannus Bolsuerdiensium; qui dilationem publicando Philippi Edicto postularent, ac ut Præfectus Arembergius apud Gubernatricem, Gubernatrix apud Regem pro Frisijs, datis fiduciarijs legatorum litteris intercederet. Hoc etiam additum, ut, dum rex decre-

cIↃ. IↃ. LXVI. decretum religionis cum Ordinibus Belgicæ fecisset, toti Belgicæ populo, & eius supplicationibus Legati se afformarent, & ut remedia minuendis Philippi exacerbationibus, & restituendæ per provincias paci quærerentur. Cæterum an institutæ legationi eventus responderit, non reperio, hoc saltem constat, Philippi animum ex se immanem mitiora decreta tum respuisse, anniq; sequentis discordias majoribus odijs repetitas.

Arembergij littera. Quas populares turbas & mutationem rerum ægre ferens Arembergius, qui in Transisulaniam profectus erat, IV. Eid. Decemb. litteras ad Magistratum dedit, quibus fidem faciebat; Non placere sibi istam actionem, quin monere Magistratum, ut habita quietis publicæ curâ, modum ponat fervidis studijs, sinatq; religionem Romanam restitui tot sæculis usurpatam. Se propediem adfore, conciliandis divulsis mentibus, daturumque operam ut sopiatur auferaturque omne civilis discordiæ fomentum. Reperio in notis Iodocij, litteras Arembergij non multum ponderis habuisse, Magistratumq; oppidanum prioris constantiæ documentum tam diu dedisse, donec Phillippi regis asperius Edictum postrid. in secreto Senatus recitaretur. Itaque tum, *Conventus Leovardiæ* ne adspernari Philippi Imperium, & excussisse legitimum obsequium per desideria novæ pietatis fæderisque videretur, Proprid. Eid. Decemb. collegium Sagittariorum in templum D. Viti convocavit, communicatoq; edicto (quod, restitui Romanam religionem, & autoritatem Præfecti volebat) super eo publicando longum consultavit. Erant namque in collegio sagittariorum, qui procacibus, servilibusque studijs Philippum sectabantur, sacrisque ac ceremonijs Pontificijs impensius dediti, gloriâ etiam fœdissimæ servitutis se placarent. Qui propterea, ne pro supprimendo Philippi Edicto stetisse viderentur, dubijsque temporibus suffragiorum libertate in discrimen venirent, fano D. Viti excessere, relictâ multorum civium multitudine, quam Dio- *O. Wingiæ oratio.* nysius Wingia, qui Magistratui à secretis erat, in hunc modum allocutus fertur:

QVod verba apud vos faciam, Concives, non de nihilo est, posteaquam in magnum discrimen Philippi regis exacerbatio, & nostra innocentia nos perduxit. Qui ut vivere optaveramus more fælicium majorum, quibus omnia secura, inturbataque etiam Carolo Cæsare fuere, ita nos nepotes fortunatorum patrum Philippi filij asperitas exercet. Cuius etiam imperium ut omni lege ac exceptione careret, & ut minimum haberemus, quod intactum servitute esset, conscientias quoque nostras paucorum hominum inspectionibus subijcere conatus est. Vidimus quippe jam diu oberrantem Gulielmum Lindanum Inquisitorem, hominem peregrinum, & præferocem, istiusmodi imperia exercentem, quæ pati fortium, & liberorum hominum non est. Quorum majores ut Normannicam servitutem, ac Hollandicam dominationem excussere, ita nos soli degeneres huc usque, ignobiles animos inhonestaq; pectora novis istis vilissimisq; censoribus mancipavimus. Reliqui vero vicini, socijq; nostri, ne ista turpia, & horrenda paterentur, in fœdus coïvere, gnari concordiâ res parvas crescere, discordiâ dilabi & concidere. Atqui istius fœderis copiam miseratione sociorum accepimus; ut sepulta virtus nostra se erigeret, ac nos semel memores patriæ vacillantis, omnem ignaviam, metumque generosis ani-

animis excuteremus. Ratum quoque idipsum fædus fecimus, quantum in nobis fuit, & æquissimam censuimus supplicationem, quam Henricus Brederodius Margaretæ Gubernatrici obtulerat. Eâ opinione subnixi populum in justos cætus convocavimus, & ne superstitionum servi essemus, templa à sordibus depurgavimus, stabilÿmusq; religionem nostris congruam. Vt paucis dicam, Libertatem nobis, aut saltem imaginem, eius paravimus, istorum hominum machinationibus adversam, qui in ultimam servitutem protrusos nos vellent. Inde Arembergij minates litteras, & hesterno die Philippi Edictum accepimus, jussique sumus ea dimittere, quæ magno constiterunt. Redonare hostibus inimicisque nostris templa, Curias, Collegia, Magistratus, dignitates, & opes, & brevi omnia ista, quæ justis titulis possidemus, nobis econtra reservare contemptum, infamiam, egestatem, exilium, mortem, & hac ipsâ peiorem æternam servitutem. Id namque necessario eventurum est, si Edictum hoc publicemus, quod ego, salvis circumstantis coronæ judicÿs, supprimendum censeo. Quin suadeo potius, Concives, ut memores fæderis, & sanctissimi nexus, quo nos invicem obligavimus, perseveremus in propositio, parati res nostras atque sanguinem consecrare Libertati, quam recidere in sortem fortibus egregÿsque viris non tolerandam.

CIↃ. IↃ. LXVI.

Tum cricumstantes dexteras erexere, perorantiq; Dyonisio pronis vultibus assensum est. Cæteri qui cætui se subtraxerant, postridie eodem in loco se sistere jussi, mulctâ, nisi præsto essent, Carolini aureï indictâ. Ibi perrogatis populi suffragijs iterum de supprimendo Edicto decretum factum, proficiente nequicquam illorum secessione, qui isti reï vehementibus studijs adversabantur. Itaque Hector Æbinga vir nobilis, & ab illo decreto alienior, etsi in ordinem sagittariorum cooptatus, Hallemum se conferre jussus est, ac curare amplissimas possessiones, quas illo in districtu plurimas hæreditario jure tenebat. Non egere quippe libertatem populi istiusmodi defensoribus dicebant, quibus periculum creare crudis illis civilium furorum temporibus, immodestæ locutionis præceps temeritas posset. Tum XVII. Kal. Ian. magnum illud Dominicæ cœnæ mysterium Leovardiæ administratum est, accipiente illud è primis Tarquinio Vallesio Consule. Cæteris longo ordine accedentibus, ut magnum Ecclesia incrementum senserat, eadem communio facta. Nec multum post quatuor Curijs populi, etsi seorsim, convocatis (quas Hoecani, Kempemani, Mennemij & Oldehovij constituebant) Magistratus creandis tribunis cohortium se dedit, ne illâ teneritudine ac infantiâ libertatis publica quies occultis machinationibus obturbaretur. Urgebat namq; Magistratus, ut Sagittarij, penes quos jus eligendorum Tribunorum erat, ijsdem Tribunis potestatem facerent cum Senatu urbis agendi, consulendi, statuendique quod è re civitatis esset, tabulæque mandatorum, & procurationes Tribunorum ad arbitrium Senatus formarentur. Sed divisâ urbe, & sagittariorum collegio in diversa scisso, paucorum contumacia Senatus consilijs obstitit. Hoc quippe cavebant Sagittarij partis adversæ, ne quid juramento Philippo regi præstito decederet, omneque civitatis commodum, & actiones Senatus, cum sacramento populi, & Philippi imperio convenirent. Ita Paulus Breckerus,

Philippi Edictum supprimitur.

ANNO CIↃ. IↃ. LXVII.

cIↄ. Iↄ. LXVII. rus, Henricus Tarquinius, Bernardus Sirxma, Theodorus Haringius, & Nicolaus Stasius intercessere. Alij immodestius pro affectuum lubidine agebant. Neque enim deerant, qui scriptis clam protestationibus libellisque criminationum (conciliandæ apud Arembergium ac Margaretam Gubernatricem gratiæ) populum divellerent, publicèq; confidentes & turbulenti, violatam à fæderatis juris-jurandi religionem clamitarent. Sibi quippe Philippo Caroli Cæsaris filio & hæredi Anno cIↄ. Iↄ. L. & post Anno cIↄ. Iↄ. LV. Regi Principique præstitum juris-jurandum, integrum, intemeratumque fuisse, neque miscuisse se turbulentis eorum consilijs, quorum manus intactæ sacrilegijs non essent. Quæ res cum seditionibus datura causam videretur, Magistratus Henricum Tarquinium, tanquam incentorem turbarum in custodiam dari jussit, quo cæteros ab effræni licentiâ commodius deterreret. Reperio Antonium Iodocium notarum autorem, Consuli Allæo Teresio de sistendo cavisse, Magistratumque, ne quid in innoxios statuisse videretur, acta protestantium Pontificiorum in populum vulgasse. Paulum quoque Breckerum hominum peregrinum, & quod in matrimonio nobilem fæminam teneret, ad dignitatem Præturæ evectum, à Suffrido Bejemo viro nobili in regio Senatu frustra accusatum, materiem suæ defensioni à vehementibus in Philippum, & Romanam religionem studijs mutuasse. Ita sursum deorsum magnâ dissensione animorum res Leovardiensium volutabantur, donec Arembergius è Transisulaniâ redux (in quam sedandis motibus cum quatuor Germanorum peditum cohortibus, & aliâ Equitum levis armaturæ profectus erat) suo in Bergumanos adventu, Pontificiorum animos, & juxta fortunam erigeret. Qui vocatis ad se confestim militarium copiarum tribunis, Iacobo Husingio, Quirino Laccelo Burano, Ernesto Mulartio, Foxio Hasseltano, & Ioanne Splinterio, parari ultionem nuperis seditionibus non obscuris indicijs innuebat. Cui, etsi salubrius remedium ordinare Margareta, adjuta Belgici regijq; Status concilio, potuisset, sopiendis coërcendisq; turbis validum, ita econtra muliebri temeritate, aut magnitudine periculi perculsa litteras in Hispaniam ad Philippum dedit, quibus civilium motuum seriem exponebat. Vastata templa, innovatos divini numinis cultus, oppressam autoritatem regnantium, & quidem de eorum consilio, quos olim Carolus Cæsar, aut Philippus filius sui imperij exordio, dignitate Equestri, Aureiq; Velleris insignibus ex instituto Burgundicæ domus donaverat. Rogare itaq; Philippum, ut rerum per Provincias suas nutantium misertus, ex Hispaniâ in Belgicam properet, mobilem facile populum suâ majestate ac præsentiâ compressurus. Quod Margaretæ consilium expendens secum Philippus, convocatis regni proceribus, de componendis Belgicæ turbis consultavit. Erant, qui popularem illum morbum, (quem ex immodestâ potentum dominatione ortum non ignorabant) lenioribus medicamentis curandum censerent, persanandisque tumoribus optumum semper remedium Quietem fuisse. Parum gloriæ ex civili bello sperandum, multum periculi. Hostem autem, si bellum rex velit, non longè quærendum importunis adhuc Otthomannorum furoribus & Africæ orâ nuperis etiamnum bellis, & insi-

dijs

dijs Maurorum infidâ. Belgas enim peculiari Principum reverentiâ, cIↄ. Iↄ. velut religione quadam numinis, ad obſequia redituros, ſi recludi clementiæ ſecretum ſpectent, & regiæ iræ impetum lenitate fractum. LXVII. Alij verò bellum & arma ſuadebant, reſpuentibuſque velut medicinam malis, ferro atque cauterio utendum. Animum quippe Belgici belli Philippo, jam dudum, nunquam cauſam fuiſſe, quam nova populi fœdera, & defectiones, turbæ nunc & ſacrilegia ſuppeditarent. Auferendam itaque libertatem, omnis licentiæ fomitem & Remp. regno per bellum mutandam, quod ſolo etiam fiſci nervo trahi queat. Ita decretum de inferendo Belgicæ bello Madriti in Hiſpaniâ perſcriptum, autore præcipuo Antonio Berennotto Epiſcopo nuper Atrebatenſe ac Cardinale Granvellano, quem ut Belgicæ libertati gravem, querimonijs Principum Aurei Velleris inductus, Philippus in Burgundiam poſt Hiſpaniam ſevocaverat. Ipſe verò Philippus curam adminiſtrationemque gerendi belli in ſe recepit, ordinatâque per Sábaudos, Burgundos, & Lotharingiam profectione litteras in Friſiam præmiſit, quibus ut ſui adventus, (quod poſtremo Gandavenſi conventu Ordinibus Provinciarum promiſerat) certiores Friſios faciebat, ita ad pacis concordiæq; ſtudia illius oræ populum hortabatur. Dies quoque ſupplicationum iſti rei proſperandæ ordinatione Philippi ac Pij IV. Pontificis per Friſios indicti, ne adverſitate votorum auſpiciorumque magnos armorum apparatus, & longinquum ex Hiſpaniâ iter Philippus inchoaret. Quod propoſitum alij diſſuadere, commodo, aut ambitione, allegare domeſticas imperij curas regnumque rectore vacuum relinqui non poſſe. Fore namq;, ut Philippo externis bellis occupato, interna per Hiſpaniam reſurgant, breves intra annos repreſſa, ſed quorum vulnera, aut ſaltem ſenſus in illuſtribus familijs extaret. Præter hoc arma, & eventus bellorum volubili fortunæ ſubjacere, cui committendum auguſti capitis pignus non ſit, in quo tot nationum, populorumque ſalus verſetur. Eſſe mare vaſtum & turbidum, aut intermedios hoſtiles agros, tum adventurum Regem eo locorum, ubi omnia infida, & popularium tumultuum plena ſint.

Diſcurſus de Philippo.

Bellum decernitur.

Philip. in Belg. parat.

Quare ſatius eſſe cum imperio, ac exercitu in Provincias Belgicæ Legatum Præfectumq; mitti, facturum quæ rex juſſerit, & minore infamiâ decretâ ſævitie uſurum. Sic mutato Philippi conſilio, ſupremum belli imperium in Ferdinandum Albanum devolutum fuit, æmulo nequicquam Carolo Principe Philippi primogenito, quem Anno cIↄ. Iↄ. XLV. è Mariæ Portugallicæ priore matrimonio ſuſceperat. Is namque regiæ indolis vigentiumq; annorum Princeps, gerendo bello, aut adminiſtrando per ætatem imperio capax, in hoc maxume adnitebatur, ut repreſſâ inimicorum aulicorumq; potentiâ, Belgicæ præficeretur, ſuæque apud populum illum gratiæ non vanus æſtumator, nullo ſanguine, cæterum vacuum ſibi diſſenſione imperium aſſereret. Sed civile Carolo ingenium, & ſtabiliendæ, ut creditum fuit, Belgicæ Libertati pronum, Philippo patri diſplicebat, cuius animus per icti fœderis & infælicium turbarum recentem memoriam, triſtes civilis licentiæ vindicias per Præfectos meditabatur. Quare Leovardij, ne ſtudia quærendæ libertatis, & nupera urbis tempeſtas in exitium ſuum vertere-

Albanus deligitur Dux

CIƆ. IƆ. LXVII. teretur, Serapium Haniam Iure-Consultum, Consulatum tum gerentem, & Allardum Iacobæum Senatorem oppidanum, una cum Gisberto Aernsma, ac Frederico Inthima in supremâ Curiâ causarum patronis ad Arembergium misêre, ne in causâ reformatæ Religionis, quid novaretur, sed eadem permissa, omnibus singulisq; publicæ pacis beneficium esset. Cæterum Arembergius contectam animo offensam ægre occulens, severius rescripsit, statuitque ut reformati ministri ad III. Eid Ianuar. ante Solis occasum Leovardiâ excedant, neque recipiantur in posterum, sub pœnâ regiæ indignationis, & publici judicij. Rescripsit quoque ut Ædilitiæ potestati, quos comites aggerum vocabat, omnem templorum ornatum, cultumque numinis veterem restituant, curentque ne quid discrepans contrariumvè moribus ceremonijsque antiquis intra urbem habeatur. Hæc VI. Eid. Ian. in cœnobio Bergumano acta. Tum ipsi etiam Pontificij, sui metuenters veniam Arembergium orarunt, testati propalam.

Legati Leovard. ad Aremb. missi.

NUpero illo urbis motu iisdem animis erga regiam Majestatem se affectos fuisse, quos quinquagesimo, & dein quinto post anno solemni illâ Philippi Principis inauguratione professi essent. Quale nec in partes factionum pertractos sacramentum variasse, caterum abstinuisse facinoribus, quæ praeceps furor paucorum, spretâ regnantis Majestate suasisset. Qui propterea etsi jure statuere quid posset istis furoribus & insolentiâ dignum, tamen non dubitare se, quin pro clementiâ suâ daturus veniam sit Philippus Rex, & quidem iis præsertim, in quorum animis ac conscientiis incorrupta fides habitaret. Paratos se etiamnum esse, sacramentum dicere ad arbitrium Præfecti; modo ne publico civitatis juri quid decedat.

Ita Hector Æbinga, Hero Burmania, Vitus Cammingha, Allardus, Bernardus, & Dodo Sierxmani, Tetardus Isbrandus, D. Iacobus Cantor, Paulus Breckerus, Theodorus Haringius, Ioannes Iacobæus, Nicolaus Stasius, Simon Regnerus ICtus, Isbrandus Prutius, Vitus Gellius, Carolus Meinardus, Douwo Suffridæus, Everardus Ioannis, Albertus Russius, Benedictus Gerbrandius, pro se & Bernardo Gerbrandio, Fecco Broecmannus, Auco Menenius, Gerardus Henricius, Thomas Laurentius, Paulus Iohannis, Lucas Stasius, Franciscus Theodori, Hermannus Nyenhovius Ireconf. Franciscus Tetardius, Adrianus Henricius, Martinus Breckerus, Dominicus Franckenius, Vibius Gerartius, Wesselus Ioannis, Nicolaus Suffridæus, Ritsco Tadæus, Gellius Menenius, Ioannes Nyenhovius, Cornelius Nicolaï, Egbertus Everardi, Petrus Everardi, Allardus Gualterius, Cornelius Fredericus, Thomas Hermannus, Adrianus Thomæus, Georgius Folckertius, Henricus Serapius, Wilhelmus Buitensis, Hoito Meinsma Iureconf: Nicolaus Sixtinus, Isbrandus Andreæ, Benedictus Francetus, Matthæus Slusius, Franciscus Slusius Advocatus, Iohannes Everardus, Henricus Gerartius, Oeno Hemkenius, Nicolaus Bredanus, Iaocbus Harbaius Iureconf. Botto Leoninus, Everardus Bartoldius, Buwo Foppius, Gualterus Wilicius, Otto Ioannis, Elco Ludolphus, Hermannus Tzomæus, Goffo Hansonius, Bartholomæus Nicolaus Cultrarius, Petrus Harmanni, Auco Auckius, Gellius Ioannis, Adrianus Har-

Harmanni, Suffridus Ulpius, Cornelius Edgerus, Iacobus Iorritius, ClƆ. IƆ
Georgius Hansonius, Ulpius Hinnæus, Ioannes Faber, Nicolaus At- LXVII.
sonius, Iacobus Algerus, Ioannes Nicolaï Oeganus, Sixtus Lamberti, Egbertus Regneri, Ento Hanckenius, Gerardus Buvonius, Quirinus Vitus, Ioannes Sagittarius, Henricus Tarquinius, Folckerius Nicolaï, Gossuinus Ioannis, Hilarius Suffridi, Rutgerus Lanio, Allardus Feckenius, Leonardus Danckartius, Sapo Feddonius, Elingus Vitius, Petrus Bervicius, Anthonius Iodocius, Sixtus Theodori, Henricus Anthonij, Antonius Henrici, Antonius Bosmannus, Gasparus Hyeronimus, Cornelius Landemannus, Gerardus Iasperis, cum Bernardo, Gerardo, & Tabbone filijs, Thomas Cornelius, Vincentius Gerardi, Warnerus Egberti, Godefridus Ioannis, Feddo Goythiæus, Siricius Gosuini, Petrus Magirus, Ebius Wolfius, Ielco Gabinius, Gerbrandus Petræus; Andreas Hansonius, Gerardus Hermanni, Nicolaus Albartius, Thomas Beltefius, Bernardus Ioannis, Georgius Ioannis, Ritsco Tadæus, Nicolaus Symonius Stellinguerff, Menenius Iuckenius, Hinno Pierius, Tiallengus Galilæus, Lambertus Lubberti, Adrianus Ioannis, Viardus Wermoltius, Lælius Pierius, Buwo Gulielmius, Henricius Hoecanus, Mauricius Theodori, Ludolphus Brouwerus, Buwo Douwonis, Ioannes Ioachimus, Vopco Aylius, Tiebbo Buwonius Iureconf. Bernardus Petræus, Ioannes Petræus, Petrus Nicolaus, Matthias Iodocius, Otto Reinsius, Meio Hepkenius, Titus Nittersius, Cornelius Gualterus, Ioannes Adamius, Federicus Henricius, Hector Hansonius, Anthonius Capsarius, Iacobus Faber, Auco Douwonius, Petrus Abbæus, Regnerus Francisci, Bernardus Sutorius, Ioannes Hubertus, Doco Thomæus, Hyeronimus Hania Advocatus, Ioannes Gulielmus Medicus, & Scabinus, Simon Suffridæus, Wigerus Ioannis, Iobus Iodocius, Hanso Nitgerus, Martinus Ioannis, Hesperus Liauckonis, Iacobus Sibrandius Consul, Matthias Rommartius, Iureconf. & Pensionarius, Iacobus Herbajus Sagittariorum collegij actuarius, Iulius Mockama, D. Ivo Ioannis Pastor Oldehovius, Douwo Vicarius, Bartholomæus Rinxevallius, Cornelius Colobertus, Iureconf. D. Ielto Thomæus Decanus, D. Fecko Snecanus, D. Symon Spanebergius, D. Fredericus Adriani Præbendarius Nyenhovius, signavere.

Tradit Iodocius, Magistratus oppidani Legatos eodem die cum Pontificijs Bergumi convenientes, inspecto Pontificiorum libello supplice ejusdem subscriptionem obtulisse, Pontificiosq; suâ innocentiâ subnixos, & seorsim patrocinio suæ causæ usos, id modeste recusasse. Itaque Arembergius loquendi copiâ Tarquinio Vallesio, & Allæo Tejesio Legatis Magistratus factâ, dimissis repente Pontificijs, postulata quædam exhibuit, quæ suppleri ocyus, non falso perturbatæ mentis indicio flagitabat. Ea hæc erant. *Postulata Arembergij*

Senatus populusque Leovardiæ urbis mandato VIII. huius mensis die facto (de exterminandis scilicet Ministris) pareto.

Novam Religionem aut fædera non habeto, facitovè; si quæ facta sint, rescindito.

Decreta Philippi Regis pro more publicato.

Tor-

cIɔ. Iɔ. LXVII. Tormenta, pulverem, omniaq; instrumenta Belgica, Arembergio permittito.

Ruardum Roordam, Valerium Cammingham, Douwonem Doumam, Gossonem Æbingam, Serapium Haniam, Tarquinium Vallesium, Allæum Tejesium, Wibrandum Elconium, Sibrandum Sibrandium sponsores obsidesve dato, si recusent, alios substituito.

Ab Inquisitione, Edictisque nuperis, ut & militum præsidio, immunis esto:

Concordiam pacemq; publicam curato, eâ servatâ, sponsores obsidesvè post annum liberi sunto, veniaque esto.

Margareta Gubernatrix (à cujus voluntate totum negotium, dum aliter de consilio Ordinum Belgicæ, rex decernat, pendebit) si approbaverit; omnia rata firmaque sunto.

Quæ ab Arembergio III. Eid. Ian. in Bergumanis signata, ac Leovardiam à Legatis perlata.

Ibi coacto confestim Senatu, cæterisque de quorum securitate ac periculo agebatur in consilium adhibitis, mandata Arembergij Legati exposuere, ad quorum ratihabitionem offensi regis potentia, & indignatio Præfecti, tum maxumè civiles discordiæ stimulabant. Ab aliâ parte, quo minus Arembergij mandatis obsequerentur, sacramentum fæderis, & clam initæ societatis, tum, quæ magnum in animos hominum jus atque imperium habet, libertatis cupido dubium Senatum remorabantur. Cæterum suspensa & ardua consilia formido imminentium, & domestici cujusque pignoris cura, & simul miseratio abrupit. Itaque decreto Senatus ratihabitio perscripta, sponsoresque in Senatum evovati fidejussoriam cautionem præsentaneis periculis interposuere. *Conventio inita.* Tabulæ eâ de re XIX. Kalend. Febr. scriptæ, & Ruardi Roordæ, Valerij Camminghæ, Douwonis Doumæ, Gossonis Æbinghæ, Serapij Haniæ, Tarquinij Vallesij, Allæi Tejesij, Wibrandi Elconij, & Alberti Iacobæi manu signatæ. Tum à Senatu primoribusque civium, quos jam ante communio juris, fæderisvè obligaverat, sponsorum indemnitati prospectum, actaque ea de re confecta Serapius Hania, Tarquinius Vallesius, Allæus Tejesius, Albartus Iacobæus, B. Ioannis, Ioannes Symonius, P. Petræus, H. Aysma, G. Florentius, Ioannes Franciscius, Wibrandus Elconius, Hector Sixtinus, Franciscus Gerritius, W. Arnoldius, Nocolaus Ioannis, Franciscus Regnerius, Cornelius Gellius, F. Amckius, Cornelius Florentius, Elco Valerius, Ioannes Lambartus Senior, Suffridus Gerbrandius Beima, Hesselus Tarquinius.. T. Petræus Teetlum, Leo Petræus, Ioannes Gommartius, Arnoldus Everardus, Michaël Melius, Eilardus Meinardus, Abbæus Udius, Iarichus Wopconius, Henricus Iarichius, Wibrandus Wibrandius, Petrus Arnoldius, Auco Emius, Petrus Tevius, Ielbo Iacobus, Iacobus Sibrandius, Ioannes Wilhelmi Velsius, & Dyonisius Wingia confirmavere. Dein Arembergius ne conventio vacillaret, & ne potens civitas ad capessendam per arma defensionem accenderetur, veniam anteactorum fecit, nihilq; in corpora, ac res fortunasq; civium & Senatus è causâ innovatæ religionis, anteactarumq; turbarum se statuturum fidem dedit, scriptoq; com-

communijt. Hoc tantum cavit, ut pro præſidio juſto comitatui, & Prætoriæ equitum alæ intra urbem locus eſſet, quam Leovardij non ignorarent cuſtodiæ corporis deberi. Spondebat præterea, ſi fortè Margaretæ Gubernatricis aſſenſus non ſubſequeretur, ſe daturum operam, ut urbe, ac Provinciâ exceſſuri periculi præmoneantur, juſtumq; fugæ ſpatium deſerturis patriam aſſignetur. Quæ ad Margaretam Gubernatricem tranſmiſſa, magnis negotijs tum implicitam, & ſui metuentem, tamdiu efficacia fuere, donec adultis viribus & circumfusâ nihil ſiniſtri metuentibus infidi Regis potentiâ, clarorum civium exilijs fortuna, & vanitas fallacis aulæ probaretur. Quapropter Margareta, ut animum oſtenderet ab extremis conſilijs, & ſubjugando per vim populo non abhorrere, hoc etiam caverat: Ne, quod inter Leovardios, & Arembergium de præſidio actum erat, exemplo eſſet, cæteroſq; Præfectos Arembergio ſucceſſuros obligaret. Itaque fide publicâ, aut ſaltem eius imagine per Legatos acceptâ, omnia ſecuritatis plena videbantur, niſi quod miniſtri ſtato die Prid. Eid. Ian. urbe ejecti magno & velut domeſtico luctu totam urbem complevere. Scribit Iodocius, eos à Tarquinio Valleſio cæteriſque fœderatis inclinante die deductos, ac in exilium prægreſſos mutuis ſolatijs tædia temporis, & moleſtiam inſtantis fugæ levaſſe. Fæminas quoque conſulares, & patritias ut mollitie ſui ſexus, ita miſeratione abeuntium correptas profuſis in ſinum lachrymis, & illuvie corporum ſqualentes, importuno dolori ſuccubuiſſe. Tum XII. Kal. Febr. fana refecta, omnique templorum ornatu ex pacto reſtituto, Pontificij ad intermiſſa divini cultus exercitia rediere. Supellex quoque ſacra & æs ſignatum, (quod elapſo autumno antiſtites cænobiorum extra Provinciam non tam direptionis metu quam explendæ avaritiæ ablegaſſe Senatus regius criminabatur) cænobijs tum reſtitutum, omneq; injuriæ crimen, & religionis odium, ut oblivione præteriti temporis obductum, ita concordi amicitiâ penſatum eſt. Mox armamentario urbis reſerato pulvis tormentarius, globique ferrei in arcem comportati, æneæque machinæ ſumptu civitatis, inteſtino, & factionum bello fuſæ Arembergij uſibus ceſſere. Qui compoſitâ cum Leovardijs lite, ut omnem intra Flevum Lavicamque Provinciam ad exemplum compreſſæ urbis formaret, ad prætores Grietmannoſvè litteras dedit, quibus ſtatuebat: Ut reformati Miniſtri intra triduum provinciâ, ſextiduum vero ditionibus Philippi, ſub pænâ capitis excederent, redintegratiſq; per Friſiam ſanis ſacriſq; locis ijdem Prætores Romanam Religionem reſtitui curarent. Dein convocato Senatu Regio de habendo Leovardiæ Comitio propoſuit, ſextumque Kal. Febr. diem conventui Ordinum in æde (quam circa annum CIↃ. IIIIC. LXXXVII. fundatam in archivis Leovardiæ urbis reperio) Iacobæorum deſignavit. Ibi per Carolum Nitzenium præſidem Senatus eadem fere cum ijs, quæ Leovardijs obtulerat, poſtulata exhibuit. Hoc verò maxumè urgebat, Ne quod fædus Ordines facerent, nupereque inito, niſi excludi à conventione vellent, renuntiarent ocyus. Ratihabendis quoq; poſtulatis idoneos ex Ooſtergois, Weſtergois, Sylveſtribus, & Oppidanis ſponſores dari ſibi petijt, totamque actionem arbitratui Regis, aut Margaretæ Gubernatricis permiſit.

CIↃ. IↃ. LXVII.

Margaretæ interpretatio.

Miniſtrorum exceſſus ex urbe.

Pontif. res reſtabiliuntur.

Edictum.

Conventus Ordinum.

cIↄ. Iↄ. LXVII. misit. Voluit quoque, ut Ordines Frisiæ, quod numero plures essent, triginta aut circiter Delegatos è suo cætu ederent, ijsq; potestatem amplam facerent secum, & Senatu regio de rebus controversis agendi. Ordines verò, etsi in constituendo certo Delegatorum numero minima difficultas esset, pessime habebat, quod actioni inchoandæ universum Senatum Arembergius destinaret, ac quibusque peregrinis (qui ex instituto Burgundicæ Curiæ in istum Ordinem cooptabantur) arcana reipub. & jus partium tanquam suspectis arbitris committeretur. Quare Valerium Cammingam, & Doconem Martnam, viros è primariâ Nobilitate, & scientiâ rerum claros ad Arembergium misère, qui de eo referrent, ac ut soli inquilini Senatores actioni comitioque pro more patrio interessent, postularent pertinacius. Quod etsi Arembergius ferret ægrius, ita morem petentibus gessit, binosque Senatorij ordinis, & nobilis prosapiæ viros, Tiallengum Eysingam & Petrum Frittemam, faciendis actorum relationibus delegit. Tum Frisiæ Ordines ab Arembergij postulatis orsi grates eï egere, quod ut ante Leovardios, ita tum Frisios quosque Edictorum asperitati, & durioribus Inquisitorum imperijs exemisset, Frisicæque genti cum cæteris Philippi Provincijs jus indivisum fore in ijsdem postulatis declarasset. Hoc tantum volebant Ordines; Ne cui Frisio in causâ Religionis vis fieret, & ne in corpus liberi hominis, aut etiam fortunas asperiore judicio sæviretur. Censebant quippe illâ Margaretæ Gubernatricis cum fæderatâ Nobilitate pactione licentiam immodestæ coerctionis imminutam, & duriorum Iudicum officia per vim conventionis refrænata. Ea propter asserebant, Arembergium veniam anteactis inconsultâ Margaretâ Gubernatrice pro jure Præfecti largiri posse, sociosque suæ imbecillitatis pænitentiam professos illustri clementiæ exemplo donare. Quod verò ad publicationem Edictorum Philippi attineret, eam se facturos more usitato, modo ne Edicta conventioni inter Margaretam fæderatosque initæ, aut juri patrio adversarentur. Sponsionem verò pro exequendis postulatis præstare, ut nec juris, ita nec potestatis suæ esse, lubricis in lapsum mortalium ingenijs, & unius crimine per alterius innocentiam non expiando. Itaque patrijs legibus etiam ante Saxonum tempora validâ libertate, post etiam Carolo Cæsare Anno cIↄ. Iↄ. XXIV. & dein Anno cIↄ. Iↄ. XLV. sancitum fuisse, ne ex alterius delicto quis conveniretur, & ne paucorum culpa in omnium pænam excurrat. Posse Arembergium subsidio juris adversus ruptores pactionum uti, ac vi tacitæ obligationis, quâ delinquentium bona fisco subjacent, injuriam spretæ, ac violatæ legis vindicare. De Fœdere ajebant Ordinis, id ad se non spectare, & ex veteri juris formulâ ab alijs ictum, per alios dissolvi debere. Rogare itaque Arembergium, ut militem quietis securitatisque publicæ perturbatorem finibus amoveat, præstetque Provinciam ab omni violentiâ militum, grassatorumque immunem. Hæc Ruardus Roorda, Douwo Douma, Iulius Dekema, Hero Ockingha, & Douwo Roorda postulatis Arembergij responderunt, Fæderati verò seorsim.

Ordinum querela.

Ordinum Postulata

Qui ne rerum suarum, ac famæ discrimen facerent, & ut defensione

sione communium Provinciæ Ordinum se munirent, Prid. Kal. Febr. Nicolaum Cleutingium, & Arnoldum Albartum Hardervicenum in consessum Ordinum cum hac obtestatione ablegavere: Non censere se, Arembergium aliâ adversum se actione uti posse, quod renuntiatio fæderis per conventionem Margaretæ, ac fæderatorum facta videretur, & quod eadem conventio omnem societatem, & cum eâ, si quæ fuerit, noxam sustulisset. Ideò scilicet eandem conventionem de voluntate Margaretæ Gubernatricis per Frisios publicatam, ne priorum memoria extaret, & ut omnium offensionum materies æternâ oblivione sepeliretur. Et quoniam Arembergius exemplar fæderis, sociorum nomina, & novam renuntiationem flagitaret importunius, eosdemq; fœderatos autores publicæ calamitatis; & evocati in Frisiam militis prædicaret, ita Fœderati coram Ordinibus eorumque Delegatis fidem faciebant, Arembergij accusationes falsis rerum testimonijs inniti. Nullo quippe tempore adversus Philippum consilia cepisse, non legisse militem, aut in usum stipendiorum tributa cumulasse, cæterum ea fecisse, quæ fidelium subditorum officia, & sacramenti lex postularet. In eo proposito persistere paratos esse, modo ne publicæ pacis beneficium sibi adimatur, & in ipsâ patriâ ac natali sede, cujus sanctissimum affectum in omni actione præferrent, ætatem agere iniqui temporis fortuna, & inimicorum invidies non vetaret. Daturos interim operam, ut copiam Fœderis Ordines habeant, experianturque ab omni malititiâ, ac flagitio alienos, ipso Fœderis consilio nihil aliud, quam Divini nominis gloriam, Regis, & Patriæ commodum quæsivisse. Ista Epæi Doumæ, Suffridi Bejemi, Renici Gerlacij, Hartmanni Galamæ, Wilconis Holdinghæ, Sibonis Sceltamæ, & Edonis Heringhæ cæterorumque Fœderatorum nomine à Nicolao Cleutinghio, & Arnoldo Albarto Harderviceno actuarijs perscripta, ac Ordinibus Provinciæ exhibita. Hoc verò maxumè spem conciliandarum partium, & cæptæ conventionis præpediebat, quod Arembergius in perferendis rescriptis apparitore, homine importuno uteretur, & quod Iacobum Elpendamum (is Brederodio à secretis) virum nobilem, & fæderi socium, Suffridi Beyemi domo extractum in custodiam, mox publicum carcerem dedisset. Metuebant namque Ordines, ut idem non semel religionem Fœderis professis accideret, & ut ipsi curâ aut miseratione propinquorum, affiniumque periculosis intercessionibus involuti, eiusdem discriminis, & juxta invidiæ magnitudinem sentirent. Quapropter missis ad Arembergium Docone Martena, & Ruardo Roorda fideï publicæ cautionem poposcere, ne, dum lege & ex æquo agerent, Arembergius dolosis artibus, & insperatis insidijs securos circumveniret. Quâ acceptâ, hoc etiam fœderatorum nomine proposuere, ut quoniam exhiberi tabulas fæderis urgeret Arembergius, fæderatis ad socios eundi potestatem faceret, ut de rescindendo fædere consultarent, quo solvi se non posse sine assensu sociorum, & læsione famæ Fæderati aiebant. Neque enim violati fæderis maculâ adspergi se velle, aut desciscere à socijs impendentis periculi metu: semel quippe fidem fæderi datam, miseratione infælicis patriæ, ne ferret dominos libertati graves, & ipsi Philippo minus æquos, cui parere è for-

CIϽ. IϽ. LXVII. Fæderatorum acta.

Elpendamus carceri datur.

Ordinum querimonia

cIɔ. Iɔ. mulâ antiquarum conventionum animus adhuc, atque ingenium esset.
LXVII. Volebant intereà tam Ordines, quam Fœderati, ut venia anteactis esset, ac ut Arembergius ad Gubernatricem eâ de re scriberet, potestatemque impetraret condonandis offensis validam. Hæc Ruardus Roorda, Doco Martna, Edsardus Grovensteinius, Hesselus Mockama, Hesselus Feitzma, Siuckius Emingha, & Ioannes Aylva, cæteriq; Ordinum, Fœderatorumq; retulere. Cæterum Arembergius liberiore responso excandescens Fæderatis objecit. Non potuisse eos in nova fœdera coïre, obligatos adhuc Philippo regi, cuius obsequium, nec apud Margaretam Gubernatricem, aut se Præfectum exuissent. Itaque geminasse jus-jurandum, quod ij facere solent, qui venales animas Principum imperijs professi antiquam fidem novâ eluunt. Quin recordarentur à Rege ac Principe suo desciviſse ligatos adhuc veteris obsequij lege, neque protestatione apud quenquam usos, consilium secutos fuisse licentiæ, & fæditatis plenum. Quare militem exautorare, ac præstare intactam præsidio Provinciam non posse, nisi ad sanas mentes Ordines, Fœderatique redeant, deprecatique veniam enormium, offensi Regis gratiam exorent.

Arembergius excandescit.

Ordinum declaratio.

Quâ longâ & acri contentione factum est, ut Frisiæ Ordines pro se & Fœderatis propalam testarentur; Approbare se jam ante dicta factavè, neque spe impetrandi favoris, aut metu imminentium periculorum recessuros à jure suo, quin daturos potius illustre constantiæ documentum, quo jus patriæ retinendum, aut simul cum eo subeundum discrimen decernant. Pereunte patria periculo solatium fore, vana jam dudum ad avitas leges, & Principum fidem provocatione, cujus fructum adulta potestas, & novi dominatus insatiabilis cupido sustulisset. Ita namque Anno cIɔ. Iɔ. xv. ipsâ Caroli per Frisiam inauguratione conventum fuisse:

VT omnis, si quæ obveniret, Carolum inter, populumque Frisicum, Dissensio, per quatuor Arbitros componeretur; judicandæque liti bini è Frisijs, totidemque pro Principe ederentur. Carolus quoque in fines Provinciæ militem non induceret, omneque controversum ex pactione Anni cIɔ. Iɔ. xxxi. Præfecto, Senatuique suo decidendum daret.

Ita Ruardus Roorda, Doco Martna, Valerius Cammingha, Dominicus Hottingha, Barthius Idzarda rescripsere. Creditum fuit, Arembergium spectatâ Ordinum pro tuendo patrio jure, fide, atque constantiâ, implacabilem tum animum induisse, spretâque nuperâ pactione cum Leovardijs initâ, pejora, &, concordiæ infesta consilia cæpisse. Itaq; dimissis præfractè Delegatis, conventus quoque ipso-

ipſorum Ordinum Leovardiæ ſolutus eſt, curſuque præcipiti, velut flexu ſyderum ſolet, cum fragore ſe aperiens futura tempeſtas procerum ingenia diſſociavit. Scribit Iodocius, iſto conventu de reſcindendo præſertim fœdere Arembergium egiſſe, Delegatiſque Ordinum, modo renuntiatum fœderi foret, læſi regis gratiam, & reſtitutionem in integrum addixiſſe. Cæterum mihi res patriæ evolventi penitiùs, ſecus notatum, Arembergiumq; nullo pacis conſilio, militem hoc tempore clàm collegiſſe, eundemq; adultâ demum æſtate in ſpeciem dimiſſum, ac edicto Senatus regij coërcitum, Provincialium rebus damna, atq; moleſtiam dediſſe. cIɔ. Iɔ. LXVII.

Finis Libri Primi.

P. WINSEMII Historiarum

cIↃ. IↃ. LXVII.

LIBER SECUNDUS.

TAQUE dubiâ per Frisiam pace, & Ordinum Arembergijq; conventu dirempto, ac si longius à concordiâ mortalium mentes occulta fatorum vis, nexusque causarum latentium abduceret, manifesta mox graviorum dissensionum signa se ostendêre. Populus namque læsi juris, & oppressæ libertatis sarcinam, & simul infamiam ferens ægrius, novis conciliabulis se immiscuit, effususque in publicum communicati doloris sensum, tacitâ indignatione, & secreto murmure expressit. *Vrbis Leovardiæ status.* Plebs verò suarum perturbationum & simul potentiorum civium manceps, incondito ac dissono clamore omnem Leovardiæ urbis angulum complebat. Ea vociferari amissam libertatem, oppressos sanctissimi fœderis socios, Arembergium commissæ sibi genti iniquum nova, & servilia obsequia per nudatam munimentis urbem sperare. Eiectos in exilium ministros, abducta in arcem tormenta ac pulverem, nihilque aliud superesse, quam ut patientiam minuant, instarque servorum compediti ruptis ergastulis in libertatem se vindicent, cum ipso sanguine, ac vitâ à laudatis majoribus relictam. Paucis quippe consiliorum fabricatoribus omnem calamitatem stare, esseque in Senatu urbico tuendæ plebi creatos, ministeria sua Præfecto Senatuique regio venditantes, Præcipuè verò in Matthiam Rommartium civitatis Syndicum mordacibus odijs invehebatur. Itaq; factum est ut eidem Rommartio VII. Kal Mart. oppidanâ Curiâ, pro more egresso, & domum eunti periculum strueretur, populusque confertim confluens eundem Rommartium, velut piacularem læsæ libertati victimam, trucidandum clamitaret. Cæterum Rommartius ut vitæ consuleret, secreto domus suæ derepente se abdidit, turbæque æstuantis impetum honesto perfugio declinavit. *Arembergius Rommartij protector.* Quâ re perceptâ Arembergius; sedandis exulceratis civium animis arce regia p opere descendit, pultatisq; Rommartij foribus intromissus, eundem in arcem regiam, quærendæ securitati duxit, quam publico illo motu rerum, adscitis in comitatum quinquagenta stipatoribus, ipsi sibi Arembergius parabat. Tradit Iodocius isto motu populi vix represso, inclinante in vesperam die novum cæpisse, civiumq; multitudinem in foro conglobatam, Abbæo Udio & Theodoro Guliel-

cIↄ. Iↄ. LXVII. Gulielmio, ut idem addit, autoribus, Pierio Ielgerhusio homini Pontificio vim intulisse, eundemq; Ielgerhusium publico digressum, & in privati domum se abdentem vitæ discrimen, & præsentaneam mortem evasisse. Quare Arembergius ne illa civilium animorum efferveſcentia continuis periculis exponeretur, consiliorum Philippi haud ignarus, Martij mensis initio duas militares cohortes in urbem evocavit, quas Quirinus Laceius Buranus, & Ernestus Mulartius certis sub signis ducebant. Snecensibus quoque (quorum res elapso Septembri ut & Franequeranorum infidas fuisse Borræus notat) duarum cohortium præsidium imposuit, quibus Iacobum Husingium, & Ioannem Splinterium præfecerat. Quare ut ante edictis, ac severitate legum, ita tum popularis licentia armis frænabatur, duriorisque imperij impatientiam duriora remedia sequebantur. Philippus namq; Edicto in Frisiam transmisso, jam ante sanxerat; Ut ij, apud quos veteris jurisjurandi religio valeret, turbandis defectorum conventibus se darent, eosq; & cum ijs crescentem licentiam pœnâ capitis, aut etiam graviore coërcerent.

Arembergius militem in urbem inducit.

Qua lege omnes armorum crimine pollutos, aut populi seductores puniri, eorumq; bona fisco addici præceperat: Itaque tum Arembergius spreta, quam cum Leovardijs inierat, pactione, & præsidio urbi inducto, velut securum imperium adeptus, adhibito in consilium regio per Frisiam Senatu, de pellendis Frisiâ reformatis ministris decretum executus est, èq; territorio Leovardiensi Andræas Husumanus, Aggæus Hempenius, Gellius Fintzumanus, Joannes Corniumanus, Michaël Leckumanus, Eco, & Henricus Stenani, è Ferverdico Petrus, & Rodmarus Ferverdij, Tiebbo Marrumanus, Focco Blyensis, Bernardus & Ioannes Wansuertij, Valerius Hallemius, è Menaldumæo Gysbertus Deinumanus, Iacobus Marsemius, Fredericus Menaldumæus, Edo Schingensis, Fecco Vierius, è Wonserano Iacobus Arumæus, Sibrandus Kimsuartius, Sixtus Burguartius, Ioannes Pingumanus, Arnoldus Dedgumanus, è Winbritserano Feito Osthemius, Gellius Smallebruggius, Sibo Santfortius, Andræas Snecanus, Suffridus Hegius, è Lemsterano Ioannes Lemmarius, è Franequerano Egbertus, & Henricus Tjumani, Cyprianus Buranus, Wigerus Scalsemius, è Tietzerckio Gerardus Wijnsius, Sixtus Oedkerckius, Gellius Tietzerckius, Nicolaus Eestrumanus, è Baerderano Tyallengus Huynsius, Abbæus Weidumanus, Ioannes Bosumanus, ex Hennardæo Vibius & Wiardus Cobardij, è Biltano Ioannes duo Mariæ, & Annæ Parochi, è Dantumano Wilco Ianumius, Regnerus Rinsmageestanus, è Dongerano Joannes Bornuerdius, Folcardus Morræus, duo Butenpostij, Collumanus, & Olduoldius pastores Provinciâ eiecti.

Ministri reformati pelluntur.

Reperio in armario Biltano præter hos à Iodocio nominatos Ioannem Sichemensem Coudumanum, Sceltonem Aitzema Lutkepostium, Iacobum Galmerium, Betstersuagium, Iacobum Abbæum Vreterpium, & Joannem Joannis Norderdrachtanum fuisse, eosdemque purioris doctrinæ professione factâ fatalem illâ tempestate clarissimis optumisque viris exilij fortunam domestico otio, & non spernendis conditionibus prætulisse. Unde miseratio sociorum, metus verò sui, populum

pulum, atque Nobilitatem pervaſit, haud inani conjectura præſidium militare ignaris Provinciæ Ordinibus clàm collectum, & tot innocentium capitum exilia ſtabiliendo irati Regis imperio, & exitio libertatis decerni. Itaque Ordinum Friſiæ Delegati ſuſpectâ Margaretæ Gubernatricis, & Præfecti actione, in Hiſpaniam ad ipſum Regem libellum ſupplicem hunc in modum miſêre. cIↃ. IↃ. LXVII.

CAROLUS CAESAR *pater tuus*, PHILIPPE *Rex, primâ Principatus ſui per Friſiam ætate id majoribus noſtris indulſerat, ut à militum belliq; onere immunes eſſent, & ne ex alieno edicto corrigerentur. Poſterius indultum agente adhuc in terris* CAROLO *patre tuo repetitis Anno* cIↃ. IↃ. XXXIX. & XLV. *pactionibus tamdiu integrum ſervavimus, donec te Principe de vigore legis & integritate ſimul prioris beneficij dubitaremus. Poſtquam enim extitere, qui jure Eccleſiaſticarum collationum nec immodeſtè uſi religionem delegêre ſuis conſcientijs congruam, ita ab eo tempore paucorum actio nos omnes ſuſpectos fecit, ac ſi aſſenſus univerſæ gentis, & communis ſuffragatio eorum conſilijs interveniſſet. Quorum memoriam etſi conventio* MARGARETAE *Gubernatricis & fœderatæ Nobilitatis haud dubiè aboleverit, ita non vano metu percellimur, ultionem recentium turbarum autoribus facinorum, nobis verò omnibus periculum, atque diſcrimen parari. Vt iſtud averruncemus, offerimus obſequium, & ſi popoſceris, Rex, corpora, atq; ſanguinem, modo ſinas nos publicâ pace frui, & in tutâ poſſeſſione, ac noſtrarum rerum uſu conſeneſcere. Si namque, quod fore prævidemus, bellum & militem terris noſtris induxeris, ſubvertes fortunas noſtras, reſcindeſq; conventionem Anni* cIↃ. IↃ. XXIV. *& cum eâ patris tui Caroli Cæſaris memoriam. Vtrâque verò cultâ tibi firmum imperium, nobis ſecuritatem præſtabis. Hoc tantum ſubiunge pro clementiâ tuâ, ut, quoniam in priſtinum ſtatum, incompoſitis adhuc per Friſiam & lubricis rebus, doctrina Pontificum reſtitui nequit, libertatem conſcientijs habeamus, ſinaſq; nos profano loco ſociari, quem ipſi noſtrâ religione imbuamus. Templa, & fana à majoribus noſtris rei divinæ dedicata, Pontificijs cedent, nobis ſatis erit privato tecto fortunam, & ſimul exercitium noſtræ fideï clauſiſſe.* Hæc Delegati.

Libellus ſupplex ad regem miſſus.

Cui ſupplicationi Bruxellis interceptæ Margareta reſpondit: Querimonias Ordinum Friſiæ ſæpe ex Arembergio Præfecto auditas, nunc ſcripto comprehenſas, ac mittendas ad Philippum Regem in ſuas manus incidiſſe. Qua ex re occaſionem nacta eſſet propenſum in Friſicam gentem animum oſtendendi, ratihabitione pactorum, conventionumq;, quas Carolus pater divæ memoriæ cum iſto populo inijſſet. Interim muliebri etiam patientiâ ferre ſe non poſſe, paucos Philippi Regis, & ſui oblitos inquieta ingenia novandis rebus admoviſſe, ſpretis Edictis, quibus Carolus Philippuſq; Reges antiquarum traditionum, & Romanæ Sedis fidelem obſervantiam præcepiſſent. Quod ne fiat in poſterum, atrociores pœnas delinquentibus decreviſſe, quibus optumos in fide, peſſimos in metu contineret. Nam promiſcuam religionem pro captu, ac temperie ingeniorum variam per Friſiam tolerare, nec fas ſibi, nec honeſtum videri, Romanorum Pontificum, & Caroli

Reſcriptum Margaretæ.

cIↃ. IↃ. LXVII. Philippique Regum infamiâ, qui majorum ritus reverenter habuissent, velut retinendo imperio, & ordini rerum utiles. Quibus attemperandis adfuturus propediem ex Hispaniâ Philippus sit, daturus operam, ut indicto Ordinum totius Belgicæ conventu, decernantur, statuanturque Regi & juxta subditis salutaria. Monere interim ac hortari Frisios, in fide erga Philippum Regem persistant, denique operam quam maximè ut pravitate temporum aut erroribus imbuti in viam redeant, justitiæque ac pacis officina culto servatoque sacramento regio habeatur. De collatione beneficiorum Ecclesiasticorum, & eorum jure, addebat Margareta, dependere illud à Philippo Rege, & institutione Archidiaconorum, si quid verò patrij juris hac in re fuisset, id defectione eorum amissum esse, quos incapaces beneficij in regem rebellio, & reatus teterrimi criminis fecisset.

Nobiles in exilium pulsi. Tum Flos Frisicæ, fæderatæque Nobilitatis in exilium per injuriam temporum pulsus, exterminatusq; patriâ ac possessionibus suis Rhenum Amasumque ultra secessit, invictisque animis libertatem suam, & simul fortunam exilij professus est. Quod ipsum Hartmannum Galamam, & Franciscum Eysingham Wirdumanos, Hesselum Feitzmam Husumanum, Siuckium Emingham Cornjumanum, Suffridum Beiemum, & Ottonem Haniam Leovardios, Oenonem Heringham Hyemanum, Epæum Doumam Seniorem, & Menenium Scheltemam Hallemios, Deitzium Wingiam Blyensem, Wilconem Holdingham Angjumanum, Pibonem Haerdam Tennartium, Douwonem Glinzium Dronrijpium, Oenonem Grovensteinium & Edonem Heringham Marsemios, Foppium Camstram Deinumanum, Sibethum Scheltamam Boxemium, Scheltonem Roordam Berlicomium, Hommium Hettingham Prætorem Baerderanum, Hesselum Oosthemium Prætorem Idardium, Hesselum Feitmam Peynsium, Ieltonem Eelsmam Sexbyrumanum, Edonem Gerbrandam Harlingium, Gulielmum Bumam Dresumanum, Franciscum Leonardum Hugenium Collumanum, Tarquinium Vallesium, & Allæum Teiesium Consules Leovardios, Focconem Aysmam, Henricum Allartium, Gerardum Florentium Scabinos, Franciscum Hemmium, Iureconsultum, Gabinium Selsmam Iuniorem, Ioannem Simonium, Everardum Arckenium, Siboldum Aysmam, Sibrandum Sibrandium, & Renicum Gerlacium Hotzemanum, nullâ tum adhuc judicis sententiâ sponte, & sagaci imminentium formidine compulsos delegisse, in actis illorum tempórum reperio. Hesselum quoque Haitzma virum nobilem, & Simonem Longobardum à Foxio Hasseltano qui præsidium Slotæ agebat, prope Lemma iam captos, Leovardiamq; abductos. Iam enim circa portus & catarractas fluminum, rivorumq; miles, aut grassator regius oberrabat, locaq; fugæ gentis commoda militaribus stationibus exponebantur. Ne scilicet discrimen, quod parabatur, nobilitas populusque declinaret, & ne gentium per Hollandiam viciniaq; loca commercijs conciliabulisq; Frisij libertatis percupidi, communicatis in regem odijs juvarentur. Septuaginta Nobiles fuisse, autor tradit, eosque suspecto Arembergij ingenio, & aulæ moribus, triste exilium domestico discrimini prætulisse. Quare plurimi Groningam urbem validam & præpotentem se contulere, ut illâ civitate, tanquam tutâ fugæ suæ sede reciperen-

perentur, utq; civitatem partium fœcundam, auctâ exulantium multitudine, à regiâ magis dominatione alienarent. Quod in medijs aulæ pavoribus, ne Transf-rhenana Frisiorum ora deficeret, observans Margareta perspicax fæmina, Arembergium Leovardiæ agentem secretioribus litteris hortata est, ut præsidium, si fieri possit, urbi inducat, populiq; libertatis superbiâ ferocis infida obsequia militari manu coërceat. Quare Arembergius inter blandimenta, & minas regiæ indignationis ope Mepschij, qui vicarium istâ in urbe rectoris imperium tenebat, tantum profecit, ut collegia opificum, civitatis robur, Philippo assereret, multisque reluctantibus, de recipiendo regis præsidio decerneretur. Quâ pactione firmatâ, Margareta Gubernatrix è legione Scombergica quatuor peditum cohortes, ductore Blasio Vegersenio, homine Germano, urbi induci curavit, non sine magnâ criminatione illorum, qui potiundæ libertati destinata, præsidiario milite interversa querebantur. Econtra Margareta lætabatur Groningam Philippo regi assertam, dubiumq; & nutantem populum armorum vi, & terrore præsidij coërcitum. CIↃ. IↃ. LXVII.

Ita depresso per Frisiam fædere, Arembergius Maij mensis initio Harlingam properavit, stipatusque alâ equitum levis armaturæ, Ernestum quoq; Mulartium cum cohorte pedestri cito isthuc agmine ire jussit. Iam enim non inanis famæ rumoribus narrabatur, Fæderatos exules mari se commisisse, fideq; publicâ nequicquam per Arembergium datâ, patrijs terris ejectos, Transamasanam Frisiam cogitare, quam Edzardus II. Ennonis II. & Annæ Oldenburgicæ filius, paterni Comitatus hæres tum moderabatur. Quorum exulum consilia, ut everteret Arembergius, instructissimam triremem (cui Mulartius cum imperio præerat) latissimis Flevi æstuarijs immisit, ut de exulum adventu cognosceret, quos Iacobus Donckerus Harlinganus onerariâ navi vectabat. Qui enavigato Austrino sinu, dein Flevi (tertium & Boreale Rheni ostium est) æstuario, quod minores majoresque Frisios interluit, navem eandem (cui Batenburgici fratres, profugaque nobilitas alijque se commiserant) ad vadum adegit, quod non longo intervallo à littore discretum in orâ præterfluentis Flevi exsurgebat. Quare Mulartius validâ remigum manu eandem navem assecutus suam fecit, proditosque Donckeri scelere ac perfidia Gysbertum & Teodoricum Batenburgicos Harlingam in arcem abduxit, in quâ ipse Arembergius apud Satrapam Espelbacchum, cuius infantem in lavacro susceperat, geniali tum festivitate agebat. Itaq; is velut de Belgicâ Frisicâque nobilitate triumphaturus, (in quâ Hartmannus Galama, Suffridus Beiemus, & (quem tertium in annalibus Franckenæ reperio) Gulielmus Buma erant, captivorum sorti illusit, minacemque vultum, ac torvitate horridum interpositis acribus verbis, in Suffridum præcipuè Beiemum detorsit. Cæterum is spretis comminationibus masculo responso in Ioannem Lignæum (ita enim contemptim indigetabat) invectus, insolentiam Arembergij præclarâ voce, & illustri constantiæ elogio retudit. Ostendebat quippe Beiemus, non fædi carceris, aut instantis leti metum generosam mentem labefactasse, sed superesse etiam compedito libertatem, qua testimonium sanctissimo fœderi daret.

Arembergius Harlingam tendit.

Batenburgici & Nobiles Frisij capiuntur. Aremberg. captivis insultat.

CIƆ. IƆ. LXVII. Captivi nobiles in arcem Rupelmondanam ditionis Flandricæ post ducti, annuæ custodiæ tædium, glorioso vitæ exitu, & memorabili morte finierunt. *Donckeri Scelus.* Tradit V. Cl. Abelus Franckena in Historicis suis commentarijs, Donckerum nautam ære corruptum, cuidam nobili, (sed obscuræ originis regiæque factionis, per scelus istud ad Præturam post evecto) hac in re servijsse, ipsumq; Donckerum à perpetrato facinore Deo, hominibusq; invisum, commissum crimen perpetuo contemptu & egestate suorum quasi fatalibus pœnis expiasse. *Frisij improbant factum.* Tum nomen Prætoris memoriâ temporum, fastisque indignum annales doctorum virorum censuere. Quod Arembergij facinus Frisios certè pessime habuit, qui posthabitis majorum immunitatibus extrahi patriâ suâ indigetes non inritis querimonijs criminabantur. Nullos quippe avorum suorum à Francorum per Frisiam dominatione indulto Pipini Regis Flevum ultra & Visurgum flumina, patrijs terris evocatos, domesticamq; militiam & suum forum semper secutos, aliena judicia non pertulisse. Itaque Carolo V. Cæsare cautum fuisse: Ne quis nobilis, aut in dignitate, constitutus, ratione delicti Provinciâ evocaretur, ipsique etiam perduelles non nisi binis è Nobilitate, binis è populo Oppidano delatâ criminis cognitione, damnarentur. Nunc verò nobilissimi sanguinis viros (quos ex ipso quoque Caroli Cæsaris rescripto coràm Frisiæ Ordinibus, aut eorum arbitris sisti oportebat) alio terrarum captivos abduci, nulliusq; manifesti in Principem criminis convictos remotæ custodiæ & peregrinis carceribus mancipari. Hæc præmia sui in Burgundicam Austriamq; domum affectus, & in Principem fideï esse, ut habitam religiosè, Carolo etiam Cæsare, populi libertatem adolescens dominatio & potentia in summum, & mox ruiturum fastigium adducta subverteret? Itanè duorum sæculorum & ultra factionibus fessos ac mutuo sanguine madentes ad imperium principis tanquam portum quietis perfugisse, ut vix detersâ aviti sanguinis adspergine, suo quoq; imbuerentur, & non in acie, aut armis, ut majores, cæterum inter vincula, & pædorem carcerum per tormenta & carnificum manus perirent? Ideòne sub Georgio Saxone Gerbrandum Mockamam, & Gemmam Iousmam viros Nobiles, templis ac asylis extractos & gladio percussos, post Carolo Cæsare, Ianconem Doumam invicto supra fortunam animo patriæ libertatis defensorem acerrimum accusatione inimicorum,& spretâ in Cæsarem adulatione oppressum, in peregrino carcere & octenni custodiâ extinctum, ut in exemplum sævitia iret, & omnis patriæ defenso odium, & mox damnationem irati Principis acciperet? Hac de causâ Arembergium nupero conventu certum datæ fideï publicæ tempus assignasse, ut eo evoluto securitas coëuntium procerum, & patriæ tranquillitas terminum haberet, sociosq; fæderis & propinquitate sanguinis sibi junctos in longinqua terrarum salubris consilij victrix necessitas, & vis major dispargeret? Scribit Jodocius præter vestes sacerdotales, hierothecas, infulas, aureos cælatosq; calices, captivorum numerum centenarium fuisse, eorumq; plurimos in campi planitie haud procul aggere, & marino littore, quod urbi in Austrum est, morte affectos triste aditi fæderis præmium tulisse. Septem quoque ex ijsdem captivis, & in ijs nobilissimæ familiæ adolescentem suspendio necatum.

Cla-

Clariſſ. Franckena notat, quod interrogatus an perpetrati per Friſiam ſacrilegij, violatorumq; templorum reus eſſet, longo annorum ſpatio, ſe ſacris non interfuiſſe liberius, aut fortè incautius reſpondiſſet. Id certè ſi non cauſam, pondus ſaltem addidit, ut præter dignitatem natalium violento, & ignobili fato tolleretur. Addit idem ſcriptor, eorundem neces repentinâ Inquiſitoris morte velut divinitus ſignatas, Ioannemq; Carolum, advocatum, & Levinum Everardum Curiæ Mechlinienſis Senatorem, à Margaretâ Gubernatrice in Friſiam tum miſſos, patrimonia exulum fiſco regio applicaſſe. Jodocius ſubjungit, eoſdem Margaretæ Delegatos, ut capitalium rerum quæſitores cognitionibus captivorum Harlingæ præſediſſe, Focconemque Rommartium Senatorem Regium una cum Iulio Gelio fiſci regij per Friſiam Patrono prioribus additum examini reorum, & mox ferendis ſententijs præfuiſſe. Batenburgici fratres juſſu Margaretæ per Erneſtum Mulartium Vilvordam ducti, per ſtudia libertatis & quærendi ſuffugij ſuo poſt ſanguine infælicem patriam inbuêre. Alij narrant ex captivis viginti quatuor à delegatis Curiæ, aut regij ſenatus ad triremes damnatos, pauciſq; ſuſpendio necatis, quoſdam interceſſione virginum, quæ Harlingæ Arembergio ſupplices factæ erant, à cuſtodiâ & ſimul periculo mortis liberatos, inter aliorum aſpera clementiæ beneficium & gratiam vitæ accepiſſe. Partem quoq; prædæ inter Mularti milites diſtributam, partemq; illius occultatam ſectoribus profuiſſe.

cIɔ. Iɔ. LXVII.

Fœderatorum bona fiſco applicata.

Mox regreſſis Leovardiam Rommartio & Gelio Senatoribus, Abbæus Udius civis primarius, vinculis datus, Theodoruſq; Gulielmius exilio multatus eſt. Creditum fuit eiſdem civibus nuperæ ſeditionis ſuſpicione, & per intentatam Rommartio, ac Ielgerhuſio vim id mali obveniſſe, Focconemq; Rommartium Senatorem regium illatam Matthiæ fratri injuriam honeſtâ ultione & prætextu juris vindicaſſe. Tum Iacobus Elpendamus Leovardiâ Harlingam, Gulielmus Buma Harlingâ Leovardiam perductus, Everarduſque Enſius Coverdiæ Satrapa, in arce regiâ acuto morbo extinctus, deducente funus ipſo Arembergio, honoratis exequijs Oldehovæ humatus eſt. Reperio in libris Edictorum Margaretam Gubernatricem, etiam gerendi belli poteſtate Ferdinando Albano clàm commiſſâ, de regis adventu ad Senatum Leovardiæ urbis hoc tempore ſcripſiſſe, populumque illius loci ad concordiam & obſequium hortatam de reſarciendis ſacrarum ædium damnis atque diſpendijs monuiſſe. Mandaſſe quoque, ut Senatus profugorum civium nomina in indicem referret, fugæq; proxumorum conſilia denuntiata bonorum confiſcatione, & poſt Edicto XVIII. Kal. Octob. vulgato, pænâ capitis præpediret. Ubi namq; certis rumoribus nuntiatum, Præfecturam Belgicæ Ferdinando Albano demandatam formidati nominis, (quod immanitatis ſuæ famâ Pyrenæos Alpiumque juga jamdudum tranſcenderat) & ſimul prævifæ tempeſtatis horror Friſios, & in ijs Leovardios concuſſit, quod in eius adventu oppreſſas leges, temeratos penates, cruentata parentum ac liberorum ora, denique polluta divina, atq; humana jura intuerentur. Itaque factum eſt, ut plurimæ familiæ per tutiores domeſticis malis fugas rebus ſuis conſulerent, ligneiſque muris clauſa libertas, & portis con-

Brederodij actuarius.

Albanus Dux belli nuntiatur

cIↄ. Iↄ. LXVII. septisque urbium ac infidæ continentis effusa, ventis marique se committeret. Tum Amasus, ac Visurgis fluvij classe frequentati, exulesque aut ultrò profugi metu instantium bellorum apud Bremenses Embdanosque consederunt, quod ijs in locis, etiam ante Ioannis Lasci adventum, reformata religio, connivente Germaniâ, & oræ istius rectoribus haberetur. Ita missis in exilium fœderatis, Arembergius compositam, ordinatamq; Provinciam ratus, circa Kal. Iul. in Transisulaniam & post Brabantiam profectus est, quo loci Ferdinandus Albanus regio cum exercitu expectabatur. Bellum namque infælici Belgicæ parari, novi quoque jam ante per Germaniam, & Burgundiam delectus, tum Francisci Avilani regij apud Carolum Gallorum regem Legati interceptæ litteræ adstruebant. Erant quoque qui ante biennium restauratum Baionæ inter Galliæ, ac Hispaniæ reges fædus non ignorarent, Carolumq; Galliæ regem impuberem, & adhuc regni incapacem per limitanea Galliæ à Catharinâ Medicæâ matre specie lustrandorum finium circumductum, curante eâdem matre cum sorore Elisabethâ Vallesiâ Philippi conjuge, & (ut Reidanus tradit) auspice fæderis Albano, novam societatem opprimendæ religionis & auxiliorum mutuorum inijsse. Quare Ferdinandi Albani, & surgentis belli terrore, Principes quoq; Aurei Velleris perculsi habitis conventibus, de summâ rerum, & periculi consultavere. Non defuerunt, qui inter arma, & minacem cædis Philippum (id namque ad Margaretam Gubernatricem clàm perscriptum erat) etiam de veniâ cogitarent, parciturumque subditis Regem pro agnatâ clementiâ opinarentur. Ita Egmondanum ne Belgicâ excederet, amplæ possessiones, conjugis, ac liberorum cura, tum vana, & imaginaria conciliandæ securitatis spes occupaverat. Præterea favor militum, partæque gloriæ decus obvium, velut intercessuræ pro eo legiones essent, cuius imperia & simul victorias Gallico bello adorassent. Aurantius verò providens casuum circumstrepentibus periculis tutiorem fugam censebat, & ut innocentiæ asylum per Germaniæ imperium quæreretur. Esse in eo Principes propinquos, quibus post exacta Germaniæ bella, diuturnum pacis tempus adfluentiam opum, commodum amicis subsidium, dedisset. Neque in Galliæ regno intutas sedes, aut minora auxilia fore, quod in eo Condæus & Amiralius rerum potiantur, & quod laboranti nuper ijsdem de causis Germaniæ vires suas suppeditaverit. Tum Carolum Cæsarem Gallicis armis ad æquas conditiones compulsum, integrâ manente Germaniæ libertate, quam à Philippo per Belgicam non temerari, maxumè etiam Galliæ intersit. Idcircò satius esse obsequi necessitatibus temporum, ac impetrandis Germaniæ Galliævè subsidijs locum quærere securitati, quam habere in infælici Belgica per advolantia Hispanorum agmina non possent. Cæteri autem Principum opponenda Philippo arma, & commune auxilium judicabant, quod stabiliendæ patriæ libertati Henricus Brederodius per ditiones suas alijq; è Nobilitate Belgicâ parabant. Sed omne negotium per contraria Principum virorum consilia improsperis auspicijs procedebat. Ex quo evenit, ut sparsis dissipatisque fæderatorum copijs Margareta Gubernatrix vergente Præfecturæ suæ tempore, omnem fere Belgicam regi asseruerit, Romanâ religione, una cum

Arembergius in Brabantiam.

Principum Aurei Velleris consult.

cum ornatu templorum reductâ. Quæ causa fuit, ut Aurantius magno comitatu Bredam, deïn Dillenburgum concesserit, Henrico Brederodio Principe fæderis Embdam, & deïn Gemam comitatus Scouwenburgici avecto. Quo in loco velut decretâ fugæ, & morti sede post annum nullo hærede extinctus est. Tradit præclarus scriptor Everardus Reidanus, Ioannem Bergæ Marchionem, & Florentium Montmorentium, Montinium, intellecto Ferdinandi Albani adventu, deprecandæ culpæ privatâ legatione in Hispaniam profectos, omnem turbatæ Belgicæ causam in Gulielmum Nassovium Principem Aurantium rejecisse. Tum Segerus Grosbecius, agente per Brabantiam Arembergio, omni intra Flevum Amasumq; Frisiæ regendæ datus, quæsitoresque rerum capitalium Prid. Non. Iul. Leovardiam advenere, ubi tum de more solenne ambu bium nundinalibus ferijs habebatur. Scribit Iodocius eosdem cognitores una cum Foccone Rommartio, & rerum criminalium per Brabantiam Prætore isti processui interfuisse, severitatemq; capitalium judiciorum Harlingæ exercitam publicâ religione expiasse. Frnestum quoq; Mulartum, & Quirinum Laceium Buranum, toto nundinarum tempore cum cohortibus per urbem præsidio stetisse, quæ rudiore illorum temporum disciplinâ, multis tum ac seditiosis discordijs exponebantur. Quare Grosbecius propè regiam arcem Leovardiæ prætorium erexit, adscitisque in consilium Iacobo Husingio, Foxio Hasseltano, Ioanne Splinterio, Quirino Laceio, cæterisq; militaribus viris, per Henricum Stellinguerfium Prætorem partium litem diremit. Tum Foxius Hasseltanus, qui Harlingæ præsidium egerat, cohortem suam Bolsuardiam, & post Oldenzelam antiquam Saliorum in Tubantibus sedem ducere jussus, ac Grosbecius cum Petro Dekama habendæ militum recensioni, Groningam profectus est, cui urbi Arembergius, ut antè dixi, sollicitâ ac urgente Margaretâ Gubernatrice, ope Ioannis Mepschij, quatuor Germanicarum cohortium præsidium imposuerat. Quo armilustrio peracto Grosbecius Leovardiam se recepit, convocatoq; de more Senatu bellico duos militum Gerardum Stuferium, & Beilanum quendam, capitis damnatos vitæ servavit. Mox profectione in Transisulaniam paratâ Snecam transiens urbem partibus infidam, ubi præsidium jam ante locaverat, tribunos cohortium in Xenodocheium convocavit, expositisq; clàm quæ fieri vellet, navem ingressus & relicto ad lævam lato Vidri ostio sinum Austrinum emensus Campos pervenit, quod oppidum in orâ Isalæ fluminis situm, fatales isti temporum ætati discordiæ agitabant. Credebant Snecenses Grosbecium civilibus ingenijs diffisum, majores copias per Transisulaniam paraturum, gravè præsidium, & turbidæ civitati asperius remedium minari. Iam enim civis societate fæderis ardescebat, militem æris egentem insolentia sequebatur. Itaque vulneratis per eum centurionibus & (ut Cl. Franckena tradit) omni lege per inopiam stipendij spreta, factum est, ut Grosbecius compositis per Transisulaniam rebus festinantius Snecam rediret, nulloque tumultuario milite stipatus & suspicione civium animis exemptâ, è veteri disciplinæ militaris instituto unius facinorosi gregarijque militis sanguine periculosam seditionem componeret. Neq; modestioribus animis per omnem Provinciam

ciↄ. iↄ. lxvii.

Grosbecius Pro-Præfectus Frisiæ.

Grosbecius in Transisulaniam profectus.

Grosbecius Snecam redit.

cIↄ. Iↄ. ciam ista multitudo utebatur. Ea rapere, auferre, cædes, & juxta
LXVII. incendia dare, odio fæderis, ac popularium turbarum, quibus rependi istud enormis præmij debere non dissimulatâ mente, Arembergius judicaverat. Quo Bruxellis agente, continuis agrariorum apud Senatum regium querimonijs, effectum est, ut insolens miles, quem tumultuariè Arembergius reprimendis fæderatis collegerat, sacramento cederet, turpiterque & ex flagitio dimissus, Senatus regij lege, & post Edicto Margaretæ coërceretur. Ita fluitantibus per Frisiam cæterasque provincias rebus de maturando bello Philippus cogitavit, cuius apparatu Hispania etiam, & Sicilia cæteræq; Philippi ditiones perstrepebant. Quare veteranæ legiones omni ferè Italiæ orâ insulisque mediterranei maris evocatæ, quas in usum Turcici belli, aut retinendi per ea loca dominatus Carolus Philippusq; reges conscripserant. Tum Insubrum agros lustrandis copijs Ferdinandus Albanus (qui Barcelonâ Genuam Ligustici maris emporium cum triremibus adpulerat) designavit, parumq; à quartanæ paroxysmis, doloribusq; articulorum convalescens in Sebaudos, ac Allobroges, dein Burgundiam, & Lotharingos progressus, omnem exercitum (in quo decem Hispanorum millia fuisse Everardus Re danus notat) in agrum Luxemburgicum ditionis Belgicæ effudit, tabulasque mandatorum suorum flagitante Margaretâ exhibuit.

Strada notat in exercitu Albani octo peditum millia, & septingentos, equites mille & ducentos fuisse, Margaretamq; Duci adhuc per Insubriam agenti de attenuando exercitu scripsisse, minuendo terrori, & ne partes jam pacatis & resumptis obsequijs mites ad virtutum sicuti mos est, aut propellendam immanissimi ducis asperitatem resuscitaret. Hoc quoq; creditum fuit, metuisse Margaretam imperij sui & plus quam muliebris prudentiæ fructum periturum, si ferox Dux, & mandato, quod dedisse fratrem inconsulto impetu arguebat, subnixus atq; superbiens tantis cum copijs Alpium summitate descendens, Belgarum fines ac provincias ingrediatur, destructurus per vim & arma, quicquid illa consilio, & sagacitate profecisset. Neq; enim alia sperari posse, quam quod præter colluviem, quæ castra sequi solet, nobilium scortorum lixarumq; peritissimos belli, & clarissimos omnium gentium Duces, militesq; severitati admoturus sit, surrepturus sibi omnem gloriam, quâ fratri, & ut tacitè in litteris arguebat, ingrato provincias asseruisset. Igitur Margareta, etsi omnia, sicut in aulâ fieri solet, simulatione tegerentur, quo Caroli V. filiæ, & sorori regiæ quid honoris daret, in palatio regio salutatâ veteranos, quos Provincijs induxerat, per præsidia disposuit, indignantibus civitatum rectoribus ac legatis, tam aspera Præfecturæ initia, & invidiosam autoritatem, etiam gratulantibus assentantibusq; ex metu se ostendere. Ferunt duras superbasq; voces ex ipsius ore auditas, omnium rerum, quæ eminentissimæ dignitatis forent, arbitrium protulisse, traditumq; sibi à Philippo per Belgicam Frisiosque summum imperium haud obscuris indicijs declarasse Bruxellis. Traditumq; sibi à Philippo summum rerum per Belgicam Frisiosq; imperium haud obscuris indicijs ostendit. Margaretam quippe dominatus exsortem modicis tantum vulgaribusq; negotijs præfuturam solam imperij umbram, atq; imaginem retinuisse. Sibi curam Magistra-

ftratuum civiliumq; functionum commiffam, quibus privare modicè fu- clↃ. Iↄ.
fpectos queat, facili cenfurâ, fed quæ vitæ necifque poteftatem includat. LXVII.
Ad hæc urbes infidas & rebellium exemplis inhærentes arcibus armifq; coërcere, omniaq; poffe facere, quæ retinendam ad pacem regifq; fui jus tutandum conducerent.

Legati in Frifiam miffi. Dein fub exitum menfis Septembris Ioannes Carolus Antverpius, & Levinus Everardus in fuprema Mechlinienfi Curiâ Senator, Leovardiam iterum à Margareta miffi. Iis datum in mandatis erat, Senatum per Frifiam regium fecretum fui officij commonefaciendi, quo in exules, profugofque & eorum bona è decreto regis ftatueretur. Alij credidere, progreffo jam in Belgicam cum exercitu Albano, eos copiam mandatorum, quæ à Philippo rege Ferdinandus Albanus acceperat, clàm attuliffe, litterifque Margaretæ munitos durius adminiftrandi per Frifiam imperij præfcriptum regio Senatui exhibuiffe. Ioannes Carolus vir ob peritiam legum à morte Iulij Gelij (qui tum vitâ concefferat) procuratoris fifci, eidem tum Gelio furrogatus eft. Qui annus ut Frificæ libertati maxumè climactericus, ita annonæ exitialis fuit. Quippe Sole Tropicum Cancri ingreffo, poft Caniculæ exortu effervefcens aër, tantâ, & tam continua ficcitate attactus eft, ut toftæ per ardorem fruges uredine fyderis marcefcerent, ruptâque velut naturæ lege nullo ferè imbre, aut pluviâ fluens æftas annonæ proventum accideret. *Annona caritas.* Quamobrem Margareta Gubernatrix fpreta & fepofita Agrariorum Oppidanorumque lite poftremo (quod in Frifiam mifit) Edicto, affervari per Provinciam frumenta juffit, ne patente in vicina loco commercio, ut ante inclementiam cæli, ita caritatem frugum inops & egena plebes fentiret. Jam enim Ferdinandus Albanus crudele, & præferox imperium gerendis rebus applicabat, inftarq; feræ Belgicam velut faltum prædæ fæcundum ingreffus, rudimenta durioris virilifq; imperij muliebribus lenibufque Margaretæ confilijs obtendebat. Molles quippe à fexu fæminarum animos effe, pace aut fecundis rebus nonnunquam imperio pares, ingruente verò procellâ rerum oneri & periculis fuccumbentes. Nunc verò exedentibus vifcera ulceribus afperam manum admovendam, depurgandamq; impuri corporis fentinam validiore catarctico, ut integris adhuc partibus vigor fuus, & vis fpirantis moventifque animæ conftet, cæteras malo contactas, & vitiatas per confenfum ignis, aut ferrum abfumat. Adultos Belgicæ morbos extrema remedia expofcere. Id Philippo Regi, id fanctiffimæ Inquifitioni placuiffe, quorum uni parere majeftas veri legitimiq; Principis, alteri verò veneratio numinis compellat. Itaq; Ferdinandus Albanus à reftaurandis (quæ Carolus Philippufq; Reges fanxerant) Edictis, imperium orfus, Senatum quoque capitalium rerum conftituit, iftique judicum conceffui Præfidem fe defignavit. *Albanus Edicta promulgat.* Poft Lamoralium Egmondanum, & Philippum Montmorentium Hornanum velut ad confilium vocatos, in fecretum conclave fevocari, difcinctofque contra jus Ordinis & inani obteftatione ufos in cuftodiam dari juffit. Traditum litteris eft Albanum invidiâ gloriæ (quam Lamoralius Egmondanus Gallico bello fibi pepererat,) correptum, id mandati à Philippo rege clam accepiffe, eidemq; Egmondano, (ut & Aurantio ac Hor-

N nano)

CIƆ. IƆ. nano) ex Hispaniâ sententiam mortis, & destinati percussoris attulisse.
LXVII. Igitur Margareta Gubernatrix sagax fæmina, & ut ex Albani odio gratiam captaret, mense Sept. de assignatâ Ferdinando Albano potestate latius apud Frisios per litteras exposuit, ipsaq; æmulatione, ut Demetrius tradit, ergà Ferdinandum Albanum, aut tædio imperij ducta, missionem flagitavit. Quâ post impetrata, ne insalutatis provincialibus Italiam reviseret, v. Eid. Decemb. ad Ordines, Senatumq; per Frisiam regium litteras misit, quibus seriem, molestiamque gestarum

Margaretæ abitus. à se rerum exponebat: A pacis quippe, fœderisque Gallici pactione Belgicæ Frisijsque se præfuisse, veteri Principum fæminarum exemplo, quas ætate, aut bello olim compeditus Carolus Cæsar moderamini rerum admovisset. Ita primis Caroli annis Margaretam amitam, dein adulto jam Principe, & Germaniæ Imperium adepto Mariam sororem Provincijs præfectas magnarum etiam rerum capacem muliebrem sexum ostendisse. Cæterum omne imperij onus in spem Regij adventus à se susceptum, quem in Belgicam suam celerare primo, quo ipsa voluisset, tempore, Turcarum arma, ac infidæ Maurorum per Hispaniam res vetuissent. Istâ occasione usurpatum sibi diuturnius imperium, quo, etiam surgente per Belgicam tempestate, se non abdicasset, adjuta quam maxumè eorum consilijs, qui in partium novarum societates ægrius pertrahebantur. Quare nec spes suas redeundi in Italiam, nec Octavij mariti desideria explevisse, quin curasse potius, ut ad Ecclesiam Romanam, ac reverentiam regis licentiosa nonullorum ingenia redirent. Hoc modo bonum publicum domesticâ consuetudine ac matrimonij dulcedine sanctius habitum opimos post imperio suo fructus sedatam Belgicam attulisse. Quâ ipsâ quoque excedere medio in cursu rerum mens adhuc, neque consilium fuisset, nisi præter fragilitatem sexus continua invaletudo infirmum corpus labefactaret. Hanc causam maturati discessus, & longarum apud Philippum precum fuisse, quæ multo post tempore tantum valuissent, ut secuturus propediem Rex Ferdinandum Albanum in provincias cum imperio præmiserit, quod hac significatione, dum in consessu Ordinum non liceret, se deponere testaretur. Ita valere Frisios jussit, ac III. Kal. Ian. Belgicâ excessit octennis imperij, & compositæ fermè tempestatis gloriam

Albani crudelitas. suo Octavio reportans. Mox à discessu Margaretæ, velut amotâ consorte rerum, Ferdinandus Albanus in promiscuam sævitiem effusus, publica loca civili fæderatoq; sanguine implevit, nefariumq; excindendæ reformatæ multitudini fædus, ut ante Cambresij, ita postmodum Baionæ ictum optumus istiusmodi rerum minister executus est. Quare ne per Galliam, intestino bello tum flagrantem exules Belgæ cessante domestico questu foris sustentandæ vitæ stipendia facerent, omnes Condæi militiam secutos edicto revocavit, auxiliaq; insuper è Baionæ pacto promissa Catharinæ Mediceæ addixit, quæ Florentinæ gentis fæmina, per ætatem impuberis filij in procuratione regni tum erat. Tum ut melius res per Galliam procederent, ipse Albanus ducturum se auxilia promisit, quæ nec tanta in Galliæ regnum simul effundi, nec tam valido, & ambitioso exercitus Duce Catharina Medicæa versipellis fæmina volebat. Hoc modo modestè repulsus Albanus, Ioanni Lignæo

Arem-

Arembergio Frisiæ Præfecto, ducenda in Galliam auxilia demandavit, in quibus duo peditum millia, equitum mille & quingenti habebantur. Quæ expeditio ne improsperè succederet, Prid. Non. Ian. triduanæ supplicationes, & amburbiorum ritus Leovardiæ instituti, ut solennium votorum nuncupationibus repurgando à reformatis Galliæ regno, susceptum negotium promoveretur. Neque minoribus erga fæderatos odijs per ipsam etiam Frisiam Ferdinandus Albanus grassabatur. Is namque datis ad Senatum regium litteris, omnes singulosque exulum (quorum nomine consulares viros, & profugam præcipuè Nobilitatem censebat) Bruxellas ad III. Eid Febr. evocavit, ac ad dicendam causam adesse Educto jussit, quod v. & IV. Eid. Ian. ad campani æris sonum pro rostris recitatum concivium animos non parum commovit. Eo comprehensum erat, ut citati, nisi se sisterent, pro convictis haberentur, contumaciumque ac profugorum bona publicæ auctioni, & Fisco regio subessent. Idem dies XII. Kalend. Febr. per Benedictum Francetum apparitorem regij Senatus, viro Nobili Edoni Heringa, & Cornelio Fonckio Tribuno nuper ærarij dictus, locandarumque ædium potestas, quibus exules Leovardij profugerant, Thesaurario per Frisiam regio data. Tum stipendia per Hispanum quendam à Ferdinando Albano Leovardiam missum, militi assignata, militariumq; cohortium recensio Oldehovæ facta. Scribit Iodocius earundem cohortium tribunos à peculatu immunes non fuisse, multosq; per egestatem, & penuriam æris nomina professos, isti recensioni interfuisse. Idem tradit, circa ea tempora militem quendam, qui Arembergium Præfectum glande in Galliâ ictum nuntiabat, à Quirino Laceio captum, ac de sententiâ regij Senatus virgis cæsum, validumq; incendium non procul Hoca ac Haionis Cammingani domo subortum, ope civium militumque, qui in armis erant, repressum fuisse. Dein postrid. Non. Mart. Leovardiæ Tarquinij Vallesij viri Consularis nomen ex oppidanâ Curiâ per Edictum recitatum, quo noxij turbatæ civitatis motus, & receptio novi fæderis, ac simul religionis, isti viro tanquam moderatori omnium rerum imputabantur. Per eum conciliabula populi imperata, conventusque collegiorum institutos, ut consilium sacrilegio commodaret, templaque ac cœnobia nefandâ civilium furorum intemperie vastarentur. Prohibitum urbe regium militem, spectante & indignante ipso Arembergio, & portarum custodiam militi extortam, ac seditioso civi commissam. Ductos in subsellia novos sacrorum Doctores, & arma ipsis quoq; templis inlata, quæ non nisi jussu Principis & pro eius defensione haberi possent. Illi semel sacramenta dicta, illi nuncupatas supplicationes, ne desciscere quis à Philippo præterquam perduellis possit. Quapropter mandare ut Tarquinius Vallesius ad III. Kal. April. dein VII. & XIV. diem Bruxellis coram Ferdinando Albano compareat, rationem suorum factorum redditurus. Reperio in Historicis fragmentis clarissimi scriptoris A. Franckenæ, ijs ferè temporibus fædaratos nonnullos, & seorsim Anabaptistas (quod Anno 1565. etiam evenerat) supplicijs affectos, aliosq; squallore funesti carceris aut metu mortis absumptos, vitam finijsse. Inquisitores quoque ante ex pacto ablegatos, in Provinciam tum reductos,

Anno ClƆ. IƆ. LXVIII. *Albanus in galliam mittitur.* *Fœderati nobiles citantur.* *Incendium Leovardiæ.* *Accusatio Vallesij.* *Statutum in Anabaptistas.*

cIↄ. Iↄ. LXVIII. ductos, asperisq; edictis annuos exulum reditus interceptos. Horrenda quoque proscriptionis perduellionisque vocabula per Frisiam audita, durante avitâ libertate, à Francorum quoque temporibus, nostris majoribus ignorata, & cum robusto Principis imperio introducta, repertis ingenijs, quæ curas patrum, & sanctissimas pro retinendâ libertate sollicitudines, calumniâ teterrimi criminis fædarent. Unde in vicinis cæterisque locis factum est, ut summâ velut animorum desperatione (cum innocens quisque à supplicio, aut saltem eius metu immunis vix haberetur) relictâ domo, ac familiâ, urbibus pagisque excederent, agrestiumque ac barbarorum more, sylvis clausi ferinam belluinamque vitam latrocinijs simul ac flagitijs sustentarent. Quod ne per Frisiam fieret, quæ magnis arboretorum spatijs in Austrum se effundit, Edicto Albanus cavit, hominesque vitæ ac fortunarum incertos, à vindicandâ temporum iniquitate revocare conatus est. Quamobrem & Edicto Anni cIↄ. Iↄ. LXVI. XII. Kal. Maï. renovato, ullas copias intra Flevum Amasumq; flumina colligi, autorarique sub pænâ capitis vetuit, exulumque ac profugorum bona per Ioannem Carolum Senatorem fisco adjudicavit. Iussit quoque ut exulum cognati, propinquiq;, tum actuarij publici apud Prætorem Judicemvè, omnium bonorum, actionum, obligationum, pignorum, redituumq; professionem, sub pænâ legis, facerent, deque exulum statu ac conditione, Martinum Bergium fisci quæstorem docerent. In sacerdotum quoque religionem, mores, atque vitam asperè inquiri fecit, interdictâque ijs matrimonij societate, & omni quoque concubinatu damnato, cælibatus & continentiæ legem inculcavit. Id verò asperrimè vetabat; Ne cum perduellibus (ita enim Edictum habebat) ullum commercium esset, & ne mariti patrijs terris extrusi onera exilij solatijs conjugum levarent. Quapropter fæminas ad maritos commeare, sub pænâ fustigationis, prohibuit, deprehensosq; exulum custodiæ dari, & puniri ex Edictis præcepit. Sic ut domi oppressâ per vim patriâ intuta mansio, ita deligentibus exilia mutationes sedium, aditus atque itinera præcludebantur. Jumenta quoq;, navigia, & currus inspectoribus expositi, quo deserentium patriam consilia Senatus regius perverteret, & ne sæviendi materies multitudine fugientium minueretur. Mare etiam navigantibus invium quod præsidiariæ naves, aut plurimæ triremium per æstuaria vicini maris, aut ostia fluminum spargerentur. Quare & per omne Frisiæ confinium sparsi exules, præclusâ veniæ spe, rati, quod res erat, gloriosius fore bello miseriam finire, quam æternâ exilij sorte multari, divisi ante & palantes multis in locis confertim confluxere, communicatisque consilijs retundendam Philippi, præfectorumq; sævitiem, justis armis decrevere. Neque enim de jure armorum longum differebatur, apud homines gnaros, in quâ nati essent, suæ libertatis, & juxta immanis injuriæ, quâ peregrinis in terris inter ignotas facies trahere vitam cogerentur, honestâ fere morte peiorem. Idcircò Legatos ad Aurantium Dillenburgum mittere, ut bellum paret, promittere subsidia, & residuas adhuc in exilio vires, modo fæderatis socijsque Ducem se præbeat, quibus placuisset, aut fortiter in armis occumbere, aut dulcissimam patriam semel videre à tyrannis liberatam. Sed Principem Auran-

Legati ad Aurantium

Aurantium ultrò circumspectum & onera bellorum serio expendentem, multæ causæ, & inter has magnitudo hostium, & infirmitas oppressæ patriæ remorabantur. Adhæc imperium Germaniæ dubium, Cæsarem Maximilianum naturâ mitem, & nuper in Philippi aulâ misso in Hispaniam Carolo fratre male exceptum, Principes propinquos communis periculi metuentes, & impulsas magnopere exulum res criminabatur. Quin prolatandum potius bellum esse, dum defectio urbium quarundam Belgicæ habeatur, surgantque in ipsis patriæ visceribus validæ partes Philippi imperijs adversæ. Tum quippe opportuna exulum sociorumque auxilia fore, si domesticis populi armis externa se junxerint, omneque confestim robur se aperiat geminatis viribus pugnaturum. Quo Aurantij consilio belli quoque apparatus tam diu protractus est, donec irritâ omni, etiam Cæsaris Electorumque Imperij intercessione, post Philippum filium Secreto literarum extractum, & in Hispaniam abductum, ipse Bruxellas cum cæteris proceribus ab Albano evocatus, proscriptusque, suarum rerum & principis famæ, iteratisque exulum precibus motus, bellum decerneret. Quare Principum propinquorumque societatibus subnixus, Ioanneque Nassovio fratre, & ærario exulum (qui Embdam, Bremam atque Vesaliam Clivorum plurimi è Frisiâ profugerant) adjutus armis experiri statuit, Ludovicumque Nassovium fratrem, ac Gulielmum Bergensem habendis delectibus militum præfecit, quos Bergensis per Geldriam ac vicina loca, Ludovicus in superiore Germaniâ autorabat. Ita coactas tumultuariè copias expediri per Hassiæ, ac Westphaliæ fines jussit, Ludovicumque fratrem in Transamasanos Frisios amandavit, certus è majoribus Frisijs (qui Flevo Lavicâque terminantur) prompta auxilia adfore, & istius oræ nobilitatem ultrò mobilem in partem resurgentis iterum fæderis concessuram. Quare Ludovicus Embdam, urbem in ripâ Amasi fluminis sitam, ingressus, commeatum sibi paravit, copiasque Amasum fluvium transvexit, quem orto etiam Æquinoctij verni sydere, ac primo quoque Aprili (ut & per Frisiam lacus ac incilia) glacie obtectum fuisse, in notis suis Ioannes Tiara Iureconsultus annotavit. Fossam quoque Leovardiæ urbis ternis quaternisq; viris transitum dedisse, absumptisque pecorum pabulis, magnâ fæni penuriâ & simul caritate Frisiam laborasse. Sic traducto per Amasum milite, & in Reiderium agrum exposito, magna per urbem Leovardiam civilium animorum trepidatio fuit. Nam Pontificius quisque deprædicare periculum, ac non obstantibus Paschalibus ferijs (quæ in vigesimum April. diem tum incidebant) sarcinas, ac vasa colligere, & mox fugam parare, quam solæ stationes militum ad portas excubantium præpediebant. Illi confirmare animos, promittere securitatem, non esse eam fæderati exercitus magnitudinem, ut ad urbem adventurus sit, tot passuum mill. & intervallis locorum à Ludovico discretam. Intermediam adhuc Groningam urbem validam, & præsidio regio firmam, superandos Ludovico amnes, & locorum difficultates esse, quæ regijs adhuc copijs teneantur. Manendum itaque intra conseptum urbis, & rejecto levi periculo, imitandum esse exemplum fortibus viris semper usitatum, qui corpora & dexteras suas tu-

Marginal notes: cIɔ. Iɔ. LXVIII. — *Aurantij res.*

ClƆ. IƆ. telæ liberorum, atque conjugum objecissent, & si res poposcisset, LXVIII. gloriosa funera turpi effugio antehabuissent. Istis rationibus inducti cives qui Pontificij erant, domum ivere. Cæteris fæderi clàm adscriptis, (qui huc usque latuerant) excedendi urbe potestas facta, ne, si quando cum copijs ad portam Ludovicus, civitatis periculum duplicato hoste geminaretur. Tum in Frisiâ quæ Amaso Flevoque clauditur, multa prodigia, ac horrendæ species præliantium in aëre armatorum apparuere. Notat quippe Andræas Gryphius prætor Utingeranus, vergente Augusto paulum à medio noctis cælum velut colore sanguinis rubuisse, versusque ortum Solis æstivum, partes in justâ quadam planitie concurrisse. Copias quoque militares à cæteris discretas, seorsim tanquam auxiliares stetisse, aciemque exercitus, ab ortu venientis primam inclinasse. Tum agmen ab occasu descendens, terga fugientium ferijsse, ac victoriâ potitum. Itaq; tum primum funestæ partes per Frisiam cis ac trans Lavicam se aperuere, populique secessio, & rerum omnium apparatus instans bellum spectavit. Quare annonæ reique frumentariæ extemplo provisum, cautumque edicto; Ne quid frumenti aliudvè bello necessarium, Provinciâ exportaretur. Tum navigia, currus, equi undique per Grosbecium conquisiti, eductique præsidijs milites per finitima Leovardiæ loca & circa Bergumanos oberravere. Grosbecius namque decem & quatuor schlopetariorum manipulos, & sexaginta ex principijs delectos milites, Bergumum VIII. Kal. Majas ablegaverat, ne fæderati per ista loca provinciales armarent, ijsque copijs adscriberent, quas Hylco Martinius, vir magni animi, pro Ludovico Nassovio velut nomine Imperij autorabat. Ducenti quoq; milites, ductore Quirino Laceio Burano, Snecâ Columum missi, ut littore præterfluentis æstuarij, ac ingressu istorum locorum fæderatas copias prohiberet, quæ circa Doccomium & per Dongrios, ab Hommio Hettingha, viro è Frisicâ nobilitate, & assertore fæderis contrahebantur. Cæterum arce Weddanâ, expeditâ militum delectorum manu per Ludovicum Nassovium occupatâ, vulgatâque per Frisios istius rei famâ, altior adhuc metus Pontificiorum animos, & ipsum quoq; Grosbecium invasit. Qui propterea, ut dubiâ temporum fortunâ, procerum ingenia atq; voluntates introspiceret, Kal. Maijs vicinam nobilitatem ac primarios Leovardiæ viros, quos aut honor Magistratus, aut forensis eloquentia commendabat, in Curiam regiam convocavit, universosq; velut pro concione, hunc in modum adlocutus est.

Prodigia belli.

Oratio Grosbecij.

NON ignorare vos puto, Frisiam vestram post factionum tempora, Carolo Cæsare armis, aut bellis intactam, mutuâ populi concordiâ floruisse. Quâ ipsâ ut etiamnum viveretis, diu in votis habui, operamque, absente Arembergio, omnem impendi, ut fomes ulterioris dissidij tolleretur, ac Provinciam intra hanc omnia moderata, & quam longissime ab omni violentiâ essent. Cæterum, quia supra modum periculum excrevit, & commune concordiæ vinculum eorum defectione ruptum est, qui armis uti, quam parere regi suo malebant, restaurare hoc, quod datum mihi est, imperij validius cogor, cuius robur, lenitate & patientiâ fermè amissum erat.

erat. Quare volo ut sacramentum auctius, quam quod professi estis, Philippo regi præstetis, juretisque universi & singuli, non desciturος vos unquam à Philippo rege vestro, quacumque etiam de causâ, daturosque operam ut Præfectorum ac Senatus imperijs abunde satisfiat. Et quia metui potest, ut Ludovicus Nassovius Reiderios jam ingressus ac tert. vix lap. à Groningâ castra tenens nobis, & urbi huic periculum creet, censeo concordiâ opus esse (sine quâ propulsari nulla vis unquam potuit) & Leovardiam urbem communibus viribus propugnandam. Hoc ut faciatis, præstari fidem mihi hoc ipso conventu volo, ut in bellum iturus omnia hic composita habeam, & securitatis plena. Si qui verò sint, quibus id factu grave videatur, eos secedere jubeo, ac sua simul consilia & pericula expendere. CIↃ. IↃ. LXVIII.

Tum secedens nobilitas, in quâ Doco Martna, Hector Dekama, Hector & Goffo Abingha, Renicus & Vitus Cammingha, tum Siricius Donia erant, communicato cum Gysberto & Christophoro Aernsma, Feccone Rhala, & Ioanne Tiara Iurisconsultis, consilio, per eundem Tiaram Grosbecio respondit. Majores suos à multis annis, & deïn se ipsos Carolo ac Philippo regibus fidem obsequio fecisse. Itaque novo sacramento, dum vetus adhuc obstringat, obligare se non posse, facturos interim ad quæ teneantur è jure formulâque pactorum, quæ Carolus Cæsar & majores sui inijssent. Tum Curijs populi in Minoritarum templum evocatis, per Grosbecium, ore Graphiarij regij eadem, sed nulla successu, repetita. Quippe magnum murmur secedentis mox turbæ ortum, alienos à Grosbecij proposito animos ostendebat. Quare contegendæ iræ vix par, cætu effusus in arcem regiam se contulit, reducemq; post è Galliâ Arembergium, in ultionem contumacis populi instigavit. Refert Iodocius, nonnullis causarum in regio Senatu patronis, quod à dictione novi sacramenti abhorruissent, foro interdictum, & Hylconem, de quo dixi, Martinium, militum apud fæderatos conquisitorem, in cænobio quodam captum, una cum sex captivis Leovardiam abductum. Interim ne res per Leovardiam in incerto essent, & ne civitas foris cum Ludovico Nassovio, domi cum inimico cive certaret, Senatores regij firmandis populi in regem obsequijs privatorum domos adiere. Eos monere ac hortari, manerent in fide Philippi, inveteratumq; Austriæ Principum jus integrum illæsumque curent, fore alias, ut, cum novarum partium professione, fructum quoque delibent, novæ & non speratæ calamitatis. Spargi quidem Ludovicum tumultuariâ manu circa Amasi ripam per Provinciæ fines, cæterum facile debellandum, si concordes coëant cives, ac regis sui observantes, commune auxilium in exitium hostium vertant. Cogitarent Leovardiam Provinciæ metropolim vallo, ac fossâ circumductam sedem Senatus, & publicorum munimentorum vastationibus, ac rapinis exponendam non esse. Quin expenderent potius liberos, conjuges, omniaque divina ac humana concordiam & commune sacramentum implorare, quo salvo everti nequeat tot carorum pignorum incolumitas. Sed dubiâ & divisâ civitate parum profectum. Itaque Grosbecius Non. Maij. Groningam celeravit, lustratoque, quod Arembergius in Galliam iturus ibi posuerat, præsidio, quadringentorum

Responsio fæderatorum.

Senatus Regij pro Philippo moliziones.

rum

rum manum in cænobium Witteweruinanum duxit, ut Ludovicum ulteriore in Provinciam ingressu prohiberet. Cæterum territus Ludovici copijs pedem retraxit, relicto interea Groningæ Ioachimo Panseiro, qui regio nomine delectum ageret, tutandisq; Transflavicorum finibus plures copias conscriberet. Quas ipsas per eundem Ioachimum Panserum Marnium, in Harenum pagum post eductas ipso noctis obscuro à præsidio, quod Ludovicus Damnionæ locaverat, cum præfectis, primipilaribusque cæsas deletasque in fragmentis suis Historicis Cl. Franckena annotavit. Ludovicus namque redacto in potestatem Weddæ castello partem exercitus Dammonam miserat, ut propius Groningam suggressus, præsidiarios ad velitandum eliceret, metuque sui majore omnem Provinciam impleret. Itaque convocatis Dammonæ Transflavicanorum Ordinibus, per Tiallingum Eysingham virum è Frisicâ nobilitate, & juris scientissimum, commeatum atq; pecuniam recensendis copijs imperavit. Instare quippe aliàs militarium seditionum discrimen ostendebat, ac metuendum esse, ut miles è rapto stipendia faciat, magno Provincialium incommodo, quibus opprimendis non venisset. Solam enim populi libertatem sibi curæ esse, & non alio fine arma sumpta, quam ne Hispanus oppressum iret Provincias sanguine suorum madentes. Cuius furori ut modus ponatur, militem è Germania in Frisios duxisse, sed qui retineri in officio sine stipendijs non possit. Itaque militi stipendium, stipendio tributum deberi, ut disciplinæ militari locus sit, & intacti maneant eorum agri & possessiones, quorum interesset, Ne quid detrimenti. Tum petito deliberandi spacio Transflavicani Ordines Groningam ad Grosbecium profecti, mandata Ludovici exposuerunt, quibus tributa per Provinciam eum flagitare fidem faciebant. Quare Grosbecius Transflavicanorum Legatos in castra Ludovici se recipere, ac redimere pecuniâ periculum jussit, quod isti amovendo non aliud remedium superesset. Parvas quippe sibi copias & Harenâ clade accisas, tum infidum omne per utramq; Provinciam imperium expendebat. Itaq; Legati ad Ludovicum reversi, coacto repente per agrarios tributo, pecuniam assignavere, omnique insolentiæ parcitum est. Mox Groningani metu obsidionis ad Ferdinandum Albanum Legatos Bruxellas misere, qui auxilia rogarent, debili intra urbem præsidio, & maxumâ Transflavicani agri parte hostium copijs expositâ. Igitur Ferdinandus Albanus proclamata Carolum inter IX. Galliæ regem, & Condæum, Amiraliumq; pace, Ioannem Lignæum Arembergium Galliâ evocavit, ducendaque ei in Frisios auxilia commisit. Tum Carolus Brimæus Comes Meganus, qui mille, & quingentos peditum, equitum quadringentos ducebat, subsequi jussus, ac præsidia pleraq; Cisflavicanarum civitatum Groningam amota, quo Grosbecius, Non. Maij mensis absente adhuc Arembergio, præcesserat. Qui mox Gallico bello defunctus è Brabantiâ in Transisulaniam, post Frisios maturans IV. Eid. Maij Bergumanos, ac mox sex navigijs vergente in occasum die Leovardiam advenit, communicatoq; cum regio Senatu consilio, Grosbecium Groningâ per litteras acciri jussit. Is acceptis Prid. Eid. mandatis Groningam se recepit, ipseque Arembergius etsi affectâ valetudine, præ-

Regij cæduntur in pago Hareno.

Tiallingi Eysinghæ pro Ludovico oratio.

Arembergius in Frisiam redit.

præpediretur, salutato quoq; Senatu in Bergumanos, & post Groningam profectus est, decem Hispanorum, & post duabus cohortibus Quirini Laceï Burani, & Ernesti Mulartij in eandem urbem præmissis. Ubi compositâ, ut Cl. Franckena notat, militari seditione, nihil cunctandum ratus, exercitum omnem, sex tormentis campestribus instructus, Dammonam ducere constituit, quam Ludovicus Nassovius, ut ante dixi, plerisque cum copijs tuebatur. Quorum certior factus Ludovicus castra Dammonâ Slochterum movit, non metu, ut quidam voluere, sed ut sparsas istam per oram copias conjungeret. Quare Ludovici recessum, fugam ratus Arembergius, ocyus exercitum pergere jussit, compertoque è captivis (quos Ludovicus Harenâ pugnâ captos dimiserat) magnam in exercitu Ludovici commeatus penuriam esse, decertare prælio constituit, ad quod Hispani sive insito calore, sive pugnandi occasionem speculati, præfervidis studijs incendebantur. Sed instans & illunis nox castra diremit. Igitur, postero die, curatis militum corporibus Arembergius castra propius adduxit, exercitumque magno cæli ardore, adultum enim ver erat, ac armorum juxta pondere defatigatum apud Winschotum stare parumper jussit, præmissis confestim exploratoribus, qui de Ludovico cognoscerent, ac de situ Castrorum nuntiarent. Ubi verò per eosdem speculatores cognitum, Ludovicum nullo fugæ, ut rati erant, consilio, decertare prælio constituisse, animus Arembergij velut eventuri mali præsagio non parum elanguit. Quapropter differendum diem pugnæ ratus, moræ ac tarditatis suæ causam, tanquam apud milites concionatus in absentem Carolum Brimæum Comitem Meganum rejecit. Illum quippe vix diei itinere castris abesse, & postero die cum auxilijs adfore, quo cum Ludovico confligere auctæ vires & vegetior miles suaderent. Sed Hispanus præconceptæ victoriæ fiduciâ præceps, tum gloriæ ac prædæ juxta avidus, conferendas cum Ludovico manus incondito clamore vociferabatur. Quare Arembergius importuno militi obsecutus, confertam simul aciem in Ludovicum duxit, qui mediâ & arbustis circumseptâ camporum planitie tripartitum jamdiu exercitum justis ordinibus instruxerat. Schlopetarij etiam quadringenti per insidias positi, quibus mandaverat Ludovicus, ut sponte recedentes suos exciperent, insequentemq; festinantius hostem ex insidijs adorirentur. Quod consilium magnum pondus subsecutæ victoriæ attulit. Itaque Nassovij, & in ijs Ludovicus, & Adolphus fratres, impressione in equitum turmas, quæ paucæ circa Arembergium erant, factâ, mox volentes pedem retulere, donec constituto loco machinæ, & ingruens eques, tum locati per insidias schlopetarij Arembergici exercitus ordines conturbarent. Quibus luxatis versi in fugam Hispani promiscuâ cæde ceciderunt. Arembergius ipse, levi primum capitis vulnere accepto, mox equo, quo vehebatur, deturbatus, fortiter adhuc pugnans, ac nequicquam hostilis post dexteræ misericordiam implorans à gregario Ludovici milite, textore, ut tradunt, Bosumano, vel ut alij asserunt, à ligulario Franequerano, Zeugma dicto, confossus est. Cæteros frequens ijs locis uligo, altissimæque paludes absorpserunt, mille, & octingenti, una cum ipso Arembergio, in cæsorum numerum

CIↃ. IↃ. LXVIII.

Ludovici Nassovij cum Arembergio pugna.

Victoria.

cIↃ. IↃ. LXVIII. rum relati incruentam Ludovico (sexaginta enim tantum desiderabantur) victoriam reliquêre. Solus Adolphus, Ludovici frater, fortiter rem gerens inter Principes viros gloriosâ morte exspiravit, suique desiderium luctuosæ Nassoviorum domui reliquit. Cadaver eius Weddæ, ut & Arembergij fano cænobij Heiligerlæi, militaribus exequijs inlatum. Ita primam fæderati belli, ac Ludovici fœlicitatem fratris morte acerbior Fortuna pensavit. Tum ex Hispanis captivi laqueis enecti, communem adversi sortem pertulere. Reperio in notis A. Franckenæ, finito prælio Germanis parcitum fuisse, trecentosque captivos, qui post id temporis stipendia se apud hostem non facturos, Ludovico depacti erant, singulari clementiâ dimissos. Aberat non procul eo loco cum quinque cohortibus, paucisque equitum turmis Carolus Brimæus Comes Meganus, qui perceptâ Arembergij ac suorum clade celerrimâ fugâ Groningam abreptus civitatem, in quam ægre intromissus erat, exarmari fecit, veritus haud dubio ne adversâ Arembergicæ pugnæ fortunâ animi civium, novarum, ut solent, rerum ultrò avidi Fæderatis partibus se adjicerent. Iam enim illius cladis reliquiæ sine ullo ordine palantes, ac inermes circum urbem Groningam & per universam Frisiam spargebantur. Unde castrorum fusique exercitus opes, aurum atque argentum omne, tum arma, vestes, equi, trecentique currus vehendis machinis, cæterisq; rebus facti, victoribus cessere. Ludovicus victor, more bellicis Imperatoribus recepto, postquam locum pugnæ, sed sanguine hostium cruentatum spatio tridui insedisset, Dammonam se recepit, portumque Delphzilanum munijt. Tum Tiallengum Eysingham Iureconsultum, qui verba apud Translavicanos nuper fecerat, ac in comitatu Ludovici tum erat, domestico malo multatum fuisse reperio, omniaque eius bona immissis in domum militum manipulis, commentario perscripta. Notat Iodocius sex campestria tormenta, quæ Arembergius Groningâ abduxerat, Ludovico quoque obvenisse, ac quatuor cohortes peditum III. Kal. Iun. sparsas, & inermes Leovardiam profugas advolasse. Duas quoque cohortes, Snecâ prohibitas, ipsumque Grosbecium festino itinere modo Groningâ Leovardiam, deïn Leovardiâ Groningam revectum, reparandis per Frisiam rebus incubuisse. Idem Iodocius notat, clerum Leovardiæ hoc tempore ex omni inter Flevum, Lavicamque Frisia convenisse, ac de mittendis Ultrajectum Delegatis consultasse, quos Fredericus Scencus Teutoburgius, Archiepiscopus Ultrajectinus de mandato Ferdinandi Albani, promulgandis per omnem Diocæsin Concilij Tridentini Decretis Ultrajectum evocaverat. Litteræ XXII. Aprilis Ultrajecto datæ. Quibus responsum ab Abbatibus hunc in modum reperio.

Tiallengi Eysinghæ bona fisco decreta.

Illustriss. ac Reverendiss. citari nos denuò coram Metropolitana fecisti, & quidem, ut profiteris ex mandato Ferdinandi Albani, ut voluntatem regis cognosceremus, ac quid de Concilio Tridentino per Frisiam & Diocæsin publicando decreverit. Quæ evocatio etiamsi legitima foret, neque derogaret privilegijs nostris, & integrum nobis commodumq; foret ire, tamen non possumus hac in re imperio tuo ac mandato obsequi, cum sine totius provinciæ, cui innexi sumus, consensu nihil agi queat, quod ad plurium, imo ad omnium commodum atque utilitatem spectat. Tempus præterea breve, & per quam

quam augustum nobis præscriptum. Addimus vias ipsas, hostium copijs, quæ non longæ absunt intutas impeditasq; esse, nosque in perpetuo metu futuræ vastitatis, versari. Itaque extra fines regionis hoc tempore ire, & à monasterijs nostris abesse, valde grave & molestum nobis erit, quod ijs evenire solet, quibus de securitate præstari cautio, etiam per autoritatem judicij, non potest. Et quia tertio tantum Ordinum Frisiæ membro censemur, neque in fraudem sociorum nostrorum quid statuere possumus, petimus ut excusari nos sinas, quos alijs in causis reverentia tuæ Sedis obligavit. CIƆ. IƆ. LXVIII.

Post exequiæ Arembergio xv. Kal. Iul. Leovardiæ factæ magnoq; funebri apparatu præmisso, Pontificiorum præsertim in defunctum suprema officia eluxerunt. Cæteri credebant quod iniquior fœderi, & tot exulum conscientijs fuisset, divinâ ultione sublatum digno factis luctu prosequendum esse. Recordabantur quippe Arembergium eodem die, quo expeditionem molitus erat, viginti & octo cives exilio multasse, horæq; tantum spatium urbe excessuris singulari sævitiâ indulsisse. E Minnemijs Andream Wibrandium, Abbeæum Udium, cum filio, Vibium Allartium, ex Oldehovijs Elconem Valerium, Philippum Ioannis, Franciscum Capsarium, Douwonem Symonium, Witzonem Pistorium, Ioannem Thomæum, Riemerum Fabrum, Joannem Sagittarium, Petrum Stroierum, Sibrandum Tetardum, Heronem Hottingha, Cornelium Scandularium, Gabbeum Vitriarium, Henricum Clyncbylium, Buwonem Ielmerium, ex Hoecanis Ioannem Ieppenium, Franciscum Ioannis, Paulum Ægidium, Ioannem Æmylium, Thomam Thomæum, Siouckonem Fabrum, Elconem Leoninum, Ludolphum Nautam fuisse in horrendæ proscriptionis tabulis xiv. Kal. Iun. signatis reperio. Quorum exilijs justa propterea cæde satisfactum, illi interpretabantur, qui non ignorabant, sævos Principes vitæ suæ spatia ut plurimum infælici exitu clausisse. Post senescente Iunio mense, inermibus, quæ Leovardiæ oberrabant, à clade Heiligerlæâ copijs arma Antverpiâ suppeditata, ac quatuor cohortes (etsi dubijs animis, ac vultu contumaciæ propiores essent) Groningam præmissæ, subsequente ocyus Grosbecio, ut ulteriorem Ludovici progressum, & secundos rerum cursus remoraretur, quæ prosperis tum fatis in continente non tantum, sed in ipso quoque mari, & æstuario Amasi fluminis agebantur. Didericus namque Sonnoius acceptâ famâ Franciscum Boshusium Classi regiæ præfectum eadem classe Amasum flumen ingressum (ne commeatus in castra Ludovici Embdâ, aut è vicinis Frisijs perferretur) sociorum ope multas naves adornaverat, marique Frisico immissus onerariam quandam in anchoris stantem suam fecerat, fugatoque Boshusio ac direptâ hostium classe victor fœderatæ per Oceanum expeditionis primus gloriam reportaverat. Quibus rebus, etsi maxumè Arembergicæ cladis dolore, commotus Albanus captivæ Nobilitatis supplicia maturavit, animumque ultrò immanem, sed Ludovici Nassovij fortunâ efferum, Nobilitatis Belgicæ, Principumque virorum sanguine placare adnixus est. Quare ad Kal. Iun. pegmata Bruxellis extructa proclamatisq; in Curiâ feralibus sententijs, Batenburgici, reliquiq; Nobiles (inter quos è Frisijs Hartmannus Galama,

Exequiæ Arembergij

Nobiles capite plexi.

CIƆ. IƆ. LXVIII. Suffridus Beiemus, & Gulielmus Buma erant) capite plexi optumos in patriam affectus tristi eventu expressere. Capita, truncaq; corpora pinnis passim suffixa, & nobili patritioq; sanguine stillantia sepulchri quoque honore caruere.

Ita Ferdinandus Albanus, qui vitæ beneficium nobilissimis viris ademerat, communem quoque mortalibus terram eorum corporibus invidit, fædusque naturæ hostis, superesse odium, etiam amoto furoris sui pabulo professus est. Tum in Amoralium Egmondanum, & Philippum Montmorentium Principes viros, & Equites Aurei Velleris conversus ultimam ijs necessitatem denuntiari fecit, sententiamque mortis, quam clam ex Hispaniâ attulisse credebatur, sua manu perscripsit.

Egmondanus, & Montmorentius gladio percussi.

Egmondanus terror fulmenque Galliæ (prædicante id Mondulceto Caroli IX. Gallorum Regis Legato) primus cervicem gladio præbens, omne etiam moribundus fati solatium in gratiâ Philippi reponebat. Itaque orare eum, misereatur mæstissimæ viduæque conjugis, & undecim liberorum, numerosæque prolis fortunam, denique principis, sed miserrimæ domus sortem regia clementiâ levet. Se jam morti proxumum, neque ferendis extremis imparatum, hoc solo voto preces, & desideria finire. Ea codicillis signata, ac in Hispaniam transmissa, ultimæ sollicitudinis fidem implevere. Cornelius Gemma scribit, illum, qui dextrum sæpe Philippi latus clauserat, regij nominis imperio raptum laudabilique patientiâ in extremis usum, regiæ voluntati tanquam fato ac providentiæ se subjecisse. Tum Philippum Montmorentium Comitem Hornanum idem exitus abstulit. Capita fortissimorum Heroüm truncis recisa, ferreisque pilis imposita triste spectaculum, odiaque populi, & cricumstantium militum in Albanum auxere. Erant, qui meminissent post victorias Gallicis alijsque bellis partas eo in loco triumphales arcus inter applausus populi, sonantiumque cuneorum victoribus erectos fuisse. Nunc trophæa ipsa cæsorum debellatorumque hostium monumenta in usum fædissimi spectaculi conversa.

Præsagia cædis.

Is exitus Egmondani Hornijque Comitum fuit, quos summis olim honoribus decoratos, Carolique ac Philippi militiam à triginta annis per Africam & mediterraneum mare secutos autores tradidere. Addunt ijdem Gulielmum Nassovium Aurantium Principem, Willebrocano conventu eum eventum rerum Egmondano prædixisse; ac Gemmam Frisium Mathematicum eâ ætate celeberrimum, in Hornani Genetliaco fatalem illum casum è cæli constitutione, ac concurrentium syderum posituris observasse. Itaque eundem Montmorentium præmonuisse, præsentiam Albani, & forum declinaret, subductusque periculis pari cum socijs exilio privatæ securitati, & simul publicæ causæ consuleret. Cæterum mihi memoriam temporum revolventi observatum ut plurimum fuit, Tyrannorum sævitiem, & optumis quibusque imperatas mortes ab æternâ & immutabili providentiâ esse, fereque gentium libertatem, velut fato præfinitam, crebra supplicia, virorumque Principum neces tanquam tempestates venturæ serenitatis antecesisse.

Albanus contrahit militem.

Quamobrem vindictâ ulteriore Arembergicæ cædis exardescens Albanus, sparsum per omnem oram militem colligi imperavit, Carolumque Brimæum Meganum ab excessu Ioannis Lignæi Arember-

gij

gij Præfecturâ Frisiæ omniumque intra Flevum Amasumq; ditionum donatum, Groningam mox cum copijs ablegavit. Erico quoque Brunsuigio duo millia equitum levis armaturæ conscribendi potestatem fecit, navesque plurimas commeatu onustas prope Delphzilam stare jussit. Ludovicus verò castra ad Groningam metatus, copiarum partem in cænobio Selverdico locaverat, victoriâque velut uti nescius, otio, & insumendis stipendijs militem alebat. Unde factum est, ut gerendarum rerum magnæ occasiones elaberentur, ipseque Ludovicus, etsi Hoogstratani auxilijs adjutus, levibus tantum velitationibus cum Carolo Megano certaret. Adeò verum est adversa tolerari, prosperis vero corrumpi ingenia Principum, & fælicitate insolescere. cIɔ. Iɔ. LXVIII.

Albanus verò serio rerum apparatu occupabatur. Quippe præmisso in Frisiam Chiappino Vitellio cum decem cohortibus peditum, mille & quingentos Germanos, & Casparum Roblesium cum sex signis subsequi jusserat, præter eas pedestres copias quas Ægydius Barlamontius Hyergius ducebat. Quibus de rebus certior factus Ludovicus metuensque ne cum majoribus auxilijs Albanus succederet, misso præcone Chiappinum Vitellium ad conflictum provocavit, qui diem pugnæ necdum effluxisse mordacibus verbis respondebat. Innuebat quippe Vitellius Ferdinandum Albanum, mox cum valido excercitu adfore, & Arembergij manibus adhuc inultis opportunas inferias decerni. Quare Ludovicus qui circumdare urbem Groningam præ paucitate copiarum non poterat, Reiderio tantum & Dammonensi rivis obseptis, misso longæ obsidionis consilio, ut urbe potiretur, ad dolum conversus est. Itaque decem & sex milites, apud quos vitæ ac mortis nullum discrimen, & facile paratu omne etiam facinus videbatur, è toto exercitu delegit, qui armata corpora lineis camisijs contegentes, ac si è lectis dormitorijsque à milite Ludovici proturbati essent, ad portam urbis se contulere. Constituerant enim trucidatis vigilibus per vim portam occupare, & Ludovicum proxumè secuturum suis cum copijs intromittere. Sed sive fato, sive quod Ludovicus tardius cum auxilijs progrederetur, detecta res, Ludovicum successu consilij, fortissimum militem & animæ prodigum vita privavit. Pauci capti, Ludovicusque incertos rerum eventus animo volutans exercitum reduxit, quem Justi post Scouwenburgij, (qui mille schlopetarios, & quadringentos equites ductabat) diu sperata auxilia non parum roboravere.

Albanus bellum meditatur in Frisia.

Tum Ferdinandus Albanus collecto ex Italis, Hispanis, & Burgundionibus exercitu, XVII. tormentis instructus, è Brabantiâ, post Geldriam Transisulaniamq; peragratas, Covardiam, deîn Groningam advenit, multosque pontes traijciendo amni factos secum duxit. Quarum rerum famâ excitus Ludovicus castra Slochterum movit, multoque conflictu, cum Epirotis, qui eum ocyus insequebantur, equitibus, habito; etsi suffosso equo alterius beneficio servatus est. Itaque pugnæ instantis discrimen expendens relicto Slochtero Iemmingam in Reiderios duxit, castraque in Amasi ripâ metatus, opperiri hostem constituit. Deîn catarractas fluminis laxandis per agrum aquis aperiri jussit, ijsque intra alveum compressis (propterea quod flumen non nisi tempestate, aut æstu motum exundaret) à speculatorijs cohor-

Ludovici res gesta.

cIɔ. Iɔ. LXVIII. tibus, quas Albanus præmiserat, sed maxumè ignaviâ militum circumventus est.

Illi namque in ipso discrimine, aleam jacere, canere, potare, bellum lusu, periculum securitate miscere, lacerare signa, aut pro libitu deserere, eaque facere, quæ maturando exitio erant. Econtra celerare prælium Albanus, instigare Præfectos, hortari milites periculum in morâ esse, ne firmiore opere Ludovicus se circumdet, aut patente post tergum Amaso majora auxilia accipiat. Ita velitatione præmissâ graviore mox prælio partes concurrerunt, in quo schlopetarij ferè omnes (quos ad prohibendum ponte hostem à Ludovico missos Cl. Franckena tradit) fraude ac perfidiâ rustici cecidere. Is namque sexcentos tantum Hispanorum, cum jam tota acies instaret, ponti imminere, ac expeditâ paucorum manu repelli posse falsò nuntiaverat. Quare ad mandatum Ludovici progressi schlopetarij fæde decepti, & sustinendis exercitus universi viribus impares, accedente nitrosi pulveris defectu fædâ internecione deleti sunt. Nihilominus Ludovicus ordines instruere, monere militem sacramenti, iret in hostem jam in acie stantem, efferum sociorum sanguine, mox, nisi pugnarent, suo se pasturum.

Ludovicus verba facit ad milites.

Cogitaret illum, patriæ vastitiem, genti excidium, uxoribus liberisque (quos impotentia sexus ætatisque domi reliquerat) pejorem morte servitutem minari. Pugnarent itaq; quo solo præsens periculum vitari posset; aut gloriosâ morte, adversisq; vulneribus confossi instar fortium virorum cruentam hostibus victoriam relinquerent. Sed spretâ sacramenti religione contumax miles, (quem ex Oldenburgicis conscriptum fuisse, fidus autor notat) prælij puncto Ludovicum stipendia poscens pugnam detrectavit, cæsusq; aut Amaso flumini immersus interijt. Ludovicus post præstitum optumi fortissimiq; Ducis exemplum fæde à commilitonibus tandem derelictus, scaphaque Amasum transvectus in Transamasanos secessit. C. Gemma tradit, Germanos ipso instantis pugnæ tempore, stipendia importune postulantes, ferè ipsum Ludovicum prodidisse, eundemq; nudum vicinum flumen, istius artis peritiâ enatasse. Tradunt annales tantam in castris Ludovici insolentiam fuisse, ut miles majore flagitio dubium arma projecerit, an vexilla legionum discerpserit. Nonnulli beneficio fossarum inciliumque servati triduo post Embdam devenere. Justus quoque Scouwenburgius cum ducentis equitibus pugnæ subductus Bondam evasit.

Reperio in historicis narrationibus A. Franckenæ, D. Galama Frisicæ gentis virum nobilem, cum paucis fugientem plurimos hostium, qui acrius Ludovicum insequebantur; à suis disjunctos interemisse, refertumq; spolijs vitæ servatum. Ludovicus collectis sparsi exercitus reliquijs ad fratrem Gulielmum Nassovium Aurantium Principem se contulit. Duo millia illo prælio cæsa, prædaq; ingens victoribus concessa. Tum in victore exercitu stupra matronarum ac virginum omnisque insolentiæ exempla viguere, abactis è Reiderio agro XVIII. pecorum millibus. Annotatum quoque invenio X. Kal. Aug. (qui dies Jemminganæ pugnæ postriduanus fuit) Leovardios comparatis ad hoc curribus commeatum atque annonam Ferdinando Albano procu-

rasse-

rasse, eundemque Albanum victoriâ potitum VII. Kal. in Heileger-læum cœnobium, post Delphzilam atque Dammonam redijsse, quarum priorem deumbratâ novæ urbis formâ commutare velle imposito Marspurgi nomine credebatur. Isti namque rei Chiappinum Vitellium, & Paciottum Antverpianæ nuper arcis architectum, tum Iohannem Knijffium Groningensium Præsulem, consecrando templi loco delegaverat. Sed Groningensium precibus, ac Caroli Brimæi Frisiæ Præfecti intercessione condendæ urbis negotium omissum est. Quo tempore Margareta Marchica ab Arembergij mariti morte Bruxellis agens, ut defuncti memoriam innovaret, litteras in Frisiam dedit, proceresq; eius populi hoc modo salutavit. cIɔ. Iɔ. LXVIII.

LVCTVOSISSIMVM casum, qui mihi domuique meæ evenit, non ignorare vos puto, erepto terris Arembergio marito meo & vitæ fortunarumq; consorte. Qui cum pro PHILIPPO rege, pro tuendis agris finibusq; vestris, ut egregij exercituum Duces solent, mortem oppetierit, ita recordari vos credo quâ laude Præfecti imperium Carolo Philippoq; rerum potiuntibus gentem apud vestram obiverit. Quâ ex causâ sibi æternum decus peperit, fecitque, ut vos magno affectu vivum amaretis, quem mortuum desideratis. Itaq; & ego, dum in provinciâ vestrâ substiti, communem cum marito fortunam, & sortem experta, propensos in me animos vestros sensi, quos ut servetis etiam erga me absentem, & orbitate miseram obnixe peto. Ego certe, quæ maximam ætatis meæ partem vestro in solo, vestris in terris cum desideratissimo marito exegi, vos jure meritoque amavi, & ita quidem ut à sororis conditione non absuerim. Quin omne officium à primogenito filio, à reliquis liberis pignoribusque meis, paternæ, ut auguror, virtutis vestigia pressuris, expectate, ac pro certo habete Arembergicam domum, etsi tristissimo hoc casu infælicem, vobis addictam fore. Idem ut faciatis mihi liberisque meis, impense oro. Litteræ prid. Kal. Aug. Bruxellis datæ.

Similes litteræ à Johanne Roorda juris perito, qui in Comitatu ac aulâ Margaretæ Marchicæ fuerat, & tum causarum patronum in supremo Senatu Mechliniensi agebat, ad Deputatos Ordinum missæ, quæ Arembergij laudes prolixe enarrabant, & quantum doloris ex ipsius insperatâ morte Rex simul & provinciæ hausissent. Hoc etiam petebat, ut si forte ab Albano Philippi prorege, populus Frisicus ad comitium vocaretur, Frisij de defuncti justo temperatoq; regimine apud Albanum testarentur, eundemque Arembergium turbatissimis temporum, Philippi hostibus armatâ manu, atq; fortissimo exemplo restitisse. Tum de successione filij mentio injecta, petitumq; ut proximo comitio, quod Frisij habituri forent, eius ratio haberetur. Hoc verò dolebat Margareta, omissam esse à Frisijs doloris publici, quem ex morte præfecti sui facere debuissent, testificationem, Frisiosq; neglecto more, regis Gallorum, Bavari ac Lotharingi, tum Trausisulaniæ, Translavicanorumq; officia in complorando funere neglexisse. Non misisse legatos, nec expedivisse litteras solemnium testes, quod in illorum exequijs fieri soleret, qui præclaras bello paceque res gessissent, & qui laudabi-

clↄ. Iↄ. LXVIII. dabilis imperij finem egregiâ morte, & imitando posteris exitu cohonestassent. Ad quas Iohanni Roordæ responsum.

Litteræ tuæ nobis bene traditæ sunt, ex quibus desideria Margaretæ Marchicæ Arembergij viduæ cognovimus. Cuius memoriam ex gloriâ gestarum apud nos rerum sub Carolo Philippoq; quia amoveri non sinemus, ita testamur gravem nobis luctum acerbissimumque mærorem ex illius excessu obvenisse. Cui quoque condolère in animo habuimus, nisi incertis rumoribus evulgata mors fuisset, & nisi formidassemus Margaretæ luctum lugubri officio geminare. Cæterum, ut testemur de affectu nostro, quo orbam Marito Margaretam prosequimur, dabimus operam, ut apud Albanum, si conventum populi Frisici indixerit, & Præfecti nostri memoriam, actamq; cum laude ætatem, & juxta liberos superstites commendemus, ac ut filium paternæ laudis & imperij heredem habeamus. De reliquis petimus, ut mœstæ desolatæque viduæ, liberisq; nostro nomine omne officium promittas, fidemq; facias, nos Arembergij etiam à morte cultores filium liberosq; in spem futuræ successionis salutare. Neq; omittemus Ferdinando Albano nostrum desiderium exponere, quo favoris nostri amplissimum documentum extet. Litteræ Leovard. XV. Kal. Septemb. datæ.

Quibus confirmandis missi sub exitum Augusti ad eandem Margaretam Marchicam Ruardus Roorda, & Hero Ockingha, quo ægritudinem Margaretæ ex mariti morte conceptam, honesto alloquio levarent, opeq; Viglij Præsidis idoneum, si res adhuc integra foret, successorem Arembergio peterent. Quod in gratiam Margaretæ ab Ordinibus Frisiæ factum facile crediderim, quò filius, quem primo partu enixa erat, per Viglium & Legatos, paternam in dignitatem succederet. Quibus & hoc in mandatis datum, ut apud eundem Præsidem, de immoderatis fisci regij actionibus quererentur, nobilitatemque & simul locupletiores fiscali actione non in judicio regio, cæterum coram Albano conveniri.

Albani iter in Brabantiam. Tum Albanus Groningæ (quam v. Kal. August. pro more victoris à clero universoque Senatu magnâ pompâ exceptus intraverat) suspectâ civium fide validam arcem munimentum durioris imperij decrevit, locatoque ibidem valido præsidio, ordinatisque per Provinciam rebus Ultrajectum, & deïn in Brabantiam properavit, cui imminere magno cum exercitu quem in Treviris lustraverat, Gulielmus Nassovius, Princeps Aurantius dicebatur. Qui Trajecto post Rheno, deïn Mosa flumine, ut fraternæ ad Iemmingham cladis infælicitatem vindicaret, Ferdinandum Albanum apud Trajectum Mosæ loricâ castrorum clausum ad pugnam nequicquam evocavit, consumptus morâ, & annonæ penuriâ, *Exercitus in præsidia.* post seditione militum, (qui præfecti cæde nefarias manus imbuerant) fractus, in Germaniam se recepit, suamque & Ludovici fratris fortunam principis animi constantiâ toleravit. Deïn peracto Iemmingano prælio copiæ iterum in præsidia reductæ, ac decem cohortes peditum, quibus Ægydius Barlamontius Hyergius cum imperio præerat, per Leovardiam urbem, & suburbana loca iter fecere. Tres quoque cohortes è Valonum gente Leovardiæ noctem egere, posteroque die in Transisulaniam ablegatæ propriam illis temporibus sollicitudinem dubiæ

biæ urbi excussere. Tum Prid. Non. Augusti, ob Iemminganam Albani victoriam supplicationum dies, per omnem Frisiam institutus, eorumque nomina, qui Ludovici Nassovij partes illo bello secuti erant, ad Senatum regium perlata. Ita sursum ac deorsum prosperis juxta & adversis immistæ res per Frisiam fluebant, robustioribusque sensim nervis mutabile, & incertum eventibus bellum trahebatur. Pro cuius mole animum quoque Philippi jam diu exasperatum majora odia induisse, per ipsam quoque Hispaniam tristissima exempla & imperatæ Legatorum mortes docuere. Ioannem quippe Bergæ Marchionem, carcere, & ægritudine mentis ferme absumptum, post veneno extinctum, omnis fama asseruit; Florentiumque Montmorentium tentato nequicquam effugio apud Segoviam gladio percussum, infælicem Legati sortem explevisse. Quod factum pessimæ per omnem Europam aulasque regum famæ fuit. Hoc scilicet unum Philippo superfuisse, ut tot millium per Provincias sanguini fuso, & Principum cædibus, omni jure, mox etiam gentium violato, ipsorum quoque Legatorum nece adjiceret. Mox percrebescens per Frisiam rumor tot tristium rerum famæ superaditus Caroli Hispaniæ Principis mortem nuntiavit. Creditum fuit, eum secretis novercæ conloquijs, deïn consuetudine Belgicorum Legatorum Marchionis Bergæ, & Montinij usum familiarius, suspicionem proni in Belgicam affectus dedisse, & ab illo duriore Philippi patris imperio alienum, tutius mitiusq; remedium componendis civilibus turbis destinasse.

cIɔ. Iɔ. LXVIII.

Legati in Hispaniâ pereunt.

Caroli Hispan. Principis mors.

Borræus addit eum ab inimicis & paternæ aulæ assentatoribus fugæ aut similis consilij insimulatum, ac si per secreta cum Aurantio Principe literarum officiorumque commercia arripiendi per Belgicam, Principatus cogitationem cæpisset. Certè verisimile est, Carolum Principem in vigore ævi constitutum, nuperæque quo minus in Belgicam cum imperio iret, repulsæ haud oblitum, dignas filio regio curas agitasse, quibus inlatæ contumeliæ labem, æmulationesque inimicorum principe irâ, & opportunis vindicijs ulcisceretur. Cæterum Caroli arcanum per excussa, jussu patris, scrinia detectum infælici eum exitu, & juxta regiam domum magno infortunio multavit. Quippe severo patris imperio in carcerem datus, duriusq;, quam Principem filiumq; decebat, habitus incerto fine vitam clausit. Multi credidere eum fractâ per nervum gulâ, aut „ quod verius duxerim, lento veneno, ac mærore animi (nam utrumque tradunt) extenuatum, inlatumque præfervido balneo ruptis exolutisque venis exspirasse. Elisabetha Valesia Philippi uxor, Caroli noverca, intellectâ (quo cum consuetudinem stupri habuisse Philippus suspicabatur) privigni cæde, dubium, suo an alieno jussu extincta. Ita regia Philippi domus duplicis parricidij non obscura suspicione fædata.

Reperio in libris Edictorum Frisiæ, Philippum Albanum, qui ad Trajectum Mosæ castra tum tenebat, VI. Kal. Iul. de morte Caroli perscripsisse, Carolumque poenitudine suæ imbecillitatis ductum, post applicata eï morientium solemnia, glorioso & pio exitu decessisse. Philippi quoque jussu principi umbræ per omnem Frisiam ad V. Non. Octob. diem supplicationes decretas, Caroliquè exequias VIII.

Caroli honorarium funus.

CIƆ. IƆ. LXVIII. Eid. ejusdem mensis Mariæ Anglicæ exequijs assimilitas, funestis solemnibus, & lugubri pompâ celebratas.

Neq; Ferdinandus Albanus Iemminghanâ victoriâ ac prosperitate fortunæ elatior à statuendis quoq; immanibus exemplis cessabat. Quippe post præclaros per Brabantiam necatos viros, Culenborgiorum Comitum palatium quod Bruxellis visebatur, ob pactum in eo (de quo dixi) Fædus, ac conventus Principum habitos, dirui jussit, & ut ipse in conscientijs non tantum temporum, sed & monumentis quoque perennaret, poni curavit hoc ipsum cum inscriptione:

Monumentum diruti Palatij.

REGNANTE PHILIPPO II. CATHOLICO HISPANIARUM REGE, IN HÆREDITARRIIS BELGII PROVINCIIS GUBERNATORE FERDINANDO ALVARES TOLETANO, DUCE ALVÆ, MARCHIONE CORIAE, &c. DECRETUM FLORENTII PALLANTIS, COMITIS CULENBURGII PALATIUM, PROPTER DETESTANDAM IN EO CONIURATIONEM HABITAM, ADVERSUS ROM. CATHOL. RELIG. REGEM HISPANIARUM, STATUMQUE BELGII, SOLO ÆQUANDUM.

Deïn ne vestigia fæderis ullibi cernerentur, eiusque memoriam deleret necatis autoribus, omnes fæderi adscriptos qui in Frisiâ permanserant, VIII. Kal. Sept. edicto Antverpiam evocavit, intraq; trigesimum diem ad dicendam causam adesse jussit. In eorum numero, qui citati erant, Deitzius Wingia, Watzo Aylva, Wigerus Eelsma, Titus Hettingha, Tiepco Gosslingha, Tetardus Iellersma, Taco Galama, Sixtus Emingha, Schelto Tiarda, Sixtus Donia, Scipio Meckama, Serapius Galama, Ritsco Eysingha, Otto Herama, Oeno Grovensteinius, Lasius Heringa, Iorritius Hania, Upco Burmania, Edo Abbema, Idzardus Douma, Gellius Riddersma, Ioannes Bonga, Hesselus Emingha, Oeno Heringha, Horatius Unia, Ielto Eelsma, Gemma Burmania, Ægydius Iacobæus, Fredericus Offenhusanus, Franciscus Gerritius, Foppius Douma, Focco Eysingha, Erasmus Douma, Edo Gerbranda, Douwo Douma, Botto Emingha, Atteius Fernia, Alephus Iaersma, Aggæus Osingha, & Auco Unia fuere. Quos omnes asperitate fori, & magnitudine periculi deterritos, Fecconem Rhalam, & Georgium Godefridum in supremâ Curiâ causarum patronos Antverpiam misisse, qui suo nomine responderent, patriæ Historiæ jam

jam ante scriptor Bernardus Furmerius annotavit. Mox Frisicæ Nobilitatis clarorumque virorum nomina pro rostris recitata, damnataq; à Senatu Regio, & quo in populum exirent, templorum valuis, locisque publicis affixa, per omne Provinciæ Tribunal strepuere. Ita Epæo Doumæ, Francisco Eysinghæ, Wilconi Holdingæ, Piboni Haerdæ, Hommio Hettinghæ, Hesselo Oosthemio, Wigero Eelsmæ, Siuckio Eminghæ, Foppio Camstræ, Deitzio Wingiæ, Epæo Bootsmæ, Douwoni Glinzio, Renico Gerlacio, Francisco Hugenio, Menenio Sceltamæ, Hesselo Feitzmæ Husumano, & Hesselo Feytzmæ Peinsio, Edoni Heringhæ, Tarquinio Vallesio, Allæo Teiesio, Henrico Albartio, Petro Petræo, Gerardo Florentio, Fecconi Aysmæ, Gabinio Selsmæ, Gualtero Coquillano, Ioanni Symonio, Sibrando Sibrandio, Cornelio Cornelij, Siboldo Aysmæ, Iepponi & Suffrido Vrielsmæ, Theodoro Gulielmio, Leoni Symonio, & Tiberio Oenamæ Iureconsultis, Ebeo Tinckenio, Carolo Roordæ, Siricio Fungero Iurecons. & Cornelio Fonckio ærarij Tribuno sarcina fædi in Regem criminis imposita, hominesque innocentiæ perfugium, & secretum tutioris vitæ extra patriam captantes, ne quid illorum miseriæ deesset, in ipsâ patriâ per Philippi Senatum damnati sunt. Alij codices Iulium Heringam, Ioannem Bongam, Oenonem Heringam, Ielsonem Eelsmam, Ægidium Iacobi virum consularem, Alesum Aggemam, Gulielmum Bongam, Tiallengum Eysingam LL. Doctorem, Franciscum Hemmium, & Doconem Tetlæum Iureconsultos, Everardum Arckenium, Herconem Ruardum, Ludolphum Nautam, Theodorum Emskerckium, Ludolphum Sartorium, Petrum Textorium, Leonem Haniam ICtum, Popconem Roordam, Popponem Aggæum, Aggæum Henricium, Thomam Chirurgum cæterosque addidere, eosdemque feralibus proscriptionum tabulis per Frisiam circumlatos sui in patriam studij iniquum præmium reportasse. Nobiles quoque, Consulares, & patritiæ fæminæ, ut maritorum fortunæ, ita exilij consortes eâdem lege damnatæ, conjugalis lecti societate communem cum maritis injuriam sustinuere. Ita per arma, & simul judiciorum metus oppresso fædere, plenam inter securitatem Ferdinandus Albanus agebat. Qui propterea, excussâ omnis adversæ fortunæ curâ, more mortalium, fælicium præliorum, & simul enormis sævitiæ gloriam duraturis monumentis consecrare aggressus, de erigendo sibi Trophæo cogitavit, quod ex merito bellorum, & pacatæ Belgicæ se consequutum opinabatur. Quare per omnes Provincias, ut & Frisios, publicas supplicationes indixit, ut extruendo quisq; monumento fœdæ Tyranni famæ votum nuncuparet. Theatrales quoq; ludi alibi locorum instituti, gymnasticæq; concertationes concurrentium velut in pugnâ, militum triumphis atque ovationibus immistæ. Quare fortunæ suæ ac prosperitatis vix capax, trophæum ex solido captivoque ære (id enim addi placuit, arte sculptoris conflatum, cum superbâ inscriptione poni sibi jussit:

cIↄ. Iↄ. LXVIII. Fœderatorum nomina proclamata.

cIↄ. Iↄ. LXVIII.

Monumen. cum Albani

FERDINANDO ALVARES à TOLEDO, ALBÆ DUCI, PHILIPPI II. HISPANIARUM REGIS APUD BELGAS PRÆFECTO, QUOD EXTINCTA SEDITIONE, REBELLIBUS PULSIS, RELIG. PROCUR. IUSTIT. CULTA. PACEM FIRMARIT, REGIS OPTUMI MINISTRO FIDELISSIMO POS.

Quod monumentum ex æneis, ut multi putant, Ludovici Nassovij, quæ ad Iemmingham in Frisijs reliquerat, tormentis formatum, magnam eï invidiam paravit. Erant namq; qui arrogantis, & supra fortunam se habentis ingenii id factum interpretarentur, Ferdinandumq; Albanum, velut humanæ sortis oblitum, statuam æneam fallaci, & non stabili gloriæ, temerario & superbo consilio non prævisâ futuri adversitate consecrasse. Fluxas quippe & caducas rerum humanarum vices esse, nec eodem semper loco stare hominis fortunam, prosperis, ut plurimum, adversa miscentem. Idcirco XIII. Kal. Ian. grates, per omnem Frisiam Albani successibus in templis actæ, Trophæumq; Duci velut debellatis partibus erectum, minuendæ invidiæ publicâ supplicatione cohonestatum est. Etiam ne per Frisiam novæ partes surgerent, (quæ haud procul Monachozilâ in Translavicanis à fugâ Ludovici Nassovij parabantur) litteræ Senatus Regii ad Prætores Grietmannosvè per omnem Oostergoam datæ, quibus suorum finium curam gerere submovendis trans Lavicam Fæderatorum copijs jubebantur. Itaque campanum æs per confines Lavicæ amni Præturas pultatum, adactaq; ad sacramentum rusticâ plebe, dispositæ excubiæ ad claudendos viarum aditus stetêre. Ferdinandus quoque Albanus Nobiles Fæderatosq; Frisios ad VIII. Kal. Sept. jam ante Antverpiam evocatos, denuò citari per Edictum fecit, judiciumq; subterfugientibus extrema pænarum denuntiavit. Creditores quoque, & hypothecarios actiones in res bonaque exulum habentes, intra decimum quartumque diem Ioanni Carolo Fisci advocato exhibere obligationum suarum tabulas jussit, repetitisque per mensium intervalla confiscationum edictis solitudinem provinciæ paravit. Quare ejectis Frisia fæderis socijs ut animos cæterorum quoque domaret, primarias civitates trans ac cis Lavicam, Leovardiam atque Groningam, cæteraque per Frisiam oppida validis præsidijs obsepsit, quæ conterrendis ijsdem provincialibus in omnem lasciviam, atque insolentiam nullo coërcente effundebantur. Ablegatis namque in Transisulaniam quatuor Germanorum cohortibus, quas Groningæ post Iemminganam pugnam reliquerat, Gasparum Roblesium hominem Lusitanum, legionis Valonicæ Præfectum, cum VI. signis præsidio urbi esse jussit, eandemque gravi mille & ducentorum aureorum in singulas septimanas tributo assignandis militi

Ferdinandus Albanus citat fæderatos Antverpiam.

militi stipendijs exhausit. Post Magistratum omnem annuum ante edicto perpetuum fecit, corrigendisque per universam Frisiam (quæ Flevo Amasoq; clauditur) fæderatis, Carolum Quarræum virum equestris ordinis, & Brabantinæ Curiæ Senatorem, in Frisios amandavit. Qui confecto Leovardiæ, ob quod venerat, negotio, factaque Ioanni Carolo cognitori regio inquirendi potestate, Groningam properavit, sumendisque supplicijs se dedit. Quod duri judicis officium perdomandæ gentis Frisicæ, ac Transllavicani populi contumaciæ repertum nulli dubitabant. Tum de Elisabethæ Vallesiæ Philippi conjugis morte, fama in Frisiam perlata, confirmataque litteris Concilij Status Belgici continua tristium exemplorum nuntia ex Hispaniæ aulá & Philippi domo vulgavit. Quamobrem ad VII. Eid. Ian. dies Elisabethæ exequijs per Frisiam præfinitus, imperatumque à Philippo, ut solemnia funeris, & apparatus pompæ anteactis Caroli Principis exequijs convenirent. Ut scilicet privignum & novercam à suspicione perpetrati incestûs non immunes, ut violentæ mortis, ita exequiarum communio esset, tragiciq; regiæ stirpis exitus ijsdem officijs, & haud dispari fine signarentur. Tradit Everardus Reidanus scriptor eximius nimiam illam novercæ cum privigno familiaritatem fædæ & secretæ consuetudinis non leve indicium fuisse, Elisabethamque Vallesiam virilis sexus fætum immaturo, & quinquemestri partu ope medicantium, velut discutiendis uteri obstructionibus, clàm enixam, materiem sinistræ suspicioni præbuisse. Insolens namque & à lege artis alienum videbatur, fæminam utero gerentem, provectâ & jam vitali embrionis mole, sectionibus venarum, & purgantium pharmacorum exponi, motisque aut vacuatis corporis infirmi contentis, & fluxili humorum materie per violentas revulsiones vim visceribus inferri. Mox Ioannes Knyffius vir patritij apud Ultrajectinos sanguinis, profundæ eruditionis ac eximiæ autoritatis vir, Groningam missus, habitaque longâ cum Wittewerumano, mox Adoardico Præsule contentione, quod opulenta cænobia & jam temporum vitijs soluta luxu, suæ doti adjiceret in possessionem Groninganæ Sedis immissus est. Tradunt autores Knijffium antistitem modeste imperio suo usum, ducendisque populi animis validum flagrante apud Transllavicanos gratiâ viguisse, factaque cum Abbate Morimontio (quem Cistercienses Adoardici sumptibus quoq; Clarecampensium Præsulis Burgundiâ evocaverant) transactione annuam sex millium pensionem impetrasse. Apud Frisios verò, ut nuper Margareta Gubernatrice, ita illud negotium hoc quoque tempore de voluntate eorum protractum, qui Anno CIↃ. IↃ. LXIV. patrio juri ac libertati adversum, publico decreto pronuntiaverant. Quare Ferdinandus Albanus erectæ apud Groningam Sedis exemplo, tum præfractis populi moribus impulsus litteras in Frisiam dedit, in quibus, ut locum facerent Episcopo, severè hortabatur. Prolatam diu quippe rem pietati gentis & juxta saluti dicatam aiebat, hominesque publicè inquietos, velut in licentiæ regno, immodestis moribus & solutiore vitâ usos reverentiam excussisse Romanæ Sedi, & juxta Carolo Cæsari à majoribus tributam. Quod malum quia divinum omne atque humanum temerasset, clero etiam ipso per uberrima otia in luxum atq; super-

CIↃ. IↃ. LXVIII.

Elisabethæ Philippi Uxoris mors.

Knyffius Episcopus.

ANNO CIↃ. IↃ. LXIX.

clↄ. Iↄ. LXIX. superbiam prolapso, disciplinâ opus esse, quâ animorum illi morbi coërceantur, & in viam redeant humanæ mentes in devia errorum nimiâ licentia effusæ. Et quoniam antiquæ Ecclesiæ morbis non alio remedio quam ordinationibus Episcoporum, Censorumque subventum fuisset, ita rectè & prudenter Paulum, & Pios Pontifices Romanos cavisse, ut Provinciæ Belgicæ, quas frequentia populi ac commerciorum fortunâ ad magnitudinem rerum & simul vitiorum extulisset, crescente per prospera pravitate plures quoque Episcopi ordinarentur, Frisicæque genti multâ cænobiorum opulentia, & cleri otio in lubidinem ac luxum effuso, Cunerus Præsul decerneretur. Quare ne Philippi regis autoritati, ac sanctionibus Romanorum Pontificum quid decedat, hortari se, ac munitum mandato regio jubere, ut eundem Antistitem Frisij recipiant, & quidem ocyus, pareantque eï è formulâ ac præscripto Episcopalium tabularum, quas ipso Sedis natali in conventu Ordinum Frsiæ exhibiturus esset.

Quod Ferdinandi Albani mandatum, Margaretæ nuper Gubernatricis, validius tum fuit propterea, quod Albanus quæ decrevisset exequi etiam per vim, & arma certus confusionem omnium rerum, & tristes vindicias spreti imperij minaretur. Quare fundamentum ab eo tempore Sedi per Frisiam substructum, ipseq; clerus, etsi quam maxumè animis adversaretur, Ferdinandi Albani decreto post obsecutus est. Qui ut exercitum Philippi, cui cum imperio præerat, per Provincias sparsum, arctius sibi per stipendia pignoraret, de novo per Belgicam tributo cogitavit, populumque opibus validum, ac commercijs florentem, suis quoque viribus atterere conatus est. Igitur conventu omnium procerum Ordinumque Belgicæ (quo & Frisij advenerant) vergente Martio mense, indicto, multa de inopiâ regij ærarij & egentiâ subsidiorum præfatus, centesimam immobilium mobiliumque bonorum, & eorum quidem divenditorum vigesimam, mobilium verò commerciorumque decimam postulavit. Post de modis corrogandi per Provincias tributi latè disseruit, animosque præsentium Ordinum (quod in Hispaniâ suisq; ditionibus, magno principatus sui stabilimento haberi assereret) ad rei novæ famam perculsos pavore ac metu complevit. Itaque eorum nomine Viglius Zuichemus ex Aytanâ apud Frisios familiâ, vir regij Senatus præses, verba facere jussus est. Is erudita oratione; Non esse eam Belgicarum Provinciarum, quæ Hispaniæ sit, conditionem ostendebat, variandasque leges pro varietate locorum, aut naturâ gentium esse. Hispaniam namque vasto Oceano, & altissimis montibus clausam, suis è terrâ proventibus, latifundijsque fælicem esse, Belgicæ econtra provincijs per vicina sibi invicem emporia circumseptis, quorum fortuna non aliunde quam à commercijs & facili annonâ esset. Ideo Philippum Burgundum, laudatæ memoriæ Principem, commercijs ac annonæ omnibus modis prospexisse, quod amoto vectigalium onere parvo sumptu florens populus victitaret, & ubere cummercio subditorum suorum opes, atq; divitiæ increscerent. Inde namq; factum esse, ut in infrequentes primum habitatoribus Provincias, novæ velut omnium gentium coloniæ confluerent, omnesque nationes Gadibus & ipso Bosphoro, vel-

Albanus centes. &c. urget.

Viglius respondet Albano.

ut

ut terminis Europæ, conclusæ, in hoc terrarum centro, tanquam orbis latissimi emporio coïrent. Ita sciret Albanus Philippi Burgundi & posterorum curâ, ac populi immunitate res Belgicæ evectas, non aliter robur suum atque potentiam amissuras, quam si advectæ ex omni orâ merces decimâ parte onerum augeantur. Inde fore ut plurimæ familiæ in Angliam aut Germaniam migraturæ sint, desertâ Belgicâ, & ditissimis mercatorum novâ lucri cupidine novas sedes quærentibus. Idcircò, remedium supplendi ærarij regij non eo modo, sed à precario populi tributo (antiqui rogas appellabant) haberi posse, quod Principes summa semper necessitate accepissent, & quidem eorum assensu quorum interesset, salvas Provincias esse. Neque enim hoc peregrinum, ut imperare pecuniam Rex non queat, nisi convocatis proceribus, & consensu populi interveniente, quod longa temporum serie in Angliæ regno etiam ab Eduardi IV. ætate obtinuisse Cominæus fidus autor annotasset. Quod verò ad arcium (de quibus etiam Albanus monuerat) structuras attineret, eas modico sumptu pro ratione ærarij habendas, quin curandum potius ut refectis prioribus, quas tutandis finibus majores extruxissent, novarum cura evilescat, roburque regij imperij à fide, & obsequio subditorum potius, quam damnosâ exactione, & operoso munitionum sumptu habeatur. Hæc ferè Albano Viglium Præsidem reposuisse autor Demetrius. Famâ ferunt responso Viglij ita Ducem excanduisse, ut istiusmodi Præsides Vilvordam custodiam perduellium ablegandos diceret, Vigliusque aspectu ac horrore Tyranni, velut ultimam necessitatem denuntiantis, syderatione aut apoplexiâ feriretur. De Frisijs seorsim addi potuisset, Carolo Cæsari cessione Saxonicâ hæreditariâ Frisiæ Præfecturâ donato in subsidium, & dignitatem imperij asserendam, censum annuum, vectigales agros, portoria assignata, ut modus exactionibus, & avaritiæ Principum esset, & ne Provincialium facultates, ac ipsius quoq; ærarij opes, sola tuendæ servandæque adversus omnem vim libertatis remedia subverterentur. Interim fidem populi voluntario sæpe tributo detectam, Frisiosque, etsi juris sui retinentes, gratuitâ sæpe liberalitate affectas Principum res, atque impendia rerum præjuvisse. Hac tamen cautione interposita; Ne quid fraudis juri publico fieret, & ut omne validâ Principis autoritate, sive adulatione assentantium concessum, per attributam donationem, & beneficium populi rescinderetur.

CIↃ. IↃ. LXIX.

Albani indignatio.

Itaque tum populus immodicæ exactionis fastidio, per omnem Provinciam inquietus, majora consilia agitavit, sepultamque ante, velut torpidis animis, virtutem odio superbi Ducis exerere conatus est. Sic quos nec ante, ut Reidanus notat, sociorum fædera; aut exilia, tum vel maxumè puræ veræque religionis oppressio ad implorandum armorum subsidium excitaverant, sola fortunæ, & caducarum rerum cura ad defensionem patriæ instigavit, libertasque veteri mortalium ingeniorum morbo, infra opulentiam habita, conservandarum rerum familiarium cupiditate, & simul sævitiâ dominantium revaluit. Quamobrem Senatus per Frisiam regius perceptâ populi per omnem Belgicam nova inquietudine præpediendis clandestinis conventibus se dedit, omneque cum profugis reformatisque commercium Edicto iterum sustulit. Cavit

Criminatio Populi.

cIↄ.Iↄ. LXIX. vit quoque, Ne peregrinis ullis aut advenis, nisi quibus testimonia Magistratuum Presbyterorumvè data essent, ulli per Frisiam agri aut prædia locarentur, adduceret urque in discrimen Regis imperium deletis partibus securum. Reperio in notis incerti autoris, Iulium Botniam virum nobilem ex hoc ipso Edicto à fisci regij patrono accusatum damnatumq; mulctæ loco totum prædium dependisse.

Mox Albanus PHILIPPI decreto Madriti in Hispaniâ VI. Eid. Maij perscripto, Edictum in causâ Religionis à CAROLO Cæsare Anno cIↄ.Iↄ.L. publicatum, ac à Philppo primis Principatus sui annis confirmatum, renovari per Frisiam jussit, omneque rescriptum spem, aut saltem speciem clementiæ præ se ferens, ob retardatum exactionis gravissimæ consilium rescidit. Ut scilicet titillante gloriâ ferox, & inflatus regni sui, aut futuri dominatus imaginem ostenderet, fatalemque & præfractam feritatem desperationi, & post virtuti gentium, Principumq; præsterneret.

Aurantij apparatus mari. Quamobrem Aurantius notato populi per omnem Provinciam murmure, ad alia consiliorum se convertit, damnaq; exautorati ad Mosam exercitus reparaturus, relictâ continente mari experiri constituit. Creditum fuit Casparum Colignium Gallici maris Præfectum istud consilium suggessisse, ac si de liberandæ Belgicæ remedio opportunitate maris portuumque benignior Natura prospexisset. Itaque Aurantius misso in omne confinium ad exules fæderatos. qui Embdæ, ac Vesaliæ Cliviorum latitabant, Ioanne Basio Iureconsulto homine Frisio subsidia gerendis rebus flagitavit, novique consilij prudens secretum apud exules sociosque exposuit. Quorum res etsi duorum annorum exilium, & erogata jam ante in Principem subsidia accidissent, tamen amor patriæ, & in eam reditus præconceptæ spes, ad officia pietatis exulum populum accendebant. Idcircò Aurantius pecuniâ turbæ exulantis, tum suo, ac propinquorum ære sublevatus navalem expeditionem adornavit, validamque classem toto mari, quod Balthicum Caledoniumque tangit, adulto autumno sparsit. Tum ne nautica pubes, aut classiarius quisq; sine disciplinâ ageret, peiraticævè se daret, leges classi suæ præfixit, sociorumq; rebus abstinere jussit. Eorum quippe nominè Romani Imperij, Galliæ, Angliæ, Sueciæ, Daniæ, & Vandalorum subditi censebantur, quod pro ijs aut religio fæderum, aut spes auxiliorum intercederent. Cæterum libero mari increscens libertas mox licentiam factura alieni cupiditatibus nauticam, & efferam pubem implicuit. Quare haud procul Flevi ostio, qua in mare delabitur, majores Frisios, & Flevolandiam interluens, Vandalicæ naves direptæ, fususque latè per terras & maria terror, omne confinium implevit.

Quare non uno comitio instruendis præsidiarijs navibus instituto, magnæ exactiones factæ, & imprimis à populo civico quem Senatus Philippi, tutando à prædonibus mari, istâ tributi specie prægravaverat. Qui idcirco libellum supplicem, evulgatâ per civitates ac oppida decreti oneris famâ Carolo Brimæo Præfecto, & Senatuj regio offerri jussit, deq; rei iniquitate prolixe conquestus omne civilis concordiæ vinculum istâ onerum inæqualitate tolli criminatus est. Nimi-

os quippe in sumptus illud adornandæ classis consilium excrescere, quibus sustinendis oppidani pares non forent. Multa namq; per Frisiam oppida annuis reditibus destitui, mercaturam ab urbibus in agros transferri magno illorum incommodo, quos præter pecuniæ nauticæ subsidium, militare quoque tributum, & grassantis pestilentiæ lues exederet. Interesse tam agrariorum, quam civium, ut mare liberum sit, ac commercijs floreat, & ut piratæ circa ostia fluminum, & per æstuaria grassantes præsidiariâ classe, & per vim militum comprimantur. Ita per Hollandiam & Translavicanos fieri, quo publica maris securitas publico & communi ære præstetur. Cæterum Senatus regius illud sustinendæ classis impendium oppidanis assignavit, solamq; subsidij ab agrarijs præstandi spem ac pollicitationem fecit. Invenio in actis eosdem agrarios, salvo tamen jure suo, quinque aureorum millia, præter ordinarium tributum regiæ quoq; necessitati decrevisse, magnasq; contentiones in causâ tributi exercitas, modo regium Senatum, modo Deputatos Ordinum fatigasse. Sex quoq; Carolæorum millia mense Octobri petente Carolo Brimæo, regijs usibus decreta, eiusdemq; Brimæi interventu in collatione tributorum urbicos Magistratus cum agrarijs convenisse. Eundem quoque Brimæum trium millium honorario donatum, sive conciliando novi rectoris favori, sive ut prima imperij initia liberalitate populi probarentur

CIƆ. IƆ. LXIX.

Albanum verò ut exigendæ centesimæ decimæq; pertinax studium, ita constituendæ per Frisiam Sedis acre tum desiderium incitabat. Quamobrem inversis metu periculi, an potentiâ jubentis dubium, populi Frisici ingenijs, Cunerum Petrum, natione Zelandum, & Lovanij tum docentem Episcopum è Bullâ Pij IV. Pontificis (quam is Romæ VIII. Eid. Mart. Anno CIƆ. IƆ. XLI. Francisco Sonnio Legato Regis communicaverat) ordinavit, eique diploma, & administrandæ Sedis rationem XVIII. Kal. Decemb. Bruxellis præscripsit: Ea istiusmodi erat:

Albanus Episcopum introduci vult.

EPiscopo fiduciariæ à Philippo Rege, & Ferdinando Albano, ad Archiepiscopum Vltrajectinum, & Monasteriensem litteræ dabuntur, quibus de Sanctione Pontificis, & jurisdictione novi Episcopi doceantur.

Episcopus mandatorum Tabulas exhibebit Præfecto, & Senatui Regio, qui eum coram religiosis D. Viti, & præsente Magistratu Oppidano in possessionem Sedis mittent, & ad quos isto nomine litteræ dabuntur.

Episcopus introductioni suæ diem præfiniet, deductusque, clero a Præfecto, Senatu Regio, Magistratu, ac vicinâ Nobilitate in Cathedrale D. Viti fanum juramentum dicet, è formulâ isti actui præscriptâ.

Religiosi ad D. Vitum obedientiam vicissim Episcopo promittent; si gravati id fecerint, quod Vltrajectino obligatos se censeant, litteris approbatorijs Vltrajectini, & bullâ Pontificis se muniet.

In possessionem Sedis missus conciones habebit, populum in Catholica Religione erudiet, visitabit Ecclesias, inque cleri oppidani mores, & doctrinam Presbyterorum inquiret, cum potestate morum religionisvè suspectos corrigendi, degradandique.

Ordinem quoq; mendicantium curabit, ut ritè doceat, scandalaq; ac errores Religionis emendabit.

cIↃ. IↃ. LXIX. *Locis vacantibus pios eruditosque pastores aedituosque dabit, scholarumque non tantum Leovardiae, sed per omnem Frisiam curam geret, ac quid doceatur, expendet.*

De consilio Pastorum, Magistratus oppidani Seminarium è praescripto Concilij Tridentini constituet.

Librariorum officinas lustrabit, dabitque operam ne quid habeatur tolereturvè, praeterquam quod Edicto Regis congruat.

Concilij Tridentini decreta promulgabit, si non omnia, saltem ea quae Doctrinam spectabunt, & ad captum populi erunt.

Et quoniam, quo minus id jam ante ab Archi-episcopo Vltrajectino factum esset, per Senatum regium stetisset, aliter hac de re edoctum, ita velle ut Concilium Tridentinum pro sanctione Pontificis, & ex Decreto PHILIPPI *Regis vulgetur.*

Dabit operam Episcopus, ut Clerus Edictis PHILIPPI *regis de Religione pareat, contumaces in carcerem mittat.*

Magistratum aliosvè ijsdem Edictis non parentes, ad Senatum Regium, eo tardo aut connivente ad Praefectum Provinciarum deferet.

Episcopus Abbatias collegiaque monastica utriusq; sexus visitabit, tam ordinario jure Episcopo subjecta, quam è potestate sibi à Romano Pontifice datâ.

Vetustate, aut incuriâ collapsas aedes sacras refici curabit.

Officium facienti Episcopo Praefectus Senatusque Regius omne subsidium praestabunt, & si res exigat, plures nomine Regis adjungentur.

Laurentius Decanus ad D. Godelam comitem Episcopo se dabit, eïque dum singula paret, à consilijs erit.

Episcopus in omnes Fideï ac haereseos suspectos inquiret, jureque cum ijs aget.

Integros ab infectis discernet, regioque Senatui in Magistratuum creatione operam commodabit, delectumque praescribet.

Et quia Sanctitas sex beneficia Sedi assignavit Cathedrale D. Viti fanum, Abbatiam Horti-Mariae, tum Canonicorum Regularium Coenobium apud Bergumanos, & Praepósituram Bolsuerdiensem, adnitetur Episcopus ut beneficia Sedi applicet, exigenteque necessitate, tueatur se procuratore fisci, & diplomatis Pontificum, ac ipsius Regis mandato.

Eiscopus omnia singulaque faciet, quae ad conservationem Catholicae Religionis, quietem & pacem publicam spectare judicaverit.

Haec Ferdinandi Albani manu signata, & è Bullâ Pij IV. Pontificis excepta, eïdem Cunero tradita. Itaque Cunerus mandatis Pontificum, Philippi regis, & Ferdinandi Albani instructus x. Kal. Febr. (ANNO cIↃ. IↃ. LXX.) Lovanio Grudiorum civitate excessit, confectoque decem dierum itinere Leovardiam pervenit, quâ in urbe primus post tot saeculorum ambitum Episcopatum inchoaturus erat, nullo populi favore, caeterum sola dominantium potentiâ subnixum. (*Episcopus Leovardiam advenit.*) Mox à Segero Grosbecio viro Nobili, (qui agente apud Tansisulanos Carolo Brimaeo Comite Megano Frisiae Praefecto vicarium per Provinciam imperium gerebat) in arcem regiam evocatus, noctem in eâ egit, dieque postero in urbem effusus, stipatusq; multâ procerum frequentiâ in Cathedrale D. Viti templum à Grosbecio deductus est. Deïn celebrato postridie sacro, diem epulo clausit, ad quod ex omni Provinciae orâ primores gentis evocaverat.

caverat. Ut scilicet novi & diu Frisiâ arciti muneris invidiem geniali festivitate elevaret, spectarentque Frisij hominem sacris operatum à vino, aut convivalium dierum cultu non abhorrere. cIↃ. IↃ. LXX.

Mox Bergumanum in Cœnobium, quod doti Sedis applicatum, istius loci Præsul & vicina Nobilitas indignabatur, secessit, litterasq; Ferdinandi Albani manu VII. Kal. Decembr. signatas, Præsuli exhibuit. Litteræ habebant.

Misimus litteras nostras ad regis Senatum, eiq; potestatem fecimus, quædam exponendi, quæ ad utilitatem publicam & simul Regis spectare videntur. Quapropter peto, & nomine regis mando, ut ijs, quæ denuntiabuntur, pareas, faciasq; fidelis subditi erga regem officium, quo id è re suâ esse censuit.

Quas litteras & simul Senatus regij declarationem, etsi ut iniquam respueret, Præsul ita rescripsit.

CÆnobium nostrum Episcopo tradere nostræ potestatis non est. Subjecti Capitulo Windesimano cuius membra sumus, multa à Pontificibus privilegia, multas immunitates obtinuimus à sacris Concilijs & ipso Carolo Cæsare, post ab ipso Concilio Tridentino approbatas. Quod ad sacramentum attinet, id Præsidj nostri ordinis diximus, quod separari nos ab eo socijsq; non sinit. Adhæc Ordinibus Frisiæ innexi antiquâ & veteri societate, & ita quidem, ut nostro arbitrio hoc negotium agi non queat, & quoniam Regi eiusq; Præfectis & administris semper ab officijs fuimus, ita periniquum est, Cænobium hoc everti, plurium familiarum nutricatui, quæ in solo hoc sterili numerantur, iterq; Groningam versus facientibus inserviens. Taceo reditus nostros largitionibus pauperum accisos, & ita quidem ut vix duo aureorum millia quotannis faciant. Itaq; frugalitatem professi, & inculpatum vitæ otium obeundis sacris dedimus egimusq; ut ad exemplum exorbitantis alibi cleri decens disciplina hoc in loco vigeret. Nullius criminis factiq; conscij sumus. Quare jus nostrum Episcopo cedere, neq; Ordinis nostri regula, nec Pontificum Conciliorumq; diplomata admittunt.

Libellus quoq; supplex pro Præsule regio Senatui ab Ulpio Heemstra, Frederico Arnoldio, Bruchtio Altæo & Adriano Cronenburgio oblatus, invalidis in totum rationibus, quæ irati regis imperio & superbi dominantis asperrimo jussu subvertebantur. Ex quo etiam factum est, ut in ipso quoq; Philippi Senatu juris quasi dicundi officia cessarent, partiumq; odio, aut gratiâ corruptum judicium culpabili mora, sicuti per Iustitium, extraheretur. Quod cum in Pelgromio Indikio prætore nuper regio, multorum criminum facinorumq; insimulato, fieret, litteræ ab Ordinibus ad Philippum & illius Proregem datæ, quæ Senatum regium puniendis improbis tardum non vanâ neglecti juris suspicione gravabant. Itaq; Albanus Philippi nomine Senatum increpavit, datisq; Antverpiâ XIII. Kal. Febr. litteris eundem aspere sui officij commonuit. Tum ne ipse frequentioribus judicum suorum accusationibus fatigaretur, ipsi quoq; Pelgromio, quamvis severius Philippi imperium odio libertatis probaret, jus dici à Senatu mandavit, integritatemq; regio, judicio, etsi, ut multa istorum temporum acta arguunt, partium affectibus obnoxio, adstruere conatus est. Reperio

cIↄ. Iↄ. LXX. in actis Episcopalibus nobilem quendam, & in dignitate prætoriâ constitutum, nobilissimæ virginis amore captum, eam contracti secum matrimonij insimulavisse, Quæsitoremq; rerum fiscalium utriq; reo in foro Episcopi actionem intentasse. Episcopum quoq; ipsum in Divæ Annæ Cænobio, quod urbi Leovardiæ in ortum Solis æstivum est, pro Tribunali sedisse, invocatoq; Christi nomine, utrumq; reum, demandato in futurum silentio, absolvisse. Quæ res, quia amplitudinem regij supremiq; judicij, quod Carolo Philippoq; regnantibus, matrimoniales controversias cognoverat, minuere, & simul licentiam juvenilium ac sæpè inanium amorum videbatur, primo quoq; dominatus Episcopalis tempore odium eï conciliavit.

Post v. Kal. Mart. promulgatis, ut jussus erat, Concilij Tridentini Sanctionibus Cathedralem Sedem ad D. Vitum posuit, locumque velut nupero motu populi profanatum lustro adspersit. Senatus quoq; regius Antonium Lavailium, Petrum Frittemam Senatores, & Ioannem Carolum Fisci Advocatum è suo cætu delegavit, qui de dignitate & personâ Episcopi apud populum agerent. Scribit Suffridus Lavailium speciosâ & gravi oratione verba fecisse, ac ad obedientiam Sedis quosq; hortatum, præsidium Regij Senatus eïdem Episcopo addixisse. Idem Ioannes Carolus vir eruditus nomine Philippi fecit, modo ne Principis jurisdictio, aut jura Majestatis regiæ arctarentur. Ita in possessionem Sedis immissus Cunerus, beneficia doti suæ adjecit, capitulumque, ut vocant, decem & sex Canonicorum, quos Laurentius Metrius Sylvæ-Ducensis introduxerat, suspectis populo solemnibus, erexit. Post III. Non. Martij Statuta quoque & ordinationes erecti Capituli vulgavit, faciendisque sacris, tum fundendis ad Deum precibus, hymnisque tempora constituit. *Synodus per Frisiam.* Tum VII. Kal. Maij Synodus per Provinciam omni clero indicta, ac tridui spatio Leovardiæ celebrata, designatis è regio Senatu Senatoribus, Petro Frittema, & Foccone Rommartio, qui sanctiones Concilij Tridentini sartas tectas curarent, Præsulique Cunero una cum Archi-Diacono Dominico Benedixio per universam Frisiam in visitandis Ecclesijs operam, atque autoritatem præstarent. Ita Episcopus, mense Iulio, adscitis in comitatum Senatoribus regijs, Oostergoos, Westergoos, Sylvestres, ac Oppidanos adijt, intactamq; tam diu invidiâ Sedem habuit, donec in luxum, ludicraque, ut memorabo, prolapsus, suam juxta & novæ Sedis existimationem fædiore vitâ indignisq; Episcopo moribus attaminaret. Ivo Ioannis, de quo ante dixi, quod Anno cIↄ. Iↄ. LXVI. in Romanâ religione perstitisset, Cathedralis Ecclesiæ Decanatu ornatus est, quam Postrid. Non. Iul. subsecutâ nocte audaci sacrilegio expilatam è Tiaræ notis Borræus meminit. Refert quippe argenteas capsulas duas, cum quatuor vasculis olearijs argenteïs sacrario extractas, perpetratumque crimen, tentatâ nequicquam inquisitione, velut eâ, quâ acciderat, nocte contectum mansisse. Quod facinus confirmando edicto causam post dedit, *Edictum in sacrilegos.* Carolumque Brimæum Frisiæ tum Præfectum, ut & ante Grosbecium, in sacrilegos statuere compulit. Circa quod temporis exules Frisios (ut & è cæteris Belgicæ Provincijs) Spiram Nemetum ad comitia Imperij, quæ Maximilianus II. eo in loco ordinave-

naverat, profectos Borræus tradit, Cæsariq; Maximiliano & Germaniæ Electoribus hun in modum supplicasse: cIↃ. IↃ. LXX.

Supplicatio exulum.

VEnimus ad te Maximiliane Cæsar, & Electores Principes, ut, quoniam horrendâ Ferdinandi Albani tyrannide compulsi, exuti bonis ac patriâ extorres agimus, tuum subsidium & juxta clementissimorum Principum implorâremus, defenderemusque causam nostram adversum eos, qui speciem religionis, & sanctimoniæ præferentes, ambitiosis Romanorum Pontificum ingenijs subnixi Regum Principumque consilijs se intorserunt. Ab ijs namq; profectum est, ut INQUISITIO *corrigendis Judæis paganisque reperta, in Christianos, & hodie in nos Frisios detorqueatur, eademque ipsa Carolo V. Cæsare, post Philippo filio regnante, introducta, omnem nobis miseriam atque calamitatem advexerit. Ita qui spem acceperamus avitæ libertatis, & ut ad exemplum Germanorum vestrorum, aut Gallici populi nullo discrimine sacra ac religiones nostras profiteremur, ita maxumè in servitutem incidimus, nostris conscientijs intentatam, proclamatiq; sumus hæretici, rebelles, & seditiosi, ut nostræ innocentiæ non unum crimen affingeretur. Tum in bona nostra, ac fortunas sævitum, & ne ijs terminis inexplebilis sævitiæ furor staret, postquam expilatas res nostras, fusum innocentium concivium sanguinem, denique temerata divina atque humana jura conspeximus, nostras cervices cruento adhuc tyranni gladio subtraximus, dulcissimaque patriæ, hoc, quod videtis, Cæsar, Principesque, exilium anteposuimus. Quod ipsum quoque, singulari patientiâ huc usque toleravimus, & quidem non aliâ fide, quam quod à Deo æternâ Providentiæ ordinatione obvenire nobis crederemus, Deumque daturum aliquando rebus nostris eventum, & in hoc ipso exilio solatia toleratæ adversitatis. Vt ea impetraremus, Cæsar Principesq;, supplices hoc in loco apud vos devolvimur, oramusque exules, ut quoniam divini nominis, & solâ Euangelicæ veritatis professione munimur, omnem sinistram de nobis suspicionem amoveatis, deque consilio Principum, procerumque vestrorum eâ de re cognoscatis, succurratisque interim nobis, omnibus & singulis, qui innocentiæ nostræ perfugium vestram Germaniam delegimus. Quod si faciatis, Cæsar, Principesque, pollicemur digna nostro nomine, & vestro simul imperio, precabimurque Deum Opt. Max. ut rebus consilijsque vestris intersit.*

Per Albanum elusa.

Cæterum tota exulum Legatio, etsi prono, ut creditum fuit, Maximiliano Cæsare, ac quibusdam Electorum, per Legatos Ferdinandi Albani irrita ac infructuosa fuit. Qui vergente mense Iulio de mandato Philippi, quod Madriti in Hispaniâ Anno CIↃIↃ. XXIX. XVI. Kal. Decemb. factum erat, edictum Veniæ regio apparatu ac magnificentiâ publicavit, exulesq; per Germaniæ Imperium, & confinia Frisiæ sparsos, specioso clementiæ prætextu revocare conatus est. Sed diffidentiæ vitio, & quod ministros reformatarum Ecclesiarum, fæderatam Nobilitatem, tum Magistratus quosdam & collegia civium excluderet, nullius fermè efficaciæ fuit. Hoc tantum memoriæ traditum est, exules paucos & quidem è plebe, nullo vitæ, aut suarum rerum metu, relictâ Embdâ, Leovardiam remigrasse, nullumque fidei datæ discrimen, atque periculum pertulisse.

Illo quoq; tempore Stellinguerfios occidentales, quorum agri juxta

ↀ. Iↄ. LXX. Lindam flumen ad Cuneræ fines procurrunt, de magnis impendijs questos libellum supplicem Senatui regio obtulisse; rejectosque ad Præfectum sub hac formulâ (fiat sermo Gubernatori) irrita vota ac desideria reparandis damnis iterasse. Volebant namq; Stellinguerfij, ut ab Haskeranis & Auguerdijs, quorum fines contigui sunt, parte onerum levarentur, aut detrimenta ex commeatibus militum copiarumque illata ærarium provinciæ resarciret. Quod ipsum utrosque Dongrios cis ac trans Pasenum rivum sitos, Dantumanos, Collumanos, Octopagicos, Raverdios, Tietzerkios, Wonseranos, Baerderanos, Barranos, Utingeranos, Haskerios fecisse in actis illorum temporum invenio. Hoc namque periniquum dicebant, præter annonam commeatumq; militarem currus, equos, navigia, dein ipsa quoque cohortium stipendia ex florenis aureis præstari, vastatisq; aut direptis per militem agris, pauperum quoq; egestati & tenuiori fortunæ sumpto in usuras ære subveniri. Adeò verum belli initia incrementis sæpe graviora esse, populumq; militaribus insolentijs tributisque stipendiorum assuetum consuetudine, sicuti mos est, facilem patientiam induere. Itaque Albanus, ut ærario Philippi, quod jam mole belli impellebatur, prospiceret, an ut enervem populum immani exactione redderet dubium, omnium Frisiæ Ordinum conventum (quos centenarium numerum excessisse ex archivis constat) indici ad IV. Eid. Ian. per Præsidem Senatumque regium fecit, eundemque hoc modo verba facere jussit.

MIssum in Belgicam Albanum, Frisij, à Philippo rege nostis sedandis componendisq; turbis, quæ tempestiva remedia, amovendis gravioribus flagitabant. Is vero negotium à judicio orsus in autores tumultuum animadvertit, ut regio quanto ocyus satisfaceret mandato, & ut veniam pro ijs à Rege impetraret, qui à turbarum autoribus concitati, & seducti propositum Ducis subverterunt. Tantum namque molestiæ ipsi Duci ab illis creatum est, ut maximam anni partem in castris agere coactus sit, donec hostes regis, partiumque Duces magnâ illorum infamiâ agris finibusq; Belgicæ victricibus armis expulerit. Et quoniam motuum turbarumque incentores *ab innovatâ religione consilia sua capere, quæ semel polluta omnem licentiam inducere solet, prima Duci cura fuit, ut Catholica religio restitueretur, & ut legibus Philippiq; edictis robur accederet. Quæ res cum regis valde ærarium infirmaverit, metuendumq; sit, ne à seditiosâ & perduelli multitudine nova pericula, atq; arma patiamur, omnino necessum est, ut gerendarum rerum subsidia à fidelibus Philippi subditis petamus. Quos ad conferendum regijs armis tributum Caroli Cæsaris, Philippiq; in vos merita impellent, si memoriâ repetatis, quantis impendijs externa bella, pro aris focisque vestris gesserint. Ex eo namque evenit, ut domania, sicuti vocant, regia creditorum ære gravata, & simul pignori data sint, rogæ quoque & honoraria subsidia Regi præstita cessaverint, nihilq; ad manum sit, quo turmarum equestrium, præsidiorumque stipendia habeantur. Mitto tormenta, & omnem belli commeatum requiri, solvenda militi stipendia, & crediti per mercatores æris magnitudinem, quam Philippus à postremo in Hispaniam discessu saluti vestræ impendi fecit. Considerate præterea, quantis itinerum molestijs sumptibusque Albanus in Belgicam venerit, quantos exercitus aluerit, impediendis re-*

rebellium conatibus, & ne amotâ religione, quæ in discrimen trahebatur, extorres patriâ viveretis. Ea propter cum ex domanijs regijs, ex transmarinis regnis ac provincijs Philippi subsidia haberi non possint, excogitanda sunt nova, quibus vos ipsi juvemini. Idcircò placuit ut æs creditum tempestivâ pecuniæ corrogatione minuatur, perque speciem rogarum, aut honorariæ oblationis, quo minus populum lædamus, desiderata militi stipendia solvantur. In usum verò belli ordinarium tributum habendum erit, ne æterna debiti æris obligatio sit. Præterea hoc etiam necessarium est, ut sacrum ærarium habeatis sepositum ultimæ necessitati, quæ, quemadmodum in omni re mortalium, ita maxume in bello se interponit. Quod ut obtineamus, nullum consilium aptius, nullum salubrius Duci visum est, quam, quod Philippo regi primo in Belgicam ingressu placuit, ut decimæ omnium bonorum præstarentur, & ut ex æqualitate opum tributi quoq; æqualitas nasceretur. Et Rex quidem isti consilio modum præscripserat, quem quia aut aliqui aversabantur, aut imperiti non capiebant, egentiæ publicæ salubre remedium omissum est. Nunc autem quoniam Albanus singulari curâ isti rei prospexit, ne quæ confusio oriatur, concepto hunc in finem edicto, quod videtis, inveniri impulsis Philippi rebus præsentius remedium non potuit, quam si ex mobilium venditione decima, ex immobilium vigesima præstetur. Consensum huic rei reliquæ provinciæ adhibuere, idem rogo ut Regi præstatis; vosq; oppidani concivibus vestris persuadeatis, nullum retinendis in ordine rebus præstantius decentiusq; vinculum fore. Ad hæc si pareatis, veniam Philippi & gratiam impretrabitis, facietisque quod vestra in Regem fides, vestrum sacramentum exigit. cIↃ. IↃ. LXX

Quâ Oratione habitâ, Senatus per Frisiam regius, more consueto, Deputatis Ordinum se adjunxit, ipsiq; Ordines nomina sua, ne quid solemnibus deesset, professi sunt. Tum ne multitudo ex se discors regis edicto impedimentum afferret, pauciores delecti èq; oppidanis Nicolaus Hansonius, Matthias Rommartius Jure-consulti, Gerardus Vibius, Haringus Andringha, & Ruardus Vibius L. Doctores, qui cum agrarijs conferrent, locoq; tantæ multitudini angusto, divisis secessibus secretisq; uterentur. Invenio in actis promovendis comitij rebus Senatores quoq; adhibitos, ne in tam gravi deliberatione, aut Regis autoritas, aut patriæ salus periclitaretur. Itaq; postero (qui fuit v. Iun.) cum Iacobo Roussellio Oostergoo, Iulio Dekama Westergoo, Idzardo Sickinga è Sylvestri tractu delegato, communicatione habitâ, hunc in modum responsum.

PEtitioni regiæ & Ferdinandi Albani, neq; agrarij, neque oppidani pares sumus. Provincia nostra ut ambitu parva, septem tantum miliarium longitudinem latitudinemq; complectens, ita ad egestatem redacta est. Quamvis enim fertiles in eâ agros habeamus, & aut pascendo pecori, aut habendæ messi commodos, ita bonis quoq; arenosi ac palustres immisti sunt. Et quidem ita, ut omni apud nos solo non idem ingenium, non eadem natura sit, cuius fæcundissima pars magnis marinorum aliorumq; aggerum impendijs retinenda est. Præter ipsum, quoq; mare littori nostro infectum, à piratis prædonibusq; damna sensimus à quibus immunes tutosq; nos præstare rex Philippus ex Carolinâ conventione, tum etiam suâ, debuisset. Neque enim rogas (hono-

CIↃ. IↃ. LXX. *(honorarium Principis tributum) alium in finem elargiti sumus, quam ut omnis externa vis atq; armatorum incursus averteretur, nostroq; ære, aut donativo pax terris nostris atq; securitas foret. Fidem tam subdito, quam Principi datam servandam esse.*

His addebant, magna Cæsarem beneficia à Frisijs accepisse, subactâ domitaq; Groningâ, ac Omlandiâ, dein Drentiâ Coverdiâq; in fidem receptis, quadraginta aureorum millia Cæsari concessa, assignatos agros Biltanos, cæteraq; Cæsaris ærario attributa, laudabili liberalitate, quò conventiones antiquæ inviolabiles forent, quas Philippus Anno L. per Arembergium & post quinquennium coram ipsâ inaugurationis festivitate principali voce firmasset. Quæ cum ita se habeant, mirari Frisios novis & non ferendis exactionibus se gravari. Nam agros inundationibus sæpe oppressos, arva ac pascua salsedine aquarum corrupta, annonæ penuriam, mortes animalium, & omnem miseriam induxisse. Adhoc vagari per agros mendicantium greges, vim atq; injuriam colonis facere, habendas esse noctu marinum per aggerem excubias, quo prædonum piratarumq; incursionibus occurratur; Quæ quanquam populum premant, eiusq; opes facultatesq; exhauriant, tamen testari se amore & fide in Regem ductos, quo provinciam ab omni armorum vi immunem præstet, daturos septuaginta quinq; aureorum millia, certis æquisq; sex annorum pensionibus exsolvenda, sub hac tamen cautione, ut conventionibus pactisq; antiquis stetur. Ea propter rogabant, regem, ut veteris clementiæ retinens à centesimæ, vigesimæ, decimæq; exactione abstineat, populumq; jure suo & immunitate non privet. His, de inquilinis, quod in Brabantiâ ac Flandriâ fieri dicebant, extraneo præferendis, beneficijsque Ecclesiasticis addita. Quæ XV. Iun. actis concepta comitium populi extraxere. Itaque Kal. Iul. instigante & urgente Carolo Brimæo conventus Ordinum repetitus, oblatisque per Frisios centum aureorum millibus tandem conventio facta, ut quaternis pensionibus ad Odulphi diem centum & viginti octo millia præstarentur, & centesimæ, vigesimæ, decimæque exactio cessaret. Quod ab oppidanis, (nam agrarij id stipulati erant) post approbatum, Westergoos ante discordes Sylvestribus conciliavit. Hoc verò contractui suberat, ut Albanus Philippi nomine approbaret, publicâque ac solemni ratihibitione vim ac robur confecto instrumento adjiceret. Quod ipsum quoque tardius factum, ob infectam pestilentiâ Bertij, qui Albano à secretis erat, domum, in litteris Caroli Brimæi Id. Iul. Zuollâ dâtis reperio.

Mox perlatis in Frisios Ferdinandi Albani litteris Antverpiâ XIII. Kal. Aug. datis, de Annæ Austriacæ Maximiliani II. Imperatoris filiæ, quæ in Philippi domum indulto Romani Pontificis, extinctâ Elisabethâ Vallesiâ denupserat, in Belgicam adventu, Carolus Brimæus Præfectus delegari petijt, qui designatam ex novo matrimonio Principem, Neomagi ad Vahalim salutarent, oblatisq; ut in novâ regnatrice fieri solet, donarijs, infensiorem Belgis Philippi animum emollirent. Quæ cum in signato ære præstari Albanus nollet, quasi infra reginæ dignitatem foret, tanti Regis, qui non unius orbis gazâ superbiret, spon-

sponsam vili & non facturo ad memoriam temporum donario adiri, ciↃ. Iↄ.
pretiosos tapetes insignibus provinciarum notatos offerri voluit; Ca- LXX.
rolique, ut innuebat, maximi Cæsarum neptem, more gentibus recepto, salutari. Modum quoq; conferendi æris provincijs præscripsit, Frisiosq; sexcentos florenos, ut & Transisulanos, coëmendis donarijs, corrogare jussit. Reliquis Groningensium, Drentinorum ac Lingensium provincijs Caroli Brimæi præfecturæ subjectis, pro cujusque statu ac opulentiâ contributionem imperavit, omniumq; gentium, quæ inferiorem Germaniam Belgicæ appellatione constituunt Neomagi ad Rhenum ad V. aut sextum Iduum Augusti adesse voluit. Quare per eundem Brimæum conventu in Æde prædicatorum ad IV. Non. Iul. indicto obeundæ legationi delecti ex Oostergois Hero Burmania, è Westergois Iulius Dekama, è Sylvestribus Idzardus Sickingha, ex Oppidanis Petrus Boimerus Iure-consultus, & Oldermannus Franequerensium, qui juxta Carolum Brimæum, legationis principem, Annæ Austriacæ congratularentur, deque Frisici in Regem Reginamque populi affectu nomine Ordinum hoc modo edocerent:

Mittimus ad te Regina Legatos nostros, qui in exoptato tuo in Belgicam ingressu, te adirent, teq; pro dignitate futuræ Belgarum Principis exciperent. Regi nostro quædam à te proponi petimus, ac ut clementem bonumque Principem nobis præstes, legatisque nostris plenam fidem adhibeas. Nos in fideli majestatis tuæ ac Philippi reverentiâ perstabimus, liberisque ac nepotibus vestris ad quos tantarum rerum successio perveniet, omne officium, omne obsequium deferemus.

Hæc IV. Non. Iulij per Valerium Cammingha, Bennertum Roorda, Heronem Ockingha, Barthium Idzarda, Ruardum Roorda, Gellium Roorsma, Matthiam Rommertium signata. Invenio in litteris Caroli Brimæi Antverpiæ datis sexcentos, quos Albanus ordinaverat, florenos, sex aureorum millibus in gratiam reginæ, sive ad provincialis opulentiæ ostentationem, auctos, Frisiorumque legatos curante Brimæo binos aureos crateres sex millium aureorum pretio à Conrado Scettio Antverpiano emptos, Annæ Austriacæ una cum litteris secretioribus obtulisse. Legatos quoque medio Septembri cum litteris reginæ reversos, plenam rerum Neomagi gestarum relationem enarrasse.

Classi quoque Aurantiæ, quæ Germanico Caledonioque mari volitabat, mandatum reperio, ne molestiam eï crearet, si forte novi matrimonij dulcedine, aut intercessione sponsæ Principis Philippi animus leniretur.

Itaq; validâ fæderatarum partium classe, quâ mare ipsum & æstuaria florebant, de re navali quoque in Frisiâ cogitatum, factâ Segero Grosbecio potestate, ut apud Carolum Brimæum cui vicarius erat, pro reparandis Præsidiarijs navigijs ageret, curamque maris & commerciorum eidem Brimæo commendaret. Cæterum tenue regis ærarium, & præfecti sollicitudo alijs rebus incumbens purgandi tutandiq; maris consilia tardavit. Quæ ipsa quoque etsi à tanto rege profecta, tamen contumacis populi, quæ per omnes provincias visebatur, subsidijs destituebantur, quæ armandis utrinque partibus destinata, publicas provincia-

cIↄ. Iↄ. LXX. rum opes & affecta ex se æraria enervabant.

Mox Kalend. Novemb. enormis calamitas, quam gravissime, Frisios adflixit. Præterquam enim quod odia partium, ut dixi, & grassantia arma spectarent, ita stupendi elementorum furores civilem quoq; discordiam castigavere. Surgens enim ab extremo Occasu, deïn in Corum se deflectens tempestas adeò desævijt, ut intumescens Oceanus ruptis perforatisque aggeribus, sui alvei quasi ac legis oblitus, universam provinciam, quà ostia fluminum, aut depressa littorum spectat, invalidis fluctuum obijcibus inundaverit. Neque defuere, qui ingruentibus atrocissimis, & supra hominum memoriam procellis, seseque Oceano supra ordinarios æstus, & legem moti syderis efferente gentis excidium formidarent. Flans enim Corus tum tumidum ultrò mare, non maritima tantum & littoralem tractum, sed meditullia quoque Provinciæ obtexerat. Dongrij quoque, & præturæ per Oostergoam, quæ in Boream excurrunt, profundissimis aquis innatavere, undarum mole in undecim pedum altitudinem provectâ. Quare; si monumento, quod in templi limine apud Metselviranos visitur, fides, in Dongriæ Prætura, quæ orientem spectat, mille & octingenti submersi, ijs etiam exceptis, qui recedente undâ in Oceanum devecti, propulsique sunt. Neque absimilis in Austrum fluctuum furor fuit, qui per universam Westergoam, partemque post Sylvestris oræ sparsi villas, domos, aggeres disjecere, abreptis etiam per vim aquæ integris familijs, quas concubia, & illunis nox, tum altus sopor, & prima quies in lectis dormitorijsqe oppresserat. Itaque conjuges, liberi, tum in cunis positi infantes, cum supellectile domorum, rusticisque instrumentis acti, non sine damno annonæ, & perditione frugum, quas effractis horreis assiliens mare eluebat. Notat Andræas Gryphius Prætor Utingeranus, solos Utingeranos reliquosque Sylvestres, umbilico velut Frisiæ clausos, minoribus undis expositos fuisse, omnemq; dulcis aquæ molem confertim aggestam, & salsedine sensim tinctam centenos fabarum fasciculos penetralibus editioribusque domorum locis apud Bornenses adjecisse. Signa quoque huius inundationis, à Feicone Siboldio Nessano, jam ante per aërem notata, domumque Focconis Leppij apud Haskerios altissimis aquis innatare visam, Kal. Nov. solam in isto districtu ijsdem obrutam fuisse. Mense quoque Septembri qui malum hoc præcessit, multos glires, muresque aquatiles, metu, ut creditum fuit, futuræ tempestatis exanimatos, in corde brassicæ desedisse, ac non vanum isti rei prodigium fecisse. Hoc saltem Bornensium seniores longâ temporum memoriâ observatum annotaverant, mures in arundinetis calamorum summitatem petentes, ibique nidulos suos struentes, graves ut plurimum terrarum inundationes significasse. Relatum in fidem annalium est, navem onerariam cum mercibus Hamburgo venientem, supra altissimos aggeres sublatam in mediterraneis consedisse, multasque octo aut circiter pedum altitudine, totum quod Cuneram Snecamq; interjacet, terrarum spatium, oceano opertum enavigasse. Victoriam quoq; aliam, quæ Amstelodamo solverat, medio in Flevo cum centum hominibus demersam. Itaq; tum ejulatus, ac lamenta vagientium flentiumq; liberorum ac

Gravis inundatio per Frisiam.

conju-

conjugum per universam Provinciam audiebantur, dubijs adhuc sæpe cIↃ. IↃ.
suspensisque animis vera an incerta funerum flerent. Sed recedens sen- LXX.
sim mare vera rerum nuntia, & Provincialium calamitates detexit. Tum quisque orbitates suas ac desideria exponere, queri turbatas domos, ac patrimonia, neque propinquorum allocutiones morientibus fuisse, aut voluntatis ultimæ testationem supremâ voce obsignatam. Vastatam & obrutam velut uno fluctu Provinciam, novâq; solitudine non aliam rerum imaginem, quam pereuntis generis humani spectari. Nonnullorum cadavera circa ostia fluminum, aut in limo, quem æstus, reliquerat, reperta, agnitaque propinquis solemni funerum decorata sunt. Cætera per Oceanum sparsa (quia sepulturæ honos ijs non concessus) cælo contecta fluctuavere. Tradunt autores in utrâque Dongria tum Doccomio urbe quinque millia hominum, & ducentos, cæterum in universâ Frisiâ, (quæ Flevo Lavicaque continetur) ultra viginti millia perijsse.

Quæ quanquam apud illos ex magnitudine tantæ cladis aucta, tamen ex actis postmodum repertis constat, multa, & ex tantâ confusione incerta hominum millia inruentibus cum impetu aquis abrepta. Hoc tantum addam, Senatum regium in inquirendo submersorum numero, ex notitiâ mali sagacem, commentarios quorundam per Provinciam prætorum exegisse, infraque vulgarium autorum, qui plus famæ dederunt, fidem, inundationis istius, sive diluvij ferociam stetisse.

Repertorum quoque miram in facie deformitatem fuisse, cæterum pulcherrimos habitus more majorum nostrorum, aureis argenteisque lamellis interstinctos in mortuorum cumulis notatos. Invenio Geesterlandos, quod illorum agri clementibus jugis adsurgant, periculi immunes fuisse, ac infantem una cum fele cunis impositum, Snecam appulisse, prodigioseque servatum. Frisiam quoque toto decemdio profundissimis aquis obtectam stetisse, ac restagnantem velut undam, & continuis exhalationibus frigeratum aërem, asperum gelu, prima etiam brumâ peperisse.

Quod incommodum prioris anni, qui Novembri mense apparuerat Cometæ, velut evoluto jam motus annui circulo à Cornelio Gemma insigni istorum temporum Mathematico imputatum reperio; tantumq; virum cæli peritum, non terrarum tantum mala, sed maris quoque injurias & feroces æstus efficaciæ crinitorum siderum, etiam inclinantium, ascripsisse. Cui provincialium infælicitati & hoc accessit, quod quæstores ærarijq; tribuni illorum, quos Philippus ab edicto Veniæ excluserat, reditus strangularent, objectoq; majestatis crimine, quod illis temporibus nullâ judicij sed Edicti formula intentabatur, vitæ subsidijs non profugos tantum & exules, sed promiscuam multitudiuem exuerent. Qua ex re, cum obligationum, quibus domania, ut vocant, regia premebantur, vis cessaret, creditoribusq; jus suum in foro persequendi adimeretur, cavit edicto Albanus, ut creditores intra trimestre, tabulas æris crediti exhiberent, illisq; modo Præfectus Senatusq; approbasset, annuorum redituum pensiones præstarentur. Quod sive pungente Albanum conscientia, sive miseratione cladis factum, in dubium relinquo. Hoc saltem verisimile est tantam calamitatem, etiam obdura-

cIↄ. Iↄ. LXX. tum ad quælibet Albani pectus movisse, communemque mortalium ingenijs affectum, etiam in ipsâ Ducis exulceratâ inexpiatâque cædibus mente excitasse. Mox Anna Austriaca fælici navigatione, in Hispaniam provecta, exhibitisque Philippo Frisiorum litteris de istius gentis eximiâ humanitate apud sponsum Regem commemoravit. Donaria quoque mitigando Philippi ingenio exhiberi fecit, ipseq; Philippus amore sponsæ orantis deflagrans Albano, Frisiorum genti, ut grates ageret, binis litteris imperavit. Tum ne quid officij regij erga Frisios omitteretur, & ut honorario æri, quod Philippo præterito mense Iulio concessum erat, regiæ gratitudinis signum reponeret, litteras suâ manu Madriti XI. Kal. Febr. scriptas, in Frisiam misit, populumque in fide regis adhuc perstantem, singulari benevolentiæ regiæ argumento complexus est. Hoc verò imprimis Philippum indoluisse reperio, quod mare insolito æstu tumefactum fertilem provinciam inundasset, præterque pecora, domos, villas, hominum quoque millia abstulisset. Quapropter litteras ad Archiepiscopos, Episcoposque dari præcepit, expiandisq; provincialium noxis, placandæq; cælesti iræ per oppida ac in cænobijs amburbiorum, supplicationumq; ritus institui jussit. Cæterum omnem regiæ mentis affectum ingruens rumor discussit, quo Gasparus Roblesius, coactâ Groningæ militum manu, per Translavicanos, & ipsam quoque Frisiam, vim colonis agrorum intulisse dicebatur. Quæ etsi Igramus Achlemius Frisici Senatus Præses datis Groningâ XI. Kal. Feb. litteris elevaret, ita fidem faciebat Roblesium occupandæ, (ne fæderata classis mari oberrans, in insulam inrueret) Amelandiæ consilio capto, severis mandatis militem instruxisse. Eundem quoque Roblesium frænandæ militum licentiæ stipendia exsolvisse, quæ opportuno tempore pensitata omnem etiam laxiorem disciplinam castrensi moderatione composuissent. Cæterum regius miles, etsi ære accepto, ultro insolens omne delicatum immodesto ori exigebat, vinoque ac epulis indulgens, pecuniam quoque colentibus agros extorquebat. Quare Senatus Regius, petentibus agrariorum Delegatis ad Achlenium Vastartiumq; Senatores, qui Groningæ agebant, litteras dedit, utque remedium insolentiæ militari orarent, commonuit. Cæterum rudis armorum, & disciplinæ ingnara multitudo primis militiæ rudimentis, velut laxatis prioris vitæ frænis agebatur, licentiamq; belli legem interpretata raro centurionum imperio per vicos agrosque discurrebat. Ita factum est, ut habitis per provincias & confinia delectibus, Carolus quoq; Brimæus tertium quemque è rusticâ plebe ad militiam evocaret, stipendiaq; tyronibus privato ex ære deficiente regis ærario posceret. Quæ res ut cum severitate & imperio agebatur, ita nobilitatem populumque agrarium magis magisq; à Carolo Brimæo, dein ipso quoq; Philippo alienavit. Quare omnia acerbius ad bellum spectabant, cujus prodigium, si Cornelio Gemmæ fides, in quodam Frisiæ tractu depluens sanguis confirmavit.

Quo inundationis malo Saxonum olim & Burgundionum temporibus motalis ac controversia recruduit. Præterquam enim quod damna passis omnia gravia & per funera, ac orbitates tristitia essent, ita tum reparationem aggerum non sustinebant, exhausti communi malo littorales,

 recenti

recenti inundatione fracti. Itaque illi Carolum Brimæum Comitem Meganum orare, misereatur nuperæ calamitatis, & publico dispendio publicum subsidium decernat. Suæ potestatis non esse privatis opibus averruncare commune Provinciæ discrimen, omniumque incolumitatem emere suarum rerum jacturâ & paratissimâ egestate. Subveniendum potiùs communibus iris, ac inclementijs naturæ, ne parte terræ Frisicæ incendio exustâ, aut aquarum vi absorptâ, toti Provinciæ quid decedat, quæ stare abreptis partibus non possit. Idcircò olim aggerum neglectu maxuma terrarum, ac continentis spatia, aut Oceano contecta, aut seorsim avulsa per circumfluum mare formam insularum induisse. Neque enim hoc in Frisiâ infrequens, cum urgentibus agrorum possessoribus (qui tum palustria, ac depressa locorum inhabitabant) invalido aggere ducti in Oceanum Germanicum rivi viam sævissimo elemento aperuere, Flevo fluvio marinis aquis in latissima æstuaria effuso. Caveret ergo Brimæus quam maxumè, ne dum de aggerum lite Provinciales contenderent, altercantium controversiam importunum & præceps mare dirimat. Tum componendæ liti è regio Senatu Igramus Achlemius Præses, & Petrus Frittema Iureconsultus designati, qui discordibus agrariorum animis, etiam durante diario maris influxu, nihil profecere, quod parum miserationis in animis hominum tanta vastatio, & calamitas reliquisset. Quare littorales Westergoï ad Ferdinandum Albanum mittere Legatos decrevere, publicâq; cæterorum ignaviâ maturare negotium opprimendæ Provinciæ validum. Res Cunero Episcopo, & Petro Medenblicano Præsuli Achlemio, Sceltoni Lyauckamæ, Dothiæ Bongæ, Ulpio Hiddamæ, & Cronenburgio ut maritimis Westergois commissa. Qui, ne quid in morâ majoris periculi, libellum mox supplicem ad Ferdinandum Albanum per delegatos è nobilitate Heronem Ockinga, & Valerium Camminghamitti fecerunt, in quo disjectos aggeres, & damna agris possessionibusque suis illata exponebant. Non esse suarum virium id reparare, quod vis marinorum fluctuum abstulisset, aut pendere ulterius tributum, quod huc usque gerendo pro Rege bello impendissent. Agros quippe sibi, non magnis latifundijs turbido & procelloso mari adjectos, eosdemque sterilitate novæ salsedinis incultos ferendis aggerum, bellique oneribus pares non esse. Rogare igitur Ferdinandum Albanum, ut tot damna passos tributo levet, statuatq; modum, & subsidia, quibus servari Frisia queat, marinis etiamnum aquis obrecta.

ciↃ. Iↄ. LXX.

Disceptatio de aggere marino.

Cæterum Albani animus alijs negotijs & mole belli æstuans, amotâ Frisicæ securitatis curâ Legatum dimisit, ac apud Carolum Brimæum Frisiæ Præfectum agere jussit. Ita res moræ impatiens magno Provincialium damno protracta, disjectaque per vim aquæ piscatorum tuguria, quæ marino aggeri rursum adstrui Senatus regius vetabat, vacua habitatoribus mansere. Incolæ ipsi aut undis sublati, aut, qui superstites fuere, laris incerti per universam Provinciam fœdo spectaculo circumacti. Quorum miseratione, & suo quoque periculo adducti Westergoï, qui maritima tenent, Carolum Brimæum Frisiæ Præfectum rogarunt, ut conventum omnium Frisiæ Ordinum cogeret, deque lite aggerum cognosceret quàm tò ocyus. Itaq;

ANNO CIↃ. IↃ. LXXI.

Damna ex inundatione passi agrarij supplicant Albano incassum.

 Ca-

cIↄ. Iↄ. LXXI. Carolus Brimæus ad XIV. Kal. Iun. diem Ordines tum Westergoos Frisiæ, ac Sylvestres, quorum agri mari prætexuntur adesse Leovardiæ jussit, Igramumque Achlemium Senatus Præsidem collegarum suffragijs novo more, à morte Caroli Nitzenij ad clarissimam dignitatem evectum perorandæ causæ designavit. Ibi Achlenius.

Achlenij oratio. *CONVOCAVIMUS vos, Ordines & Delegati, ut litem vestram, quam majores & vos ipsi tot annis magno Provinciæ detrimento exercetis, componamus celerius. Et quoniam metuendum est, ut recrudescens mare, Lunæ, quod in maria dominatur, sydere, aut procellâ actum majus terris vestris periculum creet, ita æquum censuimus suspenso ad tempus partium jure aggeres marinos communibus impendijs reficiendos. Hoc verò curavimus; Ne exemplo esset, nostrâq; interpositione cujusq; jus aut immunitas subverteretur. Securitate Provinciæ & vestris agris, villis, atq; familijs partâ disseretis in foro nostro commodius. Nunc manus, impendia, operæ exiguntur, & pro periculi magnitudine provida festinatio, ne vestrâ cunctatione mare nos obruat, aut graviore saltem damno omnem Provinciam adfligat.*

Westergoi atq; Silvestres disceptant. Quâ præsidis oratione auditâ, Wonserani qui in mediterraneis septem pagos constituunt, asserendo juri suo allegabant magna aggerum spatia & simul onera à Maccomio in Austrum suis pagis assignata, eaque vi aquæ rupta, aut profunditate gurgitum excavata modico sumptu non reparari. Damnum quippe aggeri inlatum viginti quinque carolæorum millibus, ducentis, & nonagenta æstumari, elisasque insuper fluctibus tabulationes, & emissaria laxandis reprimendisque aquarum molibus inventa, loco mota dispendium geminasse. Quod ad Wonseranos maritimos spectaret, discretos sibi ab ijs aggeres esse, quos confundi non oporteret, & quorum oneribus ipsi maritimi pares essent, non minore soli fæcunditate, & paribus agrorum locarijs fælices. Rogare itaq; Carolum Brimæum iniquis maritimiorum Wonseranorum studijs prospiciat, beneficiumq; juris implorantibus ex æquo subveniat. Ita Petrus Aggema, Matthias Livius, & Theodorus Ioannis XII. Kal. Iun. signavere. Eadem ferè Wonserani maritimi, nisi quod damni ex inundatione terrarum dati æstumationem viginti & trium millium carolæorum facerent, suæque impotentiæ causam obtexentes, commune reparandis aggeribus, & æquale subsidium ex arbitrio Præfecti & Senatus regij flagitarent. Sylvestres verò respondebant: Sterilius sibi præ Westergoïs solum esse, multorumque annorum infæcunditate pressos, resarciendis aggerum damnis invalidos esse. Ita Donieverstallæos, Geesterlandos, Lemsteranos, Schoteranos, & Engwirdios aggerum sumptus à Feenhusâ ad Cliffam promontorium (quod intervallum quatuor milliaria comprehendit) sustinere, ipsisque Stellinguerfijs præter marinos aggeres alios quoque impendia creare, divertendis, quæ è Drentiæ, Frisiæq; bituminosis agris per Stellinguerfiam labuntur, aquis extructos. Utingeranos verò quinque milliaribus à Staurico littore discretos, aggeres Stauriæ vicinos curare, cuius mali ea ratio sit, quod Westergoï confusis usibus aggerum jure se muniant, ac vix tertiam sumptuum partem, quam è tributo pagorum petunt, eorundem aggerum, & fulciendis fluctuum obicibus impendant. Postremò Westergoï, qui in me-

mediterraneis quinque præturas aut jus suffragiorum tenent; quales sunt Franequerani, Menaldumæi, Baerderaui, Hennardij, & Minnertsgæi id responsi attulere. Ut, quamvis ab omni marinorum aggerum onere ipso jure immunes essent, velut longius à mari dissiti, & privatis agrorum munimentis consepti, tamen, quia pronuntiatum à regio Senatu esset, Georgium Scencum Præfectum quondam, & Senatum Cæsaris ritè judicasse, ac ex æquo ad eos aggerum onera devoluta videri, obtemperasse judicio Senatus. Hoc verò ægrius se ferre, Westergoos maritimos non acquiescentes rei judicatæ, velut gravatos, nova statuta Senatum Regium orasse, ac in fraudem juris sui obtinuisse. Ideò se ad Ferdinandum Albanum spe restitutionis in integrum perfugisse, rejectosque ab eo ad Senatum per Frisiam regium præsidium juris rogare. Interim ne videantur omnem humani affectum exuisse, miseratione infælicium temporum, subsidia maritimis Westergoïs offerre, sed hac cautelâ, ne officium exemplo sit, ac ne videatur jus suum ratione beneficij imminutum. cIↃ. IↃ. LXXI.

Quamobrem Carolus Brimæus tam mediterraneïs quam maritimis Westergoïs mandavit, ut scripto jus suum ad XXIV. Maï diem, exhiberent, quo deferri ad Ferdinandum Albanum, Senatum secretiorum, aut Curiam Mechlinienſem curet, ac lis definiatur, toti Provinciæ damnosa. Ubi cum res tardius procederent, suspectaq; maritimis Westergoïs, quos periculum premebat, comperendinatio litis esset, III. Eid Iun. Carolo Brimæo hanc supplicationem exhibuere: *Caroli Brimæi decretum.*

Quandoquidem Carole Præfecte, præcedens annus ipsis Kal. Nov. enormi tempestate funestus rebus nostris commune exitium, universis periculum attulit, jamdudum animo consilia agitavimus, quibus (quantum humanâ ope fieri potest) Oceani injurijs, atque inundationibus nostrorum agrorum subveniremus. Ita tibi jam ante querimonias nostras aperuimus, post ad Ferdinandum Albanum supplices devoluti rogavimus subsidia nostræ calamitati, & ut ipse summum Philippi nomine his in Provincijs imperium gerens, spretis discordijs nostris publicâ autoritate remedium præscriberet coërcendo mari opportunum. Quem ipsum, quia aliæ tum curæ exercebant, jussit, ut te arbitro nostrarum rerum uteremur, ac tu demandatâ potestate instructus, litem dirimeres à nostris quoque majoribus institutam. Quæ res, quia multis magnisque difficultatibus implexa, huc usque longi temporis determinatione egebit, rogamus demisse, ut nos ipsos privato sumptu & consilio, aggeres eos, qui nostris possessionibus prætexuntur, reficere sinas, prætcritis eis, aut eorum consensu non adhibito, quorum officia sine magno impendio, ac longiore morâ haberi non possunt. Per eos namq; sæpe factum est, ut tributum muniendis aggeribus destinatum, in alios usus vertatur, ac nos expositi ijsdem & quidem gravioribus periculis, agros & prædia maris æstui nudemus. A quo ut tuti magis post hac simus, dabimus operam privato, si ita decernas, impendio, ut aggerem validum habeamus, & nostræ calamitati, ac simul juri publico satisfiat. Quod nisi præstemus parati erimus subire judicium, & sentire mulctas istiusmodi ante rebus irrogatas. Tuum erit, Carole Brimæe, viduarum, & orphanorum subsidia implorantium querimonijs, & incolumitati prospicere, ac in universum consulere Provinciæ, tuæ fidei commissæ. *Supplicatiò Westergoörum.*

Ita

cIↄ. Iↄ. LXXI. *Exactiones Albani.* Ita manifestâ temporum calamitate, Frisia inclementijs naturæ, & simul exactionibus Albani lacerabatur. Is namque elapso Octobri, quod decimæ centesimæque suæ adversari Frisios intelligeret, enormè Tributum imperaverat, obluctantemque consilijs suis populum non disparia à priore poposcerat. Quare oppresso per arma jure, & legum autoritate, per metum sublatâ factum est, ut Frisij talium rerum non ignari, Honorarium Duci decernerent, centumque & viginti octo aureorum millia, ut ante dixi, gerendis pro Philippo rebus assignarent. Hoc verò caverant Frisij, ut Honorarium stato die in ærarium Provinciæ inferretur, asservatumque ad ingruentia temporum ultimæ necessitati & usui regis serviret. Quod etsi Albanum præter violentiam & minas nihil sedatum, aut lenè spirantem pessime haberet, ita decreto gentis obsecutus est, suâque manu confectas eâ de re tabulas IX. Kalend. Novemb. obsignavit. Reperio in actis originalibus, hoc ipso (de quo mensibus Junio & Julio disceptatum fuit) Frisicæ gentis tributo ulterioribus Philippi Albaniq; exactionibus occursum, & centesimam, vigesimam, decimamque bonorum, quas Albanus exegerat summâ istius æris redemptam. Sic grassante per omnem Provinciam Albano pro imperij atrocitate, exulum quoque civiliumque animorum virtus se asperavit, validæque classes, infidâ per Ducem continente, Frisicis æstuarijs immissæ toto mari volitavere. Tum Amelandiæ insula, quæ in Boream Frisico littori objecta, ab ijsdem fæderatis occupata, ipsaque arx, quam Petrus Cammingha vir Nobilissimus cum imperio tum tenebat, à Bartoldo Entenio homine nobili & Translavicano cæterisque fæderatis direpta. *Amelandiæ insula direpta.* Mox ab ijsdem in interius Flevi æstuarium cum classe regressis Worcomium quoque urbs, quod nullo præsidio teneretur, fæde vastata, abductique magno numero cives suam & juxta patriæ fortunam doluere. Quæ res Edzardum Transamasanæ Frisiæ Comitem, quod circâ Amasum fluvium non minore vi agerent, haud parum affecit. Itaque intutos reddi portus, totumque quod ditioni suæ obtenditur littus ægrè ferens, Aurantij naves detinuit, in quibus Ioannes Mepschius & Rembertus Iensma è Translavicanis, & Antistes Hemelumanus propè Staurios captivi asservabantur. *Mare intutum.* Quod factum declinandæ apud Aurantium invidiæ mandatis Imperij Edzardus velabat, velut Cæsaris interesset Germaniæ limitem peregrinis armis non infestari. Econtra Aurantius naves reposcere, excusare suorum facta, ac testari propalàm, dandum quid esse moribus belli, quod pro libertate oppressi populi suscepisset. Constituisse se interea liberandæ oræ Frisicæ classem suam in Norvegiam, aut Britanniam expedire modo per anni tempus, & continuas asperioris cæli inclementias liceret. Ita Edzardi offensæ ad tempus occursum, cujus animus suo sive incommodo, quod ex Aurantij armis sentiebat, sive adversâ Principis fortunâ, pro more hominum iniquior, retardandæ navalium expeditionum, rei Occone Frisio homine fæderi inimico utebatur. Per eum namque factum est, ut navis, quæ in Amaso stabat, omni genere armorum per Pompeium Uskenium Translavicanum instructa diriperetur, tardiusq; procederent negotia secretis consilijs subnixa. Id namque moliebatur Aurantius, ut limitaneas, mariti-

maritimasque urbes in societatem fœderis solertiâ Legatorum perduceret, suisque rebus, & gerendo in Albanum bello, (Philippi enim nomen dissimulabat) firmam sedem pararet. Sed flans Subsolanus, continuique post Aquilones, dein asperrimum gelu invia omnia atque impervia navigantibus faciebant, Legatorumque negotia, & simul publicæ prosperitatis cursum, velut conspirantibus elementis, remorabantur. Borræus scribit stupendam tempestatem Kalend. Nov. ortam Aurantij quoque consilijs non parum obstitisse, Principemque magnarum rerum fortunam per minores Frisios, & confinem Trans-Isulaniam animo versantem importuno maris æstu retardasse. cIↃ. IↃ. LXXI.

Sic fœderis rebus dubio aut infælici fato actis, Præfectus Senatusq; per Frisiam regius de perficiendâ Iustitiæ Æde velut partæ pacis monumento cogitavit, cuius fundamentum à Carolo Nitzenio Præside de consilio Præfecti, & collegarum magno sumptu jactum, tot annorum impendia trahebat. Quamobrem sumptuoso & admirando opere, ad finem perducto, ne sacrum loci votorum solemnibus vacaret, Senatus regius votivum Ædi præfixit, monumentumque signandæ temporum Æræ istiusmodi statuit.

Redemptoris Incarnati

ANNO

cIↃ. IↃ. LXXI.

VII. EID. NOVEMB.

Basilicæ regiæ monumentum.

DIVO PHILIPPO HISPANIARUM REGE CATHOLICO, ET FRISIÆ DOMINO REGNANTE, CAROLO DE BRIMÆU COMITE DE MEGEN, EIUSDEM REGIS NOMINE FRISIAM GUBERNANTE, SS. HANC IUSTITIÆ ÆDEM OPERA ET SOLLICITUDINE CAROLI NITZENII QUONDAM PRÆSIDIS INCHOATAM, PIIS VOTIS, ET CONCORDIBUS ANIMIS IGRAMUS AB ACHELEN PRÆSES, IACOBUS ROUSSEL, VALERIUS AB OCKINGA, ADRIANUS VASTAERTS, ANTONIUS LOPES DEL VAILE, BOUDEVINUS À LOO EXQUÆSTOR, IDZARDUS À SICKINGA, PETRUS À FRITTEMA, FOCCO ROMMARTS,

cIↃ. IↃ. LXXI. IOANNES CAROLUS PROCURATOR REGIUS, IULIUS À DEKAMA, HYERONIMUS AB HANIA, ET HECTOR AB AYTA, CONSILIARII, SOLENNI PERACTO SACRO, PRIMUM IURIS DICENDI CAUSA, COLLEGIATIM CUM PETRO AB EMSKERCK GRAPHÆO INGRESSI, HOC MONUMENTUM PERPETUÆ MEMORIÆ ERGO POS.

Reperio in vitis Antistitum Lidlumanorum, Senatum regium, Præposituræ Bolsuerdiensis administratione Isbrando Herderviceno Præsuli Lidlumano ademptâ, ejusdem Præposituræ reditus toto quinquennio extruendæ Ædi applicasse. Hoc verò regij Senatus securitati adhuc deerat, quod exules proscriptiq; per æstuaria, & vicinum mare sparsi Provinciæ incumberent, subvectiq; in portus, aut profunda littorum mediterraneis imminerent. Quare Senatus regius XIV. Kal. Maï ad Ferdinandum Albanum litteras dedit, eumq; periculi certiorem fecit, ac suppetias rogavit. Is verò, velut fortunæ, quam immodestè habuerat, ludibrium debens, ratus jam ante debellatas partes vires animosq; non resumpturas, suam tum demum intra se vecordiam, simul imbecillitatem expendit, litterasque impotentiæ suæ testes VIII. Kal. ejusdem Maï Leovardiam dedit. Eæ habebant:

Senatus regius scribit ad Albanum.

ANNO cIↃ. IↃ. LXXII. Omne littus peiratis infestum, cæterum Harlingios mari objectos, ac regi fidos operam suam parandæ classi addixisse, modo agrarij, cæterique Provinciales justa subsidia, instruendis triremibus præstent. Se verò renascentium bellorum moli expositum suppetias ferre non posse, aut ex Hollandia Zelandiàque subministrare triremes regias, quod ijs in locis acrius bellum exardescat. Interim daturum se operam, ut Gasparus Roblesius legionis Præfectus, ac præsidium Groningæ agens, classem milite instruat; modo Ordines Frisiæ regis, & simul suo commodo apparatum, simul & pecuniam isti negotio decernant. Quæ litteræ à Senatu regio Deputatis Ordinum nullo fructu communicatæ, quod hi ex omni provinciâ convocandos Ordines censerent, ut cogendo tributo eorum consensus interponeretur. Itaque in omnem provinciæ oram missæ litteræ, quibus singulæ Præturæ Oppidaq; non binos pro more, cæterum unum tantum delegatum edere minuendis Provinciæ impendijs, jubebantur. Dies quoq; Prid. Non. Maï Comitio dictus. Quo conventu, etsi verba speciosè faceret Achlenius Præses, vir facundus, & solertis ingenij, tamen contumaciâ Ordinum evenit, ut nihil subsidij adornandis triremibus decerneretur. Ordines namque re Quatuor-viris demandatâ respondebant. Potestatis suæ non esse ulterius tributum pendere recenti inundatione obrutis agris, & ærario per continuas exactiones exhausto. Ita centum & viginti octo aureorum millia ante annum regi depactos, non eâ mente ut tributum tributo cumularetur, sed ut sanctius ærarium ultimis necessitatibus, & publicæ imbecillitati subveniret. Eam verò interea tem-

Mare à fœderatis infestum.

Comitium.

temporum fortunam fuisse, ut promissa præstari vix queant, omni frumento salsedine aquarum corrupto, & annonæ caritate per Provinciam obviâ. Adhæc nulla commercia, aggeres disjectos, ac solo æquatos, quos bono regis refici maxumè expediat, Biltanis agris & vectigali regis orâ magnis periculis expositâ. Interim duo millia Carolæorum se offerre, sed hac lege, ut in solutum proxumæ pensioni cedant. Ea ad Ferdinandum Albanum perscripta Ordinum nomine, pro Oostergoïs Ulpius Aylva, pro Westergois Tarquinius Haytsma, pro Sylvestribus Tinco Andringha, pro Oppidanis Matthias Rommartius VIII. Eid. Mai signavere. Hoc modo Albani exactiones Ordinum Frisiæ populiq; frequentes querimonias trahebant, exulumq; mentes fæditate regnantium in spem reviviscentis patriæ erigebantur. Quare & eorum plurimi prosperitate quoq; rerum impulsi, quas per Hollandiam Gulielmus Lumæus, per Geldriam & Transisulaniam Bergensis non longè Frisiorum finibus gerebant, arma sumpsere, quorum apparatum per Germaniam rursum agitare Princeps Aurantius ferebatur. His accedebat quod Carolus IX. Galliæ rex, Elisabethæ Vallesiæ sororis suspectâ morte, sive alijs de causis Hispano infensus, studia & affectum asserendæ Belgarum libertati præferret, Principique Aurantio auxilia clam depactus occultâ in Philippum æmulatione diceretur. Reidanus scribit, connivente tantum Carolo rege Gallicæ Nobilitatis auxilia Aurantio decreta, Carolumque regem, sive Philippi potentiæ iniquum, sive nefarij furoris (quo post Galliam reformatorum sanguine implevit) consilium agitantem, suspecti ac verè infidi favoris argumentum Principi Aurantio, & reformatæ per Galliam Nobilitati fecisse. Neq; per Frisiam ingenia servilibus temporum conditionibus acquiescebant, cum essent qui domesticam pacem haberi non posse præterquam restitutâ Libertate, & reparatis exulum rebus censerent. Quamobrem Doco Martna vir primariæ Nobilitatis, (cujus majores Anno CIƆ. III. C. IX. memorabili adversus Gulielmum III. victoriâ Hollandicum quoq; jugum excusserant) dissimulatâ Fæderis professione, qua plurimæ nobiles familiæ exilium tum sustinebant, & privatam vitam secretis in patriam officijs obtendens, cum Aurantio Principe, ut Borræus scribit, occupandæ Leovardiæ consilium communicavit, nactusque ejus rei diploma ope sociæ Nobilitatis, in quâ Sixtum Botniam, Titum Hettingham, Serapium Galamam, Petrum Camminghan, Augustinum Oedsmam, Prætorem Dantumanum, Scipionem Sceltamam, Edonem Abbemam, Haringij Haersmæ filios, Vibium Grovensteinium, Prætorem Menaldumæum, & Sicconem Tyessenium cæterosque fuisse Demetrius tradit, idipsum exequi conatus est. Quare ad Didericum Sonnoium (qui minoribus Flevum inter & Kennemarios Frisijs Aurantii nomine tum præerat) litteras dedit, pedestriumque copiarum auxilia rogavit. Sonnoius verò, ne lubricis adhuc & infidis per minorem Frisiam rebus, latera recentis imperij nudaret, & quod Gulielmo Bergensi auxiliares copias non ita pridem suppeditaverat, Horatium Bumam Tribunum Frisicæ cohortis, virum militarem in Frisiam ire jussit, in quam Gulielmus quoq; Bergensis, Didericum Bronchorstium, hominem Batenburgicæ gentis, cum

CIƆ. IƆ. LXXII.

Aurantius exercitum colligit.

Martna cum Aurantio consultat.

cIɔ. Iɔ. imperio amandaverat. Is namque velut propinquorum, quos Albani
LXXII. furor Anno cIɔ. Iɔ. LXVIII. hauserat, cædem ulturus, acceptâ potestate militares copias conscribendi, designatis cohortium tribunis militem mox collegit, expugnatâq; Cunera Comitum olim sede (qui in Hermanno ultimo eius gentis, sterilitate conjugalis lecti defecerant) ejecto munitione istâ Valonum præsidio, in Sylvestres Frisios se effudit. Cuius rei famâ perculsus regius Senatus, & quod Ægydius Barlamontius, qui Carolo Brimæo VI. Eid. Ian. Swollis (ut nobilissimus Hemmingha in geniturîs suis tradit) ex apoplexiâ, cum liberalius festum magorum celebrasset, extincto III. Eid. Maï successor datus erat, apud Geldros tum ageret, Gasparum Roblesium gente Lusitanum, Legionis Valonicæ Præfectum, Groningâ cum copijs evocavit. Qui mox de consilio regij Senatus, (is namque absente Barlamontio rerum potiebatur) vicarium per Provinciam imperium adeptus, sedem sibi in arce regiâ apud Leovardios destinavit, amotoque Germanorum præsidio, ne quid fæderati molirentur, legionis suæ copias arci pro præsidio imposuit. Mox urbe novo opere firmatâ, ac stipendio, quas Adolphus Holsatus circâ Frisiorum fines ducebat, auxiliaribus copijs assignato, prohibendis, ulteriore in Provinciam ingressu, fæderatis incubuit. Iam enim intellexerat Bronchorstium Cuneræ potitum copias parare, dubiâque quarundam civitatum fide, Snecensem populum sociorum exilijs, & aspero dominantium imperio offensum adipiscendæ libertatis consilium agitare. Igitur comparatis, quibus militem vehebat, undecim curribus, adscitoq; in comitatum, & mox Snecam præmisso Petro Frittema Senatore regio, ut primarium civitatis Consulem sui adventus clàm certiorem faceret, transitum sibi per urbem dari petijt, minuendæque suspicioni sinistræ, suburbanis intereà arundinetis militem occultavit. Sed contecta res non mansit. Avocato namque ad captandum secretum Consule, (qui cum præfectis forte civicarum copiarum diem conloquio trahebat) ijdem tribuni subesse, ut erat, dolum rati, totam per urbem magnâ celeritate se sparserunt, compertoq; Gasparum Roblesium sub ipsa mænia suggressum, dato signo ad arma conclamarunt. Unde clerus periculi metuens, arma, quæ clam pro Roblesio paraverat, omnemque nitrosum pulverem in Curiam portavit, veniamque deprecatus est. Roblesius ipse, schlopo, ut ferunt, petitus fremens nequicquam & indignabundus contectam animo iram vultu expressit. Petrus Frittema Senator, velut vitæ exspes, magno animi angore diu pressus, periculum tandem evasit, occupandæque, quod dedisse ferebatur, urbis consilium, magno suarum rerum impendio mercatus est.

Roblesij acta.

Sneca tentatur à Roblesio.

Mox Gasparus Roblesius Snecâ exclusus, cænobium Floridi Campi se contulit, datisque ad Bolswerdios confestim litteris locum præsidio regio modestè rogavit. Quibus acceptis Magistratus oppidanus cohortium urbicarum præfectos in ædiculam Mariæ Virginis convocavit, litterasque Roblesij exhibuit. Cæterum tribuni copiarum, Paulus Symonius, Romko Vibenius, Vibius Mollius, & Bernardus Vietor quod ipso noctis meridie capiendum consilium non esse dicerent, postero die se responsuros ad postulata Roblesij fidem fecere, obseptisq; interim

terim per manipulos armatorum civium portis, pueros, fæminas, reliquamque imbellem turbam abstinere publico jusserunt. Quæ res quia ad Roblesij propositum non erat, qui patêre urbem sibi ac juxta præsidio voluerat, Magistratus consumptâ per curas nocte, ipso lucis ortu ad Roblesium Legatos misit, qui referrent: Prævalere intra urbem fæderatos, neque suis erga Philippum studijs reprimi potuisse civilium animorum motus. Duplicatos quippe vigilum ordines, ac portas manipulis obseptas, ne quis intrare cum milite queat, præterquam assensu populi, cuius in infælici urbe per discordias imperium sit. Tradunt alij, Magistratum oblatum à Roblesio præsidium tacitè respuisse, animisq; in fædus propensum, concordiam civium parem suæ defensioni respondisse. cIɔ. Iɔ. LXXII.

Roblesio Magistratus respondet.

Ita Roblesius simul Bolsuerdiâ prohibitus irâ tumens, tamen secreto odio injuriam tegens, per plana agrorum se & militem sparsit. Tum Leovardiam XVI. Kal. Sept. regressus, minax fæderi, & jam animo ultionem expendens in Senatu regio de mittendis Franequeram Legatis consultavit, quâ in urbe, nihil cæptandum esse, præterquam prætentatis civium animis, Senatus regius censebat. Quare Roblesius Leovardiam, velut sedem bello habiturus, commeatu atque annonâ instruxit, Prætoresque per utrosque Stellinguerfios, curare fines suos, ac de adventu Fæderatorum, qui circa Cuneram denuò congregabantur, certiorem facere Senatum regium jussit. Constitutis quoque exploratoribus, qui actiones consiliaque fæderatorum specularentur, ad cænobiorum antistites litteras dedit, quibus de subministrandâ annonâ hortabatur. Populum etiam Leovardium, ut M. Heymannus notat, novo sacramento obstrictum, armari recenserique fecit, conscriptisque quatuor Germanorum cohortibus tributum imperavit. Adeò adventantium fæderatorum fama omnem Provinciam impleverat. Quare Valones qui Stauriæ ac Maccomij præsidia agebant, adesse fæderatos rati, Stauriam ac Maccomium deseruere, abductoque secum Henrico vectigalium Conductore, homine opulento, Leovardiam fugerunt, quo & Floridi Campi Antistes sacri ærarij gazam, aurum atque argentum omne, tum pretiosissimam supellectilem transmiserat. Metuebat namque ne Snecenses publicè infidi, & novarum partium professione ferventes, excursionem facerent, cænobiumq; cæteris ferè opulentius, ac magno rerum paratu famosum, cupidine prædæ expilarent.

Roblesius Leovard. redit.

Roblesius scribit ad Antistites.

Fuga Antistitum.

Ubi verò cognitum Ioannem Bongam virum natalibus, & bello clarum, trajecto navigijs quibusdam Austrini maris sinu Snecam appulisse, intraque urbem magnâ civium concursatione & applausu admissum esse, altior adhuc metus omne confinium pervasit. Igitur per agros fuga & desertio palam cæpta, cænobiorumque antistites extremo pavore correpti, rebus suis asylum quæsivere. Bonga verò ordinato Snecæ præsidio, ac oppido multo opere, effossis Frittemanis prædijs, munito, vastandis cænobijs militem admovit, stipatusque trecentorum cohorte Bolswerdiam progressus, deditionem urbis postulavit, in qua Hobbo Ottonius vir impensè Pontificijs addictus, inter cæteros consulatum, & cum eo imperium gerebat. Qui repulsum nuper Snecâ Roblesium vehementer criminatus, pensandæ velut injuriæ, Bongam quo-

Bonga Snecam venit.

cIↄ. Iↄ. LXXII. que militemque eius arcendum urbe censuit, dispositisque ad portas vigilijs defensioni se paravit. Tum formula novi quoque jurisjurandi perscripta, quâ mobilem dubiamque civitatem arctiore sacramenti religione Philippo obligaret. Quare Bonga prolato oppugnandæ Bolsuerdiæ consilio omni circum pecore abacto, ac Oegano, Ioannitarum & Groendiceno cænobijs exustis, Snecam regressus est, quod oppidum præfervidis in libertatem studijs istius parandæ diu consilium inierat.

Idcircò enim mense Aprili auxilia Principem poposcerat, misso Dillenburgum Tito Hettingha viro nobili, qui conscribendi militem, ac occupandæ urbis potestatem acceperat. Diploma quod apud gentiles asservatur, XVI. Kal. Maï signatum. Dein Bolsuerdij animis jam diu à Magistratu alieni, & dolore repulsorum auxiliorum concitati, ut exemplum Snecensium imitarentur, formulam regij juramenti publico igne combussere, Horatiumque Buma, & Gosuinum Allartium Staurium, tribunos pedestrium copiarum, ut caduceatores evocavere, ut de modo dedendi ageretur. Res in biduum protracta. Itaq; caduceatoribus Slotam regressis, qui locus præsidio erat, Ioannes Bonga, eorum, quæ evenerant, ignarus, eadem postulata fecit, Bolsuerdijque invito etiam, ut creditum fuit, Magistratu urbem Aurantio permisere.

Titus Hettingha Dillenburgum missus.

Ita Bolsuerdia, cujus cives clàm cum Snecensibus inijsse societatem dicebantur, in fædus adscita, cadùmque vini Diderico Bronchorstio, qui Balckij apud Geesterlandos agebat, missum est. Mox pultato campano ære, & omni cive in fanum, quod Martino sacrum est, evocato, populus Bolsuerdicus cum Magistratu portâ Snecanâ effusus, Bronchorstium recepit, verba faciente Regnero Annio viro Consulari:

Bolsuerdia fœderi asserta.

Bolsuerdiensium Oratio.

EX quo, Diderice Bronchorsti, cum famâ Albanæ sevitiæ, bellum simul, & periculum accepimus, eius etiam imperij fastidium ad nos devolutum est, quod reverenter habere, quamdiu à tyrannide integrum fuit, nostri majores consueverant. Vbi verò servire, & pati immoderata, inglorium & turpè nobis visum, consilia inijmus, quomodo in libertatem restitueremur, & nos ipsi uxoribus, liberisquè securitatem pararemus. Cujus spem quia in te nobis fecimus, tradimus tibi urbem, non inconsulto impetu, sed sacrâ æde, & communibus suffragijs connexi. Itaque, quæ nostræ potestatis erunt, subsidia, munimenta urbis, muros, arma &c, si pro libertate sit, corpora ac sanguinem habebis, modo ea integra pro virili cures, quæ Philippi Præfectorum vis, atque insolentia adulteravit. Virtute ac constantiâ tuâ multum proficies, cætera à Deo sperabis.

Ita Bronchorstius multo nobilium comitatu urbem ingressus, lætissimi introïtus pompam exercuit. Bonga cum trecentorum militum manu pro præsidio admissus, & Horatius Buma Harichius actâ apud Scettanos nocte, postridie urbi quoque inductus est. Tum reformata religio invecta, depurgatoque ab imaginum ornatu Minoritarum fano Ioannes Iansonius rem divinam fecit. Magistratus quoq; novus, vetere abrogato urbi datus, in quem à Bronchorstio Geroldus Herama Oldermannus, Dominicus Hottingha, Iacobus Symonius, Petrus Vibenius, Regnerus Annius, Iacobus Iacobæus, Dominicus Tiallengius, Theodorus Occonius, & Paulus Symonius cooptati. Post collegij jurati

Bronchorstius res Bolsuerdiæ mutat.

jurati mutatio ſecuta, omniſque ordo in verba Bronchorſtij juravit. cIɔ. Iɔ. LXXII.
Idem Snecæ factum. Tum Pontificij plerique deſertis conjugibus, liberiſque Leovardiam conceſſere. Quos ut revocarent fæderati, profugorum uxores liberosq; in cuſtodiam dedêre, velut animo præconciperent redimendis cariſſimis pignorum, perfugas maritos honeſta per conjugum deſideria ſeceſſionem à Robleſio facturos. Ubi verò regium ſacramentum matrimonij fide ſanctius cariuſq; deprehenſum eſt, converſi ad exactiones fæderati, grande tributum captivas popoſcêre. Sed rigidum illud, & proclamatæ libertati minus congruum interveniente propinquorum fidejuſſione ſanatum eſt. Douwonis Heramæ, quod is urbe exceſſiſſet, bona commentario perſcripta. Sacrarum quoque ædium ſupellex longâ annorum ſerie intacta, in tabulas tum redacta, cenſuſque ſacer detectus, religioſi ordinis opes, & ſimul luxum aperuit. Floridi etiam Campi cænobium tum vaſtatum, in actis reperio, præterque abacti pecoris damna, omne utenſile Bolſuerdiam comportatum. Thomam Groningenſem loci antiſtitem in poſſeſſionem muneris menſe Iulio immiſſum, uno ſuorum fugæ comite adſcito Leovardiam ſe contuliſſe, queſtumq; de vi illatâ, apud Senatum regium juris ſubſidium adverſus autores damni dati nequicquam imploraſſe. Ita graſſantibus Bolſuerdijs, multi familiarium rerum jacturâ impulſi, exitioſa clàm conſilia, & ſimul incendia miſeræ urbi parabant. Quod propoſitum cum ægrius diſſimularent homines, quibus animi ſecretum præceps ultionis cupiditas depromebat, Leovardiæ vulgatum, ad Franequeranos jam pervenerat. Qui propterea datis ad Bolſuerdios litteris de inſtantibus monebant, & eſſe intra oppidum, qui proditionem & incendia occultis artibus moliantur. Similes litteræ ad Bronchorſtium datæ. Quare is relictâ confeſtim Snecâ Bolſuerdiam advolavit, arctâque cuſtodiâ per excubias vigiliaſque militum amovendis malis urbem ſepſit. Reperio Leovardios Snecenſibus hoc tempore infeſtos, ſuburbanum pecus abegiſſe, ipſosq; Worcomios diſſimulata partium fide, Bolſuerdiâ urbe tanquam aſylo uſos, ſua erga fæderatos odia falſis affectibus velaſſe. Arces quoque ac domos nobilium familiarum Pingumi, Ooſterendæ, Eloſti alijſque in locis disjectas, fæderatumque militem colonis cænobitarum vim & incendia comminatum agrorum locaria, & ſacri ærarij proventus intercepiſſe. Eundem quoque Slotam progreſſum, nominis ſui terrore Lemmariâ hoſtem ſubmoviſſe, ac Coudumum non procul Stauriâ regreſſum preſ byterum ſacra, de more, facientem æde exturbaſſe. Adeò bellum lege adhuc, & diſciplina vacuum, omnem ſecum inſolentiam trahebat.

Circa Bolſuerdiam facta.

Leovardij abigunt Bolſuerd. pecora.

Quo animorum civilium æſtu per Friſiam durante, & , ut ſolet, ex ſecundis concitatiore Ferdinandus Albanus geſtarum rerum ſeriem Philippum ad Regem perſcripſit, regique fiduciâ ſuarum virium paulò ante elato, majorem ſollicitudinem incuſſit. Quare Philippus Madrito XIII. Kal. Iul. ad Friſios ſcripſit, ſubſidiaque ardenti jam bello & ſimul auxilia popoſcit.

INtellexi ex Albano prorege meo, quoſdam ex rebellibus & imperio meo contumacibus multitudinem coëgiſſe, turbandæque paci oppida quædam per Friſiam

CIↃ. IↃ. LXXII. *Frisiam occupasse. Ea ipsa quoque oppida & municipia igne passim ac ferro vastasse, nihilque omisisse, quod ad explendam sceleris atrocitatem spectaret. Cui rei cum remedium in tantâ rerum perturbatione quærendum sit, faciam boni Principis officium, daboque operam, ut, quantum res meæ ferent, tantum utilitati vestræ impendam. Hoc tantum peto, ut impulsas res meas subsidijs viribusq; vestris juvetis. Quod si faciatis, clementiæ exemplum, more antecessorum apud vos edam.*

Tum Bronchorstius more mortalium, prospero fortunæ cursu huc usque usus, de adjiciendâ victorijs suis Franequerâ cogitavit, quam etiam urbem illorum temporum fato, vehementia partium odia adfligebant. Vulgus ut ferè novis rebus facillimum, & quod vento velut ferente cum impetu agebatur, à Philippo animis discretum, Magistratum verò & primos ferè civitatis veteris sacramenti memoria, & parti sub Philippo honores occupaverant. Ita discordi civitate capescendam consilij sui occasionem ratus Bronchorstius, trecentorum militum cohortem isthuc ire, & mox Campanellam Spaniumque copiarum ductores subsequi jussit, castraque medio Tzumam inter & oppidum loco metatus, Delegatos in urbem misit, quibus Magistratum sui adventus, & juxta consilij certiorem faciebat. Qui metuens ne honoribus dignitatibusque primum, post bonis, ac facultatibus exueretur, recipiendi Bronchorstij consilium meditatâ cunctatione trahebat. Itaque plebs moræ impatiens, & suspectam Magistratus tarditatem ducens, totam per urbem se sparsit, effractisque per vim portarum seris Didericum Bronchorstium cum copijs intromisit. *Bronchorstius Franeq. capit.* Bronchorstius Franequeræ locato modico præsidio, & frumentatione per vicinos agros imperatâ annonam procuravit latisque quibusdam statutis, quæ ad continendum in fide & modestiâ, populum facere videbantur, Bolsuerdiam revertit, ac de mittendis, quam fœderati IX. Kalend. Sept. occupaverant, Stauriam, auxilijs deliberavit. Enchusâ quippe fœderi adjectâ, submotisque jam ante proxumo Flevi æstuario per Titum Hettingham, Vibium Siurtenium ceterosque classium præfectos regijs triremibus, hoc maxumè, neque imprudenter curabat Bronchorstius, ut tuti in utrosq; Frisios trajectus essent, maritimisque ac limitaneis locis in potestatem redactis, omni ex orâ commodè auxilia haberentur. Quare Stauriam vetus oppidum, Ducum olim Regumque Frisiæ sede, nostrâ memoriâ Anseatico fœdere, & veteris fortunæ famâ clarum, fugâ regij præsidij desertum, suam fecerat, ac in oppugnando castello, quod in Boream portui imminebat, & Valonum præsidio tenebatur, omnem operam collocabat. Unde præter tres cohortes, quas è Transflavicanis militares viri ducebant, plures copias expedijt, tormentaque muralia è fœderatis oppidis, Snecâ, Bolsuerdiâ, & Franequerâ advehi jusit. Quæ cum nullo fere usui essent, quod cicumducti operis murorumque magna crassities, & firmitudo obstaret, obseptis vijs locisque, quibus commeatus ac annona subministrabatur, morâ ac juxta fame consumere præsidium constituit. Quare Roblesius etsi lecto apud Leovardios affixus, regium in arce Senatum habuit, multaq; de solvenda obsidione ac mittendis ocyus auxilijs

lijs proposuit. Interesse namque regis Philippi quam maxumè, ne eâ fæderati munitione potiantur, quam Carolus Cæsar magno sumptu extrui curasset, & quæ magnum Philippi imperio stabilimentum adferre posset. Reputaret Senatus minores Frisios gentem adverso littori objectam Aurantio se permisisse, majusque in hac ipsâ Provincia post discrimen fore, si claustrum illud æstuario Flevi, & simul continenti impositum fæderati occupent, transitum in minorem Frisiam ad evocandâ Aurantij auxilia hac occasione habituri. Ut ea intercipiantur, & ne præsidium fideï tenax, illustre exemplum virtutis professum, inediâ aut fame fractum in manus hostium veniat, mittenda auxilia esse, vel se ipso Duce, apud quem publici commodi potior cura, quam privatæ valetudinis sit. Cæterum regius Senatus, qui imbecillitatis rationem, ac hoc ipso rerum incendio Præfectum morbo attritum extrà discrimen haberi volebat, alium copijs ductorem ordinavit, comparatisq; quinquaginta onerarijs navigijs, quibus cespitum vectura fieri solet, militem imposuit. Quibus de rebus certior factus Bronchorstius, qui Bolsuerdiæ otium inter & segnitiem agebat, leve quoque Schlopetariorum auxilium Stauriam confestim ablegavit, ut hostem anteveniret, & ad oppugnandum castellum cæteris cum copijs se pararet, quod præsidiarij Valones nullo adhuc dedendi consilio tuebantur. Illi namque perceptâ auxiliorum adventantium famâ, sociosq; ac commilitones proxumos lacus navibus emensos ac in terram jam expositos, castello se effudere, actoque per subjectam urbem agmine, cum fæderatis congressi sunt. Quorum terga cum auxiliares hostium copiæ ferirent, quas Roblesius Leovardiâ miserat, & plures numero esse fæderati autumabant, errore decepti, & simul imbelles in fugam se dedere. Tum strages edita, totaque ferme urbs referens rudera, & imaginem adhuc ostendens antiqui splendoris miserabili incendio conflagravit. Fugientium pars Lemmariam ac Vollenhoam, pars Coudumum se recepit, quod à Valonibus una cum Stauriâ urbe opulentâ direptum prædam victoribus opimam attulit. Tormenta fæderatarum urbium in castellum devecta. Reperio in notis illorum temporum, omne illud incommodum Nicolao cuidam Bremensi, quod Ordines suorum fæditer deseruisset, imputatum, eundemque vinculis datum, nullâ ferè aut rudi illorum temporum disciplinâ, impunè dimissum. Alij verò in Diderici Bronchorstij socordiam, & quod omne fæderatarum copiarum robur simul castello non admovisset, rejecere. Cives plurimi è ligneis pontibus penduli fædâ morte strangulati sunt. Notat M. Heymannus, quadringentos quoque fæderatos etiam desertâ Stauriâ predæ hostium imminentes ad Galedamum cæsos, Valonesq; paucis desideratis, & inter eos signifero Wibij Gerritij, cuius pectus glande transverberatum erat, Leovardiam ovantes redijsse.

cIↄ. Iↄ. LXXII.

Stauriæ Commoditas.

Stauriæ castellum à Fæder. obsessum.

Regij obsidionem solvunt.

Bronchorstius interea durante Stauricæ arcis obsidione, ut mari dominaretur, classem adornari fecit, eâq; latissimis, quæ Frisiam lambunt æstuarijs immissus, regias naves commeatu atq; annonâ instructas expugnavit, classiarioq; milite in proxumum littus exposito obsidere Doccomium constituit, quod Philippi nomine Renicus Dekama & Cruningius nobiles viri, duabus cum cohortibus præsidio tenebant. Quod

Bronchorstius classem adornat.

etiam

cIↄ. Iↄ. LXXII. etiam oppidum ad Eam flumen in Ooſtergoâ ſitum, variâ & mutabili fortunâ jactatum caſtelli formam ſub Ubbone II. accepiſſe patrij annales memorant, auctiſq; per Lavicam, Eamq; flumina commercijs opibuſq; ſub Adgillo I. in urbem converſum regalium jus ac præſertim cudendæ monetæ uſurpaſſe. Tum à quadringentis & ultra annis, factionum tempore majore curâ munitum, ac poſt à Geldris, dein Burgundis recuperatum, ab Anno cIↄ. Iↄ. XXXI. juſtâ pace floruiſſe, donec orto Philippum inter, & Provinciales formidabili bello, de eo oppugnando, etſi, irrito conatu, Didericus Bronchorſtius agitaret. Per Gaſparum namque Robleſium Groningâ, ut dixi, evocatum, qui ſigna per Dongrios tractumque littoralem circumducebat, acceſſu littorum prohibitus, ventis veliſq; fortunam recommiſit, ac mutare conſilium coactus eſt. Ex quo factum eſt; ut depulſo Bronchorſtio, Gaſparus Robleſius (abſente ut dixi Barlamontio vicarium per Friſiam imperium gerens) omnem illum agrum vaſtaverit, opprimendæque per oram illam Nobilitatis clandeſtinum conſilium cæperit. Cæterum detecto conſilio parum profectum, niſi quod arces per Dongriam direptæ, omniſque fere ornatus nobilium familiarum, tum aurum & argentum à prædonibus devectum. Scipio Sceltama & Sicco Tyeſſenius, qui in iſtius oræ Nobilitate tum cenſebantur, periculis ſubducti, primo eorum in Amelandiæ inſulam, altero Franequeram amoto, quæ urbs, ut ante memoravi, ſpreto Albani imperio, quod pro Philippo gerebat, partes libertatis ſequebatur.

Robleſius vaſtat Dongriæ tractum.

Stabat tum in anchoris apud Amelandos præſidiaria navis, cui Giſbertus vir Hollandicæ gentis cum imperio præerat, & qui ſexaginta armatos, nomine Gulielmi Aurantij ducebat. Is rejectum Dongrico littore Bronchorſtium ægrè ferens, Scipionem Sceltamam, qui, ut dixi, apud Amelandos perfugerat, ad reparandum Doccomij obſidium ſpecioſis rationibus hortatus eſt. Amotum namq; in mediterranea Robleſium, littuſque patêre aſcenſui obvium, neque quidquam deeſſe, præter animum gerendis feſtinanter rebus paratum. Reputaret Sceltama vaſtatam arcem ſuam, expilatum omne avitæ domus ornamentum, cuius injuriæ ultionem à pulcherrimi facinoris cæpto habere poſſet. Modicum namq; intra urbem præſidium, quod infenſos etiam cives haberet, fæderi pronos, & novis rebus (ut fluxum vulgus eſt) ſe facile daturos, ſi ducem partium viderint, & qui ſuâ ac majorum claritudine imperium cum autoritate gerat. Intus civium, foris Provincialium auxilia fore, quæ ſi paria negotio non ſint, ſibi militem, & claſſiarium eſſe, quorum operâ uti queat. Non ſubminiſtraturum ſe inermium gregem, ſed viros fortes, ac periculis ſuetos, & qui ardua quæque ac moleſta pro patriâ, & fædere non recuſent. Ita Sceltamæ animus evictus, de occupando Doccomio cogitavit. Quare levatis confeſtim anchoris, ſecundante Coro, præſidiaria navis Ooſtmahornam advecta. Ubi triginta claſſiarijs militibus in terram expoſitis, plebs ruſtica per Dongrios & è vicinis locis, ad eius rei famam excita turmatim confluxit, ſacramentumque dixit. Dein coactore agminis ordinato miſtum Provincialibus militem non lento itinere Doccomium duxit, habitoque ad portam cum præſidiarijs conflictu, quo ſuperior Scel-

Doccomium Fœderati invadunt.

Sceltama fuit, propiùs cum copijs suggressus urbem occupavit. Præsidiarij è quibus novem desideratos Heymannus Graph. scribit, partim celerrimâ fugâ Leovardiam, ubi Roblesius tum erat, partim in turrim Bonifacij martyris cænobio proxumam spe novorum auxiliorum se contulere. Tum in signum victoriæ machinæ laxatæ, potiorque civitatis pars, quod ante non licebat, amotis obstaculis secretum suum professa in verba victoris juravit. Sacra quoque ac profana loca, quibus multi se occultaverant, curiosè perlustrata, milesque hostilis suo latibulo extractus, arbitrio æqui victoris se permisit. Tradunt alij, qui tam iniquis turbatisque temporibus commentarios confecere, eam victorum insolentiam fuisse, ut nec donarijs templorum abstinuerint. Cæterum mihi alia vivorum testimonia suppeditata, fæderatosque omni moderatione usos, magnam etiam hostium partem clementiâ in victos pellexisse. Itaque in turrim receptis, monachus (is solus ex illo ordine in oppido permanserat) caduceator missus, qui veniam præferret. Postquam ea ipsa; ac juxta periculum contemptui, præter admotas turri machinas, materies omnis concremandæ altissimæ crassissimæque moli aggesta, ut metu instantium extremorum, ad faciendam loci deditionem, obsessi compellerentur. Cæterum infracta militum virtus, & cedere periculis nescia, in ferventissimis etiam caloribus perstitit. Turris quoq;, etsi à Solis ortu in medium diei arderet, defensioni servata, è quâ obsessi missis desuper in fæderatos dicterijs saxa quoque immania, schloposque jaculabantur. Eo rerum statu metuens Sceltama, ne quod post evenit, tumultuaria agrariorum manus fugæ se daret, recitato per Præconem edicto cavit; Ne quis, nisi de voluntate Tribunorum Centurionumque urbe egrederetur. Litteras quoque ad Didericum Bronchorstium Franequeram dedit ocyus, in quibus de auxilijs monebat: Subesse quippe periculum negotio, & præter infidas multorum civium mentes, non magnum & fere inerme præsidium. Triginta quippe tantum classiarios, & dein è Dongrijs tumultuariam manum accitam, nesciam disciplinæ, & armorum rudem.

cIɔ. Iɔ. LXXII.

Miles regius in turri obsessus.

Ed. Sum.

Econtra Roblesium in propinquo, sparsos per Provinciam & in ipsâ urbe superbos hostes editissimâ turre defendi, non periculis, non terroribus fractos. Perseverasse quippe in ipsis flammis, ac ardore ignium, animas citius, quam arma posituros naturali pectorum robore, & quod abesse non procul auxilia præsumant. Quare nectendas moras non esse, cogitaret Bronchorstius, omnemque prolationem paratis semper rebus inimicam, vel hoc ipso discrimine maxumè nocituram fore. Quæ litteræ dum ad Bronchorstium mittuntur, qui intra oppidum, munire loca, vallum roborare, crates præstruere, tantâ laborantium alacritate, ut imbeliis etiam sexus, necessario operi industriam commodaret. Neque enim pueris fæmellisque largius otium, quin invalidâ etiam manu, sudes, ligna, comportarent, canoràque voce velut classico, virorum mentes accenderent. Interim Roblesius eorum, quæ evenerant certior factus, expedire Doccomium copias, totâque legione quam ex Valonibus conscripserat, urbem circumvenire constituit, de cuius quoque excidio cogitare nec inveris rumoribus ferebatur. Qui ubi Doccomium perlati, tanta consternatio oppidanos, ac

cIↃ. IↃ. LXXII. juxta plebem rusticam occupavit, ut de deserendâ urbe cogitaturi fuissent, nisi solatia quædam inanium litterarum eorum fugæ Bronchorstius interposuisset. Istæ habebant Ioannem Bongam, & Sicconem Tyessenium cum suis cohortibus iter ingressos, citum agmen ducere, adturos propediem.

Quare tum pavor in fiduciam, mæror in gaudium conversus, quo ignaræ futurorum mentes nullo discriminis metu se compleverant. Cæterum postriduanus dies securitatem fæderati populi, & simul fortunam urbis invertit. *Docomium Roblesius invadit.* Postquam enim tardius, quæ Bronchorstius promiserat, auxilia adfuere, quingenti pedites ipso noctis obscuro Leovardiâ emissi, Doccomium perrexere, positisque ad emissarium vetus, per quod Ea flumen aquas laxat, castris, tormenta mox in urbem laxavere. Tum timor ingens oppidanis incussus, fletusque ac ejulatus muliebres compresso gaudio auditi. Quare ne planctus fæminarum puerorumque viris obesset, calorq; in pugnam ardescentium, miseratione prostrati in terram sexûs languesceret, fæminæ omnes domum abscedere jussæ, amotâque imbelli turbâ, civis milesq; defensioni urbis se paravit. Ita ad manus ventum, cominusque acri pugnâ certatum, tam egregio virtutis per oppidanos experimento dato, ut hostes pedem referrent, esseque in tuto fæderatorum res viderentur. Postquam verò urbis ac portarum custodia laxior, tum agrarij quique per temulentiam socordes, & ad pericula pavidi duarum partium, & tacitis odijs gravem urbem reliquere, prospera omnia fœdissimus signorum desertor invertit. Occupatâ namque, quâ plebes rustica profugerat, per hostem portâ, civium quoque acies inclinavit. Quæ tepidiore sensim sanguine ubi in fugam abreptos socios intellexit, spem servandæ urbis excussit, ordinesq; deseruit.

Ferocia hostium. Tradit Henricus Bra milites illos, qui in turrim, ut ante memoravi, se receperant, commilitonibus suis indicium fugæ rusticæ fecisse, visoque civium languore desertâ turre victoribus se sociasse. Tum straminea fascia pileo adfixa, tessera cædi data, quam sexaginta equites, qui cito agmine Groningâ advenerant, enormi sævitiâ auxere. Trucidatis namque plurimis, qui arma ferebant, ætati quoque nec sexui ferè parcitum, saucio truncatoq; corpore per vicos sparso, & multo sanguine in præfluentem Eam effuso. Tùm cæde ipsâ pejus incendium eluxit, multique, qui fugiendo ferri periculo, in domorum culmina se contulerant, nidoribus fumisque subtus ardescentium ignium depulsi in manus crudelissimorum hostium venerunt. Ferunt seminudos adhuc & valetudine languidos, tum puerperas cum infantibus in publicum productas, communis periculi sortem explevisse, ipsumque Roblesium, iræ immodicum de delendâ ferro, ac flammis urbe cogitasse. Sed cruentis eius consilijs, sola, qui Leovardiæ erant, exulum intercessio tum obstitit. Quare jussum imperatumque militi, ferro parceret. *Doccomium capitur.* Postquam illud vario sanguine pollutum in vaginas reconditum, tum licentia rapinis data, posteriora quoque scelera patefecit. Itaque fœdæ cædi, & flebili incendio miserrimæ etiam urbis sectio accessisset, nisi adventantium copiarum advolans rumor, quas fæderati ducebant, ab ulteriore nocendi decreto sanguinarium Valonum gregem revocasset,

fet. Urbs in medijs flammis deserta, relicto tantum in præsidio, cum centum & quinquaginta armatis Montjoio. CIↃ. IↃ. LXXII.

Interea fœderati, ductoribus pedestrium copiarum Ioanne Bonga, & Siccone Tyessenio, ad tertium ab urbe lapidem noctem agebant, criminatiq; tarditatem suam, & sociorum simul fortunam Valones opperiebantur. Qui propterea refocillatis somno ac alimonia militum corporibus, victores & incendiarios assecuti, in ripa Eæ fluminis non parva strage fuderunt, prædâque spoliarunt. Cæteris non ausis resistere præceps fuga profuit, quâ palantes, & sparsi Leovardiam rediere, ubi Roblesius magnarum rerum consilia animo versans, ad IV. Kal. Sept. conventum Ordinum indixerat. Ea lanienæ istius vera facies fuit, quam jam ante prævisam in illius temporis commentarijs fidissimus testis Henricus Bra annotavit. Quare nocturnos rumores, & ungularum pulsationes, hinnitusq; equorum auditos, visaque jam ante incendia commemorat. Fama fuit, Gisbertum, de quo dixi, Hollandum istius expeditionis auspicem, recedente æstu in vado Lavicæ amnis post circumventum, naso auribusq; mutilatum, dein confossum fuisse, quod Gerardum Doccomiensem hominem impensè regiæ parti deditum à Douwone Glinzio viro nobili captum, maloque navis adligatum glande plumbeâ confecisset. Glinzium ipsum mari res infæliciter gerentem, ac hostibus traditum porrectâ percussori cervice gloriosam mortem Groningæ oppetijsse. Tum Roblesius coacto Ordinum conventu, ad quem ex Oostergoïs Gerardum Iacobi, Antistitem Clarecampensem, Sceltonem Sceltamá, Gerbrandum Aytam, Heronem Burmaniam, è Westergoïs Ioannem Geelmuydanum, Presulem Lidlumanum, Edzardum Grovensteinium Sceltonem Lyauckamam, Martinum Nitzenium, Sceltonem Tiardam, è Sylvestribus Fredericum Occonium Pastorem Oelanum, Annam Tarquinium, & Tinconem Andringham, ad VIII. Kal. Sept. evocaverat, multa præfatus, tributa per Provinciam poposcit.

Roblesius Conventum habet Leovardiæ

Jam diu quippe perspectam fuisse erga Philippum Regem fidem atq; industriam suam, cum in comprimendis rebellibus, tum in conferendis de suo in publicum pecunijs. Cæterum nunc belli mole per Frisiam ardescentis exhaustum, sine majoris tributi subsidio opitulari rebus labantibus non posse. Ingressum quippe Provinciam Bronchorstium tria mox oppida, sedem bello, fœderi sociasse. Exin ne solâ Westergoâ se concluderet, Doccomium urbem portu commodam suam fecisse, jactoq; ibidem magnarum rerum fundamine, duo prælia non sine utriusq; partis clade sustinuisse. Fœderatos intra ipsa urbis mœnia, suos ad Eam flumen deletos, neque dubitandum esse, quin atrocius post bellum cæsorum manes pro inferijs exacturi sint. Quod ut veris robustisque in posterum nervis trahi queat, non supplementis tantum imbecillium copiarum, sed novo milite, & adhoc pecuniâ opus esse, sine quâ nulla temporum ætas magnum aliquod & memorabile gessisset. Eius penuriâ licentiam militum, contemptum disciplinæ suboriri, bellumq; ipsum languore quodam & segniter tractum velut marcore, aut tabe suâ deficere. Quod ne deserere magno Philippi damno, ac infamiâ regij imperij cogatur, impulsas ærarij res grandi tributo levandas, sine quo

Oratio Roblesij.

cIɔ. Iɔ. quo nec bellum geri, nec quies populo Frisico esse possit. Hæc fere LXXII. Roblesius. Cæterum Ordinum nomine, qui comparuerant, auditis Roblesij postulatis, tempus deliberandi petiere, eoque, ut præceps Roblesius erat, negato, in hunc modum responderunt.

Responsio Ordinum. Nec Statum exhaustæ Provinciæ nova onera, nec mobiles per Provinciam hominum animos nova tributi imperata ferre posse. Vastatam enim armis jam diu partium miserrimam patriam, tum fluctibus maris immersam, gravem annonam, & vix alendis familijs parem accepisse. Itaque curandum quam maxumè, ne omnium rerum inopiæ, recens malum exactio Tributi accedat, exacerbandis illorum ingenijs, quibus omne immoderatum molestum esset, & qui per exempla edocti, expendere Præfecti imperia, & juxta consilia constituent. Esse enim in populo non tantum, sed & in Ordinum consessu, qui exigendas potius veteres accepti expensique tabulas, quam gravandam Provinciam novis exactionibus, censeant. Ærarium etiam ipsum tot annorum tributis auctum secreta dispendia pati, conversis in alios usus populi pecunijs, & promptissimâ largitione. Ita centum & viginti octo aureorum millia, non aliâ lege dependisse, quam ut amotâ ulteriori exactione, ingruente bello, aut aliâ gravi necessitate, infælici patriæ sanctius ærarium subveniret. Quapropter durum esse obliteratâ recentis liberalitatis memoriâ, novis adhuc tributis Provinciam gravare, regiumque militem adæsis per luxum stipendijs, per agros vagari privatorum possessionibus & domesticæ quieti gravem. Quæ incommoda cogitaret Roblesius Caroli Cæsaris actis, ac libertati adversa, quâ si redonare Frisiam possit, intestinis armis commotam, non defuturos Ordines adhibendis novæ temporum fælicitati fomentis. Paratos interim, in spem publicæ pacis tranquilitatisq; 24000. aureorum, quinq; cohortium stipendijs, intra trimestre assignare, cæteraq; facere quæ suæ potestatis, & debiti in Regem officij essent. Ita Ordinum nomine Scelto Scheltama, Valerius Cammingha, Scelto Liauckama, Edzardus Grovensteinius, Hero Burmania, Hector Abinga, Martinus Nitzenius, Gerbrandus Ayta, & Scelto Tiarda responderunt.

Tum Roblesius dolore repulsæ, ac responso Ordinum turbatus, ad sueta bellorum conversus est, hostiliumque animorum faces, instar erratici ignis, per omnem Provinciam luxere. Quare & per Dongrios, direpto incensoq; Doccomio, non rusticæ tantum plebis civiumque, cæterum & religiosi ordinis notata, qui inter arma ne sacris quidem secessibus locisq; se tuebatur. Invenio in actis Henricum Kesselium, Doccomiensium Præsulem, cum cænobij, quod, D. Bonifacio erectum erat, primoribus Leovardiam se contulisse, usumque multorum præsulum, qui isthuc confugerant, conversatione in spem melioris tutiorisque fortunæ, sub armis Roblesij latuisse. Eundem quoque Kesselium ob intuta temporum, cuidam Taconi Haringio, qui Prioris titulo cænobio inter-erat, conferendi se in Omlandiam veniam fecisse, mutandæq; habitus potestatem concessisse. Adeo publicæ privatæque res, in tanto discriminum metu, necessitatis imperio subjacebant.

Advenerat jam in Frisiam, cum septem Germanicarum cohortium auxilijs, IV. Eid. Sept. Iustus Scouwenburgius. Qui Snecæ magno ci-

civium applausu exceptus, obvias populi gratulationes in omen prosperi, ac fœlicis imperij vertebat. Neq; absimile studium alijs in locis, sed præsertim apud Franequeranos sibi augurabatur, quo contendere, ut aulæ suæ ac juxta bello per Frisiam sedem figeret, omni cum aulico comitatu & præsidio militari parabat. Sed itineri accinctum novæ Præfecturæ negotia Snecæ attinuerunt. Itaq; datis confestim litteris fæderatarum civitatum Legatos Snecam evocavit, ut de potestate sibi ab Aurantio assignatâ è diplomate cognoscerent, quod regium Philippi nomen declinandis illorum temporum odijs adhuc præferebat. In eo namque prædicabat Aurantius, non aliâ de causa susceptum à se bellum esse, quam ut à Ferdinandi Albani, & Hispanorum immani dominatu populum Belgicum liberaret, omniaq; gentis jura, & immunitates à majoribus integras, incorruptasque assereret. Ita tot annorum curas, & impendia principem animum sustinuisse, eoq; tandem propitiâ divini numinis ordinatione rem perductam, ut plurimæ per Brabantiam, Hannoniam, Hollandiam & Zelandiam urbes, exclusis, aut ejectis præsidijs, libertatem amplexæ sanctissima, & carissima quæq; pignora suæ fideï commiserint. Et quoniam comperisset gentem Frisicam peregrinæ dominationis insolentiæq; pertæsam, cupidine quoque potiundæ libertatis ferri, ac auxilia rogare, idcircò Iustum Scouwenburgium affinem suum virum militiæ egregium, & multo rerum usu exercitatum in Frisiam misisse. Qui quoque ut effectum dare idipsum commodius queat, potestatem eï fecisse contrahendi copias, ut ijs adjutus commodare auxilium possit libertatis desideria professis. Tum ne miles stipendia per Frisiam faciens, aut post autorandus licentiæ proxumus, & sine disciplinæ sit metu, eidem Scouwenburgio jus atque autoritatem dedisse, tam autorandi, quam recensendi, & corrigendi milites, cæteraque curandi, quæ è commodo ac usu publico videbuntur. Rogare se propterea Consules, Scabinos, Rectores urbium, cives, singulosque Provincialium, tribunis verò militique mandare ut morem eï gerant, præstentque subsidia desideratæ diu libertati opportuna. Diploma in castris ad Aldkerckam Geldrorum Prid. Eid. Iul. perscriptum. Quo perlecto Snecenses cæterique fæderatorum legati voce acclamarunt, Iustusque Scouwenburgius Propræfectus majoris inter Flevum Lavicamque Frisiæ renunciatus est. Aurantius ipse, sive quod proxumas majoribus Frisijs ditiones Philippi nomine trans Flevum teneret, seu quod ex pacto cum Carolo IX. Gallorum rege Lutetiæ inito Frisiam sortitus esset, potius sibi per Provinciam imperium reservavit. Tum Scouwenburgius, juramento, quod ipse dixerat, à fæderatis civitatum Legatis accepto, relicta Sneca Bolsuerdiam contendit, magnoq; rerum apparatu una cum Diderico Bronchorstio per Arenariam portam urbem ingressus, in Heramæa arce consedit. Bronchorstius subdelegato post Scouwenburgium imperio usurus Iongamæa se clausit. Ubi dum bellum segnius trahunt, Gasparus Roblesius, cuius spem jam ante præconceperat, occupandæ Franequeræ consilium admovit. Quare præsidiario milite Harlingâ clam evocato, medio ferè Septembri, naves quasdam cohortibus peditum complevit, ac Franequeram ablegavit, quam

CIƆ. IƆ. LXXII.

Scouwenburgius Præfectus.

cIↄ. Iↄ. LXXII. quam non numeroso præsidio, quod Bronchorstius ibi posuerat, fœderati tuebantur. Roblesius præsidiarios Harlinganos dato signo ad occidentem, cæteros, quos Leovardia miserat, ab ortu oppugnare urbem jusserat. Cæterum obseptis undiq; aut oppilatis rivis, per quos aditus ad urbem non patebat, irritum omne negotium fuit, copiæq; Valonum Aengiumano ac Lidlumano cænobijs, tum Berlicomio vico tumultuario opere circumducto, ijs in locis præsidia egere.

Igitur Roblesius spe suâ frustratus, ut Bolsuerdiorum naves, quæ stationem in portu Maccumano habebant, diriperet, ac annonæ, quâ maxumè premebatur, consuleret, adornatis Harlingæ liburnicis militem imposuit, Maccomiumque devexit, quo & Iustus Scouwenburgius, perceptâ istarum rerum famâ, sexcentos quoque pedites Bolsuerdiâ amandaverat. Quorum adventu territi Valones in altum se receperunt, regressisque Bolsuerdiam Scouwenburgicis, mox littus prælegentes naves deprædati sunt. Emissarium ipsum depressis per onera navigijs obturatum est.

Legatio ad Aurantium Dein Scouwenburgius Bolsuerdiam novâ munitionum formâ circumscribi fecit, habitoque Senatus oppidani conventu Dominicum Hottingham, & Iacobum Iacobæum ad Gulielmum Aurantium Hornam in minores Frisios misit, qui de statu urbis rerumq; per Frisiam referrent, auxiliaque orarent. Quæ cum ad manum Aurantius non haberet, Gallici furoris interventu, & universi exercitus missione debilitatus, solam spem præstandi subsidij fecit, Legatosque dimisit.

Fama traditum est Tiallengum Eysingham virum Nobilem, & juris scientiâ eximium Ludovici Nassovij expeditionis, & fortunæ consortem Vesaliæ Clivorum in exilio tum agentem, auditâ Galliæ lanienâ perturbatione mentis concussum, nefarijque sceleris indignatione apoplexiâ, quod de Philippo Burgundo Meierus scribit, correptum, repentinâ morte exspirasse. Tum Iustus Scouwenburgius responso Legatorum accepto, & ordinatis Bolsuerdiæ rebus Franequeram properavit, ingressusque urbem, victoris magis, quam recentis præfecturæ fortunâ usus est. Miles quippe modestiæ, aut disciplinæ nullius retinens, ac in omnem insolentiam effusus, rapinis urbem & juxta imperium Præfecti fœdavit, suburbanis locis fœdo incendio vastatis. Unde multorum odijs expositus, metuensque conspirationis, regiæ partis plerosque edicto urbe expulit, bonis eorum, nisi saniora consilia induerent, fisco adjudicatis. Cæteris Pontificijs, arma detracta sunt, ipseque Scouwenburgius perdomatâ urbe, & validiore præsidio imposito Siardamea arce se tutatus est, in quâ Sedem imperio, & simul Præfecturæ destinabat. Mox misso in Geesterlandiam, ac Stellinguerfios milite crates gerrasque muniendis locis comparari jussit, Bolsuerdijsque præcingendorum firmo opere mænium curam imposuit.

Senatus Scouwenburgij. Senatum quoq; Provincialem tam dicundi juris causâ, quam ne rude imperium peregrinis arbitris staret, Franequeræ constituit, Haringumque Glinzium Ripensem virum Nobilem & eruditum, Præsidem istius Ordinis autoravit. Præclaros quoque viros & peritiâ legum eximios Barthium Idzardam, Econem Isbrandum, Fecconem Rhalam collegas ei adjunxit, Fredericumque Inthimam Iureconsultum procura-

ra-

ratorem fisci designavit. Mox Bolsuerdiæ, quæ tum octo pedestrium cohortium præsidio tenebatur, edictum recitari fecit, tribunosque copiarum, ut & militem sarcinas colligere, ac extemplo ad signa convenire jussit. Cæterum miles, secreto, ut creditum fuit, centurionum instinctu stipendia, & residuum æs contumaciæ obtendens, seditiosis consilijs occupabatur, metumq; direptionis omnium animis inferebat. Quare Magistratus litteras Franequeram ad Scouwenburgium ocyus dedit, quibus remedium orabat sedandis militum animis conveniens. cIↄ. Iↄ. LXXII.

Itaque Scouwenburgius quatuor cohortes Bolsuerdiâ Ripam, ubi stativa castrorum posuerat, evocavit, seditiosamque multitudinem ex instituto veteri locorum spatijs discrevit. Castra verò quæ Ripæ tantum sex cohortium habebat Scouwenburgius, ut luxu diffluebant, ita nullis ferè excubijs vigilijsq; asservabantur. Quippe miles potare, aleam ludere, & somnum ducere, Præfecti procul signis pavidi & incertes suffugia periculis facere. Itaq; Valones, cito agmine Berlicomio, ubi præsidium tenebant, egressi, in somno ac luxu graves Scouwenburgicos impetum fecere, pugnâque tumultuariè commissâ, castris exutos in fugam dedere. Cæsorum par ferè numerus, gloria dispar fuit, Valonesque prædam, quam nacti erant, & simul cadavera sociorum Berlicomium devecta, sepulchrali honore terræ mandavere. *Conflictus partium.*

Heymannus notat Tiallengum Andringam virum nobilem isto conflictu cecidisse, sparsasque ignobili fugâ in diversa cohortes sub ipsos Bolsuerdiæ muros suggressos, fædi pavoris ignominiâ, & per nuperæ seditionis memoriam urbe prohibitas cænobium Oeganum expilasse.

Mox sacrâ supellectile stipendijs applicatâ eosdem Scouwenburgicos non petita missione, exleges & sacramenti oblitos omni vi ac insolentiâ perpetratâ Cuneram perfugisse. Ita defectione imbellium copiarum Scouwenburgici exercitus robur enervatum. Quâ re perceptâ Iustus Scouwenburgius inter luxum, & epulas tempus apud Franequeranos trahens, metuensque ne Valones victoriâ elati Snecam aut Bolsuerdiam occuparent, ad Didericum Bronchorstium & Titum Hettinghame, qui Snecæ præsidium tenebat, ocyus litteras dedit, quibus fidelem locorum custodiam imperabat. Quamobrem Bolsuerdiæ militaribus vigilijs excubiæ civium commistæ, copiarumque reliquiæ, jam ante Ripâ fugatæ, tutandis suburbanis locatæ.

Bronchorstius quoque ne Valones circumjacentia loca munirent, commeatumque aut annonam urbi præcluderent, cænobium Floridi Campi, quod in ortum Solis æstivum situm est, diripi fecit, seditiosamque & infidam multitudinem factâ prædandi veniâ placavit. Tum Scouwenburgius, etsi torpido otio, & diurno luxu attineretur, more eorum, qui commessationibus consilia belli immiscent, tribunos militarium cohortium in Siardamæam arcem VIII. Kal. Nov. convocavit, eosque hoc modo allocutus est.

Res nostras, Commilitones, non parum accisas Ripensis clades, & flagitiosæ, quæ Cuneram petijt, multitudinis desertio fecit. Reparare collapsa, quam tueri parta majoris semper gloriæ apud fortes viros fuit, quibus animus ex periculo increvit. Nec detrimenta cladis istius *Scouwenburgius convocat tribunos.*

V

CIↃ. IↃ. LXXII. *tius tantum retenseo. Spectate socios vestros eadem sacramenta vobiscum professos, campis dispersos jacere, & inhumata cadavera tabo squallentia, vulnerumque notis deformia longiorem vobis ignaviam exprobrare. Virtute ac animis, Commilitones, opus est, ut mearum rerum fortunam reparetis, sociorum verò manes cæde hostium ultum eatis, quos non magno numero Aengiumano Cœnobio conseptos vobis ostendo. Expedito itinere opprimetis imparatos, ac nuperâ prosperitate securos.*

Itaq; tum præsidiarij justo agmine in cænobium Aengiumanum non segni itinere effusi sunt, congressiq; cum Valonum cohorte, ducentos ad internecionem delevere.

Scribit fidus autor vix superfuisse, qui editæ stragis nuntium ad socios perferrent, cæterosque Valones præsidium Berlicomij habentes, metu ferè exanimatos Leovardiam confugisse. Victores Scouwenburgici Franequeram regressi, quod oppidum ut gravi tum præsidio, ita annonæ quoq; penuriâ premebatur. Quapropter Scouwenburgius comparatis ad id navigijs, amotosq; Leovardiam Valones ratus, in Biltanum agrum progredi copias jussit, frumentationemque militi imperavit. Ubi verò obseptos per hostem viarum aditus idem miles intellexit, omisso frumentandi consilio, pavore correptus pedem retulit, ac in urbem se recepit, nuperæque victoriæ decus in eodem loco, quo quæsitum erat, turpi fugâ fædavit.

Heymannus notat, partium manus eo quoque tempore commissas, ac ducentos schlopetos à fugientibus Scouwenburgicis projectos Valonibus obvenisse. Tum Franequerani omissis in remotiora expeditionibus domesticæ securitati consuluere. Itaque miles per Provinciam sparsus in hyberna passim reductus est; ac Franequera Præfecti & juxta belli primaria sedes amplo præsidio firmata. Cui rei asperum vel maxumè gelu v. Eid. Octob. flante Cæcia, dein Euro surgens causam dedit. Tanto quippe & tam immani frigore adultum autumni tempus desævijt, ut tentoria militem non ferrent, ullisq; operimentis ab ambientis injuria corpora præservarentur. Quare continui frigoris intemperie fluens aër molestiam militi, civi verò periculum attulit, quod post solidissimam glaciem cælo deciduæ altissimæ nives auxerunt. Opertis namque fossarum inciliumque cavitatibus Euri vehementiâ muris urbium adjecta nix, adsurgentes clementer colles, & simul metum adferebat, qui sparsis de adventu Roblesij rumoribus Franequeram per urbem magno tum terrore grassabatur. Igitur Senatus Oppidani Edicto, quod Scouwenburgius suasisse credebatur, omnis fossæ urbicæ glacies transversim secta, collectæq; haustris aquæ, dein prærupto valli adjectæ inibique concretæ, glabritiem simul & securitatem ab hostibus dedêre.

Scouwenburgius mittit ad Aurantium. Tum Scouwenburgius longioris moræ incapacem rerum suarum angustiam reputans, mittendos denuò, etsi mediâ brumâ, ad Aurantium Legatos censuit, qui auxilia rogarent. Quare è fæderatâ nobilitate populoque Franequerano Serapius Galama, Iulius Bottnia, Siuckius Emingha, & Sibrandus Richæus Iureconsultus designati. Qui acceptis Iusti Scouwenburgij sociorumque fiduciarijs litteris Bolsuerdiam profecti

tabulas

tabulas mandatorum signari per Bolsuerdios fecere, adscitisq; in comitatum eius urbis, ut & Snecensium, primarijs viris, conducto Maccomij navigio Enchusam adpulere, littora majoris Frisiæ contra sitam. Deïn facto per glaciem (adulta namque hyems erat) pedestri itinere Harlemum perrexere, quo in loco Gulielmus Aurantius momenta rerum versabat. Quo pro more salutato fiduciarias litteras legati exhibuere, ac Sibrandus Richæus vir insignis & juxta facundus, hunc in modum disseruit. cIↄ. Iↄ. LXXII.

DE conditione suorum temporum questi sæpe plurimi, Princeps, sed privatis querelis, ac muliebribus lamentis ægritudinem publicam non sanavere. Namque quod alij direptas domos, exustas villas plorent, privatis damnis dedere, non versis animis in publici discriminis contemplationem. Prudentiores verò quique postpositâ rerum familiarium jacturâ patriæ juxta suæ, & avitæ, in quâ nati essent, libertatis curam habuere, ne quid ea mali per civiles discordias, aut vim externam pateretur. Hac ratione ab excessu etiam Philippi regis in Hispaniam sub Arembergio Præfecto cæterisque extiterunt, qui Episcopi ac Inquisitorum ordinationibus obloquerentur, nobilique virtute arma armis opponerent. Ab eo tempore variâ fortunâ habiti Frisij sumus, quos in quantum Scouwenburgij ac Bronchorstij adventus erexerat, tantum Doccumanæ Stauricæque clades nos depressere. Quas reparare nostræ potestatis non est, Princeps, nedum retinere quod nostrum per arma fecimus sine auxilijs, quorum causa hæc Legatio instituta. Nam plures copias per Provinciam colligere, ut nec tutum, ita ærarium, & impulsæ res non ferunt, quas rapina hostium, & infestum fluctibus mare exhausit. Istis malis defectio cohortium accessit, quæ sacramentum, & simul Frisiæ terminum transgressæ animos perfidos alio terrarum, atque signa verterunt. Quæ nisi suppleantur ocyus, Princeps, de patriâ nostrâ actum erit. Eius rei testes nostras & simul Iusti Scouwenburgij affinis tui litteras exhibemus, ne videamur famâ auxisse periculum, & nostræ imbecillitatis iniqui æstumatores esse. Cæteri mortales adversa sæpe silentio texere, nobis prospera tacentur, quoniam omnium rerum, maxumè autem auxiliorum egentes sumus. Quæ si procures Princeps, spe melioris fati nos donabis, mori paratos non servire.

Cæterum Aurantium ut ante Gallici fœderis tristissima concussio, ita tum hostium res prosperæ, fuga quoque & desertio Gulielmi Bergensis incapacem mittendis auxilijs faciebant. Quare Scouwenburgius habere intra Provinciam delectus constituit, datisque ad Bolsuerdios litteris, de conscribendis ocyssime equitum peditumque copijs velut extremi periculi remedio hortatus est. Modum quoque cogendi auxilia non ineptè perscripsit, quo è gente aut familiâ suâ fœderata nobilitas, & potentissimi agrariorum cogere, ac armare rusticæ plebis delectos jubebantur. Tum de tributis addidit, quæ nobili viro Edoni Heringæ & Iacobo Iacobæo ærarij tribunis pendi ocyus jubebat, quod sine ijs magnarum rerum, quas animo agitaret, irritos conatus duceret. Quibus omnibus Vibrandus Aylva vir clarorum natalium, & Snecensium Oldermannus, fidem in Senatu faciebat, ac duas equitum turmas apud Scotanos in Sylvestribus fœderatæ militiæ, adscriptas menstruo sti- *Infructuosa Legatio.*

V 2 pen-

cIↄ. Iↄ. LXXII. pendio autorandas esse. Rationes quoque eius rei in ærarium perferendas, ne quis defectioni seditionique locus esse posit, & ne bellum sine disciplinâ habeatur, perennitatis & boni ordinis custode.

Quod postulatum Scouwenburgij approbasse Bolsuerdios reperio, pactumque eâ de re inter agrarios fœderatosq; oppidanos initum, subscriptione publicâ roboratum fuisse. Sed ut nihil constans ac stabile in rebus humanis, ita concordiam fœderis, & spem surgentis Reipub. Iusti Scouwenburgij perfidia concussit. Qui cumulato grandi per Frisiam tributo, sex cohortibus peditum stipatus, desertâ velut in incendio Franequerâ Maccomium duxit, novoque ibi & tumultuario opere inchoato per Worcomios tendens signa Sylvestribus intulit, ac si equitum, de quibus dixi, turmis adjutus, de obsidendâ Leovardia Provinciæ metropoli, aut magnarum rerum cæptandis consilijs cogitaret. Neque aliud plenæ fiduciâ hominum mentes suspicabantur, cum is relicto Bolsuerdiæ in præsidijs Diderico Bronchorstio Nedermormterio, Franequeræ Docone Martna, Snecæ Tito Hettingha, Præfecturæ suæ & muneris desertor, post gravissimas exactiones instar fugitivi, decessit. Direpta cohortium vexilla, & militum in diversa se spargentium furor parvo ære redemptus est. Ipse inglorius, & diffisus etiam suis, celerrimo equo per Tencteros vectus, nocte illuni in interiorem Westphaliam se abdidit, passurus alias discrimen, ac enormis perfidiæ illustres pœnas daturus. Cuius fædum è Provincia discessum magna rerum per Frisiam mutatio secuta. Gasparus namque Roblesius de fuga Iusti Scouwenburgij certior factus, relictis mediterraneis ac Leovardia urbe, copias Harlingam confestim duxit, positoque ibidem pro ratione loci præsidio cohortes aliquot Valonum Maccomium præmisit. Erat apud Gasparum Roblesium Harlingæ tum vir magnæ autoritatis Hector Dekama, qui minus fœderi æquus Philippi, & Præfectorum partes procacibus studijs sectabatur. Is datis Harlinga ad Dominicum Hottingham Oldermannum Bolsuerdiam litteris urbi excidium denuntiavit. Esse plerisque cum copijs in armis Roblesium, cuius arbitrio nisi se permittant, eum pro lubidine more victoris acturum. Ita cogitarent Mechliniam, Zutphaniam, socias fœderi urbes, regijs nuper armis expugnatas, direptioni, cædi & infælicibus flammis patuisse. Neque aliud Bolsuerdiæ urbi instare, quam ut eadem lege habeatur, tum demum miserationem victricis dexteræ imploratura, cum revocare animos manusque à cæde præceps furor non permittat. Suadere itaque deditionem faciant, quam maturrimè, quod eâ solâ declinare periculum queant, miseræ urbi decretum. Quibus litteris recitatis, ac in vulgus sparsis affectibus immodicum, magna consternatio totam urbem frequentavit. Fuere, qui per puerorum fœminarumque lamenta & ejulatus lachrymas profunderent, consulentesque publicæ securitati Roblesium honesta legatione exorandum, & tempestivis blandicijs censerent. Igitur decreto publico Botto Gellius, Hobbius Douwonius, Legisperitus, Gulielmus Cornelius, & Abbæus Petræus etiam inclinante die ad Roblesium missi, qui expeditis per marinum littus copijs castra jam ad Maccomium posuerat. Horatius verò Buma, & Haringus Haersma tribuni cohortium præsidiario milite tuebantur.

Scouwenburgij perfidia.

Litteræ H. Dekama.

Quo-

Quorum primus non vanus hostilis potentiæ æstumator, metuens ne obsessos morâ aut inedia Roblesius consumeret, litteras clàm Bolsuerdiam ac Franequeram misit, ut commeatum præstarent, sociosq; ac fœderatos ad mittenda mature auxilia hortarentur. Cæterum ista Maccomium nullo fructu transmissa. Quippe nuntiati excidij metus tantum Bolsuerdijs pavorem incusserat, ut mistus civibus miles, tum Dux atq; Imperator partium Bronchorstius vacuam ferme urbem relinqueret. Qui ubi Snecam, quo se receperat, advenit, captus à Pontificijs per fisci regij procuratorem Leovardiam abductus est. Tum consternatum captivitate Bronchorstij præsidium Maccomio excessit. Bolsuerdia ipsa ad turpissimas conditiones adacta, veniam tandem impetravit, ducentique Valonum facto per Schettanum aggerem itinere, & emissario Marnio superato, erectis signis Bolsuerdiam intravere. Qua tempestate plurimas familias insolentiæ Valonum pertæsas Embdam se recepisse comperio, in quâ urbe vicarium Edzardi imperium Occo adhuc Frisius Satrapa, vir crudelis animi & osor fœderis Belgici administrabat. Memoriæ traditum est, Haringium Glinzium Scouwenburgici Senatus Præsidem, cum cæteris exulum Embdam petentem strato glacie Amaso flantis adversum Euri vehementiâ correptum, ambustisque frigore artubus Embdam progressum triduano morbo decessisse. Sed adversitate fatorum ut ante cIↃ. IↃ. LXVIII. acta rursum libertas tutius exilium patriæ fortunâ reputabat. Itaque per oppida Frisiæ prælucentibus cæreis amburbia rursum, & supplicationes decretæ, lustratisque fanis Romanæ Sedis cultus per omnem Provinciam stabilitus. Civium quoq; fœderatorum arma in publicum comportata usui partium serviere, fœderatique à Præsidiarijs Valonibus in omnem vim, & licentiam effusis contumelia affecti. Bolsuerdiæ quoq; consularium, civiumque ædes dirutæ, areæque lustro conspersæ redintegrandis fanis sacrisque locis applicatæ sunt. Omnis quoque ordinis sexusvè homines ad Pontificiam religionem redire jussi, vetito omni cum fœderatis profugisq; commercio, quibus captivitates, carceres & supplicia asperrimis edictis decernebantur. Mox Franequera sociarum urbium fortunâ suam æstumans minore fœderis studio contepuit, civesque Pontificij, liberâ à fœderato præsidio civitate, ad sua ingenia conversi sunt. Magistratum namque regium nupera exautoratio, cæteros, urbe eiectos propinquos, & recens exilij memoria stimulabat. Quare clandestinos per cœtus primum inermes, post armati convenere, non ignaro Senatu fœderato res novas molientibus secreta domorum compleri. Inde pavor per Curiam, mox ubi ex metu ejusdem defectio subsecuta, habiti intra urbem conflictus Pontificijs victoriam attulere. Fœderati per vim portis ejecti in proxuma loca suffugium fecere. Tum supplicatoriæ litteræ ad Gasparum Roblesium Leovardiam missæ, & ne quid in morâ periculi, Delegati Magistratus civiumq; nomine Hero Ockingha, Æmylius Adama, Bernardus Rodmersius, Ioachimus Symonius Iureconsulti, cum Iacobo Abbæo, qui veniam anteactorum peterent. Illi innuebant post occupatam à fœderatis civitatem fidem se semper in occulto professos sævis victorum imperijs paruisse. Detentos namque per vim partis adversæ,

Margin: cIↃ. IↃ. LXXII. — *Rerum mutatio.*

cIↃ. IↃ. LXXII. neque loricam urbis, aut spatia portarum facturis transfugia patuisse. Quare alio modo cæptatam rem, versaque in virtutem patientiâ armis fæderatos ejecisse, manifesto erga Philippum Regem constantis animi fideïque indicio. De cuius integritate si quid delibatum foret per necessitatem, rogare se supplices indignationis regiæ temperamentum, & clementiam victoribus non negandam. Quorum precibus evenit, ut nihil abnuentibus veniam daret Roblesius, ipseque accessione tot urbium auctus magnarum rerum spes, & victorias agitaret. Quare Valonum Germanorumque copijs, quas per Frisiam autoraverat, stipendia poposcit, conferrique ab agrarijs in singulos redituum aureos, qui è solo proveniunt, quatuor per Provinciam sestertios imperavit. Dies quoque pendendo confestim tributo dictus, ne perdomatâ Provinciâ gerendarum rerum, & occasio atterendi populi elaberetur. Tum Germanus miles maturandæ solutioni planos per agros sparsus, fæderatarumque nuper urbium tutela, (quarum muros dirui ac solo æquari Ferdinandus Albanus imperaverat) Valonum fideï commissa.

Feiconis Nicolai acta. Reperio in Notis Feiconis Nicolaï, viri apud Staurios eâ ætate Consularis, totum illud biennium, quod à septuagesimi anni per Frisiam diluvio effluxit, ut prægnans novorum motuum, ita variâ fortunâ exactum fuisse. Direptum à fæderatis Worcomium oppidum, Ioannemque Lindanum, Cænobij Hemelumani Præsulem, domo Presbyteri Worcumani extractum Nordam in Transamalanos abductum, lytro sex mille dalerornm sub comminatione suspendij eï imposito. Antistitem eundem ab Haïone Manningha viro Nobili, nullo impendio liberatum, habitumque pro dignitate, honesto post comitatu suo cænobio restitutum. Eosdem quoque fæderatos Texelam insulam, & haud procul eâ viginti onerarias naves deprædatos, regiasque post naves Amstelodami instructas, in Amaso fluvio cum fæderatis congressas post longum, & dubij exitus conflictum victoriâ potitas. Plurimos fæderatorum, quod in fluvium præcipites dati, nando evaderent, vitæ servatos, cæterosque & in ijs ultra quinquagenta suspendio necatos, aut Amstelodamum abductos. Regiam classem Flevum ingressam divisâ apud Enchusa prædâ Angliam petijsse. Ibi circa Tamesis fluvij ostium, & post haud procul Doverâ castello, quod littori imminet, XVII. fæderatas naves fugasse, ac in Zelandiam se recepisse. Fæderatam verò classem quatuor Hamburgensium naves diripuisse, prædâque divite onustam, & strangulato jussu Archithalassi primario Hamburgensium navarcho, Amasum ingressas. Regis naves ingruente brumâ Enchusæ in portum subductas, eandemq; hyemem nullo frigore, aut gelu asperam rarâ cæli clementiâ notabilem fuisse.

Anno sequente XIII. fæderatas naves relicto Flevo partim Wiringiam, partim in sinum Austrinum provectas Hornensium navibus damna dedisse. Decimæ exactionem ab Albano tum institutam pacatas fermè partes ad bellum resuscitasse. Fæderatos quoque cum classe circa Flevi ostium stantes Enchusam revocatos, & post captum Enchusæ Franciscum Boshusium Archithalassum regium, domosque plurimas incendio datas, cum regijs triremibus navali pugnâ, & nullo successu decertasse. Principem Aurantium Enchusam, deïn Medenblicum ingressum,

sum, fæderatosque premendis Amstelodamensibus de obturandâ Tya fluvio consilium inijsse. Gasparum Roblesium cum quadringentis Valonum Stauriam profectum castello præsidium imposuisse, gerendarum rerum imperio in Fredericum Hornium, Hornani Comitis nothum, Prætorem Hemelolpherdium, & Satrapam arcis, tum Martinum Baiartum cohortis Valonicæ tribunum devoluto. Pedestres quoque fæderatorum cohortes Asingha Ripperda, Ennone Poppenio, & Nicolao Bremense ductoribus occupatâ urbe castellum circumvenisse, tormentisque Snecâ & Bolsuerdia adductis protractâ in x. Sept. obsidione locum naturâ & opere munitum nequicquam oppugnasse. Sex signa Germanorum Valonumque Leovardia Stauriam à Roblesio missa, medio noctis, cæsis qui obstarent, urbem occupasse. Fæderatos urbe ejectos, decemque & quatuor civibus per pontes strangulatis reliquam multitudinem nulla conjugum, aut liberorum cura fugæ datam vitæ consuluisse. Multos quoque fugientium scaphis Enchusam devectos, alios occultis ædium locis obtectos periculis subductos. Prædam LX. navibus impositam, ac Leovardiam transportatam una cum damno urbi dato centum M. dalerorum superasse. Fæderatos quoque recuperandæ prædæ avidos ad Galedamum vires collegisse, cæterum dissipatos sparsosque in avia Valonum prosperis non obstitisse. Ducentos quoque Valones in Flevi insulam enavigasse, expugnatisque quibus Gerardus Gorcomius & Ielmerus Flevolandius præerant, navibus, capita cæsorum truncis avulsa pinnis imposuisse. Cæteros captivorum Groningam abductos, & capitis damnatos. Gasparum quoque Roblesium tergo fugientis Scouwenburgij inhærentem VIII. Kal. Dec. Stauriam pervenisse. Ita pericula audaciam sæpè atque virtutem dabant, partiumque consilia varios eventus pro arbitrio fortunæ sortiebantur.

CIↃ. CIↃ LXXII.

Novæ stellæ ortus.

Mox Nova Stella per Frisiam conspecta. Quæ in Cassiopæa surgens & præter legem superni corporis immota, varie, ut solet rebus afflictis, mortalium ingenia affecit. Itaq; diversa ratione rerum cælestium periti de rariore naturæ ostento disserebant, existimantibus nonnullis, Stellam Novam, quod vagis sparsisque per aërem Ignibus non arderet, lucidissimo fulgore novæ fælicitatis ventura tempora indicare. Alij verò, quod eversâ Philosophorum sententiâ in ipso cælo, & æternorum corporum compage quid natum deprehenderetur, tristiorem rerum statum ex inversa Naturæ lege ominabantur. Ita sua quisque, non aliena pericula horrore ac aspectu inusitati syderis æstumabat. Post suspectam prodigij fidem intumescens mare auxit, ruptisque iterum aggeribus in proximam continentem effusum, omnem ferme Frisiam infælicibus undis operuit. Plurimi credidere recrudescens elementum, & insoluto æstu tumefactum, æmulæ gentis discordiam castigasse, lacerique ac jam ante disiecti littoris derupta, obstantiaque locorum opprobrio discordis populi demolitum.

Finis Libri Secundi.

P. WIN-

P. WINSEMI Historiarum

LIBER TERTIUS.

XORTUM novæ Stellæ magna rerum per Frisiam mutatio præcesserat, major sequebatur. Quippe laceratam Principis, populiq; concordiam fortuna adhuc trahebat, velut dubia & fluctuans, an ex voto Regi dominatum, an libertatem populo destinaret. Itaque anxiæ & suspensæ ad incerta mentes, cum nec vulgus tantum futuri avidum, sed peritos quoque cœlestium prodigij secretum, & sollicitudo imminentium fatigaret. Neq; enim defuere, qui motiones syderum edocti, ipso verno Æquinoctio, quo conversio & flexus stellarum fieri solet, finem rebus humanis assignarent, ipsoque Belgicæ libertatis deliquio novissimum terris diem adesse superstitiosius magis, quam verius occinerent. Alij credebant novum gentibus regnum hoc ipso sydere portendi, aut, quod in Cassiopeæ signo, turbidis, ut plurimum, stellis circumfuso, luceret, popularium furorum incrementa consentientibus astrorum judicijs præsagiret. Magnum certe quid obnuntiare Cornelius Gemma gravis autor censuit, idemque ostentum nullâ naturæ lege genitum supra ordinariam prodigiorum sortem, atque indicationem timendo spectaculo exsurrexisse. ANNO CIↃ. IↃ. LXXIII. *Novæ Stellæ exortus.*

Idem scriptor tradit, haud multum ab exortu novæ Stellæ, chasma lucidæ exhalationis circa VI. Kal. Febr. in cœlo observatum, certioribus malorum obnuntiationibus initia anni insignivisse. Itaque eundem gentium irruptionibus, per excidia urbium, & civilium cladium funera feralem fore, sagacissimus cœlestium contemplator judicabat, omenque provincialium oculis, & ad horrorem ostentui in illo superiore convexo expositum, non nisi funesta & adversa paci, ac rerum ordini decernere. *Summa operis.*

Mihi consilium, exponere secuti temporis memoriam, procul affectibus, nec absimili fide, quâ majores nostri impollutos adulationibus, aut odijs annales clarissimis posteris legavere.

FUgas, & proscriptiones civium, ac redactam fermè in formam regni Provinciam. Anniversaria inundationum damna communibus impendijs sarcita, & maris æstuaria tempestate aut diurno æstu littus resorbentia, molibus aggerum clausa. Morte proregis admotos regundis

CIↃ. IↃ. LXXIII. *Provincijs patres, & Reip. statum lenioribus consilijs inversum. Sequestras pacis conditiones sistendis armis perscriptas, & paucorum inquietudine bellum fœdere involutum. Stipendiorum inopiâ, & cohortium seditione regios Præfectos custodiæ datos, ac novorum successione validas urbes durioris imperij tædio regijs partibus subductas. Funestum sydus cælo ardescens mali prænuntium. Inde sollicitata regum, nationumque auxilia, quæsitumque libertati exteras apud gentes patrocinium, & difficulter repertum. Accitos aliunde provinciarum rectores, asperum propinqui regis imperium novâ lenitate attemperantes. Mox libertatem conscientijs in spem civilis concordiæ indultam, & consilium sanandis malis repertum, secessionibus accommodatum. Divulsis provincijs icta seorsim fœdera, & utrinque partibus robur bello quæsitum. Castigatam reciprocis cladibus concordiam, & provinciarum Præsides subdolis artibus sacramenta variantes. Repentinas violentasque mortes fato desciscentibus immissas, & perfidiam eorundem cælestibus iris expiatam.*

Igitur attritâ per Frisiam, fugâ Justi Scouwenburgij, fœderatarum partium fide, Gasparus Roblesius, commorante apud Geldros Ægidio Barlamontio Hyergio, vicariam provinciæ Præfecturam gerens, ardua magis, ac infensa fœderi meditabatur. Quippe portentosæ aspertimæque hyemis commoditate (quam conjunctionibus quorundam Planetarum, inerrantiumque stellarum Mathematici adscripserant) quaquaversum signa per Provinciam sparsit, adjutusque Senatus regij consilijs, formandis, more victorum, ex arbitrio rebus incubuit.

Roblesius à Fred. Albano in Holland. evocatur. Cæterum in Hollandiam à Frederico Albani filio, qui castra ad Harlemum posuerat, evocatus, cum parte Legionis provinciâ excessit, reliquasque cohortes per præsidia civitatum disposuit. Jam enim fœderis socios, ut antè sub Albani adventum, alijs terris fortuna absconderat, ultraque Amasum, ac Visurgim, tum cis ac trans Rhenum longinqua, & infida suffugia fœderato & exuli populo delegerat. Itaque mœsta per plerasque Frisiæ urbes passim solitudo, & triste silentium, nisi quod regiarum partium multitudinem alienæ infœlicitatis domesticum spectaculum, aut externa fama oblectaret. Quippe oppressum Fœdus, Gallias, & Germaniam dubias, Philippo assertum imperium lætabatur, Fredericumque Albanum, etsi ingenio immanem, & paternæ ferociæ æmulum, clarissimarum per Hollandiam, Geldriamque urbium excidia, & simul spolia secum trahentem Harlemum Hollandiæ oppidum regio exercitu circumvenisse. *Res ad Harlemum gesta.* Roblesium quoque illius urbis oppugnatione ampla decora commeritum, amisso Doppio, & vulnerato Gantonio cohortium tribunis, retinendæ in fide regis provinciæ benignitate fati servatum.

Tradit V. Cl. Joannes Arcerius Theodoretus gentis nostræ scriptor, qui inter obsessos tum fuit, in Ephemeride suâ Fredericum Albanum destinatâ oppugnandæ urbi nocte circa Prid. Kal. Febr. diem stratâ glacie fossâ & diruto fermè muro velut potiundi oppidi certum fuisse, dignoscendisque partibus suos lineis indumentis coopertos & quidem ex opinione virtutis delectos Joannitarum portam rariore asservantium custodiâ sub ortum lucis occupasse. Cæterum oppidanos perspecto discrimine eo loci confluxisse, hostemque tanto progressu rerum, & secun-

undis suis elatum multa cœde, & reportatis in urbem vexillis reppulisse. Eadem vexilla animandis obsessis per ubem circumlata, generoso ultrò sanguini incitamentum ad præclara addidisse. Hostes quoq; repetito insultu murorum editis imminentes subsidente humo, quam obsessi excavaverant, & subjecto pulvere succenso, igne ac voragine diductæ telluris absumptos, reliquosque subsequentes velut reparandis detrimentis suffectos sociæ cladis spectaculo de præcipiti fuga cogitasse. Eorum etiam plurimos ferentariorum virtute oppressos, præterq; saucios, quos crudo vulnere adhuc calens sanguis subducebat, post repulsum cum suis Roblesium, fortissimos quosq; & è legionum tribunis cecidisse. Addit Cl. Arcerius ex interceptis Stephani Dynaræ (is Frederico Albano ab Epistolis) ad Albernoum Ferdinandi patris Actuarium litteris, solos Hispanos istâ oppugnatione suis partibus defuisse, cæterarumq; nationum legiones plurimum gloriæ ex illo conflictu, Hispanorum gentem æternum dedecus reportasse. De se Dynara scribit, ob rem malè ab Hispanis suis gestam, præ mærore attabescere, indignantemque, nec falsò, suæ gentis infamiam ægritudine animi, & læsæ mentis vertisse. Addunt nostrates scriptores, Sole Aquarij signum ingresso, primoque Harlemensis obsidij tempore, incrustatâ velut continuis Etesijs terrâ, & altissimis nivibus contectâ, tam immite acerbumque gelu extitisse, ut multorum artus frigore ambusserit, militumque plurimos, diurnis castrorum operis intentos, extincto vitali calore exanimaverit. Plurimum quoque sanguinis illâ obsidione utrinq; fusum, obsessosq; ultimâ necessitate ad deditionem compulsos, hostiarumque ritu mactatos, suo sanguine infaustam urbem, & proxumos lacus imbuisse. Cætera ab ijs scriptoribus non enarrata pertexere nostri instituti non est. CIↃ. IↃ. LXXIII.

Hoc tantum subjungunt, fœderatos exules, & Scouwenburgicæ societatis, subvertendis Amstelodamensium, & regij ad Harlemum exercitus commeatibus, quibusdam triremibus, liburnicisque Dimeum lacum occupasse, pugnâque navali, cum regia classe, (cui Focco Sibrandius Staurius vir fortis cum imperio præerat) commissâ, illustrem sibi prædam ac victoriam peperisse. Triremes quoq; & naves regias, aut undis haustas, aut in potestatem Fœderatorum redactas. Ipsum Sibrandium classis regiæ Præfectum vestibus exutum, & non uno vulnere confossum, è triremi sua præcipitem datum, cadaverque vadosis post annum aquis erutum, solenni funeris apparatu apud Amstelodamenses humatum. Legatum quoque mille aureorum ejus testamento Staurijs scriptum. *Fœderatorum Exulum navalis victoria.*

Neque per Frisiam, etiam amoto trans Visurgim in ditiones suas Justo Scouwenburgio, & dissipato fœdere, tuta adhuc per provinciam quies erat. Senatus namque regius, agente in castris Frederici Roblesio, imperium gerens, præsidiorum adhuc insolentiæ alimentum dabat, suspectique adhuc partium non obscuris odijs memoriâ fotæ tolerat æque societatis atterebantur. Itaque conducendis huc illuc copijs æs imperatum, provisumque edicto commeatui, ne asperrimâ hyeme, ultro militi per inclementiam cœli infestâ, imbecillo inopiâ pabuli equite subjugandæ provinciæ præceps, & opportunum consi- *Exactiones militares in Frisiâ.*

CIↃ. IↃ. LXXIII. lium retardaretur. Traditum memoriæ est, Arnoldum Gemenium Prærem Stellinguervium Transisulanæ Curiæ decreto quadringentos daleros pendere jussum, mandatoque contumacem, quod exhaustam tributis præturam obtenderet, à Petro Acuna Hispano alæ equitum levis armaturæ ductore Stenvicum pertractum. Ibi custodiæ datum inter minas, & territamenta mortis diu anxium non ante dimissum, quam extortam per cruciatus & tormenta pecuniam insolentissimo militi assignaret. Montjoium quoque virum nobilem, & cohortis regiæ præfectum, occasione belli (quod per Hollandiam, & in Kenhemarijs Fredericus Albanus gerebat) Stauriæ præsidium agentem, corruptum otio militem per domos civium disposuisse, eundemq; adæsis per luxum stipendijs alieni avidum patrandis flagitijs habuisse. Itaque non domesticæ tantum quieti gravis miles, cæterum ab insolente & nescio disciplinæ diurnus civium victus, in luxuriem, lasciviemque quotidianis commessationibus vertebatur. Parietinæ quoq;, & exustarum ædium, quæ ante annum hostili igne conflagraverant, rudera Montjoï jussu muniendo castello regio applicata, privatarumque rerum dispendia publicam secum servitutem traxere. Florentissimus quoque Stauriæ urbis splendor, qui jam ante magnificentiâ ædificiorum, structurarumque, superbo fœcundis commercijs luxu, omne confinium provocaverat, fato suo, &, ut cuncta mortalium solent, vetustate temporum decrescens, magis magisque injuriâ civilis belli deformatus est. Josephus vero Talimerius Hispanus triremi regiæ apud Staurios præfectus vicina æstuaria, & Flevi alveum infestabat, fœderatosque, intutâ continente, per infidum mare errantes horrendâ immanitate divexabat. Scribit F. Nicolaus, vir apud Staurios consularis, tam barbarum, & crudele viro ingenium fuisse, ut Hardervicenum quendam navarchum fœderi addictum, spoliatâ & exustâ navi scaphæ injectum, vinctumque ac vimine & stramento circumfusum in altum miserit, injectoq; igne, dubium quo mortis genere, sustulerit. Quod immane facinus, velut omnem temporum memoriam superans, etiam regiæ factionis administris improbatum fuit, damnantibus scilicet, virum amissa navi spoliatum, non vulgari morte, sed pugnantibus inter se naturæ odio elementis commissum, novæ crudelitatis fœdissimo commento exspirasse.

Hispani cum Angliâ induciæ. Neq; alia per Hispaniam consilia in secreto regni, & Philippi aula habebantur. Quippe fovendæ Albanorum patris & filij per Belgicam sævitiæ, & ne divisam pluribus bellis potentiam luxaret Philippus, biennales cum Elisabethâ Anglorum reginâ inducias depactus est, vulgatoque per omnem provinciam restitutorum commerciorum edicto, duorum regnorum diu infidam societatem, & simul fortunam Belgici fœderis repressit. Scribit Thuanus, conterrendis Harlemensibus tabulas istius Hispanum inter & Anglam conventionis, per castra, & exercitum jussu Albani publicatas, eandemque velut pacem certius per provincias bellum, & præclusa ex Angliæ regno fœderatis auxilia arrectis ad edictum legionibus promisisse. Quare Ferdinandus Albanus, ut exteras, & præsertim Germaniæ gentes, quæ ad bellum merendis sub Aurantio stipendijs confluxerant, à fœderatæ militiæ sacramento alienaret, om-

omnibus singulisque in sua redeundi potestatem edicto fecit, concessoque libero per provincias commeatu, desertorum armis assignari pretium jussit. Ne scilicet Germanus miles inops æris patrandis per agros flagitijs se daret, aut sustentandæ animæ avidus ad sacramentum Aurantij Principis rediret. Frumenta quoque, ac annonam ex omni Frisiâ, quæ Flevo, Lavicâ, & Amaso alluitur, subministrari fœderatis copijs vetuit, præpeditisque sociarum urbium commercijs, castra regia compleri commeatibus jussit. Sic omne consilium atterendo fœderi pronum, fovendæque regij militis licentiæ, omne per forum ac tribunalia Philippi edicta recitabantur. Itaque exulum reditus novis quoque decretis intercepti, patrimoniaque profugæ nobilitatis, ac proscriptorum civium innovatis tabulis fisco regio, sanciente Senatu, adjudicata. Tum, ne facili vertendis rebus fortunâ, confecti per provinciam fœderis societas reviviscerer, Gasparus Roblesius copias suas, quæ in Albani castris semestre stipendium fecerant, sex navium classe in Frisiam reduxit, dispositisque Harlingæ & Franequeræ, ad coërcendam multitudinem præsidijs, Leovardiam properavit. Ibi Cuneri Episcopi, & primariæ Nobilitatis, tum Magistratus oppidani, ac salutationibus occurrentium civium exceptus, navatæ in castris regijs ad Harlemum virtutis & fidei insignem gloriam tulit. Mox potissimâ legionis parte Leovardiæ collocatâ, cæteras cohortes faciendis stipendijs per plana agrorum, atque municipia sparsit, populumque conferendis tributis contumacem, & sæpè invalidum, duriore imperio, & solutis dominantium moribus exercuit.

CIↃ. IↃ. LXXIII.

Roblesius cum exercitu in Frisiam redit.

Quippe crebræ terrarum inundationes opulentiam gentis non parum acciderant, mareque, diurni æstus, & in continentem se effundentis salsedine, ferendis frugibus utilem glebam corruperat. Cui malo diuturnæ provincialium lites accedebant, quæ reparandis aggerum molibus, Carolo Cæsare sub Georgio Scenco, quadraginta ante annos cœptæ, illum usque in diem pertinaciâ litigantium trahebantur.

Lites de aggeribus marinis.

Quippe maritimi, gubernante Frisiam Carolo Cæsare, proximum mare, continuas inundationes, & natam ex ijs egestatem querebantur. Nudatos littore agros, elisas, aut consumptas vetustate tabulationes, quas refici afflictæ res non ferrent, nisi à mediterraneis præjuventur, in commune Westergoæ exitium, & mox provinciæ ituræ. Æquum esse communi ope isti malo occurri, quod promiscuam perniciem, aut saltem metum incolentibus Westergoam daret. Non disceptandam eam litem in foro esse, quæ proferri non quiret, exhaustâ agrorum fœcunditate, & mari continuis diluvijs infesto. Nec Senatum Cæsaris maritimis satis æquum, & esse in eo, qui privatæ rei respectu publicam morentur. Inofficiosi suspectos submoveri per Cæsarem debere, curandumque, ut, partium actis ad supremum Cæsaris per Belgicam Senatum transmissis, diuturna lis sopiatur.

Querela Maritimorum.

Reperio in actis istorum temporum, Carolum, velut miseratione maritimæ per Westergoam gentis motum, rescriptum ex voto ijsdem maritimis tum indulsisse, mandasseque, ut suspecti partium Senatores judicio abstinerent, actaque litigantium Mechliniam, aut ad se perferrentur. Eosdem quoque Westergoos tam maritimos, quam mediterraneos

cIↄ. Iↄ. LXXIII. neos, intercessione Georgij Scenci Præfecti, & Senatus Cæsarei convenisse, ut aggerum refectio intra v. Kal. Mart. & octavum à festo Paschatos diem pro quantitate, & onere aureorum florenorum fieret, consultarentque interea Westergoi, an componi ex se litem, an deferri arbitrio Præfecti, & Senatus vellent.

Mediterraneorum responsio. Cæterum mediterraneis Westergois inveteratum jus acerrimam in defensionem vertebatur. Quippo majores suos nullis marinorum aggerum impendijs agros suos coluisse, hoc tantum adnixos, ne quid damni ex inundationibus terrarum, aut vicinis maritimis sentirent. Ideo privatos aggeres possessionibus suis præduxisse, quibus aquæ in interiora Westergoæ se effusuræ crebrosq; per æstus certis obicibus sisterentur. Ijs vero sustinendis tributum quotannis conferri, nullo subsidio à maritimis Westergois petito, quibus fertiles agros, æque ac mediterraneis, colendos natura dedisset. Non esse maritimos Westergoos pecuniæ, aut virorum inopes, quo minus reficiendo aggeri pares sint, marinis diluvijs, relicto agris limo, nova fœcunditate injuriam pensantibus. Neque omnem Frisiæ populum mediterraneis locis agere posse, fuisseque semper littorum accolas, suâ forte & conditione nascendi, ijs locis adscriptos. Ita de sedibus suis maritimæ gentis majores non conquestos, fælicibus temporum ætatibus, suis agris ac latifundijs tam diu usos, donec intumescens Flevus, arrosis sensim ripis, & crepidine lacuum, lata per ostia, influxum maris lacesseret. Inde pro ratione æstuum, & tempestatum modicum littus Oceano objecisse, si pejora incommoda sentiat, majore opere muniendum. Iniquum scilicet esse, ex alieno discrimine, mediterraneos Westergoos nova onera sentire, & cum ex conventione, aut jure non obligentur, rescripto Cæsaris, aut per nova judicia gravari. Sed nec Carolum Cæsarem, etsi maritimis æquiorem, aliud eo rescripto voluisse, quam ut partium acta conficerentur, confectaque ac consignata ad supremum tribunal, aut ad se, finiendæ controversiæ mitterentur. Paratos se mediterraneos esse, eventum litis opperiri, sed hac cautione, ut pendente causâ, maritimorum opere ac sumptu, agger ex consuetudine reficiatur, dum certas agendi, præstandique vices reis aut actoribus judicium assignaverit. Cæterum pertinaciâ & contatione partium, (quæ ut plurimum publica salubriaque consilia privatis ex odijs retardavere) & post interveniente civili bello, omne negotium prolatum, donec stupendo anni 1570. diluvio, miseratione supplicum maritimorum, quos illa præcipuè clades attriverat, communibus Westergoæ impendijs, salvo partium jure, reficiendum marinum aggerem Rex Philippus decerneret. Itaque discordiam populi trium quasi annorum diluvijs castigante Oceano, factum est, ut divulsæ partes coïrent, dilationumq; forensium pertæsæ, præceps forum, & expedita judicia crescentibus instantibusque malis flagitarent.

Causa litis certis arbitris commissa. Unde conventio à mediterraneis, maritimisque Westergois x. Kal. Ianuar. scripta, omneque controversum, quod maritimos mediterraneosque Westergoos, etiam à Caroli Cæsaris ætate exercuerat, certis arbitris commissum. In eos Gasparus Roblesius Frisiæ Propræfectus, Balduinus Ronius Transisulaniæ Cancellarius, Gerardus Oftendorpius Senator, Joannes Fonckius Præpositus Ultrajectinus, ac secretioris

Con-

Concilij Senator, & Igramus Achlenius Præses, delecti. Hoc vero cautum, cavebatur, ne à latâ sententiâ ulla provocatio esset, & ut ea Philippi regis assensu, & ratihabitione firmaretur. Ita pro mediterraneis Westergois Edzardus Sickingha, Senator regius, Hero Ockingha, Julius Dekema, H. Ebingha, Siricius Donia, Hector Dekama, Hesselus Hania, S. Dekama, J. Watnia, A. Tiessema, D. Fogelsangus, Fecco Rhala, Ruardus Hilconius Attiema, Roimerus Tiallengius pro Minnertsgais, Isbrandus Slotius Præpositus Aengiumanus, Foppo Grovesteinius, Lollius Ockingha, Hotso Aysma, Mintsius Buma, Tiallengus Sydsius pro Berlicomijs, J. Tritsum, Valerius Ockingha, Ruardus Petri, Hero Aggæus pro Dronrypijs, Gellius Gellij pastor Oosterlittanus, D. Fogelsangus pro Oosterviremijs, Livius Sibæus pro Oosterlittanis, Otto Galama, Gerlacus Ulpius Rispens, Oph. Imsvaldius, Julius Saclæus pro Oosterendijs, Leo Vibenius, Sixtus Tiallengius pastor, & Franciscus Tallum pro Tiumanis, Franciscus Wopconius Popta, Joannes Foppius pastor Weidumanus, Petrus Valta, Dion Hania, Serapius Bonga pro Huinsijs, & Lionsijs, Oedsius Petri pro Baardijs, Simon Nicolaus pro Winsemijs, S. Theodorus pastor Buranus, Petrus Widmarsius, Cornelius Joannis pastor in Slappeterp, Abbæus Tetardius, Diorræus Sipconius pro Schingensibus, Fomcko Wibenius pro Deinumanis, Poppo Burmania pro Edensibus, Rodmerus Regneri pro Wommelijs, Otto Galama, Franciscus Ulpius pro Wielsoripijs, Tiebbo Tabonius pro Boxumanis, Arnoldus Hardervicenus pro Regnero Anskio legato Hitsumano, Julius Hoffius pro Itenijs, Jorritius Wiarda pro ijsdem, Ruardus Roorda, Foppo Wopconius, Sixtus Leo pro Cubardijs, Epo Taconius pro Waxumanis, Edgerus Ruardus, Petrus Cammingha, R. Hemmema, Vitus Cammingha, & Titus Cammingha signavere.

Pro maritimis vero Westergois, Cunerus Petri Episcopus Leovardiensis, Scelto Liauckama, Leo Syricius, V. Hiddama, L. Watnia, Haio Sibæus. Et nos pro tribus pagis, salvo jure nostro, Iacobus Formadler, Jacobus Abbæus, L. Walckama, Edo Garbranda, A. Cronenburg, Wilhelmus Ioannis, Sintius Popma, Dothias Bonga, Sibrandus Pierius, Upco Hajonius, D. Albertus Hesselus Reen pastor in Midlum, Nicolaus Folckertius, Edo Nicolai, D. Imo Simonides vicarius Harlinganus, D. Heino Nicolaus vicarius ibidem, Elco Lollius, Hobbius Regneri, Wopco Taeclesius, Sicco Nicolai Bramsius, Gerardus Iutenius, Vibius Andreæ, D. Nicolaus Sixti vicarius, Marcus Marci, D. Sibrandus vicarius in Petersbierum, Wibrandus Suffridus Not. Pub. D. Wilhelmus Noviomagus, D. Wibrandus Harlinganus pastor in Petersbierum, D. Martinus Welm pastor in Pingum, Bauco Rommarda pro Pingumanis, Pierius Aggæus pastor Wonsius, Suffridus Franciscus pastor in Winaldum, Douwo Hesselius pro Abbingaverijs, H. de Pau pro Maccomijs, Thomas Hiddius pro Sirichijs, Sibrandus Wibranda pro Petersbyremijs, Abbæus Rotterus, Ioannes Duysbenius, Petrus Medenblicanus Prior Luinckerckius & Achlemius, Petrus Douwonius & Siricius Leo subscripsere.

Mox quo cæteri mediterranei Westergoi assensum conventioni darent,

Iↄ. cIↄ. LXXIII. rent, Iulio Dekama, & Heroni Ockingha arbitrorum delegatis reliquam nobilitatem, & proprietarios agrorum convocandi potestas facta, recitatumque per templa, & post præconis voce edictum, quo ad IV. Ian. sistere se contumaces, & à publico dissentientes jubebantur. Igitur Petrus Boimerus Iureconsultus & Oldermannus Franequerensium, Hero Ockingha pro Eduarda Hoxveriâ, Geroldus Cammingha, Carolus Sternzæus, Poppo Doiemus, Allardus Ottonius, & Gerardus Tetlæus in Curiâ oppidanâ comparuêre, auditisq; Julij Dekama Senatoris Regij postulatis conventionem ratam fecêre. Inde acta ei rei scripta, ac à Petro Boimero, Ameliâ Grombachiâ, Herone Ockingha, Eduardâ Hoxveriâ, Carolo Sternzeo, Geroldo Cammingha, Fokelâ Marteniâ, Catharinâ Gratingiâ, Allardo Ottonio, & Gerardo Tetlæo signata.

Pactionem quoque à maritimis, mediterraneisque Westergois initam Ferdinandus Albanus nomine Philippi regis ratam habuit, eâque de re, petentibus patribus, rescriptum indulsit. Hoc in acta relatum Noviomagi v. Kal. April. ac Albani manu signatum. Tum pactione rescripto firmatâ Kal. April. diem cæptando apud Leovardios arbitrorum conventui præfinivit, animumque ferocem sola urbium excidia, & sanguinem fœderati populi spirantem, velut continuo furori intervallum largitus pacis negotio exercuit. Cæterum arbitris in diversa distractis, & fatali velut partium morâ salubria consilia, etiam asperrimi Ducis, præpediebantur. Quare maritimi Westergoi metuentes malorum, ac ut mare prolatis aggerum curis tempestate, aut æstu intumesceret, supplicationem hunc in modum ad Ferdinandum Albanum misêre.

ILLUSTRISSIME PRAEFECTE.

Supplicatio Westergoôrum ad Albanum.

MVltis ab hinc annis reficiendo marino aggeri gravia onera sustinuimus. Ideo ad Carolum Cæsarem olim supplices devoluti remedia nostris malis, ac subsidia oravimus. Cæsar vero rescriptum indulsit, mandavitque Hyppolito Persinio Senatus tum Præsidi, cæterisque per Frisiam Senatoribus, (ad quos aggerum res non spectaret) ne actorum judicialium quæ comperendinationes essent, cæterum acta partium à Frisiæ Senatu visitata Bruxellas ad Senatum Secretiorum transmitterentur. Et quoniam, actis confectis, mare anno 1570. in Westergoam, aut saltem potissimam Westergoæ partem se effudit, ita aggeres, tabulationes, cæteraque littorum præsidia vi ac impetu fluctuum disjecit. Damnis vero datis, quia succurrere nostrarum virium non erat, placuit tibi, Illustrissime Dux, regio Philippi nomine decernere, ut communibus Westergoæ impendijs pristinam in molem à Bildâ in Maccomanum emissarium agger erigeretur, conciliandisque interea partibus à Senatu regio, aut à te jure Principis leges scriberentur. Cæterum quoniam aliud rescriptum mediterraneis post concessisti, quo differri anterius decretum jubebas, ita Roblesium, Romum & Ostendorpium delegasti, qui rescriptorum tuorum interpretes essent, eoque facto omne inter maritimos mediterraneosque Westergoos controversum, evocatis ex Hollandiâ, Zelandiâque Senatoribus, & aggerum Præfectis definirent. Postquam vero turbæ per Hollandiam, Zelandiamque increvêre, interceptis commeantium itineribus,

me-

mediterranei, maritimique Westergoi in conventionem condescenderunt, definiendæ litis potestate, Gasparo Roblesio, Balduino Ronio, Gerardo Ostendorpio, Ioanni Fonckio, & Igramo Achlenio factâ. Nos vero maritimi non aliam in spem conventioni nos submisimus, quam ut omnes Westergoi iisdem pactis se obligarent, omnesque lites, ad rem aggerum spectantes, concordi Westergoæ populo finirentur. Cæterum pervicaciâ eorum, qui exercere odia & lites, quam suis, & reipub. commodis consulere maluerunt, spes nostræ elusæ, interverso amicæ compositionis fructu, qui haud dubie ad omnem Westergoam perventurus fuisset. Idem scias, Illustrissime Dux, Roblesium, idem Fonckium, ac cæteros arbitros sentire. Hoc interim restat, ut, illorum arbitriis lite commissâ, salaria habeant, ac ut ea specie tributi colligi per Westergoam sinas, dum, qui lite cadant, sumptus & impendia refundant. Maritimos certe nos ulterioribus expensis gravari, nec turbæ, quibus præcipuè infestamur, nec alluens mare permittunt. Neque enim pendendo levi tributo, quod ante annum reficiendo aggeri decrevimus, pares nos egestas facit, incrementum haud dubie factura, nisi omnium inter Westergoos litium finis sit, aggerumque damna communibus subsidiis sarciantur. Tuum erit, Illustrissime Præfecte, potestatem arbitris facere, lites etiam quascumque finiendi, statuendique, ut vim ac robur illorum judicia sortiantur, ac si Senatus Secretiorum determinandis controversiis præsedisset. Et quia ordinariæ jurisdictionis incapaces arbitri sunt, rogamus, ut jus illis ac potestatem facias è florenis aureis modicum tributum cogendi, ne damnosa iisdem arbitris sua officia sint, & ne defectu æris nostræ lites moram ferant. Id si facias, Illustrissime Dux, saluti tuæ vota nuncupabimus. cIↃ. IↃ. LXXIII.

Hæc à Cunero Episcopo, Ulpio Hiddama, Jacobo Herbajo, L. Watnia signata.

Rescriptum ALBANI tale erat.

Albani rescriptum.

QVandoquidem è supplicatione maritimorum Westergoorum certior factus sum, eam, ut bono publico, conciliandæque inter Philippi regis subditos concordiæ, ita conservandis præmuniendisque adversum maris violentiam agris spectare, Regisque etiam, ut id fiat, quam maxume interesse. Ita Philippi nomine potestatem facio Billio, Fonckio, Cancellario Transisulaniæ, Ostendorpio & Præsidi Frisiæ, litem, processumque judiciarium, visitandi, definiendique. Itaq; eosdem arbitros Senatui Secretiorum, quem huic rei cognoscendæ delegeram, substituo, voloque ut eorum sententia idem ponderis habeat, ac si Senatus Secretiorum pronuntiasset. Salarÿs vero corrogandis, jus facio ÿsdem arbitris tributum per Westergoam colligendi, ne quid moræ interveniat, mandoque ut rei judicatæ partes ex æquo pareant. Datum Noviomagi VI. *Kal. Iul. Anno* cIↃ. IↃ. LXXIII.

F. DUC DE ALVA.

Ad Mandatum

BERTI.

Igitur, vergente Augusto mense, arbitrorum conventus Leovardiæ in arce regiâ indictus. Ibi Roblesius expositâ coram arbitris sui consilij ratione, hunc in modum disseruit.

CIƆ. IƆ. LXXIII. *Roblesij Oratio.*

NOn unius anni calamitate exagitamur, cæterum intestino bello diu attriti, non minus periculum à circumfuso fermè mari habuimus. Majores hujus gentis non unâ temporum ætate ijs malis obnoxij fuere, cum Flevus, Rhenum flumen latissimo alveo, & immensis lacubus difficulter claudens, trepidine ripæ à continente sensim avulsâ, non agris tantum hisce, cæterum pagis, vicisque diluvia attulit. Sed libertate olim ante Principum tempora usis diuturnæ factiones curam provinciæ excussêre, probatumque fuit, studia pacis grassantibus armis vilescere. Vbi vero salutaris Principis dominatio civiles discordias sedavit, experti fuere quanta publici boni apud Principem desideria essent, & quantum interesset inter maris æstus ac eluviones terram incolentibus donari. Hoc modo Biltanis agris munimentum curâ Principis obductum, qui ne alieni littoris contiguitate damnum sentirent, cæteris quoque praductæ moles Oceanum reppulêre. Sic agros coluêre ab inundationibus tutos, intraque littora conseptum mare fœcundam annonæ provinciam, & simul affluentiam opum dedit. Post vero luxuriâ fortunæ corruptæ gentes, ut ostenderent, quam difficilis ac ardua fælicitatis possessio esset, sumptis in Principem armis, & simul discordijs civilibus agitatæ pacis iterum consilia, & fructus neglexêre. Itaque mare, velut civilis dissidij ultrix, ante triennium, & post ruptis fluctuum repagulis omnem provinciam adflixit. Neque frumenta tantum, & pecora in profundum acta, cæterum multorum millium internecione surgens diluvium, cultissimis terris solitudinem, regio ærario inopiam, egestatem privato censui dedit. Protrahi longius reprimendi maris consilia sine ultimi exitij metu non possunt. Nisi forte Biltanos quoque agros novo cultu, & alluvione fælices insensanti rursum Oceano permittimus. Qui diurnis æstubus vada & obices resorbens, mox procellâ actus, plenilunijs novilunijsque tumidior, perpetuum velut naturæ bellum cum hac ipsâ continente adhuc exercet. Cujus ferociâ quoque factum est, ut populus ante litium & discordiarum ferax, suis sedibus metuens, &, si mare latius terminos extendat, necessario coloniam facturus, nostris arbitrijs ac judicijs se permiserit, extremisque malis praeceps remedium poposcerit. Nostrum erit, pacem ac securitatem volenti populo dare, munitosque Philippi regis rescripto provincialium desiderijs, & simul discrimini publico subvenire. Hoc agendo æqui in Principem, in commissum nobis populum erimus, tutiores terras post compositam litem habiturum. Vt eam finiamus non actis, rescriptisque Principum, sed solâ conscientiâ egebimus. Hac consultâ æquitatem spectabimus. Sin vero querimonijs supplicum, aut eorum importunitati auscultemus, trahemus conventum, & simul offensiones partium, quæ judicaturo posthabendæ sunt. De me testor, nihil affectibus daturum, cæterum savoris, aut odij immunem publica commoda privatis utilitatibus antepositurum,

Hæc ROBLESIUS.

Lis decisa. Mox evolvendis partium actis consumpto triduo, bono exitu litem clausit, dimissoq; conventu Joannem Fonckium unum ex arbitris ad Ferdinandum Albanum amandavit, qui adornandæ classi, & maturandis in minores Frisios expeditionibus Amstelodami tum agebat. Ibi Fonckius gesti negotij, & definitæ inter Westergoos litis certiorem Albanum fecit, populumque Westergoum ante discordem, & judicia novis dissensionibus morantem, laudabilem in concordiam coaluisse. Nihil

Nihil verò aliud desiderari, quam ut Westergoi fructum judicij sentiant, publicenturque acta, quorum desiderio avidæ partes teneantur. Quare Albanus vir imperiosæ severitatis, litteras Amstelodamo VII. Eid. Sept. in Frisiam ad Roblesium dedit, quo, curante adhuc Philippi res per Geldriam Ægidio Barlamontio Hyergio, per arbitros decreta omnem in populum vulgarentur: cIↃ. IↃ. LXXIII.

PRæpositus Vltrajectinus Ioannes Fonckius mihi apud Amstelodamenses hoc tempore agenti fidem fecit, definitam vos per arbitros aggerum litem esse. Ego vero Regi Philippo, & vobis gratulor, ejusque nomine acta vestra rata habeo, testesque regiæ & meæ fidei litteras subjungo. Tibi mando, Roblesi, ut extemplo Cancellarium, Ronium, Ostendorpium, (neque enim Fonckium hoc tempore dimittere queo) Leovardiam voces, obsignataque per vos arbitros publicari cures ocyus. ***Albani rescriptum de promulganda decisione.***

Hæc ALBANI manu signata.

Itaque ad v. Eid. Novemb. diem partes Leovardiam, audiendam ad sententiam, citatæ, litteræque isti rei scriptæ Gasparis Roblesij, ac Præsidis manu signatæ. Cæterum omissâ in ijs omnium litium, quæ universis Westergois communes essent, mentione, Westergoorum delegati, qui tum aderant, in arcem regiam vocati. ***Partes ad audiendam sententiam citata.***

Ibi ACHLENIUS.

CItari (inquit) *vos fecimus, ut audiretis quæ à nobis arbitris decreta sint, & quæ dirimendis maritimis, mediterraneisque Westergois tantum spectabant. Nos vero, quoniam omne controversum, inter vos Westergoos, definivimus, id vobis indicandum duximus, quo de nostris in vos officijs vobis constaret. Et quoniam Cancellarium Ronium, Fonckium, & Ostendorpium abesse non ignoratis, deliberabitis inter vos, an pronuntiari à nobis decretum velitis, an differri, dum reliqui arbitri præsto sint. Vestrum erit id nobis significare, ac per acta nos docere, quo diem præfiniamus promulgandis decretis opportunum.*

Mox pro maritimis Westergois rescriptum.

Placere compendium temporis, ne quid mali prolatis decretis interveniat. Neque esse necessariam reliquorum arbitrorum præsentiam, quos aliorsum turbidi temporis tædium, aut sollicitudo vocaverit. Roblesij Pro-præfecti, & Achlenij Præsidis fidem solemnibus interponi. Ea rata se habere.

Sic pro maritimis Cunerus Petri Episcopus, Scelto Liauckama, Ulpius Hiddama, Dothias Bonga, L. Watnia, Leo Syricius, Tzommo Mantgumanus procurator cœnobij Achlomani rescripsêre. Idem à mediterraneorum delegatis Sixto Tiallengio Presbytero Tiumano, Francisco Tallumio, Petro Boimero, & Æmylio Adama pro Franequeranis, Serapio Bonga, & Simone Nicolao pro Baerderanis, Jovio Lyclesio, & Gerlaco Rispenio pro Hinnardijs, Siccone Gerritio, & Jetsone Gerconio pro Menaldumanis, Livio Jacobi pro Minnertsgais, Jacobo Formadler pro Tiumarumanis & Firdgumanis, Jacobo Hobbio pro Osterbiremijs factum. Tum assensus nobilium quorundam subsecutus, actaq; à Julio Dekama, H. Ebinga, Herone Ockingha, He-

cIↄ. Iↄ. LXXIII. ctore Dekama, & Ruardo Roorda signata. Cæteri quoque Australes Westergoi una cum Sylvestrium Legatis, qui nec maritimis, nec mediterraneis quinque præturarum Westergois accensebantur, octiduo effluxo, velut tempore ad deliberandum capto, omne quod ab arbitris gestum, scriptum, judicandum, publicandumque esset, approbravere, potestate vulgandi Roblesio, & Achlenio Præsidi factâ. Ita per Petrum Frittema Senatorem Regium pro Wimbritserijs, Paulum Costerium priorem in Thabor, Joannem Wittenium priorem in Haska, Douwonem Roordam pro Snecanis, Bernardum Romckenium pro Bolsuerdijs, Vibium Douwonium pro Hindelopijs, Ulpium Nicolaum pro Worcumanis, Gerardum Olphartium pro Hemelum-olpherdijs, Nordvoldijs & Staurijs, Hoitonem Tenium, Gellium Tarquinium pro Geesterlandis, Geroldum Herama, Douwonem Herama, Folpardum Titum Baard pro Wonseranis, Titum Suffridæum pro Ilstanis, Annam Tarquinium, Hoitonem Hinnesium pro Donieverstallijs, Gerbrandum Mintium pro Lemsteranis quinque pagicis signatum. Hæc in Jacobæorum æde Leovardiæ gesta. v. Eid. Nov.

Quare cum litteris citatorijs in omnem non solum Westergoam, sed Sylvestrium tractum tabelliones missi, partesque ad XIV. Kal. Dec. adesse Leovardiæ jussæ. In ijs Menaldumæi, Antistes Aengiumanus, Baerderani, Monachobajumenses Cœnobitæ, Hennardij, Franequerani, Minnertsgai, Barrani, Bolsuerdij, Cœnobitæ Wonserani, Antistes Floridi Campi, Oegani Cœnobij, Snecenses, Cœnobitæ Winbritserij, Cœnobitæ Thaboritani, Hospitalij, Nazareni, Groendiceni, Neoclosterij, Woldseindij, Ilstani, Carmelitæ, Worcomani, Cœnobitæ, Hindelopij, Staurij, Hemelumolphardij, Nordvoldij, Antistes Hemelumanus, Geesterlandi, Donieverstallij, Slotenses, Lemsterani, Haskerij quinque pagici, Prior Haskerius, Scoterlandi, Commendator Cœnobij Opsterlandi, Anguirdij, Cœnobitæ Steenkerkani, & Utingerani fuere. Itaque in Basili à confidente Roblesio Pro-præfecto, & Senatu regio sententia recitata.

Sententia recitata. *EA cautum fuit, ut actiones utrinque cessarent, nulloque actoris, aut rei respectu diuturna litis impendia reciprocâ compensatione sanarentur. Rescripta quoque Principis, Præfectorumque, quæ jam ante miseratio recurrentium inundationum, aut preces supplicum extorserant, post terminatam litem rescinderentur, valeretque pronuntiatum à Georgio Scenco Gubernatore Cæsaris Anno 1533. cæterisque arbitris definitum. Itaque aggerum spatia, quæ à Biltâ Harlingam versus mari objacent, mediterraneis Westergois, reliqua ab Harlingâ in Austrum ad emissarium Maccumanum excurrentia, maritimis assignata. Decretum quoque, ut tabulationes post inundationem Anni 1570. factæ, aut faciendæ, pro situ agrorum partibus cederent, Lidlumanique Cænobitæ cum Tjumarumanis, Firdgumanis, & Oosterbiremijs ex edicto Scenci subsidia partibus præstarent.*

Reperio in actis Hemelumolpherdios & Nordvoldios, maritimis Westergois sociatos, eandem Sylvestribus litem tum intentasse, eosdemque maritimos, velut lite temere institutâ fiduciâ causæ, & simul

spe

ſpe boni eventus, ex decreto eorundem arbitrorum, excidiſſe. Quæ à Philippo ſolemni edicto confirmata in uſu manſere. Hæc in arce regiâ Leovardiæ perſcripta, ac Gaſpari Robleſij, Igrami Achlenij, Balduini Ronij, Gerardi Oſtendorpij, & Joannis Fonckij manu ſignata. Hoc modo lite aggerum, quam conjunximus, confectâ, diploma quoq; regium, quod erigendo, reficiendoque marino aggeri à Philippo ſcriptum erat, Gaſparus Robleſius ratum efficaxque eſſe juſſit, contumacemque adhuc populum, ſua & ſimul publica exitia neglectu aggerum trahentem, ſeverioribus imperijs agreſſus eſt. cIɔ. Iɔ. LXXIII.

Tum ut regiæ, & ſimul ſuæ dominationi conſuleret, conventum quoque denuo Leovardiæ habuit, inſtruendiſq; quatuor pro rege triremibus ſubſidia popoſcit. Quippe pleroſque maris ſinus hoſtium claſſibus obſeptos, & præpedita commercia querebatur, fœderatoſque per proſcriptiones, aut arma ſubmotos, terreſtre bellum exitiali peiraticâ commutaſſe. Sic iſtis amphibijs aliud ſuffugium malitiæ quæſitum, non alio conſilio, quam ne commeatum regijs copijs tranſmarinæ provinciæ præſtarent, & ut proxuma littorum fœdis incurſionibus infeſtarentur. Sic fœderatos ſagaces, & nocendi peritos omnem maritimam oram ſcaphis, lintribuſq; legere, diurnique æſtus obſervatione, quem ex Lunæ ſydere metiantur, ſuperatis brevibus levia navigia, claſſiario milite completa, extimum ad littus adigere. *Exactiones Robleſij.*

Mox aſcenſu in continentem facto, ſilente Lunâ, aut opaco noctis per eos villas vaſtari, exuri fana, liberos & ingenuos homines, inſtar pecorum, contrucidari, aut abduci, eſſeque metuendum, ſi progreſſus fecerint, ut pejora furoris ſui exempla edituri ſint. Itaque quærendum ocyus malis remedium, & æſtuaria maris validâ claſſe, aut multo remige purganda. Ut ij habeantur, inſtruanturque triremes, pecuniâ opus eſſe, quam hoc ipſo tempore ex publico haberi Regis ſimul, & provinciæ interſit. Hæc à Robleſio in conſeſſu regij Senatus, coram Ruardo Roorda, Valerio Cammingha, & Herone Ockingha Deputatis Ordinum, præfervidis in Regem ſtudijs dicebantur. Quamobrem Deputati, corrogandi æris difficultate moti, convocandorum ocyus Ordinum ſpem fecere, quo aſſenſu populi, aut eorum, ad quos jus & ſimul ſumma reip. pertineret, gerendis pro Philippo juſtum rebus tributum decerneretur. Interim obteſtabantur ſe Regis & provinciæ commodis non defuturos, daturoſque operam, ut neceſſarij, & prudentis conſilij fructum ferat Robleſius, publicâque liberalitate, etiam extenuato ærario, & diſtractis provincialium fortunis, tam utile negotium juvetur. Poſſe penſiones vectigalium agrorum, & ſemeſtres ærarij reditus anticipari, aut ſupplendæ æris inopiæ aliud ſubſidium decerni, cujus copiam propediem Præfectus Senatuſque regius habituri eſſent.

Quare Senatus regius miſſis extemplo in omnem provinciæ oram litteris, diem comitio ad XVIII. Aug. dixit, delectoſque Ordinum præſtituto die adeſſe juſſit. Ibi ex Ooſtergois Cunerus Epiſcopus, Gerardus Jacobus Antiſtes Clarecampenſis, Scelto Sceltama, Hero Burmania, & Hector Vibenius Wirdumanus. E Weſtergois Præſul Lidlumanus, Petrus Frittema Jureconſ. & Senator regius, Goſlicus He- *Comitium Leovardiæ habitum.*

cIↄ. Iↄ' LXXIII. rama Jure-Conf. Petrus Widmarsius Buranus. E Sylvestribus Commendator Nessanus, Idzardus Sickingha, & Julius Dekama Senatores, Tarquinius Annius, & Meinius Lyclesius Nyholtius comparuere. Quo conventu, etsi essent, qui discordem provinciam, & inops ærarium obtenderent, tamen plerique publico discrimini subveniendum privatis impendijs censuêre. *Acta in Comitio.* Itaque sestertius singulos in florenos aureos, adornandis triremibus, ex eorum bonis decretus, mandatumque prætoribus, ut per territoria ac districtus tributum cogant ocyus, pendantque Heroni Burmaniæ erogandis pecunijs delegato.

Mox Roblesius, quo triremes regias, quas Groningæ clam fieri curaverat, commeatu ac annonâ instrueret, Harlingam profectus est, maritimæque expeditioni necessaria paravit. Igitur adornatæ triremes Reiderium in sinum immissæ, qui in Lavicæ æstuarium influens Groningam urbem modico & navigabili alveo adlabitur. *Inundatio per Frisiam* Cæterum enormi tempestate mox disjectæ, aggeresque marini, ultro quoque infirmi, & sustinendis fluctibus invalidi, intumescentibus aquis patuere. Itaq; omnis Frisia, qua Flevum, Lavicam, Amasum flumina latissimis ostijs exonerat, aquis obruta, mareque, velut novis cladibus consilia mortalium provocaret, aut eluderet, per lata continentis spatia se effudit. Unde jumenta & homines undis hausti, frequentiam incolarum, & fortunam simul provinciæ minuerunt. Tum præter navem præsidiariam, cui Joannes Andræas vir fortis, nomine fœderatæ societatis præfectus erat, cum decem & quatuor classiarijs undis datam, triremis quoque regia continuis Cori, qui Frisico litori infestissimus est, procellis, & vehementiâ brevium subversa. Ibi Siricius Donia vir nobilis, & juxta eum octoginta classiarij desiderati. Reliquæ triremes non meliore fortunâ per intumescentia æstuaria circumductæ, diversis littorum vadis illisæ. Unam tradit M. Heymannus, superatis æstuarijs sinu Amelandico in mare magnum, & quod veteres novissimum credidere, actam, reciprocante æstu, post introrsum vi fluctuum pulsam, in Trans-Lavicanis haud procul Groningano littore desedisse. Reliquæ duæ diu alto jactatæ Holverdicum in littus ejectæ, consilia Roblesij non parum retardavere.

Quorum conatus ne irritus esset, idem Roblesius triremem regiam, cui Siricius Donia cum imperio præfuerat, à Biltanis in continentem subductam refici ocyus curavit, novoque classiario milite complevit. Tum novem ex fœderatis classiarijs, qui nando in littus evaserant, naufragi & fati inclementiâ infælices Leovardiam abducti, vinculisq; dati sunt. Itaque tum serio provincialium, procerumque animos desperatio pervasit, credentium irascentem fortunam, non solâ civilium bellorum calamitate satiatam, anniversarias inundationes, perdendæ genti, intestinis armis adjicere. Efferari cœlum & sydera, ac non tantis æstubus concitata maria fortunatos majores afflixisse. Omne adversum infœlicibus posteris reservari, locum aliquando non habituris in quo spiritum trahant, nisi confusione quadam gentium priscis ætatibus assimilatâ, infestent occupentque aliena.

Roblesius quoque, Harlingæ tum agens, sævientis Oceani spectaculo, velut provinciæ imperium amissurus, non levi sollicitudine attineba-

nebatur. Quamobrem missis Leovardiam litteris Igramum Achlenium Præsidem, Balduinum Loæum, Idzardum Sickingam, & Petrum Frittemam Senatores Harlingam vocavit. Ibi Senatui regio Præfectos aggerum Leovardiam ex omni provinciâ evocandi potestatem fecit, tertiumque Sept. diem habendo conventui præfinivit. Igitur Senatus regius Leovardiam, salutato Roblesio, regressus Dodonem Syrxmam & Paulum Breckerum aggerum Dongriæ cis ac trans Pasenum fluvium, Prætorem Ferverdium, Rolandum Achlenium Dantumanorum, Andræam Haringium Collumanorum, Fredericum Hornium Hemelolpherdæ & Nortvoldæ, Douwonem Heramam Wonseranorum, Sicconem Albadam Winbritseranorum, Idzardum Stientjemam à Feenhusâ ad Clissum promontorium, marinorum aggerum Præfectos ad III. Septemb. adesse Leovardiæ jussit. Quæ urbs, etsi meditullio provinciæ, & non uno aggere clausa, novæ tum tempestatis acerbissimâ calamitate jactabatur. Itaq; æris campani per urbem ac municipia pultatio imperata, colonique agrorum suburbanorum cum instrumentis rusticis Suettanum in aggerem evocati, quo novo & fossili opere impetum aquæ morarentur. Flante Africo illam tempestatem evenisse autores tradidere. Quamobrem Roblesius, ne quid temporis & consilij elaberetur, & ne diurnis tempestatibus per omnem provinciam aggeres eluerentur, curatis Harlingæ rebus, Prid. Kal. Sept. Leovardiam se recepit. Mox condicto die haberi Senatum jussit, Præfectosque aggerum in Curiam regiam citatos per Achlenium Præsidem hunc in modum allocutus est.

CIↃ. IↃ. LXXIII.

Aggerum Præfecti Leovardiam vocati.

Non alio consilio convocavimus vos Præfecti, quam ut de remedio istius mali consultaremus, quod tot annorum inclementiâ ferociens continuis furoribus non publico tantum littori, sed agris, ac ipsis etiam incolentibus injurium est. Ita tot funerum strage nuper editâ, velut novissimum diem his terris decerneret, paucos ante dies periculose desævijt, ac si nostris, de quibus deliberavimus, remedijs auctam per intervalla malitiem opponeret. Quare ne ruptâ naturæ lege terram, quam incolimus, mare hauriat, & ne vivi transire in se invicem elementa spectemus, censeo rumpendas moras esse, ac naturæ iras nostrâ ope ac solertiâ reprimendas. Spectate corruptam annonam, disjectas villas, abacta pecora, & tantam carissimorum pignorum multitudinem iratis fluctibus absorptam. Adeo quidem ut nos vivere, aut mori, non naturæ, aut fati, sed beneficio fere ambientis Oceani videamur. Quare volo ut de statu aggerum, qui agris finibusque vestris prætexuntur, ad Senatum hunc referatis, perscribatisque ocyus, quid erigendo reficiendoque aggeri factu utile, ultimâ rerum desperatione censeatis. Nos vestris consilijs ac arbitrijs regis nomine autoritatem commodabimus, ne videamur conscientiæ fidem, & publicum bonum neglexisse, cui solenni sacramento nos obligavimus.

Sic Præfecti aggerum imperata facturi à Præfecto Senatuque regio dimissi. Mox ne, pervio per inundationes littore, provincialibus periculum ex annonâ esset, omne frumentum, quod ex injuria atrocissimæ tempestatis reliquum erat, exportari edicto, præterquam in castra regia vetuit, fænumque pecori pabulum, quod agrarij, penuriâ graminis, ante

Remedia inundationibus quæsita.

cIↃ. IↃ. ante æquinoctium autumnale stabulis clauserant, cogi asservarique per
LXXIII. provinciam jussit. Aquæ quoque erosis salsedine agris superfusæ solitis vijs ductibusq; laxatæ, cataractæq; & emissaria pro ratione diurni æstus, & spirantium ventorum clausa, ac reclusa inundationibus incrementum ademere. Reperio in actis illorum temporum, subversis Dongriæ circa Pasenum fluvium aggeribus, omnique pecore ac supellectile undis haustâ, multos beneficium cessionis bonorum Senatum regium orâsse, exutosque fortunis ac possessionibus incerta sedium miserando spectaculo quæsivisse. Rex Philippus quoq; ut, attenuato per provinciam victu, negotiantium fraudibus mederetur, frumentarias leges, reprimendis coëmptionibus, tulit, contractusque & actiones, ex ijs natas, nascendasve rescindi, abolerique fecit. Post nullo veteris discordiæ respectu, quæ de exportandis provinciâ frumentis, Carolo Cæsare sub Mariâ Gubernatrice, dein se Principe sub Margaretâ, exarserat, structores annonæ, coëmptionum reos, pœnâ suspendij puniri jussit, publicamq; populi inopiam novâ legis severitate ulcisci conatus est. Quare Prætoribus quoq; per provinciam, quovis modo, annonæ consulendi potestatem fecit, quo, ut olim sub Burgundicâ domo, procul angustiâ rerum, & damnatis coëmptionibus ubere alimoniâ fœlices subditi victitarent.

Fœderatæ urbes sollicitatæ. Dein dubiâ armorum fortunâ, per Ferdinandum Albanum, & civitates ejus imperio parentes, sociæ fœderi urbes ad defectionem sollicitatæ, velumque clementiæ, & fidei regiæ, speciosis ultro pacis consilijs, obductum est. Itaque, mite regis ingenium, & paterni affectus documenta exponebantur, velut non aliâ sollicitudine Philippi animus attineretur, quam, ut populus persuasionibus pravorum, aut suâ imbecillitate seductus, ac à majoribus degener, ad imperium clementissimi Principis rediret. Inde veniæ spes, & omnium rerum oblivia redeuntibus ad regem, perseverantibus in fœdere effrænis sævitiæ comminatio, & excidia gentium denuntiabantur. Adhæc magni armorum apparatus ostentatio regiæ potentiæ magnitudinem circumferebat, fiduciamque fortunæ, velut tot regnorum regem non deserturæ certo bellorum successui augurabatur.

Albano ingens tributum poscenti Fœderati obstant. Econtra Albanus fastidio fœderis non duraturæ societati, & infaustis coïtionibus breves terminos, & funestum exitum, velut ilicia ad desertionem, ominabatur, dolosisque actionibus subnixam perfidiem aulicis artibus, & peritiâ simulandi venditabat. Itaque irritâ fœderatarum urbium defectione, postquam dolosæ artes non procederent, bello domitandum populum ratus, ad exactiones conversus est, impulsoque regis ærario Ordines provinciarum vicies centena æris millia annuum tributum poposcit. Ita enim, datis ex Hispaniâ litteris, jusserat Philippus, ut affectis regni rebus, & accisis Hispaniæ opibus ordinaria subsidia gerendo bello peterentur, populusque suo exitio alimenta præstaret. Quare fœderati ad socios Belgicæ Ordines, ne per assentationem, aut metum quid statueretur, litteras dedere: Ijs monebant.

Intel-

INtellexisse se Ferdinandum Albanum suppetias gerendis rebus postulare, & jam conventum indixisse. Etsi vero ad se id postulatum non spectet, quos à cæteris provincijs sua infælicitas secrevisset, tamen amore patriæ compulsos, quam ortu legibusque communem haberent, celare consilia sua non posse. Placitum scilicet majoribus fuisse, tuendæ adversum externam vim mutuæ societati, non arma tantum, sed consilia commodare, quo sociæ gentis consensu & concordiâ, publicæ provinciarum res pace ac bello, domi & foris constarent. Tantum abfuisse, libertatem unquam peregrini dominatus capacem fuisse, non semel assertam majorum sanguine, quibus infra servitutem mors fuisset. Nunc vero peregrinos, ex obscuris initijs ad eminens aulæ fastigium per malas artes, & fæda consilia evectos, nihil aliud moliri, quam ut, procuratis gentium secessionibus, mutuum in exitium provinciæ conspirent, attritisque provinciarum opibus, tyranni & exteræ fecis imperium stabiliatur. Inde annuum tributum subvertendis socijs peti, quos in arma, ac bellum, more majorum, non aliud incitamentum quam tutela patrij juris impulisset. Quorum nomine cum Belgicæ Principes majestatis jura usurpaverint, insolens esse se servos illius potentiæ facere, cujus vis ac dignitas à populo sit. Neque enim Philippi majores, Burgundiæ Duces, belli aut pacis, signandi æris, aut sanciendarum legum jus, præterquam assensu Ordinum habuisse, quo ostenderent Ordines Principatum eos tenere à rep. non difformem. Itaque communis concordia reprimendæ exterorum dominationi, & mutua subsidia flagitabantur, arguentibus insuper fœderatis, divulsis provincijs firmari imperia hostium, domesticam libertatem subverti. Eam ipsam quoque restitui terris patrijs posse, si in fœdus provinciæ coëant, regi principatum, populo jus, hostibus fugam & ludibria asserturæ. Prospectum quippe satis esse internæ potentiæ, neque aliud desiderari, quam ut magnarum virium documenta sint, & generosam posteritatem majorum decora irritent. cIↃ. IↃ. LXXIII.

Mox supplicationes per omnem Frisiam imperatæ, quod Anna Austriaca regi avunculo primogenitum filium Carolo Cæsari cognominem fœlici partu edidisset. Vota quoque omni clero seorsim injuncta, quo propitio numine in nepotem Cæsaris fortuna simul & virtus clarissimi Imperatoris transfunderetur. Tum Roblesius, ut pellendis mari fœderatis classiarium militem suppleret, sestertium, quem è singulis florenis aureis Delegati Ordinum colligendum decreverant, in consessu Senatus cogi per provinciam postulavit. *Roblesius pecunias cogi nequidquam postulavit.*

CUnctando quippe salubria consilia subverti criminabatur, & increscere potentiam hostium, qui peiraticæ beneficio imperium ferme maris adepti essent. His addebat infidos contumacis populi affectus esse, & multos ore tenus sacramenta regia professos occulta fœderi fomenta commodare. Adornatis quoque triremibus nullum usum fore, nisi commeatu & justo milite instruantur, promissoque ære per provinciam corrogato, armis Philippi per Hollandiam Zelandiamque sparsis, trans Rhenum & in majoribus Frisijs regi subsidium præstetur. Navali expeditione imprimis opus esse, ut bellum nuper in continente gestum, mari finiatur.

Ad quæ IDZARDUS SICKINGHA, Senator regius.

Z *Eum*

cIↃ. IↃ. LXXIII. *Obstante Idzardo Sickinga, Regio Senatore.*

EVm à majoribus morem se accepisse, ut tributum cogi sine assensu populi per provinciam nequeat. Delegatos quidem Ordinum pendendum instruendis triremibus sestertium in singulos florenos annuos decrevisse, cæterum nullâ relatione ad populum factâ. Se suaque tantum obligasse privato affectu in Regem, cujus ærarium sublevari communi liberalitate, & contribuentium consensu debuisset. Non posse Senatum regium cogendis pecunijs mandatum interponere, nisi solenni comitio rescribatur decretum, nomine populi ab ipsis Ordinibus confirmatum.

Ejusdem Senatoris morbus, & hinc mors. Itaque in suspenso negotium mansit, Roblesiusque, etsi animo dissimularet, aliud subsidium instruendis triremibus quærere coactus est. Ferunt eundem Senatorem libertate fandi, & simul publicâ, usum, à Præfecto & Senatu regio malè exceptum, damnatumque privatæ & domesticæ vitæ, ac publico semotum, ex ægritudine animi, velut optumè sibi conscij, & ad injuriam impatientis, morbum, & ex eo causam mortis contraxisse. Eâ quoque intentatæ à Joanne Carolo, fisci regij patrono, litis eventum prævenisse, corporeque, supra modum obæso sensim mærore, & mox tabe extenuato, regiæ indignationis, & simul legem pessimi temporis effugisse. Adeo verum est, egregijs viris ut gloriam, ita odia & simul pericula crescere, ne hoc quidem indulgente Principis imperio, ut inter oppressi juris ludibria patriæ defensor libertate vocis, exuto, & quidem citra immodestiam, silentio frueretur. Hoc namque ægrius à provincialibus ferebatur, Roblesium, expulsis etiam provinciâ partibus, militem suum planos per agros exigendis stipendijs sparsisse, Josephumque Talimerium, triremi regiæ apud Staurios præfectum immani sævitiâ famosum, nullo delectu hostium an provincialium fortunis ferocem animum explere. *Josephi Talimerij captivitas.* Quare Roblesius datis III. Sept. in arce regiâ ad Pastranam Hispanicæ cohortis tribunum, qui castellum Stauriæ cum præsidio tuebatur, litteris, Josephum Talimerium custodiæ dari, neque ante dimitti jussit, quam dilutis accusationibus, & evictâ scelerum fama, rationem turpium factorum, & exercitæ immanitatis reddidisset. Hoc vero cavebat Roblesius, ne quid ignominiæ molestiæque per irreverentiam Hispanici sanguinis sævissimo hominum fieret, proculque vinculis, & squallore carceris leni custodiâ haberetur. Mox quo agrariorum querimonias sanaret, militem per provinciam sparsum in præsidia revocavit, ac adesse ad signa jussit. Scilicet ne populus impendia maris, aggerum, & belli ferens, mox graviora laturus, exactionibus insuper discurrentium militum attereretur, dissolutusque belli ordo inopiam æris, & ultimam egestatem adflictis terris induceret. Quare & à signis abeundi, præterquam veniâ à seipso aut Bustamantio Tribuno cohortis impetratâ, nulli potestatem fecit, vagantesque & colonis agrorum molestos capi abducique Leovardiam, puniri que ex instituto militaris disciplinæ imperavit. Arctandæ quoque militum licentiæ, & cohibendis excursionibus stipendia petijt, ordinarioque tributo in quemque florenum aureum quatuor per provinciam sestertios exegit. Tum de pensione viginti octo millium ex pacto regi præstanda commonuit, partemque copiarum suarum, sub

quinque

quinque signis, Alcmariam in castra Frederici Albani ablegavit, partem in præsidijs retinuit. Triremes quoque regiæ quas Roblesius milite & commeatu impleri fecerat, in æstuaria missæ, quo Flevum fluvium, latissimo ostio in mare se effundentem, classe occuparent, minoribusque Frisijs auxilia simul, & commercia præcluderent. Cæterum Doconis Martnæ nobilis Frisij, cui ab Aurantio Principe Frisici maris imperium commissum erat, & qui ostium fluminis anteceperat, rejectæ, dubio flexu per infida æstuaria se sparsere. Hoc vero maxume Roblesius ac Trierarchæ moliebantur, ut triremes classi regiæ, cui Maximilianum Heninium Bossuvium Albanus præfecerat, se jungerent, fœderatorumque naves à minoribus Frisijs instructas, sociatis viribus Austrino in sinu dissiparent. cIↃ. IↃ. LXXIII. *Expeditio navalis triremium regiarum.*

Cæterum Aurantius etsi de liberandâ obsidione Alcmariâ animo agitaret, Sonnoium minori Frisiæ Præfectum, speculatorijs navigijs curare Roblesij consilia jusserat. Sic factum est, ut Sonnoius fretum, quod majores minoresque Frisios interluit, obseptum classibus redderet, hostiumque expeditiones & auxilia triremium, compedito velut mari, moraretur. Itaque navali pugnâ haud procul Muda oppido, Austrino in sinu commissâ, regiâque classe per adversitatem fatorum fœderatorum armis fugatâ, triremes quoq; & regiæ naves, infidis æstuarijs, Harlinganum in portum subductæ, mœrorq;, & trepidatio, ut regium exercitum, qui Alcmariâ castra moverat, ita omnem majoris Frisiæ provinciam pervasit. Adeo verum est mortalium mentes fortunæ imperijs regi, infaustosque magnarum rerum exitus, fiduciam animorum adversitate casuum confundere. Idcirco fuêre, qui perculsis navali clade, & captivitate Maximiliani Heninij Bossuvij, hostibus, de oppugnandis, exurendisq; in ipso Harlingano portu triremibus cogitarent, cæcoque fortunæ impetu utendum rati arduis ac difficilibus consilijs occuparentur. Cæteris placebat mediocritatem rebus quoque prosperis tutissimam esse, & instabile caducumque fortunæ providentiâ futuri discriminis metiendum. Non semper quippe eodem ordine res humanas ferri, cæterum reciproco æstu se vertentem fortunam modo fluxâ benignitate, modo importunis odijs exorbitare. Ita grande consilium oppugnandarum triremium, cujus Doconem Martnam maris Præfectum autorem fuisse annalibus proditum est, magnitudine periculi omissum, & quod classiarij militis justa supplementa desiderarentur. *Fœderatorum cum regijs navali pugna, & victoria.* *Capitur Maximilianus Bossuvius.*

Ferunt Philippum inaugurationis tempore lustrandis provincijs, & urbium magnificentiæ intentum, Harlemumque provectum, de visendâ quoque Alcmariâ cogitasse, invitatumque, quo id honoris civitati & populo daret, certam sui adventus spem legatis Alcmariensium fecisse. Cæterum persuasum à purpurato, obscuræ urbis famam infra majestatem ac fortunam tanti Principis esse, consilium mutasse, elusoq; populo, & omnium rerum apparatu in contumeliam, ludibriumq; verso, neglectâ urbe, & minoris Frisiæ provinciâ Amstelodamum perrexisse. Quâ in re mirari prudentiam & æquitatem fati lubet, fore aliquando, ut tantæ potentiæ, & ex hac legis sui oblitus Princeps, idem, interruptâ obsidione, inglorij contemptus exemplum ab illâ urbe acciperet, totque regnorum coëuntium vis, in medio victoriarum cursu, *Hispanus movet exercitum Alcmariâ.*

cIↄ. Iↄ. LXXIII. cursu, ad ignobiles opinione Principis muros sisteretur. Bossuvius quoque regiæ classi Præfectus, à minoris Frisiæ despectâ gente vinceretur, doceretur que Philippus, magnitudinem regiam tot terras, & maria possessione, & plus animo ac spe complexam, summa destruentis fortunæ ludo includi.

Ferdin. Albanus magnâ rerum mutatione consternatus. Igitur Ferdinandum Albanum, qui jam ante prospera fatorum in lasciviem superbiamque converterat, adversitate fortunæ dejectum mæror, & consternatio occupavit. Quippe impurus Ducis animus, per tormenta pectorum, omne adversum irascentem fortunam robur amiserat, pœnitudineque anteactarum rerum, velut interno vulnere, debilitabatur. Ita reputabat in Hispaniâ & Philippi aulâ pacem, quietemque optuma sedandæ Belgicæ remedia suadentibus se opposuisse, submotâque principatu Margaretâ Gubernatrice, optumum solertis fæminæ imperium cum asperrimo & insolenti commutasse. Inde fomentum bello, causam tantis provincialium miserijs se dedisse, quo minus placare animum possit utriusque fortunæ non capacem, & tantum prosperis assuetum. Refluentibus adversis, ut ante fœlicibus rebus, temperamentum, ita nunc remedia sedandæ menti deesse. Sic rudimenta dominatus prospere acta, velut non alia rerum lege, quam ut summam imperij maturitatem, & simul statuæ beneficio monumentum famæ adeptus, instabili & res cunctas vertente fortunæ invidia exerceretur. Incerto loco res mortalium positas tunc maxumè deficere cum ad fastigium pervenere. Librari namque dubijs eventibus per Zelandiam bellum, & Alcmariâ minoris Frisiæ urbe per Fredericum filium, velut constituto prosperis termino, desertâ, classem regiam non uno loco improsperis naumachijs disjectam. Adhæc omnem fere Hollandiam in partibus, & per omnem provinciam infidas res, aperta arma aut defectiones agitare. Ita non missum in principijs sanguinem, non depurgatas proscriptionibus urbes securum adhuc imperium polliceri, cæterum extare publicæ cladis aut iræ reliquias, nova consilia in Philippum, & maxume se Proregem fabricantes.

Missionem à Rege oravit, & impetravit. Quare inclinante fortunâ, & efferato magis per provincias populo, tutissimam missionem esse, ne quæsita secundis gloria per adversa obscuretur. Posse adhuc, necdum collapsis Philippi rebus gratiam regiam, & inconstantis aulæ promereri. Neque enim sævitiem suam regi culpabilem fore, & professuros silentium æmulos, si viderint Philippum, non verso in odia affectu, ministeria exerciti furoris, & simul patienter adversitatem fortunæ ferre, suo more documenta casuum, & fluxæ sortis edentem. Sic expeditis in Hispaniam, præmisso jam ante, ut Thuanus tradit, Bernardino Mendoza, ad Philippum regem litteris, excusatione diuturnæ valetudinis, & imbecillium annorum usus, missionem oravit, animoque immani, etsi otia ac vacationes suopte ingenio fastidienti, secessum paravit. Erant qui crederent, Philippum regem adversâ Ducis fortunâ alium, suis etiam mandatis in perniciem ministri usurum fore, Ferdinandumque Albanum à fortunâ destitutum, regis quoque, velut fastidientis infœlicem indignationem & odia sensurum. Militarium quippe Ducum prospera regum gloriæ ut plurimum cedere, adversa privatis imputari. Esse haud

haud dubie, quæ Philippi ingenio, ultro crudeli, materiam offensæ afferre queant, & ut aliud incitamentum non sit, solius superbiæ esse. Ita Belgicæ solium, quod Principi reverentia majestatis reservaverat, ab eo in conspectu Ordinum, populique occupatum, & insigni arrogantiâ, moderatis antecessoribus damnatâ, Trophæum, fallaci famæ erectum. Regiæ aut imperatoriæ fortunæ ista decora esse, privatis, & Principum suorum æmulis semper incommodo cessisse. CIↃ. IↃ. LXXIII.

Cambdenus Britannicarum rerum Historicus notat, aulæ regiæ magnates, & in ijs Cardinalem Granvellanum, ac Gomesium de Sylva, ut in Hispaniam ocyus revocaretur, Philippum apud regem intercessisse, ne crudele, & haud multum infra Principem imperium, desperationem civilium animorum, & simul defectionem universæ gentis irritaret. Augustus scriptor Thuanus addit, Philippum sinistris de Albano rumoribus jam ante instructum, id paci Belgicæ, & simul dignitati viri largitum, Joannemq; Cerdam Medinacœlium natalibus clarum, cæterum suâ virtute & gestarum rerum fama obscurum, in regenda ei Belgica sufffecisse. Eundem Cerdam quoque, Albani æmulatione diu flagrantem, metu defectionis, oblatam à Philippo dignitatem aspernatum, odiosi muneris molem, &, cum tacita velut exprobratione, fœdæ dominationis invidiem in eundem Albanum rejecisse. Itaque Fœderati, quo ituro in Hispaniam Albano invidiem crearent, &, ne Albanus falsò refricata contumacis populi rebellione, regium animum majore irâ accenderet, supplicationem hac forma ad PHILIPPUM Regem misêre.

Fœderatorum ad Philippum Regem supplicatio adversus Albanum.

QVotiescunque in clementiam tuam PHILIPPE *Rex, (postquam* CAROLO *patre imperio se abdicante principatum Belgicæ sumpsisti) cogitationes nostræ desiguntur, toties in spem ac fiduciam erigimur, te miseratione querimoniarum nostrarum & ultimæ calamitatis, in quam* FERDINANDI ALBANI *proregis tui immanis ac superba dominatio nos detrusit, remedia nostris malis daturum. Vt, quoniam majoribus tuis fidem nostram, obsequia & officia pignoravimus, quo Burgundicæ domus fortuna ad destinatum magnitudini suæ fastigium exsurgeret, ita te laturum non speravimus, ut religionis prætextu patriæ jura, ac immunitates ab immanissimo hominum opprimerentur. Et spes quidem nostræ tanto certiores fuere, quod iisdem legibus & privilegijs nostris sacramento te obligaveris, ne quid ijs te Principe decederet, &, ut omne sacrum, quod in his terris possidemus, tuâ protectione & potentiâ incolume esset. Cæterum quoniam in comperto est, nostras querimonias, quas non semel Majestati tuæ obtrusimus, & simul fructus nostrarum supplicationum, quibus intercessionem Principum quærebamus, subverti, ita non dubitamus quin nostræ calamitatis & miseriæ documenta fraude & prævaricatione nostrorum inimicorum intercipiantur. Ita fit, ut qui malis levamenta poposceramus, contumaciam experiamur, præcludique ad clementiam tuam omne suffugium, quod à naturâ sanctissimâ rerum parente patêre nostræ innocentiæ debebat. Itaque irritis querimonijs nostris illustrem patientiam profiteri destinavimus, si forte fatalis, & definitus clementiæ tuæ dies nostris miserijs illucesceret. Sed magnitudo urgentis exitij, & ruinæ metus legem patientiæ abrupit, adeo ut moram ferre curatio nostrorum*

 rum

cIↄ. Iↄ. LXXIII. rum vulnerum nequeat. Nec nostra tantum bona, corpora, ac res in discrimen adductæ, cæterum ditionibus quoque tuis, quas hæreditate in te volutas accepisti, proxuma & vicina pernicies est. Vt ea amoveatur terris & principatui tuo, iterum obtestamur, Clementissime Rex, nostra obsequia, rogamusque ut populi tui misertus, justi Principis officium expleas, tuterisque leges nostras, quas, divisis olim provincijs sancitas, majores tui tantarum rerum ditionumque hæredes asserendas suscêpere. Ita recordare CAROLUM Cæsarem patrem tuum more majorum, tuâ etiam inauguratione, (quâ hæredem Cæsaris, post successorem te declaravimus) solenni sacramento provincijs se obstrinxisse, quo inter Principem populumque nexus constaret, mutuâque societate concordiam aleremus. Ea certe majoribus tuis, Clementissime Rex, potentiam, subditis opes, & affluentiam rerum peperit. Inde subsidia bellorum in CAROLUM patrem erogata, quorum, ne publice dissimularet, te principatum inchoante, in consessu Ordinum imperatoriâ voce fidem fecit. Itaq; voluit, ut, ratione fidi potentisque populi habitâ, moderato imperio provincijs præesses, discereśque & tuæ potentiæ modum ponere, & illorum obsequia revereri. Per ea fuit, ut auxilia primis principatus tui annis acciperes, metumque hostibus, tibi potentiæ incrementum & gloriam, subditis tuis securitatem dares. Et floruerunt stante Principis populique concordiâ res nostræ, postquam intra aulam & secretum regni admissi homines nostræ simul & tuæ fortunæ insidiosi, in deterius ivere. Quorum cupiditatibus cum patriæ leges obstarent, quibus integris nec illorum ambitio quid assequi, nec pati nostra libertas poterat, alio commento te circumvenere, velut nostra obsequia tuo imperio, nostræ leges tuæ potentiæ obessent. Nefarijs consilijs velum religionis obductum est, quo improbam ambitionem vis ac autoritas Pontificum muniret, & serendis discordijs dissidia sacrorum obtexerentur. Itaque ut in penetrale Reipub. pervaderent, suisque arbitrijs regnandi licentiam afformarent, sinistris accusationibus nos apud te Principem aggressi civiles discordias sevêre, quibus in ultimam confusionem res irent, convulsisque patrijs legibus dominationem apiscerentur. Ita Inquisitio & novi Episcopatus, nostris legibus, ac immunitatibus infesti, illorum importunitate introducti, ac si paganis, barbarisque gentibus assimilandi essemus, publicamque impietatem divino cultui obtenderemus. Inde tot millium sanguine illorum consilijs litatum, tantos progressus faciente sævitiâ, ut excisâ per solitudinem gente defuturi Principi cives viderentur. Quibus præpediendis ad te Principem læsi confugimus, ut ostenderemus, quantum inter illorum consilia, & nostram salutem interesset. Itaque severitatem edictorum, quæ stabiliendæ Romanæ religioni, per Belgicam, Frisiosque scripseras, sub Margaretâ Gubernatrice mitigasti, fidemque Præfectorum tuorum, ac Principum Aurei Velleris interposuisti, nihil novum, insolensque te moliri, rescissoque Inquisitionis decreto, paci tranquillitatique publicæ, & desiderijs populi consulere. Cæterum tuâ cum lenitate, clementissime Rex, illorum furor increvit, postquam infra Majestatis tuæ magnitudinem habuerunt, semel placitis aliud decretum interponere. Itaque persuasus ab ijs FERDINANDUM ALBANUM ferocis ingenij virum, & veteri odio Belgicæ infensum cum imperio in provincias misisti, ut populum suis erga te obsequijs certantem, bello & armis perderet. Quem ipsum, utpote nec tuo, nec Belgico sanguini innexum, etsi prohibere finibus nostræ vires quivissent, tamen tuæ venerationi id dedimus, & ne videremur cu-

jusp iam

jusspiam mali testem conscientiam possidere. Ita portas reclusimus, præsidia accepimus, non alio consilio, quam ut de fide nostrâ constaret, & ne cultum obsequij cum armorum necessitate mutaremus. Ab eo tempore pactis, & conventionibus omne robur demptum, tuoque, PHILIPPE *Rex, sacramento, quod in cœtu Ordinum Belgicæ præstiteras, à Ferdinando Albano non semel illusum est. Sic ruptæ violatæque pactiones oppressionem secum legum traxere, clausoque per justitium omni foro, non alio loco habiti fuimus, ac si armis, instar mancupiorum, subjugati, omne beneficium majorum probrosâ rebellione perdidissemus. Vnde* ALBANUS *in omnem immodestiam, & professionem fœdissimi sceleris effusus sacrum omne atque profanum attaminavit. Rapiendo, vastando, proscribendo imperium exercuit.. Villæ aut agri direpti, patrimonia divitum expilata, & innocentium sanguis promiscuâ cæde, aut per supplicia fusus. Tum virginum ac matronarum pudicitia stupris corrupta, & infantes cum profugis parentibus in exilium acti. Fœtus quoque ipsi prægnantium uteris extracti, nihilque tam sacrum sanctumque, quod Sol & sydera illustrant, quin immanitatem execrandi capitis pertulerit. Matrimonia ipsa, societatis humanæ vincula, aut rescissa, aut divortijs fœdata. Cadavera in sinum naturæ recepta, & quieti reddita sepulchris educta, ne mors omnis miseriæ levamentum sævitiam Ducis, & horrorem supplicij finiret. Dein immodicis exactionibus imminuta provinciarum commercia, & centesimæ, vigesimæque decima bonorum adjecta. Insolentiâ præsidiorum exhaustæ urbes, nullâque disciplinâ solutus miles extorquendo æri, & atterendis civium facultatibus diurna flagitia exercuit. Hæc* FERDINANDI ALBANI, *Clementissime Rex, consilia, hæc imperia fuere. Qui ut animum supra quam ambitiosum ostenderet, fœditati suorum scelerum indulgens, æreum monumentum ignobili famæ insuper erexit, quo fortunâ suâ & tuo imperio male usus, turpitudine exercitæ dominationis apud suas, exterasque gentes feræ posteritati redderetur. Solium quoque tuum pacis bellique arbiter insedit, velut, solo nomine dissimulato, à potentiâ parum Principis abesset. Hoc modo tibi contemptum, sibi ipsi ludibrium, nobis imaginem servitutis locavit. Quarum rerum immanitas, quia clementiæ tuæ convenire non potest, moribus Tyranni imputatur. Qui etsi regio & sumptuoso paratu in Theatro se ostentans veniam, pacemque proclamet, quasi condonare innocentiæ nostræ quid possit, ita testamur denuo erga te Regem, nostræ fidei nihil decessisse, cæterum nos consilia & arma nostra solis Albani violentijs opponere. Cui non aliud quoque propositum est, quam ut regnum, aut dominationem regno proximam spirans, cum bello nequeat, umbrâ fallacis clementiæ nos expugnet, agnitique criminis confessione reos faciat majestatis, cujus venerationem nunquam exuimus. Vt faciamus fidem dictis nostris, Clementissime Rex, testamur Deum conscientijs nostris præsidem, puros illius sceleris nos esse, quod expiari alias à nocentibus ultimo exitio, ac cruciatu debebat. Quare divinum numen, & te,* PHILIPPE *Rex, reveriti, cœptæ pietatis incrementa nostro sanguine, opprobrio Ducis tutabimur. Qui quoniam, silentibus per justitia legibus, omne forum, ac tribunal nostris querimonijs occlusit, arma capere coacti sumus, quibus patriam continuis cladibus, & præsentaneæ servituti subduceremus. Parati potius honestâ morte velut victimas immolare corpora nostra, quam spectare feram belluam sacra nostra continuis sacrilegijs fœdantem. Effundemus tutelæ conjugum, liberôrumque novissimum spiritum, quo libertatem à majoribus in nos trans-*

CIↃ. IↃ. LXXIII.

cIↃ. IↃ. LXXIII. *transfusam cum ignobili servitute non mutemus. Nam Ducis veniæ, aut fidei nos permittere ruptarum pactionum exempla, excidia urbium, & fœcundæ strages non sinunt. Itaque horror enormiter sævientis diffidentes, & bonæ ad concordiam spei vacuos nos fecit, nisi clementiæ tuæ secretum,* REX, *aperias, utilique correctione frenes immodestiam regnantis. Interim rogamus, Clementissime* REX, *ut querimonijs nostris auscultes, præstesque integra illæsaque majorum jura, quorum hæredes sumus, & quæ* CAROLUS *Cæsar, & tu,* PHILIPPE *Rex, sacramento firmavistis. Id si facias, non arma tantum, quæ sumpsimus, ponemus, cæterum omnia, quæ potestatis nostræ, aut juris fortuna esse voluit, cum obtestatione sanctissimi numinis, tuæ potentiæ, & Principatui sacrabimus.*

Principum pro Fœderatis apud Regem intercessiones. Intercessiones quoque Regum Principumque imploratæ, ut, si forte populi sui precibus emolliri regius animus nequiret, affinium propinquorumque procerum desiderijs leniretur. Creditum fuit in Maximilianum Cæsarem, & Imperij Principes, fœderatos tum respexisse, recente adhuc Gallici furoris memoriâ, & veteri Anglici regni cum Hispaniâ societate nuperis inducijs restitutâ. Igitur profuturam autoritatem, aut reverentiam Imperij, si non paci procurandæ, saltem ut *Frustra.* exulum suffugijs Germania pateret, leniusque proscripti, aut extorres ijs in terris haberentur. Cæterum Philippi animus, sive cupidine majoris duriorisque per Belgicam imperij distortus, sive fatali odio gentis pervicax, omne etiam Albani immoderatum, velut retinendo principatui utile, interpretabatur. Quare missionem petenti Ludovicum Requesentium Insubriæ Proregem, successorem dedit, eidemque Albano, perseverante fluxæ, & fallacis aulæ gratiâ, usque in supremum vitæ diem continuos honores, velut præmia rite administratæ Belgicæ, indulsit. Adeo verum est æquam ut plurimum improbis aulæ fortunam esse, & asperrimum regnandi modum, ab Albano per provincias institutum, à secretis Philippi consilijs non abhorruisse. *Albano successordatum Requesentium.*

Prodigia. Reperio in V. Clar. Cornelij Gemmæ Mathematicis commentarijs, mense Octobri deformem partum alibi editum, Lunæque enormem defectum ad v. Eid. Decemb. observatum, magnitudine suâ, obscurationem sub initia Philippici principatus anno cIↃ. IↃ. LV. factam, neque absimili prodigio, adæquasse. Mihi verisimile est, naturam, in evolvendo cœlestium corporum motu, id laborantibus provincijs tum dedisse, tacito indicio, sumptum diris auspicijs imperium non melioribus procedere, redarguendisque dominantium noxis, eadem luminum deliquia mutatis temporum ætatibus assimilari. Thaddæus Hagecius aulæ Cæsareæ Maximiliani II. medicus in sua Apodixi tradit, Novam Stellam, quæ designatura mortem Regis circa hoc temporis observantibus cœlestia credebatur, manifesto luminis sui decremento sensim tum attabuisse, mensemque, quem excessui regnantis, ac mutandis rebus curiosâ speculatione Mathematici assignaverant, disparitioni lucidissimi corporis inservijsse. Etsi sciam, alios in annum sequentem, conspectum, & vim novi syderis protraxisse, ominatosque, ut post memorabo, sinistra, Cornelij Gemmæ prædictionibus pondus ac robur addidisse,

Tum

Tum omni æstuario classibus obsepto, omne Frisiæ littus prædonibus ac peiratis infidum, quos aut exilij vindicta, aut appetitus alieni per periculosa syrtium vada, & infidum mare circumferebat. Geesterlandia vero, & quicquid terrarum minoribus Frisijs objacebat, regia & simul fœderata classe infestabantur. Itaque non Elahusij tantum, aut Harichij, quorum agros latissimi lacus alluunt, cæterum Wikelij, & mediterranea incolentes prædonum incursionibus patuere. cIↃ. IↃ. LXXIII. *Frisia prædonibus infida.*

Notat M. Heymannus, Regneri Wibrandij, qui apud Wikelios prædium tenebat, domum ab ijsdem prædonibus incensam, ipsumque Wibrandum glande trajectum lætali vulnere exspirasse. Mox conjugem ejus Dodam unâ cum filiâ Bauciâ ferro percussoris necatas, alteramque ex filiabus Fokelam cum uno filiorum Enchusam in captivitatem abductam. Tertiam quoque è fenestrâ præcipitem datam, filiumque Hansonem è lecto prosilientem, & nullâ veste flammis subductum, ab ambienti fermè frigore exanimatum, fugæ beneficio, & per admota corpori fomenta vitæ servatum. Sic tabescente justo per Frisiam bello latrocinia, ac cædes exercebantur, infœlicisq; provinciæ fortunam, aut egestas regij militis, aut vis peiratarum adfligebat, non ante reperto sceleribus remedio, quam Ludovicus Requesentius, à discessu Albani imperium capescens, promerendis provincialium animis, lenem medicinam inveteratis militiæ flagitijs præscriberet.

Tum Ferdinandus Albanus Philippi gratiæ, & successoris Ludovici Requesentij certus, profectionem adornavit, cumulatasque egestate provinciarum, aut infamiâ exactionum, opes, dubium suæ an regiæ gazæ administer, in Hispaniam præmisit. Mox Ludovico Requesentio, magnifico rerum apparatu, Bruxellas ingresso, comitatus Frederico filio, Italiam versus iter instituit, turbidamq; & cruentatam Belgicam, sibi ipsi acerrimum conscientiæ vulnus, & ex ignobili sævitiæ famâ æternum in animis hominum dedecus reliquit. Relatum in fidem annalium est, supra octodecim hominum millia sexcentos insuper fœderatos suo jussu manu carnificis sublatos, ipsumque Ducem, exerciti furoris infamiâ superbum, recordatione suorum scelerum infœlicem animum pavisse. Tradit Reidanus florentissimus rerum Scriptor, per confinia Germaniæ iter capienti pernoctantique apud Ludovicum Cunisteinum Comitem, imprudentem & superbam vocem excidisse, eundemq; Albanum suo tum demum è Belgica discessu, non tam provincialium odia, quam insidias quoque & pericula effugisse. Scribit idem autor quadragesimali jejunio, haud procul Bruxellis, in cœnobio quodam sacra sumpturo destinatos percussores fuisse, monitoque, ne publico se daret, vitæ beneficium concessum. Addit Reidanus Noviomagi agentem, & concamerato dormitorio, quod multo tormentario pulvere suffertum erat, usum magnum in discrimen incurrisse, desiderato è conjuratis, qui ministerium, tyranno decretum, admoto igne, aut stupâ exequeretur. Carolum quoque Brimæum Geldriæ, & post majoris Frisiæ Præfectum, indicendi apud Noviomagenses comitij consilium cœpisse, eidemque Albano, quem isthic evocare ordinandis provinciæ rebus constituerat, velut popularis gratiæ ex odio Ducis certum, injectionem manuum destinasse. Litteras *Albani in Hispaniam discessus.*

cIↃ. IↃ. LXXIII. quoque, quibus facti rationem daret, Philippum ad regem, præveniendis Hispanorum criminationibus, paravisse, arduasque res agitantem syderatione tactum, & mox morte præventum, Profutura libertati consilia non explevisse. Innuente velut fato, Ducem sævitiæ & effundendi sanguinis immodicum, expiandis provincialium noxis, longiori vitæ, & simul pœnæ reservari.

Varia de Requesentio Albani successore Iudicia. Unde in Requesentium certæ spes, velut dura antecessoris imperia attemperaturum, nisi Hispanicæ suspectæque indolis metus fiduciam popularium animorum minuisset Credebatur quippe naturæ diversitas Belgicis Hispanicisque ingenijs subesse, immiteque ardoribus Hispaniæ cœlum, gentis suæ consilia peculiari syderum influxu efferare. Itaque innuebant Philippi & provinciarum rebus melius prospectum fore, si Belgici sanguinis Principem moderamini rerum Philippus admovisset, datusq; Ferdinando Albano alius successor, flectendis, quæ iniquitas exterorum movisset, ingenijs, domesticæ pacis desideria applicâsset. Hoc modo ortis diu turbis remedium adhibere, percurarique grave vulnus potuisse, velut quodam intermedio coiturum. Sic ruptam ossium in humano corpore compagem restitui, ut, quoniam extrema jungi per naturam nequirent, solertia artis coalescerent. Satis exempli apud Regem esse, invisum gentis suæ nomen civili concordiæ obstare, requirique Belgicæ Præsidem æqua imperia libertati assimilantem. Sic in Margaretâ Gubernatrice dubios natales, & versatile peregrinæ fœminæ ingenium, in Albano externum sanguinem, & fœditatem imperij patribus displicuisse. Esse Requesentium Hispanicæ originis, & apud Insubres diu Italiæ artibus excultum, ijsdem moribus acturum. Quippe ab Albano præcepta administrandæ Belgicæ clam & in secreto accepisse, haud dubiè edoctum, Philippum regem sua in Belgas odia externis dominationibus nutrire.

Philippi ad Frisios litteræ. Igitur Philippus, quo Requesentium Belgicæ Frisicæque genti commendaret, litteras Madriti perscriptas ex Hispaniâ in Frisiam dedit, populumque ad novas spes, & imperia suspensum hoc modo edocuit.

REgredi ad vos, Ordines, jam diu animus ac consilium mihi fuit. Cæterum quoniam regnorum meorum moles, ac difficile multa regendi onus mihi hoc tempore incumbunt, Hispaniâ meâ attinere me cogor. Vbi vero concurrentium negotiorum cura remiserit, daturus sum operam, ut, quod maxumè expeto, ad vos redeam. Et quoniam missione FERDINANDO ALBANO *certis de causis factâ Medinacælium ei successorem destinaveram, ita mutato consilio hoc ipso* LUDOVICUM REQUESENTIUM *eidem Albano substituo, virum fide & officijs de me optume meritum. Neque dubito quin eodem affectu res quoque, & incolumitatem vestram meo nomine curaturus sit. Rogo itaque & mando, ut eundem* REQUESENTIUM *Belgicæ Proregem recipiatis, præstetisque ei obsequia nostra per provincias imperia gesturo. Hoc etiam addo, ut res consiliaque vestra ei commodetis, reputetisque omne, quod ei præstaturi eritis, officium nobis gratum fore.* Hæc PHILIPPUS.

Requesentij litteræ. Mox regijs à Requesentio additæ litteræ: Istæ habebant.

Placuisse PHILIPPO *regi, revocato in Hispaniam* FERDINAN-

NANDO ALBANO, *moderamen Belgicarum provinciarum Friſiæq; ditionum in ſe devolvere. Et quoniam Regis ſui imperio parere æquum eſset, ita orare ſanctum æternumque numen mentem ſibi det turbidis temporibus libranda tantæ moli capacem. Non alium ſcilicet votorum ſuorum finem eſſe, quam ut, fato rerum Philippi arbiter ac moderator datus, reducendæ civili & inter Principem concordiæ deſtinetur. Vt ea habeatur conſiliorum communione opus eſſe, & ut ſua à patrum ſecretis indiviſa ſint.* CIƆ. IƆ. LXXIII.

Hæc litteris ſignata.

Cætera quæ ducendis validius animis erant in conſeſſu Ordinum provinciarum ſpecioſis verbis à perito fandi differebantur.

Se paci ab ingenio proclivem faſtidio civilium, infæliciumque bellorum deſideria quietis ac concordiæ diu intra animum aluiſſe. Neque aliud PHILIPPI REGIS *votum eſſe, quam ut provinciæ nuper* CAROLO *Cæſare fælices, tot annorum diſcordijs feſſæ, vetere fortuna refloreant. Satis ſcilicet ſanguinis fuſum, & exercitos abundè furores, quos æquum ſit remisſione quadam, adinſtar febrium, leniri. Non ſemper quoque cælum infauſto ſydere ardeſcere, aut circumagi maria proceloſis æſtubus, cæterum definitas eſſe rerum omnium exacerbationes, quas ſiſti oporteat ad naturæ ordinem ſtatas per vices ſervandum.*

Quæ omnia tacite & ſecretis indicijs, demulcendis Ordinum ingenijs, non cautâ ſimulatione innuebantur. Quare evenit, ut vagæ, & velut fortunâ temporum lubricæ provincialium mentes, novas in Requeſentio ſpes collocarent, odioque ſuperbi ac damnati anteceſſoris novi dominantis imperium, tanquam benignius, amplecterentur.

His accedebat, quod Joachimus Hopperus vir perantiquæ apud Friſios gentis (quem ob peritiam rerum per lentos, & continuos honores arcanis conſilijs & ſigillo regni Philippus præfecerat) datis ad Cornelium. Wellemannum Ordinum Brabantiæ Graphiarium litteris, ſingulare Philippi regis in provincias ſtudium, & Ludovicum Requeſentium, velut gerendis rebus parem, non mediocribus laudationibus extuliſſet. *Hopperi de Requeſentio judicium.*

Eſſe ſcilicet REQUESENTIUM *conſcientiâ probâ, circumſpectaque mente res cunctas metientem, trahentemque annos & præclaras dignitates procul malis artibus per virtutem actas. Sic Inſubriam pro Philippo, ſic Longobardos Subalpinas gentes rexiſſe, ut dignum judicaverit Philippus, cui provinciæ Belgicæ Friſiorumque, regiæ hæreditatis, & opulentiæ non minima portio, & difficile graſſantibus armis imperium, committeretur. Itaque ſperari poſſe, ut per eum læſæ aut oppreſſæ leges reviviſcant, reſtitutiſque in integrum judicijs, & Magiſtratuum autoritate, civile bellum concordi pace mutetur.*

Ita Requeſentius Præfecturam Belgicæ exorſus dubias provincias, exercitum ſeditionibus proxumum accepit. Quippe deficientibus tot menſium ſtipendijs ſacramenta militum nutabant, præterque inopiam æris, exercita ſub Albano licentia, & corrupti mores fidem diſſolverant. Ita verum eſt conceſſam ſcelerum impunitatem pro exemplo

clↃ. IↃ. LXXIII. esse, & revocare ad veterem disciplinam ægrius posse conniventiâ Ducum semel flagitia professos.

Legati à Frisijs ad Requesentium Bruxellas missi. Tum quod jam antè per Heronem Ockingha & Heronem Burmania legatos Bruxellis coram Albano actum erat sub Requesentio repetitum, missusque provinciæ nomine ex Ordinum Deputatis Valerius Camminga, qui Requesentio Frisiorum præfecturam una cum Belgicæ, auspicanti Caroli Philippique cum Frisijs conventiones, & modum egressam dominationem aperiret.

Carolus, inquit, Cæsar Saxoniæ Ducum exemplo recturum se nos Frisios, omneq; jus nostrum ratum firmumque fore fidem dedit. Clementiam Saxonicâ majorem & juris nostri auctum huic genti promisit, quæ verborum solennia à Principe prolata oraculo numinis adæquavimus.

Conventione non unâ data fides, velut obsignatione sacræ vocis, firmata est. Nos vero Frisij, quæ Carolo concessimus rata servavimus, fecimusq; ut ordinarios ex Provinciâ nostrâ reditus continua rogarum subsidia acciperet. Ante triennium viginti & octo aureorum millia Philippo depacti sumus, quo pacem armorum loco haberemus, & ut sacrum quoq; ærarium fortuitis casibus inserviret. Quo tempore quoq; cavimus ut si damna agri nostri ac possessiones paterentur honorarium tributum levaretur, & ne parte provinciæ affectâ paucorum calamitatem publica tributa resarcirent. Cæterum miles nostros per agros sparsus, tum terrarum nostrarum inundationes & marinis aquis corruptæ fruges desperationem nobis incussere. Præter hoc cottidianæ exactiones & æris extorsio invitis molesta quæ adornandis instruendisq; regijs triremibus navibusq; bellicis postulatur. Adhæc miles in diversa præsidia deducendus, pabula equis, & commeatus militi præstandus est. Mitto tertium quemq; è gente nostrâ armandum, & stipendio juvandum esse. Adeo, ut regi quoq; ipsi in capiendis ordinarijs subsidijs detrimentum hæc calamitas allatura sit. Et quoniam Albanus prædecessor tuus aliquid favoris ac gratiæ, propter prompta in Philippum officia, se daturum huic genti affirmavit, in hac ultimâ calamitate & egestate nostrâ constituti, ut nos malis istis leves, donec melior fortuna terris nostris illuxerit.

Hoc etiam addimus Frisij, ut ex condicto pacem nobis ac securitatem præstes, & ut jure nostro sancte servato, nobis iniquâ exactione gravandis abstineas. Quæ ad Requesentium per Legatum perlata, statum illi provinciæ & civilium animorum aperuere.

Requesentij responsum. Invenio in archivis, Requesentium Frisiorum calamitati ex inundatione terrarum natæ serio condoluisse, litterisq; XIII. Dec. Bruxellis datis, omnem benevolentiam, omnem opem, omne auxilium annuntiasse. Facturum se quoque, ut, quoniam militaribus cohortibus agri, oppida, arces ac castella tenerentur, miles disciplinæ vacuus non sit, & ut memoratis ab afflictâ gente terrâ marique malis, quantum quidem regiæ vires ferrent, remedia reperiantur. Quæ etsi speciose dicerentur, etiam Albano regnante, tamen illa temporum ætas vidit, quid primúm in irâ & crudelitate dominantis, & postremum in impatientiâ servitij foret. Mox, ne quid moræ interveniret, ampliores ad Requesentium litteræ datæ, additisque Viglium ad Præsidem, tantâ gratiâ apud regem florentis viri intercessionem oravere, ac ut difficillimis

mis patriæ suæ temporibus, novum Gubernatorem Frisico populo conciliaret. cIↃ. IↃ. LXXIII.

Quare Requesentius ne, primo imperij sui per Belgicam Frisiosque initio, animos provincialium & simul curam militaris disciplinæ negligeret, edictum frænandæ militum licentiæ in Frisiam misit, quam Gasparus Roblesius, qui, pro Ægydio Barlamontio Hyergio in id temporis imperium gesserat, oppressis Scouwenburgicis partibus, fatali istorum temporum severitate moderabatur.

Itaq; Præfectura trium ditionum, quas Amasus Flevusque latissimis alveis claudunt, rescripto Philippi, & mox Senatusconsulto ei delata, ipseque probatæ in regem fidei illustre præmium, & simul splendorem ignobili familiæ adeptus est. Matre quippe Philippi regis nutrice editum communis fama asseruit, creditusq; fuit obscuros, & spretos magnatibus natales, non per aliena decora, sed propriam virtutem promovisse. Thuanus addit eum à puero in aulâ Gulielmi Nassovij Aurantij Principis educatum, eximiâq; morum venustate, & gratiâ præditum favore, ac commendatione Aurantij ductâ nobili & dotatâ virgine, rebusque præclare sub Joanne Lignæo Arembergio, & Carolo Brimæo gestis, ad legionis Belgicæ Tribunatum, & post Præfecturam provinciæ pervenisse. Eundem quoque Roblesium extructis per Frisiam munitionibus, & validâ arce jussu Albani Groningæ, ut memoravi, aliquod ante annos extructâ, velut fortunæ insolentem se gessisse, Comitisque titulum, intercessione amicorum, obscuræ domui orâsse. Cæterum à Philippo Rege superbiam ejus peroso, ne sui oblivisceretur, monitum, altam & destinatam magnis rebus indolem vix repressisse, provinciâque, qua mari objacet, aggeribus circumductâ, invisam dominationem illo laudabili consilio attemperasse. Sic quod Iselsteinij, Egmondani, Lignæi, Brimæi speciosis majoribus orti pro Carolo Philippoq; regibus per Frisiam tenuerant, in Roblesium devolutum est, cujus aspero imperio, & solutis militum moribus provincialium hoc tempore res & fortunæ atterebantur. cIↃ. IↃ. LXIV. *Roblesio trium provinciarum præfectura delegata.*

Quippe regio militi per agros & municipia agenti omnis licentia dabatur, & quidem tacito illorum assensu qui regundis legionibus & administrando Philippi judicio delecti, pacem non nisi stabilito regis & suo imperio, attritisque provincialium opibus augurabantur. Itaq; Roblesius excussâ omni miseratione, & cum Senatu Philippi in omnem immodestiam effusus, præter ordinarium tributum quod cogendo honorario dictum erat, quatuor stuferos in florenum quemque aureum exigi jussit, eque singulis præturis, mutato veteri more, Legatum evocavit. Ibi fremens & indignabundus, ut stipendia militi quanto ocyus pararent legatos Ordinum allocutus est, moræq; omnis impatiens executionem tributi militaris per armatos denuntiavit. Jam enim sclopetariorum equitum turmam colligi fecerat, instructosq; velut ad prælium, præcinentibus tubis per pagos, atque municipia ostentabat. Igitur tardioribus ex rei, quam tractabant, magnitudine in decernendo legatis equites triginta Wirdumum ablegavit, minatusque Valerio Camminghæ domus subversionem rusticæ plebi enorme tributum extorsit. Dein pedestri milite Arumum in Westergoam misso, quo loci *Roblesij militum per Frisiam licentia & exactiones.*

cIↄ. Iↄ. LXXIV. Livius Beïemus provinciæ à rationibus, prædium tenebat, omnem insolentiam exercuit, fædissimisq; factorum exemplis, nullâ militiæ disciplinâ, agrarium populum oppressit. Quæ ad Philippum, aut Proregem perscripta, ut tum ferebant tempora, nullius efficaciæ fuere. Reperio in notis triginta istos equites sclopetarios Wirdumi in otio ac luxu atterendæ rusticæ plebi agentes, exceptis equorum, quæ trecentos faciebant aureos, mille octoginta novem aureos intra decendium insumpsisse, præterq; stipendia, quæ nongentis triginta quatuor aureis censebantur, omnium rerum paratissimam egestatem isti municipio induxisse. Itaq; Ordines per Epistolam apud Regem de enormi Roblesij imperio conquesti, & quod linguæ Frisicæ Belgicæq; imperitus, rejectis supplicatioiubus, omnem querelam, velut non intelligendo, dissimularet. Hoc scilicet contra privilegia, contra fidem conventionis Caroli Cæsaris esse, quâ cautum fuit, ut provinciæ Præfectus Belgici sanguinis, & magnarum opum foret, & ne peregrini sermonis interventu præfectorum indigenarumque colloquia & actiones impedirentur. Hoc etiam criminatos Ordines reperio, quod classiarius miles magna ex ærario stipendia præter commeatum traheret, prædæq; nonnunquam dives spolia maris in luxuriem privatosq; usus converteret. Tum de locarijs centurionum, servitia vocant, quæ per absentiam maritorum in castris domi relictæ uxores exigebant additum, militesque legionis Valonicæ per oppida distributos, civium opes atque facultates exhausisse. Quæ omnia singulaq; cum perdundis provinciæ rebus forent, hoc etiam accedere, quod Episcopus Cunerus inordinatis exactionibus provinciales gravaret, neglectisq; Sacris, aut ex receptis fæderatis, aut adulterijs vitæque incontinentiâ notatos, supellectile domesticâ & gravi ære multaret. Hoc certe reperio, ex agrarijs, quod Martinalium festo non interfuissent, per Fiscum, qui domatim discurrebat, Episcopali multâ affectos, ipsumq; Episcopum, etsi sacra, profanaq; distrahentem, odio Ordinum, regij Senatus gratiâ floruisse. Hæc in Prædicatorum Cænobio IX. Kalend. April. acta, ac ad regem expedita. Quo die conventum inter Ordines & Roblesium invenio, ut bini stuferi in florenos aureos retinendo, in Frisiâ præsidiario militi præstarentur, sed hac cautione, ut, si eos ex pensione proximâ regi danda deduci non pateretur Requesentius, ex ipso regis ære militibus munerando per Frisios repeterentur. Quorum omnium ignarus, etsi Hispaniâ attineretur, rex non foret, ita in Frisiam VIII. Eid. Madrito litteras dedit.

Querela Ordinum de enormi Roblesij imperio.

Et Episcopi Cuneri inordinatis exactionibus

Regis in Frisiam Litteræ.

Omnium rerum, quæ in provincijs meis gestæ sunt, cum notitia ad me pervenerit adhibito purpuratorum & Senatus mei consilio, de modo cogitavi quo Catholicæ Romanæ religioni, & juxta provinciarum mearum commodis prospicerem. Et quia subditorum meorum animos turbatos deprehendo, quo illis tranquillitatem redonem, pacis ac Veniæ communis edictum concepi. Quare vos moneo hortorque, ut isti negotio fideliter incumbatis, ne consilia mea ac decreta, quæ ex Prorege meo plenius intelligetis, suo & quidem fælici exitu destituantur.

Invenio in actis Salencinum cohortis, quæ Franequeræ agebat, vexilli-

xilliferum publicæ tum licentiæ fædum exemplum edidisse, Æmyliumq; Adamam legum doctorem, & consulatum tum gerentem, injuriosâ primum voce, post vi infestasse. Isti quoque delicto, reprimendæ militum proterviæ, testimonia in senatu dicta, delectis qui ad Roblesium perferrent, violatæque militari disciplinæ edicta, ac damnationem postularent. Ipsum quoq; Roblesium Harlingæ agentem, quo marino æstui disiecta adhuc littorum eruenti provideret, v. Id. April. Ruardum Roorda Harlingam evocasse, eiq; jussisse, ut Delegatorum Ordinum conventum ad XVIII. Kal. Maï diem indiceret, & ut interea Martini Nitzenij legatio, quæ Bruxellas decreta erat, dum stipendijs suorum militum prospectum foret, protraheretur. Hoc namque in votis habebat Roblesius, ut regiæ suæque securitati consuleret, ærisque militaris subsidio adjutus mixtam superbiâ avaritiaque, dominationem intenderet. Itaq; in conventu Ordinum, ubi jus magis, quam arma expendi decentius erat, edixit.

CIↃ. IↃ. LXXIV. *Fædum vexilliferi Franequeræ factum.*

Nisi Ordines parerent se equitem militemque plana agrorum ut vastaret, missurum plusque damni, si stipendia non velint, uno septiduo, quam alias pensitatis stipendijs toto mense daturum.

Audax Roblesij in Conventu Ordinum Edictum.

Quæ arrogantiæ ac immodestiæ plena, etsi ad Proregem perscriberentur, ita testabantur Frisij (in litteris ad Viglium VIII. Id. April. datis) Albani ac Requesentij rescripta nihil ponderis habuisse, eosq; more aulæ speciosa verba professos integritatem fidemq; optumæ gentis elusisse.

Nihil dicebant nisi lustralem regalis Curiæ aquam, aut speciosa poma, ac ciborum condimenta porrexisse in exitium populi desitura, qui si ducenta aureorum milliâ præstare largientibus futilia posset, majora vani favoris gratiæque documenta habiturum fore.

Igitur conventus Delegatorum Frisiæ ipsis Idib. April. Leovardiæ cœptus, decretumque ut sublevandæ provincialium egestati inductiones ante triennium institutæ, repeterentur, commercioque omni ac rebus, quas usus consumeret, onus tributumq; imponeretur. Cæterum hac cautelâ ut cogendo per provinciam æri inquilini præessent, rationibusq; reddendis quovis tempore obligarentur. Ita Hero Ockingha, Douwo Roorda, Hector Dekama, R. Dekama, Ruardus Roorda, Vitus Cammingha, Lollius Ockingha, Livius Beiemus, Iulius Dekama, Siricius Donia, Edo Gerbranda, Petrus Abbas in Foswert, Titus Cammingha, Hesselus Hania, Scelto Liaukama, Hero Burmania, Upco Burmania, Hubertus Schooff, Joannes Witte prior Haskeranus, censuere. Econtra pars nobilitatis, populique magnis acribusq; obtestationibus se tuebantur, indictionesq; quod Caroli Brimæi ætate factum erat, velut libertati gentis adversas asperioribus decretis amovendas. Ita quippe fœlicius Frisios Carolo sub Cæsare vixisse, assertis privilegijs immunitatibusq;, quarum umbram, aut speciem ne minuere quidem paucorum assensus queat. Itaq; corrigendos censorum ope, quos ideo provincia Caroli Cæsaris Philippique ætate delegisset, ne quid incommodi patriæ leges ferrent, & ne illorum malis consilijs servitium introdu-

Conventus Delegatorum Leovardiæ habitus.

trodu-

CIƆ. IƆ. LXXIV. troduceretur, quorum officij esset, intactam novis rogationibus libertatem populo præstare. Hoc tamen additum, velle se rebus facultatibusq; suis regem juvare, insigni æmulatione, ut, quod antiquis temporibus factum & Philippi imperium, & populi libertas per æris subsidia retineretur. Quare populi Frisij Ægydium Barlamontium Hyergium Geldriæ, Zutphaniæ & Frisiæ præfectum, magnis laudibus efferebant, quod alius à Roblesio, qui Præfecti nomen superbo & quidem falso, ut aiebant, titulo usurpabat, egregiâ animi exactionumq; moderatione provinciam administraret. Econtra Roblesium repetitis criminationibus sectabantur, quod animi ac imperij juxta immodicus Frisicum populum, à mari damna passum, armatorum insolentià & exactionum gravitate exhauriret. Unde missus pro legato Bruxellas Martinus Nitzenius, Caroli Præsidis filius, qui Proregi Requesentio hunc libellum Frisiorum nomine offerret.

Martinus Nitzenius cum libello supplice ad Proregem Bruxellas missus.

INtellexi Prorex, à Roblesio litteras ad te missas. quo novâ tributorum ope copijs suis, quas per Frisiam distributas in præsidijs habet, stipendia procuraret. Nos vero econtra supplices petijmus, ut ab honorario ære regi præstando & simul militaribus præsidijs liberaremur. Is enim nostrarum rerum status est, ut ijs ferendis pares non simus. Præter maris inundationes & anniversarios velut fluctuum æstus supra littus aggeresq; elatos, alias quoque cæli & naturæ injurias accipimus. Agros quippe nostros, arvaque seminibus consita salsedo aquæ, & eam secuta trimestris siccitas corrupit. Unde annonæ apud nos metus, & ut Oceanus nullo aggere coërcitus nostros in agros, & depressa terrarum se refundat. Atq; hoc malum à prædijs ac possessionibus nostris amovere non poterimus, nisi aggere repellendis æstubus erecto, qui senos pedes tantum habens sedecim pedum altitudine firmandus est. At hoc præstare nostræ facultates non sinunt, nisi condonatâ honorarij portione militem amoveas. Adhæc bona provincialium passim cessionibus gravata; aut per venditiones alienata, aut pro derelictis haberi vides. Denique præter tributum reficiendo aggeri decretum, novis operum molibus adstruendis gravamur, quorum impendia centum & nonaginta sex millibus aureorum æstumantur. Nisi levemur subsidio, aut remissiore tributo habeamur, nec nos patriam, nec rex provinciam habiturus erit.

Nitzenij in Frisiam litteræ.

Quæ omnia, etsi in apertum producta, cunctatione tamen, aut suspecto silentio trahebantur. Quare Nitzenius litteras I V. Id. Mai in Frisiam Bruxellis dedit, quibus de regij Senatus Ordinumque Belgicæ infidâ æmulatione commonebat, Viglioque præside, Fonckio, Assonvilio, & Schetzio à promovendis Frisiorum rebus non alienis, Barlamontium Bertiumque Requesentij actuarium actionibus Frisicis infestos habuisse. Cæterum se per adventum Margaretæ Marchicæ Arembergij viduæ, meliora sperare quæ Frisicæ genti, quam maritus rexisset, imprimis æqua; plus quam, quâ polleret, muliebrem prudentiam interpositura pro Frisijs foret. Hoc etiam suggerebat Roblesium, de cujus imperio queri tutum non esset, eminentis apud aulicos gratiæ esse, eumq; actionem publicam jam inclinantem & fessam, deniq; officia legati missis Bruxellas litteris præjuvisse. Itaq; metuendum non esse ut, in tanto etiam regij ærarij defectu, quem suppleri rex, & senatus Belgicæ velit, Frisij majore in posterum exactione premantur

quod

Quod captata temporum opportunitate calamitates suas terrâ marique enatas, non dissimulatâ malorum magnitudine exposuissent. cIↄ. Iↄ. LXXIV.

Quare ego suadeo, inquiebat, ut, si Roblesius denuo res vestras ex se impulsas gravet, viâ facti occurratis, extremisque miserijs extrema quoque remedia libertati usitata decernatis.

Ex quo etiam factum est, ut in ipso, quod tum agebatur, comitio liberæ consultantium voces audirentur, indictionumque vis atque efficacia obloquijs agrarij populi solveretur.

Indictiones per Frisiam abolitæ, ob stantibus nequidquam regijs.

Invenio in actis Valerium Camminghà à Roblesio Harlingam ratihabendis indictionibus evocatum profectionem declinasse, missoque isthuc loci Jacobo Bouricio Jureconsulto, infensam novandis rebus obtestationem succensenti Roblesio obtulisse. Quod à Leovardiensibus & Oostergois, Collumanis, Menaldumæis, Barderanis, alijsque Westergois tum Sylvestribus factum in actis illorum temporum deprehendo. Igitur petente Nitzenio, qui Bruxellis adhuc agebat, decreta nobilitatis populique Frisici ad legatum transmissa animos regij Senatus alienavere, indignantibus plerisque Frisios juris sui fiduciâ subnixos, cum invidiâ cæterarum provinciarum, odio Roblesij, & Senatus regij institutas indictiones, firmamenta regij imperij & militaris disciplinæ subvertisse. Quæ etsi dicerentur scriberenturque, fidem quoq; Legati minuebant, donec illa Roblesij litteris ex ipsa Frisiorum provinciâ stabiliretur. Igitur tum odio Frisicæ immunitatis, quasi communes Belgicæ res turbaret, multa in secretiore Senatu rescissa, retractataq;, prima quoque in tanta rerum perturbatione partium studia & æmulationes aperuere, volentibus reliquarum Belgicæ gentium legatis, ut Frisia æquali jure ac simul servitio in causis Philippi haberetur.

Invenio in secretis Antistitis Clarecampij ad Viglium litteris, illud sanciendarum indictionum negotium extraneos quosdam Abbates ursisse, metuque regis perculsos, aut falso persuasos indigenarum Præsulum & imprimis Clarecampij, qui in arcem Leovardiæ evocatus libertati patrocinabatur consilia suspectasse. Scribit Nitzenius rejectis per Frisiam indictionibus non leves procerum offensas Bruxellis subortas fuisse, Belgicæque & regis Senatum de mittendis in Frisios, quo vastarent, equitum copijs deliberavisse. Itaque Nitzenius autoritate Legati munitus Ottonem Scouwenburgium, qui iturus cum equitatu Sylvestrem in tractum dicebatur, compellavit, cognitisque quæ ad hæc pertinebant, in provinciam rescripsit comminationibus sociorum expositam.

Decretum de ijs abolendis quoq; factum resignatum.

Quare animorum audaciâ ex periculo auctâ, decretum de abolendis indictionibus scriptum, quas patrio juri adversas & destruendis Caroli Philippique conventionibus repertas masculâ virtute & majorum æmulâ D. Petrus Abbas Fosuerdicus, Thomas Groningensis Antistes Floridi campi, Hector Abingha, Ruardus Roorda, Livius de Bejem, Hero Ockingha, Petrus Boimerus, Oedsma, Meinius Lyclesius Nyholtpadius, Bernardus Romkenius, Iacobus Idsius, Titus Hajonius, Vitus Heinama signavere. Quæ cum militum animos accenderent, quod stipendiorum incerta à fundamentis convellerentur, omni licentiæ frænos laxavere, direptisque privatorum bonis querimoniæ apud Requesentium instituendæ occasionem commodavere.

rens furor contumacem populum deligendos ad arbitros compulisset, à Philippo Rege, Ferdinando Albano, & Senatu regis potestate judicandi instructos. Itaque eludi majestatem regnantis & autoritatem judicij non posse. Quin admovendas confestim manus isti operi, quod securitatem & fortunam terris Frisicis, æternitatem famæ sui autoribus daturum sit. cIↃ. IↃ. LXXIV.

Mandatum quoque Ioanni Carolo fisci regij Advocato, ut ad Westergoos scribat ocyus, regisque sui nomine agat, cujus intersit annuis eluvionibus Frisiorum agros non absumi. Quod si fiat, magnum regi detrimentum creari, qui unice velit suo patrimonio ac fisco nihil decedere. Quare nec crebras inundationes aut ultimam egestatem pertinacibus ad excusationem apud regem profuturas, publica ac sua, si posthac ingruant, damna contumaci discordiæ, non divinis iris imputaturum. Tributa quoque extra ordinem maturando operi Roblesius poposcit, diemque auspicandæ moli præfinitum negligi vetuit. Mox conficiendis tabulis Gasparus Roblesius Præfectus, Igramus Achlenius Præses, Adrianus Vastartius, Petrus Frittema, & Ioannes Carolus Senatores delegati, modique dimensionum Harlingæ in arce regiâ scripti. Operariorum quoque vacationibus prospectum, quo duri operis molestiam interjuncto otio dispungerent, viriumque fomentis laborantium corpora refocillarentur. Disciplinæ quoque leges continendæ in officio multitudini scriptæ, cautumque severe, ne quis à diurnis operis cessaret, festinandique laboris assiduitatem insolentiâ aut ignaviâ interverteret. Itaque die condicto per omne littus tot millium inconditus clamor & dissonæ voces, velut in castris aut exercitu edebantur. Quippe diversis ministerijs occupata multitudo materiem operi aut consilia poscebat, streperoque murmure silentia littoris & inspicientium imperia morabatur. Quare distinguendis temporum intervallis, quæ longior ab Æquinoctio dies præstabat, signum ex edito datum vacationum, aut operarum statas vicès designabat. Sic jacta magnæ & stupendæ molis fundamenta, populusque agrarius sævienti elemento compedem injecturus, importunum mare tumultuario primum opere coërcuit. Inde aquæ, fœcundis agris jam ante superfusæ, sensim repressæ, fluctusque diurnis quondam æstubus per lata terrarum littorumque spatia se laxantes solertiâ hominum desedere. Tum sequens annus perducendo ad finem operi dictus, cautumque Senatusconsulto, ut eo anno in denos pedes agger marinus exsurgeret, impendiaque tabulationum arbitrio Præfecti & Senatus Regij starent. Injunctum quoque mediterraneis Westergois Heroni Ockinghæ, & Hesselo Haniæ, ut veteri marino aggeri necessarias reparationes præstent dentque effectum, ne quid damni resp. per socordiam & neglectum publici operis patiatur. Hæc Jani Gulielmij aggerum Scribæ manu signata. Sic aggeres quique, qui aut extimo littori, aut introrsum dissitis à mari agris prætexuntur, novis molibus firmari, protractaque per tot annorum dissensiones & socordiam Præfectorum provinciæ incolumitas unius Roblesij severo & aspero per Frisiam imperio stabilita. Creditum fuit Gasparum Roblesium ex imo per egregia facinora ad amplissimam Præfecturam evectum, tam suo quam populi bono sumptuosi operis consilium cum vehementiâ ursisse, quo soli ubertate fœlicissimas ditiones

cIↃ. IↃ. LXXIV. nactus, prædućto terris aggere, suæ dominationi & simul bello certiora subsidia apisceretur. Cæterum sternendo aggere occupatum, & gloriæ suæ è pacis negotio indulgentem belli mox ardescentis rumor perculit. Quippe Ludovicus Nassovius, qui jam ante utriusque fortunæ documenta in Frisijs fecerat, adventare cum exercitu ferebatur, Gulielmoque Nassovio Aurantio Principi, res per Hollandiam, Zelandiamque gerenti, auxilia parare. Jam enim Ludovicus post occupatos & mox desertos Hannoniæ Montes, per Germaniam Galliasque fœdera ac societates agitaverat, credebaturque Carolum IX. Gallorum Regem, velut pœnitudine exercitæ per regnum cœdis ductum, tum ipsos quoque Romani Imperij Principes in socia arma secretis legationibus traxisse.

Ludovici Nassovij expeditio

Tradit Thuanus à Carolo Rege, quo fœdissimi facinoris infamiam elevaret, Gasparum Scombergium in Germaniam ad Principes imperij missum, eundemque Francofurti ad Mœnum, Galeacio Fulgosio reginæ legato intercessore, cum Ludovico Nassovio nomine Aurantij fratris arcanam pactionem inijsse. Eâdem cautum fuisse, ut si bellum Hispano, aut trecentorum millium carolæorum mutuum fœderatis in subsidium Rex Carolus præstaret, Hollandiam ac Zelandiam, fidejussore Romani Imperij Principe, accipiat, oppidaque, si quæ adjici fœderatis bello eveniat, Regi cedant, secus Hollandiam Zelandiamque ex pacto teneat. Quæ in acta relata pro ingenijs partium fiduciam, aut metum dedere. Itaque Ludovicum Requesentium Belgicæ Præsidem pavor invasit, progresso jam in interiora provinciarum Ludovico, & exercitu regio per inopiam æris defectionibus proxumo. Unde Valonicæ Legionis copiæ Frisiâ mox evocatæ, præsidiaque urbium per provinciam extenuata. Econtra fœderatis amplæ spes & surgentium rerum lætiorum initia ex secundis per Zelandiam rebus, & adventu Ludovici nascebantur. Quamobrem Gallicas Germanicasque societates efferre, bello, si perseveret, firma auxilia, aut paci, si sperari possit, intercessionem daturas. Adeo fragilitatis humanæ documentum fiducia dubij exitus consilia pro certis ac profuturis acceperat. Gulielmo vero Nassovio omnia funesti ominis in Ludovici fratris exercitu videbantur. Quippe imperitum armorum militem Ludovicus ducebat, temporisque opportunitatem, quod negligenti celerrimum est, crebris itinerum stationibus morabatur. Unde Requesentio occasio nata copias cogendi, quæ per omnem oram sparsæ, verso in constantiam metu, magnâ festinatione colligebantur. Mox, quo justo exercitu pugnaret, regios vasallos in armis esse jussit, motisque Leidâ urbe, quam obsederat, castris, è minoribus Frisijs conduci copias præcepit.

Requesentij apparatus contra Ludovicum

Delectus quoque supplendis cohortibus per Germaniam habuit, Zanchiumque Avilanum, virum militiæ egregium, regio exercitui præfecit. Dein Trajectum majoribus præsidijs firmavit, quam urbem Mosa amnis modico alveo stringit, & in cujus ulteriore ripâ Ludovicus Nassovius auxilia Principum cum exercitu opperiebatur. Jam enim invium flumen gelu fecerat, natantemque & crepidine avulsam glaciem rapacissimi vortices agebant. Quare Requesentius, ne amnem ponte Ludovicus sterneret, soluta circa Æquinoctium glacie, naves eodem in

flu-

flumine stantes subduci fecit, omnemque exercitum, quem subvertendo Ludovico destinabat, conduci Trajectum ad Mosam imperavit. Ludovicus vero pedestrium copiarum, quæ sex millia armatorum numerabant, ordines tuebatur, equitatumque trium millium, quem è Gallis ac Lotharingis collegerat, Christophoro Bavaro Palatino commiserat. In comitatu vero, præter Gallicæ Germanicæque nobilitatis florem, Henricum quoque fratrem circumducebat; rudimenta virtutis primis juventæ annis in illo exercitu facturum. Sic confidentem haud procul Mosæ ripâ Avilanus immisso velite tentavit, levique equitum concursu facto, ubi rudem armorum Ludovici equitem deprehendit, non obscuram victoriæ spem præconcepit. Quare equitum turmas in insidijs collocavit, Ludovicique copias elicere loricâ castrorum adnixus, præludia pugnæ non sine ostentatione, & fiduciâ prosperi exercuit. Jam enim diversis auxilijs regius exercitus increverat. Ludovici verò castra, etsi Mocam vicum tumultuario opere præmuniri curaverat, magnis intervallis discreta spectabantur. Unde factum est, ut Avilanus novem Germanorum peditum cohortes, & alam schlopetariorum per Mendozam equitum ductorem tentaverit, dieque vix orto ad septingentos ceciderit. Cujus cladis causam ut latis castrorum spatijs, ita neglectis equitum excubijs Scriptores annalium assignavere. Quare Ludovici castris ab illâ strage melius prospectum, dispositique per opportuna locorum vigiles tenebrosæ noctis discrimini subvenere. Adeò magnis etiam ac præclaris belli Ducibus damnosa semper infidis rebus securitas fuit.

CIↃ. IↃ. LXXIV.

Requesentium inter ac Ludovicum utrinque gesta.

Mox Requesentius copias, quas Hollandiâ exciverat, subsequi ocyus, ac progredi Ruremundam jussit, Zanchiumque Avilanum ad movenda castra Ludovicum compellere præcepit. Igitur commeatuum inopiam, & ex loco discrimen præsentiens Ludovicus mutandorum stativorum consilium inijt, exercitumque cis Mosam mox trans flumen ducere, ac Rheno Mosâque amnibus circumscribere constituit. Sed viæ opportunitas, copiæ, & navigia desiderabantur. Itaque lintres traducendis copijs, Gulielmum Nassovium poposcit, fraterna fata non æquâ mente volutantem. Quippe sinistri præsagium principem animum occupaverat, dirasque rerum tristium imagines miseratio fraterni discriminis repræsentabat. Unde Aurantius, quo impulsis Ludovici rebus succurreret, copias suas in Bommeliam insulam duxit, quam in longitudinem porrectam nobilissima flumina Mosa ac Vahalis lato gurgite ambiunt. Mosæ vero dextram ripam Ludovicus, sinistram Avilanus prælegebat, celeritateque velut conficiendi itineris uterque exercitus certabat. Quare ampla viarum spatia permensus miles lassitudinem sentiebat, pugnæque desideria & calores fatigato corpore minuebantur. Avilanus quoque Noviomagum oppidum, quod Vahali adjacet (florente olim Frisicæ gentis potentiâ regni nostri sub Radbodo terminum) novis copijs munivit, emissisque exploratoribus de Ludovico certior factus, haud procul Graviâ oppido Mosæ flumini pontem imposuit, copiasque traduxit, ne Nassoviorum fratrum exercitus haud magnis terrarum spatijs discreti, suo incommodo jungerentur. Mox superato amne Mosa speculatorias equitum cohortes emisit, quo pugnan-

cIↃ. IↃ. LXXIV. tem Ludovicum detinerent, & à continuâ succedentium copiarum velitatione prælium inciperet. Cæterum istæ à Ludovici equite ad quadringentos cæsæ, aut in avia disparsæ, sine ullo ordine in Avilani castra rediere. Scribunt autores eâ clade tantam Hispanorum in castris consternationem fuisse, ut, si ulteriorem impressionem Ludovici equites fecissent, in fugam, aut confusionem dare totum Avilani exercitum potuerint. Sed subesse dolum, aut collocatos in insidijs Hispanos rati, signum receptui dedere. Itaque eorum umbris, qui jam ante in Ludovici partibus occubuerant, abundè parentatum, manesque cæsorum reciproca per piamenta placati. Sic suffuso terris opaco à pugnâ discessum, dieque postero infida castrorum quies interrupta, magno turbæ murmure, silentia noctis confudit. Tum Hispanorum acies sub lucis ortum instructa. Avilanus vero dextrum exercitus latus, quo tutius esset, juxta fluvium locavit, hastatorumque ordinibus schlopetarios pedites anteposuit. Lævum vero latus gravis levisque armaturæ equites stipabant, instarque semilunæ duo in cornua protendebantur. Peditatum vero Bernardinus Mendoza cum nonnullis equitum turmis sequebatur, præmisso interim lanceario, schlopetarioque equite, quem ut antecessorem, instituendæ velitationi Avilanus ordinaverat. Auxilia quoque, quæ Barlamontius Hyergius, nuper majoris Frisiæ, tum Geldriæ Præfectus, ducebat, in castra regia opportunè adducta, majorumque copiarum spes facta differendæ pugnæ dubia consilia exercuit.

Hispani consultant, quid facto sit opus.

Erant qui censerent ex præscripto Medicorum crudis rebus nihil tentandum, & opperienda potius auxilia, quam regias res in grave discrimen adducendas. Neque enim momenta rerum expendi, cæterum illa in pugnâ, illo in fortunæ & virtutis experimento, regis, aut partium imperia consistere. Trahi dubijs eventibus res mortalium, neque nimis fidendum præsenti fortunæ, ut plurimum suâ opinione fœlicem deserenti. Fiduciâ sui multos in præcipitia actos, neque aliâ occasione Arembergium in Frisijs se simul & exercitum perdidisse, quam quod auxiliorum certus, spretis cum Ludovico auxilijs pugnaverit. Habendam esse in bello multitudinis rationem, neque tantas fortunæ dominationes esse, quin ab humanis quoque bellorum exitus dependeant. Quare indulgendum moræ esse, dum ad manum auxilia sint, Ludovico metum, commilitonibus animum factura. Cæteri differebant idoneum pugnæ locum, velut fato datum, neque numero dispares, virtute vero superiores regias copias esse. Trahere Ludovicum inexpertam militiæ & tyronum manum, cæterum pro Philippo veteranos & exercitatos bellis stare. Adhæc metuendum esse, si prælium protrahatur, ut Ludovicus patentibus campis nunc agens, tumultuario opere se muniat, altitudinemque aut vada fluminis ope lintrium explorans auxilia accipiat, aut in confinia se transferat fraternis copijs infessa. Itaque auspicandum potius pugnæ initium, documenta virtutis & haud dubiè fortunæ daturum.

Vtrinq; acies ordinatæ, pugnaq; cœpta

Mox Ludovicus aciem ordinavit, peditumque viginti quinque cohortes, robur exercitus, dextrum per latus disposuit. Equite vero tutandis peditum ordinibus subjunxit, turmasque nonnullas, incapace universi equitatus per angustiam loco, lævum ad cornu haud procul convalle locavit, quæ clementi colle versus

sus Septentrionem, in ortum Mocâ claudebatur. Decem vero Gallorum peditum signa Ludovicus munitioni præfecit. Tum signum pugnæ datum, primaque acierum velitatio cœpta, in quam gloriæ aut partium studijs præfervidæ mentes incendebantur. Quippe alij pro Philippo rege pro retinendâ dominatione, alij pro patriæ libertate, pro aris ac focis dimicabant. Itaque quærendo pugnæ compendio, Avilanus tres cohortes Hispanorum, & mox Valonum oppugnare munitionem jussit, quæ modico conflictu virtute Valonum occupata, fatale rerum inclinantium præsagium fuit. Unde Ludovico res angustæ, pro copiâ aut accessu novorum ordinum, tamdiu impetum adversarum partium sustinuere, donec Avilanus peditum agmen, florem exercitus, lassis vulneratisque surrogaret, Ludovicique copijs confertim immitteret. Quare per ordines Ludovici sensim confusio, & ex ea consilium fugæ invaluit, à quâ etiam Ducum Tribunorumque pugnantium adhortamentis, aut equestris nobilitatis illustri fortitudine, imbellis multitudo non revocabatur. Tradunt autores Nassovianos pedites, etiam instantis periculi præmonitos, compelli prece aut jussu ad officia non potuisse, præfractosque & Ducum imperijs contumaces degenerem & inglorium sanguinem propriæ perfidiæ & ultricibus iris litasse. Sic ipso prælij momento stipendia poscenti turbæ, justa defectionis merces, parata mors assignata. Quare Ludovicus sexcentis cum equitibus, quos in fronte exercitus collocaverat, colle descendens, in confertissimam hostium aciem se immisit, adjutusque Gallorum peditum copijs, quas sacramentum adhuc obligabat, dubiam & velut hærentem fortunam suâ diu virtute sustinuit. Post vero ubi equitatus ordines luxati, & pars edita collium peteret, pars in prærupta ac declivia ferretur, robur aciei dissolutum ingruentium lanceariorum equitum insultibus cessit.

cIↃ. IↃ. LXXIV.

Itaq; in fugam versi Ludovici equites Hispanis victoriam reliquere. Alij tradunt, à lanceario Avilani equite Ludovici quoque pedites ita obrutos fuisse, ut respirandi tempus defuerit, armorumque suorum incapaces loco cesserint. Itaque multi fugâ in avia & sylvestria sparsi, à subsequentibus Hispanis cæsi, aut sævitiâ victorum flammis dati, communi velut rogo, tanquam sepulchrali igne arsere. Ludovicus ipse clarissimus belli Dux, quem fortuna & militum fides, non virtus deseruit, cum fratre Henrico, & Christophoro Bavaro Palatino ignoto mortis genere occubuit. Creditum fuit, quod inter cadavera cœsorum reperti non sint, aut profundæ paludum uligini immersos, aut incendio ædium, in quas se receperant, exustos perijsse. Alij addunt, Ludovicum accepto brachij vulnere, tum fratrem ac Bavarum fortiter pugnantes & mox equis proturbatos, multitudine vulnerum concidisse. Cæterum dubios viri exitus & disceptatam scriptoribus mortem nescia premi obscuro virtus illustrabit, Ludovicumque, ut patriæ & exercitui illis in campis, instar victimæ, se devoventem, fama humanæ vocis aut perennis annalium labor in omnem temporum memoriam feret. Nonnulli è perfidis & pugnam detrectantibus, ignobili latebrâ se occulentes, non multata & intacta vulneribus corpora pugnæ subduxerunt. Gallicæ vero copiæ, quæ Ludovici fidem secutæ, præclarè se gesserant, sociorum funera, cæsis post ad Mosam Rhenum-

Hispanorum Victoria.

Mors Ludovici, & de eo judicia.

cIↃ. IↃ. numque hostibus ultæ, nullâ insigni clade acceptâ in Galliam rediere.
LXXIV. Prædæ parum victoribus obvenit, nisi quod triginta vexilla & tres machinæ claritudinem victorum auxere. Augustus Thuanus ex commentarijs Bernardini Mendozæ, cataphractorum illâ pugnâ ductoris, scribit, Ludovicum cum suis non strenui tantum Ducis, sed militis officium explevisse, equoque dejectum, & palude absorptum perijsse. Creditum fuit, Ludovicum consilio suo, quo simulatâ peditum suorum fugâ insequentes, & solutos Hispanorum ordines excepturus cum integris videbatur, excidisse, alteriusque, qui palustri Mosam inter & Vahalim loco ac incilibus diviso, noctem exercitui agendam suaserat, male obsecutum, periculis & subsecutæ cladi se exposuisse. Alijs quod ad Mocam desederit, fessis ex longo itinere ac per adultum ver ferventissimo die copijs Ludovicus dedisse creditur, & quod prælij fortunam infidis exploratoribus commisisset. Reidanus optumus scriptor addit, eum ex suarum virium fiduciâ imbecillitatem hostium æstumasse, fatumque, quo Ludovici fortunam convelleret, magni Ducis & suâ opinione prævalidi consilia corrupisse. Pugnantem occubuisse idem Reidanus autor est, eumque, si fato licuisset, maxumorum belli suâ ætate Imperatorum longe gloriam superaturum fuisse. Quippe militare ingenium, etsi gerendis rebus præceps crederetur, nec vacuum prudentiæ erat, mandatisque & imperijs exequendis grave obsequium exercitus singulari autoritate moderabatur. Adhæc civilem orisque facundiâ trahendis animis peritum Ducem clarissimi scriptores adumbravere, vigiliæque & laboris patientissimum parum temporis somno, minimum odio dedisse. Ita dum multi vinum inter & epulas luxu fracti de bello consultant, laude quoque abstinentiæ & præcipue in Deum pietatis commendabatur, hoc solo cum infœlicitate fati luctatus, quod continentiæ & disciplinæ severus affectator, validiore remedijs malo, in corruptissimos militum mores, unicum gloriæ & fortunæ suæ impedimentum, inciderit. Quare à clade Ludovici omnem per Frisiam supplicationum dies Regij Senatus decreto institutus, amburbiaque illustri victoriæ Pontificio ritu decreta. Cæterum prima Requesentij prospera rebellione mox cohortium, tum navalium pugnarum Hispanorumque per minores Frisios cladibus versatilis fortuna pensavit. Quippe foris victorem regium exercitum & sui fidentem intestina vitia corruperant, malisque indies invalescentibus regiæ fœlicitatis & potentiæ cursum remorabantur. Adeo ut, quantum publici luctus Ludovici & exercitus funera mœstissimo fœderi darent, tantum fere indignabundi mœroris è militarium cohortium seditione Requesentio nasceretur. Itaque à Ludovici clade per secreta patrum mœstum silentium erat, Hispanorum in castris & per præsidia urbium murmura & tumultus legionum audiebantur. Aurantium vero, ut ante futuræ adversitatis triste præsagium, ita præteritæ cladis atrocissimum vulnus tum iniquietabat.

Sic scilicet infestam diu patriæ per civilia bella fortunam irasci potuisse, ut publicis cladibus fraternas & propinquorum neces subjungeret. Nec carissima pignora fato tantum ablata, cæterum oculis subducta, incertum quo exitu, vitam finisse. Iacere aut voragine paludum haustos fratres, aut concrema-

ma-

matis nullo solenni & hostili manu corporibus, sacrum ferali urnâ destitutum per deserta & squallentia spargi. Id fatum suæ domus esse, ut iratum regem, cum fide & officijs non possit, placare continuis furoribus debeat? Sic desaviri etiam in victos potuisse, ut non duorum fratrum cæde, non internecione aut fugâ exercitus, placatos victores crudelius consilium & intercepta defunctorum reliquiæ satiarent? Ita non alia sibi ab Hispano solatia relicta, quam quæ eripi nequiverint. Transcriptas haud dubiè cælo fraternas mentes novissimum spiritum infælici patriæ mancipasse, sed quæ aliquando vindicum illorum memoriam cultura sit. Quare grande ad novos luctus remedium superesse, actum scilicet fratribus præclarè ævum tam laudato exitu signari. Ita moriendo immortalitatem adeptos. cIↃ. IↃ. LXXIV.

Tradunt nostrates concurrentium in aëre acierum spectacula tum incidisse, cœlumque, sanguineis radijs velut rubescens, circa hæc fere tempora insolito fulgure obscurum noctis illustrasse. Quæ sive cruentæ ad Mocam cladis, seu ardescentium bellorum signa fuere, incertum. Unum observo Cornelium Gemmam sagacissimum cœlestium & arcanorum naturæ indagatorem cum ex oppositione Saturni ac Jovis circa Pleiadum sydus, tum ex inerrantium stellarum concursu, mense Aprili funesta atque exitiosa prædixisse, tempusque calamitatibus publicis, aut mutationibus rerum definitum Ludovici Nassovij clade, & mox Caroli IX. Gallorum Regis morte fœdatum. *Prodigia.* *Mors Caroli IX. Gallorum Regis.*

Scribit Cambdenus in Annalibus Anglicis Theodorum Bezam ingeniosissimo carmine Novam Stellam Carolo IX. tanquam Herodi infanticidæ applicasse, monitoq; ut ad insoliti syderis & haud dubiè imminentia extrema ei portendentis occasum expavesceret, haud longo ab eo tempore per lentos & quidem acerbissimos cruciatus profluviaque, quem ad horrorem & simul satietatem effuderat, sanguinis, fatalem regno & simul vitæ diem obvenisse. Gasparus interim Roblesius res per Frisiæ provinciam curabat, aggerique marino intentus pelliciendis in partes regias minoribus Frisijs occupabatur. Quippe isthuc loci, superato, quod majores inter minoresque Frisios brevissimum est, freto, multitudo proscriptorum exulumque confluebat liberandæque patriæ consilia fabricabantur. Itaque portus & littora majoris Frisiæ à proscriptis exulibusque classe pulsata discrimen Roblesio dabant, securitatemque Præfecti, velut in pace regnantis, diurnis in continentem excursionibus obturbabant.

Quare Roblesius, ut sedem bello in minoribus Frisijs recuperaret, ad Risvicium Medenblicanæ urbis, quæ Frisiæ majoris littori objacet, arcisque Satrapam litteras subornari fecit, quibus Risvicium, ut ad regem rediret, speciosis blandicijs hortabatur. *Roblesius tentat insidiose Risvicium Medenblicæ præfectum.*

Intellexisse se Risvicium nuper regi fidum, post in societatem fœderis pertractum, pænitentiam defectioni tædio bellorum non semel obtendisse. Itaque sacramentum regium non dedignanter professurum, modo veniam anteactis impetrare queat. Et quoniam regiæ mentis non aliud consilium sit, quam ut urbes ac oppida citra dispendium humani sanguinis recuperet, ita velle, ut Risvicius pro se & conjuge veniæ certus Medenblicanam arcem regi tradat, extrema alias perseverantibus in rebellione decernenti. Isti quippe fini magnos & formidabiles terrâ marique rerum apparatus Philippum agitare, quo

 Hol-

ℂIↃ. IↃ. LXXIV. *Hollandiam Zelandiamque & minores præsertim Frisios domet. Redeuntibus vero ad obsequia Medenblicanis & ipsi Risvicio pariturum regem fore, ab ingenio clementem, & sui populi misertum. Ne quid dubij sit, se ac sua obligare, quin spondere filium suæ simul & regiæ fidei obsidem, cujus illustre documentum desiderio carissimi pignoris facturus sit. Adhæc sciret Risvicius non diuturnam fœderis fortunam fore, si potentia tot regnorum in unum coalescat, gerendoque bello Philippus rex præficiatur, de cujus adventu certus esse queat. Adversa rebellantibus fata fore, & jam pridem haud procul Mosa ac Trajecto urbe deletas partes venturum exitium portendisse. Itaque petendum defectioni veniam aut exspectandum bellum esse.*

Hæc Leovardiæ scripta ac ad Risvicium missa nullius efficaciæ fuere. Similes quoque litteras Ericus Brunsuigius ad Enchusam Hornamque civitates dedit. Is namque conscripto Philippi regis nomine per Saxoniam exercitu, conterrendis, qui trans Flevum agebant, minoribus Frisijs duo equitum millia, decem peditum signa, haud procul Groningâ ac Lavica amne per Drentiæ fines circumferebat, validissimisque cum copijs castra ad Beilam metatus minori Frisiæ & istarum urbium præsidijs minabatur.

Ericus quoque Brunsvigius nequidquam alias civitates tentat.

Interim misereri se divulsæ à Rege gentis fidem faciebat, neque aliâ sollicitudine attineri, quam ut cessante bello cædium ac rapinarum tandem finis sit. Adhuc scilicet pœnitentiæ locum esse, miteque regis optumi ingenium clementiam polliceri. Esse quidem ad manum Philippo arma, in quorum apparatu esset, cæterum servati civis gloriam, quam ex oppresso decus mavelle. Se vero ministrum Regis & Romani Imperij Principem daturum operam, quo Hornenses ac Enchusani, si ad regem redeant, urbesque Philippo permittant, publica pacis benifieium sentiant. Contumacibus vero & præfractis extrema parari. Nec ijs tantum, cæterum uxoribus liberisque ultimum discrimen imminere, quorum misereri naturæ affectus ac instinctus æternæ legis præciperet. Itaque velle, ut de ijs, quæ ad deditionem suarum urbium spectent, statuant ocyus decretumque Senatus perferendum præconi curent.

Quæ ab Erico in castris Beilæ signata perlataque in minores Frisios contumaci silentio & non modica indignatione excepta. Ab alijs vero in ludibrium contumeliamque Erici, velut in potestate fortunam & res provinciæ habentis, imperiosa autoritas conversa. Quare Ericus, nullâ urbium deditione speratâ, æstiva per Drentiam in mensem Julium traxit, destinatâque in transmarinam provinciam expeditione abstinuit. Itaq; damna passim agris data, Drentiæq; finibus se non claudens exercitus ac in Stellingversios se effundens omnem insolentiam patravit. Unde metus majori Frisiæ datus, quæ palam in partibus tum Philippi, clam fœderi addictior in Ludovici Nassovij clade Reip. vulnera dissimulabat. Quamobrem privato & domestico luctu pleræque domus occupabantur mœstæque civitates; quæ jam ante fœderi se adscripserant, publicis ovationibus secreta vulnera miscebant. Immodicæ namque per provinciam exactiones tum fiebant, præterque aggerum & belli impendia gravi annonâ miseri provinciales divexabantur.

Annonæ caritas ex inundationes.

Notat Nicolaus consul Staurius in commentarijs suis, lastam secalis centum florenis justi ponderis tum vænisse, populumque velut confluen-

fluentibus adversis obrutum extremâ rerum angustiâ tum egisse. Quippe mare veteres alveos emensum, haud vano naturæ miraculo, ipsâ æstate, Sole Tropicum Cancri ingresso, rariore æstu intumuit novique aggeris molem horrendâ eluvione disjecit. Unde segetes passim arvis vi fluctuum erutæ difficilem ultro annonam fecere. Notat scriptor Nobilissimus Sixtus Hemmingha in Genituræ suæ descriptione maximam Frisiæ partem marinis aquis obtectam tum fuisse istamque calamitatem; quo incertitudinem Astrologicæ artis demonstraret, non influentijs aut conjunctionibus syderum, cæterum avaritiâ & socordiâ Præfectorum aggeris evenisse. Itaque discordi ultro nobilitate ac populo agrario validæ adversum eosdem Præfectos criminationes ortæ, velut destinata muniendo littori subsidia apud nonnullos cupidine opum & fœdissimo peculatu interciperentur. Quare censebant anniversarijs inundationibus non aliud remedium, quam rescriptum regis decerni posse, quo autoritate regnantis tot capitum dissensionibus & publicæ necessitati subveniretur.

CIƆ. IƆ. LXXIV.

Quæ cum Philippum per equitum peditumque delectus passim gravaret ne obtinebat quidem Bruxellis Nitzenius, ut pensio honorarij æris quæ ad Martini festum præstanda erat, Frisijs condonaretur, aut ut Frisij militis regij stipendio applicarent. Quamvis proferret Legatus geminatas unâ æstate Frisicarum terrarum inundationes mareque Iunio mense iratum ipso quoque Bartholomæi die novas aquarum eruptiones arvis pascuisque superfudisse. Neque ajebat Legatus, alia Frisiorum rogas ex solâ liberalitate præbentium mens fuit, quam ut pecunia ista regis populique usibus inserviret, & ut bellorum, quæ multis casibus subjacerent, impendia, constituto velut sacro ærario, in extremis provinciæ periculis prospiceretur. Quæ quidem eo magis metuebantur, quod Roblesius Transisalanorum aggeribus lustrandis intentus inter cætera evulgasset, Ottonem Scouwenburgium cum equitum turmis in Frisiam contendere, istamque expeditionem firmandis apud contumacem populum indictionibus decerni. Quapropter re adhuc integrâ hærente etiam tunc apud Belgicæ Senatum Nitzenio Bruxellas amandatus Hector Ayta Iure-consultus & in Philippi Curia Senator, qui ijsdem mandatis insisteret, & ut Otto Scouwenburgius Frisiorum agris intentus & minax cum equestribus turmis minuendis, quæ supra modum increverant, Frisiorum damnis in alia locorum revocaretur. Scribit Ayta suum quoque ante adventum quosdam magnates Frisijs æquiores, & imprimis Viglium patruum id à Requesentio impetrasse, jussoque Scouwenburgio, etsi indignabundo, alio copias transferre, Frisiam isto tempore intactam direptionibus mansisse, litteras quoque à Roblesio & Senatu per Frisiam regio obtinendis Scouwenburgicis scriptas curante Viglio diu occultatas fuisse, Requesentijque decretum de mittendo in Frisiam Scouwenburgio intercessione patrui, velut legationi nepotis aliquid dantis, bono Frisicæ gentis rescissum. Quæ res Roblesium, valde offendit & quod consilia sua minus dextre, non speratis in Frisios aulæ favoribus, prosperarentur. Quare & Ulpium Aylva virum nobilem quod nupero comitio, VI. Kal. Iul. habito, amore patriæ libertatis &, ut post excusatum reperio, calore vini impulsus indictio-

Nitzenij & Senatoris Aytæ pro Frisijs intercessiones adjuvante Viglio Præside.

Ulpius Aylva, in carcerem à Roblesio conjectus.

 nibus

ↃIↃ. IↃ. LXXIV. nibus contradixisset, in arce regiâ & quidem teterrimo carcere, quem muliebrem vocabant vinculis dari jussit, rejectisque propinquorum supplicationibus, tanquam majestatis reo, extrema intentavit. Adversum quæ ut manifestam vim spirantia etsi Ulpius publicâ voce in comitio obtestatus esset, ita maxuma nobilitatis pars recte factum pronuntiavit, oblataque sponsione teterrima primo & illuvie fœdâ mox mitiore custodiâ liberavit. In intercessorum numero, ut illorum memorias hoc detur D. Iacobus Leovardiensis Abbas Clarecampius, Goffo Abinga, Justus Herema, Renicus Cammingha, Sibrandus Cammingha, R. Andringha, Wattnia, Epius Douma, E. Herema, Scelto Tiarda, Siboldus Aylva, Petrus Cammingha, Wibrandus Roorda, Edsardns Douma, Bauco Rommarda, Worpius Tiarda Iure-consultus, Tiepco Goslingha, & Dion Hania fuere.

Sed intercessione nobilium in comitio liberatum.

Philippus Edictum Veniæ publicari curavit Leovardiæ.

Mox Philippus Rex, quo, invalidis Præfectorum suorum artibus, provincialium mentes pacis imagine demulceret, de rescribendo Veniæ Edicto cogitavit, idemque Edictum Madriti scriptum consignatumque promulgari per omnem provinciam jussit. Quare & Requesentius quo mitiora Philippi consilia evulgaret, litteras in Frisiam expedivit, populumque dubium & quantum regiæ clementiæ daturus foret incertum ac animi hærentem speciosâ securitatis fideique ostentatione pellicere conatus est.

Itaque recitando diplomati & procurandis solemnibus pegma in foro sumptuoso paratu Leovardiæ exstructum, quod diversis gradibus acclive modicâ altitudine exsurgebat. Circum aureum peripetasma Philippi insigne dependebat, Burgundicæque & Austriorum imagines in horrorem populi aut reverentiam Principis specioso & textili opere repræsentabantur. Pavimentum vero concolore panno constratum, sellæque sericis pulvinis contectæ regio ornatu visebantur. Solium quoque, quod Principi erectum erat, aureo velo obductum, reverentiamque ac majestatem absentis Philippi referebat. Ponè Præfectus provinciæ Roblesius spectabatur ramum olivæ, velut pacis insigne, dexterâ tenens, circa quem Præses Senatusque regius augusto consessu conspiciebantur. Tum Petrus Emskerckius Graphiarius Curiæ silentio manu facto, circumstante populi, qui ex omni provinciæ orâ confluxerat, coronâ diploma Philippi recitavit, regemq; hoc modo disserentem introduxit.

Mala quibuscum in provincijs Belgicæ meæ luctor, adeo publica sunt, ut celare neminem queam. Sexagesimus sextus annus fœdissimis turbis initium dedit, fomenta vero subditi dedêre, quos Dei, religionis Romanæ, & veteris sacramenti contemptus nefariæ adversum me conjurationis consilium suscipere fecit. Sic pelliciendæ in partes multitudini fœdus ictum, mox arma in me sumpta divinis ac humanis non pepercere. Ego vero miseratione rerum in deterius ruentium malis remedia præscripsi, ne in florentissimarum ditionum mearum & ipsorum quoque autorum perniciem tam cruda consilia verterentur. Cæterum ubi leni remedio nihil profeci exulceratis sensim animis, quo Deo, religioni, & dignitati meæ satisfacerem, arma capere sistendis motibus & rebellibus frænandis coactus sum. Consilijs meis ac armis successus

cessus non defuere. Itaque compressis victisque partibus, etsi nocentibus largiri clementiam potuissem, ita ratio mei principatus & tuendi juris ardor ad auxilia legum me pertraxit. Moderatâ tamen severitate usus sum, voluique ut paucos ad flagitiosos pœna, ad multitudinem metus perveniret. Post vero ubi ordinandis provinciis me dedi, quas componi mea intererat, eorum arma sensi, quorum obsequia speraveram. Repressa ea uno impetu & velut turbine, extinctisque aut fugatis partium reliquiis, quo pacem meis terris redderem, Veniam dedi, quâ carere tantum eos volui, quos immanius crimen meæ clementiæ eximebat. Sic anno LXXII. *sacramenta exuentes cuncta armis replevere, occupatisque per vim aut secreta consiliâ urbibus breve imperium pessimis moribus factisque polluerunt. Et quoniam per vim erepta non nisi per armorum subsidia recuperabantur, sparsas per omnem oram legiones recollegi, delectus habui. Inde tot peditum agmina, tot equitum turmæ ereptis locis circumfusæ, ut spes me habeat, propediem ne partium quidem reliquias fore. Sed misereri potius, quam desævire animus est, postquam imbecillum Reipubl. corpus & tot sectionibus depletum asperis remediis curare non persevero. Vt id faciam tristis rerum per provincias meas facies & spectacula me movent. Illic urbes habitatoribus vacuæ, agri cultoribus deserti, funerata commercia, attritæ provinciarum opes cernuntur. Frequentiam populi ulteriore severitate converti in solitudinem nolo. Quin revocare exules, restituere proscriptos, bonos & manendi fidos profugis sociare meum potius consilium est, quo beneficia à me subditi accipiant; ego obsequia mihi conciliem meis majoribus præstita. Idem Sanatibus quod Forctibus apud me eveniet, cui regium & ab ingenio est iram simul cum injuriâ evincere. Magna humanæ imbecillitatis apud me ratio est. Illum scilicet alieni consilii vehemens persuasio aut suâ inopia, alium metus periculi, aut socordia circumvenit. Innocentibus nec meliora edoctis fati infælicitas proderit, omnes vos benigni nominis error aut temeritas excusabit. Itaque de consilio Ludovici Requesentii Proregis & Senatus, populo meo omne anteactum & enorme condono, statusque oppida, societates, & collegia in gratiam recipio. Idcirco mando Proregi, & per provincias Senatui, ne in præteriti temporis res inquirant, quarum memoriam silentio aut oblivione obduxi. Neque volo ut ex anteacto crimine cujuspiam famæ quid decedat; præterquam eorum, quos indignos beneficio regio & meâ clementiâ justæ damnationi reservo. Hoc vero jubeo ut à communione Romanæ Ecclesiæ separati pœnitudinem agant sui erroris; absolvanturque pro ritu in Ecclesiâ recepto. Civitatibus vero, quæ spretâ fide in partibus fuere, præcipio, ut intra bimestre se dedant meisque præsidiis permittant. Si secus fecerint exleges habebo in quas conferri ubertas mea clementiæ non debeat. Cæteris vero cujuscunque ordinis, sexus, aut ætatis sint, veniam anteactorum hoc ipso facio, omnibusque & singulis restitutionem eorum decerno, quæ meæ legis transgressione, durante civili bello, amisere. Daturus sum interim operam, ut quoniam ad tutelam populi fato vocatus sum, jus atque æquum administrem, terrisque & ditionibus meis pacem ac concordiam procurem. Populi salus suprema apud me lex erit.* CIↃ. IↃ. LXXIV.

His additum, ut profugi & nuper fœderis consortes in sua regressuri intra biduum apud Magistratus proxumorum oppidorum aut Senatum provinciæ nomina sua, errores vero in religione apud Episcopum aut Delegatos Pontificis Romani profiteantur è formulâ in ip-

clↄ. Iↄ. so Veniæ Edicto expressâ. Bonorum vero & præsertim immobilium LXXIV. possessioni recuperandæ agere apud Requesentium jussit, proxumumq; trimestre redituris in provincias præfinivit. Quæ Madriti in tabulas redacta ac bullâ Gregorij XIII. Pontificis Romani confirmata, fidem tamen in animis hominum non invenere.

Edictum fidem non adeò magnam invenit.

Creditum fuit populum fœderatum per exempla tot annorum euntem & regiæ fidei diffisum, spem stabilis clementiæ ob exclusos à Veniâ concives sociosque posuisse, suumque discrimen ex alieno periculo æstumasse.

Edicto Veniæ exempti.

Jam enim Philippus è primariâ nobilitate, ac agrariorum civiumque ordine præclaris viris beneficium edicti ademerat, Doconisque Martnæ, Oenonis & Vibij Grovensteiniorum, Suffridi Romkenij, Titi Hettinghæ, Cypriani Anskenij Oosterzæi, Herconis Gulielmij Leovardiensis, & Ioachimi Fermerij Ecclesiastæ Franequerani nomina, velut perduellium, recitabantur. Ita patria ipsumque mare gentibus commercijsque patens, errantibus fœderatis infidum mansit. Annotatum in Notis Tarquinij Vallesij V. Consularis reperio, eum quoque Veniæ exemptum fuisse, Tzomerumque Vibenium Oldermannum Snecensium, qui Philippi inaugurationi Bruxellis interfuerat, istud præmium adacti ad sacramentum Principis & collati in Philippum honoris tulisse. Tradunt autores Fredericum Perenottum publicando Veniæ Edicto Ultrajectum à Requesentio missum cum Philippo Marnixio Aldegondio tentandæ pacis secretum consilium tum inijsse, negotiumque ad Ordines & Aurantium Principem perlatum successu caruisse. Volebant namque Ordines, ut externi militis missionem rex institueret, jusque Ordinibus faceret conventus ex arbitrio & pro necessitate rerum agendi. Quæ ut iniqua Regi aut ejus Delegato videbantur, ita cum indignatione rejecta ineundæ pacis actionem protraxere.

Creditum fuit Requesentium Mocanæ victoriæ interventu animum ac consilium mutâsse, quasi indignum majestate regnantis esset adblandiente belli fortunâ inter arma victricia & recentes triumphos in curas sanciendæ cum populo suo pacis descendere. Philippum quoque Regem tanto continuandi per provincias suas belli desiderio flagrasse ut, rejectis rerum suarum & potissimum per Africam & mediterraneum mare curis, Tunetanum tum regnum, invadente Selymo Turcarum Imperatore, & cum eo paternæ laudis æquandæ opinionem amiserit. Addit Reidanus Franciscum quoque Valdesium, qui obsidione Leidam tenebat, ineundæ pacis consilia tum retardasse, quo egenas & per luxum turbidas Hispanorum legiones urbis opulentæ & quod præconceperat, mox per vim expugnandæ direptione ac spolijs sedaret. Huic rei validæ classis & per Hispaniam armorum apparatus fama robur addebant, anxijsque ultro fœderatorum mentibus, velut innovante vetera sollicitudine, metum sinistri injiciebant.

Legati Ordinum Bruxellas, evocati à Requesentio.

Quem ut Requesentius provincialibus eximeret Ordinum Frisiæ, ut & cæterarum provinciarum legatos, quæ in partibus Philippi tum erant, Bruxellas evocavit. Ibi multa de Edicto Veniæ præfatus regium & paternum Philippi animum suspectis apud quosdam clementiæ præconijs commendavit.

Ita

Ita abrogatas decima vigesimaque exactiones & à Senatu capitalium rerum, quem Albanus instituerat, in ordinarios consessus translata judicia promerendis provincialium animis, fuisse. Regiæ vero clementiæ non aliud beneficium reponi posse, quam si vicies centena æris millia annuum tributum, necessarium bello subsidium, habeat, oblataque jam ante per Ordines liberalitatis sponsio adimpleatur. Semper quippe è publico subventum necessitati & ærario Principis fuisse, quem, pacis & Veniæ largum, contumacia populi continuandum ad bellum & sumptuosos armorum apparatus cogeret. Itaque in conventum omnium Belgicæ Ordinum differri negotium non posse, deficientibus militum stipendijs & exercitu regio æris ac alimoniæ indigo in turbas & seditiones, usitata egentibus vitia, propendente. Seditiosas vero legiones cogi per stipendia in ordinem & restitui disciplinam posse, sine quâ bellum, ut sine animâ corpus, regi non queat. CIↃ. IↃ. LXXIV.

Econtra Legati fidem erga Philippum regem obtestari, queri de patriæ fortunâ & diuturnis civilium bellorum miserijs, quibus in præcipitium sanctissima carissimaque pignora traherentur. *Legatorum ad Requesentium responsio.*

Quippe avitæ religionis grande deliquium spectari, quam stabiliri suo sanguine legati mavelint, quam animum sacris majorum & regijs obsequijs vacantem novis opinionibus attaminare. Hoc vero asserendæ tranquillitati rerum maxume requiri, ut indigenæ regundis pro Philippo provincijs præsint, periti casuum, & in bello non unâ expeditione fidem ac virtutem professi. Sic equestres turmas à Mariâ Cæsaris sorore ex ipsis provincialibus conscriptas præcipuum regij exercitus robur & fortunæ instrumentum fuisse. Pugnasse pro sacris, pro incolumitate patriæ & salute suorum pignorum, non abreptas in alias curas, quam ut sua adversum externa regum gentiumque arma tuerentur. Peregrinos vero non pro dominijs rerum, pro uxoribus, aut liberis certâre, cæterum ære conductos venales manus pessimis facinoribus explendæ avaritiæ admovere. Vastare, rapere pro sacramento esse. Inde fieri ut opum saturi non petitis sæpe missionibus suas in terras remigrent, dignitatesque facile partas facilius deserant. Sic ex mercenarijs fugitivos fieri, veterique licentiâ, quâ per nefas pecuniam corrasere, exuere sacramenta. Itaque Belgicæ Ordines, principesque Aurei Velleris sub discessum Philippi regis è Belgicâ, de injurijs peregrinorum non incassum conquesto missionem Hispanicæ legionis orasse, ac ut Gallici belli reliquiæ assertâ pace provinciarum finibus exterminarentur. Perniciosam eam semper, & gravem sarcinam fuisse, publica provinciarum tributa privatos in usus damnato peculatu vertentem. Quare redeundum esse antiquam ad frugalitatem, erogandique æris publici, ut olim Italico bello, potestatem indigenis faciendam. Adhæc enormem insolentiam militari lege à tribunis coërcendam, quos adesse ad exercitum oportebat, ne quid dispendij privatæ res & publica libertas trahant, cujus rationem provinciarum Præfecti priscis semper temporibus habuissent. Sic patrium jus, Præfecturam tenente Mariâ Hungariæ Reginâ Caroli Cæsaris germanâ, rite assertum mansisse, esseque è repub. modernos dominantium mores optumæ & principis feminæ imperio assimilari. Leni rectore, & quem clementia ac majestas, non arma & copiæ muniant, ducendum populum, qui maxumè velit regem ipsum intra Pyrenæos suos ac mare Oceanum velut conspecto clausum, in curas Belgicæ suæ cæterarumque ditionum descendere. Sic præ-

CIↃ.IↃ. LXXIV. *præsentiâ haud dubiè ac majestate regnantis, ut olim Carolo Cæsare, obsequia offensis animis reditura, revicturamque concordiam florentissimis nuper terris proscriptam. Sin vero regni Hispaniæ negotia absentiam regis non ferant, Senatum Belgicæ gentis in Hispaniâ habendum esse, quo de statu ditionum suarum Rex cognoscat, animusque regius fide veri instruatur.*

Quorum omnium ut vanam spem Requesentius faciebat, ita de arduis scripturum se ocyus ad Philippum regem pollicebatur. Quare legati non æquis animis in Frisiam cæterasque provincias regressi Ordinum Brabantiæ & alienis patrocinijs tuendi patrij juris consilia commendavere. Sic infidæ sub Requesentio res fluebant, dolosisque cineribus contecta incendia supponebantur. Erant quippe qui recordarentur Requesentium Granatense per regnum Proregis personâ & dignitate ante quadriennium functum, fraudulentis artibus credulam Mauritaniæ gentem circumvenisse, fideque & mandato fœdissimè abusum, simplicem populum specie amicitiæ, & quidem per supplicia & sanguinem, suorum, pessimo servitio implicasse.

Albani statua loco mota dirutaq; Econtra firmandis in melius provincialium animis hoc repertum credebatur, quod Albani statuam populi oculis, velut rem invidiæ plenam, submovisset, credereturque, amoto infami monumento, prædecessoris imperium & hoc fallacis gloriæ spectaculum tacitâ superbiæ insimulatione damnasse. Thuanus tradit, Regi quoque Philippo erectæ statuæ consilium displicuisse missoque in Provincias Requesentio speciale mandatum diruendæ invisæ moli dedisse. Itaque Trophæum, quod Albani clarissimi suâ ætate Imperatoris gloriæ erectum erat, dehonestamento, velut confundente superbiam adversâ fortunâ, tanto postmodum Duci cessisse. Ego existumo Philippum Regem non tam odio Albani, cui privato etiam post depositum imperium multa deferebat, quam sedandis læsi & jam eluctantis populi armis id donasse, quo diruto superbæ vanitatis & regiæ fortunæ æmulo opere, magis odia gentis in se & Albanum, quam dignitatem revocati Proregis minueret.

Odia in Roblesium aucta. Notat F. Nicolaus V. Consularis Fredericum Hornium, Jacobi Comitis Hornani nothum, regio nomine Stavoranæ arcis triginta, & amplius annorum Satrapam & Prætorem Hemelolpherdium vitâ tum excessisse, Martinumque Bajartum cohortis Valonicæ Tribunum ei à Præfecto Senatuque regio suffectum. Unde odia magis in Roblesium aucta, quod amotâ & velut spretâ gentis nobilitate, præclaram dignitatem etiam recenti apud Requesentium querimoniâ, in cohortis Tribunum hominem peregrinum contulisset. His asperata in fœderatos per Frisiam edicta, damnatoque cum proscriptis exulibusque commercio fama novarum exactionum fomenta largiebatur. Jam enim Requesentius inopiam ærarij, & simul adversitatem fortunæ non dissimulabat, quæ terrâ marique lacertos moventem in diversa sollicitudinum trahebat. Itaque inefficaci Veniæ edicto litteras in Hispaniam dedit, quibus Philippum Regem instruendam ad classem hortabatur.

Requesentius Regem ad classem instruendam hortatur.

Frustra scilicet bellum geri adversus istum populum, qui maris ac portuum beneficio potens non nisi compedito eodem mari, aut compressis fluminum ostijs,

vinc

vinci queat. Itaque elementum terris circumfusum validissimâ prius classe cIↃ. IↃ.
domandum. Esse quidem tot flumina Scaldim, Mosam, Rhenum, Flevum LXXIV.
latissimis alveis in Oceanum se effundentia, sed quorum usus intuto fœderatis mari esse non possit. Ubi illud domitum aut depurgatum fuerit, tum demum sensuros angustiam fœderatos sola in continente sine mutuis auxilijs pugnaturos. Nunc discretam amnibus portubusque gentem mutuâ ope invalescere & facili trajectu naves copiasque ad incursum externæ potentiæ conjungere. Ibi præsto esse ubi periculum sit, invictos haud dubiè, nisi confertim regiâ mole & multitudine classium obruantur. Hoc ut fiat, navalia in promptu, aut si portubus Belgicæ regiæ naves prohibeantur, tutas in confinio stationes esse. Patere Amasum, amplissimum Germaniæ flumen, lato sinu utrosque Frisios lambentem. Adhæc Embdam urbem commercijs validam, ut Philippo regi infidam ita fomenta & suffugia fœderi præbentem. Satis causæ esse gentium jure locum occupare Edzardi imperio parentem & Philippo inimicum. Neque enim violari Germaniæ jura propendentis in partes, & restitui post repetenti Edzardo sua posse, si apud Cæsarem agat Imperio fines asserturum.

Quare Rex Philippus naves adornari per omnem maritimam Hispaniam fecit, aliasque exoticarum gentium commercia, per idem regnum exercentes detineri complerique milite jussit. Cæterum stupendâ classe fatalibus iris consumptâ magnarum rerum præconcepti conatus inriti fuere. Igitur, navali expeditione infructuosâ, arma per continentem acrius mota Philippi regis animum aperuere. *Philippus classem nequidquam adornat.* Mox tributa bello per Senatum regium specie militarium stipendiorum flagitata, quæ jam ante, intactâ principis armis libertate, ipso populi comitio, assensu Ordinum, imperata ex æquo poscentibus decernebantur. *Tributa bello flagitata* Sic, quod populi longo sæculorum ambitu post extinctos gentis nostræ reges durante libertate fuerat, in Principis regisve dominationem transmigrabat, fundamentaque si fato licuisset surrecturæ tyrannidi non obscuris indicijs substernebantur. Quâ in re mihi mortalium rerum ludibria contemplanti notare libet, summæ potentiæ raro modum fuisse, libidinemque ac superbiam dominantium vergentem ut plurimum & inclinantem potentiam antecessisse. Itaque nullâ comitiorum lege, quibus majores pace ac bello de rebus arduis consultabant, menstruæ exactiones per vim repetitæ, tributumque duorum stufferorum & dimidij singulos in Florenos aureos à Senatu regis ordinatum fovendis etiam malis suis infœlicem populum adigebat. Provinciales quoque idem tributum, vacante id temporis quæstorio munere, Gulielmo Brouckio apparitori Senatus decimum intra & quartum diem pendere jussi, regressique in provinciam à publicato Veniæ Edicto profiteri nomina sub pœnâ carceris & animadversionis coacti. Ita conculcato Ordinum jure & collecto per edictum ære Roblesius minores in Frisios expeditionem paravit, navesque XIV. onerarias adornari Snecæ fecit, quarum alveos ultra communem modum excavatos armato milite compleverat. *Roblesius parat expeditionem in minores Frisios.* Summa vero navium levi cespite constrata, quem, deficiente sensim cæduâ, bituminosis terris effossum agrarij magnâ copiâ in confinem oram modicis navigijs emittebant. Quarum rerum famâ in minores Frisios perlatâ (quos regij per Hispaniam apparatus fama ad

cIↃ. IↃ. LXXIV. instruendam classem compulerat) instructæ ocyus naves in altum missæ, assecutæque Roblesij onerarias quæ incerto cursu per æstuaria jactabantur, in præcipitem fugam datas, Stauricum ad littus elisas adegere. Classiarius milesque regius clam se subducens vitæ servatus est. Traditum annalibus civem quendam Snecensem, qui nuper in partibus Scouwenburgicis fuerat, noctu clam superato vallo urbe emissum, Enchusanos istius rei monuisse. Alij credebant minores Frisios, Aurantij principis litteris instructos, omnem majoris Frisiæ oram speculatorijs tum navigijs prælegisse, dispositisque per portus & marinum aggerem, qua majorem Frisiam respicit, excubijs in Roblesij secreta inquisivisse. Sic foris adverso fato res Roblesij intra provinciam magnâ provincialium invidiâ fœdissimas ob exactiones agitabantur. Quippe Roblesius exercendæ potestatis immodicus, quo etiam vigentibus populi odijs obsequentem sibi fortunam, & subsidia bello pararet, novis inauditisque vectigalibus provinciæ tum minabatur, regiúmque & Requesentij mandatum continuis exactionibus obtendebat. Quare Leovardiæ Comitium Ordinum provinciæ indixit, ædemque Jacobæorum habendo conventui designavit. Ibi Achlenius Præses Senatus verba fecit Ordinesque hunc in modum adlocutus est.

Roblesij classis in fugam data

Roblesius indicto comitio novas exactiones tentat.

Achlenij Præsidis ad Ordines Oratio.

Non modico gaudio, Ordines, Roblesij Præfecti animum vestra præsentia & hic cætus perfundit. Præterquam enim, quod occasionem nactus sit diluendi calumnias, quibus maledicentium invidiâ impetitur, ita obtestari fidem suam meâ voce voluit, nihil se unquam ab inchoato per provinciam Regis imperio egisse, quin publicè conduceret. Hoc vero præcipuè curaße, ne quid damni per externam vim provincia pateretur, cæterum, turbatissimâ etiam temporum ætate, quæ convellendis rebus videbatur, quies ei aut securitas esset. Recenti factorum memoriâ non opus est exemplis. Nec Vectigalium novorum, ob quæ vos convocari fecit, alia apud illum ratio, aliud secretum est, quam ut assignatis, collato à vobis ære, militi stipendijs, & restitutâ belli disciplinâ pacem publicam habeatis, armorumq; tutelæ vos, liberi vestri, atque conjuges subsitis. Isti rei litteræ Præfecti ac Senatus omnem in provinciam missæ testimonium dabunt, novamque Vectigalium legem, non à Præfecti ingenio, cæterum Requesentij mandato, aut rescripto regis procedere. Qui etsi patrijs legibus & incolumitati vestræ, Ordines, nihil detractum velit, tamen quoniam affectas ærarij opes diuturna arma & sumptuosius bellum fecerunt, stipendia cohortium aliunde petenda sunt. Nam florenis aureis, quod genus tributi majores vestri ex usu reperere, plus oneris imponere, res soli & impendia aggerum non ferunt, quos Roblesius adversus tempestuosum mare & certis vicibus in terras vestras se effundens, majore curâ dubium an industriâ præmunivit. Pensioni quoque centum & viginti octo millium aureorum, (quam honorarium vos Regi, Rex creditoribus assignavit) ut decedere quid nequit, ita alendis sustentandisque copijs certum & diuturnum subsidium requiritur. Neque enim mensium, aut unius anni furor nos exercet, cæterum nostrâ infælicitate cum tempestate luctamur multos in annos exiturâ. Quamobrem diuturnis malis quærenda remedia procurandaque cohortibus stipendia sunt, disciplinæ vincula, & vestræ quoque incolumitati servitura. Sin vero invisa collationum Vectigaliumque vocabula vos deter-

terrent, alia quærite vestris moribus congrua & cogendis pecunijs idonea. Quod si feceritis, Ordines, satisfactum Præfecto erit, quem aliàs ad promulgandam novorum Vectigalium legem vestræ contumaciæ crimen & ultima rerum necessitas incitabunt. CIƆ. IƆ. LXXIV.

Quâ Achlenij oratione auditâ Ordinum mentes novitate rei, quam jam ante solo rumore acceperant, perculsæ serò in convulsam robusto Principis imperio libertatem tum respexere. Iaque Ordines ex Oostergois Scipionem Meckamam, è Westergois Martinum Nitzenium delegavere, qui copiam diplomatis regij ac mandatorum à Graphiario Senatus poscerent. Ordinumque voluntatem Roblesio exponerent. Is vero, remisso ad Ordines eodem Graphiario, recitari tantum diploma jussit, copiamque edicti & simul mandatorum delegatis recusavit. Hoc etiam volebat, ut postero sine ullâ dilatione quid statueretur, Ordinesque novam Vectigalium legem acciperent damnarentve, eâque de re SCtum perscriberent. Quare sequenti die ad Roblesium, qui in arce regiâ Senatum habebat, Bocatius vicarius Ripensis & Adrianus Cronenburgius missi copiam iterum diplomatis poposcere, sine quâ Ordines, præterquam spectata Regis mente, rescribere se non posse constantibus formatisque in confidentiam verbis reponebant. Igitur Roblesius, perrogatis Senatus suffragijs, Graphiarium in conventum Ordinum ablegavit, copiamque Edicti se in posterum exhibiturum fidem fecit. Hac tamen cautione interpositâ, ne quid moræ deliberationi Ordinum interveniret, novæque Vectigalium legis publicatio secordiâ aut contatione Ordinum cessaret. His addebat de erogandis pecunijs & creando quæstore se non multum laborare, quin facere Ordinibus distribuendi æris potestatem, cujus quoque jam ante accepti rationes offerret. Igitur se suaque pignori obtulit, Ordinumque benevolentiam post emercari speciosis blandicijs conatus est. Cæterum Ordines ad Achlenij postulata hunc in modum responderunt.

Contentio Ordinum cum Roblesio.

Ordines ad postulata Achlenij respondent.

Convocati sumus, Præfecte, tuo consilio & Igramum Achlenium Præsidem verba facientem in comitio audivimus, quibus nova Vectigalia aut tributa pensitandis militum stipendijs postulabat. Nos vero etsi Saxonicæ conventiones, quas cum eo tanquam provinciæ Gubernatore inijmus, præstare immunes ulteriorum onerum queant, Ita Florentium Isselsteinium Hispaniæ Princeps Carolus non aliâ lege regundæ provinciæ præfecit, quam ut Saxonum imperijs suum assimilaret. Sacramentum quoque solenne patrijs legibus adjuratum & majorum immunitatum spem clementia novi Principis tum fecit. Nec ore tenus hæc dicta factave, cæterum consignata monumentis ad nos posteros pervenere. Neque infra majestatem Caroli Cæsaris fuit fidem anteactis conventionibus pacisci. Hoc vero assignato Cæsari patrimonio & annuo censu impetravimus, ne quod tributum extra condictum penderemus; sed ut omnium servitutum exactionumque immunes nos ac posteri seram in propaginem quiete ac publicâ pace frueremur. Religione jurisjurandi Cæsar Carolus & Philippus Rex se obstrinxere, cum imperium deferri non nisi adacto ad sacramentum Principi voluimus. Rescriptis proregum Albani & Requesentij idem obtinuimus accepimusque per Legatos regiæ fidei & nostræ liberati nihil defore. Itaque ordinario Principis censui centum & viginti octo millia aureorum adjecimus,

CIↃ. IↃ. LXXIV. *jecimus, quo de affectu in Philippum Regem testaremur & ut æs ærario provinciæ inlatum, adversus ingruentia casuum, regis & nostris usibus inserviret. Reliqua quæ bello inviti aut non rogati contulimus, magna etiam fuerunt, sed quorum rationes opportuno tempore exacturi sumus. Et quoniam ex honorarij sponsione pensiones adhuc 53000. & ducenti Carolæi post annum Regi præstandæ sunt, ita parati sumus perspectâ pecuniæ inopiâ paratum æs in stipendia militum conferre, modo in solutum cedat ordinarijque regis proventus gerendo etiam bello decernantur. Adhæc volumus, ut quatuordecim millia & sexcenti carolæi Groningensibus jure mutui concessi ocyus repetantur rescindanturque præterea contractus & actiones, quibus publicum æs privatis Philippi creditoribus assignatum est. Nostra tributa nostræ inopiæ destinabuntur. Tantum abest ut alios in usus converti velimus, quod nostris rebus continuâ exactione detractum est & cujus hoc ipso civilis discordiæ tempore egentissimi sumus. Quâ excusatione si nostris officijs satisfactum non censeat Præfectus, parati sumus ad arbitrium omnium provinciæ Ordinum forum experiri, quod declinare alias speciali indulto provinciales possemus. Ita enim* CAROLUM *inter Principem & majores nostros conventum erat,* UT BINOS PER ARBITROS A POPULO FRISICO, BINOS A CAROLO NOMINATOS OMNIS LIS DIRIMIRETUR. *Neq; stabit per nos quicquid controversum est ut totidem arbitris definiatur, modo apud Philippum regem paterni exempli imitatio & nostri juris memoria valeat. Servatâ cultâque per Principem fide & illæsis legibus nostris novo Vectigalium onere ad sustentandas copias non egebimus. Eâ vero spretâ aut violatâ, si tributa contra patrios ritus imperentur, sacrorum communione indignum se Princeps faciet, per quem Vectigalium diploma nobis inscijs perscriptum est. Neque enim legati ad Philippum regem aut Requesentium provinciarum Præsidem à nobis aut ad nos missi. Tantum abest ut sacri ordinis aut Nobilitatis assensus intervenerit quem de patrio jure haberi æquum erat. Quin tanto fædius est nonnullos à comitio exclusos aut perorante Achlenio exire cætu jussos publici consilij participes non fuisse, non laturos interim provinciæ libertatem novis dominantium edictis subverti, donec de ijs ad universos Ordines relationes instituantur. Secus obtestantur Ordines, Deo coram ac Rege, vim atque injuriam sibi inferri pronis in principem & non minus patriæ suæ amantibus.*

Hæc à Scipione Meckama & Livio Jelgersma prætore Octopagico, pro Oostergois, Martino Nitzenio pro Minnertsgais, Tiemarumanis, Firdgumanis ac municipio Harlingano, Boccatio vicario Ripensi pro Menaldumanis, Sixto Tiallengio presbytero Tiumano pro Franequeranis, Dione Hania pro Baerderanis, Bonnone Lyclama & Haringo Wabbæo pro Winbritserijs, Rodmero Regnero pro Hennardijs, Tincone Andringa & Tiedgero Ruardo pro Silvestribus signata.

Ad quæ iterum ACHLENIUS.

Accepimus responsum vestrum, Ordines, nostræ petitioni absonum & plenum obtestationis. Libertati vestræ vim inferri jam diu conquesti estis & quidem hodie apud nos, quos jam aliæ curæ, alia negotia exercent. Quippe violatæ libertatis querela apud Requesentium instituenda est & ut rite fiat nostrâ intercessione juvabimus. Nunc stipendia armatis petuntur, quos exautorari instans periculum & præsentes turbæ non sinunt.

Ad

Ad ea ORDINES. cIↃ. IↃ. LXXIV.

Responsum Ordinum.

Hodiè delegati nostri nobis retulere, vestra consilia non minuendæ libertati sed poscendis ex necessitate tributis esse. Illam vero tueri ut honestum ac gloriâ dignum apud præclaros semper viros fuit, ita tandem peculiaribus in Regem studijs & necessitate temporum commoti binos sestertios singulos in florenos aureos offerimus. Cæterum hac lege ut quicquid æris ex pensionibus quas PHILIPPO *regi præstare tenemur & proventurum est, in eosdem quoque usus & stipendia cohortium vertatur, abstineaturque in posterum ulterioribus exactionibus libertati nostræ adversis. Quare nec conducendis copijs currus, navigia, commeatum præstari volumus, cæterum cessare istiusmodi onera, moneriq; prætores agrarios sub pœnâ coërctionis, ne quid tale quocunque etiam nomine aut casu præcipiant. Hoc vero si approbare grave vobis videatur, obtestamur non alia subsidia in nostrâ potestate esse, nosque ad jus patrium, ad immunitates majorum, ad pactiones Principum fugere. Nunc dimitti postulamus.*

Sic pro Oostergois Edzardus Douma, Suffridus Jensma, pro Westergois Bocatius Vicarius Ripensis, Dion Hania, pro Sylvestribus Pierius Renckius & Feico Tatmannus signavere.

Quare ROBLESIUS parsimoniâ ac contumaciâ ORDINUM excandescens hæc rescribi fecit.

Roblesij ad Ordines rescriptum.

Decreti vestri hesterno die participem me fecistis. Et quoniam deprehendo meis postulatis vestra responsa non convenire iniquasque conditiones secus quam speraveram, assignandis tributis præscribi, ita mea consilia & optumam in bonum publicum sollicitudinem confundi cerno. Militum & legionis meæ egentiæ subveniri à vobis in tempus volebam, cæterum quoniam excusatione vestræ imbecillitatis & impotentiæ usi estis nec largiri nec concedere mihi exsolvendæ legioni quid posse, ita dimissos vos facio sinoque in vestra redire. Hac tamen cautione, ut mandatorum vestrorum copiam mihi servem cernamque quibus autoribus impedimentum publicis commodis injectum sit.

Responsum Legatum oppidanorum.

Tum dimissis agrarijs oppidorum Legati (exceptis Leovardiensibus ac Doccomiensibus) Roblesij postulatis hoc modo responderunt.

Non ita pridem, Præfecte, ex ore Achlenij Præsidis percepimus novis Vectigalibus te incumbere, quo stipendia cohortibus tuis ex publico procures. Consilijs tuis jam ante sanciendæ eidem Vectigalium legi innixis non ita nuper oppidani acquievimus, censuimusque, id optumum compescendæ militari insolentiæ remedium esse. Res in tabulas tùm redacta mentem regis & nostrum simul consensum exponet. Nunc vero, quoniam mutatis actis aliud quæritur quod res nostras arctius premat, ita diploma posterius approbare nostra libertas & antiquæ immunitates non ferunt. Stipendijs vero succurrendum esse nec ipsi ignoramus, cæterum censemus tolerabili tributo onerandos provinciales esse. Nos reverentiâ Regiæ Majestatis omne officium tibi deferimus speramusque responsum hoc nostrum apud Regem & te Præfectum valiturum fore, neque nos ipsos majora onera aut damna quam par est ex tuo imperio passuros.

Hæc pro Snecanis Douwo Roorda, pro Bolsverdijs Theodorus Joannis, pro Staurijs Simon Folpertius, pro Elostanis Serapius Andreæ

ↀ. Iↄ. Inthiema, pro Worcumijs Titus Hajonius, pro Harlingijs Cornelius
LXXIV. Coninxius, pro Slotanis Simon Potterus, pro Hindelopijs Joannes Timannus confirmavere.

Hennardij in novis vectigalibus consentiunt ultrò. Mox Hennardij per legatos Rodmerum Regnerium Præbendarium, & Epæum Stapertium Wommelios novis Vectigalibus assensum præbuere, ne deficientibus Stipendijs eorum agri insolentiæ militum exponerentur. Roblesius quoque Douwonem Roordam Sneeensium legatum ad se vocavit, eique novorum Vectigalium diploma exhibuit, quo cæteris oppidorum legatis communicaret, potestate corrigendi immutandique, quæ ex usu aut contra publicos mores viderentur eidem Legato permissâ. Itaque tum diploma correctum mitigatumq; obtestatione coram Legato Roorda & Graphiario facta, Roblesius recepit totumque negotium in acta relatum, arbitrio Requesentij permisit. Quare de vulgando per Frisiam diplomate SCtum perscriptum delectique VIII. viri, Antistes Fosverdicus, Scelto Liauckama, Hero Ockingha, Douwo Roorda, Livius de Bejem, Ruardus Vibius, Suffridus Æsgema, Meinius Lyclesius Jureconsulti, qui curandis Vectigalibus publicanos crearent, totumque negotium ex formulâ diplomatis regij expedirent. Cæterum Antistes Fosverdicus & Livius Bejemus rei velut invisæ administrationem detrectavere haud inani opinione, onerosi & damnati muneris primam mercedem odium populi fore. Quare Roblesius VIII. viros ad se vocavit, eosque per Præsidem Achlenium hoc modo allocutus est.

Roblesius de promulgando Edicto agit. *DE nova Vectigalium lege apud Ordines egi & jam res exitum sortita est. Convenimus equidem, ut nec libertas vestra quid servitij nec autoritas & commodum regis quid ignominiæ aut detrimenti ferant. Restat tantum ut decretum exequar, ad quod vestrâ ope & ministerio uti volui. Non ut odijs quibus hoc negotium vacat, provincialium ac concivium vos implicarem, cæterum ut à dignitate vestrâ novæ legis rogationem ordirer. Cujus is præcipuè fructus erit, ut agris ac possessionibus vestris bene sit & ne miles defectu æris sacramenti oblitus defectiones moliatur. Id rebellium, id hostium nostrorum consilium est, nihil aliud quærentium, quam ut in provinciam irruant pervastatisque agris ac municipijs sacra & profana conturbent. Si vero sint, quibus grave instituendorum Vectigalium munus videatur, eos profiteri secretum suæ mentis volo daboque operam ut ad Requesentium* PHILIPPI *Proregem eorum nomina perferantur.*

Ad quæ Antistes Fosverdicus.

NOn comparui, Præfecte, in nupero concilio meæ spontis & rebar comitium te populi pro more gentis indixisse vocatosque esse ad deliberandam quorum interesset. Cæterum quoniam nostri ordinis & nobilitatis præcipuos excludere ab illo conventu voluisti, censeo præter receptum morem à te factum esse. Itaque me eximo molesto oneri & curâ premovendæ legis tuæ me abdico maloque privatim rebus meis quam publicè cum invidiâ tuis exactionibus vacare.

Idem Beiemus vir alti animi & haud dubiè patratæ in propinquum cædis conscientiâ tactus coram Præfecto & Achlenio præside effatus est.

est. Quare Præfectus cæteros VI. viros blandis verborum illicijs aggressus est eosque collegas alios adsciscere expediendæ Vectigalium legi præcepit. Igitur in Antistitis Fosverdici locum Hector Dekema ex Oostergois, è Westergois Abbas Floridi Campi Beiemo surrogati infidisque erga Roblesium animis ira & miseratio proscriptæ libertatis provinciam frequentavere. Tum novorum Vectigalium lex promulgata, non dissimulato Philippi regis nomine, cujus Edictum tale erat. cIↃ. IↃ. LXXIV.

Edictum novorum Vectigalium promulgatum.

IAm ante potestatem feci GASPARO ROBLESIO *Præfecto per Frisiam meo Ordines ejusdem provinciæ convocandi agendique cum ijs quo stipendia meæ cohortes haberent quas in præsidijs locavi. Id vero quia Præfecto inconsultum videbatur propter animorum dissensiones & quod sumptuoso opere meæ provinciæ littus clauserit, secreta cum* IV. *Deputatis Ordinum colloquia institui fecit. Et quamvis communem assensum meis votis impetrare non potuerit, tamen sollicitudine ac solertiâ suâ effectum dedit, ut trium Deputatorum suffragationibus fultus Ordinum ac primariæ Nobilitatis animos sibi conciliaverit. Soli vero Leovardij in partibus adversis fuere, quos ut blandis honestisque rationibus moveret mandatum à me accepit. Tantum vero abfuit, ut eosdem Leovardios sana ad consilia perducere quiverit ut illorum contumaciâ plurium in me odia auxerit. Et quoniam certus sum grandius tributum à florenis aureis peti non posse, ita censeo nova Vectigalium lege inopiam provinciæ sublevandam. Quamobrem de consilio* LUDOVICI REQUESENTIJ *Proregis & Senatus mei potestatem Frisijs facio Vectigalia portoriaque instituendi è formula mei diplomatis voloque ut panni, frumenta, legumina, cibaria meæ legi subsint. Ordinibus vero provinciæ aut eorum Delegatis erogandæ pecuniæ jus relinquo, hac tamen conditione, ut destinatis à me usibus collatum æs serviat. Si vero ex illo ære quid residui sit quam quod stipendijs & commeatui debetur, id in ærarium inferri volo, si forte aut gravius bellum aut iniquior fortuna mihi aut meo populo incumbat. Volo quoque ut Quæstores accepti expensique rationes reddant tabulæque assignandi æris à Præfecto aut Senatu meo scribantur. Sin autem vectigalium census stipendijs militum cæterisque rebus par non sit,* VIII. *viris copiam facio augendi ea minuendique. Interim Præsidi, Senatui & publicarum per Hollandiam rationum magistris mando; ut diploma hoc sartum tectum curent, beneficiumque Frisicæ genti ex mea clementia indultum, firmum atque inviolabile habeant.*

Hæc Bruxellis signata ac Non. Octobr. per provinciam publicata.

Tum quæstoribus leges scriptæ, ac à Thoma Groningense Antistite Floridi Campi, Sceltone Liauckama, Hectore Dekama, Douwone Roorda, Herone Ockingha, Suffrido Æsgama, Meinio Lyclesio, & Ruardo Vibio Jureconsultis signatæ.

Reperio in commentarijs scriptoris Staurij rogationem novæ legis magnis acerbisque contentionibus exagitatam fuisse, ipsosque Leovardios & Sylvestres Roblesij & nobilitatis consilijs adversos solemnibusq; obtestationibus nequicquam usos, inrita libertati patrocinia commodasse.

Roblesius quoque ex Translavicanis tributum poscit.

Dein Roblesius Translavicanos mille aureorum tributum singulas in septimanas poposcit abnuentesque onera & immunitatem obtendentes Hispano equite & insolentibus præsidijs pressit. Mox primatum ædibus miles immissus, inani læsi juris querimoniâ, quod à Carolo Cæsare

cIↃ. IↃ. LXXIV. sare se accepisse solenni conventione Translavicanus populus obtendebat. Itaq; legati eâ ex gente Bruxellas missi, vanâ enormis imperij incusatione, quod oppresso per arma fœdere, vires, & maturitatem acceperat. Quamobrem Philippus primas quoque civilium armorum causas Religionis Edicta renovari, publicarique per Frisiam jussit, quæ à Carolo Cæsare Augusto sancita, paterni imperij & actorum hæres primis jam ante principatus sui annis inconsultâ ac juvenili pietate vulgaverat. Unde omnis concordiæ pacisque spes provincialibus excussa, non ineptè reputantibus, civilibus armis ut ante materiem, ita nova fomenta, crescentibus furoribus, subministrari.

Edicta Religionis per Frisiam renovantur, publicanturque.

Provincialium inde querela.

Idoneè scilicet proclamata per Philippum Veniæ Edicta & obtrusam provintialibus speciosa ostentatione clementiam, ut Philippi regis animus ad antiquæ severitatis legem rediret, provincialiumque conscientijs, dulcedine futuræ pacis haud pridem delinitis, amplas, etsi lubricas concordiæ spes renovatio pristinæ servitutis excuteret? Hanc Ferdinandi Albani, hanc Ludovici Requesentij, hanc Roblesij, & Senatus fidem esse, ut solemnium actorum, & publicæ vocis ratio non constet? Malè profecto credulas mentes principum verba oraculis numinum adæquasse, postquam jurisjurandi religionem summæ potentiæ opinio sustulisset. Nunc certè dolosa Philippi consilia detegi, & non alio fine Edicta Veniæ regio paratu in theatris recitata, quam ut persuasionibus populares animi occuparentur, velumque proclamatæ pacis consilia belli & prioris sævitiæ inumbraret. Iterum Romanorum Pontificum, iterum Inquisitorum regna & furores exsurgere, quo, per spatia temporum intermissi, statis intervallis majore æstu recrudescerent.

Sic exasperato per Edicta & exactiones regis imperio domi & intra provinciam secreta in Præfectum odia, foris incrementa fœderis observabantur. Quippe littoralem Frisiæ oram fœderatæ rursum classes infestabant, auxiliaque subinde è minoribus Frisijs nactæ, non solis agrorum populationibus, sed direptionibus urbium vicorumque se exercebant. Itaque Gualterus Hegemannus fœderatæ cohortis Tribunus cum navibus Texaliâ solvens mox Hindelopam advectus maritimum oppidum Frisiæ contra minoris littora situm, suam & fratris cohortem in continentem exposuit, congressusque cum præsidiario milite, quem defensioni invalidum inexspectata irruptio faciebat, oppidum suam in potestatem redegit. Creditum fuit illunis noctis beneficio & quod nullo sydere cœlum nitesceret multâ nube obductum, eum loci potitum, opportunamque opacitatem grande momentum audaci consilio & prospero successui attulisse. Igitur civium opes & ornamenta domorum in prædam versa, oppidumque quorundam civium & militum cæde occupatum infœlicibus flammis exustum est. Mox fœderati prædâ fœlices & loco diffisi conscensis navigijs Enchusam petière, quæ jam ante, accepto victoriæ nuntio, arma & commeatum, in spem muniendæ retinendæque urbis, subministraverat. Alij addunt adventantium Valonicarum copiarum famâ conterritum compulsumque Hegemannum oppidum deseruisse, suamque fortunam latissimis freti æstuarijs, quam urbi non munitæ hostili in solo concredere maluisse. Neque imprudens viri consilium fuit. Quippe Mo⸗tioius,

Fœderatorum res gestæ.

Hindelopa capta, spoliata & recta.

ioius, qui Stauriæ castellum regio nomine tenebat, postero militem Hindelopam duxit, positoque ibidem validiore præsidio oppidum novo opere sistendis irruptionibus præmunivit. Roblesius quoque prohibendis provinciâ fœderatis, qui actuarijs navigijs illam oram tum legebant, per marinum littus locaque accessui opportuna disponi excubias vigiliasque præcepit, reprimendæque per agros & municipia insolentiæ armatorum numerum cuique præturæ assignavit. Cæterum promiscuo provincialium metu quem continuæ fœderatorum incursiones dabant, villæ deserebantur colonique agrorum, non intermissis tributis exhausti & inopes, quo se suaque pignora periculis subducerent, in munita passim oppida suffugia faciebant. Unde desertis per agros habitationibus solitudo orta; cautumque Edicto ut tuendis villis profugorum ære armati alerentur privatarumque possessionum prædiorumq; tutelâ quies ac securitas provinciæ redderetur. Mox Edicta proscriptionum repetita lataq; lex fuit: Ne quis profugis aut incerto lare per provinciam errantibus, officium subsidiumve quacunque etiam de causâ sub pœnâ perduellionis præstaret, eorumque ædes ac villæ qui exulem proscriptumve receptassent aluissentve, publico igne tanquam flammis expiandæ cremarentur. Annotatum reperio Bolsuerdiâ & Elosto oppidis septuaginta sex familias tum in exilium pulsas fati sui & Senatus regij inclementiam singulari constantiâ pertulisse.

cIↄ. Iↄ. LXXIV.

Solitudo per provinciam.

Edicta lata, & repetita.

Valerium quoque Camminga Deputati officio fungentem Fecconem Rhalam jurisperitum Bruxellas ablegasse, quo de redintegrandis provinciæ privilegijs apud Requesentium ageret, & ut indictionum vigor rescripto ejusdem Proregis aboleretur. Pecunia quoque regia & dominiorum, ut vocant, canon stipendijs militum cederent, quo illorum rapacitati ex egentiâ æris & simul spontaneâ pravitate nascenti gubernatoris Regij prudentiâ occurreretur. Quippe indictionum per Frisiam vis fraudibus contrectantium solvebatur, subsidiumque bello quæsitum, aversis ab illo onere animis evanescebat. Itaque Roblesius præsentiâ Petri Frittema legum doctoris & senatoris regij subjutus, ad alia consiliorum provolutus est, regijq;, quod jam colligebatur, honorarij pecuniam assignari sub usuris mercatoribus petijt quo præsenti mercatorum ære accepto militum seditionibus malisq; moribus subveniretur. Quod cum Deputatis Ordinum grave videretur de præstando ære mutuo nobilitatem & primores quoq; sollicitavit impulsisq; Philippi per provinciam rebus quoquo modo subsidium poposcit. Hoc etiam addebat nobilitatem reliquosq; provinciales ex indictionum ære, quæ melius novo vere processuræ forent, solutionem habituros quo servata regem inter populumq; fide pacis ac concordiæ spes illucesceret. Cæterum Delegati in quibus Ruardus Roorda, Valerius Camminga & Hero Ockingha tum erant. (Meinius enim Lyclesius Nyholtpadius per invaletudinem aberat) consilia Roblesij reiecere acriq; responso quod provinciali pecuniæ usuras præstari indignarentur regis dominia & Biltanos imprimis agros gravandos proposuere. Quod si fieri non posset hoc volebant, ut pensitandis cohortium stipendijs partem Oostergoï partem Westergoï cum oppidanis, partem Sylvestres erogarent, exiguique Sylvestrium reditus ærarij regij ope, aut Biltanorum agrorum canone juva-

Roblesius gravat denuò Provinciam.

Renitentibus neqtiquam Deputatis, meliumq consilium suggerentibus.

 ren-

cIↃ. IↃ. LXXIV. rentur. Quæ omnia salvo provinciæ jure & cum obtestatione dicta nullum isto tempore robur habuere indignantibus Deputatis inter suorum fugas & exilia vitæ quoq; præsidiâ exactionibus subverti.

Unde primum indignatio, tum major animorum à Rege alienatio subsecuta.

Unde civiles animi magis magisque à Philippo alieni, miseratione propinquorum, affiniumque sua ingenia exasperavere. Sic regij judicis rigor subvertendo fœderi decretus, ejus incremento cessit, odiumque superbè agentibus consiliorum immanitas paravit. Creditum fuit innocentis turbæ & jam in matrum amplexibus hærentis lamenta & ejulatus, tum profugientium triste spectaculum duros ac immites animos movisse civiumque ac opificum collegia à dominantium nexu ac affectu in Regem dissociasse. Quare Roblesij litteræ, quibus ad desertionem fœderis minores Frisios hortabatur, inritæ fuere, suspectâ apud eosdem Philippi regis clementiâ, quam Roblesius, emolliendis populi istius ingenijs, dolosis artibus substernebat.

Quam Roblesius frustrà tentat placare doloso scripto.

Ideo scilicet Regem tam augusti nominis & formidabilis potentiæ, proregis Requesentij & Barlamontij litteris pacem Frisijs ac affectum Principis obtulisse, quo scirent Frisij Philippo supra fastigium regni incolumitatem suorum subditorum esse. Malle quippe Philippum ut populus per arma & turbas temporum contumax suæ quieti commodisque consulat, quam ut inquies & nullibi securus præterquam sub armis fædâ in rebellione & invertendi ordinis proposito perseveret. De fide vero regiâ nihil periculi fore, quin certa & extra dolum futura sit, modo Frisij ad reverentiam veteris imperij redeant amoveantque sinistras suspiciones fovendis discordijs pronas.

Hæc Leovardiæ, vergente anno, manu Roblesij scripta, ac Enchusam per tabellionem perlata, infensis animis accepta. Itaque tabellio exploratorem acturus carceri datus, subjectusque quæstionibus hostile Roblesij consilium & doli plenum aperuit. Traditum annalibus igneas nubes mense Novembri à Septentrione versus Meridiem motas, tum apparuisse cœlumque ab Horizonte verticale in punctum ardere visum, funestis flammis colluxisse. Sequentis anni initium magnâ tempestate fœdum ut marino aggeri littorique damna ita gravem ultro annonam accîdit. Quippe per Dongrios qua depressius solum & planities littorum, horrea pleraque & villæ marinis aquis convulsæ subsecutaque frugum eluvio egestatem agrarij populi prægravavit. Mox puriore cœlo & Euri flatu remittens tempestas magnum aëri frigus affudit palustriaque locorum, ingenio soli humentia, aut marinâ uligine fæculenta, acerbissimo gelu constipavit. Unde utrinque incursionum hostilium metus, etsi lentiore tum bello, quod fœderatorum supplicatione Philippum ad regem ac Requesentium missâ, futuri conventus fama diu speratam pacem datura provincijs videretur. Eo namque libello, ut officium obsequiumque regi fœderati offerebant, ita innuebant servando tuendoque populo Philippum se obligasse eamque summi imperij conditionem esse, ut parentibus inserviat. Econtra Albani dominatu jura, immunitates violatas quæ ne pessum irent armorum defensione usos, postquam inritis querimonijs munimentum innocentiæ non valuisset. Et quoniam publici regijque commodi maxuma apud se ratio esset, ita orare Philippum æquâ mente cadentium rerum mise-

Igneæ nubes visæ, cœlumque ardescens.

ANNO cIↃ. IↃ. LXXV.

Inundatio agrorum per Dongrios.

Gelu intensum.

Fœderatorum supplicatio ad Philippum regem.

misereatur restituatque pacem terris & cum eâ commercia, potentiam haud dubiè regiæ dignitati allatura. Conciliandæ vero provincijs concordiæ & florenti fortunæ unicum remedium missionem Hispanæ peregrinæque gentis superesse & ut imperia Philippi non alienigenarum consilijs, sed procerum Ordinumque Belgicæ regantur. Id fundamentum futuræ paci substernendum. Alias continuum bellum, æternas tempestates, perpetuas lites atque discordias fore, non ante desituras, quam rerum omnium ruinam exacuens se indies civilis furor fecerit. CIↃ. IↃ. LXXV.

Ita turbidi temporis fastidium desideria pacis fœderatis injecerat eorumque votis externorum Principum mentes sistendæ provinciarum inquietudini incendebantur. Jam enim missæ Maximiliano à Cæsare ad Philippum quoq; legationes erant credebanturque reciprocæ, Cæsaris ac Philippi affinitates, publicum in Bonum exituræ. Quippe Mathematici velut perspectis syderum influentijs, Belgicæ salutarem annum prænuntiaverant mitiusque cœlum etsi fallacibus conjecturis fiduciâ artis pollicebantur. His exangue regis ærarium accedebat legionumque seditio impunitate criminum & graviore egentiâ succrescens. *Fœderati desiderant pacem.*

Traditum commentarijs est Frisios exules, qui Bremæ, Hamburgi, Vesaliæ, Duisburgi ac Embdæ agebant, perceptâ harum rerum famâ, datis ad Aurantium litteris, certam pacem & cum eâ libertatem conscientijs orasse. Sic tentatâ re, Elbertus Leoninus, vir pacis artibus excultus, ad Aurantium Principem cum fiduciarijs ablegatus curâq; Aurantij fœderatorum Ordinum conventus Dordraci indictus. Ibi AURANTIUS solertis ingenij, & reconditæ prudentiæ Princeps, ponderato tantæ molis negotio, hæc proponi fecit. *Conventus Fœderatorum Dordraci.*

Aurantij principis Oratio.

AD tractandam pacem destinatos à PHILIPPO rege, aut REQUESENTIO Legatos fidem mihi Elbertus Leoninus fecit ac jam locum Bredæ instituendis colloquijs ordinatum. Id porro, Fœderati ORDINES, agendum restat, ut similiter è vobis Legati edantur, expendendis evolvendisque rebus quæ in disceptationem tam arduam venturæ sunt. Pacem vero quod pro summo mortalium bono omnium ætatum gentes habuere si cum bello conferamus, expetendam promovendamque magnopere censeo, modo divini numinis cultui, libertati vestræ patrijsque legibus nihil imponat. Hoc vero imprimis necessum est, ut quoniam de pace consultaturi estis, subsidia bello decernatis, ne imparatos vos & inermes quamlibet ad pacem vestra imbecillitas aut socordia compellat. Præcipuè vero de concordiâ Fœderati Populi, de stipendijs exercituum, de apparatu classium, munitionibus urbium, & commeatuum curâ cogitate, tanto magis à privatis utilitatibus alieni, quanto cariora vobis reip. commoda erunt.

Hæc AURANTIUS.

Mox Guntherus Suartzenburgius nomine MAXIMILIANI Cæsaris cum imperatorio comitatu Dordracum missus multaque de subortis PHILIPPUM inter populumque dissidijs & miserijs civilium bellorum præfatus sollicitudinem optumi Cæsaris, non fucatâ oratione nec alienis à vero sermonibus commendavit. Itaque asserebat, non Belgicæ tantum & vicinis ditionibus, si bellum prorogetur, instans exitium, cæterum Germaniæ periculum imminere. *Suartsenburgius à Cæsare Dordracum missus.*

cIↄ. Iↄ. LXXV.

Oratio Swartzenburgij.

Causam quippe dissensionum ut initio levem, ita tractu temporis fomenta & vires accepisse. Paratum esse Cæsarem robustis malis mederi. Ita legationes nec infructuosas ad PHILIPPUM *regem in Hispaniam actas. Neque alium in finem se à Cæsare in provincias Belgicæ missum, quam ut luxata concordia stabili pace coalesceret. Sic obsequium Cæsari, sic officium* AURANTIO *Principi, & Belgicæ nobilitati præstare constituisse, quibuscum affinitate, aut jure amicitiæ jungeretur. Itaque non molestias itinerum, non hyberni cœli inclementiam suis conatibus obstitisse, quorum fructum abunde habiturus esset, si pronis auribus accipiantur. Quamobrem rogare Principis fœderatæque Nobilitatis legatos, ut, de Cæsaris affectu certi, æquæ paci auscultent. Ad quam si perveniri tam subito non possit, petere, ut Legatos mandatis instructos ad Cæsarem mittant, liberum commeatum per ditiones Imperij habituros.*

Fœderati Ordines respondent.

Econtra Ordines Fœderati Cæsari & Legato grates agere, quod Cæsar pronum in provincias animum imperatoriâ apud PHILIPPUM Regem intercessione præferret, Legatus vero tædium longinqui itineris, & tempestuosæ hyemis asserendæ paci pertulisset.

Interim reponebant causam bello se non dedisse, cæterum ALBANI *ac Hispanorum fœdâ & crudeli dominatione compulsos arma sumpsisse, non subvertendo regi, cæterum, ut ejus imperio ac rebus suæ vero incolumitati consulerent. Igitur majora nunquam concupivisse quam ut bellum omnis insolentiæ ac miseriæ ferax pace mutaretur, ad quam perveniri non posse præterquam dimisso regis exercitu & peregrino Philippi milite censerent. Rex vero si ejus animi sit, tum demum sperare se fælicem rebus exitum Cæsarique & omnibus bonis optabilem. Interim rogare Suartsenburgium Legatum, ut Bredæ ad condictum se sistat suâque præsentiâ ac consilio negotium juvet.*

Requesentius pronus in pacem visus.

Thuanus scribit, Requesentium quoque prædecessorem Albanum fœdæ sæpè dominationis familiari apud suos sermone redarguentem, in consilium pacis tum propendisse, quo leniorem imperij gerendi viam ingressus dissociatas à Philippo per arma & sævitiem provincias beneficio pacis pacaret.

Conventus Regiorum & Fœderatorum Bredæ.

Mox nominati per Requesentium fœderatosque Legati datique à parte regis obsides securitatem fæcialium qui jam Bredæ convenerant & simul spem fœlicissimi successus auxere. Tum Philippi regis rescriptum, quod libello fœderatorum destinaverat in consessu recitatum spem paterni affectus & miserationem bellis præ se ferens, quod fœderatorum animos suâ imbecillitate, more mortalium, falsis sæpe bonis indulgentes, annuntiatum pacis desiderium compleret. Cæterum externus miles grande pacis negotio impedimentum afferebat repetebantq; fœderati.

Fœderati missionem militis externi poscunt.

Amovendum in Hispaniam exercitum esse, quo, dempto metu, sanciendam ad pacem fæliciore progressu iretur.

Dissentiunt Regij.

Econtra regis Legati differebant.

Hispaniæ Belgicæque gentes unius capitis imperio subjectas, nec exterminandam provincijs nationem esse, cujus virtute & fide CAROLI PHILIP-

LIPPIQVE *regum res per Belgicam floruissent. Sed nec Fœderatos cum inquilino milite & solis indigenis pugnare, cæterum ex alienigenis conscribi suppleríque legiones & externis armis intestinum bellum inmiti. Interim missurum facilè exercitum Regem, si eo uti non velit, procuratâ pace & non exigentibus periculis. Hac de causa (id enim Fœderati adjunxerant) nec conventum Ordinum haberi, præterquam cessante bello, posse, cui finem imponere aut pacem surrogare jus ac arbitrium solius regis quiret. Ei jus solennium convocationum & indicendorum conventuum esse coitionibus Ordinum tum semper uso cum visum fuisset. Esse Philippo Proregem & Præfectos, Præsides & Senatum, quorum consilijs, æque ac Ordinum, regere provincias queat intraque metam coërcere exorbitantis imperij lubrica. Interim reducendæ in provincias paci, stabilimentum patrij iuris, veniam anteactorum, abolitiones proscriptionum, restitutionem bonorum & dimissiones captivorum regem offerre, daturum porro operam ut æquis conditionibus agat. Hoc vero velle, ut Fœderati provincias, oppida, castella, classes, commeatum, arma, eaq; omnia regi reponant, quæ bello aut per vim acquisivere.* CIↃ. IↃ. LXXV.

Tum de restituendis bonis Ecclesiasticis & Romanâ religione quædam addita, quam solam haberi per provincias ut ante ætate majorum, Philippus rex volebat. *Regij solam Romanam religionem haberi volunt.*

Eam namque cum ipso principatus, cum sacramenta populi accepisse æquumque esse ut quibus auspicijs imperium acceperit ijsdem retineat. Interim permittere aliam à Pontificiâ religionem profiteri volentibus, ut divenditis bonis rebusque suis, certum intra diem provincijs excedant abstineantque interea exercitijs fidei & malis exemplis.

Quæ dissertatio acerbitatis plena & non obscurè præfractum offensumque Philippi regis animum ostendens, Fœderatorum Ordinum & Aurantij Principis Legatos perculit.

Itaque regerebant. *Fœderati prolixe regerunt.*

Pacem se provincijs petijsse, sed hoc consilio, ut impedimenta primum concordia auferrentur exteraque confluges tot annorum flagitijs & partis per scelera opibus se pascens in Hispaniam aut longinqua amoveretur. Naturale quippe patriæ desiderium cunctis gentibus inesse & haud dubiè beneficij loco habituros veteranos, si facultas locupletibus redeundi in sua detur. Provincias certè illorum insolentiæ diu pertæsas nihilque magis optare quam ut in lustra sua feroces belluæ remigrent. Idem Ordines Principesque Aurei Velleris Anno CIↃ. IↃ. LIX. *à Gallico bello ursisse & ut limitaneis locis, arcibus ac castellis non peregrini, sed indigenæ præficerentur. Esse quidem Hispanos Philippi subditos, cæterum ab hac gente moribus legibusque discretos, cujus exitio tot per annos egissent. Sic tot urbium excidijs illorum furores placatos, quorum recentia exempla & simul vulnera essent. Itaq; Belgas Frisiosq; tot enormia perpessos sero in fælicia majorum tempora respicere, quibus sinistri metus oraculi vocem olim extorsisset,* SOCIATARUM BELGICAE HISPANIAEQUE GENTIUM ALIQUANDO POENITENTIAM FORE, HISPANAEQUE FOEMINAE CUM PRINCIPE BELGICI SANGUINIS CONNUBIUM INCOMMODA NE-

cIↄ. Iↄ. LXXV. POTIBUS PARITURUM. *Non esse dubitandum de præsagij fide & promiscua hodie in Hispanos odia, fatidicæ voci certitudinem adstruere. Quare utrobivis civitatibus præsidijsque per vim eijci aut ut excedant ære corrumpi, quos detinere perversæ mentis & alienandæ à Rege genti esset. Affectu imperia Principum stare, si per vim aut arma teneantur, metum dare aut pati. Adhæc majora Belgici Frisicique populi quam Hispanorum in Regem merita esse vel solum Galliæ bellum ostendisse. Id namque provinciarum viribus & immodico ære tractum, quo Hispanorum per Insubriam & Neapolitanum per regnum dominationibus, defecturæ alias potentiæ prospiceretur. Sic Belgicæ Frisicæque gentis nobilissimos fortissimosque Gallico bello* PHILIPPI *expeditionem secutos spretoque patrio jure suis sedibus excitos victricia arma longinquis terris intulisse. Sic in Italiam cum* CAROLO *Cæsare irruisse, sic trajecisse in Africam, commeritos id temporis ut clarissimis per Hispaniam dignitatibus admoverentur. Cæterum moderatè fortunâ usos, æmulatione mox Hispanorum submotos, ne vestigia Belgicæ externæque dominationis trans Pyrenæos aut mare in ultimo Occidente figerentur. Hic vero regnare, vastare, perdere, proprium Hispanæ genti esse, cujus tantus quoque furor sit ut non nisi externis atque auxiliaribus armis reprimatur. Sic Gallos, Anglos, Germanos, quod exterarum nationum Belgæ ac Frisij egerent, in provincias evocatos, verum cessante bello aut belli metu missionem habituros. Regis vero istud consilium non esse. Quippe Frisios belli immunes, præsidijs copijsque peregrinorum levamenta fœdissimisque oppressionibus jamdudum remedia orasse & ut belli exsortes jure & æquo regerentur. Cæterum eosdem inanes querimonias, ut ferè potentiæ per arma stanti obtulisse ipsosque fœderatos optumam sæpe turbis medicinam conventum Ordinum sollicitasse. Econtra dilationes salubribus consilijs quæri restringique propalam jus atque autoritatem Ordinum, quorum cura ad pacis bellique res seorsim vero ad stabiliendam provinciarum incolumitatem se extenderet. Ita flagrante Galliæ & Hispaniæ bello, primâ Philippici principatus ætate, consilia gerendis rebus Ordines interposuisse, quo tributa & stipendia bene cederent Ordinumque subsidia in bellum collata destinatis usibus applicarentur. Adhæc rescripta Principis sæpe immutata, nonnunquam abrogata, asserendæ autoritati Ordinum quorum ope* CAROLO PHILIPPOQUE *regibus & eorum majoribus res prosperè cessissent. Nunc vero, etiam durante pacis actione, jus Ordinum violari, non alio aulæ arcano quam ut provincias quas nunquam stipendiarias habuisset, tributarias faciat Philippus regioque more, verso in servitia populo dominetur. Primis Belgicæ motibus id ex* FRANCISCI AVILANI *per Galliam Legati litteris deprehensum. Non aliud scilicet efficacius remedium subjugandæ Belgicæ ac Frisiorum ditionibus dari, quam ut post præcisas procerum cervices & conculcatam Ordinum autoritatem, attriti exactionibus provinciales per inopiam gerendo bello invalidi, ferendæ vero servituti pares essent. His imperij præceptis usum Albanum, eadem superbæ dominationis subsidia successoribus legasse. Neque enim ferre* PHILIPPI *Proreges posse, ut potentiæ suæ quoddam frænum sit & ut Ordinum intercessione illorum ambitio, regis imperium legem accipiat. Inde rebellionis & novarum religionum etiamnum tacitè insimulari gloriosis armis implicatos, quibus Philippo provincias asserant, reliquias Albani exercitus & simul furoris suis sedibus reddant. Conjuges quoque ac liberi & quicquid sacrum aut familiare*

miliare esset, adversum injurias externarum gentium defenderetur. Itaque non Ecclesiæ bonis violentos possessores intulisse, non occupasse aliena. Quin omnia inspectore ac arbitro numine egisse, professos fidem conscientijs suis & sacris traditionibus congruam, quo divini cultus puris mentibus constaret, PHILIPPUSQUE *rex æquis obsequijs apud reverentem Principis sui populum haberetur. Quare duris pacis conditionibus auscultare non posse, evolventes anteacti temporis perfidiam & sacramentum Principis lubricis non semel pactionibus adulteratum. Manere adhuc sensus & punctiones priorum vulnerum ac* EGMONDANI HORNIIQUE *funera, tum sanguinem truncatæ nobilitatis & fidissimi populi oculis obversari horrendasque imagines reminiscentibus antiqua offerre. Iterum exilia, iterum proscriptiones instare, si, quod* PHILIPPUS *velit, serviendum iterum conscientijs sit offuscandumque illud lumen, quod non nisi à cælo acceptum edoctæ sanctius mentes acceperint. Certe vel solâ cogitatione ac conceptu humano non comprehendi tam horrenda consilia posse, quibus tot millium animæ æternam in servitutem eant innocentemque multitudinem bonis exutam in longinqua iterum exilia nova Philippi sævities ableget. Nec enim pretia venalium rerum profugientibus fore adimique honesta vitæ solatia & simul subsidia, si agendum procul patriâ inter ignotos vultus ævum sit & ut plurimum infælicibus iniquos. Quin satius esse Hispanorum legiones suis terris reddere quam solitudinem cultissimis terris decrementum commercij dare. Quæ si transferantur, multum patrimonio & ærario regis, ut ante decessurum, cum in alias oras ultra flumina & ipsum mare ingresso provincias* ALBANO *tot familiæ grassanti sævitiæ se subduxere. Idem fore, si pacem hac lege fæderati ineant, quæ novas discordias ac turbas detrimento* PHILIPPI *allatura sit. Interim rogare, ut Legati regis responsum hoc, è secreto mentium proveniens, ex æquo interpretentur censeantque optumo in Regem & patriam affectu perscriptum. adhæc precari sanctum æternumq; numen ut* PHILIPPO *regi ac Legatis meliora consilia inspiret.* CIↃ.IↃ.LXXV.

Hæc FOEDERATI.

Ita acribus acerbisque rescriptis in negotio sanciendæ pacis certabatur. Unde Swartsenburgius ne infructuosâ omnino legatione fungeretur, prolixâ oratione semestres armis inducias postulavit irritusque voti ad Cæsarem recessit. Creditum fuit, affinitate Aurantio Principi, cujus sororem matrimonio tenebat, junctum & religionis libertatem acrius urgentem Requesentio suspicionem injecisse, velut in partem fœderis, alienior à Philippi severitate ac rigore legatorum regiorum propenderet. Quippe Requesentius unam religionem exilia fœderati populi volebat iniquisque pacis conditionibus bellum involvens, magnas fortunæ & gloriæ spes tum concipiebat. *Swartzenburgius infructuosè discessit.* *Suspectus regijs ob affinitatem cum Aurantio.*

Itaque ruptâ pace provinciales mœsti & spe dejecti visebantur exulesque qui trans Visurgim, Albim, Rhenium atque Amasum flumina secesserant, præreptam concordiæ spem & solatia exilij lugebant. *Fœderatorum exulum querelæ.*

Nunc scilicet pejora actis tempora instare, postquam immitium fatorum leges pacem morarentur. Sic patriæ perpetuum bellum, sibi exilium parari & ut ingravescentes annos ac ultimam senectutem solâ morte claudant. Neque enim jam

CIƆ. IƆ. LXXV. *jam fata reditum in patriam polliceri divulsis procerum conventibus & quia pacem non dedère acerbius bellum daturis. Ita infructuosas preces cælo fusas, nuncupata paci vota, quo post exactos exilij terminos patriam & relicta pignora reviserent. Sed istud beneficij vitæ ac fortunæ suæ fata invidisse, quæ mutare humanæ potestatis non esset. Eventus rerum & remedia malorum à cælo speranda, venturis fortaße temporum ætatibus, quibus reditum in patriam & familiares locos non pax aut induciæ, sed arma & bellum daturum sit.*

Multi credidere isti pacis actioni magis in speciem quam sopiendis discordijs legatos regios præsedisse animisque infidis etsi publicæ quietis desideria simulantibus, meliora finibus initia ostentasse. Cæterum mihi rem accuratius expendenti visum fuit, partium consilijs fatales tum adhuc moras obstitisse fœdamque ministrorum regiorum sævitiem tot annis & tantâ cæde alitam diuturnius bellum, placandis cæsorum manibus, velut piamentum exerciti furoris postulasse. Itaque dirempto conventu obsides dimissi animique in curas bellorum iterum retracti nutrimenta ulteriori discordiæ quæsivere. Unde delectus utrinque per provincias habiti decretaque cohortibus supplementa, quo extenuatus diuturno bello exercitus aut spe pacis solutus, novæ multitudinis & simul accessione reviviscentium furorum firmaretur.

Requesentius in Frisiam dat literas de toto hoc pacis negotio. Cæterum REQUESENTIUS quo se à suspicionibus violatæ pacis apud Frisios purgaret, litteras ad Præsules & Nobilitatem dedit, quibus omnem gestarum rerum seriem hoc modo exponebat.

Postremo Ordinum Belgicæ, quem Bruxellis mense Iunio habui, conventu de sanciendâ regem inter & Hollandiæ Zelandiæque proceres Aurantiumque pace actum. Quam ipse quoque propositam habui, ut majores miserias, atque bellorum incommoda ab his provincijs averterem & ut Catholica religio ac regis autoritas conservaretur. Ego vero pacem petentibus regem hoc ipso singulare clementiæ exemplum edidisse respondi, quod oblatâ omnium criminum veniâ pacem obtulisset. Imploravi quoque salubria adversariorum consilia, quo fructum initi conventus Bredani utraque pars sentiret. Cæterum acres libelli ad Regem & me missi, acerbitatem & licentiam partium exposuere. Et quamvis rex PHILIPPUS *in condonandis criminibus perseveraret, ac ut omnium memoria tolleretur, salvâ tamen religione Catholica & regis sui, cui obsequium deberent autoritate, ita congregari feci Episcopos & provinciarum Præfectos Senatus Belgici primores quo de modo faciundæ pacis deliberaretur. Locus conventui Bredæ indictus est, & quidem mense Febr. hujus anni vocatis istluc rebellium procuratoribus atque legatis, quo de voluntate regis in causâ veniæ cognoscerent. Quam etsi amplecti debuissent, ac ad principem suum redire, à quo defecerant, ita deprehendi nihil bonâ fide ab illis actum gestumve esse. Præterquam enim quod debitam regi suo venerationem seponerent, ita rex & ego voluimus compendio ad pacem iri omissisque levioribus finem præsentibus calamitatibus facere. Illi vero dum hæc aguntur dimitti ad Aurantium Dordracum petiere habitisque cum illo colloquijs velut ferociores & à pace alieni licentiam atque exercitia damnatæ religioni suæ postulavere. Quæ etsi concedi non posse scirent, quod unâ religione contineri in officio Belgicæ populum Rex velit, ita ab adversarijs nostris in Hollandiam recessum, quo cum suis conferrent. Itaq; in tertium Maj. diem rex extra-*

tracta, quo die cum Regis Legati & juxta illorum etsi numero pauciores convenissent, antequam de obsidibus dandis aliquid decretum foret submoveri exteras nationes à parte Regis Belgicâ voluerunt ac ut Ordinum Belgicæ conventum Rex indiceret. Quod cum contra omne jus & æquitatem proponeretur, cum etiam in Germaniæ imperio Principum populique jus valeat, imitandum necessumque sit ut una Religio, unus Rex, cui fidele obsequium debent, habeatur, ita multa disserebantur quæ impediendo magis pacis negotio, quam maturando erant. Hoc vero pro PHILIPPO *cavebatur. Vt si veniam daturus foret, sola Catholica religio coleretur, novæque affectatores cum liberis rebusque suis Belgicæ finibus excederent. Econtra adversarij volebant, ut æquitate Philippi spectatâ libertas conscientijs daretur, quam deserere neq; in animo haberent, neque patriâ suâ exulare, pro quâ mortem obire paratissimi forent. Itaque restabiliri temeratas à* PHILIPPO *leges, asseri privilegia petebant, quæ sacrosancta & immutabilia committi eorum arbitrijs non possent, qui istius juris incapaces essent. Qamvis rex negaturus non foret bonum in Belgicâ suâ Ordinem restitui, ac conventum indicere Ordinum Belgicæ, modo fundamenta solidæ paci substrata sint. Quæ cum hoc ipso convellerentur, quod religionis suæ exercitia vellent, ita mandata mea excedere nolui, dato regi ad deliberandum tempore, dum, quid fieri vellet, ediceret. De armistitio quoque tum proposui, quo miser populus à calamitate bellorum sublevaretur, & ut terrâ marique armorum vis cessaret. Quam cum mari cessare adversarij nollent, vellentque ut* AURANTIUS *arbitrium maris retineret, sex dies toti negotio decidendo petiere, eâ intentione, ut cum parari pax non posset tractu temporis illo brevissimo, abrumperetur. Hoc enim ajebant regem illo conventu malâ fide egisse, quâ ne deciperentur, malle se suis viribus uti & fictæ paci bellum anteponere. Quæ quamvis ex invero dicta sint, ita obtestor Deum & generis humani conscientias regis integritatem & meam, irritumque colloquium, non culpâ regis aut meâ sed illorum contumacia infructuosa fuisse, qui enormia flagitare ausi hæretici ac rebelles ministrorum & suorum pravis consilijs acquievere.*

CIↃ. IↃ. LXXV.

Hæc Antverpiæ IV. Non. Sept. scripta, ac ad Senatum Philippi in Frisiam missa, irritam conventus Bredani deliberationem aperuere. *Indicia de tardata pacis auctoribus.*

Perscriptum commentarijs F. Nicolai reperio protractum in mediam æstatem illud colloquium fuisse, populumque Frisicum, durante conventu paci inhiantem, irritâ actione profundissimo mœrori servijsse. Principem quoque Aurantium, missionem externi Hispanique militis urgentem pertinacius, secessioni procerum grande momentum attulisse. Alij in Requesentium potentiâ Regis sui subnixum ac gloriæ quam è bello sperabat avidum, omnem tardatæ concordiæ culpam rejecere.

Reidanus notat de libertate Religionis & Inducijs quinquennalibus deliberatum tandem isto conventu fuisse, quo, ijsdem durantibus, omne in causâ Religionis controversum arbitrio generalium Ordinum determinaretur. Fœderatos quoq; & Aurantium Principem ijsdem postulatis approbandis pronos fuisse Elbertumque Leoninum, relatione ad Philippi Senatum institutâ, diversitatem animorum in ipso consessu deprehendisse. Quippe Arschotano, Barlamontio & Assonvilio pacem suadentibus, Requesentium Proregem, Rodam, & Rassingemum se opposuisse bellumque interverso pacis & concordiæ negotio, pessimo con- *Requesentius bellum navale molitur.*

cIↃ. IↃ. LXXV. consilio redintegrasse. Igitur Requesentius, quo ruptâ induciarum actione, Foederatorum res arctaret, distributis per continentem & omnem provinciam copijs, de maritimo ut jam antè bello cogitavit, gentemque commercio & ex hoc opibus viribusque validam instructissimâ classe atterere. Quod consilium pro optumo clarissimi Scriptores meminere, improbato Ferdinandi Albani etiam tantæ famæ Ducis belli gerendi modo, quod neglectâ domandi maris & fluminum curâ, omnem vim ac gloriam opprimiendis mediterraneis vertisset.

Angliæ Reginam subsidia poscit. Unde Requesentius, quo sociam classem suæ adjungeret, Joannem Boischotum fisci regij advocatum in Angliam amandavit, navaliumque rerum subsidia reginam Elisabetham pro Philippo poposcit. Cæterum prudens fœmina, & velut sexus sui ingenio, paci studens, amicitiam Philippi ex damno aut injuriâ Belgicarum provinciarum non volebat *Repulsam ibi patitur.* populumque vicinum & fato suo infœlicem, promissis Philippo auxilijs gravari. Itaque cavit; Ne quis præsidiarias bellicasve naves per regnum & Angliæ portus instrueret & ne classiarius Anglorum miles sacramentis externis se innecteret. Vetuit quoque; Ne rebellibus & exulibus Anglis, per Philippi ditiones agentibus, Prorex Requesentius debellandis mari fœderatis gauderet juratisque regni sui hostibus, specie Hispanici fœderis, littora & portus sui regni aperiret. *Reginæ pro exulibus in Anglia responsum.* Itaque eidem Legato contendenti ut exules Belgas Frisiosque rebellionis in Regem reos regni finibus exterminaret, modestè reposuit regijque Legati importunitatem singulari lenitate & prudentiâ repressit.

Neque enim protegere se perduellem populum, ajebat, *cæterum ex statu adflictæ patriæ extorrem in regnum admittere, cui latendi locum omni humano & gentium jure deberet. Non violanda esse hospitij jura justiusque & sanctius esse, ferre fato infœlicem quam sensum exuere alieni vulneris & jam in oculos incurrentis. Belgas certè ac socias gentes diu temperamentum immodestæ dominationi orasse & ut finem intestinis armis ac simul miserijs clementia* PHILIPPI *aut consentientium Ordinum pax imponeret. Iam* MAXIMILIANUM *Cæsarem missis in Hispaniam Legatis nullo eventu petijsse, planè velut* PHILIPPI *animus ad æquiora obduratus plus licentiæ & severitati Proregum, quam supplicationibus sui populi daret. Quem si patrijs terris infœlicitas temporum exigat, non esse iniquum alia syderum, alia sedium profugo quæri aut externa auxilia allevandis extremis sollicitari. Ita factum esse, ut omni intercessione Principum apud Regem præclusâ, de societate Gallicâ cogitet, regno Angliæ & simul Philippi rebus magnum discrimen allaturâ. Monuisse se ejus rei* REQUESENTIUM, *nihil aliud regerentem quam puniendum esse populum malâ religione imbutum. Interim exuli Belgæ & jam antè per regnum suum recepto, facessere molestiam non posse didicisseque experiundo* PHILIPPUM, *incertarum sedium populum, gentium jure ac simul desperatione occupanda ad sua, & sæpè aliena impelli. Ab eo scilicet fuisse, ut sub* GULIELMO LUMAEO *Comite Marcano proscripta Nobilitas, à quadriennio excedere portubus regni sui jussa, Brielam occuparet, omnique gentium subsidio ac simul solatio excidens, sedem virtuti suæ & simul secunda auspicia reparandæ libertati pararet. Neque alios fructus hoc ipso tempore similium mandatorum fore, facturam interim, ut Legatum* PHILIPPUM *ad Regem mittat ocyus edoceatque, se nec priscis* un-

unquam societatibus, nec commodo aut paci duorum regnorum defuisse. CIↄ. Iↄ. LXXV.

Cæterum Boischoto Burgundicum ad fœdus provocante (etsi id innovare Philippus recusaret) evenit, ut Elisabetha edictum interponeret caveretque, Ne præsidiariæ fœderatorum naves Angliæ portubus excederent & ne Belgicæ fœderatæque classi portus atque littora paterent. Cambdenus scribit Elisabetham, quod Anglorum proscriptos Belgicis Philippi ditionibus, intercedente Wilsono Reginæ Legato, Requesentius exterminasset, id Philippi quoque postulato tum dedisse, quo gratiam sibi à Philippo præstitam, cujus inimicitiam declinabat, suis quoque in Hispanum officijs pensaret. Adeo verum est, plus ex alienâ potentiâ metum, quam ex justiore causâ affectum apud reginam tum valuisse. Itaque Edicto ad classis suæ & maritimorum locorum Præfectos dato, præter Aurantium Principem, Culenburgium, Bergensem & Marcanum Comites, præcipuos quosque ex fœderatâ nobilitate prohiberi regni sui ingressu jussit plusque Philippo Regi ex defunctæ sororis Mariæ matrimonio & mutatis per Angliam rebus inimico, quam favori Belgici, in quod tacitè inclinabat, Fœderis per infidos aulæ mores concessit. Quæ consideranti mihi, multa observare tum licet, Principum procerumque ingenia, ut apud mortales assolet, in stabiliendâ deprimendâque Belgicæ & nostræ gentis libertate à fortunæ secundis aut adversis tum pependisse. Igitur quantum animi Requesentius regiæque res spiritus ac virium trahebant, tanto impensius regijs partibus favebatur nostrumque in arma studium, velut à Bredano conventu spe pacis frigeratum ac regiæ magnitudini, tanquam oneri, recollecto Requesentij impetu succumbens, tacita odia & velut aversationes vicinorum Principum traxisse. Cæterum evanescente lubricæ pacis appetitu, ubi animi fœderatis è periculis rediere, omne quod ex magnitudine regiâ in metum, aut ex pace in otium cesserat contemni aut acui cœptum deprehensumque fuit generosam gentem, etiam tepefacto ante sanguine, difficillimis temporibus & illo Principum à nostro fœdere divortio, ad intermissa armorum & gloriæ desideria, cum incremento virtutis processisse.

Regina in gratiam an metum Hispani fœderatos suis littoribus interdicit.

Itaque onerariæ Anglorum naves Hispaniam versus cursum facientes, à fœderatorum classe direptæ, honestâ apud indignantem reginam excusatione, atterendis Hispani & sociorum rebus id fieri, quod gentium jus omni temporum ætate permisisset. Reidanus addit, Aurantium Principem offensum Elisabethæ animum, serijs litteris pupugisse monuisseque ne avaritiæ negotiantium patrocinando suorum vitam ac fortunas discrimini exponeret nexumque gentium ex verâ religione natum, proferendo vili commercio dissolveret. Mox per Frisiam quoque terrâ marique bellum ferbuit, adeo intutis æstuarijs ut vicinarum gentium commercia partium classibus præpedirentur. Quippe Doco Martna, vir militiæ impiger & juxta pacis artibus illustris, maris imperium adeptus, præsidiarijs navibus omne fretum tenebat, quod majores minoresque Frisios tum insulares nationes latissimis undis interluebat. Igitur expugnatâ Amaso in flumine vectoriâ navi, quam in formam præsidiariæ redegerat, Lambertum Calvum virum fortem & promptæ audaciæ Austrino sinui præfecit, quo Amstelodamensium,

Onerariæ Anglorum naves à Fœderatis direptæ.

Fœderatorum per mare res gestæ.

cIↄ. Iↄ. LXXV. um cum Transſlavicanis Embdaniſque commercia & ſimul commeatum regijs caſtris ſubverteret. Is vero omne obvium deprædatus tantum ſui nominis terrorem per omnem oram ſparſit, ut peiratas triremeſque regias Friſicis æſtuarijs ſubmoveret divexandiſque maritimis Geeſterlandis, Lemmarijs ac Cuneranis incumberet. Unde mapalia & villæ littori contiguæ vacuæ cultoribus, quos bonis exutos in alia terrarum fortuna turbidi temporis agebat. Amaſi vero fluminis oſtium Petrus Adrianus Bolſuerdienſis nomine fœderatorum tenebat. Qui licentiam ſuorum ægre ferens reique alienæ præterquam hoſtilis abſtinens, cum liberius inſolentiuſque prædandi genus detrectaret, à claſſiario milite confoſſus ac Amaſo flumini immerſus eſt. Fratrem quoque, quem diſciplinæ & fraternus amor eadem ad conſilia traxerant, idem exitus abſtulit. Cæterum Embdæ in ſicarios ſtatutum triſteq; licentioſi temporis flagitium juſto ſupplicio expiatum. Ita depurgandi maris turandorumque portuum cura in peiraticam ſæpe vertebatur claſſiariuſque miles, nullà ſacramenti religione aut reverentià imperantis, tribunorum cæde nefarias manus & ſimul imperia Præfectorum fœdabat.

Nimia militaris licentia in peiraticam verſa.

Senatus regij per Friſiam Edictum, de vendendis proſcriptorum bonis.

Itaque fortunâ fœderis ſenſim mari increſcente, Senatus regius velut vires adverſarum partium compreſſurus, infœlicibus ultro exulum fatis graviorum caſum adjecit ſtatuitque Edicto; Ut bona proſcriptorum vænirent. Itaque tum exhauriendis civium nobiliumque familiarum patrimonijs novum & per Friſiam inauditum illâ ætate malum vendendis ſub haſtâ exulum proſcriptorumque bonis repertum eſt, delegato Baldevino Loo Theſaurario Regio, qui è præſcripto feralium tabularum auctiones bonorum exerceret. Cui actui cum Baſilicâ in regiâ dies ad XV. Kal. Jun. dictus eſſet, exules Friſij hanc proteſtationis formulam Leovardiam miſère.

Exulum contra venditionem proteſtatio.

Bona noſtra FERDINANDUS ALBANUS *jam ante fiſco addixit, poſtquam nos patrijs ſedibus ejectos noſtra infælicitas & ſimul ſævities dominantium alio terrarum ſparſit. Quæ confiſcatio ut legibus noſtris repugnat, ita* PHILIPPI *regis ſacramento contraria eſt. Quippe è ſanguinario & triſti judicum collegio, quod idem* ALBANUS *inſtituerat, jam ante decreta, ut per ſpeciem judicij noſtra innocentia damnaretur. Evocati contra jus patrium, contra ritus majorum ad ſuſpectum tribunal, nec defenſione uſi fuimus, nec ut eam inſtitueremus lex fori ferebat, intuto commeatu quem arma ac vis obſepſerant. Quare ad patrios ritus, ad judicem lege nobis datum provocavimus, ut ſi reï cujuſdam criminis eſſemus, noſtræ leges nos damnarent, ſi inanis accuſatio eſſet, noſtra innocentia nos abſolveret. Hoc vero fore* AREMBERGIUS, *qui provinciam Philippi regis nomine tum regebat, fidem fecit addiditque, nec reminiſci* PHILIPPUM *anteactarum rerum velle, nec in corpora aut fortunas provincialium deſævire. Ita quippe Romani Imperij &* CAROLI *Cæſaris reſcriptis decretum erat, quorum communione aut beneficio nos Germaniæ gentem & Imperij ſociam privare noſtrum jus & immunitates non ferunt. Tamen* ALBANI *juſſu in noſtrum ſanguinem, in noſtra viſcera ſævitum, quæ damnationibus ſuperbi ac cruenti Ducis noſtra libertas exemerat. Nobis vero in exilium actis & peregrinum cælum tolerantibus bona*

ac

ac res adimuntur, ne quid solatij aut subsidij nostræ inopiæ & miseriæ ex hæreditate majorum peregrinis in terris obveniret. Ita patimur coacti, quod nec divinæ nec humanæ leges probant & à quibus manifesta omnis æqui dissensio est. Quare jus hastæ & institutæ auctiones, ut violentæ sunt, ita damnosæ nobis aut posteris nostris de jure esse nequeunt, nisi irruere in res ac fortunas licentia temporis sinat ac gentium moribus omnia cedant occupantibus. Nec enim Regis hæc imperio aut voluntate fiunt, qui Hispaniâ suâ clausus, nostræ miseriæ aut juris rationem, imo famam ignorat. REQUESENTII *vero solius hoc mandatum est, dolosâ circumventione & quidem inscio rege quæsitum, cujus absentiâ soli exulum durioribus imperijs reservamur. Reliquarum provinciarum profugi nec ea patiuntur, nec ut ferant instituta pacis apud Bredanos actio id sinit. Eâ quippe Rex indulsit, ut si extent ad dominos suos bona redeant. Tantum abest ut malæ fidei emptor aut possessor quid juris acquirat, præsertim cum pretia venalium rerum exinde nascitura pravis usibus & subvertendæ patriæ cessura sint. Igitur nostro & hæredum nomine cavemus, ne quid damni istiusmodi auctiones nostris bonis ac fortunis creent, quas quocunque etiam tempore repetere justâ vendicatione in animum induximus. Nobis denatis posteri idem agent, si præcipiti mortalitatis lege his terris subtractos acerba fata in patriam non reducant. Quare nec retractuum jura apud nos posterosve valebunt, lege ac exceptione acturos malam fidem istis contractibus subfuisse. Monemus interim propinquos & concives, ne assensum aut operam isti rei locent, cuius iniquitas manifestam sanctissimi numinis ultionem sensura sit. Pravorum consiliorum mali exitus erunt.*

CIↄ. Iↄ. LXXV.

Hæc EXULES.

Roblesius indicto Ordinum consensu nova subsidia petit.

Tum novorum vectigalium lege, quam jam ante Roblesius Senatusque regius rogaverant, exsolvendis militum stipendijs invalidâ, Gasparus Roblesius ad Kal. Jul. conventum Ordinum provinciæ indixit sustentandisque copijs firma & majora subsidia flagitavit. Incertos quippe Vectigalium reditus querebatur & haud dubiè fraudem novæ legi fieri, ad quam sanciendam, non malus iniquusque animus, sed inopia ærarij regij & ultima illum necessitas compulissent. Ne scilicet miles æris egens per commissam sibi provinciam stipendia è rapto faceret seditiosumque & disciplinæ oblitum quodlibet in facinus angustia rerum præcipitaret. Nunc vero Bredanæ pacis inrita spe & recrudescente bello majoribus certioribusque tributis opus esse neque aliud remedium quam ut stipendijs cohortium cæterisque necessarijs populi tributum adæquetur. Itaque Ordines, quos direptionis metus & militaris insolentiæ occupabat, in diversa consilia ivere, censentibus tandem plerisque, abrogata Vectigalium lege haud dubiè in servitutem erupturâ, solis locupletum opibus bellum trahendum esse.

Bellum ditiorum familiarum opibus trahendum decernitur.

Unde census familiarum per provinciam initus cautumque decreto ut in Kal Majas proxumas quovis lunari mense octo millia æris ducentique & quadraginta Carolæi alendis copijs penderentur. Mox septem sestertiorum tributum singulis familijs impositum, cæterum hac conditione, ut ratio privatæ egestatis aut opulentiæ haberetur, Senatusque Regius agendo censui ex æquitate præesset. Quare ditium cœnobiorum antistites singulis mensibus florenos aureos duos, nobiles

cIɔ. Iɔ. LXXV. yero cæterique, quibus aut ampla patrimonia aut modicæ opes erant, unum pendere jussi supplendæ illorum inopiæ quos conferendi in publicum æris incapaces fortuna fecisset. Quæsturæ quoque munus Heroni Burmaniæ viro nobili demandatum erogandæque singulis septiduis pecuniæ potestas facta. Scriptor Staurius notat in biniestre tantum id subsidij cohortibus regijs petitum fuisse aut dum missionem exercitus primo tempore Philippus Rex decrevisset. Diploma quoque regium, quo Gasparo Roblesio Præfecturæ dignitatem Philippus confirmabat, idem in Basilicâ regiâ recitatum tradit eundemque Roblesium tamdiu vicario regis per Frisiam imperio præfuisse, donec anno cIɔ. Iɔ. LXXVII. à Legionarijs suis custodiæ apud Groninganos datus Bruxellas abduceretur. His obiter Buranas, & Veteraquinatium clades nostri Scriptores adiecere.

Crudele judicium in innocentes factum.

Annotatum invenio circa hæc tempora quosdam è majoribus Frisijs haud lato in utrumque littus trajectu in minorem Frisiam delatos suspectosque maleficij vinculis datos, mox proditionis & incendij damnatos, innocentem animam & sceleris puram execrandæ immanorum judicum severitati libasse. Quare in ipsâ morte voces insontium auditas eosdemque laceris ac semiustis corporibus exeuntes spiritus, haud dubiâ æterni spe, Deo liberatori propitiasse. In ijs Petrus Joannis Coudumanus, Rombertus Simonius, Nicolaus Roelesius Doccomienses, & Isbrandus Joannis Echtenius fuere.

Federati prædam agunt ex Geesterlandiâ

A regijs militibus circumveniuntur

Sed ferro viam sibi faciunt cæsis regijs.

Mox Geesterlandia, de consilio Sonnoi minoris Frisiæ Præfecti à centum & quinquaginta fœdera is pervagata, quos Enchusæ præsidium agentes & in actuaria navigia impositos ascendere Geesterlandicum littus præceperat. Qui in interiora, mox Balckium Geesterlandiæ vicum pergentes, dum prædæ quam opulentia loci dabat intenti agunt, à præsidio regio quod Lemmariâ exierat, circumventi sunt. Quare ut prædæ & simul vitæ consulerent, ferro aperiendam viam rati cum regijs congressi sunt, quos numero superiores & in terrâ sua pugnantes præcipitem in fugam egere. Duodecim Valones illo conflictu cæsi. Plurimi fœdis vulneribus quæ tergo fugientes exceperant saucij occultis locorum se clausere. Regnerus Idzius, cum præturæ Geesterlandicæ actuario in minores Frisios abductus.

Roblesius Texaliâ pulsus Flevolandiam occupat.

Quamobrem Roblesius celocium classem repente instructam æstuarijs immisit provectusque Texaliam, quam Gualtherus Hegemannus cum copijs & imperio tenebat, in altum regredi coactus est. Iam enim munitiones validas insulæ præduxerat extimamque oram dispositis excubijs tutabatur. Ideo Roblesius Flevolandiam versus cursum rexit expositoque in terram milite qua larissimum Flevi ostium spectat insulæ potitus est. Quippe in arenosa ac edita pavidi incolæ se receperant, quæ magno mari objacentia ut securitatem genti adversum maris æstus & tempestates ita suffugium tum periculis dabant.

Victorum ibi sævitia.

Nonnullos tardius fugientes, quos aut domesticarum rerum cura aut ætas morabatur ferrum hausit. Tum faces villis ac tugurijs subditæ, horribilique incendio 450. domus conflagravere. Præda classi imposita, non inhibentibus fœderatorum præsidiarijs navibus, quæ stationem vicino in alveo præterlabentis Flevi tuendis insularibus tenebant. Post Roblesius, retro-

actâ

actâ ad Wiringiam classe, cui insulæ idem discrimen parabatur, nullo ibidem rerum successu in Frisios se recepit sensimque intumescentibus æstuariis & sæviente hyberno sydere classem in portus subduxit. Ita velut reciproco fortunæ æstu res fluebant subvertendisque per Frisiam fœderatis nova consilia fabricabantur. CIƆ. IƆ. LXXV.

Quare per exules, qui Embdæ in Transamasanis subsistebant, Aurantium ad Principem legatio decreta delectusque obeundæ legationi, Carolus Roorda, vir eximius, qui de arcanis dolosisve Roblesij artibus & simul patriæ statu Principem doceret. Is vero Rotterodami ad Mosæ flumen tum agebat variisque fortunæ casibus principem animum substernens pacis bellique consilia moderabatur. Quo loci postquam legatus Roorda vergente Septembri advenit, salutato pro more AURANTIO, fiduciarias litteras exhibuit. Iis perscriptum erat; *Exulum Fœderatorum ad Aurantium Legatio.*

Novam stabilendi per Frisiam imperij rationem ROBLESIUM *iniisse. Sic Vectigalium lege primum rogatâ, octo in quemque mensem caroleorum millia militaribus stipendiis assignata, non alio consilio quam ut tabescens per Frisiam bellum velut enerve, certo ordine & firmâ ærarij lege traheretur. Adhæc exulum bona fisco applicari & habendis bonorum auctionibus dies dictos, ut perscriptam diu tabulis sævitiem aucti furoris documenta ostenderent. Nec in exules tantum maritos, cæterum in conjuges profugorum deſævire, quas aut ingravescens ætas aut imbecillitas sexus, aut patientia durioris imperij huc usque exilio exemisset. Scilicet earum quoque bonis inhiare Præfectum, nihil aliud agentem, quam ut exactionem exactione cumulet attenuatisque populi opibus pro arbitrio imperet. Sic aut ordinarijs tributis nova adjici aut peti aliunde. Quippe famâ ferri Requesentium, suo an provinciarum Belgicarum ære consilia Roblesij fulcire tantamque rerum molem alienis nervis duci. Ita Roblesium modo classem adornare, modo reficere minoribusque Frisiis continuos per exploratores incumbere, ut eorum ope eandem in provinciam irruat, regiæ dominationi fato suo & laudatis armis subductam. Quamobrem necessum esse agitantem se per confinia Roblesium suâ in provinciâ bello petere, quo transmarinæ expeditiones per intestina & domestica arma cessent. Nec arduum id consilium aut grave molientibus fore, si loca quæ aut mare aut flumina præcingunt, fœderati occupent, auxilijs Sonnoï è minori Frisiâ adjuti. Posse interim Sonnoio, dum navatæ operæ sumptus recipiat, maioris Frisiæ Præfecturam deferri ac tamdiu unus imperio utrunque populum regi, quamdiu in tuto res provincialium fortuna locaverit. Compositâ ordinatâque provinciâ majoribus Frisijs ærarium & necessaria bello non defore. Loca vero situ munita & facilia occupatu esse, sed quorum rationem in secreto Aurantij legatus redditurus esset. Sic Roblesii exactionibus, sic malis consilijs occurri & minoribus Frisiis pacem ac commercia reddi posse. Quippe confluxuram haud dubiè multitudinem consilia bello aut arma ferentem, quorum terrâ marique ex loci commoditate magnus usus esse queat. Cætera Legati prudentiæ & fidei committere, daturi operam ut secretorum suorum conscium* AURANTIUM *aut participem* SONNOIUM *faciat.*

Hæc IV. Non. Aug. signata.

Traditum actis est prolixis sermonibus usum legatum non parva istius consilii desideria Aurantio Principi instillasse.

Auran-

cIↃ. cI. LXXV. AURANTIUS vero, etsi sublevandis Frisiorum rebus solertem animum præferret, ita sparsa distributaque per omnem provinciam arma querebatur.

Aurantij ad Exules Fœderatos rescriptum.

Itaque & sex peditum cohortes in auxilia è minoribus Frisiis accitas, quos præstandis ulterioribus auxiliis imbecilles metus hostium & ingruentis brumæ periculum faceret. Quod ad subsidia æris attineret, magna impendia instruendis classibus & præsidiarijs navibus eosdem Frisios conferre, quarum tres solvendæ Ziriziæorum obsidioni & subvectando obsessis commeatui suo ære adornarent. Quamobrem hoc ipso tempore nec militem nec pecuniam concedere socijs posset. Se interim mandare SONNOIO *ut cum legato cæterisve ad quos hæc pertineant, consilia communicet agatque quod è rep. sit.*

Hoc in acta relatum ac Rotterodami manu Aurantij perscriptum.

Tum ut curæ sibi esse res Trans-Rhenanas ac Frisiorum testaretur Aurantius, Bartholdum Enteniuin Menthedanum virum nobilem & manu strennuum, gerendis in Frisiâ fœderatorum rebus cogendisque ocyus copijs præfecit. Hoc modo Legatus à Principe dimissus, ac in minores Frisios regressus Sonnoio Præfecto legationis suæ secretum & mentem Principis exposuit. Cæterum Sonnoius, alio ab Aurantij responso, debiles copias & expositam incursionibus provinciam suam præfervidis Legati studijs regerebat. Sic Hyergium nuper, sic Roblesium præfecturæ suæ fines ingressos. Itaque perpetua arma aut continuos metus sibi incumbere, tanto graviores futuros, si fossæ, lacus, æstuaria glacie sternantur; quam ingruens bruma & in proxumo occasurum Vergiliarum sydus promittant. Interim opportuno tempore auxilia missurum daturumque operam ut rescripto Aurantij & secretis consilijs innixæ societati satisfiat.

Mox decretum in comitio quod prid. Kal. Iul. indictum erat, ut è familiarum censu PHILIPPI per Frisiam præsidia alerentur singulisq; octo & viginti diebus octena aureorum millia & ducenti continuatione tributi corrogarentur. Hac tamem conditione ut modus colligendi æris, prout cuique commodum foret, præscriberetur, & ut indictiones à Kal. Sept. proximis cessarent. Ita Edzardus Douma, Haringus Oenema, Annas Tarquinius & Auco Edonius pro Oostergois ac Sylvestribus signavere. Eadem fere à Westergois decreta, sub hac tamen cautione, ut licentiam militarem vis atque autoritas Præfecti centurionumq; coërceret damnumq; vlterius numeratis militi stipendijs averteretur. Quæ etsi oppidanis probarentur, tamen volebant, ut ipsi ex indictionum tributo, stipendia & servitia, ut vocant, præsidijs civitatum præstita reciperent eoq; facto tollendis indictionibus delegarentur. Quæ partium consensu interveniente regis nomine Emskerckius, pro Ordinibus Hector Dekama, Hero Ockingha, Suffridus Æsgema, Scelto Liauckama, Douwo Roorda, Ruardus Vibius signavere. Non aliâ solemnitate quam si æternæ conventionis speciem ista pactio præberet videreturque rex Philippus pacem atque securitatem genti, gens Frisica regio militi stipendia amovendis à provinciâ hostibus spopondisse. Itaq; tria aureorum millia Roblesio dono data, quod cum animi quadam moderatione & regij imperij temperamento provinciam rexisset.

xiſſet. Quare petebant Friſij ut bene geſti muneris & laudati regiminis veſtigijs inſiſteret, mediamque regundi viam ingreſſus regi & ſimul populo egregia in poſterum officia continuaret. Hæc ab Edzardo Douma, Haringio Oenema, Eraſmo Douma, Ruardo Roorda, Meinio Lyclesio Nyholtpadio & Heſſelo Hania. IV. Non. Iul. ſignata. Tum Edzardo Douma provinciæ nomine Bruxellas miſſo in mandatis datum. ꟾ.

CIↃ. IↃ. LXXV.

Edzardi Douma Bruxellas miſſi poſtulata.

I. Ut Præſidi Senatuiq; regio fiſcales actiones ab anno LXVI. natas judicandi poteſtatem impetraret.

II. Ut pleniorem veniæ interpretationem peteret, ac ut ante publicationem edicti parentibus exilium paſſis aut morte ſublatis, eorum liberi ac hæredes eodem beneficio fruerentur.

III. Ut Senatoris regij Edzardi Sickingha qui cuſtodiâ attinebatur, liberationem ſollicitaret ac ut vir de rege ac provinciâ optime meritus inviſi carceris incommodo ſolveretur. Quare Requeſentius litteris IV. Non. Sept. Antverpiâ datis Joanni Carolo fiſci regij advocato mandavit, ut libellum ab Edzardo Douma ſecretiori Senatui oblatum examinaret fiſcaliumque actionum indicem Bruxellas remitteret. Hoc vero obtinuiſſe Legatum reperio, ut civiles in fiſcalia bona actiones judicio Curiæ ſubeſſent, eâq; de re relationem in comitio Ordinum Friſiæ inſtitutam nobilitati, Epiſcopo, Præſidi Clarecampio, tum Præſidi Senatuique regio placuiſſe. Requeſentium quoque captandis Friſiorum favoribus tum intentum magnam æris ex hac provinciæ ſummam collegiſſe, quo irritâ pace armorum vi Philippi fortunam exploraret.

Requeſentij ad ipſius petitiones acta.

Sic acriore bello, quod totis viribus à Bredano conventu Requeſentius gerebat, anguſtæ Aurantio res erant ſociæque & trans Rhenum ſitæ gentes etſi cupidine fœderis ardeſcerent, neceſſarijs auxilijs fruſtrabantur.

Quamobrem Aurantius, ſpectatâ belli incumbentis mole, ad alia conſiliorum converſus, de ſollicitandis per Europam principum ſocietatibus conſultavit animumque tot curis infractum & in ardua aſperaque ſævientis fortunæ adſurgentem, ſollicitudine quærendæ foris potentiæ exercuit. Quod conſilium, etſi ultima rerum neceſſitas commendaret, quæ hac tempeſtate, velut deliquio ſyderum, imperium Regi ac libertatem populi librabat, ita perrogatis procerum ſuffragijs decretum. Ut externæ ſocietates, ſalvo Regis & provinciarum jure, habendis tantum in bello ſubſidijs peterentur. Itaque nec regij nominis memoriam aboleri, nec inverti ſacramenta provincialium volebant, aut ut exteri Principes prætextu protegendæ libertatis exercitum, aut copias in fines inducerent. Sic conſtitutis rebus in Germaniam, Gallias, aut Angliam omnium ſpes convertebantur, Erant qui antiquæ originis, & nuperæ ſocietatis memoriâ, quâ Carolus Cæſar utramque nationem colligaſſet, Germaniæ fiderent adeundumque legatione Cæſarem & Imperij Principes non invalidis rationibus contenderent.

Aurantius & Ordines militaria ſubſidia per Europam poſcunt.

Deliberatum variè quinam potiſſimum in armorum ſocietatem pertrahendi.

Quippe recordabantur arma in Imperio pro Religione & libertate haud pridem acriter mota, ne Hiſpaniæ dominationem & ſervitutem conſcientijs acciperet. Manere adhuc ſenſum iſtius vulneris & fore haud dubiè generoſa Imperij pectora, quæ novos furores ex antiquâ ambitione naſci & quidem apud eas gentes indignentur, quas veterum colo-

De Germaniâ.

cIↄ. Iↄ. coloniarum & fœderum jura tum affinitates & clientelæ Germaniæ commendent. Suspectam semper etiam Caroli Cæsaris inauguratione, Romano Imperio Hispaniæ potentiam fuisse, & metuere Germaniam posse ne post Belgicam serviat. Cæteri differebant varietatem religionum, æmulationes Principum, tum præcipuè Cæsaris & Hispani affinitatem novis societatibus obfuturam. Adhæc non agi cum Germaniâ præterquam Comitijs Imperij posse, quibus habendis finiendisque ne certum quidem tempus decerni queat.

LXXV.

De Galliâ Gallicam vero societatem inquietudo regni & funestæ dissensiones dissuadebant. Erant quoque qui crederent Henricum III. Caroli IX. fratris (quem in medio flore ætatis mors abstulerat) successorem, novæ & vacillanti potentiæ diffisum, alienum bellum suum non facturum infirmasq; regni vires, etiam suâ discordiâ fatiscentis, Hispanico & simul civili bello non implicaturum. Alij addebant, vetera Gallorum in Burgundiones odia pactionibus fœderum nocitura, nec committendas Gallicæ fidei provincias, quas cum Insubriâ aut Neapolitano regno permutare fluxa aulæ fides queat. Neque enim ponendam esse in lubrico provinciarum incolumitatem, nec quærenda auxilia imbecillibus suspecta & exitu dubia. Cæterum secretis fœderatorum in Galliam legationibus diffidentia minuebatur & quod Charlotta Borbonia regij Francicique sanguinis fœmina in Aurantij Principis domum pactione matrimonij transisset.

De Angliâ. Itaque dubijs procerum animis sola Anglia se ingerebat, quam à Mariæ sororis morte, ut ante memoravi, Elisabetha Henrici VIII. filia moderabatur. Quæ Princeps fœmina multis molestijs & diuturnâ captivitate ad regnum evecta, magnam spem fœderatæ societati professione reformati cultus faciebat. Neque deerant qui Belgico sanguine ac in Philippâ Bavarâ Eduardi III. conjuge Hollandicæ domus propagine ortam, daturam aliquid pervetustæ propinquitati crederent rerumq; peritiâ legem sui sexus egressam, nec alienæ facundiæ aut prudentiæ egentem libertati afflictarum vicinarumque gentium patrocinaturam. Esse ei magna societati Belgicæ commoda, amplos portus & stationes errantibus, tum validas promovendis provinciarum commercijs classes, quarum ope circumfluo mari imperitet. Itaque fœderatos, procuratâ Anglicâ societate, commeatus, commercia, militem habituros, fœcundo populi regno & per lene imperitantis fœminæ ingenium longâ pace opulento. Sed Legatio in exitum anni protracta arctiusque fœdus fœderatos inter & Aurantium Principem tum ictum, ut concordiæ robur, ita ordinem bello, leges reip. dedit.

Gulielmus Cambdenus in Annalibus Elisabethæ scribit, Aurantio Principi Gallicam tum maxumè societatem placuisse eumque pacti secretioris, cum Carolo IX. & Gasparo Colinio Galliæ Admiraliô nuper initi observantem, Elisabethæ societatem velut in arduo positam, tacitè & quasi ex indignatione per negata auxilia respuisse. Itaque Legatum ab Elisabethâ ad Aurantium, quo Gallicum fœdus dissuaderet, missum illoque rejecto, alium in Hispaniam ad Philippum amandasse. Eum differuisse.

Interesse utriusque Hispaniæ & simul Angliæ regni, ne fœderati Bel-

gæ

gæ Gallicam ad ſocietatem aſpirent & ne illius interventu à nexu regis ſui mota gens ſeparetur. Ineundam potius Philippo pacem eſſe, quam videre ſubditos ſuos alienis dominis fidem & ſimul firmamenta potentiæ paciſcentes. Itaque Philippum regem ſerium ſanciendæ Pacis conſilium legato approbaſſe Robertumque Corbettum ad Requeſentium Proregem miſiſſe, qui ſalubre pacis cum fœderatis & Aurantio negotium expediret. Cæterum à Joanne Villerio Eccleſiaſte homine Gallo ac Anglicæ ſocietati infenſo, perſuaſum Principem etiam rationem reginæ conſilij neglexiſſe animumque à cupidine Gallici fœderis difficulter revocaſſe. Quo arcanis de cauſis & ut mihi videtur, fovendis Galliæ Angliæque æmulationibus prolato, delegati in Angliam, qui Eliſabethæ reginæ tanquam Principi Hollandici ſanguinis, jus aut protectionem fœderatarum provinciarum deferrent ſtatuique lubrico & per bellum exhauſto patrocinium ac ſubſidia orarent. Cæterum multa prudenti & ſupra ſexum reginæ expendebantur quamque arduum & difficile futurum eſſet regnum, ultro caſui & mutationibus obnoxium, externis turbis implicare. Eſſe Philippum utut aulæ artibus ſimulet & induciæ obvelent, occultè & clam inimicum Angliæque regno ex ſuo in Romanam Sedem ſervitio infenſum. Adhæc Gallum æmulum & haud dubiè ex prolatis & veluti ſpretis Alençonij amoribus iniquum & quod matrimonium unà cum regno Gallici regijque ſanguinis Principi muliebri facilitate non approbaverit. Eſſe etiam qui credant Proteſtantium in Galliâ bellum Anglicis nervis ac conſilijs foveri nuperque Mongomerium ſublevandis Rupellanis claſſe inſtructum, ſuo an Proteſtantium ſacramento egiſſe. Suſpicioſa eſſe mortalium & præſertim regum ingenia, quibus nulla res minus ad cuſtodiam regni neceſſaria videatur, quam externa ſocietas diverſis moribus imbuta. Quod ad Bavaricæ Principum ac majorum jus attineret, id obſcurum & longè repetendum eſſe nec confundendas Principum ſucceſſiones & clientelas, ne quid talium in incerto ſit & ne indiſtinctis dominationibus confuſio gentium fiat. Dubitari poſſe, an transferri rerum dominia ſine conſenſu ſuperiorum queant & intereſſe haud dubiè Cæſaris jus feudi non convelli. Præterea hæſitare ſe electione an ſucceſſione principatus per provincias ſtet & num Philippi majoribus populum Belgicum muta hæreditas an ſuffragatio & conſenſus Ordinum obliget. Denique bellum ærario grave, ſuſpectum ſocijs futurum. Itaque gratijs ex ſplendidâ honeſtiſſimâque legatione actis reſpondit Eliſabetha: Facturam ſe bonæ Principis officium, cui curæ eſſe debeat ne fides extra gloriam ſit & ne conſcientiam rectè factorum unicam in illo & quidem lubrico rerum faſtigio ſuarum actionum moderatricem, inclinante in partes ingenio inquinet. Quare provinciarum regimen & cum eo onus imperio connexum, ſuſcipere è re ſuâ non eſſe, daturam interim operam, ut opportunâ apud Philippum interceſſione pacem procuret provincijs & juxta vicinis regnis ſalutarem.

cIↃ. IↃ. LXXV.

Philippi conſilium.

Legati in Angliam miſſi.

Eliſabethæ reſponſum.

Thuanus exiſtimat Eliſabetham per legatum Fredericum Perenottum Cardinalis Granvellani fratrem, à Requeſentio in Angliam miſſum ac in aulâ ſubſiſtentem, territam aliquid illius præſentiæ tum dediſſe, quod legationi fœderatæ iniquior ampliſſimas & ex uſu regni poſt ex-

cIↄ. Iↄ. LXXV. petitas conditiones coactâ simulatione renuisset. Addit Thuanus monitum tamen ab Elisabetha Perenottum, ut ad reddendam provincijs maturè pacem Regem & Requesentium hortaretur, ne aut desperatione sui instar morientium ferarum lacessita gens efferaretur & ne ipsa securitati suæ prona regni sui viribus ruentem Belgicam fulciat. Se quidem scripto olim Angliam inter ac Burgundiam fœderi violando occasionem non daturam, modo Philippus caveat ut Burgundiæ principatum majorum imperio adaptet & ne externarum gentium majore in provincias confluxu pax & quies vicini populi tollatur. Sunt qui credant auxiliorum spem ab Elisabethâ fœderatorum Legatis clam factam fuisse fundamentumque Anglicæ & post initæ societati illâ legatione substratum. Unde Henrico Galliæ Regi & Reginæ præcipue matri æmulatio nata, commendato postmodum per legatum Principi Aurantio filio Alençonio, quo ambitiosum illius animum & velut regno ac fratri gravem à civilium bellorum quæ tum per Galliam flagrabant consilio ad externa & minus domesticis nocitura amoverent. Thuanus notat reginam matrem à Claudio Mondulceto, Henrici Regis talium ut credebatur conscij per Belgicam Legato, jam antè tentatam inclinantemque & ineundæ cum fœderatis conventioni pronam, speciosa auxilia obtulisse.

Edictorum publicatio. Reperio in libris Edictorum sanxisse Philippum regem, ut annus à Kal. Jan. initium sumeret signandisque tabulis publicis, non mobilium festorum, cæterùm mensium dierumque ratio per Frisiam haberetur. Mandasse quoque ut idem Edictum, velut certitudinem temporum posterùm daturum, regijs typis ederetur rerumque judicatarum codicillorum obligationumque actis utilissimæ legis sanctio atque memoria insereretur.

Mox Roblesius quo civitatum oppidorumque quæ præsidijs Philippi stipendia assignaverant, solutionibus prospiceret, Delegatos Ordinum convocari facit expositasq; à se pecunias præstari imperavit. Quæ rés cum in potestate illorum non foret tributum aut subsidium agrarijs sine solenni comitiorum decreto præscribere, Roblesius Ordinum conventum ad VIII. Novemb. Leovardiæ haberi jussit vocatisque in Basilicam Ordinibus Achlenium Præsidem perorare hunc in modum voluit. *Conventus Ordinum Leovardiæ.*

STipendia militi regio, quem Roblesius *per civitates atq; oppida distribuit, à Magistratibus urbicis pensitata nostis, sed hac cautione ut eos indemnes præstaremus ipsique pecunias bonâ fide cohortibus collocatas ex ærario reciperent. Et quia Præfecto, quod debetur, persolutum non est, paratus est hac æris inopia triremem Harlingæ in anchoris stantem in solutum accipere, postquam res vestræ impulsæ difficillime juvantur. Vt hoc faciatis secedere in secretum vestrum & deliberare sinam.*

Quo facto Ordinum mandatarij in ædem Jacobæorum regressi expensisque quæ oportebat Roblesio triremem permisere. Cujus facti cum hominem suo ingenio an ex conditione temporum fidei dubium pœniteret, mandante Eemskerckio Graphiario pecuniam sibi dari petijt Ordinesque dum decrevissent, manere in loco comitij jussit. Oppidanorum quoque Legatos quo agrarijs pecuniam extorqueret, in conventu agrario-

agrariorum verba ut facerent mandavit, præstandæque solutioni cum cIↃ. IↃ.
dies diceretur præsentem determinavit. Cui fini tribunorum ærarij ex- LXXV.
cutiendum æs mandavit ac ut illi redditis accepti expensiq; rationibus, residuum æris in provinciæ usus & redimendis obligationibus erogarent. Quare & Valerio Cammingha, Heroni Burmania, Livio Beiemo, Ruardo Roorda, Edzardo & Erasino Douma, Gysberto Aernsma, tanquam rationum publicarum magistris dignitas continuata, quo rationes obscuræ, sicuti in administratione pecuniæ publicæ sæpe fieri assolet, illorum autoritate in apertum producerentur. Cæterum agrarij multa Regi & provinciæ subsidia collocata regerebant debereque oppidanos in communi provincialium sorte sua quoque onera redimendis impendijs sustinere. Quippe eos decem tantum aureorum millia liberandis apud Regem nominibus ex centum & viginti octo millibus contulisse obligatis econtra ad graviora agrarijs qui provinciam semper præ cæteris juvissent. Itaque agrarij dilationem petebant, revocatoque solutionis decreto dubij & rerum ancipites contumaciam induerunt ipsique Roblesio etsi succensenti solutionis loco triremem assignavere. Ita sursum ac deorsum res per Frisiam fluebant, donec, ut omnia malorum, secreta odia & æmulationes sequentia temporum aperirent.

Anna Oldenburgica, quæ Ennoni diu superstes vixerat, Edzardi mater, fato tum functa. Constat exules Frisios ut eâ in humanis agente multum solatij, ita terris ereptâ plurimum mœroris hausisse sumptisque lugubribus comitatos funus desideria defunctæ interno luctu, & supremis officijs velasse. Mox, x. Kal. Febr. Austro flante gravis tempestas coelo missa edita quæque & coeli ventorumque inclementijs exposita convulsit. Itaque arborum terris erutæ radices molæque terendo per Frisiam frumento structæ, passim Leovardiæ & apud Dongrios violentiâ Austri disjectæ. Scribit in Notis suis M. Heymannus D. Viti fanum, quod longior ætas ut omnia mortalium jam attriverat, magna sui parte tum corruisse. Solum mare terminis suis etiam atrocissimâ procellâ coërcitum mansit, sive quod silente Lunâ minore æstu intumesceret, sive quod fluminum ostia in Corum quo maxume infestantur aut Cæciam se protendentia, Austri flatu plana littorum repulso in interiora Oceano denudent. Annotatum invenio cujusdam Senatoris morte secretis studijs de successore certatum hoc tempore fuisse Carolumque Nicolaïum Everardi Cæsarei per Frisiam nuper Præsidis filium, commendatione Antonij Lopesij Lavalij & per eum Roblesij Præfecti usum apud Ludovicum Requesentium & Hyeronimum Rodam de obtinendo munere egisse. Eundem quoque Carolum censentibus dignitatem illam Nobili Frisio deberi, vehementer obstitisse avoque & patre Præside gloriatum, suæ nobilitatis & ex claritudine litterarum evectæ ad summum honoris fastigium familiæ, non obscuram opinionem prætulisse. Igitur Carolus Nicolaus procurante vel maxume Hyeronimo Roda viro immodicæ autoritatis (quem, ignobili apud Hispanos familiâ ortum, gravem Belgicæ administrandis rebus Philippus rex Bruxellas amandaverat) in Senatum cooptatus, validiore exterorum potentiâ, æmulæ Nobilitatis invidiem evicit obitasque diu etiam sub Carolo Cæsare majoribus dignitates illustri in se ipso

Anna Oldenburgica mors.

ANNO cIↃ. IↃ. LXXVI.

Tempestas atrox.

Senatoria dignitas ambitur.

CIↃ. IↃ. ipso familiæ asseruit. Quo tempore Senatus per Frisiam Regius san-
LXXVI. xit, ut erogati per privatos in militem æris rationes supputarentur tabulæque ad Georgium Westendorpium Senatorem Regium maturandis solutionibus perferrentur. Creditum fuit, leniendis continuarum exactionum molestijs, vano ostentui & in speciem id factum, quo lento & facili tributo privatas opes, publica dominantium avarities aut egestas emungeret.

Rationes initæ.

Requesentij edictum in Fœderatos.

Mox Requesentius omni freto ac sinu maris defectione nautici populi fœderatis classibus pervio edixit: Ne Frisij extra provinciam sine rescripto Præfecti aut Senatus, stipendia mari apud fœderatos facerent. Cavit quoque ut foris (etiam in ditionibus regijs) æs merentes, quocunque modo capti aut vinculis dati, primum fustigatione & confiscatione bonorum, post custodiæ redditi in triennium ad triremes damnarentur. Cæteros vero non captos aut vinculis elapsos, velut exleges perpetuum exilium maneret. Cæterum eludente severa Edicta temporum fato, quæ firmandis militum sacramentis & corrigendæ militari insolentiæ reperta credebantur, incremento sæpè malorum cessere deprehensumque fuit plus ex inopiâ æris licentiam quam ex reverentiâ regis præscriptos mores valuisse. Quâ ex re ægritudinem animi & mox infirmitatem virium traxisse Requesentius creditus fuit, aucto insuper ex indignatione malo, quod convocato Ordinum restituendis collapsis rebus Bruxellis Concilio, pro gratiâ contumax odium & reparandæ libertatis acerrimas sollicitudines ex petitis tributis repperisset. Quippe Ordines, ut Anno CIↃ. IↃ. LXXIV. inter cætera regij imperia levamenta, etiam hoc volebant, ut tributa certis legitimisque usibus destinarentur restitutoque patrio jure & belli disciplinâ, seditiosæ legiones ex præscripto veteris disciplinæ corrigerentur. Quorum omnium ut nihil in potestate Requesentij erat robustiore malo quam ut medicinam admitteret, ita aspirantem ad magna animum erosit, quod leniorem regnandi ab Albano modum professus, ne ostentando quidem optuma ducendis Ordinum ingenijs par haberetur. Itaque ulciscendæ contumaciæ Ordinum & ut rebatur, injuriæ avidus præcipuo libertatis defensori id reposuit, ut veneno sustulisse crederetur cæterisq; quos convocaverat Ordinum, ex metu silentium & simul exemplum crudi servitij imponeret. Quare impulso ærario missis in Hispaniam litteris, naves, arma, commeatum poposcit, quo fœderatos externa patrocinia & suffugia ubivis terrarum angustis rebus quærentes, ac quod metuebat adeptos, confertâ belli mole obrueret. Judicabat quippe spiramenta temporum partibus profutura & opprimendam potentiam lento gradu & per intervalla crescentem. Adhæc bellum in continente prosperè non geri præterquam subacto mari posse. Sic præpediendos transcursus hostium, sic intercipienda auxilia esse. Neque alio fine Zirizæam urbem circumvenisse, quam ut eâ hybernis, velut in invidiem naturæ clausâ, vicino & mox Germanico mari dominaretur.

Requesentij ægritudo

Requesentius litteras in Hispaniam mittit.

Hæc ad PHILIPPUM.

Requesentius de occupandâ Emdâ cogitat.

Itaque magnorum votorum plenam mentem ferens occupandæ Embdæ consilium cepit; factâ Gasparo Roblesio Frisiæ majoris Præfecto potestate, qui dolo aut vi commissum negotium exequeretur. Reputabat

tabat quippe multum interesse, urbem in finibus Imperij sitam, commodo portu & latissimis ostijs Amasum flumen in mare laxantem Philippo asseri, à quâ victoriâ maris imperium inchoaturus sit. Ibi suffugium classibus, ibi stationem fore. Quare Roblesius magnus doli artifex præsidiarios arcis ære aut donis clam aggressus est corruptosq; ut creditum fuit, aut suis in Philippum Regem studijs pellectos in partem consilij traxit. Cæterum à Joanne fratre Edzardi, tum à populo Embdano fœderis Belgici amante detectum, malis Roblesij artibus ludicros rerum exitus rependit. Ita lacertos per omnia inferioris Germaniæ spatia moventem Requesentium fatale magnis consilijs impedimentum cita mors occupavit. Quippe Bruxellis acuto & pestilenti morbo correptus, irritâ medicantium curâ non designato successore exspiravit. cIↃ. IↃ. LXXVI.

Requesentius moritur.

Scribunt autores eunti in Belgicam Requesentio id potestatis à Philippo datum, cæterum præcipitis mali importunitate, compedito vocis officio & alienatâ mente Philippi mandatum & ultimæ voluntatis arcanum non explevisse. Unde regias provincias domesticus mœror publicusque simul luctus frequentavit, cum essent qui crederent Requesentium longioribus vitæ spatijs servatum compresso fœdere & debellatis partibus præconceptam Philippo imperij imaginem daturum fuisse. Quod omnino absimile à vero illis temporibus non fuit, cum in annales relatum sit, post dimissos ex Angliâ Legatos nudam auxiliorum pollicitationem ferentes, fœderatis gerendo ferè bello invalidis, Principem Aurantium & prudentiores de committendâ classibus gente transferendisque more majorum alium in orbem colonijs cogitasse. Dein uxoribus liberisque in classem impositis submergendæ patriæ consilium cæpisse, quo perforatis aggeribus diductisque ac laxatis aquarum catarractis lustrum furoris ulteriorique sævitiæ materies immanissimis hostibus adimeretur. Quorum potentiam fatalibus decretis & cœlestium rerum lege compressam fuisse mihi haud dubium est, Requesentiumque, quo fessæ res interregno respirarent, non destinato moderatore & arbitro repentinâ morte sublatum. Itaq; rex Philippus, auditâ ex litteris Concilij status, Requesentij morte perculsus, publicam fatorum inclementiam privato vulnere non dissimulabat. Unde per Philippi aulam, obturbato rege, mœstum silentium notabatur, quod in omnem Hispaniam cum famâ Requesentij mortis proserpens acerbitatem funeris indicavit. Quippe innuebant Ducem Philippo regi fidum, nec gerendis rebus imperitum in ipso potentiæ fastigio ac cursu rerum extingui, præconceptamque opprimendarum partium spem tanti capitis jacturâ & interitu confundi. Quare Philippus, ne in confusionem Belgicæ res ultro turbidæ irent, omne quod Requesentius usurpaverat imperium in Concilium status Belgici rejecit, litterasque hujusmodi in provincias expedivit.

Mæror ob mortem Requesentij.

Consilium Aurantij.

Philippus regimen Belgij Concilio status decernit.

Ereptum fato REQUESENTIUM *provinciarum Belgicæ ac Burgundiæ Præsidem accepi. Neque parum indolui eâ temporum ætate extinctum, quâ civilibus armis finem & terris meis pacem fore omnia & mea consilia promittebant. Et quoniam fides procerum Concilij status mei integra & incorrupta semper fuit, ita non dubito, quin quæ divino nomi-*

CIↃ. IↃ. LXXVI. *ni, Romanæ religioni, meo & provinciarum bono posthac inservient, ultro facturi sint. Quare Principatus mei per provincias vim, quam resolvi non volo, illis demando, dum regiæ stirpis Principem ad vos mitto, qui meo nomine regundis provincijs præsit. Itaque jubeo ut omne obsequium Concilio status, velut mihi, præstetis, faciatisque quæ stabiliendæ Romanæ religioni, quieti & paci publicæ expedire censebitis. Quod si feceritis benè mecum actum erit, apud quem magna fidei vestræ & obsequij ratio est.*

Sic turbidum impurumque Belgicæ corpus, quod tot Proregum moderamini à Philippi regis è Belgicâ excessu paruerat, pluribus rectoribus commissum. Unde lentius mox languidiusque bellum, cum essent qui exitialium furorum pertæsi, validâ ac stante peregrini militis ac dominantis licentiâ, ultimum exitium infœlici patriæ præformidarent. Neque alio Elisabethæ Anglorum reginæ consilia spectabant, quam, ut salutari providentiæ lege morte Requesentij unius dominatu finito, plurium lenitate molliora tempora pacem aut armistitium largirentur. Igitur gratulari clam insperatæ fœlicitati, quæ occasionem & fortè materiem sopiendo bello dedisset. Eadem ratione Requesentij exitum fœderati interpretabantur, illius occasu benignum sydus Belgicis terris illuxisse. Quippe amoto capite & principe rerum regius miles in seditionem provolutus parca stipendia spontaneis flagitijs & ultrò nasciturae insolentiæ obtendebat. Unde odia Ordinum in Hispanum militem nata, cujus primo, velut funesti ominis, in provincias ingressu ruptam civilem concordiam & specie præsidij destinatum bellum recordabantur. Sic magnam rerum conversionem, ut solstitia syderum, Requesentij exitus trahebat.

Bartoldus Entenius copias contrahit in Scellingiâ. Mox Bartoldus Entenius Menthedanus, potestate jam ante ab Aurantio Principe acceptâ, habendis Albim intra & Visurgim delectibus incubuit militemque fœderatorum & sacramento autoratum classi imposuit. Locum vero habendæ recensioni Scellingiam insulam designavit, quæ ab occasu Flevi fluminis ostio, ab ortu sinu Amelandico clausa, meridiem ac septentrionem versus Germanico mari aut latissimis æstuarijs alluebatur. Quarum rerum famâ in Frisios qui Scellingiæ insulæ objecti sunt perlatâ, *Roblesius classem armat.* Gasparus Roblesius inter otia & securitatem agens, actuarias naves una cum triremibus instrui fecit, completasque classiario & juxta suæ legionis milite mari immissas versus Scellingiam duxit. Cæterum comperto validam Entenio manum, tum in proxumo auxilia cœpto destitit classemque triremium Harlinganum in portum subduxit. *In portum subducit.* Jam enim Sonnoius minori Frisiæ Præfectus & Gualterus Hegemannus, (qui trium insularum Texaliæ, Wiringiæ & Flevolandiæ potiebatur) Entenio auxilia destinaverant omnemque illam oram, Germanico mari objacentem mutua ope tuebantur.

Entenius mari dominatur. Itaque factum est, ut Entenius nullo obturbante copias per insulam lustraret collectamque Bremæ & minores per Frisios viginti octo navium classem Frisicis æstuarijs immitteret. Sic florente fœderatis velis mari magna majorem per Frisiam trepidatio fuit, auctis sensim populi Præfectique pavoribus, quod adpulisse classis haud procul Oostmahornâ Dongrico in littore non fictis rumoribus diceretur. Ibi Entenius loci non ignarus, quem ad confluentes Eæ, tum Collumanos

Lavica-

Lavicanoſque ſinus gerendis rebus opportunum delegerat, militem ex- cIↃ. IↃ.
poſuit modicumque editæ continentis ſpatium tumultuario opere cir- LXXVI.
cumduxit. Unde Robleſius ſparſas per præſidia cohortes raptim colle- *Robleſius*
git plebemque agrariam habendis cohortium ſupplementis veterano mi- *cum Ente-*
liti immiſcuit. Mox feſtino itinere Doccomium dein Ooſtmahornam *nio decer-*
duxit longâque velitatione ab ortu Solis in medium diei factâ, locum *tat.*
naturâ & ex arte ab Entenio munitum irrito conatu & ſuorum clade oppugnavit. Quinquaginta aut ſexaginta è Robleſianis illo conflictu cecidiſſe annotatum invenio multoſque ſaucios percurandis vulneribus Doccomium abductos.

Quare Robleſius ſuorum cæde & repulſâ exardeſcens equitum peditumque dein ruſticæ plebis auxilia, quæ ad mille & C C. collegerat, in caſtra evocavit retentatâque machinis munitione, poſt inſultu repetito, majore cladis & fugæ infamiâ rejectus eſt. Igitur alio conſilio rem orſus Entenium objecto novo opere clauſit firmatiſq; caſtris commeatum intercepit. Entenius vero, etſi diſcrimen expenderet, ita ſo- *Entenius*
lutionem obſidij aliunde ſperabat, Didericumque Sonnoium aut auxi- *obſidetur à*
lia miſſurum aut ex condicto copijs adjutum in provinciæ fines qua *Robleſio.*
minores Friſios ſpectant retrahendo ab obſidione Robleſio irrupturum. Jam enim Robleſius per omnem littoralem tractum præſidia militum extenuaverat Slotanæque ac Lemmeranæ munitiones ſolis civium excubijs aſſervabantur. Cæterùm Sonnoium alijs rebus Aurantius tum deſtinabat. Itaque Entenius datis ad ſocios litteris de commeatu ac ſtipendijs monuit, quo ſacramenti pretium miles acciperet corporumq; robur, præ inediâ aut parciore victu langueſcens, neceſſariâ & utili alimoniâ obeundis munijs refocillaretur. De ſe vero fidem faciebat Entenius non facturum hoſtibus loci copiam, quamdiu ſpiritus & vita ſupereſſet, quin malle fortem animam honeſtâ & imitandâ poſteris morte ponere, quam excedere munitione ſi æs militum & annona ſuppetant. Cæterum inania Entenij ad ſocios adhortamenta & conſilia fuere. Itaque deſertâ cum ſuis (quos mille & ducentos fuiſſe Stauri-us ſcriptor Heymannus ſeptingentos notat) munitione, ſuæ & commilitonum incolumitati proſpicere coactus eſt, quos in diverſa per defectum æris & annonæ ſparſos annales tradidere. Adeo præconcepta magnarum rerum conſilia ſperati ſæpe exitus deſtituunt. *Aggeri*

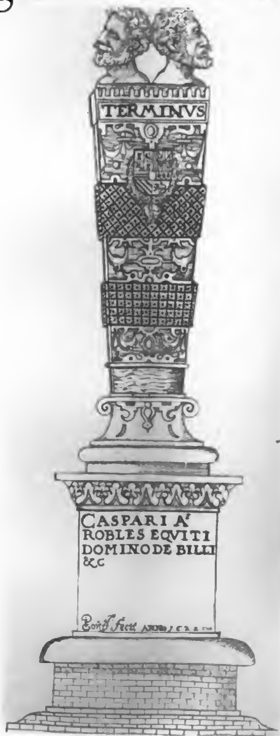
Mox Robleſius diſſipatis partibus & fugato Entenio, ad pacis otia *marino mo-*
& ſtudia converſus, marino aggere, quo Weſtergoos adverſum injurias *numentum*
Oceani clauſerat, finem impoſuit ſuæque induſtriæ æternum famæ mo- *ſtatuum.*
numentum decerni paſſus eſt. Quippe ſuo conſilio legem iſti elemento impoſitam intra ſe gloriabatur quod naturâ ſui & lapſante in depreſſa humido ſive lunari aut diurno æſtu concitatum, per tot ſæculorum ætates damna & clades Friſicis terris invexerat. Sic populum plurimum diſcordem & ſua ad commoda tardum aſperis juſſibus flexiſſe, ut viritim ad erigendam validiſſimi aggeris molem tanquam reſtinguendum ad incendium concurreret. Defoſſa tantis terrarum ſpatijs prædia & colonorum ac vectigalium diſpendia ac querimonias placaſſe, monſtratâ rei neceſſitate & ultimæ continentis ac naturæ velut finem tam neceſſario opere muniendum. Hoc ſolo perpetuæ gentis ſecuritati &

 ſuæ

CIↃ. IↃ. LXXVI. suæ famæ consultum, quâ Caroli Philippique Præfectorum gloriam veris & sempiternis laudibus superasset. Victurâ haud dubiè, quamdiu natura rerum aut mari limes sit. Quamobrem aggere marino ad finem perducto, è Senatu regio Adrianus Vastartius & Ioannes Carolus Harlingam profecti, monumentum in ipso littore erexere, quod effigie TERMINI maritimis mediterraneisque Westergois limitem daret, omnemque in posterum reficiendi curandique aggeris litem amoveret.

Scribit M. Heymannus duodena ex coctili latere millia fundamento substrata columnamque supra aggeris marini superficiem in viginti pedum altitudinem exsurgere:

Effigies MONUMENTI.

INSCRIPTIO TERMINI HÆC ERAT. cIↄ. Iↄ. LXXVI.

Versus Occasum.

CASPARI A ROBLES EQUITI, DOMINO DE BILLI, &c. FRISIAE, GRONINGAE EJUSQUE TERRITORII AC ADJACENTIUM GUBERNATORI, QUOD HANC PROVINCIAM, PRAETER ARMA, CONSILIIS ET MUNIMENTIS JUVERIT, AC INTER CAETERA, AGGERE IPSIS KAL. NOV. M.D.LXX. FUNDITUS EVERSO, AMPLISS. D. VIGLII ZUICHEMI, PATRIS PATRIAE, AUXILIARIBUS OPERIS ET ADHIBITIS IGRAMO AB ACHELEN PR. ADRIANO VASTAERT, PETRO FRITTEMA ET IOANNE CAROLO SENATORIBUS, CONCILIORUM SOCIIS, NOVUM MARIS PROPUGNACULUM, SUMMO LABORE, VIGILIA, ET CELEBRITATE, DECRETIS QUOQUE, ET DE SUO PERSOLUTIS DILIGENTIAE PRAEMIIS, TRIBUS PLUS MINUS MENSIBUS À FUNDAMENTIS EREXERIT ET AD SUMMAM MANUM PERDUXERIT ATQUE HUNC LAPIDEM SUBLATIS CONTROVERSIARUM LITIBUS TERMINUM ESSE VOLUIT, GRATUS PROVINCIALIUM ORDO OB REM PRUDENTER BENE ET FIDELITER GESTAM, DE SE AC DE REP. OPTUME MERITO.

Versus Meridiem.

ANNO M. D. LXXV. DIVISUS EST AGGER IN DUAS PARTES, QUARUM AUSTRALIOR MARITIMIS CESSIT, DEPUT. THOMA HIDDIO, SIXTO NICOLAO, PRAE. HECTORE DEKÀMA, HERONE OCKINGHA, ULPIO HIDDAMA, VITO CAMMINGHA, DOTHIA BONGA, GERRARDO ABBAEQ ET LOLLIO OCKINGHA.

cIↄIↄ. LXXVI.

Versus Ortum.

ANNO M. D. LXXVI. XIX. IUL. M. ADRIANUS VASTARTIUS, ET D. IOANNES CAROLUS FISCI PROCUR. PRIM. COL. LAP. POSUERE, PRAES. IOANNE GULIELMIO ACTUARIO.

Versus Septentrionem.

ANNO M. D. LXXIV. AGGER FIERI COEPIT PRAEF. AGG. RUARDO ROORDA ET MEDITERR. DEPUT. FRED. OFFENHUS ET SIRIACO SIRIACI, DELECT. VERO AD BOREAL. AGGERIS PART. ERIG. TITO A CAMMINGHA VICE-PRAEF. HESSELO AB HANIA, EDONE GERBRANDA ET HANSONE ROORDA.

Reperio in actis publicis aggerum à Bildâ Maccumanas ad catarractas longitudinem 6325. pert. & 6. ped. curiosè supputantibus annotatam maritimisque Westergois 4744. pert. & 1½. ped. & in ijs Lidlumanis cœnobitis, mediterraneis 1581. pert. & 4½. ped. obvenisse. His quoque sustinendo aggeri 24895. maritimis 8163. florenos aureos colligi ideoque fieri ut maritimis florenus aureus 6. ped. 10. dig. mediterraneis 9. dig. præstet.

Suplicatio VVestergoorum.

Quo sumptuoso aggerum opere, ut Westergoorum præcipuè res lacerabantur, ita omnem provinciam continuæ exactiones exhauserant. Quare amovendis importunis in posterum tributorum flagitationibus Philippum ad Regem supplicatio decreta, quâ Ordines Frisiæ servitutis suæ & insolentiæ peregrinorum pertæsi lenius ex sacramento Philippi imperium & Concilium status orabant. Neque inania legationi auguria & vanæ spes captabantur, amoto pridem terris Requesentio & plurium regimine etiam Philippi rescripto, per provincias instituto. Unde ocyus è Frisicâ Nobilitate Valerius Cammingha, qui ab eâ legatione non diu superstes fuit & Hero Ockingha cum fiduciarijs litteris mandatisque Bruxellas missi, quibus querimoniæ oppressi juris & violatarum conventionum continebantur.

Valerius Camningha & Hero Ockingha Legati.

Non eâ quippe conditione cum Hispaniæ Principe depactos, ut tabulæ pactionum subverterentur modumque ac limitem transgressa potestas patientiâ populi ad licentiam dominantium abuteretur. Assignatum Cæsari CAROLO *patrimonium, adjecta ordinarijs largitionibus honoraria, ne præceps & ultro per-*

perdendis rebus se ingerens confusio, negatis rerum subsidijs consilia Principis perverteret. Vbi vero modum res excessêre etiam obtestationibus usos, suo tamen in Principem affectu novâ liberalitate accisum & tenue ærarium sub uvisse. Sic ante annum semestri spatio triginta tria carolæorum millia corrogasse, non eâ mente, ut nova tributorum genera è facilitate gentis nascerentur, sed ut expleta semel dominantium cupiditas satiaretur. Post singulis lunaribus mensibus octo millia æris importunè poscentibus concessa menstruasque pensiones, non integro anno, in centum & quindecim carolæorum millia excurrisse. Adhac commeatum, currus, navigia, plebi populoque passim per agros extorta, quo in ultimam egestatem aut onera provinciales detruderentur paucorumque potentia & opes cum multorum paupertate aut servitiò increscerent. Ferendis gravioribus tandem incapaces factos. Quippe angusto limite clausam provinciam & non semel inundationes suarum terrarum perpessam, incolarum fugam aut promptissimam egestatem minari. His miserijs partium arma & civiles discordias accedere. Quippe regi rebelles in provinciam irruere deprædari obviâ. Nec quari his omnibus remedia, sed fomenta. Adeo certè ut conferendis in regium militem stipendijs privatæ opes non respondeant. Itaque rogare, ut regis patrimonium, isti rei CAROLO *Cæsari decretum, applicari stipendijs militum curent gravatumve nexibus ære alieno liberent. Posse scilicet creditoribus regijs alia pignorum dari. His addebant* ROBLESIUM *ipsum actione crediti de septem millibus & sexcentis carolæis conveniendum, exhausto ærario & attritis privatorum fortunis, quas miles aut prædo sustulisset. Quare decreto Concilij status dimittendum militem aut cohibendas tribunorum imperijs grassationes esse, ne quid damni posthac per provinciam faciant abstineantque alienis.* CIↃ.IↃ.LXXXI.

Hæc LEGATI.

Quæ à Consilio status pronis animis accepta, hoc rescriptum nomine PHILIPPI impetravere. *Responsum Concilij status.*

Nihil carius sanctiusque sibi fore, quam pacem Frisicis terris sopito bello reddere. Cæterum quoniam motus adhuc & arma vigerent, dimitti exercitum non posse. Sopiendis vero turbis regem PHILIPPUM IOANNEM AUSTRIACUM *fratrem suum destinare, facturum haud dubiè quæ è re provinciarum viderentur. Daturum quoque operam ut patrimonium regis à populo Frisico olim Cæsari concessum, à nexu creditorum liberetur censusque Principis & vectigalium agrorum reditus veris usibus serviant. Qui etsi solis Frisijs & eorum commodis applicati non sint, tamen haud dubiè majora ordinarijs rerum proventibus impendia* PHILIPPUM *Regem sustinuisse. Quem inter & populum Frisicum, si quid litis controversiæve subortum esset, quod aut jus patrium, aut privatorum damna spectaret, id pro occasione compositurum daturumque, litteras ad Præfectum & Tribunos cohortium, coërcendæ insolentiæ & ne publica gentis quies obturbetur.*

Hæc CONCILIUM STATUS.

Igitur à Concilio Status litteræ ocyus in Frisiam ad Senatum regium datæ, quibus Senatus regius, Philippi Regis nomine, patrium populi jus & immunitates, sartas tectas curare asperrimo rescripto jubebatur. Unde & à Senatu regio Edicta in omnem provinciæ oram

 missa,

CIↃ. IↃ. LXXVI. missa, popularium legum & juris antiqui fidelem observantiam agrariis Prætoribus inculcabant, ac ut Frisij scripto majorum aut Saxonico jure, quod Carolus Philippusque confirmassent, ita petentibus Legatis regerentur. Cæterum Requesentio Gubernatore vitâ functo, velut soluto disciplinæ censore, regius miles per provincias lasciviens omne in flagitium effundebatur spretisque Præfectorum Tribunorumque imperijs ac simul precibus residua stipendiorum, mercedem exercitæ virtutis poscebat. Sed ærarium tenue, divisa procerum consilia, tum expilatæ attritæque populi opes subitaneis sedandarum legionum remedijs destituebantur. Itaque sectiones passim opulentissimarum florentissimarumque urbium institutæ fœdæque populi strages tum matronarum ac virginum stupra habebantur,

Haud dissimulante Concilio status, non servitijs ministerijsque regijs, cæterum vastandis perdendisque rebus Hispanicas legiones & earum licentiam ali. Igitur Edicto Concilij status, quod jure atque autoritate Principis tum valebat, regis & provinciarum hostes judicatæ mandatumque Præfectis cæterarum legionum, ut mobiles animos & in pejora more mortalium pronos militari disciplinâ coërceant abstineantque societate Hispanicarum seditiosarumque legionum avertendis provinciarum incommodis de communi consilio corrigendâ. Quare augendis populi procerumque in Hispanos odijs adhibita fomenta, obnitentibus econtra Hispanicarum legionum Præfectis fidem suæ gentis apud Philippum regem contrarijs persuasionibus tueri. Unde æmulatio procerum, etiam in ipso Concilio ac Senatu discordiam, vim discordia traxit. Quippe Concilio status militari manu obsepto & custodiæ dato pro animorum captu, ut solet rebus turbidis, varie & acerbè adversum externæ dominationis intolerabilem licentiam differebatur & quod Hyeronimum Rodam obscuræ originis & gentis Hispanæ in Concilium status adscitum, ad usurpandam regiam autoritatem & vim principatus præceps & cruda ambitio compulisset. Sic emuniendis hinc inde partibus quæsita concilia miseras provincias diversis factionibus laceravere.

Itaque missus in Hispaniam Legatus, qui Edicti rationem excusaret ostenderetque Hispanicas legiones seditionibus involutas paci & quieti publicæ obstare. Datæ quoque Maximilianum ad Cæsarem à Concilio status litteræ, quibus de miserijs decennalium bellorum & nefariâ Hispanorum per Belgicam dominatione querebantur.

Litteræ à Concilio statûs ad Cæsarem datæ.

Polluta sacra ac profana ab ALBANI *in provincias ingressu, & cum patientiâ populi (etiam ad aspera & immodesta per reverentiam* PHILIPPI *regis conniventis,) furorem istius gentis increvisse. Vastatos agros, florentissimas urbium occupatas ac direptas, necatam aut oppressam nobilitatem, provinciales non unâ strage deletos, tum violatas stupris matronas virginesque obtestabantur. Nihil intactum Hispanicis furoribus fuisse. Itaque naturæ sanctissimâ lege & gentium usu fultos adversum eam colluviem arma induisse, ultimum exitium & peiora adhuc scelera provincijs minitantem. Nec privatâ adhuc potestate usos, cæterum, durante post mortem* REQUESENTII *interregno, regundis provincijs à* PHILIPPO *rege suffectos, hostium loco habendos publico decreto censuisse. Neque aliâ de causâ quosdam dignitate & Concilio Status movisse, quam quod fomenta Hispanicæ insolentiæ* com-

contulissent vimque decreti de reprimendis Hispanis præfervidis studijs impugnaßent: Sic remoras pacis & omnium fœderum fuiße. Inde suspecta H Y- cIↄ. Iↄ. LXXVI.
ERONIMI RODAE *& aliorum consilia usurpatamque superbè potentiam aversatos. Spectaße sigillum regium privatâ* RODAE *autoritate æri incisum & mandatis suffixum. Adhæc sollicitatas ab eo in exitium provinciarum Germaniæ legiones & in societatem consiliorum pertractas, quo eum ambitiosa dominandi cupido armis innixa ad fastigium summæ potentiæ aut imaginem regni eveheret. Adultis viribus ac magnitudine rerum fœdius adhuc regnaturum fuiße. Itaque stitiße adolescentis imperij cursum & ex officio & jurisjurandi religione cavisse; Ne quid detrimenti. Sic delectus à Concilio Status per provincias decretos, sic implorata provinciarum auxilia, ut inculpatæ tutelæ locus esset & ut exacto diuturni Hispanicique furoris circuitu, certior ad sanciendam pacem etiam inter media arma regreßus esset. Igitur magnum æternumque numen, tum Cæsarem Principesque obtestari, non à Romanâ Catholicâ religione, non à* PHILIPPO *rege desciscere, cæterùm arma sumpsisse frænandis Hispanorum furoribus valida. De regis vero ingenio in clementiam propenso se non dubitare, cæterum assentatorum aulæ præfectorumque per Belgicam falsis persuasionibus seduci, regiæ mentis integritatem non vanis indicijs ostenderet. Neque enim aliorsum tot litteras affectum pacis præferentes ad Concilium Status missas, quam in* IOANNE AVSTRIACO *optumæ spei Principe fratre suo se daturum polliceretur. Illius quoque adventum in provincias illorum consilijs trahi, qui secretis aulæ præfecti, &* PHILIPPO *familiares suo commodo an malitiâ ingenij pacem traherent, tantis studijs etiam optumo Cæsarum & Romano Imperio desideratam.* PHILIPPI *vero Regis præsentiâ jam diu ad eam perveniri potuisse, neque tam immodestè agente in provincijs arbitro rerum grassaturos Hispanos, quorum comminationibus peiora obnuntiarentur. Igitur desperatione rerum manum clavo admoviße, ne præcipiti ruinâ Belgicæ & simul Germaniæ res traherentur. Illam quippe ex hoc etiam bello incommodum sentire, imminutis portorijs telonijsque ac omni commercio inter utrasque nationes impedito. Majora damna, nisi Hispanicæ gentis furores sistantur utrisque imminere. Neque enim ante quieturos Hispanos, quam post subactam oppressamque Belgicam Germaniæ etiam Imperium suis regnis adjecerint. Itaque Cæsarem patrocinium rogare ac ut sub pœnâ banni Romani Imperij, Germanicarum legionum Præfectis mandet, ne seditiosis Hispanorum legionibus se socient, cæterum ea agant, quæ sacramenti militaris religio & in provincias regemque fides exactura sint. Caveret quoque, ne adversum provinciarum Ordines arma ferant, fœderum jure, Germaniæ sociatos & singulari affectu in Cæsarem propensos.*

Hæc CONCILIVM STATUS.

Cæterum morbo & post morte Maximiliani Cæsaris, quæ mox subsecuta, omne imperatoriæ ad pacem intercesſionis subſidium interruptum est. Creditum fuit Maximilianum Cæsarem sive Mariæ conjugis, è quâ multam prolem sustulerat, sive reverentiâ Philippi, cujus affinitatem ex sorore traxerat, illectum, secreta animi dissimulasse asserendæque conscientiarum libertati pronum, domesticam & conjugalem concordiam nexumque regiæ propinquitatis salubribus consilijs prætulisse.

Notat

cIↄ. Iↄ. LXXVI. Notat in Apologetico Aurantius Princeps, eum ab Antonio Perennotto Cardinale Granvellano veneno tentatum, ac haud dubiè religionis suspectum penetralibus pectoris sensa animi post occultasse. Addunt alij à Concilio Status litteras quoque ad Gregorium XIII Pontificem datas, nefarias Hispanorum per Belgicam actiones detexisse, suisque in Catholicam Religionem studijs eidem Gregorio Pontifici commendatis, intercessionem apud Philippum Romanæ Sedi orasse.

Rudolphi filij in Imperio successio. Mox Rudolpho II. Cæsaris Maximiliani primogenito suffragijs Principum Electorum Ratisbonæ in Comitijs ad Imperium evecto, quicquid Belgicæ paci morte optumi Cæsarum decesserat, successione filij repositum censebatur, præsagientibus prudentioribus traducem illum & pacis amantissimum Maximiliani spiritum, haud dubiè natalitiâ propagine in Imperatoriam sobolem transfusum. *Ejus in Belgicam data littera.* Ubi vero Rudolphi Cæsaris litteræ jam Imperium capessentis in Belgicam perlatæ, majorem certioremque fiduciam procerum mentes mox concepere. Iis namque rescribebat Rudolphus tarditatem responsi Sacratissimi patris morte stetisse seq; funesto illius ex his terris excessu, sepositis velut rerum & Imperij curis, solam ultimæ pietati sollicitudinem aluisse. Signandum fuisse acerbo luctu patrium funus, desiderato capite & carissimo pignore Imperatoriæ domui subducto. Restituta vero mente aut saltem allevatâ, nihil sanctius cariusque habuisse, quam ut, imitatus patrem cœlo transcriptum, eadem restaurandæ per infœlicem Belgicam pacis consilia susciperet. Itaque legatos propediem ad Imperij Principes, dein in provincias missurum, quo æquis conditionibus diuturnum & funestum bellum stabili pace finiatur. Hoc tantum optare, ne quid novi interea Belgæ moliantur documentumque ostendant patientiæ, dum imperatoriæ legationis & simul consilij fructum ferant. Cæterum increscente Legionum insolentiâ & Concilio Status majoris mali metuente, ineundi Fœderis negotium maturatum, ne omni tandem exercitu seditione velut tabe infecto; Belgicæ imperium patribus Ordinibusve provinciarum subtractum, externis legionibus traderetur. *Seditiones militares per provincias gravissime.* Quippe Edictum, quod frænandis per provinciam grassatoribus & reprimendis seditiosis Requesentius perscripserat, militari insolentiæ fomenta commodabat contumaciâ humani ingenij, velut jussa respuentis & ne Requesentius populi gratiam cum odio & per sanguinem militum mercaretur. Eo namque Edicto, ut plebi agrariæ se armandæ adversum omnem vim & insolentiam potestatem fecerat, ita impunitatem quoque factis Edicto adjunxerat, si fortè legitima defensio ex injuriæ magnitudine & desiderio conservandarum rerum nata militari cæde vindices insolentiæ dexteras imbuisset.

Tradunt autores, flectendis tumultuantium consilijs, ad ultimum & quæsitum olim sedandis castrorum præsidiorumq; seditionibus remedium, *Obstantibus nequidquam ipsis Ducibus.* ipsos Duces processisse, quo ad concionem & tribunal imperatoris vocatos majestas imperantis aut horror monstratæ fœditatis & exprobati furoris coërceret. Adhæc pericula seditionum & in quæ malorum eruptura forent inter miserationem, indignationemque Ducum repetebantur, tam invalidâ eorum authoritate, ut, quod reducendis ad obsequia animis dictum credebatur, incremento furoris apud oblitas sacramen-

menti legiones cederet. Itaque nec Hispanici nominis aut sanguinis obtestatio, non in regem fides, non commemoratio pristinæ virtutis quid valebat & quod soli terrarum gentiumque domitores præclara facinora fœdis criminibus polluisse in tanto rerum discrimine redarguerentur. Interesse regis sui quam maxumè ut ad sanas mentes, ad memoriam sacramenti redeant, quod violari non nisi perduellibus posset & quod in tanto gloriæ & secundarum rerum cursu speratos belli exitus & laudatissimum finem moraretur. Non defore Philippum regem officijs suis, cæterum daturum operam ut ex sacramentis stipendia ex virtute gloriam habeant. Quæ singula etsi ex vero dicerentur, à contumacibus & imperia detrectantibus rejecta imminentia mala & præteritis graviora urbibus ac provincijs minabantur. Igitur avertendis incommodis ad Principem Aurantium litteræ à Concilio Status datæ, quæ æquissimas fœderi conditiones, nec dolosis artibus involutam pacem offerebant. Aurantius vero, ne quid fœderatos Ordines celaret, eos istius rei certiores fecit deque mittendis ocyus ad se & deïn Gandavum Legatis commonuit. Suspectam quippe eo in negotio cunctationem esse, ad quod optumi mortalium duce naturâ traherentur. Posse fœderatos, proclivi in concordiam Concilio Status & exercitu regio seditionibus involuto, honesta & utilia Fœderi pacisci. Neque enim dubitare se, quin ista procerum congregatio divino nomini gloriam, securitatem provincijs datura sit. Hoc vero monere, ut pacis negotio intenti de bello cogitent. Instabili scilicet potentiæ semper socordiam nocuisse. Sic Bredano conventu securos & fiduciâ sui subnixos magnis periculis subfuisse. Corrigenda supina consilia esse nec fidendum hosti, qui pacis umbrâ bellum velet. Hortari insuper Fœderatos, ut Frisios cæterosque vicinos durioribus adhuc Præfectorum imperijs parentes ad subvertenda externæ dominationis subsidia instigent novisque societatibus avidum libertatis populum sibi devinciant.

cIↃ.IↃ.LXXVI.

Litteræ Concilij status ad Aurantium de fœdere sanciendo.

Aurantij de eo rescriptum ad Ordines fœderatos.

Itaque Fœderatorum Legati ad XIV. Kal. Novemb. diem Gandavum perrexere, exceptique magnâ comitate à cæterarum provinciarum Legatis è primoribus hunc in modum differentem audivere.

Fœderatorum Legati Gandavi cum reliquis conveniunt.

Oratio Concilij status.

Miserijs nostris, LEGATI, ut sæpe modum, ita finem poposcimus. Cæterum remedia quæ nostris malis debebantur, aulæ moribus protracta aut per improborum artes intercepta mansere. Longiores moras ferre nostra imbecillitas non potest, postquam ut in impuro morbidoque corpore mala ex malis increvere. Partium armis tot annis attritos ipsa etiam præsidia seditiosæ legiones consumunt. Sic sacramenta, quæ tutelæ & incolumitati nostræ Hispanus miles dixerat, nostro exitio usurpat. Vastatis Trajecto & Antverpiâ civitatibus Scaldim atque Mosam flumina nostro sanguine infecit. Itaque adversum conflugem istam arma decrevimus, delectibus provincias munivimus. Vnum tantum restat ut in Fœdus coëamus. Inde Bredano conventu de exturbandis peregrinis copijs & convocandis provinciarum Ordinibus eorumve Legatis consultavimus, quo Philippo regi ditiones suas, nobis religionem & patriam, utrique quietem daremus. Cæterum conventus iste inquietudine & contumacia illorum tum diremptus, qui nullâ cadentis patriæ miseratione pati & ferre extrema, quam insurgere adversum vim & in-

CIↃ. IↃ. LXXVI. *juriam dominantium malebant. Nunc vero quoniam seditiosis Hispanorum legionibus bellum indiximus & convocandos provinciarum Ordines censemus, hoc agamus Legati, ut reperito Bredani conventus negotio mutuâ concordiâ jungamur. Solum illud adversum omne insolens munimentum. Nos mandata nostra, quæ* PHILIPPI *Regis nomine gerimus, nos officia nostra pollicemur, daturi omnem operam ut ex civili bello domesticam pacem feramus. Rogamus interim magnum illud & cœleste numen, ut nostro conventui & institutæ actioni præsit.*

Ad ea Fœderatorum LEGATI.

Fœderatorum responsum.

INfœlicis belli diu pertæsi pacem jam ante ex Bredano colloquio præconceperamus. Cæterum nec illud beneficium divinitus aut fato accipere, nec nostris consultationibus impetrare potuimus, etsi æquissima quæque nostris in pacem desiderijs obtenderemus. Nunc vero jussi sumus ex formulâ mandatorum nostrorum ijsdem postulatis & conditionibus insistere nostraque consilia sancienda omnino paci adæquare. Itaque nec elabi occasionem nostris votis sinemus, ne videamur ore tenus pacis studia professi animos habere à communis concordiæ curâ alienos.

Tum fiduciarijs litteris tabulisque mandatorum recitatis, armistitium decretum.

Legatorum utrinq; Nomina.

Inter Legatos vero Ordinum Generalium Joannes Lindanus Antistes D. Gertrudis apud Lovanienses, Gistenius Antistes D. Petri Gandavi, Matthæus Abbas D. Gislenij, Episcopus Attrebas, Joannes Mollius, Franciscus Halevinus, Carolus Gaverus Equestris Ordinis, Elbertus Leoninus Jureconsultus & LL. Professor, Petrus Beverius Consiliarius Flandriæ, Quintinus Pratius Scabinus Bergensis, & Joannes Pennantius à Secretis fuere.

Principis vero, & Fœderatorum nomine, Philippus Marnixius Sanct-Aldegondius, Arnoldus Dorpius, Gulielmus Zulenius Armigeri; Adrianus Mylius, & Cornelius Coninxius Principis Consiliarij, Paulus Busius Advocatus Hollandiæ, Petrus Rijckius Prætor Vlisinganus, Antonius Sikelius Consiliarius Zelandiæ, & Andræas Junius Consul Middelburgensis erant.

Fœdus inter partes ictum, quam Pacificationem Gandavensem dicunt Iohannis Austriaci in Belgicam adventus.

Qui paucorum dierum conventu acto, ne quid mora damni aut ulterioris incommodi daret rebus per provincias lubricis & solutâ legionum disciplinâ, VI. Eid. Nov. fœdus icere, præcipitatis haud dubiè magnarum rerum deliberationibus, quod direptam & exustam ab Hispano præsidio Antverpiam non inueri rumores nuntiarent. Mihi verisimile est progresso jam Luxemburgum Joanne Austriaco & Philippi fratre notho, Legatos negotium maturasse, ne forte novus Princeps pro Philippo imperium adeptus suæque gloriæ & fortunæ nimium indulgens acta Ordinum & simul consilia ineundi Fœderis subverteret.

Notant Scriptores, eo ipso Hispanici furoris per Antverpiam die (quem in priduanum Nonarum Novemb. diem incidisse Staurius Scriptor refert) Joannem Austriacum Luxemburgum advenisse funestisque auspicijs damnatâ luce provinciarum fines ingressum, infœlicis imperij triste præsagium edidisse. Ego existumo, quod regio comitatu, dissimu-

simulato nomine celerrimo itinere processerit, cum clandestinis quæ ferebat consilijs & brevissimæ dominationi non incertum omen attulisse. Quare prodigioso coëuntium procerum assensu leges Fœderi scriptæ. Iis cautum fuit.

Vt omnium offensionum injuriarumque, quæ ex turbis Belgicis ortæ forent, oblivio esset. Fœdus utrinque sartum tectum maneret exterminandisque omni provinciâ Hispanis cæterisque nationibus mutua auxilia & tributa præstarentur. Ordinum generalium post ejectos provincijs peregrinos conventus haberetur, quo de publicis privatisque rebus, negotio Religionis, restitutione locorum, arcium ac commeatuum disponant. Commercia per provincias tuta atque libera forent & ne vis aut injuria cuiquam è professione Catholicæ Romanæ Religionis sub pœnâ violatæ pacis publicæ fieret. Edicta Religionis ab ALBANO *publicata tamdiu cessarent donec Ordines Generales de ijs statuerent.* AURANTIUS Princeps *maris, tum Hollandiæ Zelandiæque ac sociarum ditionum Præfecturam teneret nihilque innovaret, præterquam assensu Magistratuum & priusquam de Consilio Ordinum aliter decernentur. Cæteræ per Hollandiam Zelandiamque urbes* Aurantij *adhuc imperio exemptæ tam diu sui juris essent dum ex pacto Fœderi se sociaßent. Captivi utrinque & in ijs* Comes BOSSUVIUS *nullo lytro, cæterum persolutis impensis dimitterentur. Edicta mandataque per* AURANTIUM Principem, *eius Senatum aut Magistratum ederentur approbarenturque, salvâ tamen magni Senatus authoritate, quem Rex daturus esset.* AURANTIUS *quoque, Nobilitas, privati in possessionem suorum bonorum mitterentur rescinderenturque acta confiscationum ex causa religionis aut armorum nata. Idem beneficij* Electoris Palatini *ad Rhenum conjugi* Brederodij *viduæ quoad urbem Vianam aliaque bona esset.* Burano Comiti *urbs, Castellum, agri deducto præsidio redderentur. Trophæa, statuæ, inscriptiones ab* ALBANO *erectæ, raderentur aut solo æquarentur. Vectigalia, portoria, decimæ, censûs, reditus non soluti, intercepti aut à D. Ioannis festo proximo in fiscum inlati, dominis aut cessionarijs cederent omnesque & singuli æstimatione damni dati singulas per provincias factâ, bonis suis liberè fruerentur. Donationes mortis causâ aut inter vivos præteritis aut exclusis suis hæredibus ex causa Religionis & turbarum factæ, nullæ & irritæ forent. Signati æris idem per provincias valor, stabiliendo fœderi & mutuis commercijs esset. De duarum expeditionum impendijs & ære alieno per* AURANTIUM *conflato Ordines Generales decernerent. Provinciæ quæ in partibus adversis ab hoc fœdere tamdiu excluderentur, dum ei se junxißent. Fœderis tabulæ utrinque intra mensem proximum subscriptione ac juramento firmarentur.* Leges Fœderi scriptæ

Quæ cæteras per provincias olim Burgundicæ domui parentes, decreta aut approbata, solos Frisios & Trans-Rhenum (Germaniæ ac Belgicæ limitem) sitas rationes non obligavere. Offerente velut fato, ut jure ac situ discretas gentes conditio adhuc temporum eximeret populusque per factiones & intestina arma, Principis imperio etsi deferentium vitio obstrictus, neglectis ulterioribus, quas jam ante Carolo Cæsare reprobaverat, cum Belgicâ gente pactionibus antiquæ libertati excusso per arma servitio redderetur. Etsi credam quoque fuisse, quos reverentia aut metus Philippi ab ineundâ societate deterruerit, frequentibus in consessu Ordinum Pontificijs, qui innovari statum provinciæ,

 damno

cIↃ. IↃ. LXXVI.

Rerum per Frisiam status.

damno ac infamiâ regiæ domus indignabantur. Quippe plurimus per oppida ac agros regius miles, valida Senatus autoritas, foris multitudo Exulum novandis rebus obstabant. Econtra minæ ac terrores, tum Senatus Edictis Philippi nomen præfixum instabile Roblesij imperium & lubricam populi fidem tuebantur. Quæ quoniam nec ipse Roblesius ignorabat, ita senescentem & mox occasuram dominationem violentis consilijs emuniebat.

Reperio in epistolâ incerti autoris III. Eid. Novemb. ad Martinum Nitzenium datâ, magna tum per Frisiam partium studia viguisse Deputatosque provinciæ, partim pro Roblesio & Senatu stantes, partim sacramento fœderis clam tractos discordibus consilijs egisse. Unde divisa & fluctuans Nobilitas, populus dubius atque discors erat, donec vertente ut omnia solet regiam dominationem fortunâ Gaspari Roblesij asperitas fatalibus rerum mutationibus obtenderetur. Quippe populum gravissimis Edictis aggressus, militem nova sacramenta poposcit, quo animos à Concilio Status alienaret præsidijsque civitatum ad stabiliendam potentiam uteretur.

Roblesius se Fœderi opponit.

Jam enim Gandavensi fœdere icto, & peregrinâ gente excedere finibus jussâ, suæ Legioni & simul imperio metuebat, ac ut florentissimarum ditionum intra Amasum & Flevum flumina Præfecturam adeptus tantâ fœlicitate fortunæ & possessione rerum exturbaretur. Itaq; relictâ Leovardiâ ordinatisque per Frisiam rebus in Translavicanos ac mox Groningam profectus est quo civitatem validam & multo opere ac castello regio munitam suis partibus adjiceret. Jam enim imminere isti urbi Concilium Status dicebatur, misso in Translavicanos Francisco Martinio Stella viro erudito & sagaci, qui querimonijs Translavicani populi mederetur animosque mobiles ac Roblesiani dominatus pertæsos, sacramentis Ordinum & societati Fœderis innecteret. Roblesius vero, etsi durioribus per Frisiam ac Translavicanos rebus decreto Concilij Status abstinere jussus esset, ita progressum fœderis omni conatu remorabatur. Quare Franciscum Martinium Stellam Legatum vinculis dedit asservatumque à Legionarijs suis, quo secretum Legationis extorqueret quæstioni subjecit. Cæterum Martinius, etsi violari jus atque autoritatem Concilij Status quereretur, ita tormenta interritus pertulit orisque facundiâ & tam tristis spectaculi miseratione militum animos inflexit.

Stella Legatus fœderis à Concilio status in Frisiam mittitur.

Capitur à Roblesio & torquetur.

Eius in tormentis animosa constantia, & Oratio de sua Legatione.

Non enim jure privati ingressum se provinciam ajebat, *cæterum mandata Concilij Status perferentem regiæ mentis & voluntatis executorem esse. Sic Concilio Status summam rerum à Philippo commissam, donec interregni tempus effluxeret provinciarumque moderamen regij sanguinis Principi obvenisset. Esse potestatis Ordinum aut Concilij lubricis temporibus & illo legionum furore urbes dubias & cum rep. nutantes regiæ fidei asserere. Fore alias, ut exercitam alibi terrarum ab Hispanis insolentiam Translavicani quoque sentiant, imperium Philippi durante bello & tot annis amplexi. Præcavendum esse ut provinciæ securitas, urbi Groningæ quies, populo concordia, militi stipendium sit, sine quo nec leges bellum, nec commeatum aut annonam exercitus habeat. Ita spectarent Hispanicas & Germaniæ legiones provincijs & regi graves, nullo duce, nullis tribunorum imperijs regi, cæterum perfidas & viles animas solis scelerum nutri-*

men-

mentis pascere. Impurum legionum corpus separandum ab integro fuisse, quod cIↄ. Iↄ. LXXVI.
mandatis Ordinum, aut Concilij status se permittens, stipendia subsidia vitæ & militiæ præmia, ex se ipso decus atque gloriam habiturum esset.

Quæ omnia Stellam Legatum advocato obligandis vulneribus, quæ à Roblesij manu acceperat distortique corporis lacerationibus Medico, Græcâ voce aperuisse autores tradunt ipsumque medicum ægri misertum, specie artis, uni centurionum Losio militique ad custodiam legati destinato, tanquam obsignandum fide arcanum commisisse. Creditum fuit spe stipendiorum & residui æris per Legatum Martinium factâ, plurimos mox militum in partem Ordinum inclinasse alienosque à Roblesio, quod nec opes, nec ærarium assignandis stipendijs haberet, efficacissimo deviciendis mentibus remedio victos, liberandi Martinij consilium cœpisse. Septuaginta in partibus fuisse autores tradunt. Quare Roblesius defectionem clam metuens, jurare in verba sua militem præcepit decimumque Kal. Decemb. diem isti negotio destinavit. Itaque omni præsidio in fanum Martino sacrum, si forte loci religione commoveret, convocato, pro concione sic locutus est.

Roblesius vult militem in verba sua jurare.

NON adsum, Commilitones, multa verba apud vos facturus. Cæterum non levibus periculis compulsus ad concionem vos voco, postquam experior Ordines provinciarum omne imperium ad se trahere, ac res novas moliri, connivente Concilio Status, quod REQUESENTIO *Proregi à Philippo rege suffectum, rerum ordinem distorquet. Vos vero scitote, Commilitones, eosdem Ordines speciosis promissis me hortatos, ut sacramentum mutarem descisceremque cum Legione. A quo consilio cum absim longius, non celo vos arcanum, censeoque è re Philippi regis & simul vestrâ esse, ut infidis temporibus novum mihi sacramentum dicatis, dum ex Hispaniâ percepero, quid* PHILIPPUS *Rex fieri velit. Neque enim momenta rerum, sine vobis geri possunt necessumque omnino est, ut vos regi fidos frequentesque sub signis habeam, ac ab Ordinum societate ac imperio alienos. Quod si meo æquius sanctiusque nonnullis vestrum videbitur, Commilitones, ijs suadeo hortorque ut secessionem faciant, signisque se subducant.*

Eiusad milites Oratio

Itaque tum stante concione prorupit, qui fandi veniâ à Roblesio impetratâ, exclamaret PRO SALUTE ET INCOLUMITATE ORDINUM VIVERE SE AUT MORI CONSTITUISSE.

Miles unus & alter novum hoc juramentum abnuit.

Thuanus refert Galterum quendam nomine subscribere formulæ jurisjurandi jussum, calamum in ignem adstante Roblesio conjecisse suosque commilitones dubios & inclinantes præclaro constantiæ & libertatis exemplo ad detrectandam servilis juramenti pactionem incitasse. Qui etsi missione acceptâ urbe ejiceretur, nihilominus subsecutæ mutationi pondus attulit militemque ultro turbidum & ancipitem suo exemplo instigavit.

Ex eo namque factum est, ut Losius cohortis tribunus novam sacramenti dictionem abnueret ipsoque Roblesio coram, novennale ad sacramentum Philippo regi præstitum egregio virtutis documento provocaret. Igitur Tribuno cohortis & mox manipularibus novam militiæ religionem aspernantibus Losianorum defectio secuta. Unde Roblesius

Losiana cohortis à Roblesio defectio.

CIↃ. IↃ. LXXVI

Quam ab alijs cohortibus deleri praecepit Roblesius.

suis multâ jam ante comminatione adversum detrectantes usus, tres cohortes Lopesij, Monceavij, & Campij, qui jam in verba ejus juraverant, per insidias disposuit delendæque Losianæ cohorti mandatum dedit. Quare multitudine minutarum glandium compleri machinas fecit, ac ut dato signo displôderentur, imperavit. Cæterum Losius perceptis insidijs aliâ viâ cohortem ad forum duxit, ubi stare præsidio destinata nocturnis vigilijs cohors consueverat. Quæ contractis mox

Losius perceptis insidijs, cum suis se defendit.

in principia Ordinibus cum salutare Roblesium è fenestrâ Alberdanæ domus prospectantem juberetur, haud leni murmure formatisque in contumaciam vultibus latentem iracundiam exprimebat. Quare laxare bombardas jussa defectum pulveris & menstrui æris obtendit percussoque per Antonium Sardam vigilium Præfectum gregario, justo & decreto furori indulsit.

Idem Roblesium cum genero capit deficientibus item reliquis vel aufugientibus.

Tum Roblesius glandibus petitus, mox ab irruentibus in Alberdanam domum cum Ruysbroeckio genero captus custodiæque datus est. Unde Villerij cohors excubias agens, stationes deseruit nulloque ordine & catervatim in forum progressa Losianis se sociavit. Lopesius vero faciendæ cædi & opprimendæ Losianæ cohorti à Roblesio destinatus secreto domus se abdidit cohortemque dimisit, quæ concerpto vexillo, quod tumultuanti militari turbæ proprium, in manifestam quoque furoris publici professionem eruperat. Tum reliquæ copiæ adversâ Præfecti sui fortunâ partibus Ordinum se adjunxere, nihil proficientibus Roblesij promissis, quibus stipendia & omne residuum æqua spernentibus addicebat. Sunt qui tradant à gregario milite ferreas compedes Roblesio injectas eumque, solidæ & gravi catenæ alligatum inter contumelias & ludibria suorum primos carceris dies flagrantibus adhuc in illum odijs egisse. Ita eorum quos supplicio destinaverat lubidini atque insolentiæ paruit versoque rerum ludo, quem omne inconstans & lubricum fortunæ exercet, durius æquo imperium fœdo servitio & suorum spectaculo mutavit. Ferunt auditam in publico vocem, VIVAT PRINCEPS, VIVANT ORDINES, qua mutatio haud dubiè militarium animorum & surgentium rerum speciosa auspicia designabantur. Tribuni cohortium vinculis dati.

Legatus Stella carceri eximitur, inque Ordinum verba juratur.

Dein F. Martinium Stellam custodiâ liberatum armati coronâ cinxere expositisque quæ vellent, in verba Ordinum juravere. Novis quoque centurionibus extemplo creatis cum Francisco Martinio Stella varijs de rebus consultatum cautumque Edicto, Ne quis de nocte in publico esset. Ita composito motu urbis imperatum silentium & quiescere milites jussi, quos in concordiam fœderis cum populo & Senatu turbidi temporis discrimen adigebat. Tum Stella cum delectis militum Bruxellas contendit, quo de singulis ad Concilium Status referret novumque Præfectum Groningæ urbi & Transisulano populo alienatis à Roblesio animis rogaret. Pacatâ urbe in conscios flagitij quæsitum. I-

Pacantur omnia, puniunturque rei.

taque Christophorus Vasquius qui Zutphaniæ cum imperio præerat, alijque cucullâ monachum mentiti & ab ijsdem ordinis hominibus detecti, cum Ferdinando Lopesio & Antonio Sarda vigilum Præfecto cæterisque, quos intempestiva severitas seditiosis cohortibus objecerat,

mili-

militaribus ludibrijs expositi. Eadem Georgij Westendorpij Senatoris per Frisiam Regij centurionumque quorundam fortuna fuit. Quippe Dammonenses præsidiarij comprehenso Starckio Delphzilani abducto Groningam Barnicurtio cohortium Tribunis, eadem lege usi, planè velut animorum militarium æstus per exempla ebulliens, omnes Valonicæ legionies per Frisiam & vicina copias stato tempore pervaderet. Itaque & arcium præfecti, (quas Leovardiæ, Harlingæ & Stauriæ Principes olim firmandæ dominationi extruxerant) in partes Ordinum inclinavere, credentibus universis Philippi regis imperio ex sacramentis Ordinum non decedere. cIɔ. Iɔ. LXXVI.

Sic urbs Groninga, quæ à quadraginta annis Carolum Cæsarem protectorem suæ libertati acceperat, post ab Albano & externarum gentium præsidijs pressa & diu immodestè habita, Philippi regis nomine imperijs Ordinum Belgicæ asserta. Unde in patrum consessu læta omnia atque auspicata habebantur, gratulantibus sibi invicem provinciarum delegatis, fortunam surgentis reip. adversum inclementia fata & violentas dominationes emergentem lacertos quoque trans Rhenum & per confinia Imperij movisse. Quare grates cohortibus actæ & stipendia decreta, quo egenæ legiones & per omnem provinciam turbidæ patrum officijs sanarentur. Subventum quoque annonæ per Frisiam salutari lege, quâ damnatis lege coëmptionibus pretijs simul & penuriæ frugum occurrebatur.

Groninga Ordinibus Belgicæ asserta.

Mox mense Novembri comitium Leovardiæ habitum, quo de pactis fœderis apud Gandavum icti acribus controversijs disceptabatur. Erant qui censerent plausibili Concilij Status aut Ordinum imperio, quod & Philippus Rex approbaret, insurgendum esse adversum externam gentem seditionibus involutam communique concordiâ allevandam patriam tot enormia perpessam. Coïre vero aut jungi civiles animos non nisi recepto fœdere posse, quod regium Philippi nomen & simul imaginem æternæ pacis præferret. Satis cruoris humani & sanguinis fusum neque aliâ discordium intentione bellum gestum esse, quam ut pace clauderetur. Alij judicabant valido fœdere regiæ potentiæ multum detrahi, nec eodem loco stare posse populi concordiam & vim dominantis. Parendum esse sine exceptione unius imperio & ferendum ingenium Principis etiam distortum. Ejus jussu missam in Frisios Roblesij Legionem sacramentum adhuc regis profiteri, non ante exterminandam finibus, quam decreto Philippi militaris jurisjurandi religione soluta arma simul & vetus sacramentum posuisset. Id solum regio imperio præsidium restare, quo amoto obscurum jus Principis ex licentiâ populi futurum sit. Itaque publicatio tabularum Gandavensis fœderis tum prolata, donec mutato sensim rerum statu, ingruentibus regiæ parti adversis, animi quoque provincialium cum fortunâ Philippi verterentur.

Comitium Leovardiæ habitum.

Mox Roblesij quoq; conjunx Leovardiæ in arce regiâ militum manipulis circumdata attineriq; publicâ custodiâ jussa, tori societate fortunæ quoque maritalis consors fuit. Creditum fuit eam secretorum mariti, quibus extrema per provinciam stabiliendæ adversum Ordines dominationi parare dicebatur, consciam muliebri fragilitate aut fastu incau-

Roblesij quoq; conjunx Leovardiæ custodiæ data

cIↄ. Iↄ. LXXVI. cautius, an insolentius præconcepta mariti consilia vulgasse. Tum Roblesio custodiæ à suis dato per Frisiam quoque & præsidia urbium cohortium murmura & criminationes auditæ quod interceptis diu stipendijs novum & grave sacramentum Roblesius & Tribuni cohortium proposuissent.

Militares motus Franequeræ. Unde Feuterius, qui cum cohorte legionis Valonicæ præsidium Franequeræ agebat, odijs quoque suorum expositus increscente sensim militum murmure ac inquietudine, donec de illo quoque coërcendo à Roblesij captivitate cogitarent. Quare proprid. Kalend. Decemb. septimâ vespertinâ exequi consilium decrevere, delecto è suis Petro Argio homine temulento & ex hoc audaci, qui disploso sub noctem schlopeto tesseram facinori daret. Ad cujus rei sonum cum Feuterius centurio Botnianâ arce quam occupaverat & velut invito domino possessurus in delitijs habebat, descenderet, ab occursantibus militibus comprehensus est. Ita evenit, ut cum disciplinam insolentissimo militi intentaret pateretur custodiam. Quare Regem & sacramentum obtestatus multa aucupandæ militum suorum gratiæ tentavit, ærique menstruo exsolvendo fidem depactus est. *Teuterius centurio ab ipsis capitur noctu, & custodiæ mandatur.*

Cæterum miles, etsi regij sacramenti retinens esset, interversa diu stipendia criminabatur; *animamque ac sanguinem suum fraude & peculatu extenuatum nutricatui centurionis cessisse. Ita fieri namque ut ipsi egestate atterantur videantque per sudores & vulnera paratam mercedem luxu præfectorum subverti. Itaque illos tanquam in pace otium & ignaviam sectantes militiæ curas negligere modoque hortorum cultui, modo per commessationes & nocturnis amoribus fractos, sibi affluentiam opum, militi labores, vigilias, frigora & inediam relinquere. Inde Roblesio Tribuno Legionis suæ manus injectas esseque ex usu idem illis accidere, qui ad exemplum Tribuni culpatos mores & effrænem licentiam ex strangulatis militum stipendijs formassent. Non posse se solos diuturniorem patientiam ferendæ inopiæ profiteri, Hispanorum & externarum gentium legionibus per omnem provinciam concitatis & per tot urbium spolia opulentis.*

Ita Feuterius in arcem Siardæam validissimam, stipante militum præsidio ductus atrioque spatiocissimo habendis excubijs destinato, instar facinorosi habitus, alieno magis quam suo arbitrio, quadrimestrem custodiam traxit. Dein gregario milite in centurionem adoptato, quem Electum vocitabant & quem forma ac venustas, tum quam maxumè militare ingenium commendabat, ulterioribus turbis parcitum intactoque direptionibus oppido, citra immodestiam sub imperio Electi & ex suo corpore creati centurionis egere. Cæterum Feuterio Martio mense, ut post memorabo, reliquis cum centurionibus in Geldriam abducto, novi iterum motus orti, *Ipsi centurionem aut Electum ex suis faciunt.*

Ordines Generales alium centurionem constituunt quod Ordinum generalium decreto alium ab Electo centurionem constitutum præceps fama afferret. Unde murmurare primum, mox ubi potu incaluere temulenti & Ordinum imperijs graves, de deserendis signis agitavere. Igitur à novo centurione, quem Ordines cohorti præfecerant, lastâ cerevisiæ in aream Siardeæ arcis deportatâ, (quo is à cohorte turbidâ, sed per hilaritatem evictâ fidem acciperet, simulque præstaret) in diversa milites dilapsi sacramentum renuerunt effractâque Doniæâ portâ, per agros sparsi, circa marinum aggerem & ex-

extrema littorum oberravere. Post transfretatis æstuarijs, quæ lato sinu Frisiam & objectas insulas interluunt, inermes & profugi exceptis paucis, quos sacramentum Electo præstitum adhuc obstringebat, incerta sedium quæsivere regijsque copijs & simul sacramentis ascripti sub Joanne Austriaco ad Rimenantum cæsi deletique sunt. Is exitus tumultuantis & imperio abutentis apud Franequeranos præsidij fuit. Reliquis in locis, ut Leovardiæ & Doccomij eadem vitia, ijdem mores dubijs & inclinantibus præsidijs valuissent, nisi Ordinum Frisiæ sollicitudo desiderata stipendia è publicis tributis collato ære egeno & turbido militi procurasset. CIƆ. IƆ. LXXVI.

Famâ ferunt omnem militarium per Frisios & Translavicanos seditionum causam, à suspectis Roblesij moribus originem traxisse, quod non habitâ militum æquâ ratione, plus severo imperio quam studijs suorum tribuerit. Alij Scriptores addunt stipendijs militaribus gravem & fraudis suspectum in odia incurrisse, indignantibus cohortium turbulentissimis, in unâ Roblesij domo superbiam Præfecti & avaritiam uxoris,. lacessendis seditionibus concurrere. Id vero unum Roblesij laudibus quidam dedêre, quod illâ rerum tempestate medium se partibus gesserit regisque gratiæ & simul provincialium commodis studens, alienum animum & ab imminuendo regis jure & simul direptionibus civitatum habuerit. Sed multa talium imperitis nostrarum rerum Scriptoribus memorata, dissimulatis aut ignoratis rationibus, an Roblesium dominationis palam avidum & insolentem, reverens populi animus ab extremis consilijs, an impotentia virium deteruerit. *Omnes illæ seditiones militares Roblesio imputantur.*

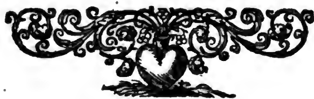
Siquidem speciosum populo Concilij Status imperium, gratam novi fœderis sanctionem reputabat animosque provincialium tanto magis ab imperij sui ratione aversos, quanto acriora desideria reparandæ libertati obtenderentur. Sic invito populo etsi provinciæ bono sumptuosum aggerem erectum, introducta Vectigalia & collationes, dein tributa pro magnitudine opum imperasse, haud dubiè alienandis mentibus, quas apud bonos libertatis amor, apud inquietos licentiæ cupido occuparet. Inhærere adhuc recentum ingenijs severi imperij memoriam neq; laturos provinciales, ut asperis decretis quod gravius accedat acreque imperium inclinante dominatione inter exile præsidium intendatur. Adhæc militem stipendio placandum, quod non ex ærario, ut alias apud gentes, sed quasi per stipes domatim & quidem cum difficultate apud populum peteretur, tot sæculorum libertati suetum & pro jure majorum stantem. Itaque multa exequendis extremis subsidia deesse, quæ ne tum quidem parari queant, si solitudo populi, si locorum Vastitas fiat. Florentibus provincijs haberi tributa præsidia imperij posse. Sin vero agros ac oppida furor militum populetur, perdendis rebus præceps, non renasci bello & regiæ magnitudini servitura. Disciplina omnia stare, nisi rectore coërceantur ultro fluitura facilè dilabi. Denique diu provinciæ adversa obvenisse ac præter civilium armorum tempestatem mare insolitos per æstus quotannis recrudescens privatas opes exhausisse. Posse gentem bello & injurijs cœli ac maris lacessitam, adhoc ultro mobilem ad graviora compelli si irritetur, ituram per vestigia majorum, qui acriora principum imperia rejecta servitute depulissent. Extare non obscura antiquæ virtutis monumenta populumque tot acta Cæsarum & imagines veteris gloriæ ostentantem deprimi non nisi per spatia temporum posse, & si oblivione juris, ac *Verum & sincerum de Roblesio judicium.*

 prin-

CIↃ. IↃ. LXXVI. *principis dominatum ferendo & odia præsentium & veterum memoriam excusserit. Itaque libertatis umbrâ velandum servitium, quod frustra intentes, nisi aut major vis in proxumo aut depressius obsequium sit. Posterius sperari moto populo non posse & eam rationem ærarij non esse, ut evocandis in provinciam pluribus legionibus respondeat. Vbivis omnia angusta esse & cum stipendia non procedant nasci insolentiam. •Ita fieri, direptis provincialium rebus autoritas Ducum minuatur licentia militum increscat. Cui etsi aliquid dari merito posset, ob immanitatem criminis & fœdissimæ in regem rebellionis tamen expendenda temporum momenta esse, ne quid crudis rebus fiat & ne consilia eventu dubia pro certis habeantur. Fortunæ humana volutantis anceps regnum esse, quæ res etiam prudenter & bono regis excogitatas intervertere queat. Præesse vicinis provincijs Aurantium, catum Principem, subministraturum arma & consilia, si viderit Frisiorum nationem adhuc regis nomen & sacramenta præferentem, ac à Gandavensi fœdere secretum durius haberi præfectoque regundis provincijs Belgici Status Concilio, Albanæ feritatis exempla recrudescere. Exspectandas potius rerum occasiones esse, quas Austriaci jam imperio destinati successio promitteret, haud dubiè facturi, ut præfractum & imperia respuentem populum mole armorum & quidem cum indulgentiâ militaris licentiæ domet.*

A quo tamen consilio Roblesium parum abfuisse, etiam ij credidere qui Romanis sacris impensius dediti & regio dominatui æquiores in suis etsi rudibus commentarijs optuma libertatis studia odio Præfecti non dissimulavere. Unde ilud acerbius omnem per Frisiam in Roblesium natum exulesque trans Amasum, Visurgim ac Rhenum agentes sui in patriam reditus non obscuras spes versavere. Sic per provincias consternatio, mæror, ira, gaudium, pro animorum statu visebantur.

Finis Libri Tertij.

P. WIN-

P. WINSEMI Historiarum

LIBER QUARTUS.

CTO apud Gandavum fœdere ut omnia prosperè cessura avido libertatis populo videbantur, ita repentino Austriaci in provincias adventu multorum spes refriguere. Quippe lene Concilij Status imperium dominationi Principis cessurum arbitrabantur rerumque regimen magnis mutationibus subjacere. Ita Ordinum procerumque mentes suspicio sinistri occupaverat, quæ ultro imminentium præsagæ Hyeronimi Rodæ ad Philippum Regem interceptis litteris firmabantur. Iis namque, ut nuperis legionum seditionibus fomentum subministrabatur, ita credebatur rex Philippus etsi revocandas in Hispaniam copias & suam in provincias profectionem simularet, militum suorum furoribus cladibusque populi crudelem animum pavisse. Vulgatis adhoc in commune rumoribus Joannem Austriacum Hispanicarum legionum Præfectos ad continuanda in regem officia sollicitasse actisque patratas ob cædes & enormem insolentiam gratijs, Philippi nomine omnem benevolentiam & navati furoris mercedem obtulisse. Quo ipso etsi sanctio & vis nuperi fœderis convelleretur, quod vel maxume liberandis ab externo milite provincijs institutum erat, ita tamdiu Ordines ad eventus rerum, velut suspensi & fluctuantes egere, donec Austriaci litteris dissimulatæ suspiciones proderentur. Alij credebant cum ipso Caroli Cæsaris filio & Philippi fratre, tanquam Principe regij sanguinis, revicturam pacem fore concordiamque ex immoderatis priorum Præfectorum & nullas propinquitates regiæ domus trahentium dominationibus luxatam æternâ pace coalituram. Itaque vicinorum Principum legationibus aditus non renuente Elisabethâ, quin prima imperij in Austriaco etsi suspecto initia aulicâ simulatione approbaret. Cambdenus scribit Ioanni Austriaco clam auxilia obtulisse, æmulatione Henrici III. Regis & quo Ordinum animos à sollicitandâ Gallorum societate averteret. Neque aliâ ratione, mutuum æs XX. M. librarum Anglicæ monetæ Ordinibus assignasse, quam ut patriâ religione culta & stante populi in Philippum sacramento, Gallicæ res retardarentur Austriacoque pacem offerente, numeratis seditioso militi ex subsidiario Anglico ære stipendijs, cum Philippo in gratiam à diuturna dissensione redirent. Adeo Gallica odia Hispanicis apud

Variæ de Austriaci in Belgicam adventu suspiciones.

cIↃ. IↃ. LXXVI. pud Elisabetham prævalebant, hoc maxume præcaventem, ne vicini & æmuli regis vires connivendo ad externa subjuvaret Gallorumque potentia ex fœdere Belgico, regni vero sui imbecillitas increſceret. Igitur Austriacus Luxemburgi agens, ubi modum cœptandi per Provincias imperij animo volutabat, Bruxellas ad Ordines generales litteras in hunc modum dedit.

Austriaci ad Ordines Generales litteræ.

A Fratre meo PHILLIPPO *rege*, ORDINES, *ex Hispania in Belgicam missus sum, ut illius nomine vobis cum Imperio præessem. Et quoniam fato tot annis discordes & involuti bello egistis, de mandato Regis componere dissensiones terrisque vestris pacem redonare paratus sum. Quare de reducendæ stabiliendæque concordiæ remedijs cogitabo ocyus daboque operam ut, quicquid seditiosæ legiones haud pridem deliquere, meâ severitate & militari disciplinâ corrigatur. In vobis interea erit meminisse sacramenti vestri regique ac Romanæ religioni debitum cultum & obsequium præstare. De cæteris quæ in mandatis habeo, exponam coram latius. Itaque obsides à vobis dari peto, quo publicæ pacis fideique certus sim periculique securus in provincias pergam meo moderamini commissas.*

Quæ ipsum apud Ordines suspectiorem reddunt.

Quibus litteris in conseſſu recitatis altior metus Ordinum animos pervasit, indignantibus adhoc plerisque, Ioannem Austriacum mandato & autoritate Principis subnixum largasque certæ pacis spes venditantem, exordia imperij desiderato obside capessere. Ita scilicet fœcundam insidiarum mentem, ita mali testem conscientiam detegi juvenileque Austriaci pectus internis angoribus & secreto tortore velut indice occulti facinoris non vacare. Itaque curiosè Austriaci in consilia & actiones quæsitum, magis suspectâ indies fide quod Belgicam ingressus, longè à pacis curâ, bis mille Germanos ab HENRICO III. Galliæ rege, cessante civili bello exautoratos, suis stipendijs ac sacramentis ascripsisset. His accedebat, quod omne dominationis suæ præsidium ab exercitu peteret, insigni errore recturi Principis, cujus imperium temperatæ potius securæque majestatis & suorum gratiæ eguisset. Erant qui existumarent Austriacum quod primos vitæ annos & facilem hauriendis moribus adolescentiam per Hispaniam egisset, aliquid quoque contagij ex illo cœlo traxisse, quod ingenijs Belgicæ & Frisiorum, Germaniæ gentis, adversum, procerum & civile diffidium opprimendæ libertati foturum crederetur. Sic subdolâ & indecorâ Principi arte, Mauros subegisse fœdoque documento violatâ fide, quod per arma non poterat, dolo executum. Dissimulaturum quoque, erudito ad fraudes ingenio, naturæ vitia fore, dum, quod potiundis ex arbitrio rebus conduceret blandimonijs & fictâ humanitate pellectum populum circumvenisset. Tum vero de opprimendo fœdere, de punienda in regem rebellione cogitaturum, facturumque ut, quod mali Principes assolent, vacuum lege imperium per servitia & sanguinem populi tueatur. His præceptis à Roda in Hispaniam ituro, his mandatis instructum, qui hoc maxumè suasisset, ut quodlibet profuturum consilium cautâ simulatione tegeret omnemque regnandi prudentiam gentis suæ aut Italiæ moribus assimilaret.

Reidanus tradit Austriacum, gerendo Philippi per provincias imperio,

rio contrarijs mandatis inligatum publicoque restituere jus populi & amotis externis legionibus, quietem provincijs jussum, clandestinum rumpendo fœderi & reparandæ regiæ autoritati accepisse. Quare Aurantius lubrico fœderi & ingenio Austriaci diffisus de communiendis Hollandiæ Zelandiæque provincijs cogitavit Ordinesque Generales de JOANNE AUSTRIACO his litteris commonuit. CIↃ. IↃ. LXXVI.

FIdem facio apud vos, ORDINES, ad alia me nunquam consilia, aut alias spes turbidis temporibus erexisse, quam ut provinciæ, more antiquo, Ordinum imperijs, salvo jure Principis, regerentur. Cæterum quoniam privata ambitio, jam ante modum sæpè egressa, dominationem Principis accidit, ita factum est, ut potentiam suam princeps post auxerit, vestram depresserit. Ego vero etsi speraveram vos more majorum subortis malis usitata remedia, vobis jus, pacem, cujus speciem Gandavensi conventione edidistis, provincijs asserturos, ita metuo AUSTRIACUM & Hispanos, sua in vos odia falsis blanditijs tegentes, vestrâ integritate abusuros fore. Quippe ut consilijs vestris ac progressui rerum obessent, utile censuerunt, ut clam & celerrimè in provincias Austriacus mitteretur vosque fucatis Austriaci persuasionibus & reverentiâ novi regnantis seductos in omnem socordiam neglectæ gerendarum rerum occasiones præcipitarent. Is vero ut in speciem vestro consessu, ita eorum præcipuè consilijs res geret, quos in conscientiam sui secreti adhibuit. Sic reputate MARGARETAM Austriacam Ducissam Parmensem *ab Armenteri judicijs tanquam oraculis pependisse. Neq; alia AUSTRIACUM hoc ipso tempore versare, quam ut imperium vestrâ servitute evat. Vos vero cogitate, ORDINES, non ut privatos arduis negotijs ac regundæ tantæ moli præesse, cæterum in publico rerum fastigio locatos populi vestri res gerere, qui in sinum vestrum fortunas, libertatem, sanguinem atque spiritum deposuerit. Quare potissima tuendæ libertatis apud vos ratio esse debet, quo rationem rerum aliquando reddituri, nihil servitutis (à quâ nisi præveniamus parum absumus) inglorij & socordes vestris posteris relinquatis. Vt eam vobis imponant, ORDINES, mille artibus, mille dolis vos aggredientur, tanto majus decus ac gloriam habituros, si vestra pectora, vestræ mentes illorum insidijs ac blandimonijs non patuerint. Itaq; censeo cum* IOANNE AUSTRIACO *non ante paciscendum, quam terris vestris, ac finibus peregrinus miles excesserit. Quare nec poni arma, nec excercitum, qui vestris sacramentis militat dimitti volo, cæterum ius vestrum & libertatem, quam cum ipso spiritu à majoribus accepistis, vestrâ virtute retineri. Hoc etiam addo, nec longis ambagibus, nec prolixis aut crebris conventibus involvendum negotium, cæterum resignanda esse vestrarum mentium secreta detegendamque eorum iniquitatem, quâ tot annis ab oppressoribus vestrarum legum exagitamini. Enormi imperio & insolentissimis moribus remedium, patrocinium vestro juri brevi voce postulabitis. Id vero si* AUSTRIACUS *recuset, obtestatione utendum censeo suadeoque ut fidem faciatis non rebellione in regem, cæterum innocentiâ fretos, jura atque immunitates vestro sanguine tutaturos. Apertius quam tectius agentibus breve responsum dabitur, quod maxume* ORDINES, *vestro bono cedet, nè morâ illius vires invalescant, vestræ atterantur. Sic reputate* PHILIPPUM *regem* ANNO CIↃ. IↃ. LIX. *Gandavi à vobis liberius exceptum spem mittendi exercitus & Hispanica*

Aurantij litteræ monitoriæ ad Ordines Hollandiæ, Zelandiæq; generales de Austriaco.

CIↃ. IↃ. LXXVI. *nicæ legionis ocyus fecisse, tracturum haud dubiè decretum, nisi vestrâ magnanimitate & constantiâ compulsus, suæ voluntatis secretum exponere etiam in procinctu itineris coactus fuisset. Simile cogitate hoc ipso tempore faciendum esse & quidem adversus eum, quem vestri diffidentia, instabile concordiæ vinculum occupavit. Itaque muniendæ potentiæ & securitati suæ militem & exercitum petet, qui ne sacramento vestro agat, suo adstringet. Tum militaris præsidij potitus vobis securis & in commune consulentibus legem præscribet, si non æquo, saltem armis subnixam. obluctantes severitate & rigore imperij, cæteros metu compescet. Inde secretorum machinator, quia fidei vestræ nec suæ integritati credere vult aut potest, obsides postulat, quos æquius esset vos petere, quorum fida semper in Regem obsequia oppressionibus Hispanorum patuêre. Sic Trajectum ad Mosam, sic florentissimam urbium Antverpiam ne vestigia quidem veteris fortunæ retinentem spectate arciumque & vestræ incolumitatis præsidia vestro exitio usurpata. Quarum fundamenta ut per socordiam vestram increvere, ita satius fuisset aut nunquam extitisse aut solo æquatas vestram securitatem stabilijsse. Nunc occupatis per vos castellis ejectisque præsidijs Rex intumescet sibique injuriam, vim suæ genti factam interpretabitur, ulturus haud dubiè ubi occasio feret. Quippe nostrâ imbecillitate mortales injuriæ quam beneficio facilius reponimus, præsertim vero Principes, qui dissimulandis magis, quam ponendis injurijs erudiuntur. Neque credite,* ORDINES, *condonaturum ea Regem, cujus imperium tam sublime, tam præfractum est, ut nec supplices ferat. Inde reputate causas publici furoris, inde exordia motuum cœpisse. Hac de causâ in* EGMONDANI HORNIJQUE *cervices, in sanguinem populi & nobilitatis sævitum. Idem nobis periculum, idem regiæ potentiæ fulmen impendet, cujus ea ægritudo est, ut cum imperare ex arbitrio velit, non possit. Hæc sola regiæ mentis summa imperia versantis summa imbecillitas est, quam si supplere per vim & arma nequeat, dolo supplebit. Fallacibus blandimentis adorietur incautos. Sic de revocandis in Hispaniam legionibus decernet, neque absimili fide, quam quâ olim, cum illorum missioni abscendente in Hispaniam* PHILIPPO *trimestre præfiniretur. Cogitate cum offenso rege, cum valido hoste rem vobis esse spectandamque aut rerum omnium ruinam, aut sumenda arma. Sin vero auscultandum conditionibus sit, censeo è re vestra esse, ut Hispani Belgicâ excedant restitutoque provincijs omni jure, vos potestatem deligendi Senatum agendique quotannis conventus habeatis, componendis ordinandisque provinciarum rebus à majoribus institutos. Hoc etiam paciscendum suadeo, ut castella ac arces solo æquentur jusque habendorum delectuum disponendorumq́, per provincias præsidiorum, non* AUSTRIACI *sed vestræ potestatis ac arbitrij sit. Ijs impetratis prospectum incolumitati vestræ erit. Sin vero secus fiat vosque assentatio aut reverentia* AUSTRIACI *seduxerit, novas discordias & pejus bellum feretis, quod eorum oculis animisque observatur, apud quos nec regis, nec Austriaci fides integra esse potest. De me testor, consilium hoc meo pectori vestræ & simul publicæ salutis desiderium extorsisse, cui non verebor omnia mea & hunc ipsum sanguinem ita poscentibus rebus consecrare.*

Hæc AURANTIUS.

Unde consilium de admittendo Austriaco longius prolatum amplexandique, quod Gandavi ictum erat, fœderis, & simul exterminandarum

darum

darum provincijs legionum, sollicita desideria increvere. Austriacus vero, etsi missionem regij exercitus palam non detrectaret, ita urgebat, ut classis per provincias adornaretur regiæque legiones trans mare in Hispaniam aut destinata locorum amandarentur. Quod ad Gandavensis fœderis negotium attineret, non aliud regerebat, quam paratum se esse, regio nomine assensum fœderi dare, modo certus sit id ipsum Fœdus, nec Romanæ Catholicæ Religioni, nec regio juri aut autoritati quid derogare. Itaque testimonia eidem Fœderi à divinarum humanarumque rerum peritis, ac Concilio Status scripta, quibus judicabant posse Austriacum, salvo Philippi regis jure & intemeratâ Romanâ Catholicâ Religione in communionem Fœderis ac Belgicæ societatis condescendere. Id scilicet unicum sanandis malis & conciliandæ paci remedium superfuisse, quam tot annis, velut diro sydere circumactam, revolutio fœlicissimi temporis Belgicis terris hoc ipso Fœdere promitteret. Cæterum Austriacus doli prudens & sui consilij haud ignarus, dilationem missionibus legionum quærebat regisque exercitum classi committendum rebatur. Non posse quippe tot provincias, tot regiones intempestivo anni tempore tuto transiri, angustis dierum spatijs & hyberno cœlo tempestatibus tristi. Trajicienda esse flumina, superandos montes, quorum juga aut angustiæ præaltâ nive tegerentur. Esse Sebaudiam sterilem & attritos Allobroges, nec equis aut jumentis pabula, nec alimoniam copijs subministraturos. Adhæc Italiæ aditus commeantibus præclusos infectumque pestilentiâ aërem, nec tutas itinerum stationes, nec sanas fruges aut salubrem victum polliceri. Hæc Legionum, hæc tribunorum murmura esse. Creditum fuit, Joannem Austriacum commisso classibus exercitu, ambitiosæ menti, ut ante Tunetanum, ita tum Angliæ regnum destinasse Gregoriumque XIII. Pontificem, Elisabethâ Reginâ, velut rerum incapace & hæreseos à Pio V. ante sexennium damnata, Joanni Austriaco titulum ac jus regni secretis tabulis assignasse.

cIↄ. Iↄ. LXXVI.

Austriacus subdolè classem petit dimittendis ex Belgicâ externis militibus.

Cæterum Ordines sumptuosam classem, nec tam cito instruendam, defectum navium & classiarium militem ab illâ expeditione alienum, speciosis rationibus criminabantur. Adhæc stipendijs nauticæ pubis impar ærarium esse, poscentibus residuum æris legionibus, nec sine eo exautorandis. Ita acerbis altercationibus subdolæ res trahebantur, donec sequens annus novo Ordinum Fœderi & instituendis cum Austriaco colloquijs destinaretur.

Ordines speciosè recusant.

Tum Joachimum Hopperum Madriti in Hispaniâ mors abstulit, quem Philippus claritudine famæ ac virtutis secretis regni ac Belgicarum rerum admoverat. Viri vitam suâ & majorum laude clari ut alij scripsere, ita ulterioribus supersedeo. Hoc tantum subjungam, ituro in Belgicam Austriaco scribendis mandatis præfuisse suadentemque salubria, & nutriendis per provincias discordijs aliena, longiore morbo ac tabidâ febre extenuatum præclaro exitu naturæ legem implevisse. Cujus morte quantum mœroris luctusque regius animus hauserit magna in defuncti familiam & superstites liberos Philippi beneficia patefecere. Quippe sumptuoso ex Hispaniâ in Belgicam itineri duodena millia decrevit annuâque mille carolæorum pensione hæredes donavit. Funus

Hopperi in Hispania mors.

regiâ

cIↄ. Iↄ LXXVI. regiâ quoque impensa ei factum illustrisque exequiæ solennibus laudationibus decoratæ, viri famam per ingenij opera conscientijs posterorum destinatam justis elogijs adumbravere.

Concilium Status Lalainium Frisijs dat præfectum.

Igitur Concilium Status Gasparo Roblesio Groningæ, & illius conjuge apud Leovardios custodiæ datâ, ne militare & simul provinciæ imperium rectore vacaret, Georgium Lalainium magnæ spei Principem regundis intra Flevum Amasumque Frisijs destinavere, aucto in eum Concilij Status Belgici favore, quod octo cohortium signis ejecto urbe & simul castello Germanorum Hispanorumque præsidio, Valencenas, munitissimam Hannoniæ urbem, in fidem Ordinum, eximiâ imperij autoritate citra sanguinem redegisset. Quare & à Concilio Status litteræ in Frisiam mense Decembri datæ, quibus Lalainio commissam per Frisios gubernationem addito Philippi nomine indicabatur. Placuisse scilicet fato conversionem rerum per provinciam institui & legum quietisque publicæ perturbatores vinculis datos possessione ejici usurpati dominatus. Violenta raro diuturna esse luendamque fuisse exercitam dominantium asperitatem inter squallores carcerum, quo æquitas fati cuncta attemperantis spectaretur. Nunc vero ne durante interregno res secius fluitarent, Georgium Lalainium Gasparo Roblesio, sed ad tempus, suffectum, dum Lalainius, amoto prædecessore, experimenta rerum & florentis juventæ in moderandâ gente edidisset. Velle igitur Frisij in spem meliorum temporum ei morem gerant [illegible]dantque ordinandæ provinciæ potestatem ei â consessu patrum aut Concilij Status ex decreto Philippi permissam.

Eum in finem litteræ ad Frisios datæ.

Lalainius in Frisiam proficiscitur.

Unde Lalainius salutatis Ordinibus Bruxellis, dein Brabantiâ excessit Middelburgique Zelandorum apud Aurantium Principem, cujus gratiâ pollebat, subsistens, peragratâ Hollandiâ conscensoque apud minores Frisios navigio, Groningam provectus est. Cæterum vergente in occasum die, qui hyberno tempore brevissimus est, contumaciâ militum, quorum animi nuperâ ex inquietudine necdum desederant, urbe prohibitus, in Cænobium Selverdicum secessit. Ibi cum Pompeio Ufkenio, Jacobo Hildebrandio, Ruardo Alberda, Henrico Oienbruggio, Francisco Pipenpoio, & Lanceloto Parasitio, qui in ejus comitatu erant, audiendis Groningensium ac Omlandiæ Legatis præsedit exhibitisqae mandatorum suorum tabulis provincialium & simul militaris præsidij animos sibi conciliavit. Unde mœsta pridem civitas & turbidæ cohortes, excussâ insignium illuvie & contumaciâ vultuum publicam in lætitiam effusæ, magno indicio utrumque corpus, justo moderatore destitutum, velut inops consilij nullo ordine & incerto motu fluitare.

Lalainius cum applausu Groningam ingreditur.

Sic deducente præsidio inter erecta cohortium signa & acclamationes civium Lalainius Groningam ingressus, adeo cœcâ adhuc futuri mente, ut præsenti juvenilium annorum fortunæ & simul specioso rerum paratui intentus, nesciret eandem urbem defectioni suæ & simul extremis parari. Mox pronis populi procerumque augurijs dignitatem orsus, quod eum præter animi dotes, claritudo natalium, tum flos vividæ ætatis crescentiumque annorum non obscuræ spes commendarent. His accedebat toleratum sub Albano exilium grande fidei pignus & literarum

teratum ornamentis illustre pectus imbutum. Adhæc decoram faciem, vegetum corpus, flavescentem cæsariem, externam pulchritudinem, vulgus intuebatur, credulum ut solet, externis naturæ donis bonam Principis mentem inniti.

cIↃ. IↃ. LXXVI.

Cohortes promissa sibi stipendia petunt.

Cæterum, ut in rebus mortalium prosperi sæpe comes adversitas est, ita primam Præfecturæ in Lalainio infantiam exigentium stipendia cohortium non tam dubia fides, quam criminationes & querimoniæ obturbavere Ita scilicet cum Martinio Stella Ordinum Legato conventum ajebant, ut quicquid æris competeret, transcriptis in partes Ordinum exsolveretur. Hac spe Præfectum suum & post urbem imperio Ordinum asseruisse, id certè commeritos, ut si non præmia præclaro & laudato patribus facinori, saltem stipendia militiæ mercedem ex condicto obtineant. Quare Lalainius sanandis cohortium querimonijs & ne istæ in licentiam aut defectionem erumperent, Gulielmum Doetecomium, & Joannem Mathenessium legatos in majores Frisios amandavit, litterisque fiduciarijs suâ manu prid. Eid. Jan. signatis conventum Delegatorum Frisiæ ad diem XVII. Januar. Leovardiæ indixit.

ANNO cIↃ. IↃ. LXXVII.

Lalainius conventum Delegatorũ Frisiæ Leovardiæ indicit, habetq; Senatum regium minus faventem.

Idem Præfecti titulũ à Senatu sibi decerni petit.

Senatus vero Regius, ut Roblesio clam addictior, ita manifestâ ergâ Lalainium æmulatione ducebatur, quod interiore Aurantij amicitiâ florens, societate ac sacramento fœderum imbutus crederetur. Quare actis Senatus nomen Lalainij adhuc exclusum publicisque ac regijs edictis autoritas Senatus præfigebatur. Unde Lalainius sive calore ætatis & juventæ annis, sive ne recentis imperij vis & autoritas solveretur, Præfecti titulum à Senatu regio decerni jussit eundemque in acta Concilij Status jurare per Legatos adegit. Quippe Gulielmo Doetecomio & Joanni Mathenessio Delegatis, ut dixi, Leovardiam missis, inter alia mandaverat Lalainius, ut dignitatem sibi à Concilio Status factam apud reluctantem Senatum assererent patrumq; acta lubricis temporibus per modum libelli exequerentur.

Isto perscriptum erat.

Libellus ad Senatum.

CONCILIUM STATUS *Belgici* GEORGIO LALAINIO *Præfecturam Frisiæ, Groningæ, Omlandiæ, & Drentiæ collocasse. Et quoniam intellexissent Senatum regium postulatis Ordinum Frisiæ rescriptum indulsisse, ab hesterna actione & suis mandatis alienum, ita petere ut Senatus de plano respondeat, an* LALAINIUM *pro Præfecto haberi & an parere decreto* CONCILII STATUS *velit actaque eâ de re ocyus perscribat. Fore alias, ut Lalainius ex contumaciâ regij Senatus causam querelæ nactus, apud* CONCILIUM STATUS *de læsâ* ORDINUM *& simul regiâ autoritate expostulet.*

Ad quæ SENATUS.

Q*VONIAM è* CONCILIO STATUS *ex litteris* XV. *Decemb. ad nos datis intelleximus* GEORGIUM LALAINIUM *in Frisiam missum, quo in res statumque provinciæ inquireret eumque ita ordinaret, ut commodo* PHILIPPI *regis & paci publicæ conduceret, addito insuper summi imperij mandato, donec aliter statuatur. Ita declaramus vobis Legatis, quod heri ore tenus fa-*

cIↃ. IↃ. LXXVII. *ctum est, nos eundem Lalainium pro Præfecto Frisiæ agnoscere, daturi operam ut mandatorum tabulis, quas exhibiturus post erit, pareamus actaque regiæ majestatis aut* CONCILII STATUS, *durante ejus imperio vim atque effectum sortiantur.*

Hæc XVI. Ianuar. perscripta ac Emskerckij Graphiarij Regij manu Leovardiæ signata.

Mox postero Conventus habitus verbaque in hunc modum à Præside Senatus, nomine Legatorum ad Deputatos Ordinum facta.

Oratio Præsidis Senatûs in conventu Deputatorum

ASSERTA ORDINUM *partibus Groningâ, post* GASPARUM ROBLESIUM *à Legionarijs suis custodiæ datum,* Concilium STATUS *Belgici, regundis pro* PHILIPPO *rege provincijs admotum, de mittendo in provinciam hanc* GEORGIO LALAINIO *decrevit. Quippe turbidæ res successorem* ROBLESIO *flagitabant, ne quid gravius regi aut vobis accideret. Is verò celerrimo itinere confecto quod molestissimum mediâ ei hyeme fuit, postquam Groningam appulit, id maximè admixus est, ut inquietas cohortes sedaret easdemque in verba sua adigeret. Cæterum* ORDINUM *etiam partes professæ sacramentum Præfecto detrectavere. Itaque nec jusjurandum dicere, nec interesse recensioni, præterquam pensitatis stipendijs voluere. Et quoniam* LALAINIUS *nec quieti publicæ, nec commodis vestris consulere, præterquam pacatis cohortium animis potest; (quos componi* Concilium STATUS & ORDINES *provinciarum ex usu publico censent) ità visum ei fuit, hunc conventum indicere, quo de illius potestate & mandatis vobis constet & ut subsidia ordinandis rebus quærantur. Vestrum erit,* DEPUTATI *optumo in provinciam Lalainij affectu non abuti, cui non aliud propositum est, quam ut divino cultui & Romanæ Catholicæ religioni, tum vestræ patriæ bene sit, ac ut legibus immunitatibusque majorum vestrorum prospiciatur. Hoc tantum necessum est, ut initis necdum supputatisque cohortium rationibus, modicum æris, pro mole tributi vestri præstetis, quo miles pretium sacramento & navatæ fidei præmium accipiat. Ejus namque ope ut libertatem accepistis, ita suffugistis servitutem quæ vobis ultima, liberis atque vestris posteris parabatur. Itaque,* DEPUTATI, *si stipendia ocyus cohortibus decernatis, dabit operam* LALAINIUS, *ut res vestræ cum illius affectu increscant vestræque spei abundè satisfactum testaturi sitis. Hoc etiam monendum nomine* Concilij STATUS, ORDINUM Generalium, & Præfecti *duximus, ut Legatos Bruxellas mittatis, qui Fœderi inter* ORDINES Provinciarum & AURANTIUM *icto se jungant, consulantque in commune, exterminandis Belgicâ Hispanis, continua in patriam vestram odia & simul exitia professis.*

Creditum fuit Senatum per Frisiam regium, quod nec promovendo sanciendoque fœderi legatos Gandavum misisset, nec tabulas vulgasset, ab eo ipso consilio abhorruisse obsecutumque tempori, velut magnæ rerum mutationis providum, Ordinum & Lalainij imperijs paruisse.

Delegati cum Senatus negotiũ communicant.

Itaque Ordinum per Frisiam Delegati, quo legatorum Lalainij postulatis satisfieret, cum Senatu quoque regio negotium communicavere, prætentandis haud dubiè animis & ut ipsorum consilia, resumendæ clam libertati prona, exquisitis Senatus arbitrijs firmarentur.

Non

Non posse quippe novo Rectori Lalainio se provinciæ imperium approbare innuebant, nisi de speciali superiorum mandato constitisset & nisi Senatus regius censeret tantis rerum exordijs vim mandati subesse. Adhæc adscribi, quod legati petierant, Ordinum generalium Fæderi se non posse inconsulto Senatu; tanquam legitimo magistratu & ad cujus exemplum afformari sua responsa & simul rescripta deberent. cIↃ. IↃ. LXXVII

Quæ haud dubiè gravando Senatui, velut recusaturo reperta, ita specie honoris erudita humanitate deferebantur.

Quare Senatus regius rescripsit.

Rescriptum Senatûs regij ad Delegatos.

Opinari se actiones GEORGII LALAINII *publicæ autoritatis & Concilij Status decreto inniti, de cujus fide si dubitare Delegatos Ordinum Frisiæ contingat, posse, quo talium certi sint, mandati rationem apud eos indagare, apud quos expedire judicarent. Se interim stare mandato Regis aut Concilij Status, dum Rex partes regendi Concilio assignaverit, daturos operam, ut cum illius imperio sua parendi ratio congruat.*

Hæc eodem XVI. Jan. die perscripta, & ab Emskerckio actis inserta. Qua oratione ab Achlenio Præside habitâ Deputati Ordinum cum obtestatione patrij juris, ut id sartum tectumque esset, hoc modo responderunt.

Acta in Conventu Delegatorum.

Quamvis fidem fecerit rex PHILIPPUS *se assignato ei annuo censu novis nos oneribus non gravaturum, ita liberalitate nostrâ erga impulsas* PHILIPPI *res usi illius necessitatibus non semel subvenimus. Anno septuagesimo etiam stupendâ maris inundatione damna passi (postquam homines, jumenta, fruges, villæ, horrea in altum acta) tamen de subsidijs cogitavimus, per quæ ærarium regis fervente bello sublevaretur. Sic bona universitatis, sic agros, sic prædia pignori dedimus, postquam instituta Vectigalia & tributum familijs impositum nostræ liberalitati & egentiæ regis non sufficerent. Dein collato menstruo ære angustiam rerum præjuvimus, ita tandem attenuatis facultatibus nostris, ut nos ulterioribus exactionibus ferendis invalidos nostra in regem studia fecerint. Tamen reverentiâ regis & affectu in* LALAINIUM *ducti, ut pax provinciæ, quies atque prosperitas sit, centum millia carolæorum in subsidium præstabimus, cæterum hac cautione, ut patrimonium censusque regius pignori nobis sit & ut collecti in militem æris erogatio ex Delegatorum nostrorum consilio fiat oppidaque ac arces à præsidijs cohortium leventur. Hoc etiam cavemus, ne quæ exactiones in posterum fiant, & ut agri ac possessiones nostræ ab incursionibus ac præsidijs militum immunes sint. Quod ad Fædus Gandavi ictum attinet, id testamur nos approbare, daturos operam ut hoc ipso cæteris provincijs sociati Legatos Bruxellas ocyus mittamus, qui tractandis ulterioribus pacis negotijs & curandis rebus præsint. Hac tamen conditione, ut* LALAINIUS Præfectus *suum per Frisios imperium nostris legibus ac immunitatibus adæquet adhibeatque in consilium Delegatos Ordinum è nostrâ gente quovis tempore deligendos.*

Hæc XIII. Kal. Febr. in acta relata, ac pro Oostergois à Paulo Custerio Antistite Fosverdico; Decone Martna, Edzardo Douma, Jorritio Bocatio Wiarda; pro Westergois à Thomâ Groningensi Præ-

cIↃ. IↃ. LXXVII. sule Floridi Campi, Julio Botnia, Herone Ockingha, Livio Beiemo; pro Sylvestribus Erasmo Douma, Frederico Roorda, Foppio Douma & Annæo Tarquinio signata. His additum fuit, ut, quoniam undecim oppidorum Delegati, nec conditionibus æquis auscultare, nec succurrere publicæ necessitati vellent; se quintam prædicti æris partem exsolvendam oppidanis relinquere, daturos operam ut LXXX. millia publicis usibus præstentur. Ita Paulus Costerius, Hero Ockingha, & Erasmus Douma signavere.

Legati à Deputatis Bruxellas missi. Sic dimissi Legati & ad Lalainium profecti. Mox Delegati Ordinum è Frisia Bruxellas cum magnâ festinatione missi, quo stante adhuc Concilij Status imperio, expedita remedia malis moribus aut collapsis rebus peterentur. Quippe Austriacus, etsi in speciem pacis venisset, à restituendo provinciarum jure alienus credebatur, nondumq; Principis potestatem libertati iniquam prolatis jurisjurandi solemnibus induisse. Postulata Legatorum hæc fuere.

Legatorum postulata. *Vt LALAINIO provinciam recturo è dignioribus gentis adjungerentur, quorum consilijs uteretur. Episcopus dignitate cederet cœnobiaque & sacri reditus ad eos redirent à quibus processissent. Idem Episcopus census Ecclesiastici rationes, mobilium vero bonorum & repertæ per Cœnobia suppellectilis inventarium exhiberet. De mulctis, quas in præjudicium regij juris privatis ac Menonitis extorsisset, similiter responderet. Officiarij contra consuetudinem juris patrij per Hispanos & eorum Præfectos constituti muneribus privarentur novique de arbitrio Præfecti & SENATUS ORDINUM surrogarentur. Tribuni ærariorum Roblesianis temporibus creati, reddendis rationibus citarentur. Idem Thesaurarius regius de bonis fisco acquisitis coram Ordinibus Frisiæ præstaret, quo cognoscant, quantum regio ærario allevandis provincialium tributis accesserit. Magistratibus per oppida constitutis imperium abrogaretur populusque civicus, delectu è suo corpore facto, suo bonò novos crearet. His deductis per provinciam fossis alijsque aggerum & florenorum aureorum impendijs, addita mitioris imperij legem & simul levamenta onerum poscebant.*

Cæterum an Legatorum postulatis rescriptum Bruxellis sit, in indigestis illorum temporum actis non reperio. Dolendum certe est, eâ gentis nostræ & eruditorum, qui tum claruere, socordiâ nostræ libertatis initia certioribus actis non inserta, nisi præclara forte ingenia dubijs incertisque temporum inquies & sine justo otio vita, tum magni Regis ac rediturae per arma servitutis timor à scribendi officio retraxit.

Ordines ob suspectam Austriaci fidem novum Fœdus sanciunt. Igitur ingravescentibus in Austriacum suspicionibus & ne corpus Gandavensi fœdere colligatum paucorum facilitate aut discordia divelleretur, validâ apud quosdam Austraci gratiâ & quod Imperatorium regiumque sanguinem suis natalibus præferret, novum inter se Fœdus Ordines sancivere, celerato negotio, quod delectus habere ac exercitum parare omen instantis belli, Joannes Austriacus, nec vanis rumoribus, diceretur. Eo cautum erat.

Vt idipsum Fœdus perpetuum stabile atque firmum esset Romanaque Catholica Religio, Gaudavensis conventio, statuta, jura, immunitates ac consuetudines provinciarum integræ inviolataque manerent, Hispanisque & earum oppres-

pressionibus communia arma, vires atque subsidia opponerentur. Desciscentes quoque ab eo ipso Fœdere amissio juris, status, famæ atque dignitatum sequeretur beneficiumque restitutionis in integrum tanquam hosti publico, exlegi & famoso nullum esset. cIↃ. IↃ. LXXVII.

Cujus tabulæ à Concilio Status, Ordinibus generalibus, manu Cornelij Wellemanni perscriptæ ac Senatui per Frisiam regio transmissæ, in acta relatæ vim atque efficaciam accepere. Itaque ab Antistitum ordine, tum ipso quoque Præfecto ac Senatu regio signata, subscriptionibus Magistratuum, Officialium & Collegiorum, mox invaluere, non dissimulantibus Pontificijs, novorum fœderum sanctionibus externæ dominationis potentiam subverti.

Igitur Lalainius, necdum sedatâ cohortium inquietudine, Mathenesium, Oyenbruggiumque Legatos cum fiduciarijs litteris in Frisiam remisit; quibus ducenta & triginta carolæorum millia, pacandis præsidijs, poscebantur. *Lalainius denuò promissa militi stipendia poscit.*

Quippe rationes æris jam initas proponebat metuendumque esse, ut Groningense præsidium mobile & turbidum in majorem Frisiam se effundat cæterisque copijs, quas dubia fides contineret, sociatum, non abstineat alieno. Adhuc vero discretas locis cohortes & ciendis seditionibus minus validas, placari stipendijs posse, modo intra præfinitum solutioni tempus præstentur, ne ex morâ major militum egestas & ex ea insolentia nascatur. Decernendnm esse patribus (Ordines designo) ocyus & seponendas veteres controversias ac de jure partium disceptationes pendendumque tributum collato potius ære parandum. Abrumpendam semel consiliorum tarditatem & exuenda vitia gentis, nisi festinantius consulat in sua damna ituræ.

Potestas quoque Mathenesio, Oyenbruggioque Legatis facta Edictis Ordinum contumaces coërcendi corrigendique, ne ad exemplum præfracti & turbidi militis formatæ provincialium mentes reverentiam imperij & parendi disciplinam exuerent.

Cæterum Delegati Ordinum etiam LXXX. millium grave tributum criminabantur *relationibusque de ea ad populum, ex more, factis ulterioribus subsidijs se destitui. Adhæc actis per Frisiam præsidijs stipendia non convenire, pendenda ab ijs quorum tutelæ inservijssent. Sparsas per Omlandiam & finitima copias agrosque incursionibus prædonum expositos justis sæpè præsidijs destitutos fuisse. Oppidanos quoque & Biltanum populum ijsdem tributi aut præstandi subsidij legibus subesse æquiumque haberi ut miles sacramentum regium professus regio censu alatur. Qui etsi peregrinis creditoribus pignori datus, ita cedere publico potius quam privato usui debebat. Sic è vectigalibus Biltanorum agrorum* XL. *millia restare & pendendam insuper Biltanis pensionem, stipendijs potius ac bono regis applicandam, quam instituendum novum per provinciam tributi genus, cui ferendo impar populus sit. His de creditis Roblesio pecunijs addebant dandumque operam, ut rationes stipendiorum certa fine & ut cohortes, nullis imperijs obnoxiæ militari more recenseantur. Id disciplinæ vinculum fore, quod si non satis validum retinendis in fide cohortibus sit, facturos ut majora subsidia ijsdem pacandis decernantur. Respirandum interim semel inopi populo esse & tot malis exhausto, cujus bono id quoque pa-* *Responsum Delegatorum Ordinum.*

 ciscen-

cIↃ.IↃ.LXXVII. *cipiendum sit, ut Valonum Germanorumque præsidiarij nomina profiteantur acceptisque stipendijs oppidis arcibusque excedant. Neque velle, ut sine Ordinum Frisiæ assensu ulli in posterum delectus fiant aut ut præsidia in provinciam ducantur & ut ejus firma cautio sit. Obtestari interim ac rogare Lalainium, ut quicquid Frisios inter Groningenses & Omlandos, ex inæqualitate tributi controversum sit, componat ocyus detque effectum, ut ulterioribus minis miles abstineat, justis stipendijs & certo ære placandus.*

Hæc Gerardus Jacobi Præsul Clarecampensis, Doco Martna, Hero Ockinga, Bocatius Illtij, Renicus Cammingha, D. Fogelsangus, Barthius Idzaerda, F. Tatmannus rescripserunt.

Lalainius acrius instat pro magnitudine periculi. Cæterum Lalainius, inter angustias fortunæ, decreti retinens postulatis institit totumque negotium se Mathenessio Oyenbruggioque Legatis permisisse v. Kal. Mart. rescripsit, facturum interim ut æqualibus tributorum portionibus provinciæ habeantur. Quod ad reprimendas cohortium criminationes attineret, eas compescere non posse, prætérquam adacto ad sacramentum milite, & qui autorari non nisi exsoluto ære queat. Hoc solo præveniri malis impendentibus & sanari seditiones posse, in quas si tacita inquietudo & secretum murmur erumpat, id non sibi cæterum intestinis discordijs & contumaciæ Delegatorum Frisiæ imputandum. *Deputati tandem periculo moti consentiunt.* Quamobrem Deputati spectatâ periculi mole & ne, ultro lubricæ res, novis dissidijs convellerentur, omne paratum æs, quod aut ærarijs provinciæ asservaretur, aut à vectigalibus Biltæ agris petendum restaret, assignandum Legatis censuerunt, cum hac obtestatione Deo coram, Concilio Status & Ordinibus generalibus ultimam necessitatem hoc decretum patriæ amantibus extorsisse. Ita x. Kal. Mart. à Delegatis Ordinum Frisiæ rescriptum, ac Pauli Costerij Antistitis Fosverdici, Scipionis Meckamæ, Oedzij Arnoldij, pro Ostergois, Everardi Ludolphi, Livij Beiemi, & Dirici Fogelsangij, pro Westergois, Auconis Edonij, Feiconis Tatmanni & Joannis Agricolæ pro Sylvestribus subscriptionibus signatum actisque publicis insertum. Quo rescripto, ut Legatis Lalainij non satis fiebat, ita Delegati Ordinum pertinaciâ legatorum & angustiâ rerum irritati de mittendis denuo ad Ordines provinciarum Legatis consultavere. Mox regij præsidij, quod arci apud Leovardios impositum erat, recensio habita, urgentibus Mathenessio Oyenbruggioque Legatis, lustratis copijs & nomina professis ab Herone Burmania ærarij tribuno stipendium præstandum. Is vero acti conventus & diuturnæ disceptationis eventus fuit, ut agrorum oppidorumque delegati publicæ pacis ac securitatis studio inter se convenirent exsolvendisque militum externorum stipendijs ducenta & quinquaginta aureorum millia Legatis addicerent. Notat vir consularis F. Nicolaus Stauriam urbem isti tributo mille, & quingentos carolæos dependisse civesque oppidanos insolentiâ præsidiorum & fœdis exactionibus aut attritos, cum ultimo malo tanquam validiore expostulasse.

Lalainij in sedendis tumultibus acta. Sic fluentibus per Frisiam rebus Transisalanæ quoque provinciæ statum Lalainius ordinavit Delphzylanæque munitioni, quam Starckius tribunus cum imperio & cohorte tenuerat, aliud præsidium imposuit. Ære quoque Groningæ urbi, Omlandiæ & Drenthiæ provincialibus extor-

extorto stipendia copijs assignavit easdemque Groningâ urbe excedere CIↃ. IↃ. jussas in majores Frisios, dein Brabantiam expedire conatus est. Cl. LXXVII. Franckena Idibus Martijs factum tradit. Post decreto Ordinum generalium arcem Groningauam, cujus molem Gasparus Roblesius muniendæ dominationi struxerat, æquari solo fecit. Itaque vacuâ præsidio civitate & castello diruto læti cives & in immodesta effusi prima gaudia in lasciviem proterviamque vertêre. Scribunt autores temulentos & socordes collucentibus passim per civitatem ignibus, Martinianæ turri incendium dedisse ipsosque exules, sive tantæ & recenter partæ fœlicitatis incapaces, sive tædiorum exilij oblitos, non votis, non gratijs numini actis, cæterum immodestis moribus & profano ritu lætiora temporum egisse. Adeo mortales adversa toleramus, prosperis corrumpimur.

Lalainius Groningâ Leovardiam contendit, eamque summo cum applausu ingreditur.

Mox Lalainius, compositis Groningæ & per Omlandiam rebus, Kal. Mart. magno procerum comitatu Leovardiam contendit provinciamque majoris Frisiæ suo imperio destinatam magno multitudinis applausu ingressus est. Quippe occultata jam ante servilibus temporibus desideria libertatis tum erumpebant quantoque magis ex iniquitate priorum temporum repressa, tanto patentius laxiusque nullâ dissimulatione aut metu aperiebantur. Ferunt pulcherrimas virgines civium filias, multo cultu obvias Lalainio processisse cohortesque civicas erectis signis & urbem ingredienti, velut præsidio stantes, præfervidis in Præfectum officijs certasse. Tormenta quoque continuis fragoribus laxata M. Heymannus annotavit sexumq ue imbellem totâ urbe discurrentem publicam festivitatem suis ludicris auxisse. Quæ ultro speciosa perosam anteacta servitia multitudinem eo vehementius commovebant, quod captivorum agmen secum Lalainius traheret Roblesiumque modo provinciæ rectorem & ut insimulabant, dominationis immodicum, cum Joanne filio & Ruysbroeckio filiæ marito, velut ludibria & spectacula fortunæ ostentaret. Itaque eorum adversis à populo illusum, qui secundis rebus malè usi & potentiæ suæ modum & fallacem fortunæ memoriam exuerant. Cohortium quoque tribuni, in quibus Lopesius, Lussius, Villerius, Starckius, Campius & Montioius erant, unà cum Roblesio Leovardiam ducti, custodiæque in arce regiâ (ubi Roblesij conjunx asservabatur) dati, exercitæ insolentiæ pœnas dedere. Tradit Heymannus Roblesium declinandæ contumeliæ, & irrisui civium secretiore viâ ac tormentariam per turrim arcem ingressum, magno fortunæ ludicro, ut ante imperij sui munimentum, ita tum carceris & custodiæ lustrasse.

Roblesium, aliosque captivos secum ducit, custodiæq; mancipat.

Dissensio Austriacum inter & Ordines magis ingravescit.

Itaque novo Ordinum generalium Fœdere scripto & per omnem provinciam promulgato Joannes Austriacus eorum, quæ evenerant, haud ignarus, acerbioribus in fœderatos odijs exarsit, dissimulato vix ingenio, quod suspectis artibus negotium pacis trahebat. Quippe Fœderis formulâ ad eum missâ, nova irritamenta vigenti discordiæ ex detectis procerum voluntatibus nata, commeante adhoc per internuntios sermonum acerbitate, quâ gliscentibus ultro odijs turbamenta paci substernebantur. Non ferentibus cordatioribus inter sana & moderata patrum consilia ab Austriaco munimemta urbium & præsidia legionum ad custodiam corporis peti, nexumque infœlicis concordiæ & tan-

cIɔ. Iɔ. tantarum rerum ac speratæ pacis exordia fidei armorum committi.

LXXVII. Unde infidis partium animis diu disceptatum, donec Rudolphi Cæsaris legatione, cujus à morte Maximiliani patris spem fecerat, commeantibus modo ad Ordines, modo ad Austriacum Legatis Marchæ in Faminis sanciendæ paci conventus ac dies diceretur. In Legatis Imperij Gerardus Grosbecius Leodiensium Episcopus, Philippus Baro Winenbergius aulæ Cæsareæ præfectus, Andræas Gail Consiliarius, Wernerus Gemnichius Satrapa Juliacensis & Joannes Lovermannus fuere. Ordinum vero partes, Matthias Gislenius Episcopus Attrebas, Bucho Ayta Frisius Archidiaconus Iprensis, Fredericus Perennotus, Baro Ronsæus, Joannes Ommerius Morbequij Dominus, Franciscus Halevinius Equestris ordinis & Adolphus Meetkerckius tuebantur.

Partium conventus adnitente Cæsaris Legatione.

Austriacus milites maritimo itineri vult dimitti.

Hoc vero maxume illo conventu & cum vehementiâ repetebat Austriacus, ut peregrinæ Legiones non terrestri, cæterum maritimo itinere Belgicâ excederent classemque & simul latum mare ingressæ expeditâ profectione in Hispaniæ continentem aut Celtiberiæ portum exponerentur. Ordinum vero Cæsarisq; legatis, ut omnes Austriaci actiones, ita hæc maxumè secretis rerum momentis decerni videbatur.

Recusant hoc Ordines ob varias suspiciones.

Quippe reputabant populum olim colonias transferentem sic aliena occupasse latoque & diffuso mari commissum, commoda littora & commodas sedes quæsivisse. Ambitiosis & nova regna somniantibus etiam hanc ætatem temporum non vacare & esse quos aliarum gentium quies aut securitas sollicitet. Sic Angliæ regnum Belgico littori oppositum ab Elisabethâ reginâ nullo metu & in pace teneri, tanto magis periculis obnoxium quanto Belgicæ vicinius & ex se quietius foret. Posse instructam veterano milite & tot legionibus classem in Britannicum littus adigi aut in latos portus subduci bellumque & discrimen Elisabethæ facessere, nulla arma, nullas gentium irruptiones metuenti.

Cujus rei suspicionem non falsus & ex Peresio Philippo Regi à Secretis auditus rumor quam maxumè prægravabat, quod Austriacus Tunetani regni spe amissâ, de deturbandâ Angliæ possessione Elisabethâ cogitaret primisque juventæ amoribus Mariam Scotorum reginam & cum ejus velut dote Britannicarum insularum imperium immodesta ambitione deperiret. Neque enim frustra Romani Pontificis decretum, Guisiorum per Galliam & Lotharingos auxilia orasse, ac ut Philippus frater, morte Mariæ uxoris Angliæ regno exutus, ad redintegrandum cum Elisabetha odium & ex eo bellum in spem recuperandi regni incitaretur. Inde missum è Belgica in Hispaniam Escovedum, hominem vafrum & secretorum participem, qui portum in Cantabria instruendæ classi Philippum peteret Angliæq; invadendæ consilium Philippo Regi commendaret. Autores tradunt, Austriacum præoccupandæ Manniæ Hybernici maris insulæ omnem apparatum destinasse profugorumque Anglorum, tum per Nortvalliam, Cumbriam Cestriamque Pontificiorum auxilijs adjutum, occupandi Anglorum regni firmam spem aluisse. Quare amotis pacis aut fœderum impedimentis Legati definiere:

Legati Cæsaris certas pacis conditiones definiunt.

Vt omnes injuriæ & offensiones cessarent fœderique jam ante Gandavi icto robur esset. Peregrinus miles (quo Hispani, Itali, Germani, Burgundiones

nes censebantur) acceptis stipendijs, nullo commeatu, Belgicæ provincijs intrà CIↃ. IↃ.
vigesimum diem excederet sontesque & seditionum rei militari lege punirentur. LXXVII.
Captivis utrinque venia esset Comesque BURANUS, *quam primum* ORDINIBUS *generalibus ab* AURANTIO *satisfactum esset, in Belgicam remitteretur. Læsis aut dignitate exutis per* ORDINES Generales *aut cujusque* Provinciæ SENATUM *jus diceretur. Privilegia, jura, immunitates integræ essent. Religio Catholica Romana per provincias haberetur.* ORDINES *omni externo fœderi renuntiarent exautorandoque militi pecuniam ceterasque res, Germaniæ vero legionibus seorsim stipendia ex æquo præstarent. Rex* PHILIPPUS *peregrinas copias nullo tempore in provincias induceret.* JOANNEM AUSTIACUM Gubernatorem *acciperent.* Præfecti *provinciarum sacramentum provincijs dicerent. Pensiones ab* ORDINIBUS generalibus *privatis assignatæ efficaces forent tabulæque signarentur.*

Quibus à Joanne Austriaco, Concilio Status ac Ordinibus generalibus, tum Legatis Cæsaris ac Imperij approbatis, certæ pacis auguria dubijs ante mentibus se intorsere. Quippe earum fiduciæ hoc etiam accedebat, quod perpetui Edicti vocabulum isti conventioni à Philippo Rege impositum esset publicarique per omnem provinciam jussum, nec in dies aut annos scriptum memoriæ ultimi temporis & longissimæ rerum ætati adæquaretur. Scribit Cl. Franckena Joannem Austriacum, cum Luxemburgum venisset, Prid. Eid. Febr. ficto pacto se Ordinibus obligasse idemque pactum, etsi dubiæ fidei, XIII. Kal. Mart. per Frisios vulgatum populi animos magno gaudio implevisse. Alij tradunt Joannem Austriacum validis Ordinum rebus & per Germaniam, Galliam atque Angliam societatibus, quo acre odium fallacibus blanditijs velaret, externa pacis & firmandi Perpetui Edicti desideria etiam apud exteros Principes prætulisse, ita formatis ex arte simulationibus, velut bellum ex prædecessorum intempestivo dominatu natum, clausurus pace, tanquam egregio fine, etiam primâ imperij sui ætate, videretur. Itaque ab Elisabethâ & per Ordines generales pro approbando Edicto apud Aurantium intercessum, ne armis libertatem obtendens, probatam vicinis innocentiam, interruptâ provinciarum pace, suspicione alitæ dissensionis fœdaret.

Fœdus hoc nomine perpetui Edicti vulgatum est.

Quæ ideo tanto acrioribus studijs urgebantur, quod Austriacus, præoccupatis Principum animis, affectum pacis præferret suæque imbecillitatis, ex conditione temporum, æstumator, afformaturus imperium arbitrijs patrum crederetur. Sed suspectum ingenium & ex superbiâ vecors, quod melioribus artibus instrui posse sagacissimi quique desperabant, minuendæ plurimum fiduciæ erat, credentibus adhoc prudentioribus tantæ moli regundæ incapacem juventam sanioribus consilijs non cessuram. Ita scilicet affectis Principum ingenijs, ut omnia facilè ad se trahant reputentque societatem generis humani multitudine extendi, imperia per consortes arctari. Itaque tanto indecentius moderamini rerum ipsum præfuturum, si pluribus administris uteretur Principisque nomen retinendo, vim ac respectum amitteret. Quæ ut callidè ex ingenio Austriaci patribus disserebantur, ita hoc maxumè secretorum conscios urebat, quod Mariæ captivæ Scotorum Reginæ, nu-

Suspectum tamen multis ob indolem Austriaci.

cIↃ. IↃ LXXVII. ptias tum importunius ambiret clandestinosq; in fœminam amores, etiam mariti sui cædis jam ante suspectam, novandis per Angliam & vicina rebus obtenderet.

Aurantius litteris ad Ordines datis, fraudes istius conventus pactorumque ostendit.

Quorum, etsi non fallax indicium Aurantius haberet, ita tota foederis Marchici ratio, velut obfutura autoribus, displicebat. Quare auditis Ordinum generalium Legatis, qui innecti iisdem pactis se & simul socios volebant, litteras ad eosdem Ordines dedit, quibus ut mentis suæ arcanum, ita vitiositatem conventionis & fallacium pactorum exponebat.

Gratulari se quidem procuratæ per studia ORDINUM *paci & simul provinciis, quod jam ante superbis Hispanorum dominationibus obnoxiè tot incommoda & furores concordiâ Fœderis vertissent. Lætari assertas patriæ leges, Gandavensi Fœderi robur adscriptum, eximia fati ac temporum beneficia, nisi speciosis rerum vocabulis damnosæ & nutriendis simultatibus repertæ conditiones involverentur. Sic comitiorum jus, quod majorum fuisset, non parum arctatum, &* Provinciarum ORDINES *novis & inauditis sacramentis inligatos.* PHILIPPUM BURANUM *filium contra jus gentium & provinciæ illâ ætate, quæ privatum adhuc præstaret, in Hispaniam abductum, Belgicorum motuum pœnas longiore custodiâ luere. Totam scilicet conventionem ut dolosis involucris, ita inhonestis servilibusque conditionibus inniti, quarum turpitudinem delere nec vertigo temporum nec gloriosi posteri quirent. Indignaturi haud dubie, cum perfidâ Hispanorum gente, majorum sanguine & spoliis satiatâ, cum publico provinciarum hoste, in gratiam rediisse, commeatum & stipendia depactos. Spretas* ELISABETHAE *reginæ &* FRANCISCI ALENCONII *Andium Ducis intercessiones, quorum fuisset, ut bello auxilia, ita paci autoramentum commodare. Neque Hollandiæ aut Zelandiæ provinciis satis prospectum, neque eorum commodis, qui restitui in integrum debebant eaque recuperare quæ bello perdidissent. Paciscendum fuisse, ut castella diruerentur, servitutis publicæ & simul externæ dominationis vestigia, ac ut omnium offensionum perpetua oblivio esset. Agendum certè cautius & longiore cunctatione in eo negotio fuisse, quod exitium provinciis aut incolumitatem promitteret. Optare interim, ut quoniam Fœdus haud dubiè bono zelo & proturbandis Belgicâ peregrinis legionibus maturatum foret, ejus uberes fructus essent, neve Ordines pacem sperantes bellum ex improviso ferant. Hoc vero imprimis rogare, ut asserendo Gandavensium fœderi incumbant, certi & fidentes sua officia isti ratihabendo decerni. Quin paratum esse in societatem novissimi Fœderis condescendere, si externas legiones, ultra præstitutum commorantes, communibus armis proturbandas provinciis censeant, neque ante recipiendum Austriacum, quam juri publico, & Gandavensi Fœderi sit satisfactum.*

Hæc AURANTIUS.

Litteræ mandatorum legatis Frisiis Bruxellas ituris procuratæ.

Addit Æmylius Adama in libro Edictorum Foedus illud Marchicum actis per Frisiam publicis inlatum publicatumque per tribunalia conciliatarum partium spem proclivi in concordiam populo peperisse.

Mox Sceltoni Tiardæ, Martino Nitzenio & Feiconi Tatmanno legatis Bruxellas ituris fiduciariæ & mandatorum litteræ procuratæ, quibus

bus mutationem rerum per Frisiam velare publicis commodis & utilitatibus provinciæ jubebantur. cIↃ. IↃ. LXXVII.

NIhil scilicet PHILIPPO *regi, nihil patriæ legibus se detraxisse, hoc tantum admixos, ut ad bellorum pertæsos misertosque carissimorum pignorum pax & quies & cum ijs levamentum tributi perveniret. De exactionibus & damnis per easdem inlatas jam ante conquestos, cum regij Præfecti & Senatus dominatione, specie retinendarum in fide cohortium, æraria provinciæ & privatorum facultates eviscerata. Nunc ijsdem malis se remedia petere, eo inopiæ redactos, ut non nisi impetratâ onerum immunitate aut remissiore saltem tributo, stare res provinciæ queant. Interim Gandavense Fœdus per hos ipsos Legatos amplecti, cæterum hac lege, ut modico tributo habeantur & ne novæ societatis ratione proventus ærarij & privatæ opes subvertantur. Hoc etiam rogare Ordines generales, ut petendi Comitij jus Deputatis Ordinum Frisiæ faciant, ne Senatus regij tergiversatione & pervicaciâ salubribus patriæ consilijs moræ & dilationes nectantur. Quippe Senatum regium communionem Gandavensis Fœderis poscentibus nuper restitiße pessimo exemplo, quo provinciales dissolutis cohortium moribus & violento Roblesij imperio subessent. Inde arces, castella & judicia peregrinis obsepta, convulsis conventionibus, quas cum Carolo Cæsare majores pepigissent. Nunc vero mutato non nihil temporum statu admovendos gerendis rebus indigetes, minuenda vectigalia, censum regium publicæ necessitati applicandum curandumq; imprimis, ut per Episcopum fœdius fere quam cæteri mortales, fluxis opibus inhiantem, doti suæ adjecta ad Antistites cœnobiorum redeant ipseque per vim & silentibus legibus provinciæ obtrusus, fœdo & inaudito majoribus dominatu exuatur. Statuendum eße semel in eos asperius qui provinciæ patrimonium, munera aut dignitates pravis aut imperitis pro arbitrio locassent. Hoc modo Senatum regium præturas, satrapias, nullo delectu ijs largitum, quos dominationi suæ consortes conscientia pessimorum facinorum fecißet. Subveniendum semel justis populi Frisici querimonijs, quem aut grave dominantis imperium, aut insolens præsidium fatigaßet. His de tributo quædam addita petitumque ut 5000. carolæorum à Biltanis collata in solutum proxumâ pensione cedant litteræque Ordinum generalium ad Antistites, Nobilitatem & Proprietarios agrorum, tanquam Ordines provinciæ, exclusis oppidanis, darentur.*

Hæc à Gerardo Iacobi Antistite Clarecampensi, Sixto Dekema, Livio Bejemo, Docone Martna, Erasmo Douma, Aucone Edonio Prid. Non. Mart. Leovardiæ perscripta, ac Legatis communicata. Tum in florenos aureos quatuordecim stuferi stipendijs militum decreti cautumque edicto, ut quicquid æris per vim aut minas in militem erogatum esset, ejus tabulæ minuendis eorum stipendijs ad Arnoldum Molckemannum Thesaurarium Ordinum Bruxellas mitterentur.

Dein Lalainius Leovardiæ adhuc agens, quo dissensionibus populi Frisici, Omlandiæ & Drentinorum mederetur, ad Ordines generales, Concilium Status, tum ad Aurantium Principem, Franciscum Pipenpoium Bruxellensem ablegavit fiduciariasque litteras, ipso Æquinoctio Leovardiæ exaratas, suâ manu perscripsit.

Lalainius Legatum cum literis fiduciarijs petitionisq; Bruxellas ad Ordines mittit.

Ijs petebat, ut quoniam Frisij à Transisalanis & Drentinis ob inæqualita-

cIↃ. IↃ. LXXVII. *litatem tributi dissiderent, Ordines generales ortas lites componerent portionesque tributorum ex aequo definirent. Neque enim suae potestatis esse imperare tributa & ea partium odia esse, ut suae intercessioni non pareant. Velle scilicet Translavicanos ac Drentinos, ut Frisij exsolvendae legioni, cui Roblesius praefuerat, duas trientes pendant, regerentibus interea Frisijs, Translavicanos, validiore diuturnioreque praesidio usos, maiore tributo teneri. Plus scilicet à se erogatum esse, quam modus praescripti aeris ferret esseque iniquum decretas Translavicanorum usibus cohortes suo aere ac stipendijs haberi. Censere quoque Frisios Gasparum Roblesium non ante cum caeteris captivis custodiâ liberandum, quam rationem accepti aeris fecerit deque menstruis 15000. stipendijs docuerit. Magnis quippe nexibus eum se & Provinciam inligasse. Sic pacatis dimissisque tribus cohortibus, (quae undecim adhuc numero sint) quinquies centena & quinquaginta millia deberi. Adhaec Germanorum stipendia, in infinitam molem excrescentia, non bonum rebus exitum promittere, nisi Concilij Status, Ordinum Generalium aut Aurantij prudentiâ publicum discrimen levetur. Diuturna cunctatione peccatum esse exautorandisque cohortibus assignandum ductorem & simul stipendia fuisse. Nunc enim totum legionum corpus inquietum, turbidum arma & consilia sociare. Clamitare deceptos Tribunos, divisa signa, non alio consilio, quam ut locorum spatijs discretus miles peius habeatur roburque cohortium dissocietur. Itaque licentiae & malis moribus indulgentem militem per agros se sparsisse, agrario populo gravem & sinistri suspicionibus imbutum. Ijs vero sopiendis se totum interesse, facturum propediem, ut fervescentium animorum aestus subsidat copiaeque sacramentis & simul Ordinum imperijs obediant.*

Idem foedus Gandavensis Leovardiae publicari queat. Qui, dimisso Bruxellas Pipenpoio, ut Senatum quoque regium Gandavensi Foederi obluctantem severioribus remedijs constringeret, ejusdem Foederis tabulas etiam ante per municipia promulgatas, publicari in Basilicâ ab eodem Senatu Leovardiae jussit istique actui IV. Eid. Mart. praefixit. Ubi tubae signo ter dato, quod majoribus nostris vulgandis actorum solemnibus institutum erat, vocato velut ad concionem populo, recitari per Emskerckium Graphiarium jussit ipseque haud vanâ imperij sui fiduciâ, plausibili edicto arbiter praesedit. Unde cum Lalainij autoritate ac apud populum gratiâ Senatus odium increvit, criminante, ut solet immodestius, turbâ eundem Senatum impedimenta paci molitum regundis adhuc provinciae rebus tolerari.

Mox exulum multitudo, tolerato quinquennali exilio, in provinciam refluxit totidemque annorum taedia & inclementiam fortunae novae foelicitatis dulcedine lenivit. Quare publicae laetitiae per agros & oppida dies dicti, redditique penatibus suis exules domesticum gaudium publicis ovationibus miscuerunt.

Roblesius cum suis captivus Gelriam mittitur. Dein Gasparus Roblesius captivam conjugem, liberos ac tribunos cohortium secum trahens, custodiâ emissus deductusque ad Hyergium, quem regundis Geldris rex Philippus praefecerat, magnum instabilis fortunae documentum praebuit. Scribit F. Nicolaus, homo etiam Pontificijs addictior, populum Frisicum istius spectaculi non misertum, caeterum Nobilitatem, cives & agrarios, velut justas & fatales poenas luente Roblesio, viri adversitate & illo fatorum ludo oculos animosque pavisse. Addit idem Scriptor, promiscuam multitudinem decernendas palam

palam grates divino numini censuisse, quod malorum consiliorum artificem Roblesium & Tribunos militares, velut præconcepti furoris ministros, ut odium generis humani, ita opprobrium ludicræ captivitatis comitaretur. Id XVII. Kalend. April. factum Nicolaus tradit Martinumq; Bayartum Gantonium Stavoranæ arcis Satrapam, cum Bustamantio, qui Harlingano castello præerat & Tribuno cohortis, ut memoravi, Feuterio vinculis datum, ac Stauriâ Zwollam devectum, ut consiliorum Roblesij ita popularis odij communionem tulisse. Quod ex crudeli & aspero Roblesij ingenio natum autores non dissimulavere, cum in acta relatum sit, eum præter Ducis aut Tribuni legionis dignitatem, crebrò supplicium militare, quod jubere etiam cum temperamento debuisset, iracundiæ calore suâ manu executum. Ita confosso, strangulato aut glande trajecto milite avidam cædis dexteram sæpe sanguine imbuisse, haud dubiè, ut illius effundendi consuetudine exercitus, animum ultro immanem graviori sævitiæ efferaret.

cIↄ. Iↄ. LXXVII.

Crudele Roblesij ingenium notatur.

Thuanus scribit Roblesium, custodiæ tempore, cum Georgio Lalainio successore collocutum, tanquam commodum in Frisiâ regnandi instrumentum, fovendas provincialium dissensiones commendasse quo, procerum viribus intestina per odia luxatis, formidinem popularis potentiæ & simul modum imperio, confirmandæ dominationi exueret. Ferunt Sixtum Dekama, nobilissimæ stirpis & doctrinæ virum, ex ore Roblesij præsente Lalainio, in cujus comitatu tum erat, istam vocem exaudivisse eundemque sæpè apud familiares acta priorum temporum repetentem, veri in hoc fidem clarissimi scriptoris Aug. Thuani eruditis commentarijs adstruxisse.

Adeo verum est, Philippi Præfectos regiæ dominandi cupidinis æmulos, parum modestis per Frisiam consilijs interfuisse ijsdemque stabiliendi regni moribus usos, non absimilia in Trans-Rhenanis provincijs ijs, quæ in Belgica Philippus documenta rerum edidisse.

Mox Austriacus post Fœdus Marchas apud Faminas confirmatum, Lovanium in Grudios progressus, pro redimendis captivis intercessit. Gasparoque Roblesio, conjugi & liberis, tum cohortium tribunis ac Josepho Talimerio quondam regiæ triremi apud Staurios præfecto, veniam rogavit. Is Campis oppido ad flumen Isalam, haud procul Austrino sinu sito, duriore custodiâ asservabatur patratisque sceleribus enormi sævitiæ, quâ famam per Frisios adeptus erat, squallore teterrimi carceris litabat. Erant qui censerent, longi furoris piaculum populari iræ immolandum placandumque illius cæde illorum sanguinem, quos vir ultra hominem ferox & malarum mortium repertor, per tormenta & cruciatus sustulisset. Cæterum à Magistratu urbico veniam nactus reliquis cum captivis in Brabantiam abductus est.

Austriacus pro Roblesio intercedit, eique veniam rogat.

Quod difficulter impetrat.

Tum Austriacus de dimittendis legionibus cogitavit castellumq; Antverpiense, quod ab Albano extructum Hispani præsidio tenuerant, Philippo Croio Arschotano tutandum demandavit. Mansfeldium quoque deducendis Hispanorum, Italorum Burgundionumque copijs præfecit easdemque desertis castellis arcibusque, excedere provinciarum finibus jussit. Traditum Annalibus est, Legiones istas (sub Ferdinando Albano ad decem millia Belgicam ingressas eximius Scriptor Everardus

Austriacus exteras copias excedere jubet.

cIↃ. IↃ. LXXVII dus Reidanus notat) eodem fere numero provincijs excessisse ipsumque exercitum, ut lixarum calonumque, ita puerorum scortorumque impura agmina trahentem, ingluvie & lascivia diffluxisse. Unde redditam terris pacem plurimi autumabant, amoto quietis publicæ perturbatore, & arcium præsidijs inquilinæ genti commissis.

Reperio in notis Cl. Franckenæ Hispanos XI. Kal. Maji. Trajecto ad Mosam prædâ onustos exijsse erectisque signis, velut gestarum rerum gloriam testaturos patrum populique servilem patientiam irrisisse. Bernardinus Mendoza equitum ductor & post Philippi in Galliam Angliamque Legatus, suis commentarijs inseruit, ab ijsdem Hispanis intra decimestre spatium triginta hominum millia cæsa confectaque per Belgicam fuisse, eosdemque direptis sexaginta fœderatorum vexillis, propitio velut numine usos, uberem prædam partæ gloriæ adjecisse. Etsi sint qui existument id plus infamiæ ex sævitià quam gloriæ ex virtute traxisse populumque Belgicum inermem & velut in pace securum, non ut antè per conflictus & pugnas, sed latrocinia & cædes intra ipsos urbium muros, intra ædium consepta Hispanicarum gentium furoribus mactatum. Credulâ scilicet multitudine nihil fraudis & doli suæ innocentiæ superesse pacisque sanctionem tot consessibus procerum & solemnibus subnixam primos concordiæ fructus quietem & tranquillitatem perpessæ enormia genti daturam.

Quamobrem Lalainius, quo securitati provincialium consuleret & ad formam superiorum provinciarum, Frisiorum quoque intra Flevum & Lavicam remp. ordinaret, Leovardianæ arci Joannem Mathenessium præfecit eandemque regio Ordinumque nomine asservandam ei dedit. Harlingano vero castello Petrum Sickingham, Stavorano Franciscum Pipenpoium imposuit ejectisque Valonum signis, Germanicas cohortes pro præsidio locavit.

Lalainius res per Frisiam ordinat.

Notat Staurius Scriptor Georgium Lalainium amplo comitatu stipatum, III. Non. Maij componendis rebus Stauriam urbem ingressum, à flore juventutis urbanæ civiumque ac municipalium frequentià exceptum, flagrantis apud populum gratiæ specimen tulisse, Stauriosque, jam ante Roblesium aversatos, ejusque in urbem introitu, velut factâ solitudine se abdentes, publica tum loca occupasse, congiariumque accepisse.

Ingreditur Stauriam.

Itaque omni arce castelloque regio suspectis rectoribus præsidijsque liberato, externisque legionibus in Cispadanam Italiam amotis, Joannes Austriacus capessendæ dominationi iter Bruxellas intendit, cujus ardore impotentius juvenilis animus flagrabat. Comitatum ejus, ut Legati Cæsaris Ordinumque Belgicæ, ita tria fermè speculatorum stipatorumque millia sequebantur, quos infidis rebus, nec ultro per conscientiam metus expers, custodiæ corporis loco obsidum delegerat.

Austriacus Bruxellas tendit, magno cum comitatu.

Sic medius legatum inter Pontificis & Leodiensium Episcopum equo vectus, ipsis Kal. Majis urbem intravit, quæ jam ante Brabantiæ & post Burgundiæ Principum sedes, ut conventibus procerum, ita tum magnificentiæ & apparatui rerum serviebat. Unde pretiosæ porticus per urbem erectæ arcusque passim per vicos extructi trophæa famæ & gestarum ab Austriaco rerum decora ostentabant. Itaque palam devi-

Ingreditur Bruxellas, magnificoque excipitur.

devictarum urbium imagines præterque Africanæ expeditionis claritudinem, Ægæi maris prospera pictis in tabulis visebantur. Antecedebat currus aureo panno constratus, cujus utrumque latus artificum picturis adornatum, confracta aut mutilata arma, aut publicam rerum ubertatem & fœcundam luxuriem exprimebat. Domorum vero editis matronæ passim pulcherrimæque virgines sistebantur jaciendisque desuper sertis corollisque intererant. Itaque humus vario flore conspersa agendis ludicris discurrentem populum exercebat. Adhæc ubivis lætæ acclamantium voces totamque per urbem suavissimi vocum concentus audiebantur. Austriacus ipse decorâ juventâ & illiciendis animis validâ spectantium ora morabatur rudimentaque imperij speciosis initijs cohonestabat. CIↃ. IↃ. LXXVII.

Econtra immodica gratantium studia, velut assentationibus conspersa alij dedignabantur populumq; inconsulto impetu ad dubia & ut periti censebant, falsa gaudia adsurgentem, incerto pacis autori & conciliandis partibus impari servile ministerium & pœnitendum officium devovisse. Erant enim, qui illum Austriaci ingressum cum Philippi inauguratione & solemnibus conferrent sumptuosumque & ingentem paratum dignitati ac fortunnæ Principis assimilarent. Etsi essent, qui non ignorarent, Austriacum vigore juventæ & morum gratiâ spectabilem, tanti apparatus non eguisse, quod obscuris dubijsque natalibus ortum, procul imperatoriâ stirpe, despectæ ab eo & parum pudicæ matris Germanæ fœminæ temeritas & imprudentia vulgasset. Neque enim alio fine eam in Hispaniam amotam, & sub curâ nutricis suæ in cœnobium detrusam, quam ne eius ignobilitate aut inhonestiore vitâ offenderetur suæque conditionis ac originis ex matris præsentiâ monitus, regios spiritus gerens, ultrò contemptos natales majore ludibrio & despectu fœdaret. *Iudicium de hac pompâ.*

Antonius Delrio suis in commentarijs notat, Viglium Zuichemum Senatus Præsidem morbo languidum spectandique Austriaci desiderio lecto allevatum, quid suspecti protulisse eodemque lecto, velut fatali sede repositum novendialis morbi ferociâ extinctum. Creditum fuit, Viglium Præsidem, sagacitate quâ pollebat ex indole, aut moribus suspecti Principis latentis vitij rationem deprehendisse, ac si sedandæ tantæ tempestati, quæ regem & provincias extremis odijs dissociasset, juvenile ingenium non responderet. Itaque eum, perspectis Austriaci consilijs, de remedijs recrudescentium dissensionum desperasse ægritudineque mentis correptum, eâdem sensim auctâ & senecta ultro gravi vitam finijsse. *Viglius Zuichemus lecto fatali se allevat, ut Austriacũ spectaret; qui non placet. Viglius post novem dies moritur.*

Thuanus scribit Viglium, claritudine literarum, & civilis prudentiæ summas ad dignitates, Carolo Philippoque rerum potiuntibus evectum & libertati jam ante proniorem, Ordinum gratiam, post Hispanorum in partes inclinare visum, odium sibi conflasse liberalioreque ante annum custodiâ detentum, coram se turbidis temporibus & ex his nasciturae rerum conversioni indoluisse. Itaque multa redarguendis sinistris rumoribus effatum integerrimâ professione, se conservandæ regiæ autoritati omnem curam ac sollicitudinem impendisse alienumque ab Hispanicæ gentis moribus, populi & rerum omnium salutem in fide Re-

cIↃ. IↃ. LXXVII. de Regis, tanquam unico societatis vinculo collocasse. Quæ à Thuano Cl. Scriptore actis tradita, virum & patriæ & simul Regi suâ opinione nihil detrahentem, à suspicione fotæ Hispanicæ immanitatis & injuriâ scriptorum exemere. Cadaver sepulchro, quod vir suæ mortalitatis & humanæ legis etiam in tantâ fortunâ memor fieri apud Gandavos sibi curaverat, honoratis exequijs inlatum. Itaque patriæ patris, censente per Frisiam Senatu, nomen ei decretum affixumque publicis monumentis æternæ temporum famæ servatur.

Viglius Gandavi sepelitur.

Annotatum invenio circa Kal. Majas, aërem continuo frigore imbribusque fœdum fuisse vernique cœli clementiam, velut brumali injuriâ, confudisse.

Conventus Delegatorũ Leovardiæ habitus.

Conventum quoque Delegatorum Frisiæ Leovardiæ ad III. Non. Maji habitum, Abelumque Franckenam virum eximium, in Hollandiam pro legato missum, versipelli Austriaci ingenio & suspectis actionibus diffidisse. Tradit F. Nicolaus ingentem trium millium librarum auri signati thesaurum à puerulis victum domatim quærentibus in Jorvertæ pago tum repertum Hectorique Dekamæ viro nobili & prædij domino adjudicatum. Idem addit Stauriæ delubrum, à Cunero Episcopo lustrali aquâ tum respersum, non alio ut creditum fuit consilio, quam ut infesta superstitionibus tempora, auctâ templi religione, sacrilegij metu deterreret. Mox Oceanus, quod in VIII. Kal. Jul. diem incidit, supra solitos æstus se extulit superatoque littore & excelsi aggeris mole in omnem provinciam se sparsit. Unde armentorum pecorumque greges vi fluctuum abacti humana quoque cadavera, in ipsis domorum conseptis obruta, secum traxere. Fœnum quoque jam ante resectum apiscendæque maturitati & nutriendo sub hyemem pecori ardoribus Solis expositum, ipsis aquis innatavit radicibusve cohærens salsedine marinâ erosum, spem agricolæ elusit. Cujus inundationis, ut ingens damnum, ita recens adhuc memoria est, quod æstivo tempore, ut antè triennium recurrens diluvium, velut hybernâ tempestate, cultis agris se infudisset.

Ingens thesaurus in pago Iorvert repertus, domino; prædij adjudicatus.

Gravis per Frisiam inundatio.

Notat Heymannus marinos fluctus tam insolito æstu intumuisse, ut summitatem Biltani aggeris excederent inundatâque omni Dongriâ & maritimis agris, solo Slachtano aggere coërcerentur. Cl. Franckena addit, solâ tempestate tum evenisse crebroque alias commotum mare & lunæ sydere impulsum, Frisicis terris ordinarias ut plurimum inundationes intulisse. Grandinem quoque miræ magnitudinis cælo decidisse totamque æstatem, velut legis oblitam, frigidissimam & pluviosissimam fuisse.

Austriacus in conventu Ordinum sacramentum dicit.

Mox Austriacus Bruxellis agens, recente adhuc publicæ festivitatis memoriâ Ordinum cœtu acto sacramentum dixit animumque subdolum & fallacem, quem clam sceleri & defectioni obstrinxerat, manifesto perjurio provincijs obligavit. Ordines vero provinciarum, ut componendis ex Fœdere rebus, ita pacandis præcipue Germanorum cohortibus occupabantur redimendisque civitatum arciumq; præsidijs, æs & fidem detrectantibus missionem offerebant. Creditum fuit easdem legiones clam ab Austriaco corruptas servandis, velut pignori, castellis urbibusque se dedisse æquisque conditionibus præfractas, aut contumaces

maces fœda, & nuperis furoribus non disformia consilia agitasse. cIↃ. IↃ. LXXVII.
Mox approbando Fœderi à Joanne Austriaco legati ad Aurantium missi speciosa anuntiavere.

Admotum gerundis rebus, ORDINUM consensu, AUSTRIACUM, primordiaque imperij non infaustis ominibus ingressum. Fæderum scilicet ratihabitione, non Bruxellensium solum, quos in sumptuosos apparatus rerum desiderium novi Principis egißet, cæterum superioris Belgicæ populum traxisse. Neque aliud restare, quam ut omnes provinciæ sanctissimi adjuratique ab Austriaco Fæderis fructum sentiant, communeque bellum communi pace sopiatur. Eo perveniri signato per AURANTIUM fædere poße. Amotas quippe ex pacto legiones Aurantiumque in patrimonia principis domus restitutum. Non relictum eße querelæ, aut tergiversationi locum. AURANTIUS verò filium Hispaniâ attineri, suasque per Luxumburgicum agrum & Burgundiam possessiones & cum ijs proventus interverti criminabatur. Regis potentiam alieno stare, nihil aliud quærentis, quam, ut impulsis procerum Belgicæ rebus pro libitu regnet. Nec per vim tantum, sed dolose hoc adniti. Deceptos Marchicâ conventione ORDINES & materiem novis dissidijs ac fæde servituti scriptam, quam excutere quocunque etiam modo in Principem animum induxißet. Isti fini se ad Frisios trans Rhenum agentes litteras dedisse, mox auxilia missurum. Neque enim rei tam sanctæ se pudere, opprobrio illorum, qui extinctam per recentia imperia antiquam liberrimæ Frisiorum gentis memoriam vellent.

Idem approbando fœderi ad Auraicum Legatos mittit.

Aurantius Austriaco diffidit.

Itaque non theatralium ludorum spectaculis, quibus Austriacus captandis populi favoribus se sistebat non comitate etiam infra Principem prudentiores movebat, aulæ morum peritos & jam antè in Requesentio edoctos externa sæpe officia subleſtis consilijs obtendi. Quippe asperum Religionis Edictum per provincias publicatum memoriam priorum vulnerum refricabat & quod secretis ad Senatum per Frisiam regium mandatis corrigendos hæreticos (sic enim Reformatos indigitabat) & falsâ religione imbutos priscâ pœnarum asperitate præcepisset. Quæ etsi à Senatu in populum non vulgabantur contegendis arcanis, ita redarguebat Edictum novis dissidijs nova nutrimenta quæri. Quare exules, quos jam ante patriâ extorres religio fecerat, inclementia rursum temporum metuebant, ac ut eadem severitate patria & bonis provoluti toleratis semel exilijs destinarentur. His accedebat, quod Aurantius sociæque provinciæ fœdus cum Austriaco ictum, ut damnosum & fallax aversarentur futuræque defectionis, & instantis belli triste præsagium, interceptis in Guasconum finibus Austriaci litteris, firmaretur.

Etiam alij prudentiores.

Quia Religionis Edictum denuo vult publicari, Reformatosq; asperè haberi.

Ijs ad Regem perscripserat.

Impurum Belgicæ corpus validiore remedio curandum lenius jam diu respuiße. Quin urendum secandumque potius, ne, quod medicorum filij maxumè præcaverent, partis infectæ contagione cæteræ consensu vitientur. Damnatum fidei crimine populum acriore bello reprimendum esse, quod non magno exercitu, ut nuper Albani & Requesentij ætate, cæterum veterano milite & modicis copijs gerendum sit. Nervo autem belli imprimis opus esse, ac ut missâ continente insulæ aut circumfusa amnibus loca regi asserantur. Adhæc serendas

Austriaci ad Regem de Belgicis Provincijs littera.

ↀ. Iↄ. LXXVII. *procerum & populi discordias, quo provincialium potentiam concordiâ florentem & robustam dissensio extenuet. Sic secundis rebus praesterni viam posse.*

Austriacus Lalainium Frisiâ Mechliniam evocat.

Quarum rerum & interceptæ scriptionis ut ignarus Austriacus non erat, ita præconcepto sceleri exitum machinabatur, gnarus omnem moram malis consilijs obesse. Igitur Spadanas ad thermas, velut conducendæ Navarræorum reginæ iturus, quæ diuturnæ invaletudini salubres istorum fontium aquas morbo remedia quærebat, præter Chimæum Principem & reliquam nobilitatem Georgium quoque Lalainium flore juventæ commendatum Frisiâ Mechliniam in comitatum evocavit.

Is primò per Frisiam omnia ritè ordinat.

Post Mechliniam profectus seroque adventans Bruxellas proficiscitur.

Cæterum Lalainius, sivè suspecta Austriaci consilia habens, sivè assentiendo fœderi pronior, provinciam fidei suæ commissam ex præscripto Gandavensis conventionis ordinavit Valonumque præsidia assignato ære dimisit. Germanorum quoque ac Frisiorum cohortes, quarum delectum de mandato Ordinum egerat, custodiæ arcium imposuit curatisque Leovardiæ, Harlingæ atque Stauriæ rebus Mechliniam profectus est. Ubi serius adventans, & mox febre correptus, ingresso jam iter Austriaco, Bruxellas se recepit deque provinciæ suæ statu Delegatos Ordinum edocuit.

Creditum fuit Austriacum, Lalainij per Frisiam instituto & mutatione rerum offensum, clam exitium ei destinasse, aut ut veneratione ac gratiâ Philippi pellectum mobilemque, eâ Lalainij ætate, animum ijsdem defectionis consilijs imbueret. Sed Lalainius suo sivè fato aut arbitrio præpeditus integram & tum adhuc vitijs intactam mentem Austriaci insidijs & decreto sceleri subduxit. Quare Austriacus discerpente conscientiam metu & ne detectis dolis discrimen sentiret, Namurcum ingressus est specieque venandi, post salutatam Navarræorum reginam, Arduennæ in saltu datâ arcem circumiens suam armis fecit.

Austriacus specie venandi Namurcum ingreditur, arcemque suam armis facit.

Scribit Thuanus, Margaretam Henrici III. Regis sororem abstinere cum marito aulâ jussam affectæ valetudini causam simulasse, quo visendis Tungrorum aquis occasione captatâ, Austriacum, jam ante Guisiorum societati desperatis rebus innexum, mutuorum auxiliorum interioribus pactis obligaret. Quod arcanum, ex Joannis Vargæ regij per Galliam Oratoris litteris detectum, Philippo horrorem incussisse memoriæ traditum est, non sine causâ indignanti, Proregem suum & illius ministros, fœdius an laxius dubium, suis mandatis usos duorum regnorum Galliæ & Hispaniæ vires secretis societatibus inligasse.

Austriaci secreta cum Margareta Gallicâ & Guisijs pacta.

Ego existumo Margaretam, Catharinæ Mediceæ matris moribus haud absimilem, ijsdem præceptis tum institisse, ut à matre olim, Carolo filio impubere, actum Baionæ cum Albano fœdus, inscio fratre, cum Joanne Austriaco in Arduennæ solitudine, tanquam consiliorum secessu, deprimendis per Galliam Protestantibus & per Belgicam fœderatis innovaret. Itaque materiem perfidiæ sedem, quod meditabatur, bello nactus, vim sacramenti & simul gloriam boni Principis excussit.

Tradunt scriptores arcis potitum circumstante coronâ illud Imperij sui initium dixisse, eundemque diem, velut suæ dominationi natalem istiusmodi cœptis atque auspicijs inchoari.

Mox in provinciarum Ordines acerbius invectus, dissimulata diu & cum

cum arte odia, ac simul arrogantem animum fidentemque fortunæ aperuit. Igitur Germanicarum Legionum Tribunos, quos ad sacramentum suum promisso ære ac patratæ seditionis impunitate adegerat, occupandas ad civitates & castella speciè præsidij sollicitavit novoq; imperio, amissâ populi gratiâ, insolens munimentum etsi infausto exitu quæsivit. Castello quoque Namurcensi militem & commeatum procuravit istoque consilij successu, velut levi fortunæ vento inflatus militare imperium præsidium dominationi poposcit. Dein quo causam occupatæ per dolum arci obtenderet, IX. Kal. Aug. litteras ad Ordines dedit, quibus Gandavensi fœderi asserendo operam se navasse missisque externarum gentium legionibus concordiam aluisse speciosis exemplis ostendebat. CIƆ. IƆ. LXXVII. *Austriacus litteras dat ad Ordines de occupatâ arce.*

Sic anteactarum rerum quas bellum aut dissensio suasisset, oblitum, inlatas regi injurias posuisse, haud aliâ spe, quam ut se inter & ORDINES æqua societas constaret publicarumque rerum, præcipuè vero consiliorum communio esset. Cæterum turbida ingenia foris & intra provincias alendis discordijs haberi, paci infesta & divellendis procerum nexibus sinistra famæ serentia. Adhæc sibi & comitatui suo structas insidias parricidiumque Principi aut ejus Legato intentatum certæ securitatis eguisse. Ideo in arcem Namurcorum se subtraxisse, ne publica quies ulteriore malo obturbaretur & ut rerum arbitris PHILIPPO & sibi, quos fortuna imperio destinasset, cæteris relicta obsequia deferrentur. Eorum vero provinciarum ORDINES se certiorem fecisse, amovendis sinistris populi suspicionibus, qui certus esse queat adjuratam pactis fidem intemeratam fore. Neque aliud restare, quam ut regi contumaces in ordinem redigantur pareantque ex præscripto.

Quæ litteræ etsi diluendo defectionis crimini ad Ordines mitterentur, animorum tamen civilium inquietudinem & secretum murmur non sedavere. Itaque compositæ vix provincialium mentes & in novas pacis spes jam ante erectæ tristia rursum atque funesta ominabantur, velut fato aut iris cælestium perpetua arma aut saltem dissidia miserrimis provincijs decernerentur. Ordines vero exautoratas copias, nudatam præsidio Rempublicam, discordes provincias revicturo haud dubiè bello obtendebant ambiguique consiliorum, ut solet rebus insperatis suâ imbecillitate percellebantur. Quare Legati ad Austriacum missi, qui affectus & desideria procerum, pacem publicam & si quæ subesset (id namque perscripserat) ultionem conjurationis pollicerentur. Corrigendis quippe flagitijs judicia ac leges non deesse. *Legati ad Austriacũ mittuntur.*

Repeteret Austriacus Bruxellas sedem Senatus, reperturus haud dubiè majora pacis quam belli præsidia & procerum pectora subortis æmulationibus perculsa.

Cæterum detectâ, quas Austriacus corruperat, Germanicarum Legionum fide, ut restaurandæ concordiæ spes incisa, ita Ordinum consilia se exacuere. Quare asserta fœderi & mox diruta castella turbidæque legiones oppidis arcibusque ejectæ, aut præfectorum imperijs adversæ improsperos Austriaci conatus retardavere. *Austriacus Germanicas legiones corrupit. Ordines se defensioni parant.*

Annotavit F. Nicolaus x. Kal. Sept. castellum Antverpianum Ferdinandi Albani curâ extructum, à civibus solo æquatum fuisse præsidia-

ligioni & noſtris ſacris minus æqui, aut ſpes ſuas civilibus in diſcordijs ponentes, implicare novis bellorum furoribus infœlices provincias in animum inducunt. Itaque autoritate ſuâ, quâ prævalere factioſos & turbidos demiror, omnis ordinis homines ſuæ ſocietati innectunt & quod fœdius eſt, in Religionem, in Principem, in patriam, in ſua viſcera ſe armant, ſanguinis avidi & alienâ miſeriâ ſe paſcentes. Apud me vero inculpatæ tutelæ potiſſima ratio erit, neque reponam arma præterquam coactus & ſi ſenſero Romanæ Religioni, Regi aut meo capiti inſidias aut periculum parari. Vos vero hoc faciendo impia arma tractabitis patrijſque religionibus adverſi animos ſacrilegio imbuetis. Sin vero Principi veſtro bellum decernitis, reputate quid divinæ, quid humanæ leges vetent & num cauſa veſtris armis obtendi queat. Reputate nihil aſperi, nihil iniqui Regem in vos molitum, præſertim ab eo tempore quo cum eo pacta & Fœdera iniſtis, quorum ſacra reveritus eſt. Vos quoque ut rebellionis, ita majeſtatis crimine veſtras mentes polluetis clementiâque regis abuſi derivabitis in veſtra exitia potentiam tot regnis ſubnixam. Mei autem odio ſi quid turbidi inſidis animis agitatis expendite, quo jure æmulationes veſtræ fulciantur & an pactis unquam conventis defuerim. Ego Hiſpanicas & Italorum Legiones faceſſere juſſi, ego caſtella & arces vobis tradidi. Singulari poſt patientiâ adverſum obtrectatores uſus diſſimulavi injuriam, poſtquam vigente juſtitio corrigere immodeſtiam ſeveris legibus nequibam. Itaque rationem reddere geſti imperij non abnuo, paratus adhuc, ſi memoriam meorum beneficiorum, ſi meæ apud Regem interceſſionis poſuiſtis & quod Fœderum jus ſartum tectum curaverim imperium, quod accepi, deponere, modo ſucceſſorem anteponendum mihi cenſeatis, meoque ingenio, tanquam infœlici ſydere nato, fatale bellum eſſe. Iſtius conſilij ſecretum Ordinibus provinciarum jam ante expoſui teſtorque etiamnum, ſi alium Regij ſanguinis Principem deſideretis miſſionem me petiturum. Itaque Italiam aut Hiſpaniam honeſtè dimiſſus repetam, cæterum hac lege, ne gravis vobis ſucceſſor ſit & ut arma ſiſtantur. Provincialium rebus atque fortunis abſtineri volo, & belli onus ac ſimul grave populo tributum meo diſceſſu allevari. Igitur dimitti atque exautorari quemcunque ſuſpectæ fidei peto & cujus uſus in pace nullus ſit. Cui conditionum æquitati ſi aſſenſum detis nullus bello locus erit, quod aureæ paci omnis mortalium ætas poſtpoſuit. De me teſtor diſcordijs ac armis inimicum nec de reparando bello nec revocandis legionibus cogitare. Cujus animi ſi non fuiſſem, ad dimovendum exercitum nulla vis me compuliſſet, aut ut caſtella ac arces meæ dominationis munimenta excuſſis veteranorum præſidijs novis rectoribus dederentur. Itaque certi eſtote, pacem me cupere & ut provinciæ veſtræ patrio ritu regantur meumque imperium veterum Præfectorum, qui Caroli patris ætate egere, imperijs conforme ſit. Catholicam vero Romanam Religionem imprimis haberi & coli Regem volo rogoque ne admiſſis rumoribus, quos ſeneſcere ſinetis, me aut regem ad iniqua & illicita & per hæc ad arma incitetis. Cogitate civile bellum externo fœdius hac occaſione revicturum voſque ſacrilegijs & ſpolijs templorum ruinis urbium & vaſtationibus agrorum ſupereſſe. Latrocinijs, virginum ac matronarum ſtupris, veſtra ſervitute bellum redimetis quod commercia & veſtras opes exhauriet, artium & pacis decora ſubvertet. Adhac gravem annonam, aut peſtilentiam cæleſtes iræ dabunt veſtræque miſeriæ non una calamitas incumbet. Taceo de inſolentiâ & oppreſſionibus militum, quibus per vim & ex rapto ſtipendia parabuntur, poſtquam ærario cenſu exhauſto exſolvendis copijs non erunt.

cIɔ. Iɔ. LXXVII.

ↀ. Iↄ. LXXVII. *Viritim vero & æs edicto conferri populus respuet, vili magistratuum autoritate & imperijs corrupta plebis obnoxiâ. Præterea cogitate cum Rege ac Principe vestro bellum vobis fore, quem, ut nec curandæ paci præsidia, ita nec bello nervi destituent. Quod si expenderitis, damnabitis belli concitores, qui ut religiones ac sacra vestra, ita obsequia distorquent, quo sibi securitatem vestris diffidijs parent. Quare æternum numen & conscientias generis humani testor, si ad arma redeundum sit, nec Regi nec mihi bellum imputandum, quos justam ad defensionem publica necessitas & vis ultima compellet. Sic arma bellum volentibus, etsi inviti reponemus, ne provinciarum salus nobis fato commissa vacillet, & ne regiæ autoritatis apex debitis obsequijs privetur.*

Hæc Austriacus.

Austriacus Legatos ex singulis provincijs Namurcum vocat.

Post singulis ex provincijs Legatos Namurcum vocavit cautionemque publicæ pacis & fidei præstitit. Creditum fuit Austriacum, interversis per Lalainium Leovardiæ urbis & simul provinciæ rebus, odio Aurantij hæc perscripsisse spirantemque arma & bellum demulcendis enervandisque provincialibus quietem & concordiam suasisse. Itaque litteræ Austriaci Leovardiæ in vulgum sparsæ præsumptis suspicionibus non caruere. Unde Georgio Westendorpio Senatori regio à Joanne Mathenessio arcis Satrapa & globo militum manus injectæ, ductoq; in arcem regiam crimen objectum, quod Martino Bajarto, capitalium nuper rerum præfecto & Groningæ custodiæ dato subjectoque quæstionibus mala & exitiosa reipublicæ consilia instilasse, nec falsâ accusatione, diceretur. Scribit autor eundem Westendorpium à Drentiæ finibus retractum septumque custodiâ militum bis deliquio animi correptum metuque aut mali consilij conscium regiam in arcem abductum.

Westendorpius Senator Regius prehenditur inq; regiam arcem deducitur.

Tumultus Leovardiæ orti.

Igitur ne toti Senatui vis fieret, decuriæ vigilum à Magistratu urbico conscriptæ fœcundam partium civitatem magis magisque turbavere. Mathenessius quoque diurnis nocturnisque civium excubijs territus muniendæ arci regiæ incubuit cohortemque militum justo præsidio adjecit. Unde totam per urbem & ut turbidis rebus assolet, multa famæ largientem rumores sparsi, quibus Senatui regio & Roblesianæ factioni strui insidiæ ferebantur. His movendis populi ingenijs gravius additum, velut auctum à Mathenessio præsidium sectioni civitatis destinaretur. Quare populus nullâ partium ratione metuens direptionis armatus forum obsepsit erectaque per urbem signa circumferens vigilias duplicavit.

Sed mox sedati.

Mox multitudine factionibus imbecillâ & ex se discordi facile sedatâ, Mathenessius militem Doccomium ac mox Oostmahornam expedivit, quam à Bartoldo Entenio jam antè justo opere circumductam Renicus Dekama Prætor Collumanus vir nobilis diuturno etsi debili præsidio tenebat. Quippe semiplenâ cohorte propugnaculum maris æstuario & Eæ flumini imminens velut in pace aut per inducias habebatur, hæsitante adhoc præsidio cujus sacramento per incerta & toties repetita procerum fœdera ac dubiam dominantium fidem militaret.

Oostmahorna obsessa.

Deditio eius postulata.

Quare postulata ocyus deditio, quod Roblesius xv. pedestribus copijs ac tribus Equitum turmis adjutus, irrupturus in provinciam confessio-

fessione Majarti diceretur. Adeo difficile mortalibus desideria secundis rebus nata adversis exuere. Cui Majarti confessioni etiam hoc accedebat, quod Martinus Nitzenius, ut ante memoravi, cum Sceltone Tiarda & Feicone Tatmanno Bruxellas missus Doconem Martnam imminentium insidiarum præmonuisset esseque cavendum, ne subdolâ Ordines inter & Austriacum concordiâ omnique fœdere & provinciâ insidijs expositâ, quid detrimenti Respub. perpetuâ patriæ amantium infamiâ ac exitio sentiret. Libertas quoque vigilando, consulendo, incrementum adepta in infensius servitium verteretur. Non ideo scilicet constantiam mentium Roblesio & pravorum consiliorum structoribus opposuisse, ut deterius in malum per socordiam provinciales recidant pulsisq; provinciâ dominantibus desides & securi peiora primis imperia patiantur. Insistendum esse cæpto operi & premenda majorum vestigia, qui cæteras res viriliter, libertatem sanctissimè habuissent.

CIↃ. IↃ. LXXVII.

Vibius Goutumanus arcem Leovardiæ clam invadit.

Mox Oostmahornæ munitio à præsidiarijs deserta. Itaque Vibius Goutumanus, Renici Dekamæ subpræfectus, vir militiæ impiger; sub Maximiliano Heninio Bossuvio stipendia faciens suppletam mox cohortem suburbio Leovardiæ induxit, speculatusque occasionem superata clam fossâ in arcem pervasit. Quod etsi ægrè ferret Mathenessius tutandæ arci à Lalainio præfectus & fidei per litteras præmonitus, ita econtra Goutumanus interpretabatur fortius præsidium & utrumque sacramenta Ordinum professum comprimendis civium turbis conducere. Unde Mathenessius ut temeritatis ita ignaviæ insimulatus, quod demandatam sibi arcis custodiam armato ac dubiæ fidei credidisset, & quem dimittere pro arbitrio nequiret. Posse istiusmodi consilijs dolum & simul periculum urbi subesse, quæ non velit peregrinis validioribusque præsidijs suum castellum attineri. Sic increpitus Mathenessius Vibium Goutumanum excedere castello jussit. Is vero virtuti suorum fidens ad arma conclamavit, præsidiumq; à Mathenessio arci impositum ponere arma præcepit. Mathenessium ipsum, adinstar captivi, per ludibria & contumelias habitum custodiæ dedit arciq; præsidium statuit. Quare cives armati diem atque noctem sub dio egere pultatisque tandem Achlenij Præsidis foribus dimitti præsidium postulavere.

Mathenessij præsidium expellit; ipsumque custodiæ dat. Inde tumultus à civibus armatis.

Neque enim ante (inquiebant) *aut arma deposituri, aut sumpturi cibum nostris corporibus alimenta sumus, toleraturi inediam dum arcem nostræ potestatis feceris. Id si recuses tuo capite & sanguine nobis securitatem parabimus.*

Qui à Senatu regio sedati.

Quare Achlenius turbæ fremitu qui furori proxumus visebatur, haud parum obturbatur, haberi ocyus Senatum fecit promissoque civium nomine trimestri ære, seditiosam Vibij cohortem & simul inquietudinem civilium animorum sedavit. Illud additum in gratiam militum fuit, ut veteranæ cohortes in stipendijs essent. Mathenessio imperium in adventum Lalainij abrogatum castellumque præsidio civium permissum Armatorum ductores sacramentum regio Senatui dixere. Quare sexaginta delecti, ductoribus Renico Cammingha viro Nobili & Æsgone Harmanno Consule, arcem occupavere, cujus diruendæ desiderium illo æstu rerum, ardore libertatis concors populus capiebat. Cæterum per absentiam Lalainij, qui exspectabatur, tum prolatum subsecutæ rerum mutationi superfuit.

Quip-

cIↃ. IↃ. LXXVII Quippe Lalainius Bruxellas profectus, quo de statu provinciæ referret, omnem gerendarum rerum curam sui imperij æmulo regio Senatui commiserat munerisque benè obiti præmium gratiam patrum & legitimam Præfecti potestatem sollicitabat. Cujus cum imaginem magis quam vim tenuisset, legato cum mandatis in provinciam misso quam Præfecto similior, ita tum demum Præfecturæ suæ diploma à patribus accepit frænandisque partium moribus & ordinandæ provinciæ tabulas hujusmodi impetravit.

Lalainius Bruxellis Præfecturæ dignitatem sollicitat.

Etiam impetrat.

EGregia factorum ratio, quæ GEORGIUS LALAINIUS RENNEBERGIUS *patriæ suæ & præsertim Frisiæ ac adjacentibus ditionibus non semel collocavit, commovit nos, ut quoniam retinere in fide Regis ac boni ordinis ratione easdem provincias expedit, eundem* LALAINIUM *de consilio nostro Frisiæ ac vicinis provincijs moderandis præficiamus. Quâ in re, ut meritorum gloriam & populi illius in Lalainium inclinationem & affectum spectavimus. Itaq;* GEORGIUM LALAINIUM RENNEBERGIUM *Præfectum Frisiæ, Groningæ, Omlandiæ & Drentiæ declaramus facimusque ei potestatem jure Præfecti curandi, ut jus* PHILIPPI *Regis & quicquid isti connexum est integrum servet cæteraq; faciat aut ordinet, quæ boni Præfecti mandata exigent. Imprimis vero volumus singulis in Præfecturis Fœdus Gandavense & quod inter Ordines Belgicæ initum ac sacramento confirmatum est, inviolatum curet, ne quid Romanæ Catholicæ Religioni & obedientiæ Regis decedat. Id si faciat, pensionem, jus ac dignitatem Præfecti ante ei collatam assignamus statuimusque ut à* XXIII. *Novembris, quo* ROBLESIUM *Præfecturâ submovimus, fructum imperij sui sentiat, ac pensione, jure ac dignitate Præfecti ab eo tempore gaudeat. Quod ut ratum præstemus sigillo Brabantiæ Ordinum, & manu* CORNELII WELLEMANNI *Graphiarij munijmus.* Datum Bruxellis Prid. Kal. Sept. Anno cIↃ. IↃ. LXXVII.

Lalainius conventum Ordinum indicit.

Igitur firmato tabulis Ordinum generalium Lalainij per Frisiam cæterasque trans Lavicam provincias Imperio, Lalainius ad Kal. Octob. conventum Ordinum Leovardiæ indixit. Ibi ore Præsidis Achlenij de approbando diplomate, de ratihabendo Gandavensi & provinciarum fœdere, de exsolvendis Germanicarum cohortium stipendijs egit rescriptumque Ordinum Frisiæ & assensum postulavit.

Dissensus inter agrarios & oppidanos.

Agrarij oppidanos volunt jus civitatum, ac comitiorum renunciare.

Cæterum dissidentibus provincialium animis, cum exclusis oppidanis, ut ante dixi, soli agrarij jus ac titulum Ordinum præferrent, concordibus suffragijs nihil actum, volentibus agrarijs, ut oppidani renunciato civitatum & simul comitiorum jure in jus ac nomen agrariorum concederent. Id postulatum in acta 11. Octob. relatum. Oppidani vero, quo novi Præfecti animum sibi devincirent jusque suum defendendo laborantibus provinciæ rebus opitularentur, responderunt.

Oppidani se tuentur.

Parere se ORDINUM *Belgicæ decreto &* LALAINIUM *pro provinciæ Præfecto agnoscere, daturos operam ut illi & simul Senatui regio autoritas constet suumque obsequium sacramento regi præstito conveniat. Itaque Fœdus Gandavense & juxta Ordinum generalium amplecti, salvo tamen patrio jure, à quo si discrepet, obtestari se universos singulosque. Et quamvis*

vis non dubitent, quin agrarij sociaturi consilia sint, ita petere ut seorsim aut conjunctim decernant, quod ex usu provinciæ videbitur. Quod ad postulatum agrariorum & renuntiandi juris attineret, reponebant convocatos se esse à Præfecto, ut recepto ritu comitio interessent, quibus more majorum jus comparendi consulendique in publicum esset. Et quoniam litteris PHILIPPI *Regis, ac* ORDINUM BELGICAE *constet,* FRISIAE ORDINUM *nomine Antistites, Nobilitatem, Proprietarios & Oppidanos habitos fuisse, ita æquum esse ex Præfecti & Senatus Regij litteris, seorsim cum suis membra provinciæ consultare. Neque enim pro loci aut situs ratione separandos esse, quos jus aut ejus communio connectat. Conferendis vero in publicum tributis etsi majores florenos aureos è solo provenientes, tanquam paratissimum subsidium, gerendis rebus applicaverint, neque alius mos nisi cum obtestatione & salvo jure observatus fuerit observarique conquirendis militum stipendijs etiamnum debeat, tamen pacis ac concordiæ causâ subventuros necessitati publicæ daturosque operam, ut quicquid exsolvendum Germanorum cohortibus erit, in promptu sit, quo ocyus provinciæ quies & tranquillitas dimissis militaribus copijs habeatur. Salvo tamen in futurum partium jure.* CIƆ. IƆ. LXXVII.

Hæc Leovardiæ in Æde Jacobæorum III. Octob. acta, & Æmylij Adamæ Jureconsulti manu pro Oppidanis signata.

Cujus decreti cum agrarijs copiam pridiè oppidani fecissent, Douwonem Meium actuarium cum duobus testibus ad eosdem agrarios amandarunt, cum mandato urgendi responsum declarandique præterea, oppidorum & civitatum legatos etiamnum, ut à primo conventus die, paratos esse ex formulâ convocationis cum agrarijs ad postulata Præfecti rescribere. Quos si alia exerceant ijsque agrarij inconsultis oppidanis inhæreant aut immorentur, obtestari oppidanos, id omne quicquid scriptum, factum decretumve fuerit, fraudi sibi non fore, ac cavere de damnis & expensis. Id V. Octob. actis traditum ac Matthiæ Rommartij & Æmylij Adamæ subscriptionibus roboratum. *Oppidani agrarijs decreti sui copiam faciunt.*

Ab Agrarijs quoque ad Lalainij postulata responsum.

Populum scilicet Frisicum ex patrio & conventionum jure immunem omnium, sivè res sive personas spectent, onerum esse, neq; teneri ad Vectigalia & tributa, præterquam ea que regi, administrando juri & æquo tuendoque adversum injurias populo assignata essent. Itaque regem mandasse Præfectis ut pacta conventa rata curarent. Cæterum quoniam nec præteriti aut præsentis temporis conditio id ferat, ut provinciæ securitatem stabilire Rex queat necessumque sit, ut propriâ ope, salvo tamen partium jure, populus Frisicus immunitati ac juri suo hoc tempore consulat, sub eâ cautione ne exemplo sit, ita ORDINES *censent è Rep. esse, ut* LALAINIUS *in communionem regundæ provinciæ (excepto civili & criminali jure) Deputatos Ordinum adhibeat. Quo indulto decernunt ijdem Ordines statuuntque Lalainium pro Præfecto habendum, sub istâ tamen obtestatione mense Ianuario factâ, & dein conventione XV. Martij initâ. Rogare interim* LALAINIUM, *ut fidem faciat se provinciam ex patrio jure, statutis & moribus de consilio Deputatorum & ad formulam Gandavensis fœderis recturum. A quo consilio si alienum Lalainium spectent, non stare se pactis Ianuario men-* *Agrarij postulata Lalainij respondent.*

cIↄ. Iↄ. LXXVII. *se aut Martio confectis, neque habituros eum pro Praefecto, cujus regimen ut ante in populi damna ac oppressiones recasurum sit. Quod ad stipendia numeranda Germanorum cohortibus attineret, decernere Ordines, ut Lalainius omne jus amissum prius restituat ac redintegret eâque integra curet, de quibus Ordines, Lalainium & Deputatos suos plenius docturi sint. Hoc interea agat Lalainius, ut Episcopo & Sedi adjecta ad dominos suos redeant caveaturque, ne ante pensionibus ex aerario qui gaudeant, quam Episcopus caeterique occupatis caenobijs & simul Haskerano cesserint. Hoc quoque effectum det, ut vitio & contrà jus patrium creati Praetores caeterique Officiarij tam saeculares, quam Ecclesiasticae partis malè dignitatibus se abdicent eorumque mandatis palam rescissi novi ex constitutione Anni cIↄ. Iↄ. XXII. deligantur. Isti quippe rei XV. Mart. Lalainium fidem fecisse & expedire publicè ut ea servetur. Itaque ne quid provincialium juri decedat, velle Ordines ternos & quidem idoneos in unaquâque Praetura nominari, quo Lalainius unâ cum Ordinum Delegatis tam ex veteribus, si nominentur, quam novis creet, qui praetoris personam agat. Idem Praetores in designandis Secretarijs facient, sed ita ut consensu & suffragatione delegatorum singulorum, quos ex pagis edituri sunt, constituantur. Et quoniam magnum tuendae libertatis & pacis publicae praesidium ab armis peti debet, velle* ORDINES, *ut armari populum curet ex formulâ, eum inter & Delegatos Ordinum scribenda. Quae si Lalainius approbari faciat testeturque rescripto se decretis Ordinum obsecuturum, res bono apud Ordines loco fore, quorum ea mens esset, non velle tributum, praeterquam subsecutâ postulatorum ratihabitione, poscentibus rebus pensitare. Velle se interea pacem & concordiam & ut in bono ordine, tanquam optumo perennitatis custode, res provinciae persistant.*

Actum III. Octob. ac jussu Ordinum à F. Thoma Groningense Abbate Floridi Campi, Epaeo Douma Hallemio, Livio Beiemo, Laurentio Buwonio pastore Ferverdico, Foppio Douma, Menenio Taconio Sceltingha, Cellio Roorsma, Aucone Edonio signatum.

Rescriptum Lalainij.

Ad quae LALAINIUS rescripsit.

Se de consuetudine veteri unâ cum DEPUTATIS *provinciam gubernaturum neque suae potestatis esse quicquam immutare aut statuere quod privilegijs populi adversum sit. Quae si violata aut antiquata opinentur Ordines, posse per acta id docere agereque apud Concilium regij status aut Ordines generales, & quidem suâ intercessione, quam reparandis rebus offerret. Neque enim se Praefecturam per provinciam alijs auspicijs sumpsisse, quam ut stabilito gentis jure & omni immunitate, sui in populum favoris & simul libertatis incrementa essent & ut ex antecessorum suorum imperio praegravati provinciales antiquis moribus & quidem ex praescripto Gandavensis foederis reddantur. Interim reputandum esse Ordinibus quantum incommodi denegata copijs stipendia allatura sint & quam periculosum sit differre remedium sopiendis legionum seditionibus salutare. Nulla quippe gentium arma unquam sinè stipendijs, nulla stipendia sinè tributis fuisse, quae tanto graviora fore necessum esset, quanto cunctantius in tam praecipiti malo amovendo socordiâ Ordinum ageretur. Aequissimum esse copias sacramento Ordinum militantes illorum aere merere, qui per arma & armorum subsidia ad libertatem properarent. Quod ad restituenda caenobiorum bona attineret, id conventui* ORDINUM

Gene-

Generalium ex conventione Gandavenſi reſervatum, inquem, proferri nego-tium non poſſe cenſerent O R D I N E S, *decretum* C O N C I L I I S T A T U S *interponi debere, aut eorum quos determinandis controverſijs regiæ voluntatis mandatum præfeciſſet. Quæ de Prætoribus immutandis dicta eſſent, ea facturum ſe ex pacto* x v. *Martij inito, neque laturum ut reciprocis conventionibus fraus aut vis fiat. Armando vero populo, etſi omnium Belgicæ provinciarum Præfecti mandatum antè annum acceperint, tamen aſſenſum præbere ſe non poſſe, amotis in Italiam Hiſpanorum legionibus & pace publicâ extra omne diſcrimen conſtitutâ. Non gravandam eſſe Friſiæ gentem illo onere aut ſervitio, niſi probet veteris inſtituti inſtans periculum egere & legionum inſolentiæ graſſatorum licentiam ſuccedere.* CIƆ.IƆ. LXXVII.

Hæc Leovardiæ v. Octob. Lalainij manu ſignata.

Quo reſponſo cum ſatisfactum ſibi Ordines non cenſerent, L A L A I N I U S reſcripſit. *Alterum Lalainij reſcriptum.*

D*EPUTATOS veſtros in conſilium à me adhiberi jam antè petiiſtis, neque ab eo poſtulato alienus fui, quo conſortes meo imperio nactus oneris publici magnitudinem lubricis temporibus allevarem. Itaque fidem vobis paciſcor, me non niſi de illorum conſilio provinciam recturum daturumque operam ut regium jus & ſimul populi valeat fœduſque Gandavenſe veſtris legibus ac immunitatibus afformetur. Cæterum hoc peto, ut ſcripto documenta læſi violatique juris faciatis, quo remedia morbis publicis & licentiæ dominantium parem videamque quantum à libertate veſtrâ & ſuo officio mei anteceſſores receſſerint. Hoc vero expendite, quam ſalubre conſilium exſolvendis copijs ingeſſerim & quam veſtra interſit inſolenti & rapaci turbæ, ſeditiones ex inopiâ ſtipendiorum agitanti, veſtris tributis ſubveniri, quæ inferri in ærarium illæſo patrimonio poſſunt. Quæ ſi præſtetis, prout præſtanda aliquando erunt, dabo effectum, ut Sedi & Epiſcopo adjecta ad cænobitas redeant, ſi fortè cæteras per provincias idem ordinari publica autoritas decreverit. Interim cenſeo conveniendos ea de re provinciarum Belgicæ Ordines ſuadeoque, ut meâ approbatione id fiat. Quod ad immutandos Prætores agrarios & officiales attinet, id meæ poteſtatis non eſſe exiſtumo, paratus tamen, de conſilio Deputatorum Friſiæ, ex formulâ Anni* CIƆ. IƆ. XXXIX. *Prætores ordinare ijſque pro tempore abrogare imperium, quos edoctus ero criminum convictos præclaras dignitates manifeſtis enormibus fœdaſſe. De cæteris Ordines Belgicæ haud dubiè ſtatuent, quorum arbitrij erit, malè adminiſtratæ provinciæ reos legitimis remedijs corrigere. Interim actorum* XV. *Mart. magna apud me ratio erit cenſeoque,* O R D I N E S, *non acrioribus diſceptationibus aut querelis me fatigandum eſſe, in hoc maxumè intentum, ut Prætores & Secretarios ad normam antiqui moris formem. Neque & hoc abnuò, ut defendendæ adverſum vim atque inſolentiam patriæ arma ſumatis, aut plebem agrariam promiſcuè armetis, cæterum hac lege, ne cui ſinè noſtro mandato intententur & ut eorum ope hoſtes tantum & pacis publicæ perturbatores coërceantur. Itaque caveri mihi peto, neminem armis ſuis malè uſurum, nec ore aut linguâ tenus, cæterum jure-jurando firmandum. Interim ex uſu fore cenſeo, ut è gente veſtrâ binos legatos ad Concilium Status aut Ordines generales mittatis, qui de ſingulis agant & quidem meâ commendatione ac operâ, quam veſtræ incolumitati addico.*

cIↃ. IↃ. LXXVII Hæc à LALAINIO in arce Leovard. VII. Octob. scripta ac ab eo signata.

Ordines Lalainio respondent. Ad quæ iterum ORDINES.

QVOD imperij tui rationem afformare Deputatorum nostrorum arbitrijs velis, id gratum nobis fuit PRAEFECTE *& quod pensitanda copijs stipendia suaseris. De interverso cœnobiorum censu, quem præposteri temporum mores Leovardiensium Sedi applicavere, non semel questi fuimus rogavimusque, ut per vim acquisita Episcopus restitueret factisque accepti expensique rationibus jurisdictione Ecclesiasticâ cederet. Prætores quoque, ab Anno* cIↃ. IↃ. XXXIX. *contra jus patrium constitutos, dignitatibus exueres, postquam deprehensum fuit, eos non bonis artibus quæsitam dominationem malis moribus exercuisse. Neque enim volumus, ut institutâ Senatum apud regium actione aut per formam judicij corrigas, sed ut curiosâ omnium criminum inquisitione per pagos & districtus factâ, tuâ & Deputatorum nostrorum autoritate submoveantur. Novos quoque ex statuto majorum & Anni* cIↃ. IↃ. XXII. *nominatos gerendis per præturam rebus substituas, planè ita formatis consilijs tuis, ut censeas omne vitiosum in Rep. sanandum esse. Armandis vero agrarijs potestatem tibi facimus, sed ita, ne quid in hoc juri patrio & consuetudini decedat & ut ipse expendas quam lubrico adhuc loco & casibus exposito patriæ nostræ res fortuna temporum posuerit. Quæ ne magis ex inquietudine cohortium in nos deseviat, tuo & Deputatorum arbitrio definiendorum stipendiorum modum relinquimus, cæterum hac cautione adhibitâ, ut ratio quotæ habeatur & ut finas nos corrogandi æris de jure antiquo & simul tributa imperandi potestatem retinere. Hoc etiam volumus, ut quotquot in copijs nostris aut sub signis sunt exleges & scelesti, stipendia non accipiant & ut prima stipendiorum pensione soluta Concilium Status aut Ordines generales provinciæ jus restituant, quod aut ex dominatione Principis, aut ex turbis temporum violatum erit. Nos interim dabimus operam, ut de in jus nostrum commissis Concilium Status, aut Ordines generales doceamus testemurque nos, si non patrij juris vim atque efficaciam, saltem memoriam retinuisse.*

Ita Epæus Douma, Livius Beiemus, Otto Herama, W. Grovensteinius, Idzardus Reinius, Joannes Agricola rescripsere. Quæ x. Octob. à Delegatis præturarum Laurentio Bernardo Presbytero Ferverdico, Ernesto Aylva, Sibrando Burmania, Siuckio Humalda, Louïo Allema, Edone Allema, Oedzio Arnoldio, Hercone Arnoldio, Sixto Idzio, Sceltone Tiaerda, Siriaco Haersma, Syboldo Aylva, Jorsa Lolckma Pastore Schingensi, Hansone Albada, Jeltone Gellio, Joanne Cornelio Presbytero Witmarsumano, Regnero Allartio, Tito Waltesio, Hansone Roorda pro Hennardijs, Joanne Ægydio, Jelgero Feitsma pro Franequeranis, Jeronimo Winterio, Jacobo Wichero pro Scoterlandis & Haskerijs, Joanne ter Wisga, Vibio Watzonio, Pibone Witsio Abbema pro Utingeranis signata actorum fidem meruere.

Reliqua in comitijs acta. Mox quatuor stuferi assignandæ primæ stipendiorum militarium pensioni in florenos aureos decreti, eâ tamen cautione ut Deputati Ordinum cum Oppidanis ac Biltanis agant, pro ratione aureorum florenorum subsidia præstandi dandique operam ut tributum commune fit. Potestas quoque ijsdem Deputatis recensendi militares copias transfigendiq;

cum

cum cohortibus facta; ne quod jam antè Lalainius monuerat solutionem differendo, magnitudo menstrui æris & per eam seditionum militarium metus increscerect. Quæ etsi allevando oneri publico & simul maturandæ cohortium missioni reperta essent, ita dissensiones Ordinum peperere, decernentibus Westergois ne quod tributum ultra à florenis aureis peteretur & ut lite ex causâ tributorum natâ, aliud ærario subsidium & quidem intrà spatium tridui publica necessitas reperiret. Secus obtestabantur, se comitio excessuros, facturosque secessionem. Hæc XXII. Octobris Joannes Cornelius pastor apud Witmarsios, S. Galama, W. Grovensteinius, Jelgerus Feitsma, Siriacus Haersma, Everardus Ludolphi, Regnerus Allartius signavere. Quod decretum ne damno sibi foret, Oostergoi & Sylvestres intercessere & ne promptissima ac à majoribus petita contribuendi ratio novitate recentis tributi dissolveretur. Sic Scelto Tiaerda, Sibrandus Burmania, Siriacus Haersma, F. Grovensteinius, Joannes Ægydius, & Hector Waltesius rescripsere. CIƆ. IƆ. LXXVII.

Publicarum rationum cura ordinata. Tum curationes publicarum rationum iterum ordinatæ, quo confusis provinciæ rebus ordo aliquis ærario esset, collapsisque populi tributis subveniretur. Itaque ex decreto comitij, quod XV. Jan. Lalainius jam antè & mox mense Septembri indixerat, Sceltoni Tiaerda, Livio Beiemo, (cui Siriacum Haersma suffectum reperio) Theodoro Fogelsangio Jurec. Hectori Wibenio, Auconi Edonio & Feiconi Tarmanno dignitas continuata, dato eisdem mandato, ut quæstorum per provinciam & præcipuè Balduini Loi Thesaurarij regij rationibus præsiderent iisque faciendis quæstores aliosque debendi reos jure atque actione publicâ convenirent. Hoc etiam mandati additum, ut pensionibus per Ordines promissis, exsolvendis interessent tribunosque ærario & simul modum tributo, cujus corrogandi potestatem accepissent, in proxumum comitium constituerent. Hæc à Paulo Costerio Antistite Fosverdico, Siuckio Humalda, Sixto Dekama IC. Cornelio Hitsumano IC. Gellio Broërio, Ioanne Ægydio & post Everardo Ludolpho, Upcone Burmania, Ielgero Feitsma, Edone Allema, Ioanne Ægydio & Vibio Gualterio XIV. Octob. confirmata.

Lalainius capiat munitionibus educit. Post Lalainius submotis Præfecturæ suæ & imperij æmulis (inter quos Bossuvium & Arschotanum autores nominavere) salutatis apud Bruxellas Ordinibus in provinciam revertit factaque cum tribunis Germanicarum cohortium transactione munitiones & castella marino littori versus occasum imposita præsidijs liberavit. Ea pactione cautum fuit, ut trium mensium stipendia cohortibus darentur eædemque cohortes, residuum æris deducto alieno certis pensionibus acciperent. Scribit F. Nicolaus biennium iisdem pensionibus scriptum fuisse Germanicaque præsidia nullâ insolentiâ aut murmure dimissa. Itaque tum Slotâ, Lemmariâ, Hindelopâ, Maccomio & Oostmahornâ munitionibus præsidia excessere.

Ordines generales Legatos ad ordines Hollandiæ, Zelandiæq; & ad Aurantium mittunt. Mox ab Ordinibus generalibus ad Hollandiæ Zelandiæque proceres, dein Aurantium Legatio decreta, quâ instanti haud dubiè bello Hollandiam Zeladiamque subsidia, Aurantium vero regundis rebus & Austriaci subdolâ fide lubricis salubria consilia poscebant.

cIↃ. IↃ. LXXVII. Jam enim Austriacus per Germaniam, Galliam, Allobroges, Italiam & Hispaniam capias clam autorabat Belgisque provincijs, detectâ defectione, etsi suis artibus desideria pacis ostentaret, bellum minabatur.

Austriacus parat bellum adversus provincias.

Ordines alium Austriaco successorem Regem orant.

Quare Ordines Philippum regem, violatæ per Austriacum fidei & imminentium discriminum præmonitum, novum Belgicis Frisicisq; terris Præsidem ac Austrico successorem oravere, quem à recto Principis aut Proregis officio inconsulti juvenilium consiliorum impetus & præcipue Ioannis Escovedi turbulentum ingenium abduxissent. Illo autore, etsi in Hispaniam ab Austiaco missus esset, stetisse turbatæ Belgicæ causam ideoque exigi, ut fraudes paci professus suis artibus pereat suoque sanguine, cui effundendo consilium locasset, crimen expiet Regem inter & provincias dissoluti nexus. Qui reparari tamen vel hoc solo possit, si fidem gentis, si libertatem Philippus expendat & quos ex Hispaniâ in Belgicam Frisiamque missos, nutriendis simultatibus aluerit. Traditum annalibus est, magnam tempestatem in Hispaniâ tum exortam collisisque ventorum turbine nubibus, mox horrendo fragore subsecuto, regiam Philippi fulmine & cœlesti igne tactam fuisse. Arguente, ut ego existumo, velut naturæ inclementiâ, resurgentem per provincias Philippi bellorum flammam, diuturnâ & tot annorum face arsuram non Belgicæ tantum ditionibus, cæterum Philippi regno funestum incendium minari.

Ordines ad Electorem Palatinum scribunt, militemque rogant.

Palatinus addicit.

Ad Palatinum quoque Electorem ab Ordinibus Provinciarum litteræ datæ militem rogavere, sed qui provinciarum stipendijs haberetur. Elector vero, innexam affinitatibus Belgicis domum trahens, de auxilijs ad Ordines rescripsit suique in Belgicum populum affectus certos esse jussit. Se Frederici patris (is Ameliam Brederodij viduam matrimonio tenuerat) divæ memoriæ pronis in Belgas favoribus insistentem, non minora paternis desideria liberandis provincijs profiteri. Interesse scilicet Germaniæ, impulsas provinciarum res auxilijs Principum sublevari, quorum fortuna & prosperitas subversâ Belgicâ in incerto sint. Ijsdem fatis ac simili ruinæ utramque gentem subjacere. Itaque misereri se infœlicis Belgicæ, ut ante firmatâ fœderibus pace, voluptatem ita mœrorem è ruptâ violataque sensurum. Dolere se iniqua imperia affectantes pessima consilia resumere externumque militem jure Fœderis dimissum, in provincias reducendum fore. Igitur Ordines bellum minantibus optumo consilio arma decernere, omni gentium jure subnixa, quas ad propulsandam vim patriæ & carissimorum pignorum cura tot ætatibus temporum compulisset. Se vero etsi exercitum non alat, daturum interim operam, ut per ditiones suas ac vicinas, non inopes virorum nec à suo sacramento alienas, intra bimestre militem colligat mittique in provincias faciat. Hoc vero imprimis desiderari, ut non tam de milite quam justo Duce cogitent, ac ut militare corpus ex se turbidum & licentiæ studens, tum omnis gerendi belli ratio perito rectore coërceatur. Se Aurantium tot annorum studia & fidem erga provincias complexum Ordinibus commendare, non ut eorum prudentiæ se interponat, cæterum quod eorum incolumitati consultum perspectumque hoc ipso existumet. Igitur Aurantius, Ioanne Nassovio fratre ac Charlottâ Borboniâ conjuge comitantibus, Antverpiam & mox Bruxel-

Aurantius ab Ordini-

las inter Ordinum vota & applausum exsultantis populi magno rerum apparatu evocatus, non dissimulante Austriaco ejus in Brabantiam ingressu sui imperij ac autoritatis vim haud parum resolvi. Cæterum Ordines ex pactis fœderum tutum liberumque socijs per provincias commeatum & communionem consiliorum obtendebant, modo hoc ageretur, ut Belgicæ quies esset. Non posse Aurantium, Gandavensi pacé Ordinum societati innexum, ullius provinciæ finibus prohiberi, accitum decreto eorum qui censuissent illius prudentiæ nutantem Rempublicam eguisse.

cIↃ. IↃ. LXXVII.

bus Hollandiâ evocatus Antverpiam & mox Bruxellas proficiscitur.

Actæ Bruxellis in confessu Ordinum.

Quare Aurantio in Concilium adscito, ne quid incrementi inter Ordines Austriacumque invalescens morâ dissidium acciperet, solenni rescripto decretum. Ut nupera pacta, & conventiones integræ essent & ut ante actorum omnis memoria obliteraretur. Austriacus Castello Namurcensi & simul urbe cederet Germanicarumque copiarum præsidijs oppida ac arces liberaret. Adhæc omnem militem veteranum sive ascititium missum faceret dederetque loca contra jus Fœderum occupata. Mandaret insuper Burgundiæ & Luxemburgi Præfectis, ne quem militem intra fines admittant. Ipse Austriacus, dum successorem ei Philippus Rex destinaret, Luxemburgum se subduceret proque dimittendo ex Hispaniâ Comite Burano intercederet. Hoc si faceret, rata firmaque pax esset, Ordinumque exercitus, reservatis tantum per Germaniæ Galliæque confinia præsidijs, dimitteretur. Elisabetha Anglorum reginâ, antiqua regni Anglici & Burgundicæ domus societate, fœderi subesset. Captivis utrinque liberatis ablata restituerentur. Populus per provincias oppidanus præsidijs suetus fidem faceret, se nulla, nisi Ordinum & Austriaci decreto, præsidia admissurum daturumque operam, ut Catholicâ religione cultâ civitates regio Philippi nomine teneanrur. Eo præfixo Fœdus scriberetur, religione juris jurandi & Philippi manu signandum.

Quod decretum Joanni Austriaco per delegatos traditum juvenile ejus ingenium belli & per hoc gloriæ cupidissimum infensioribus odijs irritavit. Itaque præfracte respondit:

Austriaci ad acta & decreta Ordinum responsum.

Non ignorare se tam iniquis postulatis Romanam Catholicam Religionem & simul autoritatem Regis convelli, cui excusso principis jure sola imperij umbra & nudum nomen relinqueretur. Regem vero istiusmodi enormia pessimè habiturum. Sic Aurantium Ordinum consessui adscriptum, sic dirutas arces munitioesque laturum molestius, & quidem tantæ potentiæ regem, qui sibi à populo suo legem scribi non velit solam obsequij gloriam professuro.

Mox Austriacus Castello Namurcensi validius præsidium imposuit, metuensque obsidionis aut ut Ordinum castris circumveniretur, Marchas Faminas, dein Luxemburgum concessit.

Jam enim Aurantius conducendas copias claudendumque Namurco Austriacum in consessu Ordinum disseruerat, ancipiti ex mutatione temporum Austriaco & Namurcanâ arce necessarijs commeatibus destitutâ. Ibi scilicet finem bello fore, unde alias certa initia eruptura forent & facilè esse convellere potentiam novi rectoris intra principia adhuc positam. Adultis vero Austriaci viribus minus profecturos patres & si

Aurantij de circumveniendo Austriaco consilium.

is

cIↄ. Iↄ. LXXVII. *Frustraneum propter dissensum procerum.*

is revocatis ex Italiâ veteranorum legionibus, è Germaniâ novis copijs accitis occasionum haud segnis, opprimendis rebus invaluerit. Prolatando magnas rerum occasiones negligi, quas frustra cum effluxere aut ubi consilium mutaveris captes.

Quæ etsi ex vero dicta in vanum recidebant, cum essent quos ordinis sui mansuetudo aut mitius minusque obfirmatum ad pericula ingenium exerceret & qui propositâ irritâ pace manifestius bellum eluderent. Erant quoque, qui occultata diu consilia profiteri vererentur censerentque dissimulanda in tempus secreta esse, dum fortuna potiores Regis aut patriæ partes ostendisset. Cæteros regiæ iræ & juxta potentiæ horror percellebat, abnuentes Philippi Proregem conloquia adhuc patrum affectantem, in ipsâ Namurcorum arce, hostili exercitu & validissimis castris à cœtu procerum & simul accessu provinciarum intercludi. Adeo verum est infirmitatem animorum ex introspectis & sæpè fictis periculis natam magnis conatibus adversam esse, deprehensis in patrum consessu qui servilem reverentiam honestæ libertati posthaberent. Itaque divulsis procerum mentibus omnique spe pacis ac ulteriorum fœderum amotâ, præsagia belli se ostenderunt, cui utrinque (etsi fatorum dispositione haud dubiè duceretur) velamenta pacis speciosis rationibus obtendebantur. Quamobrem Ordines, ne quid criminis aut invidiæ exteros apud Principes suæ integritati affingeretur, hunc in modum obtestatione usi.

Ordinum obtestatio apud exteros Principes.

CALAMITATIS nostræ ac omnium malorum initia ingressis ALBANO *Duce provincias Hispanis accepimus. Quare eosdem fœdius insolentiusque agentes hostium loco habuimus dedimusque effectum, ut jure fæderum quæ cum* AUSTRIACO *inijmus, alias in terras amoti levamenta nostris miserijs adferrent. Pactionum sacra per Regem approbata dimissis Legionibus firmas pacis spes nostris animis injecerant. Itaque Austriacum intra provincias mox oppida ac urbes admissum tantâ festivitate accepimus, ac si salutis nostræ certissimum pignus cœlo missum sanandis funestis dissensionibus adventaret. Cæterum, ut humana omnia, ita nostræ spes in lubrico fuere, postquam Austriacus deductis in Italiam Hispanorum cæterarumque gentium legionibus suspectis imperij arbitris usus, Germanicarum copiarum fidem secretis artibus corrupit. Quare ut Fœdus Gandavi ictum nostramque cum Aurantio societatem & simul nervum nostræ potentiæ incideret, inferenda socio Principi arma suasit, quorum mandatum à Philippo rege clam in Hispaniâ acceperat. Vbi vero nos ab ipso consilio alienos sensit, suspectos fidei habuit. Ideo in nostra exitia Germanicas legiones movit, occupandarum urbium ac castellorum consilia captavit. Bergis Hannoniæ ijsdem artibus etsi delusus incubuit, Namurcum post cæpit. Ibi natalem imperij suâ confessione & pessimo facinore exorsus, falsæ conjurationis crimen pessimæ defectioni obtendit. Nos vero bellum agitantem & fæderis nostri hos ipso desertorem Bruxellas Namurco revocavimus fidem publicam & cum eâ validius præsidium obtulimus. Offerentibus honesta & paci conducentia omnia infructuosa fuere, postquam animus Austriaci altioris doli capax suo secreto nostram in perniciem exercebatur. Interceptis quas in Hispaniam destinabat litteris fidei ambiguum deprehendimus. Igitur rebus nostris consulere compulsi* op-

oppida ac castella nostræ securitati vendicavimus. Tamen in speciem pacis nos CIↃ. IↃ, *&* AURANTIUM *Principem, tum* ELISABETHAM *Anglorum reginam sollicitavit & cum pessima animo agitaret, societates ac amicitias obtrusit. Nunc detectis insidiis pollutam religionem, violatam autoritatem Regis criminatur. Atqui nos legibus fæderum ac conventionibus submixi, religionem ex pacto professi sumus. Legato Pontificis & Cæsaris, tum Leodiensi Episcopo, noster zelus placuit, neque sivimus ullibi, ut patria religio externis sacris inquinaretur. Regis vero quantoperè reverentes fuerimus, decreti Austriaco honores testabuntur, postquam ipse imperij exordio simulare edoctus pacis desideria arcanis odijs velavit. Igitur intra provincias, intra urbes receptum necdum missis quod antè fieri debuerat, legionibus provinciarum Præfectum etiam inconsulto Aurantio declaravimus. Adhæc externo suspectoque comitatu stipatum non aspernati omne ei obsequium officiumque detulimus. Ita, agente adhuc in præsidijs urbium Germano milite, exercitum dimisimus, munimenta imperij & vacillantis patriæ nudavimus. Quare dum nostræ integritati nihil imponi potest, odio Aurantij nos consectatur, velut ejus societate rumpendi Fæderis consilia agitemus. Atqui alienæ culpæ, si quæ subsit, reos reddere nostra innocentia nos non potest, quorum studia & desideria stabiliendo fæderi sacrantur. Tantum abest, ut conjuratione adversus eum initâ puras & impollutas manus fædare parricidio Principis aut præfecti voluerimus. Quærenti causam armis ficta conspiratio obtentui fuit, ut quoniam fæderis pertæsus esset, occasione falsi criminis bellum redintegraret. Ejus indices datæ in Hispaniam & interceptæ litteræ fuere, non alio consilio à nobis resignatæ, quam ut fato insidiæ detegerentur lubricamque aulæ regiæ & agentium per provincias Hispaniæ procerum fidem tam fædæ apud Regem delationes aperirent. Itaque* PHILIPPI *post litteræ priscam severitatem spirantes, dissimulanda in tempus supplicia indicavere diemque affore, quo in provinciarum Præfectos, in procerum cervices statueretur. Adhæc Austriacus subjugandis provincijs Angliæ regno expeditionem comminatus, præfervidas impotentis animi cogitationes bello non paci destinavit. Igitur excusso torpore ac ruptâ patientiæ nostræ lege defensioni tandem nostræ incubuimus, ne videremur assignatum nobis à Deo munus fædâ in patriam proditione defugisse. Nos patrijs legibus, nos populi immunitatibus fidem nostram pigneravimus & ne quæ vis nostris sacris fieret, juramentum Regem ac Præfectos poposcimus. Frænandæ dominantium lubidini, ex sacro Ordine, Nobilitate & Oppidano populo coalescentes, adstricta legibus imperia Principi præscripsimus. Qui, ut externo bello implicare præterquam nostro assensu se nequit, ita majoris potentiæ spem præconcipiens, civili dignum se fecit. Quare justiore causa in Præfectum, in ministrum Principis insurgimus, suum per provincias imperium non à religione fæderum ac conventionum, cæterum vi & armis exorsum. Ita castella & arces præsidia dominationi affectavit, ut jus nostrum ac libertas in obscuro esset nosque degeneres majorum posteri (qui suos Principes ad certam imperandi legem semper adegere) fædam servitutem nostris liberis ac nepotibus legaremus. Itaque Deum & fidem generis humani obtestamur nos insontes & innoxios causam bello non dedisse, cæterum arma cogitantem Austriacum continuis precibus ac desiderijs pacem atque concordiam orasse. Quæ quoniam infensante numine, sive fato terris nostris cessura est, ita provincialium atque concivium fidem imploramus petimusque, ut spectatâ causæ nostræ æquitate, liberorum ac conjugum, tum maximè* LXXVII.

cIↃ. IↃ. LXXVII. *pereuntis patriæ miserti sanctissimæ defensioni se parent. Quin rogamus Cæsarem, Philippum Regem, vicinos Reges & Imperij Principes, ut nostræ calamitatis, & innocentiæ misereantur, rebusque fatiscentibus & bello expositis suppetias ferant, postquam in Fœdus nos & Aurantium coïre inevitabilis necessitatis lex & furores hostium compellunt.*

Hæc ORDINES.

Econtra Austriacus vulgatis per omne confinium ad Imperatorem, Reges ac Principes litteris eadem fere, quæ ad Senatum Leovardiæ urbis differebat dolosisque actionibus eruditâ pacis simulatione patrocinabatur.

Mox juvenili animo longioris moræ incapace litteras Luxemburgo, quo concesserat, ad Ordines scripsit, suæque & regiæ mentis interpres hoc modo exorsus est.

Austriaci ad Ordines Litteræ.

NON semel, Ordines, fidem apud vos feci nullum aliud meo per provincias imperio stabilimentum desiderari præterquam observantiam fœderum, in quam ego & post Rex PHILIPPUS *juravimus. Quare omne officium, quod fato & ex commissâ mihi provinciarum Præfecturâ vestræ incolumitati debebam, reddendæ paci adaptavi, quo subortas æmulationes, discordias aut bellum secum tracturas meis in vos studijs sanarem. Malui scilicet regio juri ac autoritati quid decedere, quam spectare populum vestrum mutuis discordijs pereuntem. Cæterum votorum meorum merces contumaciæ vestræ incrementum fuit, quâ ad turpia & dominantium fastigijs indigna regem & me adigere in animum induxistis. Itaque actioni pacis & successui rerum diffisus,* V. *Non. Octob. die Luxemburgum me recepi, quo certiorem omnium Philippum regem facerem & ut illo in loco velut tutâ sede mandata ejus expenderem Is vero* VII. *Kal. Octob. litteras Madrito ex Hispania ad me dedit voluitque ut sartum tectumque, in quod convenimus, Fœdus esset vosque Romanâ Religione ad morem majorum cultâ, ei tanquam Regi aut Principi vestro obsequium ex lege præstaretis. Cui etsi vestris moribus haud parum detractum sit, ita vult ut violatam venerationis legem majoribus officijs pensetis. Quare jus edicendi, quod divino humanoque jure Principis semper fuit, reddi sibi ex pacto fœderum postulat & ut arma quæ non interveniente ejus assensu ac autoritate sumpsistis ponatis ocyus. Adhæc sacramentis suis haberi exercitum petit, ac ut Aurantij & aliorum qui imperium Regis, qui fœdera & publicam pacem attemeravere societati, renuntietis. Et quoniam oppidis, arcibus ac castellis inducta præsidia autoratus miles, ita disponendorum per loca præsidiorum arbitrium Rex sibi deposcit & ut populum turbidum ac inquietum arma tractantem vestrâ autoritate coërceatis detisque effectum ut domesticas ad operas & simul quietem redeat. Quin hoc etiam Regis nomine præcipio, ut captivos Germanicarum Legionum Tribunos quam primum dimittatis & ut omne apud vos odium, omnis insolentia cesset. Idcirco Aurantium à premendis Amstelodamensibus retrahetis, stipendia Germanorum Legionibus procurabitis, quo in tutâ vestrarum rerum possessione locati malis miserijsque vestris remedia per conventum, quem Rex ocyus decernet, Ordinum generalium habeatis. Interim consilia paci commodabitis jusque & æquum regio Philippi nomine dicetis neque sinetis in posterum, ut ullo modo regis autori-*

ri-

ritas vestrum obsequium minuatur. Quæ singula, ut præstari à vobis jubeo atque edico, ita supersedere vos invisis ac superbis postulatis volo, & quæ majestatis apici ac fastigio Regis adversabuntur. Quod si feceritis clementiam ac gratiam Philippi vobis conciliabitis, qui hoc modo exercitus sui reliquias vestris adhuc urbibus, vestræ securitati graves, confestim missurus erit. Sin vero perseveretis in proposito Religioni ac Regi contumaces & injurij indignationem ac magnitudinem regiam & cum eâ arma & bellum denuntio, quorum jus ac arbitrium regia mihi mandata fecere. Itaque moneo, ut rebus vestris ac saluti consulatis sciatisque vestram incolumitatem meis adhortamentis, exitium vestris consilijs inniti. CIↃ. IↃ. LXXVII.

Hæc AUSTRIACUS.

Igitur lubrico rerum statu & infidâ dominantium concordiâ, Georgius Lalainius (qui prid. Eid. Sept. Leovardiam advenerat) vergente eodem mense Comitium ordinavit. Quo coacto ut erant qui mutandis rebus id indictum scirent, ita aut veteris imperij satietate aut quod fato destinatum dominationi suæ terminum crederent, conditionibus temporum acquievere. Quare dignitates Austriaci partes professis nulla comitij tempestate abrogatæ, urgente Lalainio nutantem Remp. certioris præsidij egere. Esse dubiam superiorum provinciarum fidem, incerta fœdera & Austriaci defectione bellum provincijs proxumum. Igitur consulendum cœptæ securitati esse, ne penes libertatis & fœderum inimicos regimen Reip. sit & ne Austriacus pacis ruptor ac mox Legiones reducturus, ex hac ipsâ provinciâ fomenta sui furoris & simul auxilia accipiat. Placere Ordinibus provinciarum, placere Aurantio, ita res componi ut æterna imperij per provinciam possessio non sit & ut in societatem Reip. tandem adsciscantur, qui exilia, contemptum, qui orbitates propinquorum pertulissent. Itaque prævalescente per Frisiam fœderatorum potentia, regioq; Senatu ex actionibus Austriaci suspecto, de fundando Deputatorum collegio ab agrarijs cogitatum, laxiore ad huc Ordinum populique Frisici comitio, quod multitudine consultantium & ut rebus dubijs solet, diversitate sæpè animorum obturbabatur. Quippe Pontificios, etsi senescente dominatione, ut antè linguis immodestos & obsequij insolentes, ita asperos & acres redituros ad ingenia metuebant, amissâque cohortium fide, omne veteris imperij robur turbulentis consilijs tutaturos. Quare attemperandis odijs, sacro ex Ordine in hoc Collegium pacandæ mobili turbæ cooptati, quæ credebat Pontificijs sacris & simul partibus illo instituto prospectum & si cœnobiorum Præsules consortes imperio facti, retundendis novorum fœderum molitionibus intercederent. Ita namque immodesta libertatis studia frænum habitura interpretabantur foreque diuturniora regiæ dominationi præsidia, quam extingui cum avitâ religione, ne Belgicæ quidem Ordines etsi odio Austriaci fœderibus inligati tot actorum documentis concupiscerent. Igitur represso religionis & simul partium odio ab agrariorum Ordinibus tabulæ scriptæ, quo de assignatâ novis provinciæ rectoribus potestate arbiter rerum populus, semotâ æmulatione cognosceret: Istæ sic habebant.

Lalainius Leovardiæ comitium ordinavit.

cIↄ.Iↄ.LXXVII. *Decretum agrariorum per Frisiam de Collegio Deputatorum.*

NOS ORDINES, & agrariorum per Frisiam Delegati, ipso comitio Leovardiæ ultimo Septembris die inchoato congregati, Notum facimus nos concorditer delegasse Reverendos, Nobiles, Honoratos & scientiâ rerum praclaros viros Gerardum Iacobi Præsulem Clarecampensem, Doconem Martna, Serapium Galama, Gosticum Hiddama, Erasmum Douma & Barthium Idzaerda IC. quo cum GEORGIO LALAINIO RENNEBERGIO *Frisiæ Præfecto ocyus conveniant, deque jure patrio, privilegijs & immunitatibus læsis cognoscant, jusque populi quocunque etiam loco & apud quosvis provinciæ asserant. Fœdus quoque Gandavense & post* ORDINES *inter generales &* AURANTIUM *Principem ictum approbent exequanturque, omneque pro re natâ definiant statuantque, quod avertendis provinciæ detrimentis & asserendæ libertati conducere existumabunt. Id quoque effectum dent, ut præter cætera publica, aggeres, vias, aquæductus, catarractas, emissaria & similia curent habeantque rationem singulorum officialium provinciæ earumque rerum, quæ ad Remp. spectabunt. Quæ omnia singulaque, nullo salario præstari volumus, nisi quod ex ærario provincia decernet & exclusis partium expensis, quas ipsæ partes ferent. Sin vero Præfectus rei definiendæ difficultate motus id recipere in se recusaverit, facimus* DEPUTATIS *nostris potestatem ad Concilium Status, Ordines generales aut alio se transferendi, legatosque mittendi simulque sollicitandi, ut omne controversum decidatur decisumque à ratione patrij juris non recedat. Adhæc in causis gravioribus ex unaquaque præturâ delegatum evocandi convocandique, si necessitas exigat, provinciæ* ORDINES, *jus ijs facimus, ratione tamen sumptuum habitâ & ne damno provincialium modum excedant. Itaque absentibus & morbo aut alia de causâ impeditis alios substituendi potestatem permittimus simulque determinandi quod ex usu erit. Idque tam diu valebit, dum proxumo comitio aliter statuatur. Volumus quoque ut* DEPUTATI *circa exitum Comitiorum anniversariorum diplomata sua, ac tabulas mandatorum Ordinibus redhibeant, quo aut novos creent constitutisve dignitas prorogetur. Conventum quoque illius Collegij quotannis bis & in triduum haberi, octavo scilicet à Pentecostes die & XV. Octobris mensis, expediendis provincialium rebus ac postulatis sanciendisque quæ è Republ. videbuntur & quæ rata fore cum clausula indemnitatis cavebimus.*

Hæc à Joanne Poppio Presbytero Wirdumano, Sceltone Tiarda, Feicone Tiallengio, Jeltone Gellio Presbytero Oosterlittano, Vibio Grovesteinio, Menenio Taconio, Idzio Reinio, Tito Waltesio & Edone Idzio XIII. Octobris signata.

Reperio in actis publicis Carolo Cæsare rerum potiunte sub Georgio Scenco provinciæ Rectore, non absimilia his mandatis per Ordines Frisiæ Delegatis suis exhibita, cæterum tanto minore cum successu, quanto magis supra libertatem vis ac dominatio Principis increverat. Qui etsi curas Ordinum in tuendo patrio jure improbare non videretur, ita de industriâ simulasse creditus tum fuit, quo populi animos principalis imperij rudes & ex factionibus pridem licentiæ proxumos, connivendo ad minus placita secretis servitijs innecteret. Sunt qui tradant Collegium istud hoc ipso tempore suasu Aurantij Principis institutum, quo Frisiorum Respubl. regiarum partium huc usque dominationibus oppressa,

pressa, auctis ex hoc ipso Hollandiæ Zelandiæque rebus promovendæ libertati assimilaretur. Cæterum imbecillibus rudibusque, ut omnia mortalium opera solent, initijs usa per incrementa tandem libertatis revaluit, erecto ijs auspicijs patrum Collegio, ut hærentem in ipsis patriæ vitalibus regiæ servitutis sarcinam dubium magis consilio an armorum cura ex intervallis temporum ejecerit. Stauricus Scriptor notat, Doconem Martna & Serapium Galama è Nobilitate in Delegatos Ordinum & provinciæ tum constitutos, indignante Senatu regio, totam Reip. vim & autoritatem suo ordini ereptam novos in dominos transferri. CIↃ. IↃ. LXXVII.

Lalainius quoque ne provinciæ finibus reviviscente Austriacum inter & Ordines bello quid periculo incumberet, agrarios quosque per omnes præturas edicto Senatus armari fecit rusticæque plebi tribunos cohortium delegit. Tum munitiones quasque littori aut æstuarijs impositas, solo æquari curavit duriorisque imperij munimenta & simul vestigia demolitus est. Igitur Slota, Lemmaria, Hindelopa, Oostmahorna multo ante opere circumductæ, funditus dirutæ antiquam provinciæ faciem reddidere. Quare clarum per Frisios Lalainij nomen superstitiosius habitum, quod illius ætas lubricis alias consilijs per se obnoxia primâ juventâ in tam sublimem prudentiam & moderationem rerum exsurgeret. Notat Stauricus codex ipso Michaëlis Archangeli die ad Ruremundam ditionis Geldricæ acre Germanos inter & Valonum cohortes quæ per Frisiam præsidium egerant, prælium fuisse plurimosque è Valonum gente cæsos exercitæ per provinciam insolentiæ justas & fatales pœnas luisse. *Lalainij per Frisiam acta.*

Tum Aurantius, frigescente Austriaci gratiâ, regundæ Brabantiæ Præfectus. Quod consilium, ut promovendæ sociarum provinciarum prosperitati repertum credebatur, ita econtra noxijs æmulationibus, ut procerum ingenia, concordiam publici Fœderis & post provincias divulsit. *Aurantius Brabantiæ Præfectus.*

Erant quippe qui alienæ potentiæ magnitudine suam imminui opinarentur Aurantijque fortunam, more mortalibus insito, ægris oculis introspicerent. Ideo illi in plures spargere, Pontificum sacris grande discrimen imminere, si Aurantius novâ religione imbutus majoris per provincias imperij potiatur, quod imperantium animus suâ sive lubidine, sivè imbecillitate ut plurimum in deterius vertisset. Metui posse, ne successu rerum ac consiliorum suorum elatus, omne provinciarum regimen affectet modumque, ut cupiditates mortalium ferè solent, ambitioni non ponens suæ potentiæ autores obscuret. Deligendum potius esse aliud rerum caput, in quod omnium provinciarum arduum onus tutò reclinet, divulso à patribus Austriaco & Repub. multorum procerum secessionibus discordi. *Quidam procerum malè in Aurantium affecti.*

Igitur de vocando in Belgicam Matthiâ Austrio Maximiliani Cæsaris filio Rodolphi fratre clam consultatum, quo fortunæ impetus Aurantium magnis negotijs & famæ innectens, medio in cursu rerum secretâ æmulatione sisteretur. Quippe Matthiam Philippi Regis ex sorore nepotem, ut Pontificiæ religionis acre studium, ita imperatorij sanguinis continua claritudo commendabat, confidentibus ad hoc plurimis eum gerendis rebus fato delectum, sanandis regem inter populumque discordijs intercessorem destinari. Certè apud Philippum avun- *De Matthiâ Austrio Præfecto Belgarum vocando clam consultatum.*

cIↃ. IↃ. LXXVII. vunculum sororis connubio innexum multum valiturum omnium judicia augurabantur gratumque haud dubiè Philippo regi fore, propinquum Principem à suæ Pontificiæque factionis administris, jam antè mediantibus internuntijs sollicitatum, regundis provincijs se offerre.

Matthias in Belgium vocatur. Itaque præterito Alençonio Andium Duce, in quem nonnulli inclinabant, Malstedius pro legato in Germaniam missus, qui Matthiæ Austrio provinciarum regimen deferret capessendumque ad imperium secretis illicijs sollicitaret. Cæterum Matthiæ animus magnis in principio cogitationibus fluctuabat. *Is primo hæret & fluctuat.* Quippe reputabat molestum fore, primam juventam rerum adhuc rudem tantæ tempestati admoveri, cui sedandæ propinqui Regis Præsides & Legatos adhuc impares magnæ molis negotium fecisset. Econtra omne discrimen, omne onus, specioso honore leniebat & quod lubricæ adhuc ætatis annos ingressus regiæ fortunæ insereretur. *Tandem assentiens, clam in Belgicam venit.* Igitur dominandi cupidine & simul gloriæ pellectus, quam è pacatâ Belgicâ juvenili cogitatione sperabat, sui spem Legato fecit adscitoque comitatu noctis obscuro Viennâ egressus celerrimo itinere in provincias advenit. Quæ res etsi à fratre Cæsare ac Joanne Austriaco ægrius accepta, altam tamen indolem famæ ac magnarum rerum, ut Principum mentes solent, avidam à proposito non revocavit. Igitur datis ad Rudolphum fratrem litteris sui consilij & facti rationem exposuit. Ideo scilicet moderandis provincijs se summisisse, ut earum discordijs mederetur & ne turbidis temporibus Austriam domum possessione imperij externâ dominatio exueret.

Proceres vocati præproperè Matthiæ pœnitet. Cujus rei famâ in populum proceresque diffusâ alios consternatio, nonnullos fastidium, plerosque & in ijs consilij autores pœnitentia occupavit deprehensumque fuit, inconsultos animorum impetus initijs validos tractu temporis languescere. Itaque fuere, qui prohibendum munitis locis remittendumque in Germaniam censerent, validiore sensim diffidentiâ, quod Philippi affinitatem non unâ propinquitate præferret & quod ad Rheni Mæniq; confluentes, connivente Rudolpho Cæsare, nova auxilia Joanni Austriaco scriberentur. Quare dissentientibus, ut in tantâ consultantium multitudine solet, sententijs evenit, ut nihil certi in consessu Ordinum definiretur Anglicumque Fœdus, quod Legati provinciarum tum orabant & cum eo subsidia patrum discordijs vanescerent. *Anglicum quoque Fœdus hâc ratione tum dissipatum.* Quippe Elisabetham procerum Belgicæ æmulatio & præter hanc lubrica temporum offendebant, velut metuentem, ne per propensa in provincias studia Philippi odio & communi cum Belgicâ ruinæ se exponeret. Dubiæ scilicet fidei copias omnem per oram colligi. Ita Guisium per Lotharingiam, Alençonium Galliæ regis fratrem in Veromanduis militem autorare. Adhæc Italiam & Hispaniam delectibus compleri reversurasque haud dubiè in Belgicam Legiones jam antè dimissas. Hoc modo copias & auxilia Austriaco fore, qui peritiam belli, qui militarem gloriam, qui animum magnis rebus devotum regio exercitui adjecturus esset. Econtra Ordinum res scissas, tarda consilia, læsum Aurantium peritissimum belli & gerendarum rerum Ducem, haud dubiè Hollandiâ & suis insulis se clausurum. Matthiæ vero Austrio, ut annos tantæ moli impares, ita rude militiæ ingenium esse. Præter hæc, opes sublevandis rebus invalidas, patri-

patrimonio Maximiliani Cæsaris angustâ fæcunditate multam in sobolem devoluto. Metui quoque posse ut Philippus Rex ultionis ac vindictæ avidus, Matthiam nepotem secretis artibus corrumpat, virili Mariæ Imperatricis Philippi sororis in filios imperio & Austriâ domo Hispaniæ viribus subnixâ. Atqui Ordinum societatem & infirmas res optumum exercitus ductorem, senilem prudentiam, amplum ærarium flagitare. Itaque Elisabethæ consilium eò spectabat, ut si auxilia & æs bello conferendum esset, ratio fœderis haberetur Ordinesque Aurantium, propioribus societatibus innexum, Matthiæ Austrio subjungerent. CIↃ IↃ. LXXVII.

Ab alijs vero pro eodem Matthia speciosa differebantur. Provincias scilicet suis discordijs ac longo bello fessas rectoris eguisse. Posse sperari uberem juventæ in Matthiâ Austrio fructum & crescens ingenium per annorum spatia experiendo solertiam adepturum. Sed Principum mentes justis ætatibus non alligari, maturitatem tum nactas, ubi ad imperium quod ijs fato deberetur poscentibus motalium rebus pervenerint. Ne quid periculi lubricæ ætati subsit, habiturum Matthiam arbitros consortes rerum & provincijs fidos. Neq; enim eam Reip. conditionem esse, ut ab unius nutu pendeat, cæterum fore, qui præcipitem juventam, qui ejus consilia moderaturi sint. Id quoque fœlicitatis animo concipi posse, ut per eum pacem provinciæ habeant ac ut ejus intercessione propinqui regis ira sanetur. Posse Regem Matthiæ Austrio majorem filiam & cum eâ provincias in dotem locare, quo funestum bellum ut fere solet, matrimonio Principum sopiatur. Hæc & similia à curiosis & fati providis speciosis rationibus differebantur. *Speciosæ rationes pro Matthiâ.*

Igitur Matthias Austrius XI. Kal. Dec. Antverpiam magnâ solemnitate & paratu rerum ingressus ab Aurantio Legatisque Ordinum exceptus est, dissimulante Aurantio Matthiam inumbrandæ gloriæ suæ clam ab æmulatoribus accitum suis officijs cohonestari. Quo in viro singulare civilis prudentiæ exemplum notare mihi libet; eum secreti contemptus oblitum plus concordiæ publicæ quam privatis odijs dedisse cæterisque etiam qui acciverant deliberantibus, præficiendum rebus Matthiam retinendis dignationibus suasisse. Sunt qui tradant Matthiam etsi Arschotani & suorum partibus irretitum, societatem post Aurantij prætulisse, quod civitatum fide pollens, firmius boni imperij instrumentum, gratiam populi suis consilijs præstruxisset. Ita principum virorum æmulationibus & sæpe odijs certabatur, quos inter spem metumque dubijs temporibus defixos, sollicitudo ac cura publicæ salutis trahebat. Quippe formidinem sinistri ardescens coelo crinitum sydus ingerebat, quod circa Eid. Novemb. exortum magno horrore omnium animos implevit. Scribit M. Heymannus Oceanum Cymbricum enavigantibus sereniore coelo circa Non. Novemb. conspectum, caudamque ab occasu versus ortum Solis æstivum protendentem intuentium mentes secreto metu conterruisse. Quod prodigium tanto nocentius generi humano ac terrarum orbi credula mortalitas rebatur, quod supra Lunæ orbem, ut Tycho Brahe eximius illius artis restaurator tradit, procul Meteoris & trajectionum loco generatum, vim naturæ & simul perpetuitati coelestium corporum intulisse crederetur. Fuere qui assererent, quod caudatum accensumque ab astris sydus versus Andro- *Matthias Antverpiam ingreditur.* *Cometa novus apparet.*

me-

cIↃ. IↃ. LXXVII. medam moveretur, insidiosum Belgicæ libertati Austriacum expresserit suoque occasu mortem ei portenderit violentâ, ut post memorabo, fati specie extincto. Quo in sensu Adrianum Antonij Alcmarianum fuisse in Mathematicis illorum temporum notis reperio. Quicquid sit ferale & proculdubio prænuntium mali prodigium, triste & ominosum intuentibus creditum rerumque mutationibus prævium, turbidis terris tanquam funestum illuxisse. Mihi verisimile est ardentissimi corporis comam defectionem Austriaci & imminentia resurgentis belli suo ortu signasse, quod in tot annorum discordias & furores exiturum, etiam hoc ipso quo hæc scribo tempore malis suis remedia firmam pacem desideravit. Sanciente velut fato aut naturâ, ut rupti fœderis ac omnium rerum defectio horribili ostento & cœlesti irâ notaretur. Thuanus ex illorum temporum Mathematicis notat, Cometem magnitudine suâ XXX. amplius gradus lustrantem porrectâque caudâ occidentem versus Sagittarium & Capricornum complexum fuisse cœloque & ut alij rebantur, orbi Veneris inlocatum, propria illis phænomenis exitia indicasse. Quæ malorum quoque ut domesticam & civilem concordiam morabantur, ita foris regum ingenia sublevandis provinciarum rebus atque discordijs accendebant.

Regnorum inter se discordia & æmulationes. Quippe Anglæ gravis Gallia, Gallo Germania & Anglorum res habebantur, non ferente Medicæâ ambitiosâ fœminâ regiș matre, Elisabetham etsi nurui destinasset, suo commodo Philippi & simul Ordinum amicitiam speciè affectatæ pacis captare. Igitur à morte Caroli filij, Henrico è Poloniâ accito & regni hærede, de promovendo Alençonio cogitare, præferre favorem & auxilia, quo regiam prolem, angusto domi fratribus regno externis quoque dignitatibus insinuaret. Et erant adhuc in Belgicæ proceribus, qui Gallicæ societatis affectatione incalescerent, nondumq; ut ante Gandavensis pacis sanctionem, veteris sub Carolo IX. beneficij memoriam & proniora in Gallos studia exuissent. Quod Elisabetha ne dissimulando quidem ægrius interpretabatur, Belgicæ scilicet Ordines brevissimo freti interjectu à suo regno secretos & si cœlum metientibus fides, sub eodem positu sitos, Gallici fœderis dubios & jam ante in deterius exploratos fructus neglectâ Angliæ societate repetere. *Angliæ Regina Ordinibus subsidia addicit novasque cum ijs fœderis tabulas scribit.* Igitur legatione Ordinum sub Marchione Haureo & Adolpho Metkerckio in Angliam missâ, semotâ offensione, cum Ordinibus provinciarum subsidia ex jure innovati fœderis, C. millia librarum sterlingarum in annum depacta est, interpositâ cautione, ut civitates Belgicæ, quas nominatura foret, redimendis syngraphis obligarentur. Fœderis vero tabulæ huiusmodi erant.

REGINA equitum mille, peditum quinque millia Ordinibus in auxilia mittet, quibus tertio postquam ex Angliâ solverint, mense stipendia & expensas Ordines persolvent belloque confecto suis sumptibus in Angliam remittent. Harum copiarum dux Anglicæ gentis in Ordinum consessum admittetur. Nihil Ordines quod bellum aut pacem spectet, Reginâ aut illo inconsultis statuent. Nullum fœdus præterquam illâ consentiente cum quocunque inibunt & eodem si velit comprehendetur. Si quis Princeps contra Reginam aut regnum Angliæ quocunque prætextu aliquid hostile mo-

moliatur, Ordines quantum poterunt resistent, eodemque numero & iisdem legibus auxilia Reginæ mittent. Si qua Ordines inter discordia oboriatur, Reginæ arbitrio permittetur. Si classis contra hostes per Reginam adornanda sit, Ordines XL. *naves justæ magnitudinis cum nautis & singulis necessariis instruent, quæ Angliæ Amiralio parebunt, Reginæ sumptibus merebunt. Ordines rebelles Anglos intra Belgicam non admittent. Si pacem cum Hispano fecerint, curabunt ut hi articuli simul aut seorsim pro Reginæ arbitrio confirmentur.* cIↃ. IↃ. LXXVII.

Igitur icto fœdere, quo suspicionem fotæ per Belgicam rebellionis apud Philippum amoveret, properè Legatum in Hispaniam misit eundemque hunc in modum differere jussit. *Elisabethæ in Hispaniam ad Philippum Legatio.*

NE calumniis aut traductionibus apud te locus esset, PHILIPPE *Rex, Legatum ad te mitto & ne serendis inter nos inimicitiis pravitas assentantium interveniat. Equidem nec ejus animi unquam fui ut voluptatem ex vicino bello caperem, cum non semel etiam cum obtestatione meæ integritatis suaserim, ut impendentibus malis provideres. Quæ etsi in ipso ortu extingui debuissent, ita neglecto eorum remedio saltem cavi, ne defectio populi à te fieret & ut mansurâ cum subditis concordiâ tuum imperium staret. Isti fini ad* ORDINES *& simul* AURANTIUM *litteras dedi ac ne obsequio se exuerent serio commonui. Itaq; & provincias mihi oblatas renui, ne in hoc quidem cupidini obsecutus ut meæ tutelæ permitterentur. Pecuniâ saltem aut ære in mutuum dato nonnunquam præjuvi, ne peregrino Principi tuus populus se manciparet & ne sancita inter te & illum fœdera turbarentur. Quæ ipsa quoque detrectanti Aurantio ut approbaret, non suasi tantum, sed velut imperavi, quo formidabilis & vicinos quoque in cladem tractura tempestas, mea intercessione postulato componeretur. Hæc vero si me Reginâ pacis & juxta de te benè merendi cupientissimâ indigna censes, singula quæ à me facta sunt Principum Regumque judiciis & simul tuo expendendum relinquo petoque etiamnum, ut bello finem des populoque jus ac simul obsequium tibi principatum recuperes. Quem ut quietum & fœlicem habeas, hoc imprimis necessum est, ut amoto Belgicæ finibus Austriaco cujus odio tenentur, alium regundis ditionibus tuis præficias. Is namque ut populo tuo, ita meo quoque regno infestus est, fabricatis cum Scotorum Reginâ clandestinis consiliis, quo me securam & in rerum mearum tutâ possessione collocatam præter exspectationem insidiis aut armis subverteret. Quæ cum ab eo parari per omnem oram non ignorem & copias Gallorum ad manum esse opem genti tuæ tuli, quo & meo & simul tuo periculo occurrerem. Id namque pactione cavi, ut in fide tuâ perseveraret religionique & tibi se obstringeret. Quod si improbare te sensero teque populum tuum mancupio habere, dabo porro operam ne & vicinæ gentis miseriæ & meæ securitati desim. Ea vero si fidem mutet pactorum ac conventionum oblita, arma mea pro auxiliis sentiet meque meis erga te officiis & simul conciliandæ dissensioni non defuisse.*

Creditum fuit, illam reginæ excusationem Philippum regem æquo animo tulisse Austriacæque pravitatis & juxta ambitionis conscium, non inrito metui inanem fiduciam & affectum amicissimi Principis reposuisse. Reidanus scribit syngraphas, ab Ordinibus provinciarum Elisabethæ *Quæ non malè tum à Philippo accepta creditur.*

 da-

CIↃ.IↃ. datas, hac formulâ scriptas, *Quod pro servitio Regis Catholici & pro conservatione provinciarum in ejus obedientiâ Regina mutuo dederit*, haud dubie, ne Philippum ultro æmulum & veteris discordiæ memoriam alentem, locato illius subditis ære, exercendis majoribus odijs, irritaret. Austriacus quoque, quo sinistris Elisabethæ cogitationibus subveniret, legatum in Angliam amandavit increpitisque Ordinum actionibus, velut paci adversis, redintegrandi belli consilium exposuit.

LXXVII.

Lalainius Leovardiæ Magistratum mutat Idem Franequeræ tentat misso eo Carolo Roorda.

Mox Lalainius per civitates & oppida immutandis Magistratibus se dedit primariæque Frisiorum intra Flevum & Lavicam Leovardiæ urbi, Adium Lambertium, Jarichum Wopconium, Gellium Sibæum & Meinardum Wigerium, istius anni Consules nominavit. Dein Carolum Roordam, virum pacis artibus excultum, Franequeram cum mandatis & amplâ potestate misit exuendoque imperio Magistratui Julium Botniam virum antiquæ Nobilitatis collegam ei adjunxit. Quare præconis voce populus in templum convenire jussus, quo mandata Præfecti ac Legatorum consilia in publico acciperet. Cæterum Magistratus futuri perspicax cœptis obstitit congregatusque in Curiâ accersi legatos imperavit tabulasque mandatorum poposcit. Itaque fiduciariæ litteræ à Legatis in Senatu exhibitæ, quibus Magistratus dignitate ac imperio urbis se abdicare Decreto Lalainij jubebatur.

Magistratus se Legatis opponit.

Cæterum Magistratus rei novæ & insperatæ indignatione majorem contumaciam alens, Legatis se opposuit causæque suæ vota civium & pactiones fœderum, tum rescripta Lalainij obtendit. Ea quippe nupero comitio, quod Septembri mense Leovardiæ fuisset, agrarijs, post oppidorum delegatis à Præfecto indulta semelque placita pro æternis habenda. Tum cautum fuisse, ne quid per provinciam in civitate aut præturâ novaretur possessurosque UTI POSSIDERENT, modo paci publicæ vis non fieret fœdusque Gandavense sacrum & inviolabile Magistratibus oppidorum Prætoribusque præstaretur. Atqui civitates, atqui agrarium populum ex præscripto fœderum rexisse. Tantum abesse ut imputare suæ integritati quid possit, cui testimonium adstruere conscientia & vox populi quiret. Itaque Carolus Roorda spectatâ Senatus oppidani pertinaciâ Leovardiam regressus, Joannem Mathenessium Leovardianæ arcis Satrapam cum quibusdam schlopetarijs in comitatum adscivit provectusque Franequeram templi fores obsideri armato fecit. Mox civium quosque, repetito per præconem edicto, in fanum evocavit militemque & stipatorem suæ & aliorum securitati destinatum stare præsidio jussit. Igitur Magistratus confluente sensim populo, tanquam aliud acturus cum Mathenessio in secretum fani secessit hominique ignavo & gerendis momentis rerum imperito magnâ acerbitate se objecit. Quippe leges civitatis, jura populi, receptas consuetudines, Lalainij rescripta violari criminabatur legatosque violentis & inefficiosis consilijs subnixos novas res damnatis moribus ordiri. Ideò ex suis ad Lalainium misisse, intra triduum reversuros perlaturosque ad Senatum quæ præstari vellet. Ea propter rogare ut legati negotium in tempus differant, dum de voluntate Præfecti cognoscant, qui haud dubie Principis fidem suis decretis interpositurus sit. Secus obtestari dignitatem Senatus, leges populi atque vota, vim suis sacris

Roorda Leovardiam regressus, milites secum Franequeram ducit.

Magistratus denuo sese opponit

in-

inferri. Mox Legati gnari discordijs civilibus facto non consulto opus esse, globo armatorum stipati in sacellum irruêre diductisque per vim foribus nuncupandi novi Senatus potestatem civibus fecere. Annotatum invenio eosdem Lalainij legatos arma & carceres præfracto Senatui comminatos eundemque gravi voce & stipatorum turbâ conterritum stantibus periculis se subduxisse. cIɔ Iɔ LXXVII.

Igitur Magistratu, velut civitatis interregno, Carolus Roorda vir facundus pro concione verba fecit:

Caroli Roordæ ad cives convocatos Oratio.

VT in urbem vestram pergeremus, CIVES, *mandatum Præfecti nos compulit. Qui lubrico rerum statu muniendam Remp. ratus, suo imperio, nostris officijs uti voluit. Igitur postquam fiduciam Senatus sinistri suspicione excussit, è Rep. censuit veterem Magistratum regimine civitatis exuendum & ut vos ipsi novos urbi rectores patriæ fidos vestris arbitrijs ac suffragijs designaretis. Isti fini convocari vos hunc in locum fecimus,* CIVES, *quem colendo numini à majoribus dedicatum, curandæ rerum saluti & stabiliendæ Reip. hoc ipso tempore delegimus. In vobis erit, ex præscripto Præfecti triginta duos regundæ civitati nuncupare, quo ejusdem Præfecti & nostro arbitratu è numero designatorum Magistratus constituatur civitatemque partium fæcundam publica posthac autoritas contineat. Igitur potestatem vobis facimus, nullo religionis Pontificiæ respectu, optumum quemque è totâ multitudine deligendi & cui ex virtute dignitas deferri queat. Nos operam dabimus, ut hoc incendio rerum, quod doloso cineri diu contectum exardescit, Reip. securitati & simul vestris desiderijs satisfaciamus.*

Cives primo discordes.

Quâ Oratione finitâ pro cujusque captu, ut in turbâ fieri solet, dissentientium animorum haud obscura signa miseræque civitatis secretum & triste dissidium visebatur. Itaque fuere, qui secessione à reliquo cœtu factâ tacito murmure se proderent tædioque mutati temporis secreta vulnera contumaci vultu & domestico luctu placarent. Scriptum in commentarijs illorum temporum invenio, secedentem in fine actus turbam ab armatis stipatoribus in templum retractum etiam invitam & renitentem istis solemnibus & nuncupando Magistratui interfuisse. Presbyteros econtrà majore rei institutæ invidiâ correptos abscedere jussos, ne importunitate indignantium capitum progressus rerum & imperatum silentium obturbaretur. Quamobrem circumstante populo, etsi opinionibus discordi, novi Consules dicti eorumque nomina actorum fidei inserta ac multitudini prælecta, privatæ fraudis & famosas suspiciones adversarum partium oppressere. Tum Matheneſſius, nuncupatione Senatus factâ, Leovardiam recessit.

Tandem tamen novi Consules electi.

Magistratus prior litteras dat ad Præfectum & Senatum regium.

Igitur ab Oldermanno & Magistratu priore quorundam nobilium civiumque nomine ad Lalainium Præfectum & simul Senatum Regium litteræ missæ, quibus majestati regnantis & Gandavensi Fœderi vim illatam acerbis narrationibus repetebant. Non eguisse scilicet negotium tantæ molestiæ & armati apparatus, ac ut Legatis Præfecti miles & spiculator ad custodiam corporis decerneretur. Sibi rationem gesti imperij constare, quod posituri ultro fuissent, modo ex lege & recepto ritu licuisset. Itaque Deum testem actorum & suæ innocentiæ advocare rogareque Senatum regium, ut apud Lalainium intercedat con-

cIↄ. Iↄ. LXXVII. sulatque populo civico, ex hac ipsa rerum mutatione manifesta exitia formidanti.

Renicus Camminga & Barthius Idzaerda ad Ordines generales de rebus per Frisiam provincialibus missi.

Mox composito quarundam civitatum statu, Renicus Camminga & Barthius Idzaerda ad Ordines generales missi, qui instituendis ulterioribus rerum conversionibus autoramentum rescriptumque impetrarent. Quippe, mutatis per oppida magistratibus, prætores adhuc agrarios Hispanicæ dominationis mancupia præesse dicundo juri & administrandis rebus indignabantur arciumque ac castellorum validas moles arctandæ libertati structas magno sumptui & premendis provincialibus superesse. Adhæc attenuatum Roblesij exactionibus ærarium & privatas opes querebantur leniusque tributum censumve regium è vectigalibus Biltæ agris provenientem in subsidium orabant. Hoc etiam volebant, ut quod ex pacto fœderum communi provinciarum ærario inferendum esset, suo arbitratu conquireretur sibique corrogandi, quovis modo per provinciam æris libera potestas foret.

In Cunerum vero Episcopum eorum mandata atrocissimè invehebantur, quod æquatis solo cœnobiorum structuris eorum reditus, fœdâ avaritiâ suæ doti adjecisset dirutisque sacris ædibus sepulchra majorum agro pascuo & nutriendo pecori applicasset. Neque enim ferendum esse, ajebant, ut ossa ac cineres solo eruti per plana agrorum spargantur Solique exposita, quæ tegi natura voluisset, feris alijsque animantibus in pabulum cedant. Sacrilegio saltem violandisque defunctorum monumentis parcendum fuisse & quidem isti homini, cui professio pietatis & divini cultus incumbat. Cæterum eundem Episcopum ambitione & simul avaritiâ correptum suæ cupiditatis modum jam diu transmigrasse. Ita prolatatâ jurisdictione & ære presbyteris extorto avidum imperij & simul pecuniæ animum ostendisse, haud vano indicio, eum simulatâ in speciem religione, proferendæ dominationi & venalibus sacris interesse. Igitur petebant, ut Ordines provinciarum legem eidem Episcopo præscriberent insolentemque ac in enormia effusum severitate novorum mandatorum coërcerent. Et quoniam Haskerani cœnobij proventus, (cujus quæsturam Heymanno Senatus regius contulisset) contrà jus ac fas idem Senatus vindicaret, addici provinciæ eosdem reditus urgebant & ut Heymannus quæstorio munere de mandato Ordinum se abdicaret.

Adhæc vigente per Frisiam Hispanorum dominatu plurimos dignitatibus bonisque exutos à Senatu regio criminabantur eosdemque exilia & vim fisci perpessos, veteri actione & novâ lite apud Senatum Regium conveniri. Quamobrem volebant, ne ejus quod malâ fide gestum acquisitumve esset, usucapio aut jus foret & ut provincialium lites per exilia & turbas temporum ortæ non à Senatu regis, cæterum à Præfecto aut ejus Delegato dirimerentur. Post armandæ per provinciam plebi more majorum potestatem oravere, ne Gasparus Roblesius veteris per provinciam imperij manifestus affectator, de Austriaci consilio vim aut insidias per socordiam populi moliretur. Quod etsi mense Octobri spontaneo Ordinum provinciæ & Lalainij motu factum esset, ita volebant, ut SCtum eâ de re scriberetur, Ordinesque desertore fœderis Austriaco, summis imperijs, & fastigio rerum admoti,

publi-

publicam autoritatem necessarijs consilijs interponerent. cIↃ. IↃ. LXXVII.

Igitur Ordines generales rescripsere: Daturos se litteras ocyus ad Lalainium Frisiæ Præfectum, quo in ingenia, consilia, & actiones prætorum inquirat, suspectosque violati fœderis, quod Gandavi ictum esset, possessione dignitatum ac munerum amoveat. Quod ad demoliendas arces attineret, id arbitrio Lalainij ac Leovardiæ Magistratuum permittere. De Biltanis agris & eorum proventibus provinciæ applicandis ac colligendi æris potestate decretum facturos. Petere interea, ut Frisij Vectigalium legi, per omnes provincias promulgandæ, salvâ populi sui immunitate se submittant, quo provinciarum res parabili pecuniâ, tanquam firmiore nervo trahantur. Ea vero, quæ adversus Episcopum ac Senatum regium proferebantur, dilui ab eodem Episcopo & Senatu volebant, ac ut læsorum per Frisiam in integrum restitutio (quod Gandavense Fœdus nihil certi determinaret) proximo Ordinum generalium conventui reservaretur. Interim actiones in res bonaque exulum institutas componi debere ex lege Gandavensis fœderis censebant reliquasque lites ex distractis divenditisque exulum bonis natas & earum vendicationem jure & æquo definiri. Armandis vero provincialibus autoritatem Lalainio pro more gentis & necessitate rerum facere, ac ut ipse aut Deputati Ordinum comitium populi indicant statuantq; quod è Republica sit.

Rescriptum Ordinum generalium

Ita Renicus Cammingha, & Barthius Idzaerda Legati in Frisiam & ad Lalainium regressi, cujus animum istorum temporum fato, gravissimis curis implexum, Pontificiorum per provinciam contumacia & exitiales Translavicanorum discordiæ exercebant. Creditum fuit Pontificios quosque Austriaci armis ac potentiâ irati Regis subnixos, magna consilia tum concepisse mandatisque novorum imperantium adversos conversionem rerum & cum eâ fortunam anteacti temporis sperasse.

Legati in Frisiam regrediuntur

Unde Austriacus optumus serendæ in Ordines invidiæ artifex, hostis Ordinum rescripto judicatus, quod Fœderum pacisque publicæ ruptor Namurcanam arcem & cum eâ securitatem Reip. doloso consilio circumvenisset. Igitur imperium, scriptis in consessu Ordinum generalium eâ de re tabulis, ei abrogatum damnatique perduellionis, qui cœtui Ordinum jam ante ascripti per fœdissimas secessiones, nova sacramenta perniciosæ societati nuncupassent. Perduelles quoque ipsi decimum intra & quintum diem redire in sua ac renuntiare nefario fœderi jussi, si fortè desertâ partium fide Remp. complexis scriptæ legis rigor, clementiâ judicum attemperaretur. Bona quoque eorum in commentarium redacta vetitumque edicto, ne quis militem, arma, commeatum perduellibus præstaret. Cujus decreti tabulæ VII. Eid. Dec. Bruxellis scriptæ ac in Frisiam quo vulgarentur missæ, civilium animorum statum non parum conturbavere. Igitur à fautoribus Austriaci (referente eâ de re Hesselo Aysma provinciæ Legato) conspirationes adversus Remp. initæ, indignantibus conjuratis Joannem Austriacum regij Imperatorijque sanguinis Principem moderandis per Frisiam rebus Philippo suffectum, majestatis postulari. Quamobrem Decreti Edictum pertinaciâ partium in bimestre suppressum, donec in ipsum etiam Lalainium, velut supinum & conniventem, tum Senatum

Austriacus ab Ordinibus hostis judicatus.

ANNO CIↃ. IↃ. LXXVIII. regium auctâ suspicione & inquietudine populi, Martio mense in Basilicâ PHILIPPI & per omne provinciæ Tribunal recitaretur.

Tum Matthias Austrius, quo præscriptum imperij acciperet, Antverpiâ per Legatos Ordinum Bruxellas evocatus sacramentum dixit, sociumque ac consortem rerum Aurantium, velut juventæ moderatorem & suorum consiliorum accepit. Quæ omnia regio adhuc Philippi nomine istâ temporum ætate velabantur; quo reverentiam Principis juramentum Præfecti & procerum conventio non minueret. Ea cautum fuit.

Matthias, dicto sacramento, præfecturam provinciarum cum Aurantio capessit.

Acta istius Ordinum conventionis.

Vt MATTHIAS AUSTRIUS PHILIPPI ORDINUMQUE *nomine incolumitati omnium singularumque provinciarum jusjurandum faceret omnisque insuper exercitus sacramento Regis & simul Ordinum haberetur. Adhæc, ut Matthias Concilio Status adjutus, (quod Ordines generales ex inquilinis & peritis rerum constituti essent) tutandis provinciarum legibus immunitatibusque suum imperium afformaret omneque decretum plurium suffragationibus scriberetur. Dispensationem munerum quæ regis essent Philippo relinqueret, reliquas vero dignitates ex pacto Gandavensis Fœderis Ordinum generalium arbitrio permitteret. Bellum, pacem, societatem aut fœdus cum externo Rege aut gente sine assensu Ordinum non iniret. Secreta epistolarum Concilio Status communicaret. Indicendorum prolongandorumque conventuum jus Ordinibus aut eorum Delegatis permitteret, Fœdusque Gandavense integrum intemeratumque præstaret. Stipatores, speculatoresque è Belgicâ gente conscriberet militiæque dignitatibus, legendis copijs aut disponendis præsidijs interveniente assensu Ordinum præesset. Provinciæ præfectum sine mandato Ordinum aut assensu provincialium non daret, cæterum res bellicas de Concilio Status & Senatus belli decerneret. Pecuniæ publicæ, regio censu excepto, administrationem Ordinibus aut eorum Delegatis relinqueret. Ordinum fœdera auxiliaque ex ijs profecta integra inviolataque curaret. Cum ijs qui in partibus Austriaci adversus patriam arma tulissent, lege agi faceret. Castella ex decreto Ordinum diruenda solo æquari mandaret. Omnium rerum veniam faceret actaque & rescripta Ordinum à defectione Austriaci publicata, firma atque rata haberet. Pro Ordinibus & recuperandis locis ab* AUSTRIACO *occupatis apud Cæsarem & Imperij Principes intercederet, quo Burgundiæ circulo comprehensa tutelâ Imperij vendicentur. Omnia ac singula sarta faceret, secus agendo Ordinum armis corrigeretur.*

Quæ conditiones à Matthia Austrio & Aurantio Matthiæ vicario jurejurando firmatæ in Germaniam ad Cæsarem, in Hispaniam ad Philippum regem, quo approbaret transmissæ, in aulâ suis moribus obnoxiâ & malè instructâ parum gratiæ reperere. Quippe Austriacus, factâ contra eas obtestatione, Philippi animum anteceperat, incusatis Ordinum & Matthiæ conventionibus, quod sacramentis fœderum, paci & consensui regis adversarentur. Igitur, Matthia sacramentis Belgicæ & provinciarum innexo, ultrà dissimulare nescius undique exercitum recollegit relictoq; Luxemburgo Marchas ad Faminas, quo conduci copias præceperat, audiendæ Anglorum legationi substitit.

Austriacus in Ordines bellum parat.

Eâ petebat Elisabetha, ut rebus bellum spectantibus induciæ scriberentur, dum ex Legato quem in Hispaniam amandaverat, de Philippi mente & voluntate cognovisset.

Elisabetha ad Austriacum legatio

Non

Non esse scilicet festinandum in tam gravi negotio, quod PHILIPPO *Regi discrimen, aut exitium populo allaturum sit & ex quo periculi metus ad conterminas transmarinasve gentes perveniret. Sistenda potius aequis conditionibus arma, ut per spiramenta temporum divulsae mentes, in concordiam redeant bellumque recrudescens suâ & aliorum Principum intercessione honestâ pace claudatur.* CIↃ. IↃ. LXXVIII.

Cæterum Austriacus, sivè æmulatione in Matthiam, sivè Edicto Ordinum præreptum sibi Belgicæ imperium indignatus, omnem induciarum aut pacis rationem rejecit Angliæque Legato præfractum & contumax responsum reposuit. Creditum fuit, memoriâ veteris in Elisabetham odij commotum, ac nuper regno insidiatum acerbas voces iniquo & necdum sedato pectore deprompsisse. *Contumax Austriaci responsum.*

QUARE (inquiebat) NULLIS CONVENTIONIBUS AUT PACTIS FOEDERUM ASTRINGI ME SINAM, PARATUS, COACTO JAM EXERCITU, DE MANDATO REGIS BELLUM DARE. IGITUR NEC ANGLICA, NEC GALLORUM, NEC GERMANIAE AUXILIA, SI QUAE PROVINCIJS LOCENTUR, ME À PROPOSITO DETERREBUNT. QUIN DATURUS SUM OPERAM, UT SOCIETATE TURCICA CAESARI AC IMPERIO BELLUM CREEM, GERMANIAEQUE PAX ET QUIES MEIS ET TURCARUM ARMIS LUXETUR. TANTUM ABEST, UT, QUID SUPPETIARUM MATTHIAS AUSTRIUS SPERARE À RUDOLPHO FRATRE QUEAT, DUM EGO BELLO OCCUPOR, QUI PROPEDIEM BRUXELLENSIUM AD PORTAS EXERCITUM ADDUCTURUS SUM. ITAQUE VOLO, UT, ME ETIAM ARMATO, ORDINES ARMA PONANT MEISQUE IMPERATIS PAREANT.

Mox Marchis adhuc in Faminis agens & Pontificio diplomate à Gregorio ejus nominis XIII. tanquam debellandis paganis præmunitus, bellum edixit, velut certâ fatorum ordinatione, ut eodem in loco adjuratam Fœderi fidem fœdissimus conventionum infractor violaret. Quare ad castra metatum externa auxilia, tum Hispanorum Italorumque legiones refluxere, quas Gandavensi pactione dimissas Alexander Farnesius rudimenta belli primâ juventâ facturus in provincias reducebat. Indignantibus provinciarum Ordinibus Margaretam Alexandri matrem, nuper Belgicæ Frisijsque Præfectam reverenterque habitam, Alexandrum filium opprimendis provincijs rescindendisq; antiquis conventionibus enutrijsse. Dein repetitâ Philippi regis & suâ integritate, velut animum paci etiam contractis auxilijs ac perarmato exercitu præferret, provincias, oppida, societates ad defectionem fœderis sollicitavit Ordinumque sacramenta deserentibus veniam anteactorum fecit. Cæteros Ordinum auspicijs signisque militantes hostes judicavit publicæque pacis & securitatis sponsione factâ, instanti bello subsidia & com- *Austriacus Ordinibus bellum indicit.*

cIↄ. Iↄ. LXXVIII. & commeatum popoſcit. Tum ſupinis Ordinum rebus, velut fatali tot conſulentium ignaviâ, exercitum Marchis ac Luxemburgenſium finibus movit ſubſecutuſque cum omni procerum comitatu apud Namurcum deſedit, quo urbem violando Fœderi & ſuæ defectioni fatalem, gerendo ſedem bello deligeret.

Auſtriacus expeditionem parat in Ordinum caſtra. Ordinum vero caſtra, haud longis ab eo intervallis diſcreta, non juſto duce, nec conſilio regebantur. Itaq; maxumè à Matthia Auſtrio Aurantioque cavebatur, ne exercitus imperij vacuus pugnæ & diſcrimini committeretur unumque ſub fortunæ ictum provinciarum vires & rerum incolumitas recideret. Cæterum Auſtriacus prælium poſcens caſtris Ordinum velitem immiſit coactumque retrocedere redire in caſtra præcepit. Mox repetito pugnæ conſilio, quod ex captivis de movendis Gemblacum Ordinum caſtris agi comperiſſet, tergum fœderati exercitus premere conſtituit delectorumque equitum turmas unà cum pedeſtribus copijs, iterandæ velitationi præmiſit. Reliquum exercitum ritè inſtructum pergere ocyus Ordinumque aciem velitando iter facientem, haud procul ripâ fluminis adſultari juſſit, quod hyberno tempore tumidius difficilem tranſitum fœderato exercitui dabat. Igitur Alexander Farneſius, quo militiæ rudimenta præclaro facinore cæptaret, Octavio Gonzaga, Gaſparo Robleſio nuper Friſiæ Præfecto & Baptiſta Taxio ſtipatus, adacto fortius equo, magnam in caſtra Ordinum impreſſionem fecit illuſtrique fortitudinis exemplo, ut commilitonibus ad virtutem, ita ſibi ad promerendam gloriam fuit.

Auſtriaci de Ordinum acie victoria prædaque. Quippe mox omnis Auſtriaci exercitus, quem dubia adhuc prælij fides ignavum aut timidum faciebat, confertim in aciem Ordinum ſe ingeſsit imparemque ſuſtinendæ adſultantium moli in fugam dedit. Sex millia è fœderatis illo prælio deſiderata.

Scribit in commentarijs ſuis M. Heymannus perlatâ in Friſiam cruentæ cladis fama, magnam conſternationem populo obveniſſe, quod viginti ſeptem millia fœderatorum cœſa deletaſque ad internecionem Ordinum copias, fallax & ut ipſe ait, falſitate ſuâ ſe prodens rumor nuntiaret. Ingens è fugientium cæſorumque ſpolijs præda ſigniſque militaribus adjectæ machinæ per omnem oram victoriæ decus auxere.

Auſtriaci ſævitia. Tum ſexcentorum captivorum ſanguine victoris furor placatus, hoc ipſo indicantis in poteſtate ſe fortunam, non vero animum habuiſſe. Itaque uno velut impetu obvia proſternens oppida plurima ac caſtella cœpit fœdaque ſævitie ubivis victor uſus magnum ſui terrorem diſsitis provincijs injecit. Quippe truncata & deformitate vulnerum fœda corpora, ejus juſſu minutis ictibus confoſſa, præter fati ſui infœlicitatem inclementiam quoque cruenti victoris pertulere. Scribunt Auſtriacum juſtis viribus & tot legionum acceſsione inſtructum, optumam accelerandæ pugnæ occaſionem captaſſe fœderatique exercitus Ducum aut incuria aut abſentia prudenter uſum ſecundo prælio conflixiſſe.

Ita dum Ordines ſui fiducia & in bello ſecuritas occupabat, Duces primarij inter ludicra & nuptiale feſtum, (quod Berſellius cum Marchioniſſa Bergenſi Bruxellis celebrabat) vino & epulis delibuti procul caſtris agebant, fœderis res in diſcrimen adductæ, etſi diſſimulantibus aut elevantibus cladem, qui tot ſociarum civitatum fide, poſt diruta

rutas arces & ejecta partium præſidia ſtare Remp. gloriabantur. Adeo verum eſt nullos facilius opprimi quam nihil timentes & eos fortunæ mores eſſe, ut ſecuros averſetur. Quâ clade, etſi provinciarum res haud parum adfligerentur, ita ſingulari conſtantiâ adverſitatem deſævientis fortunæ tolerabant. cIↄ. Iↄ. LXXVIII.

Quare Legatio Cæſaris in pacem Belgicam proni, perorante Suartſenburgio modeſtè accepta ſubſidiaque & interceſſiones quas Legatus offerrebat, non omnino ſervilibus ſtudijs petitæ. *Legato Cæſaris Suartſenburgiò datum ab Ordinibus reſponſum.*

Innuentibus Belgicæ proceribus, ſe nec iniquis caſibus ſubito proſterni, nec erigi ſecundis, cæterum expoſitos fatorum decretis bona conſilia ſupremis neceſſitatibus & funeſtis rerum eventibus locare. Summæ poteſtatis eſſe remedia ac finem ſuis miſerijs dare, aut Cæſarem Principeſque flectere ad honeſtam miſerationem ſublevandæ Reip. quæ ſub ALBANIS *&* REQUESENTIIS *aſperrima temporum, ſub* AUSTRIACO *inſidias & mox bellum pateretur. Strui ſcilicet novis artibus antiqua conſilia & Ioannis Norcarmij (nam is in ſpeciem pacis ex Hiſpaniâ cum mandatis* PHILIPPI *advenerat) legatione non ſcriptorum nuper fœderum, cæterum Carolinæ dominationis, & veteris imperij imaginem proponi. Ita ſervituras rurſum conſcientias & Edicta interminatæ poteſtatis novis parentium exitijs ac mox bello ceſſura, cui occaſio à Philippo Rege non obſcuris indicijs quæratur. Neque enim de revocando in Hiſpaniam Auſtriaco, quod maxumè datis ad regem litteris petierant, quid ſtatuere aut admiti Philippum, ut religio Fœderum ſervetur, cæterum arma & legiones deſiderijs pacis reponere. Quæ quoniam inrita ac infructuoſa paſſuris bellum forent, ita juſtam ad defenſionem cogi, per quam ſacra, legis, liberi, conjuges in tuto habeantur.*

Mox arma trans Lavicam mota, indignantibus agrarijs, delegatos ad Comitium, quod Lalainius menſe Novembri ſuperiore anno Groningæ habuerat, manuum injectionem paſſos, inter ſquallores carcerum & indecentem cuſtodiam Groningenſium ludibrijs ſervari. *Arma trans Lavicam in Groningam ab agrarijs motâ, duce Eni Entenso.*

Neque enim ferendum eſſe, libero populo & Reip. causâ ad conventum vocato contumeliam ac vim inferri, quam publico & velut judicio ſiſtentibus ſiſti oporteret. Cæterum in civitate turbidâ & juris ſui ac ſimul boni moris oblitâ, nullum honeſti reſpectum valuiſſe, ita immoderatis Groningenſium actionibus, ut furoris ſui infamiam, ne per præſentiam quidem Præfecti reverentiam ſuperioris imperij compreſſerint. Spectaſſe ſcilicet LALAINIUM *Magiſtratum urbis ſuis mandatis contumacem locumque comitio à majoribus deſtinatum, damnatis armis & ſociali manu circumventum. Interceſſiſſe mox* ALDEGONDIUM *&* SYLLAM *Ordinum Belgicæ Legatos, neque alio eventu quam ut aucto publicæ autoritatis deſpectu, inſolentia & vis increſceret. Sic Delphzilæ munitionem, etſi ſub* MARIA, CAROLI *Cæſaris ſorore, provinciarum Gubernatrice, poſt ab* ALBANO *arctandæ libertati extructam, ſolo æquatam, ipſamque Omlandiam quâ Amaſo flumini objacet, ne antiqua quidem munimenta ſuorum finium retinuiſſe. Ita Winkenium centurionem cum coborte & imperio Delphzilæ præfectum, alio revocatum, miniſque Groningenſium & poſt ære expugnantum, commiſſam ſibi munitionem deſeruiſſe.*

cIↃ.IↃ.LXXVIII. Igitur agrarij indicto apud Winsumum conventu Bartoldo Entenio ex agrariâ nobilitate viro manu strennuo & promptæ audaciæ, conscribendi XII. cohortes potestatem fecere, quo vim ac ludibria suorum ulturi, præsidio cohortium domesticam & simul comitio securitatem pararent.

Agrarij ab Hegemanno profligati Enteniusque captus.

Cæterum rudi & tumultuariâ quam collegerat manu, per Gualterum Hegemannum virum militiæ impigrum profligatâ, Entenius Covardiam profugit cladeque suorum & mox perfidiâ vinculis datus, Groningam abductus est. Ubi periculo capitis expositus, quod spretis Ordinum generalium sacramentis suo militem autorasset, intercessione tandem ipsorum Ordinum liberatus, reputantium virum patriæ amantem & ab ipsis belli initijs fidem fœderi professum nimium affectibus indulgendo publicam autoritatem & pacis publicæ curam neglexisse. Itaque de ponendis utrinque armis Ordinum & Matthiæ Austrij decreto intercessum jussique Groningenses simul Omlandi litis suæ compositionem arbitrio Aurantij permittere. Quæ in annum protracta ut post memorabo, partium comminationes & dissidia gliscentibus ex injuriâ odijs non sustulit.

Senatus Regius per Frisiam Deputatis sese opponit.

Igitur post Gemblacensem cladem Senatus per Frisiam regius ut mortales assolent, cum fortunâ Austriaci animos erigens, mandatis novorum Deputatorum se objecit recitandoque edicto, quo Reip. hostis Austriacus censebatur, pertinacibus studijs se opposuit. Itaque novis turbis per Frisiam initia ex hoc ipso serebantur, discordi ad exemplum imperantium populo, qui partium quoque fortunam ex prosperis aut adversis rerum adorabat. Quare curâ Ordinum Delegatorumq; Frisiæ Lalainius Groningâ, quo componendis dissensionibus concesserat accersitus, qui præfracto Senatu decretum Ordinum generalium exequeretur immodestisq; ingenijs reverentiam novi imperij injiceret.

Austriacus à Lalainio Reipublicæ hostis proclamatus.

Is Leovardiam progressus, ubi omnia turbida & partium plena per victoriam Austriaci erant, eundem Austriacum ad XVI. Martij diem proclamari pro rostris hostem Reip. fecit arduumque ordinandæ, eâ tempestate Reip. negotium singulari constantia executus est. Quorum omnium, etsi Ordines Frisiæ certiorem Matthiam Gubernatorem fecissent, ita volebat Matthias ut actis & testimonijs publicis eâ de re doceretur.

Legatorum Frisiæ coram Matthiâ de Senatu regio dissertatio.

Igitur Ordinum decreto Joannes Mattheneslius Satrapa arcis, Julius Botnia Oldermannus Franequerensium, Meinardus Wigerius Consul Leovardiensis Bruxellas cum actis probatorijs missi, coram Matthia disseruere.

SENATUM regium, GUBERNATOR, custodiæ dare in animum induximus & causæ nos movent. Præterquam enim, quod illius imperium à nostrâ libertate alienum est, ita deprehendimus eundem Senatum plus Austriaci consilijs quam nostris mandatis tribuisse. Ex interceptis ad eundem AUSTRIACUM *quas exhibemus litteris, nostræ integritatis documentum innotescet & alere nos in sinu, qui nostris rebus & saluti publicæ adversentur. Ita Senatus Regius, capto* ROBLESIO, *& ne is nefarium consilium, quod præconceperat, exequeretur, à cohortibus suis in*

in vincula dato, de eo liberando cogitavit, & ut id obtineret, apud Austriacum intercessit. Adhaec magistratum Leovardiæ urbis in Basilicam ac suum consessum evocavit monuitque, ut defendendæ adversum Ordines, urbi se pararet rebusque trans Lavicam à Roblesij captivitate malè fluentibus, regiæ parti intra suæ civitatis muros prospiceret. Austriaci responso eidem Senatui eâ ex re grates actæ & quod Senatus in PHILIPPI *fide, ac curâ tuendæ regiæ dominationis perseverasset. Planè, ac si reparandæ libertati sanctissimæ nostræ sollicitudines à regis imperio discreparent essetque in hac provinciâ, quod ex nostrâ fortunâ ac fælicitate Philippi commodum moraretur. Post in Magistratuum per provinciam mutatione, quos libertati nostræ graves & molestos diuturna dominationis possessio fecerat, nostris decretis se objecit, ne diu usurpato & quasi æterno imperio, suffectis patribus, cederet. Igitur specie antiquæ electionis & quæsiti juris res per oppida disposuit, quo civitatum fidem, munimentum solidioris per provincias imperij retinendo, easdem hostium usui habendis præsidijs tueretur. Neque aliâ intentione binas è Germanis cohortes autoravit ac per munitiones provinciæ disposuit, quam ne per agros aut præturas ex decreto Ordinum & simul tuo quid novaretur & ne firmamenta imperij, neglectis ijsdem munitionibus amitteret. Id Renicum Dekama cohortis tribunum & tot annorum stipendia adversis partibus professum, acceptâ fide publicâ, coram* LALAINIO *in consessu patrum non dissimulasse, ne prava Senatus consilia, exitio patriæ reperta, morâ aut secreto invalscerent. Postremo, ne Edicta quidem Ordinum & tua, Gubernator, per Basilicam & tribunalia publicavit, ac ne in populum vulgarentur, damno ac infamiâ publicæ autoritatis suppressit. Quam ut integram incorruptamque præstes, Gubernator, tua & simul Reip. interest, ne hæc fato post tot aspera & inclementias temporum emergens, primum fortunæ suæ obstaculum contemptum imperij sentiat. Igitur mandatum interpones nostris consilijs, quo legum & libertatis nostræ oppressores possessione & usu durioris imperij submoveamus faciamusque, quæ corrigendo rerum per provinciam ordini & Senatus Regij dominationibus expedient.* CIↃ. IↃ. LXXVIII.

Mox Lalainius è Senatu regio Focconem Rommartium, Antonium Lavailium & Dimerum Senatores, cum Arnoldo Gemenio & Siccone Suffridæo duci captivos in arcem regiam jussit, aliosque Senatorij ordinis & in ijs Igramum Achlenium Præsidem, Adrianum Vastartium, Petrum Frittema & Carolum Nicolaium privatis domesticisque custodijs attineri curavit. Post Rommartium & Dimerum Senatores, publico carcere dimissos, clementiore custodiâ haberi præcepit, Juliumque Dekema & Vibrandum Ayta citari in Senatum jussit. Sed forum discriminis plenum & istiusmodi rerum conversionibus modum sæpè egressa æquitas, subterfugia judiciorum suadebant. Quippe mota plebes, novi urbis Magistratus regijs dominantibus infensi, quod Philippus Austriaci fratris malis artibus & nefariæ defectioni, præter spem Ordinum publico Edicto patrocinaretur. *Lalainius Senatū regium custodiæ partim publicæ partim privatæ dat.*

Edictum PHILIPPI Regis tale erat.

QVANQVAM misso in provincias Belgicæ JOANNE AUSTRIACO *fratre meo in id maxumè incubui, ut civiles discordias certa pace componerem ac Romanæ Religioni cultum, mihi (quos antiquis moribus & paterno ritu regere animus erat) subdito-* *Philippi Regis novum Edictum.*

CIↃ. IↃ. LXXVIII. *rum obsequium assererem, ita deprehendo multos ex subditis meis, suæ legis ac officij oblitos, fovendis turbis se dare, quo gravius bellum meis in ditionibus exardescat. Et quoniam subditorum meorum salus, mea autoritas mihi curæ est, ut jure Principis imperem, ita fratri meo* JOANNI AUSTRIACO *justum obsequium conferri volo. Secus facientes perduellium loco habiturus sum. Quamobrem Ordinum cœtus Bruxellis, non meo assensu, sed privatis consilijs institutos, ut illicitos habeo voloque ut conventus iste solvatur ocyus, ac ut suas in provintias quique remigrent, dum ego regiâ potestate legitimum consessum ordinavero. Itaque illorum acta hoc ipso rescindo statuoque, ut, quæ singulis in provincijs non meo rescripto decreta sient eadem lege antiquentur. Quare Tributa ab ipsis imperata præstari nolo populumque sacramentis Ordinum exsolvo. Quin ei jus ac potestatem facio suâ defensione adversum oppressores utendi provocandique ad subsidia quæ amovendis oneribus ac servitijs facient. Adhæc imperia, dignitates universis singulisque abrogo, ijs præsertim, quos à fratre meo secessio incapaces munerum ac meorum beneficiorum fecit. Quapropter volo, ne quid pensionum ex meo aut publico ærario habeant & ut publicarum rationum fides me aut fratre cognoscente probetur. Hoc quoque Edictum meas per ditiones ac tribunalia recitetur typisque vulgatum in omnem provintiam & memoriam temporum exeat.*

Majus inde in Regem & Austriacum odium

Quo Edicto, ut publicum provinciarum jus haud dubiè convellebatur, ita maxumé regis & civiles discordiæ fomentum accipiebant. Quare diu infidæ res & falsis affectibus contectæ in deterius apertiusque odium ac bellum tum erupêre, quod in id etiam temporis ardescente crinito sydere, (etsi deficiente sensim flammæ pabulo) instantium motuum certissimo præsagio signabatur.

Igitur in Joannem Austrium publicum libertatis hostem multa atrocia jaciebantur, quod humanæ societati injurius speciosis pacis illecebris præconceptum bellum velasset. His addebatur immoderatior victoriæ apud Gemblacum usus & quod infœlices ac ex pugnâ saucios per acerbas mortes velut lentis supplicijs necasset. Sic scilicet per Granatam, sic alibi militiam egisse neque aliud sperari posse, quam ut Caroli Principis & nepotis parricidio coopertus (id enim Historiæ tradunt) animum peioribus furoribus satiet, modo annos impleat cumulandis sceleribus validos.

Lalainius Cunerum Episcopum captivum dat.

Unde Lalainius ferventius Austriaco addictos, arctioribus custodijs sepsit Cunerumque Episcopum, imperijs Frisiæ Ordinum contumacem & superstitionibus populum trahentem Harlinganæ arci captivum induxit. Creditum fuit immodestos Episcopi mores & per sacrorum cultus luxu ac commessationibus fœdatos, parum gratiæ, multum odij serium apud populum ei conciliasse & quod conquirendo æri sordidus & simul asper sacrij ærarij opes prodigentiâ & molliore vitâ dissiparet. Ego existumo cœnobiorum Præsules in partem Reip. tum adscitos, fundatione Sedis & Episcopali autoritate offensos, exitium ei paravisse, quo Pontificum & Albani sanctionibus quas Gandavensis conventio aboleverat, cœnobitarum censui detracta ac Sedi decreta, ijsdem cœnobijs intercessione Præsulum redderentur. Indignantibus adhoc quibusque, ultimas mortuorum voluntates & scripta pijs usibus aut nuncupa-

cupa-

cupata testamenta non adimpleri detractaque hæredibus patrimonia, luxu & paratu Episcopalis magnificentiæ insumi. Romanorum quoq; Pontificum & ipsius Philippi in constituendâ Sede institutum, destinato fine excidere coërcendisq; populi ingenijs & simul opinionibus repertum pessimo magistri exemplo per ludibria & contumeliam fœdari.

cIↃ. IↃ. LXXVIII.

Tradunt cum Gasparo Roblesio sæpius commessantem, mox vino, cujus appetens erat, madidum, in saltationes & impudicos corporis gestus effusum cantuque & tripudij ad probra & satietatem usum ordinis sui reverentiam & simul respectum decentis vitæ posuisse. Unde contemptus & ex fastidio sensim odium, adeo alienis populi ad suspiciendam Sedis & simul Episcopi autoritatem animis, ut ex conscientiâ factorum & multitudinis voce, tanquam integerrimo judicio damnaretur. Mox Harlinganæ arcis custodiâ emissus, cœnobium in Bergumanum, quod Leovardiæ urbi in ortum milliari distat, decreto Ordinum amandatus, quo illo in loco tanquam secessu, supputandis reddendisque rationibus commodo & anteactorum memoriam & neglectam muneris sui rationem expenderet.

Lalainius adversus irruptiones defensionem parat.

Tum, ne Gasparus Roblesius quod in ore vulgi tum erat, hostili cum exercitu in provinciam irrueret, Translavicanos tuendorum finium habere curam jussit Iarichumque Hottingha virum Nobilem & cohortis Tribunum explorandis curandisq; trans Lavicam rebus expedivit. Decreto quoque Frisiæ Ordinum novas cohortes conscripsit, omnemq; provinciam gliscentibus periculis, majore quam ante curâ ordinavit.

Inundatio per Frisiam nova.

Mox v. Kal. April (qui dies Episcopo funestus fuit) flante Coro horrenda tempestas Frisiæ terris incubuit mareque procellâ concitum in littus se adigens Frisiam omnem, qua Flevo flumine, Pasenio & Reiderio amnibus alluitur, effusis in plana contexit. Itaque Dongria, vili per turbas aggerum curâ, undis obruta cultique circa arcturum agri eruta per eluviem semina infœlicibus colonis reddidere. Inde frugum mox egestas & ingravescens annona invalidam tributis provinciam fecit. Stauricus scriptor addit, homines alibi cum jumentis vi fluctuum abreptos, nec Dongrios solos aut littorum accolas, cæterum depressos fertilesque provinciæ agros marinis undis subfuisse.

Regi Philippo filius nascitur.

Tum Anna Austriaca Philippo Regi avunculo cognominem filium enixa, susceptore regij infantis Wenceslao Reginæ fratre, qui haud multo post tempore extinctus imperatoriam Maximiliani domum augustæ sobolis fœcundam, immaturâ morte funestavit.

Alieniores à Rege fiunt Frisij.

Cæterum isti Annæ Austriacæ partui, ut antè Anno cIↃ. IↃ. LXXIII. decretas per Frisiam supplicationes non reperio, alienatis haud dubiè à regio sanguine animis, quem sicut cætera malorum, à naturâ edi transferendis in posteros superbis dominationibus tacitâ fati incusatione interpretabantur. Ita scilicet Carolum Cæsarem titulo Gubernatoris, cessione Saxonicâ per Frisiam receptum, primis annis lenius, post adultâ potestate acrius imperium exercuisse, velut ita fato compositum esset, ut Philippum filium, etsi naturæ vitia primâ imperij & simul vitæ ætate obtegentem, exercendo deterrimo principatui relinqueret. Raro certè dominationes suas in melius Principes mutasse, ne sic quidem formatis syderum temporumque revolutionibus, ut be-

cIↃ. IↃ. LXXVIII. nignius polliceantur. Desperandum potius esse de bono Philippi successore, quem haud dubiè ambitio regijs ingenijs connata & repressi sub patre imperij tædium vindicandis injurijs impulsurum sit. Quod in Philippo III. de cujus nativitate nunc loquor, adimpletum fuisse, paternis consilijs & actionibus non dispar ingenium turbatissimorumq; temporum tristissimæ imagines ostendêre. Adeo veterem regiæ domus affectum incivilis Philippi II. dominatio perverterat.

Ordinum decretum Religionum. Igitur Ordines, redintegratis fœderum actis, multa in populum stabiliendæ ex intervallis temporum libertati vulgabant, tanto laxioribus religionum edictis, quanto acrius immodestiusque Carolus Philippusque reges à triginta annis damno regiæ & simul popularis fortunæ extruserant. Iis cautum fuit.

Vt Gandavense reliquaque posteriora fœdera sacrosancta essent damnatoque omni cum hostibus commercio, seditiosæ conciones, verba atque dicteria turbandæ paci publicæ cessarent. MATTHIAE *quoque* AUSTRIO *&* AURANTIO *Principi autoritas ac veneratio constaret populusque tuendis fœderum actis jusjurandum diceret.*

Ordines in Austriacum bellum parant. Igitur regresso in Hispaniam Joanne Norcarmio Philippi ad Belgas Legato omnique pacis ac induciarum spe irritâ, de gerendo bello cogitatum, quod Gemblacensi clade affectum, fortioribus nervis trahendum, sanando cladis vulneri & pellendo finibus Austriaco Princeps Aurantius suadebat. Itaque decreto Ordinum certæ stipendiorum rationes initæ castrorumque impendia menstruo ære sublevata. Petita quoque ex pactione fœderis Anglorum auxilia & postquam regnum delectibus exhauriri Elisabetha detrectabat, subsidijs Anglicis copiæ per Germaniam conscriptæ, quas Casimirus Elector in provincias ducturus pactione fœderis ferebatur.

Reidanus tradit Elisabetham vix scripto cum Ordinibus fœdere, de mittendis in Belgicam Anglorum copijs consilium mutasse missoque ad Ordines Daniele Rogersio Legato, Galliæ regis offensas mutato consilio obtendisse. Quippe Henricum regem in magno belli apparatu versari asserebat, laturum haud dubiè ægrius, Anglicæ gentis exercitum classi commissum in Belgicæ provincias trajicere. Ita fortè de præjuvandis Philippi, aut faciendis sibi in Belgicâ partibus deliberaturum, à quibus etsi vacuum & intactum cupidine Belgicæ dominationis animum ipsa haberet, tamen difficulter facturam ut suspicione Gallum liberet, aliena consilia suo ut solet ingenio æstumantem. Igitur satius esse Joannem Casimirum Palatinum cum quinque equitum, sex Helvetiorum peditum millibus suo ære in Belgicam evocari, quam Anglicis auxilijs irritare Henricum regem nutriendis in se æmulationibus pronum. Quod Reginæ consilium etsi Ordines & præcipue Pontificiæ factionis percelleret, indignantes Protestantium & reformatæ religionis Principem tantis copijs instructum impulsis Belgicæ rebus offerri, ita ex necessitate temporum conventum fuit, ut quinta peditum millia, quaterna equitum Casimirus reginæ nomine in auxilia duceret, hac tamen lege, ut erogandi in copias etiam Anglici æris potestatem Ordinibus regina concederet. Cujus juris prærogativâ ac possessione, ne exui qui-

quidem etiam angustis rebus volebant, qui meminerant id Philippi per Italiam bello assertum, causam ac initia primis dissensionibus dedisse. Unde novæ quoque Vectigalium leges in secreto Patrum scriptæ, quo tributa magnitudinem potentis regni æquatura populi opibus, etsi privato onere, collato in publicum ære traherentur. cIↃ. IↃ. LXXVIII.

Quare curandis Frisiæ rebus, (Ne quid detrimenti patrijs legibus illâ sanctione inferretur) Hesselus Aysma vir eruditus, & magnæ autoritatis ad consessum Ordinum generalium missus, relicto domi socio legationis Renico Cammingha, quem suffragijs comitij ei subjunctum provinciæ res attinebant. Iis in mandatis datum erat, Gandavense Fœdus sartum tectum præstandi cavendique, ut omne Frisici, populi jus impollutum inviolatumque autoritate ejusdem fœderis staret. Ipsis quoque Legatis jus considendi inter patres foret petendique novas Frisijs immunitates, quo præsidijs legionum, ac continuis inundationibus exhausta gens, per levamenta onerum, veterem ad opulentiam & fortunam rediret. Hoc etiam additum. Ut de actis rescriptisque Ordinum ad provinciam referrent. Annotatum invenio Legatum Aysma Antverpiam iturum reciprocâ pactione & speciali scripturâ provinciæ se obligasse, per reverentiam haud dubiè & securitatem Reip. ne magnarum rerum negotia per incuriam Legati negligerentur, & ut certis terminis coërcita potestas lubricis temporibus, grassante ubivis per malas artes Austriaco, invidiem æmulantium elevaret. Cæterum novis per Germaniam delectibus & per stipendia tot legionum tenue Ordinum ærarium lenius Frisicæ gentis tributum non ferebant.

Hesselus Aysma ad concessum Ordinum generalium à Frisijs missus.

Quare & Ordinum generalium litteris, XVIII. April. Bruxellis datis, Frisij copias per Sylvestria & Drentiam sparsas retinere in stipendijs jussi, ne in Brabantiam & superiores provincias traductis accessione novarum cohortium languescens ærarium extenuaretur.

Ordines copias per Frisiam retineri jubent.

Lalainius econtra evocari in Brabantiam copias petebat, *valido ad præsidia populo & gentis cênsu onerosis stipendijs impari. Non esse eam belli per Frisiam molem ut tot copijs egeat, quas exsolvi sacramentis, & Reip. & simul militantium intersit. Quippe novem annorum stipendia meritos missionem orare, quo patriam & antiquas sedes revisant, avidos quietis aut ut respiratione ad tempus datâ, ad priora sacramenta magis vegeti redeant. Nunc parentum amicorumque desiderijs trahi totque incommoda & simul pericula perpessos toleratis molestijs solatia quærere. Igitur rogare Ordines ut easdem copias in Brabantiam evocent, aut inquietudinis bellicæ pertæsis honestam missionem largiantur.*

Lalainium eas in Brabantiam duci petit.

Hæc à Lalainio XXII. April. Leovardiæ scripta, ac per Franciscum Pipenpoium Lalainij Legatum Bruxellas perlata. Notat F. Nicolaus Magistratum Stauriæ urbis, Fredericum Campensem Presbyterum in arce regiâ custodiæ tum dedisse, exutumque sacerdotio, Hemelumanum in Cœnobium, urbi vicinum relegasse.

Litteræ quoque ad Gubernatorem Matthiam à Deputatis Ordinum datæ, quibus singularem Matthiæ, in mutandis Magistratibus, erga Frisios affectum & reprimendis Austriaci partibus commendabant.

Litteræ Deputatorum Ordinum ad Matthiam gubernatorem

Tutiore scilicet imposterum loco res provinciæ fore, seque daturos operam, ne

ex

ↀ. Iↄ. LXXVIII. *ex Frisiorum trans Rhenum terris Belgicæ res quid periculi sentiant, cæterum sociorum securitas ex securitate Frisicæ gentis habeatur. Quippe Lalainium Transisulanis & quæ Vidro aut Isalâ amnibus perluuntur, ditionibus cum imperio præfectum, facturum haud dubiè, ut omnis Drentia, redactis in potestatem castellis atque munitionibus fœderatis gentibus societur. Hoc tantum necessarium esse ut quoniam* Lalainius *curandis rebus iter in Transisulaniæ confinia intendisset, copias atque auxilia & cum ijs ex ærario provinciarum stipendia habeat, magna in bello momenta & sinè quibus nec retineri in bono ordine fortuna fœderis, nec prolatari queat. Domesticis quippe adhuc insidijs tenerrima Reip. initia exponi & esse conjuratos, qui scelera, qui seditiones, qui incendia & latrocinia moliantur. Id ex litteris apud Antonium Lavailium, regium nuper Senatorem repertis, abundè detectum exutisque imperio non voluntatem nocendi, sed vires deesse. Postremo spectari etiamnum intra urbium consepta, arces & castella, externi & indecentis imperij munimenta, popularibus servitijs extructa & ut adversum dominantium metus valerent. Quærenda esse alia civitatum & populi præsidia, externo opere ex arte circumducto & Vectigalium ratione habendis præsidijs & simul stipendijs institutâ. Hanc quoque ipsam approbaturos se fore, si viderint, id socijs provincijs, id patribus & populo placuisse.*

Comitium de novo per Frisiam Senatu Leovardiæ habitum.

Hæc Leovardiæ vergente Aprili scripta, ac à Docone Martena, Gossico Hiddama, & Barthio Idzaerda signata.

Mox Deputatorum Frisiæ curâ (quod jam antè à Senatu regio factum erat) conventus Ordinum Leovardiæ Kal. Maijs indictus. Ibi de constituendo novo per Frisiam Senatu consultatum, cavente per litteras Matthiâ Gubernatore, ne dicundi juris officia per provinciam vacarent.

Quippe licentiam justitio crescere, immodestis adhuc eorum actionibus, qui veteris fortunæ recordatione, nova consilia recuperandis honoribus fabricarent. Posse hoc modo dissociatâ Regis & populi fide, facilem olim nutriendis factionibus gentem divelli ac in sueta majoribus prolabi, nisi majestate legum ac reverentiâ judicij coërceatur. Sic Saxonem, fundato Cæsarum jure & instituto Senatu, inveteratas factiones, Carolum Austrium *bella & inimicitias partium sopijsse. Nec aliam ferè hodiè temporum legem esse. Divulsos proceres, discordem populum & acerbis odijs innutritum iturum in violentias, nisi lege refrænetur. Adhæc lites fori indefinitas esse belloq; aut per vim bonis exutos, jure fœderum restitutiones in integrum & officia judicum implorare. Publicæ pacis tranquillitatisque præsidia hoc ipso consilio habenda, cavendumque, ut summum tribunal per Principem primitus erectum, integro adhuc ejus imperio non evilescat.*

Cæterum Oostergoi instituendam hac de re ad suos relationem censuerunt, sponsione factâ octiduum intra decretum se facturos. Westergoi vero & Sylvestres, ut parati erant suffragia interponere, ita provinciæ Deputatis nuncupandi Senatus potestatem fecere, sed hac cautione, ut suo corpore bini ijsdem Deputatis jungerentur votisque concordibus, indigenis & legum peritis Senatoria dignitas committeretur. Hæc ab Hesselo Emingha, Oedzio Arnoldo pro Oostergois, Oed-

Julio Botnia & Jelgero Feitsma pro Westergois, Gellio Hepkenio & Sibrando Idzio pro Sylvestribus signata. cIↄ. Iↄ. LXXVIII

Italiaque Burgundicæ domus statutum, quod peregrinos æquali numero à Carolinis temporibus admiserat, illo decreto antiquatum, reputantibus peritioribus *legem à* C A R O L O *Cæsare stabiliendæ fori innocentiæ latam depravandis judicijs & post violentis dominationibus cessisse. Ab eo scilicet fuisse, ut assentatione & in Principem servitio, fœdis probrosisque rescriptis conscientiam consessus polluerit querimonijsque clientum ac ipsorum etiam* O R D I N U M *præfractum tribunal clauderetur. Non necessum esse exempla temporum repetere & jam fato ostendi, ut antè nimiam Senatus potentiam, ita maxumè infidam fuisse. Neque egere externis arbitris judicium quod citra hoc incorruptum esse queat & æquitati subnixum. Conscientià judicum stare fori casus & litium eventus, nec eam solam Burgundici statuti vim esse, ut inquilini fidem suspectet. Quæsisse scilicet* C A R O L U M, *ut adulteratis provinciarum consessibus, consuetudines quoque & jura miscerentur Frisiosque communio juris, Burgundiæ moribus externaque & jam ante, sub* M A R I A *Gubernatrice, damnatæ societati innecteret.*

Igitur per Delegatos Comitij Julium Botniam, Orichium Doiemum, Feiconem Tatmannum & Hyeronimum Winterium Deputatis provinciæ justum Senatorij Ordinis numerum supplendi potestas facta, si fortè litium ferax provincia plurium judicantium egeret, aut honesta excusatio arduæ onerosæque dignitati obtenderetur. Hæc in acta v. & v i. Non. Maï à Wibrando Roorda, Sixto Sceltema, Jetsore Galama, Regnero Albertio & Govartio Petræo relata. Mox Senatores & in ijs Franciscus Eysingha, Gysbertus Aernsma, Joannes Versteveranus & Fecco Rhala nominati, quos aut celebratæ majorum imagines, aut eruditæ virtutis fama, præter scientiam legum & civilis prudentiæ commendabat.

Post Georgius Lalainius magnam ex ordinatâ Flevum inter & Lavicam provinciâ gloriam adeptus majorique imperio florentes juventæ annos præferens, Transisulaniæ quoque Præfecturam accepit, quæ potiunte rerum Carolo Cæsare uni cum Frisiorum gente Præfecto paruerat. Quare ut auctæ dignitatis gloriam belli pacisque artibus ornaret, de obsidendis Transisulaniæ urbibus cogitavit, quas in ripâ Isalæ fluminis sitas regia & Germanicæ legionis præsidia modicis cohortibus & effræni insolentia tenebant. Cæterum arduis rerum cœptis copiæ & commeatus, tum pensitandis stipendijs æs desiderabatur. Igitur novarum collationum tabulæ ab Ordinibus provinciarum vulgatæ cautumque decreto ut eorum omnium, quæ usu consumerentur, certum vectigal esset mercesque provincijs exportatæ aut aliundè advectæ determinatis onerum legibus subessent. Quæ in Frisiam una cum Matthiæ Austrij Gubernatoris litteris v. Maï Antverpiâ datis perlatæ, civiles animos & cum ijs tranquillitatem provinciæ obturbavere. Quippe plebes acrem annonam imminutoque commerciorum jure, decrementa veteris fortunæ & in his versam servitio libertatem criminabatur.

Nova vectigalia invecta.

Querente populo.

Ideone scilicet decimas vigesimasque ab A L B A N O, *præpediendis commercijs & redigendæ ad egestatem genti repertas, obnitente populo Frisico abrogatas,*

teresse, reverentiam latæ legi stare populumque civilibus ante turbis & dissensionibus effrænem, icto inter provincias fœdere honesta ad obsequia perduci. Subjungebat Legatus clam cum Gallis & Francisco Alençonio Bruxellis per Aurantium agi eosdemque Galliæ Legatos occultâ in Matthiam Austrium Aurantiumque æmulatione secretis artibus Belgicæ imperium ambire. Gallorum quoque auxilia, etsi rumoribus valida, omnino infirma, cæterum equites Germanos à Casimiro conscriptos iter ingressos in provinciarum finibus haberi. Quare aucto equestribus copijs exercitu majora quoque stipendia per provincias flagitata Frisiosque subsidia tuendo fœderi & gerendis rebus petita. Quippe septies centena æris millia lustrando exercitui menstruis equitum stipendijs poscebantur, grande bello adjumentum, si dominantium decretis liberalitas populi aut fortuna convenisset. cIɔ. Iɔ. LXXVIII

Reidanus tradit à Gemblacensi clade Matthiæ Austrio & Aurantio Principi amplissimam potestatem novas è quibusque nationibus copias, eo quo visum foret numero conscribendi autorandique concessam, cautione tamen additâ, ne sexcentorum millium summam, menstruum æs sustentando fœderato exercitui definitum, gravandis provinciarum tributis excederet. Creditum fuit secretam belli rationem soli Ducum prudentiæ & fidei commissam fuisse, ne arcana reipub. in plures rerum conscios evulgata curiosis talium hostibus proderentur. Multitudine scilicet bellum geri, selectis consilia stare eumque esse optumum rei gerendæ modum, ut pauci decernant, plures exequantur. *Major Præfectorum Belgicæ post cladem ultimam potestas.*

Igitur obtinendis subsidijs Matthias Gubernator atque Aurantius apud Frisios intercessere, indignantes quam maxume accisam jam ante imperio Principis libertatem novis Vectigalium oneribus & servilibus ludibrijs convelli. Neque enim aliâ conditione, ut antè dominatum Principis, ita post Fœdus amplexos, quam ut decora priscæ libertatis servarentur Frisicaque gens ignara servitij antiquis moribus & præscripto suarum legum victitaret. *Frisij novis vectigalibus se opponunt.*

Itaque factum est, ut Ordines generales misso, aut in tempus prolato Collationum Statuto ad alia consiliorum transirent publicamque egentiam collato ære aut subsidio mutui elevandam decernerent. Propositum quoque de auro ac argento, quod adulta gentis quies ac luxuries in nimium verterat pignori dandis, quo opulentiâ provinciæ etsi non signato auri argentive pondere, ærarium fœderis juvaretur. Supellex quoque sacra, quam cœnobijs solutior luxu ætas indulserat, ijsdem legibus permissa, haud vanâ sancientium intentione, res superstitionibus servientes & luxu reprobatas pignori locandas esse, quo antiquâ frugalitate etiam Reip. benefaciendo, divinum numen coleretur. Cæterum Ordinum consilia (quemadmodum angustis rebus solet) ut fluxa & varia, ita ferè instructuosa fuere, tenace rerum familiarium populo & ut antè decimis vigesimisque, ita alienandis pignerandisq; bonis, haud absimili contumaciâ obluctante. Quare conquirendis corrogandisque per Frisiam pecunijs Sixtus Sceltema, Julius Botnia, Goslicus Hiddama & Henricus Jarichius à Matthia Austrio delecti, regerentibus ijsdem Delegatis privatas opes bello attritas aut fertilium terrarum inundationibus haustas egestatem & angustiam rerum florentissimæ quondam *Ordines dilato Vectigalium Statuto ad alia consilia versi.*

cIↄ. Iↄ. LXXVIII. dam genti attulisse. Itaq; ultimâ æris egestate factum est ut Ordines generales Bossuvianæ legionis cohortibus olim per Frisiam Principi tributa exsolvendis stipendijs assignarent regijque census annuum egeno militi & iniquis creditoribus pigneraretur.

Ægre ferentibus rursus Frisijs. Quod Ordines Frisiæ ægrius ferre, obtestari jus provinciæ, cui ex fœdere cum provincijs icto nihil detrahi deberet. Neque enim aliâ intentione se societati Belgicæ, se fœderibus inligasse, quam ut majorum jura, conventiones & acta valerent censusque Principi olim decretus, ex pacto Anni cIↄ. Iↄ. XXIV. provinciæ usibus applicaretur. Eo scilicet cavisse Principem, ut onerum & belli immunes præstaret omneque, si quod ingrueret, in gratiam assignati census, suo ære ac stipendijs haberet. Igitur Legato Aysma inter cætera mandatum, ut pro provinciâ intercedat curetque, ne quid in fraudem publici juris statuatur & ne patrimonia Frisici populi externo ære graventur. Talium vero si quid statutum sit, id rescindi faciat, onerosis belli per Frisiam impendijs & residuorum stipendiorum pensionibus Valonicæ adhuc legioni exsolvendis.

Ordines generales per legatum Aldegondium à Cæsare, Principibusque Germaniæ auxilia petunt. Unde extenuatis provinciarum subsidijs Brabantiâque & Hannoniâ armis partium oppressâ, auxilia per Germaniam quæsitâ, misso Wormaciam Philippo Marnixio Aldegondio, quo loci Rudolphus II. Comitia imperij indixerat.

Ibi coram Legatis, quos Cæsar Principesque ad conventum miserant, vir celebratæ eloquentiæ, ab Albani Requesentijq; Philippi Præfectorum, superbâ & crudeli dominatione orsus mox de adventu Austriaci & subdolâ fide questus, redintegratum ab eo bellum exposuit.

Ita occupato Namurco reductisque in provincias contra jus fœderum legionibus, suis partibus urbes ac castella adjecisse fidemque Germanicarum legionum fœda defectioni implorasse. Itaque eo majestatis postulato, Ordines publicâ tabe fœderum, quæ nullo jurisjurandi discrimine violarentur, Matthiam Austrium Cæsaris fratrem in provincias accivisse, quo per ejus cum Philippo rege interrimam affinitatem fructuosa intercessio & afflictis provincijs certa pax speraretur. Igitur non legem obsequij, non modum parendi transgressos, cæterum jure suo ac rescripto Ioannis Brabantiæ Ducis, post Mariæ Principis submixos, in invidiem oppressoris & pessimi regnantis, more majorum & Germaniæ etiam gentium, patrocinium imminutæ libertati quæsivisse. Sic honestis remedijs usos & quidem adversum eos, qui restitui interminatum Principis imperium vellent, asperrimamque servitij sortem & nascendi conditionem degeneri populo relinqui. Carolinas quippe dominationes repeti importunius & potestatem imperantis, non conventione aut pacto, sed exemplo mensurari, quo severis rursum Edictis lacessitæ gentes capessenda ad armâ compellantur. Neque alio consilio ad ea ipsa Philippum regem redisse, quam ut provincias, sicut olim colonijs, ita post societatibus Germaniæ inligatas Imperio subtrahat Belgasque ac Frisios, auxilijs ejusdem Germaniæ destitutos, lege regiâ circumscribat victisque alibi terrarum gentibus & mancupijs adæquet. Subactis vero Belgicæ ac Trans-rhenanis Frisiorum provincijs Germaniam aggressurum, quo paternæ potentiæ terminos æquet cæcâque fortunæ lasciviâ intumescens, palam faciat & Germaniæ se Imperatorem & provincijs regem dare posse. Quippe regundis gentibus intentum

Ger-

Germaniæ suam libertatem diu invidisse, importunâ dominandi cupiditate, cui explendæ terrarum orbis angustus sit. Conscientiam generis humani consuli posse satisque ostensum, nihil Hispano tam insolens esse, quam abstinere alieno. Sic Ferdinandi Albani ætate, non Coloniæ tantum aut Monasterio civitatibus, cæterum Westphaliæ & Rheni tractui, post sub Requesentio instinctore Roblesio Frisiæ Præfecto Embdæ urbi insidiatum, quo Germanico Balthicoque mari damnaretur strangulatisque Vandalicarum urbium commercijs gerendo bello, aut ferendis in socios auxilijs debilem Germaniam pararet. Quæ serius missa tum demum Germani sensuri forent, cum eidem ruinæ utramque gentem Hispania implicuisset regressumque ad socia arma & communem concordiam vires hostium & res casuræ vetarent. Sic Cyprum, sic Rhodum insulas occupatas, sic expugnatum Byzantium, sic Græciam Othomannicæ domui subjectam neque aliâ occasione, quam quod tardis sociorum auxilijs Christianorum res inclinarent publicâque ac socordi ignaviâ barbaræ gentis vigor & simul fortuna increvisset. Idem in Hispano fore, quem Turcicis Imperatoribus peritia belli facile exæquet. Eum caloris, inediæ, frigoris patientem, sui imperij, alienæ servitutis incrementa quærere, non laturum, nisi fato præpediatur, ut libertas ullibi terrarum sedem figat laxioribusque gentium obsequijs dominantis arbitrium arctetur. Igitur frænandis Hispanicæ gentis cupiditatibus innovanda fœdera esse, quibus Carolus Cæsar triginta antè annos utramque gentem inligasset. Tum sociam Imperij Belgicam Carolum declarasse sacramentoque cavisse, Ne peregrinus miles per Germaniam ageret quiesque ac securitas Germaniæ nationum externis armis obturbaretur. Cæterum ut jurisjurandi istius, ita memoriam quoque illorum fœderum obliteratam, postquam vicinæ miseriæ spectatrix Germaniâ, alieno periculo aut clade, suâ quiete ac ignaviâ contorpuit. Eo scilicet matrem illam ferocissimarum gentium olim Romanum Imperium, post Othomannorum furores sustinere ausam recidisse, ut nec suæ nec sociorum libertati consulat fœdasque per assentationes Hispanicæ genti metus aut ignaviæ ludibrium præstet. Non jam imbumatorum cadaverum struem, non campos sociorum ossibus constratos & albentes ad miserationem aut virtutem accendere, sublevandis per auxilia socijs, quorum veteres colonias, quorum fœdera & societates priscis temporum ætatibus adoravisset. Non ferendum scilicet esse, ut regnum in limine Germaniæ ac Romani Imperij finibus, superba Hispaniæ gens figat transque suos Pyrenæos in conseptas fluvijs montibusque terras effusa, jus ac gloriam vetustissimi populi obruat. Id quippe jam diu consilij cœpisse, postquam Mosellam, Rhenum, Mosam præcingentia Germaniam flumina arcibus ac castellis pressit, affectatrix haud dubiè illius Imperij, cujus libertatem etiam Carolo Cæsare mutare cum inhonestâ & infami servitute decreverat. Quin satius esse Cæsari ac Principibus, Ioannem Austriacum & illius asseclas libertati Germanicarum Gentium infestos, banno Imperij mulctare Ericumque Brunsuigium cæterosque Legionum Præfectos in sua revocare, ne publica utriusque Germaniæ libertas per ipsas Germaniæ gentes debelletur. Hoc Archiducem Matthiam Belgicæ Gubernatorem, hoc Ordines provinciarum orare, agnituros Germaniæ beneficium, si ab externâ colluvie, perdundis subvertendisque terrarum imperijs natâ, si ab onere belli & imminentibus periculis auxilijs Imperij liberentur.

CIↃ. IↃ. LXXVIII.

Marnixio responsum Wormatiæ datum.

Legati quoque ab Austriaco ad eundem conventum Wormatiam missi, tardandis rerum processibus & ne Germaniæ patrocinio Belgicæ gentes

cIↃ. IↃ. LXXVIII. gentes levarentur. Cæterum Legato grates à consessu procerum actæ responsumque Imperij nomine, daturos operam Cæsarem Principesque, ut provinciæ aut bello auxilia aut intercessione certam pacem accipiant ratioq; priscorum fœderum & antiquæ societatis quam maxumè habeatur.

Lalainij per Frisiam Transisulaniamque acta.

Mox Lalainius, Vollenhoæ adhuc agens, tributa gerendis per Transisulaniam rebus poposcit assensuque eorum impetrato, qui in fœdus condescenderant, Campos oppidum circumvenire copijs constituit. Comprimendis quoque per Leovardiam urbem & simul provinciam seditionibus, quas Pontificij fœderi publico & Collationibus infesti nullâ furoris sui dissimulatione minabantur, Edictum Vollenhoâ de mandato Ordinum generalium in Frisiam misit, Gandavensemque conventionem Pontificijs suspectam ratam esse jussit. Militarem quoque disciplinam, quam inopia stipendiorum non parum dissolverat, restitui eodem Edicto fecit asperisque pœnarum decretis insolentiam militum coërcuit. Quippe templorum sacrarumque ædium plurimæ direptiones tum fiebant pravaque multitudo, velut subsidia vitæ flagitaret, planos per agros nullo tribunorum Centurionumve metu sparsa sacrilegijs pascebatur. Quare compresso milite attenuatisque urbium præsidijs, cohortes quadam pedestri itinere Lemmariam expedivit navibusque impositas exponi in ripam Isalæ amnis jussit. Aurantium quoque, quem Gallicæ societatis secretum Bruxellis tum attinebat auxilia petijt novisque quas ante conscripserat cohortibus supplementa procuravit.

Lalainius Campos dolo nequidquam tentat.

Ergo obsidione aggreditur.

Oppido vero Camporum Polvilerius Germanicæ legionis præfectus, binis cum cohortibus præerat, dubiâ diu sacramenti fide, Ordinum an Austriaci teneret, cujus societatem capto Namurco, velut egregio defectionis successu induerat. Igitur Lalainius, necdum acceptis auxilijs dolo rem aggressus delectis per cohortes, qui flumine qua vadosum esset, superato & contrucidatis vigilibus in urbem irruerent foroque urbis occupato, secutura per auxilia præsidium disturbarent. Cæterum detecto consilio, postquam auspicandæ obsidioni delectorum sanguine litatum, castra multo mox opere præmunita, quæ Gualterus Hegemannus vir manu strennuus, per minores majoresque Frisios etiam Scouwenburgicis temporibus stipendia meritus, haud procul colle modico opportuna loco tutabatur. Lalainius quoque in castra adventans, Joannem Mulartium cohortis ductorem tuendo, qui amni imponitur, ponti destinavit trajectoque post flumine & munitione Hegemanni lustratâ, adduci in castra omnem commeatum præcepit. Hegemannus vero locum militari vallo clausum, Jaricho Hottinghæ viro nobili demandavit ipseque cum copijs Bruneppense in cœnobium progressus, Hagium suburbium longâ velitatione suum fecit. Mox ope rusticæ plebis, quàm è vicino Mastenbroeckano agro collegerat, idem suburbium terreo opere circumduxit, non angustâ adhuc obsessæ urbis fortunâ, quæ excurrentis præsidij virtute magnitudinem periculi elevabat. Cæterum accitis ex Hollandiâ quinque cohortium auxilijs, (in quibus Sonnoi, Wingardij, Duvenvordij, Teilingij & Renoi fuere) obsessis periculum, animus Lalainio increvit munijsque castrorum cautius prospectum, quæ imbecillibus antè copijs laxius obita majore curâ exercebantur. Triremis quoque è minoribus Frisijs missa premen-

do Isalæ fluminis ostio, ne obsessi in sinum Austrinum se effunderent prædatorijsque navigijs auxilia & commeatum compararent. cIↄ. Iↄ. LXXVIII.

Lalainius magistratum per minores Frisiæ urbes mutat.

Sic ordinatis rebus relictoque in castris cum imperio Diderico Sonnoio minoris Frisiæ Præfecto Lalainius in Frisiam revertit mutandis minorum urbium magistratibus, quo fœderati populi & simul Reip. securitas omnem per provinciam novis rectoribus firmaretur. Unde Austriaci partes professis abrogatum imperium, quod à Justi Scouwenburgij fugâ per exilia & proscriptiones clarorum virorum suarum partium defensoribus Senatus regius indulserat.

Annotavit F. Nicolaus, Stauriensium Magistratum IX. Kalend. Jun. imperio cessisse, potestatemque nuncupandi Senatus & solennium votorum civibus factam, non leve auspicium revicturæ libertati attulisse. Igitur factum est, ut quos ante regij Senatus favor regundis oppidis, agrisque præfecerat, eos suffragatio populi moderamini rerum tum destinaret omnisque provincia, quà Flevo & Lavicâ amnibus clauditur, majorum more ut antè Principum tempora, consensu parentium regeretur. Mox Lalainius formato provinciæ statu in castra regressus, quæ circa id temporis obsessorum eruptionibus & continuo velite, nullâ externæ necessitatis formidine, infestabantur. Unde pecus suburbano adhuc rure ab obsessis pastum, donec Hollandicis copijs propius ad urbem suggressis omne suffugium excurrenti præsidio adimeretur. Quare rebus sensim angustioribus solæ in auxilijs obsessorum spes locabantur, quorum fidem clandestinos per nuntios Ioannes Austriacus faciebat. Cujus litteræ ab exploratoribus post interceptæ, ut ad solatium obsessis, ita ad virtutem ultrò fortibus non profuere missæque ad Lalainium Zutphaniam, (ubi Joannes Nassovius Geldriæ Præfectus comitium populi partiendis castrorum impendijs habebat) maturandum obsidium suasere. Igitur decreta Geldris quarta sumtuum pars, triens Frisijs ac Transisulanis cederet, Lalainius lustratis castris Zuollas profectus, quo civitatem fœderi pronam ad arbitrium formaret, missas Ultrajecto machinas admoveri jussit murique parte ad XXXIII. pass. latitudinem subrutâ, terrorem obsessis injecit.

Campenses cum Lalainio paciscuntur certis conditionibus.

Quare à Magistratu, & militari præsidio, ad Lalainium Zuollis adhuc agentem ac Trans-Isulaniæ optumates, qui cum eo agebant litteræ datæ, quibus obsessi tutum caduceatoribus commeatum paciscendæ deditioni & cum eâ æquas conditiones pro arbitrio moderati victoris orabant. Igitur conventum Ut complicatis signis armatum præsidium urbe excederet, deductumque Benthemicos in agros, intra semestre adversum Ordines non militaret. Stipendia quoque aut residuum æs, si quod peti posset, nullo tempore exigeret dimissisque utrinque captivis urbs partibus Ordinum & fœderi adscriberetur. Magistratus urbis Georgio Lalainio Frisiæ Præfecto sacramentum præstaret præsidiumque illius arbitrio acciperet. Sic Germanorum præsidium, quod sex per annos eâ in civitate insolenter ac superbè egerat, urbe excessit Lalainiusque Jarichum Hottingham, Uternum & Mulartium cohortium tribunos urbi præsidio esse jussit.

De reficiendo in Dongrijs marino aggere actum.

Reperio in archivis provinciæ, à Dongrijs qui in ortum Paseni rivi agunt, continuas ob inundationes struendo reficiendoque marino ag-

geri

cIɔ. Iɔ. LXXVIII. geri tabulas tum scriptas curanteque Wigero Gabinio, aggerum istius anni præfecto, à Georgio Lalainio Leovardiæ VIII. Jun. approbatas, vim ac sanctionem legis eam apud gentem retinuisse. Ab eodem quoque Gabinio libellum supplicem Lalainio exhibitum, quo de sumptuosis aggerum impendijs querebatur populoq; Dongrico ad inopiam & egestatem redacto aut per diluvia maris extorri publici operis utilitatem & simul progressum retardari. Igitur petebat, ut eorum agri, quos derelictos colentium fuga fecisset, more recepto per tribunalia publicati per apparitorem decreto Senatus venderentur onusque sustinendi aggeris marini privato ære aut si aliter visum proventibus ærarij levaretur. Neque enim suæ potestatis esse tantæ moli erigendæ privatas facultates impendere cogereque ad officia populum suarum possessionum desertorem. Quamobrem consummando operi legis vigorem, autoritatem Præfecti, commune subsidium requiri, ac ut Dongricæ gentis lites tamdiu in suspenso sint, donec perducto ad finem opere, ad officium fori redire parta Dongricis terris securitas permittat. Unde Lalainius eidem Gabinio plenam potestatem agendarum rerum fecit rescriptumque eâ de re Leovard. XIII. Jun. indulsit. Controversias quoque aggerum, Igramo Achlenio nuper Præsidi Senatus, Arnoldo Doccomiensi, Cellario Wertensi, Francisco Cantero & Ioanni Sippio, ut arbitris commissas, aliud in tempus proferri jussit, dum publicæ securitati, laborantium industria ac cura Præfectorum aggeris prospexisset. Mox Lalainius Camporum urbe fœderi assertâ, Aurantium ejus rei certiorem per litteras fecit fortunæque benignitate & prospero rerum cursu utendum ratus, obsidendæ Daventriæ consilium eidem Aurantio aperuit.

Reformati templa ex ercitijs religionis habendis aperiri sibi petunt.

Notant nostrates, adjectis Reip. Ordinum Campis magnam Frisiæ per oppida Fœderati populi festivitatem fuisse reformatosque privatis adhuc sacris publicum fati beneficium professos, fervidis votis continuæ fœlicitatis progressum divinum numen orasse. Quare increscente reformati populi per provincias zelo & simul multitudine jus publicorum exercitiorum Ordines & Matthiam Archiducem modestè petitum, ac ut rem divinam in posterum facturis, angustiis privatarum ædium conseptis, templa ac fana assignarentur. Libellus supplex istiusmodi erat.

Libellus eorum supplex, ad Matthiam & Ordines.

QUINQUAGINTA ante annos, SERENISSIME ARCHIDUX, *P.C. majores nostri sanctionibus Pontificum, & istorum temporum caligini se exemere. Quibus corrigendis, etsi* ALBANO *&* REQUESENTIO *regnantibus ad asperrima & detestanda remedia provocatum, ita fato quodam cum illorum crudelitate nostra pietas increvit. Octodecim & ultrà hominum millibus* ALBANI *furoribus & nostris sacris litatum. Cæteros miseratio numinis & sua fœlicitas sævitiæ subduxit fecitque, ut peregrinis in terris genuinum colendi numinis ritum profiteremur. Ita desertâ patriâ externis gentibus nostra sacra, ac religiones deteximus & quidem tanto majore zelo, quanto gravius in nos fortuna & asperitas temporum desæviebat. Sic dum relicta domi pignora bellum, vastationes, supplicia affligebant, nos exilia toleravimus. Inde artium decora & simul commercia alio terrarum translata, adnitentibus Hispanis, ut so-*

ut solitudine florentissimis provinciis inductâ, majore licentiâ grassarentur. Neque aliud Austriaci institutum fuit, quam ut violatæ pollutæque religionis prætextu, eundem sæviendi modum exequeretur nosque Deum & patriam semper reveritos, falsis accusationibus attaminaret. Cujus consilia etsi tardante fato non processerint, hoc tamen effecere, ut nobis iniquos procerum affectus fecerint teterrimâque defectione subsecutâ, Remp. divulserint. Quare metuendum est, ne invalescente diffidentiæ malo pejora nascantur & ne nostra societas, nostrum Fœdus Gandavi & alibi ictum, in discordiam ac secessionem vertatur. Eâ vero per AUSTRIACUM *procuratâ hostium res secundæ, nobis vero adversæ erunt. Itaque necessum est, ut positis in medium odiis, promiscuas religiones toleremus, quas terrenis potestatibus & serviendi conditionibus natura rerum exemit. Quippe civile in Fœdus coïre, pacem colere etiam dissociati religionibus possumus, modo nostræ fidei is fructus sit ut patriæ serviat. Cujus amore tracti nostris afflictionibus diu remedia oravimus, illorum consiliis præpedita, qui aut labi nos in omnem insolentiam desperatione rerum volebant rescindendisque Fœderum sacris unâ religione societatem Belgici Frisicique populi stare. Hoc vero moliendo, ut consensum generis humani, ita exempla veterum sæculorum confundunt, quæ priscis sub Imperatoribus conscientiis libertatem illæsa pace publica indulsissent. Non dicendum de priscis temporum ætatibus, postquam tanta recentium ubertas, ut nostram quoque ad memoriam pervenerint. Sic Galliis, sic Germaniæ post diuturna & intestina bella pax illuxit, tamdiu extorris & proscripta quamdiu dominantibus consilium defuit ea ferendi quæ divinitus darentur. Ita reputa, Serenissime* ARCHIDUX, CAROLO V. *Cæsare, obturbatum imperium non aliâ tranquillitate quam toleratæ religionis desedisse. Volente velut fato, ut tanti Cæsaris majestas suâ opinione fastigium fortunæ & subactarum gentium assecutâ, hoc solo caducæ sortis moneretur, neque imperandum esse mentibus, quæ divino imperio regerentur. Sic* FERDINANDUM *avum, sic* MAXIMILIANUM *patrem divæ memoriæ jam cælo redditum, latam & discordem sensu Germaniam rexisse, ut religiones populi per Imperium ferret, unâ ruiturum. Quin specta* RUDOLPHUM *fratrem, sic Hungariam, sic Bohemiam ordinasse, ut quia uno voto non poterat, pluribus viveretur. Neque aliter Gallias intestinis bellis fessas & velut cum anima luctantes respirasse, quam promiscuâ per omne regnum religione indultâ populoque opinionibus discordi ad civilia obsequia retracto. Cogita sic Othomannicam domum, sic Africæ Regulos, sic Pontificem ipsum Latio imperare. Quin tanto æquius erit nos indigenas nostram fidem nostra sacra in publico profiteri. Itaq; hoc cavebitis, Serenissime* ARCHIDUX, *P. C. ut omnium rerum, quæ à diffidiis sacrorum religionumque obvenere certa oblivio sit, quo consiliis hostium conjuncti obstemus patriamque per discordias perituram concordia tueamur. Id si faciatis, dabimus operam ut majoribus quam antè officiis nos Reip. obligemus, cui inservire nostræ mentis & voti summa est. Hoc vero si non assequamur, perstabimus tamen in proposito pietatis patriamque etiam cadentem amplexi, labentem spiritum divino cultui & saluti publicæ mancipabimus.* CIƆ. IƆ. LXXVIII.

Hæc Provinciarum REFORMATI.

Mox Bolsverdii è Frisiis nomine Nobilitatis ac municipalium ad eundem MATTHIAM hunc in modum scripsere. *Bolsverdiorum libellus supplex.*

cIↄ. Iↄ. LXXVIII.

TURBIS ac miserijs nostris, quas tot per annos perpessi sumus, non aliæ causæ subfuerunt, quam quod asperrimis regis PHILIPPI *Edictis adversati profiteri religionem vetiti sumus nostris mentibus delectam. Nec eâ tantum servitute nostrâ calamitas stetit cæterum adacti ad ceremonias ritusque nostris conscientijs adversos, nec privatis sacris tuto interesse, nec patriâ frui potuimus. Inquisitum quippe in nos asperius & nullius in Deum, in patriam criminis reos sola accusatio morti aut exilijs destinavit. Nunc vero, quoniam divino numini terminum præfigere istis temporum furoribus placuit, ac Gandavensi fœdere conscientijs tranquillitatem, securitatem nostris fortunis ac possessionibus largiri, hoc unum nostris votis ac desiderijs relictum est, ut religionem, quâ ut antè in patriâ ita post exilio animos imbuimus, publicè & nullo metu profiteamur. Reprimere quippe fervidos spiritus, nec nostræ potestatis est nec conscientiæ patiuntur, hoc solo etiam fælices, quod divortio ab erroribus temporum facto lumen acceperint cælo infusum. Et quoniam habendis cœtibus privatæ domus pares non sunt, templa ac fana à majoribus nostris divino cultui dedicata, assignari nostris exercitijs petimus, ac ut ministri nostri sacris operati censu publico alantur. Nobis quoque posteris liberalitas majorum & privatæ opes pijs usibus collatæ tandem subserviant nosque firmiore sacrorum nexu colligati, hoc quicquid ævi per turbas & inquietudines diu actum, honestâ quiete & tranquillitate mentis expleamus.*

Neque absimilia Harlingani.

Quippe populus, velut laxatis spatijs & alienatâ mente, ut fastidio priscorum rituum, ita desiderio novæ religionis accendebatur ægriusque ferebat:

Mutato in melius Reip. statu serviles animas domesticis sacris aut antiquis superstitionibus alligari. Sic scilicet Cæsaris ac PHILIPPI *Edicta, sic* ALBANI *arma & sanguinolentiam, sic proscriptiones atque exilia pertulisse, quo molliora fato tempora darentur omneque adversæ fortunæ solatium à stabiliendâ religione & cultu numinis inciperet. Non negligendum esse id boni per servilem patientiam aut turpem socordiam, quod occasionem horrendæ tempestati dedisset & quo solo æquitas causæ & fælicium armorum etiamnum stet. Ejus obtentu, intercessiones Cæsarum ac Regum orasse foreque fœdissimum, ut in spem libertatis per auxilia Principum erectæ gentes fastiditis diutius superstitionibus serviant veraque religio à summo rerum mentibus infusa & lacertos fato latius motura privatis parietibus ac conseptis ædium circumscribatur.*

Leovardiorum petitio

Leovardij quoque & in ijs reformatæ religionis primarij antistites annuas ministris suis pensiones ex bonis Ecclesiasticis Lalainium oravere aut ut Præsule Bergumano morte extincto sexcenti carolæi qui ei decernebantur, reformatis ministris assignarentur. Quæ à Joanne Aysma, Tiallengo Wikelio, Popkone Roorda, Petro Arentio, Joanne Arentio, Francisco Joannis signata approbataque post à Lalainio, Burgalæ in castris agente, tum ipsis Ordinum Deputatis incrementa reformatæ religioni attulere.

De novo Senatu per Frisiam dicto introducendo actum.

Mox novo Senatui introducendo dies dictus missique Ordinum Frisiæ nomine ad Igramum Achlenium nuper Præsidem Senatus, qui claves

ves Basilicæ poscerent sigillaque publica obsignandis actis impetrarent. CIↃ. IↃ. Sed Achlenius, sivè ægritudine adversæ Fortunæ, sivè recuperandæ LXXVIII dignitatis spem alens mandatis Ordinum se opposuit Antistiteque Clarecampensi Gerardo Jacobi provinciæ tum Deputato nequicquam urgente munimenta Senatus & veteris imperij non nisi de voluntate Matthiæ Gubernatoris se traditurum asseruit. Quare Hesselo Aysma Legato Antverpiæ agenti impositum, apud Matthiam Archiducem eâ de re agendi curandique, ne cœptæ res & bono Fœderis institutæ tergiversatione ac contumaciâ exautorati Senatus præpediantur. Unde rescripto Gubernatoris decretum, Ut claves, sigilla, judiciales libri & quicquid in secreto Curiæ asservaretur, Ordinibus aut eorum Delegatis cederet augurandique Senatus solemnitas priduano Eid. Jul. die inciperet. Ita Franciscus Eysingha, Joannes Versterveranus, Gysbertus Aernsma, Fecco Rhala legum periti in possessionem Senatorij muneris missi.

M. Heymannus scribit à Deputatis provinciæ, Gerardo Jacobi Præsule Clarecampensi, Docone Martna, Serapio Galama, Goslico Hiddama, Barthio Idzaerda & Erasmo Douma, de mandato Lalainij, in Basilicam regiam ductos, comitante urbis magistratu, quem Lalainius in castris ad Campos agens celebrandis honorandisque illius Ordinis auspicijs delegerat. Idem addit sub conditione & ne juris dicundi ac fori munia vacarent, in possessionem dignitatis missos, dum de prioris Senatus crimine aut innocentiâ Matthias Gubernator & provinciarum Ordines cognovissent.

Dies introductioni dictus.

Quare postero die in loco judicij idem Senatus & pro tribunali desedit Joannemque Versteveranum virum oris facundi verba facere jussit.

Quippe non privatâ ambitione, non affectuum lubidine, non odio prædecessorum arduum molestumque judicandi munus in se recepisse, cæterum procerum suffragijs compulsos lubricum tribunal & præcipitia fori ingressos dicundo juri sacramentum fecisse. Placuisse scilicet patribus & post Archiduci justitium exui & intermissa amoto Senatu judicia repeti. Igitur conscientiæ rationem habituros daturosque operam, ut cultâ jurejurandi religione, officia judicum præstent.

Versteverâni novi Senatoris Oratio.

Tum judicium de more prolatum bimestribusque fermè ferijs ardente Seirio lites stetêre.

Post Gubernatoris Matthiæ rescripto plures eligendi potestate Delegatis Ordinum factâ, Hesselus Aysma, Douwo Burmania, Barthius Idzaerda Jurisperiti in Senatorium ordinem cooptati eorumque nomina Matthiam ad Gubernatorem transmissa, actis publicis inserta. Mox tolerandis per provincias religionibus à Matthia Austrio & concilio Status leges scriptæ, ne modestia supplicantis populi veterem ad contumaciam & dissoluta morum istâ Reipub. infantiâ rediret.

Plures novi Senatores electi.

Leges tolerandis per provincias religionibus à Matthiâ & concilio Status scriptæ.

Ijs rescriptum fuit.

Ut omnium injuriarum quæ è diversitate religionis post Pacificationem Gandavensem natæ essent, oblivio foret. Religio libera inturbataque esset. Romana Catholica, ut per Hallandiam & Zelandiam, ita reliquas provincias admitte-

ↀ. Iↄ. LXXVIII *mitteretur. In Reformatâ idem valeret istique profitendæ si 1000. familiæ se dedissent, locus assignaretur. In privata domesticaque religionis exercitia nemo inquireret, singulis libertas & pax esset. Alienos cœtus turbandis conventibus nemo frequentaret. Religiosi bonis suis, exceptis per Hollandiam & Zelandiam, quos Pacificatio Gandavensis excluserat, liberè fruerentur, dum aliter per Ordines generales statueretur. Famosos libellos nemo conficeret aut vulgaret. Conciones moderatæ essent. Miles tesseram religioni non usurparet. In causis matrimonialibus jus Pontificium valeret. Locis publicis ac sacris ægri ac scholares utriusque religionis promiscuè reciperentur. Dies festos è præscripto Catholicæ Romanæ religionis colerent, Esu carnium abstinerent. Vtriusque religionis publicorum munerum ac dignitatum capaces essent. Iudici legitimo quisque se sisteret. Accusationes licitæ forent, nemo temerè litigaret. Leges ac statuta ab utrisque modò patriæ amantibus perscriberentur. Ii jus dicerent, politiam & oppida curarent. Nemo jus dicentibus curantibusque publica molestiam crearet. Edictis, mandatis & rescriptis* MATTHIAE *Gubernatoris &* CONCILII STATUS, *universi singulique parerent. Iuri patrio hæc statuta non derogarent. Quæ ferè, à* MATTHIA AUSTRIO & CONCILIO STATUS *Antverpiæ* XII. *Iul. in acta relata & per Frisiam mense sequenti publicata.*

Notat M. Heymannus publicato Leovardiæ Religionis Edicto à reformatæ religionis ministro XIII. August. in Jacobæorum fano habitam concionem fuisse populumque ab Anno ↀ. Iↄ. LXVI. ad intermissa sacra haud pridem ab exilio redeuntem audiendis sermonibus sua desideria innovasse. Idem addit, ex pacto Magistratum inter & Jacobæos inito, ita conventum fuisse recenteque Edicti reverentiâ & simul memoriâ, stabilem in religione concordiam etsi, ut memorabo, non diuturnam moderatis partibus ostentasse,

Vnde partes inter dissidia & civiles discordiæ. Sunt qui tradant, recrudescente post defectionem Austriaci bello, religionis dissidium civili tum maxumæ concordiæ obfuisse indignantibus Pontificijs, ex Statuto Ordinum & Matthiæ Gubernatoris Reformatam profitentibus fana ac facella assignari populumque jure & si fato licuisset, sub unius Principis imperio connexum communione publicorum locorum modestis sacrorum exercitijs interesse. Ita factum esse, ut Magistratuum ex Pontificiâ factione contumaciâ inritata plebes templa ac fana occuparet ejectoque sacerdotum cœtu & sublatis Pontificum sacris, negato ex pervicaciâ beneficio per vim frueretur. Inde asperatis religionibus inimicitias concivium natas animosque ante fœdus Gandavense concordes & Hispanorum dominationibus infestos extrema consilia ac sæpe arma induisse. Tum fora ac circos excubijs obseptos adversasque partes civitatibus ac oppidis expulsas, meliore illorum causâ quorum validior fuisset. Sic ex civili discordiâ incerta & lubrica Magistratuum imperia profluxisse, adeò invalidâ autoritate ut moderata suadentium non proficeret. Deinde validis populi rebus & amotis partium Ducibus, ne tum quidem hoc fati beneficium civilem concordiam isti temporum ætati obvenisse, criminantibus adhuc Pontificijs, Philippi prospera publicam servitutem, res fœderis secundas oppres-

oppreſſionem Romanæ religioni comminari. Itaque frænandis ſeditionibus urbes paſſim præſidijs emunitas, magis ex civilium furorum quam hoſtilis potentiæ metu, cujus incrementa non tam ex magnitudine Philippi quam inteſtinâ diſſenſione profluxiſſe clariſsimi Scriptores annotavere. Adeò difficile erat, etiam aſperrimis temporibus & affectâ tam graviter libertate, publica odia publicis utilitatibus poſtponere populumque opinionibus diviſum & fovendis pertinacem ſalubritate legum coërcere. Eædem quoque decreto Ordinum reliquas in provincias miſſæ, pro temperie civilium animorum murmura aut aſſenſum inquieti populi invenere, etiam tum criminantis provinciarum Ordines leviſsimæ ſocietatum externarum famæ auſcultantes ſubdolis Principum artibus fortunam publici fœderis exponere. Quippe alij Germaniæ & Anglorum auxilia, alij Galliarum ſocietatem in Alençonio regis fratre, immodeſtius affectabant patrociniaque religionibus & privatis ſimul affectibus ervidiſsima per ſtudia quærebantur. CIƆ. IƆ. LXXVIII.

Indignante Eliſabethâ Anglicâ fluctuantes provincias & ſuo regno innexas propioribus Galliarum fœderibus implicari.

Quare non diſsimulatâ æmulatione ad Henricum III. Galliæ regem litteras dedit, quibus obteſtabatur, *ſuâ in populum Belgicum inclinatione non imaginem imperij, non ſuſpectas pactiones involvi, cæterum eo ſpectare, ut divulſæ à* P H I L I P P O *provinciæ ad Principem ſuum redeant ipſaq; regnum ſuum procuratâ vicinæ gentis quiete firmet. Igitur ferre non poſſe dubijs temporibus Angliæ incommodo provincias Galliarum ſocietatibus arctius obſtringi, quarum ſecretum ſtabiliendæ per Belgicam dominationi inſervire poſſet, fato ſuo & adultis hoſtium viribus, manifeſtâ cum imbecillitate luctantem. Cæterum* H E N R I C U S *Rex fraterna non ſua conſilia captæ actioni obtendebat, quæ non prenſandis imperij occaſionibus, ſed conciliandæ Regem inter & ſubditos paci inſtitueretur. Rediturum quippe ad ſaniora* P H I L I P P U M, *ſi ſenſerit, populum externis auxilijs ſublevari eſſeque qui non ferant, gentem extingui olim Burgundicæ domui & vicinis ſuis fidam.* *Eliſabetha ad Galliæ regem litteræ.*

Legati quoque Eliſabethæ ad Ordines miſsi, offenſum reginæ animum obnuntiavere, velut ferentis indignius reciproca Belgicæ & Anglorum fœdera medio in curſu rerum Gallicis artibus interverti. Igitur de remittendo in Germaniam Caſimiro, de renuntiando fœdere multa acerbè afferebantur, excuſantibus Ordinum Delegatis *ultimâ neceſſitate ad implorandam Gallorum ſocietatem compulſos, lubrica provinciarum fatalibus legibus permiſiſſe. Quippè Alençonium mobilis juventæ & ut principes ferè ſolent, gloriæ avidum, quæ è bello ſperetur. Potuiſſe eum repudiatâ aut retardatâ ſocietate in partes Auſtriaci tranſire, hoc tantum quærentem, ut oſtendat regiam indolem otij ac torporis impatientem tractandis armis deſtinari. Igitur non Angliæ, non Galliæ, non Germaniæ, non ullarum gentium rationem habitam, modo hoc ageretur ut in anguſtum redactis auxilium adeſſet. Ruinæ proxumos alieni fulcimenti eguiſſe.* *Legatorum Eliſabethæ ad Ordines querela.* *Ordinum Delegati reſpondent.*

Creditum fuit rerum peritis Ordines, ut ante Eliſabethæ ſocietatem amplexos, ita Alençonij reſpuere noluiſſe, parandis majoribus auxilijs & ne Belgicæ imperium, per æmulationes concertantium Principum, in unius arbitrium & ſimul dominatum concederet.

Ita pacatis ægrè Eliſabethæ Legatis cum Alençonio conventum. *Cum Alençonio Ordines conveniunt.*

cIↄ. Iↄ. LXXVIII. *Vt decem peditum Gallicæ gentis, equitum duo millia suo ære & stipendiis haberet eaque Ordinibus provinciarum in trimestre pro auxiliis forent. Pace quoque cum* AUSTRIACO *aut ipso rege intrà mensem Augustum proxumum factâ, tria peditum millia, quingentos equites securitati provinciarum aleret præstitorumque auxiliorum ratione Defensor Belgicæ libertatis diceretur. Fœdus cum* ELISABETHA, NAVARRAEO, CASIMIRO *aliisque procuraret belloque sociis Ordinum inferendo abstineret. Conventio hæc rata, & perpetua foret* ORDINESQUE *nisi bellum in causâ Religionis sit, reciprocis auxiliorum pactis* ALENÇONIO *se obligarent. Belli potior administratio* ALENÇONIO, *si ad exercitum esset, permitteretur, eo alibi agente, Ordinum Duci cederet. Civile Reipub. regimen penes* ORDINES *aut eorum Præfectos pro more esset.* ORDINES & ALENÇONIUS *nulla fœdera præterquam utriusque assensu inirent. Novum Principem aut Protectorem electuri* ORDINES ALENÇONIUM *cæteris anteferrent eâque de re finito bello intra trimestre conventum agerent. Tria quoque oppida Quesnacum, Landrechios & Bavesium pignori & reficiendis sauciis* ALENÇONIO *assignarent. Reliqua oppida trans Mosam sita, & per Alençonium expugnata, si exempta Fœderi fuissent, Alençonio & hæredibus, Fœdere comprehensa Ordinibus cederent, dedititia utrisque obvenirent. Pignori vero data liberatâ apud Alençonium fide & restituto ære ad Ordines redirent.* ALENÇONIUS JOANNEM AUSTRIACUM *hostem declararet daretque operam, ne Gallicis auxiliis quoquo modo* AUSTRIACUS *juvaretur. Pacem cum Hispano & cum iis, qui istarum partium forent, præterquam communicatis consiliis,* ORDINES & ALENÇONIUS *non sancirent eaque honesta & utilis foret. Oppida* ALENÇONIO *assignata suis legibus & militari ab* ALENÇONIO *disciplinâ haberentur, ne Gallici præsidii insolentiâ per querimonias provincialium novum fœdus ac speciosa conventio infirmaretur.*

Indignante nequidquam populo Frisiaco. Hæc XIII. Aug. signata ac in Frisios post missa Societati Germaniæ æquiores, non læto rumore mobilem populum affecere. Indignantem nec falso *se alienis arbitriis (quippe per superioris Belgicæ Ordines ea res acta dicebatur) in novos dominos & suis moribus sæpè contrarios transferri exutumque priscis societatibus nova per fœdera, nova servitia & clientelas Principum accipere. Sollicitata Germaniæ & Anglorum auxilia minimâque Trans-rhenanarum gentium ratione habitâ, superaddi quæsitis sociis Principem, Germanicæ Anglicæque societatis æmulatorem & Pontificiâ religione superstitiosius imbutum. Neque placuisse Legato provinciæ novarum rerum molitiones antiquis semper Burgundiæ societatibus velari Galliæque Legatos prensando fœderi, mutuas Galliæ Belgicæque gentium cognationes, communia instituta tacitis in Trans-rhenanos odiis allegasse. Sic scilicet ut antè prævaricatione* MAXIMILIANI *atque* CAROLI *Cæsarum, (qui incrementa Burgundicæ domus damno Romani imperii quæsissent) à Germaniæ antiquissimâ societate separatos, ita nunc ab eadem longius divelli Frisiosque specie fœderum & conventionum externis imperiis subesse.*

Scribit F. Nicolaus, Staurios solenni sacramento societatem Austriaci tum ejurasse signatisque eâ de re actis, communnem concordiam machinationibus partium opposuisse.

Igitur

Igitur quantum ægritudinis ex Austriaci defectione & Gallico Alençonij fœdere habebatur, tantum econtra gaudij percrebescens pacis fama credulis mentibus adferebat, quam Legati Cæsaris, Galliarum & Angliæ allaturi provincijs credebantur. Ferebatur quippe Austriacus ejus ineundæ mandatum ex Hispaniâ accepisse Gemblacensisque victoriæ gloriâ, velut egregio fine, belli initia & mox incerta clausurus. Cæterum Ordines certam pacem, nec dolis involutam Legatos poscebant, *ac ut solidâ conventione æterno silentio memoria priorum rerum obsignaretur. Acta quoque & decreta Ordinum,* MATTHIAE *Gubernatoris, &* CONCILII STATUS *rata essent,* AUSTRIACUSQUE *Belgicæ finibus excessurus, ocyus oppida, castella, commeatum fœderatis provincijs restitueret.* MATTHIAE *quoque* AUSTRIO *imperium prorogaretur Ordinumque jus & simul Gaudavense Fœdus integrum foret. Religionis negotium proxumo Ordinum conventu definiretur bonaque per Burgundiam ex Gandavensi conventione dominis suis redderentur. Captivis utrinq; dimissis,* BURANUS *ex Hispaniâ in Belgicam remitteretur,* MATTHIAQUE AUSTRIO *imperio cedente, provinciarum Præfectus à* PHILIPPO *rege assensu* ORDINUM *crearetur. Fœdere quoque, si quod cum* AUSTRIACO *iniretur,* ANGLIAE REGINA, DUX ANDIUM, NAVARRAEUS, *ac* CASIMIRUS *comprehenderentur.* cIↃ. IↃ. LXXVIII *Austriacum inter & Ordines de pace actum, sed frustrà.*

Econtra Austriacus suspectis dilationibus conventionem trahebat speciosumque pacis desiderium apud Legatos obtendens bellum meditabatur. Quare irritis fæcialium studijs & infructuosâ Rudolphi Cæsaris, tum Galliæ Angliæque regum intercessione, arma partium strepuere, quæ circa Isalam flumen perdomandis Austriaci per Trans-Isulaniam præsidijs Georgius Lalainius circumferebat. Ordinum vero castra in finibus Brabantiæ ad Rimenantum posita conciendis colligendisque auxilijs, quæ Casimirus Elector ad duodena millia in interiora provinciarum conducebat. *Arma partium denuo strepunt.*

F. Nicolaus scribit, eum haud procul Frisiorum finibus v. Jul. octo equitum millia & quadraginta peditum signa Drentinos per agros duxisse eundemque exercitum, etsi perarmatum & stipendijs gravem, procerum spei & conditioni temporum non satisfecisse.

Austriacus quoque cum exercitu in propinquo gloriæque majoris spem alens se ad prælium parabat. Igitur Ordinum castra etsi multo opere vallata, oppugnare cum omnibus copijs constituit, quæ Italicis auxilijs auctæ triginta armatorum millibus adæquabantur. Rebus quoque gerendis Alexandrum Farnesium, Octavium Gonzagam equitatui præfecit reliquisque proceribus, quos peritissimos belli & Philippi militiam diu secutos in comitatu habebat, alia castrorum munia & Legionum regimen assignavit. Quare ordinata acie Prid. Kalend. Aug. pugnæ consilium inijt præmissisque, qui prætentarent, reliquum exercitum recto itinere confertim progredi jussit. *Austriacus Ordinum castra tentat oppugnare.*

Bossuvius vero, qui partes Ordinum cum imperio tuebatur, re per exploratores cognitâ quo insultum sustineret, castrorum latera validioribus prætenturis munivit dispositisque excubitoribus, qui de adventu hostium subindè nuntiarent, sexcentos schlopetarios per insidias collocavit. *Stratagema Bossuvij adversus Austriacos.*

cIↄ. Iↄ. LXXVIII. cavit. In primâ quoque acie constitutis demandavit ut ingruente Austriaco pedem referrent signoque fugæ aut simulati pavoris dato, eum circâ locum gradum figerent, quem schopetarijs asservandum præceperat. Igitur impetu per Austriacum in castra Ordinum facto qui in fronte exercitus erant tamdiu ex condicto recessere donec Austriacus in fœderatorum equitum ordines & quidem levis armaturæ provectus eorum virtute sisteretur, quos Bossuvius egregio Ducis exemplo saucijs fatigatisque suffectos ad dimicandum hortabatur.

Fortiter quippe pugnando manes sociorum qui ad Gemblacum occubuerant, ulturos consulturosque suæ & simul publicæ incolumitati, quam in illorum dexteris illius diei fortuna posuisset. Respicerent patriam, conjuges, liberos & potiorem privato pignore libertatem, quam AVSTRIACVS *provinciarum hostis primum dolo post armis impetisset. Itaque honestius forè generosa virtute benignitatem fati lacessere, quam aut fuga aut ignavia victos immodesti victoris lubidini ac sævitiæ servire. Sic quippe cum socijs contrà datam fidem actum mactatosque victimarum ritu fortes viros præclara corpora poscenti patriæ & furoribus hostium immolasse. Voluisse scilicet, exemplo ad mortem & simul gloriam præire tacito voto, quo superstites imitarentur.*

Austriacus magna clade repulsus. Quare Austriacus ab exercitu fœderato, cujus ordines luxare annitebatur, tandem repulsus, magnâque suorum clade acceptâ simulque sauciorum agmen trahens in fines Namurci se recepit, ubi Gabriel Cerbellion regio sumptu validam jam antè munitionem exstruxerat. Octo horarum prælium fuisse autores tradunt ipsosque pugnantes, velut ipso Solis æstu imflammatos, acriore pugnâ conflixisse. Sic vulnus Gemblacensi prælio Fœderi illatum clade hostium tum pensatum ipseque Austriacus jam antè fortunâ intemperanter usus & fiduciæ velut certus, cum fatorum legibus acerbâ mentis ægritudine expostulavit.

Exactiones tributorum per Frisiam repetitæ. Mox inritâ apud Frisios novarum Collationum ac Vectigalium lege, exactiones tributorum repetitæ decretumque à Matthia Gubernatore, Vt menstruo stipendio fœderatis copijs pendendo æs in mutuum à locupletibus sub usurâ peteretur creditisque in publicum pecunijs omne juris beneficium adversum fiscum & quoscunque creditores valeret. Hoc etiam additum, ut publicarum Collationum census pignori esset *Vltimâ necessitate flagitante.* actioque in eum retardatâ solutione competeret. Cæterum ut omnia apud populum angusta è diuturno bello erant, ita invalida pignorum censebantur, non cessante Matthia Gubernatore ultimæ necessitatis legem exigendis pecunijs allegare.

Lustrandum scilicet exercitum esse qui nisi stipendia accipiat, nec sub signis nec sacramentis retineri queat. Ita disciplinam militiæ exuturum laxaturumque fræna licentiæ, quo ostendat se animam, se sanguinem, se virtutem & pericula non partium studijs sed stipendijs obligasse. His sacramenta, his fidem stare, si deficiant, ex justo milite transfugam aut desertorem facturа. Neque posse solis Belgicarum provinciarum nervis omne belli momentum trahi necessumque esse, ut trans Rhenum populi olim jure Principis, nunc sacramento fœderis socij & fertilium terrarum cultores subsidia afflictis locent. Nisi aut mavelint Frisii sub illorum dominatum recidere, quos exleges & hostes habuissent, aut auxiliarem Imperij ac Galliæ exercitum spectare, sacrilegijs

&

& provincialium ſpolijs ſe paſcentem. Ita patriam, ita dulciſſima pignorum intuerentur, ac ſi aſpici non niſi cum miſeratione & cura queant, quâ cavendum ſit, ne quid oppreſſa & ſenſim ſe erigens libertas, ne ſociale jus quid patiatur. CIↃ. IↃ. LXXVIII.

Igitur conquirendis exercituum ſtipendijs Friſij in menſem XXXII. M. Groningenſes & Omlandi XX. Tranſiſulani XIII. Drentini & Tenčteri VI. Carolæorum M. pendere rogati, adeo efficaci Matthiæ præſcripto ut decreto æri omne ſubſidium offerrent. Hoc vero volebant Friſij, ut Matthias Gubernator de commodiſſimo corrogandæ pecuniæ modo diſponeret & aut è penſionibus Biltanorum ac Vectigalium agrorum, quæ XL. M. æquarent, anticipandis divenditiſve maritimis Biltæ agris aut cœnobiorum prædijs reditibuſque publico applicatis, petendum decerneret. Cogi ſcilicet Biltanos poſſe, ut penſiones ad Martini & Petri ad Cathedram ſolvendas extemplo colligant, urgente publicâ neceſſitate quæ legem non ferret. Neque abſonum eſſe, diſtrahi maritima & Biltano littori novâ alluvione adjecta aut paciſci cum cœnobiorum rectoribus, ut ſuſtentandæ vitæ annuum nacti, jure & poſſeſſione monaſticorum bonorum cedant luxuique & malis moribus applicata publicos in uſus & ſubſidia provinciæ converti ſinant.

Itaque illuſtri ad Rimenantum clade fractis Auſtriaci viribus, qui auxilia ſuis etiam trans Rhenum ac circa Iſalam, deſtinaverat, Lalainius Camporum urbe captâ, caſtra Daventriam movit, quæ tribus Germanicæ legionis cohortibus tenebatur. Fœminarum quoque & ſcortorum non minor numerus, tanto parciore ſenſim annonâ, quanto pluribus nutriendis deſtinaretur. Quare præſidium inſtantis obſidij metuens & quo proviſis populi commeatibus pro arbitrio uteretur, civitatem exarmavit & ne pronis in partes Ordinum civium animis Lalainius per interna auxilia juvaretur. Is quippe novâ munitione per Gualterum Hegemannum, haud procul ingreſſu Velaviæ extructâ, auxiliares Hollandorum copias ad urbem præmiſerat reliquoſque pedeſtrium copiarum ductores Vlietium, Vedam, Oenonem Grovenſteinium, Hermannum Olthovium & Cornelium Gallum propero itinere ſubſequi juſſerat. Unde præſidiarij necdum firmatis caſtris impreſſionem in obſidentes fecere, quos patentibus adhuc campis expoſitos, non lorica caſtrorum ſed arma & virtus tutabantur.

Lalainius caſtra Daventriam movet.

Eamque obſidet.

Igitur præſidiarij in urbem retroacti, auxilia mox petiere, miſſo ad Auſtriacum Joanne Frederico Schonavio viro nobili & cohortis Tribuno, qui de ſtatu urbis referret. Sonnoius vero, qui pro Lalainio rem gerebat, munitis juſto opere caſtris, Noricam verſus turrim, quæ urbi propugnaculum erat, ſuffodi cuniculos juſſit Geldricaque ac Tranſiſulaniæ auxilia conduci in caſtra præcepit. Quare & obſeſſi civium ope ac imbellis turbæ, intuta mœnium objecto vallo & adverſis cuniculis firmavere. Sonnoius econtra, muri parte quæ Noricæ turri proxuma erat, machinis disjectâ, ope foſſorum terream molem caſtris præduxit propiuſque ad urbem ſuggreſſus ſibi periculum creavit. Quippe eruptione per præſidiarios factâ, ut foſſorum plurimi trucidati ita impedimentum ducendo operi injectum, inſimulato ab invidis Sonnoio quod officio providi ducis defuiſſet. Sed evictâ invidie vir egregius

Obſeſſi auxilia Auſtriacum rogant.

cIↃ. IↃ. LXXVIII & sui conscius cœptis institit, Noricæque turris summitatem tormentorum ictibus disjecit.

Obsessorum in obsidentes eruptio. Quamobrem obsessi ex periculo animos capessentes, alto silentio vix orto die prima in castra perrexere trucidatisque vigilibus, & plurium cæde editâ pugnantes fortiter & post multitudine succrescentium copiarum obruti intra urbem regressi. Meilander vir fortis & egregiè dimicans isto conflictu ex obsessis confossus est. Tradunt autores tantam famuli erga Meilandrum fidem fuisse, ut conspecto cadaveri eximiâ in dominum pietate se superinjecerit percussoremque admiserit. Mox novis fœderatorum auxilijs, quæ Joannes Corputtius, Joannes Bonga è Frisijs cæterique auxiliarium cohortium Tribuni ducebant, obsessæ civitatis res arctatæ, angusto sensim commeatu & quod inani auxiliorum & solvendæ obsidionis spe discors civitas traheretur. Quippe miles sacri nec profani abstinens sua in commoda ac luxum privatas res vertebat intestinâque dissensione & simul externa vi attritæ vires lacerabantur.

Obsessi denuò auxilia petunt. Quare Julius Dekama nuper Frisiæ Senator, Daventriæ tum agens ad Hectorem Dekama & Petrum Boymerum Colloniam Agrippinam litteras dedit, quibus de auxilijs ocyus mittendis moneri Austriacum petebat. Adhæc robusto præsidio sterilem annonam causabatur, urbemq; arcto castrorum ambitu obseptam civium ac militaris præsidij discordiâ debilitari.

Obsessi, audito de Austriaci morte rumore, languent. Cæterum Austriaci morte, etsi incertis adhuc rumoribus vulgaretur, præconcepta auxiliorum spes elanguit, firmatâ veri fide quod per castra & fœderatum exercitum ovationum militarium solennia ac velut funebres ludi illius è terris excessui decernerentur. Quippe colluцentes passim castrorum ignes visebantur horrendisque machinarum fragoribus motus aër repercusso intra urbem murmure audiebatur. His accedebat, quod proserpens lues cælo missa grassari per ejus exercitum ferocius diceretur, credentibus obsessis iras syderum & contagem supernis influentijs motam promiscuâ importunitate desævire. Itaque Lalainius rudi tyronum manu, quam Schonavius jam antè ad Austriacum missus collegerat, dissipatâ confluentibusque in castra novis auxilijs oppugnare urbem constituit machinisque muralibus opportuno loco dispositis laxatisque vallum urbis & simul edita concussit.

Obsessi deditionem faciunt æquis legibus. Unde obsessi deficiente adhoc alimoniâ & difficili commeatu deditionem fecere, delectis è Magistratu qui ab æquo victore leges acciperent. Iis conventum fuit, Vt supinis signis, nullo damno urbi aut agris dato, præsidiarij oppido ac finitimis excederent deductiq; Boeckholtum in fines Imperij, adversum Ordines intra trimestre stipendia non facerent. Obsides quoque servandis pactis utrinque dati Lalainiusq; amoto præsidio urbem victor ingressus perdomatæ Trans-Isulanorum provinciæ insignem gloriam tulit.

Austriacus peste correptus, moritur. Igitur Austriacum cum adversis fortunæ luctantem & velut vitæ pertæsum pestilentia invasit. Cujus mali cum brevissimos circuitus medici monerent, de extremis suis cogitare occœpit omnique sacrorum ritu qui moribundis ex præscripto Romanæ Sedis decernitur, celebrato, Kalend. Octob. decessit, surrogato ei à prætorianis

&

& mox universo exercitu Alexandro Farnesio. Scribunt Albanum, cujus militarem gloriam suo ingenio ac peritiâ armorum obscurare annitebatur, magnæ in aulâ regiâ gratiæ, æmulatorem ei fuisse, quo retardatis belli subsidijs & simul Philippi mandatis, cum ipsâ mole rerum juvenile & procax ingenium tabesceret. cIↃ. IↃ. LXXVIII

Notat Cambdenus Ratcliffum & Greium Anglos stipendio Austriaci militantes à profugis Anglis decretæ in Austriacum cædis insimulatos fuisse inditosque vinculis odio Anglici sanguinis & ut arguebat Austriacus, gravitate sceleris, quod Valsingamus reginæ actuarius suasisse dicebatur, ultimo supplicio affectos. Etsi traditum memoriæ sit proscriptos Anglos & regno extorres crimen aliquod Elisabethæ aut illius aulicis affinxisse, quo meritæ proscriptionis probrum & exilij tædium innocentium & gentili sanguine placarent.

Austriaci cadaver in Hispaniam deportatum

Mox Austriaci cadaver differtum odoribus regiâ funeris impensâ, Namurcum & post in Hispaniam deportatum, juxta Caroli Imperatoris Mausolæum terræ inlatum est. Itaque pro affectu animorum mœror, luctus per castra & exercitum visebantur, indignantibus Legionibus eundem Austriacum Cæsaris filium, fratrem regium, magnarum rerum spes & exordia versantem, ipso ævi flore immaturo funere occidisse. Ita scilicet illustrium votorum conatus interversos velut invidente fato, ut regium decus assequeretur formatumque primis juventæ annis animum & simul desiderium regij fastigij expleret. Creditum fuit eum Tunetani regni non obscuras spes jam antè agitasse illustrique ad Echinadas victoriâ elatum paria fraternæ fortunæ aut certè majora concupivisse. Quare de antiquæ Carthaginis celebritate regioque per Africam dominatu multa effatum, haud dissimulante Philippo socium & consortem se potentiæ non ferre. Igitur in Belgicam regundis pro Philippo provincijs missum, Guisiorum per Galliam auxilijs sollicitatisque Mariæ Scoticæ nuptijs, Angliæ regnum affectasse, non antè repressâ juvenilis animi inexplebili cupiditate, quam inclementiam fati præsentiens repentinâ morte raperetur. Notat Nobilissimus scriptor Sixtus Hemmingha, positiones cœli illius fortunæ convenisse, certoque artis præsagio, ut vitæ ei cursum, ita simul terminum fatali horâ indicasse.

Finis Libri Quarti.

P. WINSEMI
Historiarum
LIBER QUINTUS.

LEXANDER FARNESIUS ab excessu IOANNIS AUSTRIACI belli imperator obviâ legionum fide salutatus, meliorem sui spem per provincias vulgabat, credulis pleriq; eundem Farnesium primis vitæ annis, gubernante Margaretâ matre, familiaritate virorum Principum Belgicæque nobilitatis usum sui imperij rationem populi moribus afformaturum. Quippe antecessores per Italiam aut Hispaniam alio sub cœlo aut sydere educatos, magis suarum gentium ingenijs quam Belgicæ innutritos, domesticam indolem externâ consuetudine non emollijsse, quam Farnesius facili ætate, tanquam naturæ bona, longâ ex conversatione induisset. CIↃ. IↃ. LXXVIII. *Austriaci ad Præfecturam totius Belgicæ provectio.*

Cæterum de Austriaci morte, etsi divinum quiddam subesset, quod in pestilentiâ à maligno stellarum influxu ortâ deprehendi clarissimis medicorum proditum est, diversum disserebatur, cum essent, qui ægritudine animi extinctum opinarentur, eumque spiritu vitali indignatione adversæ fortunæ exhausto, cum excelsâ & regiâ indole gerendarum rerum & spem vitæ posuisse. Præterquam enim quod rupti fœderis imaginem conscientia repræsentaret, ultro inquies & fœditate fusi sanguinis se exercens, ita & hoc accedebat, quod generosæ menti præconcepta secius procederent, ipsaq; in Philippi fratris aulâ gloriæ & simul magnitudini suæ servitura, virorum principum & fraternâ æmulatione evanescerent. Sunt qui tradant eum occupandæ Belgicæ spe quoq; animum clam pavisse, feruntq; ab Aurantio interventu legati persuasum in momenta temporum & majora virium rejecisse. Quæ Philippo fratri non ignorata, frænandæ immodestæ cupidini longiore morâ vilescebant. *Diversa conjectura de causâ mortis Austriaci.*

Igitur Austriaco, datis ad Principes viros litteris, ne ista quidem dissimulabantur, expostulanti acrius se inter patientiam & ludibria jactatum tam odio & ignavia suorum quam vi hostium perire. Neque aliud restare, quam ut horum armis obsessus ferro viam & ad extrema aperiat, omniaque regis & sua fortunæ committendo amputatâ manu, aut jugulum præbeat aut beneficio fugæ servetur. Quæ præter alia, cum indignatione effusa oppressum angoribus & desperatione rerum principem animum indicavere. Adhæc repetita inter pro- *Indignatio Austriaci.*

 vin-

cIↄ. Iↄ. LXXVIII. vincias fœdera, quæ simulando ne quidem profecisset, hostem ex socio per omne tribunal etiam titulo regis proclamatum, neq; rediturum in gratiam ijs artibus quibus occupari aut stare imperium posse cæcâ cogitatione & juventæ lubrico præconceperat.

Denique provinciarum opes magis invalescere, ærarium vectigalibus & collato ære sublevatum, arma & consilia hostium externis societatibus atq; auxilijs firma, & quidem eorum, qui suis regnis solam pacem ex Philippi bello sperent, & qui everso regis imperio accidi quoq; potentiam velint, incrementa non nisi cum pernicie sui habituram. Postremo arcium & castellorum dubia præsidia, infida munimenta esse, quæ si existant, vel tunc maxumè defutura, nisi obsequio firmentur, quod principatui alienum arma & ferociam pro virtute induisset. Quæ ægritudini conciliandæ ex adversis apud Austriacum suborta, Alexandri Farnesij successoris gloriæ atq; fœlicitati cessere.

Abbatis D. Gertrudis gloriatio de ejus morte. Reidanus tradit D. Gertrudis Abbatem causariâ Austriaci morte gloriatum non dubiam propinati veneni suspicionem suis familiaribus injecisse, quasi patriæ & Philippi interfuisset percussore aut pharmaco tolli, qui libertatem impugnando jus insuper ac mandatum sui regis privatæ ambitioni post habuisset. Itaq; Austriaci funus nec regi luctuosum nec libertati habitum, innuentibus prudentioribus, eum vitæ servatum subsecutis provinciarum secessionibus peritè usurum fuisse, suæq; potentiæ fundamenta ex discordiâ populi structurum. Mihi animus res pro libertate aut dominatione gestas justo opere enarrare procul gratiâ & odio, quæ in partem admissa clarissimorum sæpe Scriptorum judicia & simul gloriam fœdavere. Externas cum provincijs societates infirmatâ fide ruptas, & auxilia libertati scripta venalibus sacramentis corrupta. Secessione partium bello provisum & post fœderum societatem infidâ pace aut eius simulatione tardatam. Domi populum civili concordia ex novo fœdere colligatum, & rationes gerendo bello socijs scriptas. Inde tributa nec sine disceptationibus reperta & salubre ferè consilium, etiam sub primâ libertate, solâ æmulatione turbatum. Mox provincialium dissensiones ex periculis & metu sanatas, dirutisq; per provincias castellis stabilitam remp. defectione rectoris concussam. Diversos præliorum rerumq; exitus, & partium fortunam trahendis rebus variantem. Post Philippo imperium mutatis sacramentis abrogatum, libertatemq; fœderatis provincijs validissimâ armorum tempestate assertam.

Dissidia religionis ergo. Igitur ab excessu Austriaci superiorum provinciarum pace discordijs virorum principum affectâ dissidia quoq; religionibus quæsita quarum libertati illi maxume adversabantur, qui suâ nec sine superstitionibus imbuti unam retineri, & quidem à majoribus receptam è re Principis arbitrabantur. Alijs placebat priorum temporum caliginem fato detectam hominum oculis submovendam cultusque divinos manifestis erroribus depravatos, cum ipsâ indecentis regni immodestiâ tollendos. Reliquis quibus moderatius & pronum paci ingenium erat, mitiora suadebantur, haud malè indicantibus civili lege stare populi etiam diversa sentientis concordiam posse & communi libertatis cupidine ferendas religiones, legum auxilio coïturas. Cæterum turbulentis concionibus impulsa plebes, ultro partium fæcunda, dissidijs rectorum trahebatur, armisque

que & seditionibus infesta; reverentiam foederum, cum regiæ domi- CIↃ. IↃ.
nationis superbia exuerat. Quæ omnia Alexandro Farnesio regium per LXXVIII
provincias imperium capessenti commodo & usui evenere, & quod externorum Ducum æmulatione exercituum quoque stipendia morâ & per ignaviam consumerentur. Unde Casimiri, etsi Elisabethæ sacramento ac stipendijs evocaretur, gloria atque autoritas imminutæ etsi palam conquerentis Maximilianum Heninium cum imperio gerendis Ordinum rebus præfectum suæ aut Reginæ dignitati non cessisse.

Casimirii indignatio & stomachus.

Itaq; Aurantij & Ordinum quoque ipsorum odio ardens reputansq; Alençonium Gallicis auxilijs subjutum suæ famæ obfuturum, inertiâ se & militem tabescere passus est.

Econtra Alençonium infirmata conventio & prærepta gloriæ spes urebat, indignantem ex pacto pignori data Ordinum, non suis præsidijs attineri, seque regij sanguinis ac potentiæ Principem, subjuvandæ Belgicæ validum aliorum Ducum nominibus inseri. Neque Elisabethæ Anglicæ animus idem censebatur offenso Casimiro & quod Alençonij à cujus societate jam antè provincias averterat, jus ac dignationem muliebri vehementia ac simul fragilitate tueretur. Quamvis essent qui scirent aliquid amori in foemina dandum esse, qui reginæ animum ultro ex sexû imbecillum, occultis illecebris exercerent.

Cambdenus scribit Elisabetham hoc tempore commendato ab Astleia, quæ reginæ à cubiculis, Roberto Lycestrio graviter commotam fuisse, quasi infra dignitatem regiæ majestatis esset, hominem suis honoribus auctum socium tori atque regni asciscere regiumq; sanguinem, & ex potentissimis Principem, quo Andinum designabat, novæ & suâ ex aulâ nobilitati postponere. Ita provincias dubia principum foedera ac auxilia, civiles & procerum discordiæ extenuabant, quæ nullâ ratione aut lege coërcitæ sua vi effrænes publicas in secessiones ex privatis dissidijs eruperant: Unde omnia in consessu Ordinum turbida atque angusta spectabantur, non dissimulantium quantæ molis esset externis potentum societatibus satisfacere, & spectare socios mutuas vires & sacramenta foederum lacerantes. Adhæc validissimum exercitum & fraudatis stipendijs & Ducum per discordias tabidum, civitates atque oppida contrarijs præsidijs obnoxia, socios reges atque Principes ex jure societatum læsos, denique regias vires nullâ disciplinæ remissione solutas spirante adhuc & halante animam Austriaco sub militare Farnesij imperium & fidem regis concessisse.

Provinciarum periculum ex dissensione foederatorum.

Itaque premente Ordines suprema æris inopia, quo solo civitatum præsidia, commeatus ac stipendia parari oportebat, Matthias Austrius postrid. Kal. Octob. Antverpiâ ad Sixtum Hellemum, Julium Botnia, Gosslicum Hiddama & Henricum Jarichium litteras in Frisiam dedit, conquirendis per provinciam transmittendisque Antverpiam pecunijs, quarum summam suppleri præturarum ac urbium syngraphis in VII. Oct. mensis diem postulabat. Alias scilicet metui posse ut formidabilis hostium exercitus qui in ipsis provinciarum visceribus hæreret, progressum facturus sit, foederato exsangui & in defectiones ac turbas ituro, nisi nutantis disciplinæ robur commeatu & stipendijs firmetur. Mirari se tam supina procerum ingenia tam obtusa, ut præsens discrimen

Math. Austrius stipendia militibus Frisios petit.

cIↃ.IↃ. LXXVIII men non spectent, aut spectando dissimulent culpabili socordiæ aut securitatis vitio, quæ omnem metum imminentis ruinæ sustulisset. Miserari certè se humanæ caliginis quam non patriæ morientis cura non hostilium furorum exempla detergerent, convulsura haud dubiè clarissimi fœderis societatem cum isto collato ære tot gentium armis stipendia parentur. Itaq; timendum post ut provinciæ, quos stipendiarios putent, hostes habeant, obviam egestatem & insolentiam militaribus omnibus aucturos.

Dissensio in Frisiâ super restituendo veteri dominatu. Quare per Frisiam, etiam regio Senatu amoto & Transisulaniâ Lalainij armis in fidem receptâ, ne partium quidem odia & reliquiæ cessabant, urgentibus nonnullis restituendum Philippi Senatum, aut retinendum laudatissimum Burgundiæ Principum morem esse qui senatorium ordinem stabiliendæ integritati peregrinis judicibus & rectoribus provinciæ miscuisset: Quorum dominationem econtra illi respuebant, qui externæ opis aut consilij egere provinciam non arbitrabantur, repressaque peregrini Senatus autoritate, quod benignitas temporum indulsisset, reip. & judiciorum regimen suorum ingenijs committendum. Neque enim bonæ mentis aut prudentiæ vacuos provinciales esse quos non pro socijs, sed veluti servis herili imperio externæ potestatis superbia habuisset. Itaque & æs alienum superiores per provincias conflatum exsoluendium Frisijs decrevisse, ac si patrimonium istius populi externis creditoribus diripiendum exponeretur, ipsaque provincia Valonum & Germanicis stipendijs obstricta liberandis suis & simul externis nominibus sufficeret. Ita Bossuvianæ legioni censum vectigalem pignori assignatum, quod ne ijs quidem ultima rerum necessitas permisisset, qui jure dominij possidebant. Neque enim Ultrajectinos quorum stipendijs Bossuvius militasset, laturos fuisse, ut Philippi creditoribus suo ex censu intacto regio satisfieret, quem olim per Frisiam suo Gubernatori tutandis provincialibus majorum liberalitas concessisset. Tantum abesse ut Bossuvius Ultrajectinorum in finibus res gerens obligare Frisios potuerit, aut aliquo jure Drentinos per agros in aliena & Lalainij præfectura legionem exigendis stipendijs spargere, quæ Lalainius exsolvendis cohortibus ex ærario provincialium obtinuisset.

Cæterum istos fructus peregrinæ dominationis atq; autoritatis fuisse, sed quæ non aliunde quam vitio Frisicæ gentis increvisset, cum exterorum vilissimi quoque Senatoriam ad dignitatem protrusi magno cultu & assentationibus habiti animos atq; spiritus ex servitijs populi sustulere. Quod etsi Saxonica conventione majores prohibuissent, ita cum imperio Principis introductum esse, qui judiciorum vim cum ipsa libertate occupasset. Nunc vero Gandavensi Fœdere in integrum restitutos eniti debere, ne qui peregrini in remp. ac tribunalia adsciscantur, quos Groningensium, Trans-Isulanorum, atque Drentinorum cura atque consuetudo ab omnibus honoribus excluderet. Itaque factum esse, ut Drentini coram Lalainio in castris ad Daventriam & provinciæ legato Carolo Roorda effati sint, se cum Groningensibus ac Trans-Isulanis in ferendis tributis ac indictionibus paria facturos, alienos à Frisiorum societate, quod peregrinis dominationibus regerentur. Quæ,

quam-

quamquam ex vero dicta, pudore legatum ſuffudiſſent, ita emendanda temporum & ſimul vitia gentis eſſe, ne peregrinos revocando in ignorata vicinis nationibus mala, ſupplicia ac ſervitutes recidat. Neq; enim gentium trans-Lavicam atque Iſalam flumina ſanguini neque per Drentiam, quicquam, præterquam in Friſijs detractum eſſe, quaſi ita decretum eſſet, ut Principis & exterorum ſævities ex libertate populi ſe efferaſſet graviuſq; ſervirent, quos omnium gentium, præterquam proprijs imperijs, clariſſimi majores exemiſſent. Tantâ cum acerbitate peregrinæ dominationis reducendæ conſilia ſubvertebantur. cIↄ. Iↄ. LXXVIII

Itaq; dicundi juris poteſtas indigenis facta, prioribusq; Heſſelus Ayſma Præſes, Barthius Idzaerda, Douwo Burmania Icti omnes, ſuperadditi qui ſupremo per Friſiam judicio atq; tribunali præeſſent. Mox conſtitutis judicijs ad Ordines generales è primariâ nobilitate Doco Martana & Renicus Camingha Antverpiam miſsi. Eorum mandata erant: *Remotis exteris Senatores indigenæ creati.*

Ut de caſtellis regijs provincialium fideï committendis de reſtituenda libertate, de confirmando judiciali Senatu agerent eoque beneficio impetrato octodecim aureorum milliâ & quingentorum ſubſidia bello & ſocijs provincijs offerrent. Hoc quoq; eorum mandatis additum erat, ut promovendæ actioni è conſeſſu Ordinum delegatum poſcerent, qui de ſingulis referret & ut apocham numerato æri acciperent. Friſijs quoq; ſicut ſocijs provincijs jus eſſet in Concilio Status & collegio rationum aliquem ex ſuis delegare, quo æqualitate juris gauderent, qui ſocietate fœderis colligabantur. *Legati è Friſiâ ad Ordines Generales.*

Denique poſtularent legati, ut quicquid æris Lalainius tam tuendis provinciæ finibus, quam promovendis Camporum & Daventriæ obſidionibus ex ærario ſumpſiſſet, id apud Ordines generales Friſijs in ſolutum cederet, idemque Lalainius nullo Ordinum generalium aut ſtatuum Friſiæ decreto munitus adminiſtratione & uſu publicarum pecuniarum prohiberetur. Quibus mandatis litteræ quoque ad Ordines generales & Matthiam additæ, per quas de ſuâ in ſocios fide atque liberalitate teſtabantur. Ita ſcilicet omnem pecuniam, quæ conquiri potuerit, delegatis ſuis perferendam crediſiſſe, quo proſperitas fœderis, ex quo reſtitui in integrum populus Friſicus deberet, ſubſidiario ære etiam in tantâ rerum omnium anguſtiâ præjuvaretur.

Quæ vitio injuriæ liberalitatis & ex ſtudio recuperandæ libertatis nata, hoc impetrare jure ſocietatis debuiſſet, ut ſuum reciperet. Quippe trecenta millia Valonum legioni, cui Robleſius præfuiſſet, proximis penſionibus decreta & nonaginta millia Germanicis cohortibus aſſignata publicæ egeſtatis cauſas, quam ipſum mare terrarum inundationibus auxiſſet. Ad hæc tribuno legionis Chriſtophoro Schenckio quinque millibus ſubventum, multa occupandis Camporum & Daventriæ civitatibus collata, ſacrum æs & ex patrimonio Cuneri Epiſcopi ac cœnobiorum corraſum à Lalainio qui cum Hauræo ærario regis propoſitus eſt. Thuanus interceptam annonam & commeatum Caſimiro à civitatibus Friſiæ ſubminiſtratum, intacto regis ærario, quod in provinciæ uſus ex carolinâ conventione converti deberet. Igitur metui poſſe, ne ex ſuâ in ſocios propenſione damnum ſentiat, publicuſque creditor conceſſa actione provincialium res impigneret.

CIↃ. IↃ. LXXVIII

Dissensio in Frisiâ,

Quibus malis & hoc accedebat, quod agrarij oppidaniq; vetere tum discordia exercerentur, publicisque provinciarum sociarum indictionibus Frisia gravaretur. Quæ quanquam in speciem receptæ permulcendis illorum ingenijs qui acrius servitium nostrâ ex libertate aucupabantur, ita dissensionibus quoq; provincialium remedium adhibitum, quæ à Caroli Philippiq; ævo fotæ paucos antè annos vix cum ipsâ libertatis infantiâ eruperant.

Quia soli agrarij suffragia usurpabant indignantibus oppidanis.

Quippe soli adhuc agrarij consessus, & suffragia usurpabant, indignantibus è contra oppidanis, jus utrique populo commune ex cupidine dominationis subverti & separari ex privatâ æmulatione quos publica societas tot sæculorum ætatibus junxisset. Itaque conventum ut quartam reip. ac consessus partem oppidani in proxumum comitium constituerent deque tributis & oneribus provinciam spectantibus pari suffragiorum jure cum agrarijs deliberarent. Hoc etiam additum ut quicquid ex commeatu Casimiri copijs concesso oppidanis competeret, id ex collationum publicarum ære præstaretur, deductis octo aureorum millibus quæ thesaurarius regius necessitati publicæ elocasset. Hæc à Gerardo Iacobi, S. Galama, Goslico Hiddama, Barthio Idzaerda pro agrarijs, ab Adio Lamberti, Douwone Sixma, Gellio Sibæo, Abbæo Douwonio, Simone Pottero & Cornelio Jacobæo pro oppidanis signata. Reperio in litteris Barthij Idzaerdæ ad Carolum Roordam qui in comitatu Lalainij tum erat, datis, corrogandi subsidiarij, de quo dixi, æris necessitatem isti bono occasionem tum dedisse agrariosq; à Balduino Loæo thesaurario regio super præstandâ cautione compellatos, non nisi admissis in remp. oppidanis, beneficium ærarij & crediti æris obtinuisse. Adeo quæ ex collatione tributi discordiam auctura videbantur, propter spem diffidentium concordiæ cessere.

Causa sopitæ dissensionis inter agrarios & oppidanos.

Cæterum mihi actorum fidem introspicienti, dubium non est isti actioni Mandatum Matthiæ Gubernatoris intervenisse, Ordinesq; tam agrarios quam oppidanos ex conventione anni 1524 pro recuperandis dominijs ut vocabant regij, Matthiam Gubernatorem ultimâ rerum necessitate sollicitasse. Hoc etiam postulatum invenio ut creditoribus regijs usuræ in annum cessarent, Ordinibusque ex violatæ conventionis actione in dominium censumq; Principis & simul Ecclesiasticorum prædiorum jus assignaretur. Deïn ut Germanorum cohortes turbidæ & per munitiones dispositæ à Senatu regio olim conscriptæ & publicis provinciarum sacramentis auctoratæ ab Ordinibus provinciarum Belgicæ exsolverentur Gerardoque Gramaio exautorandi potestas sicut in missione cæterarum esset conveniendiq; de stipendijs, quæ ex ærario provinciarum Belgicæ non suo peti æquissimum esset. Postremum erat, ut Matthias Gubernator tam ad Ordines Frisiæ, quam magistratus oppidorum de possidendis castellis scriberet, volentibus Ordinibus castella stabiliendo Principis dominatui erecta, Ordinum majestati repressâ principatus insolentiâ cederent.

Ordines jubent novas copias conscribi.

Tum lubricis superiorum provinciarum rebus, & haud procul Rheno ac Agrippinensium finibus regio milite conducto de novis quoque copijs conscribendis Ordines & Matthias Archidux cogitavere, potestate Gunthero Suartzenburgio factâ, qua tria equitum Germanorum millia

suo

mutui ære, provinciarum sacramento autoraret. Cæterum apud legiones vagas ac oberrantes, tribunos equitum insolentes & exemplis offensos, multa difficilia proponebantur, cum & essent, qui cautionem stipendijs postularent & ut Matthiæ, Ordinum ac provinciarum fides solemnibus tabulis, etiam sub jure pignorum, interponeretur. cIɔ. Iɔ. LXXVIII.

Quod quanquam Ordines & Matthiam ureret, qui suspiciosis legionibus implicari provincias indignabantur, ita tamen omne publicum privatumque pignori datum cautumque ut sacramentis stipendia quovis tempore, etiam sub repressaliorum, ut loquuntur, pactione, provincijs præstarentur.

Quarum nomine, ut clarorum virorum memoriæ hoc detur, in consessu Ordinum generalium I. Baro Merodius, Ph. Hornius, Richardus Merodius, Rolandus Rickius, Ioannes Ægydius, W. Hagius, H. Blomaius, Fredericus Boimerus, Iacobus Imannus, Carolus Rhinius, Provinius, I. Goulartius, L. Sommanius, T. Offegnius, A. Mussartius, I. Vlietius Biessartius, I. Warckius, Carolus Bom-kerckius, Dionysius de Capella, B. Liebartius, Florentius Hermelius, Hesselus Aysma, Hajo Manningha, & Joannes Rengerius tum fuere.

Qui ut affectis provinciarum ærarijs mederentur promovendas ad indictiones Magistratuum primos hortabantur, quo tributa imperij & rerum firmamenta in usum ac consuetudinem perducta tractu temporum invalescerent. Sed nutriendis simultatibus acris multitudo & licentiâ solutior omne molestum atque difficile aspernabatur, interque dubia actorum interpretamenta libertati indulgens, fraudum ingenio imperia Ordinum & vim indictionum eludebat. Quare colligendis pecunijs destinati metu popularium turbarum, ne rigorem quidam scriptarum legum retinebant, quæ per oppida & præturas ex indiscretâ jurisdictione & verborum ambiguitate litibus ac disceptationibus involvebantur. Itaque factum est, ut alibi usæ receptæ, alibi exolescerent, paucorumque ex contumaciâ aut socordiâ vis edictorum dedignatione parendi subverteretur. *Indictiones ac tributa urgentur.*

Reperio in actis istorum temporum, Bolsuardios etsi introducendis in civitatem indictionum legibus industrios, de suorum criminationibus & immodestia onerum apud præsides rationum provinciæ questos, præter civium damna terra ac mari inlata, immunitatem, aut contumaciam vicinorum municipiorum suæ impotentiæ obtendisse. Adeò difficile est legem ex necessitate latam conditioni temporum aptare paucisque in exemplum immunitatis opiniore aut ingenij vitio peccantibus, omnium modestiam imperare. Hoc vero maxumè eosdem Bolsuerdios premebat, quod præter res quas usus consumeret, corpora quoque & personas civium publico censui egestas aut avaritiâ Ordinum subjecisset, quas in libertate natas servilibus oneribus conditio nascendi eximeret. Quibus criminationibus per eos fomenta subministrabantur, qui ex discordijs civium, ex Ordinum secessionibus nova commoda, antiquas dignitates sperabant, populumque in ipso libertatis ortu servitij pertæsum regias ad partes exuto fœderis obsequio rediturum. *Inde Bolsuerdiorum querela.*

Quamobrem Lalainius non ignarus quantis artibus partium odia per provinciam tegerentur, datis VI. Non. Oct. ad præsidem Senatumq; litteris, *Lalainius comitia Frisiæ indicit ob indictiones.*

 teris,

cIↄ. Iↄ. LXXVIII teris, convocari ad VIII. Eid. Octobr. Ordines, præscriptumque ad diem regio adhuc Philippi nomine usurpato, adesse frequentes jussit quo de postulatis Ordinum generalium suis ex Legatis cognoscerent. Itaque dicto die præter Frisiæ Ordines Cortenillius & Gruterus cum mandatis adfuere. Ista habebant; Ut communibus Belgicæ indictionibus locum in provincia facerent, singulasq; in cerevisiæ, que 12. stuferos excederet tonnas binos penderent. Ut mille & quingenti carolæi signati æris, commeatus & pulveris tormentarij sex lastæ præstarentur.

Heymannus addit de fœdere quoq; cum Geldris, Hollandis & eorum Socijs ineundo propositum in eodem comitio fuisse, innuente Grutero (nam is verba faciebat) sociali fide per Flandriam & Artesiam lubricâ inferiores provincias propriore concordiâ connectendas. Quæ quamvis in incertum adhuc dicerentur, spe conciliandarum provinciarum necdum excussa, ita tamdiu protracta, donec anno sequenti, ut memorabo, fœdus apud Ultrajectinos ictum, non sine animorum motu invalesceret.

Decreto Ordinum Generalium permittuntur Frisijs suâ castella.

Igitur legatorum studijs, qui Antverpiam advenerant, effectum est, ut Senatus ordinum Belgicæ cogeretur, Matthiasq; Gubernator augusti consessus princeps & Aurantij Consilio subjutus, perrogatis sententijs permittenda civibus castella decerneret. Quare litteræ ad Leovardiæ, Harlingæ & Stauriæ oppidorum Magistratus hunc in modum datæ.

PETIERE Ordinum Frisiæ Legati, ut castella potestatis vestræ faceremus. Quod cum vestro bono & amovendis sinistris suspicionibus spectet, ita de Consilio AURANTIJ *Principis & suffragationibus* ORDINUM *generalium constituimus atque sanximus, ut in manus vestras castella tradérentur. Vos quoque arcium custodiæ vestro ex corpore deligeret is dum de diruendis abolendisque decretum perscribatur. Itaque rogamus & pro autoritate nostrâ decernimus, ut castellis regundis asservandisque viros fidos & patriæ amantes præficiatis & qui parati erunt nobiscum & cum Ordinibus generalibus pro majorum libertate & causâ publicâ fortunas, corpora atque animas impendere. Quod si feceritis & certi esse ac securi amoto suspicionum metu poteritis, dum admunitis vestris oppidis destrui castelli & solo æquari publica autoritas & occasio præceperint. Atque id vestro bono sancitum credite.*

Litteræ 8. Eid. Oct. signatæ à MATTHIA Gubernatore & in Frisiam ocyus missæ. Similes quoque ad Præfectos arcium datæ, quibus easdem tradere civibus eodem decreto jubebantur.

Igitur Renico Cammingha legato Antverpiam progresso, qui ex fiduciarijs suis subsidia & affectum gentis angustis provinciarum rebus offerebat, omniâ in lenius mutata decretumque imprimis. Ut Castella Leovardiæ, Harlingæ atque Stauriæ oppidorum peregrinis commissa provincialibus traderentur arciumque Satrapæ à Magistratibus è corpore civium creati illarum custodiæ vacarent, dum ipsa oppida munitionibus circumducta securitatem populo fecissent.

Litteræ vero Archiducis ad Magistratus oppidorum ejusmodi erant.

ORDI-

ORDINES Frisiæ petiere ut vestræ potestatis castella faceremus. Nos vero, quo illorum postulato & vestris commodis amovendam ad inofficiosi de nobis suspicionem satisfieret, de consilio AURANTIJ *Principis ac Ordinum Generalium id libentes indulsimus sanximusq́, ut vestri juris ac arbitrij essent. Quapropter rogamus & pariter mandamus gubernatorio nomine, ut istiusmodi Satrapas arcibus ac castellis præficiatis, quorum fides apud vos probata erit & qui nobiscum ac Ordinibus generalibus parati erunt bona, corpora atq; vitam libertati & saluti publicæ impendere. Atque hæc valebunt quo securi malorum esse possitis, dum permunitis oppidis vestris castella diruantur.* CIↃ. IↃ. LXXVIII.

Litteræ quoque seorsim ad Satrapas & præsidiarios Harlinganæ arcis datæ, quibus castello cedere de voluntate suâ & Ordinum jubebantur. Eæ Antverpiæ VIII. Eid. Octobr. signatæ.

F. Nicolaus scribit Matthiæ Gubernatoris litteris Stauriam perlatis Magistratum urbanum Gulielmum Petræum concivem suum Satrapam arci præfecisse, publicâ omnium lætitiâ custodiam castelli & simul urbis diu vim & insolentiam externi præsidij passæ rectori civico committi. Cætera quoque per oppida plebes gaudio immodesta ex novæ libertatis indulto licentiam acuebat. Itaq; Leovardiæ factum est, ut VII. Eid. Octob. Iulij Dekamæ Senatoris regij, qui à fugâ Senatus Daventriam concesserat, hortum suburbanum, amænitate & cultu celebrem, cæderet locumque tanquam in speciem insidijs peropportunum, odio magis domini quam ex metu periculi vastaret. Scriptores tradunt magnitudine suâ septem agri jugera complexum frugiferarumque arborum comptâ serie consitum antiqui decoris pulchritudinem repentinâ fœditate mutasse. Mox furore populi necdum sedato, per urbem ipsam partium fœcundam templa ruinis atq; spolijs fœdata, statuæq; & imagines sacrarum ædium ornamenta tanquam obnoxia superstitionibus visentium oculis submota. Heymannus addit, ex Hocano districtu, qui urbi in ortum solis æstivum est, tempestatem emanasse populumq; illius oræ præ cæteris aut turbidum aut zelo religionis correptum templorum cultum & quietem urbis conturbasse. Itaque Nyhovæ & Prædicatorum fana enormius direpta librique rituales per vicos sparsi ac discerpti pro animorum captu miserationi aut ludibrio fuere. Adeo verum est Religionis odium, cum desinere ex lege & mandato supremæ potestatis debuisset, à proclamatâ pace civilem magis immodestiam efferasse. Interim Lalainius, quo novi fœderis negotium promoveret, litteras ad Ordines dedit, quibus petebat; Ut ad Eid. Octobr. legatos Ultrajectum mittant, quo inter ambigua temporum illa in civitate habendo conventui destinatâ, de præconcepto ocyus fœdere consultarent. Sed angustia temporis & per omnia domi præsertim inter agrarios turbida salubre Lalainij consilium præpediebatur. Igitur Georgio Grutero Icto legato suo in Frisiam ocyus remisso, ut ad XIV. Kal. Nov. adessent, præcepit, excusantibus modestè agrarijs in tam arduo negotio cautius deliberandum esse, neque præcipitandas consultationes, quas sicut omnia rerum opportunum temporum sanaret. Unde protracti apud Ultrajectinos conventus fama mox in Frisiam perlata tanto gratius accepta, quanto magis publicæ utilitates privatis ex æmulatio-

Dekamæ hortus Leovardiæ suburbanus per insolentiam diruitur.

Etiam spoliantur inibi fana.

cIↃ. IↃ. LXXVIII lationibus tardabantur. Itaq; Oppidani, acribus in novum fœdus studijs, suo ex corpore legatos, creavere designatis Julio Bottniâ Oldermanno Franequerensium & Douwone Sixma Consule, qui legatione fungerentur.

Oppidani novi fœderis studio legatos destinant Ultrajectum.

Illis in mandatis datum erat. Ut Ultrajectum ituri Hollandis, Zelandis, Ultrajectinis, Geldris, Zutphaniensibus, Trans-Isulanis & provincijs Præfecturæ Lalainij subjectis sese jungerent fœdusque facerent, cæterum sub hac conditione, si superiorum provinciarum secessio propiorem concordiam & societatem harum gentium postularet. Hoc etiam additum, ut de formulâ fœderis ad Matthiam Belgicæ Gubernatorem, Principem Aurantium & Generales Ordines referretur firmatumque illorum assensu & ratihabitione vim atque efficaciam justi fœderis sortiretur. Hæc Leovardiæ IX. Kal. Non. sigillo Leovardiensium & manu Jarichi Wopconij pro ijsdem, pro Elostanis à Ieltzone Galama pro Doccomiensibus à Cornelio Jacobi, pro Snecanis & Slotensibus à Gysberto Oenæo, pro Worcumianis ac Hindelopijs à Douwone Petræo, pro Harlingensibus Nicolao Folkersio signata. Quæ cautè & prudenter reperta, ut sanandis provinciarum secessionibus erant, ita sanctionem Belgici fœderis non abolebant, modeste censentibus oppidanis vetera fœderum ex novis non tollenda & quæ non violari præterquam sociali defectione Frisiæ gentis interesset.

Invenio in actis istorum temporum, morte cujusdam Stintiemæ Prætoris & aggerum à Feenhusâ ad Clivum promontorium præfecti, quendam Sibrandum Benckenium pro successione obtinendâ apud Lalainium vehementer neq; damnatis artibus laborare, interventuque Caroli Roorda provinciæ ad Lalainium legati arcitum dedecus repulsæ & ex vitiatâ patriâ lege ignobilem contemptum reportare. Id namq; voluerat Benckenius, ut nullâ præviâ trium nominatione & jure populi faciendis nuncupationibus antiquato, Lalainius præfecti potestate de prætoriâ dignitate aut Saltem ejus provisione disponeret, solusque aulicorum gratiâ & fiduciâ sui imperij nixus, solenni ritu & autoritate Collegij spretâ, beneficia petenti assignaret. Regerente Roorda Legato retinendos curiosè provinciæ mores esse, neque clam & contra jus publicum elargiendas dignitates quas conferre Præfectus non jure, violatâ jurisjurandi religione, nec quisquam accipere nisi perduellis & exlex posset. Obtinuisse scilicet consuetudine ac statutis majorum ut vacantes Præturæ à loco proxumis administrarentur, dum defuncto successorem electio populi & collegij autoritas suffecisset. Itaque factum est, ut Lalainius se nihil contra datam fidem aut juris publici sanctionem acturum coram Legato testaretur seque provincialium legibus reverenter habitis privatæ potentiæ aut aucupandæ dominationis studia commodis populi postpositurum. Quæ à Legato ad VIII. Viros perscripta animum viri patriæ amantis nascenti reip. commendavere.

Tantum abest, inquiebat, *(nam id litteræ habent) ut pignerare officium homini improbo & legirupæ voluerim, qui mavelint reliquum vitæ in exilio agere, quam ferre privilegia populi neglecta aut imminuta trangressoribus legum cedere, quos patriâ suâ & honoribus indignos majestatis crimen & fædissimi ambitus fecisset. Cui rei Deum advoco, qui conscientiæ meæ & navatæ pro rep. operæ testimonium dabit. Itaque & vestrum erit, jus publicum*

&

& privilegia cum gloriâ majorum parta constanter tueri, ne hoc libertatis nostræ ortu antè eorum usu privemur, quam in possessione adempti juris benignitas temporum locaverit. Quod certè fiet P. C. si aditum ad remp. istiusmodi legum ruptoribus faciamus, quas connivendo ad turpia & per incuriam ante perdemus quam recuperatæ sint. Et cogitate quanta id cum infamiâ, si eveniat, vicini & posteri vestri agnituri aut dolituri sint, si videant vos providentiæ munere malè usos obviam libertatem fœdis moribus & servili indulgentiâ attaminasse. Quæ à me scripta scitote ab illo viro, ab illo animo profecta, qui post Dei cultum primis in bonis libertatem habeat, quam sanguine & vitâ sancire patriæ amantium est. CIↃ. IↃ. LXXVIII.

His de morte Austriaci ad VI. Nov. Oct. subjunctum, & illustrium virorum funera longâ serie connexa, Reuxium, Fonckenbergium, Mondragonium, Scharenbergium, Detrionem, Assonvilium & Bertium humanis exemisse. Roblesium quoque olim Frisiæ Gubernatorem ex litteris Baronis Hohensaxij Arnhemo datis mortalitatem implevisse Binsiumque Alençonio deditum Gallorum auxilia secundis initijs honestasse. Tum jura ac beneficia, quæ anno LXIII ex sanctionibus Pontificum rex Philippus indulserat, novis Episcopis & Archiepiscopis decreto Matthiæ Gubernatoris & de voluntate Ordinum abrogata, quo primæ civilium turbarum causæ & inter principem populumq; serendis discordijs & mox armis repertæ ex jure fœderum paci atq; concordiæ servirent.

Illustrium virorum funera.

Beneficia Episcopis & Archiepiscopis abrogata.

Formulâ Edicti MATTHIAE Gubernatoris hæc erat:

CUM Hispanorum consilijs atq; factionibus per has inferiores provincias novi Episcopatus atque Archiepiscopatus erecti, illisq; dignitates canonicatus, præbendæ, divinæ pensiones & alia beneficia, officia bonaq; tam secularia quam Ecclesiastica assignata sint, per vim magis quam consensum Ordinum & populi cujus interesset, contra privilegia provinciarum & jus scriptum nihil statui. Cumq; pacificatio Gandavensis ejus ratihabitio, jura, privilegia, consuetudines atq; statuta tam provinciarum quam civitatum restitui sanxerit, Ordinesq; generales illas bonorum & dignitatum acquisitiones & ordinationes infirmari jam ante diversis actorum indicijs fecerint, ita hoc ipso decernunt, ut omnes dignitates, beneficia, decimæ, pensiones, per Episcopos aut Archiepiscopos acquisita aut usurpatæ de facto cessent habeanturq; in posterum nulla & inefficaces, salvo tamen jure supplicandi, quod unicuiq; læso liberum erit. Hæc Antwerp. Prid. Kal. Nov. MATTHIAE manu signata.

Itaq; evenit ut quod ante annuum Frisiæ Ordines per Sceltonem Tiardam, Nitzenium & Tatmannum legatos postulaverant, provinciâ tum obtineret, patrimoniumq; sed contra jus ac fas quæsitum cœnobiorum rectoribus & ut post memorabo reip. gerendis rebus assignaretur. Mox Rennebergius XVI. Nov. die comitium Leovardiæ ordinavit, sub eâ cautione ut nulli ad consulendum admitterentur præterquam qui in patriæ & optumatum partibus erant & qui eas vivâ voce in comitio professi externæ dominationis odia amore libertatis induissent. Itaque in Austriacum & Hispanos detestationes innovatæ, quibus neque illi eximebantur, qui conditionibus temporum serviendo odia ac amicitias partium suspectis simulationibus velabant. Igitur de Ultrajectino foedere

Comitia Leovardiæ indicuntur quibus simulatores dissimulatores prohibentur.

cIɔ. Iɔ. LXXVIII dere, de recipiendis indictionibus ac agendo censu repetitum, urgentibus Rennebergij legatis ut postulatis decretum perscriberetur, temporumq; dilationibus prolata maturatæ consultationes desinerent. Cæterum omnia partium plena lentis deliberationibus trahebantur. Quippe Gandavensium motus jam antè ex dissidio religionis orti (post direptas ditium cœnobiorum opes & Pontificios ritus turbidæ civitati damnatos) plurimos sponte mobiles etiam per Frisiam ostendebant, Erantque qui ex ruptâ per Flandros & Hannonios religionis pace, occasionem impellebant defectionibus, bello materiam captarent.

Hostes Patriæ lætantur ob Gandavensium motus.

Quare legiones ex cessantibus stipendijs ultro ægras Ordinumq; generalium imperijs contumaces, Montinio Lalainioq; ducibus sollicitatas & involutas seditionibus lætabantur, ipsosq; Gandavenses Casimiri auxilijs subjutos Ordinum Exercitum distractis copijs extenuasse. Casimiro quoque æmulationem & mox invidiem conflatam, quod à Matthiâ Gubernatore ac Ordinibus Belgicæ è Germaniâ specie auxiliorum evocatus, suo magis ingenio quam ex mandatis Ordinum discordias & arma partium subministratis copijs fovisset. Deniq; Aurantium sopiendis dissensionibus & sistendæ vi Gandavum profectum ex immodestis civitatis moribus à turbido statu parum ad concordiam profecisse, omniaque in urbe sanciendo provinciarum fœderi jam ante destinata arma & bellum comminari. Infesta scilicet Gandavensium in Hannonios cæterosque vicinos ex religione odia esse, neque Ordinum imperijs aut partibus satis æqua, qui haud dubiè vastandis Flandriæ terris seditiosas Montinij legiones incitavissent. Neque displicebat quod Alençonius nulla Ordinum legatione, aut æquitate conditionum emolliretur, fideiq; per Ordines læsæ vulnus alius exercitus missione Montinianas partes præjuvisset.

Pontificij Leovardiæ redeunt ad publica suæ religionis exercitia.

Itaque Pontificij erectis animis Leovardiæ ad exercitia suorum rituum rediere, sacrisque ad Nyehovam pro more celebratis prædicatore quoque restaurandos ad cultus impulere. Quare vergente Novembri per illos campanum æs pulsatum, resq; divina pontificio ritu peracta ne triumphalibus quidem ob expugnatam Daventriam ovationibus interrupta est. Heymannus scribit Iulium Dekamam Senatorem cum Germanorum præsidio, quod captâ urbe excesserat, in Germaniam abijsse magnæq; rerum mutationis per Frisiam & vicina ægritudine tactum, externa locorum patriæ desiderio & suorum consuetudini prætulisse.

Numerosus Exercitus Ordinum

Tradunt Scriptores viginti equitum, peditum quadraginta milliâ in exercitu Ordinum tum numerata stipendiorum inopiâ & per discordias ducum attabuisse. Everardus Reidanus decem & quatuor millibus equitum, triginta quinque millibus peditum censum notat, eundemque reprimendis Turcarum armis validum solo procerum velut diversa pro concipientium dissensu & ex impulso Ordinum ærario spem virtutis & gloriæ fœdâ ignominiâ mutasse. Idem addit novies centena milliâ nummûm in menstruum æs assignata, provinciarum vastatione aut egestate semestri spatio mediam menstrui æris partem non æquasse. Itaq; factum est, ut florentissimus provinciarum Exercitus castra moveret, externisque legionibus ad continendam fidem discretis provincialium copiæ in hyberna ac præsidia conducerentur. Cæterum Exercitu per præ-

præsidia aut opportuna locorum distributo, alia malorum subnascebantur. CIↃ. IↃ? Quippe Casimiri suspectis actionibus, quas Angliæ legatus Davisonus tanquam Reginæ mandatis & datæ fidei adversas, Ordinum & provinciarum rebus damnosas exagitaverat, etiam hoc accedebat, quod Andinus de deserendis provincijs clam agitaret ipsâq; Gandavensium civitate adhuc impacatâ Montinij & hostium partes accessione virium regiæq; Philippi gratiæ invalescerent. LXXVIII.

Variæ difficultates in Belgicâ abortæ.

Igitur Casimiro in Angliam profecto pro retinendo in provinciis Andino laboratum, velut plurimum interesset, regij sanguinis principem à provinciarum societate non alienari, qui funestissimos Galliarum motus optumo remedio & laudabili exitu pacasset. Neq; enim nuda auxilia spectanda esse cæterum curandum ut tanto intercessore seditiosi & defectores in fidem Ordinum redeant, pacemq; provinciæ sicut fratris regnum, illius moderatione & interventu accipiant. Cæterum Andinus etsi conciliandis partibus omne studium polliceretur, præcipuam sui discessus causam per Legatum hoc modo exposuit.

De Andino in annum 1579. vergente Ian.

Pro retinendo Andino laboratur.

ABIRE à vobis ORDINES, *quorum socius atq; amicus veneram, animus non fuit. Cæterum quoniam à fratre Rege jam pridem revocor, exigentibus regni turbis, fratris Regis imperio & simul desiderio matris obsequi cogor. Quibus & hoc accedit, quod intelligam esse qui meæ præsentiæ non egere provincias censeant, tanquam paci obstem quæ cum* PHILIPPO *Hispano in gratiam redire vos faciat. Igitur actione pacis irritâ habebor & isti impedimentum & bello consilium attulisse. A quo quam alienus sim principem animum testem habeo, neque aliud voto cupio, quam ut in tali pace statu res vestræ collocentur & meis non egeant. Quas ipsas amore vestri ac miseratione vestris quoque posthabui paratus pignori à vobis data, aut armis meis parta ultro redhibere. Neque ijs tantum in summâ necessitate vos juvi, qui nullo dominationis aut potentiæ studio medium me insuper discordijs inter vos & defectores ingessi, præter morem ambitiosorum principum, quibus provinciarum res angustæ ac discordes commodo ac usui cessissent.*

Addebat Legatus ut interim principis sui beneficia serio expenderent & quò animo provincijs excederet, qui suâ autoritate eas maxumè præjuvisset. Id vel ipsis dissimulantibus cæteros Principes & vicinos agnituros Ordinumq; gratitudinem cum beneficijs Andini collaturos. Postremum petijt ut Ordines ratione suarum rerum habitâ illius amicitiam ac societatem religiose colerent, in cujus potestate esset damna pro beneficijs reponere.

Reidanus tradit, Elisabetham Angliæ Reginam datis litteris vehementi quoq; indignatione apud Ordines expostulasse, quod Andini beneficia non agnoscendo, nec respectum tanti principis, nec suorum pactorum habuissent. Itaq; avertendis à Belgicâ tam Andini quam aliorum principum animis & pro exemplo fore. De se testari illâ ex actione (etsi aliud finisteriore famâ ferret) voluptatem non hausisse neq; ejus animi & morum esse, ut ex injuriâ Regis Galliarum filio ac fratri inlatâ gaudium sensura sit.

Elisabetha indignatur ob injuriam Andinô illatum.

Quod velum etsi Elisabethâ suæ indignationi præferret, tamen erant qui crederent illam ab Andini connubio non alienam multum perso-

na

cIↄ. Iↄ. LXXVIII næ & regio sanguini ex affectu amoris dedisse. Isti fini Simierum hominem Gallum & Andini familiâ diu usum urgendo reginæ matrimonio in Angliâ reliquisse, quo scenicos & aulæ mores, supra quam multorum conditio ferret, edoctus facili ad omnia ingenio muliebre quoque pectus amatorijs artibus expugnaret. Igitur Ordines allevandis Reginæ & Andini offensionibus honestissimâ legatione institutâ Elostum Flandriæ oppidum cum præsidio obtulere, de cæteris facile conventuri ubi more recepto quisque ad provincias de arcanis rerum retulisset.

De Andino ponenda in annum 1579. Ista erant, ut si Andinus, sicuti ante conciliandis Gandavensibus & Valonibus operam navaret, si copias Gallicas ab ijsdem Valonibus revocaret, religionem utramq; ex pacis publicatæ formulâ, quantum occasio & quies publica permitteret, per provincias stabiliret aut stabilitam confirmaret, paxque cum rege Hispaniarum intra Kal. Mart. proxumas fieret, Andinus pro autore pacis, tranquillitatis & salutis publicæ haberetur. Ordines quoque Provinciarum testandæ gratitudinis & quo Andini beneficia solenni & anniversariâ agnitione recognoscerent, statuam ex ære celeberrimis in locis Antverpiæ & Bruxellis æternæ Andini & masculorum hæredum memoriæ erigerent. Legatos quoq; pro statu Ordinum ex Ecclesiasticis, nobilitate & civitatum Magistratibus die constituto ad Andinum mitterent, coronamque ex oleæ ramulis contextam cæteris cum donarijs offerrent quæ centena millia æris prætio æquarent. Pacem vero si ante Kal. Martias æquas conditiones regi Hispaniæ offerendo non obtinerent, regem tanquam à pace & incolumitate suarum provinciarum alienum & juris-jurandi immemorem, jure suo excidisse declararent, provinciales sacramentis exsolverent, deliberarentq; quibus modis deferri Andino principatus Belgicæ possit.

Andinus haud facilè mitigatur. Cæterum Andinus etsi secus simularet, injuriæ memoriam atq; sensum ex oblatione principalis gloriæ ac imperij non exuerat, tanto magis validâ veteri indignatione, quanto secretius principe animo & cum modestiâ tegeretur. Igitur oppidis, quæ præsidio copijs suis aut pignori acceperat, Ordinibus provinciarum traditis curatoq; ne Gallica auxiliâ Valonum in partibus manerent provinciarum finibus excessit.

Invenio in archivis abiturienti Andino, qui tum Montibus Hannoniæ erat, dubium adhuc animum apparuisse illumq;, etsi pronis auribus de affectu Ordinum ex Carolo Gauræo cognovisset, consilium tamen decreti in Galliam itineris non mutasse.

Iulius Bottnia provinciæ nostræ Antverpiam legatus in litteris VII. Kal. Ian. datis, scribit se ex Secretario Andini, quo cum divertebat, de ejus primum abitu intellexisse Andinumq; rectà ad Quintini fanum, quod ad sabim flumen est, itinere facto suo discessui turbatum Galliæ regnum obtendisse.

Turbæ Gandavensium pacatæ. Itaque quantum ægritudini ex consilio Andini provinciæ acceperant, tantum gaudij pacatæ Gandavensium res adferebant, quod populus ultro inquies & ex dissidio immodestior ex recepta pace & utraque religione in civilem concordiam redijsset. Hoc vero paci suspectum erat, quod captivos jam ante custodiæ datos conventio non liberasset, discordiq; temporum ætate vinculis inditi squalloribus carcerum, etiam factâ conventione, consumerentur.

Quare

Quare pro ijs dimittendis etiam, ab Elisabethâ Anglicâ litteræ petente reginâ, ut captivi judicio sisterentur, legibusq; provinciæ damnati aut absoluti culpam criminum aut innocentiam missione vel pœnâ exsolverent. Litteræ Elisabethæ in archivis repertæ III. Kal. Ian. datæ. His subjungebat regina ut satiandis Valonum & Gandavensium factionibus Ordines porro incumberent pacemque provincijs à discordiâ partium curarent. CIↃ. IↃ. LXXVIII

Mox convulsæ per Frisiam Sedis censu & dignitate imminutâ Rennebergius de amovendis Episcopi Canonicis agitavit, pensionesque ex proventu Sedis assignatas interverti reddique cœnobijs jussit. Sed Matthiæ Gubernatoris rescripto monitus, ne ambgiua temporum ultro odijs exposita acerbioribus factis atq; decretis irritaret, ducentos florenos aureos Canonicorum alimentis dari fecit, dum illorum otio de subsidijs vitæ autoritas patrum disposuisset. Controversiam quoq; de Leppæo aggere, qua Oostergoæ partem à Sylvestribus disterminat, regio jam antè Senatui commissam, difiniri per Deputatos Ordinum voluit, forique munia, velut ex interregno & per discordias novi veterisque Senatus compedita, ad judicia Ordinum transferri. Itaque per eorum apparitorem audiendam ad Sententiam Vitum Pibonis Abbema tanquam causæ actorem & cum eo Leovardios, Idardios, Tietzerckios, Utingeranos una cum Nicolao Iselmudeno viro Nobili citari jussit judicioque ferundo V. Decembris diem præfinivit. Cæterum quid pronunciatum fuerit, in indigestis illorum temporum actis non invenio. Hoc tantum observo, æmulationes jam antè inter optumates & Senatores regis exercitas isti rei occasionem dedisse, censentibus patribus accidendas provincialium lites & simul Senatorium numerum esse, aggerumque controversias allevandis fori molestijs arbitrijs Ordinum aut Delegatorum permittendas. *Acta Frisia.*

Tum Rennebergius VI. Eid. Decembris à Matthiâ Gubernatore evocatus provinciâ Antverpiam celerrimo itinere contendit, ingravescentibus sensim inter illum & optumates suspicionibus, quod bona patrum consilia trahendo secreta & in pectus demersa suis non populi commodis reservaret. Igitur ne Ordinum generalium & Matthiæ Gubernatoris animum malis artibus instrueret Iulius Bottnia, ut ante dixi, Antverpiam cum mandatis confestim missus, tum observandis Rennebergij actionibus, tum ut legatos regij Senatus secretiore ad hoc custodiâ clausos mole criminum & suspectorum consiliorum oneraret. Itaque consulto Ufkenio, qui Antverpiæ negotia provinciæ quoq; pro Translavicanis curabat, hoc effectum dedit, ne 21. mensis, qui dies isti actioni tractandæ dictus erat, custodiâ liberandi pronunciarentur, ipsiusq; Rennebergij ad diversa respicientis consilia non procederent. Unde Rennebergius, quod suspicionibus gravaretur, acribus verbis in legatum invectus est, proque castellis regijs retinendis, quorum diruendorum causâ legatum Harlingæ diu egisse objiciebat, acerbè locutus beneficiorum suorum memoriam excidisse patribus criminabatur. *Rennebergius Patribus Frisia suspectus ad Math. Austriam contendit.* *Rixa Rennebergium inter & legatum Frisia.*

Itaque (inquiebat) quos ego juvi, ab illis mihi malè rependitur, regerente & petente Legato, ut si in illis esset, sacramento exsolveretur, ne pro patriâ loquendo vocis libertatem cum publicâ amitteret. Qua-

cIↃ. IↃ. LXXVIII re recepto in gratiam legato omne invidiæ onus in Hesselum Aysma Iureconsultum à Rennebergio rejectum, factumque est, ut conscientiæ testimonio & constantiâ Legati evictus Rennebergius reip. se addiceret. Quod vero ad fœdus Ultrajectinum attineret, in eo nihil agi posse coram legato obtestabatur, nisi copiâ fœderis à Joanne Nassovio Geldriæ Præfecto ad Matthiam Gubernatorem transmissâ.

Reliqua quoque Legati mandata communicanda Gubernatori suasit, ne derivatas ultro in se suspiciones tergiversando aut mandatis satisfaciendo manifestioribus odijs implicaret. Legatus vero pro diruendis castellis Ordinum generalium mandatum implorabat, ac ut Matthias Gubernator cautione de non præjudicando admissâ datam fidem principalibus promissis interponeret. Itaque libello supplici de sinistris Rennebergij in remp. suspicionibus conceptis quædam inserta delegatique Aldegondius & Leoninus ex consessu Ordinum, qui regij per Frisiam Senatus causam & mandata legati examinarent. Cæterum per absentiam Aurantij Principis omnia tardius expediebantur; Unde factum est, ut rebus etiam necessarijs moræ necterentur, dubiaque quarundam provinciarum fide singularum jus aut illius curandi studium evanesceret. Bossuvius, qui cum imperio Exercitum Ordinum duxerat, fato tum functus sequiorem belli & reip. fortunam sua morte afflixit.

Mox percrebescente fama binas militum cohortes in provinciam inruisse, Deputati Ordinum de removendis decrevere, potestate Doconi Martnæ viro nobili & collegæ factâ, qui de causâ inruptionis cognosceret, dubijsque temporum & suspecta sacramenta populationibus ac licentiæ venditantes excedere finibus cogeret. Quod etsi etiam à Caroli Cæsaris per Frisiam Gubernatione præfectorum provinciæ officium fuisset (quos prohibendis Præfecturâ suâ externis copijs majores nostri speciali mandato & sub jurisjurandi religone adegerant) ita per absentiam Rennebergij Antverpiæ agentis finium tuendorum curam Delegati Ordinum suscepere, ne terrarum limites olim gentibus sacri, tum agri atque villæ vastationibus hostium ac suspectarum legionum exponerentur. Quæ ideo sinisterius quoque Deputati Ordinum interpretabantur, quod Rennebergius jam pridem inofficiosi insimularetur gloriamque prioris imperij & fiduciam patrum suffectis suspicionibus minuisset. Mandati tabulæ Epæi & Erasmi Doumæ, Barthij Idsaerdæ, Dirici Fogelsangij, Douwonis Syxmæ & Gellij Sibæi manu signatæ. Quas ipsas hoc etiam maxumè prægravabat, quod Senatui regio, qui Leovardiæ domesticâ adhuc custodiâ attinebatur, judicia ac defensiones detulisset, Matthiæque Gubernatoris mandatum, agente apud Gaudavos directore rerum Aurantio, admittendis Senatorum patrocinijs impetrasset. Itaque rescripto in Frisiam misso eundi Antverpiam Senatoribus veniam fecit, Petroque Frittema viro nobili ac Senatorio, Joanni Damero Senatori ac à fisci advocato legatis commeatum procuravit. Hoc etiam cavit, ne quis manum legatis injiceret, nevè molestiam crearet, pacisque publicæ sponsionem interceptâ securitate subverteret. Rescriptum Rennebergij XIII. Kalend. Januar. Antverpiæ indultum.

Itaque per Frisiam procerum animi sicuti superiores per provincias, ut antè

ut antè contectis æmulationibus, ita tum discordijs dissociabantur. CIↃ. IↃ. LXXVIII

Mox reposcendis ab Episcopo tabulis permutatione agrorum inter Episcopum & Achlenios Lunckerkiosq; cœnobitas scriptis Doco Martna delegatus, petente Pompeio Roorda Ecclesiasticorum bonorum quæstore ut tabulæ præstarentur. Quibus exhibitis parante abitum delegato Episcopus pro annua pensione sustentandæ vitæ obtinendâ legatum ut intercederet oravit, qui pridem in dignitate & affluentiâ rerum constitutus reliquium ævi, quod breve esset, procul contemptu egestatis transigeret. Quæ quanquam Delegato Martnæ viro prudenti & humanitatis artibus imbuto ultro commendata, quo vir Pontificio & regio cum diplomate in provinciam missus ab extremis fortunæ abesset, ita Delegatus criminabatur Episcopum mandatis Ordinum non paruisse, jussumque lustrandis templis cæterisque Episcopalibus ceremonijs abstinere antiquam potestatem odio Ordinum & concitandis turbis exercuisse. Igitur suadere Episcopo ut in posterum ab hujusmodi potestate usurpandâ cesset, ne secus faciendo læsæ autoritatis publicæ severitatem experiatur.

Episcopus Legati intercessionem petit pro annuâ pensione.

Cæterum Episcopum, quo inanis solatij fallacem eventum præveniret, veterisque fortunæ memoriam alens constantiæ gloriam etiam in adversis retineret, pauca delegato regessit testatusq; SE (verba sunt) IN MANIBUS HOMINUM ESSE, retinendæ nihilominus potestatis non difficilem fiduciam sumpsit. Itaque juri meo (inquiebat) renuntiare, & supersedere obeundis sacris ministerijs in animum non induxi, nisi jubear illorum mandato quorum autoritatem & beneficium meis factis obtendo. Quæ ab Episcopo præsentibus præsule Achlenio, Iacobo Cronenburgio, Gosuino Foppio & Ludovico Foxio actuario publico, delegato Martna reposita causam magis Episcopi & post Ordines exacerbavere. Hæc Nonis Ian. facta.

Episcopi audacia.

ANNO CIↃ. IↃ. LXXIX.

Tum pacatâ Gandavensium urbe & simul inquietudine, conciliandis Valonum dissensionibus omne studium adhibitum, quo provinciarum Belgicæ corpus jam antè innovatis tot fœderum rogationibus connexum, compositis partium discordijs coalesceret. Cujus boni spem etsi alerent qui concordiæ & paci consilium suggerebant, ita erant qui simultatibus innutriebantur regique & Romanis sacris fervidè ac serviliter dediti, Ordinum imperijs & licentiâ religionum offenderentur. Ita quod extirpandis civilium animorum odijs inventum credebatur serendis usurpatum est, eo provectâ infelici discordiâ ut apertis secessionibus pararetur. Cui malo à præcipuis autoribus Episcopo Attrebatense & Ioanne Norcarmio (qui speculatorum Philippi per Hispaniam ductor incertas conditiones pacis haud pridem attulerat) cæterisque fomenta subministrabantur, quanquam mihi actorum fide deprehensum sit, ipsum quoque Farnesium Limburgi agentem, dignitate regij imperatoris vix acceptâ, mobiles Valonum animos rumpendis provinciarum fœderibus & conventionibus sollicitasse. Igitur secretis illorum conventibus quos faciendis secessionibus agitaverant, regis sui commodum includebat, quasi in eo positum esset, ut repudiatâ provinciarum societate, imminutam Philippi & Romanæ sedis autoritatem obtendendo, de novâ cogitarent. De se vero fidem faciebat, nihil

De conciliandis Valonum dissensionibus agitatum frustra.

cIↄ. Iↄ. LXXIX. magis gratum sibi acceptumque esse posse, quam si in cultu Romanæ religionis, in obsequio Regni perseverent, aliosque instigando opimos consiliorum fructus regis commodum, ex se gloriam atque decus exspectent. Itaque evenit ut fidem legatis Ordinum datam violando à societate provinciarum desciscerent, fœdusque clandestinum VIII. Eid. Ian. Attrebati ictum recepto omnium Belgicæ nationum fœderi obtruderent. Quod quamvis superficie tenus intuendo à religionis odio & diversis in Philippum regem studijs profectum diceretur, tamen fato magis accidisse mihi verisimile est tantamque rerum perturbationem, cum humanâ ope & consilio persanari nequierit, immutabili providentiæ necessitate infœlicibus provincijs obvenisse.

Præsertim cum ea mutationum omnium his in terris lex atq; conditio sit, ut à supernis tanquam causis proficiscantur stellarumque motibus aut influentijs ascriptæ fati magis, supra astra adsurgentis ineluctabile imperium, quam humanæ voluntatis arbitrium agnoscant:

Fœdus Vallones inter & Parmensem ictum. Igitur Hannoniæ, Artesiæ sociorumque fœdere continebatur, ut justum legitimumque esset, Romanæque Religionis & Philippi regis cultum atque obedientiam, denique pacis apud Gaudavos ictæ fidelem observantiam includeret. Hoc etiam additum, ut istud fœdus promiscuæ religionis tolerandæ decreto (quod IV. Eid. Iul. Antverpiæ perscriptum erat) adversum esset, unaque religio majorum traditionibus & autoritate Romanæ Sedis fulta per provincias & in Philippi ditionibus doceretur.

Cui probibendo Ordines frustra incumbunt Quibus attemperandis etsi egregiâ animorum moderatione & illustium virorum legationibus Ordines generales intercederent, ita econtra illorum studiâ pronis odijs accipiebantur, regerentibus Hannonijs & eorum socijs Ordines eosdem primos fœderum ruptores ex religionis pace discordiam sevisse remediaque civilibus malis quærendo incremento suffecisse. De se vero testabantur, Gandavense fœdus veneratos pacem tam diu coluisse, dum novitate rerum & religionum offensos à sacramenti & pactorum oblitis non malus animus, sed avitæ religionis & regiæ majestatis reverentia divulsisset. Quamobrem esse, quod Ordines generales Dei judicium, regis Philippi iram, præsentis ævi damnationem, apud posteritatem infamiam exspectent, quod fœdera, quæ sanguine potius & morte sanciri debuissent, violando, fovendis partibus & earum studijs, novą & à Gaudavensi conventione aliena etiam distrahendis provincijs repperissent.

Ad quæ Ordines generales: Nihil magis unquam sibi curæ fuisse, quam ut fœdus Gandavense sartum inviolatumque caverent, cuius ea prima & potissima lex esset, ut indivisas provincias præstaret mutuaque ad auxilia præter patrij juris quod violatum erat, restitutionem exterminandæ peregrinæ genti obligaret. Cujus fœderis religione ne exsolvi quidem adhuc vellent, parati datam conventioni fidem non ore tenus sed facto adstruere. Sed religionis discordiâ, cujus Austriacus autor fuisset, impulsos Artesios primos societatem exuisse, quod scire eos crederent quos conscientiæ testimonium redargueret. Se vero non inani gratiæ ex Hispaniâ petitæ, non Escovedi malis artibus aliquid daturos, laturosque ut provincias sanctissimo Gandavensi fœ-

ſi fœdere colligatas paucorum levitas ac defectio diſſolvat. Ideo cum Hollandis Zelandiſque eadem conventione depactos ne religio civilis vitæ vinculum & conciliandis diſſenſionibus efficax, ſeminandæ diſcordiæ reperta diceretur. Quare monere Arteſios cæteroſque, ne Catholicæ religionis ſtudium ſuperſtitioſius retinendo amittant & cum eâ dulciſſimæ pacis poſſeſsionem, quam ſolam præſtare religio poſsit, cum civili concordiâ peritura. Hanc Arteſios ſocioſque amplecti debere ac ſua potius, quam externa conſilia ſequi & quidem eorum, quorum vires ex domeſtica provinciarum ſeceſsione habituræ incrementa eſſent. Hæc cum cæteris v. Non. Mart. ſcripta. CIƆ. IƆ. LXXIX.

Hoc vero per Friſiam Deputatos Ordinum urebat, quod Rennebergij interceſsione Senatus regius velut libertati reſtitutus animos efferret, ſacraque & conciones frequentando ad intermiſſa rei divinæ officia cum ſui invidiâ redijſſet. Quare ijdem & rationibus provinciæ præfecti per ſuos ad Achlenium Præſidem miſſos copiam decreti popoſcerunt, libellumque Senatus fœdis & haud dubie falſis criminationibus aſperſum unâ cum reſcripto Gubernatoris oſtenderet. Cæterum Achlenius præſes, læſæ dignitatis indignatione & quod auguſti conſeſſus primatum privatâ ac diu ſuſpectâ cuſtodiâ vertiſſet, libellum petentibus negavit, eorumq; non intereſſe ut de eo cognoſcerent, acribus verbis reſpondit. Dein interrogantibus, num collegialiter, ut vocant, ac univerſi conſeſſus nomine obtuliſſent, idem ex vero conſtanter affirmavit, coactoque Senatu Emskerckium & Heymannum Curiæ regiæ actuarios exhibere libellum unâ cum reſcripto urgentibus Deputatis fecit. Igitur innuebat Senatus non ſecreta ædium, non domeſticum limen egreſſos, in templo ac cœtu comparuiſſe, quam ut veniâ à Gubernatore provinciarum impetratâ, audiendis ſacris ſermonibus ſe darent, animoſque ægritudine ex injurijs temporum correptos fœlicis verbi ſolatio allevarent. *Deputati Ordinum Friſiæ indignantur Renneber gium cum Senatu regio conſu-ſurrare.*

Heymannus ſcribit Deputatos cenſoria tantum & veteri, etiam ſub Carolo ac Philippo uſurpatâ poteſtate inſtructos, habendis legum rationibus præſediſſe, in ijſque eo anno Doconem Martna, Epeum Douma Hallenium, Laſium Iongema, Diricum Fogelſangium Juriſperitum, Eraſmum Douma, Barthium Idzaerda jureconſultum, Gellium Sibæum Conſulem Leovardienſium, & Douwonem Sixma Conſulem Franequerenſium fuiſſe. Siriacum quoque Haerſma, Oedſium, Arnoldium, Gellium Broerium & Ioannem Ayſma provinciæ rationes & ærarij ordinem adminiſtraſſe.

Mox à Rodolpho II. ejus nominis Cæſare in provincias Belgicæ Otto Henricus Suartſenburgius cum mandatis miſſus, prætentandis Ordinum & Aurantij animis, quos ab ineundâ cum rege Philippo pace amplæ fœderum ſpes & externæ ſocietates, tum præcipuè diffidentia debilis in regem fidei alienabant. Itaque Legati in diverſa locorum commeantis induſtriâ & ſollicitudine nihil omittebatur, quod validum atque utile faciundæ paci eſſet, cuius auſpicium Philippi quoque litteræ in provincias & ad civitates miſſæ detectâ ſollicitatione morabantur. Sed maxumè Arteſijs ſocijſque ob inſtitutas à cæteris provincijs defectiones grates clàm actæ, quamvis famâ & communione ſecretorum non inhiberet, quin in plures etſi Philippi æmulos emanarent. *Suartſenburgius à Rudolpho II. in Belgicam ablegatus ad conciliandam pacem Regem inter & ſubditos.*

Lit-

CIↃ. IↃ. LXXIX. *Litteræ Philippi Regis ad Artesios eorumque socios.*

Litteræ hujusmodi erant.

INTELLEXI cum gaudio quo pro conservando Artesiæ comitatu fecistis cum pulsâ hæreticorum & pravâ religione imbutâ neque à seditionis crimime immuni multitudine, Romanæ Religioni stabiliendæ animos atq; consilia impendistis. Cæterum quoniam metus adhuc ab oppressione hostium, & Aurantij præsertim principis imminet, dabo operam meis auxilijs ut ab illo vos liberem, onusque belli, quod grave vobis ferundo erit mea subsidia levent. Igitur omne, quod à Deo concessum meæ potestatis erit, polliceor regiâ fide, submovendis sinistris suspicionibus caveo, me ab Hispanorum consilio vos liberaturum. Quos quoq; alio terrarum facessere aut revocari faciam, modo videro repressum Aurantium in sua rediisse. Neque aliud interim peto, quam ut in Romanâ religione & eâ obedientia perseveretis, quam sacratissimo Cæsari vos & Majores præstitistis. Igitur vos ipsi & nostrum in vos affectum & vestra commoda circumspicite, hac præsertim tempestate, qua de imperio & simul regio fastigio nos dejicere Gallorum consilia moliuntur. Quæ aut si sint inter vos, qui foveant, aut qui suarum rerum incuriosi negligant, in sua damna proni atque proclives, testor extra culpam ejus esse, qui bellum coactus sustineo. Inter arma tamen quæ gero, voto pacem complector, cujus certissima spes affulsura est si in meo obsequio duretis. Interim ad occasiones quasq; gerendarum rerum attenti estote, neque sinite negligi elapsuram è manu fortunam, cujus rationem jam antè minus vos habuisse, & ego rex non dissimulo & quotquot boni inter vos sunt, non ignorant. Qui de affectu meo regio quò certi esse queant, experimentum abundè sensuri sunt, modo hoc agant, ut Lamotij consilio locum faciant, de quâ in posterum salute solliciti sint.

Litteræ III. Jan. Mantuæ Carpentanorum Philippi manu signatæ ac in Frisiam post perlatæ pro animorum statu odia aut gratiam invenere.

Aurantius summâ ope nititur placare Andinum & simul Artesios Hannoniosque.

Econtra Aurantius Gandavi adhuc huc agens & de mitigando Andino & pacunda Artesiæ Hannnoniæque defectione laborabat, non sine vanâ mentis & fiduciæ interpretatione optumæ paci propediem locum fore, & quæ omnia dissensione aut bello depravata aut amissa reparare aut restituere queat. Sed quippe confectum per Artesios ac Hannonios fœdus, Andinus ob mortem fratris revocabatur, offensionem ex arte tegens, pacis negotio non serviebant ei quod de deserendis quoque provincijs cogitans vim alicujus imperij ex antiquâ conventione præferret. Itaq; affectus & velut juris antiqui argumenta speciosis litteris præferebantur, quamvis indignissime haberet Ordines Belgicæ Suartsenburgio Cæsaris legato urgente, plus Cæsari & Germaniæ quam Galliæ regno & suo principatui deferre.

Itaque datis ad Ordines XV. Kal. Febr. per Prunicauxium legatum litteris increpando commonuit ne quam pacem, quam Suatzenburgius proponebat, cum Hispano, nisi se consulto ex formulâ antiquæ conventionis facerent Cæsariq; ejus sanciendæ potestatem factam se petente revocarent. Neque Ordinum Generalium decretis Artesij eorumque socij suffragabantur qui pertinacem sui fœderis, de quo dixi, sententiam profitendo Philippi regis plus gratiæ quam antiquo sociorum fœderi dabant asperumq; & breve remedium hærenti ut ajebant, in visceribus suis malo flagitabant. Quo negato statuturos de sua Salute re-

regerebant, postquam alienâ destituti propriæ & ex se petitæ medicinæ usum implorare poscenti miseriæ cogerentur. Ita omnia præter Aurantij opinionem insida publicum bellum spectabant. CIↃ.IↃ. LXXIX.

Quamvis actorum fide probatum sit Matthiam gubernatorem & Aurantium principem de consilio Status & Ordinum generalium æquissima quæque Montinio & ducibus partium aliena à religionis pace postulantibus, vergente Januario mense obtulerint. Cæterum consilia procerum confundens fortunâ & velut crudæ bellorum tempestatis avida multis in civitatibus civilia & præsidiorum arma commiscebat, dissidioque sacrorum templa ac fora partium conflictibus destinabat. Itaque motus Antverpiæ & Neomagi exitio domesticæ pacis ortos optumi quique ominabantur, Hispanosque expugnatâ Carperiâ arce superbas & per Cliviam ac Iuliacensium fines sparsos, Geldriæ oppidis ac munitionibus certissimas obsidiones comminari. Sed communem provincialibus metum Rudolphi Cæsaris sollicitudo & desiderium Belgicæ pacis allevabat & quod Otto Henricus Suartsenbergius Imperij legatus modo ad Ordines, modo ad Alexandrum Farnesium regiæ militiæ imperatorem commeando animos, etiam fato aut sponte dissidentes ad studia pacis sollicitaret.

Vergente Ianuario mense.

Consilia Aurantij & procerum confunduntur motibus intestinis.

Hoc vero Ordines nonnihil urebat, quod Farnesius totum negotium de mandato & exemplo Philippi regis deferri arbitrio Cæsaris vellet, aliâque sub conditione etiam honestâ & ad pacem suasoriâ omnem conventum aspernaretur.

Itaque decreto Antverpiæ XV. Kal. Februarij perscripto declararunt à Farnesio se molliora & servitura paci sperasse, cæterum relatione Suartsenbergij auditâ, difficultates quasdam pacis actioni injectas offendisse. Tamen ejus amore & in regem fide, paratos esse Cæsari cognitionem rerum & judicium deferre, modo æqua essent, quæ Farnesius postularet & Cæsar tantæ molis tædium non defugeret. Quare legatum ad Cæsarem ocyus missuræ, qui de suo in pacem affectu eum edoceat & quam optent funestam belli tempestatem optumæ & æternæ pacis novâ serenitate sedari. Neq; aliò Rudolphi optumi Cæsarum consilia spectabant imperatoriâ voce coram Belgicæ legato, mox misso ad Ordines decreto, fidem facientis nihil magis illi post susceptam Romani imperij & tanti regiminis molem curæ fuisse, quam ut Belgicæ cæterarumque ditionum miseriæ & calamitati subveniretur. Itaq; de illius remedio cum principibus Imperij multum consultasse, quibus ut & ipsi Cæsari visum esset, belli mala non nisi maturatâ pace persanari posse. Sed moræ rerum alia quædam, velut malo, ut loquebatur, fato intervenisse, quæ salutari procurandæ pacis consilio facile emendarentur. Igitur se Cæsarem neq; labori, neq; sumptui, neq; molestiæ parciturum, facturumque ocyus ut turbis per provincias quies, bello pax succedat. Eum in finem supremo Curiæ suæ Mareschallo Ottoni Henrico Suartzenburgij Comiti per unum ex purpuratis suis Danielem Printsium in mandatis dedisse, ut de Ordinum voluntate cognoscat deq; eâ ad Cæsarem referat. Et quamvis ipse de Ordinum ad pacem inclinatione interea certior factus sit, ita tamen se metuere, ne Alençonij & Casimiri cum Ordinibus res remoram paci aut armistitio facturæ sint.

Arbitrium pacis Cæsari Rudolpho offertur à Farnesio & Ordinibus.

cIↃ.IↃ. LXXIX. *Cæsar Coloniam Agrippinam conventui & urgendo pacis negotio designat*

Igitur Matthiam Archiducem Belgicæ Gubernatorem & ipsos quoq; Ordines de amovendis Alençonij & Galliarum copiarum incommodis monuisse, minuendis Philippi regis suspicionibus, quas ex Alençonij societate hausisset. Se vero totum in eo esse, ut non habita Farnesij aut Ordinum cunctatione & arma utrinque sistat & locum conventui Coloniam Agrippinam designet, legatosq; suos istiusmodi mandatis instruat, quæ ditionum Belgicarum tranquillitati ac usui cedant. Sperare se Deum pacis autorem isti concilio interfore, nisi divinæ benignitatis cursum præposteræ conditiones morentur. Nam id paci non conducere, quod Ordines, nisi intra trimestre actio cœptæ pacis definiatur, de revocando Andino cogitent. Neque enim laturos Cæsarem & Romani imperij Electores, externum principem in finibus Imperij aut ijs provincijs constitui, quas non separari à Rom. imperio Cæsaris & Philippi domusque Austriacæ interesset. Sed hoc necessum esse ut Ordines suæ salutis & incolumitatis rationem habeant, & ne perniciosa consilia exitio patriæ suæ destinata in præcipitando pacis negotio tueantur. Oportere rationem temporis & ponderosæ actionis haberi & aut non præfiniri diem, aut præfinitum proferri ne Matthiæ Gubernatoris & Austriacæ domus existumatio injuriam ex tam odiosis conditionibus sentiat. Quin eorum potius qui evocandi in Belgicam Archiducis autores fuere, officij esse reliquos apud socios hoc effectum dare, ut & cætera sua mandata valeant, de quibus Suartsenbergius serenissimum Archiducem docturus sit. Itaque huic fraternam integerrimamque mentem, illi Cæsaris gratiam & propensum animum deferre.

Mox RUDOLPHI litteræ ad Ordines subjunctæ hunc in modum.

Reverendi Illustr. Gener. & cæt. Fideles & Dilecti;

COGNOVIMUS *ex consiliarij nostri ac supremi Curiæ Mareschalli Comitis* SUARTSENBERGII *relatione vos concordiæ deditos non pacem solum, sed armistitium insuper arti temporis flagitare. Quod consilium majestati nostræ quam maxumè placuit. Cæterum quoniam* FARNESIUS *ab illo alienior est, remque ad* CAROLUM *Arragonium Castrenantium deferri curavit, dabimus operam, ut eidem Arragonio regis* PHILIPPI *Legato ejusdem vobiscum consilij autores simus. Interim Alexandrum Farnesium Parmæ principem per litteras commonemus, ne morosum isti negotio se præbeat, quod facilè promoturus erit si* ANDINUM *Gallicis cum copijs excedere Belgicâ, reliquaque mandata vim ac robur habere faciatis, quæ Legato ac Oratori nostro Suartsenburgio commisimus. Et quoniam nobis cura est, ut pacis actio quam primum celeretur, locum Coloniæ ad Rhenum legatis nostris,* PHILIPPI *atque vestris præscripsimus, de die quoque deliberaturi ut eum quoq; ocius bono publico præfiniamus.*

Litteræ Praga XVI. mensis datæ & Rodolphi Cæsaris manu signatæ.

Trajectum ad Mosam ab Ordinibus negligitur.

Reperio in actis provinciæ Melchiorem Suartsenbergium præsidium Trajecti ad Mosam cum imperio agentem, velut obsidionis sollicitum, auxilia & commeatum Ordines generales tum petijsse, deque eorundem Ordinum tarditate & incuria questum, funestum provincijs & sibi ipsi fatalem civitatis casum prævidisse.

Mox

Mox Ordinum ad Rodolphum II. litteræ missæ. CIↃ IↃ LXXXIX.

Litteræ Ordinum Gen. ad Rodolphum II.

NIHIL *studij, laboris atq; molestiæ* IMPERATOR AUGUSTE, *à nobis prætermissum est, quod & conciliandæ cum* PHILIPPO *Catholico rege nostro & quidem æquis conditionibus, paci conduceret & semel provincias à bello liberaret. Igitur Oratorem tuum* Ottonem Henricum Suartsenburgium *rogavimus, ut ex præscripto mandatorum tuorum ad* Farnesium *iret, cumque illo de conditionibus pacis conferret. Quod cum ab eo factum esset, post mensem isti legationi insumptum, rettulit, Farnesium non aliâ conditione pacisci velle, quàm si totum negotium, quod à Catholico Rege factum erat, tuo arbitrio permitteretur. Quod subterfugium pacis tanto magis admirationi nobis fuit, quod ex Oratore jam antè accepissemus, Regem nostrum Catholicum non alia ratione negotium hoc, quam ad intercedendum, tuæ majestati detulisse & quæ ipsa non vellet, veteriore onere, aut mandato se gravari. Interim ut majestati tuæ, atque adeo terrarum orbi de nostrâ in pacem propensione & præstandâ Regi Catholico obedientiâ testaremur, modo justo & moderato imperio nos regat, fidem facimus; nos totam pacis actionem tuæ sententiæ permittere, si quod Orator tuus cavit, medium te ex litterarum tuarum formulâ 22. Dec. dat. conciliandis partibus geras. Hoc vero maxumè cupere nos scias, ut antè Kal. Mart. proxumas totum negotium terminetur, ne morâ elusi incerta auxilia quærere cogamur & actionem deserere cum Andino captam, cui Kal. Martiæ præfinitæ sunt. Quod ipsum ex Legato Archiducis Matthiæ Antonio Lalainio Morvillerio te accepisse non dubitamus. Quamobrem,* Imperator Auguste, *quod facturum te confidimus, etiamnum rogamus, ut reip. nostræ securitas, Status, dignitas atque splendor tibi curæ sint & ut ea restituantur, quæ dolo aut per vim amissa sunt. Quod beneficium nos tuæ majestati quoque acceptum feremus, id voto complexi, ut Deus Imperio tuo desideratam nobis pacem & fælicitatem largiatur. Antverp.* VII. *Kal. Febr.*

T. Cæs. Majest. devinctissimi,

Ord. & Status Provinc. Belg.

Inserendâ de Andino.

Invenio ex litteris Caroli Roordæ XV. Kal. Febr. ad Deputatos Frisiæ Daventiâ datis Andinum discessus sui causam in morbum regis fratris, qui morti proxumus ferebatur, rejecisse, etsi essent qui crederent ex detecto secretiore consilio pudefactum & velut fortunæ succensentem allevando animi morbo Galliam repetijsse. Cæterum Condæi subsistens & à legatus salutatus, ne tum quidem consilij certus spectabatur, ita variâ & mutabili mente ut locum custodiæ corporis & præsidio idoneum poscens, de reditu cogitaret. Sed regijs litteris per Guadagnium Præsulem & ab ipsâ matre sollicitatus nobilissimâ juventute, quam in comitatu habebat, præcipuos in Galliam præmisit datisque Condæo supremis ad Ordines litteris eosdem valere, deque affectu principis animi certos esse jussit. Hoc etiam subjunxit, ut quoniam Ordinibus Belgicæ novam legationem sui in gratiam institui placuisset, eam gratam sibi acceptamque fore, non sine certâ spe in finibus Provinciarum & Galliæ agenti offerri adhuc posse. Adeo generosæ & na- *VI. Kal. Febr.*

CIↃ. IↃ. LXXIX. tæ ad magnâ indolis consilium secretâ erroris confessione vincebatur.

Aurantius de ineundo inter provincias novo fœdere cogitat.

Igitur Andino in Galliæ fines provecto ac suspicione defectionis Valonicæ magis validâ Aurantius præveniendis ulterioribus malis, de maturando inter provincias inferiores novo fœdere cogitavit, non ignarus correptam odio aut gratiâ provincialium multitudinem facilè in partes trahi animosque diversis opinionibus & studijs imbutos velut tempestate quadam aut æstu gravandis secessionibus impelli. Quippe Hannoniam & Artesiam exemplo præisse reliquosque aut societati eorum inligatos, aut imprimis faciles, peculiari animorum morbo, vetere disciplinâ superstitiosius imbutos, in majorum sacris suam & publicam provinciarum salutem atque incolumitatem collocare. Neque Hollandiam & Zelandiam etsi societatem ex communi periculo induissent, tanto armorum oneri & regiæ potentiæ parem, quæ tanto major futura sit, si Austriaci morte & successione Farnesij peritissimi belli & legionum Ducis refecta, intestinis quoque dissidentium provinciarum defectionibus subjuvetur. Itaq; expedire Geldriam hostium armis maxumè expositam & recentium malorum sensu ad huic ingemiscentem Hollandico Zelandicoq; fœdere allevari, ex quo istæ nationes ea commoda quoq; accipere queant, quæ potestatis hostium facta, magna ad res prosperè gerendas momenta allatura sint. Quippe Rhenum, Mosam, Vahalim & Isalam flumina provinciarum olim sub Romano imperio munimenta, firmitati istarum terrarum cessisse, quarum adhuc ripas lato & patiente navium alveo perstringentia torrentium aquarum vis emuniret. Frisios quoque, etsi longius dissitos, ubertate soli & nato ad libertatem ingenio fœlices societati Hollandicæ innectendos, subvectandis in vicina commeatibus, quos fertilissimis terris editos aut apertum mare aut latissima æstuaria præstarent. Denique nihil magis securitati rerum, quam sanctionem utilissimi fœderis conducere, quod discretis provinciarum opibus viribusque vinculum ac robur daturum sit.

Et hoc negotium Fratri Ioan. Nassovio committit.

Itaque negotio fratri Joanni Nassovio, qui Geldriæ præfecturam susceperat, commisso selectisque per Frisiam, qui profutura fœderi curarent, conventum Gorcumi ad Vahalim flumen Ordinum Hollandiæ Zelandiæq; indixerat. Ibi Nassovius verba faciens inter cætera de promovendo imprimis fœdere proposuerat, ac ut Frisij ad adeundam necessarij fœderis societatem honestis rationibus sollicitarentur. Sed per istam provinciam cruda omnia & salubribus consilijs necdum excocta reperiebantur, ambiguis provincialium & simul præfecti studijs, quæ regij adhuc nominis & Romanæ religionis professione velata, plerosque ut imperitam multitudinem solent, superstitiosius & in ijs potentissimos quosque ad alia trahebant. Itaque omne debile ac infirmum non nisi lento remedio curabatur, quod ingruentis periculi moles non ferebat, indivisasque Belgicæ gentes, etiam populo Frisico suæ libertatis & simul fœderis incurioso, hostium furoribus exponi. Quanquam actis perscriptum sit, Hollandiæ Zelandiæque legatos Aurantij & Ioannis Nassovij consilium, quod sollicitandos Frisos suaserat, approbasse decretoque cavisse; Ut Frisij in communionem præconcepti fœderis adsciscerentur.

Cui sanciendo conventus ad IV. Eid. Ian. Ultrajecti indictus, ubi

Ioan-

Ioannes Nassovius fraterni consilij & fœderis auspex cœteris cum legatis se sistebat. Quorum prudentiâ & festinatione conscriptum & in acta relatum, causam initæ societatis & simul formam hunc in modum expressit: cIↄ. Iↄ. LXXIX.

Causa & forma novi inter Provincias Fœderis.

QVANDOQVIDEM deprehensum est à tempore pacificationis Gandavensis, (quæ mutua fidei Belgicæ provincias ad pellendos finibus Hispanos cæterosque peregrinos obligaverat) eosdem Hispanos cum Ioanne Austriaco cæterisque fautoribus, nihil aliud molitos esse, & etiamnum moliri, quam ut easdem provincias tyrannicis suis dominationibus ac perpetuæ servituti subijciant, fœdus Gandavense infirment aut subvertant, earundem provinciarum certissimo exitio, missis eum in finem clam ad diversas civitates litteris, & in Geldriam armatâ manu irruptione factâ. Eâ de causâ Geldriæ, Com. Zutphaniæ, Hollandiæ Zelandiæque Comitatuum, Vltrajecti & Frisiorum Omlandiæ inter Amasum & Lavicam Ordines necessarium duxerunt, in arctius & specialius fœdus condescendendi, non ut anteacti fœderis vim & efficaciam solverent aut resolvi curarent, cæterum ut illud robur acciperet, adversumque omnia incommoda & conatus hostium provinciæ suæ defensionis certæ forent. Igitur ad amovendam graviorem inter provincias secessionem, salvâ Gandavensi conventione & Rom. imperij jure, ijdem Ordines per delegatos mandatis suorum instructos definierunt sanciveruntq;. I. Provinciæ in fœdus coëunto. Illud firmum, indivisum perpetuumq; maneto. Testamenta, codicilli, donationes, cessiones, permutationes, emptiones, pacis aut matrimonij pactiones non infirmanto. Provincijs, oppidis, provincialibusque singulis immunitates, statuta, consuetudines omniaque ac singula jura integra sunto. Ea adversum oppressores, etiam quoscunque jure aut armis experiuntor. Controversias inter provinciales ex eorum causâ natas, ordinaria judicia aut arbitrorum compositiones dirimunto. Socijs inter cedendi jus est. II. Provinciæ adversum quosq; etiam regij nominis prætextu utentes, auxilia & subsidia mutuum conferunto. Ista ex icto apud Gandavum fœdere, aut recepto Matthiâ Gubernatore, aut reducendâ Romanâ Catholicâ religione, aut ob motus ab anno cIↄ. Iↄ. LVIII. *ortos, aut huius fœderis sanctionem non cessanto. Vnius discrimini commune auxilium subvenito. III. Idem adversum exteros, inquilinosque Principes, provincias, civitates vim aut injuriam inferentes paratum esto, cæterum de eo Ordines generales pro re natâ cognoscunto. IV. Defendendis quibusque provincijs oppida cæteraque loca limitanea muniunto. Sumptuum partem mediam provinciales, alteram socij ferunto. Novæ munitiones impendio omnium provinciarum extruuntor. V. Impensarum subsidia tributa sunto. Ea è vino, cerevisiâ, terendo frumento, sale, aureo, argenteo sericoque panno, animalibus cornutis atque quadripedibus, agris seminato, mactato pecore, equorum boumque venditione aut permutatione, dein ex rebus libræ subjectis habento. Formulam communi suffragio concipiunto. Census regius deducto ære alieno subsidiarius esto. VI. Collationes, pro rerum exigentiâ tuendo fœderi eiusque oneribus de communi consilio intenduntor remittuntorq;. Alijs usibus quam publicis non serviunto. VII. Limitaneæ cæteræque urbes, ubi necessitas exiget, provinciarum arbitrio, de consilio Præfecti provinciæ præsidium recipiunto. Provinciæ stipendia danto. Centuriones militesque, præter sacramentum fœderi dictum, urbi quoque aut provin-*

vinciæ pignerantο. Id in formulâ militaris Articuli scribitor. Præsidium disciplinæ pareto. Civibus agrarijsque damnum aut vim non facito. Eorum onera in collationibus ferto. Provinciæ præsidiale æs pendunto. VIII. *Habendis in promptu auxilijs intra mensem provinciales ab* anno XVIII. *in* LX. *describuntor. Censu capitum acto, quod provinciarum securitati serviat, primo conventu fœderati Ordines statuunto.* IX. *Ordines generales pacem aut inducias non faciunto, bellum non suscipiunto. Tributa non nisi de consilio provinciarum ordinanto. Earum suffragijs, si præponderent, dum aliter statuatur, pro more stanto. De bello, pace aut tributo, dicidentibus Præfectis provinciarum subveniunto, qui si discrepent, alios arbitros adciscunto, litem terminanto.* X. *Provincia, oppidum fœdus aut societatem sine sociorum consensu cum vicino Principe aut gente non facito.* XI. *Externus Princeps populusvè in fœdus aut societatem de suffragio provinciarum recipitor.* XII. *Monetæ usus ac valor, ex formulâ de eo concipiendâ, par ac unus per provincias esto.* XIII. *In causâ Religionis Ordines Hollandiæ Zelandiæque suo arbitratu agunto. Reliquis fœderatis provincijs ab edicto religonis (à Matthiâ Gubernatore de suorum consilio & Ordinum generalium decreto) promulgato non recedere liberum esto. Pace publicâ de singulorum privatorum jure ac fortunis cavento. Conscientiæ nullam vim ex Gandavensi fœdere faciunto.* XIV. *Cœnobitæ cæterique Ecclesiastici bona sua; uti possiderunt, ita possidento. Reliquis, qui durante bello, desertis cœnobijs in Hollandiam Zelandiamque aut ex his alias in provincias se contulere, alimenta præstantor.* XV. *Eadem ecclesiasticis ex æquâ causâ ordinem statumque vitæ mutare cupientibus, dantor. Reliquis vero à tempore scripti fœderis monasticam vitam professis & deserentibus nullum beneficium obvenito. Religionem & habitum seligere cuique liberum esto. Cœnobiorum rectoribus pareto.* XVI. *Dissensiones inter provincias seorsim natas, reliquæ aut ij qui isti actui destinabuntur, sananto. Omnium vero provinciarum controversias intra mensem & citius ex æquo Præfecti componunto. Ab ijs vero, quæ aut Provinciæ, aut delegati earum, aut præfecti definierunt, nulla provocatio esto.* XVII. *Provinciæ exteris Principibus aut populis, occasionem belli non danto, exteris inquilinisque jus dicunto. Id prolatum cætera ex proprio provinciarum jure & consuetudine corrigunto.* XVIII. *Provincia in præjudicium alterius sine communi decreto tributum aut navale vectigal, non imponito. Æqua omnibus onera sunto.* XIX. *Fœderati eorum autoritate quibus ista competet Ultrajectum citati ad diem dictum, qui in citatorijs litteris nisi res silentium exigat, exprimetur, instituendis consultationibus se sistunto. In omnibus suffragiorum pluralitatem sequuntor. Absentium ratio non habetor. Qui comparuerunt, bono publico rem definiunto ac observanto. Isti absentes (nisi secus rei gravitas exigat, etsi illa moram non ferat) parento. Aliter repetitâ citatione certum ad diem evocantor, nisi compareant suffragandi jus, nisi scripto id transmissum fuerit, amittunto. Reliqui, quod ex usu erit, sanciunto.* XX. *Fœderati de singulis, quæ aut provinciarum commodo, bono aut detrimento cedent, ad proxumos perscribunto. Isti reliquos provincijs evocanto.* XXI. *Fœderati dubiâ hoc fœdere comprehensa concordibus suffragijs decidunto. Ista si divisa fient, præfecti provinciarum componunto.* XXII. *In conditionibus fœderis si quid mutandum aut addendum fuerit, id in potestate fœderatorum esto.* XXIII. *Leges fœderis sartas tectas provinciales præstanto, nisi fa-*

si faciant, eorum qui infringent, personæ & bona ubivis locorum, apud quemcunque etiam judicem detinentor. Nullâ juris exceptione aut beneficio fruuntor. Generali renuntiationi, nisi specialis præcesserit, locus non esto. XXIV. *Præfecti provinciarum tam præsentes quam futuri, Magistratus & supremi officiales provinciarum, oppidorum & partium in leges fœderis & earum fidelem observantiam juranto.* XXV. *Idem collegia & sodalitates in oppidis vicisque faciunto.* XXVI. *Acta fœderis ritè concepta Præfecti & Magistratus supradicti sigillis muniunto, suâ & actuariorum manu signanto.* cIↄ. Iↄ. LXXIX.

Quæ fœderis capita à Joanne Nassovio Geldriæ Præfecto, Alexandro Tellichio, Ægydio Piekio, Ioachimo Lirano, Alexandro Bentingio pro Geldris. Pro Hollandis G. Poelgeest, Paulo Busio, Regnero Cantio, pro Zelandis Gulielmo Roelsio, Nicolao Blanciæ, Petro de Rijcke & Casparo Vosbergio. Pro Ultrajectinis ab Antonio Galama à Schora, de mandato Capituli, Jacobo Verhario, Vicedecano S. Petri, de mandato Capituli, Adriano Zuylio, Lamberto à Binchio, F. Utenengio, Reinardo Asuinio, Bartholomæo Valio, Nicolao Zuilio, A. de Leyden, Lubberto Clivio. Pro Omlandis Egberto Clantio & Eysone Iarges x. Kal. Febr. signata Ultrajecti.

Publicata. IV. Kal. Febr. de Curiâ oppidanâ.

Quod etsi 23. Novemb. proxumo apud Ultrajectinos Barthius Idsaerda & Douwo Sixma Legati Frisiorum nomine se facturos cavissent, ita gliscentes per eam provinciam civilium factionum infœlices discordiæ etiam tum morabantur. Quippe alij pro Rege & ejus dominatione, alij pro libertate, ut alibi armis, ita domi odijs & æmulationibus certabant, quas tolli non posse, nisi alterutrâ parte subversâ indicia gravissimæ acerbitatis ostendebant.

Acerba accusationes adversus Senatum Regium.

Quippe Deputati Ordinum libello supplice novo Senatui exhibito, in veterem Philippi senatum invehebantur, quod is acta & instrumenta partium, adhoc consignatum æs supprimendo sanguine & succo obviæ & redactæ ad mendicimoniam paupertatis pasceretur. Itaque otio & luxu gravem & præter hoc aliena limina circumeuntium innocentiam & res strangulantem mandato Senatus coërcendum esse, quo libelli & disceptantium in foro acta, nullo fructu, cum nocte & putredine luctantia partium usibus & expediendis judicijs serviant. Non esse credendam ijs controversi juris materiem, qui dilationibus & minus necessarijs tempora trahendo suspecti & dignitatibus quasi exuti & fori cursum & litigantium commoda morarentur. Quare Senatus, quem præsidere judicijs Ordines fecerant, exhiberi sibi acta, libros, munimenta rescripto jussit, Ordinumque petitioni velut æquissimæ & tot innocentium querelis subnixæ morem gessit. Igitur Deputati Ordinum Wigero Mockamæ apparitori Curiæ potestatem fecere à vetere Senatu acta & processus litigantium efflagitandi, addito, ut nisi pareat, de eo referat. Cæterum cum alij decorâ animi moderatione etiam in tam asperâ accusatione, officia offerendo, alij excusationibus honestis uterentur erant tamen, qui innatam, instar morientium ferarum, ingenijs ferociam acuerent injuriamq; & vim sibi fieri obtendendo nihil de prioris fortunæ conditione & moribus remitterent.

Annotatum est Antonium Lavailium, nuper communicati cum Ioanne

cIɔ. Iɔ. LXXIX. ne Austriaco secretioris consilij suspectum, contumaci silentio per indignationem abrupto paucas voces, sed compresso sanguinis fervore prolocutum, Georgioque Westendorpio affectuum immodico multa cum vehementiâ & ex impatientiâ animi sibi non constantis, excidisse. Itaq; de injuriâ suo & collegarum nomine obtestatum, quorum interim accusationibus apud Matthiam Archiducem aliquid antiquæ Senatus dignitati & Regijs mandatis adhuc dantem, non obsoleta patrocinia quærebantur.

Senatus indignatur & patrocinium Matthia Archiduci quærit.

Matth. Archiducis equior est Cunero Episc.

Unde factum est, ut Cunero Episcopo etiam absenti & de residuis insimulato honestam cetingentorum carolæorum pensionem & mobilia bonorum sustentandæ vitæ assignaret, Frisiæq; Ordinibus lege adversus eundem Cunerum agentibus negotium & velut ex importunitate procedendi invidiam facesserent. Quare Frisiæ Ordines Matthiam Gubernatorem seriò rogarunt, ne publicis reorum criminibus impunitatem præferret, hominemque sui Ordinis & quod fœdius morum ac modestiæ oblitum odioso beneficio sublevaret. Neque enim eam provincialis ærarij rationem esse, ut istiusmodi largitionibus respondeat, neque id præmij in illum erogandum fuisse, quem præstandis rationibus administratæ & prostitutæ fœditer sedis imparem neglectæ disciplinæ & frugalitatis incuria fecisset. Itaque mandasse Pompeio Roordæ Episcopalium redituum aut mobilium quæstori, ne quid æris ex illo rescripto in Episcopum conferat, nisi libellum supplicem exhibuerit haud dubiè falsâ materiè instructum. Sperare se Archiducem ex Gandavensi conventione missionem Episcopo facturum, ne provinciæ in posterum oneri sit, quæ restitutionis in integrum indigeat. Quod ad priorem Senatum attineret, illi velut abitum paranti mandatum injecisse, ne nisi traditis actis judicialibus cæterisque partium rebus provinciâ excedat. In eo proposito se etiamnum perseverare ac rogare interim Archiducem, ut negotium cum Julio Bottnia legato occœptum ratum præstat.

Ita omnia partium plena & signando Ultrajectino fœderi adversa, procul domesticæ pacis curâ, per provinciam fluebant. Quæ fatali discordiæ malo, velut tristi sydere, impulsa, nec sola extra fortunæ discrimen esse poterat, nec in civilem concordiam pertrahi, seligendis Philippi aut patriæ partibus, intra quas stabant aut stare videbantur noxiarum factionum consilia.

In Martio scribendum ex Chronico fol. 641.

Itaque plurimos fama solemnis sacramenti Carolo Cæsari & Philippo filio præstiti & simul recordatio afficiebat, quarum utraque retineri integra non posset, si novo & secessionem à Rege facturo fœderi Ultrajectino subscribant. Quod etsi superficie tenus inspectando non præferret, tamen id arcanum arctioris societatis interpretamentum esse, ut regis populique diffidijs fomentum subministret. Cæteris vero patriæ nomen imperio principis reverentius videbatur, quod vi & armis subnixum excussâ principalis sacramenti memoriâ cessaret. Neq; iniquum & à gentium moribus alienum esse repellere quæ nocerent aut sanguinis pretio empta triste servitium minarentur. Id liberos, id conjuges, id sacra & domestici liminis religionem implorare, ut quam longissime arceatur, nec animorum secretum subeat efferati regis veneratio. Coëundum potius, sicuti armenta solent, ad feræ incursum esse, quo si animi suo fato non possint, dexteræ saltem & vires repellen-

lendis hostibus jungantur. Manere posse suum cuique de divinis sensum, ne conscientiæ provincialium serviant, quas liberrimas, ut illarum opifex legesque humanæ, ita maxumè Ultrajectini fœderis sanctio voluisset. Cæterum reparandæ libertatis curæ mutuis odijs & novarum partium affectatione turbabantur, cum essent, qui in Hannoniæ Artesiæque fœdere omnem publicæ salutis spem collocarent, quod & à Gandavensi conventione non abiret & Philippi jus atque majestatem tueretur. cIↃ. IↃ. LXXIX.

Itaque factum est, ut Montinius alijque defectores proclivem partibus suis Frisiam jactitarent omnemque illum tractum à Flevo, Rheni ostio, in Lavicam flumen protensum, cum Artesiâ, Hannoniâ, Insulis, Duaco & Orchijs coiturum. Quasi interjectis tantis terrarum spatijs, quæ Geldri, Hollandi, Zelandi & Ultrajectini tenerent, auxilia Frisijs ab illis gentibus proficisci possent, quæ sedibus, linguâ, moribus discretæ polliceri sibi nequirent non duraturi fœderis fidem. Adhæc agros trans Lavicam sitos & ad Amisi fluminis ripam procurrentes Ultrajectinæ societati innexos, neque ipsum mare, etsi adeundis gentibus patens, apertum credi posse, quod Hollandiæ sociorumque classibus infestatum, ne commercia quidem cum Artesijs aut Hannonijs Frisiorum populo permissurum esset.

Montinius & alij defectores gloriantur Frisiam quoq; à suis partibus stare.

Sed omnes istas difficultates factionum amor & cæca cupido amovebat. Quibus Leovardiæ attemperandis 23. Februarij mensis, usurpato Lalainij etiam absentis nomine, postulantibus Renico Cammingha & Adio Lamberto Deputatis Ordinum supremus Curiæ Senatu datis in omnem provinciam litteris à quo Lalainius alienior erat, comitium ad IV. Non. Martij indixit. Cui rei occasionem quoque commodabat, quod ad fœderis Ultrajectini societatem Frisij ferventius tum sollicitarentur & quod rex Philippus, prout ante factum erat, perscriptis Mantuæ Carpentanorum VII. Eid. Febr. ad Ordines Artesiæ litteris, Gandavense fœdus & inter Ordines Belgicæ post ictum, dein perpetui Edicti nomine habitum regiâ ratihabitione se firmaturum polliceretur.

Quæ vana & speciosa regiæ gratiæ ostentatio in animum quoq; Rennebergij quam maxumè se infuderat. Igitur quo moram fœderi Ultrajectino per Frisiam injiceret, more priorum temporum, vocari ad Comitium Regi ac Romanæ religioni addictissimos voluerat, ac ut in Ordinum cœtum, plenâ cum agendi decernendique potestate admitterentur, quos suis consilijs ac ingenio faventes secretâ familiaritate exploraverat.

Lalainius etiam inclinat ad defectionem.

Ipse postero die. III. Non. Mart. magno comitatu urbem ingressus, quo comitij rebus præsideret, alitas diu inter potentissimos quosque simultates aulicis artibus nutriebat. Ibi procerum conventui Ansonius quoque Galama & Florentius Thinnius Ultrajectinorum legati interfuere. Verbisque ad populum pro more factis, ad amplectendam ocyus Ultrajectini fœderis sanctionem præfervidis studijs hortabantur.

Legati Ultrajectinorum urgent fœdus suum in Frisiâ.

Omnem scilicet prolatationem conditioni temporum inimicam repetebant, festinandumque esse, ubi pœnitentiæ ex morâ metus esset. Diffindi scilicet & dissolvi provinciarum fœdera & validissimos quoq; prout animus aut ingenium esset, novis rebus studere denique in anci-

cIↃ. IↃ. LXXIX. piti remp. ex procerum dissidijs & per arma hostium esse, quorum incommodis subvenire posset concordia foederis vires bello, occasionem paci factura.

Igitur maturanda ocyus consilia bono cessura, ne per consulentium incuriam aut ex intempestivis partium studijs animos sumat praevalentis & superbi hostis immanitas. Infestari Geldriam, vastari Cliviam & ad Rhenum agros, neque aliud metuendum esse, quam ut, velut secundo amne ferox & nulli rei abstinens Philippi exercitus descendat, majore impetu, sicut exeuntia in mare flumina solent, Frisiorum agros & extrema littorum petiturus. Atqui auxilia nulla aut non nisi imbecilla si id eveniat, ad manum esse, neque subministrari à superioribus provincijs posse, quas aut arma, aut bello perniciosior potentum discordia fatigaret. Depugnari scilicet in ipsis Brabiantiae visceribus & jam eo infoelicitatis perventum ut vicinos suos, quos socios habuisset, hostes timeat. Novo foedere, ubi vetera cessarent, parandas vires esse. Haec Ultrajectinorum Legati.

Igitur provincialium quiq; qui in partibus libertatis censebantur, post aliquot dies acerbis altercationibus insumtos, hunc in modum rescripsere:

Et praevalent in comitijs.

QVandoquidem nos Delegati cum plenâ potestate statuendi definiendique repraesentantes agrorum oppidorumque Frisiae Ordines, de mandato RENNEBERGIJ *Praefecti convocati sumus & ejusdem nomine propositum sit, ut Delegatos ad diem* IX. Kal. *Decembr. proxumum Vtrajectum mitteremus, consultandi cum Legatis Geldriae, Zutphaniae, Hollandiae, Zelandiae, Vltrajecti, Frisiae, Transisulaniae, Groningae, Omlandiae, Drentiae, Tubantum & Lingae super articulis arctioris foederis, ea de re conscriptis & in acta redactis. Et nos propterea delegavimus D. Barthium Idsaerda & Douwonem Sixma cum plenis mandatis agrariorum oppidanorumque, per quos foedus illud signatum est, eâ tamen conditione additâ, ut ab Ordinibus Frisiae firmaretur approbareturque. Ita nos infra scripti, pro qualitate nostrâ, considerantes quam necessarium foedus sit, & quam expediat illud ipsum ex actis praecedentibus ad finem perduci, delegavimus & delegamus Barthium Idsaerda, & Gellium Sibaeum Consulem Leovardiensium Vltrajectum eundi, condescendendique cum socijs in Foedus* X. Kal. Feb. *perscriptum & post publicatum. Hac tamen cautione interpositâ, ut Legati curam gerent, ne provincia in causâ tributi supra caeteras & plus quam aequum est, gravetur, tam ratione quantitatis quam aliter. Hoc etiam cavebunt, ne provincia tributum in foedere expressum ante pendere cogatur, quam vicini nostri in idem foedus adsciti sint. A foedere vero signato cum socijs consultabunt & definient, ut Legati Antverpiam ad conventum Ordinum generalium cum istiusmodi mandatis mittantur, prout de communi consilio conducere censebunt.*

Actum Leovardiae IV. Eid. Mart. Iulius Bottnia pro Franequerensibus, Meinardus Wigerius & Ioannes Aysma pro Leovardiensibus, B. Loo, Doco à Martnâ, Renicus à Camminghа, S. Galama R. M. praetor Baerderanus, Lasius Iongema, Diorraeus Annij pro Snecanis, Douwo Sixma, T. Aylva, Sixtus Bottnia R. M. Praetor pro Wimbritserijs, Carolus Roorda, Popko Roorda, Vitus Camminghа, Justus Ockingha, B. Idsaerda, Scipio Meckmans, Sixtus Sceltama pro Dongrijs occi-

occidentalibus, Justus Herama, Tiallinghus Wikelius, Jorritius Hania, Auco Edonius pro me & fratre Oenso Edonio, Otto Herama R. M. prætor Rauerderhemus, Doco Aysma, Otto Sualue; Sibrandus Camminga R. M. prætor pro territorio Leovardiensi, Epo Douma Hallemius, Oeno Grovensteinius, Pibo Vitus Abbema, Joannes de Verwou, Orichius Doyem cum prætore Galama pro Baerderanis; Joannes Petri Sannes, R. M. prætor pro Stellinguerfijs occidentalibus, Hyeronimus Winterius pro se & ijsdem. E. Herama, Regnerus Idsius cohortis ductor pro Geesterlandis, Johannes Hottingha, Wibrandus Roorda & Arnoldus Annij Pastor in Jeslum pro Ferverderanis. CIↃ IↃ LXXIX.

Cæterum postero die, qui III. Eid. Mart. erat, præpollentibus infirmando priori decreto partis adversæ suffragijs rescriptum hoc modo.

Frisij fœdus Vltraiectinum repudiant.

ORdines Frisiæ de voluntate RENNEBERGII Præsidis provinciæ Leovardiæ solemniter congregati, auditâ propositione per Reverendos Nobiles & eruditos viros* Antonium Galama *Vicedecanum Vltrajectinum ac Præpositum Northusanum &* Florentium Thinnium *Iureconsultum, Ordinum Vltrajectinæ Diocæseos Advocatum, ex fiduciarijs litteris facta, quo ijdem Frisiæ Ordines Vltrajectinum fœdus approbarent reciperentque. Decernunt ex singulari in legatos propensione & affectu, quod grates imprimis legatis agant, pro susceptâ molestiâ, Declarantes interea, se Gandavensi fœderi & secutæ unioni obligatos, quibus abundè hostis repelli & conservari ex præscripto fœderis possit novi Fœderis auxilio non egere parati, quod huc usque experimento ostendissent, Gandavensem conventionem omnibus viribus etiam cum vitâ atque animâ tutari. Rogare ut Ordines istarum provinciarum quæ arctiore fœdere se obligassent, id responsum humaniter interpretentur confidantque pacificationem & secutam Vnionem ratam facturos culturosq; amicitiam atq; societatem cum vicinis provincijs, cui rei fidem publicâ relatione facere Legati possent.*

Hæc III. Eid. Mart. in acta relata, ac nomine Ordinum manu Henrici Hesselij Præsulis Doccomiensium, Livij Wijtsma, Ottonis Vincentij, Hectoris Henrici Elinxma, Sixti Emingha, Upkonis Tallumij signata

Qui mox libello supplice ad Lalainium misso, & decreti sui copiam & voluntatem exposuere, haud dubiè apud benignum istius consilij interpretem, qui omne scribendi novi fœderis studium, quod jam antè professus erat, manifestâ ejus invidiæ & indecorâ levitate mutaverat. Libellum, ut eorum nomina, qui in partibus fuere, recenseam I. Bouricius, Nicolaus Laudensis in Hemelum Abbas Stauriæ, Gerardus Iacobi Abbas Clare-campensium, Paulus Costerius Fosverdiensium; Thomas Groningensis Floridi campi, Riquinius Groningensis Gerriconis cœnobij, Henricus Kessel Doccomiensium, Rudolphus Pauli Faber Pastor Tzumarumanus, Gellius Ilstanus Commendator in Hospitali, Hubertus Scoeffius Commendator in Nes, Ioannes Bistemius Prior in Thabor, Ioannes Antonius Prior Novi Cœnobij, Melchior Germanici Ordinis apud Slotenses Commendator, Wibrandus Schenichanius prior Cruciferorum apud Snecenses. Iarichus Bottnia, Hector Albada, Oeno Wijtsma, Iacobus Hornius, Oedsius Arnoldius, Elco Heringha, Ioannes Roorda, Isbrandus Slotius Prior in Aengium, Herco Ianconius, Syriacus

ↀ. Iↄ. LXXIX. Donia, Menno Emingha, Hero Ockingha, Tiepko Gerbranda, S. Hottingha, Wopko Tallumius, L. Ockingha, Ado Heringha, Sybrandus Iacobi, Cornelius Rudolphi, Mecco Taeckema, Sixtus Emingha, Sibo Peima, Douwo Sirxenius, Marcus Jensma, Siuckius Peima, Edo Alma, Ritsko Folckertius, Herco Lauwema, Ioannes Hansonius, Siriacus Bootsma, Titius Keinsius, Livius Wijtsma, Mercus Lauwius, Broërius Hoytema, Hotzo Henrici Aelsma pastor Wolsemius, Mello Ioachimi, Nicolaus Lauwius, L. Ielgersma, Hesselus Emingha, Tetardus Dockum, Renicus Tetardus Talma, Nicolaus Iacobæus, Hinno Iarichius, Olpherdus Ioannis, Hector Wibenius Wirdumanus signavere.

Alij Frisiorum ad fœdus Vltrajectinum inclinant. Adeo ut mihi istorum temporum conditionem expendenti falsò existumasse non videantur, Frisiorum plerosque à fœdere Ultrajectino alienos, magis in Artesiæ sociorumque consilia tanquam vetera & usu recepta, quam in novas vicinarum gentium societates inclinasse. Quamobrem à fœderis Ultrajectini amantibus libellus quoque supplex formatus ac Rennebergio exhibitus, quo & memoriam signati per Legatos fœderis innovabant serioque obtestabantur, se nihil in istâ actione, præterquam de præfecti consilio, egisse. Interim rem arbitrio Ordinum relictam, per absentiam Præfecti in suspenso mansisse, recusantibus Ordinibus tantæ molis negotium sine consultore & arbitro subire. Igitur datis ad fœderatos Ordines Ultrajectum litteris in adventum Præfecti distulisse, non sine spe aut fiduciâ hoc ipsum comitium isti negotio serviturum. Præsertim cum scripto & ore tenus conficiendi fœderis desiderium præfectus non dissimulaverit; Atqui experimento se deprehendere, non socordiâ tantum in promovendo Ultrajectino fœdere, sed morâ & pervicaciâ peccari, nonnullosque ex agrarijs, procul comitij lege privatis damnatisque coitionibus animum præfecti & consilia invertisse. Igitur non potuisse se deesse suis officijs, quin Præfectum de imminentibus periculis hoc belli incendio monerent; Neque enim hostem ignavum, neque inopem virorum aut Ducis esse, qui si in Frisiam aut vicina irruat, provinciam auxilia non ex Brabantiâ aut superioribus provincijs, sed vicinis habituram. Didicisse Lalainium expugnandis Camporum aut Daventriæ civitatibus occupatum, quam paucis auxilijs se & socios præjuverint & quam Geldriam furoribus hostium permiserint, sua damna & incommoda è tarditate auxiliorum expertam. Adeo verum esse, patriæ iniquos deprehendi, qui isti fœderi adversi sint, quod reprobare illos tantummodo sciret, quibus volupè futurum sit, libertatis & omnium rerum ruinâ se pascere. Non ignorare præfectum, quibus autoribus stet publicæ salutis mora & quam importunitatem professi sint, qui Harlinganum quoque conventum nuper habitum factiosis consilijs disturbaverint. Igitur se rogare Lalainium, ut prioris consilij & decreti tenax, plus conscientiæ suæ quam aliorum importunitati aut gratiæ tribuendo, fœdus Ultrajectinum probet, ne apud socios levitatis vitio Frisij traducantur & ne revocare ea videantur, quæ ipsi etiam præfecto in adeundo fœdere Harlingano comitio placuissent. Hæc in acta relata ac ab Epæo Doumа Hallemio, Docone Martna, Epone Herama,

Mei-

Meinardo Wigerio, Douwone Sixma, Ioanne Ayſma, Joanne Martna cIↃ. IↃ.
pro Corniumanis, Wilcone Holdingha, Broërio Heſſelio, Haione Cammingha, Wibrando Roorda, Sixto Scheltama, Ioanne Bonga, Iaricho Hottingha, Oenæo Grovenſteinio, Juſto Ockingha, Martino Schonbergio, Edzardo Glinſio, Frederico Fervovio, Orichio Doiemo, Ottone Sualue, A. Hercama, Tiallengo Wikelio, Pierio Auconio, Hieronymo Winterio, Laſio Iongama, Barthio Idſaerda, Iulio Botnia, Gellio Sibæo, Diorræo Annio, Bennerto Roorda, Renico Cammingha, Sibrando Cammingha, Vito Cammingha, Docone Ayſma, Arnoldo Annij paſtore Ieſſumano, S. Galama, Sixto Botnia, Vlpio Aylua, Foppio Grovenſteinio, Tiallengo Sixma, Ioanne Fervovio, Iuſto Herema, Ottone Herama, D. Roorda, Iulio Ayſma, I. Sannes, Aucone Edonio, Iacobo Tiebbæo & Tetardo Tetardio ſignata. LXXIX.

V. Cl. Carolus Roorda ſcribit, utrique libello ſtudio aut incuriâ Lalainij reſcriptum denegatum, monaſticamque vitam profeſſos & Robleſij ætate in dignitatibus conſtitutos & lege exautoratos, iſti conventui, tanquam communi & libero interfuiſſe. Eoſdem quoque rebus ſuis diffiſos, libellum ſupplicem clam conſcriptum & per tabernas conquiſitorum ſcripturâ ſignatum, in comitio non protuliſſe repudiatâque comitiorum conſuetudine & procurationum ſolemnibus, ex vitioſo quoque & corrigendo legibus inſtrumento, novos Deputatos abrogatis prioribus creaſſe. In ijs Gerardum Jacobi Antiſtitem Clarecampenſium & Heſſelum Emingha Ooſtergoos, Joannem Roorda & Diricum Fogelſangium Weſtergoos, Eraſmum Douma & Regnerum Idſium Sylveſtres fuiſſe, eorumque poſtremum, velut dignitatis ex ætate incapacem, favore magis aut gratiâ, quam ſuo merito & prudentiæ gloriâ evectum. Legationibus quoq; extra provinciam obeundis Commendatorem Snecanum, Eraſmum Douma & Diricium Fogelſangium delegaſſe, comitiumq; reparandis iſtâ ætate rebus & communi concordiæ inſtitutum, publicâ ſeceſſione fœdatum. Cæterum illorum autoritate, qui pro fœdere Ultrajectino ſuffragati erant magis validâ, prioribus Ordinum Deputatis dignitates continuatæ factumq; eſt, ut quod evehendæ parti adverſæ repertum credebatur, invidiæ & exitio egregio providentiæ miraculo cederet. *Et prævalent.*

Itaque Lalainius haud dubie animi æger & offenſionem alens, quod bene deſtinatis præter ſpem excidiſſet Vollenhovam Idib. Mart. profectus eſt, ubi comitium Trans-Iſulanæ gentis ordinaverat.

Igitur Vollenhoæ agens, ubi annonæ defectu hoſtilem exercitum divexari intellexerat, legem de commeatu tulit, vetuitque ne quid frumenti, navi, aut curru hoſti ſubminiſtraretur, & ut omnium mercium profeſſione præmiſſa, conſtitutis inſuper in quaque civitate, qui luſtrandis navibus præeſſent, Senatorijs viris doloſæ frumenti Rhenum verſus aut Iſalam ſubvectiones, amiſſione mercium, navium, atque curruum punirentur.

Heymannus ſcribit Lalainium illo comitio de menſtruo 20000. millium tributo legioni præſtando propoſuiſſe & ut in quodque cereviſiæ vas bini ſtufferi ex Cortevillij legati, qui id ante rogaverat, conſilio penderentur. Dein amovendis generalium collationum oneribus & redimendo quorundam Daniæ mercatorum ære decem millia carolæorum *Lalainius Trans-Iſulaniæ comitia indicit.*

 in

ↃIↃ. IↃ. LXXIX. in menstruum tributum decreta, eique pensitando 3. Stufferi cum quadrante à florenis aureis petiti. Igitur provinciales Paulo Gellio ærarij tribuno ocyus id deferre jussi, ne equitum peditumq; copias in Frisiæ finibus agentes & stipendiorum avidas æris aut insolentiæ cupido in interiora provinciæ propellat. Id actis commistum ac XVII. Kal. April. manu Baudemontij Graphiarij Curiæ signatum. Cæterum discordi comitio & procerum animis aut à regis dominatione aut suâ libertate alienis, ne tempestiva quidem subsidia debili ærario præstabantur. Cui malo, etiam hoc incommodum accedebat, quod illo publico provincialium dissidio, oppidani quoque cum agrarijs dissentirent, infælicisque comitij concordiam, non tam regia ac religionis odia, quam antiquæ & tum renovatæ æmulationes morarentur.

Oppidani libellum supplicem offerunt Renneberglo & queruntur se à comitijs prohiberi.

Itaque Lalainio ordinandis provinciæ rebus Leovardiæ adhuc commoranti oppidani libellum istiusmodi exhibuere.

NON ignorare te censemus, Præfecte, quantâ agrariorum importunitate exerceamur, quibus & animus & consilium fuit nos & à reip. constituendæ communione arcere & jure suffragiorum privare. Cum hoc velint, ut civitates & oppida partium ac districtuum jus ac conditionem sequantur. Et quanquam, si quid tale à majoribus traditum sit, infirmare nobis propositum non est, ita lubenter assentimur, modo antiquæ consuetudini, tam in exercendæ potestatis, quam sustinendo onerum jure acquiescant. Sed affectibus suis nec modum ponunt & ex lite lites serunt, etsi ita conventum sit ut Deputati quoque ex oppidanis crearentur, quartamque reip. partem jure conventionis constituerent. Et sic quidem præstructum concordiæ fundamentum credebamus, nosque possessione juris nostri nunquam dimoveri ex formulâ pactionis potuisse. Præsertim cum tributa nostra, quorum immunitate ac exemptione majores nostri fruebantur, subsidio provinciæ & ipsorum quam maxumè agrariorum cesserint. Sed istius beneficij memoria languescente, onera, quibus initium apud nos dedere, augent & à commodis reip. nos excludunt, præmissâ denuntiatione non laturos se in collegij publici cætu nostros delegatos considere, aut publicarum litterarum secreta, ex usu antiquæ inscriptionis, ad nos perferri. Itaque factum est, ut nec ad comitium citati simus, nec Matthiæ Gubernatoris, nec Ordinum generalium, aut Vltrajectinorum litteræ ad nos pervenerint & quidem sinistris eorum artibus inversæ, qui veteres controversias ex novâ & perniciosa æmulatione refricantes paci, qua maxumè egemus, impedimentum obtrudunt. Igitur quoniam & comitio interesse & consulere de publicis in commune prohibemur, ne impendia Præfecte & contemptum feramus missionem petimus, ac ut sinas nos in nostra, quando publicis arcemur, sine invidia usurpati juris redire. Obtestamur nihilominus propalam nos jus nostrum vel frementibus agrarijs tutaturos, ne, quæ separari non possunt, emolumenta amittendo, onera & incommoda feramus. Itaque tributorum exceptione nos tuebimur, daturi operam ut oppida nostra tuo auxilio subiuti adversus hostium incursiones, omniumque injuriam tuta atque munita præstemus. Interim ne serendis discordijs fovendisque proni & à pacis sollicitudine alieni videamur, parati etiam num sumus judicium experiri, modo hoc quod speramus, æquitati nostræ detur, ut quartum reip. membrum habeamur, nihilque omisisse, quod paci & saluti publicæ expedire tua prudentia censebit.

Ita pro Franequerensibus Iulius Bottnia, pro Leovardiensibus Meinardus Wigerius, Joannes Aysma, pro Ilstanis & Snecensibus Upco Franciscius & Diorraeus Annius, pro Bolsuerdijs Rinckius Cornelius, pro Staurijs Gerardus Wipkonius, pro Doccomiensibus Cornelius Ludolphi, pro Hindelopijs & Slotanis Wopco Douwonius, pro Worcumanis Gajus Jouconius, pro Harlinganis Cyprianus Ruardus & Cornelius Coninxius signavere. clↃ. Iↄ. LXXIX.

Hæc XI. Mart. Lalainio exhibita, ac ut in manus agrariorum mox perferrentur cum rescribendi mandato, à Lalainio signata.

Igitur AGRARIJ rescripsere:

IUS majoribus nostris quæsitum, Præfecte, pertinaciter tueri in animum induximus, neque ferre, ut præter religiosos, nobiles & agrorum proprietarios jure, societate atque titulo Ordinum gaudeant. Præter hoc volumus, ut oppidani præturis in quibus siti sunt, se subijciant tributaq; nostrum ad exemplum præstent. Quæ si recusent, obtestamur & nos, alicuius oneris debendi reos nos non esse.

Cæterum Lalainius edixit: Ut oppidanis in istud tempus considendi suffragandique in comitio potestas esset, eorumque suffragia, velut à membro quartam provinciæ partem constituente profecta, rata firmaque essent. Ita lis non dirempta, sed suspensa mansit, donec adulta æstate, velut movente bilem Sirio, cum ipso cœli æstu recrudesceret. *Oppidani à Lalainio admittuntur ad comitia.*

Mox Barthius Idzaerda & Gellius Sibæus Ultrajectum, profecti, salutatisque pro more fœderatarum provinciarum legatis inter Lavicæ & Flevi amnium ostia Frisios sitos Ultrajectino fœderi sociavere. *Frisia jungitur fœderi Ultrajectino.*

Igitur in consessu ex provincijs delegatorum acta hoc modo ea de re perscripta:

ANNO clↃ. Iↄ. LXXIX. X. Kal. April. *Comparuerunt Ultrajecti in consessu Deputatorum fœderatarum provinciarum, Delegati oppidorum Leovardiæ, Snecæ & Franequeræ, cum mandatis quoque prætorum & quorundam ex nobilitate Frisicâ, declararuntque se visitatis examinatisque actis fœderis ex formulâ procurationis* XII. *Mart. scriptæ, fœdus illud approbare ratumque habere, addita promissione, se sicut reliquos fœderis socios operam daturos, ut in omnibus singulisque rite observetur. Quæ Leovardiensium, Snecensium, Franequerensium, prætorum & nobilitatis nomine cauta, ac à Barthio Idsaerda & Gellio Sibæo signata.*

Cl. Franckena in diario suo notat III. Eid. Mart. Frisios in fœdus receptos, solisq; defectionem versus occidentem VIII. Kal. April. conspectam, magno metu civiles animos conterruisse.

Reperio in actis publicis Petrum Emskerckium regij sed loco moti Senatus actuarium Francisco Bandimontio successori litem tum movisse, eumque pro obtinendo restitutionis beneficio vehementer & acerbè agentem innocentiæ suæ testimonium rescriptum comitij obtinuisse. Id Henrici Kesselij Doccomiensium Præsulis, Martini Nitsenij & Upconis Talumij manu Idib. Mart. signatum. Ita invidiâ aut ex merito dignitatibus ejectos aliorum importunus favor & suffragatio *Lalainius & tribunalia Iudicum fictis fatigantur accusationibus.*

cIↃ.IↃ. gatio commendabat, patrociniaque pro animorum statu, aliquando
LXXIX virtuti, nonnunquam improbitati ex studijs partium quærebantur. Itaque criminationum materies fictis inverisque accusationibus facta, tribunalia Iudicum & Lalainij præcipuè aulam fatigabat, eorum inquietâ malignitate, qui incertis rumoribus multum dando inimicorum injuriam ex magnitudine præcipitis famæ æstumabant.

Hoc vero Pontificij sinisterius interpretabantur, quod provinciæ nomine ad Ordines generales scriptæ litteræ inconsultis Frisiæ Ordinibus dicerentur, atrocemque provincialibus, velut tributa non nisi demolitis castellis & amoto regis Senatu detrectantibus, injuriam manifesto mendacio inussisse.

Quare litteris ad Lalainium datis testandi in patriam & socios affectus, excusationem ignorantiæ obtenderunt aliosque nomine ac mandato Ordinum malè usos enormes calumnias gravandis partibus repperisse.

Quod ad castella regia attineret eius opinionis ac consilij se esse, ut salvâ regiæ majestatis autoritate subverti aut solo æquari non queant, tum demum confusionem & discordias factura si munimentis exuantur. Igitur rogare Lalainium, ut castella regij imperij præsidia integra aut inviolata præstet, aut de ijs ita disponat prout paci & saluti provincialium conducere videbitur.

Hæ Riquinij Groningensis Præsulis Gerriconis cœnobij, Nicolaî Laudensis Stauriæ Abbatis, Pauli Costerij Fosverdici, Henrici Kesselij Doccomiensis, Sixti Tiallengij pro Florido Campo, pro Oostergois Herconis Iouconij, Herconis Louwemæ, Gellij Ilstani commendatoris in Hospitali, pro Westergois Hotsonis Henrici Æxmerij, Sixti Eminghæ, Renici Bardij manu signatæ.

Cometa in Belgicâ visus paulatim defecit. Buntingius in Chronologiâ suâ notat Cometam obscurum pallidumque mense Octobri à Solis occasu visum, circa hujus anni initium orientalem factum, sparsâque in ortum comâ, ex cælesti motu circumactum caudam versus septentrionem porrexisse oculisque sensim submotum, velut manifestâ tabe sui luminis defecisse. Cujus disparitioni magnam adhuc in res humanas potestatem tribuebant, qui illius, velut diri syderis exortu, superstitione aut metu perculsi sua mala ad conspectum comatæ facis, tanquam fatalem causam referebant. Itaque subsecutam æstatem imbrium copiâ messi noxiam, mox autumnum nimio cœli humore, putredine & exinde pestilentiâ gravem curiosi talium etiam defecto syderi imputabant, & quod ruptâ velut omnium rerum fide, etiam in tanto fœderum concursu, infœlicibus provincijs desiderata pax exularet. Quæ etiam armis silentibus, non levi discordium acerbitate per Frisiam fatiscebat, ita impulsis velut ardentissimo sydere, odijs ut civilis vitæ consuetudinem vix paterentur.

Itaque regio Senatu suarum partium fiduciâ quasi in comitio prædominaretur, animos erigente, ne fœderati quidem ea negligebant, quæ prægravandis adversæ partis fautoribus reperiebantur.

Qui Ultrajectino fœdere suspecto, causæ defectionem apud Matthiam Gubernatorem Ordinesque generales tum moliebantur, missis Antverpiam Petro Frittema viro nobili & legum doctori & Ioanne Dimero Senatoribus regijs, qui gravissimas accusationes, apud æquissimos, ut reban-

rebantur, Pontificijs judices ex occultâ gratiâ elevarent. Quare ex Ordinum generalium consessu, in quo Hesselus Aysma vir eximius Frisiorum nomine tum considebat, Elbertus Leoninus & Liefeltius legum scientiâ clari cum Sillio Ordinum actuario examinandis reis delegati; quorum crimina actis publicis inserta nullâ dissimulatione aut conniventiâ proponebantur. cIↃ. IↃ. LXXXIX.

In istis præcipua erant.

Crimina Senatui regio objecta.

I. *Quod Senatus à Philippo rege per Frisiam constitutus Gandavensis pacis, unionis & perpetui edicti decretum suppressisset, ejusque copiam Frisij immissis in Basilicam sagittarijs prædicto Senatui extorsissent.* II. *Quod idem edictum non legitimè aut pro more vulgasset.* III. *Quod pro captivo Roblesio apud Austriacum intercessisset.* IV. *Quod in Lalainio Præfecto recipiendo mandatis Ordinum se opposuisset.* V. *Quod novas copias Renici Dekamæ & Arnoldi Gemenij tuendis partibus sine Decreto Ordinum autorasset.* VI. *Quod munitionem Oostmahornæ, ne præsidium Ordinum admitteret, suo retinuisset.* VII. *Quod Ioannem Austriacum hostem declaratumpr Gubernatore habuisset.* VIII. *Quod Matthiæ Archiducis gubernationem non approbasset.* IX. *Quod Hispanorum partes fovendo tranquillitatem provinciæ obturbasset.* X. *Quod Wibio Goutumano aditum cum cohorte ad Leovardiense castellum fecisset.* XI. *Quod ad Austriacum, Viglium, Lamotium, Bolsuerdienses odiosas & suspicionis plenas litteras dedisset.*

Ad quæ Senatus Delegati sub juramenti cautione Philippo regi præstitâ responderunt.

Responsa Senatus regij.

Gandavense fœdus, quam primum perlatum in Senatum fuisset, Senatui placuisse, tertioque Eid. Januarij acceptum, hybernaque tempestate & ex scribendarum formularum copiâ prolatum, III. Kal. Febr. vulgasse. Quod ad sagittarios in Senatum missos attineret, id se ignonorare, neque aliam locum recitando istius fœderi edicto delegisse, quam, quem promulgandis actis publicis consuetudo destinasset. Roblesij vero captivitati & custodiæ non ultro, sed precibus mœstissimæ uxoris exoratos, patrocinium apud Austriacum commodasse; postquam regi Philippo placitum fuisset eum cum imperio in provincias ablegare. De ipso Roblesio nihil vero aliud cognovisse, quam quod in militum odia ex retardatis stipendijs incidisset, neque præterea esset; quod gravioribus eum suspicionibus inligaret. Lalainio vero, recturam provinciæ adepto, ut se opposuerint tantum abfuisse ut stipendiâ illius copijs ocyus procuraverint & quidem istâ liberalitate, ut proxumas seditioni cohortes exsoluto ære pacaverint. Quod ad conscriptum militem spectaret, id autoritate & de consilio Roblesij factum esse, postquam in potestate Senatus non fuisset, sine regis mandato dilectum copiarum aut missionem instituere. Neque Senatui de Renici Dekamæ cohorte in fide retinendâ constitisse, neque in causâ munitionis Oostmahornæ aliud fecisse, quam quod absente Roblesio, cujus vicarium imperium Senatus gerebat, copias collegerit præsidiumque loco imposuerit. Non diffiteri interim Senatum, quod denuntiationem Ordinum Frisiæ Deputatis, ut ab obsidione istius munitionis desisterent, fieri curaverit, postquam ignorasset Senatus mandatum Ordinum generalium aut Præfecti isti negotio

cIↄ. Iↄ. intervenisse. Præsertim cum Lalainius præsente Indeveldio, Achlenio
LXXIX. Senatus præside & quibusdam Deputatis palam Renico Dekamæ in mandatis dedisset, ne munitionem illam præterquam sibi aut mandatorio dederet. Austriacum verò à tempore proclamati edicti pro Gubernatore Philippi non habuisse, neque Matthiæ Archiduci obedientiam negasse, quominus ex illius præscripto ac imperio provincia formaretur. Itaq; non paci, non tranquillitati regionis unquam defuisse, neque occultà cum Joanne Austriaco consilia communicasse, quæ perniciosa provinciæ aut ejus statui fuissent. Denique cum Wibio Goutumano regiam arcem clam occupante nihil rei aut consilij habuisse, qui in castellum inscio Senatu irruisset. Igitur delegasse Senatum Popconem Romboutium & Joannem Dimerum Senatores, qui de irruptione cognoscerent. Caussam istius facti Mareschallo Matthenessio aut Doconi Martnæ non ignoratam, ipsiusque Wibij confessione detectam, secretis consilijs subfuisse. Postremum Viglij Zuichemi consilio non nisi pro re natâ & quod Frisiæ clarissimos natales deberet, usum Senatum fuisse, neque scripsisse ad Lamotium, nisi ut Valonum præsidium, quod Bustamantio Harlinganæ arcis Satrapæ manum injecerat, istius Lamotij, à quo pendebat, intercessione pacaretur. Neque Bolsuerdios aliosque rebellionis in Regem, nisi ante Gandavense fœdus insimulasse, usitato vocabulo, quo desciviſſe à Philippo stylo temporum arguebantur. Cætera viliora aut sæpè repetita mole magis quam argumento offendebant. Igitur Archiducis Matthiæ & Leonini Liefeltijque delegatorum decreto accusationis acta Frittemæ & Dimero ad rescribendum communicata, ne præceps judicium aut innocentiam illorum gravaret, aut immodestiæ criminum parceret. Qui etsi eadem fere eluendis accusationibus proferrent, ita intercessionem pro Roblesio datis ad Austriacum litteris susceptam, elevabant quod in tantâ & tam subitâ mutatione rerum, neque quid agerent, neque quid deliberarent, satis expendissent perculsis & velut stupore contectis animis, quod Roblesium provinciæ Præfectum sui consessus principem militaris licentia spreto imperio vinculis indidisset. Quod ad Austriacum attineret, eum regio mandato provincijs Gubernatorem datum, reprimendæque Hispanicarum legionum insolentiæ in easdem provincias missum & populi adhuc gratiâ tum florentem præteriri per illa liberandi Præfecti desideria non potuisse, quum Senatus litteris resalutaretur quas ejusdem dignitati adscripserat. Quippe suis VI. Novemb. Anno. cIↄ. Iↄ. LXXVI. datis regias subjunxisse, Philippi mentis interpretes & quibus affectum boni Gubernatoris prætulisset, qui recognosci à Senatu testatione publici officij debuerit. Denique Philippi regis & Austriaci litteras de mandato Concilij Status Bruxellis Leovardiam perlatas non vano judicio novi principis & procerum consensu rationem provincialis imperij tum stetisse. Igitur Roblesium quoque Præfecti loco Concilio Status tum habitum, etsi mutato repente temporum statu, quem prævidere solertia Senatus non potuerit. Quæ de præsidio Leovardiæ fovendis partibus inducto objecta erant, ita diluebantur, quasi ex usu facta essent, ne Valonum cohortes ad imperia & jussa præfectorum contumaces & seditionibus proxumæ æris inopiâ aut prætextu, Leovardiam urbem Senatus & procerum

rum sedem direptione & insolentiâ vexarent. Eo metu actum Senatum modestius præsidium suæ & civium securitati ordinasse, cum eadem fortuna Bruxellensium ac reliquarum urbium istâ legionum tempestate fuisset. Itaque restabantur se durante civilium bellorum aut dissensionum incendio nihil fecisse, quod Gandavensi fœderi, Unioni & Reip. adversum exitiosumque fuisset. Igitur neque hoc commeritos esse, ut suspenso judicandi officio, dignitatibus exuantur, quod illi immodestè urgerent, quorum malities approbatam etiam nupero comitio Frisiæ Ordinibus integritatem falsis & ex Invidiâ repertis criminibus oneraret. Rogare interim Archiducem & Concilium Status Regij, ut æquitati patrocinando Senatum & Graphiarium à diu intermissis fori officijs in integrum restituant, neque sinant Senatum absolutâ regij imperij potestate præditum, integritatis suæ amplissima professione fraudari. Libellus quoque Matthiæ Archiduci in Legatum Aysma, velut publicæ causæ privata odia miscentem acerbior oblatus, officium æqui judicis implorabat, & ut innocentiæ Senatus expedito judicio subveniretur. cIↃ. IↃ. LXXIX.

Cæterum actore legato & vetera repetebantur, & nova gravandis accusationibus non deficiebant prodentibus se magis magisque delegatorum ingenijs, quod acerrima defensione exolescere sensum injuriæ non sinerent Ordinesque Frisiæ suæ liti, tanquam publicæ implicarent. Igitur delegatis Frittema & Dimero Antverpiæ hærentibus, multa ad huc onerandæ criminum famæ adferebantur, Matthiæque Gubernatoris animum fœcundis argumentis instruebant. Qui novorum Legatorum è Frisiâ adventu cognito, in quibus Gellius Ilstanus commendator Nessanus, & annalium scriptor, Erasmus Douma & Diricius Fogelsangius erant, rescripto ad libellum supplicem Prid. Non. April. à delegatis Senatus exhibitum dato, explorandas legatorum voluntates decernebat quo provinciæ in veterem Senatum propensionem aut odium cognosceret. Cæterum Ilstanus cæterique legati, id à mandatis suis alienum regerebant, publicæque causæ destinatos, privatæ cum Senatu actionis invidiem respuere. Ita res in suspenso, non cessantibus interea altercationibus, mansit, donec invalescente Ultrajectino fœdere, in majora odia erumperet.

Gravatur Senatus regius novis criminibus.

Mox Cunerus Leovardiensium Episcopus privatæ apud Bergumanos custodiæ mancipatus, per apparitores jussu novi Senatus Wigerum Mockamam, & Boccatium Douwonem spiculatoribus publicis stipatos more captivi Leovardiam pertractus est, quod secretam cum Gasparo Roblesio conjurationem inijsse suspiciosis indicijs diceretur. Cæterum eodem die à Senatu dimissus, & in Bergumanos veterem secessum expendendis suarum rerum rationibus, tanquam honestam custodiam amotus est. Arnoldus Gemenius & Vibius Crusius diuturniore quoque custodiâ liberati.

Cunerus Leov. Episcopus captivus Leovardiam abducitur.

Heymannus notat VIII. Eid. April. phasma quoddam specie hemicycli apparuisse, aliudque à pluvio arcu, velut soli opposito & depressiore, verticale cœli punctum tenuisse. Quæ phænomea, ut solent, ex naturæ causis, aut fulgore roridarum nubium sæpe orta, prodigiorum ostentui imbecillibus ingenijs æquabantur.

LXXIX. Mox Lalainius Vollenhovâ in Frisiam regressus mense Aprili assumptis in comitatum Versteverano & Rhala Senatoribus aggeres marinos, qui à Feenhusâ ad Lavicæ ostium Frisico littori prætexuntur, ocyus lustrari fecit, quo hybernis tempestatibus aut continuo æstu continentem lambente arrosi aut disjecti novæ molis aggestione sustinendis fluctibus firmarentur. Legatis vero, quos cum mandatis è Frisiâ Antverpiam missos memoravi, à Matthia Gubernatore haud levia & à temporum conditione aliena proponebantur. Ista erant.

Legatis Frisiæ haud levia & à temporum conditione aliena proponuntur à Math. Archid.

I. *Vt provinciæ aut earum Legati pro observando aut deserendo Gandavensi fœdere sententias exponant.* II. *Vt provinciæ defectioni proximæ ad antiqui fœderis societatem reducantur, eoque innovato firmatoque, de rebus pace bellove necessarijs in commune consultetur.* III. *Vt provinciæ ex jure istius fœderis pendendis intendendisque pro re natâ publicis collationibus, salva nihilominus uniuscuiusq; provinciæ immunitate, se obligent.* IV. *Vt tollendis de religione controversijs certa & syncera pax & conventio scribatur.* V. *Vt provinciæ ocyus Delegatos autoritate & prudentiâ spectabiles patriæ fidos ad conventum Ordinum generalium mittant.* VI. *Vt provinciæ pacem faciendo, eam ad præscriptum Ordinum generalium firment.* VII. *Vt militari disciplinæ, juris & æqui observantiæ, in promptu stipendia tributaque habeantur, Matthiæque Archiduci, Ordinibus & Præfectis provinciarum sua autoritas constet.* VIII. *Vt durante pacis actione, de belli ordine, de formando exrecitu, liberandâque ab Hispanorum obsidione Trajectensium ad Mosam civitate cogitent.*

Quibus, Matthiæ Gubernatoris & Ordinum nomine ab Elberto Leonino legum peritiâ & eloquentiæ artibus claro nonnulla addebantur. Convenisse scilicet se, non instituendis novorum Principum inaugurationibus, quæ lætiora majorum ætati fortuna obtulisset, cæterum quærendis malorum remedijs, in quæ Hispanorum, hostiumque vis aut insolentia infœlices provincias perduxisset. Deliberari pro conjugum atque liberorum vitâ atque sanguine, pro declinandâ durissimâ servitute, & omnium rerum ruinâ quam discrepantium in conventibus suffragiorum diversitas propè intuentibus minaretur. Sed isti subveniri posse, si quisque quam in patriam affectus esse debet, tam de onere belli ferundo, & simul subjuvandis socijs cogitet, quos in ultimo discrimine constitutos infœlix miseratio spectaret. Hac solâ viâ ad pacem perveniri posse, quam utilem & bonam habere, non nisi superatis hostibus aut nisi eorum vires æquaveris posses. Fine belli pacem æstumari, quam honestam obtinere Ordines nequirent, præterquam sociâ Trajecti ad Mosam urbe, hostium castris cinctâ, libertati restitutâ. Atque ut id fiat & rerum & gloriæ gentis interesse, quæ non siverit Albani ac Requesentij ætate tabescere ærarium gerendis armis efficax.

Tributa oneribus patria poscuntur.

Postquam verò illius incuriâ & inopiâ laboratum, res infœlicius cessisse, quas seorsim Belgicæ & trans Rhenum Frisiorum gentes olim magnâ cum laude suis cum hostibus gessissent. Igitur opprobrio & infamiæ fore, conjunctis tanto numero & nexu provincijs non vires, sed consilia defuisse, sociosque pro salute publicâ, prò conjugum ac liberorum incolumitate pugnantes, denique ipsam remp. fatiscentem & occasui

occasui proximam opportunis & ad manum auxilijs non sublevasse. cIↃ. IↃ. LXXIX.
Cæterum salubriter & pro ægerrimi provinciarum corporis statu præscripta imbecillior natura respuebat, cum essent, qui afformanda numerosissimi exercitus stipendijs tributa, velut aspera & modum excedentia, à suis quique provincijs averterent. Ita cum singulas desiderati tributi fastidium aut aversatio occuparet, universæ subsidijs destituebantur.

Sed per dissidia provinciarum omittuntur

Erant quoque qui novum tributi genus declinando, vetera & sub Albano decimæ centesimæque nomine reperta commendarent, debilique & velut emorienti ærario extrema ope subveniendum. Alij vero, etsi potentiâ & opibus validi, ex erogandi æris causa indemnes præstari cautione à socijs volebant, ijs quoque minus ad sociorum pericula affectis, quos Mosa aut Rheno hostilibus castris presso, extra discrimen positos vana securitatis humanæ opinio faciebat. Sed occulta fati vis, quæ ad secessiones & arma trahebat, quasi causam aut prætextum quærens, ut consilij, ita provincialium concordiam morabatur, postquam ita constitutum videretur, ut Hannoniâ & superioris Belgicæ tractu à cæteris avulso, inferiores quoque provincias, quæ ad Oceanum vergunt, Ultrajectinum fœdus combinaret. Ita evenit ut magnum illud & regi etiam Philippo formidabile Belgicæ corpus dissolveretur, belloque in tot annos exituro infausta initia perdundis rebus solers fortuna præstrueret. Igitur Bolsuerdiâ, Doccomio, Harlingâ alijsque oppidis à fœdere adhuc Ultrajectino exclusis fœderati Ordines Ultrajecto litteras ad easdem civitates misêre, quibus ad novi fœderis communionem speciosis rationibus sollicitabant. Imprimis verò commonebant, ne provinciali concordiæ ex se validæ adversarentur & ne Frisij occasionum segnes & sua commoda negligendo soli palantes & mutuis societatibus destituti, intestinis dissensionibus diffluerent. Cæterum omnem illum fœderis eventum partium adhuc æmulatio tardabat, non cessante Senatu regio tum præsulum & earum partium intercessione, gravem illum & regiæ dominationi mancipem spiritum invalescenti fœderis potentiæ objicere. Quibus & hoc accedebat, quod Lalainius litteris suis VI. April. datis, fœderis Ultrajectini receptionem segniter frigidèque habuisset, neminemque se isti retinendo impulsurum fidem fecisset. Igitur inter regij Senatus & provinciæ legatos Antverpiæ commorantes, novæ partium acerbitates recrudescebant, urgente Hesselo Aysma legato, ut acta exercitæ Senatoriæ examinationis ad Deputatos Frisiæ perferrentur, ipsique Lalainio provinciæ præfecto communicata cognitione solemnis judicij determinarentur. Hoc vero rescripto Matthiæ Gubernatoris cautum est, ut intra bimestre, post exhibita Deputatis Frisiæ & ejusdem provinciæ Præfecto acerbæ litis instrumenta, negotium definiretur, omnique dilatione ac morâ cessante finem haberet.

Defectores fœdus percutiunt.

Cæterum fortuna, ut solet, serendis discordijs insolens potentum consilia corruperat. Igitur fœdus à defectoribus VIII. Eid. April. ictum. Eo cautum ut religio Catholicâ Romana haberetur, regi ejusque præsidi obsequium esset; Hispani peregrinique Belgio ex formula Gandavensis fœderis excedant, id nisi rex ratum præstaret, à fœdere recedendi liberum foret. Quod ad D. Eligij montem haud procul à Re-

cIↄ. Iↄ. LXXIX. giaco in Attrebatibus scriptum Ordinibusque provinciarum, etsi aliud simulantibus, communicatum, velut tristissimi casus obnuntiatione prona paci ingenia affecit. Itaque responderunt se illorum studiâ in retinendâ majorum religione, ac præstando regi obsequio probare, cæterum hoc velle, ne speciosis Hispanorum deceptionibus nimium fidant, circumspectique & prudentes priorum temporum exempla pro recentibus expendant. Notam scilicet Ferdinandi Albani immanissimi Ducum perfidiam fuisse, atque Hyeronimum Rodam illius artis magistrum dissimulasse, quæ perjurij nomine olim traducta, speciem prudentiæ & virtutis illam apud gentem induisset. Adhæc Norcarmij acta non aliunde quam ab illius disciplinæ professione petita, quæ licentiam fraudi faceret crederetque posse Principes augendæ dominationi obligatos utilia honestis anteferre. Denique Escovedi ingenium doli prudens nihil aliud principi suo suasisse, quam ut provinciarum vires secessionibus debilitaret, potentiamque Ordinum concordiâ validam mutuâ dissensione attereret. Igitur se Deum rogare ut sanam & introspiciendis Hispanorum artibus sagacem mentem ijs donet, quo pervideant quantum inter illorum consilia & curas libertatis intersit & quam expediat in commune consuli, quod divisum, fragile & infirmum factura discessio esset. Se quidem Legatos Coloniam petente Cæsare missuros, hortarique ut idem faciant, si forte diu desideratæ pacis fœlicitatem divina benignitas promittat.

Responsum Ordinum ad defectores.

Thuanus scribit, Ordines generales nummum æneum Egmondani Hornijque recisa truncis oræ vultusque exprimentem refricanda veterum memoriæ tum cudisse, tutiusque bellum simulata pace honestâ & ad continuanda arma efficaci inscriptione suasisse. Quod isti fini factum prudentiores quique interpretabantur, quo antiquæ crudelitatis & perfidiæ exempla in memoriam revocando præsentis ævi ingenia à superstitioso regiæ fidei cultu atque veneratione deterrerent. Indignatura haud dubiè, si expenderint, Belgici sanguinis Principes & regi ex societatis Burgundicæ jure fidissimos in exorabili regis sævitiâ formidata hostibus & tot vulnerum notis interstincta corpora detestandis carnificum ministerijs prostravisse. Econtra Farnesius alimenta provinciarum dissensionibus subministrabat, regisque Philippi animum pacis cupidissimum ostentans, quo eas fœderibus exsolvendo regis obsequio innigaret, civilibus morbis, velut optuma discordantis Belgicæ remedia, tristem & non profuturam medicinam præscripsit. Ista erat ut solius Catholicæ Romanæ religionis exercitia essent, indictoque reformatæ repudio aut silentio, Philippi imperia paternis assimularentur. Quippe ea provincialium juramento & ejus religione firmata, tum divinis humanisque legibus subnixa subverti non posse, certissima solidæ pacis fundamenta, quæ substerni lubricis rebus & ruinam minantibus nulla cunctatione deberent. Ordinum esse de statu & voluntate provinciarum ocyus referre, quo rex agat, quod è re sua videatur. Atqui Ordines sua in regem & pacem studia laudabili responso repetebant: Sic Augusto mense elapso, advocatis Cæsaris, Galliæ & Angliæ regnorum legatis cum Joanne Austriaco colloquia inijsse, in medio cursu rerum Philippi interventu subversa. Tum Philippum cœptam cum Austriaco actionem

Farnesius alimenta dissensionibus Belgarum substernit.

nem Cæsari detulisse, quanquam augustum imperatoris judicium ipsi Ordines non defugerent Suartsenburgio Cæsaris Legato ad Farnesium non semel misso, quo de regis sui mente testaretur. Sed dilationibus, aut sinistris artibus usum Farnesium pacis actionem traxisse, cui inanem affectum, ut & rex Philippus, præferret. Quippe Philippum repudiatâ & ruptâ Gandavensi conventione, cujus servandæ desiderio provinciæ tum tenebantur, alienatis interea animis offerre, & quidem ita, ut conditionum iniquitas vim atque efficaciam istius fœderis tollat. Neque enim Caroli Cæsaris imperium neque memoriam gratam esse apud eos præsertim, qui edicta fœdissimi rigoris sub illius dominatione promulgata non ignorarent. Sed dolosis consilijs serenæ pacis actionem involvi, cui submittere modo sincera sit, se Ordines parati etiamnum essent, sed ita ut Cæsaris Legato potestas fiat ocyus aliquid agendi statuendique quod ex usu futurum sit.

cIↃ. IↃ. LXXIX.

Legati Coloniam ad paciscendum ablegati.

Mox de conventu mittendisque Coloniam legatis consultatum, quo actione pacis maturata induciæ saltem sistendis armis scriberentur ipseque Farnesius, qui ad Trajectum Mosæ castra posuerat, agris vicisq; depopulatis, sociæ civitatis obsidio decederet. Unde Ordinum nomine Philippus Crojus Dux Arschotanus, Joannes Lindanus D. Geertrudis, Fredericus Hyperius Marolius abbas, Concilij Status Senator, Buccho Ayta D. Bavonis Præpositus, Caspar Schetus, Adolphus Metkerckius Equites & Consiliarij Ordinum. Adrianus Mylius LL. Doctor & in Curiâ Hollandiæ Senator, Bernardus Baro Merodius, Adolphus Goeranus, & Aggæus Albada Delegati, profectioneque vergente Aprili institutâ ad IV. Non. Maï. Coloniam advenere: Ubi Rudolphus Cæsar, pacis auspex, festinando negotio legatos suos præmiserat. In ijs Jacobus Trevirensium, Gebhardus Coloniensium Præsules, Romani imperij Electores, Julius Wirceburgensium Episcopus, Warnerus Gymnichus pro Juliacensium & Cliviæ Duce, ac Otto Henricus Suartsenburgius fuere, Joanne Baptista Castaneta Rossanensium Præsule à Gregorio XIII. ejus nominis Pontifice Romano Coloniam præmisso. Philippo vero Regi Carolus Arragonius Castrenantius pro Legato erat, qui post Maximilianum Longevallium, Joannem Fonckium, Christophorum Assonvilium & Urbanum Scouwenburgium ab epistolis in consilium adscitos, regiæ Philippi majestatis secreta mandata attulerat. Igitur conventu instituto, salutatisque Imperij & Cæsaris legatis, & de actorum suorum formulâ utrinque edoctis, Matthiæ & Ordinum cæterique mandatarijs Aggæum Albadam juris-consultissimum, Senatorio patre apud Frisios editum, in Germaniâ tum agentem interpretandis actis sententijsque delegere, & qui eruditæ vocis, qua pollebat, facundia titulo Oratoris in relationibus procerum præesset.

Albada scribit se Frisiorum nomine & benevolentiâ, Legatis etiam ad tractandam pacem dictis adjectum fuisse, honestâque tenuitatis suæ excusatione Dei gloriam, reip. utilitatem suis in actionibus Deputatis Ordinum commendasse. Et quanquam eas ipsas in gravissimis negotijs fœlices & secundas Deus voluisset, ita id prosperi in hac actione in his Belgicæ miserijs polliceri sibi non posse, quod eas expiandæ criminum moli providentiæ æquitasBelgicis terris intulisset. se autem sperare divinæ cle-

cIↄ. Iↄ. clementiæ remedium quæ ſola reddendæ paci par atque auxiliaris eſſe
LXXIX. poſſit. Se interim etſi otio ac quieti dare breviſsimum ævi maluiſſet, non defuturum interim officio, daturumque operam, ut de ſingulis, quæ Friſiam ſpectarent ſuis ex litteris cognoſcant. Litteræ IV. Maï datæ.

Quæ omnia quanquam conciliandis animis, actiſque inſtituta viderentur, Philippo Croio Arſchotano legationis principe pro ſanciendâ pace verba faciente, ita ſuſpectam paci fidem faciebat, quod Caſtrenantius Philippi legatus armiſtitium aut inducias detrectaret, ipſeque Farneſius regij ad Trajectum exercitus imperator à bene cœptâ obſidione, & fœlicibus militiæ rudimentis abſtinere gravaretur. Cui diffidentiæ malo & hoc accedebat, quod fama aut ſuſpicio icti XVI. Kal. Iun. inter Farneſium & Arteſios fœderis coloniam emanaret, Gulielmuſque Aurantius datis ad Arſchotanum litteris, conſilia Farneſij ciendis civitatum provinciarumque defectionibus valida non diſsimulato indicio detexiſset. Itaque quam maxumè legatos Ordinum offendebat, quod Farneſius etſi jure mandati deſtitutus pacis quoque negotio ſe interponeret, Regiſque legato Caſtrenantio Philippi mandatis alligato veniam aut licentiam trahendæ actionis & negandi armiſtitij feciſſet. Econtra Caſtrenantio Philippi mandatorio diſplicebat, quod in Matthiæ Ordinumque mandatis Joannis Auſtriaci, etſi fato functi, tum ipſius quoque Regis ingenium paci adverſum traduceretur, eademque mandata omni comperendinatione amotâ ſex ſeptimanarum breve & finiendæ actioni incommodum tempus præfinirent. Præter hoc indignabatur Caſtrenantius Farneſium ampliſsimâ gerendarum per Philippi ditiones rerum poteſtate inſtructum malè uſurpatæ autoritatis inſimulari criminantibus Ordinum legatis, reliquaſque Belgicæ provincias cum Farneſio fœdus non depactas, tacitæ in Philippum rebellionis & occulti criminis redargui. Quæ ſingula ut animos confidentium procerum, ita negotium pacis diſtrahebant. Ad quam quoque perveniri non poſſe illi ominabantur, qui exemplis temporum eruditi præſtrui inducias redimendo bello & permulcendæ animorum immodeſtiæ volebant. Reperio in actis provinciæ Legatis Coloniam ituris, præter mandata quæ ſcriptores evulgavere, Matthiam Gubernatorem & Ordines caviſſe, ut niſi conventui intra condictum tempus finem rex imponeret, jure principis excideret, populoque Belgico libero & ab externi imperij cultu ſoluto ad quorumvis Principum fœdera atque ſocietates aditus pateret. Quæ duriora & haud dubiè ab animo regiæ iniquitatis conſcio profecta pacis tamen actioni non ſerviebant.

Hæc etiam volebant.

I. *Vt omnium anteactorum venia eſſet, Rexque* PHILIPPUS *acta* MATTHIAE *& Ordinum ratihabendo, æquo cum Brabantiâ jure reliquas provincias haberet.* II. *Vt Hiſpani, Itali, Burgundiones, Germani, Galli, Angli, Scoti in Belgio militantes intra ſex Septimanas proxumas provincijs excederent,* FARNESIUSQUE *oppida à tempore occupatæ Namurcorum civitatis, cum omni commeatu bellico reſtituat, eaque præſidio ex inquilinis & Ordinum partes ſecutis de conſenſu Ordinum firmet.* III. *Vt ijdem inquilini, præter juramentum regi dicendum, patriæ quo-*

quoque & provinciis fidem præstarent, conventioneque Coloniensi comprehensis morem gerant. IV. *Ut captivi nullo ære aut lytro, nisi qui id depacti sunt, dimitterentur, Comesque* BURANUS *contra privilegia & universitatis & Brabantiæ* ALBANO *regnante Lovanio abductus, in Belgium revocaretur.* V. *Ut singulis in sua per provincias etiam per Burgundiam, Luxenburgum, Hollandiam, atque Zelandiam bona restituerentur, provincialibusque utrinq; in Belgium redire, regi & patriæ fide datâ jus esset.* VI. *Ut Gandavensis conventio rata firmaque haberetur, statusq; religionis tam reformatæ quam Augustanæ confessionis, prout esset, ita per provincias foret.* VII. *Ut* MATTHIAE *Archiduci Præfectura Belgij continuaretur, ejusq; morte aut excessu, rex* PHILIPPUS *non nisi sui sanguinis Principem & in Belgio constitueret, & qui in acta Matthiæ Gubernatoris juraret.* VIII. *Ut Præfecti provinciarum, oppidorum, arcium, cohortium, ij quoque qui in concilium Status aut rationum cooptantur, inquilini forent, ijque in acta fœderis, jura & immunitates Belgicarum provinciarum jurando, contra facientes sub pœnâ perjurij deferrent.* IX. *Ut* REX *Ordinibus pecuniam in bellum per eos erogatam decies centena aureorum coronatorum millia restitueret, Ordinumque syngraphas ex causâ defectionis* AUSTRIACAE *& violato sacramento liberet.* X. *Ut Angliæ regina & Andium Dux hoc ipso fœdere comprehenderentur, istique confirmando, ratihabitio Pontificis Romani, Cæsaris, Christianissimi Galliarum regis, Elisabethæ Anglicæ, Principum & Electorum Imperij, Ducisq; Iuliacensium peteretur.* XI. *Ut Fœdus ipsum publicâ juris-jurandi religione firmatum intra Bimestre aut citius* PHILIPPUS *rex signaret.* CIƆ. IƆ. LXXIX.

Quæ XVI. Kal. Iun. perscripta, & à Trevirensi Cancellario legatorum Cæsaris Oratore exagitata præfractæ atque asperæ iniquitatis insimulabantur.

Trevirensis insimulat legatos Ordinum præfractæ iniquitatis;sed illi scripto suam causam asserunt.

Itaque scripto Legatis Imperij XXI. Maï. exhibito hunc in modum differebant.

VT multis postulatis & jus causæ nostræ & vos arbitros gravaremus, animus nunquam fuit. Ita enim censemus non longe quærendam esse diuturni & infelicis belli causam, quam aut è religione aut ex autoritate Regis enata dissensio dedit. Ac divino cultui tam regem quam populum adstringi scimus, neque humanæ potestatis aut legis aut commodi esse, eam vi aut armis imperare. Itaque Gandavensi & post Bruxellensi conventione religionis Edicta suspensa aut rescissa mansere, tacitâ interpretatione, ut quisque ex præscripto conscientiæ Deum coleret. Nam id deprehendimus, Legati, animos cogi non posse vitio mortalis ingenij tristi imperio contumaces. Ita fit, ut ipsa quoque religio, interceptis fidei incrementis, damnum sentiat rerumque exitus probent nihil profici per eos qui regis nomine ac celsissimo imperio abusi suis magis affectibus quam voluntati regiæ indulgent. Quos frænare, quanquam consilium nobis fuerit, rege ipso Hispaniâ suâ clauso & qui salutari sine manifesto discrimine adeuntium non possit, aut velit, ita sæpenumero remedia nostris morbis invenimus, ceterum à regis medicinâ & ingenio aliena. Tantum autem abest, ut aut impius miles aut districtus ensis donum fidei adferat, quod à cælesti Spiritu profectum, premi violentiâ aut servitute non potest. Itaque petimus, ut Religionis libertate atque pace à nobis præscriptâ & multis gentibus terrarum usurpata frui sinatis, quæ & Deo conciliare populum

cIↄ. Iↄ. LXXIX *& simul regi possit. Quod vero ad autoritatem Regis attinet, tam ex conventionum jure, ex pactorum formulâ deferimus à nullo consilio minus, quam à reverentiâ regis alieni. Atque ijs terminis Regis autoritatem, nostrum obsequium atque sacramentum circumscribi postulamus parati ad ista quoque animos & consilia formare, quæ vobis imperatoriæ majestatis Legatis & juxta nobis æqua aut honesta videbuntur.*

Itaque ista nec Cæsari, aut Regi, nec Castrenantio approbare se posse obtestabatur, quod ea mandatorum suorum &. futuræ pacis ratio esset, ut superstrui antiquis fœderum conventionibus deberet. In quibus quoque si quid ruptum infirmatumque licentia temporum aut error fecisset, id emendare sui officij esse, quo inter Regem subditosque dissociatæ res ex priorum actorum fide atque efficaciâ coalescant. Quod ad reliqua postulata attineret, ea tanquam duriora & paci adversa emollienda se censere, cui sanciundæ hoc imprimis expediret, ut acta Gandavensis & Bruxellensis fœderum rata per Ordines haberentur, quo Philippi legatum asperitate conditionum offensum paciscendas ad inducias commoveant.

Conditiones paci ab Ordinum parte nonnihil lenitæ.

Itaque conditiones in spem obtinendi armistitij & liberandæ Trajectensium ad Mosam civitatis nonnihil lenitæ, addito ut à parte Ordinum Gandavense fœdus & Bruxellensis unio valerent, Comesq; Buranus ex Hispaniâ dimissus intra trimestre spatium Antverpiæ sisteretur.

Mox colloquium examinandis conditionibus institutum, quo Ordines actorum nomine, quæ rata caverant, convocationes Ordinum, fœdera & societates demoliendarum arcium aut tributorum decreta, tum edicta regio titulo vulgata, denique collationes beneficiorum dignitatumque tanquam justas atque legitimas comprehendi interpretabantur. Neque privilegia alia intelligi, quam quæ singulis provincijs indulta fuissent, neque aliam religionem, quam Gandavense fœdus haberet, aut quas admitti ex decreto Ordinum, pacis publicæ & Philippi regis interesset. Post Matthiæ Archiducis diploma Cæsaris Legatis exhibitum, maturandis rebus quæ legatorum tarditate expugnando Trajecto, & Alexandri Farnesij belli imperium capessentis gloriæ ac famæ trahebantur. Igitur sociâ Trajectensium civitate in ultimo discrimine constitutâ, quam Melchior Suartsenbergius vir nobilis & militiæ impiger cum imperio & simul præsidio tenebat, Farnesio insuper divellendis clam provincijs occupato, de signando Ultrajectino fœdere cogitatum, quod arrecta ad Coloniense fœdus multorum spes studio certæ pacis distulerat.

Princeps Aurantius Vltrajectino fœderi subscribit.

Postquam verò & isti diffisum est, Farnesioque ipso belli magis quam pacis incentore, Gulielmus Aurantius Antverpiam reversus, Ultrajectino fœderi subscripsit illudque ipsum, velut Belgicarum provinciarum incolumitati repertum, neque Matthiæ Gubernatoris autoritati adversum, secretis quoque ab eodem provincijs commendavit. Erant namque, qui Matthiam Archiducem ex formulâ Gandavensis pacis receptum lædi novo ex fœdere clamitarent, serendisque malis in populum rumoribus sagaces, suo ex ingenio cæteris quoque malitiem affingerent. Inde serius signatum fœdus ab Aurantio interpretabantur, etsi essent in prudentioribus, qui non ignorarent omne novi fœderis consilium ab eo præfectum esse, eumque secessione sociali impulsum & simul irritatum, ad Ultrajectini fœderis sanctionem, tanquam publi-

cæ

cæ infirmitatis remedium, confugisse. Itaque de Belgicis Frisiorumque trans Rhenum provincijs, quas Sequanæ fontes & Amisij amnis ostia terminabant, firma pace conciliandis desperatio tum incessit, creditumque fuit, parte nationum Philippi artibus & secretis inlicijs avulsâ, solam spem incolumitatis Ultrajectino in fœdere relictam. Quippe discretis provincijs & ærarium contabuerat & exercituum fides solvebatur, qui in omnem insolentiam vitio quietis & ignaviæ proni, magis imperia Farnesij novi & egregij Ducis, quam dissidentium Ordinum sequebantur. cIↄ. Iↄ. LXXIX.

Reperio in actis Hesselum Aysma provinciæ Legatum Antverpiæ hærentem de 12000. millibus Carolæorum Frisiorum nomine communi ærario inferendis acerbe conventum, arrestoque mox pressum, pro liberandâ legati fide, ut indemnem præstarent, acribus litteris suos provinciales sollicitasse.

Quare firmando per Frisiam Ultrajectino fœderi, reparandisque provinciæ, quas odia partium attriverant, rebus Senatus juris dicundi supremâ potestate tum valens petente Lalainio comitium Leovardiæ ad XIII. Kal. Jun. indixit, crudisque & in diversa scissis provincialium animis in VII. Kal. proferri fecit. Tanta cum difficultate approbandi Ultrajectini fœderis mandata impetrabantur, quæ traditione majorum interveniente populi suffragio firmata, vim comitij exequebantur. Neque enim fœdera inire aut rescindere, tributum ordinare, bellum aut pacem facere, præterquam populi tum erat, qui mandatarios creando jus nihilominus suffragij & supremæ majestatis retinebat. Inde relationes ad populum dubijs in rebus introductæ, quas certamina dominationis & profusâ boni moris libertate succrescens licentia præclaris cum moribus secutis temporibus abolevere. Quare componendis per Frisiam dissensionibus, urgente Lalainio, qui ab exitu Martij mensis animum fœderi magis addictum ostenderat, die condicto comitium Leovardiæ institutum, in quo Lalainij litteræ Winsumo è Transflavicanis III. Kal. Junij datæ, plenius de ejus voluntate & in fœdus propensione discordem populum docebant.

Ius suffragij & supremæ majestatis in Belgicâ penes populum.

Comitia componendis Frisiorum dissensionibus & subscribendo Ultrajectino fœderi Leovardiæ instituta.

ADVENERE apud vos Ultrajecto provinciarum fœderatarum Legati, quo mandata sua exponant. Quæ cum paci, concordiæ atque saluti vestræ destinata sint, moneo ac hortor, ut ad mandata eorum arrecti ac prudentes decreta formetis. Ne trahendo publica, aut per incuriam negligendo, quod securitatis aut fiduciæ vitium est, eorum auxilijs destuamini, qui contermini nobis & effectum rebus angustis erga nos professi, adhuc de suâ in vos salutemque vestram propensione abunde testantur. Itaque vestrum erit & veteris in vos studij memoriam evolvere & præsens beneficium amplecti, de cujus fructu, plenius vos docturi erunt. Quo facto mihi dubium non est, quin animis atque consilijs vestris insinuatura se sit sollicitæ vetustatis cura, quæ concordia res parvas crescere, magnas ac provectas dissensione dilabi monuisset. Quare concordiam unicum rerum vinculum & robur vobis commendo & ut ante oculos patriam, conjuges, liberos habeatis. Quibus quam maxumè prospicietis, si quod absens & gerendis pro patriâ vestrâ rebus intentus peto, ne quæ mora aut lis decretis vestris interveniat.

cIↄ. Iↄ. LXXIX. Crèditum fuit Georgium Lalaininm Gulielmi Aurantij, cui multum tribuebat, consilijs & post exemplo evictum minuendis in quas inciderat, suspicionibus aut studium promovendo fœderi prætulisse.

Ut etiam in Provinciâ Groningana, sed frustra. Itaque à bimestri spatio evoluto sociandæ fœderi Groningæ in Transilavicanos profectus, ubi odia & partes regiæ tum maxumè gliscebant, Visfleti ad Lavicam comitium gentis indixerat, Groninganisque per litteras adesse jussis de fœdere Ultrajectino proposuerat. Qui illegitimo cœtu ac loco se convocari regerentes contumaciam veterem ex nuperâ dissensione profitebantur, Aurantijque compositionem, etsi in speciem approbatam, acrioribus in Omlandos odijs obtegebant. Adeo peculiare hominibus est injuriæ minus quam beneficij oblivisci, partiumq; inimicitias publicis officijs obruere. Itaque petierant, ut Lalainius urbem habendis comitijs longâ temporum ætate destinatam, justo cum comitatu intraret sponsioneque publicæ pacis securitatisque acceptâ comitio interesset. Sed Lalainius, urbi partium validæ & quod nullo aut minimo præsidio teneretur, diffisus, binas peditum cohortes Frisiâ evocavit, quas Bartholdus Entenius vir bello acer, veteri in urbem odio & nuperi carceris reminiscentiâ Lopperſemum, Dammonam, Farmsummumque duxit. Quæ res Groninganos valde exasperavit agrariæque nobilitati, velut arma repetenti odium dedit.

Quare Pompeius Ufkenius vir elegantis judicij & qui in partibus libertatis diu fuerat, ad Groninganos ablegatus, honestaque nequicquam excusatione usus, quod de voluntate Regis Ordinumque id fieri affirmaret, civiles & Magistratuum animos, quibus sedandis mittebantur, illo responso irritavit. Quippe addiderat rerum omnium & infœlicijs patriæ discrimen id postulare, postquam exploratum esset, omnem per oram fœderi insidias strui, clandestinaque hostium consilia præsidio armorum amovenda.

Ad quod tamen vi adiguntur. Mox Dammonam versus, quam Fivela amnis modico alveo interluit, tres cohortes per Lalainium ductæ, impediendis Groningensium commeatibus, qui Delphzylæo portu, quem Amasus flumen facit, recepti Fivelæ navigabili amne Groningam subvehebantur. Ibi agens, parandis militi stipendijs & ne populationibus agros infestaret, colligendo collationum tributo per Omlandiæ pagos quæstores constituit, Ordinumque generalium indictiones egestate æris & ut publicam imperij autoritatem sanciret, ratas esse jussit. Tum Hovetmannis fidei suspectis juris dicundi potestatem abrogavit, eorumque edicta, præterquam suâ manu signata, vicinum per agrum recipi vetuit. Decem quoque peditum signa, ductore Entenio in Selverdicum cœnobium immitti fecit, populatisque agris & omni suburbano pecore abacto Winsumum communivit. Ipse Eusumanâ in arce validissimâ ordinandis porro rebus desedit, Dammonamque prohibendis Groninganorum eruptionibus vallo fossaque circumduci imperavit. Cæterum cingendæ aut oppugnandæ urbi impar latissimo mœnium ambitu operumque firmitate validæ, nihil grande ac magnum gessit, nisi quod Groninganos castra rudia & nulla lege circumscripta infestantes retro ageret, rusticamque præfecturæ veteris ad Amasi ripam ac Dullarti sinum procurrentis plebem in sua redire irrogatâ grandi mulctâ compelleret. A cujus fugâ, unâ cohor-

cohorte præsidio relictâ, Groningani erectis vexillis portis effusi haud procul Selverdico cœnobio aciem instruxere, collatisque cum Lalainio signis suo magis metu, quam vi hostium in urbem compulsi sunt. Desiderati ex ijs præter saucios, haud pauci & duæ quoque virgines, quæ ad numerum quingentarum custodiendis tormentis destinatæ muliebri planctu ac ejulatu res Groninganorum ordinesque turbabant. Igitur de dedendâ civitate ab illâ levi clade consultatum, missis in castra Lalainij Jacobo Hildebrando, Gulielmo Ubbena, & centurione civico Vinckeburgio, qui æquis conditionibus urbem se traditurós nuntiabant. Quibus impetrandis Regnerus Assevinius, Loesius Harius, & Regnerus Cantius fœderatorum Ordinum Legati opportune intervenere, Groninganique fide datâ & accepta partibus Ordinum generalium & Matthiæ Gubernatoris se permisere. Conditiones hæ erant. CIƆ. IƆ. LXXIX. Deditur Groninga.

Vt Groningani Matthiæ Archiducis, Concilij Status & Ordinum generalium decretis parerent, præstandisq; pactis, dum inter eos Ordinesq; conventum foret, obsides darent. Militem suo sacramento ac ære autoratum missum facerent, eoque facto Lalainius copias abduceret, munitiones solo æquaret. Captivis utrinq; Lalainius & oppidani veniam facerent, pecusque abactum oppidanis restitueretur. Oppidani de cæteris cum Lalainio amicè transigerent, id si fieri non posset, lege ageretur. Matthiæ Archiducis edicta rata essent, vis utrinque cessaret. Lalainius Groninganos in fidem ac tutelam reciperet, ij pactis conventis, sub pænâ detentionis bonorum, starent. Id si non facerent, à vicinis etiam per arma ad præstandum compellerentur. Conditiones deditionis.

Ea Winsumi in Traslavicanis VIII. Eid. Ian. acta.

Quare Bolsuerdij perspecto Lalainium, qui istius rei diu consilium traxerat, in partes novi fœderis propendere, adultâ nocte Senatum haberi consultarique super adeundo fœdere fecerunt, quo Ordinum fœderatorum desiderijs ac Lalainij litteris satisfacerent. Cæterum dissidentibus ex religione animis & civitate ultro discordi, parum profectum, urgentibus nonnullis Concilium juratum, velut tuendæ adversus Senatum plebi à majoribus institutum in partem publicæ deliberationis adhiberi. Quod cum ægre pontificij quique à reliquo Senatu obtinerent, Rinckius Cornelius Senatus Præses, clavibus scriniorum & sigillo urbis projecto discessionem se facturum in Senatu pronuntiavit, fœdusq; Ultrajectinum suæ conscientiæ, sacramento Senatus, paci Gandavensi, tum saluti publicæ adversum detestatus est. Sed validiore illorum suffragio, qui pro Ultrajectino fœdere, tanquam præsidio libertatis certabant, Ordinum fœderatorum Lalainijque litteris benigniter responsum, potestate Jacobo Simonio Consuli facta, qui mandato senatus fœderi subscriberet. Igitur Bolsuerdiâ in fidem receptâ Rinckius Cornelius claves portarum, sigilla, cæteraque Senatus & imperij munimenta Hesselo Livio collègæ tradidit, depositâque cum Douwone Epæo consulatus dignitate Curiâ excessit. Unde civium murmura, mox inconditæ voces erumpebant, interque omnem licentiam & immodestos discursantis populi mores constituta civitas spectabatur. Qui, minus grato Magistratus imperio, ne in seditionem erumperent, mandato supremi per Frisiam Senatus novi civicis cohortibus à Magistratu centurio- Dissidia Bolsuerdiæ super Vltrajectino fœdere. Prævalent veræ Religionis asseclæ.

cIɔ. Iɔ. LXXIX. nes creati, qui postulante necessitate populari immodestiæ subvenirent. In ijs Joachimus Jacobæus, Suffridus Petræus, Petrus Vibenius, Valerius Petræus omnes amantes fæderis fuere. Quo facto cives Pontificij prostitutâ oris libertate, cædes exsiliaque comminati, majore licentiâ egere, moreque furentum per urbem acti majoris periculi metum Magistratui injecere. Quare supremo Senatu, cui Lalainius Winsumi in Omlandiâ agens, omnem curandarum rerum potestatem concesserat, in consilium adhibito, Sibrandus Richæus vir acer & eloquens fisci provincialis procurator Bolsuerdiam missus. Ubi collato cum Magistratus actuario secreto sermone in oppidanam Curiam mox concessit, populumque signo per præconem dato pro Curia frequentem adesse jussit.

Tum Magistratuum nomina, quos Senatus supremus pacandæ urbi, & mutandis in melius rebus nuncupaverat, in publico recitata, adactique ad sacramentum Hesselus Aysma, Franciscus Jacobæus, Petrus Vibenius, Joannes Romckenius, Theodorus Occonius, Joannes Harmannus Consules, Nicolaus Joannis, Jarichus Hero Senatores.

Igitur xv. Kal. Jul. Magistratus dicundo juri tribunali præsedit, concilioque jurato ritè & ex usu temporum constituto, centuriones cohortium sacramento obligavit, urbisque præsidium disponi jussit. Dein minuendæ Pontificiorum licentiæ, qui solennes amburbiorum ritus adhuc exercebant, ad supremum Senatum scripsit, convocatisque in ædem Prædicatorum fidei consortibus Ruardum Acronium hominem Frisicæ gentis Alcmariæ in minoribus Frisijs tum agentem, docendis sacris delegit.

Leovardiæ porta Divæ Matri sacra exstruitur. Annotatum invenio IV. Non. Iun. portæ amplissimæ validissimæq; quam Leovardiæ urbi in occidentem D. Matri illorum temporum religio dedicaverat, fundamenta jacta fuisse, Adiumq; Lambertum, Meinardum Wigerium & Gellium Sibæum, consulari imperio autoratos, curationem novi operis collegarum decreto accepisse.

Comitia Leovardiæ prorogata. Igitur durante Comitio, quod Leovardiæ indictum, Cl. Franckena in ephemeride istius anni prorogatum in Kal. Junias notat, urgentibus Regnero Assuinio, Loesio Hario, & Regnero Cantio Ordinum Fœderatorum legatis colloquium pro Ultrajectino fœdere repetitum. Quod etsi ijs maxumè reprobaretur, qui regiæ dominationis etiam senescentem potentiam venerabantur, ita erant & in patriæ partibus, qui sinistrâ fœderis suspicione gravarentur, curiosique, ut hominum ingenia solent, & ad futura solliciti omne ex Ultrajectinâ societate nasciturum discrimen expenderent.

Quippe præter tributi & generalium indictionum onus, à quo ferundo alieni erant, & quod grave ac molestum provinciæ fore occulto animorum præsagio ominabantur, ita maxumè metuebant, ne juris antiqui possessione isto ex fœdere exuerentur, clarissimæque Frisiorum genti & tantorum temporum libertati novâ aliquid conventione decederet. Quæ quanquam eorum justa sollicitudo renovaret, qui antiquas Principum gentiumq; cum Frisijs pactiones in animos & memoriam revocabant, ita præcipuè nuperâ superioris Belgicæ, quam Gandavense fœdus socieverat, secessione, tanquam crudo adhuc vulnere offendebantur.

Nihil scilicet tam sanctum atque firmum esse, quin temerare sociales dis-

sensio

sensio audeat, tum fides aut ex quæstu, aut ex potentiæ augendæ studio, aut humani ingenij imbecillitate rupta religionem fœderum auferret. Coivisse Gandavi tum Belgicæ ac Burgundiæ provincijs, quas à suis terris, atque finibus morum diversitas, legum atque libertatis gloria secrevisset, quo Philippi & suorum injurijs, qui imperium suum armis magis quam pace tueri maluerat, communis nationum concordia occurreret. Atqui clarissimi & solemniter icti fœderis infamiâ dissolutam societatem, at ante ex religione odia, ita bella atque sanguinem spirare, levitate illorum qui veterum & præsentium fastidio, ac libertatis sensu excusso probrosa servitiâ ejuratâ Hispanorum dominationis adissent. Sed eam rerum humanarum fragilitatem & inconstantiam esse, ut eodem loco eas subsistere fortuna, aut mortale consilium nolit, nova dissidia haud dubie novo ex fœdere seminaturum, nisi expulsu gentibus sola fœderum tutrix fides redeat, & in patriarum legum amplexu firmetur nutantis reip. imbecillitas. Matthiæ quoque provinciarum Gubernatori jus atque autoritas constet, facturæ sui periculum si provincias & oppida illius imperio subducat nova & nisi ex æquitate sanciatur, non duratura societas. CIƆ. IƆ. LXXIX.

Itaque Legati fœderatarum provinciarum, sanandis Frisiorum criminationibus, fide datâ conceptisque verbis caverant:

Frisii ab indictionibus generalibus eximuntur.

Ne in Ultrajectinum fœdus recepti ex eodem fœdere ad ferendas indictionum generalium leges tenerentur, & ut tributa communi provinciarum decreto ordinanda, æqualia socijs forent. Ius quoque Frisicæ genti peculiare integrum inviolatumque maneret, Matthiaque Gubernatori, etiam ex hoc ipso fœdere, confirmata autoritas esset.

Quæ per Regnerum Assuinium, Loesium Harium & Regnerum Cantium Kal. Jun. signata, animos Frisiorum recipiendo fœderi perpulere.

Oppidani in Frisiâ amplectuntur fœdus Ultrajectinum.

Itaque postero die, qui IV. Non. erat, ab oppidanis in æde prædicatorum solemniter & pro more congregatis fœdus confirmatum; ac à Julio Bottnia Oldermanno, Georgio Henrico Consule pro Franequerensibus, Henrico Jarichio & Joanne Joannis nomine Adij Lambertij qui absens erat & isti rei mandatum acceperat pro Leovardiensibus; Nicolao Horatio, Petro Livio pro Snecanis, Jacobo Suffridæo & Francisco Jacobæo pro Bolsuerdijs, Bonnone Petræo & Jeltzone Galama pro Illstanis, Regnero Olpherdio pro Staurijs, Gulielmo Sippio pro Slotanis, Joanne Boëtio & Douwone Abbæo pro Worcumanis signatum.

Et Westergoi non sine altercatione.

Igitur signato per oppidanos Ultrajectino fœdere, Westergoï palam discordes pro recipiendo aut repudiando eodem fœdere consultavere. Erant namque qui Matthiæ Gubernatoris sententiæ totum negotium deferrent, fœdusque Ultrajectinum, modo à Gandavensi & Bruxellensi Unione tum religionis concordiâ non dissentiret, amplectendum pronuntiarent.

Itaque obtestabantur nisi de eo caveretur, fœdus se non probaturos, habiturosque rationem mandatorum suorum, quæ violari non possent. Ita Sixtus Bottnia & Joannes Suffridæus pro Wimbritserijs, pro Wonseranis Janco Osingha, Jarichius Gulielmius presbyter, Renicus Suffridæus Baerdius, pro Hemelumolpherdijs Himno Jarichius & Renicus Hissius rescripsere.

Hoc etiam additum à posterioribus, ut, si fœdus adeundum foret, præ-

cIↄ. Iↄ. LXXIX. præturæ suæ & districtui, in causa tributi, ex inundatione terrarum suarum & secutâ egestate parceretur, & ut è pecorum pastu aut seminatis agris natâ indictione omissâ, tributum quoque floreni aureï non intenderetur.

Contra purâ fœderis aditione pro Menaldumæis Foppo Grovensteinius & Scelto Siricius, pro Baerderanis Serapius Galama & Orichius Doiemus, Poppo Burmania & Oeno Regnerius pro Hennardijs, Hobbo Baerdius pro H. Waltingha aut Frederico Offenhusano Franequerensij tuebantur, opponentibus se Hesselo Hania, Tito Regnero Baerderanis, & inter Hennardios Sixto Popma Iure-consulto & Gerlaco Rispenio, è Barranis Cornelio Gabinio, qui conditiones fæderis, tanquam à Gandavensi pace & cæteris pactorum formulis differentes repudiando, decreto nuperi comitij, quod fœdus abrogasse dictitabant, immodestiâ sermonum patrocinabantur.

Itaque Serapius Galama Baerderanus prætor contumaci adversariorum importunitate excandescens, id vero alienum & manifestæ falsitatis ajebat, fœdusque Ultrajectinum à patriæ amantibus approbatum, non nisi paucorum, qui secretos contra leges conventus habuissent, præpeditum asserebat.

Hæc in acta relata & Non. Jun. legatis Ultrajectinis exhibita. Tantam in animis acerbitatem aut sollicitudinem Ultrajectini fœderis disceptatio injecerat. Cui malo quorundam suspicio aut cura fomentum aliquod subministrabat, cum essent qui fidem facerent, provincias Ultrajectino fœdere & simul ære ex alieno creditoribus nexas Frisiæ provinciam ex jure societatis gravaturas.

Quamobrem à Legatis cautum. Ne æs alienum oneri eorum aut damno, qui in præsens fædus adijssent, cederet, & ut omni debito liberando quod jam ante natum esset, fides antiquæ obligationis interveniret. Igitur Ordines Frisiæ spectatâ Legatorum integritate, & ne comitium quod in octiduum prolatum criminabantur, majore provinciæ impendio traheretur, ijs qui in parte adhuc adversâ erant, colloquium atque arbitros componendæ dissensioni obtulere, sub hac obtestatione, ut oblatam æquitatem respuenti culpa retardatæ aut ruptæ pacis imputaretur, suæque innocentiæ testimonium tam fæderatarum provinciarum quam Trans-Isavicanæ, qui comparuerant, gentis legati acciperent. Id prid. Non. Jun. factum ac à Docone Martna, Douwone Sixma, Jancone Osingha, Barthio Idzaerda pro fæderatis provincialibus signatum.

Provinciæ Ultrajectinum fœdus amplexæ, singuli certam æris summam gerendo bello statuunt

Igitur fœdere icto & à Frisijs, ut ante dixi, per Barthium Idzaerdam & Gellium Sibæum Ultrajecti signato, mense Junio modus tributi per provincias constitutus, conventumque ut Geldri quovis mense 40000. Hollandi 83000. Zelandi 17000. Frisij 24000. Ultrajectini 12000. Transisulani & Lingenses 23000. Groningenses 6000. Omlandi 12000. Drentini 6000. Carolæorum penderent, ærisque corrogati subsidium gerendo bello serviret.

Reperio in actis istius conventus Sibrandum Hiddium Geesterlandiæ nomine in comitio tum agentem, collatam legitimo more à Sylvestribus Deputati dignitatem Barthio Idzaerdæ asseruisse, ejusque rei fidem ab actuario Ordinum Isbrandio perscriptam vim mandati habuisse.

Lit-

Litteras quoque ab Ordinibus generalibus in Frisios Antverpiâ mis- cIↄ. Iↄ.
ſas, quibus de ſubſidiario ære ocyus mittendo ſolvendæ Trajectenſium LXXIX.
obſidioni cæteriſque neceſſarijs hortabantur.

Litteræ ab Ordinibus Generalibus ad Frisios de subsidiario ære.

Quippe præter publicarum collationum pecuniam, centeſimæ quoque æs ſuſtinendis belli oneribus poſcere coactos ſolutam ignaviâ & ex ſtipendiorum morâ exercitus diſciplinam comperiſſe. Neque aliud ſupereſſe, quam ut Trajecto ad Moſam per vim expugnato reliquas quoque civitates hoſtium armis exponat magnis rebus adverſa ſalubris conſilij cunctatio. Se verò Deum, conſcientiam generis humani & provincialium fidem pro ſuâ innocentiâ obteſtari, quæ ex indignatione inſtantis periculi diſſimulare non poſſet ſecundarum rerum impedimenta alijs autoribus ſtare. Atque hoc inde eſſe, quod ſui conſeſſus autoritas provincialis imperij pratenſo majeſtatis jure arctetur, quod non velit, iſtis à ſuo conſeſſu proſpici, in quibus feſtinato opus ſit, & quibus mederi relationum tarditas non poſſit. Itaque ſiſti ſe ad triſte mentis patriæ ſpectaculum, poſtquam illius oſtentatio movere illorum ſanguinem atque animos non poſſet, qui res ſuas atque corpora amovendis externis ſervitijs conſecrare ſaluti publicæ juſta devotione debuiſſent. Interim ſperare ſe meliora & ex magnitudine præſentis mali emendata conſilia, quo ſubvenire emorienti reip. poſſit neceſſarij ſubſidiarijque æris maturitas.

Reſpondent Ordines Friſiæ Weſtergoi.

Mox decreto Ordinum prid. Non. Ianuar. perſcripto & per Arnoldum Hardervicenum, Douwonem Nyenhuſium & Ludovicum Foxium actuarios publicos ad Præſules cæteróſque adverſæ partis perlato reſponſum eſt.

Id moris apud majores ſuos in comitijs obtinuiſſe, ut ſuffragiorum ratio haberetur, quæ quo plura eo validiora fuiſſent.

Et quoniam in cauſâ Ultrajectini fœderis, (ad quod conſtringi nemo jure poſſet) & ut nulli conſtringerentur Lalainius voluiſſet, ita conſcientiæ ſuæ ductum ſecutos ſtatuiſſe, quæ plures decreviſſent. Quare obteſtationem Ordinum tanquam inefficacem & cum patrijs legibus pugnantem ſe habere, quæ comitiorum & ſuffragij jure oppidanos prohibuiſſent; neque prætores admitterent, quibus ex actis fas non eſſet, ſicuti neq; privatis, ſolemni comitio intereſſe. Itaque id reſponſum de quo actuarij referebant, Ordinibus minus gratum & acceptum firmandis partibus animos accendit.

Unde poſtero à Weſtergois decretum.

Vt rationum magiſtri dignitate atque munere ſuo cederent, Ordinumque Deputati provinciæ rationibus præeſſent. Pecunias quoque publicas rationariorum incuriâ ſegnius in ærarium perlatas, inferri in idem ærarium ocyus curarent, eaque poteſtate Ianco Oſingha & Orichius Doyemius fungerentur. Vt eorum mandatis ſignandis Foppo Grevenſteinius & Goſlicus Hiddama vacarent, iiſdemque Deputatis fas eſſet in gravioribus cauſis binos ternoſve è Weſtergoïs in conſilium adhibere, decernereque quod ex uſu ſit. Et quoniam fœderatorum Ordinum legati fidem feciſſent, ſe de menſtruo 24. millium tributo, quod Friſijs impoſitum erat, paciſci ac tranſigere non poſſe, Deputatis iiſdem jus atque poteſtas facta eſt, delegandi Vltrajectum, qui cum Carolo Rorda Legato Vltrajecti agente conſilia communicent, deque juſto & æquali cum Socijs tributo

CIↃ. IↃ. LXXIX. *tributo paciscantur, eiusque remissione socijs indultâ, idem beneficij Frisijs obveniret. Lucæ Iargeo provinciæ actuario Antistitum Ordini addicto Eco Isbrandius in dignitate succederet. Id actis insertum, & Foppij Grovenstainij, Sixti Bottniæ, Oenonis Rinsij & M. Bardij manu signatum.*

Quibus assentiuntur Oostergoi & major Sylvestrium pars

Quo Westergoënsium decreto à fœderatis Oostergoïs & majore Sylvestrium parte, quæ cum oppidanis fœderi Ultrajectino se obligaverat, approbato, ijdem Oostergoï Scipionem Meckmannum & Renicum Camminghams cognomento Majorem Deputatos creavere, eorumque mandatis scribendis Doconem Martnam & Tetardum Aylvam delegavere. Hæc à Joanne Martna Corniumano & Broerio Hesselio perscripta. Neque Sylvestibus pax quoque & quies tum erat.

Quippe Deputatis cum rationum magistro per eos, qui Præsulum Ordini favebant, extra comitij locum constitutis Barthius Idsaerda, Joannes Sannius, Sibrandus, Hiddius, Auco Edonius & Feico Tatmannus de mandato sociorum se opposuere, rescissâque electione & damnatis actis obtestatione usi, publicarum rationum curam Deputatis permisere. Ea Non. Jun. facta.

Comitia Frisiæ turbida.

Quæ dum Leovardiæ in comitio turbido & exitiali provincialium discordiâ scisso fiunt, per Hesselum Aysmam legatum apud Antverpios adhuc agentem libellus supplex Deputatorum Frisiæ nomine MATTHIÆ Gubernatori hunc in modum oblatus.

Libellus Supplex Matthiæ Archiduci à Legatis Frisiæ exhibitus ad cohibendum Episcopum & Senatum regium.

ANNUS & ultra est, Serenissime GUBERNATOR, *quo hosti per Frisiam addictos vinculis dari, ac dignitate moveri & loco imperasti. Hac tamen cautione additâ, ut finito hoc ipso quo exagitamur bello, jure cum ijs ageretur. Quo mandato fretus* LALAINIUS *Frisiæ præfectus Episcopum & Senatum cessare ab Ordinarijs officijs jussit, eâque de re ad te retulit. Et quanquam istius facti atque decreti ratio firma & immutata esse debeat, tamen loco moti restitutionis in integrum beneficium imploravere, ac ut eos, etiam machinationum hostilium convictos, tribunalibus atque dignitatibus redderes. Quod cum à tuo decreto alienum esset, sanxisti, ut causæ actorumque cognitio* LALAINIO *ac Deputatis Frisiæ permitteretur. In quam proficisci perferendis actis nostræ occupationes, quibus hic detinemur, & impedita itinera non sinunt. Igitur petimus, ut mandato tuo, quod scripsisti, robur addas, Episcopumque ac Senatum durante hoc bello, judicio prohibeas. Fisci quoque apud Frisios procuratori potestatem facias ex actis cæterisque in quæ inquiri faciet, adversum eosdem agendi, aut proferri sinas diem cognitionis, quo* LALAINIUS *belli & pacis rebus expeditis, vacare judicio & commissis mandatis possit.*

Quare rescripto Matthiæ cognitionis dies in bimestre prolatus ejusque rescripti denuntiatio Wilhelmo Mennenio apparitore, Ioanni Smeiero procuratori exautorati Senatus facta.

Tum lite fœderis necdum sopitâ Feico Tatmannus Utingeradiorum Prætor pro Barthio Idsaerda, in Deputatum à Sylvestribus communi suffragio electo, testimonium dixit, manuque Econis Isbrandij scriptum, frænandæ adversariorum importunitati referri in acta fecit. In quæ illorum quoque nomina, qui convellendo Ultrajectino fœderi suffragia ac consi-

consilia commodaverant, relata, instruendæq; posteritati quo illorum clↃ.IↃ.
temporum motus & factiosas coïtiones cognoscat, archivi provinciæ LXXIX.
inserta hoc Ordine recitabantur.

In quibus è territorio Leovardiensi Hesselus Emingha, Hesselus Feitsma & Renicus Tetardius, è Ferverderano Nicolaus Lovius, Laurentius Buwo presbyter, è Dongrijs occidentalibus Nicolaus Clessenius, ex orientalibus Elco Mockama, Wigerus Gabinius, pro pagis quibusdam Collumani territorij Edo Alma, pro Octopagicis Livius Ielgersma, pro Dantumanis Oeno Wijtsma prætor & Tiepco Goslingha, pro Tietzerkijs Oedsius Arnoldus, pro Smallengijs Erco Arnoldius, pro Raverdijs Ado Heringha & Otto Bottesius, pro Idardijs Biuco Edsardius fuere. Inter Westergoos Titus Regnerius, Hesselus Hania, Hanso Roorda, Tiepco Gerbranda, D. Sixtus Popma LL. Doctor, Gerlacus Rispenius & Cornelius Gabinius nominati. In Sylvestrium numero Kempo Hajonius Opsterlandus, Heyno Abelius ex Stellinguerfijs orientalibus, Ulpianus Godofredus Scoterlandus, Gellius Broerius Haskeranus, Euco Tetardius Lemsterius, Foppius Douma & Ansko Meinius Donieverstallenses perscripti. Cæterum Opsterlandis, Stellinguerfijs occiduis, Scoterlandis, Utingeranis, Geesterlandis cæterisque multitudine suffragiorum primis & fæderi unitis illorum, quos recensui, partibus boni in comitio exitus non fuere.

Quippe præter procurationes quas plenâ agendi potestate firmatas, oppidani exceptis Hindelopijs ad signandum fœdus attulerant, etiam ex Oostergoïs Octopagici, Tietzerkij, Collumani, Smallengij, Dongrij plerique è Westergoïs Winbritserij, Hemelumolphardij, Baerderani, Menaldumæi & Franekerensis territorij, è Sylvestribus Opsterlandi, Stellinguersij, Utingerani, Lemsterij & Geesterlandi mandata præferebant, reliquosque & in ijs presbyteros eosque dubios & vacillantes, aut immodestiâ partium suspectos, concordibus suffragijs superabant. Quibus & hoc accedebat, quod semiplenis mandatis instructi velut accisâ agendi potestate priorum causam præjuvarent, metuque majoris periculi in illâ conversione rerum coorto, silentium profiterentur. In eorum numero ex Idardijs, Roordahusani, Frensij, Idardij, Warregaï, Leovardiensis territorij, Dantumani, Oostergoi, Barrani, Hennardij, Wonserani, Westergoi, Donieverstallenses & Haskerij Sylvestres censebantur.

Igitur fœdere per Frisiam cum Geldris, Hollandis cæterisq; provincijs per plerosque percusso, cæteri qui specie tuendæ apud Gandavum ictæ pacis firmandis Philippi partibus utebantur, retro citroque cum Farnesio secreta communicabant, multique etiam ex ipso Ordinum generalium consessu, aut qui militaribus dignitatibus pollebant odio, ut creditum fuit, Ultrajectini fœderis à libertatis patrocinio alienabantur. *Factiones & res dubiæ per universam Belgicam.*

Insertum actis invenio, Carolum Gaureum Equestri Ordinis virum, præclaris legationibus ad Andinum nuper functum, clandestinam à partibus Ordinum defectionem tum parasse, datisq; ad primatem litteris & in vetere quod Philippo regi præstitisset sacramento & fœderati exercitus seditione sibi placuisse. *Carolus Gaureus ad Hispanos deficit.*

Unde Antverpiæ & simul Coloniæ, ubi pacis negotium tardius procedebat, afferendæ regiæ parti arcana consilia fabricata, quæ quo

 majore

CIↃ. IↃ. LXXIX. majore vehementiâ incalescebant, majore quoque impetu acta promiscue vulgabantur.

Reperio in litteris Gelliæ Aylvæ nobilis fœminæ, erat ea Gemmæ Burmanniæ uxor, ad Renicum Cammingha Coloniâ datis, eum de instantibus periculis monuisse, & ut dignitate regijs per Frisiam officiarijs abrogatâ novi & nuper creati in possessione suorum munerum ocyus locarentur. Quippe esse Coloniæ, qui de restituendo vetere Senatu cogitent, & qui expugnato ad Mosam Trajecto irruptionem Frisiæ comminentur. Gellium quoque Tetardium opificio vitriarium Coloniæ tum in exilio agentem, eadem patri suo per litteras approbasse fratrique ut evitando, quod Frisiæ immineret, periculo Coloniam festinaret, consilium dedisse.

Publicatio fœderis Ultrajectini Antverpiæ multos offendit.

Aysma scribit fœdus Ultrajectinum prid. Eid. Iun. Antverpiæ cum religionis Edicto publicatum tacitâ offensione nonnullorum animos perculisse, eosque novi fæderis odio & recitatione correptos Senatu abstinuisse. Quæ faciendis secessionibus reperta Ordinum societatem ultro ex impulso ærario debilem, tanquam natis in perniciem exemplis, infirmabant. Itaque eveniebat ut fessis Trajectensium rebus auxilia non suppeditarentur, equestresque copiæ ex inopiâ stipendiorum ignaviâ contabescerent. Ipse etiam Castrenantius, notante Albada, tardius postulatis Ordinum responderet, actaque etiam Kalend. Iun. perscripta in spem expugnandi Trajecti serius traderentur. Ijs cavebat.

Castrenantius negotium pacis spe expugnandi Trajecti tardius urget.

Ut omnium anteactorum veniâ restitutoque patrio jure peregrinæ legiones exautorarentur. Inquilini civitatum atque castellorum præsidijs præessent omnique exercitu dimisso, cessante armorum usu, intermissa aut bello impedita commercia reflorescerent. Vectigalia & indictiones gravandis provincialibus institutæ tollerentur, & ut quique uti possedissent utrobivis locorum, ita res ac bona sua possiderent. Functionibus ac dignitatibus, exceptis perduellibus, cæteri restituerentur ijque ex inquilinis essent. Captivis venia fieret, Buranus Belgio redderetur, Hollandiam, Zelandiam & Ultrajectum, vicario imperio teneret. Acta Matthiæ & Ordinum, quamvis legitimæ potestatis & juris defectu laborarent, rata essent proque legitimis haberentur, exceptis quæ juris regij fuissent. Magistratus lege & recepto more crearentur. Catholica Romana religio sola haberetur, cæteris ab eâ alienis jus intra quadriennium proxumum fieret provincijs excedendi, bonorum administrationem quibus velint demandandi. Obedientia regiæ majestati, tanquam naturali & legitimo principi ex formulâ Carolinæ conventionis & Philippi regis præstaretur. Regij sanguinis princeps & regendæ Belgicæ par in provincias mitteretur. Ei civitates, oppida, fortalitia unâ & cum regis patrimonio & cum omni commeatu Ordinum traderentur. Gandavense fœdus integrum foret, cætera pacta, conventa, fœdera, sponsiones irritæ essent. Regina Angliæ & Andinus Coloniensi fœdere comprehenderentur. Pontifex cæteriq; principes ad hanc conventionem delegati sartam tectam præstarent. Idem sub religione jurisjurandi rex faceret, ejus acta archivis publicis insererentur. Ab Ordinum parte idem fieret.

Ad quæ eorum Legati responderunt. Certam pacis spem jam pridem

dem se concepisse, sed eam novorum postulatorum, quæ Castrenantius fecisset, iniquitate convelli. Neque enim eam Gandavensi aut Bruxellensi pactis convenire, neque alia esse, quam quæ Ordinum, si de ijs referant, animos, velut talium impatientes, exacerbare queant. Æquiora scilicet Bredano conventu, Aurantio ac socijs oblatos, quæ illi respuissent, qui soli bellum tum sustinebant. Igitur petere ut Cæsaris legati regium Philippi melius instruant, faciantque quam ocyus, ut molliora & ad pacem factura proponi curet. De Aurantio additum; Nam id mandatarij Cæsaris quæsiverant, ejus speciale mandatum cum id commune includeret, Coloniensi actioni non requisivisse, facturos ut id habeant si viderint certiora ad pacem judicia se ostendere. Mox de inducijs sanciendis nullo item exitu collocutum volentibus Cæsaris mandatarijs, ut Castrenantij postulata, velut æquitati innixa legati Ordinum approbarent, eoque armistitium aut inducias, velut emollito rege paciscerentur.

cIↃ. IↃ. LXXIX.

Legati Ordinum spem omnem pacis iniquis Castrenantij postulatis interrumpi queruntur.

Albada Frisiorum legatus & orator scribit, Ordinum Legatos obtinendis inducijs, etiam inclinante Junio, æquissima quæque regijs imperatorijsque mandatarijs obtulisse, iniquitateque adversariorum ad desperationem pacis actos plus regiæ tamen venerationi, obtinendo armistitio quam suis mandatis dedisse. Hoc namque scribente Albada, metuebant, ne jus suum pertinacius aut immodestius tutando impedimentum pacis actioni injicerent, ipsumque Romanum imperium, tanquam Austriæ domui & Philippo magis æquum acerrimâ libertatis defensione in odium fœderati populi convitaretur.

Econtra hoc legatos clam urebat, quod Castrenantius paternum Philippi affectum speciosâ prædicatione offerret, servatoque postulatorum rigore & ne ab ijs recederetur cavendo, alienum à pace animum ostenderet.

Itaque stabiliendæ æquitati conditionum, quas jam ante obtulerant, hunc in modum scribebant.

LEGES ad quas provocavimus, Mandatarij Cæsaris, tum pacta & conventiones nostræ sunt & semper fuere. Quas antiquare aut imminuere, nec regi aut Principi olim fas fuit, neque etiamnum licet. Vt de Tributis non dicamus, in quibus edicendis, ut modum retinere coactus Rex est, ita in ejus potestate nunquam fuit sine Ordinum consensu ea intendere. Atqui nec dignitates, nec beneficia non nisi sub conditionibus conferebat, quas multum aberat, ut Prorex aut Præfectus, Senatus aut Legionum Tribuni violarent. Quare ubi illorum fœditate & imperio, omne quod pro jure nostro stabat, oppressum aut infirmatum est, divino atque humano jure impulsi arma cepimus, sub quibus corporum nostrorum, rerum atque juris tutela haberetur. Nam alias obsequium Regi tanquam legitimo principi nunquam detrectavimus, neque ut faciamus animum induximus, cæterum volumus, ut imperio suo, quod legibus nostris atque conventionibus inligatum est, populum suum regat. Vnum verò est, quod deberi Regis gratiæ potest ut religionis libertatem ex usu temporum indulgeat, cum aliam à pontificiâ profitentibus nihil concedi velit, quam ut mitiore pœnâ corrigantur, aut patriâ suâ ac possessionibus ejecti, desertis propinquis & omni amicorum ac rerum solatio de-

Exhibito scripto Legati Ordinum docent Mandatarios Cæsaris iniquitatem postulatorum Castrenantij.

cIↄ. Iↄ. LXXIX. *destituti, exilia tollerent. Quæ cum dura & planè inhumana sint, ita brevibus de jure nostro impræsentiarum testamur, cui tuendo Deo coram & terrarum orbis gentibus abundè pares sumus. Quo ipso etsi regem revereri & colere obligamur, ita non ignoramus, quid principem inter & vasallos intercedat. Nos de singulis quæ rex Philippus proposuit ad provincias & de religionis postulato imprimis referemus, quo si pertinaciter stare rex velit, infructuosa omnis Romani imperij ad pacem intercessio erit. Quod ad inducias attinet, parati sumus eas sancire & quidem hac lege, ut in spem futuræ pacis liber utrinque commeatus sit & ut sepositâ omni lite atque vi mutua provincialium societas habeatur.* Hæc XIII. Kalend. Iul. scripta.

Cui petitioni etsi ultro Castrenantius adversaretur, ita tum offendi se durioribus Ordinum mandatis asserebat, specioso obtentui, quo urbem, vigilijs & cæde fessam Farnesius vir gloriæ imprimis appetens, rudimentis militaris imperij adjiceret. Quippe addebat suæ potestatis non esse de obsessa urbe pacisci, Alexandro Farnesio cum exercitu & imperio res Philippi gerente. Itaque inter cavillationes relationesque fæcialium tractâ actione, Alexander Farnesius collectis quas poterat copijs urbem oppugnare constituit, quo toleratas trimestribus castris difficultates egregio victoriæ exitu & cum incremento principis famæ leniret.

Trajectum Mosæ decimo hostium insultum capitur.

Cæterum novies cum jacturâ suorum repulsus, dum obsessi somnolenti & exangues reficiendis somno viribus student, decimo insultu suæ eam potestatis fecit. Ad quam expugnandam extenuatum præsidium, à Farnesij parte, nox & recentes copiæ juvârunt. Igitur urbe capta in promiscuam cædem itum, donec tandem inanis clementiæ exemplum editurus Farnesius abstineri cædibus jussit. Suartsenburgius præsidij ductor, qui res præclarè & in exemplum gesserat, cum plerisque suorum occubuit.

Hispanorum sævitia in expugnatâ urbe.

Tradunt historiæ occupatâ ab Hispanis urbe, mulierum puerorumq; ejulatus per spacium mill. pass. auditos, fugientemque inermium turbam aut Mosæ amni immersam, aut gladijs hostium expositam, velut civitatis funeri, communibus exequijs interfuisse. Ita Trajectum ad Mosam in finibus Eburonum Brabantiæq; situm à trium mensium obsidione expugnatum, promissorum auxiliorum ac Coloniensis (de qua dixi) pacis infœlices cruentosque fructus accepit.

Aggæus Albada in litteris ad Deputatos Frisiæ XIII. Kalend. Iul. Coloniâ datis, scribit præcipuum dissensionis argumentum in Romanæ religionis exercitio tum stetisse, illudque velut grave & cum armis natum ab infælicibus provincijs beneficium præcipuè pacis amovisse. Quæ per ipsam quoque Frisiam lubrica adhuc & exilis, ex Ultrajectini fœderis amore aut odio animos ac consilia sejungebat.

Itaque ab Albada Legato viro patriæ amantissimo multa sanandis dissensionibus suadebantur, quas domesticâ pace ac civili concordiâ componi removendis quam maximè instantibus interesset.

LITTERAE erant.

CVM

CUM dolore discordias vestras intellexi, propterea quod occasionem & causam dare poterunt totius patriæ nostræ ruinæ. Nec tamen arbitror ex vobis quenquam esse, qui Hispanos in patriam nostram reducere cupiat, vel qui arma unus in alterum propter religionem suscipere cogitet. In eâ enim re vos omnes prudentiores esse judico. Considerare ergo vos velim discordias vestras non alio servire posse, quam ut occultis vestris hostibus, qui ab Hispanorum partibus stant, viam præparetis, qua facilius vos invadant & opprimant. Hoc ut scribam necessitas me cogit, qui sciam exercitum jam contra vos destinatum esse, & nisi Deus consilium eorum ac propositum impedierit ac perturbaverit, non diu erit quin intra limites vestros hostium vestrorum exercitum habituri sitis. Quamobrem amanter vos rogo, ut mutuam concordiam & amorem inter vos foveatis & colatis. Hac unâ re hostibus vestris superiores esse poteritis, ab Vnione reliquarum & maxumè vicinarum provinciarum ne vos separetis. Plura per litteras scribere non audeo, sed ut istud scribam & petam magnæ me causæ movent. Bene valete viri optimi & patriæ amantissimi. Coloniæ 19. Iun. 1579.

CIↃ. IↃ LXXIX. *Littera Albada viri Patriæ amantissimi ad Frisios.*

Similes litteræ ad virum nobilem Renicum Cammingha, qui in Deputatis tum erat, ab eodem legato datæ.

Legati Vltrajectini referunt ad Ordines generales quid effecerint in Frisiâ.

Itaque soluto quem mense Iunio habitum memoravi, apud Frisios conventu, Regnerus Assevinius, Loesius Harius & Regnerus Cantius Ultrajectum regressi, præsidente Joanne Nassovio Geldriæ Gubernatore, de singulis per Frisiam actis relationem instituerunt. Ista erat: Rennebergium reliquamque Frisiam, & in eâ Bolsuerdios, Staurios, Worcumios, Ilstanos Westergoos, & ex Oostergois plurimos Ultrajectinum fœdus approbasse proque menstruo 24000. tributo solvendo fidem interposuisse. Hac tamen cautione additâ, ut, si quota tributi plures per provincias remitteretur, idem Frisijs beneficium esset quæ in acta decretorum fœderis Ultrajecti XIV. Kalend. Jul. relata.

Reperio in actis, Matthiam Gubernatorem de præstandis quoque Ordinum generalium ærario tributis Frisios pendendis militum stipendijs tum monuisse, ac ut, quod ante ad VI. Iun. factum esset, quam ocyus legatos Antverpiam mitterent, plenis mandatis & agendi potestate instructos. Fœderatos quoq; Ordinum Ultrajecti commorantes subsidia poposcisse, ac ut Frisij tributum ex fœdere promissum defendendis provincijs & seorsim fœderatis præstarent. Adeo superioris Belgicæ defectio & Coloniensis pacis infida spes novarum rerum desideria cum fastidio veterum accenderat.

Lalainius acceptis obsidibus Groningani intrat.

Mox Georgius Lalainius (nam ita indigitatum tum reperio) acceptis ex pacto Groningensium obsidibus castra Groningâ movit, obsidesque Campos in orâ Isalis amnis situm oppidum ablegatos haberi in custodiâ fecit. Tum incerto an urbem armis victam sed fidei dubiam intraret, diversa consilia se obtulere, cum essent, qui censerent ejus præsentiæ turbidam & partium fœcundam civitatem egere, omniaque præsentis præfecti imperio dispecta fœlicius processura. Alijs placebat, non committendum esse infidæ civitati provinciæ rectorem, & quem eo loco providentia rerum posuisset, ut in ejus securitate omnium salus, in periculo discrimen constitueretur. Sed fiduciæ ex ijs

quæ

cIↃ. IↃ. LXXIX. quæ prævalerent certus urbem intravit, verso in prosperum omen ingenio, quod memoratum annalibus diem suo ingressui fortuna reservasset. Erant namque qui vetustorum curiosi recordabantur, Mariam Caroli Cæsaris sororem eodem, qui Joanni Baptistæ sacer est, die Groningam advenisse, Florentiumque & Maximilianum Buranos tum Joannem Lignæum Arenbergium Caroli ac Philippi præfectos civium festivitate exceptos illum diem, tanquam principum inaugurationibus, solemnem insignivisse. Igitur arrectæ ad magnâ indoli haud difficulter persuasum, id secundis rebus & ad lætiora indicium esse, quæ extrema adversitate pensare fortuna laborabat.

Lalainius Groningæ omnibus ritè ordinatis in Drentiam rebellem exercitum ducit & Coverdiam munit.

Quare Groningæ Magistratu constituto & ad fidem adacto, tum religionis pace per edictum promulgatâ, reformâtæ exercitijs D. Walburgis ædem & Prædicatorum fanum assignavit, Ordinatisque pro temporum statu apud Groningam rebus signa per Drentiam movit. Jam enim quatuor legionis suæ cohortes Drentinorum finibus ejectas acceperat, illumque populum, velut paludibus & ingenio soli fisum, omnem insolentiam reprimendis Ordinum partibus exercuisse. Igitur legione haud procul Slochtero, vicus in Frædonaldijs est, per fossam ducendis palustribus aquis facilem transmissâ, novâ quoque Oenonis Grovensteinij nobilis Frisij cohorte tum tribus tormentis campestribus quæ Dovardiâ adduci curaverat, validior, medios Drentiæ per agros exercitum duxit, versusque Coverdiam, olim Vacciforum in Historiâ Wilhelmi Hedæ nominatam, quam Entius Satrapa cum imperio tenebat, iter intendit. Quo in fugam abrepto & omni vicino municipio in fidem accepto, muniendi, quod ibi erat, castelli mandatum Corputtio dedit, Oldenzelamque & Linganos imperata facere jussit. Sed contumaciâ satraparum & Linganæ plebis Pontificijs sacris ferventius imbutæ nihil actum, dissimulante Lalainio minus ad famam, magis molestiæ fore, si per inculta & fœda paludum uligine loci fractum itinere & molestijs militem neglectâ magnarum rerum occasione duxisset. Quæ res subsecutæ defectionis suspicionem in Lalainio auxit. Igitur Corputtius talium solers castellum, quod vetustate aut ruinâ collapsum cernebatur, multiplici muro latissimisque fossis præcinxit, Coverdiamque erecto ex arte opere communiri fecit. Quo necdum confecto triste mox incendium illuxit, tertiamque ædificiorum partem fortuito igne absumpsit. Itaque firmata Coverdia Lalainio magnam apud fœderatos Ordines gratiam conciliavit. Quorum propterea decreto factum est, ut militare ejus imperium augeretur; quatuorque cohortes sexcentorum equitum conscribendi potestatem acciperet. Igitur litteris ad Frisiæ Ordines IX. Kal. Iul. datis de eo monuere, & ut fertilem virorum provinciam ac vicinos agros equestribus delectibus permitterent. Lalainius quoque una cum Frisiæ & Omlandiæ Delegatis, isti negotio tanquam imprimis necessario ocyus vacaret, fidosque & fœderi socios militaribus dignitatibus præficeret. Hic etiam addebant, ut præter lanceariorum alam, sclopetariorum quoque cohors inter cæteras legeretur, & ut æs, autorandis copijs destinatum, in promptu esset. Unde Ailco Onsta, Reinsuoldius, Asingha, Entenius & Dodo Larius ex Translavicanâ ac Drentinâ nobilitate ducendis cohorti-

hortibus delecti, quæ ex agrario populo ex perturbatione temporum in- quieto & ad bellum facili nullâ difficultate conducebantur. cIↄ. Iↄ. LXXIX.

Mox Lalainius litteris Deputatorum quas Renicus Cammingha, Ianco Osingha, Douwo Sixma, Scipio Meckma & Gellius Sybæus collegarum nomine signaverant per Orichium Doihemum collegij legatum in Frisiam & Leovardiam Translavicanis evocatus, ducendis illorum ingenijs qui novam fœderis Ultrajectini sanctionem seditiosis per Frisiam consilijs obtendebant. Igitur Leovardiæ hærens, ubi Hesselus Aysma legatus Antverpiâ cum literis & mandatis Ordinum generalium advenerat, de habendo populi inter Flevum & Lavicam comitio deliberavit, copiasque equestres ex inquilinis collectas armari ocyus fecit. Hesseli vero Aysma mandata hæc erant. Ut 12. millia Carolæorum liberandis Trajectensibus decreta ocyssimè exigeret, decemque & octo aureorum millia menstruum tributum communis Belgicæ provincijs impetraret.

Sed Frisij exsolutum æs ac ad Ultrajectinos transmissum solvendæ Trajectensium obsidioni fidem faciebant, cum honestâ obtestatione miserrimæ urbis casum suæ moræ non imputandum. De reliquo tributo, quod in mensem poscebatur, respondebant, se necdum statuisse, magnitudine onerum fractos & enerves, qui decimestri spatio octoginta millia aureorum socio ærario intulissent. Esse sibi provinciam angustis finibus clausam, quam præter rapinas & inruptiones hostium, militum centurionumq; stipendia & avarities exhausisset. Nihilominus testandæ in socios fidei conventum propediem habituros facturosq; quod suarum virium sit. Id IV. Kal. Iul. perscriptum.

Cui rei grave quoque impedimentum injiciebat, quod fœderati Ordines datis Ultrajecto VI. Non. Iul. litteris menstrui 24000 carolæorum tributi Frisios commonerent, Pontificiorumque per provinciam importunitas indicendo populi comitio & colligendis subsidijs obesset. Quæ Senatus regij, qui Leovardiæ adhuc secretiore vita & simul custodia procul foro & judicijs agebat, clandestinis consilijs interversa fœdere Ultrajectino nexos acerbioribus odijs accendebant. Itaque plebe turbidâ, & Magistratu urbis actionibus Senatus irritato, Philippi Senatus ante solis occasum excedere urbe & simul provinciâ jussus, missis actuarijs publicis, qui decreta perferrent.

Senatus Regius Leovardiâ excedere jussus.

Sunt qui tradunt obnuntiationem titulo proscriptionis factam, Senatuique regio tam urbe à Magistratu, quam provinciâ de mandato Collegij interdictum. Mox in cives immodestiâ partium & expulsi Senatus commiseratione exacerbatos idem statutum, Vibiusque Crusius, Wibrandus Goutumanus, Pompeius Gabinius, & Suffridus Petræus urbe ac municipio ejecti. Addunt Scriptores Valonem quoque hominem importunum & stipendia sub Gasparo Roblesio meritum, eadem pœnâ multatum, reliquosque Pontificios metu sui ac terrore exempli evictos ex adversis temporum inquieta ingenia & immodestiam morum repressisse. Quare altius per urbem passim silentium, Pontificijque dolore & simul irâ ex proscripto Senatu jam ante accensi promendis in publicum seditiosis vocibus abstinuere. Quippe Magistratus in secreta coitionum & domesticos coetus accuratè inquirebat, dispositisque per

 ordi-

ↀ.I Ↄ. LXXIX. ordinaria loca vigilibus spiculatore, tanquam exploratore utebatur. Ferunt per noctes quas sublustres Cancrinus dies & æstivi solis fulgor faciebat, conventus adversarum partium quoque observatos, ne tenebrarum aut noctium arcanâ opacitate prona turbandæ civitati consilia tegerentur.

Senatus ab Ordinibus constituti autoritas crescit.

Creditum fuit Senatorias domos extrusis habitatoribus desertas mærore & exinde indignatione plurimos affecisse & quod præter istarum ædium solitudinem eidem ruinæ regij Senatus actuarios & ex apparitoribus quosdam mutatio temporum involuisset. Itaq; amoto Philippi Senatu, regiæ per provinciam factionis & simul imperij post præfectum principe, fervor quoque turbulentorum civium per urbem elanguit, novusque Senatus, quem Ordinum autoritas, antiquato Burgundico ritu, dicundo juri præfecerat, in tutissimâ judiciorum possessione collocatus est. Igitur civili concordiâ Leovardiæ & alibi per provinciam auctâ Georgius Lalainius post Groningam Coverdiamque in fidem receptas, magnarum porro rerum spes atque desideria agitabat, quo secundo fortunæ vento provectus incrementa gloriæ ex ulteriore consiliorum successu acciperet. Sed tardâ tributi collatione tenue ærarium, quod in bello primum est, bene destinata subvertebat, ejusque inopiâ gerendæ res omissæ cursum majoris famæ & anteactæ prosperitatis fœlicem impetum morabantur.

Ærarium in ordinem redigitur.

Itaque Ultrajectum profectus, ubi & Joannes Nassovius Geldriæ rector tractandis fœderis negotijs advenerat, de redigendo in Ordinem ærario consultatum, multoque sermone in consessu repetito conventio tributi inita. Eâ cautum fuit:

Vt provinciæ fœdere comprehensæ, die constituto tributi quotam ad ærarium perferrent, negligentesque aut contumaces creditum æs cum usuris præstarent. Isti rei personarum, rerum & actionum obligatio interveniret, ex eâque contumacium personas ac bona distinendi alienandique citra juris actionem jus socijs foret. Damnum, quod ex detensione aut venditione bonorum nasciturum esset, contumaci provinciæ aut quæ in morâ foret cederet, neque ante audiretur, quam consignatum æs cum usuris præstitisset. Quæstiones ex divenditis intra fœderatas provincias bonis natæ, præfectorum arbitrijs definirentur, contumacibus, aut negligentibus nullum juris aut fori beneficium esset. Menstruum tributum ad centena nonaginta bina aureorum millia supportaretur, eique Geldri quadraginta, Hollandi octoginta, Zelandi viginti, Frisij viginti quatuor, Vltrajectini duodecim, Omlandi sedecim millia ex pacto præscripti fœderis penderent. Præfecti provinciarum conventionem ratam facerent, contumaces pendendum ad tributum cogerent. Fœderati de singulis ad suas quique provincias referrent, intraque tres septimanas, aut mensem proxumum de mandato caverent.

Hæc in acta relatâ, & Ioannis Nassovij Georgij Lalainij, A. Boinenbroeckij, Gerardi Lonij pro Geldris, pro Hollandis Botzelarij, P. Busij, Wilhelmi Stopij, A Madij, Regneri Cantij, Theodori Ioannis Lonckij, Francisci Maelsonij, pro Zelandis Iacobi Valckij, Pro Frisijs Caroli Roordæ, Ioannis Aysmæ, pro Ultrajectinis Gerardi Knopij, Regneri Assevinij, Ioannis Dreunij, Florentij Thinnij, pro Omlandis E. Iargæi manu III. Eid. Iul. signata.

Re-

Reperio in actis provinciæ Carolum Roordam & Ioannem Aysmam, Delegatos difficultatem apud Lalainium signandæ conventioni movisse, Lalainiumque ut proxumo Frisiorum comitio ratam præstaret, scripto obligasse. Quippe metuebant, ne ex illâ tributi conventione majestatis postularentur, eamque sine speciali mandato populi, aut cautione Præfecti approbatam ex invidiâ facti comitium populi rescinderet. Igitur vulgato per Alexandrum Farnesium Artesiam Hannoniamque Philippi partibus assertas pro vocando Francisco Alençonio Andium Duce consultatum, arrectis in spem conventionis multorum animis, quod Audinus speciosis cum mandatis Henricum Guserium Bonivetum legatum in provincias misisset. cIↄ. Iↄ. LXXIX.

Ordines respiciunt ad Andinum.

Quorum non ignarum, qui Coloniæ tractandæ paci adhuc subsistebant, Ordinum mandatarij intercessionem ad pacem legatos Cæsaris oravere, ne ut omni morâ commodissimi temporis abruptâ actioni exitum maturarent. Offerri scilicet ab Andino honesta & profutura auxilia referebant, quæ tanto magis valitura essent, si communicatos cum Elisabethâ Anglorum reginâ amores fœlici matrimonio expleverit. Esse namque eo loco secreti affectus indicium, ut spem conjugalis tori promittat, arcanisque jam antè internuntijs commissum hominum famæ se commiserit. Itaque fieri posse, ut Andini fortunam & simul vires posthabere regio Philippi juri incipiat, cujus exercitus in omnem insolentiam effusus exacerbet magis animos ultro ex Philippi & Præfectorum imperio à veteri dominatione alienos. Quibus post addebant, infirmari priorum fœderum sanctiones & damnatis Ordinum actis de ijs ipsis ab omni dignitate removendis cogitari, ac ut regius satelles, & aulæ minister res ac honores gerat, quæ stante principum imperio ipsi Ordines aut eorum beneficiarij jure legitimæ potestatis usurpassent. Itaq; pro eo tuendo non ante laborasse, quam Præfectorum licentia omnem regendi modum transmigrasset, & cum ipso legum excidio liberrimam gentem tributariæ onere multasset. Cum novis judicijs constitutis vilissimi & imperitissimi quique ad publica officia ære aut gratiâ protrusi venalem remp. fecere, Ordinesque provinciarum, cum ad legum auxilia non possent, ad justa arma provocavere.

Sed Philippi regis jus alibi examinandum esse, qui hoc scire debuisset, imperia, etsi summo majestatis jure subnixa, serviendo exerceri omnemque principatum regundo populo datum, principes quosque honestis imperandi rationibus obligasse. Igitur moderatione aliquâ pacem cogitanti opus esse, ac ut opinionem quæsiti juris leniat, qui injuriæ excepit. Cæterum acerrimo religionis Romanæ argumento regem ac legatos stare, quod mitigari exemplo Germaniæ deberet, quæ privata exercitia secus sentientibus indulsisset. Non esse conscientijs denuo imperandum, neq; resuscitanda Philippi edicta tanto sanguine fœdata.

Mandatarius regis religionis Romanæ exercitium maximè urget.

Albada in litteris prid. Eid. Jul. in Frisiam datis, scribit regium mandatarium de unâ religione articulum pertinacius confirmasse, quo Philippus Romanæ religionis curâ & ejus tuendæ sollicitudine gratior provinciales Pontificios à reformatis cæterisque ex instituto Farnesij & Hannoniæ Artesiæque gentium divelleret. Idem addit Cæsaris quoq; mandatarios de Philippici Legati pertinaciâ testatos, eumque in mitigando reli-

ↃIↃ. IↃ. religionis articulo inexorabilem & præfractum omnem Coloniensis &
LXXIX. simul domesticæ pacis spem præcidisse. Neque enim Pontificios in armis adversus regem perseveraturos, neque laturos Hollandis, sociosque ut suæ religionis exercitio exuantur. Ita fieri non posse, ut in concordiam coalescat antiqua & à Philippo refricata animorum civilium dissensio. Quare ab Ordinum mandatarijs legatis Cæsaris objectum, quod plus regij mandatarij aut Philippi gratiæ, quam suis arbitrijs & intercessorum æquitati dedissent.

Albada notat se Comiti Suartsenbergio Legato Cæsareo soluto istius die conventu, id in os exprobrasse, eundemque Suartsenbergium fiduciâ loquentis pudefactum leniora mandata obtulisse.

Itaque per Ordinum Legatos postulatum, ut sibi de singulis ad provincias referendi mandatarij Cæsaris potestatem facerent & ut interea temporis arma ad bimestre differantur. Cujus boni certum Albadam tum præconcepisse in ejus litteris ad Ordines Frisiæ XII. Kal. Augusti scripti reperio. Hoc vero cavebat, ne Frisij delinimento militaris otij segnitiem induerent, armisque cessantibus civilem & domestici fœderis concordiam luxarent. Quam Upsterani curante Hepcone Fockenio prætore Ultrajectino fœderi sociati, reliquique ex Sylvestribus etsi ex Coloniensi fœdere ancipites, in molliora consilia perducti. Cui rei prosperandæ etiam hoc faciebat, quod Carolus Roorda & Joannes Aysma fœderatorum Delegati in Frisiam Ultrajecto advenissent, fœderisque sanctionem & simul commoda incertis temporum nata dubijs ingenijs commendarent. Eorum mandata erant, ut pro Julio atque Augusto mensibus residuum Tributi, quod 25000. aureorum æquabat, Frisios poscerent, pecuniamque autorandis equestribus turmis decretam pro quotâ tributi mille & ducentos carolæos impetrarent.

Quare Lalainius etsi Ultrajecti hæreret, litteris IX. Kal. Aug. perscriptis comitium ad VIII. Eid. Aug. haberi fecit, Ordinesque plenis cum mandatis, quod res moram non ferret, adesse frequentes jussit.

Præsules Cœnobiorum turbas movent. Cæterum omnem comitij progressum cænobiorum Præsules morabantur, suæque immodestiæ, ut ante observantiam Gandavensis fœderis, ita tum reprobatam religionis pacem obtendebant, itaque Clarecampius Antistes in cœtu commotior primas istius ordinis & cœnobij opibus etiam ex plebeio genere magnos spiritus gerens religionis pacem impugnabat, sociosque sui consilij Hiddingium Gerricomij Præsulis legatum atq; ipsum Docomiensium præferebat. Unde Leovardiensis territorij mandatarij remissioribus ab Ultrajectino fœdere, & simul tributo animis è Ferverdijs, Dongrijs orientalibus, Dantumanis, Octopagicis quosdam concitavere, tributique molestiam pecori gravari florem aurei exactione agrarium populum indignabantur. In ijs Menno Scheltema, Nicolaus Laurentius è Ferverdijs, è Dongrijs Wigerus Gabinius, è Collumanis Edo Alma & I. Riddersma, è Dantumanis Martinius Bootsma & Upco Buma, ex Octopagicis Haio Gerbranda fuere. Econtrâ è Ferverdijs Epo Douma, Igo Goslingha, Wibrandus Ailva, Poppo Feitsma, Tiesso Boëtius pro Feddino Albada & Arnoldio Annio presbytero Jessumano, è Dongrijs occidentalibus Vibius Scettema, Siuckius Humalda, è Collumanis, Scipio Meckama,

Mar-

Martinus Schonenburgius pendendum tributum è jure Ultrajectini fœderis recipiebant, reliquisque Oostergoï, in quibus Tietzerckij, Idardij & Raverdij erant, scriptis obtestationibus adversabantur. Erant namque qui ostenderent accidi tributum ex egentiâ rerum non posse, ultimæque legi, quæ exceptionem non pateretur petentibus socijs se obligasse. Trahendum scilicet collato ære bellum esse, cui pendendo se ultro offerebant, qui alijs etiam mandatis distracti privatas facultates & earum impendia saluti publicæ offerebant. Neq; minoribus contractionibus Westergoï exercebantur, donec autoritate Lalainij & interventu Senatus languescerent. Creditum fuit, Lalainium quod isti rei Ultrajecti se interposuisset, vehementius intercessisse, tributumque tanquam salubre sui imperij subsidium durioribus ingenijs imperasse. cIↄ. Iↄ. LXXIX.

F. Nicolaus tradit post longas altercationes, quadraginta octo aureorum millia stipendijs militum & promovendo fœderi decreta libellumque supplicem ad Aurantium principem recuperandis cænobij Mariengardensis reditibus, quos à Matthia Gubernatore clam Canonici obtinuerant, per Hesselum Aysma remissum.

Scribit Heymannus inclinante Julio horrendam tempestatem emersisse, præterque virum Dresumi in Dantumanis fulmine percussum, pecora quoque circa Oostmahornam littus pascentia cœlesti igne icta. *Horrenda tempestas in Frisiâ.*

Tum præsidente Adio Lambertio consule in Leovardiæ civitatis jus, quod cudendæ monetæ habuerat, publicè inquisitum, istique rei testimonium à senioribus civium in Senatu dictum. At Doccomij inter Magistratum ac primores oppidi de Ultrajectino fœdere disceptatum, à quo post reliquos urbium Magistratus in fœdus adscitos, Doccomiensium Senatum Pontificiorum immodestia abstraxerat. Cui malo fomentum addebat, quod Cornelius Lutenius Consul, ad comitium provinciæ missus, mandato Senatus signandum fœdus dissuaderet, populique consilio vanis & fallacibus sermonibus effugia captaret. Igitur primores civitatis, præterito Magistratu non dissimulando quæ agerentur, Ultrajectinum in fœdus recepti, additâ obtestatione. Ut quod contra dictum aut factum à Senatu esset, id paci publicæ & commodo civitatis adversum haberetur. Id prid. Non. Augusti in actum relatum ac à Tacone Ailva, Suffrido Vrielsma, Henrico Bra Medico, Joanne Marsemio, Herone Sixti, Tiepcone Vibio, Sibrando Ripkenio, Tiebbone Jelgerio, Henrico Joannis, Georgio Francisci, Andræa Edonio, Sixto Joannis, Francisco Francisci, Bernardo Luneburgio, Romberto Oskenio, & Wibrando Hermanno signatum. Quod in comitium provinciæ, quod tum habebatur, perlatum, oppidanorum, qui cum agrarijs diffidebant partes, ex concordiâ recepti fœderis firmavit.

Igitur post longas in conventu Ordinum disceptationes, quæ ex menstruo tributo fiebant, decretum, ut negotium arbitris ex supremo Senatu Joanni Versteverano & Fecconi Rhalæ permitteretur, ijque cum Lalainio præfecto controversiam tributi definirent. Cautione tamen addita, ne quid juri oppidanis in causâ suffragij quæsito illo judicio decederet. Ita pro Leovardiensibus M. Wigerius, Joannes Aysma, pro Bolsuerdijs Petrus Vibius & Jacobus Jacobæus, pro Franequerensibus Julius Bottnia Oldermannus & Regnerus Francisci, pro Snecanis Ni-

cIↃ. IↃ. LXXIX. colaus Aitsonius, Olpherdus Francisci, pro Harlingijs Gerbrandus Gossius, cum Vibio Joannis, pro Doccomiensibus, Jacobus Gabinius, pro Worcumijs Hiddo Jarichius & Epco Meius, pro Staurijs Jacobus Edsius & Albertus Florentius, pro Ilstanis Bonno Petræus, pro Slotanis, Simon Potterus IV. Eid. Aug. subscriptores.

Pontificij agros per Frisiam infestis grassatoribus implent.

Quo die à Feicone Tatmanno Utingeranorum Prætore fœdus Ultrajectinum approbatum reperio, Pontificiosque serendis per provinciam discordijs & seditionibus occupatos, agros passim infestis grassatoribus implevisse. Quare frænandæ prædonum insolentiæ remedia petita, volentibus, agrarijs ut agris ac villis prædo amoveretur, Lalainiusque procurandæ paci publicæ recepto ritu præsidia cohortium per cænobia disponeret. Neque enim loca illa, ut ajebant, tot flagitijs & tantâ impietate profanata eximenda molestijs esse, & habendos melius provinciales, qui fœdere nexi, liberos, conjuges, bona atq; corpora saluti publicæ obligavissent. Passim scilicet cædibus & rapinis provinciam sterni, non alijs autoribus, quam qui signa & sacramenta mentientes, aut Pontificum sacris innexi certissimum confusionis instrumentum populares discordias seminarent. Ab ijs intra urbem comitiorum turbas insolentiam & rapinas per agros excerceri fierique ut speratæ libertatis incrementa tardius adolescant. Mitti clam per provincias, qui regis & Hispanorum res gerant, Farnesiumque inter arma libertati minacia, exploratorum quoque ope invalescere. Neque enim alio fine Joannem Roordam ex imperio Coloniâ in Frisiam & Translavicanos missum, quam ut à fœdere Ordinum plurimos deterrendo regis gratiam & affectum ducendis popularibus animis offerret. Eosque distrahendo concordiam & simul vires fœderatæ gentis dissolveret. Igitur libellus supplex Lalainio & Delegatis fœderatorum Ordinum, qui ad conventum VIII. Eid. Aug. indictum advenerant, hunc in modum oblatus.

INTELLEXIMUS, PRAEFECTE *& Delegati* ORDINUM, *nonnullos ex Oostergois, ac Westergois Ordinum nomen mentitos, scriptum quoddam evulgasse, actis fœderum & religionis paci tum mandatis* MATTHIAE *Gubernatoris*, AURANTIJ *Principis &* Concilij STATUS Ordinumq; generalium *adversum. Quod approbare cum patriæ leges & nostra fœdera vetent, ita palam tanquam vitio natam, rescindimus. Præterquam cujus quod invalidis procurationibus aut suffragio publico infirmatis eorum immodestia stet, ita in illorum potestate non fuit priorum temporum fœdera & conventiones, acta & mandata Ordinum subvertere. Igitur cum solâ Romanâ religione stare divinum cultum & exercitia fidei velint, societatis antiquæ vim ac reverentiam tollunt, fœderumque solemnium ruptores clandestinis conspirationibus se tuentur. In quorum numero & illi sunt, qui Ioannis Roordæ arcano colloquio instructi pacis nomine bellum velant, hostilium consiliorum interpretes. Qui serendo falsa & à verò alienâ fœdus Vltrajectinum ex gravitate tributi respuunt. Quasi certè sub antiquo* PHILIPPI *& insolentium Præfectorum imperio, inter honoraria & donativa non sudaverit populi ærarium, cujus exhausti angustia ultimam in egestatem florentissimam olim provinciam protrusisset. Nunc Præter ista mala, dissensiones ac turbas seri & hoc agi ut Hispania per Frisiam dominationis vestigia extent Frisijque*

sijque vicinis nationibus jure fœderum connexi, repudiatâ Ordinum societate, regijs rectoribus se permittant. Cui malo quo occurri possit, petimus Præfecte, ut turbida & fovendis seditionibus exercita ingenia comitio prohibens suspectosque maleficij & violatæ pacis adscitis in consilium arbitris corrigas. Hoc etiam addimus, ut æquali cum socijs tributo haberi nos facias omnisque inter agrarios oppidanosque dissensio tuo & arbitrorum interventu cesset. CIↃ. IↃ. LXXIX.
Id III. Eid. Aug. perscriptum.

Notant Scriptores, in Geesterlandiæ finibus quatuor mangones ex eodem agro & Donieverstallensi coëmendis equis, profectos ab Ordinum equitatu spoliatos, unumque glande transverberatum natale solum suo sanguine imbuisse. Igitur Ioanne Rorda Iureconsulto, qui Farnesij negotia in Frisijs clam gesserat, Groningam profecto, in ejus consilia à Senatu quoque Groningano inquisitum deprehensoque Farnesij arcana illo tanquam internuncio turbandis provincijs gesta, de ejus custodiâ deliberatum. In quam per publicos urbis speculatores pertractus gravissimas de se suspiciones auxit, quasi omnem pacis publicæ rationem per ipsam quoque Frisiam secretis colloquijs conturbavisset. Unde à Frisiæ Ordinibus literæ Groningam datæ, quibus petebant, ut ad habendum rei examen legatus provinciæ admitteretur, audiendisque arcanis Roordæ hostiumque consilijs interesset. Quo impetrato legatus Groningam missus, ipseque Roorda civici tumultus & seditionis crimine gravatus arctiore custodiâ obseptus est. Qui Groningâ Leovardiam dein in arcem Stauriæ amotus, Woerdano & post Rammekensi in Zelandiâ carcere infaustæ legationis præmio multatus est. Sed Leovardiæ populi comitium, quod in x. Kal. Sept. protractum.

Cl. Franckena notat turbulentis dissensionibus fervescebat, volente Præsulum Ordine, ne à pacis Gandavensis conventione recederetur, & ne onera tributi Ultrajectino ex fœdere præstarentur. Quæ res, cum secessionem procerum spectaret, ab agrarijs, oppidanis Biltanisq; inter quos disceptatum erat, tota lis arbitrio Lalainij & Supremi Senatus permissum. In eo namq; suprema difficultas versebatur, ut tributum quod in bimestre ad 48000 aureorum depacta provincia erat, æquis inter agrarios oppidanosq; portionibus divideretur, ijque ipsi certâ quantitate tributi pro ratione oppidorum tenerentur. Itaque à Præfecto Senatuq, decretum; Ut oppidani nonam, Biltani 25. tributi provincialis partem penderent, ijque durante bello, salvo partium jure, consessum & suffragia in comitijs haberent. Agrorum quoque tributum ex floreno aureo peteretur, colligereturque ocyus, ejusque onus proprietarij coloni sustinerent. Pecuniam quoque, sed sub deductione coloni in promptu præstarent, oppidanique modum colligendi per oppida tributi rite perscriptum in comitio exhiberent, quo à præfecto Senatuque statuatur, quod ex usu sit. Id in acta relatum, ac XVIII. Kalend. Sept. signatum. *Oppidani nonam tributi Frisiæ partem exsolvere jussi.*

Mox inter oppidanos portio tributi definita ac à Delegatis Senatus Ioanne Versteverano, Feccone Rhala, Gisberto Aernsma & Sibrando Richæo pronuntiatum, ut solvendo millium quadringentorum sexaginta sex & 13. stufferorum tributo, Leovardij mille quingentos, octoginta sex

Caro-

cIↃ. IↃ. LXXIX. Carolæos, Bolsuerdij octingentos, quinquaginta Snecani, & Frankerenses sexcentos, Harlingani & Doccomienses quingentos, Worcumij trecentos & viginti, Staurij ducentos viginti quinque, Illstani centum & triginta, Slotenses nonaginta, Hindelopij sexaginta carolæos 13. stufferos bimestri tributo præstarent. Hæc actis inserta ac Francisci Bandimontij Graphiarij manu signata.

Singulis in Frisiâ oppidis sua portio pendendi tributi assignata. Cæterum ne hæc quidem præstandis bello subsidijs scripta transactio duravit. Erant quippe ex oppidanis & præsertim minoribus, qui rata commercia, exhaustos præsidiorum insolentiâ cives, quererentur mareq; alibi turbidum & littori infestum inopem populum fecisse. Econtra Leoverdiam pingui ac fertili solo sitam, commercio & opibus, sicut reliqua majora oppida, florentem, præstandis tributis parem esse, quæ conferre ij in ærarium non possent, quos non animus juvandi socios sed facultas destitueret. Itaque mitigatâ sententiâ per supremi Senatus arbitros latâ inter ipsos oppidanos rejecta in novos arbitros Meinardum Wigerium, Jacobum Jacobæum, Jacobum Idzium, Econem Isbrandium controversiâ conventum: ut à Leovardijs mille septingenti septuaginta quinque, à Bolsuerdijs octingenti triginta, à Franequerensibus septingenti octoginta quatuor, à Snecanis quingenti viginti quatuor, ab Harlingijs quadringenti quinquaginta, à Doccomiensibus quadrigenti, à Worcumijs ducenti viginti quatuor, à Staurijs centum & viginti quinque, ab Illstanis centum, à Slotensibus sexaginta, 13. stuff. ab Hindelopijs quinquaginta in bimestre tributum penderentur. Ita XIV. Kal. Sept. in comitio pronuntiatum.

Igitur æquato inter oppidanos tributo cujus egentiam in tantâ mole ac fœlicitate rerum suarum Lalainius non dissimulabat in agrarios qui Præsulum factiones tuebantur acerrimè invectus laudatâq; civitatum in patriam & libertatem fide proditionis & Hispanicarum partium turbulentissimos agrariorum insimulavit. Qui cum mandatis suis se stare modestâ excusatione testarentur, deque tributis cæterisque, quæ majestatis jure populum obligarent, relationes ad suos instituendas obijcerent, acrius Lalainij animum pupugere, ut solet illâ ætate moderandis affectibus infirmum. Itaque (inquit) hoc inaudio, si illi, qui vestrarum partium sunt, cum Hispanis faciant, ex ijsdem & vos esse, quorum tamen consilia propediem detecturus sum. Unde proponi quædam redigique in âcta fecit, quo de singulis interea suos docerent, ac ad XXV. Aug. comitio se sisterent: Acta hæc erant;

Quandoquidem provinciæ quædam contra datam fidem & jus fœderum, desertâ Ordinum generalium societate, cum Hispanis patriæ hostibus se conjunxerunt, necessarium & utile duxi hoc ipso conventu quædam perscribere, sub illâ cautione, ut quique in suo districtu, signo campanæ dato & denuntiatione ad populum factâ, advocatis insuper prætoribus & eorum actuarijs postulata mea exhibeant, populumque suffragij jure pollentem ad decernendum compellant. Hoc etiam mando, ut ad diem Lunæ proximum denuo ad comitium redeant, & quidem illi, qui patriæ amantissimi reprimendis hostibus fortunas, vitam atque sanguinem impendere libertati constituunt. Quod ut faciant, plenâ agendi consulendique potestate instructos esse volo, quo declarent an in generalium Ordi-

Ordinum societate perseverare, an defectorum exemplo in Hispanorum hostiumque partes transire in animum induxerint. Præter hæc pendendis tributis, comparandis commeatibus cæterisque rebus tres stufferos in singulas cerevisiæ tonnas præstari cupio, & ut de modo è conquirendi tributi pacificè consultent. Reliquos privata fœdera cum Hispanis agitantes & mandata isti rei adferentes notari, eorumque nomina actis perscribi volo, quo à me statuatur, quod ex republica sit.. Id XIX. Aug. in acta relatum. ↳ CIↃ. IↃ. LXXIX.

Tum Deputatique in annum ex Oostergois Scipio Meckama, Renicus Cammingha, è Westergois Ianco Osingha, Orichius Doihemus, è Sylvestribus Barthius Idsaerda & Auco Edonius, ex oppidanis Gellius Sibæus & Douwo Sixma creati. Eorum mandata erant:

Deputatorum consessui Leges scriptæ.

Vt cum Lalainio Rennebergio Regis Hispaniæ hereditarij domini & archigubernatoris nomine Romani imperij per Frisiam omne adversus jura, privilegia, statuta, consuetudines tam agrorum quam oppidorum ullo modo introductum, rescindi facerent, eademque jura ac privilegia adversum quosvis provinciæ assererent. Gandavense fœdus inter Ordines generales & Aurantium Principem cum Hollandis ac Zelandis ictum, deniq; Vnionem generalem & religionis pacem, cum Vltrajectino fœdere integrum curarent, & quidem ex veteri formulâ ne quid detrimenti. Regium censum, tuendæ olim provinciæ regi indultum defendendæ Frisiæ applicarent, cœnobiorumque vacantium reditus, deducto ære alieno, ijsdem usibus impenderent. Omne publicum aggeres, vias, aquarum ductus catarractas cæteraque illæsa præstarent. Inquirendi in officiales, agendique quod ex usu foret jus esset. Pensio annua, quibus extra urbem domicilium esset quadringentorum, reliquis trecentorum assignaretur. Salarium non nisi volentibus partibus daretur. Deputatis extra provinciam ire fas non esset, quoscunque vellent ad Archiducem Matthiam, Aurantium, generales Ordines & fœderatos Vltrajectinos stabiliendo juri publico ablegare illorum potestatis foret. Legati impendio III. Carol. & 10. stuff. in diem haberentur. Deputatis comitium indicendi jus esset. Ijdem, potestate rationum magistris nupero comitio abrogata rationibus præessent. Exautoratos ob rem damnosè gestam ad rationes cogerent, easque in ordinem & ærarium referrent. Morbo aut gravi causâ, quo minus conventui interesse possint, impeditis substituendi ad illum actum quempiam jus esset. Deputati mandata quotannis in comitio deponerent, deque ære expenso sub actuarij manu commentarium facerent, eumque comitio exhiberent. Tabella quinquaginta carolæorum summam excedens, omnium Deputatorum manu ac scripturâ signaretur. Nemo à conventu, nisi morbo aut aliâ ex causâ præpeditus, & sub pœnâ duorum aureorum Philippicorum abesset. Mandata Deputatorum Ordines rata, sub indemnitatis & ratihabitionis clausulâ præstarent.

Hoc à Docone Martna, Julio Bottnia, Epone Douma Hallemio, Livio Beiemo, Foppio Grovensteinio, F. Tatmanno, T. Wikelio, & Meinardo Wigerio III. Kal. Sept signata.

Vt etiam fœderato apud Vltrajectinos concilio.

Quo tempore Ultrajectino quoque & fœderato consessui novæ leges scripta. Istæ erant.

Vt certus numerus Delegatorum esset ac è Geldris, Hollandis Frisijs, Vltrajectinis terni, è Zelandis, Antverpiensibus, Gandavensibus & Iprensibus

 bini

cIↄ. Iↄ. LXXIX. *bini legerentur, Ii provincias, civitates earundem ære atque sumptibus munirent, plenâq; potestate definiendi causas fœderis acceptâ, conflandi ad 50000. tributi etiam sine mandato suo arbitratu jus haberent. Præfectos provinciarum unum aut plures, qui absentium nomine in consessu considéant, constituendi jus foret. Provincijs unum quoque mense & qui cum reliquis consulant, ex delegatis suis revocare liberum esset. Qui in consessu delegabuntur procurationum formulis, aut fiduciarijs litteris ritè instructi publicæ provinciarum saluti sacramentum dicent, omniaque sine dissimulatione aut conniventiâ, odio aut gratiâ se facturos, neque evulgaturos consilia promittent. Iuramenti formula actis publicis insereretur, additoque mense & quovis die à dicentibus signaretur. Conventus singulis diebus haberetur, isque à Kal. April. ad priduanum Octobris diem à septimâ matutinâ in undecimum à Kal. Octobris in Kal. April. ab octavâ matutinâ in duodecimam esset. Pomeridianæ consultationes à tertiâ in quintam desinerent. Si graves causæ poscerent, convocandi Delegatos Præsidi jus esset. Dies Dominicus divino cultui dictus conventum non admitteret, Mercurijque aut Veneris diebus pomeridianus nunquam, nisi exigente necessitate, haberent. Præses collegij, muneri par & molestiæ in XIV. dies crearetur. Ejus officij foret singula proponere, sententias perrogare, eoque facto ex formulâ scripti fœderis statuere, denique in Senatu verba facientibus prompte respondere, facereq; quod Præsidis sit. Qui aliquid in consessu proposuissent, dum quid statutum esset, eo excederent. In extraordinarijs conventibus si vocati non compareant, nulla eorum ratio, præsidi cum cæteris definiendi, quod ex re, potèstas sit. Nulli in conventu, quicquam proponere, præterquam præsidi aut assessoribus fas foret. Reliqui quod proponi velint, scripto Præsidi exhiberent, qui pro re natâ copiam dicendi faciet. Præses suffragia ex ordine colligeret, ea non nisi rogati ferrent, interrumpendi facultas, nulli præterquam sub pœnâ silentij esset. In suffragijs ferendis unum tantum provinciæ nomine suffragium foret. Decreta collegij in acta referri Præses curaret, eaque majoris momenti visitanda collegis exhiberet. Præsidi præterquam æquivalentibus sententijs, nullum & nisi requisitum suffragium esset. Illi ordinatè ac benè res gerenti præmium statueretur. Nemo à conventu non nisi de consensu collegij abesset, legationes, judicia, examinationes partium, non detrectaret, id faciens in posterum consessu abstineret. Vacationes & officia Collegij distribuerentur. Speciale mandatum rem pecuniariam distributuri acciperent. Ij æraria, stipendia militum, reliquasque pecuniæ erogationes curarent, rationes seorsim contra quæstores, reliquosque publici æris acceptores conficerent. Isti negotio unus è Geldris, Hollandis & Vltraiectinis præesset. Commeatus & annonæ cura uni itidem è Geldris, Hollandis ac Frisijs demandaretur. Militares res, ut recensiones copiarum præsidia tribunorum officia, strategemata, explorationes munitionesque locorum è Geldris, Hollandis, Zelandis, Antverpiensibus & Gandensibus tractarent. Reliquis juris dicundi & politeiæ, tam sæcularis, quam ecclesiasticæ administratio, pacis publicæ, concordiæ, libellorum supplicum, rescriptorum cura committeretur, idque uni è Zelandis, Frisijs, Vltrajectinis, Antverpiensibus & Iprensibus incumberet. Præses ista observari operam navaret, rataque singula faceret, dum provinciæ secus statuissent.* Hæc actis inserta, ac XIV. Kal. Sept. manu actuarij signata.

Reperio in actis provinciæ Sigismundo Curtspacchio Baroni Trachenbergio & Multio, à civico præsidio manus Ultrajecti injectas, habitum-

bitumque proterviter & sex dierum custodiâ, velut hostilis consilij suspectum arctissimâ custodiâ detentum intercessione Hohenloï & Hardecis Comitum ægrè liberatum. Eundem quoque Curtspacchium enormis injuriæ indignatione offensum missionem Ordines ac stipendia postulasse, editoque publico defensionis suæ scripto & sub signaturâ annuli in Frisiam misso, suæ innocentiæ testimonium isti genti commmendavisse. CIↃ.IↃ. LXXIX. *Curtspacchius Baro à civibus Vltrajecti sine justâ causâ custodiæ mancipatur.*

Creditum fuit eum cum Martinol Schenckio, commune quoddam secretum habuisse, clarissimoque procerum, qui Ultrajecti tum habebatur conventu, dubiæ fidei indicium secreta prodentibus fecisse. Addit Curtspacchius se à Joanne Nassovio quod in castris hostium visus esset, commonitum aut insimulatum, immodestam accusatorum falsitatem egregio & constanti veriloquio diluisse.

Mox à Frisiæ Ordinibus super modis corrogandi menstrui tributi in comitio actum decretumque hujusmodi perscriptum.

I. *Ex quâque præturâ atque oppido publicâ autoritate delegabuntur, qui locaria immobilium bonorum commentario perscribant.* II. *Coloni agrorum & ædium tam seculares, quam ecclesiastici nullo locario, proprium fundum colentes, aut domos inhabitantes, locaria ad exemplum vicini fundi, aut domus secundum æstumationem delegatorum persolvent.* III. *Iis intendendi remittendique tributum ex æquitate potestas esset.* IV. *Coloni proxumo Septembri ex quovis aureo quinquagesimum sextum nummum pendent, eumque in locarij rationibus proprietario agri, aut fundi in solutum dabunt.* V. *Omnes vectigales, coloni aut inquilini pro locario agrorum aut ædium, familiâque & mobilibus, mediam quinquagesimi sexti nummi partem præstabunt.* VI. *Proprietarij agrorum atque ædium tam quinquagesimo cuiusque aurei nummo, salvâ tamen onerum soli ratione, quam medio præstando tenebuntur.* VII. *Cœnobia pro bonitate soli & magnitudine ædium æstumationi Delegatorum subjacebunt.* VIII. *In Biltanis idem valeret.* IX. *Mercaturam tam in pagis quam oppidis frumenti, casei, butyri, pannorum & similium mercimoniorum exercentes pro æstumatione bonorum gravabuntur.* X. *Isti tributo pro qualitate suâ honorabiles personæ parebunt.* XI. *Legi huic nulla conventio aut pactum derogabit.* XII. *Locaria agrorum ædiumque dolosè professi pœnâ quadrupli bono fisci corrigentur.* XIII. *Colonis ædium aut agrorum, si proprietarij in prædictis locarijs deduci à colonis tributi summam nolint, jus deductionis salvum erit, ijsq; beneficium si velint, retinendæ conductionis, etiam invito domino, in quinquennium prorogabitur.* XIV. *Præveniendis quæstorum ærarij fraudibus, aut sinistris suspicionibus, quæstores cujuscunque æris, etiam non petentibus provincialibus, apocham suâ manu scribent, expensasque in quaque urbe aut præturâ in indicem rationum referent.* XV. *Quæstor Generalis nullas pecunias publicas, sine mandato & tabellis tum agrariorum quam oppidanorum Deputatorum ex ærario assignabit, earumque proxumo quovis comitio, si moneatur, rationes reddet.* XVI. *Qui modus corrogandi æris, in proxumum mensem valebit, dum Ordinum decreto addendum aliquid aut detrahendum ratio tributi exiget.* XVII. *Atque hæc singula sub obtestatione salvi juris erga regium censum, Biltanos & vacantium cœnobiorum reditus usurpandos, rata erunt.* *Quare* LALAINIUS *Leovardiæ curandis rebus adhuc agens, illam ordinandi tributi sanctionem tanquam optumam & utilissimam approbavit, suaque manu* III. *Kal. Sept. signari fecit.* *Ratio corrogandi & erogandi tributi in Frisiâ.*

cIↃ. IↃ. LXXIX. *Pacis negotium Coloniæ tardius procedit. Legatorum Cæsarianorum litteræ ad Ordines.*

Igitur articulis pacis per legatos Cæsaris in provincias & Frisiam missis, Coloniensis actio prolata, provinciarumque decreta, tanquam mali exitus præsagio ob duriores & ad pacem minus profecturas lentis deliberationibus involvebantur.

Quibus cum Cæsaris Legati Philippo æquiores & festinandis rebus præcipites offenderentur, litteras Antverpiam ad Delegatos Ordinum generalium dedêre. Ijs de Cæsaris Rudolphi affectu, & singulari in Belgas propensione multa præfati se Coloniam neglectis privatis & simul Imperij rebus contulisse asserebant, non alio fine ac consilio, quam ut in visceribus provinciarum deflagrans bellum bono Christiani orbis cessaret. Cæterum Belgicæ legatos & brevissimi temporis actionem voluisse & invalida conficiundæ paci mandata attulisse, quæ pleniora à provincijs in spem apparentis boni expectabantur. Ab eo tempore nec mandatum plenius allatum, neque litteras ab Ordinibus generalibus Coloniam & ad se datas manifesto indicio, etiam inter arma suspirantem populum desiderio pacis non teneri.

Quæ res, etsi præcidere omne pacis urgendæ promovendæque consilium potuisset, ita mandato Cæsaris & Christianâ pietate in Belgicæ populum impulsos in bono proposito perseverasse. Et eo quidem rem deductam, ut in æquissimas conditiones Philippi Legatus condescenderit, cui nemo ignoraret præstandam obedientiam, tanquam legitimo Principi esse. Ad religionis verò negotium quod attineret, id mitius quoque hoc ipso conventu, quam Gandavensi Bruxellensique fœderibus à Philippi Legato concessum, cujus majestati, præter priorum fœderum pactiones aliquid ultra extorquere, nec æquum esset, nec Belgicæ calamitas pateretur. De eâ cogitandum Ordinibus generalibus esse, qui scire deberent socordiâ aut per injuriam trahi tam utile negotium non debere, neque exacerbari illorum patientiam, qui Belgicæ curam domesticis rebus quadrimestri spatio antehabuissent. Quæ quoniam ulteriores dilationes non ferrent, ita hortari diligenter nomine Cæsaris ut voluntates suas & responsa ita forment, ut Cæsari & Romano imperio grata habeantur, videantque Belgicæ populum paci magis quam bello deditum suis commodis non defuisse. Quibus litteræ seorsim ad Frisios hunc in modum additæ.

Et seorsim ad Frisios.

QVID à nobis in negotio pacis cum Regis Catholici principis vestri mandatario actum sit, haud dubie è legatis vestris Antverpiæ commorantibus intellexisse vos arbitramur. Quibuscum solis etsi communicare consilia ac res nostras potuissemus, ita Cæsaris mandato obsecuti nihil negligendum duximus quod paci inserviret. Sed Legatorum vestrorum tarditate aut mandatorum defectu impedimentum illi injectum est, quod facile amovebitur, si vestra autoritate ad promovendum negotium impellantur. Igitur nos hortamur, ut actionis cæpta pondus diligenter & providè expendatis, sciatisque bello hoc, si duret, ad tam opportunam honestamque pacem præcludi aditum posse. Imprimis vero opus est, ut responsum maturetis, & ut vestri legati plenioribus mandatis instruantur. Id si feceritis in tempore, haud dubiè pacem miserijs vestris remedium habituri eritis, & quidem tanto certius, si Rege vestro in pacem proclivi, optumi Cæsaris intercessione salubre negotium juvetur.

Hæ

Hæ Gebhardi Trevirensis Archi-Episcopi, Iulij Wirceburgensium Præsulis, Ottonis Henrici Comitis Schuartsenbergij, Ioannis Schonenburgij Præpositi Trevirensis & Werneri Gemnichij manu atque signaturâ Non. Aug. signatæ. CIↃ. IↃ. LXXIX.

Albada scribit Ordines generales datis Coloniam litteris de procurandis inducijs tum monuisse, quo mansuefacti otio armorum animi, fastidio belli dulcedine pacis caperentur. De Philippo rege ait, eum haud dubiè inducijs assensurum, si obsequia fidelis populi expenderit, quantisque Carolo Cæsare in filium principatum devolvente officiorum solemnibus egregiâ agnitione ac reverentiâ regiæ imperatoriæque majestatis interfuisset. Continuatam scilicet multis post annis Belgicæ gentis fidem, donec ex imperio immodesti principis & Hispanicarum legionum atroci insolentiâ solveretur. Idem addit duriorem æquo Philippum in causâ induciarum semper fuisse, ægreque sperari posse, ut iti melius regiæ menti atque iræ imperet, populusque induciarum voto excidens spem pacis accipiat. Conditiones istæ erant, ut durantibus inducijs partes in locis, civitatibus, munitionibus quas possiderent, se continerent & ut utrinq; liber commeatus, interdictâ tamen consiliorum communicatione haberetur. Itaq; Albada, Frisicæ gentis cujus legatum agebat, sententiam exquisivit copiamque mandati, quo Coloniæ subsistere legati Ordinum jubebantur, in Frisiam III. Eid. Aug. transmisit.

Judicium Albadæ de actione pacis, Philippi animo, &c.

Cæterum Cæsaris legatos Hispani favor tum præoccupaverat, erantq; qui desperatione pacis perculsi, exemplo provinciarum quæ defecerant, plus regiæ gratiæ, quam Ordinum fœderi tribuerent. Quæ quoniam Cæsaris, regisque mandatarios non fallebant, ne induciarum quidem beneficium fessis laborantibusque provincijs indulgebant, qui pacis profitebantur. Igitur volebant, ut Ordines à conducendis novis copijs abstinerent, & ne provinciales propioribus fœderum sacramentis ac pactionibus se inligarent. De rege fidem faciebant, eum idem acturum, etsi aperte proderentur, quæ ab inducijs, aut sanciendâ pace discrepantia externa Philippi arma intestinis provinciarum discordijs præjuvanda suaderent. Adeo belli cupido & secretus ardor specie non quæsitæ pacis tegebatur.

Cæsaris legati nimiù aperte Hispanis student.

Mihi ex actis secretioribus istorum temporum verisimile est, Antonium Perenottum Cardinalem Granvellanum in Hispaniâ tum agentem, Philippo regi alia à pace consilia tum instillasse, magnæque & invidendæ (ut litteræ clam Madrito scriptæ habent) apud Regem gratiæ omnem actionem turbido & serendis discordijs efficaci ingenio corrupisse. Planè quasi fato prævisum esset, ut primus civilium turbarum per Belgicam incentor, molliore senectâ & longo è Belgicâ exilio non mitigaretur, tantique sanguinis fœditate & invidiâ coopertus, Philippum quoque regem, etsi ultro immanem, majore sævitia instrueret.

Cardinalis Granvellanus & nodus & mora publicæ pacis.

Quare Frisij acceptis vergente Augusto à Senatu Groningano litteris, quæ de pace Coloniensi adeundâ & approbandis Philippi articulis habebant, nullâ dissimulatione dolosæ actionis & pacis responderunt: Se Ultrajectino fœderi arctius obligatos sine sociorum decreto & voluntate nihil statuere posse, facturos alias, quod vicinarum gentium societas atque amicitia postularet. Quin (inquiebant) hoc ipso populi, cui inter-

Frisijs Groninganis Philippo æquioribus masculè respondent.

clɔ. Iɔ. LXXIX. intersumus comitio decrevimus; Ne quæ pax cum Hispano fiat & ut omni ope bellum geramus adjuti sociorum auxilijs, qui in fide fœderum perstiterunt. Alias nihil carius sanctiusque nobis erit, quam infidis temporum ætatibus nostra cum vicinis consilia communicare, quo occulti hostium conatus & dolosæ artes vicinarum gentium fide & concordiâ destruantur. Istæ litteræ VI. Kal. Sept. manu Econis Isbrandi Ordinum actuarij signatæ.

Pacis Coloniensis actiones ab Ordinibus abrumpuntur. Igitur comitio adhuc in Frisiâ durante legati Ordinum Coloniæ agentes, abruptâ induciarum spe, mandatarijs Cæsaris & Imperij declaravere, Castrenantij regij Hispaniæ Legati postulata irritandis magis, quam demulcendis ad pacem provincijs esse, quæ facilè spectent, negatis inducijs bellum à Philippo aut ejus Legato decerni. Oriri scilicet venturæ tempestatis signa, regiumque exercitum populandis agris intentum ruinas urbium gentiumque comminari. Quæ ipsæ tamen, quam amore pacis ardeant, Cæsaris Legatos, neque Philippi ignorare, qui haud dubie opinetur plus boni ex civilibus discordijs, quam apertâ pace suo imperio promitti. Ab eo esse, quod dimitti civitatum præsidia postulet, quo inermes & intestinis dissensionibus aut externis furoribus expositos in ipsâ induciarum disceptatione vi aut dolo obtereret. Quod ad mandata attineret, ea vitio non laborare. Quin talia fere esse ut ab Ordinum autoritate ac decreto profecta pacem à legatis iniri aut tractari sine justis relationibus nolint.

Reperio in litteris fœderatorum Ordinum Ultrajecto in Frisiam III. Kal. Sept. scriptis Articulos à Cæsaris Legatis typis datos & in publicum evulgatos, à fœderatis Ordinibus publico edicto damnatos, quod à mandatis Legatorum Belgicæ alieni in credulum & vero pacis rudem populum serendis seditionibus spargerentur. Itaque petebant, ut Frisij idem edictum per tribunalia & in publico recitari facerent, Caroloque Roordæ ad Aurantium principem cum collegis ablegato, tres Deputatos Frisiæ jure fœderatæ conventionis sufficerent. His de hostium in Brabantiam irruptionibus litteræ additæ, quæ auxilia & commeatum rogarent, socijq; juris obtestatione sublevanda ad pericula hortarentur.

Ordines deliberant de revocando Andino. Quare Coloniensi pace suspectâ Ordines generales de revocando, ut dixi, Andino deliberavere. Præterquam enim quod Ordines & Andinum inter antiqua conventio adhuc Andino provincias obligaret, ita eâ cautum erat, ne Ordines cum Philippo pacem à præfinito die facerent, deque externo Principe in auxilium vocando, præterquam Andino tanquam potiore cogitarent. Hoc modo Andinum ne Coloniense fœdus præcipitaretur, jam ante intercessisse, hoc acerrimè & pertinacissimè urgentem, ut pactis conventis staretur. Quibus etsi æmulatio, aut fortunæ humana mutantis arbitrium intervenisset, tamen reputandum esse, cum Galliarum regis fratre cum potentissimo principe & regni hærede tractari, & qui irritatus adversa arma pro auxilijs ex offensa principalis eminentiæ daturus sit. Reliquos quoque principes exemplum in Andino habituros, si viderint conventiones solemni religione sancitas levitatis Belgicæ vitio dissolvi. Certè magnos in conducendo exercitu, in commeatibus præstandis ab Andino sumptus factos, quibus nihil gratius ac æquius, quam beneficij memoria & repetitio veteris pacti rependi

di queat. Eo loco, Belgicæ res fortunam scilicet posuisse, ut nec pacem è Philippo rege sperare, nec à Cæsare possit & protectoris egeat, qui regiæ Philippi potentiæ si non par, saltem proxumus sit. Inesse Gallis vetera & cognata ergà Hispanum odia, quæ exercere apertius jure Andinæ societatis possint, Hannoniosque & Artesios fœderum ruptores petitis è regno armis infestare. Causæ satis esse cur exui jure ac possessione principatus rex Philippus queat. Præter Albani feritatem & rejectas populi supplicationes, Austriaci defectionem obtendi posse, & ne longè eundum sit, ipso quoque apud Coloniam conventu pacis studia simulari. Quæ si non procedat, deligendum Principem esse, qui inclinantis Belgicæ onus sustineat, fessamque discordijs & ex secessionibus provinciarum perituram libertatem sub imperium Principis redigat. Atqui ab Andino omne labentium rerum fulcimentum peti posse. Hinc obversa hostibus Galliarum latera commeatum hostilibus castris subtractura, illius Belgicæ provincias Philippi armis objectas, quæ positurus facilius erit, si juratos hostes Galliarum populos suum in exitium concitari perspexerit. Conditiones certè magis æquas Cæsarem ac Regem infœlicibus provincijs daturos, quæ incolumitati suæ abundè prospectum credent, si Andino veteri libertatis defensore utantur. Posse reprimi pactorum æquitate principalis ingenij spiritum, ut intra præscriptum maneat, modum agnitura augendæ potentiæ cupido si bello aut pace abstineat, si distribuendi præsidij militaris licentiam remittat, si Ultrajectino fœderi robur atque vim addat, cæteraque faciat, quæ defensoris Belgici imperium patiatur, Ordinum ac reip. majestas prohibeat. Igitur petitum, ut è reliquis fœderatis provincijs Legati Antverpiam cum mandatis mittantur, quibus & exui dominatione Philippus & recipi Andinus ex pactorum formulâ possit. Sed in vanum omnia per inferiores provincias dulcedine Ultrajectini fœderis recidebant. clↄ. Iↄ. LXXIX. *Causæ ob quas Andinus debeat recipi à Belgis.*

Quippe Hollandi socijque ab Albani ætate rectori provinciæ Auransio obligati, fidem principis tanquam sui agnoscebant, ejusq; nomen ex paterno imperio venerabantur. Et erant, qui crederent exturbari legitimo principatu à populo suo Philippum, neque transiri ad externæ dominationis arbitrium posse, ita compositâ per provincias parendi imperandique ratione, ut dissolvi non queat. Ego à Frisijs rem disceptatam illo tempore non comperio, sive ob repudiatum ab Hollandis Andinum, sive quod crederentur, ut antè à Gallicâ societate, ita tum quoque ab Andino alieni, suæ plus libertati, quam ex Ultrajectino fœdere aucupabantur, quam externis dominationibus daturi. *Batavi alieni ab Andino.*

Igitur Farnesij copijs in Brabantiam ductis, quem atrox & ut creditum fuit per inopiam æris ex ægritudine animi morbus invaserat, Transisulani à Germanicis Ordinum Copijs vastati, quas Sigismundus, de quo dixi, Curtspacchius vir militiæ impiger, & qui opibus ac genere illustris sororum Lignisentium in Silesiâ ducis matrimonio tenebat, exigendis, quæ deficiebant stipendijs, circa Isalam & vicina ductabat. Quibus vexatis copias in Lingenses per Benthemicos fines promovit, ubi fortuito igne tormentario pulveri injecto, absumptus est. Bartholdus quoque Entenius imperato per Drentiam tributo stipendia cohortibus flagitabat, nulloq; disciplinæ metu effusum in flagitia militem coërcebat. Unde *Farnesius æger ex inopiâ æris.*

de

cIↄ. Iↄ. LXXIX. de factum est, ut plebs rustica arma & audaciam indueret, equitumque cohortes, quas Dodo Larius & Rinsuoudius ducebant, Leoverdiam versus accepto in prædam commeatu, propelleret. Mox ad Zuytlariam viribus aucta, quo Entenio, qui auxilia reparaverat, resisteret, in fugam acta recentis gloriæ & fortitudinis laudem turpi dedecore mutavit.

Tum Entenius agris vicisque Coverdiam usque direptis tributum 18000. aureorum Drentinis imposuit. Unde continuis rusticæ plebis querelis exagitatus Lalainius Drentinis, ut militi, etiam suæ legionis, præterquam à se mandatis instructo, resisterent, potestatem fecit gratiamque Drentinorum emercando, nonnullis cohortibus, quas consilijs suis adversas noverat, odium peperit.

Lalainius ad partes regis inclinat. Iam enim regis gratiâ & magnarum rerum splendore pellectus excæcatusque à Farnesio credebatur, idque tanto firmius, quod mutati in patriam affectus, argumenta à recepta in fidem Groningâ neque vanis suspicionibus edidisset. Mox nova tempestate Transisulani, Tubantes Salij creatis ex se partium ducibus arma odio Ordinum miscuerunt, actique per obvia, velut rerum desperatione, cuncta vi atque insolentiâ fædavere. Quare ab Aurantio principe Philippus Hohenlous reprimendis rebellium armis missus, tantæque multitudini impar, non sine vitæ discrimine in fugam actus est. Cæterum extenuatis vicinarum urbium præsidijs validior ad Sionis monasterium, post ad Roltam pagum ad internecionem eam cæcidit, redactisque ad obsequium Drentinis & accepto à captivis lytro arma, ut traderent, imperavit.

Ficto Funckij nomine Frisij sollicitantur ad defectionem. Reperio in litteris sub ficto Funckij Frisij nomine ad Onuphrium Gryphium Prætorem nuper Utingeranum & cohortis apud Oostmahornam præfectum in exilio tum agentem, exules Frisios hostium partes secutos patriæ suæ vehementer tum comminatos fuisse, Pontificiosque per Frisiam mutuis litterarum commercijs instructos omnia admittendis intra provinciam hostibus proditorio consilio præparavisse. Eundem quoque Funckium plures perfugas spe largioris stipendij è provinciâ sollicitasse, ærisque penuriam regia per castra grassantem, velut in omnium rerum affluente copiâ pelliciendis perfugis excusavisse. Is addit undecim cohortium centuriones ducendis in Frisiam signis destinatos, in ijsque Julium & Renicum Dekama, Titum Cammingha, Lollium Ockingha, Petrum Boimerum, Petrum à Coverdiâ, Risellium Stellinguerfium, Snaterum, Prengerum & Sampsonium, tanquam belli peritissimos censuisse.

Mox à fœderatis Ultrajecto litteræ in Frisiam datæ. Istæ continebant.

Petuntur à Frisijs pecunia pacandis Bruxellensium & Vilvordensium præsidijs. *Regium Philippi exercitum Bruxellensibus sociorum fidissimis gravem extrema comminari. Quibus liberandis cum omne provinciarum subsidium peti debeat, monere se Frisios, ut in mensem pacandis Bruxellensium & Vilvordensium præsidijs sextam partem octoginta millium aureorum præstent ocyus residuumque tributi quod fœderatis deberetur, in ærarium inferant. Alias forè, ut damno & infamiâ provinciarum hosti dedatur prima fæderum & libertatis altrix Bruxellensium civitas.* Istæ litteræ Non. Sept. scriptæ.

His accedebat, quod Andreæ Hesselij Ord. Brabantiæ actuarij litteræ de vastatione agri Brabantici apud Cæsaris Legatos quererentur, ulti-

ultimisque miserijs repentinum remedium inducias aut pacem orarent. Tardè scilicet procedi in eâ actione, quæ festinationis egeret & esse Philippi Legatum in præscribendis conditionibus duriorem quam pacis studia exigerent. Veterem certè principum Philippi antecessorum dominationem clementiâ stetisse, cujus spem in ipso actionis exordio Castrenantius præcidisset. CIↃ. IↃ. LXXIX.

Igitur legatis Cæsaris curandum esse, ut Castrenantij regij mandatarij animum suasorijs ad pacem rationibus emolliant, denique effectum, ut mitigatâ Hispanicæ dominationis severitate moribus aliquid legibusque Belgicarum gentium donetur. Aliter certe pacem haberi non nisi salvo, aut saltem admisso jure populi posse. Quæ cum litteris ad Renicum Cammingha Deputatum determinandis super Coloniensi pace sententijs tarditatem provincialium increpavere.

Tributa à quibusdam provincijs non satis alacriter penduntur.

Carolus Roorda scribit, Frisicæ gentis morâ fœderatos Ordines conferendis tum tributis contumaciam induisse, illorumque defectu de Venloa, Wachtendoncko & Gelrâ oppidis perdendis periculum fuisse. Pecunias quoque ad 30000 aureorum Lalainio asignatas excusationem ulterioris tributi non admittere, nihilque magis utile & necessarium firmando fœderi quam parati æris subsidium esse. Alias Ordines fœderatos postulandis importunius stipendijs, de mittendis in provincias copijs constituisse. Ita Geldriæ agros, præstandis tributis tardos, militari manu pressos, neque aliud restare, quam ut Frisici reliquæque provinciæ agendo censui socordes Geldrorum exemplo habeantur. Hoc etiam repetebat, ut Legatos è provinciâ Ultrajectum, aut ad Auranțium mitterent, supinaque consilia correctione mali moris emendarent.

Mandatarijs Cæsaris & Imperij pro impensâ operâ grates actæ.

Igitur mandatarijs Cæsaris longâ Ordinum per provincias disceptatione offensis ab Ordinibus generalibus Antverpiâ Coloniam litteræ datæ, honestâ moræ excusatione, quod in tam arduo negotio suffragationem provinciarum desiderassent. Neque enim plenâ statuendi potestate Legatos Coloniam missos instrui voluisse, eamque esse provincialis imperij rationem, ut à multitudinis arbitrio pendeat. In quâ cum opinionibus sæpè certetur, fieri ut tardius aliquid decernat, publicumque commodum moretur privatorum incuria. Interim grates se Cæsaris paterno affectui, & mandatarijs imperij debere licet fato quodam in provinciarum visceribus hærens malum opportuna remedia non sanaverint. Atqui id præpeditum esse nimiâ Philippi regis severitate, qui haberi clementer populum suum nolit: Isti fini scilicet velle, ut dignitatibus ex Gandavensi pactione eiecti pristinis honoribus restituantur, ad quos per provinciales vincula, cædes, atque exilia perventuri sint. Ab eo esse quod civitates & fortalitia dedi, quod nudari præsidijs velit, ipsosque inquilinos in remp. adscitos suis dignitatibus atque fortunis privari. Omnia scilicet doli, aut insidiarum plena esse. Distractos à socijs Farnesij artibus Hannonios & Artesios, simulatam externis in Italiam legionibus missionem, sacramenta principum infida & Pontificum dispensationibus impunita, eoque deventum esse, ut rumpendis fœderibus & solvendæ hominum fidei atque societati Romana religio inserviat. Hanc esse scilicet, quam Norcarmius ex Hispaniâ redux retineri solam colique voluisset, & ut Philippus Caroli pa-

CIƆ. IƆ. LXXIX. tris in scribendis edictis severitatem stabiliendo principatui innovaret. Sed id ne fieret Ordines provinciarum ad mutua fœdera & auxilia confugisse, quæ omnium ab orbe condito gentium consensus necessitati temporum & præveniendæ rerum ruinæ approbasset. Atqui ea rite servata convelli non posse, nisi singularum provinciarum decreta, eo quo invaluere modo, ex formulâ scripti juris infirmentur. Id se Cæsareæ majestati per litteras indicasse, esseque in eo Philippum, ut ex provinciarum discordia robur ac vim immodesto principatui captet, quod stare infantiæ suæ moribus & rigore antiquæ inquisitionis velit. Majore certè moderatione attemperanda Philippi postulata esse, tam ut Buranus Aurantij filius in Belgium redeat, quam ut Angliæ reginæ & Andino tum ipsi Matthiæ Gubernatoris autoritati satisfiat. Alias efferandis populi animis obviam tempestatem imminere, nisi lenius ac sepositâ dissimulatione apertius Philippus rex agat, & nisi Cæsar ac Imperij Legati ad id præstandum regem, aut ejus mandatarium compellant. His addebant decreta singularum provinciarum, super pacis negotio, ut perscribantur ocyus se effecturos, Deumque pacis autorem rogaturos ut sana promovendæ paci consilia procerum mentibus inspiret. Hæc Antverpiæ IV. Eid. Sept. perscripta, ac ad Legatos Imperij transmissa.

Similes litteræ ad Castrenantium Philippi Legatum datæ. Quare maturando ad conditiones pacis quas Philippi Legatus proposuerat, responso Albada Frisiorum & Transisulaniæ orator litteras in Frisiam expedivit, proque provinciæ decreto obtinendo intercessit. His pro diruendis per Frisiam castellis subjunctum, quibus stantibus libertatem recuperari non posse, neque vanis rationibus ostendebat.

Itaq; (inquiebat) *scire cupio quâ fiduciâ libertatem vos tuituros putetis cum omnes arces apud nos integras relinquatis. An hoc vobis unitæ provinciæ suadent?*

Cæsaris Rodolphi litteræ ad Ordines. Cæsar quoque, etsi in Philippum pronior jure affinitatis deprehenderetur, litteras XI. Kalend. Octob. Pragâ Bohemorum ad Ordines dedit, quibus monebat, ut protracti in sanciendâ pace temporis damnum celeritate consilij pensarent, omnesque curas amovendo belli incommodo impenderent. Æquissima scilicet esse à Philippo rege avunculo & sororio suis subditis oblata quæ nisi acciperent, fidem faciebat, Legatos Imperij septemviros & præsulem Wirceburgium discessum facturos, tædio moræ & damnosæ perversitatis, quæ benè cœpta & cum ijs spem pacis noxio consilio disturbaret. Se quidem Cæsareæ benevolentiæ illustre exemplum fecisse, facturum porro, si viderit, Belgas ipsos, declinandæ rerum omnium ruinæ, suis commodis non deesse.

Mox litteræ in Frisios mittendis Antverpiam cum mandato pacis legatis perlatæ, quo examinatis singularum provinciarum suffragijs commune quoddam decretum ab Archiduce, Aurantio & Concilio Status perscriberetur. Cui celebrando litteræ quoque ab imperij mandatarijs ad Ordines generales, seorsim verò ad Frisios missæ, quæ amoveri cunctationem ac moram provincialis decreti volebant. Eæ à Gebhardo Coloniense, à Jacobo Trevirense Archi-Espicopo, Iulio Wirceburgensium Episcopo, Otone Henrico comite Suartsenbergio, Wernero Gemnichio VI. Kal. Octob. signatæ.

Alba-

Albada scribit de regis Galliæ morte, rumores hoc tempore Coloniam perlatos, duasque per Artesiam arces ab Andino regis fratre odio Hispani occupatas. CI͡Ͻ.I͡Ͻ. LXXIX.

Igitur à septemviris & mandatarijs Imperij dies actioni præfinitus; cautumque ut nisi Ordines decretum provinciale intra proximum Kal. Novembrium diem procurarent, conditionesque à Philippo rege perscriptas ratas præstarent, actio cessaret, quæ doli & fraudum expers suâ adhuc apud Castrenantium Philippi Legatum intercessione præjuvari firmarique posset. Id v. Nov. Octob. perscriptum. Ita omniâ frivolâ nec pacem facturâ disceptatione trahebantur.

Quare Ordines fœderati accepto Geldrorum atque Zutphaniensium, quod Arnhemi v. Octob. in comitio perscriptum erat decreto; copiam ejus in Frisiam misêre, additâ petitione, ut suum quoque in causâ pacis decretum perscriberet, postulantibusque Archiduce & Aurantio legatos Ultrajectum dein Antverpiam mitteret in commune consulturos. Præterquam enim, quod Coloniensis pacis desperatio, & sine stipendijs ac disciplinâ Ordinum exercitus Archiducem & Aurantium fatigaret; ita Ultrajectino quoq; fœderi, etiam vix robur adepto, hoc incommodum creabatur, quod inops æris ærarium erogandis cohortium stipendijs par non esset, rebusq; per provincias ex vastitate, aut socordiâ impulsis, ne delectus quidem poscenti bello ex inopiâ pecuniæ præstarentur. *Pacis desperatio & res turbidæ in Belgicâ.* Cui malo sanando, tributorum ratio Ultrajecti per fœderatos inita decretumque ut pedestribus Frisiorum copijs, quatuordecim aureorum millia, equestribus duodecim quovis mense assignarentur, Lalainioq; menstrui tributi per Frisiam colligendi cura & autoritas demandaretur. Groningenses quoque Drentinos & Trans-Isulanos Frisiorum socios ad præscriptum ab Aurantio tributum pendendum cogeret, invitosque & reluctantes imperio, aut severitate coerceret. Cæterum oppidani duarum cohortium, quas Lalainius fœderatorum decreto autoraverat, stipendia detrectabant, rati, quod res erat, stipendiorum militarium rationem ad ærarij legem formandam esse, ne ex onerum mole novæ libertatis fastidium contumaci ad gravia & simul jussa populo nasceretur. Unde Lalainius emolliendis oppidanis, decretum fœderis, suam fidem atque autoritatem conscribendis cohortibus interpositam regessit quamque securitatis publicæ in illâ teneritudine ac infantiâ rerum interesset, oppida provinciæ munimenta justis præsidijs attineri. Joanni quoque Aysma Ultrajecto, ubi cum Carolo Roorda Legatum agebat, in Frisiam profecto in mandatis datum, ut assensum Frisiorum retinendis in fide ac stipendio quatuordecim pedestribus & equestribus cohortibus impetraret, deque fœderatorum Ordinum voluntate expugnandis per Frisiam castellis oppidanum populum doceret.

Creditum fuit castella externa dominationis antiqua præsidia dirui Ordinibus tum placuisse, quo majore libertatis desiderio populus in concordiam exardesceret, præsidiumque Leovardiæ urbi grave & molestum dirutâ arce in finibus provinciæ propellendis hostium incursionibus locaretur. *Quare castella in Frisiâ sint diruta.* Itaque petebant ut Frisij Bolsuerdios, Snecenses, Franequeranos, Doccumios, Collumanos cæterosque recipienda ad præsidia hortarentur, quo Lalainius in Trans-Isulanis & per Drentiam res

cIↄ. Iↄ. res gesturus destinatum auxilijs militem commodissimâ opportunitate LXXIX. ex illis præsidijs evocâret.

Mox Hesselus Aysma Jureconsultus Antverpiam è Frisiâ cum mandatis missus.

Mandata Frisiorum de negotio pacis. Istæ erant: *Vt provinciarum Belgicæ, & imprimis Frisiæ commodo operam consiliaque navaret. Vt in Coloniensi pacis negotio, quod Cæsaris Legatis delatum esset, suum suffragium* AURANTIJ Principis, *Fœderatorum & simul Hollandiæ Ordinum suffragijs, atque decretis afformaret, nevè ab ijs quid diversum atque discrepans faceret aut fieri promitteret.* Mandata XIII. Kal. Nov. Leovardiæ signata.

Barthius quoque Idsaerda ad Georgium Lalainium in Drentiam amandatus, qui tractandis Groningensium & Omlandiæ rebus, cænobio Esseno, quod in agro Drentino est, audiendis legationibus attinebatur. Igitur Legato stipendia ferenti, cujus penuriâ exercitus & Lalainij aula ex principali paratu laborabat, sui confestim copiam fecit, mandataque Legati in Frisiam properantis celerrime expedivit. In cæteris hoc erat. Ut patrimonium sedis aut Episcopi & cum eo annuos reditus provinciæ ærario & usibus assignaret, censumque Cuneri otio & luxui usurpatum militaribus stipendijs applicandum decerneret.

Reperio in actis Pompeium Ufkenium virum fœderi impense addictum & magnæ apud Lalainium gratiæ, isti rei omne consilium navasse, Lalainiumque dubium tum & inclinantem, quo assensum faceret, petitis à necessitate rationibus permovisse. Quod negotium eo quoq; magis maturabatur, quod Archidux Matthias, facilitate juventæ aut imprudentioris consilij Ausonium Galamam Præpositurae Bolsuerdiensis dote & proventu donasset, profusissimâq; talium rerum largitione plus privati gratiæ, quam publicæ æris inopiæ, subvenisset. Igitur ea res aliqua cum difficultate primum habita, non ignaro Lalainio, se litteris IX. Octob. Vollenhoâ datis, Frisios ad id præstandum monuisse, & ut Ausonium Galamam beneficio donatum in possessionem ocyus Præpositurae citra molestiam locarent.

Matthias Archidux Ausonium Galamam præpositura Bolsuerdiensis dote ac proventu donat.

Aysma scribit se III. Kal. Novemb. post salutatos Ultrajecti fœderis socios Antverpiam, cum Zutphaniensium, Arnhemiensium & Veluviæ Legatis advenisse, reliquarumque provinciarum Legatos & in ijs Hollandos & Zelandos tardius se sistentes moram conventui & habendis consultationibus injecisse.

Annonæ caritas in Frisiâ. Reperio in actis annonæ & frumenti caritate provinciam tum laborasse, quod æstas & juxta autumnus imbrium copiâ fœdus suffecturam alendis provincialibus messem corrupisset. Itaque Leovardiâ in urbe populi & multitudinis fœcundâ penuriæ & egestati pauperum obviam itum, saluberrimo mali pestilentis remedio, quo ægra plebs & vitiato aëre debilior, subsidiario ære uberem refocillandis corporibus victum haberet. Igitur Supremus Senatus in Basilicâ coactus Magistratum centurionesque cohortium ad se evocavit, divisaque in partes ac districtus civitate conferri stipem à locupletibus in sex menses pauperum ærario jussit. Hoc vero vetabat, ne ostiatim alimenta infectis, aut languidis peterentur, ne integræ domus proserpentis contagij vim ex afflictu noxij ægrorum habitus sentirent.

Hey-

Heymannus notat Capitulum isti pauperum subsidio duodecim carolæos in mensem spopondisse, edictumque vergente Decembri ritè & ex usu formatum in vulgus & per tribunalia tum emanasse. CIↃ. IↃ. LXXIX.

Quo fere tempore litteræ Ordinum Frisiæ, quæ decretum pacis habebant, Coloniam ad Albadam oratorem missæ prope arcem Blyenbeham à præsidiarijs loci militibus interceptæ, ope ac consilio eorum, qui Hispanicarum partium sacramentis aut societatibus inligati, Emricæ & Resæ, tum in plerisq; ad Rhenum locis, patriæ etiam suæ commercia & commeatus tabellionum explorandis Ordinum arcanis infestabant. *Frisicorum Ordinum literæ intercipiuntur.*

Albada scribit eorum plurima è nobilitate Frisicâ fuisse, quam odio Ultrajectini fœderis in exitium patriæ se tum armasse ægerrimus animi querebatur. Itaque erant, qui Farnesium invadendæ Frisiæ tria millia Hispanorum militum peterent, eique provinciæ, sub Regis Philippi imperium reducendæ certissimam spem offerrent. Quos ideò omnem humanitatis affectum exuisse illi interpretabantur, qui non ignorabant, sine propinquorum cæde ac fugâ, sine legum & libertatis interitu resumere dominationem eos non posse parricidialibus armis subnixos. Igitur fidissimæ monitiones patriæ amantium acuendæ sollicitudinis in Frisiam missæ, quæ justum exercitum ad XVI. Novembris diem in Frisiæ ac Transslavicanorum fines destinari neque vanis augurijs ominabantur. Cui malo averruncando concordiam suadebant Græcorum exemplo & ex Philippi Cominei clarissimi rerum sub Ludovico gestarum Historici præcepto, qui odio potentum firmandas gentium societates comprobassent. Quas etsi levis aliqua temporum lis aut dissensio fatiget, quæ inferiora hæc & mortalia exercens verâ & stabili pace cœlestia donasset, tamen commune in rep. consilium cum ijs conferendum esse, quos à patriæ aut rerum ruinâ alienos libertatis affectatio fecisset. *Malevolorum indigenarum machinationes adversus Frisiam patriam suam.*

Hoc vero imprimis volebant, ut mos patriæ & privilegium populi tenacissimè in administratione rerum retineretur liberaque ut vocabant, Statuum electio quasque in rep. dignitates clarissimis provincialium conferret. Quos à peculatu aut rapiendis per ambitum honoribus probitatis amor averteret, haud dubiè præmium suæ virtuti obsequium populi habiturus. Alias novas in factiones, nova odia erupturas mentes improbitate dominantium irritatas. Id quoq; vel maxumè necessarium esse, ut justitia vigeat, inque ipsarum legum rigore & observantiâ & innocentia judicum & reverentia populi quæratur. Quæ quanquam egregiè dicta & scripta fatalem isti temporum ætati discordiam non sustulere.

Igitur Hesseli Aysma provinciæ Legati Antverpiam adventu in consessu Ordinum generalium super Coloniensi pace, gerendi belli modo, instruendis provinciarum præfectis, ordinandâ rep. provincijs ad pendenda tributa militari manu cogendis, applicandâ commeatui bellico in singulas cerevisiæ tonnas trium stufferorum indictione, novo sacramento concipiendo, tum de innovandâ religionis pace VIII. Nov. deliberatum, urgentibus Aurantij & fœderatorum Ultrajectinorum legaris infidâ pacis apud Coloniam actione de bello cogitandum esse, & ut communis provinciarum Belgicæ resp. dissensione aut ignaviâ collabens majore prudentiâ ac sollicitudine crescentibus periculis formaretur. Aysma tradit mandatorum legatorumque qui ex quibusdam pro- *In consessu Ordinum Antverpiæ de reformando Reip. moderamine actum.*

 vin-

cIↄ. Iↄ. LXXIX. vincijs non comparuerant; defectu, nihil plenariè definitum fuisse, hostiumque pro invadendâ Frisiâ consilium relationibus tum Coloniensium confirmatum. Itaque petebat ut Frisij ad pericula solertes & circumspecti essent, plenioraque mandata maturandis provinciarum rebus, perferri Antverpiam curarent.

Alexander Bentingius Geldrorum Legatus scribit ex quaque provinciâ delegatos tum fuisse, qui cum Archiduce Matthiâ, Aurantio Principe & Concilio Status singula communicarent, eoq; facto, de actis ad consessum referrent. Singularem quoque animorum consensum illo conventu, quem secundis rebus more mortalium ut antè inclinantem & dubium, ita tum ex adversis firmum & constantem, ingenia procerum idem Aysma datis Antverpiâ xv. Non. in Frisiam litteris confirmavit, omniumque suffragia tractatâ Religionis pace, in admittendo per provincias reformatæ exercitio convenisse. Mox de peractâ Barthij Idsaerdæ ad Lalainium legatione Leovardiam nuntiatum, qui è Drentiâ & monasterio Essenæ in Frisiam reversus Lalainij decretum pro usurpandis Episcopi patrimonio attulerat.

In arctis rebus maximus Ordinum consensus deprehenditur.

Diploma istiusmodi erat.

Episcopi patrimonium Frisiæ cedit.

QVANDOQVIDEM certus sum Frisiam tam ex crebrâ terrarum inundatione, quam ex continuatione belli & militarium stipendiorum pensitatione magnis debitis atque oneribus gravari, haud dubiè cum ipso bello incrementa habitura, ita petentibus Ordinum Frisiæ Deputatis, Ordinibus Frisiæ pro jure meo omnia Episcopalia bona unâ cum Haskerano cœnobio cedo & defero facioque ijs potestatem, ut provinciæ usibus ea impendant, sub istâ cautione, ne ullius juri aut credito quid decedat & ut ex formulâ illius pactionis trasferantur, quâ Cœnobij Witteweruman res & reditus Omlandiæ agrarijs assignati. Igitur fidem facio me in possessione istorum bonorum prædictos Frisiæ Ordines locaturum daturumque operam, ut cessio hæc rata firmaque mea autoritate habeatur. Actum Essenæ sub sigillo & manu meâ, v. Eid. Novemb.

Lalainij artes & machinationes.

Quæ, quamvis bonâ fide & in speciem veri affectus agi viderentur, ita ostentui magis & augendæ in eum procerum fiduciæ fieri illi non dubitabant, qui explorata clam Lalainij consilia suæ magis quam Ordinum dominationi servire, ex infidis aulicorum actionibus acceperant. Itaque Lalainij juventâ illorum assentationibus se præbente & ingenio, sicut mortale plerumque solet, cupidine imperij correpto de distribuendis per Frisiæ oppida præsidijs cogitavit, quo provinciæ munimentis suo arbitratu stabiliendæ potentiæ & nova ad consilia uteretur.

Quare Ioannem Bongam nobilem Frisium à primâ ætate fœderatis armis ascriptum, cum cohorte Bolsuerdiam amandavit, istiq; urbi & simul Snecensium præsidio esse jussit. Cæterum Magistratus, qui recipi intra urbem armatos detrectabat, turbidum insuper populum, & à præsidio alienum spectans, militem urbe prohibuit; quem Bonga centurio navigijs vectum ad portam & suburbana promoverat. Hoc interim petebat Magistratus, ut dum per legatos de Præfecti voluntate cognovissent, cohortem in circumjacentes agros & Wonseranorum fines amoveret, urbemque domesticæ paci & civili custodiæ relinqueret.

ret. Quod consilium cum Goslico Heramæ viro nobili & Jurisperito ↄIↃ. IↃ. LXXIX.
Wonseranorum prætori displiceret, insolentiam & rapinas militum metuenti, de mittendis ad Lalainium legatis à Magistratu consultatum, reclamante propalam plebe oppidanâ urbi incorruptam adhuc fidem professæ imponendum præsidium non esse.

Quare Franciscus Iacobæus Consul, Iacobus Menenius & Petrus Sixsius ad Lalainium qui Vollenhoæ esse ferebatur, pacando populo missi, milesq; Bongæ centurionis excedere oppido ab iratâ plebe jussus, cœnobio Floridi Campi & Oegano inductus est. Igitur commeatu intra urbem coëmpto & præsidio cœnobijs gravi litteræ à supremo senatu venere, qui reverentiâ Præfecti, sivè seditionis civicæ metu, Magistratus in recipiendo præsidio contumaciam, tanquam contemptum imperij interpretabatur. Sed Magistratus modestè factum excusare, pacem ac concordiam, missos ad Lalainium Legatos obtendere, cui per eos significatum esset, urbem stratis partium odijs quietam præsidij non egere. Qui cum Snecensium Legatis, quorum & causa agebatur, in Drentiam & cœnobium Essenum progressi colloquium Præfecti petiere, quem moderandis Transisulaniæ & Drentinorum rebus occupatum aulicorum responsa ferebant. Igitur triduo per otium consumpto, legati tandem in secretum admissi, ubi Lalainius, etsi occupatior, de mandatis Legatorum cognovit, eosque voce Gruteri, qui eï à consilijs erat, bono animo esse jussit. *Supremus Frisiæ Senatus reprehendit contumaciam Bolsuerdiensium.*

Quare (inquiebat) *hoc tempore præsidij immunes esse volo, modo jus & æquum civibus vestris dicatis, omnique religionis dissensione sopita civitatis vestræ curam geratis. Ad Bongam quod attinet, illi aliud à priore mandatum à me dabitur.*

Quæ supremo Senatui xix. Octob. per Legatos Bolsuerdiensium Snecensiumque exhibita, Senatus tamen & recipiendi præsidij decretum tum non immutavere. Igitur ex eodem Snequettus Senator & Sibrandus Richæus fisci procurator ad Lalainium ablegati, evocatis interea Leovardiam Bolsuerdiensium Pontificijs, qui ante pacati illâ supremi Senatus & Magistratuum dissensione tanquam occasione turbarum utebantur. Unde concursu facto reliqui earum partium per urbem Bolsuerdiam acti arma induerunt, tesserâmq; vigilum fidei commissam dari sibi à Magistratu cum immodestiâ poposcere. Sed à Theodoro Occonio Consule, qui cum imperio civitati tum præerat, repulsum passi & in sua redire jussi, secretos tabernarum conventus repetivere, furoreq; ex vino aut per temulentiam aucto, velut in licentiæ regno, implicatis ad fœdera dextris, obsequia exuerunt. Quare nec Ordinum, nec Magistratus imperio se teneri inconditis clamoribus jactitabant, urbemque à Lalainio suæ libertati permissam Hispanorum aut Ordinum præsidijs non obligari. *Apud Bolsuerdienses turbæ.*

Quæ res cum maxumâ incommodâ datura civitati videretur, frænandis seditiosorum civium moribus à Senatu supremo decretum, ut Bolsuerdij sicut & reliqui oppidani è corpore civium cohortem conscriberent, illique rectorem è Magistratu darent. Unde Petrus Vibenius Consul ducendæ cohorti centurio creatus, adscito Sixto Hettenio, qui ferendo signo præesset. Mox ære accepto miles conscriptus, eoque ad custodiam urbis admoto, dissoluti mores interquievere. *Sopita Bolsuerdiæ dissidia.*

Quo tempore Aggæi Albada Oratoris Epistola de Coloniensi conventu

cIↃ. IↃ. LXXIX. tu abrupto in Frisiam perlata. Ea habebat: Imperij legatos VII. viros tarditate Ordinum & petitæ resolutionis offensos abitum Coloniâ parare, esseque nihil expectandum quam ut pace fracta crudele Regem inter & provincias bellum exardescat. Itaq; Frisios commonebat, ut ad externam vim, quæ pararetur, repellendam solliciti, internis quoque hostibus avertendis intenti essent, unicoque concordiæ remedio adversum fortuita & simulatas fallacesque amicitias se munirent. Ea 18. Kal. Decemb. Coloniâ scripta.

Albada Frisijs hostilem irruptionem imminere præmonet.

Vt etiam alij.

Cui monitioni robur atque efficaciam addebat, quod Ioannes Ripperda & Joannes Splinterius è Gorâ oppido de decretâ hostium in Frisiam irruptione fidissimos per exploratores perscripsissent, Philippumq; Regem tres Germanorum legiones sub Casparo Roblesio & Bergij filio autorandas Snatero, Prengero & Everardo Coverdiensium nuper Satrapæ ducendas in Frisiam demandasse. Itaque in Bremensium, Osnaburgensium Monasteriensiumque finibus dilectus institutos tanto multitudinis confluxu, ut ad festum Andreæ proxumum in Omlandiam ac Frisios paratam expeditionem habituri essent. Iam enim lanceas, sclopetos, enses, thoraces ferreos, omneque genus armorum circa Statloam in agro Monasteriensi, destinatum recensioni locum comportatum, & quod armandis octo aut novem virorum millibus sufficiat. In proxumo scilicet periculum cerni, esseque necessarium ut Frisij ad sua intenti sint; fidumq; aliquem è suis Essenum ad cœnobium mittant, qui de singulis cognoscat.

Hesselus Aysma Antverpiâ scribit Aurantio Principi litteras quoq; de expeditione hostium in Frisiam communicatas, Juliumq; Dekamam nuper Senatorem regium, ardore vindictæ tribus schlopetariorum millibus adjutum subjugandis Frisiorum terris destinatum. Igitur præpediendis in Frisiam hostium irruptionibus Vederborgum ac Keysersuerta ad Rheni Vahalisq; confluentes à Geldris præoccupata quo transitu Rheni amnis hostilem exercitum arcerent & ne Frisij socij atq; vicini exulum suorum secretâ conspiratione in antiquas calamitates atque pulsa fenis servitia reciderent. Unde Zutphaniæ, Duisburgo, Deutecomio, reliquisque oppidis Rheno, Isalæ aut Berckelio flumini adjectis commeatus copia ope navium advecta datæque ad Frisios litteræ, quibus imminentium discriminum & Adolphi Gorræi Caldenbroeckij epistolâ neque inveris indicijs monebantur.

Legatis in Coloniensi actione honesta pecuniæ summa pro impensis assignatur.

Tum Coloniensi conventu finem spectante Archidux Matthias mille quingentos aureos præstandis Legatorum impensis Frisios proposcit, quo reip. vacationibus honestum præmium statueretur, & ne actionis cum famâ gestæ officia damnoso impendio pensarerentur. Idem subjunctæ Ordinum generalium litteræ habebant. Quippe Arschotanum cæterosq; legatos post sepositas domesticas & familiares curas procul domo ac carissimis pignorum Coloniæ egisse, semestreque & ultra spatium tam laudabili conciliandæ pacis negotio, non sine grandi impensâ & simul gloriâ collocasse. Sperare se clarissimæ actioni brevem exitum, eoq; perventum esse, ut in Ordinum consessu commune ineundæ pacis, aut parandi belli decretum non sine curâ publicæ salutis ventiletur.

Reperio in actis Ordinum singulos in menses octo aureorum millia legatis assignata, totique actioni à IV. Maï, in XXIV. Nov. diem quadra-

draginta & ultra aureorum millia impensa. Mox Cl. v. Abelus Franckena (qui in consessum fœderatorum Ordinum VII. Eid. Septemb. à Deputatis Frisiæ delegatus XII. Kal. Octob. ut ipse notat, sacramentum fœderi dixerat) Ultrajecto in Frisiam communicandis arcanis & post Essenum ad Lalainium missus qui in Drentiâ præter exspectationem tempus trahens, suspicione sinistri sollicitudinem Ordinum innovabat. Cl. Franckena in Diario suo scribit, Collegium Ordinum Ultrajecto Arnhemum tum concessisse, haud dubiè, quo regis exercitus secundo Rheni amne, ut nuntiabatur, descensurus prudentiâ publici & præsentis ad pericula concilij in tanto armorum apparatu sisteretur. Idem tradit Carolum Roordam cum Brakelio & alijs Hagam Comitis ad Ordines Hollandiæ moderandis belli negotijs missum, quod ex legatorum imperij discessu & desperatione pacis regij per omnem oram dilectus pollicebantur. CIↃ. IↃ. LXXIX.

Collegium Ordinum Generalium Ultrajecto Arnhemum ad tempus concedit.

Quare Legati Cæsaris, quo repentini discessus causam honestâ æquitatis specie velarent, scriptum quoddam hunc in modum Legatis Ordinum exhibuerunt.

Scriptum à legatis Cæsaris Ordinibus exhibitum.

SPeraveramus, LEGATI, tractationem pacis tanto labore, molestiâ & sumptu institutam divino auxilio, autoritate & intercessione CAESARIS, nostrâ ex industriâ meliores fructus habituram fuisse, quo funestissimo bello sopito, regem inter & vos Belgas vera pax bono orbis Christiani sanciretur. Cæterum quoniam res ex voto nostro non processère ferre patienter, quæ emandari non possunt, satius est. Igitur de actioni fine imponendo cogitamus, & ne Cæsaris aut nostræ integritati ex diversitate humanæ opinionis, aut malitiâ affingi possit, in animum induximus tacito famæ nostræ ac officij patrocinio apud PHILIPPI Legatum & simul vos subvenire. Nos vero CAESAREAE majestatis Legationem honestissimâ excusatione lubentes declinassemus, quod tantæ tempestatis quæ Belgicam involuisset, atrocitatem nostrâ ope sedare impares videremur. At verò apud CAESAREM infælicis Belgicæ commiseratum nostra excusatio parum efficax fuit, jussique sumus locum facere optumæ atque pijssimæ Cæsaris voluntati, quæ nostrâ curâ sanari corpus volebat, tot letalium vulnerum deformitate laceratum. Itaque tanto alacrius commissum nobis negotium suscepimus, quanto lætius futurum videbatur, vicinæ genti per mutuas discordias fessæ opem ferre. Et spes quidem pacis firmius concepta, quod PHILIPPI Hispaniæ regis Catholici postulata intra modum æquitatis starent isque præter Catholicæ Romanæ religionis professionem, debitam majestati suæ reverentiam & autoritatem suum populum flagitaret. Quarum utramque cum Ordines datis ad Cæsarem litteris, quam Wormaciæ ipsis Imperij comitijs obtulissent, conventum Coloniæ in spem certissimæ pacis Cæsar indixit. De cujus fælicissimo eventu ij dubitare non poterant qui postulata PHILIPPI cum offerentium Ordinum æquitate conveniri conciliandis dissensionibus augurabantur. Igitur credebant tanto magis Cæsaris & Romani imperij Principum autoritatem valituram, quanto graviore miseriarum suarum enarratione Cæsarem & Principes ad intercedendum Legati Belgicæ permovissent. Quin ominabantur Belgas ipsos belli & tot cladium pertæsos pacem facile æquissimis sub conditionibus amplexuros, quod arbitrio Cæsaris & se Regi

cIↃ. IↃ. LXXIX. PHILIPPUS & provinciarum Ordines summisissent. Qui etsi Legatos Coloniam mittere conducto die debuissent, ita eosdem serius & post adventum suum ac juxta regij Legati advenisse, & quidem semiplenis mandatis instructos, quae totam actionem brevissimo tempore insuper definiri volebant. Quae res ut prima pacis auspicia, ita progressum quoque haud parum corrupit, nostraque consilia eludi fecit. Adeò ut magis è re suâ & publicâ fecisse Hannonij ac Artesij nobis videantur, qui Catholicam religionem, quam rex intemeratam volebat, amplexi, cum ALEXANDRO FARNESIO regis Praefecto bonam pacem iniere. Atqui Ordines vestri pro novâ religione stabiliendâ locuti, novis quoque foederum sacramentis se interea temporis obstrinxere, revocatis tacitè mandatis, quae eorum legati dubia atque ambigua Coloniam attulerant. Per ea fuit, quod nec cum Hannonijs aut Artesijs pacisci, nec in faciendis inducijs convenire inter se & cum PHILIPPI Legato potuerint, cui terminum finiendae actionis intra sex septimanas ij praescripserant, qui toto semestri ne mandata quidem justa vobis Legatis transmiserant. Et quamvis isto tempore, repudiatâ velut ulteriore pacis actione conventu abstinere ac redire in nostra potuissemus ita maluimus mandato aliquid temporis & virium dare, si fortè infalix Belgica sui mali sensu salubrius remedium poposcisset. Quae cum arma se sumpsisse ex saevitiâ regis praefectorum pellendis peregrinis copijs, retinendis legibus atque immunitatibus, restituendis commercijs, denique amovendis tributis atque exactionibus professa sit, ne hoc quidem argumento belli usa unquam fuit, ut novitate religionis se defenderet. Atqui priora mala sanando facilis pax fuisset, cujus ineundae causae adeò quoque PHILIPPI Legatus articulum religionis mitigavit, ut in corpora ac res vestras desaeviendi facultas cessaret, libertasque conscientijs, relicta censeretur. Igitur pace ruptâ corporum atque animorum vestrorum tutela ac quies sub armis & in solo bello erit, quod in legitimum Principem decernitur & quod corporibus animisque vestris calamitates ac incommoda daturum erit. Ab ejus scilicet desiderio est, quod nobis petentibus intrà quadrimestre nihil responsi ab Ordinibus vestris perlatum sit, exceptis seorsim Sylvaeducensibus, quibus sicuti & Transisulanis nostras pacis conditiones placuisse fide veri accepimus. Econtra Valentiniani taedio belli & Hannoniorum exemplo regis gratiam affectant, à quâ illi, sicut & ipsâ pace, alieni deprehenduntur, qui decreta trahunt famosisq; libellis per Belgicam & vicina sparsis, nostrae innocentiae & integritati graves facti sunt. Ab eo est, quod Arnhemienses declaraverint se mori quam parere conditionibus nostris malle, & quod PHILIPPI Legatus leniora consilia induendo religionis decretum mitigari detrectaverit, Igitur cum nostra in pacem studia infructuosa & quidem praeter spem inanis occupatio fecerit, abitum paramus Legati, quod nec Caesaris autoritas nec nostrae res diuturniorem moram patiantur. Facturi interea sumus, quae voti nostri summa est, ut Deo ac Caesari causam commendemus, ad eundem bonâ fide de singulis relaturi. Interim hortamur vos, Legati, ut quascunque subditorum vestrorum de nobis suspiciones animis eximatis, quibus inquinari Caesaris, nostra & Catholici regis sinceritas non patitur. Hoc etiam persuadebitis populo vestro, ut, in tantâ rerum tempestate constitutus ex fastidio belli desiderio pacis ardescat & ne negligat. Conditiones pacis à nobis praescriptas suo commodo, bono terrarum orbis, Caesari aut Catholico Regi exhibere, quo in veteri fortunae prosperitate sub legitimi principis imperio securè conquiescat. Id precamur, id vovemus, Legati, qui non cessabimus omnem porro benevolentiam atque amicitiam vestris

vestris ORDINIBUS *deferre, non alium laboris nostri & molestiæ fructum sperantes, quam ut sub nostris, aut Hannoniorum Artesiorumque conditionibus pacem ineatis.* cIↄ. Iↄ. LXXIX.

Ad quæ breviter Ordinum Legati.

QVæ hesterno die ARSCHOTANO *Duci ore tenus dicta & post exhibita sunt, ad illis articulatim satisfacere brevitas temporis non sinit, facturi alias, ut dignitati vestræ & officijs nostra respondeant. Hoc verò unum savoris & benevolentiæ argumentum dari nobis cupimus, ut fructum diuturnæ actionis sentiamus, quæ cessare non debet tanto labore ad finem atq; exitum perducta. Neq; enim dubitamus, quin intra biduum decretum* ORDINUM *habituri simus, quod acceptum & vestri officij molestiam gratè agnoscet & de jure nostræ actionis testabitur. At eâ abruptâ nec securitati nostrarum provinciarum, nec religionis postulata prospectum erit, prodetque illum affectum Cæsaris & vestro nomine nobis oblatum vestris consilijs non subfuisse. Quin metuimus, quod Deus avertat, ne scriptum hoc majora odia & perturbationes excitet & præcipuè in animis illorum, qui libertatem conscientijs suis dari in tanta rerum tempestate durante bello postulavere. Quam si concedere nobis clementia Regis non voluisset, & labori tanto & impensæ parcere detectum regij legati mandatum potuisset.* ORDINES *verò nostri quod tardiùs decretum transmiserint id justæ moræ condonandum indicavimus, quod impeditis itinerum commeatibus intermedia loca grassatoribus & prædonibus infestarentur. Ad procurationes autem nostras quod attinet, eas justas atq; æquas esse palam apud vos fecimus, nosque hic subsistere jussos fuisse, dum amplioribus mandatis tam ponderosa in re nos instruere* ORDINIBUS *placuisset. Interim paciscendis inducijs mandatum accepimus, quam regis Legatus non suo, sed* FARNESIJ *arbitrio reliquit. Et certè si tam de vestra voluntate, quam de mandato regij Legati constitisset, non sex septimanarum sed totidem dierum consultatione tota actio eguisset. Postremum petimus, ut perspectis actis mense Iulio perscriptis & postremis Ordinum litteris in quatriduum discessus, vestri consilium proferatis. Quod beneficium si obtinere non possumus, grates agimus vobis Legati, quod huc usque vestra dignitas atque occupatio actioni pacis vacaverit. Et id cognoscere quidem ac amore & officijs demereri in animum quocunq; etiam tempore induximus. De Reliquo testamur nos Deo æquitatis judici totum negotium committere.*

Ita conventus Legatorum Cæsaris, Regis & Belgicæ Coloniæ solutus, soloque Suartsenburgio excepto, quem Cæsar hærere Coloniæ in spem procurandæ adhuc pacis jusserat, Septem-viri cum Wirceburgio Præsule & Iuliacensibus in sua reversi. Carolus quoq; Arragonius Philippi Legatus Bonnam concessit, negatoque reditu Ordinibus Regis gratiam, sua decreta commendavit. Mox articuli Ordinum prid. Kal. Decemb. Coloniam Antverpiâ perlati. Istorum summa erat: *Conventus Legatorum Coloniæ dissolvitur.*

I. Vt Conventio Gandavensis, Bruxellensis Vnio & Fœdus Edicti perpetui nomine insignitum & à rege approbatum ratum efficaxque esset. II. Omnium tam quæ ante conventiones supradictas ex causa turbarum patrata, quam post facta in demoliendis castellis, cæterisque actionibus, venia ac oblivio foret. Castella quoque diruta restaurare aut nova extruere rex & posteri prohiberentur. III. Illi jura omnium singulorumque per præfectos tam præsentes

cIↃ.IↃ. LXXIX. *quam futuros confirmari facerent.* IV. *Peregrinum militem tam ex causâ turbarum in provincias transductum, quam ante præsidio habitum intra quindecim dies proxumos ex oppidis & præsidijs rex conduci faceret, è finibus provinciarum intra dies viginti. Eum revocare non nisi bello externo aut de consensu Ordinum, regi fas foret. Tormenta omnemque commeatum oppidis atque munitionibus restitueret, præfectosq; Burgundiæ & Luxenburgi pro non admittendo peregrino milite jurare cogeret. Ordines commercia pacemque publicam restituerent,* V. *Artesij socijque circa excessum peregrini militis, omnia oppida, fortalitia in alijs provincijs occupata cum omni commeatu bellico restituerent. Idem Ordines facerent. Militem in sua quique revocarent, dum persolutis stipendijs provincijs excedat.* VI. *Artesij socijque societati atque paci firmandæ cautionem præstabunt, se peregrino militi per ditiones suas transitum non permissuros. Idem Ordines Luxenburgensibus, Burgundis & Artesijs facerent, modo ne illarum partium fuerint, secus exautorari dimittiq; curarent. Oppida, castella, peregrini præsidiarij Ordinibus tradent, eaque Ordines nec nisi in limitaneis & ex recepto usu, præsidio non gravarent.* VII. *Tributa & indictiones ex hoc bello natas, redimendo æri alieno & restituendis commercijs Ordinum arbitratui relinqueret.* VIII. *Omni dissensioni amovendæ Ecclesiasticæ personæ &* AURANTIUS *Princeps in bona tam immobilia quam mobilia eorumque usum restituerentur. Hypotheca aut alienatio, si quæ à pace Gandavensi facta scriptave sit, nulla foret.* IX. *Provincialibus utrinque dignitates & beneficia Ecclesiastica, abolitâ tamen in perpetuum novorum Episcoporum ordinatione, redderentur. Similiter præfecturæ provinciarum, officia politica & dignitates restituerentur, exceptis ijs, qui æquâ compositione contenti erunt. Iis quoque qui læsi forent, compensatio per arbitros ex æquitate, qui post quatuor menses à promulgatâ pace isti rei delegabuntur, amovendis novis turbis præstaretur. Dignitatibus restituti sacramentum ex formulâ sequentis articuli dicerent, quod si secus factum esset, irritum nullumque haberent.* X. *Nulli in Concilium Status, Secretiorum, Rationumve, reliquaque Collegia, quæ provincijs communia forent, admitterentur, præterquam Ordinibus Generalibus accepti. Idem in præfectis provinciarum, oppidorum, arcium, cohortium ductoribus, militaribusque officiarijs valeret. Qui ad generales & eminentes dignitates admovebuntur, inquilini, obeundisque dignitatibus ex jure privilegiorum idoneï forent. Regi, Ordinibus, huic conventioni juramentum præstarent. Concilia quoque aut facta contra Statum publicum concepta aut patrata, singulis provinciarum Ordinibus communicarent.* XI. *Captivi utrinq; nullo lytro dimitterentur.* XII. BURANUS *comes intra trimestre patriæ ac libertati redderetur.* XIII. *Acta* MATTHIAE *Gubernatoris Ordinumque, tam ante tempus posteriorum motuum & provinciarum defectiones, quam post perscripta, valida rataque forent. Idem in decretis, quæ regij juris fuissent, hac vice valeret.* XIV. *Magistratuum per oppida & alibi creatio, in futurum recepto ritu & secundum jus ac privilegium cujusque loci fieret.* XV. *Regi autoritas quam primum ex divinis atque humanis legibus, tum jure privilegiorum, statutorum, consuetudinum, ex formulâ pacificationis Gandavensis Unionis & Edicti perpetui restitueretur.* XVI. *Gubernator provincijs à Rege, qui regij sanguinis, legitime natus, Ordinibus acceptus foret, constitueretur. Is cum æquitate & justitiâ regeret, juxta privilegia, jura, idoneos mores, statuta & hanc ipsam pacificationem, cui juramento se obligaret.*

Et

Et quoniam MATTHIAS *Archidux ritè provincias administraßet, Rex effectum daret, ut in dignitate continuaretur, aut novum gubernationis mandatum acciperet.* XVII. *Vrbes, castella, munitiones, tormenta, commeatus bellicus, arma, naves, quæ Hollandorum Zelandorumque forent, dispositioni pacificationis Gandavensis relinquerentur. In cæteris vero provincijs, quæ Ordinum generalium eßent, conservarentur, administrarenturque à Præfectis, tribunis cæterisque quibus id à Matthiâ & Ordinibus commissum esset, cautione additâ, ut Regi, Ordinibusque sacramentum dicerent.* REX *quoque missione peregrino militi factâ, oppidorum, arcium munitionumq; præfectos ex inquilinis idoneos Ordinibusque probatos constitueret, quique defendendis oppidis, castellisvè fidem pignerarent, dum aliter de concilio Ordinum statueretur. Patrimonium interim Regis Præfectis committeretur.* XVIII. *Redituum regiorum ex hac conventione in subsidium belli ab Ordinibus impensorum, nullæ rationes essent, regi in posterum cederent.* XIX. ORDINES *omnibus fœderibus excepto Anglico &* ANDINO *renunciarent.* XX. *Hac conventione Angliæ* REGINA & ANDINUS *comprehenderentur.* XXI. *Ad religionem quod attinet. Quandoquidem provinciæ ex commercijs & diuturnâ regis absentiâ, mutationem in religione accepissent, tollendis dissidijs intestinis, rex tam Reformatam & Augustanæ confessionis, quam Romanam Religionem haberi in ijs locis permitteret, in quibus publicè exercerentur. Econtra* ORDINES *effectum darent, ut à pace vulgatâ Romana Catholica religio sub æquâ & perpetuâ formulâ restitueretur, exercituque utrinque dimisso, pax haberetur.* ORDINES *quoque conventum primâ occasione instituerent eoque durante, præsentibus regijs mandatarijs, operam navarent, ut reformatæ quibusdam in locis aut saltem provincijs locus eßet, salvo Ordinum Hollandiæ sociorumque ex pacificatione Gandavensi jure, apud quos pro Romanâ in ditionibus suis tolerandâ ageretur.* XXII. *De confirmatione, ac observantia hujus conventionis à definitis articulis decernerent.*

CIↃ. IↃ. LXXIX.

Hæc VIII. Kal. Dec. Antverpiæ in consessu Ordinum generalium perscripta, ijsque omne mandatum Legatorum afformatum est, ad promovendam tamen pacem non sufficit.

Aurantius opimas conditiones sibi seorsim oblatas repudiat.

Sunt qui tradant, durante Coloniensi conventu, Legatum Cæsaris Ottonem Henricum Suartsenburgium nomine Philippi Regis cum Aurantio Principe seorsim de ineundâ pace egisse, eidemq; peramplas conditiones præter damni ex bello dati reparationem restitutionemque bonorum, filium quoque Buræ Comitem è custodiâ relaxandum, & cum religionis libertate quietissimum securitate secretum explendæ vitæ obtulisse. Aurantium quoque regiæ gratiæ sive diffisum, sive contemptorem oblatâ Philippi beneficia fastidio privati commodi respuisse, deque suo erga populum affectu testatum, omne officium tuendæ libertati & integritati conscientiæ consecrasse. Quæ ab animo supra metum & fortunam posito profecta interritam tantâ rerum desperatione mentem ulterioribus curis & simul periculis reservavere. Mihi actorum fidem expendenti visum semper fuit, actionem istam tanto apparatu rerum & post principes viros honestandæ fabulæ in scænam introductos, fictâ personarum repræsentatione institutam, Philippumque Regem simulatis apud propinquum Cæsarem in pacem studijs, quo tardatis Or-

CIↃ. IↃ. LXXIX. dinum rebus incrementa potentiæ faceret, aliena ab Ordinum voluntate mandata præconcepisse. Ipsos quoque Ordines in societatem Anglicam, aut Andini defixos minus fervida paci desideria professos, ordinante providentiâ, ut scænicâ partium simulatione, veros ad actus & in tragœdiam exituros occulto miraculo uteretur.

Complures ex Legatis Ordinum ad Philippum deficiunt. Quare à Cæsaris & Philippi Legatorum discessu, Mandatarij quoque Ordinum Antverpiam revocati, delegatis Bernardo Merodio Rumenio & Aggæo Albada Frisiorum Oratore, qui cum Suartsenburgio Cæsaris Legato pacis actionem ex voluntate Cæsaris continuarent. Cujus desperatione id tum factum est, ut ex Ordinum Legatis à societate Belgici fœderis deficerent, regiæque potentiæ & imminentis belli metu patriæ libertati & veteri sacramento lubricum & fragilem Philippi gratiam anteponerent. In quibus Philippus Crojus Dux Arschotanus princeps legationis, Joannes Lindanus D. Gertrudis, Fredericus Hyperius Marolius Abbas, Buccho Ayta Præpositus D. Bavonis & Caspar Schætus Grobendonckius fuere. Quæ defectio Antverpiam perlata, ut Ordinum conventum non parum conturbavit, itaècontra hostium partibus & armatæ in patriam Frisicæ nobilitati animos addidit. Itaque Farnesij jussu delectus ad Rhenum & per confinia instituti, novæque copiæ, quæ exulum confluxu celerius cogebantur, sub Legionis Frisicæ nomine in cohortes distributæ. Quare & centuriones ex eadem gente & profugâ nobilitate cohortibus dati, in eosque Julius Dekama, Renicus Dekama, Titus Cammingha, & Lollius Ockingha delecti.

Gentiles arma adversus Frisiam Patriam suam induunt. Albada scribit Georgium Liauckema ferendo vexillo Dekameæ cohorti ascriptum, Everardumque Ensium hominem obscurum & famâ ignotum nobilitati Frisicæ & militaribus dignitatibus insertum. Idem addit tria vexilla colore albo, fimbrijs ex rubro & flavo contextis Coloniæ conspecta, unumque quatuor ensibus & liliatis capulis interstinctum Dekameæ gentis haud dubie insignia protulisse. Reliqua duo Burgundicâ cruce insignita conspectui nullâ simulatione data pelliciendæ ad proferenda nomina reliquorum exulum multitudini quæ Philippi dominationem ex reverentiâ Burgundici tanquam laudati imperij venerabatur.

Annotatum invenio solemni exulum epulo Coloniæ habito, vini scyphos firmandis partium sacramentis per mensam circumlatos, unumq; ex centurionibus mero gravem & temulentum trucidandis quinquaginta Frisiorum nobilibus parem se furiosâ insaniâ jactitasse. Itaq; retundendis perfugarum consilijs multa adversum eos in consessu Ordinum differebantur, cum essent, qui revocandos edicto in patriam censerent, & ut adversum contumaces edictumque respuentes lege ageretur. Alij existimabant, eorum propinquos & affines honestâ custodia & incutiendo terrori coërcendos, quo conceptæ perfugarum immanitati & efferis ingenijs propinquorum captivitas mederetur. Igitur & in domesticos publicæ libertatis hostes virili exemplo aliquid statuendum suadebant, muniendaque imprimis adversus irruptiones oppida, quo externa vis tam perfugæ quam interni hostis auxilio innixa pœnarum metu languesceret. Itaque & dum de domanijs ut vocant regijs reip. & bellorum usui applicandis inter alia quoque deliberatum suadente pruden-

dentum juris consilio ut defendendæ provinciæ olim Saxoni & Carolo cIↃ. IↃ.
Austrio assignata premente necessitate ijsdem usibus impenderentur. LXXIX.

Cæterum iste armorum apparatus & decretæ in Frisiam expeditionis festinatio fortunâ aut fato abrupta, illo tempore disparuit. Sunt qui tradant, ex Valonum Hispanorumque qui ex Hannoniâ ac Artesiâ facturi justum exercitum credebantur, tardioribus auxilijs injectum impedimentum fuisse, & quod Ericus Brunsuigius equestribus, quos per Saxoniam collegerat, copijs, trans Rhenum ducendis maturum consilium non adhibuisset. Quamvis essent, qui scirent nobilissimum Germaniæ amnem hybernis aquis intumescentem, ut difficilem sternendo ponti, ita trajiciendo militi esse, inviumque aut imbrium fluxu auctum, sicut magna flumina solent, tam ripæ, quam alicujus molis impatientem, torrentium aquarum vi solertiam humanæ artis respuere. Alij censebant, occupatis à Gallo per Hannoniam Artesiamque oppidis regias Philippi vires sistendis Gallorum irruptionibus admovendas tum fuisse, factumque esse, ut Farnesius, etsi Frisiorum exulum conatibus faveret, consilium mutare tutandis Hannoniensium ditionibus coactus sit. Alij addunt famâ Egmondanæ defectionis expeditionem quoque non parum inpeditam etsi in tantâ opinionum varietate fato evenisse videatur, ut tam crudelibus cœptis atque consilijs arcanum obstaculum injiceretur.

Omnis apparatus istorum perduellium disparuit.

Hesselus Aysma litteris prid. Non. Decemb. Antverpiâ scriptis tradit, Ordines generales de reparando pacis & belli ordine ac disciplinâ serio tum egisse, interque assiduas consulentium preces cœlo fusas virilem constantiam circumstrepentibus periculis induisse. Itaque movebat Frisios, ut pudori ac infamiæ illorum, qui parvâ militum manu Frisiam regi se asserturos jactitaverant, secundis rebus ritè usi animos ex adversis acuerent, Principisque Aurantij, quo cum clam egerant, monitu Tornacensis ac Flandricarum civitatum exemplo, interriti patriæ quietem ac fortunam suis in dexteris quærerent. Quare census per Frisiam gerendis rebus confestim actus, æreque eximia provincialium liberalitate collato, socio Ordinum ærario & simul domestico provisum.

Frisia ac reliquæ provinciæ adversus istos perduelles animos recipiunt.

Reperio in actis octo stufferos è florenis aureis decreto Ordinum tum collectos Abelumq; Franckenam nomine fœderati Ultrajectinorum collegij cum Scipione Meckama viro nobili ad Lalainium Essenum in Drentiam missum, præter parati æris copiam, commeatum quoque bellicum instruendis copijs attulisse. Quippe metuebatur ne Sigismundus, de quo dixi, Curtspacchius equitum ductor, captivitatis Ultrajectinæ vulnus atque memoriam adhuc alens, à partibus Ordinum deficeret, equitemque sacramenti dubium & æris inopem vastandis Frisiorum terris conduceret. Ipsi quoque arcium castellorumque per Frisiam Satrapæ, quod Coloniæ profuga nobilitas sparsis in publicum rumoribus circumferebat, à Lalainio ære & commeatu destituto & fidei tum ambiguo ad defectionem sollicitarentur, rebusq; per provinciam lubricis externæ armorum tempestati domesticam perfidiam adjicerent. Igitur Bolsuerdiæ omnia turbida atque inquieta erant, auctâ sinistri suspicione, quod adventare copiæ neque invero rumore è Noviolandis dicerentur, urbique præsidium, à quo aliena esset, cum invidiâ civium daturæ. Unde Pontificij duplicari excubias, portas occludi, convenire armatos petiere, pro-

Bolsuerdiæ omnia turbida.

cIↄ. Iↄ. prohibendo præsidio, quod Lalainius qui Groningam ut Cl. Franckena
LXXIX. notat, IV. Kal. Jan. intraverat reçipi arcano, ut credebatur, consilio jusserat. Sed Vlietio Snecanam ad portam stativa habenti obviam legati Hesselus Leo Aysma & Sixtus Hettenius missi, qui de voluntate Lalainij & mandato centurionis cognoscerent. Illud habebat ut Bolsuerdij centuriam militum, mediam Snecenses pro præsidio acciperent, Vlietiusque infidæ ex factionibus partium concordiæ armatorum ope subveniret. Quod etsi Magistratus metu plebis nollet, ita res in nobilitatis oppidanæ & concilij jurati arbitrium rejecta, urgente Vlietio, ut Noviolandis gravi responsum maturaret. Quare Gosslicus, Douwo, & Geroldus Heramæ una cum Concilio jurato in curiam evocati decretumque ut exquirendo Præfecti consilio Geroldus Herama & Suffridus Petræus Groningam irent, populoque civico tuendæ urbi prompto militare præsidium deprecarentur. Unde Lalainius auditis Legatis animi dubius & ex futuri erroris instinctu fluctuans, mandatum Vlietio datum revocavit, Bolsuerdiosque dato obside, præsidij immunes esse jussit. Hoc verò volebat, ut exigente necessitate, pro admittendo præsidio caverent & ne clandestinas cum hostibus societates Pontificia multitudo moliretur. Quod malè à Bolsuerdijs & præsertim Pontificijs interpretatum causam altercationis & civilis dissidij dedit. Itaque coacto in Curiam Magistratu, decretum ut ex potentioribus & quibus amplæ facultates essent, sedecim in Senatum citarentur, ijsque Lalainij sententia nullâ gratiæ aut odij simulatione prælegeretur. Quo facto plebs quoque signo campanæ dato, audiendo Legationis secreto, in templum evocata, delectique ex totâ multitudine Quatuor-viri, qui cum Senatu sedandæ civilium animorum inquietudini remedium invenirent. Sed religionis acre dissidium, sicut plerisque in locis rerum quieti adversum erat, omniaque concordiæ destinata opinionum impetu subvertebantur. Quippe Senatus motâ plebe & ex Pontificiorum immodestiâ tacitè præsidium compescendis turbis implorabat, dandoque obsidi aut præstandæ cautioni quam ante facilior sua obsequia præfecti imperio afformabat. Pontificij contra, affectuum vehementes postulari obsides, præscribi cautionem à præfecto indignabantur, in cujus potestate non esset, civili præsidio ultro ex licentiâ temporum insolenti, militares & egenas stipendiorum cohortes adjicere. Spectare scilicet se quibus moribus militiæ sacramenta habeantur & quam Noviolandos premat rusticæ plebi gravis & petita ab armato securitas. Igitur decretum, ut rejecta cautione Legati ad Lalainium remitterentur, æquisq; cum eo conditionibus transigerent.

Istæ erant; *Vt claves portarum non centurio aut præsidium, sed Magistratus asservaret. Vrbis custodia non penes solum præsidiarium militem, sed & civem foret. Præsidium commeatum & æs ex seipso haberet, civi etiam ex causâ religionis sub pænâ ruptæ pacis molestiam non crearet. Pacem concordiamque cum eo coleret.*

Quibus perscriptis Joannes Romckenius cum Petro Sixtino ad Lalainium amandati communicatoque cum Deputatis, quorum conventus Leovardiæ tum habebatur, legationis suæ arcano immutare libellos, ac redire Bolsuerdiam jussi.

Ijs

Ijs namque obtulerant. Ut Lalainio centurionem civium præsidio præficiendi potestas esset, quâ instrui Lalainium dubijs temporibus illi nolebant, qui futurorum sagaces prima provinciæ rectoris facta atque consilia ex posterioribus interpretabantur. Posse scilicet Præfectum, qui dominantium mos suâ licentiâ & oblato civium beneficio malè usum peregrinum civicæ cohorti præficere, & qui Hispanicarum partium clandestinâ professione urbi atque provinciæ vim, aut saltem periculum creet. Neque enim nimis fidendum mobili ex ætate ingenio, quam etsi inter præclaræ indolis exempla cum incremento famæ Lalainius transegisset, ita metui posse, ne optumos juventæ mores virilibus annis corrumpat permissusque fortunæ, cujus magnam in dominantes & expugnandæ virtuti imperium sit, naturam exuat veteris gloriæ & suæ legis oblitam. Prospectum satis esse fœderatorum Ordinum curâ Frisicarum civitatum tranquillitati, qui amovendæ militum insolentiæ civilia quadringentorum armatorum præsidia Frisiorum oppidis indulsissent. Sic Leovardiæ, sic Franequeræ securitatem suam stare, nec aliud superesse, quam ut Bolsuerdiorum armati & sacramentum provinciæ dicant & ex more recenseantur. Itaque Douwo Sixma è Collegio Deputatorum Bolsuerdiam profectus civicam cohortem recensuit, dicendoque sacramento ex præscriptâ formulâ obligavit. CIↃ. IↃ. LXXIX. *Lalainio non nimis fidendum censetur.*

Eâ continebatur; *Ut delecti custodiæ urbis Regi & simul populo oppidano pro more sacramentum dicerent, Regemque ut hæreditarium principem & Dominum, tum Ordines generales & fœderatos ut superiores agnoscerent. Matthiam Archiducem pro regio per Belgicam Gubernatore, Aurantium Principem Archiducis vicario, Lalainium pro Frisijs præfecto, Magistratum urbis pro legitimo haberent, decretisque eorum è formulâ Gandavensis Ultrajectinique fœderis parerent. Disciplinæ militaribus per Belgicam legibus subessent. Inconsulto Magistratu oppidano nihil agerent.*

Tum viritim æs promissum censorque militaris Franequeram & deïn Leovardiam recessit. Itaque Vlietij cohors Pingumi & per vicinos agros collocata modoque in Illstanos, modo Worcumios se spargens Bolsuerdiâ urbe prohibita est.

Reperio in archivis edictum Religionis paci observandæ per Frisios tum vulgatum, cautumque esse ne cui ex causâ divini cultus vis atque injuriâ fieret. Eorum quoque qui foris in provinciam advenirent, ratio haberetur, exulumque & patriæ desertorum bona annuique reditus pignori essent. Mox Ordinum generalium litteræ pro obtinendâ Matthiæ Gubernatoris annuâ pensione in Frisios missæ, quos, sicut & fœderatos, eidem in tempore præstandæ provinciarum conventio obligaverat. Quibus Matthiæ quoque Gubernatoris seorsim additæ & oneratam alieno ære domum, & tarda, etiam in publicis, consilia querebantur. Pericula scilicet ob oculos versari, à quibus si patriam, si familiam, si uxores atque liberos redimi Frisij velint, maturè subveniendum ærario, ex quo ipsæ fortunæ suæ levamentum & simul resp. sensura sit. *Edictum Religionis paci observandæ per Frisiam vulgatur.*

Invenio in archivorum actis Brabantiam, nam ita series habet, solvendis 17675. cum quadrante aureis, Geldriam 6548. Flandriam 23568. Artesiam 3926. octodecim stufferis, Hannoniam totidem, Valencenas *Pensio Archiduci Matthiæ à provincijs attribuitur.*

cIↄ. Iↄ. 6 5 4. decem sestertijs, Lillam, Duacum & Orchias 2 9 4 5. quatuor
LXXIX. sestertijs, Tornacum 2 6 1. duodecim sestertijs, Tornesios 4 9 0. octodecim sestertijs, Machlinienses 5 3 5. Hollandiam, 8 0 8 7. Zelandiam 6 1 2 . Ultrajectum 1 0 0 0 5. Frisiam 3015. Trans-Isulaniam 1 4 0 0 6. Omlandiam 8 0 4. Dentiam 7 0 3. Groningam 1 6 0 0 8. aureis adimplendæ Archiducis pensioni se obligasse. Tum de mittendis Coloniam ad Arschotanum cæterosque pacis sanciendæ Legatos, mille & quingentis aureis repetitum, & ut Francisco Martino Stellæ Roblesianis temporibus Frisiæ liberatori carcerem & tormenta passo ducentos Carolæos ex ærario Pauli Gellij leniendis infirmi corporis lacerationibus & in præmium clarissimi facinoris assignarent.

Exules expeditionem in Frisiam meditantur.

Igitur sole Capricorni signum ingresso, quod bruma glaciem transducendis in Frisiam copijs promitteret, exulans nobilitas de suscipiendâ in patriam hostili expeditione cogitavit, novumque delectum circa Rhenum & per Coloniensium agros habitum maturandis rebus in Geldriæ finibus conduxit. Sed aëris mutatione primum anni frigus subortis imbribus solutum consilio obstitit, mollitâque paludum uligine, quæ gelu induruerat, impedita itinera fecit. Unde mittendi in Frisiam auxilij Ordinibus generalibus & simul fœderatis Ultrajectinis opportunitas data, hostiumque damno ac moræ enata tempestas, Frisiorum securitati cessit.

Aysma scribit XII. Kal. Ian. decretum Antverpiæ pro mittendis in Frisiam auxiliarijs copijs scriptum, fœderatorumque Legatis qui Ultrajecto advenerant approbatum, metum imminentis periculi amovisse. Itaque Doco Martna ex Hollandiâ celerrimo itinere in Frisiam & mox Drentiam profectus, Lalainium de singulis docuit, auxilijque removendis hostium copijs certum esse jussit.

Reliquæ, quæ per Trans-Isulaniæ, Drentiæ ac Tubantum fines nullo stipendio aut disciplinâ oberrabant, mitioribus consilijs pacatæ, delegatis Scipione Meckama viro nobili & Abelo Franckena doctrinæ egregio, qui cum Curtspacchio socijsque de stipendiorum residuis paciscerentur. Cæterum equorum pabulo per omne confinium attrito, cum nec alimenta immodesto & perdendis frugibus jam ante intento, militi suppeterent, Curtspacchius in superiora militem duxit, isq; nullo ære è Frisiâ accepto Curtspacchij, quæ mox secuta est, morte in Germaniam recessit. Cl. Franckena notat id exeunte Decembri factum seq; cum collega legationis inritum Leovardiam redijsse. Ita, totum annum aut domestica dissensio, aut ex dubiâ pace, aut provinciarum defectione, aut insolentia militum ictum Ultrajecti fœdus extraxit.

Finis Libri Quinti.

P. WIN-

P. WINSEMI Historiarum LIBER SEXTUS.

COLONIENSI pace aut ruptâ aut saltem exitu suspecta, quod ALEXANDER FARNESIUS per provincias regias & earum confinia, magno armorum apparatu occuparetur, GULIELMUM AURANTIUM suæ quoque curæ exagitavere, quæ eo magis augebantur, quod PHILIPPI gratiæ & per Hannoniam Artesiamque conceptæ pacis blandimentum florem Belgicæ nobilitatis à provinciarum fœderibus & continuandâ indies fide alienaret. Cui & hoc accedebat, quod bellum, velut soluto imperij metu laxiore disciplinâ à partibus Ordinum fluitaret, exque inopiâ militaris stipendij languidum acriore exercitus licentiâ intenderetur. Itaque agris passim vastatis urbium quoque direptiones formidabantur, & ne militum præsidia egestate æris sacramenti oblita, oppida & castella dedendo, dissolutos mores inopiâ velarent. ANNO CIↃ. IↃ. LXXX. *Post desperatam pacem Aurantium multæ exagitant curæ.*

Erant quoque qui dubiam Præfectorum nobilitatisque fidem tracturam, in declivia populum metuerent & ut mobilis multitudo ex suorum Ducum ingenio, ostentatione pacis & aulicis potentum artibus, facili ad talia servitio, circumveniretur. Quare pro recensendo fœderato exercitu pro formandis castris & commeatu procurando, pro muniendis oppidis, pro adornandâ præsidiariâ classe & instruendo ærarij omniumque rerum ordine postulata ab Aurantio in Frisiam missa, haud ignaro, quam per istam provinciam exulum suorum armis & conspirationibus obnoxiam, suum quoque virus specie pacis invertendis rebus Farnesij vafrities sparsisset. Neque cæteras, etsi aliud simuletur, periculi immunes esse. Quippe hostem verè proximo exercitum foras educturum, quem nec brumæ tempus, etsi tempestatibus aut frigore asperum, intra præsidia & modestiam contineat. Depasci agros & omnem commeatum, quo absumpto frumento civitates annonâ destitutæ sustinendis obsidionibus impares fiant, victuque extenuato præsidiorum robur elanguescat. Adhæc auxilia ex intestinis Galliæ motibus dubia esse, quæ per Germaniam & ad Rhenum ab hostibus parentur, irruptura haud dubiè in provincias, nisi equestribus copijs Ordinum infirmitas præjuvetur.

 Agen-

cIɔ. Iɔ. LXXX. Agendum esse cum Suartsenburgio & Hohenloo Rom. Imperij Comitibus ut turmas equitum colligant, ijq; ad quatuor mille pedestribus duodecim copiarum millibus juncti exercitum constituant, removendis hostibus parem. Et celerrimi quidem temporis rationem in instituendis delectibus habendam provectâ & adultâ hyeme, quæ conducendis copijs opportuna esse queat. Se monere Ordines, ut maturè deliberent, qui paratus sit animum atque auxilia offerre, cum innocentiæ suæ obtestatione, si fortunæ ex socordiâ adversitas provincias affligat. De Andino jam antè monuerat, eï Belgicæ principatum deferendum, Regis filio & fratri & qui Elisabetham Angliæ reginam principali matrimonio destinaret. Cui rei Hesselus Aysma Frisiorum legatus, datis Antverpiâ IX. Kal. Ian. litteris fidem fecerat, Condæumque in Galliæ finibus copias conducentem tacitâ infœlicis matrimonij suspicione, Casimiri quoque auxilia iuvandis per Galliam Protestantibus implorasse. Cæterum Aurantij consilium æmulatio, ut tum ferè aut incuria neglexerat.

Aurantius exercitum maturè conscribendum suadet.

Itaq; repetitâ Id. Ian. consultatione, de instituendo status publici Concilio proposuit & ut illius consessus imperium gerendis cum autoritate rebus intenderetur. Ejus scilicet defectu res tam pacis quam belli transversim actas postquam earum opportunitatem singularum provinciarum incuriâ aut ignaviâ subvertisset. Ita privata curando publica in discrimen adducta, mandatorumque defectu aut per longas relationes civitatum obsidia & expugnationes protractas. Intra defensionis suæ terminos quamque provinciarum, velut nullâ fœderis imagine, stetisse, quod integrum & florens facere res secundæ potuissent, si unius Senatus aut summi Concilij autoritas privatorum socordiæ aut ignaviæ subvenisset. Eâ solâ extenuari provinciarum urbiumque præsidiâ, exercitum educi in hostem potuisse, quem impunè per agros & obvia grassantem privatæ securitatis cupiditas aut dulcedo spectasset. At contra & ponenda in hostico affligendis agris castra fuisse, & edendum generosæ virtutis exemplum, quod externas principum gentiumque societates conciliare Ordinibus & incutere hosti metum potuisset, contusione fœderatarum rerum superbo. Et illi quoque sua impedimenta ad victoriam obstare. Quippe præter æris & commeatuum inopiam seditiosas legiones imperia Ducum aspernari, spretâque disciplinæ lege rapto & cum invidiâ gentium sustineri. Quæ mala ne clarissimi & bene cæpti fœderis fortunam turbent, supremum Concilium deligendum, quod & rem Nummariam & tributa à provincijs decreta exequi & cum imperio exercitui rebusque provinciarum præsit. Satis scilicet condonatum regis dominationi, qui cum pacem non nisi inhonestam largiri Belgicæ velit, omne in bello præsidium esse. Cui gerendo cum provinciæ pares non habeantur, sollicitandos exteros & inter eos Andinum, qui jure principis provincias regat & qui Galliarum auxilijs subjutus infestare agros possit Hannoniæ & Artesiæ ascriptos. Sed & ipsum quoque Andinum sacramento innectendum, ut æquo imperio populum habeat, & ut assertis provinciarum legibus atque immunitatibus pacem religioni procuret.

Concilium Status publici instituendum esse docet Aurantius.

Quæ conditiones si Philippo regi offerantur, fore, præter provincias ejus gratiam amplexas, quæ in eum studijs certent & quidem in spem re-

regiæ largitionis & magnarum dignitatum, quarum cupido & in patriam fidei obstet & permulcere plures posset alieno exemplo corruptos. Adhæc Philippum Regem potentiâ gravem aut nimium fore, neque sperari aliud posse, quam ut Portugallici regni accessione & civitatum Belgicæ præsidijs Andino validior, vestigia veteris imperij legat. Sive vitio ingenij (quod ex se ferox & immane præclari annalium scriptores traduxere) sive vindictæ cupidine, quæ placari iram sanguine arderet, certè metuendam esse illius dominationem, qui & ignoti orbis exemplis per Italiam & infoelicem Belgicam immanissimum furorem adjecisset. Eum fore, qui nec pactis gentium, nec legibus foederum stare velit aut debeat, ita formato regnandi artificio ut ex Pontificum disciplinâ ad perfidiam instruatur principis severi ingenium in rebelles subditos animadversurum. Quibus fidem servare ne naturæ lege is quidem debeat, quem omnibus licentia regni exsolverit. Id Cunæri Episcopi, id aliorum scriptis evulgatum & esse tam Romanæ Sedi, quam Inquisitioni per Hispaniam præfectos, qui exuere regem ferociam animi nolint, & clementiâ mollire ingenium consuetudine sæviendi exercitum. Simulatione ac dolo potentum imperia stare, neque alijs artibus Joannem Austriacum egisse, certa dominationi auspicia & fundamenta orsum, si tectius simulavisset.

CIↃ. IↃ. LXXX.

Philippus accessione Portugallici regni gravis & nimius Belgis.

Econtra Andinum minus ex viribus aut externâ societate suspectum, foelicius provincias administraturum, facturumque haud dubiè ut fraterni regni in tolerandâ utraque religione moribus suum principatum afformet. Ita scilicet ditiones ejus, ita aulam, ita comitatum instrui, ut ex ea odia non sint, & ne sanguine polluantur cogendis hominum coetibus & colendo numini reperta. Ad ingenium quod attineret; illud lene & rectoris patiens in ipsis Galliæ suæ furoribus neque cæde aut intestino bello se pavisse, quod ex religione, ut fere solet, in fratris Henrici regno natum firmâ & solidâ pace egregius arbiter clausisset. Sed dubiam, si talis forte sit, indolem pactis ac legibus coërcendam, ne exorbitare juvenile ingenium possit, mobiles spiritus ex solo Hispani odio & suorum caritate repressurum. Ita forè ut Hispani nec arma, nec commeatum è Galliâ habituri sint, & ut fratre Andino in principem Belgicæ evecto rex Henricus Philippum hostem proclamet, quasi Gallicæ Belgarum societati infensum. Hannoniam quoque & Artesiam ad foedus Ordinum ex Gallico metu redituras, neque timeri posse, ut Valonum partes Andinus eligat, qui Ordinum profiteretur. Sic Andinum Gandavense foedus, Hispanorum invidiæ ictum, quod nec Elisabetha Anglica renuat, facile approbaturum, & quæ ipsa quoq; malit Andinum à cujus amoribus aliena non sit, insulæ suæ vicinum, quam Philippum regem esse, occupatâ Portugalliâ tantis terrarum spatijs & omni Oceano imperitantem.

Andinus Belgarum Ordinibus commendatur ab Aurantio.

Quæ speciosè ab Aurantio proposita Ordinum animos diu sollicitos & suspensos in tantâ consultantium varietate habuerunt.

Aysma scribit pacis actionem Coloniæ hoc tempore finitam, etsi petente Cæsare, ut per mandatarios Ordinum & Suartsenburgium Imperij Oratorem, etiam absente Philippi Legato, prolongaretur. Ordinum quoque mandatarios, velut ad hoc non instructos, id Cæsari recu-

Actio paci Coloniæ finita.

ci). Io. LXXX. cusasse, evulgatâ publicæ vocis fide, Regem firmandis viribus actionem trahere, quo coactâ omni manu validior tripartito aut quadripartito exercitu impulsis provinciarum rebus certum exitium adferret. Cæterum infida regiæ potentiæ documenta fortuna tum confundebat. *Pestilentia per exercitum Philippi.* Quippe vocatis à Philippo ad arma socijs aut externis gentibus cœlum quoque & sydera obstitere, quæ malignis aspectibus & influentijs efferata venenato ac pestilenti habitu singulos per exercitus cœleste virus effundebant. Itaque aëre impuro etiam intacta pesti corpora suis quoque malis afficiebantur, unico ferocissimæ luis & latentis vitij remedio, ut, quod olim retinendis in fide militaribus copijs arte Ducum repertum erat, longis terrarum spatijs discreti exercitus ad sistendam vitandamque intemperie mconverterent. Unde languidæ & semiægræ gentes, velut alibi salubre cœlum tracturæ, per diversa locorum sparsæ diffluentes fugâ exercitus odio Philippi extenuavere. Tum Billianæ aut Roblesij copiæ in Frisiam destinatæ, quæ mille ducentos milites numerabant, armorum & pecuniæ inopes, suo quoq; fato consumptæ, indignante Farnesio belli apparatum tantâ famâ & de perfugarum exulumque consilio susceptum, nullo aut lento successu evanescere.

Sunt qui tradant, unum è primarijs faciendæ in Frisiam expeditionis autoribus ægritudine animi Coloniæ extinctum, quod Farnesij spem & simul suam elusis magnarum rerum desiderijs non implevisset.

Albada in litteris prid. Kal. Jan. Coloniâ datis scribit copias faciendæ in Frisiam expeditioni ab exulibus conscriptas dissipatas aut evocatas ad Farnesium tum fuisse, eundemque Hispanos pedites aut Italorum equitatum ne exulum copijs se jungerent vetuisse. Julium quoq; Dekamam ex catharri fluxione repentinâ morte magna suorum sociorum consternatione sublatum, diemque ab eo lustrandis copijs dictum efferendo funeri obvenisse.

Dissensio super edicto de re nummariâ inter fœderatos. Mox edicto de re Nummariâ Antverpiæ scripto, & per Hollandiam Zelandiamq; inconsultis socijs evulgato lenis inter Ordines fœderatos & Hollandiæ dissensio orta, petentibus fœderatis ut Antverpiæ per Geldros, Hollandos, Zelandos sine speciali mandato decreta nummaria lex rescinderetur, suoq; consessui & provinciarum arbitrijs relinqueretur scribendæ legis usurpatio. Quod quanquam Hollandi datis ad fœderatos 8. Jan. litteris nullo fœderis præjudicio aut despectu factum excusarent, ita Frisiorum arbitrijs tam emendatio legis quam per provinciam publicatio quoque permissa, tacitâ tamen violati fœderis increpatione, quod æris ac monetæ rationem suæ dispositioni reservaverat. Ita primam quoque Ultrajectini fœderis infantiam ex æmulatione usurpatæ autoritatis dissensio invasit, quæ Coloniensi pace, velut omnium rerum communi vinculo, abruptâ per universas provincias & ipsam præsertim Frisiam occultis fomentis nutriebatur.

Lalainius Groningæ munimentis fidit. Quippe Lalainium, ut ante memoravi, Groningæ agentem, munitione loci ac valentis præsidij superbum Bolsuerdij offenderant, quod autoratâ civicâ Vlietij & Bongæ cohortes, etsi Ordinum ac suo sacramento innexas urbis custodiâ prohibuissent. Itaq; Legatos eorum Non. Jan. Groningam, sollicitandis præsidiorum immunitatibus progressos, diu accessu & colloquio arcuit, ægrèque & cum difficultate in secretum admis-

admissos & præsidium militare deprecaturos vix audiri fecit. Mox violatam præfecti autoritatem prolixè criminatus civicam cohortem extemplo dimitti, Vlietijque milites recipi jure potestatis & imperij jussit, obsidesque sex testandæ in se fideï ocyus imperavit. CIↃ. IↃ. LXXX.

Quo decreto Bolsuerdiam per Legatos perlato coactus in Curiâ Senatus de mittendo ad Deputatos Ordinum Legato deliberavit, signoq; majoris campanæ dato, concilium juratum cum populi delectis in Curiam evocari fecit. Ibi habitâ consultatione, Theodorum Occonium Consulem Leovardiam cum mandato misit, introspiciendis Ordinum voluntatibus, quæ à Lalainij consilijs clam aversæ civicam cohortem præsidio & in fide retineri tutandæ urbi demandabant. Econtra Pontificij ut nuper ejus consilijs adversi, ita tum per diversa temporum consentientes, Lalainio parendum sine exceptione vociferabantur, malitiâ animi & haud dubiè fovendis intra urbem discordijs, quæ sicut in talibus fieri assolet, cumulatâ suspicionum mole, Ordines inter & Lalainium neq; obscuris apud populum indicijs augebantur. Itaque Theodoro Occonio Consuli responderunt: se apud Lalainium pro retinendâ in armis centuriâ civicâ intercessuros, omnemque interim molestiam ex eo nascituram in se recipere. Hoc tantum suadere, ut Bolsuerdij concordes agant & ut Leovardiensium Franekerensiumque exemplo infidis temporibus urbem cive suo tueantur. Eam scilicet fœderatorum Ordinum mentem esse, cui à Lalainio quid derogari non permitteret publica & inviolabilis conscriptorum patrum autoritas. *Pontificij Bolsuerdiæ Lalainio addictissimi.*

Quod responsi, ut grave Pontificijs erat, ita majoribus odijs mobiles animos accendebat.

Igitur (inquiebant) *nobis satis perspectum est, malle vos Deputatis, quam præfecto obtemperare, cujus ne nomini quidem apud vos locus est. Nos verò Deo coram, Rege, Magistratu, jurato plebis Concilio de innocentiâ nostrâ testamur, neque nobis damnosum fore, quod adversus Præfectum in retinendâ civicâ cohorte apud vos statutum est.*

Creditum fuit Pontificios tam Bolsuerdiæ, quam reliquas per Frisiam civitates secreto Lalainij instinctu corruptos pro admittendo ejus præsidio tantâ cum vehementiâ certasse, quo militari custodiâ prævalente, & cessantibus civium excubijs nihil invium pessima meditanti inermis multitudo opponeret. Unde Magistratus latentis consilij non ignarus Pontificijs in sua redire & excedere Curiâ jussit, auditoque abeuntium murmure & contumaci gestu notato litteras & cum ijs Tetardum Siccamam actuarium ad Deputatos Frisiæ ablegavit.

Idem Siccama notarum autor tradit, se in secretum & simul colloquium Deputatorum Frisiæ admissum multa elevandis Bolsuerdiensium actionibus suspecta de Lalainio inaudivisse, quasi jam animi & fœderum dubius Ordinum partes hostium aut defectorum societate subdolo consilio vertisset. Quas suspiciones hoc imprimis confirmabat, quod in aulâ, in familiâ, in Comitatu, Pontificiorum acerrimos aleret, clerique reverentiâ & domesticâ consuetudine permotus, Romanis sacris aut superstitionibus juvenilem animum crescentibus annis erudijsset. Hoc modo scilicet secreta actionum & arcana pectoris Romano *Lalainius Ordinibus suspectus.*

titu

cIↄ. Iↄ. LXXX. ritu expiandis juventæ erroribus professum, non dissimulato quoque futuræ defectionis consilio, quod ex perniciosâ aulicorum familiaritate & confessarij instinctu jam tum induisse, illâ ætatis fragilitate credebatur. Itaque factum est, ut oppida corruptis aut inclinantibus præsidijs firmanda censeret, Bolsuerdijsque sua signa & præsidia respuentibus ex impedito concepti facinoris arcano extrema irarum comminaretur.

Quorum causam ut purgaret, Hesselus Aysma vir & peritiâ juris & eloquentiæ famâ celebratus, qui Antverpiâ tum in Frisiam concesserat, Groningam ad Lalainium missus, quem spreti præsidij injuria & læsæ autoritatis ultio odio fœderis efferaverat. Igitur in Bolsuerdios fideï & sacramenti ruptores coram Legato invectus, tectioris, in quam naturâ falcilè exardescebat, iracundiæ indicium fecit violatæque autoritatis crimen à Bolsuerdijs commissum severitate quadam veteris imperij corrigendum evulgavit. Cæterum à Legato, qui ad Archiducem Matthiam, ad Aurantium, denique ad judicia exterorum Principum provocabat, admonitus, juvenilem sensim immodestiam repressit, civiumque præsidium à Magistratu ritè & ex statuto Ordinum conscriptum clam agnoscere coactus est. Unde animus & cum eo iracundiæ fervor subsedit, nolente conscientiâ ut vocis fiduciam & constantiam animi fœdissimæ defectionis affectator retineret.

Quare Ordinum Delegati, cæterique spectatæ autoritatis proceres prævisо ejus consilio & ne castella peregrinis commissa suo arbitrio premendis civitatibus abuteretur, libellum ei supplicem obtulere, proq; stodiâ arcium inquilinis demandanda hunc in modum disseruere.

Ordinum Delegati exhibito supplici libello peregrinos satrapas arcibus ac castellis moveri petunt.

NE in ista mala recideremus, PRAEFECTE, *quæ ante perscriptum Gandavi fœdus perpessi sumus, necessarium imprimis & utile reip. duximus, ut Præfectum & Officiarios eligeremus nobis acceptos & de quorum fide constaret. Igitur tuæ integritatis fiduciâ odio partium, quæ tui invidiâ tam intra provinciam quam foris in te exarserant, te de Præfectum legimus, sed ea cautione, ut excepta juris dicundi potestate, tuo imperio, nobis arbitris utereris, scitesque te rectorem isti populo datum, qui & rerum conscius esse velit & regendi arcanum ad plures pervenire. Et quanquam fideï tuæ fiduciâ nostra se spes huc usque aluerit, ita deprehendimus inscijs Ordinibus & inconsultis tria per provinciam castella per externæ gentis Satrapas teneri, infringique conventionem, quam post dimissas Hispanorum Italorumque legiones cum* IOANNE AUSTRIACO *pepigimus. Itaque de consilio* MATTHIAE *Gubernatoris defuncto Petro Sickingha Harlinganæ arcis rectore, nuncupatis in successorem Docone Martna, Henrico Oyenbruggio, Martino Nitzenio & Gerardo Sickemensi, Doconem Martnam de communi Ordinum consensu regundæ arci præfecimus, jussimusque ut Oyenbruggio arcem cum præsidio tenenti missionem nostrâ voluntate faceres. At is, etsi contra provinciæ leges, contra pactorum fidem castello non decessit & tuâ indulgentiâ satrapæ dignitatem retinuit exterorum solertiâ & intercessione, qui clam fœderi hostes & integritate tuâ malè usi, Archiducis rescripta malis artibus & facilitate aulicâ pro asservandis castellis impetravere. Præter hæc recrudescente bello & sub ejus apparatum recensendis copijs Renicum Cammingham cum Censoria potestate præfecimus, voluimusque ut, te etiam consen-*

sentiente, lustrandæ legioni præesset. Quod decretum quoniam infirmari cum invidiâ tanti viri & ipsorum quoq; Ordinum nec potest nec debet, ita intelleximus Pompeio Usƙenio homini Translavicano, à MATTHIA Gubernatore, *sinistris & contra bonam fidem repertis rationibus circumvento dignitatem Censoris collatam. Qui procedendi mos, ut ab Hispanicâ & veteri dominatione, ita ab injuriâ & contemptu Ordinum alienus non est. Quem ut corrigas, omniaque quæ collapsa sunt restitui in integrum cures, unicè petimus, ac ut ex* MATTHIAE Gubernatoris *Ordinumq; generalium decreto tria castella Ordinibus Frisiæ tradas, quo solo æquentur. Quod si intempestivum videatur, Doconem Martnam, sponsione fideï & cautione 20000. præstitâ, Harlinganæ arci pro rectore imponas, monereque censorio, Pompeio Usƙenio abrogato Kenicum Cammingham lustrandis copijs admoveas. Hoc etiam postulamus, ne quid in publicâ provinciæ administratione inconsultis Ordinibus aut eorum Deputatis facias, peregrinorumque sua commoda quærentium, assentationi aut consilio aurem præbeas. Sin vero contra feceris exterosque honoribus, à quibus æquissimè arcentur, admoveris, dabimus operam, ut eâ, quâ valemus, autoritate, libertati, quâ supra cæteras gentes efferimur & legibus nostris prospiciamus, convocatisque provinciæ Ordinibus statui faciamus, quod bono regis & reip. cessurum sit. Hoc vero ipsum, si contra jus fœderis apud Ultrajectum initi tuâ aut aliorum ope tardius fiat aut subvertatur, testamur, nos nec tributis nec indictionibus locum facturos, neque laturos, ut provinciales nostri patriæ fidi pravorum interventu collatis dignitatibus arceantur. In quarum possessione ut eos Archidux* MATTHIAS *locet & ut emendet, quæ contra jus & æquum invaluere, rogamus* PRAEFECTE *morbis nostris jure Præfecti remedia præscribas & affectui & rationi temporum convenientia.* CIϽ. IϽ. LXXX.

Ita Gerardus Iacobi Antistes Clarecampensis, Iarichus Bottnia Satrapa Coverdiæ & per Drentiam, Iarichus Bottnia F. Thomas Groningensis Abbas Floridi Campi, Ioannes Bistenius Prior in Thabor, Erasmus Douma, Serapius Galama, Barthius Idsaerda, Iulius Bottnia, Lasius Iongama, Renicus Camminigha, Sixtus Bottnia, Geroldus Herama, Taco Cammingha, G. Herama, Vitus Cammingha, Justus Heringha, Wibo Holdingha, Epius Douma Junior, Sibrandus Cammingha, Justus Ockingha, Kempo Donia, Foppius Grovensteinius, Siricius Donia, Sixtus Scheltema, Franciscus Ubeli Præbendarius Goutumanus signavere.

Cui libello an à Lalainio rescriptum sit, in illorum temporum actis non invenio. Mihi verisimile est eum, auctis in se procerum suspicionibus, nihil rescripsisse, ne clandestini, quod agitabat, consilij turpitudinem, adhibito malis auxilio, recentis perfidiæ famâ aggravaret. *Lalainius putatur ad hunc libellum nihil rescripsisse.*

Reperio in archivis fœderatarum provinciarum Ordines, XIX fœderis articulo in litteris expresso, è Frisiâ Legatos gravi de causâ, & silentio obsignandâ Ultrajectum cum justis mandatis evocasse, quo in re ponderosâ &, ut ajebant, fœderi damnum aut commodum allaturâ decerni posset, quod è Rep. foret. Litteræ III. Eid. Jan. scriptæ.

Cl. Franckena tradit, se accepto 2500 militari stipendio Groningam circa hoc tempus profectum, Hesseliq; Aysmæ Frisiorum Legati acerrimam cum Lalainio contentionem inclinante Januario accidisse. Itaque fœderato militi per Drentiam sparso & extorquendis quæ de-

cIↄ. Iↄ. LXXX. siderabantur tributis importuno, odium rusticæ plebis conflavit, ac si parcissimus æris exactor militarem immodestiam & solutos mores amore disciplinæ reprobaret. Econtra Drentinos afflictis agris & re familiari attritos ad ultionem militaris injuriæ instigavit, potestate ijs clam factâ ut vim vi arcerent, captisque armis & resumptâ veteri ferociâ fines suos & simul fortunas virilibus factis tuerentur. Unde populus ultro inquies & ex damnis ferox ad arma provocavit, equitumque copias, quas Dodo Larius & Rinsuoudius ductabant, agris suis atque finibus abscedere coëgit. Ita & militum insolentiam & rebellionem Drentini populi egregius talium artifex dissimulando & odia partium nutriebat, & fortunam Ultrajectini fœderis morabatur, à quo ij magis alieni fiebant, qui recenti & aspero militaris injuriæ sensu ex immodestis militum moribus Ordinum imperia tanquam minus civilia interpretabantur. Cl. Franckena in Diario notat, illum Drentinorum cum fœderato equite conflictum v. Kal. Febr. factum, Lalainiumque Esseno secessu, de deserendis Ordinum partibus agitantem secretis colloquijs Drentinam nobilitatem corrupisse. Itaque illo, ut creditum fuit, consilij instinctore, de ineundo cum Transisulanis seorsim fœdere agitavit, haud dubiè ut Ultrajectino soluta Hannoniæ & Artesiæ exemplo ad regis Philippi gratiam & simul sacramentum rediret. Jam enim eo inclinare palam Lalainius credebatur, cum aulicorum, ut dixi, suasu, tum secreto litterarum commercio, quod eï ex Hannonia etiam in Frisijs aut per confinia agenti cum propinquis aut familiaribus intercedebat. Quæ singula firmioribus suspicionum indicijs prodebantur, quod Oyenbruggio & Grutero ex intimæ admissionis & regiarum partium aulicis uteretur, repudiatoque indigenarum consilio sui imperij arcana exterorum vilissimis vulgaret. His accedebat quod quadrimestri apud Essenum monasterium secreto, receptâ in fidem Groningâ in eandem urbem cum honesto comitatu & medico ac suspecto Pontificijs præsidio admissus, Pontificios & in ijs partium vehementissimos favore & benevolentiâ prosequeretur, comminicatisque rerum arcanis spe honorum, neque vanis auspicijs lactaret. Quare obsides Groninganos, quo per eos suffragijs polleret, & ut in Senatum deprimendis fœderatis cooptaret, Campis revocavit, liberosque & pactione fideï solutos creandis magistratibus delegit. Quæ res subsecutæ in Groningâ urbe calamitati causam ac initium dedit. Ubi namque obsides Pontificij à Campensi custodiâ tanquam exilio reduces, jus suffragij & petendorum honorum adepti, immutato civitatis statu, fœderatæ res retro ex potentiâ adversarum partium cessere. Quæ eo quoque magis firmabantur, quod Lalainius Pontificiæ factionis principem se efferret, ac à suæ fortunæ autoribus alienior, regem Philippum adorare cum invidiâ erectæ libertatis videretur. Itaque munitissimæ urbis tum constituti ex suo arbitrio Magistratus fiduciâ, diu dubium & simulandis partibus facilem animum exercuit, non sine manifesto indicio in illo conscientiæ certamine futuri facinoris fæditatem cum anteactorum fide atque gloriâ conferri.

Lalainius aperta defectioni se accingit.

Sic in binio velut constituto & cum fato suo luctanti Cornelia Lalainia soror supervenit, quæ imperiosi ac ferocis animi fœmina, Baroni Montjoio denupta, lubricum & præcipitio tum proximum mulie-bri-

Lalainium hærentem & dubium soror sua blanditijs tentat.

bribus artibus & fororijs blanditijs tentavit. Cui rei conducebant & Philippi gratia per Farnesium oblata, & magna æris summa expugnando inopis Præfecti ingenio valida & dignitatum incrementa redeunti ad Regem promissa. Quippe Marchionatus titulum, si animum in melius mutet, Lalainiæ domui à Philippo rege destinatum, cujus potentiæ & majestati reputaret plus tribuendum, quam illorum fœderi, qui temeratâ majorum religione novis sacrorum opinionibus se attaminassent. Excelsius & suæ familiæ, suæ virtuti, suæ famæ convenientius esse, potentissimi regis ministrum se ferre, quam imperio vilissimæ plebis obsequi, quæ dominationis immodica & cum res gerit, sui ac affectuum impotens principum virorum laudes atque gloriam invidiâ aut despectu obscuraret. In cujus servitio si perseveret, avitum familiæ decus, denique honestas laudabilis patrimonij opes amissurum. Adhæc propinquorum gratiam & ne dissimulet, carissimæ matris perditurum, quæ unicè velit filium suum & regis sacramento quo imbutus esset, & religione in quâ ab infantiâ & primo spiritu egisset, persistere, ægritudinem animi & infirmitatem senectæ auctura, si suæ stirpis & officij oblitum aliena sacra & fœdera videat majorum ritibus vertentem. Neque avunculum, cujus beneficio Rennebergicæ domus patrimonium accepisset, ex æquo id laturum, cujus votorum summa sit, ut nepotem habeat prementem vestigia majorum, qui clarissimas imagines & titulos illustribus factis atque exemplis ornassent. Satis libertati, satis patriæ retributum, cui majus in præsens officium collocare non queat, quam si factionum civilium tædio ad Deum & Principem suum redeat, illorum exemplo, qui partium fessi violatæ fideï crimen seriore resipiscentiâ expiavissent. Spectaret Hannonios suos & eorum socios, affines & propinquos sana consilia, prævisо regiæ magnitudinis fulmine, professos æternæ bellorum tempestati pacem antehabuisse, cujus solam fœlicitatem dare non civilium partium fessæ vires, sed in regiæ gratiæ amplexum provoluta meditatio posset. Cui præfecturæ suæ ditiones asserere neque arduum neque difficile foret, Groningâ munitissimâ urbium in potestatem redactâ, & castellis per Frisiam regio adhuc præsidio obseptis.

CIƆ. IƆ. LXXX.

Addunt alij, de ipso populo in factiones scisso quædam addidisse, quasi delectâ Philippi gratiâ regias partes, etsi infirmas & nutantes erigere cum oppressione languidi fœderis & fatiscentis Ordinum concordiæ quiret. Tandem fraternum animum etsi altius permanendi in fide consilium se aliquando aperiret, fluctuantem & mutationis adhuc incertum promissis fallacibus Mariæ Brineæ Comitissimæ Meganæ nuptijs expugnavit, commendatâ dote & eximiâ fœminæ formâ, in quam Lalainius à primo etiam juventæ flore diuturnis amoribus exarserat. Quippe Barlæmontio, in cujus matrimonio vixerat, defuncto vidua, tractura ætatem & singularis formæ indulgentiam inter solitudinem vitæ & orbitatem conjugalis lecti non videbatur, cæterum illius affectum amplexura, cujus vernantes annos amoris ignè præoccuperaverat. Placituras fœminæ præclaras in fratre suo naturæ dotes, qui præter vultus & oris venustatem & virentem juventam excultum artibus ingenium & tot provinciarum nobilem recturam ostentaret. Itaque victus

Fluctuans adhuc animus promissis Comitissæ Meganæ nuptijs expugnatur.

cIↃ. IↃ. LXXX. Corneliæ illecebris, inanibus nuptiarum promissis gloriam, decus, fidem denique patriam posthabuit.

Reidanus scribit, illi cum Farnesio etiam ad Trajectum Mosæ castra tenenti, secretum aliquod intercessisse, velut provincias suo imperio commissas redditurus regi occultâ conventione crederetur. Sed impotentiâ virium & infœlicis consilij præpeditum solam Groningam regijs partibus asseruisse, nutritâque inter oppidanos & Omlandiæ agrarios veteri simultate, fatali illorum temporum & Translavicani populi discordiâ suam dominationem emunijsse. Idem addit, defectionis suspicionem in Lalainio natam, minus tamen apud peritos rerum fidei invenisse; quod sepositâ simulatione Philippum regem apertius læsisse ex ordine factorum notaretur. Ita scilicet Daventriæ & Camporum oppidis regia præsidia ejecisse, indultaque per Frisiam & vicina religionis pace, & Ultrajectino fædere cum invidiâ procerum asserto, regis Senatum, suffecto Ordinum, amovisse. Quare creditum fuit, eum crudis & intempestivis quorundam actionibus offensum odium fœderis induisse, obluctante interea animo, qui veteris sub Albano exilij & cum eo sacramenti memoriam non absconderat.

Iudicium autoris de causis defectionis Lalainij. Ego existumo Romanâ Religione, quam cum animâ & materno lacte hauserat, solidius imbutum, ut multum regio nomini, ita reverentiæ dedisse, primisque recturæ annis optumè usum posteriora temporum defectionis consilio fœdasse. Igitur oppidis castellisque pendentia à suo nutu atque imperio præsidia destinasse, eaque spe per delectas Leovardiæ, Franequeræ & apud Bolsuerdios armatorum civium centurias delusum, consilijs suis adversa duris & trahi nescijs procerum ingenijs ac suspicionibus imputavisse. Ita odium cessante utrinque fiduciâ natum, postquam nec ille Ordinum sollicitudinem & curam, ut reip. utilem, nec hi immodesta Lalainij concepta pro legitimis aut profuturis interpretarentur. Adeo verum est bonam quoq; indolem, sive vitio temporis, quod vertendis rebus pronum est, sivè fortunæ aut magnarum rerum inlicio depravari, animique mores semel in declivium actos, majore quam cœperunt, præcipitio impelli.

Lalainius de opprimendo per Frisiam fœdere agitat. Unde Lalainius defectorum exemplo in prava mox consilia provolutus, de opprimendo per Frisiam fœdere agitavit ac ut conscientiam tormenta pectori ferentem festinato scelere exoneraret. Quare octo peditumcohortes è Transłavicanis in Frisiam, velut in sui adventum præmissas, ocyus expedivit, tutandis pro Philippo castellis, quorum Satrapas etiam durante Coloniensi conventu corruptos Pontificij exules jactitaverant. Ita Lalainij consilium, quod altius animo desederat, tunc detectum, quasi nolente fato ut tardè & cum violatione fideï decretum per festinationem fœdissimi facinoris invalesceret.

Oppidanorum Deputati de redigendo in potestatem Leovard. Castello deliberant. Quare oppidanorum Deputati, quorum sollicitudo ex periculis increverat, de redigendo in potestatem Leovardiensi castello deliberavere, petito agrarios auxilio, qui veteri æmulatione obligari oppidanos ad reciproca officia exigebant. Ista erant, oppidani ut beneficium diruendæ arci ab agrarijs præstitum agnituros se caverent, agrariosque ingruente bello laribus profugos intrà urbem reciperent, commeatu atque annonâ sublevarent. Quod à Gellio Sibæo & Douwone Sixma oppidanorum

norum Deputatis signatum, Leovardiensium quoque Magistatum, velut fructum dirutæ arcis & auxilij sensurum obligavit. Quare ab Adio Lambertio Consule & centurione civico, post à Ioanne Aysma Consule, Henrico Iarichio è Concilio jurato & Laurentio Venone actuario firmatum, destruendo regio operi intentos cives accinxit. Igitur illi in cœtus coïre, capita & consilia miscere, hortari se invicem & admonere libertatis, cujus recuperandæ occasionem defectio Præfecti & æterni servitij metus fecisset. A quo si vindicare se in animum inducant, fortem audaciam resumerent, ostenderentq; traduces majorum spiritus in gloriosis adhuc posteris superesse. Neque enim cum Philippi exercitu, cum multarum gentium confluge sibi rem esse, aut ut in acie & conflictu evocati extra fines cadant, cæterum in ipsâ civitate, intra infœlices muros hostem esse, qui depelli familiari limine debeat, rituque ignobilium ferarum suis latebris excedere. Nam istarum molium atq; operum fundamenta in spem subjectionis & popularis servitij jacta, quæ illi imponi sibi passi essent, qui intestinis factionibus fessi & mutuo sanguine fracti & enerves moderati, primum principis leniore imperio fascinabantur. At per illum diu paternè & sanctè habitum, post de augenda dominatione & opprimendis legibus cogitantem & arces extructas, & præsidia civitatibus imposita, ne qui essent, qui modum principali imperio ponerent. Ita Saxonum, ita Austriacorum monumenta spectari, quæ in speciem tuendæ provinciæ erecta, opprimendæ libertati per adolescentiam principalis potentiæ invaluissent. Per ea fuisse, ut legum, in quas Principes peieraverant, vigore sublato, vix memoria quidem antiqui juris retineretur, quod etiam reminiscentibus silentio victum, invidiæ potentis metum removebat. cIↄ. Iↄ. LXXX.

Per ea Cæsaris & Philippi inquisitiones & edicta, per ea novos Episcopatus invito populo introductos, Senatumque Principis majestate regni suffultum, ne aures quidem & judicia querimonijs populi præbuisse. Ex istâ scilicet officinâ omne violentum emanasse, in qua per cruciatus & supplicia in liberam gentem exercita insontium cruor adhuc piacula reposceret. Itaque repurgandum illud clarissimi & prolibertate fusi sanguinis lustrum, non ut igne ac thure adoleat superstitio, aut aspergine depuret, sed ut manus posterorum sentiat, qui vindicias majorum manibus & servili temporum patientiæ deberent. Ita inferias fortium, aut innocentiam umbris fore, si munimenta effrænis imperij aboleantur tanto planius aditum ad libertatem factura, quanto minus vestigiâ quidem invitæ molis retineant. Itaque viritim ad auxilia coëundum, ut quam quisque erga conjuges, liberos, deniq; patriam affectus sit, tam facilem se præbeat gloriosissimo facinori, quod præsens ævum in libertate moriturum, denique in eâ nascitura posteritas cum gratitudine & veneratione agnitura sit. Ut vero id ocyus fiat, instans discrimen præmonere, ne Lalainius aliquando præsens & militaribus copijs ad arbitrium usus, destruendæ arcis ut ante consilium disturbet. Neque enim id privato motu, aut impetu se aggredi, sed Belgicæ procerum decreto, quod Gubernator Matthias & Aurantius confirmavissent. Eâ ex causâ Frisios liberalitate quadam in commune provinciarum ærarium octodecim aureorum millia & quingentos

 ero-

cIↄ. Iↄ. LXXX. erogasse, ut ex beneficio collati æris diruendis castellis assensum publicæ autoritatis impetrarent. Cæterum eam à Lalainio occultâ suorum conspiratione elusam, sed quæ non ferat diutius consilium trahi, vindicando Ordinum contemptui & reparandæ libertati salubre. Itaque Lalainij, quas castello destinaverat, copijs proprius ad oppidum & in suburbana suggressis, qua ea amnis è Sylvestribus ortus modico & patiente navium alveo Fletam perlabitur, præmissi in arcem, qui primores præsidij tentarent, dubijsque temporum, ad exemplum provinciæ rectoris, lubricam quoque militum fidem ære aut gratiâ mercarentur. Cæterum nonnullorum animos, ut Lalainij odium, ita libertatis amor anteceperat. Ita egregiâ simulandi & ne quid enuntiaretur, silentij arte quidam ex præsidiarijs evicti, ne suspectis quidem internuntijs qui miscendis sermonibus, aut pro veteri consuetudine è civitate in castellum commeabant.

Variæ artes tentantur ad invadendum castellum Leov.

Quare præparatis rebus Ioannes Bonga, Oeno Grovensteinius & Ioannes Feruovius arcem à tergo circumvenire cum copijs jussi, dispositis Andringanam per domum arci vicinam civium quoque excubitoribus, qui auxilia castello præcluderent.

Heymannus tradit fuisse ex præsidiarijs, qui arce deserta inermes centuriæ civicæ sacramentum dicerent, primique ut commilitonibus ad defectionem, ita armatis civibus ad virtutem essent. Igitur illi, sub lucis ortum ad portam progressi, relicta in castello arma tradi sibi petiere, ac ut eorum inopes recepto more in arcem admitterent. Cæterum ejus accessu prohibiti vim intentavere, janitorque glande petitus & fugâ in castellum actus præsidiarij ut arma induerent imperavit. Itaq; signo dato armati convenere, inconditoque clamore, velut obsidium soluturi, regiam arcem, atq; proxumam urbis partem implevere.

Cl. Franckena notat Foxium Selsmam cohortis præfectum, colloquio in ponte castelli cum præsidiarijs instituto admitti in arcem postulasse, veterique familiaritate salutatis commilitonibus vinum atque officia obtulisse. Henricum quoque Cleinsorgium promptæ audaciæ militem clam à civibus mercede conductum sclopetum janitori intentasse, eundemque ictu evitato, intra arcem receptum, præsidiarios somno graves capienda ad arma instigasse. Idem addit tesseram quoque occupandæ arci datam, ac ut Lambertus cognomento Crassipes ex præsidiarijs, alba fascia, velut facie detersâ, opportunitatem tempori indicaret. Cæterum plenilunium isti maxumè consilio adversum, quo fiebat, ut ea quæ obscuro noctis tegi potuissent, interventu syderis & clarissimi luminis innotescerent. Præsidiarij quoque quæ per urbis partem arci proxumam fierent, tanquam ex edito colle, beneficio collucentis astri specularentur, quod pernox uti plenilunijs solet, nobilissimum facinus & in posteritatis memoriâ valiturum ab insidijs incipi, velut inglorio & vili consilio dedignabatur. Itaque clariore lunâ & sub lucis ortum discussâ opacitate, quasi palam ad virtutem surgens dies hortaretur, classicum per urbem datum, pulsatæque civium fores magno sonitu strepuere. Unde milites qui vigilijs noctem extraxerant, secretis domorum, ut & cives exciti sparso in vulgus rumore, præsidiarios novis copijs auctos populandam ad urbem regiâ arce descendere. Quare cives sum-

sumptis armis, quæ non nisi captâ arce se posituros affirmabant, recta ad arcem ordinatum agmen duxere, in quo sacerdotum turba, tum præsidiariorum arcis liberi atque conjuges captivarum ritu trahebantur. Quæ per principia & primos manipulorum ordines pro munimentis castelli dispositæ tristi spectaculo maritos affecere, quos miseratione insperati casus & captivarum conjugum perculsos ad exerendam vim impelli impotentia amoris prohibebat. cIↄ. Iↄ. LXXIX.

Igitur majore conjugalis fidei quam sacramenti apud militem imperio machinis & sclopetis parcitum, ne in innocentes liberos & imbellem conjugum sexum, suum in sanguinem pro tuendâ arce fortis ferocia desæviret. Quare vi omissâ in crepidine fossæ, quæ arcem latitudine cc. pedum præcingebat, civium agmen collocatum, quod ab eâ urbis parte, ubi regis viridarium frugiferâ arborum & egregiâ amœnitate consitum cultumque visebatur, evitando periculo, leni opere communitum. Arbores quoque admotis securibus dolabrisque passim per urbem cæsæ, truncique eminentissimam in struem congesti, altitudinem fossæ opplevere. Tum humo quoque truncis ingestâ, caduceator in arcem missus, quæ à tergo militaribus, à fronte civium copijs & muliebri agmine cincta, auctam ex interceptis auxilijs formidinem præsidio incusserat. Quare Joannes Scagenus vir ex Hollandicâ nobilitate, præfecturam regiæ arcis à morte Matenessij adeptus, de eâ tradendâ agitavit eamque, salvum & incolume præsidium, sibi pensionem ducentorum aureorum quotannis depactus, dedi civibus fecit. *Castellum Leovardiense deditur.*

Creditum fuit Scagenum à Lamberto Crassipede, qui pro dedendo castello apud milites concionatus ferebatur, imprimis persuasum Ordinum partibus eam permisisse, & quod auxiliorum Lalainij exspes aut incertus animum ultro imbellem subortis pavoribus despondisset.

Mox valli propugnaculum, qua urbem spectat, à populo civico disjectum, fossâque stramento pulvere ac cœno oppletâ, apparitores civesque armati præsidio arcis delecti.

Viginti sex sclopetarios fuisse Cl. Franckena notat, idque memorabile civicæ virtutis & libertatis facinus in Kalendas Februarias incidisse. Idem subjungit explicatâ ad fossæ marginem captivâ sacerdotum fæminarumque turbâ, unam masculi animi & ex primis viraginem maritum in vallo arcis stantem sacramenti regij & officij altâ voce monuisse, pectusque marito convulnerandum muliebri temeritate, aut singulari in regem fide obtulisse. Eandem quoque à cive quodam ictum comminante ægrè ad modestiam perductam, perseverantemque & occasionem turbis aut cædi intemperantiâ linguæ daturam extra contubernium captivi agminis abductam. Ita arx octoginta antè annos civium sumptu Willibrordi Scouwenbergij Alberti Saxoniæ Ducis Præfecti tempore extructa, ab ijsdem excusso veteris servitij onere, diruta atque solo æquata. Mox civibus destruendo castello occupatis Bongæ, Grovensteinij & Feruovij cohortes in urbem evocatæ, Franciscanique cum Canonicis & omni Clero inter tympanorum tibiarumque sonos & simul contumelias ac ludibria militaris lasciviæ urbe educti. Sunt qui tradant præter centuriam è cive conscriptam, quatuor quoque civium cohortes obsesso castello erectas, earumque ductores

Ar-

cIↃ. IↃ. LXXX. Arnoldum Hardenbergium, Vibium Obbium, Douwonem Egbertium, Ebbæum Douwonium cum Gellio Paulino, Adriano Leonartio, Cornelio Cornelij & Pibone Douwonio vexilliferis egregia civicæ fortitudinis exempla ciendis militum studijs edidisse. Eosdem quoque cædendis arboribus & opplendæ fossæ sacerdotum captivarumque mulierum ministerio usos, tormentaque grandiora Saxoniæ Ducum, tum Caroli Philippique insignibus notata per imbellem puerorum turbam in urbem abducta. Ita machinas moveri loco difficiles impotens virium ætas tractabat, non sine fati, sicuti creditum fuit & commentarijs perscriptum, miraculo, ut easdem adulteratâ libertate peregrini militis ope majorum ævo in castellum invectas inter ludum jocumque inops armorum civilis posteritas amoveret.

Mittuntur etiam cohortes ad invadendam arcem Harlinganam. Arce captâ & omni opere urbem versus diruto Harlingam quoque cohortes, quas Feruovius & Bonga ducebant, oppugnando castello præmissæ, quod ad occasum solis æstivum olim Groningensium & Saxonum ætate extructum, oppido nullo aut rudi mænium ambitu præcincto æstuario maris dominabatur. Iter navigijs quidem nocturno tempore institum, quod sublustre navigantibus & Luna faciebat & officijs nautarum opportunum, quæ beneficio claræ noctis & ut lucem antevenirent, militum quoque ministerijs celerabantur.

Cohortes intra urbem admissæ. Igitur naves Harlingam provectæ, alto silentio intra urbem admissæ, credulo janitore mercibus aut frumento onustas vicinis ex agris appulisse. Sunt qui tradant eum secreti conscium à Delegatis Ordinum Douwone Sixma & Econe Isbrandio, qui in comitatu Grovensteinij & Vedæ, quæ sequebantur, cohortium erant, clam in partes pertractum omnem sinistri suspicionem dissimulavisse, etsi fulgore noctis & militarium armorum facilè proderentur, quæ corrupti janitoris credulitas velaverat.

Mittitur caduceator ad petendam deditionem. Tum miles per vicinas arci civium domos clam distributus, missusque sub lucis ortum in castellum caduceator, qui deditionem peteret, aut ut in colloquium paciscendis conditionibus veniretur.

Formula hæc erat. *Quoniam Præsidiarij arcem Harlinganam contra expressa decreta* MATTHIAE Archiducis Austriæ Belgicæ Gubernatoris, AURANTII Principis *&* DEPUTATORUM fœderataram *provinciarum præsidio tenerent: Ita* DEPUTATOS ORDINUM Frisiæ *tam agrarios, quam oppidanos arcem eandem dedi* ORDINIBUS *suis postulare, ac ut cum eadem de voluntate* MATTHIAE Archiducis, AURANTII *&* ORDINUM generalium *agatur, horario interim spatio ad deliberandum dato. Intra quod si non decernant, pro contumacibus habituros. Sin vero præsidiarij introspiciendis* ORDINUM Frisiæ *actis & rationibus delegare è suis parati sint commeatum se ijs hoc ipso facere, idque sub sigilli publici fide.* IV. Non. Febr.

Quo ipso, etsi præsidiarij, velut insperato casu, percellentur, ita evoluto horæ spatio responderunt:

Responsum præsidiariorum. *Optumo jure & ex formulâ sacramenti (quam* MATTHIAS Gubernator, AURANTIUS princeps *&* Generales ORDINES *approbassent)* LALAINIO Comiti Rennebergio *&* HENRICO OYENBRUGGIO Satrapæ *præstita, arcem se præsidio tenere. Neque*

enim

enim eo sacramento per MATTHIAM Archiducem AURANTIUM aut Generales ORDINES *se exsolutos esse, in quo perstare etiamnum in animum inducerent. Nisi forte ex actis de voluntate* MATTHIAE, AURANTIJ, ORDINUM, LALAINIJ, *aut* OYENBRUGGIJ *secus doceantur. Quod si fiat facturos quod æquum esset. Se vero, si vim parari sentiant, suis officijs atque partibus non defore quin daturos operam ut factorum suorum ratio à sacramenti sui lege ac religione non discrepet.* IV. Non. Febr. in arce horâ ante meridiem decimâ. CIƆ. IƆ. LXXX.

Ita præsidium veteris sacramenti retinens, virtutis quoque opinionem de se induerat, auctâ ex loco fiduciâ, quem latiore vallo & fossâ emunitum, tum commeatu bellico instructum aperti quoque maris vicinum æstuarium commendabat. Quare ne mari, quod arci in occidentem est, auxilia à Lalainio aut aliunde, advenirent, præsidiariâ Ordinum navis in portu cum armatis stare jussa, quæ hostilium velorum cursus moraretur, ostiumque latissimi portus defenderet. Itaque omniâ obsidionem diuturnam & periculi plenam spectare videbantur validâ inprimis & inexpugnabili arce, quæ promontorij in modum ad mare excurrens, ne aditum quidem nisi pontis beneficio venientibus ex urbe concedebat. Adhæc in eâ castelli parte, qua ortum solis & urbem spectabat, valli derupta ac summitates conspiciebantur, quæ machinis ac tormentis æneis longâ serie instructa difficilis loci accessu obsidentes copias prohibebant.

Præsidium arcis Harlinganæ vim vi repellit.

Cl. Franckena notat eas quoque in urbem displosas incendium dedisse, quod etiam civili militumque ope per initia emergentis flammæ repressum tamen dubijs & de eventu desperantibus terrorem incusserat. Alius quidam scriptor, etsi rerum ignarus, tradit tres è civibus machinarum globis verberatos inriti laboris atque consilij conjecturam aggravasse & quod præsidij vigor primo obsidij impetu fractus, velut resumptâ virtute, sedato sanguine revalesceret. Itaque apud Ordinum Legatos & inter cives triste silentium erat, dispositis tantum circa proxumam urbis partem, qua arcem spectat, excobitoribus, qui securitati urbis & obsidentium haberentur. Unde præsidiarijs, ut humanum ingenium apprehendendis suspicionibus facile & pronum est, opinio hostilis consilij nata ac si de opplendis terra civium ædibus arci vicinis & tumultuario opere specie excubiarum erigendo obsidentes præfecti agitarent. Cui rei imprimis non vanum indicium faciebat, quod captiva Graphæi uxor qui pro Oyenbruggio, Groningæ apud Lalainium tum agente, arcem cum imperio tenebat, ab obsidentibus asservaretur, filiumque infantem innocenti & quæ extra odium sit ætate materna captivitatis communio gravaret. Itaque litteris ex arce per tympanotribam ad legatos Ordinum exaratis de vi atque injuria conquesti petiere, ut milites habendis excubijs delectos à fronte arcis amoverent, uxoriq; captivæ & Satrapæ filio venia daretur. Alias statuturos se egregium fidei & fortitudinis exemplum usurosque viribus suis quas ad tutelam commissæ sibi arcis Deus daturus foret. Obtestari interim Deum, Matthiam Gubernatorem, Aurantium Principem, Ordines generales & imprimis optumorum civium fidem, insontes & extra culpam se fore si quid incommodi miseræ civitati ex

Et displosis tormentis incendium in urbe excitat.

Literæ & obnuntiatio præsidij ad Ordinum legatos.

cIↃ. IↃ. LXXX. illo consilio obveniat. Quibus litteris ab ORDINUM LEGATIS responsum:

Responsio legatorum. *Munimentis actorum se stare & esse in ijs, quod præsidiarios inofficiosi aut temerata in Matthiam Gubernatorem reliquosque fidei redarguat. Quorum copiam si vellent, mitterent ex suis aut obsides darent, qui introspicerent. Non dubitare quin eo facto Ordinum arbitrijs se permissuri sint exemplo Scageni & Adriani Potteri Leovardianæ arcis rectorum, qui militares animos atq; gloriam honestæ paci atque transactioni interposuissent. Atque eam ipsam Matthiam Gubernatorem, Aurantium Principem & Ordines generales ratihabituros se cavere, non aliâ consilij sui intentione, quam ut singula ritè & decenter fiant. Sin vero nec legatos expedire perseverent, missuros se in arcem copiam decreti fide publicorum testium roboratam, ut intelligant summæ procerum autoritati suum consilium inniti. Quod ad amovendas militum excubias, ad captivam cum filiolo matrem Graphæi conjugem attineret, eam non hostili animo in custodiam pertractam, cæterum ut miseratione captivorum pignorum mariti pietas accenderetur, faciliusque loci deditio ex legitimi amoris imperio procederet.*

Cæterum præsidiarij cum fide dicta aut scripta pro dolosis interpretabantur.

*Quorsum enim (*inquiebant*) inter amicos, ac unius rectoris & sacramenti consortes excubias ordinari, innocentissimos suorum in vincula duci, quam ut ab hostili actione negotium inciperent, cujus animum præferrent? Communicanda fuisse, si quæ essent, Gubernatoris aut Ordinum acta neque mox ad vim & auxilia cohortium provocandum absente Oyenbruggio satrapa, quem publica autoritas regundæ arci præfecisset. Se in Lalainij verba adstante Pompeio Usskenio jurasse, homine quod scirent Aurantij partibus addictissimo. Sed in faciem pacis venire bellum cogitantes.*

Unde omnium animis paucorum calore ac impulsu sustinendam ad vim excitatis, grandiores machinæ in urbem laxatæ, donec vesperascente die priora repetendo sententiam, veluti mansuram, scripto hunc in modum enuntiarent.

Præsidiarij munimenta actorum sibi exhiberi petunt. PETIIMUS, LEGATI ORDINUM *& militares præfecti, ut* MATTHIAE Gubernatoris, AURANTIJ Principis, ORDINUM generalium, LALAINIJ *aut* SATRAPAE *decretum, si quod esset, exhiberetis. Quorum sacramento quia nostra nos fides obligavit & etiamnum obligat, ita sine eorum mandato dedere castellum in animum non induximus. Quare ex commilitonibus aut socijs nostris legare ad colloquium aut visenda acta non necessarium censemus, cum totum negotium à mandato supremæ autoritatis pendeat. Id à* LALAINIO *aut Satrapa* OYENBRUGGIO *si habeamus morem geremus vestro &* ORDINUM *desiderio, arcemque nobis commissam vestræ potestatis faciemus. Sed diem sermonibus aut scribendis actis terere, nobis otium aut integrum non est. Quin ejus sententiæ sumus ut de repellendâ & simul inferendâ vi cogitemus & ut ferro ac incendio nostra virtus se defendat. Igitur non feremus noctem quietam in urbe eos agere, qui ejus beneficio abusi, cum solâ mandati exhibitione ad pacem potuissent rem, ad arma deduxere.*

Quæ ubi Groningam perlata, animum Lalainij multum famæ ex conscien-

ſcientiâ largientem ſubiere, Ballæus à ſecretis & epiſtolis è Tranſlavica- ClƆ. IƆ. nis in Friſios miſſus qui conſilia Ordinum exploraret, tantæque rerum LXXX. mutationi clam ſe interponeret. Itaq; Leovardiam progreſſus, ubi omnia ex recenti arcis deſtructione adhuc fervebant murorum rudera & disjecta veteris imperij munimenta cum indignatione ſpeculatus præfecti fidem Senatui ordinum in ſereto commendavit, dirutæque arcis pulcherrimum facinus & Lalainio placiturum inſigni elogio extulit. Quod quanquam falsâ laude aſperſum & ab animo ſecus ſentiente profectum prudentiores ſcirent, ita ſuſpectioris & falſæ vocis fiduciâ non movebantur, gnari hominem aulæ moribus & ultro peregrinâ ac verſatili levitate mobilem venalis linguæ officia corrupto pectori obtrudere. Igitur recidentibus in vanum aſſentationibus & quod ſecreta literarum perferre à Lalainio crederetur, cuſtodiæ datus amandatuſque in arcem eſt, quam miſerandâ facie deformem & veſtigia civici furoris adhuc repræſentantem, velut reciproco fati ſolatio, captivus & gemens intuebatur. Ibi inquiſitionibus judicum, poſt evulgandis, quæ abſtruſerat arcanis tormentorum & mortis metu ad confeſſionem mandati adactus, chartas aperit, quas ſolo Lalainij ſigillo & nomine ſignatas cæterum occaſionibus rerum & temporum ſervituras optumus, ut cenſebatur, doli artifex circumferebat. Quæ commoda potiundæ arcis occaſio fuit. Quippe præſcribere, quæ Ordines vellent, juſſus pro faciendâ celerandâque deditione Lalainij litteras figuravit ementituſque mandatum Præfecti, quod retinendis in officio arcium rectoribus clam acceperat, fidem conſtanter datam terrore mortis aut cruciatuum evinci paſſus eſt.

Ballæus ſecretarius ſpeculandi gratia in Friſiam miſſus.

Chartæ Ballæi pulcherrimam potiundæ arcis occaſionem præbent.

LITTERAE ad præſidiarios datæ hæ erant.

QVANDOQVIDEM non ſine animi dolore intelligo motus per FRISIAM *ex cauſa diruendarum arcium ortos (quas in manus ſuas tradi aut ſolo æquari ex decreto* MATTHIAE Gubernatoris SENATUS ORDINUM *petierat) ita negotium à ſedecim menſium ſpatio prolatum exequi paratus ſum. Itaque arces aut caſtella Ordinum poteſtatis facio, mandoque ut meæ voluntatis per has certiores facti, arcem, quam defenditis, dedatis ocyus. Vos quoque deſerta arce (cujus commeatum in commentarium Ordines referent) conduci ex illorum arbitrio vos ſinatis dum præſens de ſtipendijs exſolvendis cum Senatu egero. In fidem harum manum meam & ſigillum ſubjunxi.* Groningæ iv. Non. Febr.

His à Balleio ad Graphæum additæ, quæ habebant Barthio Idzaerdæ cum præſidiarijs tranſigendi poteſtatem à Præfecto factam, cujus id ſeverum & pertinax mandatum eſſet & arcem dederent. Igitur à præſidiarijs Barthius Idſaerda, fide datâ & oblato obſide in arcem ad colloquium evocatus eoque ſive periculi metu, ſive ex conſcientiâ doli repudiato ad æquiſſima conditionum & in ijs exſolvendis ſtipendijs præſidio ſe obligavit. Itaque tum mitigatis animis ad colloquium deventum, miſſique in arcem Regnerus Nicolaus Conſul civitatis & Eco Isbrandius Ordinum actuarius, qui cum præſidiarijs paciſcerentur. Quæ dum fiunt litteræ quoq; à Lalainio & Oyenbruggio Groningâ venere, qui-

cIↃ. IↃ. LXXX. quibus præsidiarij fortes strennuosq; se gerere in tolerando obsidio monebantur. Ita scilicet fidem sibi Præfecto & Satrapæ datam, ita militare sacramentum servaturos, habiturosque ex se decus atque gloriam ubi in provinciam advenerint, stipendiâ & donativa egregiæ virtutis præmia. Adhæc auxilia brevi ad fore, quæ si terrâ intercludantur, mare apertum polliceri, per quod arx adiri navigijs & cum necessario commeatu posset.

Quamobrem Legati Ordinum resignatis quas interceperant litteris, festinandum rati, præsidiarios dedendæ arcis monuere, ac ut excussâ vani & non apparentis auxilij spe honestas certasque pacis conditiones, obversantibus periculis anteponerent. Cæterum præsidiarij, nocte ad deliberandum petitâ, in posterum consilium extraxere, quod ut in talibus solet, dubium & sui incertum inter præsentium tædia & discrimina ac futuri spem fluctuabat. Quam ipsam quoque visæ ex arce quasi ex speculâ naves obfirmavere, quæ ex alto venientes subvectare auxilia fervidius sperantibus credebantur. Sed deprehenso onerarias esse, mutatoque velorum flexu à littore recedere, languor aliquis & mox desperatio præsidiarios invasit. Itaque stipendia & omne æris residuum depacti, arcem dedidere ex quâ cum armis & impedimentis effusi omnem infamiæ metum ardore futuræ hilaritatis excusserant.

Arx Harlingana deditur.

Quippe cunctantibus, mediam Anglicæ cerevisiæ lastam liberalitas Consulis addixerat, qui multitudinem tenui victu diu habitam, illo liquore permulcendam celerendæ deditioni persuaserat. Unde versâ in securitatem militarium animorum formidine, per tabernas arci proximas distributi præsidiarij genialem diem egere. Id Non. Febr. annales tradunt validissimisque castellis in potestatem redigendis vix quintiduum insumptum.

Mox ex Groningensium mercatoribus, qui cum præsidiario milite sermones miscuerant, una cum buccinatore vinculis dati, quos Lalainius deditionis auxius firmando ad constantiam præsidio summisisse, neque fallacibus conjecturis credebatur. Henrico Crabbio civi Harlingano glandе plumbeâ per temeritatem icto, funus mox factum. Alij ex actis addunt præsidiarios præter stipendiorum solutionem operariorum quoque mercedem depactos & ut captiva Graphæi uxor cum filio patri ac marito traderentur. Ista pro legatis Ordinum à Dominico Richæo qui Franequerano Magistratui ab epistolis tum erat & ab Everardo Keilero, Egberto Huisinghio vexillifero, Thoma Livio, Conrado Meicro & Graphæo signata. Sic validissimo castello nullo sanguine redempto, civium ope, qui præsidio militum successerant, propugnacula valli disjecta ipsaque arx eodem cum urbe mænium ambitu septa, validissimis operibus nudata.

Nicolaus vir apud Staurios consularis suis in notis tradit, Graphæo arcis rectori & vicario Oyenbruggij Satrapæ mille quingentos aureos ex causâ deditionis assignatos, stipendiaque præsidiario militi præsenti ære exsoluta. Tum Oenonis Grovensteinij & Cornelij Modæ cohortes navibus impositæ eæque cum præsidiariâ, quæ legatos vehebat superato mari aut interiore æstuario Stauriam appulere. Quæ vetus oppidum olim regni sede, post commercio & opibus florens arce tum premebatur,

Legati Ordinum Stauriam tendunt.

tur, quæ ad ortum solis hybernum in maris littore primum sub Alberto Banero, post à Georgio Schenckio Tautenburgio, Carolo v. Cæsare, libertatem & simul luxuriam divitis populi arctaverat. Ibi legatis in terram egressis obvij cives armato agmine processerunt, salutatosq; humaniter & velut servitium cervicibus depulsuros in urbem duxere. CIↃ. IↃ. LXXX.

Sonoïus quoque Baudimontij Graphiarij Ordinum litteris in auxilium advocatus isthuc loci copias quoque trium cohortium adduxerat. Unde qui deditionem poscerent, in castellum missi, quod Franciscus Pipenpoius Bruxellensis illius oræ prætor Satrapæ titulo modico cum præsidio tenebat. Is non ignarus quibus artibus Harlinganum præsidium solertia legatorum circumvenisset, postulata Ordinum non sine contemptu rejecit, loci & suarum virium imprimis fiduciâ, quæ hominem gloriæ avidum, etsi partes libertatis ante professum, retinendæ apud Lalainium gratiæ corruperat. Cæterum auxiliorum spe excusâ & quod Oyenbruggius cum Lubberto Gallo Lalainij fidissimo defecisse diceretur, animum mutavit, totumque negotium Aurantij decreto permisit. Quo faciebat, quod præter signorum ductores in fugam abreptos, militum quoque fides & sacramentum nutaret, rectoremque exercitus suâ virtute, quamdiu integer fuisset ad res magnas evectum nunc documenta instabilis animi edentem acerbiore odio consectaretur. Igitur retentatus à Legatis Pipenpojus, qui præsidiario militi stipendia ipsi Satrapæ retinendæ præturæ dignitatem & cum eâ annuam 400. aureorum pensionem & ærario provinciæ offerebant, inducias fieri passus est, otijque dulcedine & honorati muneris possessione delinitus vim suorum inhibuit. Sunt qui tradant tria carolæorum millia eidem Pipenpoio oblata, eumque modeste recusantem & à cupidine suspecti æris alienum ultro sua officia ad arbitrium Aurantij retulisse. Quare durante armistitio Doco Martna & Eco Isbrandius ad Aurantium amandati, qui comitio Hagiensi soluto, Ultrajectino fœderatorum Ordinum conventui intererat. Ibi de Lalainij perfidiâ, de rerum per Frisiam statu sermone facto, Stauriæ castellum fœderato milite obsideri retulerunt, præsidiariosque si de voluntate principis constet, dedendæ arci pronos se ut pridem inducijs, ita fœderi permissuros. Itaque castellis fœlici rerum successu Leovardiæ & Harlingæ dirutis nihil aliud restare, quam ut Stauriæ arx urbi & marino littori imminens eadem destructione habeatur, Lalainiusque fide ruptâ superbæ molis præsidio, & simul fati solatio orbetur. Unde Aurantius pro dedendâ arce ad Satrapam & præsidiarios scripsit, Ordinesque emuniendæ urbi intentos esse voluit.

Deditio arcis Stauriæ flagitatur.

LITTERAE hujusmodi erant.

Aurantij Literæ pro dedendâ arce.

CONVENTIONIS inter vos & Consules Secretariumque urbis Stauriæ capita deditionem castelli spectantia mihi exhibita sunt. Quæ quoniam MATTHIAE ARCHIDUCIS *litteris ac* ORDINUM *Belgicæ, in quæ* MATTHIAS *juravit, decretis congrua sunt, ita censeo ijs locum dandum esse. Salus enim publica, tum Frisiæ gentis tranquilitas ut id fiat exigunt vosque castellum* ORDINUM DEPUTATIS *aut populo civico dedatis ocyus. Quo illud eo-*

CIↃ. IↃ. LXXX. *rum arbitrio permissum de voluntate Matthiæ & Ordinum generalium solo æquetur bono patriæ, cujus usui cedet.* Litteræ Prid. Idem Mart. Ultrajecto datæ.

Arx Stauriæ deditur. Cæterum Pipenpojus, etsi aliud simulavisset, ne tum quidem tradendæ arcis consilium maturavit, suspectâ sensim apud militem cunctatione, qui vinculorum terrore impulsum, dedandam ad arcem adigebat. Itaque militum magis imperio, quam suo ingenio obsecutus, arce cum præsidio excessit, Gulielmumq; Petræum civem Stavoranum ante decem & sex menses regundo castello delectum successorem accepit. Tum armati cives arci præsidio dati, quintoque ab occupato castello die, tormenta atq; commeatum in urbem abduxere, Arx ipsa à fundamentis qua urbi imminet diruta solo veteris imperij vestigio in ruderibus murorum relicto. Id XVIII. Febr. die factum in ephemeride suâ Cl. Franckena annotavit.

Et diruitur, muniturq; ipsa Stauria, Germanus quidam scriptor tradit per Renicum Cammingham, Scipionem Meckamam, Barthium Idsaerdam, Janconem Osingham aliosq; è nobilitate eam arcem destrui jussam, ne Lalainius defectionis infamiâ jam gravatus ullius arcis munimentis, tanquam furoris sui præsidio se tueretur. Mox de circumducendo urbi vallo agitatum, ac ut intuta mœnium otio & per ignaviam collapsa prohibendis hostium irruptionibus firmarentur. Cæterum levissima securitatis imago arcium potitos fascinabat, omnemque periculi metum dirutæ moles amoverant. Quippe in orientem provinciæ Doccomium quoque oppidum, quod eâ flumen dividit, suspectâ præsidia deseruerant, quæ Collumi etiam, sicut in oppidis, à Lalainio posita, sui magis pavore quam terrore fœderati militis aufugerant. Sic discriminis formido ex debellatis arcibus ac sociorum præsidijs orta disciplinam aut fidem non retinebat, priorque fiduciâ in sollicitudinem conversa suo neque rectoris imperio coërcebatur. Quos adversæ fortunæ impetus tanto ægrius ac impatientius tulisse Lalainius creditus fuit, quanto jactantius & insolentius secundam habuisset, facto in se experimento, nunquam satis fidam potentiam esse, ubi nimia sit. Neque enim aut castella, aut corrupta ad nutum præsidiâ, munimenta veteris per Frisiam imperij superesse, cæterum omne militum robur aut imbelle & palans oberrate, aut sacramenta Ordinum induisse, quorum favore, tanquam firmissimo dominationis suæ & gloriæ fulcimento, primos & laudabiles præfecturæ annos egisset. Nunc dilabi omnia atque effluere stabiliendis rebus reperta; neque aliud solatium isti fatorum inclementiæ reponi posse, quam si Frisiâ ejectus

Lalainius Groningâ, Translavicanis ac Trans-Isulanis se munire nititur. Groningâ ac Translavicanis se muniat, Drentiæque populum ultro mobilem & vindicias cladibus spirantem, tum vicinos Trans-Isulanos à societate Ordinum Frisiæ pollicendo meliora deterreat. Pro se scilicet speciosum Philippi regis nomen valiturum, qui tanti imperij ac tot regnorum arbiter gratiam ad se redeuntibus, arma perseverantibus in rebellione daturus foret, quibus ne Ordinum quidem exanguis & brevi casura libertas par esse queat. Sui quoque reverentiam necdum Trans-Isulanos aut Vidri fluminis accolas exuisse, qui contra experiundo didicissent, speciosos & revera inanes libertatis titulos turpi servitio velari.

ri. Intendi namque onera & vectigalia quibus excutiendis qui arma sumpsissent eos victimarum more in suis quoq; campis ac paludibus mactatos ultionem poscere. Esse liberos, esse attines propinquæ cadis & effrænis injuriæ pertæsos, qui sua potius quam Ordinum signa secuturi sint. cIↃ. IↃ. LXXX.

Itaque missis in omnem Drentiam exploratoribus, Stenvicanos quoque & per Trans-Isulaniam Magistratus tentavit, tantumque sive minarum terrore, sive inlicio profecit, ut sperata ex ijs locis supplendis aut conscribendis copijs auxilia Frisiorum genti interceperit. Quare Joanni Petræo Sannio centurioni creato & palam delectum Stenvicæ paranti, ut talibus parceret jussum est, obtendente Senatu, Præfecti indignationem ex æquatis solo arcibus efferatam omne auxilium cogendis armatis inhibuisse. Adeo veneratio aut metus Præfecti, etiam à viâ recti desciscentis credulum & ad subita consilij inopem populum obsederat.

Igitur Sannius centurio, etsi connivente Magistratu, clam & in secreto, militem autoravit, eundemque ut scribit, omni & necessario armorum genere instructum Blessam Stellinguerfiæ pagum dixit, quem Ordinum Frisiæ cura tutandis istius oræ finibus objecto vallo munierat. Eo commeatus quoque & annonâ largior navi subvecta, quam haud procul Tungro flumine, ubi in Tincanum lacum se effundit, cum tempestate conflictatam rudibus in notis istorum temporum reperio. Quippe Auster turbidus fuso desuper imbre validior & proræ objectus onerariam immissis fluctibus & aquâ pluviâ deprimebat ultroque ex pondere gravem assultu hyberni fluminis & simul procellosi aëris infestabat. Nam minore imbrium copiâ, aër frigori ac naturæ suæ redditus quicquid humore fluxum erat, in nivem coëgerat, quæ densâ & visui obstans oculis regentium navem caliginem offuderat. Sunt qui tradant sex pedum altitudinem multis in locis superavisse, eaque molliore cœlo sensim solutâ, flumina & stagna manifestis aquarum incrementis intumuisse. Igitur suspicionibus adversus Lalainium seipsum prodentem indies auctis, captâ Stauriâ urbe & commeatu Blessæ ac vicinis locis subministrato, Didericus Sonoïus vir fortis & militiæ impiger Suarteslusam cum copijs de Ordinum Frisiæ consilio missus; quem locum accipiendis è Trans-Isulaniâ, Drentiâque auxilijs opportunum tum arcendis Frisiâ hostibus commodum solertia Ordinum delegerat. Vidrus namque lato alvei flexu isthuc loci delatus in omnem oram facilem trajectum promittebat, foreque ut aquæ beneficio, quam è Drentiæ paludibus ac bituminosis agris haurit, per ripas stato anni tempore effusus, firmamentum aliquod erectis in ripâ munitionibus præstaret.

Blessa objecto vallo munitur.

Quare Sonoïus imposito in naves milite Suarteslusam transmisit, opereque tumultuario industriâ militum erecto commeatum quoque Vidro amne subvehi fecit. Cujus facti, ut per Frisiæ Ordines ratio redderetur, vetante lege, gentium fines transmigrari, missus pro Legato in Trans-Isulaniam Pompeius Roorda, Caroli de quo sæpe diximus, germanus tribunatum sacri ærarij tum gerens, qui apud istius gentis primores facti consilium excusaret. Itaque Suollam progressus, ubi conventus nobilitatis & Trans-Isulaniæ oppidanorum celeberrimus tum habebatur, multa proposuit, ac ut copias Ordinum suorum decreto Suarteslu-

Ut etiam Suarteslusa.

cIↄ. Iↄ. LXXX. tesslusam missas benignè interpretarentur. Neque enim juris violandi, aut contumeliæ inferendæ studio id fecisse, cæterum necessitate, quæ legi non pareret, adactos locum præsidio & novo opere munijsse, qui Frisiorum terras intranti hosti aperiret. Cogitasse de securitate suæ gentis & ut liberis atque uxoribus anxia periculi pietas subveniret, eâ præsertim temporum ætate, quæ suspectum rectoris animum & simul imperium fecisset. Eum namque occultæ Alexandri Farnesij societati haud dubiè inligatum omne hostile, omne immodestum, atque violentum agitare, metuique posse, ut auxilijs, quorum spe foveri dicatur, subjutus in Frisiam ducat, cujus invidiâ ex præoccupatis arcibus flagraret. Itaque petebat, ut aliquid juri socio, aliquid contiguis finibus, aliquid æquitati darent, quæ non prohibeat, gentes eodem fœdere connexas cautam & simul honestam sollicitudinem communibus & jam instantibus periculis interponere: Ad ea Trans-Isulani se provinciâ suspectis præsidijs oppressa de muniendis limitaneis locis cogitare non potuisse. Nunc vero amotis militaribus copijs consilium tuendorum finium cœpisse, delectis è plebe rusticâ quinque millibus armatorum, qui versus Tubantum agros Trans-Isulaniam defendant. De reliquis ex suis delegasse, qui provinciæ limites munitionibus ac fortalitijs firment, operisque necessarij rationem ac situm inspiciant. Arcem quoque Gelmudanam velut præsidij ac roboris incapacem solo æquent. Quamobrem petere, ut Sonoï miles Suarteslusâ excedat, ne dissensione inter agrarium populum militemque ortâ ad pugnas atque sanguinem veniatur. De cæteris paratam fore plebem rusticam mutuâ fœderis fide atque concordiâ, cum Sonoï præsidiarijs agere, ne hostis aut socius hostium moribus agens in provinciam irruat suæ necdum calamitatis oblitam. Cæterum Roorda Suarteslusæ præsidiarios nullis loci incolis graves, suo ære ac victu haberi, neque alio mandato instructos regerebat, quam ut communem hostem finibus arceant, Frisiamque Vidro flumini, & ejus ostijs, qua in mare vergit, objectam tutam ab incursionibus præstent. Quod quanquam cavere Trans-Isulani debuissent, ex quorum socordia atque ignaviâ periculum foret, ita ex hoc ipso præsidium Suarteslusæ retinendum esse. Se interim Legatum Frisiorum daturum operam, ut de singulis ad suos scribat, deque eorum voluntate Trans-Isulanos edoceat. Sed intercessione fœderatorum Ordinum dissensio composita, cautumque ut Suarteslusa, nullo Trans-Isulanæ gentis aut provinciæ præjudicio, præsidium ex periculi metu retineret, excessurum regionis finibus, ubi Frisiorum agris atque securitati provisum foret. Sic eruptura in discordiam ut videbatur, æmulatio interquievit.

Intercessione fœderatorum Ordinum æmulatio inter Frisios & Trans-Isulanos componitur.

Tum Joannes Michaëlius minores in Frisios ablegatus. Illi mandatum erat: Ut quoniam Sonoius in Frisios advenisset, Suarteslusæ muniendæ subsidia commodarent, locumque Frisiæ utrique commodum necessario opere circumducerent. Et quoniam Frisico in solo sita non sit, nec fossores ære conduci nec transmitti è Frisiâ possint, omni opere gelu impedito, missum Coverdiam Sonoium vallandæ arci excusaret fide datâ se Suarteslusa ut muniatur, opportuno tempore acturos. Binas quoque cohortes ut contectis navibus Frisij minores

ad

ad Suarteslusam expedirent peteret, ac ut fossores minorem per Frisiam cIↃ. IↃ.
conductos commeatu ac mercede instruerent. De se testaretur fidem ex LXXX.
jure fœderis redimendo æri interposituros, scripturosque fœderatos ad Ordines, ut ex communi ærario, quoniam publicæ securitati conducat, habeatur. Tum de interceptis litteris lubricam Lalainij fidem prodentibus quædam addita.

Igitur Stauriâ urbe ac arce in deditionem receptâ, Suarteslusâ & Sylvestri tractu per præsidiâ firmatis evenit, ut res secundæ & ex arbitrio fluentes insolentiam darent, amotoque arcium metu sui impotens libertas modestiam per adversa exercitam odio Pontificiæ factionis licentiâ morum mutaret. Quippe imagines & picturæ sacrarum ædium ornamenta loco mota, eaque aut solo illisa, aut per vim ex furore auctam, confracta inter eluviem & sordes jacuere. Quæ tempestas, tanquam ab aliquo sydere statis vicibus excitata omnem per Frisiam civilia militumque ingenia stupendo æstu commovit. Itaque nullo consilij aut facti nedum ex rumore aut famâ conscio singuli destinata fato exequebantur, quod amovendis, ut creditum tum fuit, superstitionibus inquietam multitudinem accenderat. Tradunt autores præter monasticarum sodalitatum fana, Franciscanorum Dominicanorumque nomine celebrata, velatarum quoque virginum ædes direptas, amissoque cultu veterem nec sine luxu magnificentiam perdidisse. Itaque sacra supellex, vasa aurea & argentea, tum infulæ ac sacerdotales vestes in spolium abductæ omneque rei divinæ Pontificio ritu administrandæ inserviens avaritie aut nocendi impetu amotum. Ipsi sacerdotes & monasticam vitam professi. Leovardiâ urbe ante Solis occasum non sine contemptu & ludibrio exacti fati sui infœlicitatem explevere, quo laudati majoribus sacrorum ritus luxu & libidine profanati fugâ sacri ordinis & destructione sacrarum ædium expiarentur. Unde Leovardiensium exemplo apud Franequerenses, Snecanos, Doccomienses & Harlinganos templa ac fana depurgata, submotoque imaginum ac statuarum ornatu reformatis, ut vocabant, concionibus præparata.

Idololatricæ imagines & picturæ templi motæ, cœnobia destructa.

Tetardus Siccama tradit, post sacram ædem Burchuerti direptam, D. Mariæ in Bolsuerdiâ urbe sacellum à militibus quoque expilatum, ipsamque D. Virginis statuam tantæ famæ & tot miraculis, ut scriptores tradidere, celebratam, igne exustam. Aureos quoq; argenteosque calices per opificum collegia sacris subductos, omneq; ex ruinis templorum reliquum majori Choro per pontificios inlatum. Cæterum noctis obscuro perruptâ fenestrâ per milites in sacellum admissos omne residuum prædæ applicatum, librisque ritualibus discerptis aut perustis militaris insolentiæ reliquias, curante Magistratu, servatas. Quæ in commentarium, sicuti debebant perlaræ, pauperis ævi laudatam innocentiam suspicione avaritiæ aut pejorum criminum fœdavere. Sed mihi istorum temporum motus, sicut cætera, ex fide narranti plurima silentio involuta fuisse dubium non est, multosque illius furoris ministerio functos posteris ætatibus opinionem virtutis ex oblivione anteactorum retinuisse.

F. Nicolaus scribit 22. Febr. majori apud Staurios templo omnem cultum militari violentiâ detractum, altariaque cum statuis mutilata,

cIↄ. Iↄ. LXXX. aut disjecta miserrimam loci faciem ostendisse. Igitur direptis cœnobijs ac fanis multi Præsulum Leovardiam captivi inter militarem quoque custodiam abducti, reddendis, ut creditum fuit, administrationis suæ rationibus, quas discerptis tabulis, cum egregijs haud dubiè disciplinarum atque scriptorum monumentis tempestatis atrocissimæ injuria confuderat. Sic quod explendæ paucorum avaritiæ aut lubidini repertum erat, damno posteritatis & sequentium sæculorum cessit, quæ ex anteriorum temporum factorumque ignoratione rerum caligine involuta, ne virtutes quidem & vitia prioris ævi suis annalibus perscripsere. Siccama addit, redigendis in commentarium Floridi Campi mobilibus, post Thomam Groningensem loci antistitem Leovardiæ vinculis datum, Petrum Vibenium Consulem & civicæ cohortis præfectum cum Justo Ockingha viro nobili delegatum, addito Siccama notarum autore & Magistratus actuario, qui in acta suâ manu referret. Mox cœnobiorum sacrarumq; ædium bona veno posita, pecuniaque ex divenditis fisci jure ærario provinciæ inlata. Itaque captivitate Præsulum terrore per omnia monasteria & conventus quoq; virginum aucto, cœnobitæ & moniales de deserendis possessoribus suis agitavere, ac ut annuas pensiones à sacris & secessu ad aliud vitæ genus transituræ æquitate Ordinum impetrarent. Ex quorum ideo consessu Foppius Grovesteinius & Hobbius Baerdius Legisperitus delegati, qui stipendia pro statu & dignitate personarum conferrent, honestaque & utili transactione cessionum acta à cœnobiorum rectoribus mercarentur. Unde Baiomense monasterium, quod velatarum virginum ordo tenuerat, Henrico Termoelio Præsule & Gulielmo Gulielmi vicario autoribus, tum Gerardæ Corneliæ, Titiæ Obbiæ, Tiempkiæ Vassoniæ reliquarumque monialium assensu, cum agris, possessionibus, reditibus & mobilibus specie cessionis & sub jurisjurandi religione provinciæ transcriptum impetrato tantum in singulos stipendio, quod ad alimenta & honestis vitæ subsidijs obtinebatur. Idem à Neoclosterijs cæterisque inclinanre Februario factum reperio, Annamque Herenniam loci rectricem, institutâ supplicatione, modico victui annui æris subsidium ex decreto virginum orasse. Igitur testimonia passim fideï & moribus per alienæ probitatis conscios scripta piam Ordinum liberalitatem auxere, ultro censentium beneficium ex beneficio miserabili turbæ deferendum. Quod in illo perturbatissimo temporum statu unicum otijs & simul delitijs assueto sexui solatium fuit, & ne mollioris vitæ quietem manuum opere, parando victui mutaret. Quippe creditum fuit magnificentissimis & ex luxuriâ ad invidiem provectis ædificijs ac structuris extrusos importuno mœrori succubuisse, interque nemora & culti ruris amœnitatem sacra & otia professos veteris contubernij solitudinem sine ægritudine consternatæ mentis non hausisse. Præter hoc, auream argenteamque supellectilem, quam divino cultui protervior ætas adornaverat, sacris ministerijs detractam, pieque & cum aliquâ veluti consecratione templis dedicata auferri, aut cessantibus exercitijs exolescere.

Annuæ pensiones cœnobitis & monialibus ex ærario publico assignatæ.

Quæ res Lalainium ultro fœderi ex receptâ Philippi gratiâ inimicum majore odio efferavit. Quare, quod antè per Drentiam Trans-Isulaniamque ab eo factum erat. Frisiæ quoque & præsertim Sylvestribus explo-

Lalainium hæc male habent.

exploratores immisit, quo ad arma sumenda adversum foederatos instiga- cIↃ. IↃ.
ret & ut pacem à Farnesio nomine regis oblatam, missâ inani liberta- LXXX.
te acciperent. Unde foederato militi, quem Joannes Sannius Stellinguerfiæ prætor & cohortis centurio, vir bonis artibus imbutus ex Scoterlandiæ finibus in Donieverstallenses ducebat, primi Sylvestres se objecere, facto ab Oelanis initio, qui Sannij cohortem per glaciem, etsi infidam laboriosum & pedestre iter facientem sumptis quæ furor suppeditaverat, armis loco & præsidio prohibuerunt. Tum ut malum pestilentiæ instar, latius serperet, signo campanæ dato, suspensisque è turre Oelanâ ignibus vicini quoque ad auxilia vocati, quot eodem consilio imbutos exploratorum astus corruperat. Itaque tantus repente agrarij populi confluxus factus est, ut de suorum vitâ atque incolumitate centurio desperaret, experimento priorum temporum edoctus rusticam Frisiorum plebem militaris insolentiæ & præsidij impatientem pro amovendis armatis tanquam retinendâ libertate certasse. Cæterum noctis beneficio quæ hybernâ opacitate minus sublustris visum interceperat, militem Legemarios reduxit, fanoque occupato curare corpora & somnum capere jussit. Ubi vero lux orta, quæ tardius isto anni tempore, cælum occupabat, Donieverstallenses, nequicquam, ut se componerent, moniti arma resumpsere, postremosque in ordines militum invecti commeatum & impedimenta in prædam verterunt.

Scribit Sannius sclopetos quoque cum nitrati pulveris & glandium copiâ militi ereptos, conjugisque ægræ & in mariti comitatu tum agentis visceribus vim inlatam. Quæ omniâ miles nocere vetitus singulari patientiâ sufferebat, haud ignarus ex disciplinæ lege magis imperio ducis aut rectoris, quam ingenio parendum. Mandato scilicet ut pugnet, non consilio opus esse utendumque armis, non ut privato & ad tutelam corporis, sed ex hostium cæde atque damno salus ac victoria sperantur.

Ordines iste tumultus male habet.

Creditum fuit Titi Waltæ opera atque instinctu rusticam manum coactam, perceptaque militum quorundam, qui pecuniam immodestius familijs extorserant, insolentiâ propriam isti genti virtutem atque ferociam induisse. Cujus rei fama Leovardiam perlata Ordinum animos non parum conturbavit. Itaque primum de cohorte cum ignominiâ exautorandâ in consessu dissertatum, cum essent qui militari licentiæ frænos injici severiore exemplo vellent, provocandumque ad veteris disciplinæ rigorem, quæ in decimum quemque conterrendæ multitudini atrocibus pænis animaduertisset. Alij censebant incertis rumoribus & ut senescerent, dandum tempus esse tractandosque clementiâ potius illorum animos, qui ambiguis temporum irritati sacramenta mutare, facto ad hostem transfugio, incommodo reip. possent. Quippe Lalainium manifesti, etsi adhuc simularet defectoris personam jam induisse, retentaturum haud dubiè signa, si viderit cohortium fidem inclinare, easque Ordinum odio effrænes & solutas, nullo rectore aut domino vastandis agris venales manus admovere. Perspecta scilicet militum obsequia & modestiam fuisse, parcitumque rusticorum sanguini, qui scire debuissent, flagrante bello provinciâ, aliquid privati incommodi ex publicâ calamitate ferendum esse. Sannius subjungit, se sedandis militum animis,

cIↃ.IↃ.LXXX. mis, quos ardor pugnæ repellendam ad vim inflammabat, primo autoritatem ac imperium, post preces interposuisse, ne fortes dexteras provincialium ac sociorum sanguine macularent. Charlesium quoque cohorti præfectum præsidium Lemmariæ agentem, auxilia compescendæ rusticæ plebi obtulisse, seque ijs posthabitis in Scoterlandos, post Stellinguerfios celerrimo itinere, declinandis malis, pronum conflictui militem ductitasse. Qui in illo Sylvestrium tractu populares motus, ut ante Joanni Roordæ Alexandri Farnesij, de quo dixi, in Frisiam legato, ita tum Lalainio imputabantur, ac si trahendis ingenijs egregius artifex specie pacis regiæ, discordias & secessiones serendo firmamentum suæ defectioni debilitate fœderis captaret.

Abeli Franckena legatio. Quamobrem, ne rudi Sylvestrium plebe corruptâ, procerum quoq; in Groningâ urbe & per Omlandiam animos venenaret, Abelus Franckena vir eximius & singulare patriæ suæ ornamentum Groningam ex Frisijs pro legato missus, qui propiore fœdere Frisiorum gentem cum Groninganis, Omlandis atque Drentinis connecteret. Bartoldo quoq; Entenio viro nobili & militiæ impigro legionem, jam ante Lalainio commissam, nomine Frisiorum regendam daret, totumque militare per Omlandiam & vicina imperium homini bellis à primâ ætate innutrito, pro tempore deferret. Cæterum Entenius Coverdiæ agens, quo concitatos in arma per Lalainium Drentinos compesceret, de legati adventu non cognovit, cujus mandata ad portam urbis tabellioni in ingressu ab excubitoribus extorta, in manus Lalainij pervenerant. Quare detecto legationis secreto, Lalainius Legatum, quem arcano odio consectabatur, maledictis apud suos & imprimis Ioannem Wisseringium hominem turbulentum & suæ factionis principem traduxit, ejusque consilio in aulam evocatum violato gentium jure custodiæ dedit. Cæterum Legatus tertio post die per fenestram præceps datus carcere excessit, inscio & non cogitante Lalainio, quæ redimendum Balleium, quem in arce Leovardianâ Ordines Frisiæ asservabant, legati captivitate sommiaverat. Ubi verò de ejus fugâ cognitum ædium locorumque secreta perquiri per urbem jussit, inque speculatores custodiæ Legati destinatos à Senatu oppidano animadverti. Is verò perspecto Lalainij consilio ad criminationes dissimulavit, legatumque in urbe primariâ domo occultatum bono animo esse jussit. Franckena in Ephemeride notat carceris sui diem in XVI. Kal. Martias incidisse seq; XIV. Kal. liberatum & periculo exemptum legationis suæ secretum bono exitu, etsi infælici auspicio, obivisse.

Lalainij ob effugium Legati indignatio. Ferunt Lalainium, percepto Legati effugio, affectum impotentem, & per animum furori proximum, velut à ratione alienum, severius quiddam si potiretur legato comminatum, interque fascinatæ mentis illusiones & futuri sceleris ludibria, de licitando Legati capite & immittendo percussore cogitasse. Quod quanquam immanissimi sceleris infamiam non effugeret, ita legatus fato & ministrorum curâ vitæ & simul patriæ servatus est. Quare Lalainius ut è crudeli voto omnia fluerent meliusque procederent, optumum potentiæ fomentum civiles per urbem discordias prosevit sparsis in vulgus Pontificium rumoribus, fœderatarum provinciarum Ordines urbi & quæsito majorum juri atque im-

immunitati iniquos, propensioribus in Omlandiæ populum studijs inclinare. Quæ ideo tanto facilius Pontificij persuaderi sibi patriebantur, quod Omlandi per Clantium & Iargæum Legatos Ultrajectinum fœdus inijssent, crederenturque ex initæ societatis clientelâ gratiam Ordinum ex odio civitatis obtinuisse. Neque enim Omlandos vinculorum & nuperi carceris oblitos sensum atque memoriam recentis injuriæ posuisse, cæterum esse qui illius violentiæ ac contumeliæ placamenta ab imminuto urbis jure sperent. Quod si perdant, se grande rerum detrimentum æmulos Omlandos solatium & vindictam injuriæ habituros, cujus ulciscendæ calorem in ipso vultu, in omni actione, in externis animi spirarent. Ab ijs esse, quod de erigendis per agros munitionibus cogitent, urbemque quæ sola inter Lavicam Amasiamque flumina fossâ & vallo claudi debeat jure veteris per Omlandiam imperij privare. Quæ speciose dicta à Lalainio cives apud pontificios pronis auribus accipiebantur. Itaq; cætus & conventus nocturni passim per urbem faciendis conspirationibus instituti, ad quas ære alieno nexi & mollitie vitæ aut turpitudine infames, velut regem reducturi, magno numero confluebant. Quippe quindecim cohortium auxilia Novesium advenisse Benthemius nuntiaverat, Farnesiumq; magno armorum apparatui intentum de recuperando per Frisiam imperio & subvertendo Fœdere cogitare. Quod cum ex fide veri diceretur, ita conjuratos ad celerandâ consilia impellebat, quæ mutandis per urbem rebus parari non vanis & incertis prodigijs observabantur. CIↃ.IↃ. LXXX.

Tradunt incerti autoris rudes notæ, inconditos clamores de nocte auditos, equorumque hinnitibus etiam altissimo rerum silentio verberatum aërem metum futuræ tempestatis fœderato per Groningam populo incussisse. Cui ut obviam iretur, Pompejus Ufkenius cum Joanne Cornputio viro nobili Lalainium adijt, eumque purgandis suspicionibus ut Ultrajectum eat familiari & secreto sermone hortatus est. Premi scilicet vestigia veteris gloriæ posse, si mentem errore aliquo seductam suspicione infœlicis consilij exoneret, provolutusque ad Aurantij principis secretum egregia monituro obtemperet. Patêre adhuc innocentiæ locum, si præcipitia labantis ingenij obfirmet retractusque à malis cogitationibus in amplexum & simul consilium optumi principis se effundat. Ab eo remedium si quis sit erroris & amissi imperij ac simul gloriæ beneficium peti posse, neque recusaturos Præfecturam Frisios si viderint lubricâ ætate sororis consilio aut assentatione aulicorum seductum sanitatis auxilio non respuere. Quod ad disjectas arcès attineret, id æquiter & benignè, tanquam ab Ordinum Belgicæ decreto profectum, interpretaretur, habiturus firmius provincialis recturæ præsidium, si spretis arcium ac castellorum munimentis, infidâ imperij tutelâ, benevolentiæ procerum se insinuet, redeatque in gratiam cum ijs quibus dignitatem, titulos & splendorem fortunæ ac clarissimi nominis deberet. Moderandam esse juvenilis animi cupiditatem, quæ nisi in præsentium possessione conquiescat, inexplebilem & futuri incertam esse. Mitteret regiæ gratiæ inanem umbram interque majoris fortunæ lubricam spem constitutus satietate adepti honoris se nutriat, quam ex virtute haberet. Majora certè à Philippo sperari non Prodigia.

 posse.

cIↄ. Iↄ. LXXX. posse. Quippe commissas imperio suo provincias foecunditate soli & fertilibus agris foelices esse, quos præter clarissimarum urbium ornamenta divitis populi fortunæ commendaret. Adhæc amplissimorum portuum commoditate, quam maris æstuaria aut lati sinus præstarent, regiones munitas infestis gentibus accessum negare, vel maxumè ad securitatem sui per Frisiam imperij, ex quo, si in fide perseveret, opes ac gloriam, suæ domui decora atque ornamenta habiturus esset. Quin reputaret eam ipsam regiâ dominatione, atque insolentiâ externæ gentis attritam in tutâ quietis ac rerum possessione tandem collocandam esse, quod præstare suâ virtute possit & si in actos in exilio suos & propinquorum annos, fugiendæ Albani sævitiæ, memoriâ non excusserit. Proponeret illius temporis tristissimam imaginem, cum viduæ & mœstissimæ matri fugæ comes, primæ pubertatis lanuginem Albani gladio atque furoribus subduceret, tædiaq; & molestiam sui & materni exilij in spem rediturae libertatis honestissimarum artium meditatione & simul solatio levaret. Uteretur primæ ætatis egregiâ institutione dimissisque Oyenbruggio, Grutero, Conteravio & Balleio aulæ suæ dehonestamentis, generosam & natam ad alta indolem optumæ matris & eorum præceptis instrueret, qui ne suspicionem quidem defectionis, etsi in aperta productam sui odio invalescere ex fiduciâ antiquæ virtutis paterentur. Id si fecerit animum recti conscium, & sine domestico tortore habiturum, qui alias internos cruciatus haud dubiè sensurus sit, si manifestus clarissimi fœderis desertor omnem vanæ salutis spem in auxilio jurati & perfidi hostis posuerit. Cæterum Lalainius optuma suadentibus omnia inconstantis animi signa edebat, modoque rubore suffuso vultu, modo repentinis palloribus occupato, angorem pectoris evulgabat.

Lalainij ad monitores responsum. Tradunt autores, præter ruborem ingenuæ adhuc mentis & necdum excussi pudoris testem, lachrymas quoque Lalainio ex Ufkenij sermonibus fluxisse, perculsumque desperatione rerum, quod & fide apud Ordines & simul Farnesium in præstandis promissis excidisset, perturbato animo ex colloquio Ufkenij egisse. Quod etsi silentio premeret, ne quid de ictâ cum Farnesio societate incautè exprομeret, ita velum aliquod præsumptis suspicionibus obductum. Infractam scilicet religionis pacem & præter contumeliam sibi rectori provinciæ inlatam rebelles Frisios arma induisse, æquatisque solo castellis specie libertatis moderata & justa imperia per enormem licentiam detrectasse. Sic ad mores suos & ingenitam quoque majoribus ferociam redijsse, qui dominantium suorum cauta & aspera ingenia, primis quoque temporum ætatibus non pertulissent. Ita vitia gentis nomine virtutis ad posteros transmissa, qui everso principis imperio, ne rectores quidam libertatis ferrent, aut ut intra terminos staret coërcita legibus atque præsidijs inquieti & simul ingrati populi insolentia. Hæc scilicet præmia sui in patriam, in fœderatum populum affectus esse, ut injuriam atque contemptum pro beneficio accipiat, cui vicem exsolvere grave mortalium ingenijs foret.

Pacatos Mechlinienses, Valentinos fœderi adjectos, receptos in fidem Groninganos totâque Transisulaniâ, qua Isala & Vidro amnibus perluitur, victricibus armis perdomata se laudabile per Frisiam imperium ex-

exercuisse. Cæterum trophæorum loco, quæ in memoriam gestarum fœlicissimè rerum erigi debuissent, fanum invidiæ extructum, ac si seminatis per provincias discordijs, religione sacramenti ruptâ fœdissimi proditoris personam induisset. A quâ cum absit longius se Pompeio Ufkenio potestatem facere, Ultrajectum ad Ordines eundi, deque suâ in provincias fide atque integritate testandi. Cæterum Ufkenius Ultrajectum progressus, excusationem Lalainij in criminationem convertit incusatâ fœderati consessus socordiâ atque securitate quod perniciosa Lalainij consilia adolescere amotis suspicionibus ac simul remedijs sivissent. Eo namque rem deductam, ut defectio metuenda sit & ut fœderatæ provinciæ Frisiorum & Transslavicani agri tractu ac societate exuantur. Vigilandum consulendumq; patribus esse, ne tempore malis Lalainij consilijs dato, majus discrimen oriatur cui prospici ante maturitatem conceptæ defectionis possit. Commeare scilicet ex hostili agro & Farnesij aulâ secretorum sermonum internuntios; qui dignitates, qui gloriam, qui regis gratiam & auxilia polliceantur, haud dubiè adfutura ocyus si moram & tarditatem Ordinum anteceperint. Momenta temporum prudentibus curanda & ne effluat amovendis periculis nata & se offerens occasio. Itaq; expediendas celerius in Frisiam copias, erigendas aut reparandas munitiones, ne Lalainius detectâ defectione ex amico & socio hostis nudatas justis præsidijs & inermes provincias auxiliorum ope debellet. Quæ ab Ufkenio proposita Frisiorum & Omlandiæ Legatis, qui in isto consessu erant, magno assensu commendabantur, non ignaris Surquetum Lalainij scribam missum ad eum fasciculum litterarum & cum eo regis gratiam per imprudentiam & temeritatem linguæ evulgasse. Quæ etsi Aurantio Principi ex fide verissimi rumoris indicarentur, ita omnem de Lalainio suspicionem anteactorum memoria & renovatio clarissimæ laudis amoverat. Itaq; Aurantius etiam in tam apto communis sinisteriorisq; famæ testimonio diu incertus quid ageret mutato, quæ ad Amsterodamenses decreverat, itineris consilio Campos per Velaviam profectus est, præmisso Groningam Pompeio Ufkenio, qui Lalainium sui ad colloquium in urbe Camporum sollicitaret. CIↃ. IↃ. LXXX.

Ufkenius Ultrajectum missus veternum Ordinibus excutit.

Thuanus ex commentarijs istorum temporum refert, Aurantium sanandæ in Lalainio imbecillitati omnem solertiam tum navasse & ut hominem manu strennuum, vigore juventæ laudatum in veteris officij continuatione revocando à deterioribus obfirmaret. Quare ducendo mobili ingenio, quod omne imperium sicuti mortalia solent, vitio contumaciæ detrectaturum metuebat, leviore remedio usus est, congressusq; & amicitiam dissimulando obfutura benigno per Ufkenium alloquio obtulit. Creditum fuit Aurantium Principem de componendâ Frisios inter & Lalainium æmulatione ac dissidio tum cogitasse & ut impulsos motæ mentis in Lalainio spiritus beneficio oblatæ pacis sedaret. De cujus eventu cum Frisij desperarent, malo, ulterius, quam ut medicinam admitteret, provecto, ita tacitè indignabantur, manifesti defectoris aperta & indies se prodentia consilia dissimulari, principemq; Aurantium more procerum aulicas ad artes & infidum percurandis secessionibus assentationis remedium illa temporum perturbatione confugere.

Aurantius in rectam viam reducere conatur Lalainium.

fugere.

ↀ. Iↄ. LXXX. fugere. Erant namque qui infidæ & mox exspiraturæ societati apertum bellum anteferrent & ut Lalainius inter non obscura defectionis indicia deprehensus, spem aut gratiam fœderatæ societatis ex hostili ingenio amitteret. Quod ipsum quoque etsi jam ante regiæ gratiæ inlicio circumventum esset, ita Lalainius simulare doctus colloquij cum Aurantio desiderium præferebat, seque interno pectoris gaudio attactum & humanitatem Aurantij Principis, & optumam consulendi de rep. occasionem agnoscere. Itaq; vultu in hilaritatem formato, etsi aliud sentiret, omne erga Aurantium studium eruditâ tamdiu simulatione professus est, donec Ellethæ Dongiæ suspectæ fœminæ captivitate prævisa in illo defectio se aperiret. Ea namq; in matrimonio Hermanni Pellenij (is Roblesij Armifabrum egerat) agens ac Delphzilam transiens ubi Bartoldus Entenius tum forte erat, ab eodem in custodiam data, secreta litterarum à Roblesio signata & omne arcanum muliebri fragilitate evulgaverat & quod Entenius vir acer & immitis ingenij terrore quæstionis mollitiem incauti sexus evicisset. Itaq; præter Roblesianas chartas syngrapham quoq; pro acceptis à Farnesio litteris manu Cornelij Kempij hominis Frisij & procuratoris exaratam exhibuit, additâ Farnesij epistolâ, quam instigandis ad arma & rebellionem Drentinis perscribi, deferrique per fœminam, velut suspicioni minus obnoxiam, Groningam ad urbem imperaverat.

Lalainij consilia proditoria proferuntur in lucem. Unde, quæ nox aliqua & quorundam conjuratorum conscientia occuluerat, fato detecta, quod adolescere concepti sceleris immanitatem exitio innocentis turbæ non sinebat. Igitur Lalainius detectis, quæ profundo mentis & per artem diu abstruserat, vecors & consilij rursum inops, suâ conscientiâ & Aurantij metu augebatur, quem cum præsidiaria cohorte, destinatoque ad custodiam corporis spiculatore. Campis per Drentiam in Transisalvicanos iter admoliri famæ plurimum largiens sollicitudo acceperat. Quare ruptâ omni morâ decretum facinus intra se exequi constituit, dimisso sine solatio ac fructu Ufkenio, qui soluto colloquio aulâ & mox urbe excessit.

Annotatum invenio Upconem quendam Douwonium hominem Frisium, & pertinacius regiâ factione imbutum, in Lalainij aulâ; sumpto districtoque clam gladio de trucidando Ufkenio cogitasse, eumque consilij patrandæ fœdissimæ cædis incusatum indulgentiâ conniventis judicij absolutum. Eundem quoque in viâ Ufkenio vim post intentantem & conjurationis in patriam manifeste reum, ad honores ac Lalainij spe provectum, trecentos Frisios exules occupandæ urbi & patrandæ cædi obtulisse.

Cl. Franckena in Diario notat, se prævisa quoque futuri tempestate vigesimo nono Februarij anni intercalaris die Groningâ Dammonam concessisse, ne semel vinculis datus & terrore mortis perculsus in deterius majusque vitæ discrimen ex infidi temporis conditione recideret. Cæteros econtra fœderis, etiam in Senatu, socios, sua socordia ac suus stupor adeo dementaverat, ut & urbis suæ & salutis curam ex vetere in Lalainium fiduciâ exuerent. Quod cum à sagacibus rerum palam deprehenderetur, famâ suspiciones aggravante, Iacobus Hildebrandius Consul, fœderatarum partium in civitate Princeps, Hovetmanni dignitate functus, ad Lalainium se contulit, cujus interrimâ familiari-

tate

tate ac consuetudine floruerat. Qui in secretum admissus, multaq; de sinistris populi primatumque rumoribus præfatus, ecquid periculi subesset interrogavit, Lalainiumque rubore, velut consilij conscio, suffusum confidenti porro sermone aggressus est. cIↃ. IↃ. LXXX.

Hildebrandi Consulis libera vox & commonitio ad Lalainium

Neque enim abs re esse, quod Pontificij clandestinos in cœtus coëant, arma per domos & in secessu moliantur, suspecto talium apparatu, qui haud dubiè in exitium urbis & miserorum recasurus sit. Inde scilicet esse, quod in aulâ & per viciniam attineri armati, duplicatus spiculatorum numerus perhibeatur, nihil ministerij aut officij reperturus si extra conceptum criminis, aut fœdissimæ cædis præfecti innocentia sit. Caveret manus adhuc puras & flagitij insontes sanguine eorum imbueret, quorum auxilio ad provinciarum regimen, post ad gloriam profecisset, ituram in egregiæ laudatæque domus dehonestamenta si fœderatam multitudinem inter timores ac anxietates fiduciæ adhuc plenam ferro aut fugâ subverterit.

Lalainius simulatè respondet.

Cæterum Lalainius prolixâ innocentiæ obtestatione usus facessere suspiciones, Hildebrandiumq; Consulem, (quem blandissimo patris nomine indigetabat) reliquosque fœderatos bono animo esse jussit, & ut fragiles levesque conjecturas in fidi metus & ægri pectoris argumenta certissimis fideï suæ documentis postponeret. Se isti semel datæ obligatum bonis artibus & factis ætatem & simul imperium egisse, facturum ut perseveret, deprehendantq; fœderati plus invidiæ & obtrectationibus, quibuscum luctaretur, quam veritati & eventui tributum. Sua omnia fraudis ac doli expertia esse, neque metuendas ab eo insidias, cujus fide ac fortunâ securitas fœderis tot annorum decursu stetisset. Quapropter excuteret Hildebrandius infœlicis curæ sarcinam & amotis veteris fiduciæ impedimentis, præteriti temporis merita, non futuri metum introspiceret. Nimis certè credulos mortales naturam rerum finxisse. Quæ verba manantibus per vultum lachrymis Lalainius exprimebat, sive miseratione perituri, sive ut magnitudinem futuri sceleris bonæ mentis & attacti pectoris indicio velaret. Addita etiam dexteræ fides, quam multoties fœderi datam fœdissimo perjurio tum obligabat. Itaque Hildebrandius, velut reciprocâ pietatis luctâ, in pares lachrymarum fletus effusus cœnam cum eo sumpsit, eamque inter blandicias infidi oris actam nullâ sinistri suspicione clausit. Sunt qui addant, musicos quoque vocum concentus ferali in cœnâ auditos, interque vinolentiam & tripudia partem noctis actam, ne locum quidem apud aperti cordis hominem anteactis suspicionibus reliquisse. Quare salutato tandem Lalainio ad suos conversus Hildebrandius periculi securos esse jussit, ordinarijsque vigilum stationibus quos duplicari oportuerat, custodiam urbis & suorum reliquit. Mox Cornelio Kempio, manus injectæ, vinculisque dato tormenta eliciendis arcanis decreta. Cæterum Lalainius, qui ad fœdus Gandavense signandum, tanquam novum sacramentum suos clam adegerat, cum vehementiâ intercessit, quæstionibusque habendis supersedere Senatum jussit. Is verò ad Ultrajectinam & Aurantij societatem provocabat, seque à Lalainio ad amplectendas fœderis partes vi adactum, stare sacramento ac animadvertere in flagitiosos statuisse. Eâ scilicet severitate disciplinam reip. stare,

cIↄ. Iↄ. LXXX. re, lapſuram ocyus, ſi inter domeſticam proditorum turbam conſtituta auroritas rigore pœnarum non fulciatur. Improbi quoq; & ex moribus licentioſi temporis malis ingenijs inſolentius uſi majeſtate legum, & ſuppliciorum metu non coërceantur, quem omnis ætas conterrendis, aut emendandis pravorum animis ac delictis, nullâ criminum indulgentiâ, injeciſſet. Quæ à Lalainio ægrè audita, quod patrocinia reorum invidiâ Senatus ſuſcepiſſet, infœlicem animum maturando ſceleri egere. Itaque Hagenio Campos in magnâ feſtinatione ablegato, circa primam vigiliam convenire conjuratos juſſit, ijſque ut arma induerent monitis, aulicorum quoque domeſticorumque turbam inter miſtis ſpiculatoribus armavit. Ipſe vigilijs & continuâ inquietudine noctem extinxit, quam illunem & exequendo ſceleri commodam cogendis conjuratis ſacraverat.

Lalainius maturando ſceleri ſeſe accingit.

Scribunt militem quoque clam intra urbem admiſſum, perque pontificiorum domos & ſecreta in inſidijs collocatum, oppreſſos ſomno fœderatos, & occaſionem incipiendæ cædis indicaſſe. Ita quintâ tandem matutinâ conjurati convenere, emiſſique quadraginta à Lalainio equites, qui albâ faſciâ ſiniſtro brachio dignoſcendis conjuratis affixâ, per urbem vicoſque diſcurrerent Pontificij quoque ab exilio nuper in urbem intercedente Lalainio revocati ſolito ferociores animos acuerunt, coactique in cœtus, dein in plateas more bacchantium effuſi, incondito & nocturno clamore totam civitatem complevere. Forum quoque ipſum Everardus Simonius civicæ cohortis ductor, Petrus verò Oldendorpius reliqua urbis loca deſtinatis eâ nocte vigilibus obſepſerat. Quo urbis motu Conſul Hildebrandius ad nocturni clamoris auditum, & furentium inſaniam domo ſe effudit, auxilijſque ſuorum, quos in comitatu habuerat, nequicquam imploratis, velut manum conſerturus, à Lalainij famulo glande plumbeâ ictus occubuit. Ita fidiſſimus patriæ civis à familiari ſuo proditus, miſeram urbem ſuo primus ſanguine reſperſit. Cujus cæde factum eſt, ut reliquis in fugam abreptis, conjurati per urbem ex arbitrio rem gererent, in quam è ſuburbijs fæx quoque nautica, vallo foſſaque ſuperatis, ad diripiendas fœderatorum ædes dulcedine prædæ confluebat. Itaque tum eorum fores magnis ictibus pultatæ, quos aut altus ſopor, aut pavoris magnitudo ſecretis domorum abſtruſerat. Lalainius ipſe equo in forum provectus, ſtrictumque gladium nefariâ manu tenens, ordinem & imperata ſceleribus dabat, miniſtroſque conjurationis conturbandas ad domos hortabatur.

Hildebrandius Conſul plumbo trajicitur.

Quippe triginta ſchlopetarijs ſtipatus, quos aulæ ſecreto detinuerat, animum ſumpſerat, auxiliaq; altâ voce gerendis rebus implorans velut ipſo natali præfecturæ die, dominum rectoremq; populi ſe profeſſus eſt. Tum tribus campeſtribus tormentis ritè inſtructis, quaternâ tubâ ſignum dari juſſit, tympanorumque conſonantium clangore turbidam & ad pericula pavidam civitatem excitari.

Quare plurimæ tunc familiæ non ſine ludibrio in captivitatem abductæ, fæminæque imbelles, muliebri cultu à furentibus detracto, maritorum & juxta ſuæ calamitati ingemuere. Theodorus Schafferus, Hildebrandio in conſulatu collegâ graviter vulneratus, cum Regnero Alberda, Gulielmo Ubbena, Alberto Horenkenio, Everardo Huningio cæteriſque

Plurimæ ex primarÿs familiæ vinculis datæ.

que militaribus excubijs traditus, consularis & summæ in urbe potestatis dignitatem protervià militum & facinorosorum civium deludi conspexit. Ferunt vulgus ipsum & ex plebe infimos ad quingentorum sexcentorumque capitum numerum confluxisse, ipsumque Lalainium auspicium nefario facinori facturum, velut præsentaneâ morte palluisse. Volente scilicet providentiâ ut reprobæ mentis index facies mortiferi coloris fœditate inquinaretur, ruboremque sanguinis & genarum suffecto lurido & deformi pallore venturæ tabis indicio amitteret. Adeò instantis & ultimi periculi momentum omnem fiduciam anxiâ sollicitudine mutaverat. Tradunt factionum studia & earum acerbitatem tantam in urbe Groningâ fuisse, & præter propinquorum animos partium discordijs corruptos, fratrum quoq; affectus, & naturæ amicitias fœdissimis odijs divulserit.

cIɔ. Iɔ. LXXX.

Lalainius Groningæ veteri Magistratui novum substituit.

Tum Lalainius patrato scelere, à quo ordiri se imperium vecors & amens exclamaverat, in forum tabernâ vinariâ descendens, Thomam Ballenium, Pompeium Everardum, Joannem Wiferingium, Joannem Thomæum, Theodorum Robertium, Everardum Simonium urbis Syndicum, Joannem Goudanum, Hermannum Winbruggium, Jacobum Vinckeburgium & Nigellium Stellinguerfium cohortium ductores & conjuratorum primos factâ coronâ convocavit, verbisque pro concione factis sacramentum exegit. Itaque manus à circumstantibus passim in altum erectæ, dictoque obediens turba, ulteriori furoris ministerio se obligavit. Unde biduum abducendis in carceres familijs denuo exactum, non sine ejulatu ac lamentis eorum, quos aut sexus aut ætatis infirmitas ad perferendum crudele spectaculum non obduraverat. Mox convocatis sodalitatum opificumque collegijs, novum juratum concilium priore abrogato creari fecit Theodorumque Robertium & Christophorum Diestanum Consules designavit. Igitur ex fugâ civium quos timor in fossam amnemque Hunesum præcipites agebat, fœda passim per urbem & tristis solitudo, quæ ministrorum reformatorum primorumque civitatis sub ignoto quoque habitu subsequentium discessu augebatur. Erant namque qui mutatis tantâ urbis tempestate rebus omnem spem salutis in exilio ponerent, quod modo huic, modo isti parti ex infido temporum statu obveniens fati, velut in orbem euntis, solatio præsentem miseriam allevabat. Dein redacta in potestatem urbe, paceque velut per solitudinem ex fugâ fœderatorum clarissimorumque civium partâ, regiæ gratiæ initiq; cum Farnesio fœderis edictum pro rostris publicavit, populumque recentis mali terrore consternatum illius in acta jurare jussit. Litteris quoque confestim exaratis agrariam nobilitatem opprimendis fœderatis sollicitavit, & ut illustriores familiæ regis gratiam amplexæ simili per agros sævitiæ experimento suis partibus ac simul in remp. conjurationibus se innecterent.

Lalainius nobilitatem Omlandiæ in suas partes trahere conatur.

Cæterum nobilium animis immanitas sceleris & aversatio se infuderat. Cui expiando, ne quod placamentum teterrimo facinori deforet, propiore fœderis sacramento se obligavere, armaque & pecuniam in mutua auxilia depacti cum recentissimi furoris infamiâ veteris in urbem odij memoriam refricavere. Quibus & hoc accedebat, quod Bartoldum Entenium clarissimorum per Omlandiam familiarem propin-

cIɔ. Iɔ. LXXX. quitates & studia trahentem Lalainius hostem decreto Senatus oppidani proclamasset, omnisque suburbanus ager vastationi expositus necdum remissi furoris insaniam redargueret. Quare metuebant, ne Lalainius à Farnesio auxilijs instructus, in omnem Amasum inter Lavicamque flumina agrum se effunderet, insolensque civitas & ex peracto scelere immanior domos atque arces & cum ijs omne sacrum ac familiare diriperet. Itaque legati Franckenæ litteris auxilia è Frisijs Dammonam evocata, quos prævisa Lalainij defectio, perferente eam famâ, minus ut solet perculerat. Econtra plurimis nationibus, quas Lalainij nomen atque gloria pervaserat, defectionis pessimæ nuntium stuporem incusserat, quod Aurantio quoque à Diderico Sonnoïo communicatum, in principe animo fidem veri non inveniebat. Igitur velut illusione mentis aut insomnio attactus, spem & fiduciam falsi rumoris retinuit, donec Joannis Cornputti & Lubberti Ulgeri centurionis, qui discrimen clam evaserat, sermone tanquam certissimo testimonio vinceretur. Quare tunc primum vacillare inanis fiducia coepit, verso ècontra in diffidentiam principis ingenio, quod omne secretioris consilij cum Pontificijs commercium ex illâ Lalainij defectione ac levitate respuebat.

Albadæ præsagium de Lalainio. Albada scribit, se in litteris IV. Kal. Mart. ad Frisios perscriptis, ab eâ ut caverent monuisse, ac ut prædictionem istam ex arcano mentis præsagio profectam, tanquam futuræ defectionis fatidicum oraculum interpretarentur. Quod ipsum etsi Regnero Alberdæ Groningensium Consuli ab eodem quoque communicatum fuisset, ita simulationibus Lalainij nimium tribuisse, quas supra ætatem & juventæ calores exercere doctus credulis & ad sua securis obtrusisset. Itaq; famâ Lalainiæ defectionis Coloniam perlatâ, ubi Albada Frisiorum Legatus ex pacis adhuc negotio hærebat, ovationes & gaudia hostium visebantur, quos motum & juxta fortunæ lascivies luxu & commessationibus solutos ex unius defectione faciebat. Scribunt à temulentis turpissimas proditiones foederatis quoque affictas, Lalainiumque avertendis, quæ struebantur, insidijs sui securitatem inimicorum captivitate parasse. Igitur poscendis pro Lalainio auxilijs, Farnesium eorum importunitate sollicitatum, quem sola æris, ut tradunt, inopia maturandis delectibus morabatur. Albada notat copias quasdam circa Karpenam arcem & per Cliviam tum oberrasse, nulloque rectore, aut stipendio effrænes, regis Philippi sacramentum & signorum fidem defectu pecuniæ abnuisse. Quorum quoq; inruptionibus ne Frisia reliquæque trans Rhenum provinciæ infestarentur Aurantius Campis adhuc agens, de erigendis per Frisiæ confinia munitionibus cogitavit, & ut Coverdiam Vidro fluvio & paludum uligine inaccessam, rudi & imperfecto opere nuper circumductam, majore curâ emuniret. Burtangam quoque haud procul Reiderio ad Amasum agro & Lingensium finibus palustri loco sitam in formam justæ munitionis efformaret, impositoq; foederatorum Ordinum præsidio tueretur. Cujus negotij Diderico Sonnoïo viro nobili & strenuo ad emissarium Vidri fluminis, ut ante dixi, præsidium tenenti potestatem fecit, eaque de re Campis diploma præscripsit. Hohenloum quoque virum militiæ impigrum retinendo in fide mobili populo in Trans-Isulaniam

misit

misit, & ut omnem Drentiæ, qui Frisijs obtenditur, tractum una cum Trans-Isulaniæ oppidis Lalainio addictis Ordinum fœderi assereret. CIↃ. IↃ. LXXX.

Econtra Lalainius clementiæ & simul Philippi virium documenta ostentabat, interque minas & blandimenta suspensum illius oræ populum militaribus potissimum præsidijs coërcebat. Quare Sonoius ne ultra Lalainius lacertos moveret, & ut Isala amne Rheni fluminis commeatu ac commercio prohiberet, Camporum oppido Michaëlis Samplonij cohortem induxit, potissimamque Trans-Isulaniæ partem, adjuvante Hohenloo, in officio retinuit. Itaque Daventriæ & apud Suollanos Frisiorum exemplo templa statuis ac ornamentis nudata, ope potissimum & consilio illorum, qui Lalainij ac conjuratorum detestandum facinus & maculatam perjurio fidem execrabantur. Itaque per illam & vicinas regiones Lalainij & Groningensium litteræ odio fœdi facinoris per fœderatorum exploratores interceptæ, quos observandis tabellionibus per omnia viarum spatia periculosissimi temporis sollicitudo præmiserat. Computtus quoque Drentino ex agro ubi stativa cum cohorte agebat, datis Groningam ad Lalainium litteris pro captivo Senatu & fœderatis civibus intercessit, pariaque nisi illæsi redderentur comminatus pronum ad sævitiem defectoris ingenium conterruit. Cujus odio post sacerdotum fugam, cœnobitæ quoque reliquis per Frisiam monasterijs etsi specie liberæ cessionis excedere jussi, omniaque sacrarum ædium bona in tabulas redacta. Quare inter Oostergoos Wolsendij Carmelitæ, Clarecampij & Doccomienses, è Westergois pensionibus annuis ad alimenta in vitam impetratis cœnobia deseruere, quæ magna religiosorum multitudine per censum & opulentiam referta mæstâ solitudine squallebant.

Lalainius frustra ad defectionem sollicitant Trans-Isulanos.

Omnia sacrarum ædium bona in usum publicum versa.

F. Nicolaus notat Stauriensi fano à militibus direpto, vastatisque altaribus, Cornelium Wedam centurionem cum præsidio urbe excessisse, Martioq; mense pleraq; per Frisiam fana & monasticorum collegia, velut publico tempestatis consensu, spoliata. Magnum quoq; religiosorum numerum in custodiam conditum, redimendis, ut creditum fuit, captivis quos Lalainius satiato necdum furore Groningæ in vinculis asservabat.

Reperio in actis Carmelitarum apud Ilstanos cœnobio eandem vim inlatam, ejusque dotem ab Hobbone Bardio ex professione consulum commentario perscriptam. Ita sacer census gerendo in regios bello & stipendijs militum destinatus, quæstoresque ærarij illâ rerum angustiâ reddendis rationibus & ad præstandum æs decreto Ordinum adacti. In quibus cum esset qui pecuniam ærarij exsolvendis Germanorum quæ Philippo & Senatui militaverant cohortibus & provinciæ debitis assignandam criminaretur homo Pontificius & ex regiâ factione, Delegati è collegio Deputatorum Barthius Idsaerda & Gellius Sibæus, qui pecuniæ administratione eum prohiberent, invitoque & fortè reluctanti paratum æs extorquerent. Quare vigilum urbis præfecto, duobus schlopetarijs & ferrario fabro stipati in ejus ædem irruere malleoque feræ admoto, effringi cistam jussere, in quâ publicas pecunias asservari famâ perceperant. Cæterum de vi obtestatus ad Deum, Justitiam, Regem suum & terrarum orbis fidem provocavit, cavitque ne ista actio oneri sibi aut damno esset, & ut obtestatio ad innocentiæ probationem valeret.

CIↃ. IↃ. LXXX. Mox recluso ærarij secreto, pecuniâ omnis Paulo Gellio successori tradita, ipseq; tanquam decreto Ordinum contumax omni æris possessione ac tribunatu ærarij submotus est. Id III. Non. Mart. factum. Quibus & hoc accedebat, quod collatis pridie accepti expensique rationibus tredecim carolæorum millia, quadringenti & nonaginta Septem in ærario desiderarentur, tabulæq; ea de re scriptæ malè administrati æris hominem importunum convincerent. Tum omnium rerum venalium, quæ provinciâ exportabantur, indictiones ab agrarijs in comitio scriptæ, quod alieni æris magnitudo & apparatus belli exhauserant. Itaque equorum pecorumque pretia æstumata, vigesimaque quinta æris portio in ærarium inferri jussa divitem armenti provinciam ditavit. Tum butyri, casei adipis, tergorum, bovis sevi, laridi, mellis, salitarum carnium pisciumque, lanæ, cespitum, lignorum, calcis, leguminum, frumenti, fœni, similiumque rerum pondera ac mensuræ tributo subjectæ, omneque vicinarum gentium victui atque commercio inserviens onere ac portorio gravatum. Tabulæ ab Epæo Douma Hallemio & Suffrido Fockenio pro Oostergoïs, Foppio Grovensteinio, Joanne Hottingha, Justo Ockingha, Horatio Hettenio Douma, Dyonisio Adama pro Westergois, Regnero Idsio, Feicone Tatmanno & Gellio Hepkenio pro Sylvestribus signatæ.

Omnium rerum venalium indictiones scriptæ per Frisiam.

Refert F. Nicolaus, Martio mense comitium Frisicæ gentis indictum, eoque decretum ut in bimestre quadraginta octo aureorum millia in tributum præstarentur. Frisij quoq; in provinciali aut Status concilio socio jure ternos haberent, Omlandiaque cum Groningâ urbe Ultrajectino fœderi aut generalium Ordinum societati restituta unius provinciæ nomine censeretur. In dignitatibus etiam primi Ordinis obtinendis terni à provincialibus nuncuparentur, unusque à Deputatis Ordinum jure repræsentationis Electus, diploma à Gubernatore Generali & provinciali Concilio acciperet.

Frisij graviora onera abnuunt.

Invenio in actis, Ordines generales Antverpiæ congregatos, centesimam bonorum aut quintam annuorum redituum partem, in subsidia Frisios tum reliquasque Belgicæ provincias inter cætera tum poposcisse, Frisiosque à repetendis perferendisque istiusmodi oneribus alienos mollioribus ut haberentur tributis decrevisse. Itaque Legatis Antverpiam ituris mandatum est duriora tributa & ingenio gentis adversa removeri Frisiâ curarent, populique fortunæ & tenuioribus rebus terrarum suarum inundationes & dissipatas præsidijs opes obtenderent. Secus, invalidâ excusatione, vicinarum provinciarum moribus ac decretis se afformarent. Quod ad applicanda reip. ærario Ecclesiastica bona, aut emendandos eorum usus (nam id Ordines generales petierant) attineret, fidem facerent, quoniam jure Ultrajectini fœderis cuique provinciæ in causâ religionis disponere liberum foret, se statuisse stabiliendæ paci ac concordiæ Romana Pontificia per Frisiam religio aboleretur. Quippe sacerdotum plurimos conjurationis in patriam & hostilis consilij conscios provinciâ fugisse, religionisque pacem & Ultrajectinum fœdus aversatos beneficijs suis ultro renunciasse, aut in prava consilia serendis per Frisiam discordijs deflexisse Itaque decrevisse se, ut Missæ exercitio sacerdotes prohibeantur, & ut omnis antiqua beneficij collatio cesset,

set, exemptoque patronatus & privato possessorum jure, à provinciali Senatu & Deputatis Ordinum rescindatur. Postremum de bonis fisco adjudicatis (nam & hoc subjunxerant) aut post acquirendis Senatusconf. perscripsisse, ut ea publico Frisiæ ærario inferenda censuerint, Deputatorumque consilio ac autoritate muniendis agris ac civitatibus admonenda, dum commune provincialis fisci ærarium applicandis in certos usus fiscalibus bonis ac actionibus erectum sit. cIↄ. Iↄ. LXXX.

Mox Ordinum fœderatorum decreto ne dubijs temporum ex licentiâ militum, disciplina & autoritas imperij labasceret, leges innovando formandoque militari sacramento scriptæ, Frisiorumq; præsidijs à Renico Camingha Censore copiarum solemni ritu prælectæ. Istæ erant:

Vt fœderatus miles Geldriæ, Zutphaniæ, Hollandiæ, Zelandiæ, Vltrajecti, Frisiæ & Omlandiæ Ordinibus fidem præstaret, eorumque tribunis, centurionibus aut vicarijs pareret. Damna quoque & incommoda à fœderatis provincijs & earum socijs averteret, hostique removendo, terrâ, mari, in acie ac locorum oppugnatione, denique in stationibus expeditionibusque faciendis, officia atque vitam impenderet. Matthiæ Archiduci, Aurantio principi ejus Vicario, Ordinibus generalibus fœderatis & Frisiæ sacramentum diceret, consiliaque aut facta saluti publicæ adversa aut noxia, si quæ innotescerent, apud ductores cohortium profiteretur. Arma in promptu noctu & interdiu quibuscunque in locis haberet ijsque tam in Hispanos eorumque socios, quam grassatores pacis publicæ & Ordinum hostes uteretur. Ijs addictos, aut subducere se imperio Archiducis, Aurantij, Ordinum fœderatorum & Frisiæ in spem regiæ pacis agitantes ad centuriones vicariosque deferret. Conventus & conspirationes inconsultis Tribunis ac centurionibus non iniret; cæterum binos aut ternos perferendis ad Ordines, Præfectum, Deputatos aut eorum legatos querelis deligeret, Provinciâ inopiâ æris laborante, modico stipendio aut victu haberetur, residuumq; æs quaternis mensibus acciperet. Signum pugnæ, non nisi de mandato Centurionis ederet, id si daretur, in armis foret, à signis non nisi ex causâ sonticâ abesset. Expeditionis, excubiarum, aut pugnæ tempore pecuniam non flagitaret, id faciens, laqueo necaretur. Mandata Superiorum detrectans respuensq; vitam amitteret. Iustitiæ impedimentum nemo faceret, cæterum isti administrandæ juramento se obligaret. Recensioni quovis tempore se permitteret istâ durante, Sclopetum glande non instrueret, laxaretur. Id si faceret, pœnâ mortis aut arbitrariâ corrigeretur. Censori copiarum omnem honorem atq; officium deferret, verba facienti dicto audiens esset, pecuniam sub pœnâ mortis non posceret. Ad signa temulentus non veniret, pugnâ, convicio, maledictis aut blasphemijs sub arbitrariæ correctionis pœnâ abstineret. Glande plumbeâ non nisi in hostem, aut tempore excubiarum & de mandato Præfecti cohortis sub pœnâ extremi supplicij uteretur. Excubias ad mandatum Superioris faceret, eæ nullo tempore intermissæ unius aut duarum horarum essent. Procul somno miles vigilijs vacaret. Præsidij loco excessurus nulli damnum aut injuriam crearet, id si faceret, libram Flandricam penderet. Leges innovando formandoque militari sacramento scriptæ.

Quæ singula IV. Eid Mart. Franekeræ, dein alijs in locis juramento firmata, labantem fato aut ex moribus temporum disciplinam emendavere.

Sic tributo pensitandis bimestribus stipendijs per provinciam decreto & militari populo parendi legibus adstricto, signa è Frisijs in Trans-

Lavi-

cIↄ.Iↄ.LXXX. Lavicanos missa, quæ in spem ultionis & obsidij Ioannes Cornputtus vir militiæ & consilij impiger ex Weddano castello omnique viciná munitione Groningam ad urbem conduxerat. Quod consilium eo magis festinabatur, quod Lalainius, in scissâ & factionibus debili civitate ageret, invidiæq; civium ex cæde & tantâ mutatione rerum expositus raris munitionibus circumductâ urbe, tanquam imbelli, se tueretur. Cui facto etsi velum aliquod adhuc obtenderet, facili talium artium juventâ, ita erant nihilominus, qui pristinum amorem ejus odio mutarent, scelerisq; infamiam diritate atrocissimi criminis exsecrarentur.

Lalainius licet occupatâ urbe tamen invidiâ civium laborat.

Legi epistolam Georgij Gruteri consiliarij aulici ad Theodorum Lonckium fœderati apud Ultrajectinos collegij in Frisiam tum Legatum, manu scriptam, quâ fœditatem patrati facinoris elevabat, ac si Lalainij, aulicorum & Groningani populi securitas in ultimo discrimine constituta extremi & præcipitis remedij eguisset, Quippe dolosis inimicorum consilijs circumventum asserebat & potissimum illorum, qui seditiosis turbidisq; ingenijs diu usi, vitæ, famæ atq; fortunis Lalainij paratum exitium destinavissent. Igitur festinato ad præveniendos insidiantium astus, opus fuisse, ne dissimulato periculo paucissimarum horarum spatio tracta præclari facinoris tarditas perniciem daret, quod propediem publica patrocinia & terrarum orbis conscientiam pro teste laudis habiturum esset. Quare petebat Gruterus, ut Lonckius Burchiusq; apud Frisios Legati id factum, tanquam ex necessitate petitum, benignè interpretarentur, crederentque non malum & iniquum fœderi animum, cæterum subitaneæ rerum mutationi tuendæ salutis justam sollicitudinem velut causam subfuisse. Notarum ad epistolam autor scribit, illam fascinando potissimum Aurantio & quibusque probissimis exaratam, quo persuasione necessariæ defectionis & suæ credulitatis vitio decepti, vetere in Lalainium fiduciâ socordiam & ignaviam induerent. Cæterum fraudi & fucandis mentibus destinata fœderatorum procerum cura atque sollicitudo perverterat.

Sonnoius Coverdiam ac Burtangam munire jubetur.

Sonnoius namque muniendæ Coverdiæ ac Burtangæ mandatum exequi jussus, binas peditum cohortes, quas Cornputtus & Wingardius ducebant, Coverdiam festino itinere expedierat, quo præsidijs cohortium munitionis erigendiq; novi operis consilium fœlicius procederent. Ubi seditione militum duorum supplicio sedatâ, qui immodestius stipendia flagitantes cædes & direptiones signorum comminabantur, Adriani Antonij Alcmariani arte septemplicis valli fundamenta erexit, operisque utilissimi propositum admoliri annixus est. Sed vallo jacto perducendi ad finem operis consilium abrupit, tergiversantibus Frisijs castellum premendis Drentinis olim extructum, novo sumptui atque servitio emuniri. Non ideo scilicet arces per Frisiam regiæ externæque dominationis munimenta civilibus se armis destruxisse ut quiete Frisiorum terris redditâ severioris imperij novum exemplum in viciná gente spectaret, castellaque domi diruta foris extrueret. Ea certe infida regni documenta diu fuisse, regnaturumque adhuc fœlicius Philippum, si amotâ arcium fiduciâ, stabilis imperij præsidium favore populi firmet, superbasque moles & dissociandis dominantium parentiumque ingenijs extructas, cum vestigijs veteris invidiæ aboleat. Simile patribus cogitan-

gitandum esse, ne reprobato regis imperio spem libertatis vicinis gentibus præcludant, suæque servitutis pertæsi, alienæ autores habeantur. cIɔ. Iɔ. LXXX.
Cæterum utilissimo operi, ut ex provinciarum dissensiones ita ærarij angustiâ impedimentum potissimum nascebatur, indignante Sonoio tantæ molis exordium in illo castrensi & tuendorum finium apparatu morâ aut æmulatione exolescere. Recludendas potius provinciarum opes, removendamque inutilem parsimoniam esse, muniendæ ocyus Coverdiæ, quæ securitatem omni trans Rhenum provinciæ, metum ac desperationem obsessæ urbi allatura sit. Nam & ita auxilia sperantibus intercludi, & penuriam commeatus atque annonæ Groninganis orituram si Coverdiam ex arte munitam justis fœderati præsidijs impleverint. Cæterum viri tuendæ patriæ studio flagrantis hortamentis monitionibusque parum retributum, æmulatione potissimum illarum nationum, quarum incolumitati perficiendi operis desiderium destinabatur. Adeo ad propria commoda socors quoque & supina securitas illis temporibus erat. Quare Burtangæ quoque multo opere vallandæ ardor intepuit, frigescente rusticæ plebis & fossorum officio, quod Entenius Weddano ex agro pecus abegisset, populationibusque ipsi Drentiæ, infestus societatem illius populi hostilibus moribus infirmaret. Itaque Sonoium etsi pro restituendo pecore apud Hohenloium intercedentem, laborantium multitudo destituit, operisque neglecti & mox deserti incuriâ omne Frisiorum ad firmandam Burtangam salubre consilium disparuit. Quippe non subsidij, aut æris pollicitatio, non instantis periculi timor continuando labori eos incendebat, quorum animos à publici boni curâ socij fœderatiq; militis insolentia & rapinarum dulcedo averterat. Igitur hosti colligendis circa Rhenum auxilijs occupato planum in Drentiam & Transisalanos iter patefactum est, quod alias ex fœculentâ paludum altissimarum uligine imperium, parantibus irruptionem monstrabatur.

Burtangæ vallandæ ardor intepuit & disparuit.

Clarissimus fidissimusque illius temporis scriptor tradit intermissi operis damnum & simul dedecus avaritiæ præcipuè Sonoij imputatum, quod strangulatâ laborantium mercede, pecuniam erigendis munitionibus decretam privatos in usus fœdissimo peculatu convertisset. Quare omissa istarum munitionum curâ, parum quoque ad Groningæ obsidionem profectum, quam rudi castrorum forma & auxiliorum defectu infructuosam fore sagaces futurorum ominabantur. Quippe in castris triginta tantum pedestres, equitum binæ cohortes numerabantur, quas vagas, & planos per agros, rarâ virtutis ad urbem ostentatione se spargentes, licentia militaris imprudentiæq; ac temulenti Ducis debile imperium faciebat. Econtra ab oppidanis delectus quoq; per urbem instituti, quæ eâ parte, qua Hunesum amnem excipit, & gemino molari colle exsurgit, permunita, pascendi per suburbana pecoris curam non intermittebat.

Quod avaritia Sonoij imputatum.

Entenius verò, Reiderio amni, qui ad Aliæ Hunesique confluentes omne aquæ declivium ad æstuaria longo tractu defert, terrâ atq; obice oppilato, reliquos minores pontibus constravit, quo urbem frequentiâ populi amplam, intercepto commeatu, annonæ penuriâ gravaret. Quod tantillis cum copijs facere arduum ac difficile expendentibus periculum videbatur, auctâ insuper potiundæ urbis desperatione, quod præter tormentorum machinarumque defectum, pecuniæ quoque & stipen-

Entenius Reiderium amnem terra atque obice oppilat.

CIↃ. IↃ. LXXX. diorum inopiâ insolens exercitus laboraret. Itaq; Winsumano comitio, campanarum per Omlandiam æs fundendis tormentis decretum, & ut omne cœnobiorum, templorumque aurum atque argentum monetæ formâ signaretur. Unde sacræ opes, & per eas in luxum profusior divini cultus, templis ac monasterijs detractus, indulgentiâ quoque & decreto ipsorum Præsulum, quos vetus in urbem odium profanandis, ut credebatur, sacris quoque suis accenderat. Quare & de eorum antistitum, qui civitates partes delegerant bonis fisco addicendis eodem comitio deliberatum, & ut Entenio premendæ arctius civitati majora auxilia decernerentur.

Entenius gloriæ suæ indulgens omne auxilium respuit.

Cæterum Entenius gloriæ suæ, ultra quam par erat, indulgens, alienæ æmulator, magnosque & supra fortunam spiritus gerens, omne auxilium respuebat, ratus civitatem, etsi inexpiabili erga se odio affectam, suo arbitrio se permissurum. Quod ne fieret, & ne Philippus omni inter Amasum, Vidrum & Lavicam orâ submoveretur, Farnesius liberandis Groningensibus auxilia conduci ad Rhenum fecit, quæ jam antè per Cliviam tumultuariè & sparsim collecta, populationibus ac omni insolentiâ illum agri tractum divexaverant. Cæterum copiæ in procinctu expeditionis stantes, & Rhenum trajecturæ à Philippo Hohensaxio, Isselsteinio alijsque fœderati exercitus ductoribus cæsæ ac dissipatæ, omneque auxilium solvendæ Groningensium obsidioni & opprimendis Frisijs destinatum, Rheni ripâ supra Novesium & in Coloniensium fines submotum.

Lalainium pænitentia defectionis invadit, sed à Cornelia sorore obfirmatur.

Unde Lalainium pænitentia festinatæ defectionis invasit, quod æquo tardioribus, velut cunctantis & hærentis Farnesij, auxilijs infestam manum cælestis ira, aut fortunæ adversitas injecisset. Cæterum, à Corneliâ sorore obfirmatus, animum recepit, primamque pectoris ægritudinem ex adversis rebus natam spe secundarum, & mollioris fati excussit. Adeo, more mortalium, juvenili mente ad instantis ævi fœlicitatem arrectâ, futura præsentibus Lalainio potiora videbantur. Quippe virilis ingenij fæmina, commendandis Philippi partibus indefessa, præter dignitates & honores à Farnesio supplementa novæ cladis pollicebatur, foreque propediem ut regiæ gratiæ & deserti fœderis amplos fructus accipiat. Necdum scilicet fortunam res obsessas civitatis, & juxta fratris sui in extremo posuisse, esseque inter confusa hostium castra quod auxilium periculo promittere queat, tanto certius & validius adfuturum, quanto majoris curæ & apparatus egeret. In Farnesij certè verba & fidem se jurare, quæ non latura sit fratrem suum, & optumam civitatem in hostium manus ac lubidinem recidere. Quæ muliebri arte ac confidentiâ ex prompta Buchonis quoque Aytæ Præpositi Gandensis secretioribus litteris confirmabantur. Itaque mittendi auxilij commeatus, pecuniæ fide datâ, fama quoque nuperæ ad Rhenum cladis extenuata, quo Lalainius pœnitudine defectionis excors novi auxilij fiduciâ allevaretur.

Legatio Hagam ad Ordines fœderatos instituta.

Itaque Lalainio intra muros Groningæ obsesso, Legatio Hagam ad fœderatos Ordines instituta, delegatiq; Doco Martna, Hesselus Aysma I^tus. Carolus Roorda & Jacobus Iacobæus Bolsuerdiensium Consul, qui eadem fungerentur.

Eo-

Eorum MANDATA erant. cIↃ.IↃ.LXXX.

Vt in eligendo ANDINO *reliquarum provinciarum suffragijs se afformarent, caverentq; universi, ne quid mali, Galliæ exemplo, ex* ANDINI, *aut suorum consilijs obveniret. Concilium provinciale sub cautione antè expreßâ constitui facerent, in tributo & censu ærarij agendo tum vectigalibus nauticis ac portorijs commune consilium sequerentur. Centesimam bonorum aut quintam redituum ob rationes jam antè dictas excusarent, binos sestertios in cujusq; cerevisiæ tonnas parando commeatui bellico imponi finerent. Decretum de domanijs, ut vocant, regijs, & cænobiorum bonis bello applicandis factâ relatione perferrent. Divino nomini, patriæ saluti, præservandis ab hostium incursu agris sua officia, suam legationem impenderent. Curarent quoque, ut quod publicæ causæ ex Ecclesiasticis bonis impensum esset, ratum haberetur.* AURANTIUS *desertam à* LALAINIO *Præfecturam susciperet, vicariæ administrandæ* GULIELMUM LUDOVICUM NASSOVIUM, *aut alium sui sanguinis sufficeret.* Hæc XIV. Kal. April. signata. *Hujus mandata.*

Mox fœdus inter agrarios oppidanosque percussum, diffidentesque & velut divisi antè provinciales certo reip. corpore conclusi. *Inter agrarios & oppidanos percussum fædus, cujus Formula.*

FORMULA FOEDERIS erat.

Mutua inter provinciales societas & communio reip. esto. Oppidani agrarios cum uxoribus atque liberis, quovis tempore, salvo tamen civitatis jure recipiunto. Tormenta, pulverem, cæteraque belli subsidia ex armamentario de consilio Deputatorum oppidani agrarijs subministranto. Tuendis provinciæ privilegijs mutuas operas præstanto, eorum violatoribus communi consilio occurrunto. Fædus hoc nemo, nec nisi perduellis, aut pacis publicæ ruptor infringito; id facientem lege coërcento.

Quod fœdus pro agrarijs à Serapio Galama, Geroldo Intenio, I. Sannio, S. Fockenio, F. Tatmanno, Horatio Hetteni, Scipione Meckama, Iancone Osingha & Aucone Edonio signatum, soli Harlingani in spem muniendæ publico sumptu urbis tum confirmavere. A reliquis vero oppidanis post annum & alterum, ut memorabo, approbatum, spem etsi lubricam, communi concordiæ injecit. *Soli Harlingani confirmant.*

Itaque icto fœdere, disjectisque cœnobijs (quæ ante sæcula rudi temporum ætate zelo pietatis extructa incrementa opum, fœdissimi luxus fecerant) immensi proventus & in invidiem nobilium familiarum ultra modum aucti, scholarum templorumque ministerijs admoti, consensu ipsorum Antistitum, quibus modica sustentandæ vitæ subsidia valitura ad frugalitatem decernebantur. *Cænobiorum proventus scholarum templorumque ministerijs admoventur.*

Cæteris hostium partes secutis omne pensionis annuæ beneficium interceptum, eorumque ætas, quieti & otio destinata, facili transfugio inter arma aut eorum metum consenuit. Quare templis ac fanis, aurea atque argentea vasa, tum infularum, vestiumque sacerdotalium pretiosissimi habitus subducti, omneque antiquæ pietatis donarium sacris ministerijs decretum, alijs usibus applicatum. Quippe post præsulum fugam monasterijs Floridi Campi, Thaboritano, & Lidlumensi mense Februario cœnobitæ decesserant, amotisque locorum rectoribus, sacrorum quoque exercitia solitudo aut metus intermiserat. Quo tempore *Præsulum, monachorum & sacrarum virginum fuga.*

cIↄ. Iↄ. LXXX. re una cum Clarecampensium Docomiensiumque monasticis sodalitatibus, Sioneæ quoque virgines alimenta ad vitam depactæ cœnobio profugerant, quod ab illo sexu diu frequentatum, triste tum silentium pro conditione temporis admiserat. Tunc ditium quoque pagorum fana omni auro atque argento privata, ornatusque sacrarum passim ædium tanquam superstitioni obnoxius, provincialium oculis subductus est.

Reperio in actis celebri apud Dronripios fano, quod suis opibus, & municipalium liberalitate inclaruerat, præter sex argenteos reliquamque argenteam supellectilem, undecim libras æquantem, tres quoq; è rubro holoserico sacerdotes togas sacris surreptas redactasque in inventarium, incerto aut obscuro autore, disparuisse. Postremum Anna Herennia cum suarum monialium turbâ novo quoque propè Snecam cœnobio cessit, singulæque cum cæteris eodem fato in diversa terrarum sparsæ, aut connubijs, aut civili vitæ transcriptæ, annuarum pensionum usu, ac tori dulcedine fugæ tædia & primam ægritudinem lenivére.

Quippe omne signatum paratumque æs fugientium Præsulum avarities absconderat, qui nocturnis itineribus, expilatis ac desertis cœnobijs Groningam profecti, conducendis in patriam militibus raptum ex ærario censum suggerebant.

Gaza regia publicanis in tres annos locatur. Itaque ditium cœnobiorum gazâ direptâ, regia excisa, ut vocant, in Basilicâ 26. April. in tres annos & medium publicanis locata, cæterum eâ cautione, ut sublevando ærario, biennale locarium specie anticipationis intra quatriduum penderent, reliquumque locarij ad Kal. Majas anni octuagesimi primi præstarent. Cui oneri, ut veteri immunitate & ex beneficio Cæsaris nobilitas eximeretur, libellum supplicem Deputatis Ordinum hunc in modum exhibuit.

Cui oneri se eximi postulat nobilitas per libellum supplicem.

Nobilitatis Frisicæ bona, DEPUTATI, *Anno 1515. translatâ à* SAXONE *in Austrium provinciâ* CAROLUS *post Cæsar divæ memoriæ onerum immunia esse jussit. Quod beneficium ijs potissimum Carolinâ liberalitate indultum, qui Saxoniæ Duci fidem professi, fidelitate obsequij, aut pretio, omnia rerum servitia redemerunt. Igitur decretum, ut illi eorumq; coloni in perpetuum ab omni onere liberi forent, vimque & fructum beneficij ex merito, aut pro munere servatæ fidei sentirent. Cæterum nobilitas in ejus possessionem, aut umbram vix admissa, obliteratum quorundam morte, aut decursu temporis beneficium non retinuit, cum per vim regiæ, aut suorum dominationis oppresso jure & abolitâ immunitate, excisæ & omnium onerum sarcinam ferre coâcta est. Nunc vero ex Gandavensi fœdere in integrum restituta, quod postliminij jure beneficia reddebat, vestram opem implorat, ac ut veteris beneficij legem ex eodem fœdere renovetis. Quin scitote humanæ societatis lubricum non alio, aut saltem firmiore fulcro sustineri, quam si boni præmia & mercedem fidelis obsequij ferant, mali & defectores pœnis aut supplicijs corrigantur. Qui ipsi ut contumaciam parendi plerumque ex amissi juris aut beneficij sensu induunt, ita econtra affectus animorum conciliat, & æquitatis ratio introspecta & antiqui juris confirmatio. Cujus usu ut nos redonetis,* DEPUTATI, *ad vetustatis reverentiam, & vestram gratiam provocamus, quæ non malum experimentum suæ sinceritatis ac judicij facturo scit, si nostram & majorum eminentiam, illæsis cæteris provincialibus agnoverit. Id si fecerit, familiam & posteros nostros immu-*

munitate onerum & imprimis Excisæ donaverit, arctiore vinculo nostra gratitudo & agnitio beneficij provinciæ nos obligabit, quibus animus erit cum professione obsequij, vitam atque fortunas nostras nascenti reip. impendere. cIↃ. IↃ. LXXX.

Hæc Wilconis Holdingha, Heronis Burmania, Sibrandi Burmania, Renici Camminghe, Iulij Botnia, Upconis Burmania, Renici Camminghe, Kemponis Donia, Hesseli Emingha & Sibrandi Camminghe manu signata.

Quæ res quod à meri imperij aut majestatis dispositione petenda esset, à Deputatis ad Archiducem Matthiam aut in proxumum si vellent comitium rejecta. *Sed frustra.*

Quo ferè tempore omnem per Belgicam occulto tremore tellus concussa, stupentibus plerisque subterraneos illos motus, rarâ temporum ætate his in provincijs observatos, novo rerum prodigio invalescere. Quippe montanis locis, quæ natura beneficio internæ cavitatis extulisset, eos obvenire edocti, tanto magis in admirationem illius tremoris rapiebantur, quod sereno tranquilloque cœlo fieret, proculque tempestatibus & vi ventorum solidam terræ molem & vicinis aquis interfusam impellente spiritu concuteret. *Prodigia per omnem Belgicam.*

Tradunt scriptores lapides passim ex ædificijs dilapsos, omneque æs campanum, vibratis quasi turribus, agitatum sonitus edidisse. Mare quoque ipsum etsi placidissimum & strato æquore blandiens, manifestâ succussione actum, fluoreque suo, vacui expers, profundiore causâ impulsum, superficiem movisse. Quod sive vaporum exitum parantium, & velut enitentium vi evenit, quæ compactas quoque nubes in ipso aëre diffindit ac movet, sive maris aut aquarum æstu maritima, aut fluminibus proxuma agitante, mihi persuasum est, motum illum ab imo in superiora provectum, suo quoque fine ac prædictione non caruisse. Decernente velut naturâ rerum, ut pace Belgica Regem inter & Ordines apud Coloniam tum abruptâ, illo insoliti tremoris præludio funestos bellorum motus aperiret. Id 8. Eid. April. horâ post meridiem sextâ factum autores tradunt. *De his judicium autoris.*

Invenio in actis istorum temporum Ordines fœderatos Ultrajecti tum considentes, jam ante mense Februario de Coloniensis pacis fœlici eventu desperasse, omnemque salutis suæ & juxta publicæ spem in sanctissimi optumique fœderis tutelâ, tanquam certissimo fortunæ præsidio, posuisse. Itaque decrevisse ut ambiguis animorum inclinationibus præter Præfectos, Magistratus, collegia, sodalitates provinciarum & civitatum populus quoque universus ad jusjurandum fœderis adigeretur, nullam pacis cum Philippo rege conventionem, præterquam servato Ultrajectino fœdere, adiret. Magistratus quoq; suspicione aliquâ regiæ partis attaminati, etiam ante diem loco ac dignitate moverentur, velut poscente reip. discrimine, ne vanâ pace regiâ, suspectis aut incertæ in patriam fidei rectoribus admistratio rerum demandaretur. Cui pacis tractationi continuandæ, etsi Cæsar in speciem se interponeret, ita erant, qui non ignorarent, Cæsarem avunculi & simul sororij regis, plus propinquitati & amicitiæ, quam Belgarum causæ, durante apud Coloniam conventu, dedisse. Igitur sumptis clam de removendo Philippo deliberationibus in Andinum eorum consilia reflectabantur, qui Cæsaris, *Ordinum fœderatorum Ultrajecti considentium consilia & decreta.*

cIↄ. Iↄ. LXXX. Philippique propinquitatibus & Electorum principum in Romanam religionem propensioribus studijs diffisi, Gallicæ & Andinæ societatis commendatione concilia patrum inquietabant. A qua amplectendâ, etsi suspecta regnantium indoles, & funestissimi eâ ætate Galliarum motus deterrerent, ita necessitati obtemperandum censebant, qui æquissimi Belgicæ imbecillitatis æstumatores omne ad auxilia externi principis suffugium præclusum provincijs opinabantur. Quæ etsi in secreto patrum disceptarentur, ita Philippo & Cæsari non ignorabantur, adeo parum contectis eo tempore magnarum rerum arcanis, ut aut aliorum imprudentiâ aut aliorum levitate aut malitiâ evulgarentur.

Philippo & Cæsari non ignorantur.

Quare Cæsar litteras XII. Maï Pragâ Bohemorum ad Ordines generales hunc in modum dedit:

Cæsaris ad Ordines generales litteræ, quibus eos ut ab Andini societate abstineant, hortatur.

CUM ANDINO societatem vos agitare intelligo, ORDINES, & repetere ea velle, quæ dissuaseram. Ac quanquam spes me adhuc cæperat, fore, ut cum PHILIPPO rege, cum principe vestro in gratiam rediretis meâ & Romani Imperij intercessione, ita deprehendo externa fœdera domesticâ pace apud vos potiora esse. Quod cum ita sit, ab obsequio regis à majorum religione alienos vos esse indicium facitis, præter fidem mihi Cæsari & Romano Imperio factam, quâ in religione Romanâ & regio obsequio perseverare vos constituisse, non semel professi estis. Qui animus si vobis etiamnum esset, pro bello pacem haberetis, neque esset, quod vos à principe vestro, principem à vobis divelleret. Quod malum ut sanari aut tolli possit, hortor ut ab ANDINI societate abstineatis, & ut fide in PHILIPPUM regem & simul receptam religionem proni legatos ad me CAESAREM mittatis ocyus. Nam id facturos vos soluto ad Coloniam conventu vestris ex litteris arbitrabar, quod cum cæteris neglectum, ut redintegretis moneo. Quo facto daturus sum operam, ut me CAESAREM juvandis rebus vestris, & conciliandæ regem inter & vos paci pronum, atque facilem habitum sitis.

Ad quas ORDINES:

Ordinum Fœderat. Responsio.

LITTERARUM nostrarum argumentum quibus abrupto Coloniensi conventu legatos à tractandâ pace revocavimus, Invictissime IMPERATOR, memoriâ adhuc tenemus. Interea de mittendis ad te Legatis cogitavimus, qua tuorum & PHILIPPI mandatariorum immodestis criminationibus nostra innocentia se purgaret. Cæterum minuendis obtrectationibus atque odijs legatio intermissa. Nunc verò cum nova cum ANDINO Galliarum regis fratre pepigisse fœdera arguamur, professione integritatis nostræ nos excusamus, testamurque procul novorum fœderum consilio, anteactæ tantum cum ANDINO societatis contractum atque memoriam innovasse: Non ut tuæ majestati, aut Romano Imperio ista conventionis confirmatio aliquid derogaret, cæterum ut sub auxilijs potentissimi principis nostra vita atque fortuna protegeretur. Quod ideo consilium maturare coacti sumus, postquam non sollicitati ad intercessionem Reges & Principes, non gemitus aut lachrymæ populi nostri, non imminentis ruinæ miseratio immitem PHILIPPI animum flexit, ut sibi honestam, & nobis vero exspectatam pacem novo clementiæ exemplo largiretur. Quare omni spe pacis & regiæ gratiæ amotâ, ritè & more majorum fecisse videbimur, si in conservandarum provincialium curas

hac

hac implacabili regis irâ descendamus, subtractoque immitissimo Regi obsequio immodestæ dominationis triste servitium declinemus. Quod quanquam æquissimis conditionibus oblatis (& quas sedandis discordijs nostra sollicitudo offerrebat cessantibus armis melius pacis atque otij res tractatura) tuæ majestati & Romani Imperij Electoribus, tum cogitare & velle professi simus, ita molliendo efferati regis ingenio tantum non profecimus, ut in suspenso arma essent, quæ regij ministri majore crudelitate, an insolentiâ miseris provincialibus intentavere. Quarum quoq; utramq; cum Carolus Arrogonius PHILIPPI *Legatus suis quoque in litteris spiret, gentium exemplo, protegendis jure divino & humano corporibus, uxoribus atque liberis nostris pro libertate majorum & nostrâ arma capere parati sumus, provocareque ad auxilia externorum Principum, ne civitates nostras, atq; earum merces hostilis vis convellat, nosque in imbellis turbæ amplexibus pati exilia, patriamque inermem prædæ & furoribus exponere cogamur. Et quoniam omne tuum ac juxta Rom. Imperij auxilium nobis præclusum est, quod econtra hostium nostrorum exercitus, commeatu atque annonâ subjuvit, ita testamur, nuperum Coloniæ super pace Conventum damno nobis fuisse, omnesque fælicium armorum grogressus internis secessionibus atque discordijs subversos. Vnde fit ut tuo in pacem affectui & voluntati,* CAESAR, *morem gerere nostra impotentia non possit, eosque nos perducere, ut semel infida pace læsi, ejus repetendæ consilium induamus. Interim grates agimus paternæ tuæ in nos ac pacem propensioni, daturi operam Invictissime* IMPERATOR, *ut religiosa apud nos tuæ benevolentiæ recordatio sit, testemurque nihil carius sanctiusque nobis fore, quam tua & Rom. Imperij prosperitati nostra officia reposuisse.* CIↃ. IↃ. LXXX.

Igitur velut fide procerum animis atque ingenijs proscriptâ, ipsoq; pacis nomine apud edoctos fallaciam ingrato, ad armorum curas properatum, quæ Farnesius etsi levi ad Rhenum clade affectus, liberandis Groningensibus superiorem per Belgicam conquirebat. Quorum ut obsessos certiores faceret, tabelliones passim annuntiandis auxilijs magno ære conducti, quos per omnes viarum aufractus dispositi speculatores intercipiendis arcanis observabant. Unde factum est, ut secretioribus à Farnesio litteris instructi rarius ad urbem commearent, quam Entenius Philippi Hohenloï & Iselsteinij legionibus validior, majoribus castris obsesserat. *Farnesius liberandis Groningensibus arma conquirit.*

Quippe Aurantius talium prudens urbi amplæ & natura loci, ac justis præsidijs validæ admonendas plures copias decreverat, ratus, quod res erat, Entenium etsi animi ingentem, peculiari sibi temeritate viribus suis fisum rerum temporisque impendio castrense imperium exercere. Itaq; præmissâ Hohenloï, Iselsteinique legione, Gulielmum quoque Ludovicum Nassovium ex fratre nepotem prima stipendia tum facientem, in castra cum legione expedivit, Entenioque etsi invito & reluctanti, socium atque consortem consilij ac juxta imperij adhibuit. Cæterum omnem castrensem profectum Entenij potissimum immodestia retardabat, fiebatque ut alienæ gloriæ contemptor, suam amitteret. Unde discors sæpè agendi consilium nascebatur; quod in castris & per stationes observata, Ducum reverentiam & militaris disciplinæ autoritatem minuebat. Itaque miles munijs castrorum neglectis, aut spretis suo ingenio *Gulielmus Ludovicus Nassovius cum legione in castra ad Groningam ab Aurantio expeditur, & Entenio invito consilij & imperij socius consors adhibetur.*

ↀ. Iↄ. LXXX. genio magis, quam imperio rectoris obsequebatur, excursionibusque ac prædæ intentus ne sociorum quidem rebus abstinebat. Quare fœderatæ naves provisis quoque commeatibus onustæ in Reiderio amne, & per æstuaria Lavicæ ab Entenianis interceptæ, vicinisque è Frisiorum agris, quos idem flumen exili alveo lambit, pecus abactum. Quod prædandi & licentiæ exemplum etsi ab Entenio complures alienaret, ita illi hoc quam maxume odia conciliabat, quod cives ex mutatione rerum in castra, deserta urbe profugos asperrime tractaret, hominesque fœderi pronos injurijs afficiendo, castrorum commercio prohiberet. Unde à Docone Martna viro nobili, post ab Abelo Franckena homine moris antiqui & celebratæ doctrinæ Frisiorum per Omlandiam & in castris legato vehementer increpitus, ne ferocis quidem ingenij violentiam repressit, animumq; spectatâ exulum fortuna emolliri passus est.

Militia excursionibus & prædæ intenti ne sociorum quidem rebus abstinent.

Entenij ferox ingenium crebris & acerbis commonitionibus non emollitur.

Cl. Franckena in litteris VII. Kal. Mai. ad Deputatos Frisiæ missis, scribit se Entenium, ut Ultrajectini fœderis ministrum se esse recordaretur, acerbè & instanter commonuisse, ac ut lenitate exulum animos ducendo, præfractos & superbos spiritus, evincendis Groningensibus, mollioribus & ad victoriam profuturis officijs mutaret. Cujus etsi spem faceret Entenius, ita econtra fidem exulibus datam fœdissimâ injuriâ violavit, eorumque mercimonia, etsi stipendijs duarum cohortium sustinendis se obligavissent, diripi præcepit. Diploma quoque ijsdem mercatoribus concessum revocari fecit, pecoraque habendis castrorum commeatibus coëmpta, & in pascuum persolutis indictionibus missa abigi jussit. Unde Groningenses majores fortunâ animos induerunt, ne in crudelissimi victoris & jurati hostis arbitrium permissa clementiæ civitas recideret.

Franckena obnixè apud Frisios intercedit, ut Entenio castrense imperium abrogaretur; & Gulielmus Lud. Nass. substitueretur.

Franckena quoque jure Legati, ut eidem Entenio castrense imperium abrogaretur obnixe apud Frisios intercessit, datisque Dammonâ litteris Gulielmum Ludovicum cum imperio & duodecim cohortium auxilijs gerendis rebus poposcit. Itaq; palam nullâ veri simulatione, professus est, inter collegij fœderati errores nullum vel perniciosiorem, vel crassiorem (verba litterarum sunt) fuisse, quam quod Entenium peculiari Omlandorum ingenio civitati infensissimum Translavicanæ militiæ & obsidio æmulæ urbis præfecissent. Quare tormenta & machinas Leovardiâ in auxilium petenti, ne morem gererent, Frisios suos commonuit, & ut, lubricâ sociati fide, extirpatis domesticis factionibus, Deum pacis autorem profutura ad concordiam consilia orarent. Quippe Ufkenium & Sterckenburgium Omlandiæ legatos non communicatis, sicuti oportebat, mandatis Ultrajectum è castris profectos criminabatur, haud vano indicio validiores secretioresque gentium amicitias sustinendis fœderibus requiri. Igitur amovendis sociorum querelis, stipendia quoque Frisios castrensibus copijs poposcit, & ne debilem ultro legionum disciplinam tardatâ menstrui æris solutione dissolverent.

Unde Frisij, quo Entenianorum licentiæ & populationibus mederentur, qui terrâ, prædones, mari quoque peiraticam in socios exercebant, præsidiariam navem milite ac commeatu instruxere, eamque propè Oostmahornam in æstuario, ubi eam amnem accipit, stare jussam redimendo aperti maris commercio habuere. Mox Joannes Jodocius

cius vir fortis, & qui navale sub Philippo stipendium meruerat, navi bellicæ cum imperio præfectus, Jeldertusque Wigerius magnæ famæ prædo, qui sacramentum Entenij suis rapinis ac flagitijs obtendebat, Eæ fluminis ac Frisici maris æstuario submotus est. Adeo Entenij consilia & facta hostibus ad virtutem, socijs ad metum & invidiem erant. Itaq; urgebat Aurantius, ut munitiones in castris ad Groningam erectæ justis præsidijs firmarentur, & ut auxilia è Flandriâ ac Brabantiâ illarum gentinm menstruo stipendio oppugnandæ Groningæ haberentur. Deïn ut Ordinum exercitus trans Rhenum, & per confinia agens supremo militiæ rectori pareret, Philippum Hohenloïm manu promptum & animi ingentem gerendis cum imperio rebus destinavit, Bernardoque Merodio Rumænio vicariam belli administrandi potestatem decrevit. Tum provincijs Rheno amni contiguis legatos ut ederent ordinavit, qui Ducum militarium consilia, & lubrici moderaminis impetus prudentiæ solertiâ castigarent. Denique ne obsessæ Groningensium civitati auxilia subvenirent, expediri in Transs-Isulaniam, Drentiamque peritissimos locorum voluit, qui eorum situm specularentur, quantisque paludibus à Weddâ in Geelmudam aut Vidri emissarium Drentinus ager subjaceret. Itaque munitionibus extruendis commoditas delectâ, repetitumque firmandæ Coverdiæ & Burtangæ consilium, quod Sonoï, ut memoravi, culpâ, aut, ut ille vaticinabatur, fato quodam, ex solâ conferendi æris parsimoniâ, aut provinciarum æmulatione neglectum Trans-Rhenanas gentes gravioribus casibus reservabat. Quare non Drentiæ, etsi in Ultrajectinum foedus transcriptæ, non sociæ nationis finibus, aut securitati prospectum, quam Frisiæ & Transsavicanis quoque agris patentes Drentiæ campi, & immunitæ paludes adimebant.

CIↃ. IↃ. LXXX.

Consilium Coverdiæ & Burtangæ firmandæ repetitum.

Cl. Franckena in Ephemeride notat acta Drentini foederis Leovardiam ad collegium tum transmissa, quæ cum plurimis, procerum malitiâ, aut incuriâ interversa, ne posterorum quidem usibus infoelicitas temporum reliquit. Igitur Groningensium rebus in arcto constitutis Georgius Lalainius sui metuens, transituræ auxilia Farnesium poposcit, ultimamque perituræ mox civitatis angustiam nullâ periculi dissimulatione, professus est. Præter annonæ namque sensim deficientis, penuriam, nitrati pulveris defectu laborare se obsessum asserebat, deditionem necessario facturum nisi per auxilia levetur. Quæ si destituant, tristem certe suscepti consilij fructum se habiturum, si inter magnarum rerum auspicia inimicorum & jam hostium gratiæ se permiserit. Ad hæc regem omni Amasium inter Rhenumque flumini (Flevo illi in Frisijs nomen) regione cessurum, nisi agrarijs passim in foedus Ordinum receptis, urbem tueatur solam suarum partium fidissimos intrà intuta moenium claudentem. Neque enim aliud regiæ dominationis munimentum superesse, omni Frisiâ, cum Omlandiæ, Drentiæque populo novis societatibus inligatâ, & quæ latura non sit, in illo fertilissimo terrarum tractu urbem relinqui sedem bello, & hostilibus armis fracturam. Quin sciret Farnesius auxilia illarum gentium jam castris inducta, famâque ferri præter commeatus è foecundissimâ frumenti regione subvectos, tormentis quoque è Frisia petendis consilia capi. Denique mare ipsum classibus impeditum, adeo intuto omni ad urbem aditu, ut ferro aperiendus sit.

Lalainius auxilia Farnesium poscit.

ↀ. Iↄ. LXXX. Quæ quoniam Entenium in cujus manus pervenerant, non fallebant, ita continuis velitationibus tamdiu obsessos attrivit, donec temerariæ fortitudini triste præmium fortissimo viro pervicax fortuna decerneret, & solvendi obsidij diem importunitas fati præfiniret. Qui Roldæ in Drentinis, vergente Maio, ab Hohenloo & Nassovio liberaliore convivio exceptus jactantiusque, velut hostem super mensâ debellaturus, se gerens, oppugnandæ acrius urbis, & ostentandæ virtutis consilium cæpit, æmulorumque Ducum gloriam suâ obscurare adnixus est. Cui proposito dies inter comessationem & vinolentiam actus incitamentum addebat. Quare temulentus, & mero gravis equum conscendit, provectusque in castra tribunos, & signorum ductores hunc in modum allocutus est.

Entenij temulenti oratio ad Commilitones.

Diu est, Commilitones, ex quo invalidam urbem, & sociorum nostrorum cæde ac perfidiâ imbutam, castris de mandato Ordinum clausi. Eam oppugnare, quia longioris moræ pertæsus sum, in animum induxi, facinusque admoliri, quod præsentis ævi laudem mereatur, in futuri memoriâ perennet. Sed vestræ ignaviæ & imperitiæ debetur, quicquid ad gloriam omissum est, quarum utramque, si vultis, meo exemplo emendate. Quippe fidem vestram, vestras manus nunc imploro, ac ut me Duce fortes strenuique sitis, habituri mecum tam commune periculum, quam gloriæ fructum.

Ad Schutendiepam & suburbana oppugnanda properat.

Sic pro concione locutus labri butyracei operculum, clypei loco, manu sumpsit, signoque dato, ut se sequerentur, ad Schutendiepam & suburbana properavit, quæ præfluente flumine, tum vallo, fossisque emunita, egregiâ obsessorum virtute defendebantur. Ubi cæsis vulneratisque centurionibus ac plurimis quoque militum saucijs, etsi infœliciter rem gerens, suos animavit, inferiorisq; propugnaculi & reductuum oppugnationem repeti jussit. Quo capto, cum Scutendiepæ quoq; immineret, quam solâ scalarum ope superari posse sagacissimi centurionum ominabantur, speculandæ per jaculatoriam fenestram dimicationi defixior, glande verberatur, capitisq; saucij lætali vulnere sternitur. Unde mœror orba ductore suo castra, & triste juxta silentium occupavit, magnumque obsidionis perficiendæ commodum morte Entenij interruptum est. Seditione namque militarium copiarum stipendia flagitantium omnis disciplina ordoque belli laxatus, conturbatis adhoc animis, quos prostrati Ducis spectaculum, & miseratio à continuando pugnæ officio revocabat. Adeò verum est in bello, multitudinem ab unius ductu atque imperio pendere, amissoque rectore desolatos exercitus, & eorum virtutem, tanquam intercepto vitali spiritu, flaccescere. Quippe Entenius etsi in iram fervoremque animi, tum comessationes atque luxum pronior, & ex hoc profusus æris foret, ita militarem gratiam popularitatis laude emercabatur, & quod, cætera incivilis, vitæ suæ ac imperij rationem moribus militum adaptaret. Hoc verò imprimis eum commendabat, quod in expeditione, in pugnâ, denique in omni belli negotio fidissimum Ducem se præberet, animique impavidus, nullo sui discrimine, tam militis, quam Ducis laudabili officio fungeretur. Itaque frigora, sitim, ardores, inediam, tum soli & itinerum incommoda juxta militem perferebat, corpusque à primâ ætate tolerandis asperis obdu-

Glande verberatur & sternitur.

Indoles ejus.

obduratum quibuslibet molestijs objectabat. Quare animo, qui excelsus & veræ nobilitatis affectator erat, supra fortunam positus, vinci se non posse deprehensus fuit, spiritumque externi regijque servitij acerrimum hostem periclitanti patriæ impendisse. Cætera viri vituperio, aut laudi scripta, studio à me omissa, sub benignâ naturæ rerum excusatione, quæ in illo, sicut in omni mortalium turbâ, fœda vitia egregijs virtutibus miscuisset. Cujus mors nobilitatem Omlandicam haud parum conturbavit, ne lætâ quidem Eusumiorum gente, etsi patratæ in patrem cædis suspicione, infensissimum domui suæ hostem abstulisset. Cadaver Middelstumum in Hunesgonijs, ubi natus erat, deportatum; tumuloque majorum conditum. Econtra intra urbem, auditâ jurati hostis morte, omnia lætiora agitabantur, simulante prudentius Lalainio, temerarij castrorum Ducis interitu Ordinum rebus nihil decessisse. Igitur metuebat, ne illius excessu, peritioribus militiæ rectoribus obsidionis negotium demandaretur, civesque ante ab Entenij sævitiâ ac immanitate alieni, mitiorum Ducum veniæ suo incommodo se permitterent. Jam enim duobus castellis amissis, quæ urbi præduxerant, fiducia civilium animorum & auxilij minuebatur, & quod extenuato victu, omnique commeatu imminuto pristina sensim pugnantium virtus elanguesceret.

cIↃ. IↃ. LXXX.

Sepultura.

Cæterum certiore auxilij famâ res allevatæ, quod Farnesius, etsi æris angustiâ premeretur, obsessæ civitati haud procul Rheno & Novesio urbe reparabat. Quippe omni provinciarum exule ad sacramentum adacto, quem nullâ stipendij dulcedine aut curâ, sola fati sui infœlicitas, & ulciscendæ injuriæ cupido in patriam armaverat, Epirotarum quoque equitum (quos Thomas Epirota vir secundis prælijs clarus inter cæteros ducebat) auxiliares cohortes adjunxit, omnesque copias Trajecto ad Novesium Rheno pergere in adversam ripam jussit. Ubi Rora flumine superato, impetratoque à Juliacensium Duce Joanne Gulielmo per suas ditiones commeatu, Lippam quoque fluvium haud procul Dorstâ oppido traductæ, festinante Martino Schenckio Niddachio homine Geldro, ut Juliæ Cliviæque campos emensus, Geldriæ & Trans-Isulaniæ hostiles agros properandis auxilijs peragraret. Eam verò provinciam Gasparo Roblesio Farnesius demandaverat, quo veteris imperij & per tumultum militarem amissi vestigia adhuc cerneret, Frisiorumque gentem rebellionis in se & regem ream, ardore vindictæ, & prioris injuriæ solatio, armatâ manu debellaret: Cæterum absens, & in Farnesij comitatu per superiorem Belgicam tum agens, ne expeditionis quidem in Frisios susceptæ consilium executus est, etsi sollicitatis exulum auxilijs, quos recuperandæ dominationi & veteri fortunæ, faciendam ad conspirationem, & sumenda in patriam arma instigaverat, signa verò Renicus Dekama, Jarichius Liauckema, Titus Cammingha, & Lollius Ockingha Frisiorum exulantium nobilissimi ducebant, præter cæteros cohortium centuriones, quos è Frisiâ mutatis rebus præscriptos, aut dignitatibus exutos, sacramento arctius regio fortuna temporum obligaverat. In quorum numero Vibius Goutumanus, Arnoldus Gemenius, & Everardus Ensius Coverdiæ & Drentinorum Satrapa, fuere, quos nulla retinendæ dignitatis spes externis clientelis obtruserat. Reliqui Germaniæ, aut a-

Farnesius obsessæ urbi auxilia reparat & mittit.

 liarum

CIↃ. IↃ. LXXX. liarum gentium natalibus adscripti novam exornandis majorum imaginibus materiem, inassueti otio & gloriam & juxta opes ex bello quærebant.

Cl. Franckera optumus autor notat exercitum istum ad Mollum pagum Rheno assitum, constrato navali ponte fluvio, trajecisse, victoriæque velut occulto animorum præsagio, certa in præsentia pro futuris habuisse. Quo nuntio in castra ad Groningam perlato, Gulielmus Ludovicus Nassovius, defuncto Entenio cum imperio rem gerens, 13. Maï litteras ad Deputatos Frisiæ dedit, æneaque ad quinarium numerum tormenta sternendo vallo & oppidanorum munitionibus Harlinganos poposcit. Cæterum proprij discriminis pavor in externa difficillimè respiciebat, suarum rerum, velut incertis, qui inter domesticos hostes, & teterrimarum conjurationum arcana fluctuare infantiam minus robusti fœderis non ignorabant.

Harlinga rudi mænium ambitu cingitur, & munitur.

Unde Harlinga post subministratas Gulielmo Ludovico grandiores machinas rudi mænium ambitu cincta, majore ac validiore opere circumducta, effosso, diductoque introrsum portu, qui tutum navale venienti ex Oceano classi præstaret. Igitur ad aquarum quoque impetus sistendos, quas aut mare vento motum, aut æstu portui ingerit, aut rivulorum urbem influentium declivia deducunt, claustra magni operis fabricata, quæ laxandis, aut recipiendis aquis reperta onerarijs navigijs permeabiles alveos faciebant. Tum lata quoque profundaq; fossa vallo, & propugnaculis præducta, tantæque molis opera, ære publico, trimestri spatio absoluta. Quod consilium ab Aurantio potissimum principe profectum Trassavicanæ gentis non inglorius scriptor prodit, quo novæ urbis fortunam, florente commercio juvaret, portumque subministrandis Hollandiæ sociarumque gentium auxilijs habilem reparandis in Hispanum exercitibus aperiret. Qui ut regundæ post Lalainium provinciæ ex decreto solennis comitij præficeretur, missus Ordinum Frisiæ nomine ad eum Doco Martna vir primariæ nobilitatis & elegantis ingenij, qui supremum Præfecti imperium ei deferret, offerendæque dignitatis ac simul molestiæ vicem repeteret. Itaq; præter mandata Doconi Martnæ commissa, litteræ quoq; à fœderatarum provinciarum Legatis & Senatu per Frisiam Ordinum exaratæ, permovendo optumi principis ingenio, quod in illâ tempestate rerum constitutum graviorem curarum sarcinam respuebat. Econtra omnem Principis excusationem continua provincialium vota ac desideria diluebant, ac si in illo capite ac rectore omnium rerum salus atque incolumitas versaretur.

Aurantius ut regundæ post Lalainium provinciæ ex decreto solennis comitij præficeretur mittitur Doco Martna.

Ad respuentem & excusantem Deputatorum litteræ supplices.

LITTERAE DEPUTATORUM hujusmodi erant.

POSTREMUM & solenne gentis nostræ comitium, PRINCEPS, *concordibus suffragijs Præfecturam tibi provinciæ destinavit. Eam ut cum imperiò & absolutâ Præfecti potestate acciperes, spes nos aluit, eosq; imprimis, qui patriæ fideles, optumaque in eam studia diu professi hoc calamitosissimorum temporum statu de te solo clarissimam opinionem concepere. Prudentia tua & multarum rerum usus, istius de te judicij fidem firmavit, postquam mentem boni consilij plenam ac à* DEO *tibi infusam isti moli regundæ parem ostendisses. Denique continuæ paternæque in populum & remp. sollicitudini tuæ plurimum dedimus;* PRINCEPS, *deprehenso sublimem animium curis*

ris infractum, & in agendo indefessum, omne officium provincialium saluti impendere. Quare nostra in te fides, tua virtus & clarissimæ animi dotes, hoc ad consilium nos traxere; Itaque missis Hagam, dein Campos ad te Legatis administrandæ gubernandæque provinciæ dignitatem, ac simul molestiam tibi obtrusimus, eâ spe aliti, ut ratione nostri status habitâ politiæ & bello præesses, nosque capite & moderatore rerum orbos potentiâ & autoritate tuâ regundos susciperes. Sed fluxas spes nullo huc usque aut parvo solatio redemimus, in tam tristem mæstitiam ac sollicitudinem projecti, ut perire proxumi sine tuo imperio videamur. Rerum nostrarum statum, etsi nos ignores, Legatus tibi aperiet, his mandatis à nobis instructus, ut recturam provinciæ tibi offerat. Quare rogamus, Frisij, ut imponi in humeros tuos id oneris, ac molestiæ patiaris, ac ut ipse regundæ Frisiæ spe facta, fessis rebus succuras, Legatumq; aut Vicarium tui per provinciam imperij, quam ocyssime constituas. Id si feceris, PRINCEPS, *fortunas, vitam atque sanguinem in adjumentum offerimus, daturi omnem operam, ut illius regimen nostro, quantum fieri possit, consilio juvetur. Hoc etiam petimus, ut Senatum juri dicundo præfectum justo numero ac autoritate instruas, quo malis per provinciam indies exorientibus tua prudentia medeatur. Reliqua, quæ votis complexi sumus, Legatus* MARTNA *exponet, quorum ea summa est, ut te diu fælicem florentemque nostris rebus habeamus.* CIƆ. IƆ. LXXX.

Hæ Litteræ xv. Kalend. Jun. signatæ.

Quo die Senatus quoq; juri dicundo delectus Franciscum Baudimontium Grapliiarium suum hominem Flandrum mandatis instruxit, legationisque ad eundem principem obeundæ potestatem fecit. Mandata erant, ut salutato principe, litteras fœderatorum Ordinum, Senatus & Deputarorum Frisiæ suæ fidei commissas exhiberet, nuperisq; mandatis, quæ ad fœderatos Ordines Daventriam pertulerat, repetitis de miserrimo provinciæ statu, & subortis turbis principem doceret. Rectoris quoque potentiâ, famâ, prudentiâ atque exemplorum usu conspicui necessitatem monstraret, exploratáque voluntate principis Doconis Martnæ & Hesseli Aysmæ, qui Antverpiæ agebat, in communicandis consilijs ope uteretur. Hesselo Aysmæ Præsidi, Douwoni Burmaniæ, Barthio Idsardæ nuncupatis jam ante Senatoribus diplomata impetraret; Ea ex antiquâ formulâ cum absolutâ potestate Sibrando Richæo Senatori & fisci Advocato, Wilconi Holdingha, Foppio Grovensteinio & Tiallengo Wikelio procuraret; Eysingæque Versteverano, ac Rhalæ Senatorum procurationes immutari, redigiq; in priorem formam faceret. Sibi quoque de absoluto diplomate obtinendo prospiceret, omneque officium saluti & commodo publico impenderet. Hoc xv. Kalend. Jun. à Tetardo Herennio in acta relata.

Eo halante animam rep. inter tantos proditorum & civilis licentiæ metus potentium collegiorum æmulatio, & cæca gloriæ ambitio cruda ingenia propellebat. Itaq; vulgus ipsum, potentum exemplo, qui publicas provinciarum indictiones irrogaverant, mobile & seditionibus proximum erat, Magistratuumque imperia velut in licentiæ regno, aspernabatur. Ferunt seditiosis vocibus in publico auditis, manus quoque Magistratibus intentatas, conjuratosque è regiâ factione, occasione eminentis inter proceres discordiæ usos, turbulenta consilia atque facta *Vulgus mobile, & seditionibus proximum.*

 agi-

cIɔ. Iɔ. LXXX. agitaviſſe. Quippe Senatui, qui regio ſuffectus erat, nec decens numerus, nec priſca autoritas erat, quâ imminutâ antiquæ quoque ſeveritatis majeſtas, & triſtiſſimus rigor remiſerat. Itaque terni cum fiſci actore jus dicebant, quod Octo-viris ſub Saxone, ſub Carolo Cæſare & Philippo filio pluribus Senatoribus commiſſum, æmulatione politici ordinis, & paucitate præſidentium judicijs eviluerat. Unde plebi quoque minor metus quam ingratum publicarum indictionum vocabulum, tum fato & incuriâ dubijs anguſtiſq; rebus repetitum, & in eâ ſeditioſiſſimos quoſq; efferaverat. Quem affectum aſperiore medicinâ percurare illi quam maxumè averſabantur, qui popularium morborum periti non ignorabant, graviſſimum quemque tumorem ex præcepto medicorum principis beneficio quietis ſanandum. Etſi eſſent, qui ferrum mox remedio poſcerent, & ut aſperâ paucorum correctione, multitudo metum ſentiret. Cæterum pluribus indulgentiæ, magis quam ſeveritatis vitium placebat, & ut plebis ob gravitatem tributi motæ ſanguini honeſtâ clementiâ parceretur. Quippe communi mortalium vitio, juſſui & imperio contumacem ad bonam frugem & ingenia redituram, quæ diuturnitas & mora temporis ingerendo pœnitentiam ab omni ævo ſedaviſſet. Ita variantibus procerum ſententijs omne parcendæ, excuſandæ aut corrigendæ plebis decretum intermiſſum, donec Baudimontius inter cætera Antverpiam profectus de eo ad Aurantium referret.

Bethleæmarum virginum libellus supplex Matthiæ Gubernatori exhibitus.

Invenio in actis Bethleæmas virgines libello ſupplice Matthiæ Gubernatori v. Non. Maï exhibito, liberam bonorum cœnobij adminiſtrationem, deducto, quod præſtandum provinciæ foret, locarto ad vitam oraſſe, & ut monaſterium, cautione de non recipiendis ſine conſenſu Ordinum Friſiæ novis monialibus præſtitâ, habitandum ætate provectis aut ævi maturis permitteretur. Matthiam quoque Gubernatorem poſtulatum velut æquiſſimum Ordinibus Friſiæ commendaſſe, litteriſq; IV. Non. Maï in Friſiam expeditis, relicto tamen ijſdem ſecus diſponendi arbitrio, humaniſſimo officio interceſſiſſe.

Baudimontius Antverpiam profectus legationis ſuæ ſeriem Aurantio exponit, & litteras exhibet.

Igitur Baudimontius acceptis mandatis feſtino itinere Antverpiam progreſſus, litteras Aurantio Principi exhibuit, legationiſque ſuæ ſeriem ſcripto complexus, hunc in modum diſſeruit.

SENATVS provincialis, PRINCEPS, ut te ſalutarem in mandâtis mihi dedit, ac ut exponerem quanto in diſcrimine periculoſiſſimis temporibus reſp. conſtitueretur. Præterquam enim humanis ac barbaris hoſtium imperijs amovendis, tum excutiendæ æternæ ſervituti, præ nobis deſtinabatur, tributorum onera pati & ferre rogatur, ita multa quoque pro mutationibus temporum immutanda ſunt, quæ emendationi labentium in deterius rerum inſerviant. Imprimis vero emunienda reſp. adverſum eos eſt, qui viperarum more patriæ ſuæ infeſti & ejus exitio nati Hiſpanicæ dominationis reducendæ conſilia capiunt, omneq; populi & libertatis commodo ſerviturum occultis artibus ſubvertunt. A quibus certè eſt quod civilis diſcordiæ ſemina per provinciam ſpargantur, & quod omne tributum quieti noſtræ & ſecuritati decretum contumaciâ rebellis populi, & quod fœdius, in ipsâ etiam rep. è potentioribus reſpuant. Vnde ſimultates natæ, & diu pernicioſis fomentis alitæ, in hoc, quod vides, diſcrimen, provinciam duxere. Cui avertendo deligendum ocyus rectorem Senatus

natus censuit, cujus solertiâ malorum impetus retundantur, boni pacem atque securitatem habeant. In te vero, PRINCEPS, *cum omnium vota, atque spes conspirent intercessionem fœderatorum procerum & Senatus mei mandatum expleo, rogoque ut Frisiæ imperium capessere in animum inducas, tuiq; absentiam, ita poscentibus fatis & provinciarum rebus, vicario, aut Legato suffecto leves quam ocyssimè. Vt scilicet is cum Senatu meo, quem jam antè cum Præfecto provinciæ moderamini rerum dispositio temporum admoverat, simulque cum Deputatis Ordinum consilia communicet, statuatque cum ijs quod ex usu & rep. futurum sit. Et quoniam moram ferre non potest periculi quo cum luctamur, magnitudo, ita peto Princeps, ut sepositâ cunctatione, quod visum fuerit, decernas, meque in provinciam ad Senatum faciendis relationibus remittas. Hoc vero ante omne necessum est, ut judicantium in Senatu numerum augeas, amplissimiq; Senatus consessum in integrum, & absoluta potestati restituas. Quare nomine ejusdem Senatus peto, ut Hesseli Aysma, Præsidis, Sibrandi Richai Fisci actoris, Douwonis Burmaniæ, Barthij Idsaerda, Wilconis Holdingha, Foppij Grovensteinij, & Tiallingi Wikelij procurationes ex formula antiquâ conscribi cures, eorumque porrò innovari atque ampliari, qui cum laude ac famâ supremo tribunali & dignitatibus suis judice populo præfuere. Quas quoniam sustinere ex salarij tenuitate honestè alendis familijs non possunt, auctâ rerum omnium caritate & monetæ valore corrupto, ita peto, ut ijsdem pensionibus quo reliquum per Hollandiam & Geldriam Senatum haberi sinas. Tum ut mandes Deputatis Ordinum, ut intra terminos mandati sui se continendo pacem cum Senatu colant, dicundique juris (quod coram Deo & terrarum orbe conscientiâ teste, ritè administratum profitetur) officio se non immisceant. Denique de exulum bonis fisco applicandis decretum facias, expediasque in Frisiam Legatos, qui in seditiosos quosque & Magistratuum imperio contumaces inquirant, eosdemque ex lege ac tuâ autoritate puniri faciant.* clɔ. Iɔ. LXXX.

Hæc BAUDIMONTIUS.

Quâ in re misereri humanæ fragilitatis lubet, eos vix in Senatum, repente adhuc comitio, lectos, & jam ante severis crudelibusque antecessorum imperijs adversos, illâ infirmitate rerum de premendis damnatæ abolitæque dominationis vestigijs cogitavisse. Eosdem quoque Aurantium Principem, etsi necdum provinciæ inligatum, ad explenda immodesta desideria, & simul mandata sollicitasse, quæ præfectis provinciarum subtracta, Ordinum juri atque supremæ majestati gentium libertas reliquerat. Adeo fluxæ & fallacis potentiæ affectatio patriæ quoque amantium ingenia, fortunæ subjecerat. Igitur illa lubidini atque cupiditatibus permissa, nec asperi temporis, nec tolerati plerisque exilij memoriam retinuerant, & quod in illo tristioris concilij secreto Carolo ac Philippo regnantibus oppressæ, leges & mœstissimæ libertatis silentia jacuissent. Ipsa etiam resp. inter regni adhuc minas & metum, continuis tempestatibus obnoxia, illam refricandæ antiquæ litis importunitatem non pateretur, quam à quadraginta annis nostræ gentis infamiâ, & externæ potestatis commodo fotam, seponere hoc temporum lubrico, sollicitudo publici discriminis debuisset.

Iam enim fœderatarum provinciarum Legatos, Ultrajecto Daventriam pericula evocaverant, adeò late diffuso hostilium incursionum & adven- *Fœderatarum provinciarum Le*

cIↄ. Iↄ. LXXX. adventantis auxilij metu, ut omnem provinciam, & circumjacentia locorum impleret. Quippe fama, ut solet, suspectis etsi certis, rumoribus pondus atque incrementum addiderat, ferebaturque Farnesius totam belli molem conquisitis etiam per agrum Luxemburgicum Germanorum copijs trans-rhenanæ genti, & solvendo Groningensium obsidio destinare.

...gati Vltrajecto Daventriam propter pericula adventantis hostis abeunt.

Elbertus Leoninus Concilij Status decreto in inferiores provincias mittitur.

Quare Concilij Status decreto in inferiores provincias missus Elbertus Leoninus vir doctrinâ atque prudentiâ pollens, qui res Groninganas & Frisiorum curaret, Philippoque Hohenloo cæterisque provinciarum Legatis à consilio esset. Igitur in Frisios ituro ducenti Carolæi ex ærario Frisiæ assignati, qui homo pacis artibus ætatem agens castrensium & molestarum vacationum impensas, & simul tædia illâ Ordinum remuneratione ac beneficio allevaret. Adeo Groningam in urbem omnium spes atque metus fortuna defixerat, quæ auxilij Rhenum traducti certo arctatos antè spiritus, velut recepto aëre, laxaverat.

Reperio in incerti autoris Ephemeride ad Ordines Frisiæ scripta, exercitum illum à præsidiariâ fœderatorum Ordinum navi, quæ in flumine stabat, facilè & initio Rheni trajectu prohiberi potuisse, nisi eam tempestatis cœlo editæ ferocia & aquarum ex imbrium copiâ torrentium vis statione & loco depulisset. Cui & hoc accedebat, quod lapidosum ripæ marginem velocior Rhenus perstringeret, anchoraque saxis minus inhærens, rapidissimi fluminis declivio ac impetu vinceretur.

Hostis Rheno trajecto, in agro Clivico stativa habet, & diripit omnia.

Itaque hostem depressiore præsidiario, vectorio alijsque navigijs Bonnam solventem, Bergensium animis, quam ut ripâ arcerent, languidioribus, haud procul Coloniâ Nelam pagum appulisse, ope imprimis Solmensium Comitis, qui in ripam expositos commeatu atq; omni necessario præjuverat. Ibi aulæ Clivicæ & nobilitatis jussu (quarum utramque ære ac largitionibus corruptam, ne ipsi quidem venales & corrupti etiam in foro Dusseldorpiensi dissimulabant) bellica quoque Ordinum navis cum reliquis Rheno discedere jussa, quæ in adversum flumen enitentes suorum arte ac mandato non alieno imperio regebantur. Itaq; hostes abductis in prædam Bergensium equis in præturâ Holeradensi stativa habuere, donec refocillati ex itinerum molestijs, & ante fame ac somno marcidi, spoliatis atque direptis pagis, fœminisq; in captivitatem abductis post curata ritè corpora Mullum pervenirent. Quatuordecim signa peditum, sex equitum fuisse idem autor notat, ac in ijs Equestrem Italorum alam, tum ducentos ex Epiro ac Illyrico equites lancearios robur equitatus confecisse. Reliquos equos operi rustico subductos, ac regi rudes fuisse, ipsosque sessores fessos, atque exsangues levi equitum, ac ducentorum sclopetariorum manu concidi, fugarique potuisse. Quod Aggæi Albadæ oratoris Frisij prudens consilium supprimendum non duxi, suadentis hostem tumultuariè & sine ordine coactum in Iuliacensium aut medijs saltem Cliviæ agris tentandum debellandumque fuisse. Cæterum rusticâ plebe sociorum clade perculsâ, vires, arma, auxilia deërant, amotis procul fœderatorum Ordinum copijs, quas in interiora provinciarum formido, an dicam cura periculi protuserat. Ita Cliviæ Ducis aut aulicorum, clandestino cum hoste pacto ac auxilio omnia clam habita, ne conscio quidem populo aut castellorum satrapis, ad quos sola & dubia militarium copiarum fama, pervaserat. Idem autor scribit Martinum Schenckium

copia-

piarum ductorem Coloniæ in monasterio quodam epulo exceptum, ac clↃ. IↃ. LXXX.
à Bergensibus, ut agris suis parceret, sollicitatum præfractè ac superbè respondisse, nuperæque cladis & dissipatarum haud procul Novesio cohortium incommoda, Bergensium insolentiæ tanquam causæ regij decrementi imputavisse. Vel eâ scilicet solâ vastationem ac cædem commeritos & ut amissâ socij regis gratiâ ac veniâ militum suorum furoribus in vindictam atrocis injuriæ exponantur. Cæterum se, etsi alio mandato instructum, clementius acturum parciturumq; illorum fortunis atq; sanguini, quorum incauta & temeraria vis tuendo agro obtenta, regem Philippum solido infortunio multasset. Alias sui arbitrij esse an Bergensium agros stativis castrorum, an transducendis copijs reservare velit, & an violatam principum gentiumq; mutuam societatem rariore exemplo expiare. Aulici quoq; Bergensium legatis abactos equos iulata damna querentibus immodestè responderunt, militemque eorum feritate ac licentiâ irritatum & sola prædæ dulcedine contentum, extremis abstinuisse. Nihil scilicet esse, de quo queri possint, qui scirent omnem injuriam talione aut vindictâ pensandam. Itaque Dux Gulielmus animi fato inops, calore iracundiæ multa ab aulicis effundi inaudiens, de distringendo in suorum Bergensium legatos gladio agitavit, impeditusque à circumstantibus rerum cognitionem sicut infausti principatus regimen corruptæ aulæ judicio permisit.

Naves præsidiariæ in Rheno.

Tradit idem scriptor Coloniensium Præsulem promovendo Schenckiani exercitus Trajectui Walravio Soæstio, Schenckianæ cohortis optioni operam atque auxilia in oppido Meursæ depactum, eundemque Walravium ab ipso præsule liberalissime exceptum bonam spem conficiendæ expeditionis concepisse. Igitur præsidiarium navigium, removendis Rheno, quæ transierant, copijs invalidum, interceptas Farnesij Litteras & captivum ex agro Dusseldorpiensi vehens secundo flumine descendit, Schenckijque exercitus binoctio Mullumi acto, decimo mensis Junij die Buranum vicum emensus, Horstianam inter atque Raesfeldiam arces desedit. Ubi curatis in diem corporibus Elam, Halteram atque Dulmam processit intensissimis coeli ardoribus, quod sole Cancrum ingresso in mediterraneis & per myriceta omnem humorem squallentium rivulorum aut putentis stagni depaverat. Unde sitis fame, quâ identidem vexabatur, acrior, arentibus militum faucibus nata, quas jam ante in Rheni tractu vino prolutas, ne limosæ quidem paludis illuvies irrigabat. Cæterum à Dulmensibus cibo & potu, in spem pretij ac parati æris, quo destituebantur, refecti, animos excusso languore sumpserunt, obviâ insuper novi auxilij famâ, quod supra Coloniam & ad Rhenum cogi Nigellius Gorcumanus perfugâ etsi vanissimo rumore nuntiaverat. Cui urbi in partes hostium propensæ à bellicâ ordinum navi, quæ objectum flumen occupaverat, terror injectus, aucto magis Coloniensium pavore, quod Cloierus Amstelodamensium præfectus binas naves præsidiarias cum instructissimâ triremi Rheno flumini induxisset. Is vero Dusseldorpium Cliviæ ad Rhenum oppidum cum classe progressus Satrapa Horstio, ac ipso navium inspectore conscio, Joannem Gulielmum Ducem offendit, hominiq; ultro mente capto iracundiam & mox furorem excitavit.

CIƆ. IƆ. LXXX. Quare Dux vocato ad se navium inspectori strictum gladium intentavit, ægrique Horstij Marschalli interventu admisso acerrimum vulnus inflixit. Tum fervore & rabie auctâ repellendis Ordinum navigijs Rheni per ripam, qua Dusseldorpio obtenditur, disponi tormenta fecit, omneque alienatæ mentis & pro Hispano stantis indicium prodidit. Cæterum naves ferendis tormentorum ictibus validas ferramenta & densissimæ trabium compages fecerant, irridente Cloiero imbellem vesani Principis & aulicorum iram, potiundo Rheni fluminis imperio evanescere. Itaque adverso defluentis Rheni alveo naves milite & commeatu instructas Bonnam provexit, omniq; ad Rhenum oræ & speratis Schenckij auxilijs metum ac impedimentum injecit.

Ducis Iuliacensis indignatio.

Erant qui suaderent in illo hostium apparatu Rheni alveum intra ripas ardore solis & imbrium caritate contractum triremium ope, tardioribus præsidiarijs navigijs, occupandum, quo remigum ministerijs, silente vento & depressiore fluminis alveo, quamlibet in ripam adigerentur. Easdem quoque triremes quingentorum sexcentorumve militum numero armandas impediendis copiarum transvectionibus, quas Farnesius extenuato superiore exercitu Trans-Rhenanis provincijs decernebat. Itaque Fronsbergium, Polvilerium, reliquosque Germanicarum legionum tribunos, ob stipendia immodestè flagitata in Lutsenburgensium fines amotos in auxilia sollicitavit, residuumque stipendiorum æs Lutetiæ Parisiorum brevi exsolvendum promisit. Tum Hispanicæ quoque factioni per provinciam addictos secretioribus litteris instruxit, plurimosque habendo per Cliviam commeatui Sanctis & Embricæ promissâ proditionis mercede corrupit. Quare & Frisios ex eadem factione in Sylvestribus & ad Cuneram congregari fecit, omnemque in liberandâ ocyus Groningâ fortunæ ac victoriæ spem collocavit. Unde exercitum stativa apud Dulmenses habentem, instigantibus proditoribus & in ijs Splinterio quodam pergere ocyus Schenckius jussit, audito populum ciendis per Frisiam seditionibus promptum sola auxilia, exequendis rebus, opperiri.

Dekamæ cujusdam proditoria in patriam consilia.

Scribit autor, Dekamam quendam in aulâ Alexandri Farnesij Roblesio familiarem, assignato honorario ære, certam intestinarum turbarum spem per Frisiam fecisse, eaq; animatum Schenckium, movendis Groningâ fœderatorum castris, sacramentum dixisse. Frisiorum quoque fertiles agros spem messi tum facientes, adhæc divitis populi fortunas prædæ à Farnesio datas, militemque ejus dulcedine pellectum, rapiendis provincialium opibus expeditionis consilium maturasse.

Hohenloius hosti arcendo se accingit.

Itaq; Philippus Hohenloüs, qui in castris ad Groningam tum erat, litteras IV. Jun. in Frisiam dedit, atq; firmandis præsidio Leovardiâ, Snecâ & Harlingâ oppidis commonuit. Se scilicet cum copijs recta in hostem iturum, ut fluminum transitu illum prohibeat, Frisiamque & omnem trans Rhenum provinciam ab ejusdem irruptione liberet. Sed eventus rerum dubios esse, se victoriam quidem à Deo sperare, sed in cujus potestate sit adversa benè speranti obtrudere. Quod si eveniat Frisiam conspirationibus suorum obnoxiam fore, quibus amovendis commoda civitatum præsidia esse queant opportune distributa.

Quæ prolixius reliquis silentibus mihi narrata, & quod illâ memorabili

bili expeditione arma in Frisiam ope exulum ductâ, multis annis duraverint. Quod ipsum quoq; incommodum, quamvis fato eventurum crederetur, castigandæ procerum in extruendis Burtangæ & Coverdiæ munitionibus discordiæ potissimum obvenit, volente, sicuti solet, providentiâ inermem populum & nullius inofficiosi conscium ex dominantium incuriâ affligi. Creditum fuit, Martinum Schenckium occupandæ cum suis Brevortæ, aut Lingæ tacitum à Farnesio mandatum accepisse, aut ut, istius consilij successu frustratus, opperiendis reliquis, quæ parabantur, auxilijs commissa apertis campis castra prædućto tumultuario opere muniret. Cæterum mutato animo, rapto Dulmam exercitu, iter Benthemicos per agros pronuntiari jussit, instigatus tum vel maxumè Suollensium precibus, quos excusâ fœderis Ultrajectini religione, admittendis intra muros hostibus domesticæ factiones armaverant. CIƆ. IƆ. LXXX.

Quare Hohenloïs, quo hostem anteveniret, mandato à Frisijs & fœderato simul consessu, qui Daventriæ habebatur, accepto copias atq; auxilia contraxit, quæ sex cohortium numero è castris ad Groningam petita, cum alijs ex Iselsteinij legione Joannes Cuningamus vir militaris ducebat. Gulielmus verò Ludovicus, cum Diderico Sonoïo, qui Cuningamo suffectus erat, rem ad Groningam gerere jussus, festinante ècontra Schenckio ut obsessorum angustiæ & afflictis per Trans-Isulaniam suorum rebus subveniret. Quippe Suollâ in potestatem à fœderato præsidio redactâ, tum rusticorum, qui Schenckio favebant, villis atque agris populatis Gelmuda quoque arx à Trans-Isulanis diruta, atque solo æquata erat, quam premendo Vidri fluminis ubi in mare labitur, ostio Carolus olim Cæsar extruxerat. Igitur ordinatis ritè per Trans-Isulaniam rebus, motis Ulsenâ castris Hohenloïs exercitum Coverdiam duxit, refectisque ex fatigatione militum corporibus opperiri hostem, ac decertare prælio constituit. Cæterum novo mandato conferre signa prohibitus (ne infirmo peditatu & rarioribus hastatorum ordinibus in discrimen veniret) spreto, quod præliaturis auspiciorum loco esse solet, imperio Coverdiâ in hostem duxit, quem intercepto commeatu, morâ consumendum peritissimi rerum ac locorum suaserant. Adeò præclaris sæpè Ducibus ad momenta temporum introspicienda consilij maturitas defuit. Itaque ferventissimo die, quem Sol Cancri Tropicum percurrens, ut plurimum facit, citò agmine copias irè jussit, quarum robur ex intemperato æstu, præter viæ longitudinem, armorum pondera & profusissimi corporum sudores dissolverant. Hostem verò itinerum spatia jam ante permensum, quies permulserat, quæ objectu umbræ gratior, fractas cœlesti ardore vires utili alimoniâ reparaverat. Quare Schenckius ritè curatis suorum corporibus medio Hardenbergio myriceto signa explicuit, initoque pugnæ consilio aciem ordinavit.

Hohenloïs contra mandatum Ordinum in prælium descendit.

Hohenloïs quoque etsi itineris lassitudine fractus & aquarum penuriâ, quæ multos extinxerat, ne quiete quidem in tam intensis caloribus militi datâ, exercitum ad pugnam disposuit, in quo dextrum aciei cornu Joannes Cuningamus cum Nassovianis & Wingardio & mediâ Cornuputti cohorte, lævum Iselsteinius & Zenisca tenebant. Ipsam verò ante aciem, Onstæ, Rinsuoudij & Afinghæ Entenij, equestres turmas ritè in-

 tè in-

cIↄ. Iↄ. LXXX. te instructas collocavit, quarum adversum latus ipse septem majoribus tormentis reliquoque equitatu munierat. Sed aperta loci planities exercitus latera nudaverat, quæ melius ipsa Hardenberga aut proxumi campi firmandis ordinibus & ad refugium munijssent. Quippe pagum præter hortorum villarumque sepimenta amnis quoque Vechta præfluebat, qui ex Benthemiorum finibus modico fonte procedens majore alveo, sterilium camporum spatia latioribus ripis dirimebat. Sed fato destinata ne Ducis quidem errore aut prudentiâ vitabantur, etsi essent, qui crederent, vel maxumè ex fiduciâ peccatum quæ Hohenloo victoriæ velut certo, omnem periculi metum atque sollicitudinem ademerat. Adeo verum est, nullos facilius opprimi, quam nihil timentes, adversamque isti virtuti, ut plurimum, fortunam esse, quæ vi suâ nixa & occasionum segnis aut negligens securitate fati aut inconsulto impetu regeretur.

Prælij descriptio & infelix ejus exitus. Quare ne cœli quidem & castrorum positu observato solem, pulverem Hohenlous sibi adversum, hosti secundum fecerat, qui declivi sensim astro umbras corporum ardoris refrigerio trahens æstum ac obtutum clarissimi syderis Hohenloo reliquerat: Tandem medio diei effluxo signa cecinere, postquam preces utrinque propitiando numini fusæ alacritatem aut metum pugnaturis addiderant. Igitur displosis tormentis Frisiorum equitum turmæ in Epirotas lancearios invectæ, qui ad sustinendos primos & sæpé ferociores impetus invalidi, dissipati aut cæsi fælicia pugnæ initia Hohenloo ostentabant. Quippe Schenckianos in fugam abreptos Germani ocyus atque alacrius insequebantur, ne pedite quidem ita composito, ut pugnæ locum, quem ceperat, ex sociorum clade retineret. Unde victoriæ spes Hohenloo illucescebat, nisi primâ fronte blandiens fortuna secundis adversa reservasset. Ubi namque equestres Frisiorum turmæ repetendis viribus ac insultibus parum recessere, hostibus fugam ratis animus increvit, quos velut semi-victos & sociæ cladis spectaculo truces in medios Hohenloï pedites vindictæ cupido atque gloriæ impellebat. In quibus præcipui Epirotæ, redintegratâ acie, cum ferentarijs fuere, qui impetu Frisici equitatus repulso, dissipatos antè lancearios reparandis viribus incitabant. Tum Hohenloi eques pedem ad tormenta retraxit, quæ confertim rumpendis Schenkianorum ordinibus, laxata nullo pulvere aut globo tenebantur. Unde pedestres Hohenloi copiæ, retroactis sensim equestribus, & quod hastati excipiendis Epirotarum equitum insultibus deessent, in planitiem digressæ, quæ aperta & nullo opere vallata, qua qua versum fugæ proxumos impressionibus hostium exponebat. Quare, edito aliquandiu virtutis exemplo, fugæ consilium cepere, quæ ut solet, inclinante acie ne fortissimos quosque in statione aut officio retinebat. Sic pedestri exercitu disperso equestrium quoque turmarum ordines dissoluti, quos peditum exemplo conterritos, nec pugnantium tribunorum virtus, nec imperium Ducis coërcebat. Itaque multi in amnem præcipites acti, eo vadoso in avia ac deserta se recepere, quæ humanis ante vestigijs intacta, palantium multitudini ac fugæ serviebant. Quippe fæculentam paludum uliginem continuæ siccitates & ardentius cœlum induraverant, ut ferendo pediti habilis, ne equinæ quidem ungulæ iter atque vestigium respueret. Unde

de multi omnia ad lævam relicta Coverdiam celerrimo cursu profuge- CIƆ. IƆ. LXXXI
re, quam Hohenloûs, adversæ fortunæ metu, recipiendis profugis asylum ordinaverat. Ita bituminosæ uliginis durities multis saluti, plurimis quoque exitio fuit, quos hostium equites per plana myrticeta & palustres campos assecuti, sedato nondum pugnæ calore, vulneribus ac cæde sternebant.

Wingardius cohortis ductor, qui in dextro cornu fuerat, fortiter pugnans & à suis desertus occubuit, multique ex vulnere, aut in ipsâ fugâ effervefacto sanguine ex siti debiles in potestatem hostium venere. Pompeius quoque Ufkenius pensili, quod ad spectandum prælium ferebatur, curru excussus ac ab hostibus interemptus est. Vir meliore vitæ exitu dignissimus, quæ promovendo fœderi inter curas & inquietudines acta patriæ amantem superfuso militari tribunitioque sanguine superbi cruentique victoris arbitrio objecit. Itaque tantus pavor ex fugâ multitudinem invasit, ut ne Coverdiæ quidem subsisteret, ligneoq; ac trabali viæ objice objecto, aut Cornputti præsidio stantis prece aut imperio retineretur. Quare palustres, qui Coverdiam Burtangamque interjacent, campos pervagata monasteriense in agrum se effudit, incerto & hæsitante Cornputto, an Coverdiam præsidij debilem & non munitam, incursionibus victorum servaret. Cæterum sollicitatis nequicquam profugorum auxilijs, quos specioso ad virtutem & gloriam hortamento perflectere conabatur, metu tandem evictus, cum paucissimus suorum dubio & per avia itinere in Frisios properavit, tristissimæq; cladis obnuntiatione patrum animos perculit. Qui Hohenloï litteris Oldenzelâ, in quem locum cum reliquijs fusi exercitus se partim receperat, postero à clade die Leovardiam expeditis parum firmati egregiam futuri temporis & mollioris fortunæ spem concepere.

Litteræ HOHENLOI hujusmodi erant.

CELARE vos non possum, ORDINES, quod cum hoste conflixerim. Ac quanquam secunda pugnæ initia favore numinis, meâ virtute fecerim, hostium equitatu cæso, aut dissipato, ita sola peditum meorum fuga spem victoriæ mihi excussit. Ego verò Coverdiam cum fugientibus me recipere in animum induxeram, quo fortunam prælij recollectis copijs repararem. Cæterum Cornputtus, ibi præsidio à me relictus, loco turpiter decessit, ad quod faciendum nulla necessitas sacramenti oblitum adigebat. Quod fœdius ne tormentis quidem abducendis tempus impendit, soli fugæ ex imbelli pavore quæsitum. Sed mea virtus quæ amissa sunt propediem restituet, daturusque sum operam ut majoribus cum auxilijs ad vos veniam. Quippe Scoticæ ac Anglorum legiones jam in itinere sunt, fuissetque in manu meâ hostem Groningâ arcendi, nisi desertâ Coverdiâ militum fuga sibi dedecus, mihi incommodum peperisset. Et quanquam hostes decem & trium cohortium ope subnixi, de movendis ad Groningam castris vestris cogitare videantur, ita meo officio defuturus non sum, modo hoc agatis, ut ejus quam ocyssimè commoneat. Arma, res atque vita mea vestræ saluti offeruntur.

Litteræ Hohenloï ad Ordines Frisiæ.

Cl. Franckenâ egregius Hohenloæ illo prælio virtutis commendator scribit, Philippum Hohenloum visâ peditum suorum fugâ, equestres tur-

Hohenloï in hoc prælio virtus.

cIↄ. Iↄ. turmas, exercitus sui robur, per mediam hostium aciem duxisse, ruptisque eorum ordinibus aut saltem laxatis, salvum & incolumem Oldenzelam in Tubantibus pervenisse. Equites quoque Hohenloi plurimos in illo conflictu desideratos, pedestremque exercitum fugâ servatum manifestæ cladi non subfuisse. Tum machinæ & omnis commeatus hostibus in prædam versus, qui rebus secundis, more mortalium, elati victricia per Drentiam signa solvendo obsidio circumducebat. Quare Hardenbergicæ cladis nuntio in castra ad Groningam perlato Enteniana potissimum legio tribuni sui morte & ex retardatis stipendijs turbida castrense officium detrectavit, animisq; inquieta, ferox & reliquarum quoq, cohortium ingenia seditiosis consilijs tanquam pestilentiâ infecit. Unde exlex miles & disciplinæ immemor nec blandimentis nec autoritati parebat, quæ gregarios inter & calores convicijs exagitata tribunorum quoque centurionumque fidem corruperat.

LXXX.

Militaris seditio ex infœlici prælio.

Quare ne in gravius malum militarium animorum fervor erumperet, forisque victor hostis, intra loricam tumultus & seditio castra infestaret, Gulielmus Ludovicus Nassovius advocato in consilium Sonoio moveri eadem castra etsi invitus fecit, quæ incensis tentorijs celerrime rapta, vix sarcinis impedimentisque colligendis tempus reliquerant. Curâ tamen Nassovij, qui opperiendum hostem & conferendam cum victore Schenckio manum suaserat, exercitus Winsumum in Hunesgonios cum omni commeatu & per Omlandiam vicinam ductus, quâ parte Hunesus amnis flexo aut curvato alveo fertilissima terrarum perlabitur. Tum per Longowaldios itinere facto, superato apud Visfletam Lavica flumine pleræque copiæ Collumum & Doccomium expeditæ, ubi per castrense otium Entenianæ legionis sævior seditio ex egestate æris recruduit. Quippe ab eodem milite pro arbitrio copiarum ductoribus imperatum, qui referre, quæ Opslachum destinabantur, signa Doccomium jussi, oppidum velut pigriori aut direptioni immodestè insolentibus permittebant. Quamobrem Gulielmus Ludovicus classiario milite revehendis Harlingam tormentis conducto, litteras Doccomio XI. Kalend. Iulij Leovardiam dedit sedandisque emotis mentibus unius mensis stipendium in parato ære poposcit.

Ea numerato stipendio sedatur

Unde à Deputatis Scipio Meckama vir nobilis & Hesselus Aysma pro legatis ocyus Doccomium missi, numeratoque seditioso militi in mensem stipendio præsidij insolentiam placavere. Mox amovendis quoque in posterum seditionibus militem inter & Legatos Ordinum conventio scripta, quo seditiosissimus quisque otio corruptior repetitis belli officijs ad honesta obsequia & agnitionem decentis imperij rediret.

Eâ cantum fuit.

Vt unius mensis stipendium post octiduum miles acciperet, eoque evoluto sequente octiduo aliud menstruum stipendium priori superadderetur. Conventione quoque signatâ militi binâ insuper stipendiâ penderentur, singulisque mox septimanis paratum æs tribuno cohortis & juxta militi præstaretur. Centurio ac miles fidem sacramento faceret, Ordinumque imperijs ac mandatis ex articulo, ut vocant, militari pareret. Hæc à Ioanne Escheda, Harmanno Olthovio, Iacobo Nettio, Florentio Scageno, Rudolpho Langio & Bloemio Suetano XII. Kalend. Iul. Docomij signata.

Igitur

Igitur totâ belli mole in Frisios & Omlandiam vergente, Frisij lastas quasdam secalis quo commeatibus legionum providerent, Amstelodamenses poposcere, & ut illius civitatis Magistratus sociam fidem emendo pro Frisijs frumento interponeret. Quod frigidè à Magistratu habitum, qui Legatos coëmendis necessarijs mitti è Frisiâ volebat, ejusdem regionis proceres haud parum turbavit, qui inter domesticarum seditionum aut hostilium irruptionum metus constituti annonæ caritatem aut penuriam submovendam provinciâ aut infidis castris interpretabantur. Auxilia quoque eosdem Amstelodamenses, ut & minores Frisios petita, ac ut à clade Hardenbergicâ expositam bello provinciam suæ civitatis aut regionis præsidio sublevarent. Sed Magistratus missas à se Suollam & post Oldenzelam auxiliares copias respondebat, extenuatisque præsidij cohortibus binas tantum tuendæ civitati retinuisse. Nihilominus testandæ in socios fidei ad legatos suos Hagam scripsisse, quo afflictis Frisiorum rebus sociale auxilium mitteretur. Idem à minoribus Frisijs Enchusâ responsum. Quare pensitato cohortibus ære militares ex quibusq; signis manipuli Doccomio Opslachum & ad Salinas præmissi, quæ marino littori in Reiderij amnis & Neozilæ ripâ adjectæ præservandis Omlandiæ agris terreo opere tum muniebantur. Quâ munitione perfectâ, ac Doccomiensi seditione compositâ Hermannus Olthovius, Vlietius, Iargæus, Scagenus & Cornelius Veda cohortium præfecti Opslachum pro præsidio expediti, animatâ jam melius Frisiorum gente, quod per Hollandiam cæterasque socias provincias auxilia pararentur. Hoc vero volebant Hollandi, ut auxiliaribus copijs Frisij non campestres ad usus, sed civitatum suarum præsidio uterentur, ne illâ militaris turbæ inopia, interveniente cohortium cæde aut fugâ recuperandorum præsidiorum commoditate Hollandicæ urbes privarenrur.

[margin: cIↃ. IↃ. L X X X. Frisij auxilia Amstelodamenses petunt.]

Tum Schenckius victor patentibus campis & cæde hostium constratis unum diem agens, quiete parum per fesso militi datâ Coverdiam properavit, eamque Sonoi avaritiâ aut incuria patrûm neglectam tunc incolarum ac præsidij vacuam invenit. Itaque multo partium metu, Hohenloo Oldenzelam cum reliquijs infaustæ cladis amoto, medios per Drentiæ agros Groningam contendit, urbemque soluto obsidio accessui facilem specie triumphantis ingressus est. Quippe Senatus & ex conjuratis primi, quos Lalainius opprimendis jam antè fœderatis habuerat, eï obviam egressi, de victoriâ Hardenbergici prælij gratulabantur, & quod fessis obsessorum rebus ac ad faciendam deditionem pronis victore cum exercitu subvenisset. Tum dies genio vinum inter & epulas delecti, solenniumque veluti festorum hilaritate exacti sunt. Lalainius ipse animi diu anxius & interno tortore pectoris ex defectione æger frontem tum exporrexit, omnemque violati fœderis ac simul fidei pœnitudinem facescere animo jussit. Mox Schenkianum exercitum per omnem Omlandiæ agrum sparsit, Opslachumque & Salinas, quas quinque cohortium præsidio fœderati præoccupaverant, obsidere constituit. Itaque nobilium arces & castella passim à Schenckij exercitu diruta atque direpta, dominorum fugâ vacua cultoribus & omni ornatu jacuere. Quippe auro argentoque tum pretiosâ supellectile in prædam captâ, ferrum & omne æs fusile armorum usui impensum, quæ Lalai-

[margin: Schenckius victor Groningam tendit.]

cIↃ.IↃ. LXXX. lainius nullo obstante per Amasi & Reiderij amnis ripas circumferebat. Quare centuriones, qui Opslachum præsidio tenebant, habito concilio obsidij metu auxilia Frisios petiere, & ut ocyus subvectandis commeatibus oneraria navigia adornarent. Alias fore, ut nullâ sui defensione aut gloriâ instar pecorum mactentur, defectoque commeatu languidi & imbelles promiscuâ morte pereant. Igitur necessarium esse, ut fortissimi quique & perire pro patriâ nati ejus auxilium atque opem sentiant, & ut ad præstandos opportunè commeatus patrum sollicitudo se extendat, habitura viros fortes si fecerit. Hoc ab Harmanno Olthovio, Egberto Bevelandio, Cornelio Weda, Stephano Penssio, Florentio & Scageno, Sceltone Iargæo signatum.

Gulielmus quoque Ludovicus Nassovius Doccomij tum hærens, pro obtinendo tormentario pulvere reliquoque commeatu intercessit, ac ut Bartholomæum Sneburgium virum fortem, comportandis ad obsessos commeatibus delectum, omni necessario præjuvarent. Quo Elberti quoq; Leonini, qui Antverpiâ Daventriam à Concilio Status Belgici amandatus erat, litteræ ad Frisios faciebant, hortantis, ut animos capesserent, Hardenbergicæq; cladi salubres curas reponerent. Neq; enim planè convulsas fœderis vires esse, aut detrimenta cladis sævienti fortunæ imputanda, quæ insperatus militum pavor & solà confusio peperisset. Emendanda esse exercitus vitia & torporem, aut metum virtute aut ejus fiduciâ mutandum, quo omne dedecus ex pavore & fugâ quæsitum resumptæ fortitudinis gloria cooperiat. Se interim apud fœderis socios, apud Hohenloum & suos quoq; Antverpiæ intercessurum, ut stipendia atque auxilia habeantur, & ut Frisiæ vicinarumque gentium discrimini auxiliares Gallorum Scotorumque copiæ subveniant. Hoc tantum petere, ut Frisij mortalium mores & ingenia imitati adversâ ex fortunâ civilem concordiam induant, & ut militum provincialium animos decentibus solatijs erigendo oppida ac castella præsidijs firment. De cætero cogitarent Deum prospera sanctissimo fœderi largiturum, eosq; esse adversarum rerum fines, ut initia secundis præsternant. Sic Leoninus actis pro liberalitate gratijs valere Frisios jussit, interceptâq; in Omlandiam ex Hardenbergico prælio legatione, in Brabantiam recessit. Litteræ VIII. Kal. Iul. Daventriâ datæ:

Leonini ad Frisios litteræ ac solatia.

Cujus cladis causam, etsi temerarijs Hohenloï consilijs, dubia rerum ut certa habentis, plerique imputarent, ita erant, qui socordiam fœderatorum Ordinum criminarentur, quod hostium copijs, transvehendis patêre Rhenum sivissent. Quippe illorum consilio Iselsteinium cum legione è superiore Geldriâ in Transisulaniam evocatum, nudato fluminis margine, qui adiri relicto ad Rhenum præsidio non potuisset. Erant quoque qui crederent, Hohenloum cùm imperio & simul mandato pugnasse, quod dubium & obscurum infœlicis prælij eventus fecisset. Prospera scilicet rerum mortales adorare, fieriq; in adversis ut eorum culpæ in alios referantur.

Lalainij post victoriam machinationes

Igitur liberatâ post tres menses & medium Groningâ fœderatoque exercitu in Frisios revocato Lalainius, quo quo vellet, copijs suo arbitrio usus Schenckiani exercitus partem Delphzilam duxit quam Fivelæ amni qui in Amasum exit, assitam Bartoldus nuper in justæ munitionis formam

mam redegerat. Quippe valli altitudine & mole multo aggere firmatâ, fossam quoque centum & decem pedum erecto operi præduxerat, quod introrsum septingentis & ultra passibus ab Amasi ripâ jactum commoditate amplissimi fluminis parum juvabatur. Quare Lalainius occupato portus ostio, agrisque ad Amasum procurrentibus castra aggeribus circumdedit omnemque, quem potuit, commeatum inferri iisdem castris jussit. Delphzilam vero præsidio tres cohortes tenebant, quæ etsi mutatis sacramentis, plurimos vetere in Lalainium gratiâ affectos in illâ multitudine numerabant. Sic præsâ levibus castris Delphzilâ per Fivelingios Hunesgoniosque exercitum reduxit, Opslachumq; in ripâ Reiderij amnis justo opere erectum, subvertendis præsidij commeatibus properavit. Tredecim cohortes fuisse annalibus proditum est.

Frisij Opslachi obsessis auxilia submittere nituntur frustra.

Unde Frisiorum litteris Eschedæ & Rinsuoudij cohortes, quæ in Gerriconis cœnobium diverterant, celerrimo itinere Opslachum ire jussæ, quo obsessi sustinendis opugnationibus impares illarum auxilio juvarentur. Cæterum Rinsuoudij milite cæso aut dissipato, ipso captivo & saucio Escheda cum cohorte pedem retraxit, adaucto magis terrore, quod Schenckius prosperâ fortunâ superbè & crudeliter usus, refectos fomentis ac cibo captivos sedato iracundiæ calore interemisset. Quare obsessorum quoque animi sensim defecere, quorum virtus ex annonæ & commeatuum penuriâ languidior spem liberationis amiserat. Igitur Frisij Didericum Sonoïum, muniendæ Harlingæ intentum, socias naves ut in auxilia procuraret, datis litteris monuere ac ut unam annonâ instructam per æstuaria maris deferri Opslachum ocyus faceret. Is Iohannem Buningam virum fortem præsidium Harlingæ agentem instructissimæ navi præfecit, quæ lecto littore prid. Kal. Iulij medio dieï Oostmahornam provecta, ac in anchoris stare jussa tardiori auxilio moram injecerat. Quippe classiarij artium rudes & numero pauci ministeria non implebant, interque otia silente vento dies actus obsessorum angustiam prægravabat. Unde consilium faciendæ deditionis captum, eàque conventum, ut præsidiarij loco salvi & incolumes cum armis & impedimentis exirent, intraque trimestre arma in Regem non ferrent. Quare impulsis per Frisiam rebus, à regiæ factionis multitudine, quæ in provinciarum vicalibus adhuc hærebat, frumenta & commeatus in castra hostium clam subvecti, quorum stativa modo per marini apertique littoris edita, modo fertilium camporum planitiem habebantur. Igitur autorati, qui in criminum ac malorum consiliorum conscios inquirerent, eorumque nomina ad Senatum provinciæ deferrent.

Lalainius Collumo Doccomioq; minatur.

Mox dilectus per omnem agrum atque municipia habiti, Biltanique viritim coacti armatos recensuere. Reliquis in præturis fortes pavidis immisti difficilius cogebantur, & quod essent qui arma tuendæ patriæ imperata hostium servitijs destinarent. Itaque Lalainius redacto in potestatem Opslacho castra Collumum movit, quem vicum in Oostergoâ amplissimum & modico portu commercijs opportunum circumducere vallo statuerat. Cæterum mutato consilio, quo in inferiora provinciæ pergeret, de oppugnando Doccomio agitavit, quod oppidum Ea amnis lenibus aquis Leovardiâ prolabens, navigabili alveo interluit. Quare Ordinum sollicitudine & curâ omnes copiæ, quas è provincialibus collegerant,

cIɔ. Iɔ. LXXX. rant, istud ad oppidum convenire jussæ, quo permuniendæ urbi destinatus labor armatorum præsidio melius fœliciusque procederet. Sed rara civium manus, agrarij segnes & erigendis operibus invalidi, ægrè suorum imperijs parebant, ipsorumque etiam prætorum contumaciâ curribus atque equis destituebantur. Unde Cuningamus ne morâ aut per ignaviam consilium vilesceret, fossores, equos, currus acciri è Dongrijs jussit, prætoresque promovendis novorum operum munimentis tardos acerbissimis litteris perstrinxit. Versari scilicet in summo discrimine provinciam innuebat, postquam ad muros fermè hostis & secundis ferox futuri temporis fortunam suâ ex virtute aut victoriâ æstumaret. Inde capto Opslacho, Collumano agro signa inlata, intra oppidum & in meditullium provinciæ progressura nisi virtute virorum fortium & labore manuum sistantur. Præter militem namque fossores, currus, equos desiderari, ac ut patens oppidum per fœda murorum rudera sustinendo insultivi debile, justo aut pro ratione temporis tumultuario opere firmetur. Quod nisi fiat, oppido & simul provinciæ periculum imminere, cui causam non intermissa militarium tribunorum officia, sed socordia prætorum datura sit. Quas litteras etsi parum efficaces aliorum metus, aliorum contumacia faceret, ita Hohenloï repentino in Frisios adventu invaluere, qui Leovardiâ Doccomium decem cum cohortibus celerrimo itinere provectus, rusticam ac oppidanam plebem emuniendis locorum opportunis adegit.

Hohenloius in contrarium tendit Frisiamque passim opere ac præsidijs munit.

Mox copijs Stenuicum ad præsidia expeditis, dispersas cohortes conduci Doccomium præcepit, oppidumque præsidiario ad incursiones milite firmavit. Præter pedestres namque copias, quas Grovensteinius & Feruovius ducebant, Joannes quoq; Escheda cohortis ductor cum reliquis ex Entenianâ & Nassovicâ legione oppidum ingressus est, cujus ambitus & suburbana specie castrorum ex magnitudine præsidij visebantur. Tum Oostmahornam Roblesij ætate à Bartoldo Entenio opere circumductam, qua Ea amnis latissimis in æstuaria aquis effunditur, vallo quoque terreo præcinxit, eïque suæ cohortis præsidium imposuit. Dein ut omne littus, quod canales omnium rivorumque demittit, Collumanisque aut Dongricis agris & æstuario obtenditur hostibus inaccessum faceret, lenia quædam castella, amnibus ac mari objecta rusticæ plebi defendenda commisit, omnemque illum Oostergoæ littoralem tractum armatâ multitudine obsepsit. Quæ discors & parendi rursum insolens, quod stipendia ad diem non præstarentur, importunius tribunos sollicitabat, ac ut ruptis desertisque signis venale sacramentum inopis domini fastidio exuerent. Quod malum ne contumaciâ provincialium ingravesceret autoritate supremi Senatus apparitores in præturas passim ablegati, qui armatarum cohortium ope bona distraherent. Pecuniam quoque obluctanti populo extortam, aut ex divenditis bonis collectam Paulo Gellio tribuno ærarij penderent, quod illâ tempestate exsangue & impulsum tantæ rerum moli & militaribus impendijs non sufficiebat.

Quippe publicis sociarum provinciarum indictionibus recipiendis, etsi Ordines annuissent, ita plebs passim refragabatur specieq; immodesti oneris obsequia & pacem exuebat. Quare nec Matthiæ Gubernatoris hortatu nec Ordinum generalium litteris quid profectum, reputante eodem po-

pulo,

pulo, liberam gentem, nec absolutis principum imperijs aut dominationibus ullo tempore obnoxiam importunis servitijs eximendam. Tradunt militum plurimos, sollicitatis perfidè etsi nequicquam tribunis, grege facto ultro à signis descivisse, metuq; periculi, an ob stipendia incertum, debilem exercitum labefactasse. Quare Hohenloiis, datis ad Ordines Frisiæ litteris, obsideri viarum spatia speculatore petijt, ac ut defectores vinculis datis statuendis exemplis transmitterent. CIↃ. IↃ. LXXX.

Joanni Fervouio cohortis ductori, qui per Barranum ac Ferverdicum agrum residuum tributi, quod in aureos florenos indictum erat; armatâ manu exegerat bimestre stipendium Kal. Jul. exsolutum. Litteræ quoque passim in provinciam ad Quæstores publici indictionum æris missæ, ijsque constitutum, ut in Monasterienses, Dortumanos, vulgares Anglicos & Boechfeldicos pannos decem stufferos exigerent. Cerevisiæ quoque Steenuicanæ, aut Oldemarctanæ, tum apud Drentinos ac per Trans-Isulaniam coctæ, singulas in tonnas sex stuferi, Hollandicæ octo penderentur. Igitur Doccomio oppido, fœdâ rusticæ plebis ignaviâ, trecentorum militum ac operariorum industriâ munito, Cuningamus Ordines mercedem laborantibus poposcit, ac ut Hohenloüm debilitato per excursiones & transfugia præsidio majoribus in Dantumanos cum copijs expedirent. Adeo dubiâ fide ac spe res per Frisiam fluebant, donec Aurantium suscepto præfecturæ imperio regundæ provinciæ à Matthiâ Gubernatore confirmatum constans fama annuntiaret. Quæ ut læta in spem prosperi Frisiorum animos erigebat, ita illi ècontra hoc uno consternabantur, quod ejus præsentiam Brabantinæ & Flandricæ adhuc res postularent, gravissimaque belli & rerum moles illo rectore destituta fluctuare per Frisiam cogeretur. Quippe quadraginta peditum cohortes modico cum equitatu irruisse in Flandriam vulgabantur, esseque necessarium, ut Matthiæ Gubernatoris juventâ Aurantij consilijs subnixâ, Frisiorum rebus administrandis legatus decerneretur.

Novæ per Frisiam indictiones.

Aurantius gubernator Frisiæ designatus.

Quare vicarium Præfecti imperium Bernardo Merodio Rumenio viro provectæ ætatis & prudentiæ non inopi ab Aurantio principe commissum, qui absentiam honestè excusando principalem affectum Frisiorum genti & simul Bernardum Merodium efficacissimis ad solatium litteris commendabat. Is verò vicariâ imperij potestate Aurantij & de consilio Archiducis & Ord. gener. acceptâ itineri se dedit, unaq; cum Barthio Idsaerda Legato, qui in ejus comitatu tum erat, Ultrajecti substitit, deque provinciæ administrandæ rationibus voluntatem Ordinum intellexit. Ibi hærens sarcinas ac impedimenta onerario navigio in Frisiam expediri fecit, exactoque inter publicas deliberationes tridui spatio valere provinciarum Legatos jussit. Mox ipse Harlingam provectus rebus urgentibus Leovardiam properavit, quâ in urbe concursu populi & procerum gratulationibus exceptus, de eorum consilio initia imperij auspicatus est. Ferunt grandiora tormenta bono rerum omini, continuis per urbem fragoribus displosa, armatosque civium manipulos ad gaudia, ut solent, ex novi rectoris adventu excitatos, ejus ac simul publicæ saluti fidem atque auxilia obtulisse. Adeo sepultam secundis fortium virorum virtutem adversæ res accenderant, postquam conjugum atque liberorum perculsæ facies, denique perituræ patriæ imago aut metus

Vicarium imperium Merodio committit.

cIↄ. Iↄ. oculis obversabatur. Sic compositâ civitate patres coacti, advocatis in
LXXX. concilium Hohenloo & simul Merodio, quem asperis imperij rudimentis fortuna exercebat. Quare Didericus Sonoïus acciendis in Hollandiam auxilijs confestim missus, & ut solvendo Delphzilæ obsidio tum occupando Amaso flumini præsidiarias naves impetraret. Abelo quoq; Franckenæ viro doctrinæ eximio legationis ad socios onus injunctum, quos Ultrajecto antiquâ concilij sede amotos, Camporum in oppidum ad Isalæ fluminis exitum conditio temporum detruserat. Ibi Franckena vir eloquentiæ egregius salutatis socijs hoc modo disseruit.

Franckena Frisiorum legati ad Ordines oratio.

BELLUM omne in nos Frisios devolutum cernitis Socij. Quod quoniam sine auxilijs geri nostra ex infirmitate non potest, ita vel maxumè necessum est, ut ea ex superiore Belgicâ, imprimis verò à vobis ex jure novissimi fœderis habeamus: Quare copias per Drentinos & Omlandiam sparsas nostro sacramento militantes instrui stipendijs in auxilia petimus, ne illorum defectu lubricam fidem ex angustiâ æris induant. Quin hoc etiam necessarium censemus, ut tormenta & omnem belli commeatum ex publico provinciarum armamentario habeamus, omneque castrense instrumentum communi ære paretur. Et quoniam locorum spatijs à nobis discreti providere nostræ imbecillitati non potestis, existumamus durante apud nos bello consessum vestrum Harlingæ & in Frisijs habendum. Quo ita omnes ad casus & momenta rerum circumspecti nostram & simul sequiorem belli fortunam, vestrâ ope ac prudentiâ consilij prajuvetis. Sed æris potissimum cum inopiâ luctamur, Socij, eoq; deventum est, ut decreto publico pecuniam & commeatum sumendum sub veniâ censeamus. Quæ si sortem nostram excedat, quicquid ultrà impensum est, supplendum ex communi ærario æquissimum arbitramur. Nam aliter nec interposita fides, nec societas nostra diu integra esse poterit & nisi communicatis consilijs unum in finem patriæ commodum conspiremus. Atqui iterum testamur, nos eam sine auxilijs aut delectuum ope tueri non posse. Quos cum haberi per Nyennortium & Hajonem Manningam conscribendis mille ferentarijs Hohenlous velit, ac ut totidem quingentis aureis autorentur, ita judicium aut assensum vestrum flagitamus & an è rep. ac fœdere censeatis nutanti militiæ & simul ærario tanto cum onere aut auxilio subveniri. Imprimis verò hoc agite, Socij, ut Aurantium ac simul Hollandos auxilia pro nobis petatis, ac ut illi cum Zelandis socijs nostris, intercipiendis hostium ad Delphzilam commeatibus, Amasum flumen præsidiariâ classe ingrediantur. Nam omnia nobis angusta esse ne vos ipsi quidem nescitis, nosque liberando Opslacho omne consilium, omnes vires impendisse. Ita onerarijs navibus ad Oostmahornam positis & milite nostro instructis, æstuaria maris fines ac provinciam nostram pedestribus equestribusq; copijs obsepsimus. Inde fit ut agri nostri ac simul opes atterantur, nostroque in exercitu annonæ & commeatuum, demiq; rerum omnium penuria sit. Hosti verò, etsi Omlandiam quoque ac vicina depopuletur, ex Trans-Amasanis, Trans-Iadanisque tum Bremensium ac Monasteriensium tractu alimenta subvehuntur, factura hostibus certum & utile commercium nisi vestra cura ac apud externos intercessio præveniat. Quare necessarium est, ut litteras ad Trans-Amasanæ Frisiæ, tum Oldenburgensium Comites, denique Bremenses & Monasterienses ocyus mittatis curetisque, ne quid illis ex regionibus hostibus auxilij, nobis incommodi obveniat. Hæc FRANCKENA:

Ad

Ad quæ FOEDERATI: cIↃ. IↃ. LXXX.

Ordinum responsio.

PAVCI dies sunt, FRISII, tum Legati nostri in Geldriam, Hollandiam, Zelandiam & Vltrajectinos missi, quo provincijs copias, copijs stipendia assignarent. De reliquis sex cohortibus nullo ære, per Drentiam & Omlandos agentibus similiter cogitavimus, daturi operam, stipendia à nobis, aut ab hostilibus agris tributa habituri sint. Quod ad commeatum belli attinet, eum censemus communi provinciarum ære coëmendum, exceptis tormentis machinisque quas quæque provincia suis impensis suæ defensioni paravit. Harlingam vero conventum nostrum Campis transferre, res nostræ hic non ferunt, ordinatis necdum per provincias stipendijs, & Zutphaniensium Geldriæque agris incursionibus hostium expositis. Adhæc Lubberti Rhemensis tum Germanorum equestribus turmis recensendis dies hos diximus, adeo vario & diviso belli statu, ut de eo commodiore loco quam hoc ipso disponi non possit. Pecunias vero in usuras sumi consultum indicamus, esseque æquissimum, ut nimiâ æris erogatione gravati collatis rationibus sociorum ope leventur. Sed copias plures aut novos ferentarios conscribere, aut conscribi facere id nostræ potestatis non est, ita æquato tributis exercitu ut sine Aurantij aut nostrorum Ordinum decreto novis delectibus gravari ærarium non possit. Id Hohenloo nuper Daventriæ per nos significatum & quod ex Brabantiâ sperata auxilia novo ac ferentario milite non egeant. Interim tam auxiliares copias quam classem premendo Amaso Hollandos sociosque sollicitabimus, dabimusque operam, ne, quod Benthemio Comiti indicatum est, vicinis è locis commeatum hostis, vos detrimenta accipiatis. Hæc VII. Iul. Campis acta.

Hohenloius autorandis mille ferentarijs præfectos deligit.

Mox Georgij Holsteinij ducentorum & amplius equitum cohors Leovardiam & in suburbanos agros præmissa, actâ ibidem nocte Doccomium perrexit, firmando præsidio ac intendendis militum vigilijs, quorum cohortes quorundam ex Isselsteiniâ legione fuga & egestas æris extenuaverat. Unde Hôhenloüs decreto Ordinum impetrato, autorandis mille ferentarijs præfectos delegit, Egbertumque Stammerum cum mandatis Leovardiam ablegavit. Reliqua, quæ in secreto patrum tractanda decernebat, Ernesto Grovensteinio viro nobili commisit, unicumq; retinendi in officio militis remedium, pecuniam poposcit. Tum Taco Hettingha vir stirpis antiquæ militem per Dantumanos collegit, signumque ex agrariâ plebe erectum sacramento fœderis autoravit. Regneri quoque Idsij pedestris cohors per Sylvestres & Gesterlandiam conducta ad sacramentum adacta, fanoque in Roordahusano à Renico Camingha censore Frisici exercitus recensita. Dein præsidiariæ naves è minoribus Frisijs Delphzilam missæ, adornatæque per Hollandiam vectoriæ, quæ transportandis in Frisiam auxilijs habiles majore numero subvectantibus quoque commeatibus expectabantur.

Schenckij irritus in Doccomienses impetus.

Quarum rerum famâ excitus Schenckius, qui refocillandis copijs Collumi adhuc hærebat, adultâ nocte, quam sublustrem æstas faciebat, refectas alimoniâ ac otio cohortes festino itinere Doccomium duxit, militemque victoriâ & secundis rebus elatum oppugnandæ urbi instruxit. Quare agrorum incilibus stramento constratis rivos quosdam fœno, quod resectum æstivus labor collegerat, implevit, scalisque ac omni oppugnationum instrumento exterioribus propugnaculis admoto, acrem in-

CIↃ. IↃ. LXXX. insultum & incondito militum clamore subjutum in oppidum fecit. Cæterum terreo vallo continuis imbribus, ut vestigia vix ferret, soluto, infirmi gradus militem fatigabant, cujus lassitudine ingruentem vim propugnantium vigor atque firmitas repellebat. Unde Schenckiani retroacti & glabritie soli præcipites dati, multâ cæde rejecti, in avia locorum profugêre nulloque ordine vagi & palantes Collumum rediere. Multi fugientium vadosis incilibus & imbrium continuâ eluvie lubricis hausti multata & cruore vulnerum fœda corpora victorum iris ac arbitrijs permisere. Ita fortuna more suo recentibus hostium prosperis adversa intermiscebat.

Creditum fuit, equitum turmam, quam Pieckius vir fortis ducebat, è Dongrijs ubi præsidium egerat accitam, pedestre imprimis præsidium præjuvisse, eamque fugientes equorum pernicitate assecutam promiscuâ cæde delevisse.

Annotatum invenio magnum cælati argenti pondus corrogandis stipendijs Amstelodamensibus à Legato pignori oblatum, ejusque consilium à malitiosis & provinciæ velut derelictæ fidem eluentibus invidiâ fœderis interversum. Igitur Lalainius Docconio repulsus, quo fati infœlicitatem, & ex eâ, ut solet, sui invidiem elevaret, Alexandro Farnesio infaustæ expeditionis seriem perscripsit, Hardenbergicamq; victoriam & secundas ad Opslachum & per Omlandiam res repetendo, prioris fortunæ commendationem novo & gravissimo Doccomianæ cladis vulneri obduxit. Quæ etsi Schenckij temeritate aut fiduciâ obvenisset, quasi tot prosperis usus in potestate fortunam haberet, ita Lalainius omnem cladis causam inclementijs naturæ imputabat, & quod medijs cancri ardoribus, velut eversâ anni temperie, continuo multorum dierum & frigidissimo imbre desuper fuso salubre oppugnationis consilium subvertisset. Sic quod errore aut culpâ Ducis evenerat, rerum naturæ attributum, more, uti assolet, humani ingenij, qûod prosperis factorum successibus sua consilia adaptat, adversis providentiam involvit. Quare recollecto Collumi exercitu castris vallum produci jussit, haud ignarus fœderatos victores distributis apud Doccomium præsidijs, Dantumanos per agros excurrere.

Lalainius Doccomianam cladem apud Farnesium excusat.

Tum apud Farnesium de commeatuum penuriâ questus, potiundæ Delphzilæ haud incertam spem fecit, populumq; Groninganum præstandis commeatibus difficilem acerbissimis litteris traduxit. Esse scilicet, qui in urbe annonæ fœcunda serendis in vulgum discordijs periti desiderio fœderis castrensem commeatum impediant, speciosâque libertatis voce & execratione servitij ne civitatem quidem justo regis præsidio haberi velint. Quare frænandos esse civium mores atterendumque armis aut per tributa populum, ne opibus ac commercio ad questum & lubidinem usus damno regiæ autoritatis luxuriet. Mitteret Farnesius auxilia circa Rhenum & per Clivios segni otio corrupta, quo agro Omlandico populationibus ac spolijs exhausto, Groningana quoque civitas impeditis commercijs & accisâ opulentiâ infirmetur. Neque enim aliter retundi posse ferocis & insolentis populi lasciviem, & nisi intromisso in urbem fortiore præsidio vulgus malis opinionibus imbutum intermissæ Inquisitionis æquissimo rigore corrigatur. Renovanda scilicet esse

Phi-

Philippi edicta morbisque animorum recrudescentibus usurpanda remedia persanandis vitijs opportuna. Adhæc solo eruenda veteris castelli rudera & extruendam de novo arcem esse, ut regiæ dominationis ita civilis obsequij munimentum, subsidia quippe tantæ moli à tributis haberi posse, aut si fisco regio privatas opes justa severitas addixerit. Quæ à Lalainio fœditer scripta ac à fœderatis intercepta, largius infami perfidiæ testimonium improbissimo defectori præbuere. CIↃ. IↃ. LXXX.

Quare ex clade animi æger expeditis Collumo trans Lavicam castris omnes vires occupandæ Delphzilanæ munioni intendit, sollicitatoq; ne quicquam per Oyenbruggium ad deditionem præsidio, arctius obsessos præcinxit. Quippe Fivela amne & omni navigabili alveo obijce aut pontibus strato commeatuum penuria increscebat, & quod occlusis vijs ac itineribus auxiliorum spes atq; fiducia languesceret. Quibus & hoc accedebat, quod Amasus etsi disjunctissimis ripis patentem alveum fœderatæ classi ostenderet, qua Fivelam excipit, minoribus castellis premeretur obturatiq; portus ac canalium difficultas præsidiarias ægrius naves admitteret. Igitur summâ obsessorum angustiâ Fernovius cum cohorte minoribus navigijs in Amasum provectus, missique à Cornputto, qui nandi peritiâ flumen transmitterent, obsessisq; auxilia annuntiarent. Cæterum omnes aditus locorum excubiæ aut castella obsepserant. Unde Hohenlous, collectis quas poterat copijs, quinquaginta navium classe Doccomio ac Oostmahornâ solvens Amasum ingressus est, deliberato, an in terram militem exponeret, an includendo commeatui flumen statione occuparet. Cæterum explorato Epirotas lancearios equites in castra Lalainij advenisse, Schenckiumque cum majore omni exercitu, iter per Omlandiam recta Delphzilam intendere, cœpto destitit, & quod ipse nullo commeatu atque annonâ instructus subvenire præsidio non posset. Quare levatis, quas in Amaso posuerat, anchoris relegere æstuaria coactus Doccomium revertit, Isselsteinioque legionis tribuno reliquam in Amaso classem regendam consolandis obsessis commisit. Cæterum extrema annonæ penuria pristinum obsessis robur excusserat, & quod auxiliares sociorum naves ex Hollandiâ missæ, ignavæ & imbelles, ne tentato quidem solvendi officij consilio, torpescerent.

Lalainius Delphzilanæ obsidioni validius incumbit.

Igitur Hohenlous desperatâ obsidij solutione plebe rustica præsidio Doccomiensibus relictâ, expediri copias Opslachum jussit, habitisq; Collumi, quo Schenckius aufugerat, stationibus, annonam militi poposcit. Quæ cum ægrius & viarum difficultate quas continui imbres fœdaverant, subvehi posset, ad emissarium Collumani deferri navibus petijt, ac ut Ordines ex agrarijs fortissimos quosq; ad numerum octingentorum tuendæ oræ maritimæ armarent. Dein vastandis machinis ac necessarijs rebus octuaginta currus postulavit, raptoque celerius agmine Opslachum obsedit, locumque præsidij metu ac ignaviâ suæ potestatis fecit. Trecenti Lollio Liauckema ductore præsidiarij inermes, solo commeatu impetrato exire munitione jussi, fide Hohenloo datâ, ne intra trimestre signa in Ordines ferrent.

Hohenlous Opslachum recuperat.

Mox Monachozilam levi castrorum opere clausam ijsdem cum copijs in deditionem accepit, quam Sampson Hestenius Germanus cum trecentorum militum cohorte ad Lavicæ amnis exitum cum imperio & præsidio

Et Monachozilam.

cIↃ. IↃ. LXXX. sidio tenebat. Conditiones fuere: Ut depositis armis Hestenius cum suis munitione abiret, eumque Hohenloïs, procuratâ in triduum annonâ, navi Embdam conduci faceret. Sed Hohenloïs violatâ, quam hosti depactus erat, fide victos puppi navium alligatos spectantibus Delphzilanis in Amasum demisit, simulatoque an demergi vellet, funibus per flumen tractos inter ludibria ac pavores animandis obsessis habuit. Cæterum animus obsessos jam liquerat, quos fame aut annonæ defectu minus fortes ac languidos dimissum è turri nigrius vexillum ostenderat. Unde caduceatores in castra Lalainij & simul intra Delphzilam missi, conventumque ut præsidiarius miles exarmatus albas virgas, velut exoratâ vitæ veniâ ferens, munitione cederet, ducesque & cohortium præfectos vinculis datos Lalainij victoris clementiæ aut severitati traderet. Ipse ad tres menses, quæ fœdè habuerat, Ordinum sacramenta exueret, omnemque belli commeatum Lalainio relinqueret. Itaque exutâ veteris obsequij religione centurionibus à proprio milite manus injectæ, ne ibi quidem integro pudore, ut desertâ turpiter munitione, præfectorum reverentiam retineret. In eorum numero Asingha, Ioannes & Iacobus Entenij, Nicolaus Burmania, Vogelius Auricanus & Vliegerus Nikerckius fuere, quos Groningam Delphzilâ cum captivo ære abductos morti aut fugæ alijsque belli casibus fortuna reservavit. Quippe carceri mancipatos, sævitiæ locum belli lex & disciplina non reliquerat, etsi crederetur Lalainius militum suorum & Hestenij contumelijs irritatus, & ultro ex defectione ferox, effusione captivi sanguinis ultionem recenti ludibrio paravisse. Vogelius Auricanus, unus centurionum in custodiâ decessit, reliqui lytro aut arte vinculis exsoluti ad signa rediere.

Delphzila Lalainio deditur.

Mox Hohenloïs Zuythormi in Translavicanis castra metatus, vulgatâ novorum auxiliorum famâ, ad Ordines Frisiæ scripsit, eosq; conducenda navigia atque commeatum postulavit. Tum Joanni Stupero viro forti, & qui fœderata jam ante stipendia ad Daventriam sub Lalainio fecerat, autorandis novis copijs pecuniam Frisios petijt, ac ut aucto in dies exercitui annonam & stipendia excitandæ militum alacritati præstarent. Sed omnia per provinciam angusta continuæ hostium populationes effecerant, & quod alendæ tantæ armatorum multitudini ne fœcunditas quidem fertilissimæ regionis sufficeret.

Auxilia ab Hohenloo undiquaq; contrahuntur.

Jam enim ex Ioannis Norritij movendis Delphzilâ Lalainij castris, decem Anglorum pedestres copiæ & equitum turma in Frisiam advenerant, præter Michaëlem Caulerium, qui sex pedestria Valonum signa cum equitum quoque cohorte adduxerat. Anglos vir è Scoticâ nobilitate pro Norritio Morganus, Valones Pettinius pro Caulerio ducebat. In prioribus centuriones Cottonus, Episcopius, Fitsuillamius, Chastertonius & Daylius erant, Pettinium Grenus Norius, Casparus Cressonierus alijque sequebantur. His Germanorum equestres copiæ accedebant, quæ relictis ad lævam Suollâ, Hasselto & Steenuicâ Trans-Isulaniæ oppidis, Vidro, qua angustior est, superato Drentinis agris se infuderant peragratoque Sylvestrium tractu Oostergoam, intraverant.

In eâ Hohenloûs castra haud procul Doccomio Rinsumagesti celebri apud Dantumanos vico posuerat, quæ Anglicis Valonicisque auxilijs validio-

lidiora recta Collumum duxit, quem locum Schenckius Doccomio re- fugus levi operum figurâ vallaverat. Is comperto Hohenloüm Dantumanos per agros iter cum exercitu facere, conductis qui obstantia locorum amolirentur, Collumo cum copijs acceptâ levi clade decessit, copiasque pavore debiles in interiora Omlandiæ retraxit. Quare Hohenloüs Schenckium insecutus, rapto celeriter agmine post superatum Lavicam amnem, qui Visfletam ponte stratus perlabitur, Grypskerckam, mox Northornam duxit, Abrahamumq; Lindenanium virum Danicæ gentis & clarorum natalium binis cum hostium vexillis Leovardiam ablegavit. Mox Martinum Nitzenium virum nobilem, quem in comitatu habebat, communicandis secretis Leovardiam quoque expedivit, datisque ad Bernardum Merodium, Aurantij per Frisiam vicarium litteris omnem fœdioris calumniæ accusationem discussit. Quippe ferebatur Hohenloüs commeatum Frisiæ per agros mercatoribus Groningensium concessisse, hostiumq; commercia, velut pretio corruptus, beneficio salvi conductus præjuvisse. Quæ cum falso præducarentur quod classiarium castrensemque militem detinendis bonis ac mercibus hostium habuisset, ita Merodio tacitè credulitatis vitium objecit, & quod sinistris ac se indignis rumoribus senescendi tempus ademisset. cIɔ. Iɔ. LXXX.

Igitur Northornæ adhuc commoratus exercitu siti languido adulta enim æstas erat, sexaginta quinque tonnas cerevisiæ in castra importatas militibus distribuit, coctoresque aut eorum negotia gerentes exigendo pretio Leovardiam remisit. Tum de emuniendâ Oostmahornâ Ordinum Deputatos acriter commonefecit, ac ut locum Eæ flumini ac æstuario Frisici maris adjectum firmioribus operibus vallarent. Deïn Norritio ac Michaëli Caulerio legionum tribunis, lancearioque quem in castris habebat equiti lanceas Leovardiâ mitti postulavit, ac ut præter Bongæ, Fervouij, Grovensteinij, Hettinghæ, Bottniæ, Vrielsmæ & Idsij cohortes ex Leovardiensium Snecensiumque tum Bolsuerdianâ ac Franekeranâ juventute signa pro auxilijs expedirent. Pulverem quoq; tormentarium, tum ducentorum fossorum manum complanandis viarum obstaculis poposcit & ut naves vectando, ut plurimum cespiti delectæ Lavicæ ad ostium perferendis castrorum sarcinis mitterentur. Imprimis verò Frisiorum Delegatis stipendiorum curam demandavit, & ut peditum quæ Opslachum præsidio tenuerant, tum equitum, quas Holsteinius & Drutenitzius ductarent, turbidis cohortibus de menstruo ære datâ fide prospicerent. Gerardum quoque Entenium, qui egenum in Amaso militem privato ære subjuverat, indemnem præstarent, sibiq; stipendium Northornam quam ocyssimè transmitterent. *Hohenloi curæ & consilia.*

Igitur Entenio ad fœderatos Ordines à Frisijs remisso, mille Carolæi ad Hohenloüm Northornam perlati, quo loci, velut grande aliquod acturus, omnes copias atque auxilia contraxerat. Quæ ipsa, ne è Belgica superiore continuis copiarum transvectionibus Lalainius in Frisiam & Omlandiam evocaret, Rheni flumen, qua Clivicis ripis advolvitur, fœderatâ classe occupatum, & ne adverso flumine negotiantium fraudibus subvectæ merces hostile commercium sublevarent. Cæterum Principum curâ, quorum ditiones atque ripæ Rheno prætexebantur, classis instructa fœderatam descendere jussit, usumque amplissimi fluminis,

cIↄ. Iↄ. minis, suo an' gentium jure Farnesio hostibusque aperuit.

LXXX. Quare Philippo rege Iuliacensi ac Clivicâ societate eorum officijs innexo quos principi rectores ejus innocentia aut fati infœlicitas admoverat, de revocando in Belgicam Andino clam & fervidissimè actum commendantibus principem, qui suarum virium haud ignari externæ & juxta paratissimæ opis egere obnoxiam æmulationibus societatem, & ut antè in secessiones desituram, non dissimulabant. Itaq; vetera in Andini gratiam ab ejus fautoribus repetebantur, proclivi cæteros inter proceres Aurantio cui Germaniæ suæ infidis societatibus traductæ, ut creditum fuit, apud Coloniam pacis offensâ, Galliarum auxilia velut certiora anteponebantur. Quippe Andinum prima in protestantes odia, emollito ingenio posuisse, esseque in illo quod conciliandis Elisabethæ amoribus & Anglorum regno se ostendat. Adhæc Andinum vigore ævi & anterioribus rerum successibus laudatum fœlicem militiam egisse, acturum haud dubiè majora, nisi in medio cursu rerum ab æmulâ potissimum matre revocatum & odio in provincias accensum, aulæ inconstantia alienasset. Sed obruendam aut saltem obtegendam priorum memoriam, ita compositis principum sicuti reliquorum mortalium ingenijs, ut offensæ gratiam parent. Sperari posse ut infestam sibi Galliam Hispania sentiat, & ut ex fratris regij innovatâ cum provincijs societate fœlicius cum Elisabetha principale matrimonium procedat, regni sui opulentiam & auxilia impulsæ libertati subministrante. Econtra erant, qui accidi potentiam Andini durioribus conditionibus volebant, & divisam in nonnullis provincijs popularis imperij rationem unius juventæ ac ingenio non committi. Quippe tenacissimos libertatis antiqui juris opinio faciebat, quod olim etiam ex sanguine regio principes regendi legibus alligasset. Non eam scilicet desperationem rerum esse, ut pro libertate pugnantes eam externo principi transcribant, & quâ illi assertâ ne bello quidem locus aut discordijs dominantium esse possit. Ita pacari Philippum, arma tot cruoribus respersa poni posse, si parere citrà exceptionem, aut servire libertas velit, resque naturâ sui diversissimas mirabili societate ac commercio conjungere. Atqui attemperari regnare volentium cupiditates & illorum modestiam non posse, quibus effrænis potius, quam nulla libertas arrideat. Quapropter habendam gentium & animorum rationem esse, neque committendam illorum magnitudini ac arbitrio libertatem, qui regnare didicissent.

De Andino in Belgicam fœderatam revocando cogitatur.

Itaque Frisij degustatis, quæ nunquam antea agnovissent, principum imperijs Andino adversabantur, non sine metu ut sicut olim domesticis factionibus, ita nunc ex bello fessi ac exsangues in immoderati principis dominatum speciosis pactionum blandimentis reciderent. Quare volebant, ut non Saxonico, non Caroli Cæsaris, aut Philippi filij jure aut exemplo Andinus reciperetur, cæterum ut ad veterem libertatis statum & Cæsarum diplomata Andini omniumq; præfectorum potestas formaretur. Igitur Sigismundi & Frederici III. tabulæ in comitio repetitæ, respectantibus in majorum tempora & simul fœlicitatem qui præsentis ævi miserias & triste ad tutelam Andini perfugium licentiæ principalis imperij & nato ex hac bello imputabant.

Frisij Principum imperia exosi Andino adversantur.

Cæterum omne libertatis retinendæ studium in ægrâ & cum fato suo lu-

luctante rep. invalidæ leges aut soluti mores subvertebant, & quod ea CIↃ. IↃ. continuis tempestatibus obnoxia, ne autoritate quidem Ducum, aut LXXX. arte gubernantium regeretur. Quippe tardis, aut cessantibus provinciarum tributis stipendia non procedebant, militemque ultrò per infantiam belli morum rudem rapiendis alienis extimulabant. Quare per agros distributus ordinario athletarum victu se non explebat, cæterum lautitie cibi aut condimento, quod oppida subministrabant, natam ex egestate famem propulsabat. Unde civitates passim à licentioso milite alienæ, qui præsidio destinatus insolentiæ aut direptionis metu inopem æris populum exercebat. Quæ ut militarem turbam domesticæ paci gravem, ita bello inutilem faciebant. Robur namque corporum, luxu atque commessationibus fractum æstum, inediam frigora, aut labores non sufferebat, dejectumque de statu suo minimâ cæli inclementiâ, aut periculo offendebatur. Igitur in oppugnatione civitatum ac castellorum in transnandis amnibus, aut fossis, aut ad collata signa languorem, aut contumaciam induebat luxuque & mollitie vitæ enervatus, pavorem & spreta obsequia non solutis stipendijs obtendebat. Sed animus vino otioque marcidus & ex hoc ad disciplinam corruptus fracti & velut unguentati corporis ministerio non utebatur, quod in acie aut insultu inter querelas ac murmura fraudati æris vulneribus cædibusque exponebatur. Ita populus Ordinum imperijs iniquior ex licentia militum fiebat, eademq; agri annonæ & opum fertiles nullo inhibente & conniventiâ quoq; ipsorum Ducum atterebantur. Quare tributis & simul præstando fœderis subsidio invalidis, sociale ærarium contabescebat animiq; etsi aperta diffidia dissimulando, secretis odijs dissociabantur. Quippe bello pressos sociæ fœlicitatis occulta invidies urebat, & quod fœcundissimo in otio velut securâ pace constituti in omnium rerum affluentiâ commercio & opibus invalescerent. Sibi pauperiem ex bello, sibi squallentes situ aut vastitate agros relinqui, ac ut inter conjugum atque liberorum lamenta & angores, si non serviles saltem tristes animas possideant. Sic regiæ lubidini ac dominationi vix exemptos in deterius malum insolentissimi & egeni militis arbitrium recidisse, fierique ut ad sua quoque signa & sacramenta professos ipsi provinciales exhorreant. Quippe tributa stipendijs paria non esse, & belli onera supra fortunam communis ærarij exsurgere. Atqui ut contrahi exercitum, ita rationes assignati æris non posse, ne dum parsimoniæ aut fraudi apud socios locus est, inofficiosis partibus tota societas quemadmodum in humano corpore ex consensu pereat. Igitur aucto externis gentium legionibus exercitu & in insolentiam ex egestate æris provoluto, ne frænis quidem militaris licentia coërcebatur, ad quam in spem spolij, sicut turbatis rebus assolet, corruptissimorum quoque ducum neglecta severitas dissimulabat.

Militaris disciplina apud fœderatos corrupta.

Per Matthiam namque Gubernatorem & Aurantium principem in secretius concilium abstrusos belli lex & disciplina flaccescebat, quod ultro pacis moribus adversum fœdissimis apud Trans-Rhenanos exercitus exemplis Philippus Hohenloüs administrabat. Qui etsi animi ingens & ad pericula intrepidus virilem factis audaciam præferret, ita præclaras virtutes solutior vita obscurabat, velut ita compositum esset, ut bellicæ

Hohenloï corrupti mores & vitia.

cIↄ. Iↄ. licæ indolis gloriam probrosa juventus & fœdata libidinibus ætas attaminaret. Quippe corpori in speciem pulchro animus suberat, voluptatibus immersus & cui inter armorum etiam aspera, Veneris ardor aut vinolentia imperabat. Quæ ideo mala, non tam ætatis, étsi ad talia lubricæ, quam ingenij vitio prodebantur, quod impurum & exinde socors, ac futuri improvidum bona consilia interventu libidinis negligebat. Itaque dies agendis sæpè rebus dicti, ortà per temulentiam lubidine, impuris fœminarum amoribus terebantur, in quos gregarius etiam quisque aut lixa exemplo corruptus nullâ honestatis curâ proruebat. Quare grave scortorum agmen castra ut plurimum sequebatur, quæ omni turpitudine, velut pestilenti lue infecta, ægre sacramenti fidem & cum eâ modestiam retinebant. Igitur infidâ provinciarum societate & diffluente sine boni rectoris imperio, exercitus provinciarum regimen Andino decretum, ac ut jure principis, etsi legibus inligati Belgicam ac Trans-Rhenana teneret.

L X X X.

Sunt qui tradant Ordines Belgicæ non tam in Andinum fiduciâ quam necessitate impulsos, eum regundis provincijs delegisse, & ut fraterni ac potentis regni vires Philippi armis objiceret. Quæ etsi in secuto patrum clam agerentur, ita peritius tamen dissimulabantur, parum cautis talium scriptoribus, qui arcana & silentij fide obtecta suis commentarijs evulgavere. Mihi gentis nostræ acta rimanti non est dubium, eam ut ante ab Andini societate, ita tum quam maxumè alienam fuisse, velut tacitâ futuri inspiratione, mobile principis ingenium & matris fœderi infensissimæ imperio obnoxium diversa à patrum voluntate ac salute Reip. facturum. Cæterum omne sinistri præsagium immutabilis quoque apud Frisios rerum necessitas eluebat, quos bellorum moli turbante trans-Rhenum res fortunâ & juxta seditionibus militum expositos stipendiorum egentia faciebat.

Frisij Flandricu auxilijs stipendia petunt frustra.

Igitur Anglicis & Valonum auxilijs in Bergumanos, mox ad Hohenloïum conductis Abelus Franckenâ Antverpiam ad Aurantium, mox Antverpiâ Gandavum amandatus, sollicitandis Anglorum Valonumque stipendijs qui Norritio & Caulerio legionum ductoribus Flandrico ære in Frisiorum finibus militabant. Cui rei etsi spem Aurantius datis in Frisiam diversissimis litteris & relatione Legati faceret, ita Flandri tenuitatem ærarij tardioribus solutionibus obtendebant, & quod obsesso ab hostibus Buchaino Hannoniæ oppido omne subsidium liberandis vicinis & tutandis suorum agris impendissent. Fervere scilicet bello omnem oram & nihilominus socio affectu Frisiorum rebus prospexisse, missis in Trans-Rhenanos auxilijs, quorum ipsi vergente in Flandriam bello, egentissimi forent. Darent Frisij in tempus suis legionibus stipendia, dum circa fines suos tempestas interquievisset, quâ sedatâ, alio terrarum amotâ defuturi sociæ fideï & justis officijs non essent.

Aurantius quoque sublevando Buchainio & isti terrarum tractui, qui Flandros ac Tornacenses interjacet, commeatum atque pecuniam Frisios poposcit, ac ut ipsi bello pressi sociorum angustiam ex suâ æstumarent. Opus scilicet esse, ne tributis mora aut cunctatio interveniat, & ne miles spontaneæ lasciviæ flagitia raritate stipendij obvelet. Se daturum operam, ut Flandri auxilijs in Frisiam missis, menstruum &

am-

amplius æs procurent, & ne seditione aliquâ belli ordo per Frisios & Omlandiam turbetur. cIↃ. IↃ. LXXX.

Eadem Ordinum generalium litteris. VI. Aug. perscripta ac Norritio retinendis in officio cohortibus communicata. Igitur stativis Northornæ per Hohenloüm actis quina peditum signa Slochtero quoque evocata, quæ cum Jargæo, Scageno, cæterisque copiarum præfectis Cornelius Veda vir nobilis conducebat. Quæ medio itineris per lancearium Epirotarum equitem & pedestres copias, quas Lalainius Groningâ emiserat, disjectæ aut cæsæ, improsperum prælio, quod Hohenloüs parabat, omen attulere. Cornelius Veda, qui à dirutâ arce Stauriæ præsidium egerat, cohortis ductor, fortiter pugnans occubuit. Quare Hohenlous vindicandæ cladi equitum Anglorum turmas modico cum peditatu Slochterum ocyssimè expedivit, signaq; militaria fugientibus hostibus detracta, suorum virtute recepit.

Lalainius Frisijs cladem dat ac damnum.

Mox lustratum Northornæ omnem exercitum subsequi jussit, compertoque hostem Slochtero & è Nyennortijs Groningâ movisse, ritè ordinatum agmen ducere ad urbem constituit. Quare Michaeli Caulerio cum sex Valonum signis, primam aciem in qua, Bongæ, Cornputti, Eschedæ & Regneri Idsij cohortes erant, mediam Norritio cum Anglorum copijs & Gulielmi Ludovici decem cohortium legione ducendam commisit, quam Iselsteinius cum Belgarum legione, Donavij & Zedenitschæ signis sequebatur. Equites verò in utroque cornu locati, quorum dextrum Germanorum turmæ, lævum cum Gorio & Pieckijs Frisij tenebant. Pedestre verò agmen sarcinæ atque impedimenta claudebant, præmissis Norritij, Caulerij & Limburgij equestribus copijs, quæ munitum tribus campestribus tormentis agmen antecederent. Ita disposito exercitu iter Groningam Hohenloüs pronuntiat. Cæterum ponte, qui Horendiepæ imponitur, à Lalainij milite abrupto, adversæque ripæ margine tumultuario castelli opere firmato, parum substitit summissis interim, qui altitudinem fluminis tentarent nandique peritiâ aut vadosi amnis beneficio hostile castellum oppugnarent. Unde hostes metu acti locum deseruere, latioreque fugâ Harenum palantes provecti in castra se recepere, quæ Lalainius illo in pago, velut tuta stationum sede posuerat. Sed comperto Hohenloum post fusas ad Deum preces, calore pugnæ inardescere, ac jam proximis signis conspici Hareno castra movit, exercitumque ne petendo quidem commeatui ac impeditis tempore dato, Groningæ ad muros & suburbana revocavit.

Hohenloüs exercitum disponit prælioque instruit.

Hohenlous vesperascente jam die, Harenum pagum ingressus noctem ibi egit, soleque orto signum dari jussit. Tum exercitus, cito agmine suburbanis agris immissus, metum obsidij civitati Groningæ incussit, quæ repetitâ nuperæ molestiâ ad novi famam ex penuriâ annonæ inhorrescebat. Quippe frumenta prioris anni frequens in urbe præsidium attriverat, noviq; spes, etsi adultâ messe, vastatione circumjacentis agri accidebatur. Quare castrorum spatia Ordinum Frisiæ suasu ac imperio per Hohenloüm ordinata, levibusque castellis pro opportunitate loci circumscripta obsidio fidem fecere. Cæterum legionum tribunis in concilium advocatis, qui præcludi commeatu urbi posse diffide-

Groningæ obsidio.

cIↄ. Iↄ. fidebant, castra mota omnisque obsidij apparatus temeritate ac imprudentiâ Hohenloï evanuit.
LXXX.

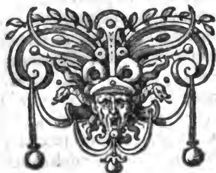
Hohenloï temeritate solvitur.

Cl. Franckena in notis istorum temporum tradit, nullâ necessitate compulsâ continuandæ obsidionis consilium mutasse, corruptumque ut suspicabantur, aut meritis impotem, amplas potiundæ civitatis spes foedissimó metu aut crimine præcidisse. Creditum fuit, Mularti, qui Lingam præsidio tenebat, acerbissimis litteris, quibus Groningense obsidium eludebatur, irritatum, Groningâ exercitum reduxisse, quo versis in Linganos castris privatam inimici injuriam publico detrimento vindicaret. Adeò consilij inconstantem vinum sæpè aut ira faciebat, in quam ultrò fervore sanguinis & ætatis pronior vini quoque immoderato usu exardescebat.

Id certè compertum est, Hohenloum Aurantium apud principem Frisiæ tum præfectum, prolixâ excusatione usum omnemque desertæ urbis culpam in Ordinum socordiam & defectum æris necessarijque commeatus rejecisse. Sed ea falsa ac inania fuisse, istorum temporum fidissimus Scriptor in fragmentis historicis Cl. Franckena annotavit.

Quippe præter æs in stipendia erogandum commeatus quoque abundè castris decretos præclarus autor tradit, Hohenloumque ut cœptam obsidionem & bonum exitum haud dubiè habituram continuaret, monitum severa Ordinum imperia pro ludicris aut non profuturis habuisse. Itaque retractas Groningâ copias partitus cum Gulielmi Nassovij & Iselsteinij legionibus Sutlaræ stativa habuit, Anglisque cum Valonum legione apud Nortlaram relictis, tum Bonga ac Idsio ad emissarium Adoardicum missis robur exercitus extenuavit. Corrumpente velut illius consilium fortunâ quo mali moris & exempli Ducem repetitâ cladium atrocitate emendaret. Ita bellum sine Ordine ac disciplinâ per Frisios & Omlandiam fluebat, revocandoque è Gallijs in provincias Andino fundamenta substernebantur.

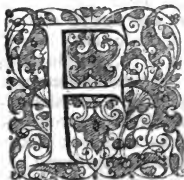
Finis Libri Sexti.

P. WIN-

P. WINSEMI Historiarum

LIBER SEPTIMUS.

FUNESTÂ prælij apud Hardenbergam fortunâ, novissimi, quod Ultrajecti ictum erat, Belgicæ ac Frisiorum res collapsæ cernebantur. Quippe LALAINIUS more mortalium, quos secundæ res inflant, prosperis elatus in patentes quaqua versum campos se effundebat, utendumque victoriâ ratus, quo fortunæ beneficia agnosceret, dissipatis aut disjunctis fœderatorum copijs, suo arbitrio moderandi belli rationes gerebat. Itaq; Lavicam amnem, qui medius provinciam dirimit, transgressus in Oostergoam se effudit, vastatisque circa Collumum & vicina agris captivum illius oræ populum Groningam abduxit. Econtra fœderatorum copiæ in præsidia partim, partim in Drentiam reductæ, quam Hohenlous, velut fati adversitatem in illâ regione, in quâ cladem acceperat, ulturus, modico cum exercitu peragrabat. Joanni verò Bongæ & Regnero Idzio copiarum Frisicarum ductoribus emissarium Adoardicum tutandum demandaverat, quo Reiderij amnis commoditate castrensem commeatum subvectaret. Quod etsi Lalainij magnâ tum vi oppugnarent, virtute præsidiariorum semel rejecti ita postero die copijs aucti, retentatâque oppugnatione loci compotes facti sunt, Joanne Bonga glande plumbeâ icto, quem à primis nascentis belli exordijs libertatis patriæ amor melioribus partibus obligaverat. Reliquum præsidij, quod excessit, Opslachum se recepit, quem locum situ & naturâ munitum, militares viri Taco Hettingha vir nobilis, Ielsmanus & Stamlerus tutabantur. *Adoardicum emissarium à Lalainio occupatur.*

Tradunt autores emissarium Adoardicum defectu imprimis tormentarij pulveris deditum fuisse, etsi credendum sit amotâ auxiliorum spe, & Hohenloo per superiora Drentiæ signa circumducente, animos obsessorum elanguisse. Is namque ut illo in tractu res fœlicius securiusque gereret, & ne periculum ab insequente hoste pateretur, pontem quo ad Werdenbrassium amnis sternitur, dejici jusserat, omnesque copias circa Coverdiam & ripam Vidri fluminis conduci. Ubi Gulielmus Ludovicus Nassovius, quo cum vires Hohenloüs conjunxerat, metandorum castrorum opportunitatem speculatus, glande verberatus est, castrisq; lecticâ elatus ad instituendam periculosi vulneris curationem Zuollam devectus est. Hohenlous præcone misso deditionem *Gulielmus Ludovicus Nassovius glande ictus.*

Covar-

CIƆ. IƆ. LXXX. Coverdianæ arcis aut castelli postulavit; concessoque in posterum deliberandi spatio deditionem impetravit. Eâ conventum fuit, ne præsidium hostile intra trimestre adversus fœderatos militaret, accinctumq; sine impedimentis castello excederet, moreq; belli Benthemicos in fines deduceretur. Tum præsidium ex Donavij, Rashornij Renoï (qui Groningæ apud Lalainium captivus asservabatur) Coverdianæ arci impositum, indignante nequicquam Lalainio prospera sua, repentinâ adversitate obtundi. Quare collectis copijs & omni necessario apparatu instructus signa Opslachum movit, tormentisque muralibus valli hiatu facto præsidij fugâ an perfidiâ munitionem suam fecit. Opslachum solo Lainij jussu æquatum, cujus sacramento magna præsidij pars prioris oblita, tanquam fœlicitati victoris se permisit. Hohenloum verò, velut novis cladibus reservaretur, in alia locorum continua fati infœlicitas trahebat. Quippe exercitum partitus ex hoc solo imbecillum & debilem, Lingæ Oppido & Weddano castello admovit, Gulielmumq; Ludovicum Nassovium cum Michaële Caulerio Slochterum cum copijs amandavit. Quod speculatus Lalainius, festino quoque itinere Slochterum duxit, legionesq; Gulielmo Nassovio & Michaëli Caulerio commissas ex improviso adortus est. Cæterum Nassovius ordines colligens sensim copias retrocedere jussit, Winschotumque ac Heiligerlæum Cœnobium (Adolphi Nassovij & Arenbergij clade famosum) salvas & incolumes reduxit, quo loci Hohenlous equite cum Germano inops consilij commorabatur. Qui cum omnem Lalainij & hostilis exercitus impetum sustinere non posset, animi insuper territus, fugæ se dedit, milesque Hohenloï sine signis ac ullo ductorum imperio per Drentiam fugiens circa Zutphaniam in finibus Geldricis & haud procul ripâ amnis Isalæ consedit. Unde magnus Ordines terror tum invasit, metuentes exercitum fœderatum tot cladium continuatione fractum & dissipatum, recolligi non posse.

Coverdia occupatur ab Hohenloo.

Opslachum Lalainius suum facit.

Hohenloüs turpiter fugit.

Cæterum Gulielmi Nassovij litteris consternatis Ordinum animis, quos pavor majoris infortunij ex continuâ infœlicitate occupaverat, robur quoddam additum, monentis novum militem supplendis autorandisque cohortibus habendum, modo provisum militaribus stipendijs foret, quæ fortissimis gentium ac libertatis amantibus inevitabilis necessitas extorsisset. Exercituum verò cladibus animorum firmitatem & constantiam opponendam esse, quæ nec prosperis erigi & insolescere nec adversis deprimi aut cedere deberet. Itaque Frisios ad minores litteræ datæ auxilia imploravere, ac ut maritimas civitates Stauriam, ac Hindelopam, aperiendo navigantibus mari socio præsidio firmarent. Qui acceptis è majore Frisiâ litteris binas extemplo cohortes Neomago ad Vahalim evocatas Stauriæ atque Hindelopæ imposuere, quo cum præsidiarijs, qui Harlingæ agebant, adversus hostium excensiones marinum littus tuerentur.

Gulielmus Nassovius Ordines penè desperantes solatur.

Cæterum occidentali provinciæ tractu præsidijs munito ab oriente nova Frisiæ tempestas incubuit, ductoribus hostilium copiarum Everardo Ensio & Paulo Blancevortio prætore Hardenbergico, qui Oostergoæ fines continuis populationibus infestabant. Quare fœderatus miles excursionum pertæsus, loco præsidij quod Doccomi & Collumi

mi habebatur, relicto, Adoardicum cœnobium petijt, præsidiariosq; vino ac somno graves cæcidit. Trecentos ex cæsis annales memorant, Paulumque Blancevortium gravi è vulnere saucium Doccomium captivum abductum. Ingens præda parta, ipsumque cœnobium magnâ sui parte injecto igne exustum. Quam adversitatem ut vindicaret Lalainius castellum ad Coverdiam castra posuit, nullâque loci firmitate & debili præsidio invalidum, suum fecit. Quippe jam aquæ, novo diversio deductæ fossas depleverant, obsessisque & campestria hostium tormenta verberandis muris admota expugnationis periculum minabantur. Sic castello Coverdiano in potestatem redacto, Oldenzelam tentavit, in Salijs aut Tubantibus pervetustum & celebre oppidum, quod duarum cohortium præsidio Suetenius vir nobilis tenebat. Qui propterea, quo sustinendo obsidio par esset, è vicinis equitum peditumq; auxilia evocavit, quæ aut stipendiorum egentiâ, aut periculi metu retardabantur. Itaque Lalainius ut auxilia & commeatum urbi præcluderet, castra propius admovit, incensisq; suburbijs & igne portis injecto oppugnationem acerrimam instituit. Sed virtute ac fortitudine præsidij repulsus, trecentis militum & in ijs centurione Prumstio amissis à continuanda obsidione destitit, revocatusq; à civibus, qui libertatem regio imperio postponebant præsidioque valentiores habebantur, Oldenzelâ potitus est. CIƆ. IƆ. LXXX. *Fœderatus miles præsidium cœnobij Adoardici cædit, quod Lalainius vindicare conatur.*

Mox ab illâ motis castris regressus famæ & magnarum rerum occasionem quærens, Zuollam Trans-Isulaniæ oppidum coronâ militum cinxit, existumans fore, ut quod Oldenzelæ factum erat, plus favore ac gratiâ civium quam exercitus magnitudine proficeret. Quare in antiqui affectus memoriam & populum regis reverentem continuo respiciebat, recordatus se Trans-Isulaniæ haud ita pridem victorem documenta veteris gratiæ non amissurum. Cæterum modestiore populo civico & metu militaris præsidij compresso, etiam bis mille militum auxilio adjutus, castra Lalainius movit, non sine manifestâ indignatione, quod nuper in summo per Trans-Isulaniam fastigio collocatus accessu istorum locorum prohiberetur partumque jam ante fœderato bello nomen fœdissimo sui contemptu commutaret. Quâ re cognitâ Hohenloüs Lochemo, Dotechemo, ac Duisburgio præsidia imposuit, Lalainiumque multa animo, sed nullo successu, agitantem morâ comminuere conatus est. Ipse Linga ac Weddano castello regijs præsidijs relicto, per incerta ac avia locorum nullo insequente in Frisios recessit. Metuebat namque Schenckius, qui divisas cum Lalainio copias in Translavicanis tenebat, ne miles adulto autumno, quo tempore uligines paludum laxantur, minus expedito itinere laboraret, armorumque pondere & lassitudine tardior discrimen inveniret. *Lalainius frustra tentat Zuellam.*

Lalainius quoque etsi, desertâ Zuollâ castra Dotechemo admovisset, ab obsessis & Anglorum equitum turmis, quæ Doesburgi agebant, infestatus obsidionem finivit, copijsque per paludes Ommam & Mepelium versus transductis Steenvicam obsessurus contendit. Quod oppidum Trans-Isulaniæ ditionis Aam ad flumen, quod modico alveo muros præterlabitur, situm premendis majoribus Frisijs commodum ei videbatur, quo ex illo, tanquam belli sede, ereptam sibi provinciam continuis excursionibus vexaret. Oppidum vero Ordinum nomine Her- *Et Dotechemum.*

cIↃ. IↃ. LXXX. mannus Olthovius cohorte cum suâ præsidio tenebat. Cui ne auxilia deessent sustinendis hostium castris oppugnationibusque valida, Joannes Cornputtius vir militiæ egregius magnâ cum festinatione ad oppidum missus, succedentibus insuper celerrimo itinere Platio & Stupero centurionibus, quorum cohortibus præter spem Lalainij debilius præsidium duplicabatur. Igitur præsidiarij, numero aucti in prima Lalainij castra, quæ medio diei 18. Octob. Onningam ad portam advenerant, excursionem fecere, repressique à lanceario equite intra oppidum recepti. Joannes Mommius apud Lalainium legioni Frisicæ, quam vocabant, præfectus glande verberatus illo in conflictu occubuit suffecto ei in tribunatu legionis Joanne Baptista Taxio, quæ è veteranis collecta decem & quatuor cohortibus tum censebatur.

Steenvica à Lalainio petita majori præsidio firmatur.

Mox è Geldricis copijs, quas pro Philippo rege autorari Lalainius per Geldriam fecerat, novem & quinque signa addita, adductique præterea in castra mille & ducenti equites, quos partim lanceis partim Sclopetis instructos cingere coronâ oppidum munitionesque præducere jussit. Quas cum eruptione factâ portis obsessi interdiu complanarent, obsidentes beneficio noctis reficerent, factum est, ut de petendis auxilijs Steenvicani & ex præsidiarijs cogitarent, Cornputtioque abnuente & invito Ordines ad Fœderatos tabellarij mitterentur. Ita defixis ad Steenvicam castris, Arnoldus Gemenius nuper Prætor Stellinguerfius, G. Snaterus cum modicâ militum equitumque manu quam ducebant, Cuneram progressi, quem locum in orâ maris Austrini situm tumultuario levique opere circumductum binæ ex fœderatis cohortes præsidio tenebant. Eas Escheda & Rudolphus cogmento Longus moderabantur. Qui de hostium adventu nihil suspicati, quos illunis nox & offuscatus nebuloso aëre syderum splendor contexerat, cum somno ac quieti se dedissent à Lalainianis facile oppressi ac dissipati sunt. Escheda expugnatis per hostem tentorijs vigilum vivus in hostium potestatem venit, Rudolpho Longo cum cohorte beneficio schapharum, quæ in portu stabant, in Hollandiam subducto. Reliqui ex Eschedanis suis in dormitorijs nulla miseratione confossi, Cuneræque pagus, quem olim justo titulo Comites tenuerant, nullo resistente direptus est.

Præsidium Cuneræ à Lalainio opprimitur

Cl. Franckena tradit utrumq; centurionem incolumem servatum, plurimosque præsidiariorum, quos ad internecionem deletos alij tradunt, fugâ Lemmariam pervenisse, quæ Pierij Anskenij Prætoris Lemmariensis & cohortis præfecti præsidio habebatur. Quæ dum in maritimo tractu fiunt Steenvicani arctius quam fuerant obsessi, periculi ex magnitudine virtutem acuebant, incendijsque suburbanis ac crebris oppugnationibus tentati hostium castra diversis eruptionibus infestabant. Quare spolia, captivi, armenta sæpe in oppidum perducta, quod Lalainius misso præcone quamvis inrito consilio, dedi crebrius postulaverat. Itaque Lalainius spem præter & expectationem trahi obsidionem videns admoveri muris tormenta jussit, globisq; ferventibus ignitisque immissis incendium dedit. Quod ipsum flante acri subsolano vires sumens magnam domorum mœniumque partem una cum commeatu absumpsit hostibusque qui oppidum cineribus involutum opinabantur, animum auxit. Unde Lalainius erectis signis velut oppidum, murorum parte

Steenvitani egregiè suarum rerum satagunt.

parte nudatum, oppugnaturus, Ordines instruxit, missisque denuo caduceatoribus qui veniam vitæ offerrent, deditionem oppidi repetijt. CIↃ. IↃ. LXXX. Cæterum Platius centurio vir magni animi & belli vetus, qui Onnianæ portæ custodiam sibi sumpserat, elato ac generoso animo Lalainij postulata rejecit, missosque caduceatores, velut alias discrimen passuros, ocyus se recipere in castra jussit. Quod responsum velut præfractum & insolens etsi plurimis & urbico quoque Magistratui displiceret, tamen prævaluit, obsessosque in fide nutantes & ex periculo ancipites in officio continuit. Platius cum suis portâ erumpens globo in caput acto haud multo post exspiravit, egregiumque fortitudinis exemplum imitandum commilitonibus reliquit. Igitur Lalainius, negatâ deditione, tormentis oppidum concussit, datisque crebro incendijs, etsi remedium igni adhiberetur, terrorem obsessis incussit, spemque auxiliorum imminuit. Jam enim rumor percrebuerat, copias è Frisijs missas in itinere cæsas aut dissipatas esse, nihilque restare, quam ut obsessi inter cædes & incendia, famem ac frigora, quæ præcipitante autumno ingravescebant, vitam atque animas sustinerent. Sed senescens rumor sollicitudinem allevavit, comperto duas tantum cohortes, quas Frisij tuendo Sylvestrium tractui ijs in locis collocaverant, ad Ouram profligatas. Istas Joannes Feruovius & ex Danicâ nobilitate tum per Sylvestria ductabant, quo hostium in Frisiam irruptionibus occurreretur & ne tributa à Frisijs hostilibus copijs præstarentur. Quod speculatus Lalainius, Arnoldum Gemenium Snaterum & Oyenbruggium tribus cum cohortibus castris emiserat, Frisorumque copias, quibus Julius Bottnia & Doco Martena præerant, paucis cum equitibus in Sylvestribus agentes invadi præceperat. Cæterum Julium Bottniam & Doconem Martnam cohortium ductores periculo fortuna exemerat. Quare Feruovius, qui præsidio loci relictus cum imperio ibi erat, hostium adventu intellecto, suam ac Malsemij cohortem derepente instruxit, manumque egregio facinore, etsi infœliciter cum hoste conseruit. Quippe fortiter pugnans & fœditate vulnerum à suis vix agnitus Georgio cum fratre occubuit, Frederico Feruovio fratre altero, qui signum ferebat cum paucissimis militum servato. Ea clades ad Ouram in Sylvestribus prid. Kalend. Novemb. facta.

Duæ cohortes Frisiorum à Lalainio cæsæ.

Mox Slota in ijsdem Sylvestribus oppidum quod rivus Austrino è mari proveniens interluit, vastissimique circum lacus ambiunt à Docone Martna & Stenone Malsemio desertum à Lalainianis occupatum, eodem Martna à suis prope Balckios deserto, ac in castra hostium perducto. Tum Geesterlandiam peragrantes Stauriam quoque antiquissimam Frisiæ urbem in littore ejusdem maris Austrini sitam suam Lalainiani fecere, nullâ aut certe quam parvâ difficultate, quod præsidium militare excessisset, civesque illâ rerum temporumque mutatione ambigui & ancipites partium magis fortunam, quam jus sequerentur. His accedebat, quod castellum, sicuti & reliqua per Frisiam jam ante dirutum, defensioni invalidum foret, ejusque tutela, aut perditio à statu civitatis dependeret. Quare Lalainius, quo Castella, quæ odio sui, gubernante provincias Matthia Austrio Ordines everterant, ocyssime redintegraret, velut spem in illis ac fiduciam recuperandi per Frisiam imperij

Frisia Lalainij populationibus patet.

cIↄ. Iↄ. rij conciperet Stauriense extemplo reparari, emunirique fecit, Macco-
LXXX. miumque septentrionem versus eodem in maris littore terreo opere, valloque conclusit. Ita maritimis vicis oppidisque in potestatem redactis Harlingam usque dein Franekeram, Bolsuerdiamq; post totam fere per Westergoam populationes egit, Frisiæque partem, quæ Slachtano marinoque aggere coërcetur, tributariam fecit. Quâ ut excedere Lalainius cogeretur Frisij catarractas, atque emissaria, quæ pro ratione æstuum lunarium aquas emittunt ac recipiunt, aperiri curarunt, quo maris influxu facto aquarum quoque per campos stagnantium pellendis hostibus augmenta haberentur. Sed aversa à littore ventorum vis tum serenius sicciusque cœlum, quod etiam vergente autumno post vergiliarum occasum imbres negabat, omne consilium subvertit, Frisiosque nuperæ ad Ouram cladis infœlicitate perculsos hostium populationibus permisit.

Lalainius minores etiam Frisios per literas tentat. Igitur Lalainius velut fortunæ pro arbitrio imperaret, superbus & simul secundarum rerum & ex voto fluentium vecors subactam majoris Frisiæ provinciam ratus, animum quoque minores in Frisios intendit, quo ultroq; littore, quod medio & interfluo mari obtenditur, suæ potestatis facto utrique Frisiorum regioni & latissimis æstuarijs dominaretur.

Quare litteras Enchusanum ad Magistratum misit; fiduciæ plenus populum quoque transmarinum victoriarum ac prosperorum famâ suis partibus accessurum.

NON dubito, quin rerum mearum prosperitas qua maritimam majoris Frisiæ regionem regi PHILIPPO, *meæ verò Præfecturæ asserui, ad vos perlata sit. Et quoniam intelligo esse ex vobis, qui turbatissimorum temporum pertæsi, Fœdus Gandavense à rege confirmatum amplecti velint, nostramque societatem & commercia mutua expetant has scribendas duxi, ut deliberatione inter vos & cum Statibus oppidisq; minoris Frisiæ habitâ, animi vestri apud me secretum expromeretis. Quare si ad Gandavense fœdus redire vobis mens atq; animus est, legatos quanto ocyus mittite, cum mandatis. Sin vero id vobis grave videatur, etsi commeatum illis daturus sim, operam date, ut litterarum saltem responsa ad me perveniant.* Datæ in castris regijs ad Steenvicam VIII. Eid. Dec. cIↄ. Iↄ. LXXX.

Cl. Franckena notat cœptâ obsidione, quod in XV. Kal. Nov. diem incidit, agente in Frisijs Lalainio, obsessos annonæ prospexisse munitoque divisis operis oppido, puteos quoque tardandis impediendisque hostium cuniculis novâ quadam arte repertos. Auxilia quoq; Novembri mense dimissis ex oppido per noctem Campos tabellarijs socios Ordines petita, nullumque hostile tam in castris regijs quam apud obsessos intermissum. Itaque eruptiones obsessorum cottidianæ & hostes fatigabant & obsessi oppugnationibus obsidentium exercebantur, ægrè ferente Lalainio acre obsidium & ultrique parti grave per initia asperæ hyemis proferri. Quare ut finem consilio Lalainius faceret, muralia tormenta adduci Groningâ jusserat avertendisque Ordinum auxilijs quæ jam parabantur, firmioribus operibus castra circumduci. Iam e-
Solutionem obsessis pollicentur Ordines. nim Ordinum ac Aurantij litteræ solutionem obsidio pollicebantur, quod fœderatæ reip. interesset limitaneum tot provincijs oppidum in defecto-

ctoris Lalainij potestatem arbitriumque non recidere. Ea res Caroli Roordæ & Abeli Franckenæ datis ad Cornputtium litteris confirmabatur. Cæterum Cornputtius vir futuri providus rescriptis ad Ordines Principemque qui Delphis agebat, litteris compositius cuncta quam festinantius agi petebat, totumque solvendæ obsidionis negotium rationi magis quam casui committendum. Igitur decreto Ordinum maturandæq; solutioni castrorum Stuperus cum cohorte Suartesluſam, Hegemannus legionis tribunus sex cum signis in D. Joannis Campos haud procul Vollenhoâ missus quo destinata liberandis Steenvicanis auxiliarijs in locis contraherentur. Quo cognito obsidentes castris egressi in cœnobium D. Joanni sacrum, quod campos vocant, celerrimo itinere irrupere, adortiq; Hegemanni legionem, etsi fortiter resistentem, non sine cæde in fugam egerunt. Capti ex centurionibus Joannes Vianensis, Joannes Wichmannus & Gedeon Pomeranus, vexillo ejusdem cohortis, haud citrà ostentationem, equinæ caudæ alligato ac in castra ad Steenvicam perducto. Creditum fuit, quod cœnobium plano apertoque loco situm nec fossâ aut vallo emunitum foret, facile occupatu fuisse, fœderatisque non tam animos aut virtutem quam infirmitatem patentis cœnobij obfuisse. Quâ clade intellectâ languentes obsessi de mittendis ocyus auxilijs Ordines sociosq; monuere, animatique responso, quod militiæ stipendia ac virtuti juxta præmia pollicebatur, egregiâ fortitudine sua pericula & hostium impetus sustinuerunt. Igitur tum apud Ordines de solvendâ Steenvicæ obsidione serio agitatum, contractæque maturanda ad auxilia ex omni regione copiæ, quo laborantibus Steenvicanis subveniretur. Iam enim Norritius Anglus vir militiæ impiger cum XI. cohortium pedestri legione, ac turmâ equitum circa Zuollas advenerat, ejusque copijs Stuperi, Appelij, Clerhagij, Couwenbergique cohortes conjunctæ solutionem obsidio minabantur. Illas præterea Michaël Caulerius VI. cum signis, Caulerium Isselsteinius alijque cum V. peditum sequebantur. Reliquæ equestres copiæ quas Caulerius idem, Pieckius & Simon Limburgus ducebant, eidem consilio destinatæ ablegato in minores insuper Frisios Duvenvordio Hollandici maris præfecto, qui celoces aliquot tam solvendæ Steenvicanæ obsidioni, quam recuperandis majorem per Frisiam oppidis munitionibusque adornaret. Vigboldo quoque Eusemio Niennortio viro nobili & strennuo legionem pedestrem VI. sub signis conscribendi potestas ab Ordinibus facta, quo omni ex orâ collecto autoratoque milite Lalainius animi insolens campo & castris pelleretur. Econtra Lalainium diuturnius apud Steenvicam obsidium urebat & quod Nyennortius collectas autoratasque in agro Translavicano copias Winsumi collocasset, objectisque quo defenderentur propugnaculis tributariam Omlandiam fecisset. Quare etiam inter famem & frigora reliquasq; hyemis naturæque inclementias castra adhuc tenens continuare obsidionem constituit, citiusque vitâ quam obsesso oppido se abiturum fidem apud Tribunos legionum fecit. Igitur ut instantia mala averteret, utque miles æris egens & inops in castris duraret, legionum primores ac legatos convocavit, editoque & modicis collibus adsurgente loco consistens hunc in modum disseruit.

CIↃ. IↃ. LXXX.

Hegemannus cum suis ab hoste cæditur.

De solvendâ obsidione serio agitatur.

cIↃ. IↃ. LXXX. *Lalainij oratio ad milites.*

IAM diu cognovi, Commilitones, ut secundis rebus animos, ita mollioribus corpora corrumpi. Diutinam hanc obsidionem vexantibus inediâ & frigore tolerastis, magno & fœlici indicio ipsum cœlum, etsi triste & asperum, ipsa sydera, etsi pruinis aut nivibus infesta virtute vestrâ sufferri. Præter stipendia quoque angusta, quæ petentibus hoc tempore præstari non possunt, difficilem commeatum habuistis. Omnia quæ movere animos possent ad deteriora, nisi sacramenti dulcedo atque memoria seditione ac tumultu carior esset. Et quoniam vobis ista superare atque evincere patientiâ placuit, date operam porro, ut ego voti compos fiam & ne in blandissimâ victoriæ spe aut certissimâ constitutus consilio meo excidam, vestraq; virtus in fine rerum minuatur. Nam obsessos ad extrema redactos ipsi non ignoratis, auxiliaque, quæ pellendis castris nostris parantur, imbecilla neque nostræ magnitudini paria esse. Equitatu certè longè nos prævalere in aperto est, qui cum concretis stratisque glacie paludibus non impediatur, promptus ad officium erit. Itaq; peto, ut sacramenti, quod regi Philippo præstitistis, memores in fide ac disciplinâ brevè ad tempus persistatis, credatisque omnes molestias, pericula, vulnera, mortes lenimentum à victoriâ, gloriam à vestrâ fortitudine habituras.

Quâ oratione aversa, quæ in proxumo erat, seditio contorpuit, milesque repetitâ sacramenti dictione poscenti Lalainio se obligavit. Mox Ioannes Norritius justis copijs instructus Suartesluſam contendit, compertoq; Ottonem Santium nuper Satrapam Herdervicenum regiæ parti ascriptum in Giethornis præsidium habere delectam sclopetariorum manum celerrimo istuc itinere expedivit, occupatoq; loco Santium captivum cæso filio abduxit. Reliqui hostium à Norritio in fugam acti ipseq; pagus immisso tectis igne spectantibus hostibus conflagravit.

Arx Hattumana prodita recipitur. Cl. Franckena in Ephemeride suâ tradit Hattumanam arcem quæ præsidio fœderis tenebatur à Præfecto proditam, paucisque post diebus eandem à Campensibus Daventriensibusque receptam lætiora obsessis Steenvicanis evulgavisse. Pulverem quoque tormentarium cujus penuriâ obsessi laborabant, culeis inditum quadraginta peditum ope obsessam in urbem importatum majores animos propugnantibus fœderatis addidisse. Addunt alij in isto Norritij Angli cum hostibus ad Suartesluſam conflictu peritissimos belli ac Lalainij veteranos cecidisse, Arnoldumq; Gemenium sub Philippo & per Frisiam in Stellinguerfijs prætorem castra regia tum secutum finem vitæ implevisse. Præter cæsos multos quoque Vidro amni immersos & extinctos annales tradunt. Unde clarum Norritij Angli apud fœderatos nomen, quod cum bellicæ artis peritiâ conjunctum egregijs fortunæ quoque successibus augebatur. Quibus utendum ratus, ut res prosperæ audaciam pariunt, solvendæ obsidioni Steenvicanæ animum atque consilia intendit & ut Lalainium vincendæ urbis certum & sacramento pertinaciam obsidij alentem, movenda ad hyberna compelleret. Igitur pecuniâ & commeatu sublevatis obsessis, auxilijsq; minorum Frisiorum, quibuscum Sonoius vir bello acer Bloczylam advenerat, ipse instructus manu decertare cum Lalainio statuit, suæque virtutis ac secundarum rerum fiduciâ totius exercitus salutem aperto discrimini unique fortunæ ictui committere. Cæterum à Frisijs monitus ut majora auxilia, ut pecuniam & stipendia, pugnaturis ro-

ANNO cIↃ. IↃ. LXXXI.

bur,

bur, atque alacritatem additura, exspectaret, neu fortunæ ex se instabili tenerrimas sociorum res crederet, cæpto destitit, consiliumq; imprudens & nullâ futuri providentiâ ex temeritate natum mutare coactus est. Iam enim Lalainius, quo Norritium, erumpentesq; à fronte obsessos exciperet, magnam regij exercitus partem in insidijs collocaverat, quarum commoditatem, ut de hyeme solet, spissius coelum & exsurgens nebula præjuvabat. Quâ fato seu forte retegendis, quæ Lalainius agitabat, arcanis discussâ litteras ad obsessos dedit, deditionemque si gratiam vellent, hortatus est. CIↃ. IↃ. LXXXI.

Satius scilicet esse obsessos regis sui veniam atque fidem amplecti, quam summâ rerum desperatione spem collocare in auxilijs, quæ ne Aurantius quidem & totum fœdus præstiturum sit. Scire se quo loco Ordinum res sint, qui neque velint, ut salvâ unius oppidi fortunâ totius exercitus flos atque robur incertis belli eventui & uni ictui subjaceat. Huic rei fidem se interponere ex notitiâ arcanorum, quæ patrum secretis eliminarentur. *Lalainius Steenvicanis conatur persuadere deditionem*

Cæterum centurionibus cohortiumq; præfectis alia mens erat. Itaque respondebant perstare se in Ordinum Aurantijq; societate velle & permittere Rennebergio, ut quod è re suâ sit agat, experiaturq; quid aut aliena virtus discrimine irritata aut sua possit. Mox Norritius Anglorum cum legione auxiliaribusque copijs, quæ sub signis Gulielmi Ludovici Nassovij erant, Giethorno duxit, Steenvicanumque saltum, qui urbi adjacet, ingressus captis cæsisq; pluribus incendium excitavit. Quo velut signo dato, perlucente flammis sylvâ obsessi de faciendâ eruptione deliberarunt, fusisque in foro precibus & peractâ re divinâ partem præsidij portâ emisere, quæ ad munitionem lapideæ viæ adjectam recto itinere ducebat. Quâ occupatâ, datis in fugam præsidiarijs, captaque fœminâ, quæ utero gerens, ut Franckena tradit, & fugæ impar erat, majorem munitionem oppugnavere, quam ipse Rennebergius justò præsidio tutabatur. Ubi fortiter virtute præsidiariorum, qui intra munitionem erant, excepti in diversa se sparsere, tantâ noctis, quæ illunis erat, opacitate, ut commilitonem ab hoste vix distingueret. Unde confusio enata, nescientibus in quos armorum vis converteretur & quod Rennebergius munitione, quam defenderat, egressus justum agmen per emissarium Aæ fluminis ductaret. Igitur obsessi factâ ad parvam munitionem carragine, quam à suis teneri opinabantur, simile in discrimen errore noctis inciderunt, diversisque conflictibus extenuati carris impedimentisque exustis in oppidum se recepere. Berenbroeckius Hagiusque re præclare gestâ vi hostium in oppidum quoque compulsi, cujus portam, prementibus obsessorum terga hostibus, regij facile occupavissent, nisi occultæ viæ beneficio, quam Cornputtius fieri curaverat & in quam obsessi se receperant, rejecti fuissent. Olthovius centurio portam, quæ sylvestrem Frisiæ tractum respicit, claudi fecit, justâque custodiâ sepsit. Traditum annalibus magnum utrinque militum numerum illâ nocte cecidisse multosque captivos ut in oppidum, ita Rennebergij castra perductos utriusque partis damna & incommoda pensasse. Tum Norritius in arbustum modico aggere cinctum, juxta Tuccam pagum copias haud procul emissario duxit, per quod Aa fluviolus *Obsessi rem fortiter gêrunt.*

tenui

cIↃ. IↃ. LXXXI. tenui alveo se emittit. Quo cognito Rennebergius cum potissimâ exercitus parte magno impetu Norritium adortus est, quem in magnâ annonæ commeatusque penuriâ equestre insuper auxilium destituebat. Iam enim deletas ad internecionem Norritij pedestres copias suspicione credebatur, qui in maxumo rerum discrimine constitutus aliena consilia, suam temeritatem & juxta fortunam incusabat. Cui incommodo & hoc accedebat, quod densissimæ nebulæ obortus omnem conspectum impediret, quæ ab oppidanis auxilia mitti aut transferri in tuta exercitum cœli opacitate prohibebat. Cæterum post repulsum Rennebergium & signum receptui dare jussum à cive quodam locorum gnaro, qui oppido exploraturus regia excesserat, Bloczilam perductus periculum evasit, quo loci Sonnoius vir belli egregius præsidium tutandæ oræ maritimæ agebat. Ubi datis litteris Steenvicanos suo de discrimine totoque rerum statu certiores fecit, subnixusque majorum Frisiorum auxilijs, quæ ventura credebantur, certam solvendi obsidij spem annuntiavit. Mox Bloczilâ copias movens in cœnobium D. Joanni sacrum concessit, obsessusque à Rennebergio, qui magnâ celeritate illum circumvenerat, Frisiorum auxilijs liberatus est.

Norritij discrimen.

Frisiorum auxilijs liberatur.

Quippe Wigboldus Nienortius cum Menningeo, qui Bernardi Merodij Frisiæ præsidis copias titulo optionis ducebat, victoriâ Windeschotanâ (ubi hostium coïtiones XVIII. Kal. Feb. notante Franckena dissipaverat) animatus cum auxilijs (cIↃ. IↃ. numerabant) Scotam post Oldemarctum progressus de Norritij sociorumq; consilio Bloczilam pervenerat, evulgatâ in castris Rennebergij famâ Frisiorum Translavicanorumq; justa auxilia solvendo obsidio adesse. Quare Rennebergius magnâ in festinatione P. Joannis cœnobium reliquit exustoque Grethorno in castra ad Steenvicum magno animi mœrore militem & quidem seditiosum reduxit. Quippe non pensitato stipendio totus exercitus & consilia miscere, mox fidem & sacramenta exuere cœperat, additâ comminatione se ipsi Duci, nisi prospiceret, manum injecturos. Quamobrem Rennebergius Schenkij. Ojenbruggijque consilio usus centum aureos unicuique cohorti assignavit, passusq; domus suæ & rerum direptionem militarium furorum incommoda in singulorum capita pendere XXI. sestertios coactus est. Additâ insuper fide, nisi promisso staret, castra se moturum, copiasque cœli inclementiâ & hybernâ asperitate ferocientes molliore vitâ & dulcedine otij placaturum. Ita cæpta seditio interquievit Rennebergiusq; deserto Steenvicano saltu & Tuccâ pago urbi vicino sparsas hinc inde copias peculiari castrensium motuum remedio ad Aam flumen contraxit, tormentaque ad pontem flumini impositum perduci imperavit.

Lalainij exercitus seditiosus vix placatur.

Quæ dum in Frisiorum finibus geruntur Belgicæ Ordines de revocando Francisco Vallesio Andium Duce Galliarum regis fratre cogitavere, quod Matthias Austrius sive imperij & tantæ molis regundæ pertæsus, sive propinqui regis aut fratris Cæsaris consilio in Germaniam revocandus successorem moderamini provinciarum desideraret. Iam enim auxilia subsidiaque bello potentiam & fortunam tanti Principis secutura infirmioribus rebus expetebantur ac ut ostendentia se jam tum popularis imperij aut libertatis vitia & vix adversis inhibita unius eminentis autoritas ac fastigium comprimeret. Neque enim à subjuvandis Belgis alienam Gal-

Matthiâ Austrio discessum meditante de Andini successione cogitatur.

Galliam esse, odio Hispani & aversis à se invicem istarum gentium ingenijs, quæ interventu sui Principis Belgarum societati innexa arma quoque Hispano per Belgicam furenti intentatura haberentur. Posse Lutzenburgum, Hannoniam, Artesiam conterminas Galliæ regiones si non arma potentissimi Principis, saltem metum sentire & qui laturus non sit in fratris sui regno, militem, commeatum, pecuniam, arma conquiri augendæ Hispanorum dominationi, aut subvertendæ Belgarum libertati destinata. In quam cum rarò Principum exemplo inclinaverit, quorum cupiditatibus gravis ut plurimum & suspecta libertas sit, ita Galliæ regno funestis, ut ferè solet, incendijs flagranti moderata consilia collocasse. Quod ad Angliæ regnum attineret, malle Elisabetham vicinum Belgicæ rectorem Vallesium, quam Philippum habere, adjectâ jam Hispaniæ Lusitaniâ vastissimis terris & mari Oceano imperitantem. Præstructas quoque inter Alençonium & Elisabetham connubio occasiones, observatumq; reginæ pectus à Vallesij Principis amoribus alienum non esse. Quæ ut in secreto patrum differebantur, ita eo res perducta est, ut repetitâ societatis auspicandæ actione tabulæ quoque firmandis pactis, non Alençonij tantum, sed regi & fœderatorum sociorumque (inter quos Frisicam gentem fuisse reperio) sigillis consignarentur. CIƆ. IƆ. LXXXI.

Reperio in actis provinciæ Aurantium principem, quo belli ordinem ac disciplinam terrâ marique stabiliret, postulata quædam mense Ianuario exhibuisse, perlataq; in Frisios ne remedia quidem depravatis militiæ rebus attulisse. Joannem quoque Verckenium Frisiæ cohortis ductorem in Omlandiam ac Transiavicanos cum cohorte missum; non damna tantum & incommoda hostibus, sed socijs quoque intulisse, eundem quoque Wigboldi Eusemij curâ vinculis datum; ipsumque Eusemium datis in Frisiam litteris socij juris violati rationem allegasse. Similes litteras à R. Ackema præsidium Winsumi agente perscriptas fuisse reperio. Cujus Verckenij causam etiam hoc prægravabat, quod Decembri mense perfuga ac proditor quidam cum Rennebergio in castris ad Steenvicam positis consilium communicasset, deprehensusque à Verckenio sexcentis aureis immunitatem redemisset. Adeo illo tempore, velut rudi adhuc militiâ, licentia invalescebat. Quæ per Frisiam atq; adeo ipsam Westergoam vires sumens Wonseranam quam maxume præturam afflixit. Quippe Dodo Larius equitum turmæ, tunc cohortis peditum ductor inordinatis fœdisque exactionibus illius oræ populum exhauriebat, hostisque magis ingenio quam socij usus in omnem insolentiam effundebatur. Unde supellex non tantum & villarum rusticarum instrumenta ac utensilia, sed pecora quoque abacta, aut alendis flagitiosorum ventribus mactata, ne tuto quidem integroque hospitali ac templorum jure, quod omnia patrantibus fœdâ immanitate ac sacrilegio violabatur. Quare à rusticâ gente criminationes & querelæ Novem-virale ad Collegium per Ianconem Osingam virum nobilem istius loci Prætorem perlatæ, dissimulante enormem militum protervíam illorum patientiâ, qui in fide ac sacramento retineri ægrè militem nisi leni factorum indulgentiâ opinabantur. Quæ correctionum animadversionumque militarium tarditas ne majus incommodum daret Transiavicano-

Militaris disciplina sublata nec dum restitui potest.

cIↄ. Iↄ. canorum Legati litteras quoque ad Novem-viros FRISIAE misere.

LXXXI. *Trans-Lavicanorum querelæ ad Frisiæ Proceres.*

PRÆSIDIUM quod Doccomij posuistis, FRISIJ, nobis ac genti nostræ molestum & grave est. Præter damna data municipibus nostris in captivitatem abductis de remedio & emendatione præstandâ jam ante monuimus. Cæterum vestrâ morâ ac cunctatione abusus quasi miles insolentiam auxit, etsi non ignarus sociale jus ac sacra fœderum auspicatò & cum religione inita istâ militari proterviâ auferri. Quin pauci dies sunt, quibus istiusmodi furoribus fræna laxata sunt, abductis in fines vestros Grypskerckijs, quos domui suæ ac familiæ reddi, præterquam pensitato 100. dalerorum lytro vestri milites noluerunt. Quæ cum pacem publicam, cum jus fœderum turbent, cum sanctissimæ societatis fundamenta convellant, hortamur denuò ut malis subnascentibus medicinam adferatis, ne tandem vestra dissimulatione aucta omne remedium respuant. Imprimis ut ablatarum rerum pretia numerando liberos homines & nostro imperio subjectos, sine ullo lytro rebus suis restituatis, moneatisque cohortium præfectos & simul militarem turbam, ne fines vestros excedendo trans Lavicam tanquam ditionis vestræ terminum aliquid pravum aut hostile moliantur. Ne nos aut aliò querelas deferre, aut invenire duriora malis remedia cogamur.

Quæ Snecæ, quo Delegati Omlandiæ confugerant, perscripta, meliores in curas Frisiæ proceres traxere. Tum valori monetæ, auro atque argento signato per provincias prospectum, vinoque ac cerevisiæ exoticæ indictiones impositæ augendis ærarij opibus, quæ terrâ marique strepentibus armis lacerabantur. Unde fiebat ut Ordinum provincialium legati subsidia ex ærarijs fœderatarum nationum urgerent, gravissimisque in rebus, sicuti fieri mos est, consensum ac judicium cujuslibet provinciæ flagitarent. Jam enim postulata quædam in Frisios transmissa, quæ de impensis legationum in Galliâ factis, de Matthiæ Gubernatori in Germaniam abituro præstando residuo, de Elisabethæ Anglorum reginæ credito exsolvendo, de Aurantij annuâ pensione augendâ, de pactis cum Alençonio supplendis confirmandisque habebant. Quibus ut satisfieret provinciæ nomine Delphos Batavorum Julius Bottnia Oldermannus Franekerensium cum Orichio Dojemo Ordinum Frisiæ Syndico missi: Ijs in mandatis datum ut actorum defectum postulatis obtenderent, fidemq; facerent Gallicæ ad Alençonium legationis impendia Andreæ Hesselio Graphiario Brabantiæ ad cIↄ. c. XVIII. carolæos exsoluta. Quod ad Matthiam Austrium missionem Belgio petentem attineret, velle Ordines Frisiæ ut idem, quod vicinæ provinciæ præstent, habitâ interim ratione ærarij Frisici, quod atrocium bellorum & per ipsa provinciæ viscera grassantium crudelis tempestas minueret. Ad augendam provincialis Senatus, qui cis ac trans Mosam institutus erat, numerum, Leoni Beiemo fato functo Doconem Martnam suffecisse, missuros eundem quanto ocyus cum litteris publicis, quæ subveniendis belli necessitatibus & ordinandis provinciarum tributis expedirentur. Elisabetham Anglicam quod attineret censebant, inquirendum per Legatos esse, an Frisij præstandæ solutioni tenerentur, eoque posito assensum vicinis provincijs, aut æquiora volentibus habituros. Idem in causa Aurantij velle, exsolvique debita, ac æris magnitudinem præstan-

Subsidia ab Ordinibus provincialibus flagitantur.

ſtandam, quam Aurantius liberandis defendendiſque provincijs impendiſſet. De Alençonio reſpondebant grave & moleſtum fore ulteriorem iſti actioni aſſenſum præbere, quod à vicinis provincijs in deliberationem miſſa eſſet, quorum judicijs arbitrijſque ſtaturi Friſij eſſent. Invenio in actis publicis Matthiam Archiducem miſſis ad Ordines Egberto Leonino, Antonio Lalainio, Joanne Aſſelerio legatis ſpecioſis & ad movendos provincialium affectus validis rationibus uſum apud eoſdem de præſtando ære & liberandis nominibus egiſſe, ſuæque familiæ ac gentis Auſtriæ, tum aulæ ſuæ incommoda ignominiamq; obtendentem, ſolutionem reſidui æris poſtulaſſe. Friſios quoque præſtandæ ſolutioni octo millia aureorum aſſignaſſe, duobus millibus Anglorum Reginæ in uſuris adjudicatis. Omnia quoque prioris belli impendia magno provincialium incommodo petita attritis impulſiſque privatorum rebus & facultatibus, quas tributi ex bello onus & per agros exactio vaſtatioque diripiebat. cIↃ. IↃ. LXXXI.

Unde Bernardi Merodij regiæque Curiæ edicto paci tranquillitatiq; publicæ proſpectum, cautumque ut Fokconi Oenonio cæteriſque partium regiarum ſuſpectis bona ſalva intactaque eſſent, omniq; in poſterum violentiæ parceretur, ne fœderis vires & bellorum nervi, privatorum rapinis ſuccidérentur. Rerum quoque venalium, quæ uſu conſumuntur, indictiones per provincias ſcriptæ, cautumque Aurantij, qui imperium maris gerebat, litteris, ut ad x. Febr. diem omnes naves imprimis onerariæ portubus attinerentur, dum provinciarum Ordinumq; cura omni commercio proſpexiſſet.

Mox Sonoïus Bloczilæ curandis Steenvicanorum rebus agens, communicato cum provinciarum legatis & Joanne Norritio fœderati exercitus ductore conſilio, Vollenhoam maritimum & arce validiſſimâ firmatum oppidum tentavit, ductiſque quatuor marinum per aggerem ſignis ſuum fecit, præſidio regio equitum peditumq; exire juſſo. *Sonoïus Vollenhoam cum arce occupat.*

Traditum commentarijs Belgicis reperio Antonium del Vailium nuper Philippi II. nomine per Friſiam Senatorem efferi & crudelis animi virum eo in oppido captum, Campoſque ad Delegatos fœderis miſſum. Famâ additum eundem del Vailium multitudinis ad captivitatem ſanguinarij hominis frequentiſſimo occurſu in magnum vitæ diſcrimen incidiſſe, parumque abfuiſſe, quin ponte, quo longiſſimo Iſala annis ſternitur, dejectus effuſum per Friſiam innocentium ſanguinem luſtralibus aquis expiaret. Memorant annales durante Steenvicanâ obſidione 4. Febr. tres perdices intra obſeſſam urbem captas prodigio aſcriptum fuiſſe, interpretante Cornputtio, viro erudito & antiquitatis peritiſſimo evoluto trium ſeptimanarum ſpatio annonam divinâ ope obſeſſorum fami atque extremæ inediæ ſubventuram. Quæ res in omen quoque pertracta Norritium ſolvendæ obſidionis momenta atque conſilia agitantem majoribus deſiderijs accendit. Quare modico equitum peditumq; numero caſtris emiſſo, Rennebergij Schenckijq; equites in Deveris pago Drentiæ commorantes nocte & ex improviſo adortus eſt, trecentoſque ex ijs, ut Franckena notat, præter reliquos in fugam datos delevit. Quo in conflictu Rombertum Frieſma regium nuper per Stellinguerfios prætorem, qui caſtrorum Rennebergij menſorem tum agebat, acce- *Antonij del Vailij captivitas & diſcrimen.* *Trium perdicum captarum omen.*

cIɔ. Iɔ. LXXXI. accepto vulnere Groningam perlatum expirasse in annalibus Cl. Franckena memorat, eundemque Friesmam quod in æstuario apud Harlingam navi vectus Batenburgicos fratres anno 1568. detexisset, per scelus ad præturam evectum dignum proditioni suæ factisque exitum sortitum. De quorum proditione, etsi suppresso tum quod ignorabatur nomine, primo Historiæ libro perscripsi. A quâ victoriâ Norritius, justo agmine, (in quo præter suam Nassovicam, Merodæam, Nienortiam, Cauleriam, Iselsteiniam legiones, cum Hegemanni & Stuperi signis & sex equitum turmis ducebat) instructus Steenvicano saltui in ortum ad montem Hindigerum castra posuit, qui modico terreo opere ac tramite exaggeratus, versus septentrionem, qua planior erat, factâ carragine defendebatur. Vexilla quoque signaque quo obsessis in conspectum daret, in edito montis proximorumq; collium posuit, quos inter hostiumque castra planities ad bis mille pass. interjacebat, quæ nullo arboreto consita, paludibus pascuisque, qua oppidum spectat, distincta, commodissimum gerendis rebus & pugnæ locum designabat.

Pugna Rennebergium inter & Norritium.

Quare Rennebergius ingenio loci usus, neque insidiarum metuens, quod apertius cœlum camporum planities ostenderet, decem peditum cohortes, equitumque pauciores turmas justâ acie instruxit, displosisque machinis, ante lucis ortum Norritij in castra invectus est. Qui omnis, etiam ultimi, discriminis contemptor suos quoque desiderio pugnæ accensos castris eduxit, juxtaque Tuccam pagum extimumque lapideæ viæ marginem cum hoste congressus est. Ubi retro citroque habitis velitationibus cum obsessi quoque portâ egressi levi ponticulo per Aam amnem jacto damnum hosti facerent, sole meridiem permenso justum prælium subortum est, adnitentibus regijs, ut carrorum compage, quam castris præduxerat, luxatâ solutâq; castra Norritij excinderet. Cæterum regij male excepti amissis quamplurimis ac saucijs signum receptui dedere Henrico Snatero, qui ab Albani ætate regias partes propugnaverat, fortiter pugnante desiderato. Obsessi, quos portâ egressos memoravi, castra, qua ortum diei spectabant hostium occupavere, excitatoque igne & confossis ægris, ac imbelli trium fœminarum sexu interempto, victores Steenvicam rediere, quæ in ultimo discrimine constituta defectu alimoniæ prægravabatur.

Rennebergius malè acceptus obsidioni tamen instat.

Neque Rennebergius etsi æris inops, in tantâ cœli & omnium rerum exacerbatione animum despondebat, quin erigendis novis castellis, reficiendisque castrorum munitionibus incumberet, militemque penuriâ cibi languidum, virtutis constantiæq; commoneret. Idem à Norritio factum; qui asperrimum gelu, quasi frigidissimorum siderum concursu alto defluens, omnique malo sæviorem famem suis in castris tolerabat. Cæterum clementius cœlum 17. Feb. hyemis asperitati subveniens, mox pluvia tempestas flante Favonio subsecuta uberiori annonæ spem fecit, viasque glacie interclusas subvehendis castrorum commeatibus aperuit. Quare Norritius castra propius ad urbem posuit, locumque mille pass. à castris distantem juxta Aæ veteris ripam extruendæ novæ munitioni designavit. Unde noctu & interdiu militum operæ desideratis fossoribus provectæ, donec terreo vallo præducto nova munitio & duobus tormentis instructa oppugnationibus hostium sufficeret. Quam etsi

si tentaret oppugnaretque Rennebergius, tamen experiundo discebat CIↃ. IↃ. virtute magis militaris præsidij, quam objectis operum molibus erectam LXXX I. munitionem defendi.

Annotatum invenio quosdam ex obsessis vitæ ac animæ prodigos oppido egressos, spretis hostium castellis excubijsque novam in munitionem perrexisse, subjutosque à quibusdam Norritianis panem ac caseum obsessæ urbi importasse. Norritium quoq; proviso magnæ munitionis commeatu, minorem fieri propius oppidum curasse, extructamq; è regione munitionis hostium carraginem Rennebergij subvertisse. Unde gravissimo conflictui nata occasio, ita commissis implicatisq; equitum peditumque ordinibus, ut hostis à commilitone non distingueretur, videreturq; justo prælio, fortunam castrorum determinaturo, commissa velitatio reservari. Sed obsessis erumpentibus tergaq; hostium & imprimis equitum ferientibus, quos agendis rebus minus idoneos densissimi imbres & soluta fossarum glacies faciebat, Rennebergij pedites ordines suos deseruere, flagitatisque stipendijs turbulenti & palantes, multis utrinque desideratis, in castra reversi sunt. Tum Norritius, quo faventi fortunæ manum præberet, notatâ in Rennebergij castris seditione aut saltem contumaciâ dedignationeque parendi, quosdam annonâ commeatuque onustos ad oppidum misit, subjutosque ab obsessis, qui erumpebant, repetere officium jussit. Quod etsi impedire Rennebergius conaretur, tamen tempori & præsentibus rebus obsequi coactus est, ne mobiles militum animos & vile sanguinis vitæque pretium criminatos majora ad incommoda regijs castris inferenda irritaret.

Obsessi commeatu illato refocillantur.

Cl. Franckena in Ephemeride VIII. Kal. Mart. id factum tradit, Steenvicanosque impressione in castra Rennebergij Aam ad flumen facta cum numero plures superioresque evasissent, primos hostium ductores præfectosque cohortium cecidisse. Hostium quoque peditatum fugæ datum nec contineri per equitem in officio, nec reduci capessenda ad arma potuisse, totumque conflictum imbrium interventu diremptum. Quare Rennebergius provisis urbi commeatibus & suorum contumacia rerum exspes, de movendis castris agitavit, nulloq; signo dato & conquisitis tormentis castella munitionesq; suas deseruit, ne observato quidem ab obsessis hostili consilio, quod nocturnâ opacitate & nebuloso insuper spissoque cœlo tegebatur. Cæterum die postero omni castrensi officio silente, desideratisq; excubitoribus Rennebergij castra à Norritianis lustrata, quæ equorum militumque qui recenter occubuerant, cadaveribus oppleta, tristissimâ facie visebantur. Intra ipsas verò munitiones castellaque Rennebergij armorum, quæ projecerant, copia & castrensis quoque supellex reperta prædæ illorum cessit, qui liberatam virtute urbem lætabantur. Mox Rennebergius, etsi motis jam castris quo dedecentis fugæ suspicionem velaret, aciem editiore loco explicavit, potestatemque pugnæ Norritio fecit. Qui fœlici suarum rerum successu contentus, simulque varietatem fortunæ, quæ in res bellicas dominatur, expendens oppidum fame exhaustum ubere annonâ ac commeatu instruxit, Ordinesque fœderatos Campis ad Isalam agentes solutæ Steenvicanorum obsidionis certiores fecit. Rennebergius consilij inops palans & errabundus copias quaquaversum duxit, donec in Sal-

Rennebergius Steenvicam deserit.

cIɔ. Iɔ. LXXXI. landiam deflecteret, Norritiumque arbitrio suo in ordinandis præsidijs occupandisque munitionibus relinqueret. Qui Cunerâ olim Comitatus titulo insigni fœderi adjectâ, reliquas cohortes Frisicas Merodij imperio parentes Lemmariam atque Slotam duxit, quo omnis ora maritimo, quæ Austrino maris sinui, aut latissimis æstuarijs obtenditur, Rennebergij regioque præsidio liberaretur. Lemmaria ac Slota tormentis machinisque verberatæ fœderatis se permisere, deserto insuper à regijs Maccomio, qui Rennebergio ægritudine angoreque animi ex adversis correpto vanis discriminum pavoribus percellebantur. Quare & Stauria quoque olim regni Frisici sede & nobili orientis commercio clara urbs, quam Renicus Dekama vir nobilis cum cohorte regiâ tenebat, à Frisicis copijs tentata, metuentibus Ordinibus ne regis auxilia illo in loco, tanquam limitaneo, contraherentur, & ne Rennebergius animum ab adversitate resumpturus sedem bello divexandis Frisijs deligeret.

Præsidia regia urbibus munitionibusque Frisiæ exturbantur.

Igitur Sonoïus Bloczilæ hærens cohortem è minoribus Frisijs transmissam Stauriam amandavit, quod oppidum præsidij vacuum solâ arce ac castello regio defendebatur. Mox pluribus copijs auctus portuque a-ctuarijs navigijs occupato, rusticam plebem erigendo terreo operi adesse jussit, objectoque ex opposito arcis vallo, machinâq; ligneâ, quæ summitatem mœnium superabat, fabricatâ obsidionem promovit, adductisque Harlinga ac è minoribus Frisijs tormentis, post cuniculos ultra fossam ac ad ima mœnium perductos arcem deditione accepit. Creditum fuit obnitente & invito Dekama arcis Præfecto Frisicisque præsidiarijs id obtigisse, qui à Germanis, qui sub cohorte militabant, vinculis dati catarractas ad nigras, ut vocant, Vidrumque flumen perducti sunt. Renicus Dekama fratre cum captivo Enchusam missus, custodiæque traditus est. Addunt commentarij vexillum majus præsidiarijs ereptum Enchusæ majore in templo à Sonnoio appensum expugnatæ arcis Stauricæ illustre monumentum dedisse.

Franckena notat mensis Martij initio capta Slotâ cohortem quoque Frisicam Leovardiæ collocatam, Ordinumque Comitio, quod ibi habebatur, decretum, ut trium per Frisiam arcium castellorumque regiorum reditus emuniendis in posterum oppidis destinarentur. Sixtum quoque Sceltemam virum nobilem & Novemviri dignitate functum cohorti Iulij Botniæ præfectum, qui Oldermanni titulo regundo Franekerensium oppido accitus, militare ingenium pacis artibus exercebat. Quæ dum fiunt Wigboldus Eusemius Nienortius prospere res in Trans-Lavicanis gerebat, liberatoque obsidione Winsumo Marrensium pago, secundaq; velitatione cum Rennebergicis habitâ (in quâ Oyenbruggius glande ictus occubuerat) majore belli apparatu occupabatur. Quare auxilia petenti quatuor signa peditum ipso verno Æquinoctio, ut Franckena notat, eï decreta, duæque cohortes à majoribus Frisijs post additæ consilia Nienortij subjuvere.

Nienortius in Trans-Lavicanis rem fortiter gerit.

Quare Rennebergius cum apertâ vi parum proficeret, clam multorum qui regijs in partibus per Frisiam adhuc erant, animos tentavit, eïsque potestatem colligendi pro Philippo militis fecit. Inter Cæteros Petrum quoque Everardum Dureuoutium, qui Rinsmageestæ apud Dantumanos agebat, illo autoramento instructum reperio, eundemque vin-

culis

culis datum ac Leovardiam in arcem regiam pertractum, velut proditionis reum, mox intercessione popularium liberatum relapsumque in graviora tragico exitu sontem vitam finivisse. CIↃ. IↃ. LXXXI.

Principem quoq; Aurantium missis id temporis Leovardiam Laurentio Jacobæo & Joanne Maertio legatis eundem Magistratum ad colligenda exigendaque mercium reique nauticæ onera ac tributa 23. Iulij anni 1580. Antverpiæ sancita sollicitasse, ipsumque Magistratum tenerrimâ adhuc libertate, & ne frequentia mercantium in solitudinem verteretur damno civitatis honestis rationibus facti invidiem abnuisse. Godscalcum quoque Hiddamam cum Jacobo Jacobæo Consule Bolsuerdiano Legati personam agentem, & à Principe Aurantio mandatis instructum multa de centurionum tribunorumque militarium peculatu & imprimis Isselsteinij proposuisse, & ut militari licentiæ exactionibusq; fræno imposito & emunitâ Harlingâ maritimo oppido, Bernardum inter Merodium, qui autoritatis vilipendium apud Aurantium criminatus erat, vicarium Provinciæ Rectorem Ordinumque Delegatos & Senatum Juridicum ut Franckena vocat, pax ac concordia firmaretur.

Igitur decretum in Comitio Oostergootum Sylvestrium & Oppidanorum.

Vt in florenum aureum avertendis rapinis grassationibusque militum quatuordecim sestertij penderentur, tribunique ærariorum Boudevinus Loæus, Paulus Gellius, Gellius Sibæus, Popko Roorda, Siboldus Aysma & Otto Svalue jurisperitus ad præstandas in publico rationes coram nobilitate populoque Frisico adigerentur. Liberando quoque Doconi Martnæ, qui in Sylvestri ad Ouram tractu captus erat tria millia aureorum assignarentur, sub cautione tamen, ut repeterentur. Quod ad Merodium Vicarium provinciæ gubernatorem attineret, decernebant Ordines ut si in provintia foret, pro more, consessus Novem-viralis caput atque præses haberetur, deq; ijs, quæ ad bellum pacemque denique ad conservationem juris publici spectarent, cum Novem-viris consultaret. Hac tamen cautione interposita, ut per illius absentiam consultandi deliberandique Ordinibus eorumque Delegatis jus foret. Quod ad Senatum juridicum spectaret, nam & hoc criminabatur Merodius, quod regundæ provinciæ se immisceret illum facturum & lege receptâ, curaturosque Ordines ne quid detrimenti. Hæc in Comitio 8. Kalend. Mart. perscripta. *Decreta Ordinum Frisiæ in comitijs.*

Quæ partim ex æmulatione, quæ surgenti reip. quoque innascebatur, partim ex studio tuendæ libertatis aut dominationis profecta tenerrimas res fatigavere.

Mox Trans-Isulani per Olthovium & Cornputtium cohortium ductores, qui Steenvicam oppidum egregiâ virtute ac laude defenderant, auxilia, bellicumq; commeatum majores Frisios poposcêre exemplo Nienortij qui isto tempore apud Husingium (pagus Omlandiæ est) cum hoste congressus pulveris pyrij inopiâ, ut Franckena notat, evitandæ cladi retrocesserat. Idem autor tradit Nienortios omnium indigos omnia petijsse, effusosque in omnem militarem luxum & intemperantiam sævioris belli brumæque aspera geniali hilaritate emollijsse. Unde sævior armorum tempestas cis ac trans Lavicam exorta, adnitente Rennebergio, ut ægritudinem animi ex desertâ Steenvicâ contractam fiduciâ Gro-

cIↄ. Iↄ. LXXXI. Groninganæ urbis, sparsis per omnem agrum copijs minueret. Quod incommodum ut Frisijs majoribus, ipsisque etiam Transslavicanis grave erat, ita maxume eos premebat, qui Groningam potentissimam urbem ac libertatis sedem crudis Philippi imperijs, & imprimis defectori Rennebergio serviliter parere indignabantur.

Igitur tecto nomine, sub specie sollicitandæ societatis scriptum quoddam, Londini Anglorum, ut præferebatur, impressum ad Groninganos transmissum, quo jus antiquum, avitæque libertatis gloria cum novæ servitutis fœdâ professione conferebatur:

Littera hortatia ad Groninganos pro excutiendâ tyrannide.

NATVRA rerum sanctissima Parens, Groningani non sui tantum amorem, sed & proximi humanis mentibus ingeneravit, & ita quidem, ut ex unius incommodo ac discrimine alterius sæpe periculum exsurgat. Quam naturæ legem confundi persæpe non exempla tantum veterum temporum, sed hæ tempestates Belgicæ recentibus actis docuerunt. Sive errore humani consilij, quod suâ etiam varietate ex temperamentis corporum dissentit, sive instigatione hostium ac culpa. Equidem non credendum est illam pravitatem nostris ingenijs non subesse, à bono legitimoque fine abduci cum voluptate se patiantur. Præsertim cum ea civilium bellorum, quibus cum luctamur, calamitas sit, ut victis gravis & aspera, ne victoribus quidem læta sit, quos ad lenitatem & legitimum prosperitatis humanæ usum erga victos miseratio impellit. Igitur satius fuisset jure potius ac pacto, quam armis egisse, parcendo illorum sanguini, quos legum & societatis communio connectebat. Quod cum vos imprimis concernat, Groningani, causam belli & armorum dissimulare non potestis. Neque enim hæc in socios atque amicos, in congeneres & legibus connexos sumpta per errorem reputabitis, aut ut ex unius damno alterius commodum increscat, sed odio tyranni & jurati hostis, tum amore libertatis, quæ honores, opes, omnemque prosperitatem, ac affluentiam rerum parit. Imprimis cum vestra libertas tantò sanctior atque eminentior vobis præ cæteris gentibus fuerit, ut in urbe civitateque vestra & per Omlandiam, non Principes, sed Præfectos Protectoresque agnoverit. Nunc vero præ cæteris nationibus, quas confines aut socias habetis, oppressa spectatur, erecto in urbe vestrâ regio & quidem validissimo castello quo externa peregrinaque colluvies, legibus vestris, corporibus atq; animis pro arbitrio & lubidine suâ imperitet. Hanc ut restitutam redditamq; nostris terris habeamus, arma sumpsimus, non mutuo exitio, aut ut in viscera nostra sanguinemque sæviremus, sed in Hispanos, qui sanctissimus etiamnum armorum nostrorum prætextus est. Apud nos verò imprimis, quibus inter omnia mortalium & fortunæ bona vitâ carior libertas habetur. Vt tanto nocentiores, haberi possint, qui arma, qui consilia cum tyranno miscent, subvertendis socijs, amicis atque concivibus, quorum omne studium in conservatione legum & libertatis & desiderio pacis concordiæque conquiescit. Quæ cum sine armorum subsidio haberi non possit, actu ac fraude hostium effectum est, ut ea in suos convertant, divisosque & communibus viribus destitutos singulos opprimant. Cæterum nos ab oppressoribus legum, à violatoribus fæderum sacrorumque, à conjugum liberorumq; nostrorum pollutoribus alienos facit infælicis servitij fastidium, & ne libertas majoribus nostris pace belloque quæsita tyranno cedat. Quod certe levitate illorum alibi effectum est, qui fidem patriæ datam, venalem & enormis potentiæ servam ministramque fecerunt. Quibuscum cum vobis nihil commune

mune sit, Groningani, aut saltem esse debeat, quos excelsa indoles & servitij pertæsa commendatos annalibus posterisque fecit, tamen hoc tempore vestrâ patientiâ & fœdissimæ servitutis ludibrio gloriam Frisici nominis attaminatis, quod multis abhinc sæculis, reliquarum gentium invidiâ, ut exterorum Principum imperia ita arma repressit. Quæ omnia ut ad animum revocetis, Groningani, hortamur, cogitetisq; eadem ingenia, easdem indoles, eosdem spiritus, eandem virtutem, eadem arma quæ vicinis vestris esse. Quo magis mirari ad miraculum usque libet, ita vos à virtute nobilissimorum fortissimorumque majorum & à vestrâ descivisse, ut tyrannorum dominationes ac imperia pro justis acceptisq; habeatis, quibuscum nulla vitæ jurisque communio est. Qui autores fuere, ut cum Omlandis intestina arma misceretis, disceptaretisque per vim de jure vestro, quod à peregrino, nec armato, sed à vobis ipsis, à proceribus vestris intra Curias vestras & comitia majorum more petendum fuisset. Cogitate plus damni datum illâ tempestate urbi, reipublicæque ac libertati vestræ fuisse, quam si totam Omlandiam perdidissetis. Reputate multos ex vestris ad paupertatem mendicitatemque propulsos, conjuges uxoresque vestras maritorum solatio & consuetudine viduatas, innocentes liberos & propaginem vestram æternitatem genti & imperio vestro daturam parentibus suis orbatam, optumos cives civiumque filios prædonum raptorumque contubernio ascriptos, multum sanguinis, ut sub Tyranno essetis, profusum, multum æris cum jacturâ ærarij & fortunarum vestrarum bello regio impensum, ne spe quidem vobis adhuc facta munitionum in Frisiâ Trans-Isulaniâque potiundi. Quin spectate Neozilanâ munitione ejectum cum ignominia Rennebergium, longèque abesse ut majorem Frisiam suæ potestatis faciat ægerrimè ad defectorem violatoremque fœderis, in quod juraverat, redituram. Econtra soli à socijs, à vicinis sejuncti agitis, sine commercio, sine subsidio tributi & pecuniæ, quam ex Hispania petendam invium mare, aut longinquitas loci intercipit, non sine rerum vestrarum detrimento & dispendio, quas aut hostilis vis, aut vestrorum militum insolentia deprædatur. Qui etsi victores gentium se fore opinentur, quas ad Regem se reducturos extincta libertate gloriantur, tamen scitote urbem vestram medio Frisiam inter & Trans-Isulaniam loco positam, regiæ dominationis & simul vestræ servitutis perenne domicilium fore. Illos ipsos quoque Hispanos communi & vestrâ etiam ope manuque arcibus castellisque, quæ demoliti estis, exturbatos, magis magisque regni sui in securitatem emunituros, ne eadem arcium excidia, eadem præsidiorum exterminia patiantur, quæ ante pertulere. Ita illis perpetua durioris imperij tutela aut possessio, vobis perpetuæ servitutis urbe in vestra munimentum erit. Nam ita Italiam, ita Siciliam, ita Indias, loca naturâ & ingenio munita retinent ut erigere se nequeant, qui semel depressi sunt. Præter hoc urbem vestram, Groningani, aut omnium rerum penuriâ circumjacentibus hostibus vestris, aut internâ civium vestrorum seditione gravabitis. Quod si fiat, facile eveniet, ut vos ipsi qui spem vobis auctioris imperij facitis, fato & divinæ providentiæ ordinatione urbem cum dominatione amittatis. Vtramque verò facile retinebitis, si cum amicis, cum vicinis vestris in gratiam redeatis, quorum intercessione adjudicabuntur asserenturque vobis, quæ fortunæ & magnis casibus obnoxia sunt. Hoc etiam expendite in Frisia & Omlandia non nisi per vos bellum esse, habituros pacem, quietem, prosperitatem, si æterna amicitia ac fide nobiscum jungamini. Nunc verò divinæ iræ satellites & flagella nostra auditis hinc, quibus ne belli quidem metus fœlicibus terris foret. Ea propter commonemus ac hortamur, ut an-

CIↃ. IↃ. LXXXI.

cIↄ. Iↄ. LXXXI. *ferri à patriâ nostra, à vobis ac urbe vestra, à finibus nostris vestrisque quos contiguos habemus, omne malum curetis, ne divinâ dispositione miseriam patiamini quam nobis intulistis. Equidem is armorum exitus, ea fortunæ vicissitudo esse solet, ut pravis ac ad bona sua obstinatis ac contumacibus ea rependat quæ meruere. Sed hæc ægræ urbis & levitatis vestræ ac inconstantiæ magna indicia sunt; ut modo harum, modo illarum partium, nec retinere libertatem nec imperia regia possitis. Reputate equidem quanto cum gaudio, quantâ cum ovatione, post ejectum abductumq; in captivitatem Roblesium urbem vestram impleveritis, quæ isto tempore alterum libertatis suæ natalem accepisse credebatur. Econtra quam peregrino imperio, quod servituti vestræ connexum est lædamini hodie, revocatis urbem in vestram Hispanis, qui omnem calamitatem vobis suo ingressu attulere. Quippe agri vastati, abacta pecora vestra, domus villæque incendia passæ, civibus inquilinisque manus injectæ, & ita quidem ut nihil malis vestris addi possit, nisi remedium. Sed cæcitatis vestræ, sed erroris divinæ cælestesque causæ sunt, quæ in abdito positæ bonæ mentis exsortes vos faciunt. Ita fit ut ex fragili arbitrio omnia agentes mala pro bonis, prava pro rectis intueamini. Quam mentium nubem ut dispellat Deus precabimur fideliter, ne vos in perpetuam caliginem demersi continuas tempestates, continua bella, aut saltem metum habeatis.*

Invenio in actis post dimissum Dodonem Larium cohortis ductorem munitionis Aelsumanæ custodiam Utingeranis, ac post Rauerdijs Idardijsque demandatam, eosdemq; Utingeranos, Rauerdios, ac Idardios supremæ Curiæ supplices factos, æquandæ solo munitionis mandatum sollicitasse. Curiam quoque Tiallengo Wickelio Jurisconsulto & Senatori, hac de re cum Præfecto provinciæ Ordinumque Delegatis potestatem accepisse, totumque negotium, novo metu indies ex vicino hoste aucto, datâ operâ prolatum. Scipionem quoq; Meckmannum cum Orichio Dojemo Amstelodamum pro legatis missos Aurantium Principem, ibi commorantem ordinandis tam pacis quam belli rebus in Frisiam evocasse, ipsumq; Principem, etsi Frisiæ rectorem, varijs curis sollicitudinibusque apud Batavos distractum, profectionis suæ consilium in tempus distulisse. Quo tempore Ordines inter generales Frisiosque de provinciarum Senatu rite constituendo, de jure Frisico asserendo, de supplendis copijs, de assignandâ Alençonio pensione, de militari disciplinâ corrigenda, de conscribendis tribus equitum millibus multa disceptabantur. Quibus postulatis cum gravari se Frisij quererentur, solenni comitio Leovardiæ indicto missis Delphos Leone Bejemo viro nobili, & Jacobo Jacobæo Consule Bolsuerdiano responderunt: Causam cunctationis & moræ, quod condicto die Ord. Generalium Legatorumq; conventui interesse nequiverint, molem curarum occupationumque comitialium fuisse. Velle se quidem singulis ex provincijs Senatum constitui qui gerendis rebus præsit, cæterum sub cautione, ut numeri ratio habebatur, Frisijque ternos eo in Senatu habeant. Hoc quoq; delegatis suis demandasse, ut eminentiæ, jurisque Frisici ratio habeatur, provinciæque prærogativa & dignitas, quam Carolo Philippoque per Frisiam rerum potiuntibus concessam possedissent, asseratur. Quod ad supplementa cohortium, intendendamque disciplinam militarem attineret

Princeps Aurantius vocatus in Frisiam pro fectionem procrastinat.

ret, velle Frisios, ut ista fiant colliganturque quanto ocyus & ut militaris licentia severis legibus coërceatur. Propterea nolle, delectum Germanorum equitum, quorum insolentiam Geldri, Zutphanienses, Ultrajectini, Trans-Isulani, Drentini & Tubantes experti essent, institui; cæterum ut ex unitis provincijs tria equitum millià colligantur, tanto minus incommodum factura, quanto magis arctiusque natali solo obligarentur. Interim permittere ut Alençonio ex ærario provinciarum fœderatarum viginti aureorum millia quotannis præstentur, quam diu fœderatis in provincijs commoraturus sit, & quam diu illi de conditione alià prospectum fuerit. Extraordinarijs vero tributis, quæ petuntur, ante assensum præbere non posse, quam rationes ærarij omnium provinciarum initæ forent. Neque enim alia onera recipi per Frisiam posse, quæ menstruo 24. millium tributo gravata levamentum ad XII. M. accipere debeat, rapinis & vastationibus hostium suorumque militum exhausta. Hæc Leov. 15. Mart. perscripta ac Legatis communicata. Quibus difficultatibus etiam hoc accedebat, quod qui mos rerum mortalium, prosperis bellorum adversa innascerentur, forisque læta, domi ac in ipsis reip. visceribus exitiosa suborirentur. Præterquam enim, quod miles, sive disciplinæ neglectu, sive stipendiorum egentià in licentiam pronus conspiceretur, ita legionum tribuni cohortiumq; præfecti progressum quoque publicæ prosperitatis morabantur, magnâ stipendia facientium infrequentià, quos ad signa & recensionem pro more habendam publicæ autoritatis solemnitas vocabat. Reliquis malis, quod inter primos status & in rep. eminentissimos exorta, nullus accusator repertus, aut qui in melius corrigendis temporum vitijs consuleret, quæ paucos inter secretim alita, postmodum egressa publicum de primatu certamen aperuere. Quare adductâ magnum in discrimen rep. ad Gulielmum Aurantium provinciæ rectorem honestissima Legatio instituta, quo militaribus malis & languenti disciplinæ, tum magnorum æmulationibus discordijsque mederetur. Qui auditis Amstelodami Orichio Dojemo & Jacobo Jacobæus Legatis adscitisque in comitatum, ut nobilissimus vir Scipio Meckmannus notavit, uxore Loïsâ ac quatuor filiabus cum Gulielmo Nassovio filio naturali, seu ut alij, cum Hohenloo profectionem in Frisiam instituit, advectusque Harlingam, de quâ tanquam maritimâ urbe muniendâ cogitabat, magnâ procerum populique gratulatione exceptus est. Franckena in Ephemeride tradit, Novem-viros omnes collegio & Senatus sede egressos Harlingamque salutando Principi provectos, omne honoris officijq; genus Provinciæ Gubernatori detulisse, Principemque Harlingæ adhuc agentem multa in secessionem partium eruptura salutaribus decretis composuisse. Igitur & Hohenloius, qui provincialium animos rerum ac fortunæ adversitate à se alienaverat, ad colloquium se Principi arbitro obtulit, speciosisque rationibus infœlicitati suæ & simul publicæ patrocinatus est.

CIↃ. IↃ. LXXXI.

Princeps Aurantius partes in Frisiâ ad secessionem spectantes componit.

NE QVE *enim*, inquiebat, *socordiæ meæ*, FRISII, *quid imputare potestis, quo minus dextrè pugnaverim, qui Sonoium, qui Legatos ad vos misi, indicaviq; quantum periculi ac discriminis mihi exercituiq; meo incumberet. Obtestatione quoq; honestissimâ usus sum, ut*

Hohenloï Oratio ad Frisios.

 nisi

CIↃ. IↃ. LXXXI. *nisi pecuniam, belli, ut nostis, nervum, nisi commeatum mitteretis, contineri militare corpus & turbidas legiones in officio non posse. Quorum omnium etsi fideliter vos monuerim, tamen discrimini meo & simul publico subventum non est. Igitur militari more & antiquis quoq; Imperatoribus usurpato mobilem exercitum, & jam seditioni furorique proximum dividere ac segregare coactus fui, ut locis disjuncti obsequia induerent, quæ conjuncti sociatique suarum virium fiduciâ exuerant.*

Nobiles & proprietarij admittuntur ad Frisia comitia

Ad quæ cum Frisij responderent, plusque in ipso fati infœlicitatem, quam neglectum boni ducis officium culparent, Aurantij arbitrio res permissa definitaque est. Qui frænando ambitus crimine, quod optima libertatis initia & comitiorum ordinem turbabat, legem edixit, ut ordinarja ad comitia conventusque annuos ex nobilitate & proprietariorum ordine patriæ amantes rerumque periti vocarentur, eligendisque Deputatis aut Novem-viris Oostergoï, Westergoï, Sylvestres, Oppidani bis seni nuncuparentur, offerrerenturque Rectori provinciæ, qui delectum haberet, delectosque in muneris possessionem mitteret. Hac tamen cautione interpositâ, ut propinquitatis consanguinitatisq; in quartum, affinitatis in tertium ratio haberetur, removendis conspirationibus, & ne sanguinis societatisque cognatione juncti potentiam acquirerent reip. & libertati gravem. Quæ Principis constitutio à Deputatis Novem-viris approbata confirmataque usq; dum aliter solenni comitio statuererur, vim & efficaciam retinuit. Jam enim Aurantius postulata quædam Delegatis Ordinum exhibuerat, quæ amovendæ rerum confusioni, stabiliendoq; bono in rep. Ordini perscripta spem emendandi status publici, pacisque inter discordes æmulosque conciliandæ pollicebantur. Cæterum imperij cupido, optimis florentissimisq; rebus exitio orta Juridicum Ordinumq; Senatum adhuc committebat, postquam hic potiundæ, ille retinendæ dominationis desiderio captus Principis animum non sine acerbitate fatigaret. Unde utrinque multa odio partium perscripta, quæ Philippici principatus & imperij primâ ætate in consuetudinem perducta verso temporum statu innovanda libertati videbantur.

Quare Aurantius quo finem contentioni imponeret & ne resp. tenerrimis adhuc infantiæ suæ annis & fœlicitate adhuc dubiâ, quæ desertura regem credebatur, litem diremit, specieque edicti crescentem indies discordiam composuit.

Edictum de dirimenda dissensione Iuridicum inter Ordinumq; Senatum.

LEGATIONE vestrâ, FRISII, *mense præterito sollicitatus sum ut in provinciam hanc venirem. Et quanquam excusari ab hac molestiâ potuissem, quod Ordinum Belgicæ conventus præsentia meæ egeret, tamen amore vestri commodique publici in provinciam meo regimini & fidei commissam adveni, non sine spe an dicam fiduciâ consilia vestra in unum idemque conspiratura. Sed omnia æmulationum discordiarumque plena invenio, magno provinciæ vestro damno, & cum jactura prosperitatis publicæ, cujus cursum & incrementa fatalis secundis rebus dissensio subvertit. Ego verò ut pestilenti huic malo, remedium præscriberem, quædam ordinandæ reip. & sanandæ animorum exacerbationi destinatâ conceperam, quæ à vicario meo Bernardo Merodio, provinciali Curiâ & Deputatis Ordinum tamdiu servari retineriq; volebam, donec pleniorem emendandæ firmandæque reip. occasionem nactus essem. Equidem ejus animi semper fui, ut me publica etiam provinciarum fata ac negotia*

gotia tractantem sustinentemque vestris commodis impenderem. Huic fini Præfecturam provinciæ vestræ non semel abnuendo tandem suscepi, sivique ut post Rennebergij defectionem meæ fideï & imperio committeretur. Et quoniam cæteris quoque provincijs inserviendum mihi erat, petijstis, ut si ipse præesse rebus vestris non possem, Vicarium vobis darem mitteremque cum autoramento in provinciam, qui meo nomine res vestras & officium Præfecti expediret. Itaque Bernardum Merodium virum belli pacisque gloriâ, & multa majorum imagine clarum, prudentiaque per ætatem & rerum experientiam eximium ad vos misi, quo rectius vestra procederent, quæ privatæ dissensiones rectore atque arbitrio destitutæ distorserant. Cujus autoritati ne quid decedat, de consilio tum Curiæ & Deputatorum, Nobilitatisque & Oppidanorum statutum est, ut eundem Merodium pro Vicario meo ex jure concessi à me diplomatis habeatis, nevè quid impedimenti injiciatis potestati à me concessæ. Quin decerno petoque ut eundem tanquam Præsidem Iustitiæ & Senatus juridici agnoscatis, Curiæque supremæ jus sartum tectum curetis, salvâ tamen præturarum oppidorumque jurisdictione, tam in criminalibus quam civilibus actionibus judicijsque, ne quid enorme ac recepto ordini adversum eveniat. Hoc etiam addo determinoque, ut Præsidis Rectorisque vicarij honor ac autoritas à Deputatis Ordinum præstetur, & ut habeat potestatem in commune de belli pacisque negotijs consultandi, deliberandi, decernendique quod è re provinciæ sit. Quare & fœdus Vltrajectinum, omniaque Ordines inter generales Frisiosque acta, ab illo approbari volo, & si quid imposterum sanciendum decernendumque erit, quod regis Dominia, Ecclesiastica bona, fiscales actiones, Canones, indictiones, reliquaque onera & ærarij firmamenta in subsidium belli reperta concernet. Quæ ipsa quoque ut in ærarium prompte statoque tempore inferantur Vicarius meus, & Deputati provinciæ effectum dabunt, & ne pecuniæ certis usibus decreta in alios convertantur. Quod ut fiat, Tribunis ærarij quæstoribusq; demandatur ut accepti expensique rationes actaque in indicem referant, eaque coram Delegatis Ordinum quovis tempore, aut ipsis Ordinibus solemni anniversarioque comitio exhibeant. Fiscalibus verò actionibus instituendis adversum eos, qui contra patriam, aut cum hostibus faciunt, potestatem faciendam procuratori fisci à Deputatis Ordinum censeo, ut coram supremo Senatu ijs judicium intentet, edictorumq; & juris subsidio utatur. Quod ad aggeres, vias, aquæductus & emissaria attinet, ista omnia veteri ex jure & receptâ consuetudine Præfectus Deputatique administrabunt, aut si inter oppidanos agrariosque lis oriatur, eam Senatus Iuridicus sub formâ processus definiet. Religionis verò dissidia, meæ & Ordinum juxtaque Senatus Iuridici curæ erunt, sub hac interea cautione, ne quæ alia doctrina quàm reformata publicè habeatur, doceaturque. Creandorum quoque Prætorum morem legitimum proximo comitio restituam, factâ interim provincialibus agrarijsque potestate ut si, vacans prætura sit tres patriæ & libertati addictos nuncupent, eosque Præfecto provinciæ, aut per illius absentiam vicario ejus offerant, deque consilio Curiæ, aut Deputatorum in præturæ possessionem dignitatemque mittant. Et quamvis tota gerendi belli militiæque ratio nobis commissa, aut Vicario nostro sit, tamen concordiæ pacisque causâ decerno, neque apparatum castrorum haberi, neque copias educi, neque oppida obsideri, neque præsidia locorum mutari, neque delectum institui, neque aliunde in Frisiam evocari debere, nisi Ordinum Deputatorumque assensus accesserit, pluriumque suffragijs firmetur. Quod ad exploratores mittendos, ordinandaque secreta consilia, strate-

cIↃ. IↃ. LXXXI.

cIɔ. Iɔ. LXXXI. *gemataque attinet, ea mihi aut Vicario meo expedienda reservo ex arcani silentij necessitate, & ne secreta pluribus commissa per imprudentiam aut malitiem evulgentur. Hac tamen conditione, ut si rerum magnitudo requirat exigatque, communicetur paucioribus, quorum fide & silentio committi possit. Vicario insuper meo Bernardo Merodio potestatem facio, centuriones, optionesque creandi eligendique, nisi forte Deputati inquilinos aliosque militari laude excellentes commendatos sibi habeant, qui præferentur. Quibus omnibus quoque, singulisque, tam officialibus quam militi promptè stipendia numerari peto, & ut formula disciplinæ militaris per Frisiam promulgata à Vicario meo confirmetur, eademque actis commissâ severè noxios delinquentesque puniat. Quod ipsum tanto quoque facilius commodiusque effectum daturus erit, si stipendiorum militarium solutio fiat, ne æris egestate & penuriâ rapinarum dulcedo aut necessitas oriatur. Et quoniam plura adhuc determinanda ad emendationem correctionemque status publici forent, idque fieri hoc ipso tempore angustia non sinat, leges scriptas ac decreta paucos intra dies staturus sum, quibus Vicarius Gubernator, Curia & Deputati Tribunique ærariorum pareant. Hoc interim decerno, ut huic Edicto sine exceptione sexus ordinisque stetur, mandoq; Officialibus, Magistratibus, Inquilinisque Frisiæ, ut secundum eius tenorem facta sua consiliaque dirigant. Quod ipsum quoque, ut fidem publicam inveniat, per præturas oppidaque à provinciali supremâque Curia, à Deputatis Ordinum Novem-virisque volo, & ut in acta juridici Senatus quanto ocyus referantur. Interim rogo moneoque ut omnes singulique sacramenti officijque sui memores, quo patriæ provinciæque obligantur, omnes noxios affectus deponant, pacique ac concordiæ dediti offensas odiaque exuant, ne recordatione quidem istarum tempestatum actionumque relictâ, quo huic provinciæ pax, salus, atque tranquillitas æterna stabilisq; habeatur.* Datum Harlingæ VII. April. cIɔ. Iɔ. LXXXI.

Tamen ægrè componitur. Quæ etsi sedandis dissensionibus ac tollendæ minuendæve æmulationi reperta crederentur, tamen non defuere, qui veteres potentum discordias surdaque ad remedium vulnera refricarent. Quare Aurantius, Leovardiæ adhuc agens, (quam urbem magnâ festivitatis gaudijque ostentatione XV. April. ingressus erat) postulata Deputatorum jam antè Harlingæ perscripta Senatui juridico communicavit, quo omne controversum intermediâ pace & arbitratu suo componeretur. Cæterum Senatus juridicus ordinariam legitimamque in Comitio creationem, optumum erga Religionem & Rempub. affectum criminationibus Novem-viralis Collegij obtendebat, paratumque se fore in omni actione consilioque publico optima suadentibus accedere. Neque enim cum regiâ tyrannide suum imperium, quod Deputati allegabant, aliquid commune habere, testabantur, seque voto juvaturos remp. ut regiæ dominationis asperitas ab eâ arceatur. Quod ad mutationem Curiæ in deterius attinebat, respondebant, nihil quidem stabile ac æternum in rebus mortalium esse, cæterum si cum annuis Deputatorum Novem-virorumque imperijs perpetuitas Senatoriæ dignitatis conferatur, minus ab illa periculum fore. Id exemplis recentium annorum abundè doceri posse. Quare nihil sanctius meliusque concipi ad utilitatem reip. posse, quam si indivisa collegiorum potestas sit, publicaq; & communia consilia à Senatu juridico servandis in ordine rebus conferantur. Adeo inquie-

quiebant, impossibile esse, ut à juris dicundi officio reip. cura secerni queat, nisi cum detrimento rerum & confusionis extremæ periculo. Quapropter Prætorum per Frisiam constitutionem adimi Curiæ non posse, quæ jus ad hoc quæsitum haberet, & quod prætorum potestas exequendis Curiæ sententijs vicaria sit. Itaque petebant Princeps bono salubrique consilio instruere Deputatos Novem-virosq; vellet, quo creatio Prætorum & diplomatum concessio pro more & lege Senatui continuetur. Imprimis cum optumos quoq; & patriæ fidos creari in Prærætores Curia velit, cui nihil aliud propositum sit, quam divino honori & saluti publicæ officia sua impendere. Econtra Deputati vim inferri tabulis mandatorum suorum affirmabant, curamque regundæ reip. à proceribus populoque Frisico sibi commissam decreto Principis & interpositione novæ legis infirmari. Quæ quanquam veri speciem præ se ferrent, tamen hac moderatione Princeps usus est, ut tabulas mandataque Deputatorum firma sartaque esse declararet, usque dum populi comitium Principis & Præfecti consilio roboratum plenius de rep. & toto negotio disposuisset. Hæc Leovard. XIV. April. perscripta. cIɔ. Iɔ. LXXXI.

Durevotius adversus Patriam conspirans ab ipso hoste deseritur.

Reperio in actis horum temporum Petrum Everardum Durevoutsium Rinsmageestanum jam ante Oeniæ Witsmæ Prætoris Dantumani præscripto consilioque instructum, colligendis per Frisiam vicinaque duobus militum signis mandatum à Rennebergio accepisse, eundemque agendis rebus pecuniam reliquaq; subsidia petentem, quo ministros verbi, prætores actuariosque in vincula ducere, aut mulctare damnis incommodisque posset, à Rennebergio post Steenvicanam obsidionem desertam ægritudine animi tabescente, ne nervum quidem fœdissimæ conjurationis impetrare potuisse.

Siboldus Aysma istorum perduellium adversus Frisiam indicem conquirit.

Douwoni quoque Sixmæ, qui fiscalium bonorum capiendorum distrahendorum juxta Fisci advocatum potestatem nactus erat, Siboldum Aysmam suffectum mobilium immobiliumque bonorum actionumq; fiscalium, eorumque qui arma auxiliaque contra patriam sollicitaverant, indicem ac commentarios accepisse. Deputatorum quoque ac Novemvirali collegio Sibethum Sceltemam & Doconem Aysmam, ex Oostergois; Ielgerum Feitsmam ac Geroldum Intenium è Westergois; Auconem Edonium & Abelum Franckenam è Sylvestribus Douwonem, Sixmam & Ioannem Montsmam ascriptos plenam administrandæ regundæque provinciæ potestatem mense Februario accepisse. Livium quoque Juckamam, Gisbertum Amsmam & Georgium Godefridi in Juridicum Senatum Ordinemque cooptatos judicandi auspicia fecisse.

Tota belli tempestas in Frisiam se deflectit.

Quæ quamvis in spem ordinandæ firmandæque reip. fierent, tamen eveniebat ut tota belli tempestas, velut circumagente malo sidere à Drentinis Tubantibusque in Frisiam se deflecteret, insigni, ut mihi videtur, providentiæ miraculo, ut tenerrima adhuc libertas domesticâ potentûm æmulatione ipsis infantiæ suæ annis luxurians, hærentium in provinciæ visceribus armorum hostiumq; vi cohiberetur. Ipse etiam Rennebergius oppugnando, etsi infœliciter, provinciam, quam odio regis defenderat, majore animi ex fortunâ ægrotantis morbo corriperetur, disceretq; per eos adversis auspicijs res ut plurimum geri, qui fœdera violavissent.

Quo tempore mole belli provinciæ gravi, novo quodam & majoribus

CIↃ. IↃ. LXXXI.

Venalium rerum indictiones publicanis subjecta.

bus nostris infrequente remedio impulsis ærarij rebus subventum, vulgatis publicatisque venalium rerum indictionibus, quas in superiora Belgicæ & fœderatæ reip. populum primo extrusas, Frisij quoque ac consortione publici fœderis acceperant. Quare VI. Eid. Maï (ut in Ephemeride Cl. Franckena notat) in comitio proclamatæ sequentibusq; diebus per præturas & oppida in usum perductæ locarijs publicanorum subfuere.

Quæ priscis olim gentibus vectigalium nomine ut firmamenta imperij usurpatæ, ita tum experiundo comprobarunt, recens inventum etsi libertati grave videretur, ut regundis domi rebus magnum præsidium ita munimentum adversum hostes attulisse. Unde status quoque ærarij, quod à Saxonicâ usque dominatione canone censuque sustinebatur, penitius quoq; introspectus, urgente Bernardo Merodio, ut ex comitiali decreto Quæstores Tribunique ærarij rationes ad publicas constringerentur. Quod quanquam difficile istâ temporum ætate non esset, quæ virtutem & innocentiam regio metu, aut quia malæ artes ignorabantur prodebat, tamen credebatur Merodius, revocato in Hollandiam Aurantio, hæc & similia efferendæ dominationi, aut in odium popularis licentiæ resuscitasse. Quibus & hoc accedebat, quod recente Aurantij præsentiâ & famâ suffultus modum imperij intenderet, & post exteros militiæ honoribus intrusos ipsa quoque procerum reip. suffragia suo arbitrio infirmaret. Criminantibus in secreto suo Ordinibus Aurantium solertis ne dicam an stupendæ prudentiæ Principem istum virum gubernandis Frisijs præfecisse, qui natalium modicus & pacis belliq; artium ignarus, nihil præter senilem ignaviam & impatiens militiæ corpus inutili Præfecturæ præferret. Qui in otio ac securitate rerum imbelles annos & superbam canitiem alens aulicos inter de bello dissereret, exiguumque quod haberet potestatis in dominatum verteret priorum temporum Præfectis non usurpatum. Neque enim eum Egmondanis, Lignæis, Hyergijs ac Lalainijs accensendum, quos præter familiæ decus militaris gloria ad majora hæreditarijs imperia extulisset. E contra hunc nominis obscuri dissitis terris evocatum Effætâ ac degeneri ætate ne vestigia quidem fortium clarorumque Ducum nosse, quæ sequeretur, neque satis capere, quibus moribus artibusque nova & tanto gratior libertas habenda sit. Quæ tum repetita & vulgaribus sermonibus familiaria homini ignavo & quidem in illo rerum discrimine reip. incurioso, contemptum peperere.

Judicium multorum de hac re.

Rennebergius Frisiæ minatur.

Jam enim Rennebergius per Omlandiam, circaque Lavicæ & amnis, qui majoribus Frisijs obtenditur, Reiderij ripas, copias contrahebat, distributisque per præsidia munitionum signis majoribus Frisijs imminebat. Quorum securitati Nienortius fœderatas quasdam cohortes per Omlandiam ac Translavicanos ductitabat, quo de hostium consilio, cæptisq; cognosceret. Quem ut Rennebergici lambentibus Omlandiam æstuarijs ipsoque mari prohiberent, amni Reiderio, qui declivi prope mare alveo fertur, munitionem imponere constituerunt, quo belli fortunâ per continentem ancipite Oceani saltem prædonumq; per sinus maris errantium pericula anteverterent. Cæterum à Nienortio, ejus rei commonito, multis cæsis captisq; in fugam acti, cœnobio Adoardico amissis etiam signis se intulere.

Franc-

Franckena tradit ingentis justique certaminis speciem illum confli- CIƆ. IƆ.
ctum habuisse, quadringentisq; ut notat, Geldris deletis, qui pro Phi- LXXXI.
lippo militabant, reliquos urbem versus & Adoardiam abreptos majoris cladis periculum evasisse. Mox Nienortius, Winsumo, Marniorum vicus est, movens in Adoardios duxit, qui duarum Geldricarum cohortium præsidio defensi, Rennebergium de auxilijs commonuere, & ut quanto ocyus militem per vicina collectum admovendo præsentium discrimini decerneret. Qui etsi animi æger, rejectâ in suos belli curâ, tamen contractas in unum copias Adoardiam ire Nienortiumque ut loco pellerent imperavit, qui modico vallo copijs suis prædusto, quo adventantes Rennebergicos Reiderij amnis ripâ arceret, pedestres quasdam copias emiserat. Cæterum istæ, viso hostium adventu, mox terrore pavidos imbellesque subeunte retro in castra se recepere, quæ ut Franckena tradit, ultro metus & formidinis plena suis ex retroactis, majore discrimine augebantur. Nienortius tamen velut pugnaturus ordines instruxit, plebemq; rusticam è majoribus Frisijs accitam militaribus cuneis immiscuit. In quam cum Rennebergici justo agmine ordinato impetum facerent, dubium casu an per exploratorem, tota rei fortuna inversa est, plebsque rustica superatis saltu fossis in fugam data, aut quæ restiterat cœsa animosi alias exercitus latera nudavit. Stuperus cohortis ductor deserto quem occupaverat loco ab hoste cum suis interceptus est. Igitur in Nienortium omnis tum hostium impetus furorque conversus, qui sensim recedens strennuique militis & simul ductoris officium faciens, nullâ insigni clade affectum exercitum reduxit. E Frisijs centum & quinquaginta, ut commentarijs nostrorum traditum invenio, cœsi è Nienortijs pauci desiderati. Id. x. Kal. Jun. factum Franckenæ Ephemerides tradunt.

Nienortij clades.

Alij scriptores addunt, multos ex Nienortijs fugientes Adoardico emissario receptos fuisse victoresque Rennebergicos insecutos ipsum emissarium ter repetitâ oppugnatione deleto ad internecionem præsidio occupasse. Tres cædi superfuisse annotatum ab ijs, Sceltonemque Jargæum centurionem, virum fortem & multis stipendijs rebusq; gestis clarum, isto in conflictu occubuisse. Franckena VII. Eid. Jun. id evenisse annotavit, deprehensumque mihi est fati vicissitudine actum in finibus Frisiorum & per Omlandiam bellum fœlicibus prospectis adversa sæpe manifesto humanarum rerum ludibrio miscuisse. Sive ut illas per tempestates arborum more tenerrima adhuc libertas firmaretur, sive ne securitatis opinioni locus foret & quidem apud eos, qui fœlicitate projectæ regiæ servitutis elati fiduciam sui continuâ ex prosperitate capturi credebantur.

Mox hostium copiæ Joanne Baptista Taxio duce, qui absentis & hecticâ ex febri ægrescentis Rennebergij partes sustinebat, Winsumum ductæ, qui vicus Hunesi amnis flexu & modicâ munitione circumductus, omnium rerum & maxume annonâ commeatuq; destituebatur. Creditum fuit nostros, qui de successu Adoardicæ expeditionis non dubitantes Winsumo excesserant, commeatum istius loci ære vendidisse, æsq; ex divendita distractaque annonâ contractum in stipendia seditiosæ multitudinis & infidelis præsidij vertisse. Alij causam in Bernardi Merodij se-

cIↄ. Iↄ. LXXXI. nilem incuriam aut cunctabunda Ordinum Frisiæ consilia rejecere, quæ tardè capta etiam cum maxumè festinandum foret, nascentem remp. grave crebrò in discrimen pertraxere. Ita Winsumum, nullâ oppugnatione aut impetu hostili tentatum à Nienortio Rennebergicis deditum, certæ conditiones ea de re perscriptæ conventionem firmavere. Iis cautum fuit. Ut Niennortius cohortium præfecti milites, cum ægris & fœminis reliquoq; imbelli sexu munitione armati excederent, inque Frisiam aliaque loca quibus commodum foret deducerentur. Captivique apud Winsumanos Warfumanosque nullo lytro dato liberarentur, & quidem ipso conventionis die, exempto Cornelio Kempio, qui præfecti cohortis Matthiæ Keertzi curæ committeretur. Quæ Winsumi VI. Eid. Jun. acta Winsumanam munitionem Baptistæ Taxio Billianæ legionis pro-Præfecto permisere.

Winsumum hosti deditur.

Quare fœderatis præsidijs omni Omlandiâ & maritimâ imprimis orâ ejectis, Nienortius rebus suis diffisus, copias in Frisiam reduxit, quæ metu hostilium incursionum disparsum quaque versum militem recollegit, sociosq; ac Gulielmum Aurantium auxilia poposcit.

Qui amissâ Omlandiâ magna rerum detrimenta & fati indignationem criminabantur, & quod dubijs rumoribus obnuntiaretur Carolum Gaurium Fresinium in arce Bredanâ captivum limitaneam Brabantiæ urbem & Hollandiæ conterminam corrupto præsidio prodidisse. Quæ quanquam de urbe dicerentur, ita arcis victæ expugnatæque ab hostibus stabilem famam vulgavere, quæ Frisiorum quoque auribus acerba gentem bello implicitam majoribus curis exagitavit. Cui & hoc mali accedebat, quod exercitus ex Translavicanis in Frisiorum fines retractus importunius stipendia flagitaret, pridemque persoluta, ut Franckena notat, majore infamiâ repeteret. Ad quæ cum conniverent Frisij, quod provinciam suam licentioso & persuso voluptatibus milite teneri scirent, ita murmurantibus legionibus IV. Kal. Iul. æs pensitatum, ne negato vitæ subsidio ferocius lascivirent, gravioribusque insuper exactionibus agrariorum fortunas attererent.

Breda hosti prodita.

Quare Nienortio copias in Frisiam retrahente, magna per Ostergoam imprimis consternatio fuit, quod prima hostium, qui Nienortium insecuturi credebantur, irruptionibus exposita reliquarum Frisiæ partium minus discrimen expenderet. Unde Merodij delegatorumque Frisiæ de emuniendo Doccomio cogitatum, quod oppidum Roblesio Frisiam pro Philippo Gubernante à Valonibus non sine cæde incensum direptumque eadem hostilium furorum incommoda præformidabat. Cæterum fugâ rusticæ plebis aucto metu ab opere desitum, donec educto Rinsmageestum & mox Collumum exercitu allevatâ formidine intermissa ad officia fabrorum fossorumque multitudo rediret. Cl. Franckena tradit, tantam laborantium æmulationem in promovendâ accelerandaque oppidi munitione fuisse, ut à decimo Julij cæptam magnâ alacritate & industriâ ad Kal. Octob. confecerint. Curam quoque ordinandorum conficiendorumq; operum per Merodium Legatosque Ordinum Magistratui Doccumano commissam, qui publicum Oostergoæ munimentum curando privatæ quoque civium & suæ securitati non ignobile studium impendebat.

Doccomium educto vallo munitur.

Mox

Mox auxilia à socijs, Aurantioque decreta, remissusque in Frisiam cum Anglorum legione Joannes Norritius, quasi fato quodam, ut liberandis nuper Steenvicanis vocatus, Frisiâ quoque pellendis Rennebergicis destinaretur. Igitur Lemmariam advectus, magnam melioris fortunæ spem per provinciam excitavit, quæ alternantibus prosperis adversisque sui in defensionem Anglicam Nienortijque legiones tum sustinebat. Plane ut belli sedem Frisiorum in finibus constituisse fati vicissitudo videretur, quæ ut alijs incommodis, ita exhaustam bello & aquarum diluvijs gentem militari maxumè lasciviâ multabat. Quippe præter pecorum abactus vis atque rapina utraque in legione ingravèscebat, ignorantibus Dongrijs suorum an hostium injurijs premerentur. Unde decretum à Norritio, ne per Anglos & legionis suæ militem pecora exportarentur quæ alio terrarum transvecta fertilissimos pascuis campos nudabant. CIↃ. IↃ. LXXXI. *Norritius auxilio Frisijs mittitur.*

Franckena tradit villas quoque direptas passim & incensas, præterq; vim matronarum virginumque castitati illatam, omnia sacra & profana violentiæ militari subfuisse. Idem addit Norritium legionis Anglicæ, ut memoravi, tribunum, sumptuosum epulum Leovardiæ III. Kalend. Jul. instruxisse, ipsumque Merodium tum Legatos Ordinum & Curiæ Senatores diem illum geniali festivitate & profuturis reip. colloquijs extraxisse. Unde querelis rusticæ per Dongrios plebis auctis, cum hinc Anglorum legio, inde Nienortius in omnem insolentiam effunderentur, Merodius legatique Ordinum festino itinere Kal. Jul. Doccomium profecti, quo nascentibus legionum morbis mederentur, Dongriosq; extremam militaris immodestiæ patientiam professos ab illâ calamitate injuriâque militum sublevarent. Quod cum enervi disciplinâ, quæ castrensibus moribus vitijsque vincebatur, ægre fieret, animique feroces & pessimis assueti nec Merodij autoritate, nec legatorum provinciæ majestate deterrerentur, solâ pecuniæ ærisque pollicitatione, tanquam enormis luxuriæ fomento, evicti sunt. Quanquam Cl. Franckena tradat etiam sponsione stipendijs factâ necdum quievisse, auctamque villarum direptionem, militaremque ferociam soli castrorum otio imputatum. Ego crediderim aliam quoque militari licentiæ causam subfuisse, quod indictionibus per provinciam vulgatis, obligari quoque tenerique militem & exercitum publicanorum avaritia vellet hominesque parvo ære animam redimentes ijsdem tributorum oneribus obstringi. Quæ res si non initium saltem fomentum castrensibus malis incommodisque dedit. Quapropter à Merodio Gubernatore Ordinumque legatis decretum. Ne milites, lixæ, calones & quicquid castrorum commeatui annonæque serviret, istâ lege gravarentur & ut illi immunitatis exemptionisque privilegio gauderent, qui sacramento militiæ inligati corpora atque vitam publico discrimini objectarent. Unde ferox miles & prædandis agrariorum fortunis inhians remissiore licentiâ egit, deprehensis tamen qui etiam istâ indulgentiâ procerum abusi & mox irritati majorem licentiam spirarent. *Militaris insolentia.*

Quare Merodij Legatorumque jussu exercitus Dongriæ è finibus Rinsmageestum ductus, quo hosti propior, qui circa Lavicam castra metabatur, periculi discriminisque metu corrigeretur. Mox octo dierum

clɔ. Iɔ. LXXXI. stipendia Nienortio numerata, conventumque ut accepto ære Dongriâ quanto ocyus excederet, Merodijque qui Doccomi tum erat, imperio obsecutus copias Collumo induceret. Quod quanquam raptis celeriter signis simularet, tamen exercitum, motis vix castris in Dongrios reduxit, militemque ultro mobilem & flagitiosum suo exemplo & parendi dedignatione corrupit.

Cæterum positis Collumi Anglorum & Norritij castris, cum prope Groningam (quâ in civitate magna annonæ caritas tum erat) equitatus hostium faciendæ in Frisios irruptioni coïre diceretur, Dongriâ excessit, suumque exercitum Anglicis copijs pellendis Frisiâ hostibus conjunxit, qui transcenso amne Lavica Visfleto ac Virginum cœnobio sua jam præsidia induxerant. Quo cognito Norritius eductâ copiarum parte cum hoste congressus est, eumque Visfletum in ripâ Lavicæ situm & cœnobium Virginum deserere compulit. Multis hostium cæsis ac quadraginta captis Norritius Collumum reversus. Mox copijs auctus cedentemque trans Lavicam hostem Grypskerckam usque insecutus est, quo in pago, velut sparsas priduana clade & fuga copias recollecturus morabatur. Qui Norritio multitudine militum impar, & ob recentem cædis memoriam languens pavensque abjectis armis nullo ordine profugit, Norritioque insequenti ferienda more pecorum terga dedit.

Hostes Visfletum deserere coguntur.

Cl. Franckena octingentos cæsos, signa septem, tria tormenta capta memorat, multosque & in ijs duos centuriones, tres vexilliferos in captivitatem abductos tradit. Meteranus septingentos hostium, alius scriptor mille & quingentos ibi perijsse notat, Norritioque victori sarcinas insuper impedimentaq; hostilium castrorum in prædam cessisse. Addit A. Franckena Norritij equites Groningam usque provectos, plurimos illuc fugientium cæcidisse, occupatâque Adoardiâ & Cœnobio Selverdico ipsam velut urbem Groningam rudibus castris clausisse. Reperio in actis publicis Norritium è prædicto cœnobio litteras ad Frisios dedisse, stipendiaque bimestria pro se & equitatu postulasse, ac ut ista Gulielmo Barckero Thesaurario suo placandis copijs & victoriæ præmium traderentur. Litteras è castris ad Groningam datas scribit. Angli victores Omlandiam Drentiæq; partem ita depopulati sunt, ut plurimæ familiæ majoris mali metu & amissis bonis agris atque possessionibus suis excesserint. Conflictum illum de quo dixi ad Grypskerckam VII. Eid. Iul. habitum fuisse Franckena notat. Invenio in archivis provinciæ Ordines Belgicæ Kal. Iul. decretum perscripsisse. Ut de Ecclesiasticis per omnes provincias bonis statuendi singularum Ordinibus jus foret, additâ cautelâ, ut in eorum dispensatione, usu ac alienatione honestatis quam maxime ratio haberetur. Adonem quoq; Harckamam Ordinum Frisiæ nomine Bolsuerdiam missum, quo de cœnobij S. Spiritus monialibus reliquorumque religiosorum moribus vitâque cognosceret, probissimos quosq; civium ætate, aut prudentiâ venerabiles ad danda veritati testimonia in opprobrium dedecusque corruptissimi ordinis examinasse. Catharinam quoque Cyprianam è monialibus primam virginali cœnobio locoq; ejectam, quod Pontificiâ religione damnatâ & audiendis reformatorum concionibus frequens, mores quoq; pessimi & omni vitio ac turpitudine attaminati cœtus aversaretur. Itaque tunc cœnobio-

Hostium insignis clades.

Provinciarum Ordinibus permittitur jus statuendi de Ecclesiasticis bonis.

biorum Bolsuerdiensium vicinorumque luxus, & foedissimæ libidines vulgatæ, confessione etiam ipsarum quæ formæ decus ac venustatem nactæ præsulum cœnobitarumque amoribus ac desiderijs exponebantur. Addit Harckama virginem quandam Magdalenam formæ eximiam, in ipso ætatis flore circumventam ac mox compressam concepisse, uteroq; gestantem, & profiteri promiscuos virginum concubitus coram & in secreto loci vetitam locum illum tanquam sacrum execrandumq; proclamasse. Tres quoque Præsules Aengiummanum Præpositum & Ordinis Albatorum, istiusque cœnobij Bolsuerdiensis cottidianis compotationibus ætatem egisse, omnisque impuritatis ac temulentiæ liberrimâ professione ne vestigia quidem priscæ debitæque sanctitatis ostentasse. CIↃ. IↃ. LXXXI. *Præsulum, cœnobitarum ac monialium libidines.*

Compositâ militari seditione Varckanæ cohortis miles qui commilitonum animos accendendo castrensi insolentiæ occasionem dederat, decreto Aurantij exauctorata provectaque Fletam, Leovardiæ suburbium est, flagitansque importunius stipendia Frisicis terris excedere jussa. Reliquæ copiæ, quarum rationibus conficiendis Ordines Merodiusque Gubernator occupabantur, per Omlandiam & Translavicanos sparsæ, pristinam obsequij fidem induerant, ne hostibus expositæ inter illa castrorum mala ac sacramenti ludibria solutæ & discriminum improvidæ, postquam pugnandum videretur, armorum neglectu turpi & flagitiosâ morte perirent. Jam enim Norritius Northormi castra, ad quæ præter Anglorum legionem & Nienortij copias Hollandicæ Geldricæque cohortes convenerant, metatus dicebatur, Frisiosque commeatum reliquaque bello necessaria poposcerat premendis ut præ se ferebat, Groningensibus, quos summâ rerum angustia teneri non inanium rumorum fide confirmabatur. Quorum urbi ac ruri suburbano majora ut damna daret Northormo castra Adoardiam movit, missoque ad urbem exploratore qui cuncta specularetur, sternendo amni Reiderio pontem destinavit. Igitur Adoardiæ agens Legatos Ordinum quo de singulis cogoscerent, per litteras in castra evocavit, monuitque Neozilum tanquam limitaneum & expositum hosti locum, quanto ocyus emunirent, commeatuque ac annonâ subjuvarent. Cæterum omnia, sicuti solent, deliberatu facilia, exitu tarda deprehendebantur, sive ingenio gentis, quæ fiducia suorum virtutis ferebatur, sive quod conficiendis rebus provinciæ ærarium non responderet. Cui sublevando omnes publicæ pecuniæ conquisitæ, delegatique Orichius Dojemus Frisiorum Syndicus & Abelus Franckena Novem-vir & Historiæ scriptor, qui ab Heronis Burmaniæ Thesaurarij viduâ Emckiâ Glinzia omne æs redimendis civitatum creditis collectum reposcerent. Cæterum vidua suorum consilijs usa, etsi primo abnueret, tamen cautione à delegatis acceptâ omnem ærarij pecuniam delegatis concessit, residuumque præturarum & agri Biltani, quod debebatur, per acta rationum exposuit. Ita debitum, quod exsolvendis nuper Valonibus contractum erat, civitatibusque persolvendum restabat, necessitati bellicæ impensum, quod è Frisiâ in Omlandiam velut reciprocante quodam æstu translatum, ne in Frisios, quasi syderum flexu se transferret formidine recentis mali exuentibus securitatem metuebatur. Unde aurigæ, equi, currus vehendis castrorum commeatibus impedimentisque Frisios *Varckanâ cohors exauctorata propter militarem insolentiam.*

ciↄ. iↄ. LXXXI. petiti, ægrè affecto animi Norritio quod omnis belli fortuna & salubre consilium cunctatione & morâ Ordinum ac defectu rerum retardarentur. Quare Novem-viros litteris per nobilem quendam perlatis, commonuit, ut præter aurigas in usum castrorum fossores insuper è Frisiâ mitterent, ne necessarijs belli subsidijs destitutus castra movere, alioque locorum transferre exercitum in commodo reip. cogeretur. Ne, inquiebat, cum ignominiâ & contemptu hic hærendo operam perdam, qui alibi res gerendo majori gloriæ & progressui rerum me & exercitum impensurus sum. Quod scriptum eo magis Frisios urebat, quod nudari exercitu provinciæ fines non vellent, & quod Trans-Isulani Goræ Tubantum munitioni circumventæ tacitè auxilia missis quaquaversum litteris sollicitarent. Quæ Clantij viri nobilis & Translavicani litteris quoq; confirmata, Frisiorum in deliberando lentitudinem & impendia fossorum exploratorumque tarde transmissa criminabantur. Quamvis commentarijs traditum sit Renicum Burmaniam, sive castrorum legatum, sive censorem exercitus tum agentem stipendia cohortibus attulisse, quæ licentiæ pridem assuetæ, & patientiâ gentis indulgentius habitæ castrorum pacem & quietem continuis murmurationibus obturbabant.

Halevinius adulterata moneta insimulatur. Invenio in actis Ludovicum Halevinium rei monetariæ per Frisiam præfectum, à primarijs quibusdam civibus Henrico Jarichio & filio adulteratæ monetæ insimulatum, eundemque Halevinium injuriæ atrocitate & tuendæ existimationis desiderio impulsum, libellum supplicem Bernardo Merodio obtulisse. Merodium quoque & Delegatos Ordinum Novem-viros decrevisse, ut tam actores quam reus vinculis manciparentur, dum de crimine aut innocentiâ partium judicium cognovisset. Metuebant namque ne istiusmodi dicteria, etsi suspicionibus tantum niterentur, in plebem militesq; evulgata, turbida sponte populi & castrensia ingenia ad graviora anteactis flagitia impellerent. Tum è provinciâ, ut Franckena tradit, Carolus Roorda, Livius Bejemus & Godscalcus Hiddama pro legatis ad Senatum Belgicum missi, quo consessui provinciarum interessent, providerentque ne quid detrimenti & sociali jure illâ vicinorum æmulatione Frisijs incumberet.

Simultates inter provincias fœderatas. Carolus Roorda scribit potissimam illius conventus partem majore acerbitate quam concordiâ votorum actam, deprehensis qui omnia ad se suasque provincias trahendo singularum magis incommoda quam publicam fœderis & communis ærarij prosperitatem respicerent. Itaque convectitium & simul nauticum æs, quod firmitati diuturnitatiq; rerum repertum credebatur, certissimo popularis imperij vitio, privatis provincijs, etiam contra pactorum conventionumque religionem, applicatum enormi certè licentiâ, quæ infirmando fœderi invalescens, non ut ante integro regis imperio, unius majestate coërcebatur. Quippe Geldri convectitiam portoriorumque pecuniam, quæ securati commerciorum aut exigendis telonijs apud Arnhemum & Neomagium à præsidiarijs navibus in Rheno & Vahali stantibus colligebatur, pro arbitrio distrahere dicebantur, volentibusècontra Hollandis, ut æs istud in provincijs collectum adornandis instruendisque præsidiarijs navibus in Hollandiam mitteretur, quo provinciarum proventibus opibusq; adjuti, singularum commercia accepto maris imperio imminuerent. Quod cum

Fri-

Frisiorum Legatis probrosum detrimentosumq́; videretur, quasi nuda col- CIↃ. IↃ. ligendi æris nautici ministeria sibi reservarentur commoda & fructus LXXXI. Hollandiæ cessura essent relationum jus imploravere, ne quid in præjudicium gentis suæ statueretur, & ne capiendi æris adornandarumque navium beneficium alijs ereptum publici juris æqualitatem, qua libertas & resp. starent, imminuerent. Quin satius judicabant pro tempore & dum aliter statutum foret, per Hollandiam colligi, quam collectum per Frisiam in Hollandiam remitti quæ citra hoc suarum navium ope socios defendi gloriaretur.

Incendium agri palustris in Feenhusâ. Quo tempore prima socialis diffidentiæ indicia ostendisse se mihi videntur, quæ ut in libertate ac plurium regimine solet, diversis ex causis aucta etsi dissimularentur, vim atq́, memoriam apud posteros retinuere. Franckena notat IV. Eid. Iul. magnum agri palustris in Feenhusâ incendium exortum fuisse, ignoratumque an ardore cœli, qui tum intensissimus esse solet, an fortuito igne excitatum foret, prodigij saltem loco habitum secutam oræ istius calamitatem indicasse. Quippe provincialium animos enatus derepente pavor tum occupaverat, quod trans-rhenana auxilia hostibus destinari vulgatissimi rumores proderent, Franciscumque Verdugium legionis tribunum liberandis Groninganis vastandæque Frisiæ magnum armorum apparatum decernere. Quamvis Aggæi Albadæ qui Coloniæ tum herebat, litteræ 17. Iul. in Frisiam perlatæ, de impotentia hostium & exhausto regis ærario palam testarentur, confirmantis spem securitatemque populi, quod nec supplementa cohortibus fore, nec delectus novos haberi circa Rhenum posse à Philippo assereret. *Neosylum munitur.* Mox Neosylum, quod Norritius petierat, muniri à Frisijs cæptum, delegato Scipione Meckmans viro nobili, qui curando promovendoq́; operi esset, quod tempestate, pluviâ, aut pondere nonnunquam fatiscens, justæ tamen munitionis formam vergente Septembri accepit. Quæ res Norritio castra ad Selverdiam tenenti commoda fuit, postquam famâ hostilium auxiliorum renascente Groningæ obsidionem, ad cujus orientale latus hostis recesserat, deserere coactus est. Franckena tradit Aggæum Albadam Frisiorum apud Agrippinenses legatum, alias à prioribus litteras de apparatu hostium ad Falckenburgum nuntiantes in Frisiam misisse, gentisque spem paucos ante dies conceptam alitamque magno metu & pavore commutasse. Unde in exercitu, qui Selverdiæ adhuc agebat murmura & mox tumultus cæpere, paucis primo mala in vetera pronis, qui bonos, sicuti pestilentiæ vitio, inquinando fertiles Frisiæ agros & amœnissimum Dongriæ tractum repetituros se comminabantur. Franckena notat Geldricas maxumè Hollandicasque copias, tum Nienortianum militem priorem in castris licentiam induisse, magisque prædæ & otio quam pugnæ & discrimini deditum omnem disciplinæ metum excussisse. Quâ occasione tumultuantium apud Selverdios castrorum hostium equites usi populabundi per Drentiæ fines in Stellinguerfios irruerunt, direptisq́; tribus pagis Haula, Donckerbroekio & Osteruoldâ ad suos rediere. *Renneberg ij adversa valetudo & conscientia morsus.* Quæ dum fiunt Georgij Lalainij Rennebergij valetudo cottidie igravescebat, ipseque inquies & conturbatæ mentis in malorum consiliorum autores acerbis sæpe dicterijs invehebatur. Cæterum Groningæ nomen eï maxumè

cIↃ. IↃ. LXXXI. me frequens, sive quod sumpti eâ in urbe imperij eum pæniteret, sive quod locum consulis Hildebrandij amicorumque cæde ac sanguine temeratum vehementibus odijs execraretur. Certè tristissimam factorum imaginem animo ejus obversari ne illi quidem dissimulabant, qui ægri ministerio curæque delecti juxta lætalis morbi periculum aperta quoque conscientiæ vulnera introspiciebant. Neq; Corneliæ sororis nomen dissimulabat. Itaque in illam invehi acerbè tum cubili ac colloquio prohibere, ne si forte admitteretur morti proximum vehementius commoveret, animumque infœlicem & laniatibus expositum novâ inquietudine conturbaret: Quare amotâ sorore Corneliâ, quæ sola è propinquis cum Montjoïo marito in aulâ erat, augeri malum, & imminere extrema præsentiens peculiares moribundis ceremonias sacraque conferri Pontificio ritu sibi jussit, quatriduumque post, qui dies in x. Kalend. Augusti incidebat, mortalitatem implevit. Creditum fuit, illum non remissiore erga Corneliam sororem odio decessisse, quod ne in extremis quidem solatio præsentis, & quod addo, unicæ sororis refoveri mixtam angoribus infirmitatem permiserit. Tum facta visceratio cadavereq; aromate ac pretiosis odoribus condito, magnitudine juglandis cor defuncti se ostendisse autores rettulere. Unde facile judicatum, eum non veneno, quod propinatum vanis rumoribus ferebatur, sed ægritudine ac mærore animi confectum, qui deserti fœderis pœnitentiâ ac amissæ florentis Præfecturæ recordatione tum fallacium nuptiarum cum Mariâ Brimæâ tristi eventu tactus vividæ ætatis florem vigoremq; manifesto vitæ tædio depavit. Postquam enim Maria Brimæa defuncto priore marito Lanceloto Barlamontio, Philippo Croïo principi Chimæo nupta irritos infausti juvenis amores fecit, desperatione rerum correptus est, ac si fides tacitè, si ad Regem rediret, amanti data & mox elusa iratis sideribus & imminentibus fatorum adversitatibus prælusisset. Ipsa quoque Maria Brimæa illius levitate ac perjurio, quod occultè sollicitasse dicebatur, affectum concepti amoris vertit, verita ac indignata istius amantis nuptialibus sacris pactisque se credere qui publica violavisset. Quæ etsi forte fingeret, ut ingeniosa indagandis malorum causis amantium infœlicitas est, ita & hoc acribus mordacibusque cogitationibus accedebat, quod Aurantij Principumque per Belgicam virorum amicitiâ ac societate prohiberetur, versique in odia provincialium favores inter infida peregrinorum servitia, inglorio contemptui manciparent. Ita omnem tolerati sub Albano exilij gloriam, actam sub litteris adolescentiam, adhæc formæ ac virtutis decus, denique gestarum in bello clarissimarum rerum famam sola desertio fœderis obscuraverat. Quippe Transisulaniæ victor, Groningâ insuper partibus adjectâ tamdiu quoque laudabile apud Frisios laudabile imperium egerat, quamdiu spretâ Oyenbruggij aliorumque aulicarum assentatione Aurantij procerumque consilijs usu fuisset, gratumq; libertatis & venerabile nomen regio servitio antepofuisset. Cæterum per Corneliam sororem, alio pellectus à plerisque per Belgicam ac ab ipsis regijs neglectus humanis excessit, suffecto ei vixdum animam spiranti & necdum humato Francisco Verdugio. Decessit triginta & unum annos agens vigesimo secundo Iulij à templo Martiniano conditus cum Frisiæ vicinisque locis

Rennebergij mors & ejusdem causæ.

præ

præfuisset annis quatuor. Tradunt autores eum ab ambitione adeo alienum fuisse, ut etiam de deponendâ trium provinciarum honorabili Præfecturâ cogitaverit, nisi solius Pompei Ufkenij consilio (qui Hardenbergico prælio perijt magnâque apud eum gratiâ vigebat) à proposito revocatus fuisset. Excessus illius clam & per silentia habitus avertendis militum seditionibus, qui morte Ducis velut excusso rectoris imperio flagitaturi stipendia non inrito metu credebantur. cIↃ. IↃ. LXXXI.

Quare illius morte per omne confinium & apud Agrippinenses (ubi magna pars nuperi Senatus regij & nobilitatis Frisicæ quæ Philippi sacramento innexa erat exilium sustinebat) vulgatâ ijdem profugi Alexandrum Farnesium Philippi proregem datis Coloniâ litteris sollicitarunt, ut successorem defuncto Rennebergio quanto ocyus daret Frisiæq; ac laboranti imprimis Omlandiæ succurreret.

LITTERAE hæ erant:

Litteræ ad Farnesium à profugis datæ.

EX epistolâ, quam nostræ subjunctam habes, ALEXANDER FARNESI, *cognosces quis Groningæ & per Omlandiam rerum status sit.* PHILIPPI *regis nostri exercitus* RENNEBERGIJ *excessu fidei anceps est & ruinam imperio regis minari videtur, nisi* FRANCISCUM VERDUGIUM *virum strennuum & cuius virtuti multum dandum est, cum auxilijs stipendijsque isthuc miseris ocyssimè. Crastinus quidem dies ducendo in Frisiam auxiliatio militi dictus est, sed requiritur ut arma in promptu sint, & ut* VERDUGIO *autoritatem potestatemque facias tam diu pacis bellique negotia administrandi, dum regiæ majestatis aut tuâ ordinatione Frisiæ Omlandiæque Gubernator datus fuerit. Quo nostrorum omnium vota & spes contendunt. Non dubitamus quin justissimo imperio provinciam recturus sit, foreque ut gratiâ quâ valet regis nostri subditos conciliaturus sibi sit, incussurusque terrorem hostibus & rebellibus* PHILIPPI, *quem hoc ipsum, quod nos desideramus, præstando summo beneficio, quo majus mortalibus dari non potest, obligabis.*

Quæ epistola à Bucchone Ayta, Georgio Westendorpio, H. Dekama, Iacobo Vinckenburgio & Vito Cominingha signata, maturandis rebus incitamentum addidit. Mox alteræ litteræ Georgij Westendorpij nuper Senatoris per Frisiam regij, ad Casparum Roblesium Billium Frisiæ jam antè Gubernatorem hunc in modum additæ.

Litteræ Westendorpij ad Roblesium.

HOC ipso litteræ à Magistratu Deputatisque Groningæ & Omlandiæ ad me perlatæ sunt, excessum Comitis RENNEBERGII, *qui vigesimo secundo Iulij horâ Octavâ matutinâ ex hac vitâ à Deo evocatus est, nuntiantes. Cujus morte id incommodi datum est, quod regi rebellium copiæ in cœnobio Selverdico castra habentes auctæ sint, & quod intra urbem & turrim Martiniani fani tres legiones congregatæ seditiones moliantur, perque suburbanum rus & planos in agros effusæ villas provincialium diripiant. Neque minus à cive nostro periculum est, qui nudis auxiliorum pollicitationibus & cunctatione* ALEXANDRI FARNESII *frustratus coïtiones facit in apertam haud dubiè vim erupturas. Adhæc quoniam metuendum est, ne Germanos hac in urbe præsidium habentes,* AURANTIUS *ad defectionem sollicitet collocatis in proximo castris,* ALEXANDRUM FARNESIUM *mo-*

ↀ. Iↄ. *monui ac hortatus sum, ut te Præfecturam in tuam quanto ocyus remitteret.*
LXXXI. *Præsertim cum ita de te sentiam, teste Deo & meâ conscientiâ, ut nemo procerum Ducumque magis hoc tempore idoneus gerendis rebus videatur. Quapropter rogo ut occasione hac utaris, certus te materiem gloriæ & famæ tuæ illustrandæ habiturum facturumque, imprimis gratiam Regi, quâ majorem nulli, qui hac ætate vivunt, præstituri erunt. Tuæ certè prudentiæ istæ provinciæ egent, quam sine morâ aut deliberatione impendi regijs necessitatibus velim.*

Datum Coloniæ 27. Iul. 1581.

Simile adhortamentum Buchonem Aytam ad Roblesium, qui Namurci agebat perscripsisse reperio, quo Verdugio urbem ad Groningam Frisiosque præmisso, Roblesius trans-rhenanarum provinciarum imperio, quo exutus fœderatorum armorum vi erat, indulgentiâ Regis aut Alexandri Farnesij redonaretur. Addit Ayta Clareboo Melroïo, alijsque Philippi legatis Coloniæ effectum fuisse, ut Germanorum equites peditesque supplendis aut legendis copijs abundè habere rex posset, ita alienis econtra ab Alençonio Germanis, ut ne unus quidem insigni mutatione rerum sacramentum ei dicturus sit. *Quin Gallorum*, inquit, *nomen adeo passim Germanis ingratum, ut nec ludibrij aut invisus vacuum sit.* Quæ omnia stabiliendo Philippi per Frisiam Omlandiamque in quam exules perfugæque reditum sibi augurabantur, imperio enormi fœderatarum partium odio perscribebantur.

De deserendo Philippo agitur in Belgicâ. Quo tempore specioso libertatis nomine neque improspero armorum successu, quæ Philippo II. Caroli filio ex malè usurpatâ dominatione, tot jam annis reponebantur, de eodem rege deserendo in consessu Ordinum generalium actum, quo ejurato ejus imperio, populoq; tam Belgico quam Trans-Rhenano in libertatem asserto, jus quoque belli tanto æquius, & ut fieri solet, fœliciusque procederet. Cui rei revocatus è Galliâ Alençonius (frater unicus & regis sive totius regni auxilia, & per connubium Elisabethæ Anglorum societatem & potentiam ut putabatur secum tracturus) multum addidisse momenti credebatur, & quod mare securum ac patens commercijs opes & subsidia gerendis incontinente rebus promitteret. Sive regis Philippi imperium fastidientibus fatis, quæ ultro mutandis mortalium rebus prona, post violentum & grave regnum his in terris exercitum passis enormia meliora tempora pollicebantur, sive auctâ gentium feroci virtute, quæ olim potentissimas quasque nationes Principesque lacessere ausæ sustinendis quoque Philippi armis, etsi per tot maria terrasque conquisitis, majorum exemplo præparabantur.

Quod factum, velut miraculo proximum & stupori gentium repertum, per omnem Europæ aliarumque orbis partium angulum famam populi Belgici fœderatique diffudit, quod maxumum regum lacertos per Indiam Africamque ultra Gades longè Herculisque columnas moventem Belgicæ suæ circulo exutis sacramentis exclusissent.

EDICTI Sensus talis erat.

OMNIUM gentium, quas sol lustrat, opinione ac fide creditum est, populum non Principis causâ, sed Principem populi tutelæ haberi. Quam cum negligit, aut ab officio à lege desciscens deteriore imperio commutat, non Principis, sed tyranni nomen meretur. Cui obluctari cum jure gentium possit, quas ad propulsandam vim atque incuriam, tum liberorum conjugumque defensionem sacer naturæ instinctus armavit, ita majore tyrannicæ immanitatis culpâ gravandus est, qui rejectis populi sui supplicationibus querimoniisque ad patientiam infælicis turbæ efferatur. Quem nec lex, nec honestum, nec mos majorum, nec data in publico adiurataque sacris fides obligare modestiæ ac officio possunt, apud istas præsertim gentes, quæ Principes *suos honestis semper conventionibus & sæpe beneficiys obstrinxere. Ita* PHILIPPUS *à morte* CAROLI *patris rerum potitus, qui magnitudinem suam, qui victorias, qui triumphos populi sui armis atque fideï debuerat, nec paterno hortatui, quo reponi gratiam fidissimæ genti volebat, morem gessit, nec acceptorum primis imperij ac principatus sui annis beneficiorum memoriam retinuit, usus eorum perverso consilio, qui à regimine* BELGICARUM *vicinarumq; provinciarum cautionum religione arcebantur. Qui Neapolitano ac Siculo regnis, qui Mediolanensium Principatui, qui dissitis Indijs imperare pro arbitrio sueti, ne hoc quidem* PHILIPPO *in* Rege *ferebant, ut absolutæ dominationis regnum utrobivis exercens,* ORDINUM BELGICAE *liberiorisque populi præscripto regeret. Igitur primo specie religionis asserendæ, sed revera ut Hispanæ gentis invalescente imperio* BELGAE *servirent, jureque majorum exuerentur, Episcopi primarias in civitates suis cum Canonicis introducti, cum inquisitionis propagandæ studio, tum ut ditium cœnobiorum censu patrimonia Episcoporum locupletarentur, totumque quod libertatis titulo veniret, fædissimo servitio inumbraretur. Quod olim* CAROLO *à* Cæsare *excogitatum cum abnuissent* BELGAE *magnâ potentissimi Cæsaris prudentiâ omissum est. Igitur ut regnante* PHILIPPO *idem fieret, multæ querimoniæ libellique cum à civitatibus provincijsque tum à Legatis Belgicæ authoritate* Consilij Status *oblati missiq; in Hispaniam regnante* MARGARETA Ducissâ Parmensi, MONTINIUS & EGMONDANUS *qui regij consilij severitatem mitigarent. Cujus etsi spem fecisset* PHILIPPUS, *tamen mutatâ in deterius mente litteras in* BELGICAM *misit, quæ recipi Episcopos & patrimonia Episcopatibus applicari, Inquisitionem introduci, postremo decreta Concilij Tridentini valescere jubebant. Vnde mentium primo stupor & consternatio orta, mox aversus à* PHILIPPO *rege populi amor atq; dilectio asperitatem decreti introspexit, quod non in corpora tantum sed animorum quoque secreta ac libertatem conscientiæ* DEO *subjacentis distringeretur. Itaque indignatione tristis servitij & infælicis populi miseratione, ne tormentis laniatibusq; carnificum subesset, anno 1566.* MARGARETAE Ducissæ Parmensi *nobilitas supplex facta, ablegatis simul in Hispaniam* Marchione BERGENSI & MONTINIO, *qui necessitatem remedij & medicinam turbatæ affectæque* BELGICAE *exponerent. Cæterum tantum absuit, ut nobilitatis intercessio valuerit, quæ efferato per Hispaniæ Senatum rege Majestatis damnata (vulgare isti temporum ætati crimen) legatorum quoque in Hispaniâ carceres & contra omne gentium jus etiam barbaris sacrum ac inviolabile supplicia mor-*

cIↃ. IↃ. LXXXI. *Edictum quo produntur causæ ob quas desertus sit Philippus.*

 tesque

cIↄ. Iↄ. LXXXI. *tesque concitaverit. Quo anno etsi muliebri* MARGARETAE Gubernatricis *prudentiâ ac solerti ingenio Belgica nonnihil tempestas consedisset fugatis, captis cæsisve partibus, tamen ad omne populi jus tollendum & ut hæ gentes, Indorum more, haberentur (quod* ALANAE PHILIPPI Regis *per Galliam Legati litteræ ad* Gubernatricem *prodiderant) missus cum exercitu & comitatu* sanguinarij Senatus FERDINANDUS ALBANUS *crudelis efferique ingenij vir, Belgicæq; libertatis osor acerrimus, qui magna reverentiâ inermis & non contra luctantis populi exceptus Philippici imperij, qui venturus ipse adornatâ per Hispaniam Zelandiamq; classe credebatur, inauspicata funestaque initia titulo Gubernatoris Præfectiq; regij etsi sanguine non contingeret, infælici* BELGICAE *exhibuit. Quippe urbes ac castella mox præsidijs firmata, novæ arces validissimas per civitates extructæ, Belgicæ Principes specie officij & velut ad concilium convocati, vinculis ac custodiæ dati, & ne quid immanitatis deforet, ipso* ALBANO *judice aut Brabantiâ contra fas educti, aut gladio percussi amantem libertatis sanguinem tanquam piaculares victimæ, effuderunt. Adhæc Nobilitatis clarorumque civium cruore fœdata pegmata, multi extorres patriâ exilia toleravere, profugorum domus milite completæ, uxoribus atque liberis intentata stupra & ne vitæ subsidia forent, ditium patrimonia per fiscum distracta, qui centesimæ, vigesimæ decimæque exactione, adinstar lienis intumescens omne sacrum & profanum rapiebat. Scilicet quo impotens & inermis* BELGICA *virium suarum infirmitate* Regi PHILIPPO *sine exceptione pareret, crudelesque ministri inter spolia & sanguinem innocentissimæ multitudinis se explerent. Igitur Curiæ, judicia, collegia suffectis Hispanis ejectisq; provincialibus contra jus fasque gentium rectoribus destituta, impedita decimis provinciarum commercia, invalidis civium procerumque querimonijs, quibus amovendam ad calamitatem tyranni satellitumque vultus salutabantur. Quæ mala, velut æternæ Principis famæ & populi inopiæ destinata, perpetuitatem quoque suam habitura fuissent, nisi* AURANTIJ Principis, *tum profugæ proscriptæque nobilitatis impulsu, Hollandia Zelandiaque tantæ immanitatis odio ac fastidio ab* ALBANI *imperio descivissent. Vnde armorum vis illas in gentes conversa, factumque ut istæ provinciæ aliarum armis, (quas aut horror aut veneratio regiæ potentiæ aut castella arcesque in metu ac obsequio continebant) impetitæ sint, non* ALBANO *tantum regnante, sed etiam* REQUESENTIO, *qui in speciem mitioribus, sed æque perniciosis artibus imperium exorsus Antverpiam, Alostum; tentatis Bruxellis sede Principis, dein Trajectum ad Mosam cæde ac direptione oppressit. Post quoque à morte* REQUESENTII Concilio Status BELGICI, *ita volente* PHILIPPO, *rerum potiunte & Hispanis hostium loco proclamatis,* HYERONIMUS RODA *sive ingenij superbiâ, sive regiæ autoritatis mandato, motus fultusque Ducem se ac patronum nefarijs Hispanorum actionibus declaravit repudiatoque* Concilij STATUS *sigillo regium adulteravit, non aliâ potentiæ usurpatione quam quæ Proregem deceret. Quare superiorum Provinciarum* ORDINES *cum* AURANTIO Principe *tum Hollandis Zelandisque pacem fœdusque ferire compulsi sunt, continuatis interim apud Regem provincialium officijs supplicationibusque quo Hispanos legum pacisque ruptores populatoresque opulentissimarum urbium suam in Hispaniam* PHILIPPUS Rex *revocaret. Quod quamvis facturum se Rex promitteret, insolentiamque suæ gentis & scelera detestari se simularet, boni Principis & paterno affectu obten-*

tentui dato, tamen (cognitum est, Regem *in illo Hispanorum furore sibi placuisse. Qui quoque ut majore dolo ac fallaciâ populum* BELGICUM *circumveniret, non multo post* IOANNEM AUSTRIACUM *tanquam regij sanguinis* Principem *in provincias misit, quo fœdus Gandavense & conventa* ORDINUM *approbando confirmandoque in Hispanos pacis publicæ ruptores animadverteret, jureque provincijs asserto libertatem redderet. Cæterum discordiam socias inter provincias serendo, conventionum fœderumque ruptor, quas perjurio temerabat, nihil aliud primâ imperij sui infantiâ molitus est, quam ut legionum Germanicarum fidem sollicitaret, quorum præsidio validissima per provincias castella attinebantur. Non alio certè fine, quam ut societate cum Germanis eorumque tribunis initâ castellisque in potestatem redactis gravius* AURANTIO, *Hollandiæ Zelandiæque bellum inferret, prælatâque pacis ostentatione, civilem discordiam & intestina arma concitaret. Quæ etsi occultè tegeret, tamen illius consilia fato quodam in apertum producta maturitatem non accepere, evenitque ut juratæ pacis loco crudis adhuc potentiæ suæ rebus bellum daret. Quæ omnia etsi deserendum ad* Regem *sufficiant, eligendumque alium Principem, qui mitiore imperio ac curâ desertas per viginti annos à Rege provincias moderaretur, ita ab* AUSTRIACI *morte non aliam regis mentem fuisse deprehensum est, quam ut Gandavensi Fœderi alijsque conventionibus illuderet, gravioribusq; postulatis* BELGICAE Proceres *& omne pacis remedium turbaret. Igitur* Regis *actionibus diffisi Regum Principumque intercessiones sollicitavimus, quo cum* Rege, *si per arbitros fieri posset, ex æquo pacisceremur, missis insuper Coloniam legatis nostris, ut* CAESARIS Electorumque Romani Imperij *coitione pax perscriberetur. Cæterum id arcanum isti conventui subfuit, ut provinciam à provincia, socium à socio divelleret, quo provincialium vires ex concordiâ auctas discordia minueret. Inde publico mox edicto majestatis nos damnavit, proscriptiones instituit, assignato percussori pretio, qui* AURANTIUM *submoveret. Igitur omni spe pacis ruptâ destituti omni malorum remedio, desolatique naturæ legem instinctumque imitati, quo jura majorum asseramus, defendamusq; à vi & injuriâ conjuges, liberos, denique ipsam posteritatem nostram alio auxilio tutandis legibus nobisque reperto, Notum facimus nos ultima necessitate compulsos communi suffragio & consensu* REGEM HISPANIAE *jure dominationis, eminentiæ, jurisdictionis omnique imperij hæreditate privasse, non usuros* Regio *imposterum nomine tituloque, à cuius Sacramento Magistratus omnes populumque insuper absolvimus. Et quoniam cum* ANDIUM Duce *singularum provinciarum mandatis fulti convenimus,* MATTHIAEQUE Archiduci *missionem petenti concessimus; ita volumus, ut* REGIS HISPANIAE *sigilla aboleantur, omittantur, tradanturq;* Provinciarum ORDINIBUS, *qui sive suo, sive* ANDINI, *sive* provincialis SENATUS, *sive* AURANTII *usuri erunt. Volumus quoque ne aurum argentumq;* Regis *nomine & insignibus signetur, & ut Præsides, Cancellarij, Senatores, Rationum magistri, reliquique Officiales sacramento quod* Regi *præstiterunt, soluti, nobis & quidem novâ sub formulâ dicant. Quæ omnia ut vim ac perpetuitatem obtineant demandamus Præsidi secreti Senatus Brabantiæ, Geldriæque, & Comitatus Zutphaniæ Cancellario Senatuiq;, Præsidi per Flandriam, per Hollandiam Senatuiq;, Rationum Magistris per Zelandiam, Præsidi Senatuique per Frisiam, Prætori Mechliniensium, Præsidi Senatuique Ultraiectino alijsq; Magi-* CIↃ. IↃ. LXXXI.

CIↃ. IↃ. LXXXI. *Magistratibus Officialibus, ut hoc nostrum* EDICTUM *more locoque solitis publicari, sine ullâ morâ ac dissimulatione curent, quod ad utilitatem reip. decernendum vulgandumque existimavimus.* Datum Hagæ in concessu Ord. Generalium vigesimo sexto mensis Iulij Anno 1581.

Signatum

I. DE ASSELIERS.

Mox IV. Kal. Aug. nova dicundi SACRAMENTI formula ab ijsdem præscripta, quæ amovendæ imposterum diffidentiæ hac jurisjurandi religione firmabatur:

Formula jurisjurandi Ordinibus præstiti

IUro me imposterum Regem Hispaniæ, non pro Principe aut Superiore agniturum, quin econtra eundem Hispaniæ Regem deserturum habiturumq; me ipsum pro eo, qui regiâ obedientiâ ad quam publico provinciarum nomine tenebar, solutus sim. Promitto itaq; juroq; me unitis Provincijs Brabantiæ, Geldriæ, Flandriæ, Hollandiæ ac Zelandiæ earumq; socijs ac fœderatis, tum eorundem Provinciali Senatui Magistratibusque ac Ordinibus Generalibus constitutis, fidelem, obsequentem obligatumque fore omneq; auxilium opemque pro viribus meis ipsis præstiturum contra prædictum Regem Hispaniæ ejusque asseclas, reliquosque provinciarum hostes, deniq; facturum ad quæ fidelis subditus unitarum provinciarum tenebitur. ITA ME DEUS ADJUVET. Actum Hagæ 29. Iul. Anno CIↃ. IↃ. LXXXI.

Non sine horrore Frisiorum.

Quod Edictum etsi pro more promulgaretur, ita per provincias jam ante fœderi inligatas, quam per Frisiam, gratius acceptiusque fuit, quod plerique ex nobilitate regij nominis aut Romanæ sedis veneratione imbuti, nova imperia & religiones tum æqualium, ut in libertate fieri solet, dominationes fastidirent. Cui & hoc incommodi accedebat, quod dubiâ adhuc & ancipiti fortunâ Frisiorum in finibus & per Omlandiam Translavicanosque bellum traheretur, quod à parte Regis morte Rennebergij & novi Ducis successione revicturum habiturumque prospera & prioribus adversa ominabantur.

Quip-

Quippe Verdugius conscriptis Coloniensem per Episcopatum & confinia copijs octingentos milites etsi inermes ut Albada scribit, secundo Rheno versus Vesaliam ducebat, auctoratis insuper trecentorum equitum turmis qui Francisco Alençonio Andium Duce (is Galliâ jam excesserat) deserto perfugarum more nova sacramenta & occasiones bellorum quærebant. Quibuscum Vesaliæ Clivorum subsistens facile sui adventus regiorumque auxiliorum famam vulgavit, quæ per Geldriam vicinaque Rheno loca quaquaversum se spargens, novo cum Gubernatore novæ quoque fortunæ fiduciam neque vanis rumoribus præferebat. CIↃ. IↃ. LXXXI. *Verdugij apparatus & iter Groningam versus.*

Quare Cancellarius Senatusque Geldriæ litteris in Frisiam datis nuntiavere.

Intellectâ VERDUGIJ *trans Rhenum expeditione Zutphaniæ se comitatui vicinisque locis metuisse. Cæterum certiore veri famâ accepisse eundem* VERDUGIUM *Grollam prope castra metatum Frisiæ comminari, velut in prædam datæ. Istum in finem exigua stipendia equiti triginta pediti quindecim sestertios assignasse, quo ex rapto auctiora faciat, utilique agrorum populatione majora ordinarijs emolumenta & juxta gloriam ex direptis hostium finibus accipiat. Monere itaque se Frisios socios ac juxta vicinos, ut in armis quanto ocyus sint finiumque suorum curam & rationem collocatis ibidem præsidijs habeant.* *Præmonitiones Geldrorum.*

Quæ per Everardum Reidanum Geldriæ Graphiarium & Annalium scriptorem Frisijs communicata, populum discriminis & periculi ignarum fidelis officij monuere.

Similes litteræ à provinciali Senatu (qui trans ac cis Mosam à missione Matthiæ Austrio factâ & per tardum Andini in Belgicam adventum constitutus erat) ad Deputatos Frisiæ datæ.

Cæterum Verdugius belli & rerum prudens longo viarum flexu, qui mille & quingentos faciebat, militem circumduxit, peragratisq; Drentiæ, qua Westphaliam spectat, finibus Groningam advenit, quem locum antecessoris sui vestigia premens sedem novo imperio & simul Philippi bello delegerat. Ubi inter gaudia & spes populi exceptus ægros omnes, nuperoque ex conflictu saucios adivit, educendisque foras & ad Reidam copijs omnia ordinavit. *Verdugius Groningam venit.*

Wigboldus enim Eusemius Nienortius quatuor peditum cohortes isthuc duxerat, quo locum ad instar promontorij, sinum in Dullartum procurrentem & Embdæ urbi Amasoque flumini vicinum occuparet. Quod fugâ regij præsidij nullâ molestiâ effectum est, desiderato tantum ut locum naturâ & ingenio palustris agri munitum novo opere emuniret. Sed fossores milites, arma, pecuniæ præterque ista omnia inter licentiosos & morum solutos disciplina exigebatur, quæ neglectâ parendi imperandique lege, & crescentibus etiam nullo socialis imperij respectu flagitijs metum ac formidinem ex adventante Verdugio induerat. Qui decem cohortibus pedestri itinere Reidam perductis disparsis palantibusque Nienortij copijs facile munitionis potitus est; solo Caterio viro nobili & cohortis præfecto fortiter rem gerente glande trajecto. Norritius scribit trecentos milites fœderatos sine armis signisque Reidâ excedere jussos, scaphisque vectos & castris jam proximos arma & stipendia petijsse. Quæ ipsa ut toti fœderato exercitui præstarentur, acri & ad movendos Ordinum animos valido hortatu idem Norritius urge- *Reidam petit.* *Et obtinet.*

cIↃ. IↃ. LXXXI. urgebat, quo hostem de Neosilo cogitantem præbito ære majore audaciâ & vigore corporum adoriatur.

Ita omnis Omlandia ab Amaso in Lavicam amnem protensa, ejectis fœderatis Hispano iterum asserta, retracto jam ante Selverdiâ in Frisiam & circa Collumanos Norritio quem egens æris & ex hoc solutior exercitus, tum regia Verdugij auxilio rumoribus, ut solent, aucta, movenda ad castra compulerant. Unde per Frisiam metu orto Abelus Franckena Historiæ scriptor pro Legato Hagam missus, qui auxilia, qui stipendia tumultuantibus copijs peteret, Principemque Aurantium sociosq; de toto rerum statu edoceret.

Is copiâ fandi petitâ hunc in modum disseruit:

Abelus Franckena Hagam missus auxilia petit.

RERUM nostrarum conditio, Socij, modo secundis nos efferens, modo deprimens adversis, ut res mortalium ferunt, ea hoc ipso tempore est, ut deterior esse non possit. Castra nostra Selverdiam tertiumque ab urbe Groningâ lapidem promota erant, & jam metu civitas tenebatur, ne nostra fieret. Tarditate nostrâ & lenitudine agendi usus hostis auxilia contraxit, & sub Verdugio superato Rheno amne Groningam perductus est. Ibi quæ ad bellum pro PHILIPPO *gerendum spectabant, novi Ducis rectorisque prudentia ordinavit, captâque à nobis Reidâ, mox potitus hostis est. Igitur copiæ nostræ egentiâ stipendiorum effrænes & turbidæ trans Lavicam in Frisiæ nostræ agros reductæ sunt, ulteriorem receptum molituræ, aut vastaturæ provinciam nisi sociali fide auxilia & commeatum, ac quod primum disciplinæ robur ac firmamentum est, pecuniam & stipendia mittatis.*

RESPONSUM Legato à Principe & Provinciali Senatui fuit.

Se GULIELMUM NASSOVIUM *cum sex cohortibus peditum in* FRISIOS *missuros, evocaturosque minore Frisiâ* SONNOÏUM *qui conscensis navibus suis cum copijs maiorem in* FRISIAM *maturet. Quod ad pecuniam attineret, delegaturos quosdam è Senatu suo qui propediem Legatum subsequantur, pecuniamque & commeatum ita postulantibus rebus exercitui subministrent.*

Ita Legatus (quod v. Eid. sextilis factum in Ephemeride suâ notat) in Frisiam reversus.

Idem addit Senatum provincialem istâ lege stipendiâ se daturum promisisse, si Frisij viginti quinque aureorum millia mutuum darent, communique ærario subsidium de suo præstarent. Eundem quoque Senatum Renicum Dekamam Stavoranæ nuper arci cum cohorte præfectum arctiori custodiæ dedisse, tarditatemque & moram suæ in Frisios profectionis non tam suâ culpâ quam defectu ærarij evenisse, quod Hollandico Zelandorumque subsidio sublevatum, majora socijs Frisijs subsidia daturum foret.

Reperio in actis ex eodem quoque Senatu mensis Sextilis initio Frisicæ gentis viros Cornelium Coninxium Iurisperitum & Leonem Beiemum virum nobilem in Zelandiam ad Aurantium proceresque istius gentis missos, quo præsidiorum per provincias quasque distribuendorum certum numerum exigerent, stipendiorumque ratione initâ ordinarium ex-

exsolvendis militaribus copijs tempus impetrarent. Magistratum quoque Embdanum missis in Frisiam hoc tempore litteris ob Amasum flumen proximosque agros navibus copijsque fœderatis infestatos querimoniam attulisse, salvosque gentium fines, salva jura orasse. cIↃ. IↃ. LXXXI.

Igitur regresso in interiora Frisiæ Norritio Angli equites quidam non numerato ære populabundi planos per agros se sparsere, Leovardiamque & in suburbana provecti rusticâ ex plebe cæsi vulneratique sunt. Quod agrariæ gentis factum, etsi honesto prætextu Frisij velarent, ita Norritius indignissime ferebat, equitem suum non pensitatis stipendijs, alimenta vitæ quærentem à sociali armatâque rusticorum manu morte vulnerumq; fœditate multari. Quare litteras ad Delegatos Frisiæ dedit, vehementiq; motæ mentis ostentatione provinciâ se abiturum ni rustici populi ferociæ obviam iretur, comminatus est. Innuebat quippe hoc in Imperatoris Ducisque bellici, qualis ipse foret, arbitrio constitutum esse, partiri copias equitemque castris emissum & annonæ stipendijq; egenum rusticorum pagis villisque inducere. Cui rei cum quidam ex Delegatis tacitè contradicerent, qui à mercenario socioq; milite diripi villas, atterique provincialium fortunas nolebant, postero acerbiores dedit. Cæterum revocatâ mente velut, quæ evenerant, dissimulans, commeatum castris petijt, Neosilumque emuniri postulavit. Doconi quoque Frisio hostilium actionum rerumque fidissimo exploratori honestam mercedem præstari sollicitavit, quo Prætori Neosilano alijsque prospiceretur, quorum interesset hostium consilia præstandæ suorum securitati cognoscere. *Norritij quidam equites populabundi à rusticâ plebe cæduntur in Frisiâ.*

Carolus Roorda scribit novam dissensionum materiem Ordinibus Hollandiæ cum Senatu provinciali tum subortam magnum firmandæ reip. impedimentum attulisse, eoque amoto, prosperum stabileq; imperium novæ libertati fœderique gentium portendi. Tum Eckij & Goræ equitum turmas, que Cunerâ in Stellinguerfios descensuræ dicebantur recensendas à Martinio quodam censore exercitus perscripsit, quo vagæ huc usque & modo Geldriæ, modo Trans-Isulaniæ finibus hærentes Frisiorum castris copijsque jungerentur.

Actis traditum est Verdugium contractis in unum copijs cænobio Adoardico noctem tum egisse, progressumque Northormum Omlandiæ pagum, obsidionem Neosilo destinavisse. Quæ quanquam de isto loco oppugnando tum temporis dicerentur, qui solus per Omlandiam vincendus Verdugio restabat, tamen majora solitis consiliâ tum agitabantur. Sive in Verdugium fiduciâ nova auxilia novas legiones ducentem, sive illorum scelere ac perfidiâ, qui in Frisia tutissimâ suorum rerum possessione per æquitatem indulgentiamq; fœderati populi fruentes, regiam fidem ac sacramenta exolantibus patriâ profitebantur. *Hostes patria ac perduelles.*

Quorum pars, quæ Groningæ agebat, cognito Anglorum equites rusticæ plebis, quæ arma induerat, virtute cæsos dissipatosq; litteras in Frisiam istiusmodi misit.

ſpe ſolutionis alitus agri meſſem & anni proventum ſtipendijs applicaturus ſit. Quæ ipſa quoque niſi hoc ipſo mittantur, tam de exercitu quam de rep. agi. Cæterum adventu Senatus provincialis nuntiato, qui Leovardiæ jam erat, exorti animorum motus derepente conſederunt, erecto ex ipſo in lætiora exercitu, quod præter auxiliares copias per Gulielmum Ludovicum Naſſovium advectas, pecuniam quoq; adferre pacandis legionibus crederetur. CIↃ. IↃ. LXXXI. *Gulielmi Ludovici Naſſovij adventus in Friſiam.*

Franckena in Ephemeride notat 26. Sept. omne ſtipendium exercitui ſolutum infectaque peſtilentiæ vitio caſtra cum tribunis præfectiſq; cohortium plurimos militum abſtuliſſe. Quoſdam quoque è Tietierckijs Smallingijſque captivos, qui Hermanni Martenij copiarum cenſoris militumque ex cohorte Epiſcopij bona diripuerant, Collumum in caſtra perductos procurante Ioanne Ratallero loci prætore data Martenio militique damna penſaſſe. Doconem quoque Martnam virum nobilem jam ante memoratum, morte Livij Beiemi in Senatum provincialem cooptatum, qui acceptis in mutuum à noſtrâ gente viginti aureorum millibus de pellendo Friſiorum finibus Verdugio tum cogitabat. Itaque tum annonâ & commeatu ubertim caſtris, quæ Collumi adhuc erant, inlato, ſtipendijſq; Anglicæ legioni, quæ maxumè tumultuata erat, perſolutis, vigor atq; promptitudo militaribus animis rediere, quos ante deſides & ex hoc ſeditioni proximos egentia æris corruperat.

Quorum ignarus Verdugius, qui Norritij exercitum ſeditione laceratum ex non ſoluto ære rebatur, Groningâ Adoardiam poſt caſtra Northormum movit, ductiſq; ſecum viginti & quatuor peditum ſignis ac quinque equitum turmis additis ut Franckena notat, leve vallum foſſamq; caſtris ſuis præduxit prælioque ſe paravit. Neq; minor Norritio virtutis eximio animus erat, quem ultro experiundis arduis aſperiſque facilem excitaſſe Friſij ſubeundum ad certamen odio ac faſtidio caſtrenſis otij credebant. Quare ducto per Neoſilum exercitu recto itinere tormentis campeſtribus inſtructus Northormum contendit, Verdugiumque inſtructis ad pugnam ordinibus & quidem præmiſſâ re divinâ parantem inſigni alacritate adortus eſt. Quæ precum ſolemnitas etſi Anglis ludibrio ac irriſui haberetur, ita plurimum ad fortunam hoſtium & fœderati exercitus ſecutam adverſitatem valuiſſe dicebatur. *Verdugius Norritium petit.* *Norritius ipſi obvius fertur.*

Norritium tredecim Anglorum ſigna, ſex Gulielmi Ludovici Naſſovij, novem Sonnoï, ex Nienortianæ legionis vexilla ſequebantur. Quibuſcum in planitiem campumque, qui Northormo ab occaſu prætenditur, deſcendens, ſigno dato, ſtipatuſque Gulielmo Ludovico Naſſovio tanto in hoſtem Verdugiumque impetu invectus eſt, ut luxatis hoſtium ordinibus Verdugij peditem arma, ne oneri forent, projicientem intra Northormum compelleret. Unde victoriæ magna apud Norritium ſpes erat, quæ, ſicut omnia mortalium, inſtabili fortunæ innixa magnorum ſæpe ducum virtutem confudit. Quo tempore lixis calonibuſque qui hoſtium caſtra ſequebantur, de fugâ quoque cogitatum commentarij prodidere, in quam totus Verdugij exercitus effuſus fuiſſet, niſi Verdugius equeſtres turmas inclinantibus jam ordinibus immiſcuiſſet. Quæ viſâ Anglorum paucitate & raris cuneris, Anglorum in legionem tantâ animi fortitudine procurrerunt ut loco moverent, motamque &

cIↃ. IↃ. LXXX I. referre pedem jussam fugæ darent. Quod ne Norritio quidem & Gulielmo Ludovico Nassovio cognitum, quos rem strennuè gerentes medijs confertissimisque hostibus animi vigor & cupido gloriæ intruserat. Qui ubi à tergo versam pugnæ faciem & suorum fugam notavere, apertâ ferro viâ, multisque circum cæsis periculo subducti sunt.

Norritij clades.

Tradunt autores Gulielmum Ludovicum quinque glandibus plumbeis thorace ferreo exceptis, unâ sed invalidâ in crus prolapsâ prælio excessisse, reservatumque fato majoribus rebus primos juventæ annos illustri gloriâ honestasse.

Franckena notat causam cladis semiplenis copijs & centurionum perfidiæ vulgo tum imputatam, & quod in triginta & ultra peditum signis ne terna quidem millia magno reip. incommodo numerarentur. Alij adversitatem hunc à Norritij equite, qui à pedite Verdugij Northormo procurrente progredi prohibitus fuerat, profectam fuisse tradunt, multaque fœderatis iniqua, viarum angustiam & confertas condensatasq; Norritij turmas, mox confusos ordines, equitumq; fugam concurrisse.

Mihi Cl. Franckenæ fidem secuto ab Anglis à Verdugij equitatu retroactis malum evenisse compertum, impeditaque quo minus officium facerent, tormenta inclinante jam acie Verdugio cessisse. Franckena addit multos milites fœderatos in præcipitem fugam effusos, à lancea-rio Verdugij, qui insequebatur, equite cæsos, fossisque ac incilibus immersos armorum ponere aut vi prementium perijsse. Quâ clade mediam peditum partem sublatam autores notant, èque præcipuis Rudolphum Scullium, Winandum Ommerium, Carolum Wingardium, Petrum Berensteinium, Matthiam Kærtium, Gerardum Entenium, Cornelium Loënium, ex Anglis Cottonium, Episcopium, Fuillamium, è præfectis equitum Henricum Eckium, Bellevinium & Joannem Nisbetium cecidisse. Nec incruenta Verdugio victoria fuit, quingentis sexcentisve in regio Philippi exercitu desideratis. Pugna Prid. Kal. Octob. facta.

Tum Verdugius continuatione fortunæ ac rebus circa primæ dignitatis suæ initia prosperis utendum ratus, Neosilum, in quod multi ex acie disparsi palantesque confugerant, obsedit, qui locus trans Lavicam ad rivum ex æstuario proruentem situs quatuor cohortium pedestrium (quibus Steno Maltesius nobilis Danus, Sixtus Sceltema nobilis Frisius, Regnerus Idzius & Schaius præerant) præsidio asservabatur.

Verdugius victor Neosilum obsidet frustra.

Castra ejus Grypskerckæ & Fisfleti ad Lavicam posita, ubi defossis, qui ad emissarium rivi excurrebant, cuniculis, & fluentis alveo onerarijs navigijs obturato, commeatum obsessis intercludere conatus est, quem provincialis Senatus obsidij metuens cum levioribus tormentis Neosilanæ munitioni importaverat. Igitur velut mimum ageret, modo copias suas in formam aciei instruebat, modo velut oppugnationem facturus, obsessis minabatur, non ignavis interea obsessis qui eminus tormentorum ope rem gerentes multos ex Verdugianis sustulere. Dein apertis aquarum claustris, emissarijsque qua æstuaria maris spectant, patefactis vicinos agros & stativa castrorum Verdugij aquis operuere, quas usque ad Emetillam se efferentes vi marinorum æstuum densissimi quoque imbres adaugebant. Unde in castris Verdugij omnia sensim angusta atque difficilia facta ingenio loci sponte depressi nimiâ humidita-

dita-

ditate aucto & languore insuper militum succrescente, qui ab instituendâ oppugnatione militem molestiæ pertæsum & defectu æris seditiones minantem deterrebat. CIↃ. IↃ. LXXXI.

Ita obsidio Neosilana deserta, obsessiq; tergis hostium invecti, quadraginta trucidatis & viginti quinque militibus captis victores, ovantesque rediere. Ita gravis ad Northornium clades novâ fœlicitate pensata, Verdugiusque repulsæ ignominiâ mærens Groningam recessit: Stenoni Maltesio, qui cum imperio ibi fuerat, resque præclare gesserat, Vicarium Merodij munus collocatum, aureaque donaria virtutis ergo militari more concessa. *Stenonis Maltesij virtus & præmia.*

Adeo retro citroque modo prosperæ, modo adversæ res illis temporibus fluebant, quæ domi procerum dissensione, foris inopiâ ærarij per avaritiam præfectorum militumque licentiam turbabantur. Unde factum ut à debili infirmoque exercitu fortuna sæpe belli penderet, fœdisque cladibus, etiam connivente Ordinum patientiâ, surgentis reip. primordia insignirentur. Tantum Angliæ ac Germaniæ, tum circumjacentium locorum è quibus auxilia supplementaque legionum habebantur, societatibus dabatur, adnitentibus isto tempore quam maxumè optumatibus sua Philippum in Regem odia fidis aliorum Principum amicitijs velare. Igitur ne fœderato exercitui stipendia deforent, missus Amstelodamum à Senatu Belgico Abelus Franckena, qui subsidia communi ærario ocyus peteret, avertendisq; turbidarum legionum incommodis iter acceleraret. Is acceptis Amstelodami 23. aureorum millibus, quo Senatui Belgico apud Frisios adhuc agenti, allevandis militiæ oneribus traderentur, mox itineri Frisiam versus se dedit, gratissimoq; adventu pecuniam ferendo velut necessariâ corporum refectione militem refocillavit.

Mox vergente eodem Novembri mense, qui ut plurimum occidentibus Vergilijs procellosus noxiusque omni oræ maritimæ esse solet, vehemens tempestas coörta, quæ tonitruum fragore, intermistis fulminum ignibus, Floridi campi, quod Bolsuerdiæ vicinum est, cœnobium prodigio & simul damno multavit. Quippe post campanas turri vehementiâ fulminis detonantiumque nubium expulsas, majus quoque altare disjecit, statuasque & imagines tum horti arborem & monialium vestimenta demisso cœlitus igne ambussit. Quod inter prodigia relatum, auctâ simul pestilentiæ, qua plurimi mortales rapiebantur, malignitate, provincialium sollicitudinem metumque vertentium se, quasi retortis sideribus, temporum incendit. *Calamitosa tempestas ac pestis in Frisiâ.*

Quare odiosiore sensim Philippi nomine, quod publico per Brabantiam, Geldriam, Flandriam, Hollandiam, reliquasq; provincias edicto jam ante damnatum erat, Senatus Belgicus Leovardiæ adhuc subsistens, post Doccomium, Slotam, Stauriam oppida, reliquaq; maritimæ oræ loca necessario opere ac commeatu emunita, ejurando quoque regio nomini ac simul imperio ordinavit, inligatisque novo libertatis sacramento Magistratibus, Prætoribusque tum pagorum vicorumque magistris, Senatum quoque qui supremâ juris dicundi potestate fungebatur, velut regiæ venerationis dignitatisque retinentem obligare religioni fœderis novæque libertatis constituit.

cIↃ. IↃ. LXXXI.

Ejuratus Hisp. Rex à Iuridico Frisiorum Senatu.

Quare congregatis Ordinum Frisiæ Delegatis, citatoq; Senatu Juridico, litteræ Concilij Status ex decreto Ordinum Belgicæ quod mense Augusto perscriptum erat, in publico prælectæ, quibus Rege à Senatu ejurato, novam sacramenti dictionem Senatus Belgicus proponebat. Quod etsi Senatus Judicialis detrectaret, modo actorum copiam modo deliberandi capiendique consilij tempus poscens, ita non obscura sui in regem affectus signa edebat, severiterque & cum rigore quæsitus, quid tergiversationi obtenderet, diem in proximum, qui in Nonas Decembres 1581. incidebat, sententiæ dicendæ animique expromendi solemnitatem extraxit. Itaque tunc, ne judicium, quod tum cœptandum erat, justitio impediretur, præsente Senatu Belgico, Ordinum Frisiæ Deputatis sacramentum dixit, fidemque patriæ & libertati datam publica regij nominis detestatione firmavit. Quâ actione durante Fecco Rhala Jurisperitus & Senator, qui consessui intererat, damnatione regiæ majestatis imperijque propositâ, repentinâ morte exanimatus est. Quod sive animo, ut creditum fuit, defectione correpto, sive viri consternatione ad tam duram vocem legemque inhorrescentis factum fuerit in silentio est, hoc saltem de præclaro viro & libertatis patriæ amante traditum est, eum nec à Rege nec à libertate alienum moderatis consilijs egisse.

Quo in actu Fecco Rhala Senator exanimatur.

Franckena in Ephemeride notat, non obscuro animorum motu habitam actionem fuisse, Senatumque Juridicum invitum, ut scribit, & frementem sacramento Ordinum Delegatorumque se obligasse. Mox omnis actorum vis ac memoria, quæ CAROLO sub Cæsare, mox PHILIPPO filio invaluerat, infirmata, sigillumque ac nomen regium jussu publico abolitum.

Ita Natalis LIBERTATI dies ortus, Belgicaq; & Frisiorum gens regijs imperijs exempta, factorum seriem temporaq; libertatis ab illo patrum Senatus-Consulto inchoavit. Quare & adorata quæsitaque ad Gades Herculisque Columnas CAROLI PHILIPPIQUE majestas Provincijs assignata regiumque imperium in formam REIPUBLICAE redactum velut fatalibus rerum suarum periodis, valido per Provincias fœdere evanuit. D. O. M. Laus & Gloria.

FINIS

Historiarum P. WINSEMI.

MARTINI à WYBINGA
Iuris-Consulti & Antecessoris Ordinarij in Illustri Frisiorum Academia Franequerana,

Laudatio Funebris

HABITA

Post Exequias in Templo Academico,

IN HONOREM AC MEMORIAM

Viri Excellentissimi, Clarissimi ac Spectatissimi,

D. PIERII WINSEMII, IC.

Illustr. ac Præpotentum ORDINUM Frisiæ Historiographi Celeberrimi, Eloquentiæ Professoris Famosissimi, in ACADEMIA Patria.

LEOVARDIÆ,
Excudebat CLAUDIUS FONTANUS,
Illustrium ORDINUM Frisiæ Typographus Ordinarius.
ANNO cIↄ. Iↄc. XLV.

Nobilissimi, Amplissimi, Consultissimi ac Spectatissimi,

Almæ hujus Academiæ CURATORES;

Illustrium ac Præ-potentum ORDINUM FRISIÆ DEPUTATI gravissimi;

MAGNIFICE D. RECTOR;

Clarissimi, Consultissimi, Acutissimi,

DD. PROFESSORES, Collegæ honorandi,

VIRI NOBILES;

Amplissimi, Consultissimi, ac Spectatissimi,

DD. CONSULES;

Reverendissimi ac Doctissimi,

Mysteriorum Divinorum Dispensatores, Animarum PASTORES Vigilantissimi;

Doctissimi ac Spectatissimi,

D D. Doctores, Licentiati, ac Magistri;

Amici, Consanguinei, & Affines denati Μακαρίτου;

Cæteriq; Viri Doctiss. Honoratiss. ac Spectatissimi.

Tuque Nobilissima, Doctissima, Lectissima, ac Ornatissima,

Studiosorum CORONA, Flos & decus Academiæ nostræ.

QUANTIS calamitatum, miseriarum, ærumnarumque fluctibus gravissimis ac decumanis, genus humanum passim obnoxium sit: testatur continua ac jugis rerum humanarum tristis ac subitanea mutatio & catastrophe. Testatur in primis celeberrima ac famosissima hæc ACADEMIA PATRIAE, quæ proh dolor! non quotannis: verum singulis fermè semestribus aut trimestribus, gravissimo lethalique vulnere sauciatur ac lancinatur. Ut enim unda undam trudit: sic publicus luctus & squalor, publicum antecedentemque è vestigio subsequitur. Excessit, pronuper ex hac vita, camposq; Elysæos petijt, unde negant redire quenquam, *Nobilissimus, Acutissimus nec non Theologorum hujus ævi facilè Princeps* JOHANNES MACCOVIUS *S S. Theologiæ Doctor & Professor primarius, Collega conjunctissimus ac dilectissimus.* Hoc gravissimo vulnere Academico non contenta, non

ſatiata, dira ac implacabilis illa DEA MORTA, iterum ex improviſo, quaſi per cuniculos aggreditur ac adoritur, ipſas *Athenas Attico Friſiacas, ac incomparabilem ſummumque virum, Clariſſimum Collegam Dominum* PIERIUM WINSEMIUM, *I. V. Doctorem, Eloquentiæ Profeſſorem, Patriæ Hiſtoriographum, Academiæ decus ac columen æternum*, præter omnium bonorum ac doctorum virorum votum, præter omnem expectationem in ipſo florentis ac vigentis ætatis flore atque vigore (lucis præſentis) uſurâ privavit.

— — — — — *Nec non Fati*
Abſtulit atra dies, & funere merſit acerbo.

Ex hoc clariſſimi ac celeberrimi viri diſceſſu ex hac vita, quantum publica ac Academica res, detrimenti capiet, ſentiet, teſtabuntur fortean ſeri noſtri nepotes, omneſque illi quibus ſtudia, bonæque artes curæ ac cordi impoſterum erunt. Hujus igitur ſummi ac incomparabilis viri exequias, dum omnes ac ſinguli hodie pulla veſte, longoque ſyrmate ex officio caritatis ac Chriſtianæ Cυμπαθείας iverimus leſſumque fecerimus. Unicum hoc tandem, *Auditores Ornatiſsimi*, reſtat, ut ex laudabili inſtituto huius Academiæ pijs manibus denati Μακαρίτυ parentemus: Quamvis quidem clarorum virorum fama, ex ſe æterna, ex ſe quoque immortalis ſit: Nihil tamen unquam ſanctius habet habuitque reverentia ſuperſtitum, quam ut amiſſos cum pia veneratione ac memoria recordetur: dandum enim hoc illuſtrium virorum poſteritati (Tacito teſte) ut quomodo exequijs, à promiſcua ſepultura mortalium ſeparentur. Ita in traditione ſupremorum accipiant, habeantque propriam memoriam ac laudem. Sic enim olim Athenienſium Oratores, eos qui bello Perſico ad Platæas mortem fortiter pro ſalute patriæ oppetierant, funebri laudatione publicè proſecuti ſunt. Sic quoque *Fabius Maximus Publium Scipionem*, Sic *Iulius Cæſar Iuliam Caij Marij* uxorem, amitam ſuam, ampliſſimis ac magnificis verbis in ſupremo funere publicè pro concione ornârunt ac laudârunt. Sic & *Appij Decemviri* defuncti funebrem laudationem ſequutis temporibus, æquis auribus Plebs Romana audivit ac accepit.

Qua quoque de cauſa indubiè moti, proximi heredes ac amici denati noſtri Collegæ ac Μακαρίτυ etiam atque etiam à me flagrantiſſimè & inſtanter petierunt, ut hoc extremum Chriſtianæ pietatis officium in me reciperem. Acceſſit quoque præterea Ampliſſimi SENATUS ACADEMICI decretum, quo, per Delegatum, hanc dicendi Provinciam impræſentiarum humeris meis impoſuerunt, quod pietatis, quod humanitatis officium, tum SENATUI ACADEMICO Ampliſſimo, tum denati Μακαρίτυ amicis, nullam excuſationem planè pleneq; admittentibus, tum imprimis familiari amicitiæ, quam cum demortuo, conſtanter, pie, religioſe ſemper colui & habui, me debere exiſtimavi. Verum enimverò cum probe novi, quid humeri valeant, quid ferre recuſent, & quam curta domi nobis ſit in dicendo ſupellex. Proinde omnes ac ſingulos (*Auditores Ornatiſſimi*) vos etiam atque etiam rogatos volo, ut præſentem hanc Oratiunculam non gravate accipere & excipere dignemini, in qua ſi fortean verborum pondus, elegantia, ſplendor, cæteraque oratoria ornamenta deſiderentur, cogitate quæſo, non ab Rhetore, aut Rhetoris filio proficiſci, verum ab eo, qui parum aut nihil à facundia poſſit. Ne igitur (*Auditores Ornatiſsimi*) diutiùs animos veſtros, longa per exorſa, ſuſpenſos teneam, (novi enim optimè quàm odioſa ac tædioſa ſit Circenſibus pompa) paucis &

Laco-

Laconicè orationis penicillo adumbrabo, ac delineabo nostri *Μακαρίτου* nativitatem, educationem, studia, vitam, mores & mortem.

Nativitatis locum quod concernit, natus est *ὁ Μακαρίτης* Leovardiæ Frisiorum, Anno Æræ Christianæ Millesimo Quingentesimo Octuagesimo sexto, quæ totius provinciæ nostræ caput ac Metropolis est, claris ac stupendis ingenijs, clara ac superba, juxta illud Poëtæ.

Doctorum genitrix LEOVARDIA *clara Virorum.*

Permagni ut plurimum refert an quis Vervecum in patria, crassoq; sub aëre;

Colchisne natus an enutritus Athenis sit.

Sic *Plato* (uti memoriæ proditum est) imprimis maximam fœlicitatis suæ partem urbi, in qua natus ac educatus erat, adscripsit: *quotidie Dis immortalibus singulares gratias referens, quod Athenis non Thebis natus esset*, non secus ac si tacitè Philosophorum Princeps innueret summa ac excelsa ingenia, & ad magna nata, non nisi in summis ac excelsis locis lucem aspicere. Quod nativitatis præsagium si verum unquam fuit, sane in nostro *Μακαρίτῃ* verissimum fuit.

Ad Parentes quod attinet: honestissimis ac præstantissimis est natus Parentibus; patrem habuit, *Virum Clarissimum omnigenâ Literaturâ politiori & Philosophia, nec non arte Oratoriâ exercitatissimum, Liberalium artium Magistrum* HAJONEM PIERII WINSEMIUM, *Præfectum ludi literarij Leovardiensis vigilantissimum*: Matrem habuit THOMULAM MENEMIAM, *Matronam honestissimis civibus Leovardiensibus oriundam.* Præterea fratrem MENELAUM WINSEMIUM, *SS. Medicinæ Doctorem*, Πρακτικῶς, *Anatomices, & Botanices Professorem*, donec patria Academia stetit, per viginti (& quod excurrit) annos longè celeberrimum. Scilicet (Poëta teste)

FORTES creantur fortibus, & bonis:
Est in juvencis, est in equis, patrum
Virtus: nec imbellem feroces
Progenerant aquilæ columbam.

Hujus patris prædicti (ut revertar ad id unde digressus) *ὁ Μακαρίτης* noster & *χειραγωγία*, aut privatâ manuductione in studijs suis tantum profecit, ut postmodum accedente institutione *Correctoris* THEODORI LAVERMANNI, imprimis verò superveniente tandem institutione *clarissimi viri* JOHANNIS FUNGERI *I. V. & Medicinæ Doctoris, Scholæ Leovardianæ Gymnasiarchæ quondam longè famosissimi ac fœlicissimi*, ut brevi temporis spatio reliquos suos condiscipulos longis parasangis fœlicitate, dexteritate ingenij ac profectu studiorum antecesserit, ita ut anno ætatis suæ decimo-quarto, post varia singularis eruditionis specimina, in Latina ac Græca Poësi, nec non in Orationibus methodicè dispositis facundeque habitis, ex angustis studiorum carceribus emissus, & quasi à patre manumissus aut emancipatus, ad augusta, ingenua, ac liberalia Academica studia & exercitia publica fuerit admissus, ac receptus in album aut matriculam Academiæ, Anno millesimo sexcentesimo primo, decimo tertio Aprilis, *Rectore ac Dictatore Academico magno illo* (piæ memoriæ) JOHANNE ARCERIO THEODORETO, *Græcæ linguæ Professore Celeberrimo*,

Academiam hanc vix ac ne vix ingressus, mox Orationem publicam pro Rostris Academiæ habuit in solemni panegyri, ad admirationem ac stuporem Auditorum ac clarissimorum Dominorum Professorum, cum adhuc ejus esset staturæ ac proceritatis ut hypopodio statura sublevanda fuerit, ne forte alias sannâ posticâ aut anticâ ab auditoribus exciperetur, aut explcderetur. Ingressus hanc Academiam mox invenit amicos ac Mecœnates magnos, imprimis *in Græca Lingua* JOHANNEM ARCERIUM THEODORETUM; *in Logica clarissimum Dñum* LOLLIUM AB ADAMA: *in Physica magnum illum* HENRICUM DE VENO *I. V. & Medicinæ Doctorem, Liberaliumque Artium Magistrum*, sub cujus præsidio plurimas quæstiones in publico congressu acute defendit, tantâ cum animi alacritate, tantâ promptitudine, tanto judicio, ut ipsus Præses in publica disputatione, Collegam ipsum nominare ac salutare, non dedignatus fuerit.

Horum fideli ne dicam paternâ institutione pro tempore usus, tandem ad studium Medicinæ animum applicuit: ut autem cum fructu fieret, nihil prius aut antiquius nostro Μακαρίτῃ fuit, quam ut se in singularem favorem clarissimorum DD. Professorum, præsertim *Clarissimi Domini* AULAETIJ: nec non *viri Celeberrimi* RAPHAELIS CLING-BYL insinuaret, sub cujus quoq; præsidio publicè de igne elementari disputavit cum summa circumstantium admiratione: usq; adeo ut in publica disputatione Præses aut Moderator publice in hæc verba eruperit. *Quis Spiritus hunc Iuvenem ac Respondentem agit? videtur ad magna natus.* Paulo post Athenas Frisicas ὁ Μακαρίτης deserens, ut uberiorem studiorum suorum fructum & messem consequi posset (tanquam ad uberiorem mercatum) sese ex consilio patris, rectâ Lugdunum Batavorum contulit. In qua illustri ac celeberrima Academia itidem (uti Franequeræ fecerat) in omnium Dominorum Professorum gratiam ac singularem favorem se insinuavit, præsertim in gratiam ac amicitiam *clarissimorum Dominorum Professorum* PAVIJ, VORSTIJ *Medici*, HUERNIJ, DANIELIS HEINSIJ, nec non MERULAE, quorum omnium institutione ac familiaritate quotidie uti frui nostro Μακαρίτῃ in summis delitijs fuit, qui omnes & singuli ipsum singulari affectu, amore & favore prosequebantur, summasq; ingenij dotes admirabantur ac venerabantur. Ne tamen cochlearum instar, aut domi ad focum delitesceret, aut in una atq; altera Academia consenesceret aut oberraret, relictâ Leydâ censuit exteras regiones & Academias quoq; lustrandas esse,

— — Et ire per omnes
Terrasque tractusque maris. — — —
Vt mores hominum multorum cernat & urbes.

Voluntariumq;, (amore literarum) exilium decennale in se ὁ Μακαρίτης suscepit, bisque se in Germaniam omnium nationum matrem, studiorumq; alumnam & altricem se recepit: ibidemque mutato studij Medici cursu, se ad divinarum ac humanarum rerum scientiam, justi atque injusti notitiam, artem æqui & boni, id est, ad Jurisprudentiam se contulit, sive hoc aut proprio Naturæ ductu ac instinctu factum sit, sive amicorum Mecœnatumque hortatu ac suasu, nec ne, non satis constat. In Germania ubi vixit Helmstadij, Erfordiæ, Jenæ alijsq; in locis, summam quoq; mox cum summis viris ac Juris-Consultis familiaritatem ac amicitiam inivit ac contraxit. Imprimis vero Jenæ cum ma-

gno

gno illo Juriſ-Conſultorum Coryphæo ac Dictatore conterraneo ſuo DOMINICO ARUMAEO *Friſio*, ex vicino pago *Arum* patricijs parentibus oriundo. Cum hoc Juris-Conſulto, nec non cum Conſiliario Ducis Brunſvicenſis *Doctiſſimo Domino* FOPPIO AB ÆTSEMA conterraneo familiariſſimè, quoque toto illò tempore quo in Germania hæſit ac vixit converſatus eſt. Poſtmodum relictâ Germaniâ contulit ſe ὁ Μακαρίτης, ut alias quoque luſtraret Academias longe celeberrimas, in Sueciam, nec non paulo poſt in Gallias, ut ſummis Galliæ Luminibus, Juris-Conſultis, Politicis, & Hiſtoricis quoq; innoteſcere poſſet, quibus omnibus in locis, propter ſingulare ingenij acumen & naturæ donum, apud ſummos Juris-Conſultos, Politicos, ac Hiſtoricos in ſummo honore ac æſtimio fuit; qui omnes ac ſinguli, ſingulari amore & favore, qua publicè, quâ privatim Μακαρίτην proſequebantur. In Gallijs dum agit, ut ſtudiorum ſuorum fructum conſequeretur, debitoſque virtuti ac eruditioni honores ac dignitates reportaret, viſum ipſi fuit, ad Lauream Doctoralem adſpirare, eamq; Anno Milleſimo, ſexcenteſimo, undecimo, vigeſima prima Menſis Aprilis in Academia Cadomenſi, poſt publicam Diſputationem de Teſtamentis habitam, conſecutus eſt præſentibus multis Proceribus, Clariſſimis Dominis Profeſſoribus, Doctoribus, Licentiatis & Magiſtris, poſtquam cum ſummo omnium applauſu publicè diſputavit, qua diſputatione peracta, ſtupendum hoc ingenium omnes in admirationem ſui rapuit. Relictâ Gallia poſtquam per continuum decennium proprijs ſumptibus ætatem in diverſis celeberrimis Academijs egiſſet, viſum ipſi fuit, tandem rectâ in patriam ad amicos ac Mecœnates tendere, quos non paucos ſibi addictiſſimos ac faventiſſimos habuit, invenit, & fecit, uſque adeo ut quaſi mutua æmulatio ac concertatio pia ac religioſa inter illos fuerit, dubiumque ac ambiguum ſæpe foret, pluſne noſter Μακαρίτης diligeret ac æſtimaret Mecœnates: an verò vice verſâ illi noſtrum Μακαρίτην Domum reverſum, ne ſegne otium magnifico nomine velaret, Doctoriſque Titulum ac Gradum ad inanem pompam ac oſtentationem haberet, coram Suprema Friſiæ Curia (poſt immatriculationem) Praxin Forenſem exercere cœpit; Verum nec illa res fœliciter ipſi ex animi voto ac ſententia ceſſit, mox enim in ipſo ingreſſu ac praxeos limine defecit, ac deſcivit, Foroq; valedixit, repudium miſit, divortiumque à Foro fecit, juſſitque (more ſolenni Romano) forenſes res ſuas ſibi habere. Moxq; ad theoreticum, tranquillum, modeſtum, ac placidum vitæ genus ſe contulit, rus in Tuſculanum ſuum nimirum privatus, ut altum dormiret, nec non ut tanto liberius philoſophari ac meditari poſſet remotis arbitris.

Scilicet, ſeceſſum ſcribentes & otia quærunt.
Sylva placet Muſis, urbs eſt inimica Poëtis.

Vel quia cum Poëta Lyrico, beatum illum exiſtimavit.

— — Qui procul negotijs
Ut priſca gens mortalium,
Paterna rura bobus exercent ſuis
Solutus omni fœnore
Forumque vitat, & ſuperba civium
Potentiorum limina. — — —

Dum totus in theoretico ac solitario hoc rurestris vitæ genere est, seque privatis Musis oblectat, ecce derepente ex improviso ad gravissimum ac præclarissimum Historiographi munus ab Illustribus ac Præpotentibus Frisiæ ORDINIBUS vocatur, non secus ac si patriæ Proceres Clarissimo Μακαρίτῃ doctum hoc & solitarium otium inviderent, existimantes scilicet tam nobile ac portentosum ingenium ruri non debere in privatis speculationibus consenescere aut torpescere, verum illa meditari, aggredi, æternæque memoriæ posterorum consecrare, quæ ab ipso Regisfugio inter Potentissimum REGEM HISPANIAE, nec non inter PROCERES hujus provinciæ domi & foris gesta sunt, post violatas Leges fundamentales UNITARUM PROVINCIARUM, post violatum Jus Gentium, post violata Fœdera, post violata Pacta publica, post violata pedibusque conculcata, (tyrannide Hispanicâ) Privilegia Majorum: Et quod caput rei est, post introductam tyrannicam Conscientiarum mortalium Inquisitionem, Orthodoxæque Religionis Reformatæ suppressionem & extirpationem. Hanc Historici Patriæ Spartam ac Provinciam sibi ab Illustribus ac Præpotentibus ORDINIBUS hujus Provinciæ concreditam, fideique suæ commissam, quantâ cum laude immortalique famâ Μακαρίτης noster ad æternam memoriam decusque Patriæ exornârit, testabitur ipsa HISTORIA, quæ jam sub prælo est, brevique lucem aspectura est, instantibus proximis comitijs Patriæ. Ex eo enim tempore, quo primam Historiæ suæ partem publici fecit juris mox quasi agminatim per literarum commercium viri totius Europæ celeberrimi ac famosissimi (profundam eruditionem Μακαρίτου admirantes) primas ipsi detulerunt, atq; ad cœlum usque laudibus encomijsque extulerunt, uti videre est ex literis incomparabilis ac immortalis Herois JOSEPHI SCALIGERI, HUGONIS GROTIJ, PAULI LUBBERTI *Legati Illustrissimi Regis Sueciæ*, DANIELIS HEINSIJ, PONTANI, CATZIJ, GRASVINKELIJ, ZEVECOTIJ: nec non quoque liquet ex commendatione AMMIANI STRADAE *Iesuitæ Romani*, qui non semel atque iterum verum multoties in Historia sua nostri Μακαρίτου honorificam mentionem facit, summèque commendat. Verum Historici Patriæ munus cum per viginti quatuor aut quod excurrit annos, Μακαρίτης fideliter bona fide obivisset. Visum deinde Illustribus ac Præpotentibus Frisiæ ORDINIBUS, nec non Nobilissimis ac Amplissimis Almæ hujus Academiæ CURATORIBUS, Μακαρίτῃ nostro propter summam spem quam de illo conceperant, injungere ac demandare quoq; ordinariam Historiarum & Eloquentiæ Romanæ Professionem, quam Anno Millesimo sexcentesimo trigesimo sexto, die VII. Decembris, post publicam inaugurationem, *Rectore clarissimo Collega* GEORGIO PASORE, (*piæ memoriæ*) aggressus est, in qua professione quantus Μακαρίτης fuerit, vos Frisij, vos Belgæ, Germani, Sueci, Sarmatæ, Ungari, Dani, Norvegi, Galli & Angli, qui quotidie ad ipsius lectiones, publicas agminatim tanquam ad uberem mercatum confluxistis: testes omni exceptione majores esse potestis. In hac Academica dignitate ab Illustribus ac Præpotentibus Frisiæ ORDINIBUS constitutus, Amplissimos quoque Academiæ honores ac dignitates Anno CIↃ. IↃC. XXXIX. sustinuit, Recturæque honos ipsi concordibus SENATUS *Academici* suffragijs demandatus est, in qua summa dignitate ac Præfectura Academica positus, se muneri isti parem ostendit, juxta illud tritum Græcorum proverbium ἀρχὴ ἄνδρα δείκνυσι, id est, Magistratus virum ostendit, cum alias, Tacito teste, *Plurimi* *bo-*

boni sint ante imperium, pauci in imperio. Legesque Academicas quas sartas tectasque se conservaturum juraverat, piè, religiosè & masculè defendit, & quidem eâ tempestate, quâ boni mores in hac Academia proh dolor! non colebantur, sed exulabant. In Academica hac dignitate positus ὁ Μακαρίτης cum per octennium firmâ solidâque valetudine ut plurimum præditus fuisset, post varia edita eruditionis suæ monumenta, post HISTORIAM ad umbilicum deductam, post SYRIUN editum, post AMORES editos, post varias editas ORATIONES FUNEBRES. Tandem pridie calendarum Novembris anni præsentis CIↃ. IↃC. XLIV. qui dies erat Mercurij, mane Lethargo exquisito, ac legitimo corripitur ac infestatur, usque adeo ut mox neminem Amicorum aut Collegarum dignosceret aut alloqueretur, verum toto decubitus tempore omni loquelâ, & quantum extrinsecus dijudicare licuit, etiam omni rationis usu & sensu destitutus fuerit. Hoc gravi ac tristi spectaculo attoniti ac contristati Amici ac proximi Hæredes, evestigio atque confestim curaverunt vocari *Clarissimum Dominum* PHOCYLIDEM HOLVERDA, nec non *Doctissimum* VIBRANDUM REVIUM *SS. Medicinæ Doctores*, qui post varias deliberationes ac consultationes, ultrò citròque habitas, judicabant ex re ægri esse, tertium Medicum vocari, ne quid temerè in tam periculoso symptomate aut morbo acuto statueretur. Evocatur igitur Harlinga, D^r. JOHANNES ANSTA, *Medicus ejusdem Reipublicæ Ordinarius*, ac Practicus summus, ἰατρὸς πολλῶν ἀντάξιος ἄλλων. Hic ubi nocte concubia aut intempestâ appulisset, communicato consilio, cum prædictis Medicis, suasit φλεβοτομίαν aut venæ sectionem instituendam ac tentandam esse, quæ etiam mox subsecuta est. Verum enimvero cum ne sic quidem, fœliciter hoc negotium succederet ex voto & opinione Medicorum, proinde de alijs quoque medijs aut remedijs inter Medicos deliberatum ac disceptatum fuit, quæ tamen pro illo temporis momento dilata fuerunt, donec aut melior & commodior εὐκαιρία, occurreret, aut se offerret. Verum enimvero cum post tentata omnia remedia, quæ in hoc casu, ex Medicorum opinione ac sententia, aut schola & adhiberi soleant & applicari, incassum cederent, decessit interim Μακαρίτης Vir Clarissimus ex hac vita, quarto Nonarum Novembris, circa mediam septimam vespertinam, Anno ætatis quinquagesimo octavo. O tristis, funesta, infausta nox! nigro signanda lapillo, quæ omnium Doctissimorum virorum nostri ævi facile Principem nobis ademit ac sustulit! Sustulit Academiæ nostræ Ocellum; sustulit Patriæ Lumen ac Decus æternum; sustulit consummatissimæ eruditionis ac πολυ-Historias virum incomparabilem; de quo ipsa Fama mentiri veretur. Verum enimvero frustra lesso ac immodicis lachrymis denatum Μακαρίτην prosequimur, qui optimo jure illud Poëtæ usurpare, sibique vindicare potuit.

Nemo me lachrymis decoret, nec funera fletu
Faxit, nam volito docta per ora virûm.

Ille præcessit, nos sequemur omnes ac singuli; illum non amisimus, sed præmisimus.

Seriùs aut citiùs sedem properamus ad unam.

Omnibus nobis semel calcanda est via lethi, quicunque terræ munere vescimur: Subductus est tot calamitatibus, infortunijs, ac concussæ Europæ motibus

tibus

tibus ac turbis præsentibus, maximisque periculis quæ nos manent. Ille cœlestis Aulæ incola ac municeps, terrena omnia ex alto despicit ac ridet.

Ille jam omnium calamitatum ac dolorum expers, in gremio Abrahæ conquiescit. Nos hic quotidie morimur, singulæque horæ aliquid de vita nostra demunt, ludibrium sumus fortunæ, fragilitatis exemplar, lachrymarum domus, curarum omnium carcer. Igitur quod restat, salve terque quaterque, mî beatissime WINSEMÎ, qui supra orbes cœlestes evectus, curas mortalium despicis, qui jam in suprema cœlesti Curia maximus Professor; qui non purpurâ, verum niveo indutus es virtutis ac æternitatis Amiculo ac Stolâ, qui pro REPUBLICA, pro ECCLESIA, pro ACADEMIA nostra ad genua divinæ MAJESTATIS ac potentiæ humiliter te submittis ac incurvas. Iterum salve atque vale, beatissima WINSEMI ANIMA. Nos ubi decretoria aut fatalis illa hora affulserit, rursus tuo grato ac venerabili adspectu fruemur in æternum, cum omnibus fidelibus, freti πληροφορίᾳ, ac meritis unici Salvatoris ac Mediatoris nostri IESU, cui cum PATRE & SPIRITU SANCTO, DEO TRINO & UNO, sit laus & gloria in secula. AMEN.

DIXI.

IN-

INDEX Rerum memorabilium in Pierij Winsemij Historiâ Frisicâ.

A.

G.

H.

Ha-

Ma-

veri

P.

Tabu-

T.

V.

FINIS.

